دلائل النبوة

Delâilü'n-Nübüvve

Hz. Muhammed'in ﷺ Mucizelerle Dolu Hayatı

Beyhaki

OCAK

Delâilü'n-Nübüvve

el-Beyhakî

Ahmed b. el-Hüseyn

(384-458 H./994-1066 M.)

دلائل النبوة

Cilt 1

İÇİNDEKİLER

YAYINCININ ÖNSÖZÜ

Ocak Yayıncılık olarak daha önce Türkçe çevirileri yapılmamış Sünnet-i Nebeviyye kaynakları olan büyük hadis koleksiyonlarını yayımlama imkânı bahşeden Yüce Allah'a hamd eder, onun Sevgili Resûlü Muhammed sallallahu aleyhi vesellem'e sonsuz salâtü selamları arzederiz. Üçüncü Hicri asrın en önemli muhaddislerinden olan Beyhakî'nin önce Şuabu'l-îmân adlı 10 ciltlik kitabını daha sonra da onun en hacimli eseri olan ve 21800 hadis-i şerif ve âsâr içeren es-Sünenü'l-Kebîr'i ya da diğer adıyla es-Sünenü'l-Kübrâ'sını Arapça ve Türkçe olarak yayımlama imkânına kavuştuk. Bunu bize lutfettiği için Cenâb-ı Hakk'a şükrederiz.

Hadis âlimleri arasında Sünnet-i seniyyeyi ezberinde bulundurma ve güvenilirlik açısından kendi döneminin bir numarası olarak görülen Beyhakî, telif ettiği eserleriyle Şâfiî mezhebini ihya ederek yeri asla doldurulmamış bir hizmet vermiştir. Yeryüzünden Şâfiî mezhebi tamamen kaybolsa, sahip olduğu bilgi birikimiyle onu tekrar ortaya çıkaracak derecede kaynağa sahip olmakla nitelendirilmiştir.

İbn Teymiyye'ye göre Şâfiî âlimlerinin en bilgilisi ve telif ettiği eserleriyle bu mezhebe en fazla desteği olan kişi olarak tanımlamıştır. Tâceddîn es-Sübkî: "Şuabul-îmân, Menâkibu'ş-Şâfiî ve Delâilü'n-nübüvve adlı eserleri, yeminle ifade ediyorum ki, hiçbiri benzeri yazılmamış eserlerdir" ifadesini kullanmıştır. İbn Kesîr ise, Delâilü'n-nübüvve'yi siyer ve şemâil kitaplarının temel kaynaklarından birisi olarak nitelendirmiş ve meşhur tarihi el-Bidâye ven-nihâye'de ondan pek çok alıntılarda bulunmuştur.

Elinizdeki kitabın ele aldığı Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) mucizelerine gelince; Yüce Allah, kullarının bazılarını kendisi için seçerek onlara hitap etmek ve zâtını tanımayı bahşetmek suretiyle diğer kullarından farklı konumlara yerleştirmiştir ki biz bunlara resuller demekteyiz. Onları kulları arasında vesile kılmış ve kendisine ulaştıracak hidayet bilgilerini kullarına

öğretmesi için görevlendirmiştir. Onların dillerinden ve ellerinden beşerin gerçekleştirmesi imkanı olmayan harikulâde olayları yaratmak suretiyle kendi katından onları destekleyip tasdik etmiştir.

Kur'ân'da geçen pek çok âyette teyid edildiği üzere kullara gönderilmiş peygamberler mucize göstermekle techiz edilmiştir. Bu durumda konu Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) olunca, sahip olduğu fazileti konumuna uygun olarak gösterdiği mucizelerin çeşitliliği ve büyüklüğü akıllara durgunluk verecek içerik, tesir, sayı ve boyutlarıyla elbette en üst seviyede gerçekleşmiştir. Peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) doğumundan vefatına değin tüm yaşantısı içinde çeşitli mekan ve zamanlarda muhtelif şekillerde yüzlerce mucizesi insanların gözü önünde gerçekleşmiştir.

Elinizdeki bu eser, ümmetin sahip olduğu devasa hadis-i şerif külliyatı içinde yer alan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) mucizelerini doğrudan ve dolaylı içeren her türlü veriyi biraraya getirmek amacıyla kaleme alınmış olup, daha sonra konuyla ilgili telif edilmiş pek çok siyer ve şemail çalışmalarına kaynaklık etmiş, bu ümmetin en değerli yazılı miraslarından birisidir.

YAZARI HAKKINDA

Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali el-Beyhaki (öl. 458/1066)

Muhaddis ve Şâfiî fakihi.

Şâban 384'te (Eylül 994) Nişâbur'a bağlı Beyhak bölgesinin Husrevcird köyünde doğdu; bu sebeple Hüsrevcirdî nisbesiyle de anılır. Beyhak'ta büyüdü ve ilk tahsilini burada yaptı. On beş yaşında iken hadis okudu, daha sonra da fıkıh öğrenmeye başladı. Fıkıh ilminde hocası Ebu'l-Feth Nâsır b. Muhammed el-Mervezî'dir. Muhtelif hocalardan faydalanmak maksadıyla İsferâyin, Tûs, Hemedan, İsfahan, Rey, Nîşâbur, Bağdat, Kûfe, Mekke gibi yerleri dolaştı. Hadisi diğer ilimlere tercih ederek sadece onunla meşgul olmaya başladı. Hadis ilminin en önemli meselelerini Hâkim en-Nîsâbûrî'den öğrendi ve hocaları içinde en çok ondan faydalandı. Diğer hocaları arasında muhaddis, kelâm ve fıkıh âlimi İbn Fûrek, zâhid ve vâiz Harguşî, fakih ve muhaddis İbn Mahmiş, mutasavvıf Ebû Abdirrahman es-Sülemî, Ebû Hâzım el-Abdûyî, muhaddis, fakih ve kelâm âlimi Ebû İshak Rükneddin İsferâyînî, muhaddis Ebû Zer el-Herevî, muhaddis ve fakih Berkanî, İmâmu'l-Haremeyn Cuveynî gibi meşhur âlimler bulunmaktadır. Tanınmış talebeleri arasında, şeyhu'l-kudât İbnu'l-Beyhakî diye bilinen oğlu İsmâil b. Ahmed, Hafîdu'l-Beyhakî diye anılan torunu Ubeydullah b. Muhammed, Mekke ve Medine fakihi muhaddis Furâvî, Horasanlı muhaddis Zâhir b. Tâhir, muhaddis Ebu'l-Meâlî Muhammed b. İsmâil el-Fârisî sayılabilir.

Beyhakî, 406 (1015-16) yılından itibaren eserlerini telif etmeye başladı. Hadis ilmindeki sağlam bilgisi ve güçlü hâfızasıyla kendini kabul ettirdi. Hadislerde mevcut gizli kusurların tesbiti ile birbirine zıtmış gibi görünen rivayetlerin uzlaştırılmasında ve hadislerin fıkhını kavramada devrinin otoritesi oldu. Nîşâburlu âlimler kitaplarını, özellikle *Marifetü's-sünen ve'l-âsâr*'ını kendilerine okutmasını rica ettikleri için 441 (104-950) yılında bu maksatla Beyhak'tan Nîşâbur'a gitti. Bu şehre sonraları iki defa daha geldi. Beyhakî fıkıh ve usûl-i fıkıh sahalarında da devrinin otoritelerinden

biriydi. Mensubu bulunduğu Şâfiî fıkhının üstünlüğünü savundu ve bu alanda değerli eserler verdi. Bu sebepledir ki İmâmu'l-Haremeyn Cuveynî, her Şâfiî fakihinin İmam Şâfiî'ye minnet borcu olduğunu, ancak mezhebini ve görüşlerini müdafaa etmek için Beyhakî'nin kaleme aldığı eserler sebebiyle İmam Şâfiî'nin ona minnettar olması gerektiğini söyler (İbn Asâkir, s. 266). Gerçekten de Beyhakî'nin eserleri sayesinde Şâfiî fıkhı daha geniş bir muhite yayılma ve tutunma imkânı bulmuştur. Zehebî'ye göre, geniş ilmi ve âlimler arasındaki ihtilâflara olan derin vukufu sebebiyle kendi adına bir mezhep kurup ictihad etmeyi arzu etseydi bunu mükemmel bir şekilde başarabilirdi. Onun ilimdeki yerini tesbite çalışan otoriteler, hem hadis hem de fıkıhtaki üstün mevkiine ve Eş'arî kelâmındaki geniş bilgisine özellikle işaret ettikten sonra çeşitli ilimlere vâkıf olduğunu, daha önce benzeri görülmeyen eserler verdiğini ve 1000 cüzü bulan eserlerinin hacmi itibariyle de seleflerini geçtiğini belirtirler. Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey zamanında (1040-1063) vezir Amîdulmülk'ün teşvikiyle Eş'arîler aleyhinde şiddetli bir takip başladığı zaman Eş'arî olması sebebiyle Beyhakî de İmam Kuşeyrî ve İmâmu'l-Haremeyn Cuveynî gibi yurdundan ayrılarak Mekke'ye sığındı.

Beyhakî 10 Cemâziyelevvel 458'de (9 Nisan 1066) Nîşâbur'da vefat etti. Cenazesi Beyhak'a nakledilerek doğduğu yer olan Hüsrevcird'de toprağa verildi. Beyhakî, dünya malına değer vermeyen zâhid bir âlimdi. İlim tahsili uğrunda ve hayatının daha sonraki devirlerinde çeşitli sıkıntılar çektiği halde bunlardan kimseye şikâyet etmezdi. Maddî imkânsızlık sebebiyle Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'nin sünenlerine sahip olamadığı rivayet edilir. Hz. Peygamber'in ve ashabın örnek hayatını yaşamaya çalışırdı. Otuz yıl aralıksız oruç tuttuğu nakledilmektedir. İlmî tartışmalarda rakiplerine karşı son derece anlayışlı ve insaflı davranırdı.

Eserleri. Beyhakî bütün eserlerini muhaddislere has metotla her rivayetin senedini zikrederek yazmıştır. Mevzû (uydurma) olduğunu bildiği bir haberi kitaplarına almamayı prensip edinmiştir. Eserlerini şöyle sıralamak mümkündür:

A) Hadisle İlgili Olanlar.

1. *es-Sünenü'l-kübrâ. es-Sünenü'l-kebîr* diye de anılan eser diğer hadis kitaplarında bulunmayan pek çok hadisi, sahâbe ve tâbiîn kavlini muhtelif rivayetleriyle birlikte ihtiva etmekte olup fıkıh bablarına göre yapılan tertibinde Şâfiî fıkhı ön planda tutulmuştur. İbnü't-Türkmânî'nin Beyhakî tarafından yapılan hadis değerlendirmelerini yer yer tenkit ettiği ve bazı konularda açıklayıcı bilgiler verdiği *el-Cevheru'n-nakî fi'r-reddi 'ale'l-Beyhakî* adlı kitabıyla birlikte on cilt halinde basılmıştır (Haydarâbâd 1344-1355).

2. *el-Medhal ilâ Kitâbi's-Sünen. es-Sünenü'l-kübrâ*'ya giriş mahiyetindeki bu eser Muhammed Ziyâürrahmân el-A'zamî tarafından yayımlanmıştır (Kuveyt 1985). A'zamî eserin usûl-i hadîse dair olan birinci cüzünün kaybolduğunu belirtmektedir.

3. *Ma'rifetu's-sünen ve'l-âsâr. es-Sünen ve'l-âsâr* veya *Ma'rifetu'ş-Şâfiî li's-sünen ve'l-âsâr* adlarıyla da bilinen kitap, Şâfiî fıkhının dayandığı hadisleri, sahâbe ve tâbiîn sözlerini ihtiva etmekte ve onların güvenilir olduğunu ispata çalışmaktadır. Tâceddin es-Sübkî, bir Şâfiî fakihinin yanında bu kitabın mutlaka bulunması gerektiğini söyler. Hanefî fakihi Ebû Câfer et-Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-âsâr*'ında bu esere çeşitli tenkitler yöneltmektedir. Brockelmann bu eserle *es-Sünenü'l-kübrâ*'nın aynı kitap olduğunu zannetmiştir (İA, II, 582). Dört ciltlik eserin I. cildi Ahmed Sakr tarafından neşredilmiştir (Kahire, ts.).

4. *es-Sünenü's-suğrâ.* İki cilt hacmindeki eserin 392 varaktan ibaret olan 18. cüzü Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (III. Ahmed, no. 269). Brockelmann *Ma'rifetü's-sünen* ile bu eserin aynı kitap olduğunu ileri sürmüştür (GAL, I, 447; Suppl., II, 619).

5. *el-Kırâ'atu halfe'l-imâm.* Namazda kıraatin zaruretine ve imama uyan kimselerin Kur'an okuması icap ettiğine dair hadislerle sahâbe ve tâbiîn sözlerinden 450'sini topladığı bu eser ilk olarak Hindistan'da basılmış (tarihsiz), daha sonra Muhammed Saîd b. Besyûnî Zağlûl tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1405/1984).

6. *Kitâbu Tahrîci ehâdîsi'l-Ümm.* Eserin İrlanda'da (The Chester Beatty Library) bir nüshası, Kahire'de ise bu nüshanın mikro filmi bulunmaktadır (Brockelmann, GAL, I, 447; Suppl., II, 619; Şerif Nâyif, s. 50, dipnot 1). Ancak yapılan incelemede bunun Beyhaki'nin diğer bir eseri olan *Ma'rifetu's-sünen ve'l-âsâr* olduğu anlaşılmıştır. Muhtemelen bu kitabın bazı nüshalarına bu isim verilmiş olsa gerektir.

7. *Fadâ'ilu'l-evkât.* Receb, şaban, ramazan, şevvâl, zilhicce ve muharrem ayları ile cuma, pazartesi ve perşembe günlerinin fazileti ve her ay üç gün oruç tutmanın sevabına dair 307 rivayetin toplandığı eser Adnan Abdurrahman Mecid el-Kaysî tarafından Mekke'de yayımlanmıştır (1410/1990).

B) Akaidle İlgili Olanlar.

1. *el-Esmâ' ve's-sıfât.* Eserde Allah Teâlâ'nın isimleri Kitap, Sünnet ve icmâa dayanılarak açıklanmış, bilinen doksan dokuz isminin dışında başka isimleri olduğu da gösterilmiştir. Çeşitli baskıları olan eser son defa İmâdüddin Ahmed Haydar tarafından iki cilt olarak neşredilmiştir (Beyrut 1405/1985).

2. *Delâilu'n-nübüvve.* Sahih rivayetlere dayanarak Hz. Muhammed'in herhangi bir insandan farklı taraflarını, peygamberliğini belirten yanlarını, mücizelerini derlediği meşhur eseridir. Abdülmu'tî Kal'aci tarafından yedi cilt halinde yayımlanmıştır (Beyrut 1405/1985).

3. *Şuabu'l-îmân. el-Câmi'u'l-musannef fî beyâni şuabi'l-îmân* adıyla da anılan eserde, imanın altmış veya yetmiş küsur şubesi bulunduğunu belirten hadisten hareketle bunların nelerden ibaret olduğu âyet ve hadislerin yardımıyla tesbite çalışılmaktadır. Eser Ebû Hâcir Muhammed Saîd b. Besyûnî Zağlûl tarafından iki cildi fihrist olmak üzere dokuz cilt halinde yayımlanmıştır (Beyrut 1410/1990).

4. *el-İ'tikad ve'l-hidâye ilâ sebîli'r-reşâd.* Müellif bu eserde âlemin sonradan yaratıldığına, onu yaratanın benzeri bulunmayan bir ilâh olduğuna, Allah'ın sıfatlarına, kader ve onunla ilgili olarak hidâyet, dalâlet, ecel, rızık gibi meselelere, kabir azabı, şefaat, ba's, hesâb, mîzan,

cennet ve cehennem gibi âhiret hallerine, sünnete sarılıp bid'attan kaçınmaya, ulu'l-emre itaate, Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu ispata, evliyânın kerâmetleri, ashâb, Ehl-i beyt, Aşere-i mübeşşere ve dört halifeye dair selef akîdesini âyet ve hadislerle ortaya koymaktadır. Eseri önce Ahmed Muhammed Mursî tahkik etmeden (Kahire 1380/1961), daha sonra da Ahmed İsâm el-Kâtib bazı notlarla (Kahire 1401/1981) yayımlamışlardır. Beyrut'taki Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye eseri bir komisyona hazırlatarak neşretmiş (1404/ 1984), son olarak da Kemal Yûsuf el-Hût güvenilir bir yazmasıyla matbu nüshaları karşılaştırıp elde ettiği metni yayımlamıştır (Beyrut 1405/1985).

5. *Kitâbu'l-Kazâ ve'l-kader*. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Şehid Ali Paşa, no. 1498) 108 varak hacminde bir nüshası bulunmaktadır (ayrıca bk. Brockelmann, GAL [Ar.], VI, 231). Ebu'l-Fidâ el-Eserî tarafından yayımlanan *el-Kazâ' ve'l-kader* ise *Şuabu'l-îmân*'ın konuyla ilgili bölümünün aynen neşrinden ibarettir.

6. *Kitâbu'l-Ba's ve'n-nüşûr*. Âmir Ahmed Haydar tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1986).

7. *İsbâtu azâbi'l-kabr (ve su'âli'l-melekeyn)*. Âyet, hadis ve selef âlimlerinin sözlerine dayanarak kabir azabının varlığını aklen ve dinen ispat ettiği bu eser Mustafa Saîd Hâlid tarafından yayımlanmıştır (Kahire 1986).

8. *Kitâb fî hayâti'l-enbiyâ' fî kubûrihim*. Kâtib Çelebi'nin *Mâ verede fî hayâti'l-enbiyâ' (ve) ba'de vefâtihim* adıyla zikrettiği ve 1000 meseleyi ihtiva ettiğini söylediği (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1355) eserin Medine'de bir nüshası bulunmaktadır (Brockelmann, GAL Suppl., I, 619).

C) Ahlâkla İlgili Olanlar.

1. *el-Âdâb*. Ana babaya, akrabaya ve diğer insanlara yapılması gereken iyilikler, karşılıklı vazifeler, belli başlı kötü huylar ile nefsi bu huylardan kurtarıp terbiye etmenin yolları ve diğer İslâmî edepler hakkında 1194 hadisin derlendiği eser Abdülkâdir Ahmed Atâ tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1406/1986).

2. *ez-Zühdü'l-kebîr*. Uzlet, dünyaya önem vermeme, ölüm gelip çatmadan önce hayatı değerlendirme gibi zühd ve takvâ ile ilgili konulardaki hadisleri, muhtelif zâhid ve âlimlerin bu konudaki görüşlerini ihtiva etmektedir. 989 rivayetin senedleriyle birlikte zikredildiği eseri Âmir Ahmed Haydar yayımlamıştır (Beyrut 1408/1987).

3. *el-Erba'ûne's-suğrâ*. Allah'ın birliği, tövbe, nefsi murakabe, doğruluk, tevekkül, ihlâs, helâl kazanç, iyilik, merhamet, tevazu vb. kırk konuya dair 161 rivayetten meydana gelmektedir. Her konuda mükerrer senedlerle birlikte en az iki, en çok beş altı rivayet bulunmaktadır. Eser Ebû Hâcir Muhammed Saîd b. Besyûnî Zağlûl tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1407/1987). *Keşfü'z-zunûn*'da (I, 53) *el-Erba'ûn fi'l-ahlâk* adıyla zikredilen ve 100 hadis ihtiva ettiği belirtilen kitap da budur. Aynı konuda *el-Erba'ûne'l-kübrâ* adlı başka bir eserinin daha bulunduğu kaydedilmektedir.

4. *ed-Da'avâtu'l-kebîr*. Eserde Hz. Peygamber'in bizzat yaptığı veya sahâbîlerden birine öğrettiği dualar bir araya getirilmiştir. Tâceddin es-Sübkî bu eserin bir benzerinin daha bulunmadığını yeminle söyler. Eserin yarısı olduğu belirtilen ve 260 hadisi ihtiva eden bir bölümü Bedr b. Abdillah el-Bedr tarafından rivayetler değerlendirilmek suretiyle yayımlanmıştır (Kuveyt 1409/1989). Kaynaklarda Beyhakî'nin bir de *ed-Da'avâtu's-sağîr* adlı eserinden söz edilmektedir.

D) Şâfiî Mezhebiyle İlgili Olanlar.

1. *Menâkıbu'ş-Şâfi'î*. Kendisinden önce bu konuda on kadar eser yazılmış olmakla beraber Beyhakî'nin kitabı hepsinden daha mükemmeldir. Eserde Kureyş kabilesine mensup olan İmam Şâfiî'nin asâletine işaret ettikten sonra onun ikinci asrın müceddidi olduğunu, fıkıh, usûl-i fıkıh, hadis ve kelâm gibi dinî ilimlerdeki üstünlüğü yanında diğer ilimleri de bildiğini ifade etmekte, zühd ve takvâsını ve diğer faziletlerini dile getirmekte, ailesini ve önemli talebelerini zikretmektedir. Bu arada bazı hadislerde geçen "Kureyşli âlim" ifadesiyle İmam Şâfiî'nin kastedildiğini söyler (I, 26, 54). Bu yorumun doğruluğu bir yana esasen söz konusu hadisler de zayıftır. Eser Ahmed Sakr tarafından iki cilt halinde yayımlanmıştır (Kahire 1390-1391/1970-1971).

2. *Beyânu hata'i men ahta'e ale'ş-Şâfi'î. Ma'rifetu's-sünen ve'l-âsâr*'da İmam Şâfiî'nin kitaplarını rivayet edenlerin yaptığı yanlışları yeri geldikçe belirten müellif daha sonra bunları müstakil bir kitapta toplamıştır. Ayrıca İmam Şâfiî'nin bazı meselelerde isabetli hüküm vermediğine dair muhtelif kimseler tarafından ileri sürülen iddiaları da cevaplandırmıştır. Eser Halil Molla Hâtır (Riyad 1980) ve Şerif Nâyif Duays tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1402/1983).

3. *el-Mebsût. Nusûsu'ş-Şâfi'î* diye de bilinen eserde müellif İmam Şâfiî'ye ait fıkhî metinlerin tamamını toplamış ve bunları talebelerine okutmuştur. Bazı kaynaklarda bu kitabın üç cilt olduğu kaydedilirken *Keşfü'z-zunûn*'da (II, 1581-1582) *el-Mebsût fî fürû'i'ş-Şâfi'iyye* başlığı altında bu kitabın Beyhakî'nin en büyük ve en önemli eserlerinden biri olduğu, yirmi cilt hacminde bulunduğu söylenmekte, *Nusûsu'ş-Şâfi'î* başlığı altında ise (II, 1957) on ciltlik bir eser olduğu kaydedilmektedir. Eserin Bodleiana Kütüphanesi'nde bir nüshası bulunmaktadır (Brockelmann, GAL, I, 447).

4. *el-Hilâfiyyât beyne'ş-Şâfi'î ve Ebî Hanîfe.* Kaynaklarda bu adla zikredilen, fıkıh bablarına göre tertip edilmiş eserin Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde (no. 277-278) *Kitâb fî beyâni ihtilâfi'l-İmâmi'l-Hanefî ve'l-İmâmi'ş-Şâfi'î,* Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde de (III. Ahmed, no. 1154) *Kitâbu'n-Nüket fi'l-mesâili'l-muhtelef fîhâ beyne'ş-Şâfi'î ve beyne Ebî Hanîfe* adlarını taşıyan birer nüshası bulunmaktadır. Sübkî bu eserin de kendi türünün ilki olduğunu, böyle bir kitabı ancak hem fıkhı, hem de hadisi iyi bilen birinin yazabileceğini söylemektedir.

5. *Ahkâmu'l-Kur'ân. Mecmû'âtu kelâmi'ş-Şâfi'î fî ahkâmi'l-Kur'ân* adıyla da anılmaktadır. Abdülganî Abdülhâlik tarafından yayımlanmıştır (Beyrut 1395).

Beyhakî'nin bunların dışında çeşitli kaynaklarda şu eserleri de zikredilmektedir: *et-Tergîb ve't-terhîb, el-Ma'ârif (Ma'rifetu ulûmi'l-hadîs), Fadâ'ilu's-sahâbe, Menâkıbu'l-İmâm Ahmed, Şerhu'l-esmâ'i'l-hüsnâ, Kitâbu'r-Rü'ye, Câmi'u ebvâbi kırâ'ati'l-Kur'ân, Kitâbu'l-Esrâ, Yenâbî'u'l-usûl (el-Yenâbî' fi'l-usûl), el-Muhît (el-Muhît yete alleku bi-ilmi'm-hadîs).*

BİBLİYOGRAFYA:

Beyhaki, *Beyânu hata'i men ahta'e 'ale'ş-Şâfi'î* (nşr. Şerif Nâyif), Beyrut 1402/1983, nâşirin mukaddimesi, s. 15-52; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve* (nşr. Abdülmu'tî Kal'acî), Beyrut 1405/ 1985, nâşirin mukaddimesi, s. 92-119; Beyhakî, *el-İ'tikâd ve'l-hidâye ilâ sebîli'r-reşâd* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1405/1985, nâşirin girişi; *el-Hâfız el-Beyhakî fî sütûr*, s. 7-13; Sem'ânî, *el-Ensâb*, II, 381; İbn Asâkir, *Tebyînu kezibi'l-müfterî*, s. 265-267; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VIII, 242; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 75-76; Zehebî, *A'lâmu'n-nübelâ*, XVIII, 163-170; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1132-1135; Sübkî, *Tabakât*, IV, 8-16; İsnevî, *Tabakâtu'ş-Şâfi'iyye*, I, 198-200; İbn Tağrîberdî, *en-Nücûmu'z-zâhire*, V, 77-78; *Keşfu'z-zunûn*, I, 9, 53, 261, 400, 574, 721, 760; II, 1007, 1047, 1391, 1393, 1455, 1581-1582, 1621, 1726, 1739, 1836, 1957, 2051; Abdülazîz ed-Dihlevî, *Bustânu'l-muhaddisîn*, s. 101-104; Serkîs, *Mu'cem*, I, 620-621; Brockelmann, *GAL*, I, 446-447; Suppl., I, 618-619; Brockelmann, GAL (Ar.), VI, 231; Brockelmann, "Beyhakî", İA, II, 582; Brockelmann, "el-Beyhakî", DMİ, IV, 429-430; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 33-34; Kays Âl-i Kays, el-Îrâniyyûn, II/2, s. 513-523; M. Şerefeddin, "Selçuklular Devrinde Mezâhib", TM, I (1925), s. 104-105; J. Robson, "al-Bayhakî", EI^2 (Fr.), I, 1164; J. Robson – İdâre, "el-Beyhakî", UDMİ, V, 317-318.

M. Yaşar Kandemir

Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi maddesi: Yıl: 1992, cilt: 6, sayfa: 58-61

Akaide Dair Görüşleri. Beyhakî itikadî konularla yakından ilgilenmiş, özellikle akaide dair hadisleri ihtiva eden ve bunlara yorumlar getiren kitaplar yazmış Sünnî bir âlimdir. *el-İ'tikâd* ve *Şuabu'l-îmân* gibi akaidin bütün meselelerini konu edinen eserlerinin yanında *el-Esmâ' ve's-sıfât*, *Kitâbu'l-Kazâ' ve'l-kader*, *el-Ba's ve'n-nüşûr*, *Delâilu'n-nübüvve* gibi bir veya birkaç konuyu incelediği eserleri de vardır. Devrinin ünlü kelâmcılarından biri olan İbn Fûrek'in derslerine devam ederek diğer ilimlerin yanı sıra akaid alanında da kendisini yetiştirmiştir. Beyhakî itikadî meseleleri bir taraftan nakillerle delillendirirken diğer taraftan aklî istidlâllere de başvurmuş ve böylece Selefî-Eş'arî bir çizgi takip etmiştir. O bu metodun Şîa, Mu'tezile ve Müşebbihe gruplarının etkilerini asgariye indireceğini düşünmüştür. Beyhakî'nin başlıca akaid konularına dair görüşlerini şöylece özetlemek mümkündür:

1. **İlâhiyyât**. Peygamberlerin ortaya koyduğu naklî deliller yanında âlemin hâdis ve mükemmel bir düzene sahip olması, varlıklarda birbirine zıt unsurların uyum içinde bir arada bulunması, ayrıca peygamberlerin gösterdikleri mûcizeler Allah'ın varlığına ilişkin delillerdir (*el-İ'tikâd*, s. 12-13, 15).

Allah Teâlâ'ya muhtelif naslarda hay, alîm, kadîr, mürîd, mütekellim, semî', basîr, hâlik, râzık gibi isimlerin nisbet edilmesi zâtıyla birlikte sıfatlarının da bulunduğunu gösterir. Eğer sıfatları bulunmasaydı sadece zâtının mevcudiyetini ifade eden kadîm, evvel, âhir, hak gibi isimlerinin bulunması gerekirdi. Halbuki bunlardan başka kudret sıfatını anlatan kâdir, kâhir, muktedir; ilim sıfatına işaret eden alîm, habîr, hakîm, hâfız, muhsî; fiilî sıfatlarını haber veren hâlik, râzık, bedî', bâri', muhyî, mumît ve yaratıklara benzemediğini bildiren ahad, müteâlî, azîz, mecîd, karîb, muhît gibi isimleri de vardır. Ayrıca naslarda ilim, kudret ve irade müstakil birer sıfat olarak da zâtına nisbet edilmektedir. Zâtî ve fiilî kısımlarına ayrılan ilâhî sıfatların ilk grubuna girenler kadîm, ikinci grubunda yer alanlar ise hâdistir. İlâhî sıfatlardan hayat, ilim, irade, kudret, kelâm gibi zâtî sıfatlarla yaratma, rızık verme, öldürme, diriltme gibi fiilî sıfatları aklen ispat etmek mümkün olmakla birlikte bir kısım zâtî ve fiilî sıfatlar vardır ki bunlar sadece nakil yoluyla bilinir. Meselâ yed,

vech, ayn zâtî-haberî sıfatlardan olup keyfiyetlerinin bilinmesi imkânsızdır. Fakat akıl onların yaratıklar hakkında kullanıldıkları anlamlarda Allah'a atfedilemeyeceğine de hükmeder. Tevâtür derecesindeki naslarla sabit olmayıp sadece âhad haberlerle rivayet edilen kef, yemîn, sûret, esâbî' gibi zâtî-haberî sıfatlarla ityân, mecî' gibi subûtu kesin bulunan fiilî-haberî sıfatların te'vil edilmesi gerekir. Allah zâtıyla yaratıkların içinde mevcut olmamakla ve bir mekânda bulunmamakla birlikte belli niteliklere sahip maddî bir nesne olan arşa istivâ (uluv) etmiştir. Fakat bu istivânın gerçek mânasını Allah'a havale etmelidir. Allah'a nisbet edilen isimler (esmâ-i hüsnâ) nasların belirlemesiyle sabittir, ancak âlimlerin ittifakla lâyık gördüğü isimlerin de O'na atfedilmesi mümkündür. Beyhakî, Kur'an'da bazı sûrelerin baş taraflarında yer alan "hurûf-ı mukattaa"nın ilâhî isimlerin remizleri olduğunu öne sürmüştür.

Kadere inanmak esasen Allah'ın ilim, kudret ve irade sıfatlarına iman etmenin bir gereğidir. Zira naslarda Allah'ın her şeyi önceden bildiği, mülkünde mutlak tasarruf sahibi olduğu ve kulların fiilleri dahil olmak üzere her şeyi kendi hür iradesiyle yarattığı belirtilmektedir. Allah kullarından dilediğini dalâlete, dilediğini hidayete sevk eder. Ne var ki dalâlete sevk ederken adaletten ayrılmaz, küfrü de çok defa fark edilemeyen çeşitli hikmetlere bağlı olarak yaratır (*Kitâbu'l-Kazâ' ve'l-kader*, vr. 62a, 65a).

2. **Nübüvvet**. Geçmiş peygamberlerin nübüvvetleri mûcize ile bilindiği gibi Hz. Muhammed'in nübüvveti de gösterdiği mûcizelerle ispat edilir. Bunların en önemlisi Kur'ân-ı Kerîm'dir. Kur'an'ın taşıdığı en önemli beşer üstü özellik (i'câz) din, felsefe, ahlâk, astronomi, fen ilimleri gibi ihtisas gerektiren birçok konuya dair bilgiler ihtiva etmesine rağmen ümmî bir insanın elinde ortaya çıkması ve bu veciz kitaptan ilham alınarak ciltler dolusu eserlerin yazılması noktalarında toplanır (*Delâilu'n-nübüvve*, I, 1718; *el-İ'tikâd*, s. 146-148). Peygamberler ölümlerinden sonra bile Allah katında diridirler. Son peygamber Hz. Muhammed'le birlikte bütün peygamberlere inanmak farzdır; zira Kur'ân-ı Kerîm'de onların bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr edenler kâfir olarak nitelendirilmiştir (en-Nisâ 4/150-151).

3. **Ahiret Halleri**. Kabir azabı veya nimeti, ruhun cesede ait bir parçaya iade edilmesiyle gerçekleşmiş olabilir. Bu aklen imkânsız değildir. Ölen kişinin ruhunu teslim ediş tarzı ile öldüğü yer kabir azabı görüp görmeyeceğine işaret eder. Ahirette yaratıkların hesaba çekilmesi tek tek değil toplu olarak gerçekleşecektir; amellerin tartılması bu hesaba çekilme işleminden ayrı bir safhadır. Amellerin tartılması naslarda belirtildiği üzere (vezin) zâhirî anlamıyla vuku bulacaktır. İyilikleri ağır gelenler azap görmeden cennete gireceklerdir. Cennette müminlerin amellerine göre girecekleri dört ayrı bölüm vardır. Cennet göklerin üstünde ve Arş'ın altındadır.

4. **İman-Günah ve Mükellefiyet**. İmanın kalp ile tasdik ve dil ile ikrardan oluşan iki unsuru vardır. Bir engel bulunmadıkça kalbindeki tasdiki diliyle ifade etmeyen kimse mümin sayılmaz. İman, ilâhî buyruklara itaat etmekle çoğalıp isyan etmekle azalmasına rağmen hiç bir günah sahibini imandan mahrum bırakmaz. Zira Allah'a eş koşmayan bütün müminler kurtuluşa eren zümreden sayılmışlardır (el-En'âm 6/82). Günahkâr müminler hakkında verilecek en isabetli hüküm, onların imanlarının kemal derecesinde bulunmadığıdır. İman ile İslâm aynı anlama gelir. Naslarda birinin diğerinin yerinde kullanılmış olması (ez-Zâriyât 51/35) bunu gösterir. Kâfirler de iman mükellefiyetinden başka İslâmî emir ve yasaklara da muhatap olup bunlara uymadıklarından dolayı ayrıca sorumlu tutulacaklardır. Çocuklara dünyada babalarının inançlarına göre muamele edilir, âhiretteki durumlarına gelince bu husustaki hükmü Allah'a havale etmek gerekir.

Bu akaid telakkilerinin incelenmesinden anlaşılacağı üzere Beyhakî bütün ilâhî sıfatları zâtî ve fiilî kısımlarına ayırmış, bunlardan bazı haberî sıfatların te'vil edilmemesi gerektiğini kabul ederek Selefiyye'ye uymuş, bazılarının te'vilini ise zaruri görmek ve bir kısım zâtî sıfatların akılla bilinebileceğini belirtmek suretiyle de kelâmcıların görüşüne katılmıştır. Arş'a istivâ konusunda Ebû Hanîfe, Ahmed b. Hanbel ve Buhârî gibi âlimlerle aynı görüşü paylaşmış, fiilî sıfatların hâdis olduğunu söyleyerek Eş'ariyye'nin yanında yer almış, Kur'an'ın ihtiva ettiği ilimlere işaret edip bunu kendine göre en önemli i'câz noktası olarak görmüştür. İmanın iki unsuru bulunduğunu benimseyerek bazı Mâtürîdî âlimlerin görüşlerine katılmış; iman ile İslâm'ın aynı anlama geldiğini

savunarak yine Mâtürîdiyye'ye iştirak etmiştir. İlâhî sıfatları ispat ederken esmâ-i hüsnâdan hareket etmiş ve kendine has bir açıklama yaparak bir taraftan ilâhî isimlerin tevkîfî olduğunu kabul ederken diğer taraftan naslarda bulunmamakla birlikte yetkinlik ifade eden bazı isimleri Allah'a nisbet etmekte sakınca görmemiştir.

Beyhakî'nin itikadî görüşleri üzerinde İbn Fûrek ve Halîmî gibi kelâmcıların yanında Ebû Süleyman el-Hattâbî gibi hadisçilerin de önemli tesiri olduğu söylenebilir. Eserlerinde sözü edilen âlimlerden yaptığı bol iktibaslar da bunu teyit edici mahiyettedir. Ulûhiyyetle ilgili görüşlerini *el-Beyhakî ve mevkıfuhû mine'l-ilâhiyyât* adlı araştırmasında inceleyen Ahmed b. Atıyye el-Gamidî, bazı haberî sıfatları te'vil etmesini gerekçe göstererek Beyhakî'nin haberî sıfatlar noktasında Selefî sayılamayacağını ileri sürmüşse de bu görüş pek isabetli görünmemektedir. Çünkü Selefiyye'nin önde gelen temsilcilerinden Ahmed b. Hanbel'in bile bazı haberî sıfatları te'vil ettiği bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

Beyhakî, *el-Esmâ' ve's-sıfât*, s. 11, 137-138, 151-152, 161, 234, 364, 376-377, 384, 387, 394-397, 446, 497, 502, 506, 534, 540, 552; Beyhakî, *el-İ'tikâd 'alâ mezhebi's-Selef*, Beyrut 1404/1984, s. 12-15, 31-32, 38, 40, 55-57, 67, 73-74, 88, 89, 95, 127, 143, 146-148, 173; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, Beyrut 1410/1989, I, 38, 43, 44, 50, 60, 121-122, 145, 205, 245-246, 253, 256-258, 263, 330, 348-349, 354; Beyhakî, *Kitâbu'l-Kazâ' ve'l-kader*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1498, vr. 2a, 12a, 13a, 40b, 62a, 65a; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve* (nşr. Abdurrahman Osman), Kahire 1389/1969, I, 17-18, 23, 31; Beyhakî, *el-Ba's ve'n-nüşûr*, Beyrut 1408/1988, s. 64, 86, 87; Ahmed b. Atıyye el-Gâmidî, *el-Beyhakî ve mevkıfuhû mine'l-ilâhiyyât*, Medine 1402/1983, s. 58, 85-86, 87-89, 95-107, 118, 124, 127, 131, 134-135, 139, 273.

Yusuf Şevki Yavuz

Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi maddesi: Yıl: 1992, cilt: 6, sayfa: 61-62

DELÂİLÜ'N-NÜBÜVVE

(Bu bölüm, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nden ilgili madde alınıp içine tarafımızdan yapılan ilaveleri ihtiva etmektedir.)

Peygamberlik müessesesini, özellikle Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamak amacıyla yazılan eserlerin ortak adı.

"Bilinmeyen şeyin öğrenilmesini sağlayan bilgi, kılavuz" anlamındaki delîlin çoğulu olan delâil ile "peygamberlik" anlamındaki nübüvvet kelimesinden oluşan delâilu'n-nübüvve, terim olarak bir peygamberin bizzat gösterdiği veya peygamberliğine alâmet olmak üzere kendisi dışında meydana gelen tabiat üstü olayları konu edinen, peygamberin getirdiği ilkeleri ilmî tahlillere tâbi tutarak bunların ilâhî kaynaklı olduğunu, dolayısıyla o peygamberin de hak peygamber olduğunu ispatlamayı amaçlayan eserleri ifade eder. Peygamberlerin gerçekleştirdiği tabiat üstü olaylar, benzerlerini meydana getirme açısından muhataplarını âciz bıraktıkları için **mûcize**, nübüvveti kanıtladıkları için de **delil-delâil** diye adlandırılır. Peygamber olacak kişinin doğumu sırasında veya nübüvvetle görevlendirilmesi esnasında meydana gelen hârikulâde olaylar nübüvvetin delillerinden sayılmakla birlikte mûcize olarak isimlendirilmez. Ebû Hâtim er-Râzî'ye göre bu iki türe giren olayların tamamına "işaretler ve alâmetler" anlamında **a'lâm** denilir. Bunlara ayrıca "deliller" mânasında olmak üzere **âyât** ve **şevâhid** adı da verilir (*A'lâmu'n-nübüvve*, s. 193). Ebu'l-Hasan el-Eş'arî ise **a'lâm** terimini mûcize ile birlikte ve daha geniş bir anlamda kullanır (*Makâlât*, s. 438). İslâm âlimleri, mutlak olarak nübüvvet müessesesini ve özellikle Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispatlamak amacıyla yazdıkları bu tür eserlere **a'lâmu'n-nübüvve** yanında **delâilu'n-nübüvve** adını vermek suretiyle hem bizzat peygamberlerce gösterilen mûcizeleri, hem de kendileri dışında meydana gelen hârikulâde olayları delâil kapsamına almışlardır. Nitekim İbn Teymiyye, delâilu'n-nübüvve ve a'lâmu'n-nübüvve tabirlerinden her birinin diğerinin yerinde kullanılabileceğine işaret etmektedir (*en-Nübüvvât*, s. 268). Nübüvvetin ispat edilmesi amacıyla yazılan eserler bu iki isim dışında çeşitli adlarla da anılmıştır. "Peygamberliğin kanıtlanması" anlamında kullanılan **isbâtu'n-**

nübüvve, **isbâtu'r-risâle**, **tesbîtu delâili'n-nübüvve** ile "nübüvvetin delilleri" anlamındaki **hucecu'n-nübüvve**, **âyâtu'n-nübüvve**, **şevâhidu'n-nübüvve**, **alâmâtu'n-nübüvve**, **meâricu'n-nübüvve**, **emârâtu'n-nübüvve** ve **el-hasâisu'n-nebeviyye** bunların başlıcalarıdır. **Beşâiru'n-nübüvve** tabiri ise genel olarak "Hz. Muhammed'in nübüvvetini doğrulayan belgeler", özel olarak da "önceki kutsal kitaplarda onun peygamberliğini müjdeleyen metinler" anlamında kullanılır (bak. BEŞÂİRÜ'n-NÜBÜVVE).

Taşköprizâde, metafiziğin bölümleri içinde mûcizelerin peygamberliğe delil oluşu keyfiyetini, mûcizelerle sihir vb. hârikulâde olaylar arasındaki farkları incelemeyi konu edinen "**emârâtu'n-nübüvve**" adlı müstakil bir ilim dalının bulunduğunu belirtmekteyse de (*Miftâhu's-sa'âde*, I, 321) Kâtib Çelebi onun bu görüşünü isabetli bulmaz ve sadece peygamberlik müessesesi ile Hz. Muhammed'in nübüvvetini ispatlamak için müstakil eserlerin yazılmasının, bu konunun kelâm ilminden ayrı bir ilim dalı olarak kabul edilmesini gerektirmeyeceğini belirtir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 161). Nübüvvet meselesinin kelâm ilmine ait üç temel konudan birini teşkil etmesi Kâtib Çelebi'nin haklılığını ortaya koymaktadır.

Hz. Peygamber'in nübüvvetle görevlendirilmesinden sonra vahye inanmayan çeşitli zümrelerin ortaya çıktığı, bunların arasında yer alan bazı şairlerin şiirlerinde peygamberlik müessesesini tenkit ettikleri bilinmektedir. İslâmiyet'in Arap yarımadasını aşarak hızla yayılmasının ardından Mecûsîlik ve Maniheizm gibi eski dinlere, materyalizme veya sadece Tanrı'nın varlığını kabul edip vahyi inkâr eden felsefî akımlara, ayrıca İslâm dinine mensup olduğu iddiasında bulunan aşırı fırkalara bağlı değişik zümreler bu tenkitlere fikrî boyutlar ekleyerek bunları devam ettirmiş, nihayet nübüvvet müessesesi aleyhinde yazılan eserlerle konu İslâm dini için önemsenecek bir problem haline gelmişti.

İlk olarak hicrî II. (VIII.) yüzyılın ikinci yarısında başlayıp III. (IX.) ve IV. (X.) yüzyıllarda etkisini sürdürdüğü kabul edilen zındıklık ve ilhâd hareketleri çerçevesinde İbnü'l-Mukaffa', Abdülkerîm b. Ebi'l-Avcâ, Beşşâr b. Burd, Ebû İsâ el-Verrâk, İbnü'r-Râvendî, Ebû Bekir Muhammed b. Zekeriyyâ er-Râzî gibi âlimlerin nübüvveti felsefî açıdan eleştirenlerin başında geldiği zikredilir (*İbnü'n-Nedîm*, s. 216; Kadî Abdülcebbâr, I, 106, 129; Abdurrahman Bedevî, *Min Târîhi'l-ilhâd fi'l-İslâm*, s. 37). İslâm âlimleri, söz konusu kişilerce ileri sürülen iddialara ve yazılan eserlere

erken devirlerden itibaren hem umumi kelâm kitapları içinde, hem de değişik adlarla müstakil eserlerde cevaplar vermişlerdir. Bunun sonucu olarak genellikle delâlilu'n-nübüvve veya a'lâmu'n-nübüvve diye bilinen telif türü teşekkül etmiştir.

Abdülhalim Mahmûd, bu tür eserlerin telifini sadece nübüvvet probleminin dinin temel konularından biri olarak telakki edilmesine bağlıyorsa da (Delâilu'n-nübüvve, s. 14) vahyi inkâr etmek suretiyle peygamberlik müessesesini hiçe sayan akım ve eserlerin etkilerini göz ardı etmek mümkün değildir. Nitekim Ebû Hâtim er-Râzî'nin, *A'lâmu'n-nübüvve* adlı eserini vahyi inkâr eden filozof Ebû Bekir er-Râzî'ye reddiye olarak yazdığı bilindiği gibi Kâdî Abdülcebbâr da aynı konuya dair *Tesbîtu delâ'ili'n-nübüvve*'sini Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamanın yanı sıra onun peygamber olmadığını öne sürenleri reddetmek maksadıyla kaleme aldığını kendisi kaydetmektedir (a.g.e., I, 5, 51). Son devir âlimlerinden M. Zâhid Kevserî de bu görüşü teyit etmektedir (*Tebyînu kezibi'l-müfterî*, Mukaddime, s. 18).

Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) mucizeleri sayıca pek çoktur. Beyhakî, elinizdeki eserin giriş bölümünde ilim adamlarından birinden nakille bu sayının 1000'e ulaştığını söylemekte, Nevevî (*Şerhu'n-Nevevî alâ Müslim* 1/2) ise bu sayının 1200'i geçtiğini söylemekte, İbn Hacer ise (*Fethu'l-bârî* 6/583) Hanefî âlimlerinden nakille Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elinde 1000, kimilerince de 3000 mucizenin gerçekleştiğini söylemektedir.

Delâilin yani mucizelerin yazılı kaynakları: 1. Kur'ân'ı Kerim. İsrâ ya da Mirac olayı, İsrâ Sûresinde, Ay'ın ikiye bölünmesi Kamer Sûresinde, göğsünün yarılması İnşirah Sûresinde delillendirilmiştir.

2. Hadis kitapları: Buhari'nin menâkıb kitabının ilgili babı, Müslim'in fadâil bölümünde çeşitli bâblar, Tirmizî'de menâkıb kitabında "Peygamber (sav)'ın nübüvvetini ispat eden mucizeler" başlıklı bâb, İbn Hibbân'ın, tarih kitabında Mu'cizât bölümü, Müstedrek-i Hâkim'de peygamberliğinin delilleri olan Resûlullah'ın mucizeleri kitabı ve diğerleri.

3. Sahabe biyografisi kitapları: Aşağıdaki isimleri verilen sahabi biyografisine dair eserlerin içinde mucizelerle ilgili pek çok malumat yer

almıştır: İbn Sa'd, *Tabakât*; Begavî (öl. 317), *Mu'cemu's-sahâbe*; İbn Kâni (öl. 351 H.), *Mu'cemu's-sahâbe*; İbn Abdilberr (öl. 463 H.) *el-İstîâb*, İbnu'l-Esîr (öl. 630 H.) *Üsdü'l-ğâbe*; İbn Hacer, *İsâbe* (öl. 852),

3. Sîre-i Nebeviye kitapları: Bu tür eserlerde pek çok mucizeye ver verilmiştir. Örneğin İbn Hazm'ın (öl. 452) *Cevâmiu's-sîre*'sinde mucizelere dair özel bir fasıl yer almıştır. Kâdı İyâd'ın *eş-Şifâ bi-ta'rîfi hukûki'l-Mustafâ*'sında birinci kısmın dördüncü bâbında mucizeler ele alınmıştır. İmâdüddîn Yahya b. Ebî Bekr el-Âmiri'nin *Behcetu'l-mahâfil ve buğyetu'l-emâsil fî telhisi'l-mu'cîzât ves-siyer veş-şemâil* adlı kitabında Şifâ adlı az önceki eserden alıntılar mevcuttur. İbn Kesîr'in meşhur tarihi olan *el-Bidâye en-nihâye*'de "delâil-i nübüvve kitabı" başlığı altında pek çok mucizeye yer vermiştir.

4. Hasâis kitapları: Bu başlık altında telif edilmiş birkaç kitap mevcuttur. İbn Sebu' es-Sebtî'nin (öl. 520 H.) *Hasâis*'i, Kutbuddîn el-Haydarî'nin (öl. 894) *el-Lafzu'l-mükerrem fi hasâisi'n-Nebiyyi'l-muazzam*'ı ve bu sahada son noktayı koyan Suyûtî'nin (öl. 911 H), *el-Hasâisu'l-Kübrâ*'sı.

Yapılan tesbitlere göre elde mevcut kaynaklar içinde delâilu'n-nübüvve konusuna ilk olarak yer veren İbn İshâk olmuştur (*es-Sîre*, s. 257). İlk müstakil eserleri ise *İsbâtu'l-ilm ale'n-nübüvve* ve *İsbâtu'r-rusul* adlarıyla Mu'tezile'den Dırâr b. Amr yazmış, onu *el-Hucce ve'r-rusul* adlı eseriyle Ebû Bekir el-Esam takip etmiştir.

Bişr b. Mu'temir'in *el-Hucce fî isbâti'n-nübüvve*'si, Ebu'l-Hasan el-Medâînî'nin *Âyâtu'n-nebî*'si, Ebu'l-Hüzeyl el-Allâf'ın *Alâmâtu sıdkı'r-Resûl*'ü, diğer Mu'tezile âlimlerince yazılan fakat günümüze kadar ulaşmayan eserlerdendir (İbnü'n-Nedîm, s. 113, 185, 204, 214, 215). Câhiz'in *Hucecu'n-nübüvve* adlı eseriyle (Kahire, tarihsiz) Kâdî Abdülcebbâr'ın *Tesbîtu delâ'ili'n-nübüvve*'si (Beyrut, tarihsiz) ve el-Muğnî'nin XV. cildini teşkil eden "*en-Nübüvvât ve'l-mu'cizât*"ı ise (Kahire 1965) Mu'tezile âlimlerine ait olan ve günümüze intikal eden başlıca delâilu'n-nübüvve eserleridir. İslâm filozoflarından Kindî'nin *Risâle fî tesbîti'r-rusul*, İbn Sînâ'nın *Risâle fî isbâti'n-nübüvvât* adlarıyla birer risâle yazdıkları da bilinmektedir (İbnü'n-Nedîm, s. 318; Serkîs, *Mu'cem*, I, 129).

Selef âlimlerinden İmam Şâfiî'nin *İsbâtu'n-nübüvve* adıyla bir eser kaleme aldığı nakledilir (Sübkî, V, 146). Buhârî de *el-Câmi'u's-sahîh*'indeki "kitâbu'l-menâkıb"ın "Alâmâtu'n-nübüvve fi'l-İslâm" adını taşıyan hacimli babında (no. 25) konuyla ilgili olarak elliden fazla rivayet kaydetmiştir. Daha sonra ise Ebû İshak el-Cûzcânî'nin *Emârâtu'n-nübüvve*'si zikredilebilir. Bilindiğine göre eserine Delâilu'n-nübüvve adını kullanan ilk selef âlimi Ebû Zür'a er-Râzî'dir (öl. 264 H.). İbn Kesîr, hem *Tefsîr*'inde (3/101), hem de *el-Bidâye*'sinde 4/259 alıntılar yapmıştır. Dâvûd ez-Zâhirî'nin *A'lâmu'n-nebî*'si, Ebû Dâvûd es-Sicistânî'nin *Delâilu'n-nübüvve*'si, ki İbn Hayr (*Fihrist* 1/132), Sehâvî (*İ'lân bit-tevbîh* s. 167), İbn Hacer (*Fethu'l-bârî* 3/9) ve Katib Çelebi (*Keşfu'z-zünûn* 1/760) zikretmiştir. İbn Kuteybe'nin *A'lâmu'n-nübüvve*'si (*Delâilu'n-nübüvve*) ki İbnü'n-Nedîm (*Fihrist* s. 115), Sehâvî (*İ'lân bit-tevbîh* s. 360) ve Katib Çelebi (*Keşfu'z-zünûn* 1/760) zikretmişlerdir. İbn Ebi'd-Dünyâ'nın *Hevâtifu'l-cân*'ı. Sehâvî (*İ'lân bit-tevbîh* s. 165), Suyûtî (*Hasâisu'l-kübrâ* 2/33) ve Katib Çelebi (*Keşfu'z-zünûn* 2/2047) zikrettiler.

İbn Ebi'd-Dünyâ'nın (öl. 281 H.), *Delâilu'n-nübüvve*'si. Zehebî (*Siyer a'lâm* 13/402), İbn Hacer (*İsâbe* 1/337) ve Sehâvî (*İ'lân bit-tevbih* s. 167) zikrettiler.

Firyâbî'nin (öl. 301 H), *Delâilu'n-nübüvve*'si. Basılmıştır.

Ebû Bekir Muhammed b. Câfer el-Harâitî'nin (öl. 327) *Hevâtifu'l-cân*'ı. İbn Hacer'in *İsâbe*'sinde (1/297, 2/442, 4/286) birkaç yerinde alıntıları mevcuttur. Kitap günümüzde basılmıştır.

Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed el-Assâl'ın (öl. 349 H.), *Delâilu'n-nübüvve*'si. Bunun adından Sehâvî (*İ'lân bit-tevbîh* s. 167) söz etmiştir.

Ebû Bekir Muhammed b. el-Hasan en-Nakkâş'ın (öl. 351 H.) *Delâilu'n-nübüvve*'si. İbnü'n-Nedim (*Fihrist* s. 50), Zehebî (*Tezkiretu'l-huffâz* 3/908) ve Sehâvî (*İ'lân* s. 167) zikretmişlerdir.

Ebu'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî'nin (öl. 360 H.) *Delâilu'n-nübüvve*'si. Taberânî'nin biyografisini kaleme aldığı kitabında (s. 360) Yahya b. Abdilvehhâb b. Mende, bu eserden söz edip 10 cüz'den oluştuğunu belirtmiştir. Ayrıca Zehebî (*Tezkiretu'l-huffâz* 3/908) bir ciltten

oluştuğunu söylemiş; Sehâvî (*İ'lân* s. 166, 360) ile ve İbn Tâğribirdî (*en-Nucûmu'z-zâhire* 4/59) zikretmişlerdir.

Muhammed b. Ali el-Kaffâl eş-Şâşî'nin (öl. 365 H.) *Delâilu'n-nübüvve*'si. Bu kitaptan Ebû'l-Kâsım et-Teymî (*Delâilu'n-nübüvve* s. 166, 193), Nevevî (*Tehzîbu'l-esmâ vel-luğât* 2/556), İbn Kâdı Şuhbe (*Tabakâtu's-Şâfiiyye* 2/149), Zehebî (*Siyer a'lâm* 16/284), Suyûtî (*Tabakâtu'l-müfessirîn* s. 109) ve Yâkût el-Hamavî (*Mu'cemu'l-buldân* 1/178) söz etmişlerdir.

Ebu'ş-Şeyh b. Hayyân'ın (öl. 369 H.), *Delâilu'n-nübüvve*'si. Sehâvî (*İ'lân* s. 166) zikretmiştir.

Ebû Hafs b. Şâhîn'in (öl. 385) *Delâilu'n-nübüvve*'sini İbn Kesîr (*Bidâye* 2/307) zikretmiştir.

Ebû Abdillah Muhammed b. İshâk b. Mende'nin (öl. 395 H.), *Delâilu'n-nübüvve*'si. Ebû Sa'd es-Sem'ânî (*Tahbîr* 1/262), İbn Hacer (*İsâbe* 2/402), Sehâvî (*İ'lân* s. 166) ve Suyûtî (*el-Hasâisu'l-Kübrâ* 1/104) zikretmişlerdir.

Ebu'l-Mutarrif Abdurrahman b. İsâ b. Futays el-Kurtubî'nin (öl. 402 H.) *Delâilu'r-risâle*'si. Zehebi (*Tezkiretu'l-huffâz* 3/1061) 10 sifrden oluştuğunu söylemiştir.

Ebû Abdillah el-Hâkim en-Nîsâbûrî'nin (öl. 405 H.) *el-İklîl fî delâili'n-nübüvve*'si. Bundan İbn Asâkir (*Tebyîn kezibi'l-müfterî* s. 228), İbn Seyyidinnâs (*Uyûnu'l-eser* 2/70) ve Şevkânî (*Neylu'l-evtâr* 1/119), alıntılarda bulunmuşlardır.

Ebû Nuaym el-Isbehânî'nin (öl. 430 H.) *Delâilu'n-nübüvve*'si. Bu kitabın basılmış olan nüshası aslı olmayıp içinden yapılan seçmelerden ibarettir. Zehebî (*Tezkiretu'l-huffâz* 3/1097) iki ciltten oluştuğunu, İbn Kesîr (*Bidâye* 6/258) üç ciltten oluştuğunu söylemiştir. İçinde sahih, hasen ve zayıf hadislerin yanı sıra birkaç ta uydurma rivayet vardır.

Ebû Zer el-Herevî'nin (öl. 434 H.) *Delâilu'n-nübüvve*'sini Kâdı İyâd (*Tertîbu'l-Medârik* 7/233), Zehebî (*Tezkire* 3/1106 ve *Siyer a'lâm* 17/560), İbn Ferhûn (*Dîbâc* 2/132) ve Suyûtî (*Tabakâtu'l-huffâz* 1/425) zikretmişlerdir.

Mâverdî'nin (öl. 450 H.) *A'lâmu'n-nübüvve*'si oldukça meşhur olup matbu olarak bulunmaktadır.

Ebu'l-Kâsım İsmail b. Muhammed et-Teymî el-Isbehânî, Kavâmu's-sünne'nin (öl. 535 H.) *Delâilu'n-nübüvve*'si. Basılmıştır.

Celâleddin es-Suyûtî'nin (öl. 911 H.) *el-Hasâisu'l-kübrâ*'sı. Müellifinin uzun bir süre uğraş verdiği hazırlık dönemi kendi ifadesiyle 20 sene sürmüştür. Sadece Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) has özelliklerin sayısını 1000'in üzerine çıkarmayı başarmıştır.

Eş'ariyye'den peygamberliğin ispatlanmasına ilişkin ilk eser, Ebu'l-Hasan el-Eş'arî'nin *Delâilu'n-nübüvve*'sidir (İbn Asâkir, s. 136). Eş'arî'den sonra onun mezhebine mensup âlimler aynı konuda farklı adlar taşıyan eserler telif etmişlerdir. Bâkıllânî'nin *el-Beyân*'ı (Beyrut 1958), Ebû Ca'fer el-Hemedânî'nin *el-İklîl fî delâ'ili'n-nübüvve*'si (Abdurrahman Bedevî, *Mezâhibü'l-İslâmiyyîn*, I, 661), Abdülkâhir el-Bağdâdî'nin *Delâilu'n-nübüvve*'si (Usûlü'd-dîn, s. 158), Fahreddin er-Râzî'nin *en-Nübüvvât*'ı (Beyrut 1986) ve Molla Miskîn'in *Me'âricu'n-nübüvve*'si bunlardan bazılarıdır.

Mâtürîdiyye'nin kurucusu olan Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'nin bu konuda müstakil bir eser yazdığı bilinmiyorsa da *Kitâbü't-Tevhîd*'inde nübüvvetin ispatlanması konusuna ayrıntılı sayılabilecek bir şekilde bilgi vermiştir (s. 176-210). Ca'fer b. Muhammed el-Müstağfirî'nin *Delâilu'n-nübüvve*'si, Alâeddin Moğultay b. Kılıç'ın *A'lâmu'n-nübüvve*'si (Selâhaddin el-Müneccid, s. 188), Nûh b. Mustafa'nın *Eşrefü'l-makâle fî ma'na'n-nübüvve*'si (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, no. 789), İbn Kemâl'in *Risâle fî tahkîki'l-mu'cize*'si ve Ahmed Midhat Efendi'nin *Beşâir-i Sıdk-ı Nübüvvet-i Muhammediyye*'si (İstanbul 1312), Mâtürîdî âlimlerince yazılan delâilu'n-nübüvve eserleri arasında sayılabilir. Molla Câmî'nin çeşitli tarihlerde basılan *Şevâhidu'n-nübüvve*'si ile İmâm-ı Rabbânî'nin *İsbâtu'n-nübüvve*'si ise (*Îzâhu'l-meknûn*, I, 23) bu hususta sûfîlerce yazılan eserlere ait örneklerdir.

Şiî âlimleri, imâmet fikrini temellendirme gayesiyle de olsa nübüvveti ispatlamak için çeşitli eserler yazmışlardır. Hâdî-İlelhak Yahyâ b. Hüseyin'in *İsbâtu'n-nübüvve*'si (Ahmed Mahmûd Subhî, s. 144), Ebû Hâtim er-Râzî'nin *A'lâmu'n-nübüvve*'si, İbn Bâbeveyh el-Kummî'nin *Câmi'u huceci'l-enbiyâ*'sı, İbn Nevbaht'ın *el-İhticâc li-nübüvveti'n-nebî*'si

(*Keşfü'z-zunûn*, I, 352; *İzâhu'l-meknûn*, I, 430; II, 263), Nevbahtî'nin *Tesbîtü'r-risâle*'si (İbnü'n-Nedîm, s. 225) ve Ebû Ya'kûb es-Sicistânî'nin İsbâtu'n-nübuvve'si (*el-Mecdû*, s. 183), Şia'nın çeşitli fırkalarına mensup âlimlerin bu türdeki eserlerinden bazılarıdır.

Delâilu'n-nübüvve türündeki eserleri, muhtevalarına ve peygamberliği ispat ediş metotlarına göre iki ana gruba ayırmak mümkündür.

1. Sadece nakle dayanarak nübüvveti mûcizeler ve diğer hârikulâde olaylarla ispatlamaya çalışan eserler. Daha çok Selefiyye'ye bağlı hadisçiler tarafından kaleme alınan bu grubun en meşhur eserleri, Ebû Nuaym el-İsfahânî ile Beyhakî'nin *Delâilu'n-nübüvve* adını taşıyan kitaplarıdır. Bu tür eserlerde nübüvvet ve özellikle Hz. Muhammed'in nübüvveti, Kur'an'ın yanı sıra daha ziyade çeşitli rivayetlerle nakledilen hârikulâde olaylara dayanılarak ispat edilmeye çalışılmış, buna karşılık mûcize vb. olayların nübüvvete delil oluş keyfiyeti üzerinde hemen hemen hiç durulmamıştır. Hz. Muhammed gibi ümmî bir insanın ünlü Arap ediplerince bile benzeri getirilemeyen fesahat ve belâgat mûcizesi niteliğindeki Kur'ân-ı Kerîm'i getirmesi, onun cansız varlıklarla konuşması, az miktardaki yiyecek ve içeceği çoğaltması, hastaları iyileştirmesi, geçmiş milletlerle ilgili olarak Ehl-i kitap arasında tartışma konusu olan meselelere ayrıntılı açıklamalar getirmesi, geleceğe dair verdiği haberlerin gerçekleşmesi, geçmiş ilâhî kitaplarda peygamberliğinin müjdelenmesi ve dualarının kabul edilmesi gibi hususlar bu eserlerin başlıca konularını teşkil eder.

2. Peygamberlik müessesesini aklî temellere dayandırarak ispatlamaya çalışan eserler. Bu tür eserler bir taraftan mûcizeye aklî bir temel bulmaya çalışırken diğer taraftan vahiy dışındaki bilgi kaynaklarının (akıl ve duyular) bütün varlık ve olayları kuşatacak bir mükemmellikten yoksun olduğunu, bu sebeple de zihinlerde doğan ve hayatta karşılaşılan problemlerin çözülebilmesi için evrensel bir kaynağa ihtiyaç duyulduğunu ispata çalışmışlardır. Söz konusu eserlerde peygamberlerin getirdiği öğretilerin evrenin yaratılış ve işleyişini mantıki ve tutarlı yorumlara kavuşturduğu vurgulanmış, bu öğretilerin içerdiği ilkelerin gerek fert, gerekse toplumun her türlü ihtiyacına cevap verecek nitelikte olduğu

kanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu tür eserlerin müellifleri peygamberlik müessesesine epistemolojik, ontolojik ve etik açıdan felsefî yaklaşımlar yapmaya çalışmışlardır. Câhiz'in *Hucecu'n-nübüvve*'si, Ebû Hâtim er-Râzî'nin *A'lâmu'n-nübüvve*'si, Bâkıllânî'nin *el-Beyân*'ı, Kâdî Abdülcebbâr'ın *Tesbîtu delâ'ili'n-nübüvve*'si, Mâverdî'nin *A'lâmu'n-nübüvve*'si, Fahreddin er-Râzî'nin *en-Nübüvvât*'ı, Muhammed Rüşdî Abîd'in *en-Nübüvve fî dav'i'l-'ilm ve'l-'akl*'ı (Bağdat 1986), bu gruba dahil olan eserlerin bazı örneklerini oluşturur.

Doğrudan doğruya delâilu'n-nübüvve konusuna ayrılan eserlerin dışında beşâiru'n-nübüvveye dair eserlerle Hıristiyanlık ve Yahudiliğe karşı yazılan reddiyeler de bu tür içinde değerlendirilebilir. Ali b. Rabben et-Taberî'nin *er-Red ale'n-nasârâ*'sı ile (Beyrut 1959) Kurtubî'nin *el-İ'lâm bimâ fî dîni'n-nasârâ mine'l-fesâd ve'l-evhâm*'ı (Kahire 1980) bunlara ait örnekler arasında zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA:

Buhârî, "menâkıb", 25; İbn İshak, *es-Sîre*, s. 257; Ebû Hâtim er-Râzî, *A'lâmu'n-nübüvve*, Tahran 1977, s. 193; Eş'arî, *Makâlât* (Ritter), s. 438-439; Mâtürîdî, *Kitâbu't-Tevhîd*, s. 176-210; Makdisî, *el-Bed ve't-târîh*, V, 25-26, 34-62; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, Darulma'rife, Beyrut 1978, s. 113, 129, 185, 204, 211, 214-216, 221, 225, 318, 359; Kâdî Abdülcebbâr, *Tesbîtu delâ'ili'n-nübüvve* (neşr. Abdülkerîm Osman), Beyrut, tarihsiz, I, 5, 51, 86-87, 106, 129; II, 313, 377, 509, 511; Bağdâdî, *Usûlü'd-dîn*, s. 158; İbn Asâkir, *Tebyînu kezibi'l-müfterî*, s. 136; a.e., M. Zâhid Kevserî'nin mukaddimesi, s. 18; Fahreddin er-Râzî, *en-Nübüvvât* (neşr. Ahmed Hicâzî es-Sekkâ), Beyrut 1406/1986, s. 171; Yâkût el-Hamavî, *Mu'cemu'l-buldân*, Dârulfikr, Beyrut; İbn Kesîr, *el-Bidâye ven-nihâye,* Dar İbn Kesîr, tarihsiz; Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ*, Darulkalem, Beyrut, tarihsiz; İbn Teymiyye, *en-Nübüvvât*, Beyrut 1405/1985, s. 268, 284, 286; Zehebî, *A'lâmu'n-nübelâ'*, XIII, 297, 401, 402; XVI, 128, 284; XVII, 212, 256, 514, 560; Sübkî, *Tabakât*, V, 146; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'âde*, I, 321; *Keşfü'z-zunûn*, I, 161, 352, 387, 760; İsmâil b. Abdirresûl el-Mecdû, *el-Fehrese*, Tahran 1344 hş./1966, s. 183; Serkîs, *Mu'cem*, I, 129; *Îzâhu'l-meknûn*, I, 23, 263, 352, 430, 477; II, 263,

508, 691; Yûsuf en-Nebhânî, *Huccetullâh ale'l-âlemîn*, Diyarbakır, tarihsiz (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), s. 4, 67; Abdurrahman Bedevî, *Min Târîhi'l-ilhâd fi'l-İslâm*, Beyrut, ts., s. 31-37; Abdurrahman Bedevi, *Mezâhibu'l-İslâmiyyîn*, Beyrut 1971, I, 661; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cem mâ ullife an Resûlillâh*, Beyrut 1402/1982, s. 62, 64, 188; İbn Hacer, *İsâbe*, Ali Muhammed el-Bicâvî tahkiki, Dârulcîl, Beyrut 1992; Muhammed b. Abdirrahman es-Sehâvî, *el-İ'lân bi-tevbîh limen zemme ilmet-târîh*, Franz Rosenthall neşri, Dârul-kutubil-ilmiyye, Beyrut; Abdülhalim Mahmûd, *Delâilu'n-nübüvve*, Kahire 1404/1984, s. 14-15, 55, 73, 227, 281, 343; Ahmed Mahmûd Subhî, *ez-Zeydiyye*, Kahire 1404/1984, s. 144; Yusuf Şevki Yavuz, "*A'lâmu'n-nübüvve*", DİA, II, 337-338; Ahmet Saim Kılavuz, "*A'lâmu'n-nübüvve*", DİA, II, 339; Mehmet Aydın, "*Beşâiru'n-nübüvve*", DİA, V, 549-550; M. Orhan Okay, "*Beşâir-i Sıdk-ı Nübüvvet-i Muhammediyye*", DİA, V, 548-549; İlyas Çelebi, "el-Beyân", DİA, VI, 25-26.

Yusuf Şevki Yavuz

(Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, yıl: 1994, cilt: 9, sayfa: 115-117)

BEŞÂİRU'N-NÜBÜVVE

Genel olarak Hz. Muhammed'in nübüvvetini doğrulayan belgeler, özel olarak da önceki kutsal kitaplarda onun peygamberliğini müjdeleyen metinler anlamında kullanılan bir terim.

Beşâir, "sevinmek ve sevindirmek" anlamındaki beşr kökünden türeyen ve "sevindirici haber, müjde" mânasına gelen bişârenin çoğuludur. Beşâiru'n-nübüvve tamlamasındaki "nübüvve"den maksat da özel olarak Hz. Muhammed'in peygamberliğidir. Buna göre beşâiru'n-nübüvve, "Hz. Muhammed'in peygamberliğini haber veren, onun hak peygamber olduğunu doğrulayıp belgeleyen çeşitli olaylar, mûcizeler ve haberler" anlamına gelir. Bunlar için a'lâmu'n-nübüvve, delâilu'n-nübüvve gibi başka tabirler de kullanılmaktadır. Ancak beşâiru'n-nübüvve daha çok, ilk

devirlerden itibaren Hz. Muhammed'in nübüvvetini reddeden Ehl-i kitap'a karşı müslüman âlimlerin ortaya koyduğu delillerin başında yer alan ve Hz. Muhammed'in nübüvvetinin önceki ilâhî kitaplarda da söz konusu edilip haber verildiğini belgeleyen metinler için kullanılagelmiştir.

Dinler tarihi araştırmaları göstermiştir ki Kuzey Amerika kıtası yerli kavimleri de dahil olmak üzere ilkel kabile dinleriyle eski Mısır, İran ve Çin dinlerinde, Hinduizm, Budizm, Yahudilik ve Hıristiyanlık'ta ileride geleceği kabul edilen bir kurtarıcı (mesîh, mehdî) inancı mevcuttur. Kur'ân-ı Kerîm'de vahye dayalı oldukları açıkça bildirilenler dışındaki dinlerden her birinin ilâhî kaynakla ilişkisi, vahiy unsuru taşıyıp taşımadığı, özellikle bu dinlerdeki "kurtarıcı" inancıyla bu kurtarıcının Hz. Muhammed olduğunu güçlü bir şekilde hatırlatan bilgilerin nereden kaynaklandığı bilinmemektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in Hz. Muhammed veya onun dini hakkında haberler bulunduğuna işaret ettiği "eskilerin kitapları" ifadesinden (Şuarâ Sûresi 196) yahudi ve hıristiyan kutsal kitapları dışındaki eski dinî metinlerinde kastedilip edilmediği belli değildir. Ancak en eski dönemlerden itibaren hemen bütün dinlerde bir kurtarıcı müjdesinin bulunduğu tarihî bir gerçektir. Nitekim Zerdüşt dininin kutsal kitabı olan Zend-Avesta'da Saoşyant adında birinin geleceği, bütün insanlara rehberlik edip onları ıslah edeceği ve putları kıracağı müjdelenmektedir (M. Hamîdullah, s. 375). Müfessirler Zerdüşt'ün müjdelediği bu kişinin Hz. Muhammed olduğunu ifade etmektedirler. Saoşyant kelimesi "âlemlere rahmet" anlamındadır. Hz. Muhammed de Kur'ân-ı Kerîm'in beyanına göre âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir (Enbiyâ Sûresi 107).

Hint kutsal kitaplarından Veda ve Puranalar'da çölden "övülmüş" (Muhammed) adında bir bilgenin çıkacağı, "araba"sının semaya ulaşacağı (mi'rac), büyük zaferlerinden birini 300 (Bedir Savaşı), birini de 10.000 kişiyle (Mekke'nin fethi) kazanacağı bildirilmektedir. Kalnki Purana'da ise babasına "Allah'ın kulu" (Abdullah), annesine "güvenilir" (Âmine) denileceği, bir kum diyarında dünyaya geleceği ve doğduğu şehrin kuzeyine sığınacağı (Medine'ye hicret) belirtilmektedir (M. Hamîdullah, s. 375).

Budizm'in kurucusu Buda Mettaya veya Maitreya adında birinin geleceğini, kendisinin başlattığı işi tamamlayacağını müjdelemiştir.

Maitreya "merhamet, rahmet" ve "sevimli" demektir. Kur'ân-ı Kerîm de Hz. Muhammed'in âlemler için rahmet vesilesi ve müminlere karşı şefkatli ve merhametli olduğunu bildirmektedir (Tevbe Sûresi 128).

Kur'ân-ı Kerîm Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderileceğinin Tevrat ve İncil'de yazılı olduğunu ifade etmekte (Bakara Sûresi 146; A'râf Sûresi 157) ve Hz. İsâ'nın onu müjdelediğini haber vermektedir: ***"Meryem oğlu İsâ da şöyle demişti: Ey İsrâiloğulları! Ben Allah tarafından size gönderilmiş bir elçiyim; benden önce gelen Tevrat'ı doğrulamakta ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdelemekteyim."*** (Saf Sûresi 6).

Yahudi kutsal kitabı Ahd-i Atîk'te Kur'ân-ı Kerîm'i doğrular mahiyette birçok peygamber tarafından verilen müjdeler yer almaktadır. Nitekim Hz. İbrâhim (Tekvîn, 12/1-3), Hz. Yakub (Tekvîn, 49/10), Hz. Mûsa (Tesniye, 18/18; 33/2), Hz. Dâvud (Mezmur, 45/3-18), İşaya (İşaya, 21/6-7, 13-16; 42/9 vd.; 43/1, 6), Daniel (Daniel, 2/31-32; 7/13-14), Habakkuk (Habakkuk, 3/3) bu tür müjdeler vermişlerdir. Ahd-i Atîk külliyatının son kitabı olan Malaki'de, "İşte habercimi gönderiyorum..." (Malaki, 3/1) denilmekte ve kitap, "İşte Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce ben size Peygamber İlya'yı göndereceğim" (Malaki, 4/5) vaadiyle son bulmaktadır. Yahudiler Ahd-i Atîk'te yer alan bu müjdelerin onlarca beklenilen mesîh'i ifade ettiğine inanırlar. Hıristiyanlar ise bu ifadelerin Hz. İsâ'ya delâlet ettiğini ileri sürerler. İncil'lerde de gelecek olan peygamber müjdelenmiştir (Yuhanna, 1/21; 14/1516; 15/26-27; 16/7-16). Ancak bu, hıristiyanlara göre "kutsal ruh", müslümanlara göre ise Hz. Muhammed'dir (bak. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, FARAKLİT maddesi).

Müslüman âlimler, daha ilk dönemlerden itibaren, Hz. Muhammed'in geleceğinin Tevrat ve İncil'de yazılı olduğuna dair Kur'an'daki haberi (A'râf Sûresi 157) belgelendirmek amacıyla yahudi ve hıristiyan kutsal kitaplarını incelemeye başlamışlardır. Bu çalışmalar, yine Kur'ân-ı Kerîm'de verilen Ehl-i kitap'ın kutsal kitaplarını tahrif ettiklerine dair bilgilerle paralel yürütülmüş, Hz. Muhammed'in geleceğinin müjdelenmesiyle Kitâb-ı Mukaddes'in tahrifi şeklindeki iki olaydan biri diğerinin sebep veya sonucu olarak ele alınmıştır. İslâm tarihi boyunca müslüman âlimlerle Ehl-i kitap arasında cereyan eden münazara ve

yazışmalarla kaleme alınan reddiyelerde üzerinde durulan en önemli konu, tahrif ve beşâir meseleleri olmuştur. Müslümanlara göre Tevrat ve İncil'de Hz. Muhammed'in müjdelenmesiyle ilgili olarak yer alan pasajlardan bazıları şunlardır: Tekvîn, 17/20; 49/10; Tesniye, 18/17; 32/21; 33/2; Mezmur, 45, 149; İşaya, 21/6-9; 42/9-17; 54; 60/1-7; 65/1-6; Daniel, 2/31-45; Matta, 3/2; 4/17; 6/10; 10/7; 13/31-32; 20/1-16; 21/33-44; Luka, 9/2; 10/9; Yuhanna, 14/15-16; 15/26; 16/7-8, 13-14.

Diğer taraftan ilk dönemlerde müslüman olmuş yahudilerin kendi beyanları ile ashabın onlardan duyup naklettikleri haberler de Hz. Muhammed'in vasıflarıyla ilgili olan, ancak bugünkü Tevrat'ta bulunmayan çeşitli bilgiler ihtiva etmektedir. Buhârî'nin naklettiğine göre ashâbdan Abdullah b. Amr'a Allah Resulü'nün Tevrat'taki vasıfları sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: "Allah'a yemin ederim ki Hz. Peygamber Kur'an'daki vasıflarıyla Tevrat'ta da anılmış ve: Ey peygamberim! Şüphesiz biz seni hakka şahit, müjdeci, korkutucu olarak gönderdik. Sen elbette benim kulum ve peygamberimsin. Ben sana «mütevekkil» adını verdim buyurulmuş; bu peygamberin kaba ve kötü huylu, katı kalpli olmayacağı, çarşı pazarda çığırtkanlık etmeyeceği, kötülüğe kötülükle karşılık vermeyeceği, aksine kötülüğü af ve hoşgörüyle karşılayacağı bildirilmiştir" (Buhârî, "*buyû*", 50, "*tefsîr*", 48/3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 174).

Kur'ân-ı Kerîm'den önceki bütün dinî metinler Allah'ın bir elçisinin, bir kurtarıcının geleceğini müjdelemişken sadece Kur'ân-ı Kerîm'de gelecek için böyle bir haber yer almamıştır. Çünkü Kur'an, ***"Muhammed sizin içinizden herhangi birinin babası değildir; o yalnız Allah'ın resulü ve peygamberlerin sonuncusudur"*** (Ahzâb Sûresi 40) demek suretiyle Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu bildirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA:

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 174; Buhârî, "*buyû*", 50, "*tefsîr*", 48/3; Ali b. Rabben et-Taberî, *ed-Dîn ve'd-devle* (neşr. Âdil Nuveyhiz), Beyrut 1979, s. 65-76, 130-189; Ebu'l-Fadl el-Mâlikî, *Müntehabu'l-celîl min tehcîli men harrefe'l-İncîl*, Süleymaniye Kütp., Reisülküttâb, no. 5, vr. 109[a]-116[a]; Ebû Nuâym, *Delâilu'n-nübüvve*, Muhammed Revvâs Kal'acî'nin tahkiki ile,

Darunnefâis 1991; Şehâbeddin Karâfî, *el-Ecvibetu'l-fâhire ani'l-es'ileti'l-fâcire* (neşr. Bekir Zeki Avz), Kahire 1987, s. 415-464; İbn Teymiyye, *el-Cevâbu's-sahîh*, Kahire 1964, III, 299; IV, 35; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Hidâyetu'l-hayârâ fî ecvibeti'l-Yehûd ve'n-Nasârâ*, Kahire 1407/1987, s. 43-47, 75-84, 90-111, 149-150, 160; Abdullah b. Abdullah et-Tercümân, *Tuhfetu'l-erîb fi'r-red alâ ehli's-salîb* (terc. Mehmed Zihni), İstanbul 1304/1886, s. 100-111; İzzeddin Efendi, *Hak ve Bâtıl* (terc. Osman Cilacı), Konya 1975, s. 121-126; İbrâhim Müteferrika, *Risâle-i İslâmiyye* (haz. Halil Necatioğlu), Ankara 1982, s. 38-45; Rahmetullah el-Hindî, İzhâru'l-hak, Kahire 1406/1986, II, 183-300; Ahmed Midhat, *Beşâir-i Sıdk-ı Nübüvvet-i Muhammediyye*, İstanbul 1312; Nebhânî, *Hüccetullah ale'l-âlemîn*, Beyrut 1316, s. 81-216; Abdülehad Dâvûd, *İncîl ve Salîb*, İstanbul 1329, s. 38-68; Abdülehad Dâvûd, *Muhammed in the Bible*, Doha 1980; *Îzâhu'l-meknûn*, I, 182-183; M. H. Durrani, Muhammed (S. A. W.), *the Biblical Prophet*, New Delhi 1985; Ekrem Sarıkçıoğlu, *Dinlerde Mehdi İnancı ve Tasavvurları* (doçentlik tezi, 1976), DİA Kütp., no. 4013, s. 9-14; A. H. Vidyarthi - U. Ali, *Muhammad in Parsi, Hindoo and Buddhist Scriptures*, New Delhi 1983; M. Hamidullah, *Le Saint Coran*, Paris 1989, s. 60, 375; İbrâhim Halil Ahmed, *Muhammed fi't-Tevrât ve'l-İncîl ve'l-Kurân*, Kahire, ts., s. 33-53; Moise Schwab, "*Les Non-Musulmans dans le monde de l'Islam*", RMM, sayı 6 (1908), s. 625-633.

Mehmet Aydın

(Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, yıl: 1992, cilt: 5, sayfa: 549-550)

KİTAP HAKKINDA

(Bu bölüm, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nden ilgili madde alınıp içine tarafımızdan yapılan ilaveleri ihtiva etmektedir.)

Tam adı *Delâilu'n-nübüvve ve ma'rifetu ahvâli sâhibi'ş-şerî'a* olan eser, Beyhakî'nin ileri yaşlarında yazdığı en son kitaplarından biridir. Beyhakî, kendi ifadesinden anlaşıldığına göre, eseri telif ederken "eş-Şeyhü'r-Reîs" diye andığı hocası (muhtemelen Ebû Sa'd Muhammed b. İbrâhim el-Hargûşî) tarafından yazılmış olan *el-Medhal ilâ Kitâbi Delâili'n-nübüvve* adlı eseri örnek almıştır.

Bablar şeklinde düzenlenen eseri bir giriş ve on bir bölüm halinde ele almak mümkündür. Giriş kısmında geçmiş peygamberlerin nübüvvetiyle Hz. Muhammed'in nübüvvetinin ancak mûcizelerle ispat edilebileceği belirtildikten sonra Hz. Peygamber'e ait en büyük mûcizenin Kur'ân-ı Kerîm olduğuna ve Kur'an'ın taşıdığı çeşitli i'câz yönleriyle diğer mûcizelerden daha kuvvetli bir delil teşkil ettiğine işaret edilir. Haberin kısımları, haber-i vâhidin delil oluşu, hadislerin nevileri ve hadis usulüne dair çeşitli konular hakkında verilen kısa bilgilerle giriş kısmı tamamlanır.

Birinci bölümde Hz. Peygamber'in soyu, isimleri, doğumu, çocukluk dönemi ve bu sırada meydana gelen hârikulâde olaylarla ilgili rivayetler nakledilir.

İkinci bölüm, Hz. Peygamber'in bedenî ve ahlâkî özellikleriyle (sûret ve sîreti) geçmiş ilâhî kitaplardaki vasıflarına ilişkin bilgileri ihtiva eder.

Üçüncü bölüm Hz. Peygamber'in doğumundan nübüvvetle görevlendirilmesine kadar geçen hayatı boyunca zuhur eden nübüvvet alâmetlerine ayrılmıştır.

Dördüncü bölümde Hz. Muhammed'in nübüvvetle görevlendirilmesi, vahyin başlaması, Müslümanlığı ilk kabul edenler, müşriklerin müslümanlara yaptığı eziyetler, Habeşistan'a hicret, Mi'rac olayı, Akabe biatları, Mescid-i Nebevî'nin inşası, kıblenin Kâbe yönüne çevrilmesi ve bu hadiselerde ortaya çıkan mûcizeler nakledilir.

Beşinci bölüm Hz. Peygamber'in gazve ve mufrezelerde müşahede edilen mücizelerini, altıncı bölüm ilk beş bölümde belirtilenlerin dışında kalan birçok mücizesini kapsar.

Yedinci bölümde Hz. Peygamber'in yaptığı duaların kabul edilmesi, sekizinci bolumde bazı yahudi âlimlerinin, Hz. Peygamber'e sordukları sorulara aldıkları tatmin edici cevaplardan sonra müslüman olmaları, dokuzuncu bölümde Hz. Peygamber'in gayba dair verdiği haberlerin gerçekleşmesi ve bunların nübüvvetine delil oluşu üzerinde durulur.

Onuncu bölümde Hz. Muhammed'in peygamber olacağına dair rüyalar, vahyin gelişinin Hz. Peygamber üzerinde müşahede edilen etkileri ve bunların nübüvvetine delil oluşu anlatılır.

On birinci bölümde Hz. Peygamber'in hastalanması ve vefatı sırasında meydana gelen hârikulâde olaylar nakledilir.

Beyhakî'nin *Delâilu'n-nübüvve*'si, muhteva ve plan bakımından büyük çapta Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin aynı adı taşıyan eserine benzer. Kitapta hadisler tahrîc edilerek daha çok sahih hadislere yer verilmiş, nübüvvetin delili mahiyetindeki hârikulâde olayları ihtiva eden rivayetlerin zayıf veya mevzû olanlarına işaret edilmiş, ayrıca günümüze kadar ulaşmayan bazı kaynaklarda mevcut bilgiler nakledilmiştir.

Elimizdeki *Delâilu'n-nübüvve*'nin iktibaslarda bulunduğu kaynaklarına gelince Buhari ile Müslim'in *Sahih*'leri, İmam Ahmed'in *Müsned*'i, Tayâlisî'nin, *Müsned*'i, Buhârî'nin *et-Târîhu'l-Kebîr*'i, Abdurrezzâk'ın *Musannef*'i ve İbn Mende'nin *Ma'rifetu's-sahâbe*'si ile yine onun *Delâilu'n-nübüvve*'si. Kendilerinden kelami konularda nakillerde bulunduğu ulemâ arasında İbn Huzeyme, Ebû Süleymân el-Hattâbî, Ebû Abdillah el-Halîmî ve Ebû Mansûr el-Eyyûbî sayılabilir. Meğâzi ve siyer kaynaklarından Muhammed b. İshâk, Mûsa b. Ukbe ve Urve b. ez-Zübeyr'in yanısıra Vâkıdî'nin Megâzî'sinden yüklü miktarda alıntılar yapmıştır. Lugat bilginlerinden en çok istifade ettikleri ise Ezherî, Asmaî ve Ebû Bekir b. el-Enbârî'dir. Ayrıca kitabın bazı yerlerinde yine kendisine ait olan *Sünen*, *el-Esmâ ves-Sıfât*, *Fadâilu's-sahâbe* ile *Kitâbu'r-Ru'ye* adlı eserlerine göndermeler yapılmıştır.

Eserde bazı rivayetlerin tekrarlandığı görülür. Veciz bir kitap olan Kur'ân-ı Kerîm'den istifade edilerek ciltler dolusu eserlerin meydana

getirilişini önemli bir i'câz noktası olarak kaydeden *Delâilu'n-nübüvve*, âlimlerin takdir ederek başvurduğu önemli bir kaynak olmuştur. Özellikle İbn Kesîr'in *el-Bidâye*'si ile Suyûtî'nin *el-Hasâ'isü'l-kübrâ*'sında ondan bolca nakiller yapılması bu hususu teyit edici mahiyettedir.

Bu sahada kaleme alınmış çalışmaların en kapsamlı ve meşhuru, hiç kuşkusuz Beyhâkî'nin elimizde bulunan *Delâilu'n-nübüvve*'sidir. Sübkî, Beyhâkî'nin, biyografisi içinde saydığı ona ait *Kitâbu'l-i'tikâd, Delâilun-nübüvve, Şuabu'l-îman, Menâkibu'ş-Şâfiî, ve ed-Da'vâtu'l-kebîr* adlı kitapların kimsenin benzerini telif etmediği benzersiz eserler olduğuna dikkat çekmiştir (Bak: *Tabakâtu'ş-Şâfiiyye* 4/9)

Zehebî ise: "Bak kardeşim! Beyhâkî'nin *Delâilu'n-nübüvve*'sine sahip çık. Çünkü o, gönülde şifa, hidayet ve ışıktır" ifadesiyle övgüde bulunmuştur. Sehâvî ise bu daldaki eserlerin en kapsamlısı olduğuna dikkat çekmiştir. (*İ'lân* s. 167)

İbnü'l-Mulakkın'ın *Gâyetu's-sûl fî hasâ'isi'r-Resûl*, İbn Dihye el-Belensî'nin *Buğyetu's-sâ'il ammâ havâhu Kitâbu'd-Delâil* adıyla ihtisar ettiği ve Muhammed b. Abdirrahman es-Sehâvî'nin hakkında *el-Kavlu'l-murtekâ fî hatmi Delâili'n-nübüvve* adlı bir çalışma yaptığı *Delâilu'n-nübüvve*, önce Abdurrahman Muhammed Osmân'ın tahkikiyle iki cilt halinde (Kahire 1389/1969), daha sonra Abdülmu'tî Kal'acî'nin tahkikiyle yedi cilt olarak (Beyrut 1405/1985) yayımlanmıştır ki, tercümeye esas alınan baskısı da budur.

BİBLİYOGRAFYA:

Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve* (neşr. Abdülmu'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985; İbn Asâkir, *Tebyînu kezibi'l-müfterî*, s. 233-236; *Keşfü'z-zunûn*, I, 760; *Îzâhu'l-meknûn*, II, 253, 691; Brockelmann, *GAL* Suppl., I, 619; Yûsuf en-Nebhânî, *Huccetullâh ale'l-'âlemîn*, Beyrut 1317, s. 4; Ramazan Şeşen ve diğerleri, *Fihrisu mahtûtâti Mektebeti Köprülü*, İstanbul 1406/1986, I, 153-155.

Yusuf Şevki Yavuz

(Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, yıl: 1994, cilt: 9, sayfa: 117-118)

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّموات وَالْأَرْضَ، وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ، وَابْتَدَعَ الْجَوَاهِرَ وَالْأَعْرَاضَ، وَرَكَّبَ الصُّوَرَ وَالْأَجْسَادَ، وَقَضَى الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ، وَقَدَّرَ الْمَعَاشَ وَالْمَعَادَ، وَأَعْطَى مَنْ شَاءَ مِنَ السَّمْعِ وَالْبَصَرِ وَالْفُؤَادِ، وَمَنْ شَاءَ مِنْهُمُ الْمَعْرِفَةَ وَالْعَقْلَ وَالنَّظَرَ وَالاسْتِدْلَالَ، وَمَنْ شَاءَ مِنْهُمُ الْهِدَايَةَ وَالرَّشَادَ، وَبَعَثَ الرُّسُلَ بِمَا شَاءَ مِنْ أَمْرِهِ وَنَهْيِهِ، مُبَشِّرِينَ بِالْجَنَّةِ مَنْ أَطَاعَهُ، وَمُنْذِرِينَ بِالنَّارِ مَنْ عَصَاهُ، وَأَيَّدَهُمْ بِدَلَائِلِ النُّبُوَّةِ وَعَلَامَاتِ الصِّدْقِ، لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ، وَخَصَّنَا بِالنَّبِيِّ الْمَكِينِ، وَالرَّسُولِ الْأَمِينِ، سَيِّدِ المرسلين، وَخَاتَمِ النَّبِيِّينَ، أَبِي الْقَاسِمِ: مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، أَفْضَلِ خَلْقِهِ نَفْسًا، وَأَجْمَعِهِمْ لِكُلِّ خُلُقٍ رَضِيٍّ فِي دِينٍ ودنيا، وخيرهم نسبا، وأشرفهم دار، أَرْسَلَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ، إِلَى كَافَّةِ الْمُكَلَّفِينَ مِنَ الْخَلْقِ.

Gökleri ve yeri yaratan Allah'a hamdolsun. O ki, karanlıklar ile nuru, özleri ve karakterleri, suret ile bedenleri var etmiş, ölüm ile yaşamı, hayat ile meadı takdir etmiştir. Dilediğine göz, kulak ve kalp vermiştir. Bunlardan isteyene marifet, akıl, feraset; isteyene de hidayet ile doğru yolu ihsan etmiştir. Emir ve yasaklarını bildiren, kendisine itaat edenlere cenneti müjdeleyen, kendisine isyan edenleri de cehennemle uyaran elçiler göndermiştir. İnsanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmaması için de bu elçileri peygamberlik ve doğruluk hasletleriyle donatmıştır.

Bizleri de güvenilir peygamber, emin elçi, peygamberlerin efendisi ve sonuncusu olan Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib ile şereflendirmiştir. Peygamberimiz ahlâk bakımından insanların en üstünüdür. Hem dünya, hem de din işlerinde ahlâki bütün meziyetlere sahiptir. Soy olarak insanların en faziletlisi, aile olarak en soylusudur. Allah onu mükellef olan tüm insanlara hidayet ve hak dinle göndermiştir.

فَتَحَ بِهِ رَحْمَتَهُ، وَخَتَمَ بِهِ نُبُوَّتَهُ، وَاصْطَفَاهُ لِرِسَالَتِهِ، وَاجْتَبَاهُ لِبَيَانِ شَرِيعَتِهِ وَرَفَعَ ذِكْرَهُ مَعَ ذِكْرِهِ. وَأَنْزَلَ مَعَهُ كِتَابًا عَزِيزًا، وَقُرْآنًا كَرِيمًا، مُبَارَكًا مَجِيدًا، دَلِيلًا مُبِينًا، وَحَبْلًا مَتِينًا، وَعِلْمًا زَاهِرًا، وَمُعْجِزًا بَاهِرًا، اقْتَرَنَ بِدَعْوَتِهِ أَيَّامَ حَيَاتِهِ، وَدَامَ فِي أُمَّتِهِ بَعْدَ وَفَاتِهِ. وَأَمَرَهُ فِيهِ بِأَنْ يَدْعُوَ مُخَالِفِيهِ إِلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِهِ- وَالْعَرَبِيَّةُ طَبِيعَتُهُمْ، وَالْفَصَاحَةُ جِبِلَّتُهُمْ، وَنَظْمُ الْكَلَامِ صَنْعَتُهُمْ- فَعَجَزُوا عَنِ الْمُعَارَضَةِ، وَعَدَلُوا عَنْهَا إِلَى الْمُسَابَقَةِ الَّتِي هِيَ أَصْعَبُ مِمَّا دَعَاهُمْ

إِلَيْهِ، وَتَحَدَّاهُمْ بِهِ، كَمَا قَالَ، ﷻ: ﴿قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ، وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً﴾ مع سائر ما آتاهُ اللهُ وحباهُ من الْمُعْجِزَاتِ الظَّاهِرَاتِ، وَالْبَيِّنَاتِ الْبَاهِرَاتِ ﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾. فَبَلَّغَ الرِّسَالَةَ، وَأَدَّى النَّصِيحَةَ، وَأَوْضَحَ السَّبِيلَ، وَأَنَارَ الطَّرِيقَ، وَبَيَّنَ الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، وَعَبَدَ اللهَ حَتَّى أَتَاهُ الْيَقِينُ. فَصَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ، وَعَلَى آلِهِ الطَّيِّبِينَ، كُلَّمَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُونَ، وَغَفَلَ عَنْ ذِكْرِهِ الْغَافِلُونَ، أَفْضَلَ صَلَاةٍ وَأَزْكَاهَا، وَأَطْيَبَهَا وَأَنْمَاهَا.

Rahmetini onunla açmış, peygamberliği onunla sona erdirmiştir. Risaleti için onu seçmiş, buyruklarını açıklamak için de onu görevlendirmiştir. Onun adını kendi adıyla zikrettirmek suretiyle şanını yüceltmiştir.

Onunla birlikte aziz, kerim, değerli, açık kanıtlar içeren, sağlam bir ip, parlak bir sancak ve mucizelerle dolu bir kitap olan Kur'ân'ı göndermiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hayatı boyunca Allah'ın emirlerine davette bulunmuş, bu davet vefatından sonra ümmetinin arasında devam etmiştir.

Yüce Allah, Kur'ân'da Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem), Arapça anadilleri, güzel ve etkileyici konuşma da karakterleri olan muhaliflere karşı Kur'ân'ın benzerini getirmeleri konusunda meydan okumasını emretmiştir. Ancak muhalifler bir benzerini getirmekten aciz kalmış, ondan daha zor olan kılıçla muhalefete sarılmışlardır. Yüce Allah'ın buyurduğu gibi: **"İnsanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak bu Kur'ân'ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, and olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar."**[1]

Bunun yanında Yüce Allah, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) apaçık mucizeler ve insanları şaşkınlık içinde bırakan bilgiler ihsan etmiştir. Bunun sebebi de **"Ortak koşanlar istemese de, dinini bütün dinlerden üstün kılmak için, Peygamber'ini, doğruluk rehberi Kur'ân ve gerçek dinle gönderen O'dur"**[2] âyetinde dile getirilmiştir.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) risaleti hakkıyla tebliğ etmiş, gerekli nasihatlerde bulunmuş, doğru yolu bütün açıklığıyla gösterip açıklamalarıyla aydınlatmış

---

[1] İsrâ Sur. 88

[2] Saf Sur. 9

ve vefat edene kadar da Allah'a kulluk etmiştir. İnsanlardan bazıları onu anıp bazıları da ondan gafil olsa da Allah ona ve tertemiz ailesine en güzel ve bereketli hayırları ihsan etsin.

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنِّي لَمَّا فَرَغْتُ- بِعَوْنِ اللهِ وَحُسْنِ تَوْفِيقِهِ- مِنْ تَخْرِيجِ الْأَخْبَارِ الْوَارِدَةِ فِي الْأَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ ، وَالرُّؤْيَةِ ، وَالْإِيمَانِ ، وَالْقَدَرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ ، وَأَشْرَاطِ السَّاعَةِ، وَالْبَعْثِ وَالنُّشُورِ ، وَالْمِيزَانِ، وَالْحِسَابِ، وَالصِّرَاطِ، والخوض، وَالشَّفَاعَةِ، وَالْجَنَّةِ، وَالنَّارِ، وَغَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا يَتَعَلَّقُ بِالْأُصُولِ وَتَمْيِيزِهَا ، لِيَكُونَ عَوْنًا لِمَنْ تَكَلَّمَ فِيهَا، وَاسْتَشْهَدَ بِمَا بَلَغَهُ مِنْهَا فَلَمْ يَعْرِفْ حَالَهَا ، وَمَا يُقْبَلُ وَمَا يُرَدُّ مِنْهَا- أَرَدْتُ، وَالْمَشِيئَةُ لِلَّهِ، ﷻ ، أَنْ أَجْمَعَ بَعْضَ مَا بَلَغَنَا مِنْ مُعْجِزَاتِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ، ﷺ وَدَلَائِلِ نُبُوَّتِهِ، لِيَكُونَ عَوْنًا لَهُمْ عَلَى إِثْبَاتِ رِسَالَتِهِ. فَاسْتَخَرْتُ اللهَ، ﷻ ، فِي الِابْتِدَاءِ، بِمَا أَرَدْتُهُ، وَاسْتَعَنْتُ بِهِ فِي إِتْمَامِ مَا قَصَدْتُهُ، مَعَ مَا نُقِلَ إِلَيْنَا مِنْ شَرَفِ أَصْلِهِ، وَطَهَارَةِ مَوْلِدِهِ، وَبَيَانِ أَسْمَائِهِ وَصِفَاتِهِ، وَقَدْرِ حَيَاتِهِ، وَوَقْتِ وَفَاتِهِ، وَغَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا يَتَعَلَّقُ بِمَعْرِفَتِهِ، ﷺ، عَلَى نَحْوِ مَا شَرَطْتُهُ فِي مُصَنَّفَاتِي، مِنَ الِاكْتِفَاءِ بِالصَّحِيحِ مِنَ السَّقِيمِ، وَالِاجْتِزَاءِ بِالْمَعْرُوفِ مِنَ الْغَرِيبِ إِلَّا فِيمَا لَا يَتَّضِحُ الْمُرَادُ مِنَ الصَّحِيحِ أَوِ الْمَعْرُوفِ دُونَهُ، فَأُورِدُهُ، وَالِاعْتِمَادُ عَلَى جُمْلَةِ مَا تَقَدَّمَهُ مِنَ الصَّحِيحِ، أَوِ الْمَعْرُوفِ عِنْدَ أَهْلِ الْمَغَازِي وَالتَّوَارِيخِ. وَبِاللهِ التَّوْفِيقُ، وَهُوَ حَسْبِي فِي أُمُورِي، وَنِعْمَ الْوَكِيلُ.

Allah'ın yardımıyla, *el-Esmâ ve's-Sifât, er-Ru'ye, el-İmân* (yani *Şuabu'l-îmân), el-Kader, Azâbu'l-Kabr, Eşrâtu's-Sâa, el-Ba's ve'n-Nüşûr, el-Mîzân, el-Hisâb, es-Sırât, el-Havd, eş-Şefâa, el-Cennet, en-Nâr, el-Mîzân* ve başka eserleri tahric ettikten sonra, Allah'ın dilemesiyle, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberliğinin ispatı için mucizelerinden ve peygamberliğinin delillerinden bazılarını derlemek istedim. Bu konuda istihare edip Allah'tan yardım isteyerek Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) neslinin üstünlüğü, soyunun temizliği, isim ve sıfatları, ne kadar yaşadığı, vefat zamanı ve onunla ilgili başka konularla ilgili nakledilen rivayetleri, diğer eserlerimde yaptığım gibi sahih rivayetler aldım ve garib (tek kanallı zayıf) olan rivayetleri almamaya gayret ettim. Sadece sahih rivayetlerde açıklanmayan konularda, Meğâzi ve Târih yazarlarının nakletmelerine itimad ederek garib (tek kanallı) rivayetlerden de faydalandım.

Doğruya ulaşmak Allah'ın sayesindedir. Bütün işlerimde Allah bana yeter. O ne güzel vekildir.

جُمَّاعُ أَبْوَابِ مَوْلِدِ النَّبِيِّ ﷺ

RESÛLULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VESELLEM) DOĞUMUYLA İLGİLİ BÖLÜMLER

باب بيان اليوم الَّذي وُلِدَ فِيهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Doğduğu Gün

أَخْبَرَنَا الْأُسْتَاذُ أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ ، رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ فَارِسٍ: أَبُو مُحَمَّدٍ الْأَصْفَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ غَيْلَانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ معبد الزماني، عن أَبِي قتادة: أَنَّ أَعْرَابِيًّا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا تَقُولُ فِي صَوْمِ يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ ؟ فَقَالَ: «ذَاكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَأُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ» .

Ebû Katâde'nin bildirdiğine göre bir bedevi: "Ey Allah'ın Resûlü! Pazartesi günü oruç tutmak hakkında ne dersin?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"O gün doğduğum ve bana vahyin geldiği gündür"* cevabını verdi.[1]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ النَّحْوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ: يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ الْفَسَوِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ جَرِيرٍ- وَهُوَ غَيْلَانُ. (ح) وحَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ- رَحِمَهُ اللهُ- قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ السَّمَّاكِ، بِبَغْدَادَ، وَالْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ الْعَدْلُ، بِنَيْسَابُورَ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ غَيْلَانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ معبد الزِّمَّانِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الأنصاري: أَنَّ أَعْرَابِيًّا سَأَلَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ، فَقَالَ: «ذَاكَ الْيَوْمُ الَّذِي وُلِدْتُ فِيهِ، وَأُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ»

[1] Müslim, *siyâm* (13 (26), Ahmed, *Müsned* (5/297-299) ve Beyhakî, *Sünenu'l-Kübrâ* (4/293).

أَخْرَجَهُ أَبُو الْحُسَيْنِ: مُسْلِمُ بْنُ الْحَجَّاجِ الْقُشَيْرِيُّ، فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ مَهْدِيِّ بْنِ مَيْمُونٍ، وَأَبَانَ بْنِ يَزِيدَ الْعَطَّارِ.

Ebû Katâde el-Ensârî'nin bildirdiğine göre bir bedevi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) pazartesi günü oruç tutmayı sorunca: *"O gün doğduğum ve bana vahyin geldiği gündür"* cevabını verdi.

Bu hadisi Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahîh*'te Mehdî b. Meymûn ve Ebân b. Yezîd el-Attâr'dan rivayet etmiştir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ الْمَخْزُومِيُّ الْمِصْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ حَنَشٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: وُلِدَ نَبِيُّكُمْ، ﷺ، يَوْمَ الاثنين.

İbn Abbâs: "Peygamber'iniz (sallallahu aleyhi vesellem) pazartesi günü doğmuştur" dedi.[1]

بَابُ الشَّهْرِ الَّذِي وُلِدَ فِيهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Doğduğu Ay

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمَّارُ بْنُ الْحَسَنِ النَّسَائِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ: وُلِدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ، عَامَ الْفِيلِ، ، لِاثْنَتَيْ عَشْرَةَ لَيْلَةٍ مَضَتْ مِنْ شَهْرِ رَبِيعِ الْأَوَّلِ.

Muhammed b. İshâk der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Fil vakasının olduğu yıl Rebiyülevvel ayının on ikinci gecesi pazartesi günü doğdu."[2]

---

[1] Ahmed, *Müsned* (1/277) Bakın: İbn Kesîr, *Târih* (2/259-260) ve Heysemî, *Mecma* (1/196).

[2] İbn Hişâm, *Siyer* (1/171), Tirmizî, *el-Câmi* (4/589) ve Ahmed, *Müsned* (4/215).

بَابُ الْعَامِ الَّذِي وُلِدَ فِيهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Doğduğu Yıl

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: وُلِدَ النَّبِيُّ، ﷺ، عَامَ الْفِيلِ .

وأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ: عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ قَتَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَامِدٍ الْعَطَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ الصُّوفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ. فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: «يَوْمَ الْفِيلِ» .

İbn Abbâs: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Fil vakasının olduğu yıl doğdu" demiştir.[1]

Bu hadis başka bir kanalla: "Fil vakasının olduğu gün" şeklinde nakledilmiştir.[2]

قَالَ: وحَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: محمد ابن يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، قال: حدثنا يونس ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُطَّلِبُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ، يَعْنِي ابْنَ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ- قَالَ: وُلِدْتُ أَنَا وَرَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَامَ الْفِيلِ، كُنَّا لِدَيْنِ.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَامَ عُكَاظَ ابْنَ عِشْرِينَ سَنَةً.

Muttalib b. Abdillah b. Kays b. Mahreme'nin babasından bildirdiğine göre dedesi Kays b. Mahreme b. Muttalib b. Abdimenâf: "Ben ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Fil yılında doğduk. İkimiz yaşıttık" demiştir.[3]

İbn İshâk: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Ukâz yılı yirmi yaşındaydı" demiştir.

---

[1] İbn Hişâm, *Siyer* (1/171) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/261).

[2] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/101) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/603).

[3] Tirmizî, *menâkıb* (5/589), Ahmed, *Müsned* (4/215), İbn Hişâm, *Siyer* (1/171), İbn Sa'd, *Tabakât* (1/101) ve Ebû Nuaym, *Delâilu'n-Nübüvve* (101).

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى السُّلَمِيُّ- رَحِمَهُ اللهُ- قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ : مُحَمَّدُ بْنُ مَحْمُودٍ المروزي، الْفَقِيهُ، قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ: قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُوسَى: مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْحَاقَ يُحَدِّثُ عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: وُلِدْتُ أَنَا وَرَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَامَ الْفِيلِ.

Muttalib b. Abdillah b. Kays b. Mahreme'nin, babasından bildirdiğine göre dedesi: "Ben ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Fil yılında doğduk" demiştir.

قَالَ: وَسَأَلَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ قُبَاثَ بْنَ أَشْيَمَ، أَخَا بَنِي يَعْمَرَ بْنِ لَيْثٍ: أَنْتَ أَكْبَرُ أَوْ رَسُولُ اللهِ، ﷺ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَكْبَرُ مِنِّي، وَأَنَا أَقْدَمُ مِنْهُ فِي الْمِيلَادِ. وَرَأَيْتُ خَذْقَ الْفِيلِ أَخْضَرَ مُحِيلًا . وَرَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، عَنْ وَهْبِ بْنِ جَرِيرٍ، فَقَالَ: خَذْقَ الطَّيْرِ أَخْضَرَ مُحِيلًا. أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ علي المقري، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ. فَذَكَرَهُ.

Osmân b. Affan, Ya'mer b. Leys oğullarından Kubâs b. Eşyem'e: "Sen mi daha büyüksün, yoksa Resûlullah mı?" diye sorunca, Kubâs şöyle cevap verdi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) benden daha büyüktür. Ancak ben ondan önce doğdum. Fillerin, terslerini yeşilimtırak olarak görmüştüm."[1]

Muhammed b. Beşşâr bunu Vehb b. Cerîr'den: "Kuşların terslerini yeşilimtırak olarak görmüştüm" şeklinde nakletmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الله الحافظ، وأَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ- مَدِينِيٌّ- قَالَ: حَدَّثَنَا الزُّبَيْرُ بْنُ مُوسَى، عَنْ أَبِي الْحُوَيْرِثِ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الْمَلِكِ بن مروان، يَقُولُ لِقُبَاثِ بْنِ أَشْيَمَ الكناني، ثُمَّ اللَّيْثِيِّ: يَا قُبَاثُ! أَنْتَ أَكْبَرُ أَمْ رسول الله، ﷺ؟ قَالَ: رَسُولُ الله، ﷺ، أَكْبَرُ مِنِّي، وَأَنَا أَسَنُّ مِنْهُ: وُلِدَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَامَ الْفِيلِ، وَوَقَفَتْ بِي أُمِّي عَلَى رَوْثِ الْفِيلِ مُحِيلًا أَعْقِلُهُ. وَتُنُبِّئَ رسول الله، ﷺ، عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ .

Ebu'l-Huveyris der ki: Abdulmelik b. Mervân'ın, Kubâs b. Eşyem el-Kinânîye: "Ey Kubâs! Sen mi daha büyüksün yoksa Resûlullah mı?" diye

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilu'n-Nübüvve* (100).

sorduğunu işittim. Kubâs ona şöyle cevap verdi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) benden daha büyük, ancak ben ondan daha yaşlıyım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Fil yılında doğdu. Annem beni Fil olayının olduğu yerde durdurmuştu ve fillerin terslerini yeşilimtırak olarak görmüştüm. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberlik kırk yaşının başlangıcında geldi."[1]

حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ النَّوْفَلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، قَالَ: وُلِدَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَامَ الْفِيلِ، وَكَانَتْ عُكَاظُ بَعْدَ الْفِيلِ بِخَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً، وَبُنِيَ الْبَيْتُ عَلَى رَأْسِ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ سَنَةً مِنَ الْفِيلِ، وَتَنَبَّأَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ مِنَ الْفِيلِ .

Muhammed b. Cubeyr b. Mut'im der ki: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Fil yılı doğdu. Ukâz fil vakasından on beş yıl sonra meydana geldi. Kâbe de Fil olayından yirmi beş yıl sonra inşa edildi. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Fil vakasının kırkıncı yılının başında peygamberlik geldi."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُنْذِرِ ابن الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ خَالِدِ بْنِ حِزَامِ بْنِ خُوَيْلِدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: بَعَثَ اللهُ مُحَمَّدًا، ﷺ، عَلَى رَأْسِ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً مِنْ بُنْيَانِ الْكَعْبَةِ، وَكَانَ بَيْنَ مَبْعَثِ النَّبِيِّ، ﷺ، وَبَيْنَ أَصْحَابِ الْفِيلِ سَبْعُونَ سنة. قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ: هَذَا وَهْمٌ، وَالَّذِي لَا يَشُكُّ فِيهِ أَحَدٌ مِنْ عُلَمَائِنَا: أَنَّ رسول الله، ﷺ، وُلِدَ عَامَ الْفِيلِ، وَبُعِثَ عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً مِنَ الْفِيلِ.

İbn Şihâb der ki: Yüce Allah Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) Kâbe'nin inşa edilmesinden on beş yıl sonra (peygamber olarak) gönderdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilişi ve Fil olayı arasında yetmiş yıl vardır.

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilu'n-Nübüvve* (100-101) Bakın: *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/261-262).

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/262).

Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Münzir der ki: "Bu yanılgıdır. Âlimlerimizden hiç kimsenin şüphe etmediği şey Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Fil yılında doğduğu ve Fil olayının kırkıncı yılının başında da peygamber olarak gönderildiğidir."

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ الْقُمِّيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي الْمُغِيرَةِ، عَنِ ابْنِ أَبْزَى، قَالَ: كَانَ بَيْنَ الْفِيلِ وَبَيْنَ مَوْلِدِ رسول الله، ﷺ، عَشْرَ سِنِينَ .

İbn Ebzâ der ki: "Fil vakası ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) doğumu arasında on yıl vardır."[1]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ الْخَلِيلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ الْقُمِّيُّ، عَنْ جَعْفَرٍ، عَنِ ابْنِ أَبْزَى، قَالَ: كَانَ بَيْنَ الْفِيلِ وَبَيْنَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، عَشْرَ سِنِينَ.

Câfer'in bildirdiğine göre İbn Ebzâ: "Fil vakası ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) doğumu arasında on yıl vardır" demiştir.

قَالَ يَعْقُوبُ: وحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا نُعَيْمُ بْنُ مَيْسَرَةَ، عَنْ بَعْضِهِمْ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ، قَالَ: أَنَا لِدَةُ رَسُولِ الله، ﷺ، وُلِدْتُ عَامَ الْفِيلِ.

قَالَ الشَّيْخُ: وَقَدْ رُوِيَ عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ أَنَّهُ قَالَ: أَنَا أَصْغَرُ مِنَ النَّبِيِّ، ﷺ، بسنتين

Yâkûb der ki: Yahya b. Abdillah b. Bukeyr, Nuaym b. Meysere kanalıyla bazılarından, o da Süveyd b. Ğafele'nin: "Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yaşıtıyım. Fil yılında doğdum" dediğini aktarmıştır.

Beyhakî der ki: Süveyd b. Ğafele'nin: "Ben Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) iki yaş daha küçüğüm" dediği nakledilmiştir.[2]

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/262).

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/262).

بَابُ ذِكْرِ مَوْلِدِ الْمُصْطَفَى، ﷺ، وَالْآيَاتِ الَّتِي ظَهَرَتْ عِنْدَ وِلَادَتِهِ وَقَبْلَهَا وَبَعْدَهَا

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Doğum Anında, Öncesinde ve Sonrasında Zuhur Eden Mucizeler

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عبد الله ابن جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرَانَ، الْعَدْلُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ: أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ الْعَبَّاسِ بْنِ خُزَيْمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْمَاعِيلَ التِّرْمِذِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ هِلَالٍ السُّلَمِيِّ، عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ، صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَقُولُ: إِنِّي عَبْدُ اللهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ، وَإِنَّ آدَمَ لَمُنْجَدِلٌ فِي طِينَتِهِ، وَسَأُخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ: دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ، وَبِشَارَةُ عِيسَى بِي، وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ، وَكَذَلِكَ أمهات النبيين يرين، وإن أم رسول الله، ﷺ، رَأَتْ حِينَ وَضَعَتْهُ نُورًا أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ الشام.

وَفِي رِوَايَةِ يَعْقُوبَ: أَضَاءَتْ مِنْهُ قُصُورُ الشَّامِ. تَابَعَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ. وَرَوَاهُ أَيْضًا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الْغَسَّانِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ سُوَيْدٍ.

وَقَوْلُهُ، ﷺ: «إِنِّي عَبْدُ اللهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ، وَإِنَّ آدَمَ لَمُنْجَدِلٌ فِي طِينَتِهِ» يُرِيدُ بِهِ: أَنَّهُ كَانَ كَذَلِكَ فِي قَضَاءِ اللهِ وَتَقْدِيرِهِ، قَبْلَ أَنْ يَكُونَ أَبُو الْبَشَرِ، وَأَوَّلُ الْأَنْبِيَاءِ، صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ.

وَقَوْلُهُ: «وَسَأُخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ: دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ: [عليه السلام» يُرِيدُ بِهِ]: أَنَّ إِبْرَاهِيمَ، عليه السلام، لَمَّا أَخَذَ فِي بِنَاءِ الْبَيْتِ، دَعَا اللهَ، عز وجل، جَدُّهُ، أَنْ يَجْعَلَ ذَلِكَ الْبَلَدَ آمِنًا، وَيَجْعَلَ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ، وَيَرْزُقَهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ والطيبات، ثم قال: وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ فَاسْتَجَابَ اللهُ عز وجل دُعَاءَهُ فِي نَبِيِّنَا، ﷺ، وَجَعَلَهُ الرَّسُولَ الَّذِي سَأَلَهُ إِبْرَاهِيمُ، عليه السلام، وَدَعَاهُ أَنْ يَبْعَثَهُ إِلَى أَهْلِ مَكَّةَ،

فَكَانَ النَّبِيُّ، ﷺ، يَقُولُ: «أَنَا دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ» ، وَمَعْنَاهُ: أَنَّ اللهَ ﷻ ، لَمَّا قَضَى أَنْ يَجْعَلَ مُحَمَّدًا، ﷺ، خَاتَمَ النَّبِيِّينَ، وَأَثْبَتَ ذَلِكَ فِي أُمِّ الْكِتَابِ- أَنْجَزَ هَذَا الْقَضَاءَ بِأَنْ قَيَّضَ إِبْرَاهِيمَ، عليه السلام، لِلدُّعَاءِ الَّذِي ذَكَرْنَا، لِيَكُونَ إِرْسَالُهُ إِيَّاهُ بِدُعَائِهِ كَمَا يَكُونُ تَقَلُّبُهُ مِنْ صُلْبِهِ إِلَى أَصْلَابِ أَوْلَادِهِ. وَأَمَّا قَوْلُهُ: «وَبِشَارَةُ عِيسَى بِي» فَهُوَ أَنَّ اللهَ ﷻ ، أَمَرَ عِيسَى، عليه السلام، فَبَشَّرَ بِهِ قَوْمَهُ، فَعَرَفَهُ بَنُو إِسْرَائِيلَ قَبْلَ أَنْ يُخْلَقَ. وَأَمَّا قَوْلُهُ: «وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ» فَإِنَّمَا عَنَى بِهِ- وَاللهُ أَعْلَمُ-:

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashabından olan İrbâd b. Sâriye der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Hz. Âdem balçık olarak yatarken ben Allah'ın kulu ve peygamberlerin sonuncusuydum. Size bunu açıklayayım. Atam İbrâhim'in duası benim, İsâ'nın müjdesi benim, annemin gördüğü rüya da benim. Bütün peygamber anneleri böyle rüya görürler."* Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) annesi onu doğururken Şam saraylarını aydınlatan bir nur görmüştü.[1]

Yâkûb'un rivayeti: "O ışıkla Şam sarayları aydınlandı" şeklindedir. Abdurrahman b. Mehdî, Muâviye b. Sâlih'ten rivayet ederek ona mutabaat etmiştir. Ebû Bekr b. Meryem el-Ğassânî de bunu Saîd b. Süveyd'den rivayet etmiştir.

"Hz. Âdem balçık olarak yatarken ben Allah'ın kulu ve peygamberlerin sonuncusuydum" sözünden kasıt; beşeriyetin atası ve peygamberlerin ilkinin yaratılışından önce Allah'ın takdiriyle böyle olmasıdır.

"Size bunu açıklayayım. Atam İbrâhim'in duası benim" sözünden kasıt ise şudur: Hz. İbrâhîm, Kâbe'yi inşa edince yüce Allah'a, Mekke'yi güvenli belde kılması, insanların gönüllerinin onlara meylettirmesi, onları ürünlerle rızıklandırması için dua etti. Sonra: **"İçlerinden onlara Senin âyetlerini okuyan, Kitab'ı ve hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan bir peygamber gönder. Doğrusu güçlü ve Hâkim olan ancak Sensin"**[2] dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberimizi göndermek suretiyle onun duasını

---

[1] Ahmed, *Müsned* (4/127-128) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/600) Bakın: Heysemî, *Mecma* (8/223).

[2] Bakara Sur. 129

kabul etmiş ve Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) Hz. İbrâhîm'in Mekke halkına gönderilmesi için dua ettiği peygamber kılmıştır. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Atam İbrâhim'in duası benim"* derdi. Bunun mânâsı şudur: Yüce Allah Hz. Muhammed'i peygamberlerin sonuncusu yapmayı isteyince ve bunu Ümmü'l-Kitab'da yazınca, Hz. İbrâhîm'in, zikrettiğimiz duayı yapmasını takdir ederek, bu duayı, onun gönderilişine sebep kıldı. Tıpkı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. İbrâhîm'in ve çocuklarının sulbünden aktarılarak gelmesi gibi.

"İsâ'nın müjdesi benim" sözünden kasıt ise şudur: Yüce Allah Hz. İsa'ya, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) kavmine müjdelemesini emretti ve İsrâîl oğulları, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yaratılmadan önce onu bildiler.

"Annemin gördüğü rüya da benim" sözünden kasıt ise Allah en doğrusunu bilir; ancak şudur:

مَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ: عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: فَكَانَتْ آمِنَةُ بِنْتُ وَهْبٍ أُمُّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، تُحَدِّثُ أَنَّهَا أُتِيَتْ حِينَ حَمَلَتْ بِمُحَمَّدٍ، ﷺ، فَقِيلَ لَهَا: إِنَّكِ قَدْ حَمَلْتِ بِسَيِّدِ هَذِهِ الْأُمَّةِ، فَإِذَا وَقَعَ إِلَى الأرض فقولي:

أُعِيذُهُ بِالْوَاحِدْ مِنْ شَرِّ كُلِّ حَاسِدْ

مِنْ كُلِّ بِرٍّ عَاهِدْ وَكُلِّ عَبْدٍ رَائِدْ

يَرُودُ غَيْرَ رَائِدْ

فَإِنَّهُ عَبْدُ الْحَمِيدِ الْمَاجِدْ حَتَّى أَرَاهُ قَدْ أَتَى الْمَشَاهِدْ.

قَالَ: آيَةُ ذَلِكَ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهُ نُورٌ يملأُ قصور بصرى من أَرْضِ الشَّامِ، فَإِذَا وَقَعَ فَسَمِّيهِ مُحَمَّدًا، فَإِنَّ اسْمَهُ فِي التَّوْرَاةِ: أَحْمَدُ، يَحْمَدُهُ أَهْلُ السَّمَاءِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ، وَاسْمَهُ فِي الْإِنْجِيلِ: أَحْمَدُ ، يَحْمَدُهُ أَهْلُ السَّمَاءِ وَأَهْلُ الأرض، وَاسْمَهُ فِي الْفُرْقَانِ: مُحَمَّدٌ. فَسَمَّيْتُهُ بِذَلِكَ.

İbn İshâk'ın bildirdiğine göre Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) annesi Âmine binti Vehb Hz. Muhammed'e hamile kalınca kendisine şöyle denildi: "Bu ümmetin efendisine hamile kaldın. Onu doğurduğun zaman şöyle de:

Onu her hasetçinin,

Her iyi geçinen kusurlunun ve liderlik iddiasında bulunan her kölenin şerrinden

Bir ve tek olan (Allah'a) emanet ediyorum.

Çocuğum, şerefli ve övgüye layık olan Allah'ın himayesindedir.

Gelişip büyüyünceye ve ortaya çıkıncaya kadar Allah'ın koruması altındadır."

Bunun delili, Şam diyarında Busrâ saraylarını ışıkla dolduran bir nurun çıkmasıdır. Doğduğu zaman adını Muhammed koy. Onun ismi Tevrat'ta Ahmed'dir. Gökyüzü ve yeryüzü halkı onu överler. İncil'de de adı Ahmed'dir. Gökyüzü ve yeryüzü halkı onu överler. Furkân'da da adı Muhammed'dir. Hz. Âmine onun adını Muhammed koydu.

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الحافظ، إملاء وَقِرَاءَةً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْيَمَانِ: حَدَّثَكَ أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الْغَسَّانِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ السُّلَمِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ، ﷺ، يَقُولُ: إِنِّي عِنْدَ اللهِ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ، وَإِنَّ آدَمَ لَمُنْجَدِلٌ فِي طِينَتِهِ، وَسَأُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِ ذَلِكَ: دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ، وَبِشَارَةُ عِيسَى قَوْمَهُ، وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ مِنْهُ قُصُورُ الشَّامِ.

قَصَّرَ أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ بِإِسْنَادِهِ، فَلَمْ يَذْكُرْ فِيهِ عبد الأعلى بن هلال، وَقَصَّرَ بِمَتْنِهِ، فَجَعَلَ الرُّؤْيَا بِخُرُوجِ النُّورِ مِنْهَا وَحْدَهُ، وَكَذَلِكَ قَالَ خَالِدُ بْنُ مَعْدَانَ، عَنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ:

İrbâd b. Sâriye es-Sülemî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Hz. Âdem balçık olarak yatarken ben Allah'ın Ümmü'l-Kitab'da peygamberlerin sonuncusu olarak geçmekteydim. Size bunu açıklayayım: Atam İbrâhim'in duası ve İsa'nın kavmine müjdesi benim. Annemin Şam saraylarını aydınlatan bir nurun kendisinden çıktığını gördüğü rüya da benim."*

Ebû Bekr b. Ebî Meryem, isnâdında Abdu'l-A'lâ b. Hilalı zikretmemiştir. Metinde de sadece nurun çıktığını zikretmiş Şam saraylarını zikretmemiştir. Hâlid b. Ma'dân da bunu sahabeden şu şekilde nakletmiştir.↓

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً وَقِرَاءَةً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ثَوْرُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أَنَّهُمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنَا عَنْ نَفْسِكَ. فَقَالَ: دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ، وَبُشْرَى عِيسَى، وَرَأَتْ أُمِّي حِينَ حَمَلَتْ كَأَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أضاءت له بُصْرَى مِنْ أَرْضِ الشَّامِ .

وَرُوِيَ فِي ذَلِكَ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ، ﷺ:

Hâlid b. Ma'dân'ın sahabeden bildirdiğine göre, ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Bize kendinden bahset" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Ben, atam İbrâhîm'in duası, İsa'nın müjdesiyim. Annem de bana hamile kalınca rüyasında kendisinden bir nurun çıkıp Şam'daki Busrâ şehrini aydınlattığını gördü."***[1]

Bu konuda Ebû Umâme'den şu rivayet vardır:↓

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْفَرَجُ بْنُ فَضَالَةَ. (ح) وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا فَرَجُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ لُقْمَانَ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ، مَا كَانَ بَدْءُ أَمْرِكَ؟ قَالَ: دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ، وبشرى عيسى بن مَرْيَمَ، وَرَأَتْ أُمِّي أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ مِنْهُ قُصُورُ الشَّامِ .

وَفِي رِوَايَةِ أَبِي دَاوُدَ: خَرَجَ مِنِّي.

Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Yaratılışının başlangıcı nasıl oldu?" diye sorulunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Ben, atam İbrâhîm'in duası, İsa b.***

---

[1] İbn Hişâm, *Siyer* (1/170), İbn Sa'd, *Tabakât* (1/102) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/600).

Meryem'in müjdesiyim. Annem de rüyasında kendisinden bir nurun çıkıp Şam saraylarını aydınlattığını gördü."[1]

Ebû Dâvud'un rivayeti: *"Benden (bir nur) çıktı"* şeklindedir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سنان العوقي ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ بُدَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ مَيْسَرَةَ الفجر، قال: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَتَى كُتِبْتَ نَبِيًّا؟ قَالَ: وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ .

Meyseretu'l-Fecr şöyle dedi: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Ne zaman peygamber olarak yazıldın?" diye sorunca: *"Âdem ruh ile ceset arasındayken"* cevabını verdi.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الأَصْبَهَانِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ الْجَهْمِ التَّمِيمِيُّ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ بُنْدَارٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ الْمُسَاوِرِ الضَّبِّيُّ، الثِّقَةُ الْمَأْمُونُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ الصَّنْعَانِيُّ، عَنْ مَعْمَرِ بن رَاشِدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَوَّلُ مَا ذُكِرَ مِنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ جَدِّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أَنَّ قُرَيْشًا خَرَجَتْ مِنَ الْحَرَمِ فَارَّةً مِنْ أَصْحَابِ الْفِيلِ، وَأَجْلَتْ عَنْهُ قُرَيْشٌ، وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ، فَقَالَ: وَاللهِ لَا أَخْرُجُ مِنْ حَرَمِ اللهِ أَبْتَغِي الْعِزَّ فِي غَيْرِهِ. فَجَلَسَ عِنْدَ الْبَيْتِ، وقال:

لا همّ إِنَّ الْمَرْءَ يَمْـ نَعُ رَحْلَهُ فَامْنَعْ حَلَالَكْ

وَذَكَرَ مَعَ ذَلِكَ غَيْرَهُ.

قَالَ: فَلَمْ يَزَلْ ثَابِتًا فِي الْحَرَمِ حَتَّى أَهْلَكَ اللهُ، عَجَّلَ ، الْفِيلَ وَأَصْحَابَهُ، فَرَجَعَتْ قُرَيْشٌ وَقَدْ عَظُمَ فِيهِمْ، لِصَبْرِهِ وَتَعْظِيمِهِ مَحَارِمَ اللهِ عَجَّلَ . فَبَيْنَا هُوَ عَلَى ذَلِكَ وَعِنْدَهُ أَكْبَرُ بَنِيهِ- قَدْ أَدْرَكَ- وَهُوَ الْحَارِثُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَأُتِيَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ فِي الْمَنَامِ، فَقِيلَ لَهُ: احْفِرْ زَمْزَمْ، خَبِيَّةَ الشَّيْخِ الأَعْظَمْ. فَاسْتَيْقَظَ، فَقَالَ: اللهُمَّ بَيِّنْ لِي. فَأُرِيَ فِي الْمَنَامِ مَرَّةً أُخْرَى: احْفِرْ تُكْتَمَ بَيْنَ الفرث وَالدَّمِ، فِي مَبْحَثِ الْغُرَابِ، فِي قَرْيَةِ النَّمْلِ مُسْتَقْبِلَةَ الأَنْصَابَ الْحُمْرَ.

---

[1] Ahmed, *Müsned* (5/262) Bakın: Heysemî, *Mecma* (8/222).

[2] Ahmed, *Müsned* (5/59) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/608-609).

فَقَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ يَمْشِي حَتَّى جَلَسَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ يَنْتَظِرُ مَا سُمِّيَ لَهُ مِنَ الْآيَاتِ، فَنُحِرَتْ بَقَرَةٌ بِالْحَزْوَرَةِ فَانْفَلَتَتْ مِنْ جَازِرِهَا بِحُشَاشَةِ نَفْسِهَا، حَتَّى غَلَبَهَا الْمَوْتُ فِي الْمَسْجِدِ فِي مَوْضِعِ زَمْزَمَ. فَنُحِرَتْ تِلْكَ الْبَقَرَةُ فِي مَكَانِهَا حَتَّى احْتُمِلَ لَحْمُهَا، فَأَقْبَلَ غُرَابٌ يَهْوِي حَتَّى وَقَعَ فِي الْفَرْثِ، فَبَحَثَ عَنْ قَرْيَةِ النَّمْلِ. فَقَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَحَفَرَ هُنَالِكَ. فَجَاءَتْهُ قُرَيْشٌ، فَقَالَتْ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ: مَا هَذَا الصَّنِيعُ؟ إِنَّا لَمْ نَكُنْ نَزُنُّكَ بِالْجَهْلِ، لِمَ تَحْفِرُ فِي مَسْجِدِنَا؟ فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: إِنِّي لَحَافِرٌ هَذِهِ البئر، ومجاهد من صدَّني عَنْهَا. فَطَفِقَ يَحْفِرُ هُوَ وَابْنُهُ الْحَارِثُ، وَلَيْسَ لَهُ يَوْمَئِذٍ وَلَدٌ غَيْرُهُ، فَتَسَفَّهَ عَلَيْهِمَا نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ، فَنَازَعُوهُمَا وَقَاتَلُوهُمَا . وَتَنَاهَى عَنْهُ أُنَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ لِمَا يَعْلَمُونَ مِنْ عِتْقِ نَسَبِهِ، وَصِدْقِهِ وَاجْتِهَادِهِ فِي دِينِهِمْ يَوْمَئِذٍ، حَتَّى إِذَا أَمْكَنَ الْحَفْرُ، وَاشْتَدَّ عَلَيْهِ الْأَذَى، نَذَرَ إِنْ وُفِّيَ لَهُ عَشَرَةٌ مِنَ الْوَلَدِ أَنْ يَنْحَرَ أَحَدَهُمْ. ثُمَّ حَفَرَ حَتَّى أَدْرَكَ سُيُوفًا دُفِنَتْ فِي زَمْزَمَ حَيْثُ دُفِنَتْ. فَلَمَّا رَأَتْ قُرَيْشٌ أَنَّهُ قَدْ أَدْرَكَ السُّيُوفَ، قَالُوا: يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ، أَحْذِنَا مِمَّا وَجَدْتَ. فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: إِنَّمَا هَذِهِ السُّيُوفُ لِبَيْتِ اللهِ. فَحَفَرَ حَتَّى أَنْبَطَ الْمَاءَ، فَخَرَقَهَا فِي الْقَرَارِ، ثُمَّ بَحَّرَهَا حَتَّى لَا تُنْزَفَ، ثُمَّ بَنَى عَلَيْهَا حَوْضًا. فَطَفِقَ هُوَ وَابْنُهُ يَنْزِعَانِ، فَيَمْلَآنِ ذَلِكَ الْحَوْضَ، فَيَشْرَبُ مِنْهُ الْحَاجُّ، فَيَكْسِرُهُ أُنَاسٌ حَسَدَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ بِاللَّيْلِ، فَيُصْلِحُهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ حِينَ يُصْبِحُ. فَلَمَّا أَكْثَرُوا إِفْسَادَهُ دَعَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ رَبَّهُ، فَأُرِيَ فِي الْمَنَامِ، فَقِيلَ لَهُ: قُلِ: اللهُمَّ إِنِّي لَا أُحِلُّهَا لِمُغْتَسِلٍ، وَلَكِنْ هِيَ لِشَارِبٍ حِلٌّ وَبَلٌّ، ثُمَّ كُفِيتَهُمْ، فَقَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ حِينَ اخْتَلَفَتْ قُرَيْشٌ فِي الْمَسْجِدِ، فَنَادَى بِالَّذِي أُرِيَ، ثُمَّ انْصَرَفَ. فَلَمْ يَكُنْ يُفْسِدُ حَوْضَهُ عَلَيْهِ أَحَدٌ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَّا رُمِيَ فِي جَسَدِهِ بِدَاءٍ، حَتَّى تَرَكُوا حَوْضَهُ وَسِقَايَتَهُ.

ثُمَّ تَزَوَّجَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ النِّسَاءَ، فَوُلِدَ لَهُ عَشَرَةُ رَهْطٍ، فَقَالَ: اللهُمَّ إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ لَكَ نَحْرَ أَحَدِهِمْ، وَإِنِّي أُقْرِعُ بَيْنَهُمْ فَأَصِبْ بِذَلِكَ مَنْ شِئْتَ. فَأَقْرَعَ بَيْنَهُمْ، فَصَارَتِ الْقُرْعَةُ عَلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عبد المطلب، وَكَانَ أَحَبَّ وَلَدِهِ إِلَيْهِ، فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: اللهُمَّ أَهُوَ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ؟ ثُمَّ أَقْرَعَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمِائَةِ، فَكَانَتِ الْقُرْعَةُ عَلَى مِائَةٍ مِنَ الْإِبِلِ، فَنَحَرَهَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ مَكَانَ عَبْدِ اللهِ.

وَكَانَ عَبْدُ اللهِ أَحْسَنَ من رؤي فِي قُرَيْشٍ قَطُّ ، فَخَرَجَ يَوْمًا عَلَى نِسَاءٍ مِنْ قُرَيْشٍ مُجْتَمِعَاتٍ، فَقَالَتِ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ: يَا نِسَاءَ قُرَيْشٍ، أَيَّتُكُنَّ تَتَزَوَّجُ هَذَا الْفَتَى فَتَصْطَادَ النُّورَ الَّذِي بَيْنَ عَيْنَيْهِ؟ وَإِنَّ بَيْنَ عَيْنَيْهِ نُورًا. قَالَ: فَتَزَوَّجَتْهُ آمِنَةُ بِنْتُ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةَ، فَجَامَعَهَا، فَحَمَلَتْ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ.

ثُمَّ بَعَثَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ يَمْتَارُ لَهُ تَمْرًا مِنْ يَثْرِبَ، فَتُوُفِّيَ بِهَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَوَلَدَتْ آمِنَةُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَكَانَ فِي حِجْرِ جَدِّهِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَاسْتَرْضَعَتْهُ امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ، فَنَزَلَتْ بِهِ أُمُّهُ الَّتِي تُرْضِعُهُ سُوقَ عُكَاظَ، فَرَآهُ كَاهِنٌ مِنَ الْكُهَّانِ، فَقَالَ: يَا أَهْلَ عُكَاظَ، اقْتُلُوا هَذَا الْغُلَامَ، فَإِنَّ لَهُ مُلْكًا. فَزَاغَتْ بِهِ أُمُّهُ الَّتِي تُرْضِعُهُ، فَأَنْجَاهُ اللهُ ﷻ .

ثُمَّ شَبَّ عِنْدَهَا حَتَّى إِذَا سَعَى وَأُخْتُهُ مِنَ الرَّضَاعَةِ تَحْضِنُهُ، جَاءَتْ أُخْتُهُ مِنْ أُمِّهِ الَّتِي تُرْضِعُهُ، فَقَالَتْ: أَيْ أُمَّتَاهُ، إِنِّي رَأَيْتُ رَهْطًا أَخَذُوا أَخِي الْقُرَشِيَّ آنِفًا فَشَقُّوا بَطْنَهُ. فَقَامَتْ أُمُّهُ الَّتِي تُرْضِعُهُ فَزِعَةً حَتَّى تَأْتِيَهُ، فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ مُنْتَقِعٌ لَوْنُهُ لَا تَرَى عِنْدَهُ أَحَدًا. فَارْتَحَلَتْ بِهِ حَتَّى أَقْدَمَتْهُ عَلَى أُمِّهِ، فَقَالَتْ لَهَا: اقْبِضِي عَنِّي ابْنَكِ فَإِنِّي قَدْ خَشِيتُ عَلَيْهِ. فَقَالَتْ أُمُّهُ: لَا وَاللهِ، مَا بِابْنِي مِمَّا تَخَافِينَ ، لَقَدْ رَأَيْتُ وَهُوَ فِي بَطْنِي أَنَّهُ خَرَجَ مُعْتَمِدًا عَلَى يَدَيْهِ، رَافِعًا رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ. فَافْتَصَلَتْهُ أُمُّهُ وَجَدُّهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ. ثُمَّ تُوُفِّيَتْ أُمُّهُ، فَيَتِمَ فِي حِجْرِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَكَانَ وَهُوَ غُلَامٌ يَأْتِي وِسَادَةَ جَدِّهِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهَا، فَيَخْرُجُ جَدُّهُ، وَقَدْ كَبِرَ، فَتَقُولُ الْجَارِيَةُ الَّتِي تَقُودُ جَدَّهُ: انْزِلْ عَنْ وِسَادَةِ جَدِّكَ. فَيَقُولُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: دَعُوا ابْنِي، فَإِنَّهُ يحسّ بخير.

قَالَ: فَتُوُفِّيَ جَدُّهُ وَرَسُولُ الله، ﷺ، غُلَامٌ، فَكَفَلَهُ أَبُو طَالِبٍ- وَهُوَ أَخُو عَبْدِ اللهِ لِأَبِيهِ وَأُمِّهِ- فَلَمَّا نَاهَزَ الْحُلُمَ ارْتَحَلَ بِهِ أَبُو طَالِبٍ تَاجِرًا قِبَلَ الشَّامِ، فَلَمَّا نَزَلَ تَيْمَاءَ رَآهُ حَبْرٌ مِنْ يَهُودِ تَيْمَاءَ فَقَالَ لِأَبِي طَالِبٍ: مَا هَذَا الْغُلَامُ مِنْكَ؟ قَالَ: هُوَ ابْنُ أَخِي. قَالَ: أَشَفِيقٌ أَنْتَ عَلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فو الله لَئِنْ قَدِمْتَ بِهِ الشَّامَ لَا تَصِلُ بِهِ إِلَى أَهْلِكَ أَبَدًا، لَيَقْتُلَنَّهُ الْيَهُودُ، إِنَّ هَذَا عَدُوُّهُمْ.

فَرَجَعَ بِهِ أَبُو طَالِبٍ مِنْ تَيْمَاءَ إِلَى مَكَّةَ. فَلَمَّا بَلَغَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، الْحُلُمَ، أَجْمَرَتِ امْرَأَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ الْكَعْبَةَ، فَطَارَتْ شررة مِنْ مِجْمَرَتِهَا فِي ثِيَابِ الْكَعْبَةِ، فَاحْتَرَقَتْ، فَوَهَى الْبَيْتُ لِلْحَرِيقِ الَّذِي أَصَابَهُ، فَتَشَاوَرَتْ قُرَيْشٌ فِي هَدْمِ الْكَعْبَةِ، وَهَابُوا هَدْمَهَا، فَقَالَ لَهُمُ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ: أَتُرِيدُونَ بِهَدْمِهَا الْإِصْلَاحَ؟ أَمْ تُرِيدُونَ الْإِسَاءَةَ؟ فَقَالُوا: بَلْ نُرِيدُ الْإِصْلَاحَ. قَالَ: فَإِنَّ اللهَ ﷻ ، لَا يُهْلِكُ الْمُصْلِحَ. وَقَالَتْ: فَمَنْ ذَا الَّذِي يَعْلُوهَا فَيَهْدِمَهَا؟ فَقَالَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ: أَنَا أَعْلُوهَا فَأَهْدِمُهَا. فَارْتَقَى الْوَلِيدُ عَلَى ظَهْرِ الْبَيْتِ وَمَعَهُ الْفَأْسُ، فَقَالَ: اللهُمَّ إِنَّا لَا نُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ. ثُمَّ هَدَمَ. فَلَمَّا رَأَتْهُ قُرَيْشٌ قَدْ هَدَمَ مِنْهَا وَلَمْ يَأْتِهِمْ مَا يَخَافُونَ مِنَ الْعَذَابِ هَدَمُوهَا مَعَهُ. حَتَّى إِذَا ابْتَنَوْا، فَبَلَغُوا مَوْضِعَ الرُّكْنِ اخْتَصَمَتْ قُرَيْشٌ فِي الرُّكْنِ: أَيُّ الْقَبَائِلِ تَلِي رَفْعَهُ، حَتَّى كَادَ يُشْجَرُ بَيْنَهُمْ، فَقَالُوا: تَعَالَوْا نُحَكِّمْ أَوَّلَ مَنْ يَطْلُعُ عَلَيْنَا مِنْ هَذِهِ السِّكَّةِ. فَاصْطَلَحُوا عَلَى ذَلِكَ، فَطَلَعَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ غُلَامٌ، عَلَيْهِ وِشَاحُ نَمِرَةٍ، فَحَكَّمُوهُ، فَأَمَرَ بِالرُّكْنِ، فَوُضِعَ فِي ثَوْبٍ، ثم أَمَرَ سَيِّدَ كُلِّ قَبِيلَةٍ فَأَعْطَاهُ نَاحِيَةَ الثَّوْبِ، ثُمَّ ارْتَقَى هُوَ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَرْفَعُوهُ إِلَيْهِ. فَرَفَعُوا إِلَيْهِ الرُّكْنَ، فَكَانَ هُوَ يَضَعُهُ.

ثُمَّ طَفِقَ لَا يَزْدَادُ فِيهِمْ عَلَى السِّنِّ إِلَّا رَضًا، حَتَّى سَمَّوْهُ الْأَمِينَ، قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ. قَالَ: وَطَفِقُوا لَا يَنْحَرُونَ جَزُورًا لِلْبَيْعِ إِلَّا دَعَوْهُ لِيَدْعُوَ لَهُمْ فِيهَا. فَلَمَّا اسْتَوَى وَبَلَغَ أَشُدَّهُ، وَلَيْسَ لَهُ كَثِيرُ مَالٍ، اسْتَأْجَرَتْهُ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ إِلَى سُوقِ حُبَاشَةَ، وَهُوَ سُوقٌ بِتِهَامَةَ، وَاسْتَأْجَرَتْ مَعَهُ رَجُلًا مِنْ قُرَيْشٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْهَا: مَا رَأَيْتُ مِنْ صَاحِبَةٍ أَجْيَدَ خَيْرًا مِنْ خَدِيجَةَ، مَا كُنَّا نَرْجِعُ أَنَا وَصَاحِبِي إِلَّا وَجَدْنَا عِنْدَهَا تُحْفَةً مِنْ طَعَامٍ تَخْبَؤُهُ لَنَا. قَالَ: فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنْ سُوقِ حُبَاشَةَ، قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: قُلْتُ لِصَاحِبِي: انْطَلِقْ بِنَا نَتَحَدَّثْ مَعًا عِنْدَ خَدِيجَةَ، فَجِئْنَاهَا. فَبَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَهَا إِذْ دَخَلَتْ عَلَيْنَا مُنْشِيَةٌ مِنْ مُوَلَّدَاتِ قُرَيْشٍ- وَفِي رِوَايَةٍ مُسْتَنْشِيَةٌ ، وَهِيَ الْكَاهِنَةُ مِنْ مُوَلَّدَاتِ قُرَيْشٍ- فَقَالَتْ: أَمُحَمَّدٌ هَذَا؟ وَالَّذِي يُحْلَفُ بِهِ إِنْ جَاءَ لَخَاطِبًا. قَالَ: قُلْتُ: كَلَّا. قَالَ: فَلَمَّا خَرَجْتُ أَنَا وَصَاحِبِي، قَالَ لِي: أَمِنْ خِطْبَةِ خَدِيجَةَ تستحي؟ فو الله مَا مِنْ قُرَشِيَّةٍ إِلَّا تَرَاكَ لَهَا كُفُؤًا. قَالَ: فَرَجَعْتُ أَنَا وَصَاحِبِي مَرَّةً أُخْرَى. قَالَ: فَدَخَلَتْ عَلَيْنَا تِلْكَ الْمُنْشِيَةُ، فقالت: أَمُحَمَّدٌ هَذَا؟ وَالَّذِي يُحْلَفُ بِهِ إِنْ جَاءَ لَخَاطِبًا فَقُلْتُ عَلَى حَيَاءٍ: أَجَلْ. قَالَ: فَلَمْ

تَعْصِينِي خَدِيجَةُ وَلَا أُخْتُهَا، فَانْطَلَقَتْ إِلَى أَبِيهَا: خُوَيْلِدِ بْنِ أَسَدٍ وَهُوَ ثَمِلٌ مِنَ الشَّرَابِ، فَقَالَتْ لَهُ: هَذَا ابْنُ أَخِيكَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ المطلب يَخْطُبُ خَدِيجَةَ، وَقَدْ رَضِيَتْ خَدِيجَةُ. فَدَعَاهُ، فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ، فَخَطَبَ إِلَيْهِ، فَأَنْكَحَهُ. قَالَ: فَخَلَّقَتْ خَدِيجَةُ أَبَاهَا، وَحَلَّتْ عَلَيْهِ حُلَّةً، فَدَخَلَ عَلَيْهِ بِهَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ. فَلَمَّا صَحَا الشَّيْخُ مِنْ سُكْرِهِ، قَالَ: مَا هَذَا الْخَلُوقُ وَمَا هَذِهِ الْحُلَّةُ؟ قَالَتْ أُخْتُ خَدِيجَةَ: هَذِهِ حُلَّةٌ كَسَاكَهَا ابْنُ أَخِيكَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، أَنْكَحْتَهُ خَدِيجَةَ، وَقَدْ بَنَى بِهَا. فَأَنْكَرَ الشَّيْخُ. ثُمَّ صَارَ إِلَى أَنْ سَلَّمَ ذَلِكَ وَاسْتَحْيَا. قَالَ: فَطَفِقَتْ رُجَّازٌ مِنْ رُجَّازِ قُرَيْشٍ، تَقُولُ:

لَا تَزْهَدِي خَدِيجُ فِي مُحَمَّدِ   جَلْدٌ يُضِيءُ كَإِضَاءِ الْفَرْقَدِ

فَلَبِثَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مَعَ خَدِيجَةَ حَتَّى وَلَدَتْ لَهُ بَعْضَ بَنَاتِهِ، وَكَانَ لَهُ وَلَهَا: الْقَاسِمُ.

وَقَدْ زَعَمَ «بَعْضُ الْعُلَمَاءِ» أَنَّهَا وَلَدَتْ لَهُ غُلَامًا يُسَمَّى: الطاهر. وقال «بَعْضُهُمْ» : مَا نَعْلَمُهَا وَلَدَتْ غُلَامًا إِلَّا الْقَاسِمَ، وَوَلَدَتْ بَنَاتِهِ الأَرْبَعَ: زَيْنَبَ، وَفَاطِمَةَ، وَرُقَيَّةَ، وَأُمَّ كلثوم. وَطَفِقَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، بَعْدَ مَا وَلَدَتْ بَعْضَ بَنَاتِهِ يُحَبَّبُ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ.

قُلْتُ: هَذَا الْحَدِيثُ عَنِ الزُّهْرِيِّ-[رَحِمَنَا اللهُ وَإِيَّاهُ] - يَجْمَعُ بَيَانَ أَحْوَالٍ مِنْ أَحْوَالِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، إِلَّا أَنَّهُ عَلَى مَا كَانَ عِنْدَهُ مِنْ تَقَدُّمِ عَامِ الْفِيلِ عَلَى وِلَادَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ.

وَقَدْ رُوِّينَا عَنْ غَيْرِهِ: أَنَّ وِلَادَةَ النَّبِيِّ، ﷺ، كَانَتْ عَامَ الْفِيلِ، فَسَبِيلُنَا أَنْ نَبْدَأَ فِي شَوَاهِدِ مَا رَوَيْنَا عَنِ الزُّهْرِيِّ بِحَدِيثِ زَمْزَمَ:

Zührî anlatıyor: Kureyş, Fil ordusundan kaçıp Harem'den çıkarak henüz bir genç olan Abdulmuttalib'i orada yalnız bırakınca, Abdulmuttalib: Vallahi, Allah'ın hareminden çıkıp izzeti başka yerde aramam" diyerek Kâbe'nin yanında oturarak: "Allahım! Kişi kendi malını savunur. Sen helalini savun" dedi. Bunun dışında başka şeyler de söyledi.

Abdulmuttalib, Allah Fil ashabını helak edene kadar Harem'de kaldı. Kureyş geri döndüğünde Abdulmuttalib, sabrı ve Allah'ın Haremine saygısı sebebiyle gözlerinde daha da büyüdü. Bu sırada Abdulmuttalib'in sadece

Hâris b. Abdilmuttalib adındaki oğlu varken rüyasında kendisine: "Zemzem kuyusunu kaz" denildi. Uyanınca: "Allahım! Bana bunun yerini bildir" dedi. Bu sefer rüyasında ona: "Kanlarının ve terslerinin döküldüğü, karganın konduğu, karıncaların yuvasının bulunduğu kırmızı putların karşısında olan yeri kaz" denildi. Abdulmuttalib kalkıp Mescid'e gelerek oturdu ve kendisine belirtilen alametleri görmek için beklemeye başladı. Bu sırada bir sığır Hazure denilen yerde boğazlanırken, sığır can havliyle kasaptan kaçıp Zemzem kuyusunun olduğu yere gelip orada can verdi. Sığır orada kesilip etleri götürülünce bir karga gelip sığırın dışkısına konarak karınca yuvasını eşeledi. Abdulmuttalib kalkıp orasını kazdı. Kureyşliler gelip Abdulmuttalib'e: "Ne yapıyorsun? Biz senin cahil olduğunu bilmiyorduk. Neden mescidimizi kazıyorsun?" diye sordular. Abdulmuttalib: "Bu kuyuyu kazıyorum. Bana engel olanla da mücadele ederim" cevabını verip oğlu Hâris ile beraber kazmaya devam etti. O zaman başka oğlu yoktu. Kureyş'ten bazıları onlara karşı gelip tartışarak kavga ettiler. Kureyş'ten bazıları ise onun nesebinin yüceliğini, doğruluğunu ve dinleri için mücadelesini bildiğinden ona karışmadılar. Kuyuyu kazarken yapılan eziyetler artınca, on oğlu olursa birini kurban etmeyi adadı. Sonra kazmaya devam edip kuyuda daha önce gömülmüş kılıçlar buldu. Kureyşliler, kılıçlara yetiştiğini görünce: "Ey Abdulmuttalib! Bulduğun şeylerden bize de ver" dediler. Abdulmuttalib: "Bu kılıçlar Allah'ın evinindir" karşılığını verdi ve su çıkana kadar kazmaya devam etti.

Sonunda Abdulmuttalib suya ulaştı. Su çıkan yeri açıp genişletti. Kuyunun hemen yanında bir havuz yaptı. Oğluyla birlikte kuyudan suyu çekip havuzu doldurmaya ve bu sudan hacılara su dağıtmaya başladılar. Ancak bu konuda onu çekemeyenler gece olunca gelip havuzu deliyor, sabah olunca Abdulmuttalib onu onarıyordu. Havuzu bu şekilde iki de bir bozmaları çekilmez bir hal alınca Abdulmuttalib bu konuda Rabbine dua edip yardım istedi. Rüyasında kendisine: "Allahım! Bu suyun yıkanma için kullanılmasına izin vermiyorum. Sadece içme ve serinleme için kullanılsın, şeklinde dua et. Bu şekilde onların bu yaptıklarından kurtulacaksın" denildi. Abdulmuttalib uyanınca Mescid'de toplanan Kureyşlilere bu rüyasını anlattı ve oradan gitti.

Sonrasında Kureyşlilerden havuzu bozmaya kalkışan her bir kişi bedeninde bir hastalığa yakalandı. Bu şekilde de sonunda havuzu ve hacılara su dağıtma işini Abdulmuttalib'e bıraktılar.

Daha sonra Abdulmuttalib birkaç kadınla evlendi ve on çocuğu olunca: "Allahım! Bunlardan birini senin için kurban edeceğimi adamıştım. Bunlar arasında kura çekeceğim, sen kurayı dilediğine çıkar" deyip kura çekti. Kura Abdullah b. Abdülmuttalib'e çıktı. Abdullah, çocukları arasında en sevdiği olduğu için Abdulmuttalib: "Allahım! Senin için bu mu yoksa yüz deve mi daha sevgilidir" deyip Abdullah ile yüz deve arasında kura çekti. Kura yüz deveye çıkınca, Abdullah'ın yerine o develeri kurban etti.

Abdullah, o güne kadar Kureyş'in gördüğü en güzel yüzlüsüydü. Bir gün toplanmış olan Kureyş kadınlarının yanına çıkınca, kadınlardan biri: "Ey Kureyş kadınları! İçinizden kim bu gençle evlenir iki gözü arasındaki nuru elde eder?" dedi. Abdullah'ın iki gözü arasında bir nur vardı. Abdullah ile, Âmine binti Vehb b. Abdimenâf b. Zühre evlendi ve onunla gerdeğe girince Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) hamile kaldı.

Sonra Abdulmuttalib Abdullah'ı, Yesrib'ten hurma getirmesi için gönderdi ve Abdullah, Yesrib'de vefat etti. Âmine, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dünyaya getirdiği zaman Abdulmuttalib'in koruması altındaydı. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Sa'd b. Bekr oğullarından bir kadın sütannelik yaptı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) süt annesi onu Ukâz çarşısına getirince kahinlerden biri kendisini görüp: "Ey Ukâz halkı! Şu çocuğu öldürün. Bu iktidar sahibi olacak" dedi. Süt annesi Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) korudu ve Allah onu bu durumdan kurtardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun yanında büyüdü ve yürüyüp koşacak yaşa gelinceye kadar süt kız kardeşi ona göz kulak oldu. Süt kız kardeşi gelip: "Anneciğim! Demin, kardeşimi alan bir grup gördüm. Onun karnını yardılar" deyince, sütannesi korku içinde kalkıp yanına gitti ve onun rengi solmuş bir şekilde oturduğunu ve yanında kimsenin olmadığını gördü. Sonra onu alıp annesine götürdü ve: "Oğlunu al. Onun için korkuyorum" dedi. Annesi: "Hayır vallahi, oğlumda korkacağın bir şey yoktur. Onu doğurduğum zaman ellerini yere koyarak eğildiğini ve başını semaya kaldırdığını gördüm" dedi. Bunun üzerine annesi ve dedesi Abdulmuttalib onu sütten kestiler. Sonra annesi vefat edince Abdulmuttalib'in himayesinde kaldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çocukken dedesinin yastığına gidip üzerine oturur, yaşlı olan dedesi çıkınca, ona bakan cariye: "Dedenin yastığından in" derdi. Abdulmuttalib de: "Oğlumu bırak. Şüphesiz ki o, hayırlı biri olacaktır" derdi. Sonra daha çocuk olan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dedesi de vefat edince, onun bakımını Ebû Tâlib üstlendi. Ebû Tâlib, anne baba bir, Abdullah'ın kardeşiydi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) buluğ çağına yaklaşınca, Ebû Tâlib ticaret için onu Şam tarafına götürdü. Teymâ'da konakladıkları zaman Temîm yahudilerinin bilginlerinden biri onu görüp Ebû Tâlib'e: "Bu çocuk senin neyin olur?" diye sordu. Ebû Tâlib: "Kardeşimin oğlu" cevabını verince, yahudi bilgin: "Ona karşı merhametli misin?" diye sordu. Ebû Tâlib: "Evet" cevabını verince, bilgin: "Vallahi, bununla Şam'a gidersen, kesinlikle onunla ailene dönemezsin. Onu öldürürler; çünkü bu, onların düşmanıdır" dedi. Bunun üzerine Ebû Tâlib, Teymâ'dan Mekke'ye döndü.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ergenlik çağındayken; bir kadın Kâbe'yi tütsülerken bir ateş parçası Kâbe'nin örtüsüne sıçradı ve Kâbe'yi yaktı. Bunun üzerine Kureyşliler Kâbe'yi yıkıp yeniden yapmak için istişare ettiler ve onu yıkmaktan korktular. Velîd b. el-Muğîre: "Onu neden yıkacaksınız? Onu yapmak için mi yoksa kötülük için mi?" diye sorunca: "Onu yeniden yapmak için" cevabını verdiler. Velîd: "Allah ıslah edenleri helak etmez" deyince, Kureyşliler: "Kim üzerine çıkıp yıkacak?" diye sordular. Velîd: "Ben çıkıp yıkarım" diyerek Kâbe'nin üzerine elinde bir kazmayla çıktı ve: "Allahım! Biz sadece ıslah etmek istiyoruz" deyip Kâbe'yi yıkmaya başladı. Kureyşliler onun yıkmaya başladığını ve korktukları gibi bir azabın gelmediğini görünce, onunla beraber yıkmaya başladılar.

Onu yeniden inşa edip Rükn'ün olduğu yere geldiklerinde, Kureyş Rükn'ü (Hacer-i Esved'i) hangi kabilenin yerine yerleştireceği konusunda tartışmaya başladı. Bu tartışma neredeyse kavgaya dönüşecekti. Sonunda: "Gelin, yanımıza ilk geleni hakem tayin edelim" dediler. O zaman bir çocuk olan Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), üzerinde çizgili bir örtüyle yanlarına gelince onun hakem olmasını istediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Rükn'ü kaldırılıp bir giysi üzerine konulmasını emretti. Daha sonra her bir kabile başkanına emrederek giysinin bir tarafını tutturdu. Arkasından kendisi duvarın üzerine çıktı. Rükn'ü ona doğru kaldırdılar ve Rükn'ü Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yerine yerleştirdi.

Kureyşliler onun herkesi razı edecek doğru bir yol bulmasından dolayı memnun oldular. Kureyş Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) henüz vahiy gelmeden, kendisine "el-Emîn (Güvenilir)" adını vermişlerdi. Bu olaydan sonra artık her deve kesmelerinde onu çağırıyorlar ve onun dua etmesini istiyorlardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) büyüyüp ergenlik çağına gelince yanında fazla malı yoktu. Kendisini Hatice binti Huveylid, ücretle Tihâme'de olan Hubâşe

çarşısına gönderdi. Yanında da Kureyş'ten başka bir adamı da tutarak gönderdi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ondan bahsederken şöyle derdi: *"İşçisine Hatice gibi iyi davrananı görmedim. Ben ve arkadaşım her dönüşümüzde, bizim için hediye olarak sakladığı yiyecek bulurduk. Hubâşe çarşısından dönünce, arkadaşıma: «Haydi gidelim de Hatice'nin yanında sohbet edelim» dedim ve Hatice'nin yanına geldik. Biz yanındayken, Kureyş'in ebelerinden -bir rivayette ise kahinlerinden- bir kadın gelip: «Bu Muhammed mi? Kendisine yemin edilene yemin ederim ki bu, kız istemek maksadıyla gelmiştir» dedi. Ben: «Hayır» dedim ve arkadaşımla çıktığımız zaman bana: «Hatice'yi istemekten utanıyor musun? Vallahi, Kureyş'ten seni ona denk görmeyen yoktur» dedi. Ben Hatice'ye geri döndüğümde o kahin kadın yine yanımıza girdi ve: «Bu Muhammed mi? Kendisine yemin edilene yemin ederim ki bu, kız istemek maksadıyla gelmiştir» dedi. Ben utanarak: «Evet» dedim. Ne Hatice, ne de kız kardeşi itiraz etmediler."*

Hatice'nin kız kardeşi, şarap içmekten sarhoş olan babası Huveylid b. Esed'in yanına gitti ve: "Yeğenin olan Muhammed b. Abdillah, Hatice'yi istiyor. Hatice de razı olmuş" dedi. Huveylid, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) çağırıp bunun doğru olup olmadığını sordu ve Hatice'yi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) verdi. Bunun üzerine Hatice koku sürdü ve babasının üzerine bir kaftan koydu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Hatice ile gerdeğe girip sabah olunca Hatice'nin babası ayıldı ve: "Bu koku da ne? Bu kaftan da ne?" diye sordu. Hatice'nin kız kardeşi: "Bu, Yeğenin Muhammed b. Abdillah'ın sana verdiği kaftandır. Hatice'yi onunla evlendirdin ve onunla gerdeğe girdi" karşılığını verince, Huveylid bunu inkar etti, sonra utanarak verdiğini kabul etti. Kureyş şairlerinden olan bir kadın şöyle dedi:

Ey Hatice, Muhammed'e yüz çevirme

Onun teni kutup yıldızı gibi parlar.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Hatice ile yaşadı ve kızlarının bazısı ondan oldu. Oğlu Kasım'ı da dünyaya o getirdi. Âlimlerden bazısının iddia ettiğine göre Hatice, Allah'ın Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) Tâhir adında bir çocuk daha doğurdu.

Bazısı ise şöyle der: "Bildiğimiz kadarıyla ondan sadece Kâsım adındaki oğlu, dört kızı: Zeyneb, Fâtıma, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm olmuştur. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Hatice'den kızları olduktan sonra artık kendisine ibadet ve yalnızlık sevdirilmeye başlandı."

Zühri'den olan bu hadis, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahvalinden bir bölümünü bir araya toplamıştır. Ancak Fil olayının, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) doğumundan önce vaki olduğu geçmiştir. Başkasının naklettiğine göre ise Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Fil olayının olduğu yıl doğmuştur.

بَابُ مَا جَاءَ فِي حَفْرِ زَمْزَمَ

Zemzem Kuyusunun Kazılması

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ الْمِصْرِيُّ، عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْيَزَنِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زُرَيْرٍ الْغَافِقِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ ﵁ يَقُولُ وَهُوَ يُحَدِّثُ حَدِيثَ زَمْزَمَ، قَالَ: بَيْنَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ نَائِمٌ فِي الْحِجْرِ أُتِيَ، فَقِيلَ لَهُ: احْفِرْ بَرَّةَ، فَقَالَ: وَمَا بَرَّةُ؟ ثُمَّ ذَهَبَ عَنْهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ الْغَدُ نَامَ فِي مَضْجَعِهِ ذَلِكَ، فَأُتِيَ، فَقِيلَ لَهُ: احْفِرِ الْمَضْنُونَةَ، قَالَ: وَمَا مَضْنُونَةُ؟ ثُمَّ ذَهَبَ عَنْهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ الْغَدُ عَادَ فَنَامَ فِي مَضْجَعِهِ ذَلِكَ فَأُتِيَ، فَقِيلَ لَهُ: احْفِرْ طَيْبَةَ، فَقَالَ: وَمَا طَيْبَةُ ؟ ثُمَّ ذَهَبَ عَنْهُ، فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ عَادَ فَنَامَ بِمَضْجَعِهِ، فأتي، فقيل لَهُ: احْفِرْ زَمْزَمَ، فَقَالَ: وَمَا زَمْزَمُ؟ فَقَالَ: لَا تُنْزَفُ وَلَا تُذَمُّ ثُمَّ نَعَتَ لَهُ مَوْضِعَهَا. فَقَامَ يَحْفِرُ حَيْثُ نُعِتَ لَهُ، فَقَالَتْ لَهُ قُرَيْشٌ: مَا هَذَا يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ؟ فَقَالَ: أُمِرْتُ بِحَفْرِ زَمْزَمَ. فَلَمَّا كَشَفَ عَنْهُ وَبَصُرُوا بِالطَّيِّ، قَالُوا: يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ، إِنَّ لَنَا حَقًّا فِيهَا مَعَكَ، إِنَّهَا لَبِئْرُ أَبِينَا إِسْمَاعِيلَ. فَقَالَ: مَا هِيَ لَكُمْ، لَقَدْ خُصِصْتُ بِهَا دُونَكُمْ، قَالُوا: فَحَاكِمْنَا ، قَالَ : نَعَمْ. قَالُوا: بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ كَاهِنَةُ بَنِي سَعْدِ بْنِ هُذَيْمٍ- وَكَانَتْ بِأَشْرَافِ الشَّامِ- قَالَ: فَرَكِبَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ فِي نَفَرٍ مِنْ بَنِي أَبِيهِ، وَرَكِبَ مِنْ كُلِّ بَطْنٍ مِنْ أَفْنَاءِ قُرَيْشٍ نَفَرٌ، وَكَانَتِ الْأَرْضُ إِذْ ذَاكَ مَفَاوِزَ فِيمَا بَيْنَ الشَّامِ وَالْحِجَازِ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِمَفَازَةٍ مِنْ تِلْكَ الْبِلَادِ فَنِيَ مَاءُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَأَصْحَابِهِ حَتَّى أَيْقَنُوا بِالْهَلَكَةِ، فَاسْتَسْقَوْا الْقَوْمَ، قَالُوا: مَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَسْقِيَكُمْ، وَإِنَّا لَنَخَافُ مِثْلَ الَّذِي أَصَابَكُمْ. فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ لِأَصْحَابِهِ: مَاذَا تَرَوْنَ؟ قَالُوا: مَا رَأْيُنَا إِلَّا تَبَعٌ لِرَأْيِكَ، فَقَالَ: إِنِّي أَرَى أَنْ يَحْفِرَ

كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ حُفْرَةً بِمَا بَقِيَ مِنْ قُوَّتِهِ، فَكُلَّمَا مَاتَ رَجُلٌ مِنْكُمْ دَفَعَهُ أَصْحَابُهُ فِي حُفْرَتِهِ حَتَّى يَكُونَ آخِرُكُمْ يَدْفَعُهُ صَاحِبُهُ، فَضَيْعَةُ رَجُلٍ أَهْوَنُ مِنْ ضَيْعَةِ جَمِيعِكُمْ. فَفَعَلُوا، ثُمَّ قَالَ: وَاللهِ إِنَّ إِلْقَاءَنَا بِأَيْدِينَا لِلْمَوْتِ- لَا نَضْرِبُ فِي الْأَرْضِ وَنَبْتَغِي لَعَلَّ اللهَ، ﷻ، أَنْ يَسْقِيَنَا- عَجْزٌ. فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: ارْتَحِلُوا، قَالَ: فَارْتَحَلُوا وَارْتَحَلَ، فلما جلس عَلَى نَاقَتِهِ فَانْبَعَثَتْ بِهِ انْفَجَرَتْ عَيْنٌ مِنْ تَحْتِ خُفِّهَا بِمَاءٍ عَذْبٍ، فَأَنَاخَ وَأَنَاخَ أَصْحَابُهُ فَشَرِبُوا وَسَقَوْا وَاسْتَقَوْا، ثُمَّ دَعَوْا أَصْحَابَهُمْ: هَلُمُّوا إِلَى الْمَاءِ فَقَدْ سَقَانَا اللهُ، ﷻ، فَجَاءُوا وَاسْتَقَوْا وَسَقَوْا، ثُمَّ قَالُوا: يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ قَدْ وَاللهِ قُضِيَ لَكَ، إِنَّ الَّذِي سَقَاكَ هَذَا الْمَاءَ بِهَذِهِ الْفَلَاةِ لَهُوَ الَّذِي سَقَاكَ زَمْزَمَ، انْطَلِقْ فَهِيَ لَكَ، فَمَا نَحْنُ بِمُخَاصِمِيكَ.

Abdullah b. Zureyr el-Ğâfikî şöyle dedi: Ali b. Ebî Tâlib, Zemzem kıssasını anlatırken şöyle dedi: Abdulmuttalib, Hicr'de uyurken rüyasında kendisine: "Berre'yi kaz" denildi. O: "Berre nedir?" diye sorduktan sonra uyandı. İkinci gün aynı yerde uyurken yine rüyasında: "Madnûne'yi kaz" denildi. O: "Madnûne nedir?" diye sorduktan sonra uyandı. Ertesi gün aynı yerde uyurken yine rüyasında: "Taybe'yi kaz" denildi.O: "Taybe nedir?" diye sorduktan sonra uyandı. Ertesi gün aynı yerde uyurken yine rüyasında: "Zemzemi kaz" denildi. O: "Zemzem nedir?" diye sorunca: "O, hiç kesilmez ve akmaz" cevabı verildi ve zemzemin yeri kendisine tarif edildi. Abdulmuttalib, kendisine tarif edilen yeri kazmaya başlayınca Kureyşliler: "Bu da nedir ey Abdulmuttalib?" dediler. O: "Zemzemi kazmam emredildi" cevabını verdi. Zemzem kazılıp su ortaya çıkınca Kureyşliler: "Ey Abdulmuttalib! Bizim de bunda hakkımız var. Bu, atamız İsmâîl'in kuyusudur" dediler. Abdulmuttalib: "Bu, sizin değildir. Bu sadece bana verildi" karşılığını verince: "Bizimle bu konuda muhakeme ol" dediler. O: "Olur" karşılığını verince: "Sa'd b. Huzeym oğullarının kahinesi –ki bu kadın Şam civarındaydı— aramızda hüküm versin" dediler. Abdulmuttalib kardeşlerinden bir grupla, Kureyş'in diğer kolları da yakınlarından birer grupla yola çıktılar. Yolda Abdulmuttalib ve yanındakilerin suyu bitince susuzluktan ölecek hale gelerek yanlarındakilerden su istediler. Ancak onlar: "Sizin gibi biz de susuz kalmaktan korktuğumuz için size su veremeyiz" deyince Abdulmuttalib, yanındakilere: "Bu konuda görüşünüz nedir?" diye sordu. Onlar: "Biz senin görüşünü kabul ederiz" karşılığını verince: "Her biriniz, kalan gücüyle bir çukur kazsın. Kim ölürse diğerleri onu çukuruna

katsın. Bu, son kişi atılıncaya kadar devam etsin. Bu şekilde bir kişinin defnedilmemesi, hepimizin defnedilmemesinden daha iyidir" dedi ve böyle yaptılar. Sonra Abdulmuttalib: "Vallahi, su aramadan bu şekilde yapmak ve bile bile ölüme gitmek acizliktir" deyip yanındakilere: "Haydi yola çıkın" deyip yola devam ettiler.

Abdulmuttalib devesine binince, devesinin ayağının altından tatlı su fışkırmaya başladı. Bunun üzerine develerini çökerttiler, hem kendileri içtiler hem hayvanlarını suladılar. Sonra diğerlerini çağırıp: "Suya gelin! Allah bize su gönderdi" dediler. Kureyşliler gelip hem kendileri içip hem hayvanlarını suladıktan sonra: "Ey Abdulmuttalib! Vallahi, hüküm senin lehine verilmiştir. Bu sahrada sana suyu veren, Zemzem suyunu da vermiştir. Haydi git, Zemzem senindir. Biz onda hak iddia etmeyeceğiz" dediler.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: فَانْصَرَفُوا، وَمَضَى عَبْدُ الْمُطَّلِبِ فَحَفَرَ، فَلَمَّا تَمَادَى بِهِ الْحَفْرُ وَجَدَ غَزَالَيْنِ مِنْ ذَهَبٍ، وَهُمَا الْغَزَالَانِ اللَّذَانِ كَانَتْ جُرْهُمٌ دَفَنَتْ فِيهَا حِينَ أُخْرِجَتْ مِنْ مَكَّةَ، وَهِيَ بِئْرُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَلَيْهِمَا السَّلَامُ، الَّذِي سَقَاهُ اللهُ، ﷻ، حِينَ ظمئ وهو صغير.

İbn İshâk der ki: Abdulmuttalib, Zemzemi kazmaya başladı ve uzun süre kazdıktan sonra Cürhümlülerin Mekke'den çıkarılırken gömdüğü altından yapılmış iki ceylan heykelini buldu. Sonunda Abdulmuttalib, Yüce Allah'ın, Hz. İsmâîl b. İbrâhîm'e küçüklüğünde susuz kalınca verdiği zemzem kuyusunu buldu.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَوَجَدَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ أَسْيَافًا مَعَ الْغَزَالَيْنِ ، فَقَالَتْ قُرَيْشٌ: لَنَا مَعَكَ فِي هَذَا يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ شِرْكٌ وَحَقٌّ، فَقَالَ: لَا، وَلَكِنْ هَلُمُّوا إِلَى أَمْرٍ نَصَفٍ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ: نَضْرِبُ عَلَيْهَا بِالْقِدَاحِ. فَقَالُوا: فَكَيْفَ نَصْنَعُ؟ قَالَ: اجْعَلُوا لِلْكَعْبَةِ قِدْحَيْنِ، وَلَكُمْ قِدْحَيْنِ، وَلِي قِدْحَيْنِ، فَمَنْ خَرَجَ لَهُ شَيْءٌ كَانَ لَهُ. فَقَالُوا لَهُ : قَدْ أَنْصَفْتَ، وَقَدْ رَضِينَا. فَجَعَلَ قدحين أصفرين للكعبة، وقدحين أسودين لعبد المطلب ، وقدحين أَبْيَضَيْنِ لِقُرَيْشٍ، ثُمَّ أَعْطَوْهَا الَّذِي يَضْرِبُ بِالْقِدَاحِ، وَقَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ يَدْعُو اللهَ، ويقول:

لا هُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ الْمَحْمُودْ رَبِّي وَأَنْتَ الْمُبْدِئُ الْمُعِيدْ

وَمُمْسِكُ الرَّاسِيَةِ الْجُلْمُودْ مِنْ عِنْدِكَ الطَّارِفُ وَالتَّلِيدْ

إنْ شِئْتَ أَلْهَمْتَ لِمَا تُرِيدْ   لِمَوْضِعِ الْحِلْيَةِ وَالْحَدِيدْ

فَبَيِّنِ الْيَوْمَ لِمَا تُرِيدْ   إِنِّي نَذَرْتُ عَاهِدَ الْعُهُودْ

اجْعَلْهُ رَبِّ لِي وَلَا أَعُودْ

وَضَرَبَ صَاحِبُ الْقِدَاحِ الْقِدَاحَ، فَخَرَجَ الْأَصْفَرَانِ عَلَى الْغَزَالَيْنِ لِلْكَعْبَةِ، فَضَرَبَهُمَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ فِي بَابِ الْكَعْبَةِ، فَكَانَا أَوَّلَ ذَهَبٍ حُلِّيَتْهُ. وَخَرَجَ الْأَسْوَدَانِ عَلَى السُّيُوفِ وَالْأَدْرَاعِ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَأَخَذَهَا. وَكَانَتْ قُرَيْشٌ وَمَنْ سِوَاهُمْ مِنَ الْعَرَبِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا اجْتَهَدُوا فِي الدُّعَاءِ سَجَعُوا، فَأَلَّفُوا الكلام، وَكَانَتْ فِيمَا يَزْعُمُونَ قَلَّمَا تُرَدُّ إِذَا دَعَا بِهَا دَاعٍ

İbn İshâk anlatıyor: Abdulmuttalib iki ceylan heykeliyle beraber kılıçlar da bulmuştu. Kureyşliler: "Ey Abdulmuttalib! Bunlarda senin gibi bizim de hakkımız vardır" deyince: "Hayır! Ancak gelin aramızda kura çekelim" karşılığını verdi. Onlar: "Nasıl yapacağız?" diye sorunca: "İki kura Kâbe'ye, iki kura size, iki kura da bana çekeriz. Kime ne çıkarsa onu alır" cevabını verdi. Onlar: "İnsaflı davrandın, buna razı olduk" deyince Abdulmuttalib, Kâbe için iki tane sarı, kendisi için iki siyah, Kureyşliler için de iki tane beyaz kura çubuğu koydu. Sonra bunları kurayı çekecek kişiye verdiler ve Abdulmuttalib kalkıp şöyle demeye başladı:

Allahım! Sen övgüye layık olan Melik'sin.

Ey Rabbim sen ilk yaratan ve tekrar diriltensin.

Sağlam direkleri ayakta tutansın,

Eski, yeni, hepsi senden gelmiştir.

İstersen, süs ve demirin yerini,

İlham edip bana bildirirsin.

Bu gün, dilediğin gibi açıkla.

Çünkü ben sözümü yerine getirmeyi adadım,

Rabbim! Onu bana nasib et. Çünkü ben geri dönmem.

Kura çekecek olan kişi kuraları çekince iki ceylan Kâbe'ye çıktı. Abdulmuttalib onları Kâbe'nin kapısına astı. Bunlar Kâbe'ye asılan ilk altın

süstü. İki kılıç ve zırhlar Abdulmuttalib'e çıktı ve bunları o aldı. Kureyş ve diğer Araplar, Cahiliye döneminde zor duruma düşüp dua ederken kafiyeli sözlerle dua ederlerdi ve bu dualar nadiren kabul edilmezdi.[1]

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: فَلَمَّا حَفَرَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ زَمْزَمَ، وَدَلَّهُ اللهُ عَلَيْهَا، وَخَصَّهُ بِهَا، زَادَهُ اللهُ، ﷻ، بِهَا شَرَفًا وَخَطَرًا فِي قَوْمِهِ، وَعُطِّلَتْ كُلُّ سِقَايَةٍ كَانَتْ بِمَكَّةَ حِينَ ظَهَرَتْ، وَأَقْبَلَ النَّاسُ عَلَيْهَا الْتِمَاسَ بَرَكَتِهَا، وَمَعْرِفَةِ فَضْلِهَا، لِمَكَانِهَا مِنَ الْبَيْتِ، وَأَنَّهَا سُقْيَا اللهِ، ﷻ، لإسماعيل عليه السلام.

İbn İshâk der ki: Allah, Abdulmuttalib'e Zemzem kuyusunun yerini gösterip onu kazınca, onun kavmi arasındaki değerini ve saygınlığını yükseltti. Zemzem kuyusu çıkınca Mekke'deki diğer bütün sular terk edilip herkes zemzemin Kâbe'ye olan yakınlığı ve Allah'ın Hz. İsmâîl'e verdiği su olması sebebiyle bereketinden ve faziletinden nasiplenmek için ona yönelmeye başladı.

بَابُ نَذْرِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

Abdulmuttalib'in Adak Adaması

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمٍ، فِيمَا يَذْكُرُونَ، قَدْ نَذَرَ حِينَ لَقِيَ مِنْ قُرَيْشٍ عِنْدَ حَفْرِ زَمْزَمَ مَا لَقِيَ: لَئِنْ وُلِدَ لَهُ عَشَرَةُ نَفَرٍ، ثُمَّ بَلَغُوا مَعَهُ حَتَّى يَمْنَعُوهُ- لَيَنْحَرَنَّ أَحَدَهُمْ لِلَّهِ، ﷻ، عِنْدَ الْكَعْبَةِ. فَلَمَّا تَوَافَى بَنُوهُ عَشَرَةً: الْحَارِثُ، وَالزُّبَيْرُ، وَحَجْلٌ، وَضِرَارٌ، وَالْمُقَوَّمُ، وَأَبُو لَهَبٍ، وَالْعَبَّاسُ، وَحَمْزَةُ، وَأَبُو طَالِبٍ، وَعَبْدُ اللهِ، وَعَرَفَ أَنَّهُمْ سَيَمْنَعُونَهُ- جَمَعَهُمْ، ثُمَّ أَخْبَرَهُمْ بِنَذْرِهِ الَّذِي نَذَرَ، وَدَعَاهُمْ إِلَى الْوَفَاءِ لِلَّهِ، ﷻ، بِذَلِكَ، فَأَطَاعُوا لَهُ، وَقَالُوا: كَيْفَ نَصْنَعُ؟ قَالَ: يَأْخُذُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ قِدْحًا، فَيَكْتُبُ فِيهِ اسْمَهُ، ثُمَّ تَأْتُونِي. فَفَعَلُوا ثُمَّ أَتَوْهُ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ فِي دُخُولِهِ عَلَى هُبَلَ: عَظِيمِ أَصْنَامِهِمْ.

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/246).

قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، أَبُو رَسُولِ الله، ﷺ، أَصْغَر بَنِي أَبِيه، وكان هو وَالزُّبَيْرُ وَأَبُو طَالِبٍ لِفَاطِمَةَ بِنْتِ عَمْرِو بن عائذ بن عبد الله بن عمر ابن مخزوم، وكان- فِيمَا يَزْعُمُونَ- أَحَبَّ وَلَدِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِلَيْهِ. فَلَمَّا أَخذَ صَاحِبُ القداح القداح ، ليضرب بِهَا، قَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ عِنْدَ هُبَلَ، يَدْعُو: أَلَّا يَخْرُجَ الْقِدْحُ عَلَى عَبْدِ الله، فخرج الْقِدْحُ عَلَى عَبْدِ اللهِ، فَأَخَذَ عَبْدُ الْمُطَّلِب بِيَدِهِ وَأَخَذَ الشَّفْرَة، ثُمَّ أَقْبل بِهِ إِلَى إِسَافِ ونائلة- الْوَثَنَيْنِ اللَّذَيْنِ تَنْحَرُ قُرَيْشٌ عِنْدَهُمَا ذَبَائِحَهُمْ- لِيَذْبَحَهُ، فَقَامَتْ إِلَيْهِ قُرَيْشٌ مِنْ أَنْدِيَتِهَا، فَقَالُوا: مَاذَا تُرِيدُ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ؟ قَالَ: أَذْبَحُهُ.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَذَكَرُوا أَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ اجْتَرَّهُ مِنْ تَحْتِ رِجْلِ أَبِيه حَتَّى خَدَشَ وَجْهَ عَبْدِ اللهِ خَدْشًا لَمْ يَزَلْ فِي وَجْهِهِ حَتَّى مَاتَ. فَقَالَتْ قُرَيْشٌ وَبَنُوهُ: وَاللهِ لَا تَذْبَحُهُ أَبَدًا وَنَحْنُ أَحْيَاءٌ حَتَّى نُعْذَرَ فِيهِ، وَلَئِنْ فَعَلْتَ هَذَا لَا يَزَالُ رَجُلٌ مِنَّا يَأْتِي ابْنَهُ حَتَّى يَذْبَحَهُ، فَمَا بَقَاءُ النَّاسِ عَلَى ذَلِكَ؟! وَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ مَخْزُومٍ- وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ابْنَ أُخْتِ الْقَوْمِ-: وَاللهِ لَا تَذْبَحُهُ أَبَدًا حَتَّى نُعْذَرَ فِيهِ، فَإِنْ كَانَ فداء فديناه بأموالنا وَذَكَرَ أَشْعَارَهُمْ فِي ذَلِكَ، إِلَى أَنْ قَالَ: فَقَالَتْ لَهُ قُرَيْشٌ وَبَنُوهُ: لَا تَفْعَلْ، وَانْطَلِقْ إِلَى الْحِجَازِ، فَإِنَّ بِهِ عَرَّافَةً يُقَالُ لَهَا: سَجَاحُ، لَهَا تَابِعٌ، فَسَلْهَا، ثُمَّ أَنْتَ عَلَى رَأْسِ أَمْرِكَ. فَقَالَ: نَعَمْ. فَانْطَلَقُوا حَتَّى جَاءُوهَا، وَهِيَ، فِيمَا يَزْعُمُونَ، بِخَيْبَرَ، فَسَأَلُوهَا، فَقَالَتِ: ارْجِعُوا عَنِّي الْيَوْمَ حَتَّى يَأْتِيَنِي تَابِعِي، فَأَسْأَلَهُ. فَخَرَجَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ يَدْعُو اللهَ.

قَالَ : ثُمَّ غَدَوْا إِلَيْهَا، فَقَالَتْ: نَعَمْ قَدْ جَاءَنِي تَابِعِي بِالْخَبَرِ، فَكَمِ الدِّيَةُ فِيكُمْ؟ فَقَالُوا: عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ- وَكَانَتْ كَذَلِكَ- قَالَتْ: فَارْجِعُوا إِلَى بِلَادِكُمْ، فَقَدِّمُوا صَاحِبَكُمْ، وَقَدِّمُوا عَشْرًا مِنَ الْإِبِلِ، ثُمَّ اضْرِبُوا عَلَيْهَا بِالْقِدَاحِ، فَإِنْ خَرَجَتِ الْقِدَاحُ عَلَى صَاحِبِكُمْ فَزِيدُوا مِنَ الْإِبِلِ حَتَّى يَرْضَى رَبُّكُمْ، فَإِذَا خَرَجَتِ الْقِدَاحُ عَلَى الْإِبِلِ فَقَدْ رَضِيَ رَبُّكُمْ، فَانْحَرُوهَا، وَنَجَا صَاحِبُكُمْ. فَخَرَجُوا حَتَّى قَدِمُوا مَكَّةَ وَفَعَلُوا.

وَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ فِي سَجْعِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ودَعَوَاتِهِ، وَخُرُوجِ السَّهْمِ عَلَى عَبْدِ اللهِ، وَزِيَادَةِ عَشْرٍ عَشْرٍ، مِنَ الْإِبِلِ كُلَّمَا خَرَجَ السَّهْمُ عَلَيْهِ، حَتَّى بَلَغَتِ الْإِبِلُ مِائَةً.

وَقَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ يَدْعُو اللهَ ﷻ ، ثُمَّ ضَرَبُوا، فَخَرَجَ السَّهْمُ عَلَى الْإِبِلِ، فَقَالَتْ قُرَيْشٌ وَمَنْ حَضَرَهُ: قَدِ انْتَهَى رِضَا رَبِّكَ، وَخَلُصَ ل ابْنُكَ. فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: لَا وَاللهِ حَتَّى أَضْرِبَ عَلَيْهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. فَضَرَبُوا ، فَخَرَجَ عَلَى الْإِبِلِ فِي الْمَرَّاتِ الثَّلَاثِ، فَنُحِرَتْ، ثُمَّ تُرِكَتْ لَا يُصَدُّ عَنْهَا أحد .

Muhammed b. İshâk b. Yesâr der ki: Anlatıldığına göre Abdulmuttalib b. Hâşim Zemzem kuyusunu kazarken Kureyşlilerden gördüğü eziyet sebebiyle, on oğlu olduğu ve bunlar büyüyüp kendisini savunacak yaşa geldikleri takdirde onlardan birini Allah için Kâbe'nin yanında kurban etmeyi adamıştı. On oğlu olunca ki bunların adı şöyleydi; Hâris, Zübeyr, Hacl, Dırâr, Mukavvim, Ebû Leheb, Abbâs, Hamza, Ebû Tâlib ve Abdullah. Bunların kendisini savunacak durumda olduğunu anlayınca, yaptığı adağı onlara anlatarak adağını yerine getirmesi için kendisine itaat etmelerini istedi. Onlar itaat edip: "Nasıl yapalım?" diye sorunca: "Her biriniz bir ok alıp üzerine ismini yazsın, sonra bana gelin" cevabını verdi. Onlar denileni yapıp geldiler.

Ravi hadisi uzun bir şekilde anlatıp Abdulmuttalib'in Hubel putunun yanına girmesinden bahsetti ve şöyle devam etti:

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) babası Abdullah b. Abdilmuttalib, Abdulmuttalib'in üç küçük oğluydu. Abdullah, Zübeyr ve Ebû Tâlib, Fâtıma binti Amr b. Âid b. Abdillah b. Ömer b. Mahzûm'dan olmaydı. Anlatıldığına göre Abdulmuttalib oğulları arasında en çok Abdullah'ı severdi. Kurayı çekecek kişi okları alınca Abdulmuttalib Hubel'in yanında durup, kuranın Abdullah'a çıkmaması için dua etmeye başladı. Ancak kura Abdullah'a çıkınca Abdulmuttalib onun elinden tutup bıçağı da alarak onu kesmek için, Kureyşlilerin kurbanlarını yanlarında kestiği İsâf ve Nâile putlarının yanına gitti. Kureyşliler karşısına dikilip: "Ne yapmak istiyorsun, ey Abdulmuttalib?" diye sorunca: "Onu kurban edeceğim" cevabını verdi.

İbn İshâk der ki: Anlatıldığına göre Abbâs b. Abdilmuttalib Abdullah'ı babasının ayağının altından çekip alırken Abdullah'ın yüzünü tırnaklarıyla yaralamış ve ölünceye kadar bunun izi yüzünde kalmıştı. Kureyş ve Abdulmuttalib'in oğulları ona şöyle dediler: "Vallahi biz yaşadıkça onu kurban edemezsin. Eğer böyle bir şey yapacak olursan, insanlarımız oğullarını getirip kurban etmeye devam ederler ve insanlar bunu sürdürür. Muğîre b. Abdillah b. Ömer b. Mahzûm – ki Abdullah, onun kavminden olan

bir kadının oğluydu- şöyle dedi: "Vallahi onu kurban edemezsin. Eğer onun için fidye vermemiz gerekirse malımızı veririz."

Ravi bu konuda söyledikleri şiirleri de zikredip şöyle devam etti:

Kureyş ve Abdulmuttalib'in oğulları ona şöyle dediler: Bunu yapma. Hicaz'a git, orada Secâh adında cinlerden bir hizmetçisi olan bir kâhin kadın var. Durumu ona sor, sonra dilediğini yap" dediler. Abdulmuttalib: "Olur" deyip kadının yanına gittiler. Söylendiğine göre bu kadın bu sırada Hayber'deydi. Durumu ona sorduklarında: "Bugün gidin, hâdimim gelince ona sorayım" deyince Abdulmuttalib, çıkıp Allah'a dua etmeye başladı.

Ertesi gün kadının yanına gittiklerinde: "Hâdimim bana haberi getirdi. Siz diyeti ne kadar verirsiniz?" diye sordu. Onlar: "On deve" cevabını verince, kadın: "Memleketinize dönün ve on deveyle çocuğun ismi arasında kura çekin. Eğer kura çocuğa çıkarsa, develerin sayısını Rabbiniz razı oluncaya kadar arttırın. Kura develere çıkınca da Rabbiniz razı oldu demektir, develeri kesin. Bu durumda çocuk kurtulmuş olur. Oradan ayrılıp Mekke'ye gelerek denileni yaptılar.

Ravi, hadisi uzun bir şekilde nakledip Abdulmuttalib'in söylediği şiirleri ve duaları, kuranın Abdullah'a çıkmasını, develerin yüz deve oluncaya kadar onar onar arttırıldığını zikretti.

Sonra Abdulmuttalib, Allah'a dua etmeye başladı ve kura develere çıkınca, Kureyş ve oradakiler: "Rabbin razı oldu ve oğlun kurtuldu" dediler. Abdulmuttalib: "Vallahi, kurayı üç defa tekrar etmeden olmaz" deyip kurayı üç defa tekrar ettiler ve her seferinde kura develere çıkınca develer kesildi. Kesilen develerin etlerinden onlar almadılar; ancak kimsenin almasına da engel olmadılar.

بَابُ تَزَوُّجِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: أَبِي النبي ﷺ بِآمِنَةَ بِنْتِ وَهْبٍ، وَحَمْلِهَا بِرَسُولِ اللهِ ﷺ، وَوَضْعِهَا إِيَّاهُ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Babası Abdullah b. Abdilmuttalib'in Âmine Binti Vehb ile Evlenmesi ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) Dünyaya Getirmesi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ

الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: ثُمَّ انْصَرَفَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ آخِذًا بِيَدِ عَبْدِ اللهِ، فَمَرَّ بِهِ- فِيمَا يَزْعُمُونَ- عَلَى امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى بْنِ قُصَيٍّ، وَهِيَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ، فَقَالَتْ لَهُ حِينَ نَظَرَتْ إِلَى وَجْهِهِ: أَيْنَ تَذْهَبُ يَا عَبْدَ اللهِ؟ فَقَالَ: مَعَ أَبِي. قَالَتْ: لَكَ عِنْدِي مِنَ الْإِبِلِ مِثْلُ الَّتِي نُحِرَتْ عَنْكَ، وَقَعْ عَلَيَّ الْآنَ. فَقَالَ لَهَا: إِنَّ مَعِيَ أَبِي الْآنَ، لَا أَسْتَطِيعُ خِلَافَهُ وَلَا فِرَاقَهُ، وَلَا أُرِيدُ أَنْ أَعْصِيَهُ شَيْئًا. فَخَرَجَ بِهِ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ حَتَّى أَتَى بِهِ وَهْبَ بْنَ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةَ- وَوَهْبٌ يَوْمَئِذٍ سَيِّدُ بَنِي زُهْرَةَ نَسَبًا وَشَرَفًا- فَزَوَّجَهُ آمِنَةَ بِنْتَ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةَ، وَهِيَ يَوْمَئِذٍ أَفْضَلُ امْرَأَةٍ فِي قُرَيْشٍ نَسَبًا وموضعا وَهِيَ لِبَرَّةَ بِنْتِ عَبْدِ الْعُزَّى بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الدار بن قصي. وَأُمُّ بَرَّةَ: أُمُّ حَبِيبٍ بِنْتُ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى بْنِ قُصَيٍّ. وَأُمُّ حَبِيبٍ بِنْتُ أَسَدٍ: لِبَرَّةَ بنت عوف ابن عُبَيْدٍ- يَعْنِي ابْنَ عُوَيْجِ بْنِ عَدِيِّ بْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ.

قَالَ: وَذَكَرُوا أَنَّهُ دَخَلَ عَلَيْهَا حِينَ مَلَكَهَا مَكَانَهُ، فَوَقَعَ عَلَيْهَا عَبْدُ اللهِ، فَحَمَلَتْ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ. قَالَ: ثُمَّ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهَا حَتَّى أَتَى الْمَرْأَةَ الَّتِي قَالَتْ لَهُ مَا قَالَتْ- وَهِيَ أُخْتُ وَرَقَةَ بْنِ نَوْفَلِ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى- وَهِيَ فِي مَجْلِسِهَا، فَجَلَسَ إِليها، وقال لها: مالك لَا تَعْرِضِينَ عَلَيَّ الْيَوْمَ مِثْلَ الَّذِي عَرَضْتِ أَمْسِ؟ فَقَالَتْ قَدْ فَارَقَكَ النُّورُ الَّذِي كَانَ فِيكَ، فَلَيْسَ لِي بِكَ الْيَوْمَ حَاجَةٌ. وَكَانَتْ فِيمَا زَعَمُوا تَسْمَعُ مِنْ أَخِيهَا وَرَقَةَ بْنِ نَوْفَلٍ، وَكَانَ قَدْ تَنَصَّرَ وَاتَّبَعَ الْكُتُبَ، يَقُولُ: إِنَّهُ لَكَائِنٌ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ نَبِيٌّ مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ. فَقَالَتْ فِي ذَلِكَ شِعْرًا، وَاسْمُهَا: أُمُّ قِتَالٍ بِنْتُ نوفل بن أسد:

الْآنَ وَقَدْ ضَيَّعْتَ مَا كُنْتَ قَادِرًا ... عَلَيْهِ وَفَارَقَكَ الَّذِي كَانَ جَاءَكَا

غَدَوْتَ عَلَيَّ حَافِلًا قَدْ بَذَلْتُهُ ... هُنَاكَ لِغَيْرِي فَالْحَقَنَّ بِشَانِكَا

وَلَا تَحْسَبَنِّي الْيَوْمَ خِلْوًا وَلَيْتَنِي ... أَصَبْتُ جَنِينًا مِنْكَ يَا عَبْدَ دَارِكَا

وَلَكِنَّ ذَاكُمْ صَارَ فِي آلِ زُهْرَةٍ ... بِهِ يَدْعَمُ اللهُ الْبَرِيَّةَ نَاسِكَا

وَقَالَتْ أَيْضًا:

عَلَيْكَ بِآلِ زُهْرَةَ حَيْثُ كَانُوا ... وَآمِنَةَ الَّتِي حَمَلَتْ غُلَامَا

تَرَى الْمَهْدِيَّ حِينَ تَرَى عَلَيْهِ   وَنُورًا قَدْ تقدّمه أماما

وَذَكَرَتْ أَبْيَاتًا، وَقَالَتْ فِيهَا:

فَكُلُّ الْخَلْقِ يَرْجُوهُ جَمِيعًا   يَسُودُ النَّاسَ مُهْتَدِيًا إِمَامَا

بَرَاهُ اللهُ مِنْ نُورٍ صَفَاءً   فَأَذْهَبَ نُورُهُ عَنَّا الظَّلَامَا

وَذَلِكَ صُنْعُ رَبِّكَ إِذْ حَبَاهُ   إِذَا مَا سَارَ يَوْمًا أَوْ أَقَامَا

فَيَهْدِي أَهْلَ مَكَّةَ بَعْدَ كُفْرٍ   وَيَفْرِضُ بَعْدَ ذَلِكُمُ الصِّيَامَا

قُلْتُ: وَهَذَا الشَّيْءُ قَدْ سَمِعَتْهُ مِنْ أَخِيهَا فِي صِفَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ. وَيُحْتَمَلُ أَنْ كَانَتْ أَيْضًا امْرَأَةُ عَبْدِ اللهِ مَعَ آمنة .

Muhammed b. İshâk der ki: Abdulmuttalib, develeri kurban ettikten sonra Abdullah'ın elinden tutarak gitti ve Kâbe'nin yanında olan Benî Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay'dan bir kadının yanından geçerken kadın Abdullah'ın yüzüne bakıp: "Nereye gidiyorsun, ey Abdullah?" diye sordu. Abdullah: "Babamla gidiyorum" cevabını verince kadın: "Eğer benimle birlikte olursan, senin yerine kesilen develer kadar deve veririm" dedi. Abdullah: "Şimdi yanımda babam var. Ne ondan ayrılabilirim, ne de ona asi olabilirim" karşılığını verdi. Abdulmuttalib, Abdullah'ı alıp Vehb b. Abdimenâf b. Zühre'nin yanına götürdü –ki o zaman Vehb, Benî Zühre'nin lideriydi- ve Abdullah'ı Âmine binti Vehb b. Abdimenâf b. Zühre ile evlendirdi. O zaman Âmine, Kureyş'in en faziletli ve asil kadınlarındandı.

Âmine, Berre binti Abdiluzzâ b. Osmân b. Abdiddâr b. Kusay'ın kızıdır. Berre'nin annesi, Ümmü Habîb binti Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay'dır. Ümmü Habîb binti Esed ise Avf b. Ubey b. Uveyc b. Adiy b. Ka'b b. Luey'in kızıdır.

Nakledildiğine göre Abdullah, Âmine ile evlenince orada kendisiyle gerdeğe girdi ve Âmine, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) hamile kaldı. Sonra Abdullah oradan ayrılıp Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdiluzza'nın kız kardeşi olan Kâbe'nin yanındaki o kadının yanına gelip oturdu ve: "Neden dün bana yaptığın teklifi yapmadın?" diye sordu. Kadın: "Sende olan nur senden ayrılmış. Bugün senden böyle bir şey istemem" cevabını verdi. Söylendiğine göre bu kadın, Hıristiyan olup kutsal kitapları okuyan Varaka b. Nevfel'in

şöyle dediğini işitmişti: "Bu ümmetten, İsmâîl oğullarından bir peygamber çıkacak." Kadın bu konuda bir şiir de söylemiştir. Kadının adı Ümmü Kattâl binti Nevfel b. Esed'dir:

İmkanın olan şeyi kaybettin
Sende olan şey senden ayrıldı
Sabah bana bereketle gelmiştin ancak,
Onu başkasına verdin, artık işine git
Bugün beni yalnız zannetme
Ancak keşke senden bir nesil elde etseydim, ey Abdullah
Ancak bu nesil Zühre oğullarına nasip oldu
Allah canlıları bununla destekler.

Yine şöyle dedi:

Sen Zühre oğullarının olduğu yere git
Ve bir çocuğa hamile kalan Âmine'ye
Onu görünce hidayetçiyi görmüş gibi olursun
Ve ondan çıkan nuru görünce.

Başka beyitler de söyleyip şöyle dedi:

Bütün mahlukat onu istiyor
Önder olarak insanlara doğru yolu gösteren
Allah onu nuruyla aydınlattı
Onun nuru bizdeki zulmeti yok etti
Rabbin onu kendine yaklaştırınca böyle yapar
Küfründen sonra Mekke halkına doğru yolu gösterir
Sonra da orucu farz kılar.

Ümmü Kattâl, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sıfatlarını kardeşinden işitmişti. Bu kadın, Âmine ile birlikte Abdullah'ın hanımı da olabilir.

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس: أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير، عن محمد بن إسحاق، قال: حدثني والدي: إسحاق بن يسار، قال: حُدِّثْتُ أنه كان لعبد الله بن عبد المطلب امرأة مع آمنة بنت وهب بن عبد مناف، فمرّ بامرأته تلك وقد أصابه أثر من طين عمل به، فدعا[ها] إلى نفسه، فأبطأت عليه لما رأت من أثر الطين، فدخل، فغسل عنه أثر الطين، ثم دخل عامدًا إلى آمنة، ثم دعته صاحبته التي كان أراد إلى نفسها، فأبى للذي صنعت به أول مرة، فدخل على آمنة، فأصابها، ثم خرج، فدعاها إلى نفسه، فقالت: لا حاجة لي بك، مررت بي وبين عينيك غرة، فرجوت أن أصيبه منك. فلما دخلت على آمنة ذهبت بها منك.

İshák b. Yesâr der ki: Bana anlatıldığına göre Abdullah b. Abdilmuttalib'in Âmine binti Vehb b. Abdimenâf dışında bir hanımı daha vardı. Abdullah çalışırken kendisine bulaşan çamurla o hanımının yanına gidip onunla ilişki kurmak isteyince, kadın onun çamurlu halini görüp yanına gelmekte gecikti. Abdullah içeriye girip üzerindeki çamuru temizledikten sonra Âmine'nin yanına girdi. Sonra o hanımı kendisini çağırınca Abdullah, kadının daha önce gecikmesi sebebiyle bunu reddetti ve Âmine'nin yanına girip onunla ilişkiye girdi. Sonra çıkıp o hanımını çağırınca kadın şöyle dedi: "Sana ihtiyacım yoktur. Yanıma geldiğinde iki gözün arasında bir nur vardı. Ben o nuru senden almak istedim. Ancak Âmine'nin yanına girince o nur senden gitti."

قال ابن إسحاق: فحُدِّثْتُ أن امرأته تلك كانت تقول: لمرّ بي وإن بين عينيه لنورًا مثل الغرة، ودعوته له رجاء أن يكون لي، فدخل على آمنة، فأصابها، فحملت برسول الله، ﷺ.

İbn İshák der ki: Bana anlatıldığına göre o hanımı şöyle derdi: "Yanıma geldiğinde iki gözü arasında bir nur vardı. O nurun benim olması için kendisini çağırdım; ancak o Âmine'nin yanına girip onunla birlikte oldu ve Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) hamile kaldı."

أخبرنا أبو الحسن: محمد بن الحسين بن داود العلوي، رحمه الله، قال: حدثنا أبو الأخرز: محمد بن عمر بن جميل الأزدي، قال: حدثنا محمد ابن يونس القرشي، قال: حدثنا يعقوب بن محمد الزهري. (ح) وحدثنا أبو عبد الله الحافظ، إملاء، قال: حدثنا أبو جعفر: محمد ابن محمد بن عبد الله البغدادي، قال:

حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ مَرْثَدٍ الطَّبَرَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عِمْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: قَدِمْتُ الْيَمَنَ فِي رِحْلَةِ الشِّتَاءِ، فَنَزَلْتُ عَلَى حَبْرٍ مِنَ الْيَهُودِ، فَقَالَ لِي رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الزَّبُورِ: يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ: أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أَنْظُرَ إِلَى بَدَنِكَ؟ [فَقُلْتُ: انْظُرْ] مَا لَمْ يَكُنْ عَوْرَةً. قَالَ: فَفَتَحَ إِحْدَى مِنْخَرَيَّ فَنَظَرَ فِيهِ، ثُمَّ نَظَرَ فِي الْآخَرِ، فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ فِي إِحْدَى يَدَيْكَ مُلْكًا، وَفِي الْأُخْرَى نُبُوَّةً، وَأَرَى ذَلِكَ فِي بَنِي زُهْرَةَ، فَكَيْفَ ذَلِكَ؟ فَقُلْتُ: لَا أَدْرِي. قَالَ: هَلْ لَكَ مِنْ شَاعَةٍ ؟ قَالَ: قُلْتُ: وَمَا الشَّاعَةُ؟ قَالَ: زوجة. قلت أَمَّا الْيَوْمَ فَلَا. قَالَ: إِذَا قَدِمْتَ فَتَزَوَّجْ فِيهِنَّ، فَرَجَعَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ إِلَى مَكَّةَ، فَتَزَوَّجَ هَالَةَ بِنْتَ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ، فَوَلَدَتْ لَهُ: حَمْزَةَ، وَصَفِيَّةَ، وَتَزَوَّجَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، آمِنَةَ بِنْتَ وَهْبٍ، فَوَلَدَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقَالَتْ قُرَيْشٌ حِينَ تَزَوَّجَ عَبْدُ اللهِ آمِنَةَ: فَلَجَ عَبْدُ اللهِ عَلَى أَبِيهِ . وَقَدْ قِيلَ: إِنَّهَا كَانَتِ امْرَأَةً مِنْ خَثْعَمٍ.

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Abdulmuttalib dedi ki: Kış mevsiminde Yemen'e gidip Yahudilerden olan hahamların yanında konakladım. Zebur bilginlerinden bir adam bana: "Ey Abdulmuttalib! Vücuduna bakmama müsaade eder misin?" dedi. Ben: "Avret yerleri dışında bakabilirsin" deyince burun deliklerimden birine baktıktan sonra diğerine de baktı ve: "Elinin birinde saltanatın, diğerinde nübüvvetin olduğuna şahitlik ederim. Ben bunu Zühre oğullarında da görüyorum. Bu nasıl olur?" dedi. Ben: "Bilmiyorum" cevabını verince: "Senin Şâan var mı?" diye sordu. Ben: "Şâa nedir?" diye sorunca da: "Hanımın" cevabını verdi. Ben: "Şimdi yoktur" deyince: "Geri döndüğünde onlardan (Zühre oğullarından) bir kadınla evlen" dedi.

Abdulmuttalib, Mekke'ye dönünce Hâle binti Vehb b. Abdimenâf ile evlendi ve ondan Hamza ve Safiyye adındaki çocukları oldu. Abdullah b. Abdilmuttalib de Âmine binti Vehb ile evlenince, ondan Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) doğdu. Abdullah, Âmine ile evlendiği zaman Kureyşliler: "Abdullah, babasından istediğini elde etti" dediler. Abdullah'ın evlendiği bu kadının, Has'em'den olduğu da söylenmiştir.[1]

---

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/86) ve Ebû Nuaym, *Delâilu'n-Nübüvve* (88-89) Bakın: *el-*

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قَالَ، حدَّثنا عبْدُ الباقي بْنُ قانِع، قَالَ: حَدَّثنا عبْدُ الوارث بْنُ إبْراهيم العسْكريُّ، قالَ حدثنا مُسدَّدٌ، قالَ: حَدَّثنا مسْلمةُ بْنُ علْقمة، عَنْ داوُد بْن أبي هنْد، عَنْ عكْرِمة، عَن ابْن عبّاسٍ، قَالَ: كَانتِ امْرَأَةٌ مِنْ خَثْعَمٍ تَعْرِضُ نَفْسَهَا فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ، وَكَانتْ ذَاتَ جَمَالٍ، وَكَانَ مَعَهَا أَدَمٌ تَطُوفُ بها كأنها تَبِيعُهَا، فَأَتَتْ عَلَى عَبْدِ الله بْنِ عَبْدِ المطلب، فَأَظُنُّ أَنَّهُ أَعْجَبَهَا، فَقَالَتْ: إِنِّي وَاللهِ مَا أَطُوفُ بِهَذَا الأَدَمِ وَمَا لِي إِلَى ثَمَنِهَا حَاجَةٌ، وَإِنَّمَا أَتَوَسَّمُ الرَّجُلَ هَلْ أَجِدُ كُفُؤًا، فَإِنْ كَانَتْ لَكَ إِلَيَّ حَاجَةٌ فَقُمْ. فَقَالَ لَهَا: مَكَانَكِ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَيْكِ، فَانْطَلَقَ إِلَى رَحْلِهِ فَبَدَأَ فَوَاقَعَ أَهْلَهُ، فَحَمَلَتْ بِالنَّبِيِّ، ﷺ، فَلَمَّا رَجَعَ إِلَيْهَا، قَالَ: أَلَا أَرَاكِ هَهُنَا؟ قَالَتْ: وَمَنْ كُنْتَ؟ قَالَ: الَّذِي وَاعَدْتُكِ. قَالَتْ: لَا، مَا أَنْتَ هُوَ، وَلَئِنْ كُنْتَ هُوَ لَقَدْ رَأَيْتُ بَيْنَ عَيْنَيْكَ نُورًا مَا أَرَاهُ الْآنَ.

İbn Abbâs der ki: Has'em'den güzel bir kadın hac mevsiminde yanında bir deriyle gelip onu satacakmış gibi dolaşırdı. Bu kadın Abdullah b. Abdilmuttalib'in yanına gelince Abdullah zannedersem onu beğendi. Kadın: "Vallahi ben bu deriyi satmak için dolaşmıyorum ve bunun parasına da ihtiyacım yoktur. Ben kendime denk bir erkek arıyorum. Eğer beni istersen haydi kalk" dedi. Abdullah: "Ben dönünceye kadar burada bekle" deyip ailesinin yanına giderek hanımıyla birlikte oldu ve hanımı Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) hamile kaldı. Abdullah kadının yanına dönüp: "Seni burada görüyorum" deyince, kadın: "Sen de kimsin?" diye sordu. Abdullah: "Sana döneceğini söyleyen kişiyim" cevabını verince kadın: "Sen o değilsin. Sen o olsan bile daha önce gözlerinin arasında gördüğüm nuru şimdi göremiyorum" dedi.

أخبرنا أبو عبْدِ اللهِ الحافظُ، قَالَ: حَدَّثنا أبو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْفَارِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثنا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيان، قَالَ: حَدَّثنا أبو غسَّان: مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْكِنَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: كَانَ هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ يَهُودِيٌّ قَدْ سَكَنَ مَكَّةَ يَتَّجِرُ بِهَا، فَلَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ، قَالَ فِي مَجْلِسٍ مِنْ قُرَيْشٍ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، هَلْ وُلِدَ فِيكُمُ اللَّيْلَةَ مَوْلُودٌ؟ فَقَالَ الْقَوْمُ: وَاللهِ مَا نَعْلَمُهُ قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ، أَمَا إِذْ أَخْطَأَكُمْ فَلَا بَأْسَ، انْظُرُوا وَاحْفَظُوا مَا أَقُولُ لَكُمْ: وُلِدَ فِيكُمْ هَذِهِ اللَّيْلَةَ نَبِيُّ هَذِهِ الْأُمَّةِ

Bidâye ve'n-Nihâye (2/251)

الأخيرة، بَيْنَ كَتِفَيْهِ عَلامَةٌ فِيهَا شَعَرَاتٌ مُتَوَاتِرَاتٌ كَأَنَّهُنَّ عُرْفُ فَرَسٍ. لا يَرْضَعُ لَيْلَتَيْنِ. وَذَلِكَ أَنَّ عِفْرِيتًا مِنَ الْجِنِّ أَدْخَلَ أُصْبُعَهُ فِي فَمِهِ فَمَنَعَهُ الرَّضَاعَ. فَتَصَدَّعَ الْقَوْمُ مِنْ مَجْلِسِهِمْ وَهُمْ يَتَعَجَّبُونَ مِنْ قَوْلِهِ وَحَدِيثِهِ، فَلَمَّا صَارُوا إِلَى مَنَازِلِهِمْ أَخْبَرَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ أَهْلَهُ، فَقَالُوا: لَقَدْ وُلِدَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ غُلامٌ سَمَّوْهُ مُحَمَّدًا. فَالْتَقَى الْقَوْمُ. فَقَالُوا: هَلْ سَمِعْتُمْ حَدِيثَ هَذَا الْيَهُودِيِّ؟ بَلَغَكُمْ مَوْلِدُ هَذَا الْغُلامِ؟ فَانْطَلَقُوا حَتَّى جَاءُوا الْيَهُودِيَّ فَأَخْبَرُوهُ الْخَبَرَ. قَالَ: فَاذْهَبُوا مَعِي حَتَّى أَنْظُرَ إِلَيْهِ، فَخَرَجُوا بِهِ حَتَّى أَدْخَلُوهُ عَلَى آمِنَةَ، فَقَالَ: أَخْرِجِي إِلَيْنَا ابْنَكِ، فَأَخْرَجَتْهُ ، وَكَشَفُوا لَهُ عَنْ ظَهْرِهِ، فَرَأَى تِلْكَ الشَّامَةَ فَوَقَعَ الْيَهُودِيُّ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ، فَلَمَّا أَفَاقَ قَالُوا: وَيْلَكَ مَالَكَ؟ قَالَ: ذَهَبَتْ وَاللهِ النُّبُوَّةُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ، أَفَرِحْتُمْ بِهِ يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ؟ أَمَا وَاللهِ لَيَسْطُوَنَّ بِكُمْ سَطْوَةً يَخْرُجُ خَبَرُهَا مِنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ.

وَكَانَ فِي النَّفَرِ الَّذِي قَالَ لَهُمُ الْيَهُودِيُّ مَا قَالَ: هِشَامٌ، وَالْوَلِيدُ ابْنَا الْمُغِيرَةِ، وَمُسَافِرُ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، وَعُبَيْدَةُ بن الحارث، وعقبة بْنُ رَبِيعَةَ- شَابٌّ فَوْقَ الْمُحْتَلِمِ- فِي نَفَرٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ وَغَيْرِهِمْ مِنْ قُرَيْشٍ . وَكَذَلِكَ رَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الذُّهْلِيُّ، عَنْ أَبِي غَسَّانَ: مُحَمَّدِ بْنِ يحيى ابن عَبْدِ الْحَمِيدِ الْكِنَانِيِّ.

Hişâm b. Urve'nin babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle dedi: "Bir yahudi Mekke'de ikamet edip orada ticaret yapmaya başlamıştı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) doğduğu gece bu adam Kureyş'in bir meclisinde: "Ey Kureyş topluluğu! Bu gece içinizde doğan biri oldu mu?" diye sordu. Onlar: "Vallahi bilmiyoruz" cevabını verince, bu yahudi şöyle dedi: "Allahu Ekber! Eğer yanıldıysanız zararı yoktur. Size söyleyeceğimi iyi belleyin: Bu gece içinizde bu son ümmetin peygamberi doğdu. İki omuzu arasında üzerinde tüyler bulunan kırmızımtırak bir alamet vardır. O, iki gece süt emmeyecektir. Çünkü cinlerden ifrit parmağını onun ağzına sokup süt emmesine engel olmuştur."

Orada bulunanlar yahudinin sözlerinden hayrete düşerek dağıldılar. Evlerine gittikleri zaman da bunu ev halkına anlatınca ev halkı: "Abdullah b. Abdilmuttalib'in bir oğlu oldu ve adını Muhammed koydular" dediler. O topluluk tekrar bir araya gelip: "Şu yahudinin söylediği gibi bu çocuğun doğduğunu işittiniz mi?" diyerek yahudinin evine geldiler ve olanı kendisine anlattılar. Yahudi: "Benimle beraber gelin de ona bakayım" dedi ve gidip

Âmine'nin evine girdiler. Yahudi: "Oğlunu bize göster" deyince, Âmine onu gösterdi. Sırtını açtıklarında yahudi alamet olan o beni görüp bayıldı. Kendine geldiği zaman: "Yazık sana? Ne oldu?" diye sorduklarında şöyle cevap verdi: "Vallahi, peygamberlik İsrâîl oğullarından gitti. Ey Kureyş halkı, buna sevindiniz mi? Vallahi, size haberi doğudan batıya kadar ulaşacak bir otorite, bir hamle ve atılım verilecektir."

Yahudinin konuştuğu o Kureyşli topluluk; Muğîre'nin oğulları Hişâm ve Velîd, Musâfir b. Ebî Amr, Ubeyde b. el-Hâris, genç biri olan Ukbe b. Rabîa ve başkalarından oluşmaktaydı.[1] Muhammed b. Yahya ez-Zühlî, hadisi Ebû Gassân Muhammed b. Yahya b. Abdilhamîd el-Kinânî'den bu şekilde nakletmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ. وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يُوسُفُ بْنُ حَمَّادٍ الْمَعْنِيُّ الْبَصْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى. (ح) قَالَ: وَحَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمَّارٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَلَمَةُ، جَمِيعًا، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عن يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَسْعَدَ بْنِ زُرَارَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَنْ شِئْتُ مِنْ رِجَالِ قَوْمِي مِمَّنْ لَا أَتَّهِمُ، عَنْ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: إِنِّي لَغُلَامٌ يَفَعَةٌ ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ أَوْ ثَمَانٍ، أَعْقِلُ كلّما رَأَيْتُ وَسَمِعْتُ، إِذَا يَهُودِيٌّ بِيَثْرِبَ يَصْرُخُ ذَاتَ غَدَاةٍ: يَا مَعْشَرَ يَهُودَ. فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ وَأَنَا أَسْمَعُ. قَالُوا: ويلك مالك؟ قَالَ: طَلَعَ نَجْمُ أَحْمَدَ الَّذِي وُلِدَ بِهِ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ.

وَفِي رِوَايَةِ يُونُسَ بْنِ بُكَيْرٍ الَّذِي يُبْعَثُ فِيهِ. وَهُوَ غَلَطٌ.

زَادَ الْقَطَّانُ فِي رِوَايَتِهِ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ: فَسَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَسَّانَ: ابْنُ كَمْ كَانَ حَسَّانُ مَقْدَمَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، الْمَدِينَةَ؟ قَالَ: ابْنُ سِتِّينَ سَنَةً.

قَالَ مُحَمَّدٌ: وَقَدِمَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، الْمَدِينَةَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَخَمْسِينَ سَنَةً، فَسَمِعَ حَسَّانُ مَا سَمِعَ وَهُوَ ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ.

Hassân b. Sâbit der ki: Ben yedi sekiz yaşında duyduklarımı kavrayabilecek bir çocukken bir Yahudi Yesrib'de: "Ey Yahudi topluluğu!"

---

[1] Hâkim, *Müstedrek* (2/601-602).

diye bağırdı. Halk etrafında toplanıp: "Vay sana! Ne oldu?" deyince, bu yahudi: "Bu gece Ahmed'in doğumunda doğacak olan yıldız doğdu" karşılığını verdi.

Yûnus b. Bukeyr'in rivayeti: "Gönderileceği zaman doğacak yıldız..." şeklindedir; ancak hatalıdır.

Kattân, rivayetinde şunu ilave etmiştir: Muhammed b. İshâk dedi ki: Saîd b. Abdirrahman b. Hassân'a: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye geldiğinde Hassân kaç yaşındaydı?" diye sorunca: "Altmış yaşındaydı" cevabını verdi.

Muhammed der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye geldiği zaman elli üç yaşındaydı. Hassân işittiklerini yedi yaşındayken işitmiştir.

وأَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو [بِشْرٍ] مُبَشِّرُ ابن الْحَسَنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بن عِمْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي سُوَيْدٍ الثَّقَفِيِّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ، قَالَ: حَدَّثَتْنِي أُمِّي: أَنَّهَا شَهِدَتْ وِلَادَةَ آمِنَةَ بِنْتِ وَهْبٍ رَسُولَ اللهِ، ﷺ لَيْلَةَ وَلَدَتْهُ. قَالَتْ: فَمَا شَيْءٌ أَنْظُرُ إِلَيْهِ فِي الْبَيْتِ إِلَّا نُورٌ، وَإِنِّي لَأَنْظُرُ إِلَى النُّجُومِ تَدْنُو حَتَّى إِنِّي لَأَقُولُ: لَيَقَعْنَ عَلَيَّ .

Osmân b. Ebi'l-Âs der ki: Annemin anlattığına göre, Âmine binti Vehb Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dünyaya getirdiğinde kendisi de oradaydı. Annem şöyle dedi: "Evde neye baktıysam hep nurluydu. Yıldızlara baktığımda o kadar yaklaştıklarını gördüm ki, neredeyse üzerime düşecekler sandım."[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بن بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: وَكَانَتْ آمِنَةُ بِنْتُ وَهْبٍ أُمُّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، تُحَدِّثُ: أَنَّهَا أُتِيَتْ حِينَ حَمَلَتْ بِمُحَمَّدٍ، ﷺ، فَقِيلَ لَهَا: إِنَّكِ قَدْ حَمَلْتِ بِسَيِّدِ هَذِهِ الْأُمَّةِ، فَإِذَا وَقَعَ على الأرض فقولي.

أُعِيذُهُ بِالْوَاحِدْ   مِنْ شَرِّ كُلِّ حَاسِدْ

وَذَكَرَ سَائِرَ الْأَبْيَاتِ كَمَا مَضَى .

---

[1] Heysemî *Mecma* (8/220).

وَكَانَ مِنْ آيَةِ ذَلِكَ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهُ نُورٌ يَمْلأُ قُصُورَ بُصْرَى مِنْ أَرْضِ الشَّامِ، فَإِذَا وَقَعَ فَسَمِّيهِ مُحَمَّدًا، فَإِنَّ اسْمَهُ فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنجِيلِ: أحمد يَحْمَدُهُ أَهْلُ السَّمَاءِ وَأَهْلُ الأَرْضِ، وَاسْمُهُ فِي الْقُرْآنِ: مُحَمَّدٌ. فَسَمَّتْهُ بِذَلِكَ. فَلَمَّا وَضَعَتْهُ بَعَثَتْ إِلَى عَبْدِ الْمُطَّلِبِ جَارِيَتَهَا- وَقَدْ هَلَكَ أَبُوهُ عَبْدُ اللهِ وَهِيَ حُبْلَى، وَيُقَالُ: إِنَّ عَبْدَ اللهِ هَلَكَ، وَالنَّبِيُّ ﷺ، ابن ثَمَانِيَةٍ وَعِشْرِينَ شَهْرًا، وَاللهُ أَعْلَمُ أَيُّ ذَلِكَ كَانَ- فَقَالَتْ، قَدْ وُلِدَ لَكَ اللَّيْلَةَ غُلامٌ، فَانْظُرْ إِلَيْهِ. فَلَمَّا جَاءَهَا خَبَّرَتْهُ خَبَرَهُ، وَحَدَّثَتْهُ بِمَا رَأَتْ حِينَ حَمَلَتْ بِهِ، وَمَا قِيلَ لَهَا فِيهِ، وَمَا أُمِرَتْ أَنْ تُسَمِّيَهُ. فَأَخَذَهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَأَدْخَلَهُ عَلَى هُبَلَ فِي جَوْفِ الْكَعْبَةِ، فَقَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ يَدْعُو اللهَ وَيَشْكُرُ اللهَ ﷻ، الَّذِي أَعْطَاهُ إِيَّاهُ، فَقَالَ:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعْطَانِي ... هَذَا الْغُلامَ الطَّيِّبَ الأَرْدَانِ

قَدْ سَادَ فِي الْمَهْدِ عَلَى الْغِلْمَانِ ... أُعِيذُهُ بِالْبَيْتِ ذِي الأَرْكَانِ

حَتَّى يَكُونَ بُلْغَةَ الْفِتْيَانِ ... حَتَّى أَرَاهُ بَالِغَ الْبُنْيَانِ

أُعِيذُهُ مِنْ كُلِّ ذِي شَنَآنِ ... مِنْ حَاسِدٍ مُضْطَرِبِ الْجَنَانِ

ذِي هِمَّةٍ لَيْسَتْ لَهُ عَيْنَانِ ... حَتَّى أَرَاهُ رَافِعَ اللِّسَانِ

أَنْتَ الَّذِي سُمِّيتَ فِي الْفُرْقَانِ ... فِي كُتُبٍ ثَابِتَةِ الْمَبَانِي

أَحْمَدَ مَكْتُوبٌ عَلَى اللِّسَانِ

İbn İshâk anlatıyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) annesi Âmine bintı Vehb şöyle derdi: "Muhammed'e hamile kaldığım zaman bana gelindi ve şöyle denildi: "Bu ümmetin efendisine hamile kaldın. Dünyaya geldiği zaman şöyle de:

Onu tek olana sığındırırım

Her hasetçinin şerrinden.

Ravi bundan sonra diğer beyitleri de zikretmiştir.

Bunun delili, o doğarken kendisiyle beraber Şam yurdunda olan Busrâ saraylarını aydınlatan bir nurun çıkmasıdır. Doğduğu zaman ona Muhammed

adını koy. Onun ismi Tevrat ve İncil'de Ahmed'dir. Onu gökyüzü ve yeryüzü halkı över. Kur'ân'daki ismi ise Muhammed'dir.

Âmine de ona bu ismi koydu. Âmine, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dünyaya getirdiği zaman cariyesini Abdulmuttalib'e gönderdi – Âmine henüz hamileyken Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) babası Abdullah vefat etmişti. Yine Abdullah'ın, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) on sekiz aylıkken vefat ettiği de söylenmiştir. Allah en doğrusunu bilir— Cariye: "Bir oğlun oldu. Gel de ona bak" dedi. Abdulmuttalib gelince Âmine doğum sırasında olanları, hamileyken gördüklerini, onun hakkında kendisine söylenenleri ve ona Muhammed adının verilmesinin emredildiğini Abdulmuttalib'e anlattı. Abdulmuttalib, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) alıp Kâbe'nin içindeki Hubel putunun yanına götürdü ve Allah'a dua edip şükrederek şöyle dedi:

Teri hoş kokan şu çocuğu bana veren Allah'a hamd olsun.

Henüz beşikteyken diğer çocuklara üstün olan şu çocuğu,

Köşe taşları bulunan Kâbe'ye emanet ediyorum.

Tam bir delikanlı oluncaya dek Kâbe'nin himayesinde kalsın.

Onu, dengesiz bir hasetçinin, gözleri görmeyen,

Basiretsiz kötü niyetlilerin şerrinden Kâbe'ye emanet ediyorum.

Sözü tutulur bir insan haline gelinceye kadar,

Kâbe'nin himayesinde kalsın.

Sen, Kur'ân'da ve övgüsü sâbit kitaplarda

Ahmed kelimesiyle adlandırılmışsın.

Bu adın diller üzerinde de yazılıdır.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَنْبَأَنِي أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، شَفَاهًا: أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ السُّلَمِيَّ حَدَّثَهُمْ ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي الْحَكَمِ التَّنُوخِيِّ، قَالَ: كَانَ الْمَوْلُودُ إِذَا وُلِدَ مِنْ قُرَيْشٍ دَفَعُوهُ إِلَى نِسْوَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَى

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/103) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye* (2/264-265).

الصُّبْحِ، فَيَكْفِينَ عَلَيْهِ بُرْمَةً. فَلَمَّا وُلِدَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، دَفَعَهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ إِلَى نِسْوَةٍ يَكْفِينَ عَلَيْهِ بُرْمَةً، فَلَمَّا أَصْبَحْنَ أَتَيْنَ، فَوَجَدْنَ الْبُرْمَةَ قَدِ انْفَلَقَتْ عَلَيْهِ بِاثْنَتَيْنِ، فَوَجَدْنَهُ مَفْتُوحَ الْعَيْنَيْنِ، شَاخِصًا بِبَصَرِهِ إِلَى السَّمَاءِ، فَأَتَاهُنَّ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَقُلْنَ لَهُ: مَا رَأَيْنَا مَوْلُودًا مِثْلَهُ: وَجَدْنَاهُ قَدِ انْفَلَقَتْ عَنْهُ الْبُرْمَةُ، وَوَجَدْنَاهُ مَفْتُوحَ الْعَيْنَيْنِ ، شَاخِصًا بِبَصَرِهِ إِلَى السَّمَاءِ. فَقَالَ: احْفَظْنَهُ، فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ يُصِيبَ خَيْرًا. فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ السَّابِعُ ذَبَحَ عَنْهُ، وَدَعَا لَهُ قُرَيْشًا، فَلَمَّا أَكَلُوا قَالُوا: يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ، أَرَأَيْتَ ابْنَكَ هَذَا الَّذِي أَكْرَمْتَنَا عَلَى وَجْهِهِ، مَا سَمَّيْتَهُ؟ قَالَ: سَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا. قَالُوا: فَلِمَ رَغِبْتَ بِهِ عَنْ أَسْمَاءِ أَهْلِ بَيْتِهِ؟ قَالَ: أَرَدْتُ أَنْ يَحْمَدَهُ اللهُ، عَزَّ وَجَلَّ ، فِي السَّمَاءِ، وَخَلْقُهُ فِي الأَرْضِ .

Ebu'l-Hakem et-Tenûhî der ki: Kureyş'ten bir çocuk doğunca sabaha kadar onu Kureyş'ten olan kadınlara verirlerdi ve bu kadınlar doğan çocuğun üzerine bir kazan kapatırlardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) doğunca Abdulmuttalib üzerine kazan kapatmaları için kadınlara verdi. Sabah olunca gittiler ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerindeki kazanın ikiye ayrıldığını, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerini açmış ve semaya dikmiş olduğunu gördüler. Onu Abdulmuttalib'e götürüp: "Bunun gibi bir bebek görmedik. Üzerindeki kazanın ikiye ayrıldığını, gözlerinin açık olduğunu ve semaya diktiğini gördük" dediler. Abdulmuttalib: "Buna iyi bakın. Umut ederim ki bu, hayırlı biri olacaktır" dedi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) doğumunun yedinci günü Abdulmuttalib onun için kurban kesip Kureyşlileri davet etti. Kureyşliler yemekten sonra: "Ey Abdulmuttalib! Bize ikramda bulunmana sebep olan bu oğluna ne ad verdin?" diye sorunca, Abdulmuttalib: "Adını Muhammed koydum" cevabını verdi. Onlar: "Neden ona ailesinden birinin adını vermedin?" diye sorduklarında ise: "Allah'ın gökyüzünde, mahlukatın da yeryüzünde onu övmesini istedim" cevabını verdi.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَاتِمٍ الدَّارَبَجِرْدِيُّ، بِمَرْوَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْبُوشَنْجِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَيُّوبَ: سُلَيْمَانُ بْنُ سَلَمَةَ الْخَبَائِرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَطَاءٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ الصُّدَائِيِّ ، بِمِصْرَ، حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ أَبَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِيهِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ: وُلِدَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مَخْتُونًا مَسْرُورًا.

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/264).

قَالَ: فَأُعْجِبَ بِهِ جَدُّهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَحَظِيَ عِنْدَهُ، وَقَالَ: لَيَكُونَنَّ لِابْنِي هَذَا شَأْنٌ. فَكَانَ لَهُ شَأْنٌ .

Abbâs b. Abdilmuttalib şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sünnetli ve göbeği kesilmiş bir şekilde doğdu. Dedesi Abdulmuttalib şaşkınlık içinde: "Bu oğlumun şanı yüce olacaktır" dedi. Gerçekten Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şanı yüce oldu."[1]

بَابُ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ فِي السَّنَةِ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَمَا كَانَ قَبْلَهُ مِنْ أَمْرِ تُبَّعٍ، عَلَى سَبِيلِ الِاخْتِصَارِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Doğduğu Yıl Yüce Allah'ın Fil Ashâbına Yaptıkları ve Daha Önce Vuku Bulan Tubba' Olayı

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: ثُمَّ إِنَّ تُبَّعًا أَقْبَلَ حَتَّى نَزَلَ عَلَى الْمَدِينَةِ، فَنَزَلَ بِوَادِي قُبَاءَ، فَحَفَرَ فِيهَا بِئْرًا، فَهِيَ الْيَوْمَ تُدْعَى: بِئْرَ الْمَلِكِ. قَالَ: وَبِالْمَدِينَةِ إِذْ ذَاكَ يَهُودُ، وَالْأَوْسُ وَالْخَزْرَجُ، فَنَصَبُوا لَهُ، فَقَاتَلُوهُ، فَجَعَلُوا يُقَاتِلُونَهُ بِالنَّهَارِ، فَإِذَا أَمْسَى أَرْسَلُوا إِلَيْهِ بِالضِّيَافَةِ إِلَى أَصْحَابِهِ، فَلَمَّا فَعَلُوا بِهِ ذَلِكَ لَيَالِيَ اسْتَحْيَا، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ يُرِيدُ صُلْحَهُمْ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنَ الْأَوْسِ يُقَالُ لَهُ: أُحَيْحَةُ بْنُ الْجُلَاحِ، وَخَرَجَ إِلَيْهِ مِنْ يَهُودَ بِنْيَامِينُ الْقُرَظِيُّ، فَقَالَ لَهُ أُحَيْحَةُ بْنُ الْجُلَاحِ: أَيُّهَا الْمَلِكُ، نَحْنُ قَوْمُكَ. وَقَالَ بِنْيَامِينُ: أَيُّهَا الْمَلِكُ، هَذِهِ بَلْدَةٌ لَا تَقْدِرُ أَنْ تَدْخُلَهَا لَوْ جَهِدْتَ بِجَمِيعِ جهدك. قال: وَلِمَ؟ قَالَ: لِأَنَّهَا مَنْزِلُ نَبِيٍّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، يَبْعَثُه اللهُ، ﷻ، مِنْ قُرَيْشٍ. وَجَاءَ تُبَّعًا مُخْبِرٌ أَخْبَرَهُ عَنِ الْيَمَنِ أَنَّهُ بُعِثَ عَلَيْهَا نَارٌ تَحْرِقُ كُلَّ مَا مَرَّتْ بِهِ، فَخَرَجَ سَرِيعًا، وَخَرَجَ مَعَهُ نَفَرٌ مِنْ يَهُودَ، فِيهِمْ بِنْيَامِينُ وَغَيْرُهُ. وَذَكَرَ شِعْرًا، وَقَالَ فيه:

أَلْقَى إِلَيَّ نَصِيحَةً كَيْ أَزْدَجِرْ ... عَنْ قَرْيَةٍ مَحْجُوزَةٍ بِمُحَمَّدِ

---

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/103) ve İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (1/282) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/265).

قَالَ: ثُمَّ خَرَجَ يَسِيرُ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِالدُّفِّ مِنْ جُمْدَانَ-[مِنْ مَكَّةَ-] عَلَى لَيْلَتَيْنِ، أَتَاهُ أُنَاسٌ مِنْ هُذَيْلِ بْنِ مُدْرِكَةَ- وَتِلْكَ مَنَازِلُهُمْ- فَقَالُوا: أَيُّهَا الْمَلِكُ، أَلَا نَدُلُّكَ عَلَى بَيْتٍ مَمْلُوءٍ ذَهَبًا وَيَاقُوتًا وَزَبَرْجَدًا، تُصِيبُهُ وَتُعْطِينَا مِنْهُ؟ قَالَ: بَلَى. فَقَالُوا: هُوَ بَيْتٌ بِمَكَّةَ. فَرَاحَ تُبَّعٌ وَهُوَ مُجْمِعٌ لِهَدْمِ الْبَيْتِ، فَبَعَثَ اللهُ، ﷻ ، عَلَيْهِ رِيحًا فَقَفَّعَتْ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ، وَشَنَّجَتْ جَسَدَهُ، فَأَرْسَلَ إِلَى مَنْ كَانَ مَعَهُ مِنْ يَهُودَ، فَقَالَ: وَيْحَكُمْ. مَا هَذَا الَّذِي أَصَابَنِي؟ فَقَالُوا: أَحْدَثْتَ شَيْئًا، قَالَ: وَمَا أَحْدَثْتُ؟ فَقَالُوا: أَحَدَّثْتَ نَفْسَكَ بِشَيْءٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَذَكَرَ مَا أَجْمَعَ عَلَيْهِ مِنْ هَدْمِ الْبَيْتِ وَإِصَابَةِ مَا فِيهِ. قَالُوا: ذَلِكَ بَيْتُ اللهِ الْحَرَامِ، وَمَنْ أَرَادَهُ هَلَكَ. قَالَ: وَيْحَكُمْ، وَمَا الْمَخْرَجُ مِمَّا دَخَلْتُ فِيهِ؟ قَالُوا: تُحَدِّثُ نَفْسَكَ أَنْ تَطُوفَ بِهِ وَتَكْسُوَهُ وَتُهْدِيَ لَهُ. فَحَدَّثَ نَفْسَهُ بِذَلِكَ، فَأَطْلَقَهُ اللهُ، ﷻ . ثُمَّ سَارَ حَتَّى دَخَلَ مَكَّةَ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ، وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، فَأُرِيَ فِي الْمَنَامِ أَنْ يَكْسُوَ الْبَيْتَ، فَكَسَاهُ.

وَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي نَحْرِهِ بِمَكَّةَ، وَإِطْعَامِهِ النَّاسَ، ثُمَّ رُجُوعِهِ إِلَى الْيَمَنِ، وَقَتْلِهِ، وَخُرُوجِ ابْنِهِ دَوْسٍ إِلَى قَيْصَرَ، وَاسْتِغَاثَتِهِ بِهِ فِيمَا فَعَلَ قَوْمُهُ بِأَبِيهِ وَأَنَّ قَيْصَرَ كَتَبَ إِلَى النَّجَاشِيِّ مَلِكِ الْحَبَشَةِ، وَأَنَّ النَّجَاشِيَّ بَعَثَ مَعَهُ سِتِّينَ أَلْفًا، وَاسْتَعْمَلَ عَلَيْهِمْ رَوْزَبَةَ حَتَّى قَاتَلُوا حِمْيَرَ قَتَلَةَ أَبِيهِ، وَدَخَلُوا صَنْعَاءَ، فَمَلَكُوهَا، وَمَلَكُوا الْيَمَنَ. وَكَانَ فِي أَصْحَابِ رَوْزَبَةَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: أَبْرَهَةُ بْنُ الْأَشْرَمِ، وَهُوَ أَبُو يَكْسُومَ. فَقَالَ لِرَوْزَبَةَ: أَنَا أَوْلَى بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْكَ، وَقَتَلَهُ مَكْرًا، وَأَرْضَى النَّجَاشِيَّ.

ثُمَّ إِنَّهُ بَنَى كَعْبَةً بِالْيَمَنِ، وَجَعَلَ فِيهَا قِبَابًا مِنْ ذَهَبٍ، وَأَمَرَ أَهْلَ مَمْلَكَتِهِ بِالْحَجِّ بِهَا، يُضَاهِي بِذَلِكَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ، وَأَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي مَلْكَانَ بْنِ كِنَانَةَ، وَهُوَ مِنَ الْحُمْسِ، خَرَجَ حَتَّى قَدِمَ الْيَمَنَ، فَدَخَلَهَا، فَنَظَرَ إِلَيْهَا، ثُمَّ قَعَدَ فِيهَا- يَعْنِي لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ- فَدَخَلَهَا أَبْرَهَةُ، فَوَجَدَ تِلْكَ الْعَذِرَةَ فِيهَا، فَقَالَ: مَنِ اجْتَرَأَ عَلَيَّ بِهَذَا ؟ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُهُ: أَيُّهَا الْمَلِكُ، هَذَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ ذَلِكَ الْبَيْتِ الَّذِي يَحُجُّهُ الْعَرَبُ. قَالَ: فَعَلَيَّ اجْتَرَأَ بِهَذَا؟! وَنَصْرَانِيَّتِي لَأَهْدِمَنَّ ذَلِكَ الْبَيْتَ، وَلَنُخَرِّبَنَّهُ حَتَّى لَا يَحُجَّهُ حَاجٌّ أَبَدًا. فَدَعَا بِالْفِيلِ. وَأَذَّنَ فِي قَوْمِهِ بِالْخُرُوجِ، وَرَحَلَ وَمَنِ اتَّبَعَهُ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ، وَكَانَ أَكْثَرَ مَنْ تَبِعَهُ مِنْهُمْ: عَكٌّ، وَالْأَشْعَرِيُّونَ وَخَثْعَمٌ، فَخَرَجُوا يرتجزون:

إِنَّ الْبَلَدَ لَبَلَدٌ مَأْكُولُ   تَأْكُلُهُ عَكٌّ وَالْأَشْعَرِيُّونَ وَالْفِيلُ

قال: ثُمَّ خَرَجَ يَسِيرُ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِبَعْضِ طَرِيقِهِ، بَعَثَ رَجُلًا مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ لِيَدْعُوَ النَّاسَ إِلَى حَجِّ بَيْتِهِ الَّذِي بَنَاهُ، فَتَلَقَّاهُ أَيْضًا رَجُلٌ مِنَ الْحُمْسِ مِنْ بَنِي كِنَانَةَ، فَقَتَلَهُ، فَازْدَادَ بِذَلِكَ- لَمَّا بَلَغَهُ- حَنَقًا وَجُرْأَةً ، وأحثَّ السير وَالِانْطِلَاقَ وَطَلَبَ مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ دَلِيلًا، فَبَعَثُوا مَعَهُ رَجُلًا مِنْ هُذَيْلٍ يُقَالُ لَهُ: نُفَيْلٌ، فَخَرَجَ بِهِمْ يَهْدِيهِمْ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْمُغَمَّسِ [نَزَلُوا الْمُغَمَّسَ] مِنْ مَكَّةَ عَلَى سِتَّةِ أَمْيَالٍ، فَبَعَثُوا مُقَدِّمَاتِهِمْ إِلَى مَكَّةَ، فَخَرَجَتْ قُرَيْشٌ مُتَفَرِّقِينَ عَبَادِيدَ فِي رُؤُوسِ الْجِبَالِ، وَقَالُوا: لَا طَاقَةَ لَنَا بِقِتَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ. فَلَمْ يَبْقَ بِمَكَّةَ أَحَدٌ إِلَّا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمٍ، أَقَامَ عَلَى سِقَايَتِهِ، وغير شَيْبَةَ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الدَّارِ، أَقَامَ عَلَى حِجَابَةِ الْبَيْتِ. فَجَعَلَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ يَأْخُذُ بِعِضَادَتَيِ الْبَابِ، ثم يقول:

لا هم إِنَّ الْعَبْدَ يَمْـ   نَعُ رَحْلَهُ فَامْنَعْ حِلَالَكْ

لَا يَغْلِبُوا بِصَلِيبِهِمْ   وَمِحَالِهِمْ عَدْوًا محال

إِنْ كُنْتَ تَارِكَهُمْ وَكَعْـ   بَتَنَا فَأَمْرٌ مَا بَدَا لَكْ

يَقُولُ، أَيُّ شَيْءٍ مَا بَدَا لَكَ لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُهُ بِنَا .

ثُمَّ إِنَّ مُقَدِّمَاتِ أَبْرَهَةَ أَصَابَتْ نَعَمًا لِقُرَيْشٍ، فَأَصَابَتْ فِيهَا مِائَتَيْ بَعِيرٍ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمٍ، فَلَمَّا بَلَغَهُ ذَلِكَ خَرَجَ حَتَّى انْتَهَى إِلَى الْقَوْمِ، وَكَانَ حَاجِبُ أَبْرَهَةَ رَجُلًا مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ، وَكَانَتْ لَهُ بِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ مَعْرِفَةٌ قَبْلَ ذَلِكَ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَيْهِ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، قَالَ الْأَشْعَرِيُّ: مَا حَاجَتُكَ؟ قَالَ: حَاجَتِي أَنْ تَسْتَأْذِنَ لِي عَلَى الْمَلِكِ. فَدَخَلَ عَلَيْهِ حَاجِبُهُ، فَقَالَ: لَهُ أَيُّهَا الْمَلِكُ، جَاءَكَ سَيِّدُ قُرَيْشٍ الَّذِي يُطْعِمُ إِنْسَهَا فِي السَّهْلِ، وَوَحْشَهَا فِي الْجَبَلِ. فَقَالَ: ائْذَنْ لَهُ. وَكَانَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ رَجُلًا جَسِيمًا جَمِيلًا، فَأَذِنَ لَهُ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ، فَلَمَّا أَنْ رَآهُ أَبُو يَكْسُومَ أَعْظَمَهُ أَنْ يُجْلِسَهُ تَحْتَهُ، وَكَرِهَ أَنْ يَجْلِسَ مَعَهُ عَلَى سَرِيرِهِ، فَنَزَلَ مِنْ سَرِيرِهِ، فَجَلَسَ عَلَى الْأَرْضِ، وَأَجْلَسَ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ مَعَهُ، ثُمَّ قَالَ: مَا حَاجَتُكَ؟ قَالَ: حَاجَتِي مِائَتَا بَعِيرٍ أَصَابَتْهَا لِي مُقَدِّمَتُكَ. فَقَالَ أَبُو يَكْسُومَ: وَاللهِ لَقَدْ رَأَيْتُكَ فَأَعْجَبْتَنِي، ثُمَّ تَكَلَّمْتَ فَزَهِدْتُ فِيكَ. فَقَالَ لَهُ: وَلِمَ أَيُّهَا الْمَلِكُ؟ قَالَ: لِأَنِّي جِئْتُ إِلَى بَيْتٍ هُوَ مَنَعَتُكُمْ مِنَ الْعَرَبِ، وَفَضْلُكُمْ فِي النَّاسِ، وَشَرَفُكُمْ عَلَيْهِمْ، وَدِينُكُمُ الَّذِي تَعْبُدُونَ، فَجِئْتُ

لِأَكْبَرِهِ، وَأُصِيبَتْ لَكَ مائتا بعير، فَسَأَلْتُكَ عَنْ حَاجَتِكَ، فَكَلَّمْتَنِي في إبلك وَلَمْ تَطْلُبْ إِلَيَّ فِي بَيْتِكُمْ! فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: أَيُّهَا الْمَلِكُ، إِنَّمَا أُكَلِّمُكَ فِي مَالِي، وَلِهَذَا الْبَيْتِ رَبٌّ هُوَ يَمْنَعُهُ، لَسْتُ أَنَا مِنْهُ فِي شَيْءٍ. فَرَاعَ ذَلِكَ أَبَا يَكْسُوم وَأَمَرَ بِرَدِّ إِبِلِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ عَلَيْهِ. ثُمَّ رَجَعَ وأمسك لَيْلَتَهُمْ تِلْكَ لَيْلَةً كَالِحَةً نُجُومُهَا، كَأَنَّهَا تُكَلِّمُهُمْ كَلَامًا لِاقْتِرَابِهَا مِنْهُمْ، فَأَحَسَّتْ أَنْفُسُهُمْ بِالْعَذَابِ، وَخَرَجَ دَلِيلُهُمْ حَتَّى دخل الحرم وتركهم، وقام الْأَشْعَرِيُّونَ وَخَثْعَمُ، فَكَسَرُوا رِمَاحَهُمْ وَسُيُوفَهُمْ، وَبَرِئُوا إِلَى اللهِ، ﷻ ، أَنْ يُعِينُوا عَلَى هَدْمِ الْبَيْتِ، فَبَاتُوا كَذَلِكَ بِأَخْبَثِ لَيْلَةٍ، ثُمَّ أَدْلَجُوا بِسَحَرٍ، فَبَعَثُوا فِيلَهُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُصْبِحُوا بِمَكَّةَ، فَوَجَّهُوهُ إِلَى مَكَّةَ، فَرَبَضَ، فَضَرَبُوهُ، فَتَمَرَّغَ، فَلَمْ يَزَالُوا كَذَلِكَ حَتَّى كَادُوا أَنْ يُصْبِحُوا.

ثُمَّ إِنَّهُمْ أَقْبَلُوا عَلَى الْفِيلِ، فَقَالُوا: لَكَ اللهُ، أَلَا نُوَجِّهُكَ إِلَى مَكَّةَ، فَجَعَلُوا يُقْسِمُونَ لَهُ، وَيُحَرِّكُ أُذُنَيْهِ، فَأَخَذَ عَلَيْهِمْ، حَتَّى إِذَا أَكْثَرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ انْبَعَثَ، فَوَجَّهُوهُ إِلَى الْيَمَنِ رَاجِعًا، فَتَوَجَّهَ يُهَرْوِلُ، فَعَطَفُوهُ حِينَ رَأَوْهُ مُنْطَلِقًا، حَتَّى إِذَا رَدُّوهُ إِلَى مَكَانِهِ الْأَوَّلِ، رَبَضَ، وَتَمَرَّغَ. فَلَمَّا رَأَوْا ذَلِكَ أَقْسَمُوا لَهُ، وَجَعَلَ يُحَرِّكُ أُذُنَيْهِ، فَأَخَذَ عَلَيْهِمْ، حَتَّى إِذَا أَكْثَرُوا، انْبَعَثَ، فَوَجَّهُوهُ إِلَى الْيَمَنِ، فَتَوَجَّهَ يُهَرْوِلُ، فَلَمَّا رَأَوْا ذَلِكَ رَدُّوهُ، فَرَجَعَ بِهِمْ، حَتَّى إِذَا كَانَ فِي مَكَانِهِ الْأَوَّلِ، رَبَضَ، فَضَرَبُوهُ، فَتَمَرَّغَ. فَلَمْ يَزَالُوا كَذَلِكَ يُعَالِجُوهُ حَتَّى كَانَ مَعَ طُلُوعِ الشَّمْسِ طَلَعَتْ عَلَيْهِمُ الطَّيْرُ مَعَهَا، وَطَلَعَتْ عَلَيْهِمْ طَيْرٌ مِنَ الْبَحْرِ أَمْثَالُ الْيَحَامِيمِ سُودٌ، فَجَعَلَتْ تَرْمِيهِمْ، وَكُلُّ طَائِرٍ فِي مِنْقَارِهِ حجر، وفي رجلي حَجَرَانِ، فَإِذَا رَمَتْ بِتِلْكَ مَضَتْ، وَطَلَعَتْ أُخْرَى. فَلَا يَقَعُ حَجَرٌ مِنْ حِجَارَتِهِمْ تِلْكَ عَلَى بَطْنٍ إِلَّا خَرَقَهُ، وَلَا عَظْمٍ إِلَّا أَوْهَاهُ وَثَقَبَهُ . وَثَابَ أَبُو يَكْسُوم رَاجِعًا قَدْ أَصَابَتْهُ بَعْضُ الْحِجَارَةِ، فَجَعَلَ كُلَّمَا قَدِمَ أَرْضًا انْقَطَعَ مِنْهُ فِيهَا إِرْبٌ، حَتَّى إِذَا انْتَهَى إِلَى الْيَمَنِ وَلَمْ يَبْقَ مِنْهُ شَيْءٌ إِلَّا بَادَهُ، فَلَمَّا قَدِمَهَا انْصَدَعَ صَدْرُهُ، وَانْشَقَّ بَطْنُهُ، وَهَلَكَ . وَلَمْ يُصَبْ مِنْ خَثْعَمٍ وَالْأَشْعَرِيِّينَ أَحَدٌ.

وَذَكَرَ مَا قَالُوا فِي ذَلِكَ مِنَ الشِّعْرِ، قَالَ : وَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَهُوَ يَرْتَجِزُ، وَيَدْعُو على الحبشة، ويقول:

يَا رَبِّ لَا أَرْجُو لَهُمْ سِوَاكَا   يَا رَبِّ فَامْنَعْ مِنْهُمْ حِمَاكَا

إِنَّ عَدُوَّ الْبَيْتِ مَنْ عَادَاكَا　　إِنَّهُمْ لَنْ يَقْهَرُوا قُوَاكَا

قُلْتُ : كَذَا قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ فِي شَأْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَأَبْرَهَةَ.

Muhammed b. İshâk b. Yesâr der ki: Tubba'[1] Medine'ye gelip Kuba vadisinde konaklayarak orada bir kuyu kazdı. Bugün o kuyuya Melik kuyusu denilmektedir. O zaman Medine'de yahudiler, Evs ve Hazrec kabilesi vardı. Bunlar Tubba ile savaştılar. Onunla gündüz savaşırlar, akşam olunca da ona ve adamlarına yemek gönderirlerdi. Birkaç gece böyle yapılınca Tubba utanarak barış yapmak için adam gönderdi. Sulh görüşmesi için Evs'ten Uhayha b. Cilâh ve Yahudilerden Bünyamin el-Kurazî gittiler. Uhayha b. Cilah ona: "Ey kral! Biz senin kavminiz" derken, Bünyamin: "Ey Kral! Ne kadar uğraşsan bu şehre giremezsin" dedi. Tubba: "Neden?" diye sorunca ise, Bünyamin: "Çünkü bu şehir, Allah'ın göndereceği Kureyş'ten bir peygamberin şehridir" cevabını verdi. Tubba'ya Yemen'den bir adam gelip Yemen'de bir ateşin geçtiği her yeri yaktığını söyledi. Tuba hızlı bir şekilde yanında Bünyamin ve başkalarının da bulunduğu yahudilerden bir grupla yola çıktı ve bu sırada içinde şu mısranın olduğu bir şiir söyledi:

Dokunmamam için bana nasihat etti

Muhammed için tahsis edilmiş bir şehre

Sonra yola çıktı ve Mekke'ye iki gecelik bir mesafe kalınca Huzeyl b. Müdrike oğullarından bazıları gelip şöyle dediler: "Ey kral! Sana altın, yakut ve zebercetle dolu bir ev gösterelim mi? Onları alırsın ve bize de verirsin." Tubba: "Olur" karşılığını verince: "O, Mekke'de bir evdir" dediler. Tuba, Kâbe'yi yıkmak için giderken Allah bir rüzgar gönderdi ve elleri ayakları titremeye başladı ve bedeni kasıldı. Kendisiyle beraber olan yahudileri çağırıp: "Yazık size! Bu başıma gelen de nedir?" diye sorunca: "Bir şey yapmış olmalısın" cevabını verdiler. O: "Ne yapmışım ki?" deyince: "İçinden bir şey geçirdin mi?" diye sordular. O: "Evet" deyip Kâbe'yi yıkmayı ve içindekileri almayı düşündüğünü söyledi. Yahudiler: "Bu, Allah'ın evidir. Ona zarar vermek isteyen helak olur" dediler. Tubba: "Bulunduğum durumdan nasıl kurtulurum?" diye sorunca: "İçinden, Kâbe'yi tavaf etmeyi, onu örtüyle

---

[1] Tubba'; Yemen krallarına verilen isimdir.

örtmeyi ve hediye vermeyi geçir" dediler. Tuba bunları içinden geçirince Allah onu bulunduğu halden kurtardı. Sonra gidip Mekke'ye girerek Kâbe'yi tavaf etti, Safa ile Merve arasında sa'y yaptı. Rüyasında, Kâbe'ye örtü örttüğünü görünce, Kâbe'yi örtüyle kapladı.

Ravi, Tubba'nın kurban kesip halkı doyurmasını, sonra Yemen'e dönünce öldürülmesini, oğlu Devs'in Kayser'e gidip kavminin babasına yaptıklarından dolayı ondan yardım istemesini zikredip şöyle devam etti: Kayser, Habeş kralı Necâşî'ye mektup yazınca, Necâşî Devs'le beraber altmış bin asker gönderdi. Başlarına da Revzebe'yi komutan tayin etti. Beraberce Devs'in babasını öldüren Himyerlilerle savaşıp San'â'ya girerek orayı ve Yemen'i ele geçirdiler. Revzebe'nin Ebrehe b. el-Eşrem adında bir arkadaşı vardı. Ebrehe Revzebe'ye: "Ben bu işe senden daha layığım" deyip onu öldürdü ve Necâşî'yi da buna razı etti.

Sonra Ebrehe Yemen'de bir bina inşa edip onun kubbelerini altından yaparak memleketinin halkını hac için buraya gelmelerini emretti. Ebrehe bu binayı Kâbe'ye benzetmeye çalışmıştı. Benî Kinâne'den bir adam Yemen'e gelip bu binaya girerek baktıktan sonra oturup içine pisledi. Ebrehe girip pisliği görünce: "Kim böyle bir şeye cesaret etti?" diye sordu. Adamları ona: "Ey kral! Kâbe'yi ziyaret eden şu Araplardan bir adam yapmıştır" cevabını verdiler. Ebrehe: "Bana rağmen buna nasıl cesaret eder?. Hıristiyanlığıma yemin olsun ki o Kâbe'yi yıkacağım ve bir daha kimsenin onu ziyaret edememesi için yerle bir edeceğim" diyerek fillerin getirilmesini emretti ve yola çıkacaklarını kavmine ilan etti. Yemen'den ona tâbi olanlarla birlikte yola çıktığında onunla beraber olanların çoğu, Akk, Eş'arî ve Has'em kabilesindendi. Yola çıkarken şöyle diyorlardı:

Bu memleket yenilecek bir memlekettir

Onu yenecek olanlar da Akk, Eş'ariler ve fildir.

Sonra yola çıkıp yolun bir yerine gelince Benî Süleym'den bir adamı, inşa ettiği evi hac etmeleri için halka gönderdi. Benî Kinâne'den bir adam bu kişinin karşısına çıkıp öldürünce, bunu öğrenen Ebrehe'nin kızgınlığı daha da arttı ve yola devam edip Taif halkından bir kılavuz istedi. Taif halkı Ebrehe'yle beraber Huzeyl kabilesinden Nufeyl adında birini gönderdi. Nufeyl bunlara kılavuzluk yaptı ve Mekke'ye altı mil mesafede olan Muğammes'e geldiklerinde, öncü birliklerini Mekke'ye yollayınca Kureyşliler ayrı ayrı

dağların başına çıkıp: "Bu toplulukla savaşacak gücümüz yoktur" dediler. Mekke'de sadece hacılara su vermekle sorumlu olan Abdulmuttalib b. Hişâm ve hicâbeden sorumlu olan Şeybe b. Osmân b. Abdiddâr kaldı. Abdulmuttalib, Kâbe'nin kapı halkalarından tutup şöyle dedi:

Allahım! Kul kendi malını korur

Sen de haremini koru

Onların haçı ve orduları haddi aşarak

Senin gücüne galip gelmesin

Şayet burayı kendi haline bırakırsan

Nihayetinde senin bileceğin iştir.

Ebrehe'nin öncü birlikleri Kureyşlilere ait koyunlar ve Abdulmuttalib'e ait iki yüz deve ele geçirdiler. Abdulmuttalib bunu öğrenince ordunun yanına gitti. Ebrehe'nin kapıcısı Eş'arîlerdendi ve Abdulmuttalib'i daha önceden tanırdı. Abdulmuttalib onun yanına gidince Eş'arîlerden olan adam: "Ne istiyorsun?" diye sordu. Abdulmuttalib: "Kralın yanına girmemi sağlamanı istiyorum" cevabını verince, Eş'arîlerden olan adam kralın yanına girip: "Ey kral! Kureyş'in, ovada insanları, dağlarda hayvanları doyuran efendisi geldi" dedi. Ebrehe: "Girmesi için izin ver" deyince, Abdulmuttalib Ebrehe'nin yanına girdi. Abdulmuttalib, iri yarı ve yakışıklı biriydi. Ebû Yeksûm (Ebrehe) onu görünce, kendisini yerde oturtup tahtta oturmak istemedi, yanında tahta da oturtmak istemedi. Bu sebeple tahtından inip yerde oturarak Abdulmuttalib'i de yanında oturttu ve: "Ne istiyorsun?" diye sordu. Abdulmuttalib: "Öncü birliklerinin aldığı iki yüz devemi istiyorum" cevabını verince Ebrehe: "Vallahi, seni gördüğüm zaman beğenmiştim. Ancak konuşunca gözümden düştün" dedi. Abdulmuttalib: "Neden ey kral?" diye sorunca, Ebrehe şöyle cevap verdi: "Ben Araplar arasında üstün ve şerefli olmanıza sebep olan, kutsal saydığınız evi yıkmaya geldim. Senin iki yüz deveni aldım, sana ne istediğini sorduğumda ise sen develerini istedin, ancak Kâbe hakkında bir istekte bulunmadın." Abdulmuttalib ona: "Ey kral! Ben senden malımı istiyorum. Bu evin sahibi var ve onu korur. Orası beni ilgilendirmez" dedi. Bunun üzerine Ebrehe korkup develerin Abdulmuttalib'e verilmesini emretti. O gece azabın gecesi ve çetin bir geceydi. Sanki yıldızlar Ebrehe'nin askerlerine Kâbe'ye yaklaşmayın diyordu. Bazıları azaba uğrayacaklarını sezdiler. Kılavuzları da

yanlarından ayrılıp geceyi Harem'de geçirdi. Eş'arîler ve Has'amlılar da süngülerini ve kılıçlarını kırdılar ve Beytullah'ı yıkmaya yardım etmekten Allah'a sığındılar.

Ebrehe'nin ordusu seher vakti kalkınca fillerini Mekke'ye doğru çevirdiler, ancak fil çöktü ve ilerlemedi. Sabaha kadar ona vurup kaldırmaya çalışmalarına rağmen fil kalkmayınca: "Vallahi, seni Mekke'ye yöneltip götürmeyeceğiz" diyerek file yemin ettiklerinde fil sanki onlardan bu hususta söz ister gibi kulaklarını hareket ettirdi. Onlar yemin edip durunca da ayağa kalktı. Fili Yemen tarafına çevirince koşmaya başladı. Yönünü Mekke'ye çevirdiklerinde ise tekrar çöktü. Filin böyle yaptığını görünce yine yemin ettiler ve fil sanki onlardan bu hususta söz ister gibi kulaklarını hareket ettirdi. Onlar yemin edip durunca da ayağa kalktı. Fili Yemen tarafına çevirince yine koşmaya başladı. Yönünü Mekke'ye çevirdiklerinde ise tekrar çöktü. Bu durum güneş doğuncaya ve kuşlar çıkıncaya kadar devam etti. Güneş doğunca denizden üzerlerine kırlangıç gibi kuşlar gelip onlara taşlar atmaya başladılar. Her kuş gagasında bir taş, ayaklarında da iki taş taşıyordu. Taşları atan kuş gidiyor, başkası geliyordu. Taşlar kimin karnına düşse deliyor, değdiği kemiği kırıyordu. Ebrehe'ye bu taşlardan birkaçı isabet ettikten sonra geri döndü ve yolda hangi ülkeden geçtiyse orada bir organı koptu. Yemen'e vardığında karnı yarıldı ve öldü. Has'em ve Eş'arîlerden kimseye bu taşlardan isabet etmemişti.

Ravi bu konuda söylenen şiirleri zikredip şöyle dedi: Abdulmuttalib Habeşlilere beddua edip şöyle dedi:

Ey Rabbim! Onlara karşı senden başkasını dilemem

Ey Rabbim! Korunu onlara karşı himaye et

Beyt'in düşmanları sana düşmanlık edenlerdir

Onlar senin kuvvetine galip gelemezler.

Muhammed b. İshâk b. Yesâr, Abdulmuttalib ve Ebrehe kıssasını bu şekilde anlatmıştır.

وقدْ حدَّثنا مُحمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ قَابُوسَ بْنِ أَبِي ظَبْيَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عباس، قال: أَقْبَلَ أَصْحَابُ الْفِيلِ، حَتَّى إِذَا دَنَوْا مِنْ مَكَّةَ، اسْتَقْبَلَهُمْ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَقَالَ

لِمَلِكِهِمْ: مَا جَاءَ بِكَ إِلَيْنَا؟ أَلَا بَعَثْتَ فَنَأْتِيَكَ بِكُلِّ شَيْءٍ أَرَدْتَ؟ فَقَالَ: أُخْبِرْتُ بِهَذَا الْبَيْتِ الَّذِي لَا يَدْخُلُهُ أَحَدٌ إِلَّا أَمِنَ، فَجِئْتُ أُخِيفُ أَهْلَهُ. فَقَالَ: إِنَّا نَأْتِيكَ بِكُلِّ شَيْءٍ تُرِيدُ، فَارْجِعْ. فَأَبَى إِلَّا أَنْ يَدْخُلَهُ، وَانْطَلَقَ يَسِيرُ نَحْوَهُ، وَتَخَلَّفَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَقَامَ عَلَى جَبَلٍ، فَقَالَ: لَا أَشْهَدُ مَهْلِكَ هَذَا الْبَيْتِ وَأَهْلِهِ. ثُمَّ قَالَ:

اللَّهُمَّ! إِنَّ لِكُلِّ إِلَهٍ ... حِلَالًا فَامْنَعْ حِلَالَكْ

لَا يَغْلِبَنَّ مِحَالُهُمْ ... أَبَدًا مِحَالَكْ

اللَّهُمَّ! فَإِنْ فَعَلْتَ ... فَأَمْرٌ مَا بَدَا لَكْ

فَأَقْبَلَتْ مِثْلُ السَّحَابَةِ مِنْ نَحْوِ الْبَحْرِ حَتَّى أَظَلَّتْهُمْ طَيْرٌ أَبَابِيلُ الَّتِي قَالَ اللهُ، ﷻ: ﴿تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ﴾ قَالَ: فَجَعَلَ الْفِيلُ يَعُجُّ عَجًّا ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ﴾.

وَعِنْدِي فِي هَذَا قِصَّةٌ أُخْرَى طَوِيلَةٌ بِإِسْنَادٍ مُنْقَطِعٍ، وَفِيمَا ذَكَرْنَا فِيمَا قَصَدْنَاهُ كِفَايَةٌ.

İbn Abbâs anlatıyor: Fil ashâbı Mekke'ye yaklaşınca Abdulmuttalib onları karşıladı ve krallarına: "Neden buraya geldin? Haber gönderseydin, istediğin herşeyi sana getirirdik?" deyince, Ebrehe: "İşittiğime göre bu Beyt'e giren herkes güven içinde olur. Ben buranın halkını korkutmaya geldim" karşılığını verdi. Abdulmuttalib: "Sen geri dön; sana istediğin herşeyi getiririz" dedi; ancak Ebrehe geri dönmeyi kabul etmeyip Kâbe tarafında doğru ilerledi. Abdulmuttalib geride kalıp bir dağın başında durup: "Bu Beyt'in ve halkının helak oluşuna şahit olmayacağım" dedikten sonra şu şiiri söyledi:

Allahım! Kul kendi malını korur

Sen de Harem'ini koru

Onların orduları haddi aşarak

Senin gücüne galip gelmesin

Şayet burayı kendi haline bırakırsan

Nihayetinde senin bileceğin iştir.

Yüce Allah'ın: **"Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları, yenik ekin yaprağı gibi yapıverdi"**[1] ayetinde bildirildiği gibi deniz tarafından bulut gibi bir kırlangıç sürüsü üzerlerine geldi ve onları yenilmiş ekin gibi yaptı.[2]

Bu konuda munkatı isnâdla nakledilen uzun bir kıssa daha vardır; ancak burada zikrettiğimiz yeterlidir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بن بكير، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ ﷻ : ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْراً أَبابِيلَ تَرْمِيهِمْ﴾ قال: طيرا لها خراطيم كخراطيم الطَّيْرِ، وَأَكُفٌّ كَأَكُفِّ الْكِلَابِ.

Muhammed b. Sîrin'in bildirdiğine göre Abdullah b. Abbâs; "**Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları, yenik ekin yaprağı gibi yapıverdi"**[3] âyetini açıklarken: "Kuşların diğer kuşlar gibi gagaları ve köpekler gibi pençeleri vardı" dedi.

وَحَدَّثَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ: ﴿طَيْراً أَبابِيلَ﴾ يَقُولُ: يَتْبَعُ بَعْضُهَا بَعْضًا، وَفِى قَوْلِهِ: ﴿كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ﴾ يَقُولُ: التِّبْنُ.

Ali b. Ebî Talha'nın bildirdiğine göre İbn Abbâs; "**Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları, yenik ekin yaprağı gibi yapıverdi"**[4] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Kuşlar peşpeşe gelerek (attıkları taşlarla) onları saman gibi yaptı."

---

[1] Fil Sur. 4, 5

[2] Hâkim, *Müstedrek* (2/535).

[3] Fil Sur. 4, 5

[4] Fil Sur. 4, 5

أخبرنا عليُّ بْنُ أحْمَدَ بْن عبْدان، قالَ: حَدَّثنا أحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قالَ: حَدَّثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبّاسِ الْمُؤَدِّبُ، قالَ: حَدَّثَنَا عفَّانُ، قالَ: حَدَّثَنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ فِي قَوْلِهِ: طَيْراً أبابيلَ قَالَ: فِرَقٌ.

İbn Mesûd: "طَيْرًا أَبَابِيلَ"[1] ifadesini açıklarken: "Bölük bölük kuşlar demektir" demiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ: عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ قَتَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ، الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ النَّضْرَوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ حُصَيْنٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ فِي قَوْلِهِ: ﴿طَيْراً أبابِيلَ﴾ يَقُولُ: كَانَتْ طَيْرًا نَشَأَتْ مِنْ قِبَلِ الْبَحْرِ لَهَا مثل رؤوس السِّبَاعِ، لَمْ تُرَ قَبْلَ ذَلِكَ وَلَا بَعْدَهُ، فَأَثَّرَتْ [فِي] جُلُودِهِمْ أَمْثَالَ الْجُدَرِيِّ، فَإِنَّهُ لأَوَّل ما رؤي الْجُدَرِيُّ.

İkrime: **"Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi"**[3] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Kuşlar deniz tarafından çıkmışlardı. Bu kuşların vahşi hayvanları andıran bir başları vardı. Daha önce hiç görülmedikleri gibi daha sonra da bir daha görülmediler. Fil ordusu bu kuşlardan dolayı çiçek hastalığına yakalandılar. Çiçek hastalığı da ilk olarak bu olay sırasında görüldü."

قَالَ: وحَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ، قَالَ: لَمَّا أَرَادَ اللهُ، ﷻ، أَنْ يُهْلِكَ أَصْحَابَ الْفِيلِ بَعَثَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا نشأت مِنَ الْبَحْرِ كَأَنَّهَا الْخَطَاطِيفُ، بُلْقٌ، كُلُّ طَيْرٍ مِنْهَا مَعَهُ ثَلَاثَةُ أَحْجَارٍ مُجَزَّعَةٍ، فِي مِنْقَارِهِ حَجَرٌ، وَحَجَرَانِ فِي رِجْلَيْهِ، ثُمَّ جَاءَتْ حَتَّى صَفَّتْ عَلَى رؤوسهم، ثُمَّ صَاحَتْ، وَأَلْقَتْ مَا فِي أَرْجُلِهَا وَمَنَاقِيرِهَا، فَمَا مِنْ حَجَرٍ وَقَعَ مِنْهَا عَلَى رَجُلٍ إِلَّا خَرَجَ مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرِ: إِنْ وَقَعَ عَلَى رَأْسِهِ خرَجَ مِنْ دُبُرِهِ، وَإِنْ وَقَعَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ جَسَدِهِ خَرَجَ مِنْ جَانِبٍ آخَرَ.
قَالَ: وَبَعَثَ اللهُ رِيحًا شَدِيدَةً، فَضَرَبَتْ أَرْجُلَهَا، فَزَادَهَا شِدَّةً، فَأُهْلِكُوا جَمِيعًا .

---

[1] Fil Sur. 3

[2] İbn Cerîr (24/628) ve Beyhakî (1/123).

[3] Fil Sur. 4, 5

Ubeyd b. Umeyr el-Leysî der ki: "Yüce Allah, Fil ordusunu helak etmek istediği zaman deniz tarafından onların üzerine bir kuş sürüsü yolladı. Bu kuşlar benekli kırlangıç kuşlarını andırıyorlardı. Her bir kuş da gagasında bir, ayaklarında iki tane olmak üzere üç tane taş taşıyordu. Kuş sürüsü ordunun üst tarafına yetiştiği zaman bağırtılar içinde taşıdıkları taşları bırakmaya başladılar. Taşlar değdiği kişiyi delip geçiyordu. Kişinin başına düştüğü zaman dübüründen, başka bir tarafından düştüğü zaman da diğer tarafından çıkıyordu. Daha sonra Yüce Allah şiddetli bir rüzgar gönderince taşlar kuşların ayaklarından daha sert bir şekilde çıkmaya başladı. Bu şekilde Fil ordusu bütünüyle helak oldu.[1]

وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عِمْرَانَ التُّسْتَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْجُمَحِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ خَبَّابٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: جَاءَ أَصْحَابُ الْفِيلِ حَتَّى نَزَلُوا الصِّفَاحَ ، فَجَاءَهُمْ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، جَدُّ النبي ﷺ، فَقَالَ: إِنَّ هَذَا بَيْتُ اللهِ، ﷻ ، لَمْ يُسَلِّطِ اللهُ عَلَيْهِ أَحَدًا. قَالُوا: لَا نَرْجِعُ حَتَّى نَهْدِمَهُ. قَالَ: وَكَانُوا لَا يُقَدِّمُونَ فِيلَهُمْ إِلَّا تَأَخَّرَ. فَدَعَا اللهُ الطَّيْرَ الْأَبَابِيلَ، فَأَعْطَاهَا حِجَارَةً سُودًا عَلَيْهَا الطِّينُ، فَلَمَّا حَاذَتْهُمْ رَمَتْهُمْ، فَمَا بَقِيَ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَخَذَتْهُ الْحِكَّةُ، فَكَانَ لَا يَحُكُّ إِنْسَانٌ مِنْهُمْ جِلْدَهُ إِلَّا تَسَاقَطَ لَحْمُهُ.

İbn Abbâs şöyle dedi: Fil ordusu Sifâh[2] denilen yere vardığında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dedesi Abdulmuttalib yanlarına geldi ve: "Bu, Yüce Allah'ın evidir ve ona kimseyi musallat etmeyecektir!" dedi. Onlar ise: "Bu evi yıkmadan geri dönmeyeceğiz!" karşılığını verdiler. Ancak fillerini ne zaman öne doğru sürseler fil geriye doğru çekiliyordu. Sonrasında Yüce Allah onların üzerine ebabil kuşlarını gönderdi. Bu kuşlara da üzeri çamurla kaplı siyah taşlar verdi. Kuşlar üst taraftan ordunun hizasına gelince ayaklarındaki taşları üzerlerine bıraktılar. Ordu içinde kaşıntıya maruz kalmayan tek bir kişi dahi kalmadı. Öyle ki kişi derisini kaşıdığı zaman kaşıdığı yerin eti dökülüyordu.

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilu'n-Nübüvve* (107).

[2] Sifâh: Huneyn ile Harem arasında bir bölgedir. (*Mu'cemu'l-Büldân*, 3/398).

أخبرنا أبو الحسين بن بشران العدل، ببغداد، قال: حدثنا أبو الحسن: علي بن حسن المصري، قال: حدثنا محمد بن إسماعيل السلمي، قال: حدثنا أبو صالح، قال: حدثني الليث، قال: حدثني عبد الرحمن بن خالد بن مسافر، عن ابن شهاب، عن محمد بن عروة، عن عبد الله بن الزبير، أن رسول الله ﷺ، قال: «إنما سمى الله البيت: العتيق، لأن الله، ﷻ، أعتقه من الجبابرة، فلم يظهر عليه جبار قط».

Abdullah b. ez-Zübeyr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah'ın Kâbe'yi «Beytu'l-Atîk (korunmuş ev)» diye adlandırmasının sebebi, orayı zorbalara karşı korumuş olmasından dolayıdır. Bundan dolayıdır ki, hiçbir zorba oraya hâkim olamamıştır."*[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير، عن محمد بن إسحاق، قال: حدثني عبد الله بن أبي بكر بن حزم، عن عمرة بنت عبد الرحمن بن أسعد بن زرارة، عن عائشة: زوج النبي، ﷺ، قالت: لقد رأيت قائد الفيل وسائسه أعميين مقعدين، يستطعمان بمكة.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe: "Kâbe'ye saldıran filin komutanının ve seyisinin kör ve kötürüm olduğunu ve Mekke'de yiyecek dilendiklerini gördüm."[2]

بَابُ مَا جَاءَ فِي ارْتِجَاسِ إِيوَانِ كِسْرَى وَسُقُوطِ شُرَفِهِ، وَرُؤْيَا الْمُوبَذَانِ، وَخُمُودِ النِّيرَانِ، وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْآيَاتِ، لَيْلَةَ وُلِدَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Doğduğu Gece Kisrâ'nın Sarayının Sütunlarının Sarsılması, Burçlarının Yıkılması Mûbezân'ın Rüyası, Mecusilerin Ateşinin Sönmesi ve Başka Mucizeler

أخبرنا أبو سعد : عبد الملك بن أبي عثمان الزاهد، رحمه الله، قال: أخبرنا أبو أحمد: الحسين بن علي التميمي (ح) . وحدثنا أبو عبد الرحمن: محمد بن الحسين بن محمد بن موسى السلمي، قال: أخبرنا الحسين بن علي بن محمد بن يحيى، ومحمد بن محمد بن داود، وإبراهيم ابن محمد النصراباذي- واللفظ

---

[1] Tirmizî (5/324) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/389).

[2] İbn Hişâm, *Siyer* (1/59) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/174).

الْغَسَّانِيِّ- قَالُوا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِدْرِيسَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَرْبٍ الْمَوْصِلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَيُّوبَ: يَعْلَى بْنُ عِمْرَانَ- مِنْ وَلَدِ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَجَلِيِّ- قَالَ: حَدَّثَنَا مَخْزُومُ بْنُ هَانِئٍ الْمَخْزُومِيُّ، عَنْ أَبِيهِ- وَأَتَتْ عَلَيْهِ مِائَةٌ وَخَمْسُونَ سَنَةً- قَالَ: لَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا رَسُولُ اللهِ، ارْتَجَسَ إِيوَانُ كِسْرَى، وَسَقَطَتْ مِنْهُ أَرْبَعَ عَشْرَةَ شُرْفَةً . وَخَمَدَتْ نَارُ فَارِسَ، وَلَمْ تَخْمُدْ قَبْلَ ذَلِكَ بِأَلْفِ عَامٍ، وَغَاضَتْ بُحَيْرَةُ سَاوَةَ، وَرَأَى الْمُوبَذَانُ إِبِلًا صِعَابًا، تَقُودُ خَيْلًا عِرَابًا، قَدْ قَطَعَتْ دِجْلَةَ وَانْتَشَرَتْ فِي بِلَادِهَا. فَلَمَّا أَصْبَحَ كِسْرَى أَفْزَعَهُ ذَلِكَ، وَتَصَبَّرَ عَلَيْهِ تَشَجُّعًا، ثُمَّ رَأَى أَنْ لَا يَدَّخِرَ ذَلِكَ عَنْ وُزَرَائِهِ وَمَرَازِبَتِهِ حِينَ عِيلَ صَبْرُهُ، فَجَمَعَهُمْ، وَلَبِسَ تَاجَهُ، وَقَعَدَ عَلَى سَرِيرِهِ، ثُمَّ بَعَثَ إِلَيْهِمْ، فَلَمَّا اجْتَمَعُوا عِنْدَهُ، قَالَ: أَتَدْرُونَ فِيمَا بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ؟ قَالُوا: لَا، إِلَّا أَنْ يُخْبِرَنَا الملك بذلك. فبيناهم كَذَلِكَ إِذْ أَتَاهُ كِتَابٌ بِخُمُودِ نَارِ فَارِسَ، فَازْدَادَ غَمًّا إِلَى غَمِّهِ، ثُمَّ أَخْبَرَهُمْ بِمَا هَالَهُ. فَقَالَ الْمُوبَذَانُ: وَأَنَا- أَصْلَحَ اللهُ الْمَلِكَ- قَدْ رَأَيْتُ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ. ثُمَّ قَصَّ عَلَيْهِ رُؤْيَاهُ فِي الْإِبِلِ. قَالَ: أَيُّ شَيْءٍ يَكُونُ هَذَا يَا مُوبَذَانُ- وَكَانَ أَعْلَمَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ- قَالَ: حَدَثٌ [يَكُونُ] مِنْ نَاحِيَةِ الْعَرَبِ. فَكَتَبَ كِسْرَى عِنْدَ ذَلِكَ: «مِنْ مَلِكِ الْمُلُوكِ كِسْرَى إِلَى النُّعْمَانِ بْنِ الْمُنْذِرِ. أَمَّا بَعْدُ: فَوَجِّهْ إِلَيَّ بِرَجُلٍ عَالِمٍ بِمَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَهُ عَنْهُ» فَوَجَّهَ إِلَيْهِ بِعَبْدِ الْمَسِيحِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَيَّانَ بْنِ بُقَيْلَةَ الْغَسَّانِيِّ. فَلَمَّا قَدِمَ عَلَيْهِ، قَالَ: أَلَكَ عِلْمٌ بِمَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْهُ؟ قَالَ: يَسْأَلُنِي، أَوْ يُخْبِرُنِي، الْمَلِكُ، فَإِنْ كَانَ عِنْدِي مِنْهُ عِلْمٌ أَخْبَرْتُهُ، وَإِلَّا دَلَلْتُهُ عَلَى مَنْ يَعْلَمُهُ.

قَالَ: فَأَخْبَرَهُ بِمَا رَأَى. قَالَ: عِلْمُ ذَلِكَ عِنْدَ خَالٍ لِي يَسْكُنُ مَشَارِفَ الشَّامِ، يُقَالُ لَهُ: سَطِيحٌ. قَالَ: فَاذْهَبْ إِلَيْهِ فَاسْأَلْهُ وَائْتِنِي بِتَأْوِيلِ مَا عِنْدَهُ. فَنَهَضَ عَبْدُ الْمَسِيحِ حَتَّى قَدِمَ عَلَى سَطِيحٍ، وَقَدْ أَشْفَى عَلَى الْمَوْتِ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَحَيَّاهُ، فَلَمْ يُحِرْ جَوَابًا، فَأَنْشَدَ عَبْدُ الْمَسِيحِ يَقُولُ:

أَصَمُّ أَمْ يَسْمَعُ غِطْرِيفُ الْيَمَنْ ... أَمْ فَادَ فَازْلَمَّ بِهِ شَأْوُ الْعَنَنْ

يَا فَاصِلَ الْخُطَّةِ أَعْيَتْ مَنْ وَمَنْ ... وَكَاشِفَ الْكُرْبَةِ عَنْ وَجْهِ غَضِنْ

أَتَاكَ شَيْخُ الْحَيِّ مِنْ آلِ سَنَنْ ... وَأُمُّهُ مِنْ آلِ ذِئْبِ بْنِ حَجَنْ

أَزْرَقُ نَهْمُ النَّابِ صَرَّارُ الْأُذُنْ ... أَبْيَضُ فَضْفَاضُ الرِّدَاءِ وَالْبَدَنْ

رَسُولُ قَيْلِ الْعُجْمِ يَسْرِي بِالرَّسَنْ لَا يَرْهَبُ الرَّعْدَ وَلَا رَيْبَ الزَّمَنْ
تَجُوبُ بِيَ الْأَرْضُ عَلَنْدَاةٌ شَزَنْ تَرْفَعُنِي وَجْنًا وَتَهْوِي بِي وَجَنْ
حَتَّى أَتَى عَارِي الْجَآجِي وَالْقَطَنْ تَلُفُّهُ فِي الرِّيحِ بَوْغَاءُ الدِّمَنْ
كَأَنَّمَا حُثْحِثَ مِنْ حِضْنَيْ ثَكَنْ

قَالَ: فَفَتَحَ سَطِيحٌ عَيْنَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: عَبْدُ الْمَسِيحِ ، عَلَى جَمَلٍ مُسِيحٍ، إِلَى سَطِيحٍ، وَقَدْ أَوْفَى عَلَى الضَّرِيحِ، بَعَثَكَ مَلِكُ بَنِي سَاسَانَ، لِارْتِجَاسِ الْإِيوَانِ، وَخُمُودِ النِّيرَانِ، وَرُؤْيَا الْمُوبَذَانِ، رَأَى إِبِلًا صِعَابًا، تَقُودُ خَيْلًا عِرَابًا، قَدْ قَطَعَتْ دِجْلَةَ وَانْتَشَرَتْ فِي بِلَادِهَا. يَا عَبْدَ الْمَسِيحِ، إِذَا كَثُرَتِ التِّلَاوَةُ، وَظَهَرَ صَاحِبُ الْهِرَاوَةِ، وَفَاضَ وَادِي السَّمَاوَةِ، وَغَاضَتْ بُحَيْرَةُ سَاوَةَ، وَخَمَدَتْ نَارُ فَارِسَ- فَلَيْسَ الشَّامُ لِسَطِيحٍ شَامًا، يَمْلِكُ مِنْهُمْ مُلُوكٌ وَمَلِكَاتٌ، عَلَى عَدَدِ الشُّرُفَاتِ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ آتٍ. ثُمَّ قَضَى سَطِيحٌ مَكَانَهُ، فَنَهَضَ عَبْدُ الْمَسِيحِ إِلَى رحله وهو يقول:

شَمِّرْ فَإِنَّكَ مَاضِي الْهَمِّ شِمِّيرُ لَا يُفْزِعَنَّكَ تَفْرِيقٌ وَتَغْيِيرُ
إِنْ يُمْسِ مُلْكُ بَنِي سَاسَانَ أَفْرَطَهُمْ فَإِنَّ ذَلِكَ أَطْوَارٌ دَهَارِيرُ
فَرُبَّمَا رُبَّمَا أَضْحَوْا بِمَنْزِلَةٍ يَهَابُ صَوْلَتَهَا الْأُسْدُ الْمَهَاصِيرُ
مِنْهُمْ أَخُو الصَّرْحِ بَهْرَامٌ وَإِخْوَتُهُ وَالْهُرْمُزَانُ وَسَابُورٌ وَسَابُورُ
وَالنَّاسُ أَوْلَادُ عَلَّاتٍ فَمَنْ عَلِمُوا أَنْ قَدْ أَقَلَّ فَمَحْقُورٌ وَمَهْجُورُ
وَهُمْ بَنُو الْأُمِّ، أَمَّا إِنْ رَأَوْا نَشَبًا فَذَاكَ بِالْغَيْبِ مَحْفُوظٌ وَمَنْصُورُ
وَالْخَيْرُ وَالشَّرُّ مَقْرُونَانِ فِي قَرَنٍ وَالْخَيْرُ مُتَّبَعٌ وَالشَّرُّ مَحْذُورُ

قَالَ: فَلَمَّا قَدِمَ عَبْدُ الْمَسِيحِ عَلَى كِسْرَى فَأَخْبَرَهُ بِقَوْلِ سَطِيحٍ، فَقَالَ: إِلَى أَنْ يَمْلِكَ مِنَّا أَرْبَعَةَ عَشَرَ مَلِكًا كَانَتْ أُمُورٌ وَأُمُورٌ. فَمَلَكَ مِنْهُمْ عَشَرَةٌ فِي أَرْبَعِ سِنِينَ، وَالْبَاقُونَ إِلَى أَنْ قُتِلَ [عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ] رضي الله عنه .

قُلْتُ: وَلِسَطِيح قِصَّةٌ أُخْرَى فِي إِخْبَارِهِ، حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ، مَنْ لَقِيَهُ مِنْ قُرَيْشٍ- مِنْهُمْ عَبْدُ مَنَافِ بْنُ قُصَيٍّ- بِأَخْوَالِ النَّبِيِّ، ﷺ، وَخُلَفَائِهِ بَعْدَهُ. وَلَهُ قِصَّةٌ أُخْرَى. وَلِشِقٍّ فِي تَأْوِيلِ رُؤْيَا رَبِيعَةَ بْنِ نَصْرٍ اللَّخْمِيِّ .

Mahzûm b. Hâni el-Mahzûmî'nin bildirdiğine göre babası şöyle anlatıyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) doğduğu gece Kisrâ'nın sarayının sütunları sarsıldı ve on dört burç yıkıldı. Mecusilerin bin yıldır sönmeyen ateşi söndü. Savâ gölü kurudu. Mûbezân, bir takım serkeş devenin bir sürü Arap atını Dicle'den aşırıp İran topraklarına götürdüğünü gördü.

Kisrâ sütunların sarsılıp burçların yıkılması sebebiyle korkuya kapıldı, ancak bu korkusunu kimseye söylemedi. Bir süre cesaretli görünmeye çalıştıysa da sonra vezirlerinden ve ileri gelen kişilerden saklamamayı uygun gördü. Tacını giyip tahtına oturduktan sonra onları çağırıp: "Sizi neden çağırdığımı biliyor musunuz?" diye sordu. Onlar: "Sen bize söylemeden bilemeyiz" cevabını verdiler. Bu sırada Perslerin ateşinin söndüğünü bildiren bir mektup gelince, üzüntüsü daha da arttı ve onlara kendisini korkuya düşüren şeyi anlattı. Mûbezân: "Ey kral! Ben de bu gece bir rüya gördüm" deyip gece gördüğü rüyayı anlattı. Kisrâ: "Ey Mûbezân! Bu neye işaret olabilir?" diye sordu. oradakilerin en bilgini olan Mûbezân: "Araplar tarafından önemli bir şeyin olacağına işaret olabilir" deyince Kisrâ hemen şöyle bir mektup yazdı: "Krallar kralı Kisrâ'dan Nu'mân b. el-Münzir'e: "Hemen bana bir ilim adamı gönder ki, kendisine bazı şeyler sorayım."

Nu'mân b. el-Münzir, Kisrâ'ya Abdulmesîh b. Amr b. Hayyân b. Bukayle el-Ğassânî'yi gönderdi. Kisrâ ona: "Sana soracağım şey konusunda bilgin var mı?" diye sorunca Abdulmesîh: "Kral bana soracağı şeyi sorsun. Eğer bildiğim bir şeyse cevap veririm. Yoksa bunu bilen birisini haber veririm" karşılığını verdi. Kisrâ gördüklerini anlatınca, Abdulmesîh: "Bunu Şam'ın doğusunda ikamet eden Satîh adındaki dayım bilir" dedi. Kisrâ: "Gidip ona sor ve vereceği cevabı bana getir" deyince, Abdulmesîh kalkıp Satîh'in yanına geldi. Bu sırada Satîh ölmek üzereydi. Abdulmesîh ona selam verip halini sordu, ancak Satîh cevap vermedi. Bunun üzerine Abdulmesîh şöyle dedi:

Yemen'in efendisi sağır mı, yoksa işitiyor da, aldırış mı etmiyor?

Yoksa ölüp gitti de, bizleri büsbütün yeis içinde mi bıraktı.

Ey problemleri çözen kişi, Senen'den olan kabile lideri sana geldi.

O, bu problemleri çözmekten aciz kaldı.

Annesi de Zi'b b. Hacen kabilesindendir.

Mavi gözlü, keskin dişli ve söylenenleri dinlemek için kulak kabartan,

Beyaz tenli, geniş abalı, iri bedenli biridir o

Acem hükümdarının elçisidir, gözlerini uyku bürüdü.

İri cüsseli rahvan deve, onu uzak yerlerden getirdi.

Yıldırımlardan ve zamanın kuşkulu hallerinden ürkmeden

Mesafeler katedip tepeler aşarak

Nihayet göğsü ve sırtının altı çıplak bir adama geldi.

Sanki Seken dağının iki yanı sarsıldı da harekete geçen rüzgar,

Çevredeki yığılı topraklarla o çıplağın açık yerlerini örttü.

Satîh şiiri dinledikten sonra şöyle dedi: "Ey Abdülmesîh! Rahvan deveye binip Satîh'in yanına geldi. Satîh ise, ölmek üzeredir. Abdülmesîh'i; Kisrâ'nın sarayı sarsıldığı, Mecusilerin ateşi söndüğü, Mûbezân da rüya gördüğü için, Sasan oğullarının hükümdarı göndermiştir. Mûbezân, rüyasında damızlık develerin, rahvan atları önlerine kattıklarını ve Dicle'yi aşarak öte ülkelere yayıldıklarını görmüştü. Ey Abdülmesîh! Okuma çoğaldığında, büyük bastonun sahibi ortaya çıktığında, Sema ve vadisi taştığında, Sava gölü kuruduğunda, Perslerin ateşi söndüğünde Şam, artık Satîh için Şam olmayacaktır. Şam'a, Kisrâ'nın sarayındaki balkonlar sayısınca kral ve kraliçeler hâkim olacaktır. Gelecek olan her şey, mutlaka gelecektir." Böyle dedikten sonra Satîh yerinden ayrıldı. Abdülmesîh de kalkıp şu şiiri okuyarak bineğine bindi:

Haydi, paçaları sıva bakalım. Sen, azimli ve girişkensin.

Hiçbir ayırma ve değiştirme, seni korkutmasın.

Sasanîlerin memleketi elden giderse, bu onları korkutur.

Halbuki zamanın devir ve dönemleri var.

Onlar bir yere geldiklerinde, saldırılarından aslanlar bile korkar.

Sarh'ın kardeşi Behram ve kardeşleri ile Hürmüzan ve Sabur, onlardandır.

İnsanlar, baba bir kardeşler gibidirler.

Birinin gücünün azaldığını bildiler mi, artık o hakir olur ve terk edilir.

Onları, çalgılar eğlendirirken ortaya çıkarlar.

Bunlarsa ana bir kardeşlerdir.

Bir mal ve akar gördüklerinde böyle yaparlar.

Diğerleri gayb tarafından korunup yardım görürler.

İyilikle kötülük, aynı ölçüde ve birbirlerine bitişiktir.

İyiliğin peşinden gidilir, kötülüktense kaçınılır.

Abdulmesîh, Kisrâ'nın yanına gelip Satîh'in söylediklerini anlatınca Kisrâ: "Demek bizden on dört kral çıkıncaya kadar hâkimiyetimiz sürecek" dedi. Ancak dört yıl içinde onlardan on kral geldi. Kalan dört kral ise Hz. Osmân'ın katledilişine kadar hüküm sürdü.[1]

Derim ki: Satîh'in bu konuda başka bir kıssası vardır ve şöyledir: Mekke'ye geldiği zaman onu karşılayanlar arasında Kureyş'ten Abdimenâf b. Kusay, Hz. Peygamber'in hallerini ve O'ndan sonra gelecekleri habir vermiştir. Onun ve Rabîa b. Nasr el-Lahmî'nin rüyasını tevil eden Şıkk'ın da bir kıssası daha vardır.

بَابُ ذِكْرِ رَضَاعِ النَّبِيِّ، ﷺ، وَمُرْضِعَتِهِ وَحَاضِنَتِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Emzirilmesi ve Süt Annesi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: فَدُفِعَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، إِلَى أُمِّهِ، وَالْتُمِسَ لَهُ الرُّضَعَاءُ، وَاسْتُرْضِعَ لَهُ مِنْ حَلِيمَةَ بِنْتِ أَبِي ذويب. وَأَبُو ذُؤَيْبٍ: عَبْدُ

---

[1] İbn Hişâm, *Siyer* (1/11-14), Ebû Nuaym, *Delâil* (96-99), Taberi, *Târih* (2/131-132) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye* (2/268-269) ve Suyûtî, *Hasâis* (1/51).

اللهِ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ شِجْنَةَ بْنِ جَابِرِ بْنِ رِزَامِ بْنِ نَاصِرَةَ بْنِ سَعْدِ بْنِ بَكْرِ بْنِ هَوَازِنَ بْنِ مَنْصُورِ بْنِ عِكْرِمَةَ بْنِ خَصَفَةَ بْنِ قَيْسِ عَيْلَانَ بْنِ مُضَرَ.

وَاسْمُ أَبِي رَسُولِ اللهِ، ﷺ، الَّذِي أَرْضَعَهُ: الْحَارِثُ بْنُ عَبْدِ الْعُزَّى بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ مَلَّانَ بْنِ نَاصِرَةَ بْنِ سَعْدِ بْنِ بَكْرِ بْنِ هَوَازِنَ. وَإِخْوَتُهُ مِنَ الرَّضَاعَةِ: عبد الله بن الحارث، وَأُنَيْسَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ، وَحُذَافَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ- وَهِيَ الشَّيْمَاءُ، غَلَبَ عَلَيْهَا ذَلِكَ فَلَا تُعْرَفُ فِي قَوْمِهَا إِلَّا بِهِ. وَهِيَ لِحَلِيمَةَ بِنْتِ أَبِي ذُؤَيْبٍ، أُمِّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ .

وَذَكَرُوا أَنَّ الشَّيْمَاءَ كَانَتْ تَحْضِنُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، مَعَ أُمِّهِ إِذْ كَانَ عِنْدَهُمْ.

İbn İshâk der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) doğunca annesine verildi ve kendisine bir sün anne arandı. Sün annesi de Halîme binti Ebî Zueyb oldu. Ebû Zueyb'in adı, Abdullah b. el-Hâris b. Şicne b. Câbir b. Rızâm b. Nâsıra b. Sa'd b. Bekr b. Hevâzin b. Mansîr b. İkrime b. Hafsa b. Kays b. Mudar'dır.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) süt babasının adı, Hâris b. Abdiluzza b. Rifâa b. Mallân b. Nâsıra b. Sa'd b. Bekr b. Hevâzin'dir.

Sütkardeşleri, Abdullah b. el-Hâris, Üneyse binti'l-Hâris, Huzâfe binti'l-Hâris –Şeymâ- dır. Huzâfe, Şeymâ adıyla tanındı ve o, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) süt annesi Halîme binti Zueyb'in kızıdır.[1]

Söylendiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) süt annesinin yanındayken Şeyma, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) taşırdı.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ [الْحَافِظُ] ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ إسحاق، قال: حَدَّثَنِي جَهْمُ بْنُ أَبِي جَهْمٍ- مَوْلَى لِامْرَأَةٍ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، كَانَتْ عِنْدَ الْحَارِثِ بْنِ حَاطِبٍ، فَكَانَ يُقَالُ: مَوْلَى الْحَارِثِ بْنِ حَاطِبٍ- قَالَ: حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، يَقُولُ: حُدِّثْتُ عَنْ حَلِيمَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ ، أُمِّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، الَّتِي أَرْضَعَتْهُ، أَنَّهَا قَالَتْ : قَدِمْتُ مَكَّةَ فِي نِسْوَةٍ مِنْ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ، أَلْتَمِسُ بِهَا الرُّضَعَاءَ ، وَفِي سَنَةٍ شَهْبَاءَ ، فَقَدِمْتُ عَلَى أَتَانٍ لِيَ قَمْرَاءَ كَانَتْ أَذَمَّتْ بِالرَّكْبِ، وَمَعِي صَبِيٌّ لَنَا، وَشَارِفٌ لَنَا، وَاللهِ مَا تَبِضُّ بِقَطْرَةٍ، وَمَا نَنَامُ لَيْلَنَا ذَلِكَ أَجْمَعَ مَعَ صَبِيِّنَا ذَاكَ، مَا يَجِدُ فِي

---

[1] İbn Hişâm, *Siyer* (1/173).

ثَدْيَيَّ مَا يُغْنِيهِ، وَلَا فِي شَارِفِنَا مَا يُغَذِّيهِ، فقدمنا مكّة، فو الله مَا عَلِمْتُ مِنَّا امْرَأَةً إِلَّا وَقَدْ
عُرِضَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَتَأْبَاهُ، إِذَا قِيلَ: إِنَّهُ يَتِيمٌ تَرَكْنَاهُ، قُلْنَا: مَاذَا عَسَى أَنْ تَصْنَعَ
إِلَيْنَا أُمُّهُ؟ إِنَّمَا نَرْجُو المعروف من أب الْوَلِيدِ، وَأَمَّا أُمُّهُ فَمَاذَا عَسَى أَنْ تَصْنَعَ إِلَيْنَا. فو الله
مَا بَقِيَ مِنْ صَوَاحِبِي امْرَأَةٌ إِلَّا أَخَذَتْ رَضِيعًا غَيْرِي. فَلَمَّا لَمْ أَجِدْ رَضِيعًا غَيْرَهُ قُلْتُ لِزَوْجِي
الحارث بن عبد العزى: وَاللهِ إِنِّي لَأَكْرَهُ أَنْ أرجع مِنْ بَيْنِ صَوَاحِبِي لَيْسَ مَعِي رَضِيعٌ،
لَأَنْطَلِقَنَّ إِلَى ذَلِكَ الْيَتِيمِ فَلَآخُذَنَّهُ. فَقَالَ: لَا عَلَيْكِ. فَذَهَبْتُ فَأَخَذْتُهُ، فو الله مَا أَخَذْتُهُ إِلَّا
أَنِّي لَمْ أَجِدْ غَيْرَهُ، فَمَا هُوَ إِلَّا أَنْ أَخَذْتُهُ فَجِئْتُ بِهِ إِلَى رَحْلِي ، فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ ثَدْيَايَ بِمَا شَاءَ
مِنْ لَبَنٍ، فَشَرِبَ حَتَّى رَوِيَ، وَشَرِبَ أَخُوهُ حَتَّى رَوِيَ، وَقَامَ صَاحِبِي إِلَى شَارِفِنَا تِلْكَ، فَإِذَا
إِنَّهَا لَحَافِلٌ ، فَحَلَبَ مَا شَرِبَ، وَشَرِبْتُ حَتَّى رَوِينَا. فَبِتْنَا بِخَيْرِ لَيْلَةٍ، فَقَالَ صَاحِبِي: يَا
حَلِيمَةُ! وَاللهِ إِنِّي لَأُرَاكِ قَدْ أَخَذْتِ نَسَمَةً مُبَارَكَةً، أَلَمْ تَرَيْ مَا بِتْنَا بِهِ اللَّيْلَةَ مِنَ الْخَيْرِ
وَالْبَرَكَةِ حِينَ أَخَذْنَاهُ؟ فَلَمْ يَزَلِ اللهُ ﷻ يَزِيدُنَا خَيْرًا حَتَّى خَرَجْنَا رَاجِعِينَ إِلَى بِلَادِنَا، فو
الله لَقَطَعَتْ أَتَانِي بِالرَّكْبِ حَتَّى مَا يَتَعَلَّقُ بِهَا حِمَارٌ، حَتَّى إِنَّ صَوَاحِبَاتِي يَقُلْنَ: وَيْلَكِ يَا
ابْنَةَ أَبِي ذُؤَيْبٍ، أَهَذِهِ أَتَانُكِ الَّتِي خَرَجْتِ عَلَيْهَا مَعَنَا؟ فَأَقُولُ: نَعَمْ، وَاللهِ إِنَّهَا لَهِيَ. فَيَقُلْنَ:
وَاللهِ إِنَّ لَهَا لَشَأْنًا. حَتَّى قَدِمْنَا أَرْضَ بَنِي سَعْدٍ، وَمَا أَعْلَمُ أَرْضًا مِنْ أَرْضِ اللهِ، ﷻ،
أَجْدَبَ مِنْهَا، فَإِنْ كَانَتْ غَنَمِي لَتَسْرَحُ، ثُمَّ تَرُوحُ شِبَاعًا لَبَنًا ، فَنَحْلُبُ مَا شِئْنَا، وَمَا حَوْلَنَا
أَحَدٌ تَبِضُّ لَهُ شَاةٌ بِقَطْرَةِ لَبَنٍ، وَإِنَّ أَغْنَامَهُمْ لَتَرُوحُ جِيَاعًا، حَتَّى إِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ لِرُعْيَانِهِمْ :
وَيْحَكُمْ!! انْظُرُوا حَيْثُ تَسْرَحُ غَنَمُ ابْنَةِ أَبِي ذُؤَيْبٍ، فَاسْرَحُوا مَعَهُمْ. فَيَسْرَحُونَ مَعَ غَنَمِي
حَيْثُ تَسْرَحُ، فَيُرِيحُونَ أَغْنَامَهُمْ جِيَاعًا مَا فِيهَا قَطْرَةُ لَبَنٍ، وَتَرُوحُ غَنَمِي شِبَاعًا لَبَنًا نَحْلُبُ
مَا شِئْنَا . فَلَمْ يَزَلِ اللهُ، ﷻ ، يُرِينَا الْبَرَكَةَ وَنَتَعَرَّفُهَا حَتَّى بَلَغَ سَنَتَيْهِ، فَكَانَ يَشِبُّ شَبَابًا لَا
يشبه الغلمان، فو الله مَا بَلَغَ السَّنَتَيْنِ حَتَّى كَانَ غُلَامًا جَفْرًا ، فَقَدِمْنَا بِهِ عَلَى أُمِّهِ وَنَحْنُ
أَضَنُّ شَيْءٍ بِهِ مِمَّا رَأَيْنَا فِيهِ مِنَ الْبَرَكَةِ. فَلَمَّا رَأَتْهُ أُمُّهُ، قُلْنَا لَهَا: يَا ظِئْرُ ، دَعِينَا نَرْجِعُ بِبُنَيِّنَا
هَذِهِ السَّنَةَ الْأُخْرَى، فَإِنَّا نَخْشَى عَلَيْهِ وباء مكة، فو الله مَا زِلْنَا بِهَا حَتَّى قَالَتْ: فَنَعَمْ،
فَسَرَّحَتْهُ مَعَنَا، فَأَقَمْنَا بِهِ شَهْرَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً، فَبَيْنَا هُوَ خَلْفَ بُيُوتِنَا مَعَ أَخٍ لَهُ مِنَ الرَّضَاعَةِ فِي
بَهْمٍ لَنَا، جَاءَنَا أَخُوهُ ذَلِكَ يَشْتَدُّ، فَقَالَ: ذَاكَ أَخِي الْقُرَشِيُّ، قَدْ جَاءَهُ رَجُلَانِ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ
بَيَاضٌ، فَأَضْجَعَاهُ، فَشَقَّا بَطْنَهُ. فَخَرَجْتُ أَنَا وَأَبُوهُ نَشْتَدُّ نَحْوَهُ، فَنَجِدُهُ قَائِمًا مُنْتَقِعًا لَوْنُهُ،

فَاعْتَنَقَهُ أَبُوهُ، فَقَالَ: أَيْ بُنَيَّ! مَا شَأْنُكَ؟ فَقَالَ جَاءَنِي رَجُلَانِ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بِيَاضٌ، فَأَضْجَعَانِي، فَشَقَّا بَطْنِي، ثُمَّ اسْتَخْرَجَا مِنْهُ شَيْئًا، فَطَرَحَاهُ، ثُمَّ رَدَّاهُ كَمَا كَانَ. فَرَجَعْنَا بِهِ مَعَنَا، فَقَالَ أَبُوهُ: يَا حَلِيمَةُ، لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ ابْنِي قَدْ أُصِيبَ، فَانْطَلِقِي بِنَا، فَلْنَرُدَّهُ إِلَى أَهْلِهِ قَبْلَ أَنْ يَظْهَرَ فِيهِ مَا نَتَخَوَّفُ. قَالَتْ حَلِيمَةُ: فَاحْتَمَلْنَاهُ، فَلَمْ تُرَعْ أُمُّهُ إِلَّا بِهِ قَدْ قَدِمْنَا بِهِ عَلَيْهَا، فَقَالَتْ: مَا رَدَّكُمَا بِهِ؟ فَقَدْ كُنْتُمَا عَلَيْهِ حَرِيصَيْنِ، فَقُلْنَا لَهَا: لَا وَاللهِ يَا ظِئْرُ، إِلَّا أَنَّ اللهَ، ﷻ ، قَدْ أَدَّى عَنَّا، وَقَضَيْنَا الَّذِي عَلَيْنَا، فَقُلْنَا نَخْشَى الْإِتْلَافَ وَالْأَحْدَاثَ نَرُدُّهُ عَلَى أَهْلِهِ، قَالَتْ: مَا ذَاكَ بِكُمَا، فَاصْدُقَانِي شَأْنَكُمَا، فَلَمْ تَدَعْنَا حَتَّى أَخْبَرْنَاهَا خَبَرَهُ. قَالَتْ: أَخِشِيتُمَا عَلَيْهِ الشَّيْطَانَ؟ كَلَّا، وَاللهِ مَا لِلشَّيْطَانِ عَلَيْهِ سَبِيلٌ، وَإِنَّهُ لَكَائِنٌ لِابْنِي هَذَا شَأْنٌ، أَلَا أُخْبِرُكُمَا خَبَرَهُ؟ قُلْنَا: بَلَى، قَالَتْ: حَمَلْتُ بِهِ، فَمَا حَمَلْتُ حَمْلًا قَطُّ أَخَفَّ مِنْهُ، فَأُرِيتُ فِي الْمَنَامِ حِينَ حَمَلْتُ بِهِ كَأَنَّهُ خَرَجَ مِنِّي نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ الشَّامِ، ثُمَّ وَقَعَ حِينَ وَلَدَتْهُ وُقُوعًا مَا يَقَعُهُ الْمَوْلُودُ، مُعْتَمِدًا عَلَى يَدَيْهِ، رَافِعًا رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَدَعَاهُ عنكما .

قُلْتُ: وَقَدْ رَوَى مُحَمَّدُ بْنُ زَكَرِيَّا الْغَلَابِيُّ بِإِسْنَادِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ حَلِيمَةَ، هَذِهِ الْقِصَّةَ بِزِيَادَاتٍ كَثِيرَةٍ، وَهِيَ لِي مَسْمُوعَةٌ، إِلَّا أَنَّ «مُحَمَّدَ بْنَ زَكَرِيَّا» هَذَا مُتَّهَمٌ [بِالْوَضْعِ] فَالِاقْتِصَارُ عَلَى مَا هُوَ مَعْرُوفٌ عِنْدَ أَهْلِ الْمَغَازِي أَوْلَى. وَاللهُ أَعْلَمُ.

ثُمَّ إِنِّي اسْتَخَرْتُ اللهَ، ﷻ ، فِي إِيرَادِهَا، فَوَقَعَتِ الْخِيرَةُ عَلَى إِلْحَاقِهِ بِمَا تَقَدَّمَهُ مِنْ نَقْلِ أَهْلِ الْمَغَازِي، لِشُهْرَتِهِ بَيْنَ الْمَذْكُورِينَ .

Abdullah b. Câfer b. Ebî Tâlib der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) süt annesi Halîme binti el-Hâris'in şöyle dediği bildirildi: Kıtlığın olduğu bir yılda diğer dişi merkebime binerek Sa'd b. Bekr kabilesinden bazı kadınlarla emzirecek çocuk bulmak için Mekke'ye geldim. Yanımda bir oğlumuz ve yaşlı bir devemiz vardı. Vallahi deve bir damla bile süt vermiyordu. Sütüm olmadığı ve deve süt vermediği için çocuk ağlayıp durduğundan gece uyuyamıyorduk. Vallahi, Mekke'ye geldiğimizde bizimle gelen bütün kadınlara Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) verilmesi teklif edilmesine rağmen: "Bu yetimdir" denilince hepsi reddetti ve: "Annesi bize ne verebilecek ki? Biz alacağımız çocuğun babasından ihsanlar umarak onları alıyoruz. Annesi bize ne verebilir ki?" diyordu. Vallahi benden başka bütün kadınlar emzirecek çocuk aldı,

sadece ben emzirecek birini bulamadım ve kocam Hâris b. Abdiluzza'ya: "Vallahi; ben arkadaşlarım arasında emzirecek bir çocuk almadan geri dönmeyi istemiyorum. Gidip o yetimi alacağım" dedim. Kocam: "Bunu yapmanda bir sakınca yoktur" deyince gidip onu aldım. Vallahi başka birini bulamadığım için onu almıştım. Onu kucağıma koyar koymaz, onun yüzünden memelerime dilediğim kadar süt geldi. Bebek ve kardeşi kanıncaya kadar süt emdiler. Kocam kalkıp o yaşlı ve sütsüz devemizin yanına vardığında memelerinin sütle dolu olduğunu gördü. Deve bize dilediğimiz kadar süt verdi. Kocam doyasıya içti. Ben de aynı şekilde doyup kanıncaya kadar süt içtim. Karnımız tok, su ve süte ihtiyaç duymadığımız hayırlı bir gece geçirdik. Kocam: "Ey Halîme! Senin pek mübarek bir çocuk almış olduğun görüşündeyim. Onu aldıktan sonra nasıl da bereketli bir gece geçirdiğimizi görüyor musun?" dedi.

Memleketimize dönünceye kadar bu bereket devam etti. Vallahi merkebim kafiledekilerin hepsinin önüne geçti. Hiçbirisi ona yetişemiyordu. Hatta onlar şöyle diyorlardı: "Ey Ebû Zueyb'in kızı! Bu, senin gelirken üzerine bindiğin merkep mi?" Ben onlara: "Evet, vallahi" diyordum. Onlar da: "Bu merkebin şaşılacak bir durumu var" diyorlardı.

Nihayet, Sa'd oğulları diyarındaki evlerimize geldik. Allah'ın yarattığı yerlerin en kurağına gelmiştik. Benim davarlarım otlanmaya gidip geldiğinde tok ve sütle dolu olurdu ve dilediğimiz kadar süt sağardık. Etrafımızda olanların davarları ise aç ve bitkin bir halde dönüyorlar ve bir damla bile süt vermiyorlardı. Sürü sahipleri çobanlarına: "Yazıklar olsun size! Ebû Zueyb'in kızının çobanı nerede otlatıyorsa, siz de onunla birlikte otlatsanıza" diyorlardı. Onlar, benim davarlarımın olduğu yerlerde otlatıyorlar; ama onların davarları, karınları aç, sütsüz, benim davarlarım ise memeleri süt dolu olarak dönüyordu.

Bu durum Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iki yaşına gelinceye kadar böyle devam etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hiçbir çocuğun büyümediği kadar hızlı büyüyüp gelişiyordu. Vallahi iki yaşına gelince iri ve gösterişli bir çocuk olmuştu. Onu annesine götürdüğümüzde, onun sebebiyle gördüğümüz hayır ve bereketten dolayı yanımızda bir müddet daha tutmaya çok istekliydik. Annesi onu görünce ona: "Bırak ta bunu gelecek yıl getirelim. Mekke'de veba hastalığına yakalanmasından korkuyoruz" dedik. Vallahi o kadar ısrar ettik ki sonunda: "Olur" deyip Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) bizimle yolladı. Onu

yanımızda iki veya üç ay kaldıktan sonra bir gün bir süt kardeşiyle beraber evlerimizin arkasındayken, süt kardeşi gelip: "Kureyşli o kardeşime beyaz giysili iki adam gelip onu yatırdılar ve karnını yardılar" dedi. (Süt) babasıyla birlikte koşarak yanına gittiğimizde renginin sararmış bir şekilde ayakta durduğunu gördük. Babası onu kucaklayıp: "Evladım! Neyin var?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Beyaz giysili iki adam gelip beni yatırarak karnımı yardılar, sonra içinden bir şey çıkarıp attılar, sonra beni eski halime getirdiler" dedi. Onu eve götürdüğümüzde babası: "Ey Halîme! Oğluma bir şey olmasından korktum. Haydi başına korktuğumuz bir şey gelmeden gidip onu ailesine verelim" dedi. Halîme şöyle dedi: Onu alıp annesine gittiğimizde, annesi endişeye kapılıp: "Neden onu geri getirdiniz? Onu yanınızda alıkoymayı çok istiyordunuz" dedi. Biz: "Allah bize görevimizi yerine getirmeyi nasib etti. Onun başına bir şey gelmesinden korkuyoruz" dedik. Âmine: "Neyiniz var? Bana doğruyu söyleyin" deyip olanları kendisine anlatmadıkça bizi bırakmadı. Âmine şöyle dedi: "Şeytanın ona zarar vermesinden mi korktunuz. Hayır vallahi! Şeytan ona zarar veremez. Şüphesiz oğlumun büyük bir şanı olacaktır. Size onun haberini bildireyim mi?" Biz: "Olur, bildir" karşılığını verince şöyle dedi: "Ona hamile kaldığımda, bana hamilelikten daha kolay bir şey yoktu. Ona hamile kaldığım zaman rüyamda, benden Şam saraylarını aydınlatan bir nurun çıktığını gördüm. Doğduğu zaman, o, başka çocukların yere düştükleri gibi düşmeyip ellerini yere dayamış, başını semaya kaldırmış olarak doğdu. Onu bana bırakın."[1]

Muhammed b. Zekeriyyâ el-Galâbî bunu aynı isnâdla İbn Abbâs'tan, Halîme'den daha uzun bir şekilde nakletmiştir. Ancak Muhammed b. Zekeriyyâ uydurma hadis nakletmekle itham edilmiştir. Megâzî alimleri muhtasar olan rivayetin daha sahih olduğunu söylemiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ. قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ الْعُمَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَكَرِيَّا الْغَلَابِيُّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ: سُلَيْمَانَ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ: عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَتْ حَلِيمَةُ بِنْتُ أَبِي ذُؤَيْبٍ الَّتِي أَرْضَعَتِ النَّبِيَّ، ﷺ، تُحَدِّثُ أَنَّهَا لَمَّا

---

[1] İbn Hişâm, *Siyer* (1/176), İbn Sa'd, *Tabakât* (1/112) ve Ebû Nuaym, *Delâilu'n-Nubuvve* (111) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/275).

فطمتُ رسولَ الله ﷺ، تكلّمَ، قالتْ: سمعتُهُ يقولُ كلامًا عجيبًا: سمعتُهُ يقولُ: اللهُ أكبرُ كبيرًا، والحمدُ للّهِ كثيرًا، وسُبحانَ اللهِ بُكرةً وأصيلًا، فلمّا ترعرعَ كانَ يخرجُ فينظرُ إلى الصّبيانِ يلعبونَ فيجتنبُهُمْ. فقالَ لي يومًا منَ الأيّامِ: يا أماه! مالي لا أرى إخوتي بالنّهارِ؟ قُلتُ: فدتكَ نفسي، يرعونَ غنمًا لنا فيروحونَ منْ ليلٍ إلى ليلٍ. فأسبلَ عينيهِ فبكى، فقالَ: يا أُمّاهُ، فما أصنعُ ههُنا وحدي؟ ابعثيني معهُمْ. قلتُ: أو تحب ذلكَ؟ قالَ: نعمْ. قالَتْ: فلمّا أصبحَ دهنتُهُ، وكحّلتُهُ، وقمّصتُهُ، وعمدتُ إلى خرزةِ جزعٍ يمانيةٍ فعلّقتُ في عنقهِ منَ العينِ. وأخذَ عصًا وخرجَ معَ إخوتهِ، فكانَ يخرجُ مسرورًا ويرجعُ مسرورًا، فلمّا كانَ يومًا منْ ذلكَ خرجُوا يرعَوْنَ بَهْمًا لنا حولَ بيوتنا، فلمّا انتصفَ النّهارُ إذا أنا بابني «ضمرَةَ» يعدو فزعًا، وجبينُهُ يرشحُ قدْ علاهُ البُهْرُ باكيًا يُنادي: يا أبتِ يا أمّهْ ويا أُمّهْ، الحقا أخي محمّدًا فما تلحقاهُ إلّا ميّتًا. قُلْتُ: وما قِصّتُهُ؟ قالَ: بينا نحنُ قيامٌ نترامى ونلعبُ، إذْ أتاهُ رجلٌ فاختطفهُ منْ أوساطنا، وعلا بهِ ذروةَ الجبلِ ونحنُ ننظرُ إليهِ حتّى شقّ منْ صدرهِ إلى عانتهِ، ولا أدري ما فعلَ بهِ، ولا أظنُّكُما تلحقاهِ أبدًا إلّا ميّتًا. قالَتْ: فأقبلتُ أنا وأبوهُ- تعني زوجها- نسعى سعيًا، فإذا نحنُ بهِ قاعدًا على ذروةِ الجبلِ، شاخصًا ببصرهِ إلى السّماءِ، يتبسّمُ ويضحكُ، فأكببتُ عليهِ، وقبّلتُ بينَ عينيهِ، وقلتُ: فدتكَ نفسي، ما الّذي دهاكَ؟ قالَ: خيرًا يا أمّاهُ، بينا أنا السّاعةَ قائمٌ على إخوتي، إذ أتاني رهطٌ ثلاثةٌ، بيدِ أحدهمْ إبريقُ فضّةٍ، وفي يدِ الثّاني طستٌ منْ زمرّدةٍ خضراءَ ملؤُها ثلجٌ، فأخذوني، فانطلقوا بي إلى ذروةِ الجبلِ، فأضجعوني على الجبلِ إضجاعًا لطيفًا، ثمّ شقّ منْ صدري إلى عانتي، وأنا أنظرُ إليهِ، فلمْ أجدْ لذلكَ حسًّا ولا ألمًا، ثمّ أدخلَ يدهُ في جوفي، فأخرجَ أحشاءَ بطني، فغسلها بذلكَ الثّلجِ فأنعمَ غسلَها، ثمّ أعادها. وقامَ الثّاني فقالَ للأوّلِ: تنحَّ،! فقدْ أنجزتَ ما أمركَ اللهُ [بهِ] فدنا منّي، فأدخلَ يدهُ في جوفي، فانتزعَ قلبي وشقّهُ، فأخرجَ منهُ نكتةً سوداءَ مملوءةً بالدّمِ، فرمى بها، فقالَ: هذا حظُّ الشّيطانِ منكَ يا حبيبَ اللهِ، ثمّ حشاهُ بشيءٍ كانَ معهُ، وردّهُ مكانهُ، ثمّ ختمهُ بخاتمٍ منْ نورٍ، فأنا السّاعةَ أجدُ بردَ الخاتمِ في عروقي ومفاصلي. وقامَ الثّالثُ فقالَ: تنحّيا، فقدْ أنجزتُما ما أمرَ اللهُ فيهِ، ثمّ دنا الثّالثُ منّي، فأمرّ يدهُ ما بينَ مفرقِ صدري إلى منتهى عانتي، قالَ الملكُ: زنوهُ بعشرةٍ منْ أمّتهِ. فوزنوني فرجحتُهُمْ، ثمّ قالَ: دعوهُ، فلوْ

وَرَتَمُوهُ بِأُمَّتِهِ كُلِّهَا لَرَجَحَ بِهِمْ، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَأَنْهَضَنِي إِنْهَاضًا لَطِيفًا، فَأَكَبُّوا عَلَيَّ، وَقَبَّلُوا رَأْسِي وَمَا بَيْنَ عَيْنَيَّ، وَقَالُوا: يَا حَبِيبَ اللهِ، إِنَّكَ لَنْ تُرَاعَ ، وَلَوْ تَدْرِي مَا يُرَادُ بِكَ مِنَ الْخَيْرِ لَقَرَّتْ عَيْنَاكَ. وَتَرَكُونِي قَاعِدًا فِي مَكَانِي هَذَا، ثُمَّ جَعَلُوا يَطِيرُونَ حَتَّى دَخَلُوا جِبَالَ السَّمَاءِ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِمَا، وَلَوْ شِئْتُ لَأَرَيْتُكِ مَوْضِعَ دُخُولِهِمَا. قَالَتْ: فَاحْتَمَلْتُهُ فَأَتَيْتُ بِهِ مَنْزِلًا مِنْ مَنَازِلِ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ، فَقَالَ لِيَ النَّاسُ: اذْهَبِي بِهِ إِلَى الْكَاهِنِ حَتَّى يَنْظُرَ إِلَيْهِ وَيُدَاوِيَهُ. فَقَالَ: مَا بِي شَيْءٌ مِمَّا تَذْكُرُونَ، وَإِنِّي أَرَى نَفْسِي سَلِيمَةً، وَفُؤَادِي صَحِيحٌ بِحَمْدِ اللهِ. فَقَالَ النَّاسُ: أَصَابَهُ لَمَمٌ أَوْ طَائِفٌ مِنَ الْجِنِّ. قَالَتْ: فَغَلَبُونِي عَلَى رَأْيِي، فَانْطَلَقْتُ بِهِ إِلَى الْكَاهِنِ، فَقَصَصْتُ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ. قَالَ: دَعِينِي أَنَا أَسْمَعُ مِنْهُ، فَإِنَّ الْغُلَامَ أَبْصَرُ بِأَمْرِهِ مِنْكُمْ، تَكَلَّمْ يَا غُلَامُ، قَالَتْ حَلِيمَةُ: فَقَصَّ ابْنِي مُحَمَّدٌ قِصَّتَهُ مَا بَيْنَ أَوَّلِهَا إِلَى آخِرِهَا، فَوَثَبَ الْكَاهِنُ قَائِمًا عَلَى قَدَمَيْهِ، فَضَمَّهُ إِلَى صَدْرِهِ، وَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: يَا آلَ الْعَرَبِ، يَا آلَ الْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ، اقْتُلُوا هَذَا الْغُلَامَ وَاقْتُلُونِي مَعَهُ، فَإِنَّكُمْ إِنْ تَرَكْتُمُوهُ وَأَدْرَكَ مَدْرَكَ الرِّجَالِ لَيُسَفِّهَنَّ أَحْلَامَكُمْ، وَلَيُكَذِّبَنَّ أَدْيَانَكُمْ، وَلَيَدْعُوَنَّكُمْ إِلَى رَبٍّ لَا تَعْرِفُونَهُ، وَدِينٍ تُنْكِرُونَهُ.

قَالَتْ: فَلَمَّا سَمِعْتُ مَقَالَتَهُ انْتَزَعْتُهُ مِنْ يَدِهِ، وَقُلْتُ: لَأَنْتَ أَعْتَهُ مِنْهُ وَأَجَنُّ، وَلَوْ عَلِمْتُ أَنَّ هَذَا يَكُونُ مِنْ قَوْلِكَ مَا أَتَيْتُكَ بِهِ، اطْلُبْ لِنَفْسِكَ مَنْ يَقْتُلُكَ، فَإِنَّا لَا نَقْتُلُ مُحَمَّدًا. فَاحْتَمَلْتُهُ فَأَتَيْتُ بِهِ مَنْزِلِي، فَمَا أَتَيْتُ- يَعْلَمُ اللهُ- مَنْزِلًا مِنْ مَنَازِلِ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ إِلَّا وَقَدْ شَمَمْنَا مِنْهُ رِيحَ الْمِسْكِ الْأَذْفَرِ، وَكَانَ فِي كُلِّ يَوْمٍ يَنْزِلُ عَلَيْهِ رَجُلَانِ أَبْيَضَانِ، فَيَغِيبَانِ فِي ثِيَابِهِ وَلَا يَظْهَرَانِ. فَقَالَ النَّاسُ: رُدِّيهِ يَا حَلِيمَةُ عَلَى جَدِّهِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَأَخْرِجِيهِ مِنْ أَمَانَتِكِ. قَالَتْ: فَعَزَمْتُ عَلَى ذَلِكَ، فَسَمِعْتُ مُنَادِيًا يُنَادِي: هَنِيئًا لَكِ يَا بَطْحَاءَ مَكَّةَ، الْيَوْمَ يُرَدُّ عَلَيْكِ النُّورُ، وَالدِّينُ، وَالْبَهَاءُ، وَالْكَمَالُ، فَقَدْ أَمِنْتِ أَنْ تُخْذَلِينَ أَوْ تَحْزَنِينَ أَبَدَ الْآبِدِينَ وَدَهْرَ الدَّاهِرِينَ. قَالَتْ: فَرَكِبْتُ أَتَانِيَ، وَحَمَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ، بَيْنَ يَدَيَّ، أَسِيرُ حَتَّى أَتَيْتُ الْبَابَ الْأَعْظَمَ مِنْ أَبْوَابِ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ جَمَاعَةٌ، فَوَضَعْتُهُ لِأَقْضِيَ حَاجَةً وَأُصْلِحَ شَأْنِي، فَسَمِعْتُ هَدَّةً شَدِيدَةً، فَالْتَفَتُّ فَلَمْ أَرَهُ، فَقُلْتُ: مَعَاشِرَ النَّاسِ، أَيْنَ الصَّبِيُّ؟ قَالُوا: أَيُّ الصبيان؟ قلت: محمد ابْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، الَّذِي نَضَّرَ اللهُ بِهِ وَجْهِي، وَأَغْنَى عَيْلَتِي، وَأَشْبَعَ جَوْعَتِي، رَبَّيْتُهُ حَتَّى إِذَا أَدْرَكْتُ بِهِ سُرُورِي وَأَمَلِي، أَتَيْتُ بِهِ أَرُدُّهُ وَأُخْرِجُ مِنْ

أَمَانَتِي، فَاخْتُلِسَ مِنْ يَدَيَّ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَمَسَّ قَدَمَيْهِ الْأَرْضُ، وَاللَّاتِ وَالْعُزَّى لَئِنْ لَمْ أَرَهُ لَأَرْمِيَنَّ بِنَفْسِي مِنْ شَاهِقِ هَذَا الْجَبَلِ، وَلَأُتَقَطِّعَنَّ إِرْبًا إِرْبًا. فَقَالَ النَّاسُ [إِنَّا] لَنَرَاكِ غَائِبَةً عَنِ الرُّكْبَانِ، مَا مَعَكِ مُحَمَّدٌ. قَالَتْ: قُلْتُ: السَّاعَةَ كَانَ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ. قَالُوا: مَا رَأَيْنَا شَيْئًا. فَلَمَّا آيَسُونِي وَضَعْتُ يَدَيَّ عَلَى رَأْسِي، فَقُلْتُ: وا محمّداه وا ولداه!! أَبْكَيْتُ الْجَوَارِيَ الْأَبْكَارَ لِبُكَائِي، وَضَجَّ النَّاسُ مَعِي بِالْبُكَاءِ حُرْقَةً لِي، فَإِذَا أَنَا بِشَيْخٍ كَالْفَانِي مُتَوَكِّئًا عَلَى عُكَّازٍ لَهُ. قَالَتْ: فَقَالَ لِي: مالي أراك أيها السَّعْدِيَّةُ تَبْكِينَ وَتَضِجِّينَ؟!! قَالَتْ: فَقُلْتُ: فَقَدْتُ ابْنِي مُحَمَّدًا. قَالَ: لَا تَبْكِيَنَّ، أَنَا أَدُلُّكِ عَلَى مَنْ يَعْلَمُ عِلْمَهُ، وَإِنْ شَاءَ أَنْ يَرُدَّهُ عَلَيْكِ فَعَلَ؟ قَالَتْ: قُلْتُ: دُلَّنِي عَلَيْهِ. قَالَ: الصَّنَمُ الْأَعْظَمُ. قَالَتْ: ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ؟! كَأَنَّكَ لَمْ تَرَ مَا نَزَلَ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى [فِي] اللَّيْلَةِ الَّتِي وُلِدَ فِيهَا مُحَمَّدٌ، ﷺ؟ قَالَ: إِنَّكِ لَتَهْذِينَ وَلَا تَدْرِينَ مَا تَقُولِينَ، أَنَا أَدْخُلُ عَلَيْهِ وَأَسْأَلُهُ أَنْ يَرُدَّهُ عَلَيْكِ. قَالَتْ حَلِيمَةُ: فَدَخَلَ وَأَنَا أَنْظُرُ، فَطَافَ بِهُبَلَ أُسْبُوعًا وَقَبَّلَ رَأْسَهُ، وَنَادَى: يَا سَيِّدَاهُ، لَمْ تَزَلْ مُنْعِمًا عَلَى قُرَيْشٍ، وَهَذِهِ السَّعْدِيَّةُ تَزْعُمُ أَنَّ مُحَمَّدًا قَدْ ضَلَّ. قَالَ: فَانْكَبَّ هُبَلُ عَلَى وَجْهِهِ، فَتَسَاقَطَتِ الْأَصْنَامُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، وَنَطَقَتْ- أَوْ نَطَقَ مِنْهَا- وَقَالَتْ: إِلَيْكَ عَنَّا أَيُّهَا الشَّيْخُ، إِنَّمَا هَلَاكُنَا عَلَى يَدَيْ مُحَمَّدٍ. قَالَتْ: فَأَقْبَلَ الشَّيْخُ لِأَسْنَانِهِ اصْطِكَاكٌ ، ولركبتيه ارتعادا، وَقَدْ أَلْقَى عُكَّازَهُ مِنْ يَدِهِ وَهُوَ يَبْكِي وَيَقُولُ: يَا حَلِيمَةُ لَا تَبْكِي، فَإِنَّ لِابْنِكِ رَبًّا لَا يُضَيِّعُهُ، فَاطْلُبِيهِ عَلَى مَهَلٍ. قَالَتْ: فَخِفْتُ أَنْ يَبْلُغَ الْخَبَرُ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ قَبْلِي، فَقَصَدْتُ قَصْدَهُ، فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ. قَالَ: أَسَعْدٌ نَزَلَ بِكِ أَمْ نُحُوسٌ؟ قَالَتْ: قُلْتُ: بَلْ نَحْسُ الْأَكْبَرِ. فَفَهِمَهَا مِنِّي، وَقَالَ: لَعَلَّ ابْنَكِ قَدْ ضَلَّ مِنْكِ قَالَتْ: قُلْتُ: نَعَمْ، بَعْضُ قُرَيْشٍ اغْتَالَهُ فَقَتَلَهُ. فَسَلَّ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ سَيْفَهُ وَغَضِبَ- وَكَانَ إِذَا غَضِبَ لَمْ يَثْبُتْ لَهُ أَحَدٌ مِنْ شِدَّةِ غَضَبِهِ- فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: يَا يَسِيلُ - وَكَانَتْ دَعْوَتَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ-[قَالَ] : فَأَجَابَتْهُ قُرَيْشٌ بِأَجْمَعِهَا، فَقَالَتْ: مَا قِصَّتُكَ يَا أَبَا الْحَارِثِ؟ فَقَالَ: فُقِدَ ابْنِي مُحَمَّدٌ. فَقَالَتْ قُرَيْشٌ: ارْكَبْ نَرْكَبْ مَعَكَ، فَإِنْ سَبَقْتَ خَيْلًا سَبَقْنَا مَعَكَ، وَإِنْ خُضْتَ بَحْرًا خُضْنَا مَعَكَ. قَالَ: فَرَكِبَ، وَرَكِبَتْ مَعَهُ قُرَيْشٌ، فَأَخَذَ عَلَى أَعْلَى مَكَّةَ، وَانْحَدَرَ عَلَى أَسْفَلِهَا. فَلَمَّا أَنْ لَمْ يَرَ شَيْئًا تَرَكَ النَّاسَ وَاتَّشَحَ بِثَوْبٍ، وَارْتَدَى بِآخَرَ ، وَأَقْبَلَ إِلَى الْبَيْتِ الْحَرَامِ فَطَافَ أُسْبُوعًا، ثُمَّ أَنْشَأَ يقول:

يَا رَبِّ إِنَّ مُحَمَّدًا لَمْ يُوجَدْ فَجَمِيعُ قَوْمِي كُلُّهُمْ مُتَرَدِّدْ

فَسَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي مِنْ جَوِّ الْهَوَاءِ: مَعَاشِرَ الْقَوْمِ ، لَا تَصِيحُوا ، فَإِنَّ لِمُحَمَّدٍ رَبًّا لَا يَخْذُلُهُ وَلَا يُضَيِّعُهُ. فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: يَا أَيُّهَا الْهَاتِفُ، مَنْ لَنَا بِهِ؟ قَالُوا : بِوَادِي تِهَامَةَ عِنْدَ شَجَرَةِ الْيُمْنَى. فَأَقْبَلَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَلَمَّا صَارَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ تَلَقَّاهُ وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلٍ، فَصَارَا جَمِيعًا يَسِيرَانِ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ، إِذَا النَّبِيُّ ﷺ، قَائِمٌ تَحْتَ شَجَرَةٍ يَجْذِبُ أَغْصَانَهَا، وَيَعْبَثُ بِالْوَرَقِ، فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: مَنْ أَنْتَ يَا غُلَامُ؟ فَقَالَ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. قَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: فَدَتْكَ نَفْسِي، وَأَنَا جَدُّكَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ. ثُمَّ احْتَمَلَهُ، وَعَانَقَهُ ، وَلَثَمَهُ، وَضَمَّهُ إِلَى صَدْرِهِ، وَجَعَلَ يَبْكِي، ثُمَّ حَمَلَهُ عَلَى قَرَبُوسِ سَرْجِهِ، وَرَدَّهُ إِلَى مَكَّةَ، فَاطْمَأَنَّتْ قُرَيْشٌ فَلَمَّا اطْمَأَنَّ النَّاسُ نَحَرَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ عِشْرِينَ جَزُورًا، وَذَبَحَ الشَّاءَ وَالْبَقَرَ، وَجَعَلَ طَعَامًا، وَأَطْعَمَ أَهْلَ مَكَّةَ.

قَالَتْ حَلِيمَةُ: ثُمَّ جَهَّزَنِي عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بِأَحْسَنِ الْجِهَازِ وَصَرَفَنِي، فَانْصَرَفْتُ إِلَى مَنْزِلِي وَأَنَا بِكُلِّ خَيْرِ دُنْيَا، لَا أُحْسِنُ وَصْفَ كُنْهِ خَيْرِي. وَصَارَ مُحَمَّدٌ عِنْدَ جَدِّهِ.

قَالَتْ حَلِيمَةُ: وَحَدَّثْتُ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ بِحَدِيثِهِ كُلِّهِ، فَضَمَّهُ إِلَى صَدْرِهِ وَبَكَى، وَقَالَ: يَا حَلِيمَةُ، إِن لَا بَنِي شَأْنًا، وَدِدْتُ أَنِّي أُدْرِكُ ذَلِكَ الزَّمَانَ.

İbn Abbâs anlatıyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) süt annesi Halîme binti Zueyb Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) sütten kestiği zaman konuştuğunu söyleyip şöyle dedi: Acayip sözler söylediğini işittim. Şöyle dediğini işittim: "Allahu Ekber, Allahu Ekber. Büyük övgüler Allah içindir. Sabah akşam Allah'ı bütün noksanlıklardan tenzih ederim." Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) geliştiği zaman çıkıp çocukların oynadığını görür, ancak onlara katılmazdı. Bir gün bana: "Anneciğim! Neden kardeşlerimi gündüz göremiyorum?" diye sorunca: "Canım sana feda olsun. Davarlarımızı geceden otlatmaya gidip gece geliyorlar" cevabını verdim. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerinden yaşlar aktı ve: "Anneciğim! Ben burada tek başıma ne yapıyorum. Beni de onlarla gönder" deyince: "Bunu mu istiyorsun?" diye sordum. Bana: "Evet" cevabını verdi. Sabah olunca saçlarına yağ sürüp gözlerine sürme çektim, gömleğini giydirdim ve bir oğlağın üzerinde olan Yemen işi bir nazar boncuğunu alıp nazardan korunması için boynuna astım. Sonra bir sopa alıp kardeşleriyle beraber gitti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) artık davar otlatmaya mutlu bir şekilde

gıdıp gelıyordu Bir gün evlerimizin etrafında davarları otlatırken gündüzün tam ortasında, oğlum Damra korkmuş bir şekilde kan ter içinde ağlayarak koşup geldi ve: "Babacığım, anacağım koşunuz! Kardeşim Muhammed'e yetişiniz! Koşunuz, ancak onun ölümüne yetişeceksiniz!" diye bağırdı. Ben: "Ona ne oldu?" diye sorunca Damra dedi ki: "Biz oynarken bir adam geldi ve gözümüzün önünden onu alıp dağın zirvesine doğru götürerek karnından göğsüne kadar yardı. Daha sonra ne yaptıklarını bilmiyorum. Onun ancak ölüsüne yetişirsiniz." Ben ve babaları koşarak gittik. Muhammed dağın tepesinde oturmakta ve gözlerini yukarıya dikmiş bakmakta idi. Kendisi tebessüm ediyor ve gülüyordu. Hemen kendisini kucaklayıp bağrıma bastım ve: "Canım sana feda olsun! Sana bir şey mi oldu?" deyip iki gözü arasından öptüm. O bana şöyle cevap verdi:

"Hayırdır, iyiliktir! Ben kardeşlerimle dururken üç adam geldi. Bu üç adamdan birinin elinde gümüş bir ibrik, diğerinin elinde yeşil zümrütten içi karla dolu bir leğen vardı. Beni alıp dağın zirvesine götürdüler ve burada usulca yere yatırıp göğsümden karnıma kadar yardılar. Ben ne yaptıklarına bakıyor, hiç acı duymuyordum. Sonra göğsümü yaran adam, elini karnımın içine sokup orada ne varsa dışarı çıkardı ve tastaki kar ile bir güzelce yıkadı. Sonra tekrar yerine koydu. İkinci adam buna: «Sen çekil bakalım, sen Allah'ın sana emrettiğini yerine getirdin!» deyip bana yaklaştı ve elini karnımın içine sokarak kalbimi dışarı çıkardı, yararak içinden kanla dolu bir şey çıkardı ve onu atıp: «İşte bu, şeytanın nasibidir! Onu senin içinden çıkarıp atıyoruz, ey Allah'ın Habîb'i!» dedi. Sonra kalbimi ince bir şeye sararak tekrar yerine koydu. Sonra göğsümü kapatıp nurdan bir mühür ile mühürledi. Göğsüme vurduğu mühür o kadar soğuk idi ki, hâlâ vücudumda onun serinliğini duymaktayım. Sonra üçüncü şahıs onlara: «Siz ikiniz de şöyle kenarda durun! Sizler, Allah'ın yapılmasını sizlere emrettiğini yaptınız!» dedi. Onlar da çekildiler. Bu üçüncü adam bana yaklaşıp göğsümün yarılıp kapatılan kısmı üzerinde elini gezdirdi ve: «Haydin bakalım, onu ümmetinden on kişi ile tartınız!» dedi. Tarttılar ve ben, ümmetimden on kişiden daha ağır geldim. Sonra o dedi ki: «O'nu bırakın! Eğer siz Onu, bütün ümmeti ile tartsanız, o yine bütün ümmetinden daha ağır gelir.» Sonra o üçüncü şahıs, elimden tuttu ve usulca beni yerimde doğrulttu. Sonra her üçü beni kucaklayıp alnımdan ve başımdan öperek tebrik ettiler ve dediler ki: «Ey Allah'ın Habîb'i! Sakın

korkma ve zâten kokmayacaksın! Eğer sen, Allah tarafından senin hakkında ne büyük hayırlar murâd edildiğini bilmiş olsan, şüphesiz gözlerin aydın olur, ruhun mutlulukla dolar.» İşte böyle deyip beni burada böylece bırakıp gittiler. Uçarak semâya doğru yükseldiler ve sonunda gök kubbede kaybolup gittiler. İstesem gök kubbede kayboldukları yeri sana gösterebilirim."

Ben onu alarak Benî Sa'd b. Bekr evlerinden birine götürdüm. İnsanlar bana: "Sen bu çocuğu bir kâhine götür! Kâhinler onu tedavi ederler" dediler. Yavrum: "Ben hasta değilim, bende sizin söylediğiniz şeylerden hiçbir şey yoktur!" dedi. Benim, bu hususta hiçbir endişem bulunmamakta idi. Kalbim doğru ve salim idi. İnsanların: "Belki aklına bir şey olmuştur, belki de ona cin dokunmuştur" diye söyleyip durmaları, nihayet bana tesîr edip kendisini kâhine götürerek olanları anlattım. Kâhin: "Ben, bir de bütün olup bitenleri çocuğun kendisinden dinlemek istiyorum. Çocuk başına gelenleri daha iyi bilir. Anlat ey çocuk" deyince yavrum, bütün olup bitenleri kâhine de anlattı. Bunun üzerine kâhin, hızla ayağa fırlayıp onu kucaklayarak avazının çıktığı kadar şöyle bağırdı: "Ey Araplar! Yaklaşan bir şer var. Bu çocuğu öldürün ve beni de onunla öldürün. Eğer bu çocuğu sağ bırakırsanız ve o büyüyüp adam olursa; vay sizlerin halinize. İşte o zaman bu çocuk, hepinizi akılsız sayacak, sizin atalardan kalma dininizi yalanlayacak ve sizleri, sizin hiç bilmediğiniz, tanımadığınız bir Rabb'a ibadet etmeye çağıracak! Sizi, hiç hoşlanmayacağınız yepyeni bir dine davet edecek!"

Kâhinin böyle bağırması üzerine çocuğumu çekip elinden aldım ve ben de ona şöyle haykırdım: "Ey kâhin! Sen, bu çocuktan daha çocuksun! Sen, akılsız delinin birisin! Sen, illâ da öldürülmek istiyorsan, kendini öldürecek bir adam bul! Fakat benim yavrum Muhammed'i asla öldüremezsin ve öldürtemezsin." Sonra çocuğumu alarak kabileme döndüm. Vallahi, Sa'd b. Bekr kabilesinin evlerinden hangisine gittiysem o evi misk kokusu kaplıyordu. Her gün iki beyaz adam geliyor, Muhammed'in yanına sokuluyor, sonra onun elbisesi içinde kaybolup görünmez oluyorlardı. İnsanlar: "Ey Halîme! Onu götürüp dedesi Abdulmuttalib'e teslim ederek üzerindeki emanetin uhdesinden çık!" diye telkin ediyorlardı. Ben de buna karar verince bir ses: "Ne mutlu sana Ey Mekke vadisi! Bugün, sana senin nurun, senin dinin, senin güzellik ve olgunluğun iade ediliyor! Sen bundan ve sana layık olan güzellikten, ebediyen emin olabilirsin! Ne mutlu sana!" dedi. Bunun üzerine

ben bineğime binip Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve alihi) önüme bindirerek Mekke'nin en büyük kapısına vardım. Bu sırada orada bir grup insan vardı. Bir işimi görmek için Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve alihi) yere bırakınca şiddetli bir gürültü işittim ve dönüp baktığımda Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve alihi) göremedim. Bunun üzerine: "Ey insanlar! Çocuk nerede?" diye sorunca, "Hangi çocuk?" karşılığını verdiler. Ben: "Yüce Allah'ın onun vesilesiyle yüzümü aydınlattığı, fakirlikten kurtardığı, açlığımı giderdiği, umduğuma erişene kadar besleyip büyüttüğüm, sonra üzerimdeki emaneti teslim etmek için getirdiğim Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib. Lât ve Uzza'ya yemin olsun ki, eğer onu göremezsem kendimi şu dağdan aşağıya atar parça parça olurum" deyince halk: "Gördüğümüz kadarıyla onu yolcular arasında kaybetmişsin. Muhammed seninle beraber değildi" karşılığını verdiler. Ben: "Şimdi önünüzdeydi" deyince, onlar: "Bir şey görmedik" karşılığını verdiler. Onlardan umudumu kesince ellerimi başıma koyup: "Ah Muhammed'im! Vah evladım!" ağlamaya başladım ve benim ağlamamla etrafımdaki kadınlar ve insanlar da ağlamaya başladılar. Bu sırada bir ihtiyar asasına dayanarak geldi ve: "Ey Sa'diyye! Neden ağlayıp feryad ediyorsun?" diye sordu. Ben: "Oğlum Muhammed'i kaybettim" cevabını verince: "Ağlama! Onun nerede olduğunu bilen birini sana söyleyeceğim. Eğer o isterse Muhammed'i sana geri getirebilir" dedi. Ben: "Bana onu göster" deyince, ihtiyar: "Büyük put" karşılığını verdi. Ben: "Annen seni kaybetsin. Muhammed doğduğu gece Lât ve Uzza'nın başına ne geldiğini bilmiyor gibisin" dedim. İhtiyar: "Sen onların yanına gidersen ne diyeceğini bilmezsin. Ben yanlarına girip onu sana geri vermelerini isteyeceğim" dedi. İhtiyar girip Hubel'i yedi defa tavaf edip başını öptü ve: "Efendim! Sen Kureyş'e nimetler verip duransın. Sa'd kabilesinden olan bu kadın Muhammed'in kaybolduğunu söylüyor" dedi. Hubel yüzüstü yere yığıldı ve diğer putlar da birbirlerinin üzerine düştüler ve: "Yanımızdan git ey ihtiyar! Bizim helakımız Muhammed'in eliyle olacaktır" dediler. İhtiyar korkudan titreyerek, asasını elinden atıp ağlayarak geldi ve: "Ey Halîme! Ağlama! Oğlunun, onu bırakmayacak bir Rabbi var" dedi. Abdulmuttalib'in ben söylemeden önce bundan haberdar olmasından korktum ve yanına gittim. Abdulmuttalib bana bakıp: "Başına gelen şey hayır mı yoksa uğursuzluk mu?" diye sordu. Ben: "Büyük bir uğursuzluk" cevabını verince, ne demek istediğimi anladı ve: "Oğlunu kaybetmiş olmayasın" dedi. Ben: "Evet. Kureyş'ten biri ona düşmanlık edip öldürmüş olabilir" deyince Abdulmuttalib kızarak kılıcını çekip —ki Abdulmuttalib kızınca önünde kimse

duramazdı— avazı çıktığı kadar: "Ey Yuseyl!" diye seslendi. Cahiliye döneminde halk böyle çağrılırdı. Bütün Kureyş etrafında toplanıp: "Ey Ebu'l-Hâris! Neyin var?" dediler. Abdulmuttalib: "Oğlum Muhammed kayboldu" cevabını verince: "Atına bin, biz de seninle birlikte atlarımıza binelim ve onu arayalım. Atını denize sürsen bile biz de seninle geliriz" dediler. Abdulmuttalib ve Kureyşliler atlarına bindiler ve Mekke'nin üst tarafına çıkıp aradılar, alt taraflarına baktılar ve kimseyi bulamadılar. Bunun üzerine Abdulmuttalib, Kureyşlilerden ayrılıp ihram giyerek Kâbe'ye geldi. Yedi şavt tavaf yaptıktan sonra da şu beyti söyledi:

Ey Rabbim! Muhammed bulunamadı

Bütün kavmim aramasına rağmen bulamadı.

Bu sırada bir kişinin şöyle seslendiğini işittik: "Ey cemaat! Feryad etmeyiniz. Şüphesiz ki Muhammed'in Rabbi vardır ve onu yardımsız bırakmaz ve terk etmez."

Abdulmuttalib: "Ey seslenen kişi! Bize onun yerini kim söyler?" deyince ona: "Tihâme vadisinde sağdaki ağacın yanındadır" karşılığını verdi. Abdulmuttalib yola çıkınca, yolun bir yerinde karşısına Varaka b. Nevfel çıktı ve beraberce yola devam ettiler; tarif edilen yere vardıklarında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ağacın altında durmuş dallarını çekip yapraklarıyla oynuyordu. Abdulmuttalib: "Sen kimsin ey çocuk?" diye sorunca: "Ben, Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib'im" cevabını verdi. Abdulmuttalib: "Canım sana feda olsun. Ben deden Abdulmuttalib'im" deyip onu kucağına alıp bağrına bastı ve ağlamaya başladı. Sonra onu hayvanının önüne bindirip Mekke'ye götürdü. Sonra Abdulmuttalib yirmi deve, davar ve sığırlar kesip yemek yaparak Mekke halkına yedirdi.

Halîme şöyle dedi: Sonra Abdulmuttalib benim için hazırlanacak herşeyi en güzel şekilde hazırlatıp yurduma gönderdi. Ben yurduma tarif edemeyeceğim her dünyalık ve hayırla döndüm. Muhammed de dedesinin yanında kaldı. Abdulmuttalib'e Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile ilgili herşeyi anlattığımda onu bağrına basarak ağlamış ve: "Ey Halîme! Bu oğlumun büyük bir şanı olacaktır. Ben de o zamana yetişmeyi çok isterdim" demişti.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ثَوْرُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ ، عَنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أَنَّهُمْ

قالُوا لَهُ: أَخْبِرْنَا عَنْ نَفْسِكَ. فَذَكَرَ الحديث. قال: وَاسْتُرْضِعْتُ فِي بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ، فَبَيْنَا أَنَا مَعَ أَخٍ لِي فِي بَهْمٍ لَنَا، أَتَانِي رَجُلَانِ عَلَيْهِمَا ثِيَابُ بَيَاضٍ ، مَعَهُمَا طَسْتٌ مِنْ ذَهَبٍ مَمْلُوءَةٌ ثَلْجًا، فَأَضْجَعَانِي، فَشَقَّا بَطْنِي، ثُمَّ اسْتَخْرَجَا قَلْبِي، فَشَقَّاهُ، فَأَخْرَجَا مِنْهُ عَلَقَةً سَوْدَاءَ، فَأَلْقَيَاهَا ، ثُمَّ غَسَلَا قَلْبِي وَبَطْنِي بِذَلِكَ الثَّلْجِ، حَتَّى إِذَا أَنْقَيَا ثُمَّ رَدَّاهُ كَمَا كَانَ، ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: زِنْهُ بِعَشَرَةٍ مِنْ أُمَّتِهِ، فَوَزَنَنِي بِعَشَرَةٍ، فَوَزَنْتُهُمْ، ثُمَّ قَالَ: زِنْهُ بِمِائَةٍ مِنْ أُمَّتِهِ، فَوَزَنَنِي بِمِائَةٍ، فَوَزَنْتُهُمْ، ثُمَّ قَالَ: زِنْهُ بِأَلْفٍ مِنْ أُمَّتِهِ، فَوَزَنَنِي بِأَلْفٍ، فَوَزَنْتُهُمْ. فَقَالَ: دَعْهُ عَنْكَ، فَلَوْ وَزَنْتَهُ بِأُمَّتِهِ لَوَزَنَهُمْ .

Hâlid b. Ma'dân'ın sahabeden bildirdiğine göre sahabe Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Bize kendinden bahset" dediler... —Ravi hadisi zikretti—Şöyle buyurdu: *"Sa'd b. Bekr oğulları arasında süt annemin yanında, sütkardeşlerimden biriyle hayvanlarımızı otlatırken beyaz giysili iki adam geldi. Yanlarında karla dolu bir leğen vardı. Beni yatırıp karnımı yardılar ve kalbimi çıkarıp yararak içinden siyah bir parça çıkarıp attılar. Sonra kalbimi ve karnımı o karla yıkayıp temizleyerek eksi haline döndürdüler. Sonra biri diğerine: «Bunu ümmetinden on kişi ile tart» dedi. Tarttılar ve ben, ümmetimden on kişiden daha ağır geldim. Sonra: «Onu yüz kişiyle tart» dedi. Tarttılar ve ben, ümmetimden yüz kişiden daha ağır geldim. Sonra: «Onu bin kişiyle tart» dedi. Tarttılar ve ben yine daha ağır geldim. «Onu bırak. Eğer onu, bütün ümmeti ile tartsan, o yine bütün ümmetinden daha ağır gelir» dedi."*[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنْ أَبِي سِنَانٍ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ جَعْدَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: إِنَّ مَلَكَيْنِ جَاءَانِي فِي صُورَةِ كُرْكِيَّيْنِ، مَعَهُمَا ثَلْجٌ وَبَرَدٌ وَمَاءٌ بَارِدٌ، فَشَرَحَ أَحَدُهُمَا صَدْرِي، وَمَجَّ الْآخَرُ بِمِنْقَارِهِ فِيهِ فَغَسَلَهُ.

هَذَا مُرْسَلٌ. وَقَدْ رُوِيَ حَدِيثُ الشَّقِّ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ مَوْصُولٍ:

Yahya b. Ca'de'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İki melek turna kuşu suretinde, yanlarında kar ve soğuk suyla*

---

[1] Hâkim, *Müstedrek* (2/600) ve İbn Hişâm, *Siyer* (1/177).

gelerek biri göğsümü açtı, diğeri de gagasıyla yıkadı." Bu hadis mürseldir. Göğsün yarılması hadisi sahih bir isnâdla mevsûl olarak nakledilmiştir.↓

أخبرنا محمد بن عبد الله الحافظ، قال: حدثني محمد بن صالح بن هانئ، قال: حدثنا محمد بن النضر بن عبد الوهاب، قال: حدثنا شيبان بن فروخ، قال: حدثنا حماد بن سلمة، قال: حدثنا ثابت البناني عن أنس بن مالك أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، أَتَاهُ جِبْرِيلُ عليه السلام وَهُوَ يَلْعَبُ مَعَ الْغِلْمَانِ، فَأَخَذَهُ، فَصَرَعَهُ، فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ. فَاسْتَخْرَجَ الْقَلْبَ، فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ عَلَقَةً، فَقَالَ: هَذَا حَظُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ. ثُمَّ غَسَلَهُ فِي طَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءِ زَمْزَمَ، ثُمَّ لأَمَهُ، ثُمَّ أَعَادَهُ فِي مَكَانِهِ، وَجَاءَ الْغِلْمَانُ يَسْعَوْنَ إِلَى أُمِّهِ- يَعْنِي ظِئْرَهُ- فَقَالُوا: إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ. فَاسْتَقْبَلُوهُ وَهُوَ مُنْتَقِعُ اللَّوْنِ.

قَالَ أَنَسٌ: وَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَثَرَ ذَلِكَ الْمِخْيَطِ فِي صَدْرِهِ .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ شَيْبَانَ بْنِ فَرُّوخَ. وَهُوَ يُوَافِقُ مَا هُوَ الْمَعْرُوفُ عِنْدَ أَهْلِ الْمَغَازِي.

Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çocuklarla oynarken Cibril gelip onu alarak yere yatırıp göğsünü yararak kalbini çıkardı. Ondan bir parça çıkarıp: "Bu, şeytanın sendeki payıdır" diyerek kalbini altın bir leğende zemzem suyuyla yıkadı. Sonra onu tekrar yerine koydu. Çocuklar koşarak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) süt annesine gelip: "Muhammed öldürüldü" dediler. Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) gördüklerinde onun rengi atmıştı.

Enes der ki: "O dikiş izlerini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) göğsünde görürdüm."[1]

وَقَدْ أَخْبَرَنَا [أَبُو الْحَسَنِ] : عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى- هُوَ ابْنُ إِسْمَاعِيلَ- قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أُتِيتُ وَأَنَا فِي أَهْلِي، فَانْطُلِقَ بِي إِلَى زَمْزَمَ، فَشُرِحَ صَدْرِي، ثُمَّ غُسِلَ بِمَاءِ زَمْزَمَ، ثُمَّ أُتِيتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِئَةٍ إِيمَانًا وَحِكْمَةً، فَحُشِيَ بِهَا صَدْرِي- قَالَ

---

[1] Müslim, *iman* (1/74) ve Ahmed (3/121, 149, 288).

أَنَسٌ: وَرَسُولُ اللهِ، ﷺ، يُرِينَا أَثَرَهُ- فَعَرَجَ بِيَ الْمَلَكُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَاسْتَفْتَحَ الْمَلَكُ. وَذَكَرَ حَدِيثَ الْمِعْرَاجِ.

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ بَهْزِ بْنِ أَسَدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ الْمُغِيرَةِ.

وَبِمَعْنَاهُ رَوَاهُ شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي نَمِرٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ، ﷺ.

وَالزُّهْرِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ، ﷺ.

وقَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ صَعْصَعَةَ، عَنِ النَّبِيِّ، ﷺ.

وَيُحْتَمَلُ أَنَّ ذَلِكَ كَانَ مَرَّتَيْنِ: مَرَّةً حِينَ كَانَ عِنْدَ مُرْضِعَتِهِ حَلِيمَةَ، وَمَرَّةً حين كان بمكة، بعد ما بُعِثَ لَيْلَةَ الْمِعْرَاجِ . وَاللهُ أَعْلَمُ.

وَكَانَتْ ثُوَيْبَةُ، مَوْلَاةُ أَبِي لَهَبِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ، أَرْضَعَتْ أَيْضًا رَسُولَ اللهِ، ﷺ، مَعَ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الأَسَدِ الْمَخْزُومِيِّ.

Enes'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ailemin yanındayken zemzeme götürülüp göğsüm açıldı, sonra zemzem suyuyla yıkandı. Sonra iman ve hikmetle dolu altın bir leğen getirilip göğsüm onunla dolduruldu."* -Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu yarılma izlerini bize gösterirdi- *"Sonra melek beni dünya semasına çıkardı ve kapının açılmasını istedi..."* Ravi daha sonra Mirac hadisini zikretti.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Behz b. Esed kanalıyla Süleymân b. el-Muğîre'den nakletmiştir. Şerîk b. Abdillah b. Ebî Numeyr de Enes b. Mâlik'ten, Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) aynı mânâda bir rivayette bulunmuştur.

Zührî de Enes b. Mâlik'ten, Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) aktarmıştır.

Katâde de Enes b. Mâlik kanalıyla Mâlik b. Sa'sa'a'dan, o da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) nakletmiştir.

Göğsün yarılması olayının iki defa gerçekleşmiş olması muhtemeldir. Bir defası süt annesi Halîme'nin yanındayken, diğeri de Mekke'deyken Mirac gecesi.

Ebû Leheb b. Abdilmuttalib'in azatlısı Süveybe de, Ebû Seleme b. Abdilesed el-Mahzûmî ile beraber Resûlullah'a da (sallallahu aleyhi vesellem) süt vermişti.

أخبرنا بذلك أبو عبد الله الحافظ، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالا: حدثنا أبو محمد أحمد بن عبد الله
المزني، قال: أخبرنا علي بن محمد بن عيسى، قال: حدثنا أبو اليمان، قال: أخبرنا شعيب، عن الزهري،
قال: أخبرني عروة بن الزبير: أن زينب بنت أبي سلمة- وأمها أم سلمة- أخبرته: أن أم حبيبة ابنة أبي
سُفْيَانَ أَخْبَرَتْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، انْكِحْ أُخْتِي، ابْنَةَ أَبِي سُفْيَانَ. قَالَتْ:
فَقَالَ لِي: أَوَتُحِبِّينَ ذَلِكِ؟ قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، نَعَمْ، لَسْتُ لَكَ بِمُخْلِيَةٍ، وَأَحَبُّ
مَنْ شَرَكَنِي فِي خَيْرٍ- أُخْتِي. قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ ذَلِكِ لَا يَحِلُّ لِي. قَالَتْ:
فَقُلْتُ: وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا لَنَتَحَدَّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تَنْكِحَ دُرَّةَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ. فَقَالَ:
ابْنَةُ أُمِّ سَلَمَةَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: والله لو أَنَّهَا لَمْ تَكُنْ رَبِيبَتِي فِي حَجْرِي مَا حَلَّتْ لِي،
إِنَّهَا لَابْنَةُ أَخِي مِنَ الرَّضَاعَةِ، أَرْضَعَتْنِي وَأَبَا سَلَمَةَ: ثُوَيْبَةُ. فَلَا تَعْرِضْنَ عَلَيَّ بَنَاتِكُنَّ، وَلَا
أَخَوَاتِكُنَّ.

قَالَ عُرْوَةُ: وثُوَيْبَةُ: مَوْلَاةُ أَبِي لَهَبٍ، كَانَ أَبُو لَهَبٍ أَعْتَقَهَا، فَأَرْضَعَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ،
فَلَمَّا مَاتَ أَبُو لَهَبٍ أُرِيَهُ بَعْضُ أَهْلِهِ فِي النَّوْمِ بِشَرِّ حِيبَةٍ، فَقَالَ لَهُ: مَاذَا لَقِيتَ؟ فَقَالَ أَبُو
لَهَبٍ: لَمْ أَلْقَ بَعْدَكُمْ رَخَاءً، غَيْرَ أَنِّي سُقِيتُ فِي هَذِهِ مِنِّي بِعَتَاقَتِي ثُوَيْبَةَ، وَأَشَارَ إِلَى النَّقِيرِ
الَّتِي بَيْنَ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا مِنَ الْأَصَابِعِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ . وَكَانَتْ أُمُّ أَيْمَنَ حَاضِنَتَهُ حَتَّى كَبِرَ:

Ümmü Habîbe binti Ebî Süfyân der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Süfyan'ın kızı olan kız kardeşimi nikahla" dediğimde: *"Bunu mu istiyorsun?"* diye sordu. Ben: "Evet ey Allah'ın Resûlü! Ben senin bir tanen değilim. O halde bana hayırda kız kardeşimin ortak olmasını dilerim" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"O bana helal olmaz"* buyurdu. Ben: "Ama senin Durre binti Ebî Seleme'yi istemekte olduğunu konuşuyoruz" deyince: *"Ümmü Seleme'nin kızını mı?"* diye sordu. Ben: "Evet" cevabını verince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"O benim himayem altında bulunan üvey kızım bile olmasa bana yine helâl değildir; çünkü o benim süt kardeşimin kızıdır. Beni ve (onun babası) Ebû Seleme'yi Süveybe kadın emzirmiştir. Artık bana ne kızlarınızı ve de kardeşlerinizi arz etmeyiniz."*

Urve der ki: Ebû Leheb'in azatlısı Süveybe'yi Ebû Leheb azad etmişti.

Süveybe Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) emzirmişti. Ebû Leheb öldükten sonra ailesinden biri ruyasında onu çok kötü bir durumda gördü ve: "Neyle karşılaştın?" diye sordu. Ebû Leheb: "Sizden sonra rahatlık görmedim. Sadece Süveybe'yi azad etmem sebebiyle başparmağımla işaret parmağım arasındaki küçük bir delikten bana su verildi" cevabını verdi.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te rivayet etmiştir.[1]

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) büyüyene kadar Ümmü Eymen ona dadılık yapmıştır.

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وهب وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَسَنٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الطَّاهِرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ. فَذَكَرَ الحديث، وفيه: قال: وَكَانَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ أَعْطَتْ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، عِذَاقًا لَهَا، فَأَعْطَاهُنَّ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أُمَّ أَيْمَنَ، وَهِيَ مَوْلَاتُهُ أُمُّ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ.

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَكَانَ مِنْ شَأْنِ أُمِّ أَيْمَنَ أُمِّ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ: أَنَّهَا كَانَتْ وَصِيفَةً لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَكَانَتْ مِنَ الْحَبَشَةِ، فَلَمَّا وَلَدَتْ آمِنَةُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، بَعْدَ مَا تُوُفِّيَ أَبُوهُ، فَكَانَتْ أُمُّ أَيْمَنَ تَحْضِنُهُ حَتَّى كَبِرَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَأَعْتَقَهَا، ثُمَّ أَنْكَحَهَا زَيْدَ بْنَ حَارِثَةَ، ثُمَّ تُوُفِّيَتْ بَعْدَ مَا تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، بِخَمْسَةِ أَشْهُرٍ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ.

Enes b. Mâlik: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Mekke'den Medine'ye gelince..." deyip bir hadis zikretti ve hadiste şöyle dedi: Ümmü Süleym, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine ait hurma ağaçları vermişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunları Ümmü Eymen'e verdi.

İbn Şihâb der ki: Üsâme b. Zeyd'in annesi Ümmü Eymen, Abdullah b. Abdilmuttalib'in hizmetçisiydi ve Habeşistanlıydı. Âmine, babası vefat ettikten

---

[1] Müslim, *radâa* (17/4).

sonra Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dünyaya getirince, büyüyene kadar Ümmü Eymen ona dadılık yaptı. Daha sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu azad edip Zeyd b. Hârise ile evlendirdi. Ümmü Eymen, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vefatından beş ay sonra vefat etti. Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebu't-Tâhir'den rivayet etmiştir.[1]

بَابُ ذِكْرِ أَسْمَاءِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İsimleri

قَالَ اللهُ، ﷻ: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾ وَقَالَ: ﴿وَمُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾ .

Yüce Allah: **"Muhammed Allah'ın elçisidir"**[2] ve **"...benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen..."**[3] buyurmuştur.

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيُّ، لَفْظًا، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هند، عن العباس ابن عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ كِنْدِيرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: حَجَجْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَإِذَا أَنَا بِرَجُلٍ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَهُوَ يَرْتَجِزُ وَيَقُولُ:

يَا رَبِّ رُدَّ رَاكِبِي مُحَمَّدَا   يَا رَبِّ رُدَّهْ وَاصْطَنِعْ عِنْدِي يَدَا

- وَقَالَ غَيْرُهُ: «رُدَّهُ رَبِّ» - فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمٍ، بَعَثَ بِابْنِ ابْنِهِ مُحَمَّدٍ فِي طَلَبِ إِبِلٍ لَهُ، وَلَمْ يَبْعَثْهُ فِي حَاجَةٍ إِلَّا أَنْجَحَ فِيهَا، وَقَدْ أَبْطَأَ عَلَيْهِ. قَالَ: فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ مُحَمَّدٌ وَالْإِبِلُ، فَاعْتَنَقَهُ، وَقَالَ: يَا بُنَيَّ، لَقَدْ جَزِعْتُ عَلَيْكَ جَزَعًا لَمْ أَجْزَعْهُ عَلَى شَيْءٍ قَطُّ، وَاللهِ لَا أَبْعَثُكَ فِي حاجة أبدا، ولا تُفَارِقُنِي بَعْدَ هَذَا أَبَدًا .

Kindîr b. Saîd'in bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Cahiliye döneminde hac yaparken bir adamın Kâbe'yi tavaf ederken şu şiiri söylediğini işittim:

---

[1] Müslim, *cihad* (22/24)

[2] Fetih Sur. 29

[3] Sâf Sur. 6

Ey Rabbim! Süvarim Muhammed'i bana geri döndür

Ey Rabbim! Onu geri döndürerek bana büyük bir ihsanda bulun.

Ben: "Bu kimdir?" diye sorunca: "Abdulmuttalib b. Hişâm'dır. Torunu Muhammed'i develerini aramak için göndermişti. Muhammed'i hangi iş için gönderdiyse hep başarıyla dönmüştür. Ancak bu sefer gecikti" cevabını verdiler. Çok geçmeden Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) develerle geri dönünce Abdulmuttalib ona sarılıp şöyle dedi: "Evladım! Senin için öyle endişelendim ki; daha önce hiç böyle endişelenmemiştim. Vallahi; bir daha seni hiçbir iş için göndermem ve bundan sonra seni yanımdan ayırmam."[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحُمَيْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللهِ، ﷺ: أَلَا تَعْجَبُونَ كَيْفَ يَصْرِفُ اللهُ، عَزَّ وَجَلَّ، عَنِّي شَتْمَ قُرَيْشٍ وَلَعْنَهُمْ؟ يَسُبُّونَ مُذَمَّمًا، وَيَلْعَنُونَ مُذَمَّمًا، وَأَنَا مُحَمَّدٌ .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ سُفْيَانَ.

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Sizler hayret etmez misiniz? Allah Kureyş'in sövmesini ve lanetlemesini benden nasıl da çevirip def ediyor. Onlar Muzemmem'e sövüyorlar ve Muzemmem'e lanet ediyorlar. Halbuki Ben Muhammed'im (övülmüşüm)."***[2]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Ali b. Abdillah kanalıyla Süfyân'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سفيان، بقال: حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَقُولُ: إِنَّ لِي أسماء: أنا محمد، وأنا أَحْمَدُ، وَأَنَا الْمَاحِي، الَّذِي يَمْحُو اللهُ بِيَ الْكُفْرَ، وَأَنَا الْحَاشِرُ، الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمَيَّ، وَأَنَا الْعَاقِبُ، الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ أحد .

---

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/112) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/603).

[2] Buhâri, *menâkıb* 61(17) ve Ahmed, *Müsned* (2/244, 340, 369).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي الْيَمَانِ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ. و [أَخْرَجَهُ] مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُيَيْنَةَ وَعُقَيْلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَالْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ.

Muhammed b. Cubeyr b. Mut'im'in babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Benim isimlerim vardır; Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, Ben Mâhi'yim ki, Allah benimle küfrü imha eder. Ben Hâşir'im ki, insanlar benden sonra haşr edilecektir, Ben Âkib'im. Benden sonra peygamber yoktur."***[1]

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Ebu'l-Yemân'dan, Müslim ise Abd b. Humeyd kanalıyla Ebu'l-Yemân'dan rivayet etmiştir.

Yine Müslim bunu İbn Uyeyne ve Akîl kanalıyla Zühri'den ve Buhârî ise Mâlik b. Enes kanalıyla Zühri'den rivayet etmiştir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: عَلِيُّ [بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ] بْنِ بِشْرَانَ الْعَدْلُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ ابن مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: إِنَّ لِي أَسْمَاءً: أَنَا أَحْمَدُ وَأَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَنَا الْمَاحِي، الَّذِي يَمْحُو اللهُ بِيَ الْكُفْرَ، وَأَنَا الْحَاشِرُ، يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمَيَّ، وَأَنَا الْعَاقِبُ. قَالَ: قُلْتُ لِلزُّهْرِيِّ: وَمَا الْعَاقِبُ؟ قَالَ: الَّذِي ليس بعده النبي .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عن عبد الرَّزَّاق. وَأَخْرَجَهُ أَيْضًا مِنْ حَدِيثِ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ: «وَأَنَا الْعَاقِبُ، الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ أَحَدٌ وَقَدْ سَمَّاهُ اللهُ ﷻ ، رَءُوفًا رَحِيمًا»

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شهاب. فَذَكَرَهُ، وقَالَ: «إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ» رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ حَرْمَلَةَ وَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ تَفْسِيرُ الْعَاقِبِ مِنْ قَوْلِ الزُّهْرِيِّ، كَمَا بَيَّنَهُ مَعْمَرٌ.

---

[1] Buhârî, *menâkıb* 61(17) ve Tirmizî, *edeb* (5/135).

وقوله: «وقد سمّاه الله، ﷻ : رؤوفا رحيمًا» من قول الزهري. والله أعلم.

Muhammed b. Cubeyr b. Mut'ım'in babasından bıldırdığıne göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Benim isimlerim vardır; Ben Ahmed'im, ben Muhammed'im, ben Mâhi'yim ki, Allah benimle küfrü imha eder. Ben Hâşir'im ki, insanlar benden sonra haşr edilecektir, ben Âkib'im."*

Ma'mer der ki: Zührî'ye: "Âkib ne demektir?" diye sorunca: "Kendisinden sonra peygamber olmamasıdır" cevabını verdi.

Müslim bunu *Sahîh*'te Abd b. Humeyd kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir. Yine Müslim bunu Yûnus b. Yezîd kanalıyla Zührî'den şu lafızla nakletmiştir: *"Ben Âkib'im"* sözü kendisinden sonra peygamber olmaması demektir. Allah onu "Raûf ve Rahîm" diye adlandırmıştır.

Âkib kelimesinin mânâsının, Ma'mer'in de belirttiği gibi Zührî'ye ait olması muhtemeldir. "Allah onu: «Raûf ve Rahîm» diye adlandırmıştır" sözü de Zührî'ye ait olabilir. Allah en doğrusunu bilir.

حدَّثنا أبو الحسن: محمَّدُ بنُ الحسينِ بنِ داوُدَ العَلَوِيُّ، رحمهُ الله، قال: أخبرَنا أبو بكرٍ: محمَّدُ بنُ أحمدَ بنِ دُلُّوَيْهِ الدَّقَّاقُ، قالَ: حدَّثنا أحمدُ بنُ حفصِ بنِ عبدِ اللهِ، قالَ: حدَّثني أبي، قالَ: حدَّثني إبراهيمُ بنُ طَهْمانَ، عنْ محمَّدِ بنِ ميْسَرَةَ، عنِ الزُّهريِّ، عنْ محمَّدِ بنِ جُبَيْرِ بنِ مُطْعِمٍ، عنْ أبيهِ، عنْ رسولِ اللهِ، ﷺ، أنَّهُ قالَ: لي خمسةُ أسماءٍ: أنا محمَّدٌ، وأنا أحمدُ، وأنا الماحِي، الَّذي يمحُو اللهُ، ﷻ ، بِيَ الكُفْرَ، وأنا الحاشِرُ، الَّذي يُحشَرُ النَّاسُ على قدَمَيَّ، وأنا العاقب. يعني الخاتم .

ورَواهُ نافِعُ بنُ جُبَيْرِ بنِ مُطْعِمٍ، عنْ أبيهِ، فعدَّهُنَّ معَ الخاتمِ، ستَّةً: .

Muhammed b. Cubeyr b. Mut'im'in babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Benim beş ismim vardır: Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, Ben Mâhi'yim ki, Allah benimle küfrü imha eder. Ben Hâşir'im ki, insanlar benden sonra haşredilecektir, Ben Âkib'im. Yani peygamberlerin sonuncusuyum."*

Nâfi b. Cubeyr b. Mut'im bunu babasından, Hâtim (=peygamberlerin sonuncusu) sözüyle altı isim olarak nakletmiştir.

أخبرنا محمد بن الحسين القطان، ببغداد، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا حجاج، قال: حدثنا حماد، عن جعفر بن أبي وحشية، عن نافع بن جبير بن مُطْعِم، عَنْ أبيه، قَالَ: سمعتُ النبيَّ، ﷺ، يَقولُ: «أنا مُحَمَّدٌ، وَأنا أحْمَدُ، وَالْحاشِرُ، وَالْمَاحِي، وَالْخَاتَمُ، وَالْعَاقِبُ» .

Nâfi b. Cubeyr b. Mut'im'in babasından bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, Hâşir'im, Mâhi'yim, Hâtim'im, Âkib'im."*[1]

أخْبَرَنَا أبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ أحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَلانِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أبِي إيَاسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ. (ح) . وأخْبَرَنَا أبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أبِي هِلَالٍ، عن عقبة بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ: أنَّهُ دَخَلَ عَلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الْمَلِكِ: أتُحْصِي أسماء رسول الله، ﷺ، الَّتِي كَانَ جُبَيْرُ بْنُ مُطْعِمٍ يَعُدُّهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، هِيَ سِتَّةٌ، مُحَمَّدٌ، وَأحْمَدُ، وَخَاتَمٌ، وَحَاشِرٌ، وَعَاقِبٌ، وَمَاحِي. فَأمَّا الْحَاشِرُ : فَبُعِثَ مَعَ السَّاعَةِ نَذِيرًا لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ، وَأمَّا عَاقِبٌ: فَإنَّهُ عَقِبُ الْأنْبِيَاءِ، وَأمَّا مَاحِي: فَإنَّ اللهَ، ﷻ، مَحَا بِهِ سَيِّئَاتِ مَنِ اتَّبَعَهُ.

Ukbe b. Müslim'in bildirdiğine göre Nâfi b. Cubeyr b. Mut'im, Abdulmelik b. Mervân'ın yanına girince, Abdulmelik: "Cubeyr b. Mut'im'in saydığı gibi sen de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) isimlerini sayabilir misin?" diye sorunca, Nâfi b. Cubeyr b. Mut'im şöyle cevap verdi: "Evet. Altı tanedir: Muhammed, Ahmed, Hâtim, Hâşir, Âkib ve Mâhi. Hâşir, kıyamete yakın sizi elim bir azaba karşı uyarmak için gönderilmesi demektir. Âkib ise peygamberlerinin sonuncusu demektir. Mâhi ise, yüce Allah'ın ona uyanların günahlarını silmesidir."

أخْبَرَنَا أبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، قَالَ: أخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأصْفَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ. (ح) وَأخْبَرَنَا أبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إسْحَاقُ بْنُ إبْرَاهِيمَ، قَالَ:

---

[1] Ahmed, *Müsned* (4/81).

أخبرنا جرير، عن الأعمش، عن عمرو بن مرة، عن أبي عبيدة، عن أبي موسى، قال: كان رسول الله، ﷺ، سمّى لنا نفسه ، فقال: أنا محمد، وأحمد، والحاشر، والمقفى، ونبي التوبة، والملحمة .

لفظ حديث الأعمش. وفي رواية المسعودي، قال: سمّى لنا رسول الله، ﷺ، نفسه أسماء، منها ما حفظنا، ثم ذكرهن.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ.

Ebû Mûsa der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize adını söyleyip şöyle buyurdu: *"Ben Muhammed'im, Ahmed'im, Hâşir'im, Mukaffâ'yım, tövbe ve savaş peygamberiyim."*[1]

Hadisin lafzı A'meş'e aittir. Mes'ûdî'nin rivayetinde ise: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize adlarını saydı, bunlardan bazılarını aklımızda tuttuk, bazılarını unuttuk" deyip hadisi zikretmiştir.

Müslim bunu İshâk b. İbrâhîm'den rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ: زَيْدُ بْنُ أَبِي هَاشِمٍ الْعَلَوِيُّ، بِالْكُوفَةِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «أَيُّهَا النَّاسُ: إِنَّمَا أَنَا رَحْمَةٌ مُهْدَاةٌ»

هَذَا مُنْقَطِعٌ. وَرُوِيَ مَوْصُولًا.

Ebû Sâlih'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey insanlar! Ben bir rahmet ve hidayet rehberiyim"* buyurmuştur.[2] Bu hadisin isnâdında kopukluk vardır, ancak mevsul olarak ta rivayet edilmiştir.↓

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ: مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْحَسَّانِيُّ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي سَعِيدِ بْنِ سختويه الإسفرايني الْمُجَاوِرُ، بِمَكَّةَ، وَكَتَبَهُ لِي بِخَطِّهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الطِّرَازِيُّ الْبَغْدَادِيُّ، بِنَيْسَابُورَ، وَأَبُو عَلِيٍّ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بن الْحَسَنِ الْحَافِظُ، وَأَبُو النَّضْرِ: شَافِعُ بْنُ

[1] Müslim, *fadâil* 4 (126) ve Ahmed, *Müsned* (4/404).

[2] Suyûtî, *Câmiu's-Sağir* (1/348) ve Heysemî, *Mecma* (8/257).

مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَوَانَةَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو رَوْقٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بَكْرٍ الْهِزَّانِيُّ، بِالْبَصْرَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْخَطَّابِ: زِيَادُ بْنُ يَحْيَى الْحَسَّانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ سُعَيْرِ بْنِ الْخِمْسِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّمَا أَنَا رَحْمَةٌ مُهْدَاةٌ».

لفظ حديث الإسفرايني. وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، وَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا أَنَا رَحْمَةٌ مُهْدَاةٌ».

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben bir rahmet ve hidayet rehberiyim"* buyurmuştur. Hadisin lafzı el-İsferâyinî'ye aittir.

Ebû Abdillah'ın, A'meş'ten olan rivayeti: *"Ey insanlar! Ben bir rahmet ve hidayet rehberiyim"* şeklindedir.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو سعيد بن أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْأَزْرَقِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ [محمد] بن الْحَنَفِيَّةِ قَالَ: يس قَالَ: مُحَمَّدٌ ﷺ.

İbn Ömer'in bildirdiğine göre Muhammed b. el-Hanefiyye: "Yâsîn", Muhammed demektir" demiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الحافظ، وأبو بَكْرٍ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْكَلْبِيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ ﷻ: ﴿طه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى﴾ يَا رَجُلُ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى. وَكَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ عَلَى رِجْلَيْهِ، فَهِيَ لُغَةٌ لِعَكٍّ، إِنْ قُلْتَ لِعَكِّيٍّ: يَا رَجُلُ، لَمْ يَلْتَفِتْ، وَإِذَا قُلْتَ لَهُ: طه، الْتَفَتَ إِلَيْكَ.

Ebû Sâlih'in bildirdiğine göre İbn Abbâs: **"Tâ hâ. Kur'ân'ı sana sıkıntıya düşesin diye indirmedik"**[2] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Ey adam! Biz Kur'ân'ı sana güçlük ve sıkıntı çekesin diye indirmedik, anlamındadır. Zira gece boyu ayaklarının üzerinde durur namaz kılardı. "Tâhâ, Akk kabilesi lehçesiyle olan bir kelimedir. Zira Akk'lı olan birine: "Yâ racul (Ey adam)"

---

[1] Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/258).

[2] Tâhâ Sur. 1, 2

dıye seslensen, anlamadığı için dönüp de bakmaz. Ancak: "Tâhâ!" dıye seslensen dönüp bakar.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: سمعت أبا زكريا يحيى بن محمد العنبري، يقول: قالَ «الْخَلِيلُ بْنُ أَحْمَدَ» : خَمْسَةٌ مِنَ الأَنْبِيَاءِ ذَوُو اسْمَيْنِ، مُحَمَّدٌ، وَأَحْمَدُ، نَبِيُّنَا، ﷺ. وَعِيسَى، وَالْمَسِيحُ، عليه السلام، وَإِسْرَائِيلُ، وَيَعْقُوبُ، عليه السلام، وَيُونُسُ، وَذُو النُّونِ، عليه السلام. وَإِلْيَاسُ، وَذُو الْكِفْلِ، عليه السلام.

Halîl b. Ahmed der ki: "Beş peygamberin ikişer ismi vardır: Muhammed ve Ahmed, İsa ve Mesih, İsrâîl ve Yâkûb, Yûnus ve Zünnûn, İlyâs ve Zülkifl."

قَالَ أَبُو زَكَرِيَّا: وَلِنَبِيِّنَا، ﷺ، خَمْسَةُ أَسْمَاءٍ فِي الْقُرْآنِ: مُحَمَّدٌ، وَأَحْمَدُ، وَعَبْدُ اللهِ، وَطه، وَيس. قَالَ اللهُ، ﷻ، فِي ذِكْرِ محمد، ﷺ: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾ وَقَالَ: ﴿وَمُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾ وَقَالَ اللهُ، ﷻ، فِي ذِكْرِ عَبْدِ اللهِ: ﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ﴾. يَعْنِي النَّبِيَّ، ﷺ، لَيْلَةَ الْجِنِّ ﴿كادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَداً﴾ . وَإِنَّمَا كَانُوا يَقَعُونَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ، كَمَا أَنَّ اللّبد يتّخذ من الصُّوفِ، فَيُوضَعُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ، فَيَصِيرُ لِبَدًا. وَقَالَ: ﷻ: ﴿طه مَا أَنْزَلْنا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقى﴾ وَالْقُرْآنُ إِنَّمَا نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، دُونَ غَيْرِهِ.

وَقَالَ، ﷻ: ﴿يس﴾ يَعْنِي يَا إِنْسَانُ، وَالْإِنْسَانُ هَاهُنَا: الْعَاقِلُ، وَهُوَ مُحَمَّدٌ، ﷺ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ .

قُلْتُ: وَزَادَ غَيْرُهُ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ، فَقَالَ: سَمَّاهُ اللهُ، ﷻ : فِي الْقُرْآنِ: «رَسُولًا، نَبِيًّا، أُمِّيًّا، وَسَمَّاهُ: ﴿شَاهِدًا، وَمُبَشِّرًا، وَنَذِيرًا، وَدَاعِيًا إلى الله بإذنه، وسراجا مُنِيرًا﴾، وَسَمَّاهُ: رَءُوفًا رَحِيمًا، وَسَمَّاهُ: نَذِيرًا مُبِينًا، وَسَمَّاهُ: مُذَكِّرًا، وَجَعَلَهُ رَحْمَةً، وَنِعْمَةً، وَهَادِيًا، وَسَمَّاهُ: عَبْدًا. صَلَّى اللهِ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ كَثِيرًا.

Ebû Zekeriyyâ der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) Kur'ân'da beş adı vardır: Muhammed, Ahmed, Abdullah, Tâha ve Yâsin. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Muhammed'i zikrederken şöyle buyurmuştur: **"Muhammed Allah'ın**

elçisidir."[1] **"... benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen..."**[2] Abdullah adını zikrederken: **"Abdullah (Allah'ın kulu Muhammed), O'na yalvarmak, namaz kılmak için kalkınca, nerdeyse, çevresinde keçeleşirler, birbirlerine girerlerdi."**[3] Yani cinlerle buluştuğu gece nerdeyse, keçeleşmiş yün gibi birbirlerinin üzerine düşmüşlerdi. Yüce Allah: **"Tâ hâ. Kur'ân'ı sana sıkıntıya düşesin diye indirmedik"**[4] buyurmuştur. Kur'ân da başkasına değil, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) inmiştir. Yine Allah: **"Yâsin. Kur'ân-ı Hâkim'e and olsun ki, sen doğru yol üzere gönderilmiş peygamberlerdensin."**[5] Yani "ey insan" buyurmuştur. Bundan da kastedilen akıllı olandır ve Muhammed'dir.

İlim ehlinden bazıları şunu da ilave etmiştir: Allah ona Kur'ân'da, Resul, Nebi, Ümmî adını vermiştir. Yine Şâhid, Mübeşşir (müjdeci), Nezîr (uyarıcı), Dâiyen ilallah (Allah'a davet eden), Sirâcen Munîrâ (nur saçan kandil) adını vermiştir. Yine; Raûfun Rahîm (şefkatli ve merhametli), Nezîrun Mubîn (apaçık uyarıcı), Müzekkir (hatırlatıcı), Rahmet, Nimet, Hidayet rehberi, Abd (kul) adını vermiştir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ- وَهُوَ ابْنُ الْمُبَارَكِ- قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ، قال: حدثنا المسيب بن رافع، قال: قَالَ كَعْبٌ: قَالَ اللهُ، ﷻ ، لِمُحَمَّدٍ، ﷺ: عَبْدِي [سَمَّيْتُكَ] الْمُتَوَكِّلَ الْمُخْتَارَ.

Ka'b' der ki: Yüce Allah, Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey kulum! Sana el-Mütevekkil el-Muhtâr adını verdim (Tevekkül eden ve seçilmiş)" buyurdu.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَلَفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبُخَارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حُبَيْبٍ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَيْمُون الْمَكِّيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ،

---

[1] Fetih Sur. 29

[2] Sâf Sur. 6

[3] Cin Sur. 19

[4] Tâhâ Sur. 1, 2

[5] Yâsin Sur. 1-2

قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: اجْتَمَعُوا، فَتَذَاكَرُوا أَيُّ بَيْتٍ أَحْسَنُ فِيمَا قَالَتْهُ الْعَرَبُ؟ قَالُوا: الَّذِي قَالَهُ أَبُو طَالِبٍ لِلنَّبِيِّ، ﷺ:

وَشَقَّ لَهُ مِنِ اسْمِهِ كَيْ يُجِلَّهُ فَذُو الْعَرْشِ مَحْمُودٌ وَهَذَا مُحَمَّدُ

وَرَوَاهُ الْمُسَيَّبُ بْنُ وَاضِحٍ ، عَنْ سفيان، وقال: «ليجلّه» .

Alı b. Zeyd der ki: Bir araya gelip "Arapların hangi beyti daha güzeldir?" diye müzakere ederken şöyle dediler: Ebû Tâlib'in Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) için söylediği şu beyittir:

Onu yüceltmek için kendisine adından bir pay verdi

Arş'ı yaratanın adı Mahmûd, o ise Muhammed'dir.

Müseyyeb b. Vâdıh bunu Süfyan'dan: "Ebû Tâlib onu yüceltmek için bu beyti söyledi" sözüyle nakletmiştir.

بَابُ ذِكْرِ كُنْيَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Künyesi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وأَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى: زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ أَسَدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، قَالَ، سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ، ﷺ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكْتَنُوا بِكُنْيَتِي» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، وَغَيْرِهِ، عَنْ سُفْيَانَ.

Ebû Hureyre der ki: Ebu'l-Kâsım'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"İsmimle isimlenin ancak künyemle künyelenmeyin"* buyurduğunu işittim.[1]

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Ali b. Abdillah'tan ve Müslim ise Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ve başkası kanalıyla Süfyân'dan rivayet etmiştir.

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61 (20), *edeb* (106), Müslim, *edeb* 3 (1682), İbn Mâce, *edeb* (33) ve Tirmizî, *edeb* (5/136).

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، أخبرنا عبد الله بن جعفر، حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا أبو عاصم، عن ابن عجلان، عن أبيه، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: لا تَجْمَعُوا اسْمِي وَكُنْيَتِي، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ، اللهُ يَرْزُقُ، وَأَنَا أَقْسِمُ» .

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İsmim ile künyemi kendiniz için bir arada kullanmayın. Ebu'l-Kâsım benim! Zira Yüce Allah verir, ben de bunları taksim ederim."*[1]

وَحَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ: عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، قَالَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو: إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ السُّلَمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُسْلِمٍ: إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ. فَذَكَرَهُ بِنَحْوِهِ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: «اللهُ يُعْطِي وَأَنَا أَقْسِمُ» .

Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla: "... *Allah verir, ben de bunları taksim ederim*" şeklinde nakledilmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الطَّاهِرِ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ ابن عَبْدُوسٍ الطَّرَائِفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ الْحَرَّانِيُّ. (ح) وحَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْفَهَانِيُّ، وأبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، وَعُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنس ابن مالك: أَنَّهُ لَمَّا وُلِدَ إِبْرَاهِيمُ ابْنُ النَّبِيِّ، ﷺ، مِنْ مَارِيَةَ جَارِيَتِهِ، كَانَ يَقَعُ فِي نَفْسِ النَّبِيِّ، ﷺ، مِنْهُ حَتَّى أَتَاهُ جِبْرِيلُ، عليه السلام، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ أَبَا إِبْرَاهِيمَ . وَفِي رِوَايَةِ الْفَقِيهِ: «يا أبا إبراهيم» .

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) cariyesi Mâriye'den olan oğlu İbrâhîm doğunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onun kendisinden olup olmadığı konusunda emin değildi. Sonunda Cibril gelerek: "Allah'ın selamı üzerine olsun, ey İbrâhîm'in babası" deyince emin oldu.[3]

---

[1] Buhâri, *humus* 57 (7) ve Müslim, *edeb* 1 (4).

[2] Hâkim, Müstedrek (2/604).

[3] Hâkim, Müstedrek (2/604).

بَابُ ذِكْرِ شَرَفِ أَصْلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَنَسَبِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Nesebinin Üstünlüğü

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو عبد الله: إسحاق بن محمد بن يوسف السوسي، قالا: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا الربيع بن سليمان، وسعيد بن عثمان، قالا: حدثنا بشر بن بكر، عن الأوزاعي، قال: حدثني أبو عمار: شداد، عن واثلة ابن الأسقع، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «إِنَّ اللهَ، ﷻ، اصْطَفَى بَنِي كِنَانَةَ مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ، وَاصْطَفَى مِنْ بَنِي كِنَانَةَ قُرَيْشًا، وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ، وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هاشم» .

لَفْظُ حَدِيثِ سَعِيدٍ .

Vâsile b. el-Eska'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah, İsmâîl oğulları arasından Kinâne oğullarını seçti. Kinâne oğulları arasından da Kureyş'i seçti. Kureyş'ten ise Hâşim oğullarını seçti. Hâşim oğulları arasından da beni seçti."*[1] Hadisin lafzı Saîd'e aittir.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ الْعَبَّاسِ الإِسْكَنْدَرَانِيُّ، بِمَكَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ هَاشِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا دُحَيْمٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ ابْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الأَوْزَاعِيُّ، عَنْ أَبِي عَمَّارٍ: شَدَّادٍ: أَنَّهُ سَمِعَ وَاثِلَةَ بْنَ الأَسْقَعِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَقُولُ: «إِنَّ اللهَ، ﷻ، اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، وَاصْطَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ، وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ، وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مِهْرَانَ، وَغَيْرِهِ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ مُسْلِمٍ. وَلَهُ شَاهِدٌ مُرْسَلٌ:

Vâsile b. el-Eska der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: " *Yüce Allah, İsmâîl oğulları arasından Kinâne'yi seçti. Kinâne arasından da Kureyş'i seçti. Kureyş'ten ide Hâşim oğullarını seçti. Hâşim oğulları arasından da beni seçti."*

---

[1] Müslim, *fadâil* (1/1782), Tirmizî, *menâkıb* (5/583) ve Ahmed, *Müsned* (4/107).

Muslim bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Mıhrân ve başkosı kanalıyla Velîd b. Müslim'den rivayet etmiştir. Hadisin mürsel olan şahidi vardır.↓

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، ببغداد، قال: حدثنا عبد الله ابن جعفر بن درستويه، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا سليمان بن حرب، والحجاج بن المنهال، قالا: حدثنا حماد بن زيد، عن عمرو بن دينار، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَالَ: «إِنَّ اللهَ، عَزَّ وَجَلَّ، اخْتَارَ: فَاخْتَارَ الْعَرَبَ، ثُمَّ اخْتَارَ مِنْهُمْ كِنَانَةَ، أَوِ النَّضْرِ بْنَ كِنَانَةَ، ثُمَّ اخْتَارَ مِنْهُمْ قُرَيْشًا، ثُمَّ اخْتَارَ مِنْهُمْ بَنِي هَاشِمٍ، ثُمَّ اخْتَارَنِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ» .

وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ فِي مَعْنَاهُ.

Muhammed b. Ali'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah Arapları seçti, sonra onlar arasından Kinâne'yi – veya Nadr b. Kinâne'yi- seçti, sonra onlar arasından Kureyş'i seçti, sonra onlar arasından Hâşim oğullarını seçti, sonra Hâşim oğulları arasından beni seçti."* Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ ، إِنَّ قُرَيْشًا إِذَا الْتَقَوْا، لَقِيَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِالْبَشَاشَةِ، وَإِذَا لَقُونَا، لَقُونَا بِوُجُوهٍ لَا نَعْرِفُهَا. فَغَضِبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عِنْدَ ذَلِكَ غَضَبًا شَدِيدًا، ثُمَّ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْإِيمَانُ حَتَّى يحبّكم الله وَرَسُولِهِ» فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ قُرَيْشًا جَلَسُوا تَذَاكَرُوا أَحْسَابَهُمْ، فَجَعَلُوا مَثَلَكَ: مِثْلَ نَخْلَةٍ فِي كَبْوَةٍ مِنَ الْأَرْضِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «إِنَّ اللهَ، عَزَّ وَجَلَّ : يَوْمَ خَلَقَ الْخَلْقَ جَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمْ، ثُمَّ حِينَ فَرَّقَهُمْ جَعَلَنِي فِي خَيْرِ الْفَرِيقَيْنِ، ثُمَّ حِينَ جَعَلَ الْقَبَائِلَ جَعَلَنِي فِي خَيْرِ قَبِيلَةٍ، ثُمَّ حِينَ جَعَلَ الْبُيُوتَ جَعَلَنِي فِي خَيْرِ بُيُوتِهِمْ، فَأَنَا خَيْرُهُمْ نَسَبًا ، وَخَيْرُهُمْ بَيْتًا» .

Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'in bildirdiğine göre Abbâs şöyle anlatıyor: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Kureyşliler birbirleriyle karşılaşınca birbirlerini güler yüzle karşılarlar. Ancak bizimle karşılaşınca suratlarını asarlar" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) çok kızdı ve şöyle dedi: *"Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki! Kişi sizi Allah ve*

Resûlu için sevmedikçe kalbine iman girmez." Ben "Ey Allah'ın Resûlü! Kureyş oturup kendi aralarında neseplerini görüşüp konuştular ve seni de süprüntü içinde yetişen bir hurma ağacına benzettiler" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah mahlukatı yarattığı gün beni en hayırlısından kıldı. Sonra onları iki ayırıp beni de en hayırlı fırkada kıldı. Sonra kabileleri yarattı. Beni de kabilelerin en hayırlısından kıldı. Sonra hayırlı aileleri yarattı, beni de hayırlı aileden kıldı. Ben şahıs olarak onların en hayırlısı, aile olarak ta en hayırlısıyım."*[1]

وحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بن حمشاد، قَالَ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْحَاق الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ يزيد بن أبي زياد، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ: بَلَغَ النَّبِيَّ، ﷺ، أَنَّ قَوْمًا نَالُوا مِنْهُ، وَقَالُوا لَهُ : إِنَّمَا مَثَلُ مُحَمَّدٍ: كَمِثْلِ نَخْلَةٍ نَبَتَتْ فِي كُنَاسٍ، فَغَضِبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ثُمَّ قَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ، ﷻ ، خَلَقَ خَلْقَهُ، فَجَعَلَهُمْ فَرِيقَيْنِ ، فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ الْفَرِيقَيْنِ ، ثُمَّ جَعَلَهُمْ قَبَائِلَ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمْ قَبِيلًا، ثُمَّ جَعَلَهُمْ بُيُوتًا، فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمْ بَيْتًا» . ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «أَنَا خَيْرُكُمْ قَبِيلًا، وَخَيْرُكُمْ بَيْتًا» : كَذَا قَالَ: عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ.

وَقَالَ غَيْرُهُ: عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ، وَابْنُ رَبِيعَةَ إِنَّمَا هُوَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، بْنُ رَبِيعَةَ، لَهُ صُحْبَةٌ. وَقَدْ قِيلَ: عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ:

Rabîa b. el-Hâris b. Abdilmuttalib der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir grubun kendisi aleyhinde konuştuğunu ve: "Muhammed, süprüntü içinde yetişen hurma ağacına benzer" dediğini öğrenince çok kızdı ve şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Allah mahlukatı yarattığı zaman onları iki fırkaya ayırıp beni iki fırkanın en hayırlısında kıldı. Sonra onları kabilelere ayırıp beni en hayırlı kabilede kıldı. Sonra onları ailelere ayırıp beni en hayırlı ailede kıldı."* Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben, aranızda kabilesi ve ailesi en hayırlı olanım"* buyurdu.[2]

---

[1] İbn Mâce (11/140) ve Tirmizî, *menâkıb* (5/3758).

[2] Ahmed, *Müsned* (4/166-167).

Başka ravi tarafından Muttalib b. Rabîa b. el-Hâris şeklinde aktarmıştır ki bu Ibn Rabîa, Abdulmuttalib b. Rabîa olup sahabedendir. Bu hadis Muttalib b. Ebî Vedâa'dan şeklinde de nakledilmiştir:↓

أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ: مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُوحٍ- مِنْ أَوْلَادِ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ- بِالْكُوفَةِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي عَزْرَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ، قَالَ: قَالَ الْعَبَّاسُ، وَبَلَغَهُ بَعْضُ مَا يَقُولُ النَّاسُ [لَهُ] . (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ- وَهُوَ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ- حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَبَلَغَهُ بَعْضُ مَا يَقُولُ النَّاسُ، فصعد المنبر، فَحَمِدَ اللهَ ﷻ ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَقَالَ: «مَنْ أَنَا» ؟ قَالُوا: أَنْتَ رَسُولُ اللهِ. قَالَ: «أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْخَلْقَ، فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ خَلْقِهِ، وَجَعَلَهُمْ فِرْقَتَيْنِ، فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ فِرْقَةٍ، وَجَعَلَهُمْ قَبَائِلَ، فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمْ قَبِيلَةً، وَجَعَلَهُمْ بُيُوتًا، فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمْ بَيْتًا، فَأَنَا خَيْرُكُمْ بَيْتًا، وَخَيْرُكُمْ نَفْسًا» ﷺ.

Muttalib b. Ebî Vedâa ile Abbâs'ın bildirdiklerine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) halkın söylediklerinden haberdar olunca minbere çıkıp Allah'a hamd ve sena ederek: *"Ben kimim?"* diye sordu. Sahabe: "Sen Allah'ın Resûlü'sün" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Ben, Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib'im. Allah mahlukatı yarattığı zaman beni mahlukatın en hayırlısı arasında kıldı. Sonra onları iki fırkaya ayırıp beni en hayırlı fırkada kıldı. Sonra onları kabilelere ayırıp beni en hayırlı kabilede kıldı. Sonra onları evlere (ailelere) ayırıp beni an hayırlı evde (ailede) kıldı. Ben kendisi ailesine en hayırlı olanınızım."***[1]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَيْسٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رِبْعِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «إِنَّ اللهَ، ﷻ، قَسَمَ الْخَلْقَ قِسْمَيْنِ، فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمَا قِسْمًا، وَذَلِكَ قَوْلُهُ: ﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ﴾ فَأَنَا مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ، وَأَنَا

---

[1] Tirmizî, *menâkıb* (5/653).

خيرُ أصْحابِ اليَمينِ. ثُمَّ جعلَ القِسْمَيْنِ أثلاثًا، فجعلني في خيرِها ثُلُثًا، فذلك قولُهُ ﷻ : ﴿فأصْحابُ المَيْمَنةِ وَالسّابِقُونَ السّابِقُونَ﴾ . فأنا من السّابقين، وأنا خيرُ السّابقين. ثُمَّ جعلَ الأثلاثَ: قبائلَ، فجعلني في خيرِها قبيلةً، وذلكَ قولُ اللهِ ﷻ : ﴿وجعلناكُم شُعُوباً وَقَبائِلَ لِتَعارَفُوا إنَّ أكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّهِ أتْقاكُمْ إنَّ اللّهَ عَليمٌ خَبِيرٌ﴾ وأنا أتقى ولد آدمَ، وَأكْرَمُهُمْ عَلَى اللهِ وَلا فخر. ثم جَعَلَ القَبائِلَ بُيُوتًا، فجَعَلَني في خيرِها بيْتًا، وذلك قولُهُ ﷻ: ﴿إنَّما يُرِيدُ اللّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أهْلَ البَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً﴾ فأنا وَأهْلُ بَيْتي مُطَهَّرُونَ مِنَ الذُّنُوبِ» .

İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah yaratılmışları iki kısma ayırdı, beni hayırlı olan kısımda yaptı. Yüce Allah'ın,* **«Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere!»**[1] *ve* **»Soldakiler; ne yazık o soldakilere!»**[2] *âyetleri buna işaret etmektedir. Ben sağdakilerdenim ve sağdakilerin en hayırlısıyım. Sonra bu iki kısmı üçe ayırdı ve beni bunların en hayırlı kısmından yaptı. Yüce Allah'ın,* **«Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere! Soldakiler, ne bahtsızdırlar onlar! (Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler»**[3] *buyruğu buna işaret etmektedir. Ben hayırda önde olanlardanım ve ecirde önde olanların en hayırlısıyım. Sonra bu üç kısmı kabilelere ayırdı ve beni en hayırlı kabileden yaptı. Yüce Allah'ın,* **«Birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır»**[4] *âyetleri buna işaret etmektedir. Ben Âdemoğullarının en takvalısı ve Allah katında en değerlisiyim. Bunu övünmek için söylemiyorum. Sonra kabileleri ailelere ayırdı ve beni de en hayırlı ailede yaptı. Yüce Allah'ın,* **«Allah, sizden**

---

[1] Vâkıa Sur. 27

[2] Vâkıa Sur. 41

[3] Vâkıa Sur. 8, 9, 10

[4] Hucurât Sur. 13

ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor»[1] *buyruğu buna işaret etmektedir. Ben ve Ehl-i beyt'im günahlardan temizlenmişiz."*[2]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالا: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن إسحاق الصغاني، قال: حدثنا عبد الله بن بكر السهمي، قال: حدثنا يزيد بن عوانة، عن محمد بن ذكوان- خال ولد حماد بن زيد- قال أبو وهب: فلا أحسب محمدًا إلا حدثني به، عن عمرو بن دينار، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: إِنَّا لَقُعُودٌ بِفِنَاءِ النَّبِيِّ، ﷺ، إِذْ مَرَّتْ بِهِ امْرَأَةٌ، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: هَذِهِ ابْنَةُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: مَثَلُ مُحَمَّدٍ فِي بَنِي هَاشِمٍ: مَثَلُ الرَّيْحَانَةِ فِي وَسَطِ النَّتْنِ. فَانْطَلَقَتِ الْمَرْأَةُ، فَأَخْبَرَتِ النَّبِيَّ، ﷺ، فَجَاءَ النَّبِيُّ، ﷺ، يُعْرَفُ فِي وَجْهِهِ الْغَضَبُ، فَقَالَ: مَا بَالُ أَقْوَالٍ تَبْلُغُنِي عَنْ أَقْوَامٍ؟! إِنَّ اللهَ، عَزَّ وجل، خلق السموات سَبْعًا، فَاخْتَارَ الْعُلْيَا مِنْهَا، فَأَسْكَنَهَا مَنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ، ثُمَّ خَلَقَ الْخَلْقَ، فَاخْتَارَ مِنَ الْخَلْقِ بَنِي آدَمَ، وَاخْتَارَ مِنْ بَنِي آدَمَ الْعَرَبَ، وَاخْتَارَ مِنَ الْعَرَبِ مُضَرَ، وَاخْتَارَ مِنْ مُضَرَ قُرَيْشًا، وَاخْتَارَ مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ، وَاخْتَارَنِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ، فَأَنَا مِنْ خِيَارٍ إِلَى خِيَارٍ، فَمَنْ أَحَبَّ الْعَرَبَ، فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ، وَمَنْ أَبْغَضَ الْعَرَبَ، فَبِبُغْضِي أَبْغَضَهُمْ.

لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي عَبْدِ اللهِ.

İbn Ömer anlatıyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evinin yanında otururken bir kadın geçti. Oradakilerden bir kişi: "Bu, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızıdır" deyince Ebû Süfyân: "Hâşim oğulları arasında Muhammed, çöplük ortasındaki reyhana benzer" dedi. Bunun üzerine kadın gidip bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) anlatınca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) öfkeli bir şekilde geldi ve şöyle buyurdu: ***"Bazılarından işittiğim bu sözler de nedir! Yüce Allah semayı yedi kat yaratıp bu yedi katın en yükseğini seçip, mahlukattan dilediği varlıkları da oraya yerleştirdi. Sonra mahlukatı yaratıp, onlar arasından Âdem oğullarını seçti. Âdem oğulları arasından da Arapları seçti. Araplar arasından da Mudar'ı seçti. Mudar'dan da Kureyş'i seçti. Kureyş'ten de Hâşim oğullarını seçti. Hâşim oğulları arasından da beni seçti. Ben seçkinlerin en seçkiniyim. Arapları seven,***

---

[1] Ahzâb Sur. 33

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/257).

bana olan sevgisinden dolayı sevmiştir. Araplara buğzeden de bana buğzettiği için buğzetmiştir."[1]

Hadısin lafzı Ebû Abdillah'a aittir.

وأخبرنا أبو عبدِ اللهِ الْحافِظُ، قالَ: حدثنا أبو عليٍّ: الْحُسَيْنُ بْنُ عليٍّ الْحافِظُ، قالَ: أخبرنا أحمدُ بنُ يحيى بنِ زُهَيْرٍ التُّسْتَرِيُّ، قالَ: حدَّثنا أحمدُ بنُ الْمِقْدامِ، قالَ: حدَّثنا حمَّادُ بنُ واقِدٍ، عنْ محمَّدِ بنِ ذكوانَ- خالِ وَلَدِ حمَّادِ بنِ زيْدٍ- فذكرَهُ بإسناده نحوه.

Bu hadis, başka bir kanalla da nakledilmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا: يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْمُزَكِّي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ، يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْمُثَنَّى: مُعَاذُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: حَدَّثَنَا غَسَّانُ بْنُ مَالِكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا كُلَيْبُ بْنُ وَائِلٍ، قَالَ: حَدَّثَتْنَا رَبِيبَةُ النبي ﷺ- وَلَا أَعْلَمُهَا إِلَّا زَيْنَبَ- قَالَتْ: نَهَى رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَنِ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ . قَالَ: وَأُرَاهُ ذَكَرَ النَّقِيرَ. قَالَ: قُلْتُ لَهَا: أَخْبِرِينِي عَنِ النَّبِيِّ، ﷺ، مِمَّنْ كَانَ مِنْ مُضَرَ؟ قَالَتْ: فَمِمَّنْ كَانَ إِلَّا مِنْ مُضَرَ؟ كَانَ مِنْ بَنِي النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُوسَى بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ .

Kuleyb b. Vâil der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evlatlığı Zeyneb: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kabak ve içki koymakta kullanılan testileri kullanmayı yasakladı" demiştir. Abdulvâhid der ki: "Zannedersem Kuleyb, içi oyulmuş kapları da zikretti." Kuleyb der ki: Zeyneb'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Mudar'dan mıdır?" diye sorunca: "Ya kimden olacak? Mudar'ın, Nadr b. Kinâne kolundandır" cevabını verdi.

Buhârî bunu *Sahîh*'te Mûsa b. İsmâîl kanalıyla Abdulvâhid'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، رَحِمَهُ اللهُ، [قَالَ] : أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَقِيلِ بْنِ طَلْحَةَ السُّلَمِيِّ، عَنْ مُسْلِمِ بن هيصم، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ

---

[1] İbn Ebî Hatim, *el-İlel* (2/267) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/73) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/257).

[2] Buhâri, *menâkıb* 6 (525).

قَيْسٍ: قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا نَزْعُمُ أَنَّا مِنْكُمْ أَوْ أَنَّكُمْ مِنَّا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «نَحْنُ بَنُو النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ، لَا نَنْتَفِي مِنْ أَبِينَا، وَلَا نَقْفُوا أُمَّنَا» .

قَالَ: فَقَالَ الْأَشْعَثُ: لَا أَجِدُ أَحَدًا- أَوْلَا نُؤْتَى بِأَحَدٍ- نَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ إِلَّا جَلَدْتُهُ الْحَدَّ .

Eş'as b. Kays der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Biz kendimizin sizden –veya sizin bizden- olduğunu iddia ediyoruz" deyince: ***"Biz Nadr b. Kinâne oğulları, ne babamızı red ederiz, ne de annemizi iffetsizlikle suçlarız"*** karşılığını verdi. Eş'as der ki: Kureyş'ten Kinâne'den olduğunu reddeden birini görecek olursak had cezası olarak onu kırbaçlarız.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَفْصٍ الْمُقْرِئُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عِيسَى: بَكَّارُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَكَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى بْنِ سَعِيدٍ- إِمْلَاءً- سَنَةَ سِتٍّ وَتِسْعِينَ وَمِائَتَيْنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ أَبَانَ الْقَلَانِسِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رَبِيعَةَ الْقُدَامِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، وَعَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، قَالَا: بَلَغَ النَّبِيَّ، ﷺ، أَنَّ رِجَالًا مِنْ كِنْدَةَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ مِنْهُمْ، فَقَالَ: «إِنَّمَا كَانَ يَقُولُ ذَاكَ: الْعَبَّاسُ، وَأَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ، إِذَا قَدِمَا الْمَدِينَةَ لِيَأْمَنَا بِذَلِكَ، وَإِنَّا لَنْ نَنْتَفِيَ مِنْ آبَائِنَا، نَحْنُ بَنُو النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ» قَالَ: وَخَطَبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: أَنَا مُحَمَّدُ، بْنُ عَبْدِ اللهِ، بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، بْنِ هاشم، بن عبد مناف، ابن قُصَيٍّ، بْنِ كِلَابِ، بْنِ مُرَّةَ، بْنِ كَعْبِ، بْنِ لُؤَيٍّ، بْنِ غَالِبِ، بْنِ فهر، ابن مَالِكِ، بْنِ النَّضْرِ، بْنِ كِنَانَةَ، بْنِ خُزَيْمَةَ، بْنِ مُدْرِكَةَ، بْنِ إِلْيَاسَ، بْنِ مُضَرَ، بْنِ نِزَارٍ» . وَمَا افْتَرَقَ النَّاسُ فِرْقَتَيْنِ إِلَّا جَعَلَنِي اللهُ فِي خَيْرِهِمَا. فَأُخْرِجْتُ مِنْ بَيْنِ أَبَوَيْنِ، فَلَمْ يُصِبْنِي شَيْءٌ مِنْ عُهْرِ الْجَاهِلِيَّةِ. وَخَرَجْتُ مِنْ نِكَاحٍ، وَلَمْ أَخْرُجْ مِنْ سِفَاحٍ، مِنْ لَدُنْ آدَمَ، حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى أَبِي وَأُمِّي، فَأَنَا خَيْرُكُمْ نَفْسًا، وَخَيْرُكُمْ أَبًا » . ﷺ.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَلِيٍّ: الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ بَكْرٍ الرَّازِيُّ، بِعَسْقَلَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَلِيٍّ النَّوْفَلِيُّ، قَالَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رَبِيعَةَ. فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ قَوْلَهُ: «فَأُخْرِجْتُ» إِلَى قَوْلِهِ: «حَتَّى خَرَجْتُ»

[1] İbn Mâce, *hudûd* (2/871) ve Ahmed, *Müsned* (5/211).

تفرّد به أبو محمّد: عبدُ الله بنُ محمّد بن ربيعة القُداميُّ، هذا وله عن مالك وغيره أفرادٌ لم يُتابَعْ عليها. واللهُ أعلمُ.

Enes b. Mâlik ve Ebû Bekr b. Abdırrahman b. el-Hâris b. Hışâm dedıler ki Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Kındelilerden bazılarının, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendılerınden olduğunu iddia edince şöyle buyurdu: *"Abbâs ve Ebû Sufyân b. Harb da Medine'ye geldiklerinde emniyet içinde olmak için böyle diyorlardı. Biz atamızı reddetmeyiz. Biz, Nadr b. Kinâne oğullarındanız."*

Yine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbe verip şöyle buyurdu:: *"Ben Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib b. Hâşim b. Abdimenâf b. Kusayy b. Kilâb b. Murre b. Ka'b b. Lueyy b. Ğâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Mudrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr'ım. Vallahi insanlar ne zaman iki fırkaya ayrılsa Yüce Allah beni bu iki fırkanın en hayırlısında kıldı. Cahiliye pisliklerinden de bana herhangi bir şey bulaşmadan anne ve babamdan doğdum. Evlilik dışı bir ilişkiden değil, Âdem'den bu yana, annem babam beni doğuruncaya kadar nikah ile olan evliliklerden geldim. Ben fert olarak ta, soy olarak ta hepinizden hayırlıyım."*[1]

أخبرنا أبو سعيد: الخليلُ بنُ أحمدَ بنِ محمّدٍ البُستيُّ- القاضي، قال: حدَّثنا أبو العبّاس: أحمدُ بنُ المُطهَّر البكريُّ، قال: حدَّثنا أبو بكرِ بنُ أبي خيثمةَ، قال: حدَّثنا منصورُ بنُ أبي مُزاحِم، قال: حدَّثنا إسماعيلُ بنُ جعفرٍ، عن عمرِو بنِ أبي عمرٍو، عن سعيدِ بنِ أبي سعيدٍ المَقبُريِّ، عن أبي هُرَيْرةَ: أنَّ رسولَ اللهِ، ﷺ، قال: «بُعِثْتُ مِنْ خَيْرِ قُرُونِ بَنِي آدَمَ قَرْنًا، فَقَرْنًا، حَتَّى بُعِثْتُ مِنَ الْقَرْنِ الَّذِي كنت فيه».

أخرجَهُ البُخاريُّ، عن قُتيبةَ، عن يعقوبَ، عن عمرٍو.

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Âdemoğullarının en hayırlı bir asrında gönderildim. Asırlar geçtikten sonra nihayet benim de içinde bulunduğum asır geldi."*[2]

Buhârî bunu Kuteybe kanalıyla Yâkûb'dan, o da Amr'dan rivayet etmiştir.

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-Nihâye* (2/255).

[2] Buhâri, *menâkıb* 61(23).

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ: عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ الْمُؤَذِّنُ النَّيْسَابُورِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ خَبٍ [قَالَ] : حَدَّثَنَا أَبُو قِلَابَةَ (ح) . وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَتَّابٍ الْعَبْدِيُّ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْعَوَّامِ الرِّيَاحِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا بُهْلُولُ بْنُ الْمُوَرِّقِ: قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: قَالَ لِي جِبْرِيلُ عليه السلام: قَلَبْتُ الْأَرْضَ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا فَلَمْ أَجِدْ [رَجُلًا أَفْضَلَ مِنْ مُحَمَّدٍ، وَقَلَبْتُ الْأَرْضَ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا فَلَمْ أَجِدْ] بَنِي أَبٍ أَفْضَلَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ .

[قَالَ أَحْمَدُ: هَذِهِ الْأَحَادِيثُ وَإِنْ كَانَ فِي رِوَايَتِهَا مَنْ لَا تَصِحُّ بِهِ، فَبَعْضُهَا يُؤَكِّدُ بَعْضًا، وَمَعْنَى جَمِيعِهَا يَرْجِعُ لِمَا رَوَيْنَا عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ وَأَبِي هُرَيْرَةَ. وَاللهُ أعلم] .

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Cibril, bana dedi ki: Yeryüzünün doğusunu batısını dolaştım, Muhammed'den daha üstün bir kişi bulamadım. Yeryüzünün doğusunu batısını dolaştım. Bir babanın oğulları olan Hâşim oğullarından daha üstününü bulamadım."***

Ahmed (Beyhakî) der ki: Bu hadisler arasında sahih olmayanlar olsa da birbirlerini desteklemektedir. Hepsi de mânâ olarak Vâsile b. el-Eska ve Ebû Hureyre'den yapılan rivayetle aynı mânâdadır.

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ غَالِبٍ الْخُوَارَزْمِيُّ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ- يَعْنِي ابْنَ حَمْدَانَ النَّيْسَابُورِيَّ- قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ الْعَبْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ يَقُولُ وَجَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا أَبَا عُمَارَةَ أَوَلَّيْتَ يَوْمَ حُنَيْنٍ؟ قَالَ: أَمَّا أَنَا فَأَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أَنَّهُ لَمْ يُوَلِّ، وَلَكِنْ عَجِلَ سَرَعَانُ الْقَوْمِ وَقَدْ رَشَقَتْهُمْ هَوَازِنُ، وَأَبُو سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ آخِذٌ بِرَأْسِ بَغْلَتِهِ الْبَيْضَاءِ، وَهُوَ يَقُولُ:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ　　أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ سُفْيَانَ .

Ebû İshâk der ki: Bir adam Berâ b. Âzib'e gelip: "Ey Ebû Umâre! Huneyn günü kaçtın mı?" diye sorunca, Berâ şöyle cevap verdi: "Şahitlik ederim ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) asla kaçmadı. Ancak ordunun öncülerinin üzerine Hevâzın kabilesi ok yağdırdı. Bu sırada Ebû Süfyan b. el-Hâris Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) beyaz katırının yularını tutmuş, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle diyordu:

"Ben peygamberim yalan yok

Ben, Abdulmuttalib'in oğluyum."

Buhârî bunu *Sahîh*'te Muhammed b. Kesîr'den, Müslim ise başka bir yolla Süfyân'dan rivayet etmiştir.

أَخبَرَنا أبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عِمْرَانَ أَمْلِ عَلَيَّ النَّسَبَ إِلَى آدَمَ. فَأَمْلَى عَلَيَّ: مُحَمَّدٌ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، ابْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، بْنِ هَاشِمِ، بْنِ عَبْدِ مَنَافِ، بْنِ قُصَيٍّ، بْنِ كِلَابِ، بْنِ مُرَّةَ، بْنِ كَعْبِ، بْنِ لُؤَيٍّ، بْنِ غَالِبِ، بْنِ فِهْرِ، بْنِ مَالِكِ، بْنِ النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ، بْنِ خُزَيْمَةَ، بْنِ مُدْرِكَةَ، بْنِ إِلْيَاسَ، بْنِ مُضَرَ، بْنِ نِزَارِ بْنِ مَعَدٍّ.

İbrâhîm b. el-Münzir der ki: Abdulazîz b. İmrân'a bana Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Hz. Âdem'e kadar olan nesebini yazdır" dedim, bana şöyle yazdırdı: Allah'ın Resûlü Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib b. Hâşim b. Abdimenâf b. Kusayy b. Kilâb b. Murre b. Ka'b b. Lueyy b. Ğâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Mudrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr b. Ma'd."

قَالَ عَبْدُ الْعَزِيزِ: وَحَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ يَعْقُوبَ الزَّمْعِيُّ- مِنْ بَنِي أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى- قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمِّي أَبُو الْحُوَيْرِثِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ: زَوْجِ النَّبِيِّ، ﷺ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَقُولُ: «مَعَدُّ بْنُ عَدْنَانَ، بْنِ أُدَدَ، بْنِ زَنْدِ ، بْنِ يَرَى، بْنِ أَعْرَاقِ» . فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: فَمَعَدٌّ: مَعَدٌّ، وَعَدْنَانُ: عَدْنَانُ، وَأُدَدُ: أُدَدُ، وَزَنْدٌ: هَمَيْسَعٌ، وَيَرَى: نَبْتٌ، وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: أَعْرَاقُ الثَّرَى .

قَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ: وَأَمْلَى عَلَيَّ مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ بْنِ الطَّوِيلِ التَّيْمِيُّ، فَقَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ. مِثْلَهُ إِلَى مَعَدِّ بْنِ عَدْنَانَ.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımı Ümmü Seleme şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Ma'd b. Adnân b. Eded b. Zened b. Yurâ b. A'râk."* Ümmü Seleme der ki: Ma'd, Ma'd'dır. Adnân da Adnân'dır. Eded de Eded'dir. Zened Humeys, Yurâ Nebt, İsmâîl b. İbrâhîm ise A'râku's-Serâ'dır.[1]

Bu hadis başka bir kanalla Ma'd b. Adnân'a kadar olan kısmıyla nakledilmiştir.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بن عَتَّابٍ الْعَبْدِيُّ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حبان بْنِ مُلَاعِبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ الْقَطَوَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ يَعْقُوبَ، عَنْ عَمِّهِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَمْعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَقُولُ: «مَعَدُّ بْنُ عدنَانَ بْنِ أُدَدَ، بْنِ زند، ابن يَرَى، بْنِ أَعْرَاقِ الثَّرَى، قَالَتْ: ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: ﴿وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى، وَثَمُودَ فَمَا أَبْقَى﴾ ، ﴿وَعاداً وَثَمُودَ وَأَصْحابَ الرَّسِّ وَقُرُوناً بَيْنَ ذلِكَ كَثِيراً﴾ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللهُ .

قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: وَأَعْرَاقُ الثَّرَى: إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، وَزَنْدٌ: هَمَيْسَعُ، وَيَرَى: نَبْتٌ.

Ümmü Seleme der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Ma'd b. Adnan b. Eded b. Zened b. Yurâ b. A'râk es-Serâ."* Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), **"Âd, Semûd milletleri ile Ress'lileri ve bunların arasında birçok nesilleri de yerle bir ettik"**[2] âyetini okudu.[3]

Ümmü Seleme şöyle dedi: A'râku's-Serâ, İsmâîl b. İbrâhîm; Zened Humeys, Yurâ ise Nebt'tir.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ ، قَالَ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ،

---

[1] Taberi, *Târih* (2/272) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (2/194).

[2] Furkan Sur. 38

[3] Taberi, *Târıh* (2/271).

ﷺ، ابْنُ عَبْدِ اللهِ، بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، بْنِ هاشم، ابن عبد مناف، بْنِ قُصَيٍّ، بْنِ كلاب، بْنِ مُرَّةَ، بْنِ كَعْبٍ، بْنِ لُؤَيٍّ، بْنِ غالب، بْنِ فِهْرٍ، بْنِ مالك، بْنِ النَّضْر، بْنِ كنانة، بْنِ خُزَيْمَةَ، بن مدركة، ابن إلْيَاس، بْنِ مُضَرَ، بْنِ نِزار، بْنِ معدّ، بْنِ عدنان، بْنِ أُدد، بْنِ المقوم، ابن نَاحُورَ، بْنِ تَارَحَ، بْنِ يَعْرُبَ، بْنِ يَشْجُبَ، بْنِ نَابِتِ، بْنِ إِسْمَاعِيلَ، بْنِ إِبْرَاهِيمَ، بْنِ آزَرَ. وَهُوَ فِي التَّوْرَاةِ: ابْنُ تَارِخِ، بْنِ نَاحُورَ، بْنِ أَرْغُوَى ، بن سارح، بن فالح، بْنِ عَابِرَ، بْنِ شَالِخَ، بْنِ أَرْفَخْشَذَ، بْنِ سَامِ، بْنِ نُوحِ، بْنِ لَمَكَ، بْنِ مُتُوشَلَخَ، بْنِ أَخْنُوخَ، بْنِ يَرْدَ، بْنِ مَهْلَايِيلَ بْنِ قَيْنَانَ، بْنِ أنوش ، بْنِ شِيثَ، بْنِ آدَمَ أَبُو الْبَشَرِ، صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ وَعَلَى أَنْبِيَاءِ اللهِ الطَّيِّبِينَ الْأَخْيَارِ [وَسَلَّمَ] .

وَرَوَاهُ عُبَيْدُ بْنُ يَعِيشَ عَنْ يُونُسَ بْنِ بُكَيْرٍ، وَقَالَ فيه: تارخ ابن نَاحُورَ، بْنِ عَوْرٍ، بْنِ فَلَاحِ، بْنِ عَابِرِ، بْنِ شَالِخِ، بْنِ سَامِ، بْنِ نُوحِ بْنِ لَامَكَ، بْنِ مُتُوشَلَخَ، بْنِ خَانُوخَ، بْنِ مَهْلِيلَ، بْنِ قَيْنَانَ ، بْنِ شِيثِ بْنِ آدَمَ. وَقَالَ: إِنَّ أُدَدَ بْنَ الْمُقَوِّمِ.

قُلْتُ: كَذَا فِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ. وَاخْتُلِفَ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ، وَاخْتَلَفَ النَّسَّابُونَ فِيهِ أَيْضًا. وَذِكْرُ اختلافهم هَهُنَا مِمَّا يَطُولُ بِهِ الْكِتَابُ وَلَيْسَ مِنْهُ كَثِيرُ فَائِدَةٍ.

وَكَانَ شَيْخُنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، رَحِمَهُ اللهُ، يَقُولُ: نِسْبَةُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، صَحِيحَةٌ إِلَى عَدْنَانَ، وَمَا وَرَاءَ عَدْنَانَ فَلَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ يُعْتَمَدُ عَلَيْهِ.

Muhammed b. İshâk der ki: Allah'ın Resûlü Muhammed b. Abdillah b. Abdilmuttalib b. Hâşim b. Abdimenâf b. Kusayy b. Kilâb b. Murre b. Ka'b b. Lueyy b. Ğâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Mudrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr b. Ma'd b. Adnân b. Eded b. Mukavvim b. Nâhûr b. Târeh b. Ya'rub b. Yeşcub b. Nâbit b. İsmâîl b. İbrâhîm b. Âzer —ki Tevrat'ta Târeh olarak geçmiştir— b. Nâhûr b. Arğû b. Sârih b. Fâlih b. Âbir b. Şâlih b. Erfahşed b. Sâm b. Nûh b. Lemk b. Mattûşeleh b. Ahnûh b. Yerd b. Mehlâyîl b. Kaynân b. Enûş b. Şît b. Âdem." Allah'ın selamı bütün peygamberlerin üzerine olsun.

Ubeyd b. Yaîş bunu Yûnus b. Bukeyr'den şu ibareyle nakletmiştir: Târeh b. Nâhûr b. Avr b. Felâh b. Âbir b. Şâlih b. Sâm b. Nûh b. Lâmek b. Mattûşeleh b. Hânûh b. Mehlîl b. Kaynân b. Şît b. Âdem."

Hadisin Muhammed b. İshâk b. Yesâr'dan olan versiyonu bu şekildedir. Ancak onun bu rivayetinde ihtilaf edilmiştir.

Ebû Abdillah el-Hâfız şöyle derdi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Adnân'a kadar olan nesebiyle ilgili rivayet sahihtir. Adnân'dan sonraki isimlerle ilgili rivayetlere ise güvenilemez.

أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ عِيسَى الْمَالِينِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ الْخَلِيلِ النَّسَوِيُّ: أَنَّ أَبَا كُرَيْبٍ حدثهم، قالـ: حَدَّثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي رَيْحَانَةَ الْعَامِرِيِّ: أَنَّ مُعَاوِيَةَ قَالَ لِابْنِ عَبَّاسٍ: فَلِمَ سُمِّيَتْ قُرَيْشٌ قُرَيْشًا؟ قَالَ: لِدَابَّةٍ تَكُونُ فِي الْبَحْرِ، تَكُونُ أَعْظَمَ دَوَابِّهِ، يُقَالُ: لَهَا الْقِرْشُ ، لَا تَمُرُّ بِشَيْءٍ مِنَ الْغَثِّ وَالسَّمِينِ إِلَّا أَكَلَتْهُ .

قَالَ: فَأَنْشِدْنِي فِي ذَلِكَ شَيْئًا فَأَنْشَدْتُهُ شِعْرَ الْجُمَحِيِّ إِذْ يَقُولُ:

وَقُرَيْشٌ هِيَ الَّتِي تَسْكُنُ البحـ ـر بِهَا سُمِّيَتْ، قُرَيْشٌ قُرَيْشَا
تَأْكُلُ الْغَثَّ وَالسَّمِينَ وَلَا تتـ ـرك فِيهَا لِذِي جَنَاحَيْنِ رِيشَا
هَكَذَا فِي الْبِلَادِ حَيُّ قُرَيْشٍ يَأْكُلُونَ الْبِلَادَ أَكْلًا كَمِيشَا
وَلَهُمْ آخِرَ الزَّمَانِ نَبِيٌّ يُكْثِرُ الْقَتْلَ فِيهِمْ وَالْخُمُوشَا

Ebû Reyhâne el-Âmirî'nin bildirdiğine göre Muâviye, İbn Abbâs'a: "Kureyş'e neden Kureyş adı verildi?" diye sorunca, İbn Abbâs: "Kırş (köpekbalığı) adındaki bir deniz hayvanı dolayısıyla kendisine bu isim verildi. Zira bu balık büyük veya küçük karşılaştığı tüm hayvanları yerdi" karşılığını verdi. Muâviye: "Bu konuda bana şiir söyleyebilir misin?" diye sorunca da İbn Abbâs, Cumahî'nin şu beyitlerini okudu:

Kırş, denizde yaşayan bir hayvandır

Ki Kureyş de bu hayvandan ismini almıştır

Küçük büyük ne bulsa yer bitirir

Kanatları olanları dahi tuysüz bırakır

Bölgeler arasında Kureyş kabilesi de öyledir

Onlar da diğer ülkelerde ne bulsalar hızlıca yerler

Âhir zamanda bir peygamberleri de olacaktır

İçlerinden çok kişiyi öldürecek, sakat bırakacaktır.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو أَحْمَدَ بْنُ أَبِي الْحَسَنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ- هُوَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ، عَنِ الشَّافِعِيِّ، رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: عَبْدُ الْمُطَّلِبِ اسْمُهُ: شَيْبَةُ. وَهَاشِمٌ: اسْمُهُ: عَمْرُو بْنُ عَبْدِ مَنَافٍ. وَاسْمُ عَبْدِ مَنَافٍ: الْمُغِيرَةُ بْنُ قُصَيٍّ. وَاسْمُ قُصَيٍّ: زَيْدُ، بْنُ كِلَابِ، بْنِ مُرَّةَ، بْنِ كَعْبِ، بْنِ لُؤَيٍّ، بْنِ غَالِبِ، بْنِ فِهْرِ، بْنِ مَالِكِ، بْنِ النَّضْرِ بْنِ كنانة [بْنِ خُزَيْمَةَ] ، بْنِ مُدْرِكَةَ، بْنِ إِلْيَاسَ، بْنِ مُضَرَ.

Şâfiî der ki: Abdulmuttalib'in ismi Şeybe'dir. Hâşim'in ismi ise Amr b. Abdimenâf'tır. Abdimenâf'ın ismi de Muğîre b. Kusay'dır. Kusayy'ın ismi Zeyd b. Kilâb b. Murre b. Ka'b b. Luey b. Ğâlib b. Fihr b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. Mudar'dır.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ [قَالَ: أَخْبَرَنِي الْحُسَيْنُ بن محمد بن يحيى الدَّارِمِيُّ- وَهُوَ أَبُو أَحْمَدَ- قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ- هُوَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ،] قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ فِيمَا كَتَبَ إِلَيَّ، قَالَ: وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي بِخَطِّ يَدِهِ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ، قَالَ: أَوَّلُ النَّاسِ يَلْقَى النَّبِيَّ، ﷺ، بِالنَّسَبِ بَنُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. فَذَكَرَهُمْ، وَذَكَرَ فِي بَنِي هَاشِمٍ: عَبْدَ الْمُطَّلِبِ، وَأَسَدًا: وَالِدَ فَاطِمَةَ أُمِّ عَلِيٍّ، وَنَضْلَةَ، وَأَبَا صَيْفِيٍّ. قَالَ: وَيُقَالُ: وَصَيْفِيٌّ. ثُمَّ ذَكَرَ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. ثُمَّ ذَكَرَ بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ. ثُمَّ ذَكَرَ بَنِي نَوْفَلٍ، ثُمَّ ذَكَرَ بَنِي أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى بْنِ قُصَيٍّ، وَبَنِي عَبْدِ الدَّارِ بْنِ قُصَيٍّ. ثُمَّ ذَكَرَ بَنِي زُهْرَةَ بْنِ كِلَابِ بْنِ مُرَّةَ، وَذَكَرَ مِنْهُمْ أُمَّ النَّبِيِّ، ﷺ: آمِنَةَ بِنْتَ وهب بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةَ. ثُمَّ ذَكَرَ بَنِي تَيْمِ بْنِ مُرَّةَ. ثُمَّ بَنِي مَخْزُومِ بْنِ يَقَظَةَ بْنِ مُرَّةَ. ثُمَّ [ذَكَرَ] بَنِي عَدِيِّ بْنِ كَعْبٍ. ثُمَّ بَنِي جُمَحٍ وَسَهْمٍ ابْنَيْ عَمْرِو بْنِ هُصَيْصِ بْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ . ثُمَّ ذَكَرَ بَنِي الْحَارِثِ بْنِ فِهْرٍ.

وَذَكَرَ أَسَامِيَ الْمَعْرُوفِينَ مِنَ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ الَّذِينَ يَنْتَسِبُونَ إِلَى بَعْضِ هَؤُلَاءِ الْقَبَائِلِ. وَنَحْنُ نَأْتِي عَلَى جَمِيعِ ذَلِكَ بِمَشِيئَةِ اللهِ ﷻ فِي «كِتَابِ فَضَائِلِ الصَّحَابَةِ».

قُلْتُ: وَبَلَغَنِي أَنَّ أَبَا كَبْشَةَ أَوَّلُ مَنْ عَبَدَ الشِّعْرَى، وَخَالَفَ دِينَ قَوْمِهِ، فَلَمَّا خَالَفَ النَّبِيُّ، ﷺ، دِينَ قُرَيْشٍ، وَجَاءَ بِالْحَنِيفِيَّةِ- شَبَّهُوهُ بِأَبِي كَبْشَةَ، وَنَسَبُوهُ إِلَيْهِ، فَقَالُوا: ابْنُ أَبِي كبشة.

وَبَلَغَنِي أَنَّهُ كَانَ سَيِّدًا فِي قَوْمِهِ: خُزَاعَةَ، وَبَلَغَنِي أَنَّ اسْمَهُ وَجْزُ بْنُ غالب ابن عَامِرِ بْنِ الْحَارِثِ، وَهُوَ أَبُو عَمْرَةَ بِنْتِ وَجْزٍ، وَعَمْرَةُ هِيَ أُمُّ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ أَبِي آمنة: امم رسول الله، ﷺ. فَشَبَّهُوهُ بِجَدِّهِ مِنْ قِبَلِ أُمِّهِ أَبِي كَبْشَةَ. وَاللهُ أَعْلَمُ.

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel şöyle dedi: Babamın kendi eliyle yazdığı şu yazıyı buldum: Muhammed b. İdris eş-Şâfiî dedi ki: "Neseb olarak Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) en yakın olanlar Abdulmuttalib oğullarıdır." Şâfiî onların hepsini zikretti ve Hâşim oğulları arasında Abdulmuttalib'i zikretti. Esed oğulları arasında Hz. Ali'nin annesi Fâtıma, Nadle ve Ebû Sayfî'yi zikretti. Sonra Abdulmuttalib'in oğullarını zikretti. Sonra Abduşems oğullarını, sonra Nevfel oğullarını zikretti. Sonra Benî Esed b. Abdiluzza b. Kusay ve Benî Abdiddâr b. Kusay'ı zikretti. Sonra Benî Zühre b. Kilâb b. Murre'yi zikretti ve onlardan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) annesi Âmine binti Vehb b. Abdimenâf b. Zühre'yi zikretti. Sonra Benî Teym b. Murre'yi zikretti. Sonra Benî Mahzûm b. Yakaza b. Murre'yi zikretti. Sonra Benî Adiy b. Ka'b'ı zikretti. Sonra Benî Cumah b. Amr b. Husays b. Ka'b b. Luey'i zikretti. Sonra Benî'l-Hâris b. Fihr'i zikretti. Yine sahabe ve tâbiûndan, bu kabilelere mensup olan tanınmış kişileri zikretti.

Derim ki: Şi'râ (Sirus) yıldızına ibadet ederek kavminin dinine muhalefet eden ilk kişi Ebû Kebşe'dir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Kureyş'in dinine muhalefet edip hanif dinle gelince, onu Ebû Kebşe'ye benzeterek ona nisbet ettiler ve: "İbn Ebî Kebşe" dediler.

Ebû Kebşe, Huzâa kabilesinin efendisiydi ve ismi Vecz b. Galib b. Âmir b. el-Hâris'tir. Amra binti Vecz'in babasıdır. Amra, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) annesi Âmine'nin babası Vehb b. Abdimenâf'ın annesidir. Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) anne tarafından dedesi olan Ebû Kebşe'ye benzettiler.

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، ببغداد، قال: حدثنا عبدُ الله ابن جعفر، قال: حدثنا أبو يوسف يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا الحجاج بن أبي منيع، قال: حدثنا جدي، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أُمُّ رسول الله، ﷺ، التي وَلَدَتْهُ: آمِنَةُ بِنْتُ وَهْبِ، بْنِ عَبْدِ مَنَافِ، بْنِ زُهْرَةَ، بْن كِلَابِ، وَأُمُّهَا بَرَّةُ بِنْتُ عَبْدِ الْعُزَّى بْنِ عُثْمَانَ، بْنِ عَبْدِ الدَّارِ، بْنِ قُصَيٍّ، بْنِ كِلَابِ، بْنِ مُرَّةَ. وَأُمُّهَا أُمُّ سُفْيَانَ بِنْتُ أَسَدِ، بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى، بن قُصَيٍّ، بْنِ كِلَابِ، بْنِ مُرَّةَ. وَأُمُّهَا بَرَّةُ بِنْتُ عَوْفِ، بْنِ عُبَيْدِ، بْنِ عُوَيْجِ، مِنْ بَنِي عَدِيٍّ، بْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ، بْنِ غَالِبِ بن فهر ، وَأُمُّهَا قِلَابَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ بْنِ صَعْصَعَةَ مِنْ بَنِي عَائِذِ بْنِ لِحْيَانَ بْنِ هُذَيْلٍ، وَأُمُّهَا ابْنَةُ مَالِكِ بْنِ غَنْمٍ مِنْ بَنِي لِحْيَانَ.

وَأُمُّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، الَّتِي أَرْضَعَتْهُ حَتَّى شَبَّ: حَلِيمَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ بْنِ سِجْنَةَ السَّعْدِيَّةُ. مِنْ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرِ بْنِ هَوَازِنَ، بْنِ مَنْصُورِ، بْنِ عِكْرِمَةَ، بْنِ خَصَفَةَ، بْنِ قَيْسِ عَيْلَانَ، بْنِ مُضَرَ. وَزَوْجُ حَلِيمَةَ، الْحَارِثُ بْنُ عَبْدِ الْعُزَّى. فَفِي هَؤُلَاءِ نسب رسول الله، ﷺ. كَذَا فِي كِتَابِي. وَقَالَ غَيْرُهُ: بَدَلَ أُمِّ سُفْيَانَ: أُمُّ حَبِيبٍ، وَقَالَ بَدَلَ عُوَيْجٍ: عُرَيْجٌ.

قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَقَدْ أَرْضَعَتْ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، أَيْضًا: ثويبة مولاة أبي لهب. وَاسْمُ أَبِي لَهَبٍ عَبْدُ الْعُزَّى.

وَجَدَّةُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أُمُّ أَبِيهِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: فَاطِمَةُ بِنْتُ عَمْرِو ، بْنِ عَائِذِ، بْنِ عِمْرَانَ: بْنِ مَخْزُومٍ، وَأُمُّهَا صَخْرَةُ بِنْتُ عَبْدَةَ، بْنِ عِمْرَانَ، بْنِ مَخْزُومٍ. وَأُمُّهَا تَخْمُرُ بِنْتُ عَبْدِ، بْنِ قُصَيٍّ، بْنِ كِلَابِ، بْنِ مُرَّةَ.

وَأُمُّهَا سَلْمَى بِنْتُ عَامِرِ، بْنِ عَمِيرَةَ : ابن وَدِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ فِهْرٍ. وَأُمُّهَا أُخْتُ بَنِي وَائِلَةَ بْنِ عَدْوَانَ بْنِ قَيْسٍ.

Zührî der ki: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dünyaya getiren annesi Âmine binti Vehb b. Abdimenâf b. Zühre b. Kilâb'dır. Annesi ise Berre binti Abdiluzza b. Osmân b. Abdiddâr b. Kusay b. Kilâb b. Murre'dir. Onun da annesi, Ümmü Süfyan binti Esed b. Abdiluzza b. Kusay b. Kilâb b. Murre'nin annesidir. Onun da annesi Benî Adiy b. Ka'b b. Luey b. Ĝâlib b. Fihr oğullarından Berre binti Avf b. Ubeyd b. Uveyc'dir. Onun da annesi, Benî Âiz b. Lihyân b. Huzeyl

kabılesınden olan Kılâbe bınti'l-Hâris b. Sa'sa'a'dır. Onun da annesı Benî Lıhyân'dan olan Mâlık b. Ğanem'in kızıdır.

Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) büyüyene kadar emziren süt annesı Halime bıntı'l-Hâris b. Sıcne es-Sa'diyye; Benî Sa'd b. Bekr b. Hevâzın b. Mansûr b. İkrime b. Hasfa b. Kays b. Aylân b. Mudar'dandır.

Halîme'nin kocası Hâris b. Abdiluzza'dır. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) nesebı kitabımda bu şekildedir. Başkası, Ümmü Süfyân yerine Ümmü Habîb demiştir. Uveyc yerine de Ureyc demiştir.

Zührî der ki: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) emzirenlerden biri de Ebû Leheb'in azatlısı Süveybe'dir. Ebû Leheb'in ismi Abduluzza'dır.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ninesi, babası Abdullah b. Abdilmuttalib'in annesi olan Fâtıma binti Amr b. Âiz b. İmrân b. Mahzûm'dır. Onun annesi de Sahra binti Abde b. İmrân b. Mahzûm'dur. Onun da annesi Tahmur binti Abd b. Kusay b. Kilâb b. Murre'dir. Onun annesi ise Selmâ binti Âmir b. Umeyre b. Vedîa b. el-Hâris b. Fihr'dir. Onun annesi ise, Vâile b. Advân b. Kays oğullarına mensuptur.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، الْعَدْلُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ: إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ ﷻ: ﴿قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ قَالَ: لَمْ يَكُنْ بَطْنٌ مِنْ بُطُونِ قُرَيْشٍ إِلَّا وَلِلنَّبِيِّ، ﷺ، فِيهِمْ قَرَابَةٌ. فَقَالَ: لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى. قَالَ: لَا تُؤْذُونِي فِي قَرَابَتِي. قَالَ: وَنَسَخَتْ هَذِهِ الْآيَةَ ﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ﴾

وأَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ .

Tâvus'un bildirdiğine göre İbn Abbâs; **"Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemiyorum"**[1] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Kureyşlilerin bütün aileleriyle akrabalığı vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onlara: *"Sizlere yaptığım bu davet karşılığında sizden dünyalık herhangi bir ücret, karşılık*

---

[1] Şûrâ Sur. 23

beklemiyorum. Beklediğim şey, sadece sizinle aramızdaki akrabalık bağlarının gözetilmesidir" buyurdu. Şûra suresindeki bu âyet, **"Sizden herhangi bir ücret istemişsem, o sizin olsun..."**[1] âyetini neshetmiştir.

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'te Şu'be'den rivayet etmiştir.[2]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس: أحمد بن هارون الفقيه، قال: حدثنا علي بن عبد العزيز، قال: حدثنا عمرو بن عون، قال: حدثنا هشيم، قال: أخبرنا داود، عن الشَّعْبِيِّ، قَالَ: أَكْثَرَ النَّاسُ عَلَيْنَا فِي هَذِهِ الآيَة قُلْ: لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى فكَتَبْنَا إِلَى «ابْنِ عَبَّاسٍ» نَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ، فَكَتَبَ ابْنُ عَبَّاسٍ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، كَانَ وَاسِطَ النَّسَبِ فِي قُرَيْشٍ، لَيْسَ بَطْنٌ مِنْ بُطُونِهِمْ إِلَّا وَقَدْ وَلَدَهُ، فَقَالَ اللهُ ﷻ: قُلْ لا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْراً إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبى أَيْ مَا أَدْعُوكُمْ إِلَيْهِ إِلَّا أَنْ لَا تُؤْذُونِي بِقَرَابَتِي مِنْكُمْ وَتَحْفَظُونِي لَهَا.

قَالَ هُشَيْمٌ: وَأَخْبَرَنِي حُصَيْنٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ بِنَحْوٍ مِنْ ذَلِكَ.

قُلْتُ قَدْ مَضَى فِي الْجُزْءِ الْأَوَّلِ ذِكْرُ أَسْمَاءِ أَعْمَامِ النَّبِيِّ، ﷺ. فَأَمَّا عَمَّاتُهُ:

Şa'bî der ki: İnsanlar, **"Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemiyorum"**[3] buyruğundaki yakınların kimler olduğu konusunu bize çokça sorunca İbn Abbâs'a bir mektup yazıp bunu ona sorduk. İbn Abbâs şöyle bir cevap yazdı: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Kureyş'te neredeyse bütün boyların kendisinde birleştiği bir boydan geliyordu. Bundan dolayı Kureyş'in her bir boyu bir yerde onunla akraba çıkıyordu. Buna dayanarak Yüce Allah, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): **«De ki: Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemiyorum»**[4] buyurmuştur. Yani, «Size yaptığım davete karşılık tek beklediğim şey, aramızdaki akrabalık bağları dolayısıyla bana saygı göstermeniz ve bu akrabalık bağlarını gözetmenizdir» demesini istemiştir."

---

[1] Sebe' Sur. 47

[2] Buhâri, *menâkıb* 6 (526)

[3] Şûrâ Sur. 23

[4] Şûrâ Sur. 23

Huşeym der ki: Husayn, İkrime kanalıyla İbn Abbâs'tan aynı mânâda bir rivayette bulunmuştur.

Daha önce Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) amcaları zikredilmiştir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) halaları ise şunlardır:

فَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْحُسَيْنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا غَسَّانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ عُيَيْنَةَ، يَقُولُ: عَمَّاتُ النَّبِيِّ، ﷺ، بَنَاتُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: عَاتِكَةُ، وَأُمُّ حَكِيمٍ، وهي البيضاء، وهي توأم عَبْدِ اللهِ، وَصَفِيَّةُ، وَهِيَ أُمُّ الزُّبَيْرِ، وَبَرَّةُ، وَأُمَيْمَةُ.

İbn Uyeyne der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) halaları; Abdulmuttalib'in kızları Âtike, Ümmü Hakîm Beydâ –ki Ümmü Hakîm, Abdullah ve Safiyye'nin annesidir— Safiyye –ki Zübeyr'in annesidir- Berre ve Meymûne'dir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: لَمَّا حَضَرَتْ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ الْوَفَاةُ قَالَ لِبَنَاتِهِ: ابْكِينَ عَلَيَّ حَتَّى أَسْمَعَ. وَكُنَّ سِتَّ نِسْوَةٍ، وَهُنَّ: أُمَيْمَةُ، وَأُمُّ حَكِيمٍ، وَبَرَّةُ، وَعَاتِكَةُ، وَصَفِيَّةُ، وَأَرْوَى. عَمَّاتُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ .

İbn İshâk der ki: Abdulmuttalib vefat edeceği zaman kızlarına: "Vefatımdan sonra hakkımda yakacağınız ağıt ve mersiyeleri söyleyin de işiteyim" dedi. Abdulmuttalib'in altı kızı vardır. Bunlar Umeyme, Ümmü Hakîm, Berre, Âtike, Safiyye, Ervâ'dır. Bunlar Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) halalarıdır.[1]

بَابُ ذِكْرِ وَفَاةِ عَبْدِ اللهِ أَبِي رَسُولِ اللهِ ﷺ وَوَفَاةِ أُمِّهِ آمِنَةَ بِنْتِ وَهْبٍ وَوَفَاةِ جَدِّهِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمٍ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Babası Abdullah, Annesi Âmine Binti Vehb ve Dedesi Abdulmuttalib b. Hâşim'in Vefatı

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ [قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ] قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ

---

[1] İbn Hişâm, *Sıyer* 1(180).

شعبان، قال: حدثني أصبغ بن الفرج، قال: أخبرني ابن وهب، عن يونس، عن ابن شهاب، قال: بعث عبدُ الْمُطَّلِبِ عبدَ اللهِ بنَ عبدِ الْمُطَّلِبِ يَمْتَارُ لَهُ تمرًا مِنْ يثرب، فَتُوُفِّي عبدُ اللهِ بنُ عبدِ الْمُطَّلِبِ، وولدتْ آمنةُ رسولَ اللهِ، ﷺ، ابنَ عبدِ اللهِ، فكان في حجرِ جدِّهِ عبدِ الْمُطَّلِبِ.

İbn Şihâb der ki: Abdulmuttalib, Abdullah b. Abdilmuttalib'ı ticaret amacıyla Yesrib'e hurma getirmesi için gönderdi ve Abdullah orada vefat etti. Vefatından kısa bir süre sonra da Âmine Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dünyaya getirdi. Babası vefat ettiği için de dedesi Abdulmuttalib'in himayesinde büyüdü.

وأخبرنا أبو عبدِ اللهِ الْحافظُ، قالَ: حدَّثنا أبو الْعبّاسِ: مُحمّدُ بنُ يعقوبَ، قالَ: حدَّثنا أحمدُ بنُ عبدِ الْجبّارِ، قالَ: حدَّثنا يونُسُ بنُ بُكيرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: وَقَدْ هَلَكَ [أَبُوهُ] عَبْدُ اللهِ وَهِيَ حُبْلَى . قَالَ: وَيُقَالُ: إِنَّ عَبْدَ اللهِ هَلَكَ وَالنَّبِيُّ، ﷺ، ابْنُ ثَمَانِيَةٍ وَعِشْرِينَ شَهْرًا. وَاللهُ أَعْلَمُ أَيُّ ذَلِكَ كان.

قُلْتُ: وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَاتَ [أَبُوهُ] وَهُوَ ابْنُ سَبْعَةِ أَشْهُرٍ.

Muhammed b. İshâk b. Yesâr der ki: Abdullah vefat ettiği zaman Âmine hamileydi.[1] Abdullah'ın, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) on sekiz aylıkken vefat ettiği de söylenir. Allah en doğrusunu bilir.

Bazıları da Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yedi aylıkken babasının vefat ettiğini söylemiştir.

أخبرنا أبو عبدِ اللهِ الْحافظُ، قالَ: حدَّثنا أبو الْعبّاسِ: مُحمّدُ بنُ يعقوبَ، قالَ: حدَّثنا أحمدُ بنُ عبدِ الْجبّارِ، قالَ: حدَّثنا يونُسُ بنُ بُكيرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بنِ إسحاقَ، قالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ حَزْمٍ، قَالَ: قَدِمَتْ آمِنَةُ بِنْتُ وَهْبٍ أُمُّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، عَلَى أَخْوَالِهِ مِنْ بَنِي عَدِيٍّ [بْنِ] النَّجَّارِ، الْمَدِينَةَ ، ثُمَّ رَجَعَتْ بِهِ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بِالْأَبْوَاءِ هَلَكَتْ بِهَا، وَرَسُولُ اللهِ، ﷺ، ابْنُ سِتِّ سِنِينَ.

[1] İbn Hişâm, *Siyer* 1(171).

قُلْتُ: وَهَذَا لِأَنَّ هَاشِمَ بْنَ عَبْدِ مَنَافٍ كَانَ قَدْ تَزَوَّجَ بِالْمَدِينَةِ سَلْمَى بِنْتَ عَمْرٍو، مِنْ بَنِي النَّجَّارِ، فَوَلَدَتْ لَهُ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ.

Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) annesi Âmine binti Vehb, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dayıları olan Adiy b. en-Neccâr oğullarının yanına Medine'ye gitti. Geri dönerken Ebvâ'ya yetişince de orada vefat etti. O zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) altı yaşındaydı.

Hâşim b. Abdimenâf, Medine'den Neccâr oğullarından Selmâ b. Amr ile evlenmişti. Ondan da Abdulmuttalib doğmuştu. Neccâr oğullarının Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dayıları olmasının sebebi budur.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: وَمَاتَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَالنَّبِيُّ، ﷺ، ابْنُ ثَمَانِ سِنِينَ، فَلَمْ يَبْكِ أَحَدٌ كَانَ قَبْلَهُ بُكَاءَهُ. قَالَ: وَوَلِيَ زَمْزَمَ وَالسِّقَايَةَ مِنْ بَنِيهِ: الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَلَمْ تَزَلْ إِلَيْهِ حَتَّى قَامَ الْإِسْلَامُ وَهِيَ بِيَدِهِ، فَأَقَرَّهَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَلَى مَا مضى.

İbn İshâk der ki: Abdulmuttalib, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sekiz yaşındayken vefat etti. Öldüğünde ona kimse ağlamadı.

Sikâye (hacılara su verme) ve Zemzem işini oğullarından Abbâs b. Abdilmuttalib devraldı ve İslam gelinceye kadar bu görevi devam ettirdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de bunu aynı şekilde devam ettirdi.

أَخْبَرَنَا أَبُو الطَّاهِرِ : مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْمَشٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: انْتَهَى النبي، ﷺ، إِلَى رَسْمِ قَبْرٍ فَجَلَسَ، وَجَلَسَ النَّاسُ حَوْلَهُ كَثِيرٌ، فَجَعَلَ يُحَرِّكُ رَأْسَهُ كَالْمُخَاطِبِ. قَالَ: ثُمَّ بَكَى، فَاسْتَقْبَلَهُ عُمَرُ، رضي الله عنه، فَقَالَ: مَا يُبْكِيكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: هَذَا قَبْرُ آمِنَةَ بِنْتِ وَهْبٍ، اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَزُورَ قَبْرَهَا فَأَذِنَ لِي، وَاسْتَأْذَنْتُهُ فِي الِاسْتِغْفَارِ لَهَا فَأَبَى عَلَيَّ، وَأَدْرَكَتْنِي رِقَّتُهَا فَبَكَيْتُ، قَالَ: فَمَا رَأَيْتُ سَاعَةً أَكْثَرَ بَاكِيًا مِنْ تِلْكَ السَّاعَةِ.

تَابَعَهُ مُحَارِبُ بْنُ دثار، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ.

Süleymân b. Bureyde'nin bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir mezarın yanına gidip oturunca etrafında birçok kişi oturdu.

Hz Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sanki kendisine bir şey söyleniyormuş gibi başını sallayıp ağlamaya başlayınca Hz. Ömer: "Neden ağlıyorsun, ey Allah'ın Resûlu?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu, Âmine binti Vehb'in mezarıdır. Onun mezarını ziyaret etmek için Rabbimden izin istedim, verdi. Ancak onun için bağışlanmasını diledim, izin vermedi. Bu sebeple ona acıyıp ağladım"* cevabını verdi. O zamana kadar bu kadar çok ağlayanı görmemiştim.

Muhârib b. Disâr, İbn Bureyde kanalıyla babasından rivayette bulunarak buna mutabaat etmiştir.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ هَانِئٍ، عَنْ مَسْرُوقِ بْنِ الْأَجْدَعِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَنْظُرُ فِي الْمَقَابِرِ، وَخَرَجْنَا مَعَهُ، فَأَمَرَنَا، فَجَلَسْنَا، ثُمَّ تَخَطَّى الْقُبُورَ حَتَّى انْتَهَى إِلَى قَبْرٍ مِنْهَا، فَنَاجَاهُ طَوِيلًا، ثُمَّ ارْتَفَعَ نَحِيبُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، بَاكِيًا، فَبَكَيْنَا لِبُكَاءِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ. ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، أَقْبَلَ إِلَيْنَا، فَتَلَقَّاهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ [صَلَّى الله عَلَيْكَ] » ، مَا الَّذِي أَبْكَاكَ؟ لَقَدْ أَبْكَانَا وَأَفْزَعَنَا، فَجَاءَ فَجَلَسَ إِلَيْنَا، فَقَالَ: أَفْزَعَكُمْ بُكَائِي؟ فَقُلْنَا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَالَ: إِنَّ الْقَبْرَ الَّذِي رَأَيْتُمُونِي أُنَاجِي فِيهِ- قَبْرُ آمِنَةَ بِنْتِ وَهْبٍ، وَإِنِّي اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي زِيَارَتِهَا فَأَذِنَ لِي فِيهِ، وَاسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي الِاسْتِغْفَارِ لَهَا فَلَمْ يَأْذَنْ لِي فِيهِ، وَنَزَلَ عَلَيَّ ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ حَتَّى خَتَمَ﴾ الْآيَةَ: ﴿وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾ فَأَخَذَنِي مَا يَأْخُذُ الْوَلَدَ لِلْوَالِدَةِ مِنَ الرِّقَّةِ، فَذَلِكَ الَّذِي أَبْكَانِي

Abdullah b. Mes'ûd der ki: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kabristana doğru çıkınca biz de onunla gittik. Oturmamızı emredince oturduk. Sonra mezarlar arasından geçip bir mezarın yanında durarak uzun süre sessizce dua etti. Sonra ağlayınca biz de ağlamaya başladık. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize dönünce Hz. Ömer yanına gidip: "Ey Allah'ın Resûlü! Neden ağladın? Senin ağlamana biz de ağladık ve endişelendik" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gelip yanımızda oturdu ve: "Ağlamamdan endişelendiniz mi?" diye sordu. Biz: "Evet ey Allah'ın Resûlü!" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yanında dua ettiğim*

mezar, Âmine binti Vehb'in mezarıydı. Rabbimden onu ziyaret için izin istediğimde bu izni verdi. Ancak ona bağışlanma dileme konusunda izin istediğimde buna izin vermedi ve: **«Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar müşrikler için mağfiret dilemek Peygamber'e ve müminlere yaraşmaz... İbrâhîm'in, babası için mağfiret dilemesi, sadece ona verdiği bir sözden ötürü idi»**[1] *âyetini indirdi. Beni de bir çocuğun annesine karşı olan şefkati tuttu da onun için ağladım."*[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ. (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: زَارَ النَّبِيُّ، ﷺ، قَبْرَ أُمِّهِ، فَبَكَى وَأَبْكَى مَنْ حَوْلَهُ، ثُمَّ قَالَ: «اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي زِيَارَةِ قَبْرِ أُمِّي فَأَذِنَ لِي، وَاسْتَأْذَنْتُهُ فِي الِاسْتِغْفَارِ فَلَمْ يَأْذَنْ لِي، فَزُورُوا الْقُبُورَ، تُذَكِّرْكُمُ الْمَوْتَ» رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ.

Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) annesinin mezarını ziyaret edince hem kendisi ağladı, hem etrafındakileri ağlattı. Sonra şöyle buyurdu: *"Rabbimden annemin mezarını ziyaret için izin istediğimde bu izni verdi. Ancak ona bağışlanma dileme konusunda izin istediğimde buna izin vermedi. Kabirleri ziyaret ediniz. Zira bu, size ölümü hatırlatır."*

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Muhammed b. Ubeyd'den rivayet etmiştir.[3]

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بن حمشاد، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ» . (ح) وأَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَفَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عن أنس أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيْنَ أَبِي؟ قَالَ: فِي النَّارِ، فَلَمَّا قَفَّى دَعَاهُ، فَقَالَ: إِنَّ أَبِي وَأَبَاكَ فِي النَّارِ.

---

[1] Tevbe Sur. 113, 114

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (2/280).

[3] Müslim, *cenâiz* 11(36), Nesâi, *cenaiz* (4/90) ve İbn Mâce, *cenaiz* (6/48).

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ .

Enes'in bildirdiğine göre bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Babam nerede?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cehennem'de"* cevabını verdi. Adam dönüp giderken onu çağırıp: ***"Babam da, baban da cehennemdedir"*** buyurdu.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحَرَضِيُّ، النَّيْسَابُورِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ يَعْقُوبَ بْنِ مِقْسَمٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ الْحَسَنِ النَّسَوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ، ﷺ، فَقَالَ: إِنَّ أَبِي كَانَ يَصِلُ الرَّحِمَ، وَكَانَ وَكَانَ، فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي النَّارِ. قَالَ: فَكَأَنَّ الْأَعْرَابِيَّ وَجِدَ مِنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ فَأَيْنَ أَبُوكَ؟ قَالَ: حَيْثُمَا مَرَرْتَ بِقَبْرِ كَافِرٍ فَبَشِّرْهُ بِالنَّارِ. قَالَ: فَأَسْلَمَ الْأَعْرَابِيُّ بَعْدُ، فَقَالَ: لَقَدْ كَلَّفَنِي رَسُولُ اللهِ، ﷺ، تَعَبًا، مَا مَرَرْتُ بِقَبْرِ كَافِرٍ إِلَّا بَشَّرْتُهُ بِالنَّارِ .

Âmir b. Sa'd'ın babasından bildirdiğine göre bir bedevi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Babam akrabayı gözetirdi ve güzel hasletleri vardı. Şimdi o nerede?" diye sordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cehennem'de"* cevabını verince bu cevap sanki bedevinin zoruna gitti ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Peki senin baban nerede?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Hangi kafirin mezarının yanından geçersen onu cehennemle müjdele"*** dedi. Daha sonra bedevi müslüman olunca şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana yorucu bir yük yükledi. Hangi kafirin mezarının yanından geçsem onu cehennemle müjdeledim."[2]

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ شَرِيكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا نَافِعُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَبِيعَةُ بْنُ سَيْفٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَبَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، رَجُلًا، فَلَمَّا رَجَعْنَا وَحَاذَيْنَا بَابَهُ إِذَا هُوَ بِامْرَأَةٍ مُقْبِلَةٍ لَا نَظُنُّهُ عَرَفَهَا، فَقَالَ: يَا فَاطِمَةُ، مِنْ أَيْنَ جِئْتِ؟ قَالَتْ:

---

[1] Müslim, *iman* 1(88)

[2] Heysemî, *Mecma* (1/118).

جِئْتُ مِنْ عِنْدِ أَهْلِ هَذَا الْمَيِّتِ، رَحِمْتُ إِلَيْهِمْ مَيِّتَهُمْ وَعَزَّيْتُهُمْ، قَالَ: فَلَعَلَّكِ بَلَغْتِ مَعَهُمْ الْكُدَى؟ قَالَتْ: مَعَاذَ اللهِ أَنْ أَبْلُغَ مَعَهُمْ الْكُدَى، وَقَدْ سَمِعْتُكَ تَذْكُرُ فِيهِ مَا تَذْكُرُ. قَالَ: لَوْ بَلَغْتِ مَعَهُمْ الْكُدَى مَا رَأَيْتِ الْجَنَّةَ حَتَّى يَرَاهَا جَدُّ أَبِيكِ . وَالْكُدَى: الْمَقَابِرُ.

قُلْتُ: جَدُّ أَبِيهَا: عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمٍ.

Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber bir adamı defnettikten sonra geri dönünce kapısının hizasına gelince bir kadının bize doğru döndüğünü gördü ve: *"Ey Fâtıma! Nereden geliyorsun?"* diye sordu. Fâtıma: "Şu ölünün ailesinin yanından geliyorum. Onlara başsağlığı diledim ve taziyede bulundum" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Sakın onlarla beraber kabristana gitmiş olmayasın?"*** dedi. Fâtıma: "Bu konuda söylediklerini işittikten sonra onlarla kabristana gitmekten Allah'a sığınırım" karşılığını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Eğer onlarla beraber kabristana gitmiş olsaydın, babanın dedesi görmedikçe cenneti göremezdin"*** buyurdu.[1]

Fâtıma'nın babasının dedesi Abdulmuttalib b. Hişâm'dır.

وَكَيْفَ لَا يَكُونُ أَبَوَاهُ وَجَدُّهُ بِهَذِهِ الصِّفَةِ فِي الْآخِرَةِ، وَكَانُوا يَعْبُدُونَ الْوَثَنَ حَتَّى مَاتُوا، وَلَمْ يَدِينُوا دِينَ عِيسَى بن مَرْيَمَ عليه السلام وَأَمْرُهُمْ لَا يَقْدَحُ فِي نَسَبِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، لِأَنَّ أَنْكِحَةَ الْكُفَّارِ صَحِيحَةٌ، أَلَا تَرَاهُمْ يُسْلِمُونَ مع زَوْجَاتِهِمْ فَلَا يَلْزَمُهُمْ تَجْدِيدُ الْعَقْدِ، وَلَا مُفَارَقَتُهُنَّ إِذَا كَانَ مِثْلُهُ يَجُوزُ فِي الْإِسْلَامِ.

Neden ölünceye kadar putlara tapmalarına, İsa b. Meryem'in dinine girmedikleri için babalarının ahiretteki durumunun bu olduğunu söylemesine rağmen nesepleriyle ilgili kötü bir şey söylememiştir? Çünkü kafirlerin nikahı geçerlidir. Çünkü hanımlarıyla beraber müslüman olduktan sonra nikahlarını yenilemeleri veya onlardan ayrılmaları gerekmemişti.

---

[1] Nesâi 4/27) ve Ahmed, *Müsned* 2(169).

جِمَاعُ أَبْوَابِ صِفَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

RESÛLULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHI VESELLEM) VASIFLARIYLA İLGİLİ BÖLÜMLER

بَابُ صِفَةِ وَجْهِهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Yüzü

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ- رَحِمَهُ اللهُ- قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَاتِي، بِالْكُوفَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ يُوسُفَ بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ يَقُولُ: «كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَحْسَنَ النَّاسِ وَجْهًا، وَأَحْسَنَهُ خَلْقًا، لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الذَّاهِبِ، وَلَا بِالْقَصِيرِ» .

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، وَمُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ إِسْحَاقَ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ .

Berâ der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların en güzel yüzlüsü ve ahlâklısıydı. Ne uzun, ne de kısaydı."

Buhârî ve Müslim bu hadisi *Sahîh*'te İshâk b. Mansûr kanalıyla İbrâhîm'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارٍ الْقَزْوِينِيُّ، الْمُجَاوِرُ بِمَكَّةَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ: عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الزُّهْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ: إِبْرَاهِيمُ بْنُ شَرِيكٍ الْأَسَدِيُّ الْكُوفِيُّ، سَنَةَ إِحْدَى وَثَلَاثِمِائَةٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ الْيَرْبُوعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِلْبَرَاءِ: أَكَانَ وَجْهُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، حَدِيدًا مِثْلَ السَّيْفِ؟ فَقَالَ: لَا، وَلَكِنَّهُ كَانَ مِثْلَ الْقَمَرِ.

Ebû İshâk der ki: Bir adam Berâ'ya: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzü kılıç gibi uzun muydu?" diye sorunca, Berâ: "Hayır. Ay gibi yuvarlaktı" cevabını verdi.

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61(23) ve Müslim, *fadâil* 25(93).

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عبد الله الحافظ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ الْبَرَاءَ: أَلَيْسَ كَانَ وَجْهُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، مِثْلَ السَّيْفِ؟ قَالَ: لَا، كَانَ مِثْلَ الْقَمَرِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ.

Ebû İshâk der ki: Bir adam Berâ'ya: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzü kılıç gibi (uzun veya parlak) değil miydi?" diye sorunca, Berâ: "Hayır. Ay gibi (yuvarlak ya da parlak) idi" cevabını verdi.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Nuaym'dan rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عبد الله ابن جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ: يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، وَعُبَيْدُ اللهِ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ سِمَاكٍ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ قَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَكَانَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَجْهُهُ مثل السَّيْفِ؟ قَالَ جَابِرٌ: لَا، بَلْ مِثْلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ، مُسْتَدِيرًا.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُوسَى.

Simâk'ın bildirdiğine göre bir adam Câbir b. Semure'ye: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzü kılıç gibi parlak mıydı?" diye sorunca, Câbir: "Hayır. Güneş ve Ay gibi yuvarlaktı" cevabını verdi.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Ubeydullah b. Mûsa'dan rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْمَشٍ، الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ بِلَالٍ الْبَزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْأَحْمَسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُحَارِبِيُّ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ، ﷺ، فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَإِلَى الْقَمَرِ، فَلَهُوَ كَانَ فِي عَيْنَيَّ أَحْسَنَ مِنَ الْقَمَرِ.

---

[1] Buhârî, *menâkıb* 61(23), Tirmizî, *menâkıb* (8/3636) ve Ahmed, *Müsned* (4/281; 5/104).

[2] Müslim, (1823).

Câbir b. Semure der ki: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dolunayın olduğu bir gece kırmızı bir elbiseyle gördüm ve bir ona bir Ay'a bakmaya başladım. Gözümde o, Ay'dan daha güzeldi.[1]

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: حدثنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثني محمد بن عبد العزيز الرملي، قال: حدثنا القاسم بن غصن، عن الأشعث، عن أبي إسحاق، عن جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ، ﷺ، فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ أُمَاثِلُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقَمَرِ.

Câbir b. Semure der ki: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dolunayın olduğu bir gece kırmızı bir elbiseyle gördüm ve bir ona bir Ay'a bakmaya başladım.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ. وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، وَابْنُ بُكَيْرٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ- وَكَانَ قَائِدَ كَعْبٍ مِنْ بَنِيهِ حِينَ عَمِيَ- قَالَ: سَمِعْتُ كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: لَمَّا سَلَّمْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ يَبْرُقُ وَجْهُهُ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، إِذَا سُرَّ اسْتَنَارَ وَجْهُهُ كَأَنَّهُ قِطْعَةُ قَمَرٍ، وَكُنَّا نَعْرِفُ ذَلِكَ مِنْهُ.

لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي عَبْدِ اللهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بكير .

Ka'b b. Mâlik der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) selam verdiğim zaman baktığımda yüzü parlıyordu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) mutlu olduğu zaman yüzü Ay parçası gibi parlardı ve bundan sevinçli olduğunu anlardık.

Hadisin lafzı Ebû Abdillah'a aittir. Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Yahya b. Bukeyr'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ: أَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: دَخَلَ النَّبِيُّ، ﷺ، يَوْمًا مَسْرُورًا وَأَسَارِيرُ وَجْهِهِ تَبْرُقُ. فَقَالَ: أَلَمْ تَسْمَعِي مَا قَالَ مُجَزِّزٌ الْمُدْلِجِيُّ

---

[1] Tirmizî, *edeb* (5/118).

[2] Buhârî, *menâkıb* 61(23), Müslim, *tevbe* 4 (2127) ve Ahmed, *Müsned* (3/459).

وَرَأَى زَيْدًا وَأُسَامَةَ قَدْ غَطَّيَا رؤوسهما وَبَدَتْ أَقْدَامُهُمَا، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْأَقْدَامَ بَعْضُهَا مِنْ بعض.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ عَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ.

Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün yüzü mutluluktan parlar bir şekilde girdi ve: *"Mucezziz el-Müdlicî'nin ne dediğini duymuyor musun?"* dedi. Mucezziz el-Müdlicî, Zeyd ve (oğlu) Usâme'nin, başlarını örtmüşler ayakları açıkta kalmıştı, bu ayakları görünce *"Bu, ayaklar birbirindendir"* demişti.[1]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Yahya kanalıyla Abdurrezzâk'tan ve Müslim ise Abd b. Humeyd kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي يَعْفُورٍ الْعَبْدِيُّ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنِ امْرَأَةٍ مِنْ هَمْدَانَ، سَمَّاهَا، قَالَتْ: حَجَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، مَرَّاتٍ عَلَى بَعِيرٍ لَهُ. يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ بِيَدِهِ مِحْجَنٌ، عَلَيْهِ بُرْدَانِ أَحْمَرَانِ، تَكَادُ تَمَسُّ مَنْكِبَهُ، إِذَا مَرَّ بِالْحَجَرِ اسْتَلَمَهُ بِالْمِحْجَنِ ثُمَّ يَرْفَعُهُ إِلَيْهِ فَيُقَبِّلُهُ. قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: فَقُلْتُ لَهَا: شَبِّهِيهِ؟ قَالَتْ: كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ، ﷺ.

Ebû İshâk el-Hemedânî, ismini söylediği Hemedanlı bir kadının şöyle dediğini bildiriyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber bir devesinin üzerinde birkaç defa hac yaptım. Elinde bir baston vardı ve neredeyse topuklarına değecek iki üstlük vardı. Hacer-i Esved'in yanından geçerken onu bastonla selamlıyor, sonra bastonu kaldırıp öpüyordu."

Ebû İshâk der ki: Kadına: "Onu bir şeye benzet" dediğimde: "Dolunay gibiydi. Ne ondan önce, ne sonra onun gibisini görmedim" karşılığını verdi.

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61(23), Müslim (38/1081-1082), Ebû Dâvud (2267-2268), Tirmizî (2129), Nesâi (6/184) ve Ahmed, *Müsned* 6(82, 226).

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل [القطان] قال: حدثنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، ح، وحدثنا إبراهيم بن المنذر (ح) وحدثنا أبو محمد: عبدُ الله بن يوسف الأصبهاني- إملاءً- قال: أخبرنا عبد الله بن محمد بن إسحاق الفاكهي، بمكة، قال: حدثنا أبو يحيى بن أبي مسرة، قال: حدثنا يعقوب بن محمد الزهري، قال حدثنا عبدُ الله ابن موسى التَّيميُّ، قالَ: حدثنا أسامةُ بن زيد، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، قَالَ: قُلْتُ لِلرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذٍ: صِفِي لِيَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَالَتْ: لَوْ رَأَيْتَهُ لَقُلْتَ: الشَّمْسُ طَالِعَةٌ .

لَفظُ حَدِيثِ يَعْقُوبَ بْنِ مُحَمَّدٍ، وَفِي رِوَايَةِ إِبْرَاهِيمَ قَالَتْ: يَا بُنَيَّ، لَوْ رَأَيْتَهُ رأيت الشمس طالعة.

Ebû Ubeyde b. Muhammed b. Ammâr b. Yesâr der ki: Rubeyyı binti Muavviz'e: "Bana Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfet" dediğimde: "Onu görsen, güneş doğdu dersin" karşılığını verdi.[1]

Hadisin lafzı Yâkûb b. Muhammed'e aittir. İbrâhîm'in rivayeti: "Ey oğul! Onu görsen güneş doğdu zannedersin" şeklindedir.

بَابُ صِفَةِ لَوْنِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Teninin Rengi

أَخبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، وَهُوَ يَصِفُ رسول الله، ﷺ، قَالَ: كَانَ رَبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ: لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ، أَزْهَرَ اللَّوْنِ، أَمْهَقَ ، لَيْسَ بِأَبْيَضَ وَلَا آدَمَ ، لَيْسَ بِجَعْدٍ قَطَطٍ، وَلَا بِالسَّبْطِ رَجْلٌ، نَزَلَ عَلَيْهِ وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَلَبِثَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ يُنْزَلُ عَلَيْهِ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، ثُمَّ توفي هو ابْنُ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ عِشْرُونَ شَعْرَةً بيضاء. قَالَ رَبِيعَةُ: فَرَأَيْتُ شَعْرًا مِنْ شَعْرِهِ فَإِذَا هُوَ قَدِ احْمَرَّ، فَسَأَلْتُ فَقِيلَ: احْمَرَّ مِنَ الطِّيبِ.

---

[1] Heysemî, *Mecma* (8/280).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ .

Rabîa b. Ebî Abdirrahman der ki: Enes b. Mâlik, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne uzun, ne kısaydı, orta boyluydu. Teninin rengi kırmızıya çalan beyazdı. Saçları ne düz, ne de kıvırcıktı, dalgalıydı. Kırk yaşında kendisine peygamberlik verildi. Mekke'de on yıl, Medine'de on yıl yaşadı. Altmış yaşının başında vefat etti. Vefat ettiği zaman başında ve sakalında yirmi tel bile beyaz saç yoktu."

Rabîa der ki: (Kutsal emanet olan saklanan) kıllarına baktığım zaman bir kısmının kırmızı olduğunu görüp sorduğumda: "Koku sürmekten kırmızılaşmıştır" denildi.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Yahya b. Bukeyr'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذٍ، الْعَدْلُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نُعَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ. (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، قَالَا: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَبِيعَةُ: أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، رجل الشَّعْرِ، لَيْسَ بِالسَّبْطِ، وَلَا الْجَعْدِ الْقَطَطِ، أَزْهَرَ، لَيْسَ بِالْآدَمِ، وَلَا الْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، كَانَ رَبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ، لَيْسَ بِالْقَصِيرِ وَلَا الطَّوِيلِ الْبَائِنِ. بُعِثَ عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ. أَقَامَ بِالْمَدِينَةِ عَشْرًا، وَبِمَكَّةَ عَشْرًا. وَتُوُفِّيَ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً لَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلَا فِي لِحْيَتِهِ عِشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ قُتَيْبَةَ بْنِ سَعِيدٍ وَغَيْرِهِ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ. وَرَوَاهُ ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ فَقَالَ: كَانَ أَزْهَرَ اللَّوْنِ.

Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları ne düz, ne de kıvırcıktı, dalgalıydı. Teninin rengi kırmızıya çalan beyazdı. Ne uzun ne kısaydı, orta boyluydu. Kırk yaşında kendisine peygamberlik verildi. Medine'de on yıl, Mekke'de on yıl yaşadı. Altmış yaşının başında vefat etti. Vefat ettiği zaman başında ve sakalında yirmi tel bile beyaz saç yoktu.

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61(23), Müslim, *fadâil* 43 (31), Malik, *Muvatta* (49) ve Tirmizî (3623).

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Kuteybe b. Saîd ve başkasından, Buhârî ve Müslim ise başka bir yolla Rabia b. Ebî Abdirrahman'dan rivayet etmiştir.

Sâbit de Enes b. Mâlik'ten: "Rengi kırmızıya çalan beyazdı" şeklinde aktarmıştır.

ورواهُ حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ كَمَا أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ: قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْحَدَّادُ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ الْوَاسِطِيُّ. وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ: قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَسْمَرَ اللون

Enes b. Mâlik: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) esmerdi" dedi.[1]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ [قَالَ] أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، [قَالَ] : أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، أَخْبَرَنَا حُمَيْدٌ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي صِفَةِ النَّبِيِّ، ﷺ، قَالَ: وَكَانَ أَبْيَضَ بَيَاضُهُ إِلَى السُّمْرَةِ.

Humeyd der ki: Enes b. Mâlik, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıflarını zikrederken: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) teni esmere çalan beyazdı" dedi.

وأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ الْغَضَائِرِيُّ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الدَّقِيقِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْجُرَيْرِيُّ، قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَأَبُو الطُّفَيْلِ نَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَقَالَ أَبُو الطُّفَيْلِ: مَا بَقِيَ أَحَدٌ رَأَى رَسُولَ اللهِ، ﷺ، غَيْرِي. قَالَ: قُلْتُ: وَرَأَيْتَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: كَيْفَ كَانَتْ صِفَتُهُ؟ قَالَ: كَانَ أَبْيَضَ مَلِيحًا مُقَصَّدًا

Cureyrî der ki: Birlikte tavaf yaparken Ebu't-Tufeyl: "Benden başka Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gören kalmadı" dedi. Ben: "Onu gördün mü?" diye sorunca: "Evet" cevabını verdi. Ben: "Vasıfları nasıldı?" diye sorunca da: "Beyaz tenli, güzel yüzlü ve orta boyluydu" cevabını verdi.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ،

---

[1] Müslim, *fadâil* 43 (28)

قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ، ﷺ، وَلَمْ يَبْقَ أَحَدٌ رَأَى غَيْرِي النَّبِيَّ، ﷺ، قَالَ: فَقُلْنَا لَهُ: صِفْ لَنَا رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ أَبْيَضَ مَلِيحَ الْوَجْهِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَنْصُورٍ.

Cureyrî der ki: Ebu't-Tufeyl: "Ben, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördüm. Benden başka Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gören kalmadı" deyince: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) bize vasfet" dedik. Ebu't-Tufayl: "Beyaz tenli ve güzel yüzlüydü" dedi.

Müslim bunu Saîd b. Mansûr'dan rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ: مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الْأَسَدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، أَبْيَضَ قَدْ شَابَ، وَكَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ يُشْبِهُهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ وَاصِلِ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَى. وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ.

Ebû Cuhayfe der ki: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördüm; beyaz tenliydi ve saçlarında ak vardı. Hasan b. Ali ona benzerdi."

Müslim bu hadisi Vâsıl b. Abdi'l-A'lâ'dan ve Buhârî ise Amr b. Ali kanalıyla Muhammed b. Fudayl'dan rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ -يَعْنِي ابْنَ الْحَنَفِيَّةِ- عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَزْهَرَ اللَّوْنِ.

Muhammed b. Ali b. el-Hanefiyye'nin bildirdiğine göre babası: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) teni, kırmızıya çalan beyazdı" demiştir.

---

[1] Müslim, *fadâil* 43(28)).

[2] Tirmizî (60/2826, 2827), Ahmed, *Müsned* (4/307) ve Müslim, *fadâil* 43 (1822).

حدثنا أبو بكر: محمد بن الحسن بن فورك، رحمه الله، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر الأصبهاني، قال: حدثنا يونس بن حبيب، قال: حدثنا أبو داود الطيالسي، قال: حدثنا المسعودي، عن عثمان بن عبد الله بن هرمز، عن نافع بن جبير، عن عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﵁ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مُشْرَبًا وَجْهُهُ حُمْرَةً.

Ali b. Ebî Tâlib: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) teni kırmızılıkla karışık beyaz renkteydi" demiştir.

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: حدثنا عبد الله بن جعفر النحوي، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا ابن الأصبهاني، قال: حدثنا شريك، عن عبد الملك بن عمير، عن نافع بن جبير، قال: وَصَفَ لَنَا عَلِيٌّ النَّبِيَّ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ أَبْيَضَ مُشْرَبَ الْحُمْرَةِ.

وَرُوِيَ ذَلِكَ هَكَذَا مِنْ أَوْجُهٍ أُخْرَى عَنْ عَلِيٍّ. وَيُقَالُ إِنَّ الْمُشْرَبَ مِنْهُ حُمْرَةً: وَمَا تَحْتَ الثِّيَابِ فَهُوَ الأَبْيَضُ الأَزْهَرُ.

Nâfi b. Cubeyr der ki: Hz. Ali bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) teni kırmızılıkla karışık beyaz renkteydi" demiştir.[1]

Bu hadis başka bir yolla Hz. Ali'den nakledilmiştir.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير، عن ابن إسحاق، قال: فحدثني محمد بن مسلم، عن عبد الرحمن بن مالك بن جعشم، عن عمه: سراقة بن جعشم. وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا الحسن بن الربيع، قال: حدثنا ابن إدريس، قال: حدثنا محمد بن إسحاق، عن ابن شهاب، عن عبد الرحمن بن مالك بن جعشم، عن أبيه: أَنَّ سُرَاقَةَ بْنَ جُعْشُمٍ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَلَمَّا دَنَوْتُ مِنْهُ وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ أَنْظُرُ إِلَى سَاقِهِ كَأَنَّهَا جُمَّارَةٌ.

وَفِي رِوَايَةِ يُونُسَ: وَاللهِ لَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى سَاقِهِ فِي غَرْزِهِ كَأَنَّهَا جُمَّارَةٌ.

Surâka b. Cu'şum der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) devesinin üzerindeyken yanına gittim ve ona yaklaşıp baldırına baktığımda süt gibi bembeyaz olduğunu gördüm."

---

[1] Suyuti, *Hasâisu'l-Kübrâ* (1/72).

Yûnus'un rivayeti: "Vallahi, üzengide olan süt gibi bembeyaz ayağını hâlâ görür gibiyim" şeklindedir.

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحُمَيْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أُمَيَّةَ، عَنْ مُزَاحِمِ بْنِ أَبِي مُزَاحِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ خَالِدِ بْنِ أَسِيدٍ، عَنْ مُحَرِّشٍ الْكَعْبِيِّ، قَالَ: اعْتَمَرَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مِنَ الْجِعْرَانَةِ لَيْلًا، فَنَظَرْتُ إِلَى ظَهْرِهِ كَأَنَّهُ سبيكة فضّة .

Muharrış el-Ka'bî der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gece Ci'râne'de umre için ihrama girince sırtına baktım, sanki gümüş külçesi gibiydi."[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْعَلَاءِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، قَالَ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ. أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَصِفُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ شَدِيدَ الْبَيَاضِ .

Saîd b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Bembeyazdı" dedi.

أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمَحْمُودِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْمَرُ بْنُ بِشْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ المبارك، قال: أخبرني رِشْدِينُ بْنُ سَعْدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي يُونُسَ، مَوْلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنَ النَّبِيِّ، ﷺ، كَأَنَّ الشَّمْسَ تَجْرِي فِي وَجْهِهِ، وَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ مِنْهُ، كَأَنَّ الْأَرْضَ تُطْوَى لَهُ، إِنَّا لَنَجْتَهِدُ، وَإِنَّهُ غير مكترث .

Ebû Hureyre der ki: "Allah'ın Resûlü'nden daha güzelini görmedim. Sanki güneş onun alnında hareket ediyordu. Yürürken Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) daha hızlı yürüyen bir kimse de görmedim. Sanki yer onun ayakları altında dürülüyordu. O, kendini yormayıp normal yürüdüğü halde ona ulaşabilmek için kendimizi zorluyorduk."[2]

---

[1] Nesâi, *hac* (104) ve Ahmed (3/426, 4/69, 5/380).

[2] Tirmizî (12/3648) ve Ahmed (2/258, 295, 350, 380).

بَابُ صِفَةِ عَيْنِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وأشفاره وفمه

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Gözleri, Kirpikleri ve Ağzı

أَخْبَرَنَا أبو عبد الله الحافظ، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالا حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال حدثنا إبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قال: حدثنا وهب بن جرير، قال: حدثنا شعبة، عن سماك بن حرب، عن جابر بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ضَلِيعَ الْفَمِ ، أَشْكَلَ العينين منهوس العقبين .

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ غُنْدَرٍ، عَنْ شُعْبَةَ .

Câbır b. Semure der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ağzı genişti, gözlerinin akı kızılımtırak olup ayakları ise düztaban değildi."

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ğundar kanalıyla Şu'be'den rivayet etmiştir.[1]

وحَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: قَاسِمُ ابن الْقَاسِمِ [السَّيَّارِيُّ] بِمَرْوٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْمُوَجِّهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَشْكَلَ الْعَيْنَيْنِ، ضَلِيعَ الْفَمِ، قُلْتُ: مَا أَشْكَلُ الْعَيْنَيْنِ؟ قَالَ: باد أم جشم .

قُلْتُ: وَهَذَا التَّفْسِيرُ مِنْ جِهَةِ سِمَاكٍ، وَكَذَلِكَ قَالَهُ مُعَاذُ بْنُ مُعَاذٍ، عَنْ شُعْبَةَ: أَشْكَلُ الْعَيْنَيْنِ، وَقَالَ أَبُو دَاوُدَ عَنْ شُعْبَةَ: أَشْهَلُ الْعَيْنَيْنِ.

Simâk b. Harb'ın bildirdiğine göre Câbir b. Semure: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerinin akı kızılımtırak olup ağzı genişti" dedi. Simâk der ki: "Semure'ye: "*Eşkelu'l-ayneyn* ne demektir" diye sorunca: "Gözlerinin akının kırmızımtırak olmasıdır" cevabını verdi.

Derim ki: Görüldüğü gibi ibarenin açıklamasını Simâk yapmıştır. Muâz b. Muâz'ın Şu'be'den rivayetinde ibare "*Eşkelu'l-ayneyn*", Ebû Dâvud'un Şu'be'den rivayetinde ise "*Eşhelu'l-ayneyn*" şeklindedir.

---

[1] Müslim, *fadâil* 43(27) ve Tirmizî (12/3647).

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سِمَاكٌ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَشْهَلَ الْعَيْنَيْنِ، مَنْهُوسَ الْعَقِبِ، ضَلِيعَ الْفَمِ .

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ : الشُّكْلَةُ: كَهَيْئَةِ: الْحُمْرَةِ تَكُونُ فِي بَيَاضِ الْعَيْنِ. وَالشُّهْلَةُ: غَيْرُ الشُّكْلَةِ، وَهِيَ حُمْرَةٌ فِي سَوَادِ الْعَيْنِ.

Câbır b. Semure der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerinin akı kızılımtıraktı, ayakları düztaban değildi ve ağzı genişti."[1]

Ebû Ubeyd (Kâsım b. Selâm) der ki: "*Şekle* kelimesinin mânâsı, gözdeki akta kırmızılığın olmasıdır. *Şuhle* ise gözün karasındaki kırmızılıktır."

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبَّادٌ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، قَالَ: كُنْتُ إِذَا نَظَرْتَ إِلَيْهِ قُلْتَ: أَكْحَلُ الْعَيْنَيْنِ، وَلَيْسَ بِأَكْحَلَ، وَكَانَ فِي سَاقَيْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، حُمُوشَةٌ، وَكَانَ لَا يَضْحَكُ إِلَّا تَبَسُّمًا .

Câbir b. Semure der ki: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) baktığın zaman gözlerine sürme çekmediği halde sürmeli olduğunu sanırdın. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) baldır ve bacakları çok düzgün olup sadece tebessüm şekliyle gülerdi."[2]

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَظِيمَ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبَ الْأَشْفَارِ، مُشْرَبَ الْعَيْنِ بِحُمْرَةٍ.

Muhammed b. Ali'nin bildirdiğine göre babası der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) iri gözlü, uzun kirpikliydi ve gözlerinin akı kızılımtıraktı."

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ

---

[1] Ahmed (5/88).

[2] Tirmizî (3645) ve Ahmed (5/105).

بن أبي طالبٍ، عَنْ أبيهِ، عَنْ جدِّهِ، قالَ: قيلَ لِعليٍّ: انْعَتْ لَنا رَسُولَ الله، ﷺ، فقالَ: كان أبيض مشربا بياضه حُمْرَةً. قالَ: وَكَانَ أسْوَدَ الْحَدَقَةِ، أهْدَبَ الأشْفارِ.

Ubeydullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebî Tâlib'in, babasından bildirdiğine göre dedesi şöyle dedi: Hz. Ali'ye: "Bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfet" denilince: "Teni kırmızıya çalan beyazdı. Siyah gözlü ve uzun kirpikliydi" dedi.

أخبرنا أبو الحُسَيْنِ بْنُ الفضلِ: قالَ أخْبَرَنَا عَبْدُ الله [ابْنُ جعفرٍ، حَدَّثَنا يعقوبُ بْنُ سُفيانَ، حَدَّثَنا عبْدُ الله] بن سلمة، وَسَعيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالا: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، مَوْلَى غُفْرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ- مِنْ وَلَدِ عَلِيٍّ- قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ، رضي الله عنه، إِذَا نَعَتَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَالَ: كَانَ فِي الْوَجْهِ تَدْوِيرٌ، أَبْيَضُ مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الأَشْفَارِ.

Hz. Ali'nin çocuklarından olan İbrâhîm b. Muhammed der ki: Hz. Ali, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Yüzü yuvarlaktı. Teni kırmızıya çalan beyaz renkliydi. Siyah gözlü ve uzun kirpikliydi" derdi.

وَأخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ، قَالَ: أخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَاصِمٍ، وَآدَمُ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحٌ مَوْلَى التَّوْءَمَةِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. أَنَّهُ كَانَ يَنْعَتُ النَّبِيَّ، ﷺ، قَالَ: كَانَ أَهْدَبَ أَشْفَارِ الْعَيْنَيْنِ.

Tev'eme'nin azatlısı Sâlih der ki: Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Uzun kirpikliydi" derdi.

بَابُ صِفَةِ جَبِينِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَحَاجِبَيْهِ وَأَنْفِهِ وَفَمِهِ وَأَسْنَانِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Alnı, Kaşları, Burnu, Ağzı ve Dişleri

أخبرنا أبو الحُسَيْنِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أخبرنا عبد الله ابن جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يعقوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سالمٍ، عنِ الزُّبَيْدِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ: مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَصِفُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: كَانَ مُفَاضَ الْجَبِينِ أَهْدَبَ الأَشْفَارِ.

Said b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) geniş alınlı ve uzun kirpikliydi" dedi.[1]

وأخبرنا أبو الحسين قال: أخبرنا عبد الله، قال: حدثنا يعقوب، قال: حدثنا أبو غسان، قال: حدثنا جميع بن عمر بن عبد الرحمن العجلي، قال: حدثني رجل بمكة، عن ابن لأبي هالة التميمي، عن الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ خَالِهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَاسِعَ الْجَبِينِ، أَزَجَّ الْحَوَاجِبِ ، سَوَابِغَ فِي غَيْرِ قَرَنٍ ، بَيْنَهُمَا عِرْقٌ يُدِرُّهُ الْغَضَبُ أَقْنَى الْعِرْنِينِ ، لَهُ نُورٌ يَعْلُوهُ يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ، سَهْلُ الْخَدَّيْنِ، ضَلِيعُ الْفَمِ أَشْنَبُ، مُفَلَّجُ الأَسْنَانِ .

Hasan b. Ali'nin bildirdiğine göre dayısı şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geniş alınlı, kaşlarını uzun ve ince, iki kaşının arası ise açıktı. Kaşları arasında bir damar vardı. Öfkelendiğinde bu damar kabarırdı. Çekme burunlu idi. Üzerinde bir nur vardı, onu ilk gören dikkatli bakmazsa onu düz ve ince burunlu zannederdi. Yanakları düzdü, ağzı genişti ve dişleri aralıklıydı."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ الزُّهْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ عَمِّهِ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ كُرَيْبٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَفْلَجَ الثَّنِيَّتَيْنِ، وكان إذا تكلم رؤي كالنور بين ثناياه .

İbn Abbâs der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ön dişleri aralıklıydı. Konuştuğu zaman dişlerinin ışık gibi parladığı görünürdü."[3]

بَابُ رَأْسِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَصِفَةِ لِحْيَتِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Başı ve Sakalı

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بن فُورَكٍ- رَحِمَهُ اللهُ- قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ الأَصْبَهَانِيُّ، قال حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ

---

[1] İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (1/336).

[2] Tirmizî, *Şemâil* (1/43).

[3] Heysemî, *Mecma* (8/279).

الله بن هرمز، عن نافع بن جبير، عَنْ عَليّ بْنِ أبِي طَالِبٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ضَخْمَ الرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ .

Alı b. Ebî Tâlib der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) başı ve sakalı büyüktü."[1]

وأخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جعفر بن دُرُسْتويه، قال حدّثنا يعقوبُ بْنُ سُفيان، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ الأَصْبَهانِيّ، قَالَ: حَدَّثَنَا شريكٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، قَالَ: وَصَفَ لَنَا عَلِيٌّ النَّبِيَّ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ ضَخْمَ الْهَامَةِ عَظِيمَ اللِّحْيَةِ.

Nâfi b. Cubeyr: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) başı ve sakalı büyüktü" demiştir.

أخْبَرَنَا أبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ، الْحُدَّانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ خَالِدٍ التَّمِيمِيُّ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَازِنٍ الرَّاسِبِيُّ: أنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَلِيٍّ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، انْعَتْ لَنَا النَّبِيَّ، ﷺ، قَالَ: كَانَ أَبْيَضَ مُشْرَبًا حُمْرَةً، ضَخْمَ الْهَامَةِ ، أغَرَّ أبْلَجَ، أهْدَبَ الأَشْفَارِ.

Yusuf b. Mâzin er-Râsibî der ki: Bir adam Hz. Ali'ye: "Ey müminlerin emini! Bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfet" deyince, Hz. Ali: "Kırmızılıkla karışık beyaz tenliydi. Başı iriydi. Kirpikleri uzundu" karşılığını verdi.

قَالَ: أخْبَرَنَا أحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عبد الله ابن مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، كَثَّ اللِّحْيَةِ .

Muhammed b. Ali'nin bildirdiğine göre babası: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sakalı sıktı" demiştir.[2]

أخْبَرَنَا أبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إسْحَاقُ بْنُ إبْرَاهِيمَ، قال: حدثني عمرو ابن الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ،

---

[1] Tirmizî (8/3635).

[2] Nesâi (8/183) ve Ahmed (1/89, 101).

قال: أخبرني الزهري: محمد بن مسلم، عن سعيد بن المسيب: أنه سمع أبا هريرة يصف رسول الله ﷺ. فقال: «كان رسول الله، ﷺ، أسود اللحية، حسن الثغر» .

Saîd b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) siyah sakallı, güzel yüzlüydü" demiştir.

أخبرنا أبو عبد الرحمن السلمي، قال: حدثنا أبو الحسن المحمودي، قال: حدثنا، أبو عبد الله: محمد بن علي الحافظ، قال: حدثنا أبو موسى: محمد بن المثنى، قال حدثنا يحيى بن كثير: أبو غسان، عن [جهضم بن الضحاك] نزلت بالرُّحَيْخ، فقيل لي: ههنا رجل قد رأى النبي، ﷺ، فأتيته فقلت: رأيت رسول الله، ﷺ؟ قال: نعم، رأيته رجلا مربوعا، حسن السبلة. قال: وكانت اللحية تدعى في أول الإسلام سبلة . والله أعلم.

Ebû Ğassân'ın bildirdiğine göre Cahdam b. ed-Dahhâk şöyle dedi: Ruhayh'ta konaklayınca bana: "Burada Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gören bir adam var" denilince yanına gidip: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördün mü?" diye sordum. Adam: "Evet gördüm. Orta boyluydu ve (göğsüne uzanan) sakalları güzeldi" cevabını verdi. —Ravi dedi ki: İslam'ın ilk dönemlerinde sakala *sebele* denirdi.—

بَابُ صِفَةِ شَعْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Saçları

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرني أبو محمد زياد، قال: حدثنا محمد بن إسحاق، قال: حدثني علي بن حجر، قال: حدثنا إسماعيل بن جعفر، عن ربيعة بن أبي عبد الرحمن، أنه سمع أنس بن مالك، يقول: كان رسول الله، ﷺ، رجل الشعر ليس بالسبط ولا بالجعد القطط .

رواه مسلم في الصحيح عن علي بن حجر، وأخرجاه من حديث مالك وغيره، عن ربيعة .

Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları ne düz ne kıvırcıktı, dalgalıydı."

Muslım bu hadisi *Sahîh*'te Ali b. Hucr'dan, Buhârî ve Müslim ise Mâlik ve başkası kanalıyla Rabîa'dan rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو الحسين بنُ الفضل القطّانُ، قال: أخبرنا عبدُ اللهِ بنُ جعفرٍ، قال: حدثنا يعقوبُ بنُ سفيان، قال: حدثنا مسلمُ بنُ إبراهيم، قالَ: حدَّثنا جريرُ بنُ حازمٍ، قالَ: حدَّثنا قتادةُ، قالَ: سُئِلَ أنسُ بنُ مالِكٍ عَنْ شَعْرِ النَّبِيِّ، ﷺ، فقَالَ: كَانَ شَعْرُهُ بَيْنَ الشَّعْرَيْنِ لَا سَبْطٌ وَلَا جَعْدٌ بَيْنَ أُذُنَيْه وعاتقه.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيح عَنْ مُسْلِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، وَعَنْ عَمْرِو بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ وَهْبِ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ .

Katâde der ki: Enes b. Mâlik'e Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları sorulunca: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları ne düz ne kıvırcıktı, dalgalıydı. Saçları kulakları ve omuzları arasına kadar uzanırdı" cevabını verdi.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Müslim b. İbrâhîm ve Amr b. Ali kanalıyla Vehb b. Cerîr'den, o da babasından rivayet etmiştir.[1]

وَأخبرنا أبو عبدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بن حمشاد، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوب، وَتَمِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَالْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالُوا: حدثنا شيبان ابن فَرُّوخَ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، قَالَ: قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ كَيْفَ كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، قَالَ كَانَ شَعْرًا رَجِلًا، لَيْسَ بِالْجَعْدِ وَلَا بِالسَّبْطِ، بَيْنَ أُذُنَيْهِ وَعَاتِقِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ شَيْبَانَ بْنِ فَرُّوخ.

Katâde der ki: Enes b. Mâlik'e: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları nasıldı?" diye sorunca: "Saçları gürdü. Ne kıvırcık ne düz, dalgalıydı ve omuzları arasına kadar uzanırdı" cevabını verdi.

Müslim bunu Şeybân b. Ferrûh'tan rivayet etmiştir.

أخبرنا محمدُ بنُ الحسينِ بنِ محمدِ بنِ الفضلِ، قالَ: أخبرنا عبدُ اللهِ ابن جعفرٍ، قال: حدثنا يعقوبُ بنُ سفيان، قال: حدثنا عمرو بنُ عاصمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: حدثنا قتادةُ (ح) . وَأخبرنا أبو عبدِ الله الحافظ، قال: أخبرني عبدُ اللهِ بنُ محمد الكعبي، قالَ: حدثنا محمدُ بنُ أيوب، قال: حدثنا موسى بنُ

---

[1] Buhârî, *libâs* 77(68) ve Müslim, *fadâil* 26(94)

إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُوسَى بْنِ إِسْمَاعِيلَ وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ حَبَّانَ عَنْ هَمَّامٍ.

Katâde'nin bildirdiğine göre Enes b. Mâlik: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları omuzlarına kadar uzanırdı" demiştir.

Buhârî bunu Mûsa b. İsmâîl'den, Buhârî ve Müslim ise Hibbân kanalıyla Hemmâm'dan rivayet etmiştir.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَخْلَدُ بْنُ مَخْلَدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ.

وَقَالَ حُمَيْدٌ عَنْ أَنَسٍ: كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، إِلَى أَنْصَافِ أُذُنَيْهِ.

Enes der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları kulak memelerine kadar uzanırdı."

Humeyd'in bildirdiğine göre Enes: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları kulaklarının ortasına kadar uzanırdı" demiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْكَرَابِيسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ حُمَيْدٍ. فَذَكَرَهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى.

Bu hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir. Müslim bunu Yahya b. Yahya'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ

---

[1] Buhâri, *libâs* 77(68), Müslim, *fadâil* 26 (95), Nesâi (8/133) ve Ahmed (5/125).

[2] Buhâri, libâs 77(68) ve Müslim, *fadâil* 26 (96).

إسحاق، قال: حدثنا عفان، أخبرنا شعبة، قال: أخبرنا أبو إسحاق، قال: سمعت البراء بن عازب، قال: كان رسول الله، ﷺ، مربوعا، بعيد ما بين المنكبين، يبلغ شعره شحمة أذنيه، عليه حلة حمراء، ما رأيت شيئا أحسن منه.

رواه البخاري في الصحيح عن أبي عمر: حفص بن عمر، وأخرجه مسلم من حديث غندر، عن شعبة

Berâ b. Âzib der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) orta boylu ve geniş omuzluydu. Kulak yumuşaklarına kadar varan bir saçı vardı. Onu kırmızı renkli bir giysi içinde gördüm. Ondan daha güzel bir şey görmüş değilim."

Buhârî bunu Ebû Ömer Hafs b. Ömer'den, Müslim ise Ğundar kanalıyla Şu'be'den rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا محمد بن عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو بكر: أحمد بن سلمان الفقيه، قال: حدثنا أحمد بن محمد بن عيسى، قال: حدثنا أبو غسان، قال: حدثنا إسرائيل، عن أبي إسحاق، قال: سمعت البراء، قال: ما رأيت أحدا من خلق الله ﷺ في حلة حمراء، يعني أحسن، من رسول الله، ﷺ، إن جمته تضرب قريبا من منكبيه. قال أبو إسحاق: سمعته يحدث بهذا الحديث مرارا، وما حدث به قط إلا ضحك.

رواه البخاري في الصحيح عن أبي غسان: مالك بن إسماعيل.

Berâ der ki: "Allah'ın yarattıkları arasında kırmızı renkli bir giysi içinde olan Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kadar güzelini görmedim. Saçlarının uzunluğu omuzlarına yakındı."

Ebû İshâk der ki: Berâ'nın bu hadisi defalarca anlattığını ve her anlatışında güldüğünü gördüm.

Buhârî bunu Ebû Gassân Mâlik b. İsmâîl'den rivayet etmiştir.

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61(23), Müslim, *fadâil* (43), Ebû Dâvud (4072) ve Nesâi (8/183).

أخبرنا أبو عليٍّ: الحُسَيْنُ بْنُ مُحمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أخبرنا أبو بكر ابن دَاسة، قال: أخبرنا أبو داوُد، قَالَ: حدثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الأنْبَارِيُّ، قالا: حَدَّثَنا وَكِيعٌ (ح) . وأخبرنا أبو عبد الله الْحافِظُ، قالَ: أخْبَرَنَا مُحمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحمَّدٍ، قَالَ: حدثنا أبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ، قَالَ: مَا رَأَيْتُ مِنْ ذِي لِمَّةٍ أَحْسَنَ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مِنْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ.

لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي كُرَيْبٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ.

Berâ der ki: "Kırmızı renkli bir giysi içinde olan Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kadar güzelini görmedim. Saçları omuzlarına kadar sarkardı. Omuzları genişti ve ne uzun ne kısa, orta boyluydu."

Hadisin lafzı Ebû Kureyb'e aittir. Müslim bunu Ebû Kureyb'den rivayet etmiştir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ الأَصْبَهَانِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بنِ عَمْرٍو، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، قَالَ: وَصَفَ لَنَا عَلِيٌّ النَّبِيَّ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ كَثِيرَ شعر الرأس رجله .

Nâfi b. Cubeyr b. Mut'im der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları ve sakalları gürdü."[1]

وأخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بكر بن داسة قال: حدثنا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ نُفَيْلٍ، قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ شَعْرُ النبي، ﷺ ، فَوْقَ الْوَفْرَةِ وَدُونَ الْجُمَّةِ .

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları kulak memesinden aşağıdaydı; ancak omuza dökülecek kadar da uzun değildi."[2]

---

[1] İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (1/317).

[2] Ebû Dâvud (4187), Tirmizî (1755) ve İbn Mâce (3635).

وأخبرنا أبو الحسين القطّان، قال: أخبرنا عبدُ الله بن جعفر، قال: حدّثنا يعقوبُ بنُ سُفيان، قال: حدّثنا عبدُ الله بنُ مَسْلَمة، ويحيى بنُ عبد الحميد، قالا: حدّثنا سُفيانُ عن ابن أبي نجيح، عن مُجاهد، قال: قالت أمُّ هانئٍ: قدِمَ النّبيُّ، ﷺ، مكّةَ قدْمَةً، ولَهُ أرْبعُ غدائِرَ. تعْني ضَفائِرَ .

Ümmü Hâni dedi ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir defasında Mekke'ye geldiğinde başında dört tane belik (örgü) vardı."[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظُ، قال: أخبرني أبو بكرِ بنُ أبي إسْحاق الفقيهُ، قال: أخبرنا عليُّ بنُ عبد العزيز، قالَ: حدّثنا أحْمدُ بنُ عبدِ اللهِ بنِ يونُس، قالَ: حدّثنا إبْراهيمُ بنُ سعْدٍ، قال: حدّثنا ابنُ شهاب، عن عبيد الله بن عبْدِ الله عَنِ ابْنِ عبّاسٍ قالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْدِلُونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يفرقون رؤوسهم. فَسَدَلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، نَاصِيَتَهُ ثُمَّ فَرَقَ بَعْدُ

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْوَرْكَانِيِّ، وَغَيْرِهِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ.

İbn Abbâs der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) emredilmeyen şeylerde Kitab ehline muvafakat etmekten hoşlanırdı. Kitab ehli saçlarını salarlardı. Müşrikler ise ortadan ayırırlardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) önceleri saçlarını saldı, ancak daha sonra ortadan ayırdı."[2]

Buhârî bunu Ahmed b. Yûnus'tan ve Müslim ise Muhammed b. Câfer el-Verkânî ve başkası kanalıyla İbrâhîm'den rivayet etmiştir.

وأخبرنا الفقيهُ أبو الحسنِ: مُحمّدُ بنُ يعقوبَ الطّابَرانيُّ، بِها، قالَ: أخبرَنا أبو عليٍّ الصَّوّافُ، قالَ: حدَّثنا عبْدُ اللهِ بنُ أحْمدَ بنِ حنْبلٍ، قالَ: حدَّثني أبي، قالَ: حدَّثنا حمّادُ بنُ خالِدٍ، قالَ: حدَّثنا مالِكٌ، قالَ: حدَّثنا زيادُ بنُ سعْدٍ، عنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ: أنَّ النَّبِيَّ، ﷺ، سَدَلَ نَاصِيَتَهُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَسْدِلَ، ثم فرق بعد .

---

[1] Ebû Dâvud (4191), Tirmizî (1781) ve İbn Mâce (3631).

[2] Buhârî, *libâs* 77(70), Müslim, *fadâil* 24 (90), Ebû Dâvud (4188) ve İbn Mâce (3632).

Enes der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir müddet saçlarını saldı, daha sonra ise ortadan ayırdı."[1]

أخبرنا أبو الطاهر الفقيه، قال: حدثنا أبو حامد بن بلال البزاز، قال: حدثنا أبو الأزهر، قال: حدثنا يعقوب بن إبراهيم بن سعد، قال: حدثنا أبي، عن ابن إسحاق، قال: حدثني محمد بن جعفر بن الزبير، عن عروة بن الزبير، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: أَنَا فَرَقْتُ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ، رَأْسَهُ، صَدَعْتُ فَرْقَهُ عَنْ يَافُوخِهِ، وَأَرْسَلْتُ نَاصِيَتَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ.

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını tepesinden ayırdım, alnı üzerine dökülen saçları da gözlerinin arasına sarkıttım."[2]

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَاللهُ أَعْلَمُ، أَذَلِكَ لِقَوْلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ: «لَا تَكُفَّ ثَوْبًا وَلَا شَعْرًا» أَمْ هِيَ سِيمَاءُ كَانَ يَتَسَوَّمُ بِهَا. قَالَ: وَقَدْ قَالَ لِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، وَكَانَ فَقِيهًا مُسْلِمًا: مَا هِيَ إِلَّا سِيمَاءُ مِنْ سِيمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ تَمَسَّكَتْ بِهَا النَّصَارَى مِنْ بَيْنِ الناس.

İbn İshâk der ki: Hz. Âişe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını: ***"Ne giysiyi ne de saçları toplamayın"*** dediği için mi yaptı yoksa, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını bu şekilde yapmayı adet edindiği için mi bu şekilde yaptı, en doğrusunu Allah bilir.

İbn İshâk der ki: Müslüman bir fakih olan Muhammed b. Câfer bana: "Saçları bu şekilde yapmak peygamberlerin geleneğidir ve bu geleneği Hıristiyanlar devam ettirdiler.

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عبد اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو سعيد ابن الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: لَمَّا رَمَى رَسُولُ اللهِ، ﷺ، الْجَمْرَةَ وَنَحَرَ هَدْيَهُ نَاوَلَ الْحَلَّاقَ شِقَّهُ الْأَيْمَنَ فَحَلَقَهُ، فَنَاوَلَهُ أَبَا طَلْحَةَ، ثُمَّ نَاوَلَهُ شِقَّهُ الْأَيْسَرَ فَحَلَقَهُ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَقْسِمَ بَيْنَ النَّاسِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَرَ، عَنْ سُفْيَانَ.

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cemreleri atıp (şeytanları taşlayıp) kurbanını kestikten sonra tıraş olmak için berbere başının sağ yanını

---

[1] Malik, *Muvattâ* (3/948).

[2] Ebû Dâvud (4189).

uzattı ve kesilen saçı Ebû Talha'ya verdi. Sonra sol yanını uzatıp tıraş oldu ve bu saçları halka dağıtmasını emretti.

Muslim bunu İbn Ebî Ömer kanalıyla Süfyân'dan rivayet etmiştir.[1]

بَابُ ذِكْرِ شَيْبِ النَّبِيِّ ﷺ وَمَا وَرَدَ فِي خِضَابِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Saçlarındaki Beyazlık ve Saçlarını Boyaması

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ ابن جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ عِشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ. قَالَ رَبِيعَةُ فَرَأَيْتُ شَعْرًا مِنْ شَعْرِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَإِذَا هُوَ أَحْمَرُ، فَسَأَلْتُ فَقِيلَ: مِنَ الطِّيبِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ. وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ، عَنْ رَبِيعَةَ. وَكَذَلِكَ رُوِيَ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ .

Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat ettiği zaman başında ve sakalında yirmi tel bile beyaz saç yoktu." Rabîa der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarından kırmızı olan birazını görüp sorduğumda: "Koku sürmekten kızarmış" cevabı verildi.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te İbn Bukeyr kanalıyla Leys'ten; Buhârî ve Müslim ise Mâlik kanalıyla Rabîa'dan rivayet etmiştir. Ayrıca bu hadis, Zührî kanalıyla Enes'ten nakledilmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: أَخَضَبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَرَ مِنَ الشَّيْبِ إِلَّا قَلِيلًا .

وأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ. فذكره بمثله.

---

[1] Müslim, *hac* 56 (326), Ebû Dâvud (1981), Tirmizî (912).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ أَسَدٍ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ حَجَّاجِ الشَّاعِرِ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ أَسَدٍ .

Muhammed b. Sîrin der ki: Enes b. Mâlik'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını boyadı mı?" diye sorunca: "Hayır boyamadı; çünkü saçlarında çok az beyazlık vardı" cevabını verdi.[1]

Aynı hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Muallâ b. Esed'den; Müslim ise Haccâc eş-Şâir'den, Muallâ b. Esed'den rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ الفضل بْنُ الْقَطَّانِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جعفر، قال: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَان، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ- هُوَ ابْنُ زَيْدٍ- عَنْ ثَابِتٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ؟ فَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَرَ مِنَ الشَّيْبِ مَا يَخْضِبُ، ولَوْ شِئْتُ، أَنْ أَعُدَّ شَمَطَاتٍ كُنَّ فِي لِحْيَتِهِ، وَلَكِنْ خَضَبَ أبو بكر بالحنّاء.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ .

Sâbit der ki: Enes b. Mâlik'e: " Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını boyadı mı?" diye sorunca: "Hayır, boyamadı; çünkü saçlarını boyayacak kadar ağarmadı. Eğer istesem sakalındaki akları sayabilirdim. Ancak Ebû Bekr kınayla boyamıştır" cevabını verdi.

Buhârî bunu *Sahîh*'te Süleymân b. Harb'dan rivayet etmiştir.[2]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أخبرنا الحسن ابن مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، قَالَ: سُئِلَ أَنَسٌ عَنْ خِضَابِ النَّبِيِّ، ﷺ، فَقَالَ: لَوْ شِئْتُ أَنْ أَعُدَّ شَمَطَاتٍ كُنَّ فِي رَأْسِهِ. فَعَلْتُ: قَالَ: وَلَمْ يَخْتَضِبْ، وَقَدِ اخْتَضَبَ أَبُو بَكْرٍ بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ ، وَاخْتَضَبَ عُمَرُ بِالْحِنَّاءِ بَحْتًا.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ .

---

[1] Buhârî, *libâs* 77 (66) (10/351), Müslim, *fadâil* 29 (101, 102) ve İbn Mâce (3629).

[2] Buhârî, *lıbâs* 77 (66).

Sâbit der ki: Enes'e, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını boyayıp boyamadığı sorulunca: "Başındaki akları saymak istesem sayabilirdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını boyamadı; ancak Ebû Bekr kına ve çivit otuyla boyamıştır. Hz. Ömer ise kınayla boyamıştır" cevabını verdi.

Müslim bunu Ebu'r-Rebî'den rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ أبِي الْحُسَيْنِ بْنِ الْفَضْلِ، قَالَ: أخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفرٍ، قَالَ: حدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حدَّثَنَا الْحَجَّاجُ. وحدَّثَنَا أبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بن حمشاد الْعَدْلُ، قَالَ: أخْبَرَنَا أبُو مُسْلِمٍ، أنَّ الْحَجَّاجَ بْنَ مِنْهَالٍ حَدَّثَهُمْ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا ثَابت، قَال، قِيلَ لِأنسٍ: هَلْ كَانَ النَّبِيُّ، ﷺ شَابَ؟ فَقَالَ: مَا شَانَهُ اللهُ ﷻ بِالشَّيْبِ، مَا كَانَ فِي رَأْسِهِ إلَّا سَبْعَ عَشْرَةَ أَوْ ثَمَانَ عَشْرَةَ شَعْرَةً .

لَفْظُ حَدِيثِ يَعْقُوبَ. وَفِي رِوَايَةِ أَبِي مُسْلِمٍ: قِيلَ لِأُنسٍ: مَا كَانَ شَيْبُ النَّبِيِّ، ﷺ؟ ثُمَّ ذَكَرَهُ.

Sâbit der ki: Enes'e: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları ağardı mı?" diye sorulunca: "Başında sadece on yedi veya on sekiz ak saç vardı" cevabını verdi.[2]

Hadisin lafzı Yâkûb'a aittir. Müslim rivayetinde ise Enes'e: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ak saçları ne kadardı?" diye soruldu, şeklinde başlamıştır.

أخبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ المقري الْإسْفَرَايِينِيُّ، قَالَ: أخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أبِي بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُثَنَّى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ النَّبِيَّ، ﷺ، لَمْ يَخْتَضِبْ، إنَّمَا كَانَ شَمِطَ عِنْدَ الْعَنْفَقَةِ يَسِيرًا، وَفِي الصُّدْغَيْنِ يَسِيرًا. [وَفِي الرَّأْسِ يَسِيرًا] .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُثَنَّى، عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ.

Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını boyamamıştır.

---

[1] Müslim, *fadâil* 29/103), Buhârî, *libâs* 77 (66) ve Ebû Dâvud (4209).

[2] Ahmed (3/254).

onun sadece alt dudağında, şakaklarında ve başında birkaç beyazlık vardı.[1]

Müslim bunu *Sahîh*'te Muhammed b. Müsennâ kanalıyla Abdussamed'den rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو محمد: عبد الله بن يوسف الأصبهاني، قال: أخبرنا أبو بكر: محمد بن الحسين القطان، قال: حدثنا إبراهيم بن الحارث البغدادي، قال: أخبرنا يحيى بن أبي بكير، قال: حدثنا زهير (ح) . وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس، محمد بن يعقوب، قال: حدثنا إسماعيل بن إسحاق القاضي، قال: حدثنا أحمد بن يونس، قال: حدثنا زهير. (ح) . وأخبرنا أبو عبد الله، قال: أخبرنا أبو بكر بن إسحاق، قال: أخبرنا إسماعيل بن قتيبة ، قال: حدثنا يحيى بن يحيى، قال: حدثنا أبو خيثمة، عن أبي إسحاق، عن أبي جُحَيْفَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، هَذِهِ مِنْهُ بَيْضَاءُ، وَوَضَعَ زُهَيْرٌ بَعْضَ أَصَابِعِهِ عَلَى عَنْفَقَتِهِ. فَقِيلَ لَهُ: مِثْلُ مَنْ أَنْتَ يَوْمَئِذٍ؟ فَقَالَ: أَبْرِي النَّبْلَ وَأُرِيشُهَا.

وَفِي رِوَايَةِ الْأَصْفَهَانِيِّ: وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى عَنْفَقَتِهِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، وَأَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ. وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ .

Ebû Cuhayfe der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sadece şurasının —Ravilerden Züheyr bunu naklederken bir parmağını alt dudağına götürdü— ağardığını gördüm." Ona: "O zaman senin yaşın kaçtı?" diye sorulunca: "O zaman ok yapıp tüyünü takacak yaştaydım" cevabını verdi.

Bu hadis Isfehânî'nin rivayetinde: "...elini alt dudağına götürdü..." şeklindedir.

Buhârî bu hadisi İsrâîl kanalıyla Ebû İshâk'tan rivayet etmiştir.[2]

حدثنا أبو عبد الله الحافظ، إملاء، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قراءة، قالا حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أبو زرعة، عبد الرحمن بن عمرو الدمشقي، بدمشق، قال: حدثنا علي بن عياش، قال: حَدَّثَنَا حَرِيزُ بْنُ عُثْمَانَ، قال: قُلْتُ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ بُسْرٍ السُّلَمِيِّ: رَأَيْتَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، أَكَانَ شَيْخًا؟ قَالَ: كَانَ فِي عَنْفَقَتِهِ شَعَرَاتٌ بِيضٌ.

---

[1] Müslim, *fadâil* 29 (104) ve Nesâî (8/141).

[2] Müslim, *fadâil* 29(106) ve Ahmed (4/309).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ عِصَامِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ حَرِيزِ بْنِ عُثْمَانَ.

Harîz b. Osmân der ki: Abdullah b. Busr es-Sülemî'ye: "Sen Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördün, o ihtiyar mıydı?" diye sorunca: "Alt dudağında beyaz kıllar vardı" cevabını verdi.

Buhârî bunu İsâm b. Hâlid kanalıyla Harîz b. Osmân'dan rivayet etmiştir.[1]

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ الأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ، وَذَكَرَ شَمَطَ النبي، ﷺ، قَالَ: إِذَا ادَّهَنَ لَمْ يُرَ، وَإِذَا لَمْ يَدَّهِنْ تَبَيَّنَ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُثَنَّى، عَنْ أَبِي دَاوُدَ.

Simâk der ki: Câbir b. Semure ,Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarındaki aklardan bahsederken: "Yağ sürdüğü zaman bu aklar görünmez, sürmediği zaman görünürdü" dedi.

Müslim bunu Muhammed b. Müsennâ kanalıyla Ebû Dâvud'dan rivayet etmiştir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: مَا كَانَ فِي رَأْسِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَلَا فِي لِحْيَتِهِ مِنَ الشيب إلا شعرات فِي مَفْرِقِ رَأْسِهِ إِذَا ادَّهَنَ وَارَاهُنَّ الدُّهْنُ .

Câbir b. Semure der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ne başında, ne sakalında ak yoktu. Sadece başının ortasında birkaç tel vardı. Ancak yağ sürünce bu saç telleri gözükmezdi.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، وَأَبُو نُعَيْمٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ سِمَاكٍ: أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ،

---

[1] Buhârî, *menâkıb* 61(23)

[2] Ahmed (5/90, 92, 95, 100, 104).

يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، قَدْ شَمِطَ مُقَدَّمُ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ، وَإِذَا ادَّهَنَ وَمَشَطَهُ لَمْ يَسْتَبِنْ. قَالَ أَبُو نُعَيْمٍ: فَكَانَ إِذَا دَهَنَهُ وَمَشَطَهُ لَمْ يَتَبَيَّنْ. زَادَ أَبُو نُعَيْمٍ: وَكَانَ كَثِيرَ الشَّعْرِ وَاللِّحْيَةِ.

قَالَا جَمِيعًا فِي الْحَدِيثِ: وَإِذَا شَعِثَ رَأْسُهُ تَبَيَّنَ. فَقَالَ رَجُلٌ: كَانَ وَجْهُهُ مِثْلَ السَّيْفِ؟ فَقَالَ: جَابِرٌ لَا، بَلْ مِثْلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ مُسْتَدِيرًا، وَرَأَيْتُ خَاتَمَهُ عِنْدَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ يُشْبِهُ جَسَدَهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُوسَى.

Câbir b. Semure der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) başının ön tarafı ve sakalında ak vardı. Ancak yağ sürüp tarandığında bu aklar gözükmezdi."[1]

Ebû Nuaym rivayeti: "Saçlarını yağlayıp taradığı zaman aklar gözükmezdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saç ve sakalı sıktı."

Abdullah b. Mûsa ve Ebû Nuaym rivayetlerinin devamında şöyle geçmektedir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını keçeleştirdiği zaman bu aklar gözükürdü." Bir adam: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzü kılıç gibi uzun muydu?" diye sorunca, Câbir: "Hayır. Güneş ve Ay gibi yuvarlaktı. İki omuzu arasında olan güvercin büyüklüğündeki peygamberlik mührünü de gördüm" cevabını verdi.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Ubeydullah b. Mûsa'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ السُّكَّرِيِّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْهَبٍ الْقُرَشِيِّ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ، ﷺ، فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا مِنْ شَعْرِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَإِذَا هُوَ أَحْمَرُ مَصْبُوغٌ بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ.

Osmân b. Abdillah b. Mevheb el-Kureşî der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımı Ümmü Seleme'nin yanına girdiğimizde, bize Resûlullah'ın (sallallahu

---

[1] Müslim, *fadâil* 29(109) ve Ahmed (5/104).

(sallallahu aleyhi vesellem) saçından çıkardı. Baktığımızda kına ve çivit otuyla boyandığını gördük."[1]

وأخبرنا عليُّ بنُ أحمد بن عبدان، قال: حدثنا أحمدُ بنُ عُبَيد الصَّفَّار، قال: حدثنا تمتامٌ محمدُ بنُ غالب، قال: حدثني موسى، قال: حدثنا سلَّامُ بنُ أبي مُطيع، عن عُثمانَ بنِ عبدِ الله بنِ موهب، قال: أخرجتْ إلينا أمُّ سلمةَ شعرًا من شعرِ النبي، ﷺ، مخضوبًا. قال: أراهُ قال: بالحنَّاء والكَتَم.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُوسَى بْنِ إِسْمَاعِيلَ، دُونَ قَوْلِهِ: بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ.

Osmân b. Abdillah b. Mevheb el-Kureşî der ki: "Ümmü Seleme bize Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçından çıkardı, saçlar boyanmıştı. Zannedersem kınayla ve çivitle boyanmıştı."

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Mûsa b. İsmâîl'den: "Kına ve çivit otu" sözü olmadan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْهَبٍ، قَالَ: كَانَ عِنْدَ أُمِّ سَلَمَةَ جُلْجُلٌ مِنْ فِضَّةٍ ضَخْمٌ، فِيهِ مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ، ﷺ، فَكَانَ إِذَا أَصَابَ إِنْسَانًا الْحُمَّى بُعِثَ إِلَيْهَا فَخَضْخَضَتْهُ فِيهِ، ثُمَّ يَنْضَحُهُ الرَّجُلُ عَلَى وَجْهِهِ. قَالَ: بَعَثَنِي أَهْلِي إِلَيْهَا فَأَخْرَجَتْهُ فَإِذَا هُوَ هَكَذَا، وَأَشَارَ إِسْرَائِيلُ بِثَلَاثِ أَصَابِعَ، وَكَانَ فِيهِ شَعَرَاتٌ حَمْرَاءُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مَالِكِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ، إِسْرَائِيلَ.

Osmân b. Abdillah b. Mevheb el-Kureşî der ki: "Ümmü Seleme'nin yanında büyük bir gümüş çan vardı. Bu çanda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarından vardı. Humma hastalığına yakalanan kişi ona haber gönderir, Ümmü Seleme de bu çana su koyup çalkaladıktan sonra suyu hastanın yüzüne serperlerdi. Ailem beni Ümmü Seleme'ye gönderdiğinde çanı çıkardı, çan üç parmak boyundaydı ve içinde kırmızı saçlar vardı."

---

[1] Buhârî, libâs 66(77) ve Ahmed (6/296, 319, 322).

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Mâlik b. İsmâîl kanalıyla İsrâîl'den rivayet etmiştir.

حدثنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو العبّاس السّيّاري، قال: حدثنا محمد بن موسى بن حاتم، قال: حدثنا عليّ بن الحسن بن شقيق، قال أخبرنا أبو حمزة: عبد الملك بن عمير، عن إياد بن لقيط، عن أبي رمثة، قال: أتيت النبيَّ، ﷺ، وعليه بردان أخضران، وله شعر قد علاه الشيب، وشيبه أحمر مخضوب بالحنّاء.

Ebû Rimse der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gittiğimde üzerinde yeşil iki giysi vardı. Saçlarında ak vardı ve bu ak saçlar kınayla boyanmıştı ve kırmızıydı."

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطّان قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا أبو نعيم، قال: حدثنا عبد الله بن إياد، قال: حدّثني إياد بن أبي رمثة. قال: انطلقت مع أبي نحو رسول الله، ﷺ فلمّا رأيته قال لي: هل تدري من هذا؟ قلت: لا. قال: إنّ هذا رسول الله، ﷺ، فاقشعررت حين قال ذلك، وكنت أظنّ رسول الله، ﷺ، شيئًا لا يشبه الناس، فإذا هو بشر ذو وفرة بها ردع من حنّاء، وعليه بردان أخضران.

İyâd b. Ebî Rimse der ki: Babamla birlikte Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) doğru gittik. Onu görünce babam bana: "Bunun kim olduğunu biliyor musun?" diye sordu. Ben: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Allah'ın Resûlü'dür" dedi. Babam böyle deyince içim ürperdi. Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) diğer insanlara benzemediğini zannederdim. Halbuki o, saçları kulak yumuşağına kadar sarkmış vaziyette idi, üzerinde kına lekeleri vardı. Üstünde de yeşil iki giysi vardı.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو الفضل: محمد بن إبراهيم، قال: حدثنا الحسن بن محمد بن زياد، قال: حدثنا عبيد الله بن سعيد. (ح) وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطّان، قال: أخبرنا عبد الله ابن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدّثني محمد بن عبد الله المخرّمي، قال: حدثنا أبو سفيان الحميري، عن الضحّاك بن حمرة، عن غيلان بن جامع بن إياد بن لقيط، عن أبي رمثة قال: كان

[1] Ebû Dâvud (4065, 4206).

رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَخْضِبُ بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ. زَادَ الْمَخْرَمِيُّ فِي رِوَايَتِهِ: وَكَانَ شَعْرُهُ يَبْلُغُ كَتِفَيْهِ أَوْ مَنْكِبَيْهِ.

Ebû Rimse der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını kına ve çivitle boyardı." Mahremî rivayetinde: "Saçları omuzlarına kadar uzanırdı" ibaresini eklemiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ: الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أخبرنا أبو بكر ابن داسة، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ: السِّجِسْتَانِيُّ. قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ مُطَرِّفٍ، أَبُو سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي رَوَّادٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ النَّبِيَّ، ﷺ، كَانَ يَلْبَسُ النِّعَالَ السِّبْتِيَّةَ، وَيُصَفِّرُ لِحْيَتَهُ بِالْوَرْسِ وَالزَّعْفَرَانِ، وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُ ذَلِكَ.

İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Sibtî denilen (sığır derisinden) pabuçlar giyer, sakalını vers ve zafirânla boyardı. İbn Ömer de aynı şeyi yapardı.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ آدم. (ح) . وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْوَلِيدِ الْكِنْدِيُّ الْكُوفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: كَانَ شَيْبُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، نَحْوًا مِنْ عِشْرِينَ شَعْرَةً.

وَفِي رِوَايَةِ إِسْحَاقَ، قَالَ: رَأَيْتُ شَيْبَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، نَحْوًا مِنْ عِشْرِينَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ فِي مُقَدَّمِهِ.

İbn Ömer der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ağaran saçları yirmi tel kadardı."

İshâk'ın rivayeti: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ağaran saçlarını gördüm. Başının ön tarafında yirmi kadar beyaz saç teli vardı" şeklindedir.

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ الرَّقِّيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَيَّاشٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَقِيلٍ، قَالَ:

---

[1] Ebû Dâvud (4210).

قَدِمَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ الْمَدِينَةَ وَعُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَالٍ عَلَيْهَا، فَبَعَثَ إِلَيْهِ عُمَرُ، وَقَالَ لِلرَّسُولِ: سَلْهُ هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَإِنِّي رَأَيْتُ شَعْرًا مِنْ شَعْرِهِ قَدْ لُوِّنَ؟ فَقَالَ أَنَسٌ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، كَانَ قَدْ مُتِّعَ بِالسَّوَادِ، وَلَوْ عَدَدْتُ مَا أَقْبَلَ عَلَيَّ مِنْ شَيْبِهِ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ مَا كُنْتُ أَزِيدُهُنَّ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةَ شَيْبَةً، وَإِنَّمَا هَذَا الَّذِي لُوِّنَ مِنَ الطِّيبِ الَّذِي كَانَ يُطَيَّبُ بِهِ شَعْرُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، هُوَ الَّذِي غَيَّرَ لونه .

Abdullah b. Akîl der ki: Ömer b. Abdilazîz Medine valisiyken Enes b. Mâlik gelince, Ömer bir kişiyi gönderdi ve ona şöyle dedi: "Ona Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını boyamasını sor. Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarından bazısını gördüm, boyanmıştı." Gönderilen adam bunu sorunca, Enes şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları siyahtı. Eğer saç ve sakalındaki beyazları sayacak olsaydım, on telden fazla çıkmazdı. Rengi değişen bu saçlar, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kullandığı kokudan rengi değişen saçlardır. Bu saçların rengini değiştiren kokudur."

بَابُ صِفَةِ بُعْدِ مَا بَيْنَ مَنْكِبَيْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İki Omuz Arası

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ، مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ- رَحِمَهُ اللهُ- قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مَرْبُوعًا، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، أَعْظَمَ النَّاسِ، وَأَحْسَنَ النَّاسِ، جُمَّتُهُ إِلَى أُذُنَيْهِ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، مَا رَأَيْتُ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ.

أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ .

Ebû İshâk der ki: Berâ dedi ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) orta boyluydu. Omuzları genişti. İnsanların en büyüğü ve güzeliydi. Saçları kulaklarına kadar ulaşırdı. Üzerinde kırmızı bir giysi vardı. O giysiden daha güzelini görmedim."

Buhârî ve Müslim bunu Şu'be'den rivayet etmiştir.[1]

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61(23) ve Müslim, *fadâil* 25(91).

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر النحوي، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا إسحاق بن إبراهيم، قال: حدثني عمرو بن الحارث، قال: حدثني عبد الله بن سالم، عن الزبيدي، قال: أخبرني الزهري محمد بن مسلم، عن سعيد بن المسيب، أنه سمع أبا هريرة يصف رسول الله، ﷺ، فقال: كان بعيد ما بين المنكبين.

Saîd b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Omuzları genişti" demiştir.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو الفضل: محمد بن إبراهيم، قال: حدثنا الحسين بن محمد بن زياد، قال: حدثنا إسحاق بن إبراهيم، قال: حدثنا النضر بن شميل، قال: حدثنا صالح بن أبي الأخضر، عن الزهري، عن أبي سلمة، عن أبي هريرة، قال: كان رسول الله، ﷺ، كأنما صيغ من فضة، رجل الشعر، مفاض البطن، عظيم مشاش المنكبين، يطأ بقدمه جميعا، إذا أقبل أقبل جميعا، وإذا أدبر أدبر جميعا.

Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sanki gümüş parçası gibiydi, orta boylu, düz karınlı, omuzları genişti. Yere basınca tam basar, yöneldiği zaman tam yönelir, bir yöne dönünce bütün vücuduyla dönerdi."

بَابُ صِفَةِ كَفَّيْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَقَدَمَيْهِ، وَإِبْطَيْهِ، وَذِرَاعَيْهِ، وَسَاقَيْهِ، وَصَدْرِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Eli, Ayağı, Karnı, Kolları, Bacakları ve Göğsü

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو بكر: أحمد بن سلمان الفقيه، ببغداد، قال: حدثنا أحمد بن محمد بن عيسى، قال: حدثنا مسلم ابن إبراهيم، قال: حدثنا جرير، عن قتادة، عن أنس، قال: كان رسول الله، ﷺ، ضخم اليدين، لم أر بعده مثله، وكان شعر النبي، ﷺ، رجلا: لا جعد ولا سبط.

رواه البخاري في الصحيح عن مسلم بن إبراهيم.

Enes der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elleri büyüktü. Onun gibisini görmedim. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları ne düz ne kıvırcıktı, dalgalıydı."

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/415).

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Müslim b. İbrâhîm'den rivayet etmiştir.[1]

أَخبرنا أَبو الْحَسَن: عليُّ بْنُ أَحْمَدَ بن عبْدان، قال: أَخبرنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قال: حدَّثنا أَبو مُسْلِم الْكَجّيُّ، قال: حدَّثنا سُلَيْمانُ، وَأَبُو النُّعْمانِ، قالا: حدَّثنا جريرٌ، عن قتادة، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ، ﷺ، ضَخْمَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، سَائِلَ الْعَرَقِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي النُّعْمَانِ، إِلَّا أَنَّهُ قال: «ضخم الرأس وَالْقَدَمَيْنِ، وَكَانَ بَسِيطَ الْكَفَّيْنِ» وَلَمْ يَذْكُرِ الْعَرَقَ.

Enes der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elleri, ayakları büyüktü ve damarlıydı."

Buhârî bu hadisi Ebu'n-Nu'mân'dan: "Başı ve ayakları büyüktü. Elleri iriydi" şeklinde rivayet etmiş, damarlıydı dememiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عُمَرَ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الأَدِيبُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ- هُوَ ابْنُ سُفْيَانَ- قَالَ: حَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ الْقَيْسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ- أَوْ عَنْ رَجُلٍ- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ضَخْمَ الْقَدَمَيْنِ، حَسَنَ الْوَجْهِ، لَمْ أَرَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ هَانِئٍ، عَنْ هَمَّامٍ.

Enes veya Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elleri ve ayakları iriydi. Ondan sonra onun gibisini görmedim."

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Amr b. Ali kanalıyla Muâz b. Hâni'den, o da Hemmâm'dan rivayet etmiştir.

قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَقَالَ هِشَامٌ عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ: كَانَ النَّبِيُّ، ﷺ، شَثْنَ الْقَدَمَيْنِ وَالْكَفَّيْنِ. وَأَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بنِ الْحَمَّامِيِّ الْمُقْرِئُ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الطَّيَالِسِيُّ، حَدَّثَنَا يحيى ابن مَعِينٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ».

Enes: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ayakları ve elleri iriydi" demiştir.

---

[1] Buhârî, *libâs* 77(68).

وأخبرناه أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: حدثنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا أبو جعفر: مهدي بن أبي مهدي، قال: حدثنا هشام بن يوسف. فذكره، إلا أنه لم يذكر الكفين.

Bu hadis başka bir kanalla, eller zikredilmeden nakledilmiştir.

قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَقَالَ أَبُو هِلَالٍ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ. فَذَكَرَ مَعْنَى مَا أَخْبَرَنَا عَلِيُّ ابن أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَان، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْبَغَوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ: مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْمِنْقَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو هِلَالٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ- أَوْ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ- كَذَا قَالَ أَبُو سَلَمَةَ- قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ضَخْمَ الْقَدَمَيْنِ، ضَخْمَ الْكَفَّيْنِ، لَمْ أَرَ بَعْدَهُ شَبِيهًا بِهِ، ﷺ.

Enes veya Câbir b. Abdillah der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elleri ve ayakları iriydi. Ondan sonra ona benzeyenini görmedim."

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا آدَمُ، وَعَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحٌ، مَوْلَى التَّوْءَمَةِ، قَالَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَنْعَتُ النَّبِيَّ، ﷺ، قَالَ: كَانَ شَبْحَ الذِّرَاعَيْنِ، بَعِيدًا مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، أَهْدَبَ أَشْفَارِ الْعَيْنَيْنِ.

Tev'eme'nin azatlısı Sâlih der ki: Ebû Hureyre bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle derdi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) iri pazulu, geniş omuzlu ve uzun kirpikliydi."[1]

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، رضي الله عنه، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، شَثْنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمَ الْكَرَادِيسِ، طويل المسربة.

Ali b. Ebî Tâlib der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elleri ve ayakları büyüktü. İri kemikliydi ve göğsünden göbeğine kadar bir çizgi gibi kıllar uzanırdı."

---

[1] Ahmed (2/328, 448).

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر النحوي، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا ابن الأصبهاني، قال: حدثنا شريك، عن عبد الملك بن عمير، عن نافع بن جبير، قال: وَصَفَ لَنَا عَلِي النَّبِيَّ ﷺ. فَذَكَرَهُ بِنَحْوِهِ.

Nâfi b. Cubeyr: "Hz. Ali bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfetti" deyip aynı mânâda bir rivayette bulunmuştur.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ، قَالَ: حدثنا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ حدثنا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، وَمُحَمَّدُ بن الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالُوا: حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حدثنا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ضَلِيعَ الْفَمِ، أَشْكَلَ الْعَيْنَيْنِ، مَنْهُوسَ الْعَقِبَيْنِ. قُلْتُ لِسِمَاكٍ: مَا ضَلِيعُ الْفَمِ؟ قَالَ: عَظِيمُ الْفَمِ. قُلْتُ: مَا أَشْكَلُ الْعَيْنَيْنِ؟ قَالَ: طَوِيلُ شَقِّ الْعَيْنَيْنِ. قُلْتُ: مَا مَنْهُوسُ الْعَقِبِ؟ قَالَ: قَلِيلُ لَحْمِ الْعَقِبِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُثَنَّى، وَمُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ.

Câbir b. Semure der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geniş ağızlı, gözlerinin akı kızılımtıraktı ve düztaban değildi." Şu'be der ki: Simâk'a: "*Dalîu'l-fem* ne demektir?" diye sorunca: "Ağzın büyük olmasıdır" cevabını verdi. "*Eşkelu'l-ayneyn* nedir?" diye sorunca ise: "Gözkapağının uzun olmasıdır" cevabını verdi. "*Menhûsu'l-akib* nedir?" diye sorunca ise: "Topuğunun etinin az olmasıdır" cevabını verdi.

Müslim bu hadisi Muhammed b. Müsennâ ile Muhammed b. Beşşâr'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَان، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو ابن الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الزُّهْرِيُّ: مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ: أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَصِفُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ يَطَأُ بِقَدَمَيْهِ جَمِيعًا، لَيْسَ لَهُ أَخْمَصُ.

Saîd b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken: "Bastığı zaman bütün ayağıyla basardı. Ayak tabanının ortasında çukur yoktu" demiştir.

أخبرنا أبو الحسن علي بن محمد بن بشران، ببغداد، قال: أخبرنا أبو الحسن: علي بن محمد المصري، قال: حدثنا مالك بن يحيى، قال: حدثنا يزيد بن هارون، قال: حدثنا عبد الله بن يزيد بن مقسم، وهو ابن ضبة، قال: حدثتني عمتي سارة بنت مقسم، عن ميمونة بنت كردم، قالت: رأيتُ رسول الله، ﷺ، بمكة، وهو على ناقة له، وأنا مع أبي، وبيد رسول الله، ﷺ، درة كدرة الكتاب، فدنا منه أبي فأخذ بقدمه، فأقر له رسول الله، ﷺ، قالت: فما نسيت طول إصبع قدمه السبابة على سائر أصابعه.

Meymune binti Kerdem der ki: "Mekke'de babamla beraberken Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) bir devesinin üzerinde gördüm. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elinde küçük bir sopa vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona yaklaşıp ayağını tutunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) durdu ve onu dinlemeye başladı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ayak başparmağının diğer parmaklarından daha uzun olduğunu hâlâ görür gibiyim."[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو بكر: أحمد بن سلمان الفقيه، قال: حدثنا جعفر بن محمد بن شاكر، قال: حدثنا محمد بن سابق، قال: حدثنا مالك بن مغول، قال: سمعت عون بن أبي جحيفة، ذكر عن أبيه، قال: دفعت إلى النبي، ﷺ، بالأبطح في قبة بالهاجرة، فخرج بلال فنادى بالصلاة، ثم دخل فأخرج فضل وضوء رسول الله، ﷺ، فوقف الناس عليه يأخذون منه. قال: ثم دخل فأخرج العنزة ثم خرج رسول الله، ﷺ، كأني أنظر إلى وبيص ساقيه، فركز العنزة، ثم صلى بنا الظهر ركعتين يمر بين يديه المرأة والحمار.

رواه البخاري في الصحيح، عن الحسن بن الصباح، عن محمد بن سابق. وأخرجه مسلم من وجه آخر عن مالك بن مغول.

Avn b. Ebî Cuhayfe'nin bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Ebtah'ta bir çadırdayken yanına götürüldüm. Bilâl çıkıp halkı namaza çağırdıktan sonra girip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) abdest suyundan artanını getirdi ve halk ondan almaya başladı. Sonra Bilâl tekrar girip bastonu çıkardı. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) çıktı. Baldırlarının parıltısını hâlâ görür gibiyim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bastonu yere

---

[1] Ahmed (6/366) ve Heysemî, *Mecma* (8/280).

sapladıktan sonra bize öğle namazını iki rekat olarak kıldırdı. Bu sırada önümüzden kadınlar ve merkepler geçti."

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Hasan b. es-Sabbâh kanalıyla Muhammed b. Sâbık'tan ve Müslim ise başka bir yolla Mâlik b. Miğvel'den rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ عبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قالَ: حدثنا أبُو عبْدِ اللهِ. مُحَمَّدُ ابن يعْقوب، قالَ: حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ عبْدِ الوهَّاب القرّاء، قَالَ: أخبرنا يحْيَى بْنُ أبِي بُكيْرٍ، قَالَ: حدثنا شُعْبَةُ، عنْ ثابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ إِبْطَيْهِ. يَعْنِي فِي الاسْتِسْقَاءِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي بُكَيْرٍ. وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ .

Enes der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yağmur duasında dua ederken ellerini koltuk altının beyazlığı gözükecek şekilde kaldırdığını gördüm."

Müslim bunu Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Yahya b. Bukeyr'den ve Buhârî ise bunu Katade kanalıyla Enes'ten rivayet etmiştir.[2]

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَعِيدٍ الأَحْمَسِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عبّاد بن القوام، قَالَ: حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، لَا يَضْحَكُ إِلَّا تَبَسُّمًا، وَكَانَ فِي ساقيه حموشة، وكُنْتُ إِذَا نَظَرْتَ إِلَيْهِ قُلْتَ: أَكْحَلُ الْعَيْنَيْنِ، وَلَيْسَ بِأَكْحَلَ .

Câbir b. Semure der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tebessüm ederek gülerdi, baldır ve bacakları çok düzgün olup, kendisine baktığında, sürme çekmemiş olsa bile sürmeli olduğunu zannederdin."[3]

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ ابن مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثنا مُحَمَّدُ بْنُ إسْحاق، أبُو بكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَسْلَمَةُ بْنُ حَفْصٍ السَّعْدِيُّ، قَالَ: حدثنا يحْيَى بْنُ الْيمان، قال

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61(23) ve Müslim, *salat* 47(250).

[2] Müslim, *salat* 1(7), Ahmed, *Müsned* (4/193) ve Buhâri, *menâkıb* 61(23).

[3] Tirmizî (3645).

حدثنا شريك، عن سماك بن حرب، عَنْ جابر بن سمرة، قال: كانت إصبع رسول الله ﷺ. خنصرة من رجليه متظاهرة.

Câbir b. Semure der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ayak serçe parmağı oynaktı."[1]

أخبرني أبو عبد الرحمن السلمي، قال: حدثنا أبو الحسن المحمودي المروزي، قال: حدثنا أبو عبد الله محمد بن علي الحافظ، قال: حدثنا محمد بن المثنى، قال: حدثنا عثمان بن عمر، حدثنا حرب بن شريح، صاحب الخلقان، قال: حدثني رجل من بلعدوية، قال: حدثني جدي، قال: انْطَلَقْتُ إلى الْمَدِينَةِ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي رُؤْيَتِهِ رسول الله، ﷺ، قَالَ: فَإِذَا رَجُلٌ حَسَنُ الْجِسْمِ، عَظِيمُ الْجَبْهَةِ، دَقِيقُ الأَنْفِ، دَقِيقُ الْحَاجِبَيْنِ، وَإِذَا مِنْ لَدُنْ نَحْرِهِ إِلَى سُرَّتِهِ كَالْخَيْطِ الْمَمْدُودِ شَعْرُهُ، وَرَأَيْتُهُ بَيْنَ طِمْرَيْنِ، فَدَنَا مِنِّي، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ.

Beladevviyyeli bir adamın bildirdiğine göre dedesi şöyle dedi: Medine'ye gittim —ravi Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördüğünü anlatıp şöyle devam etti:— Güzel yapılı, geniş alınlı, ince burunlu, ince kaşlı bir adam gördüm. Boğazından göbeğine kadar ip gibi kıllar vardı. Üzerinde eski iki giysi vardı. Bana yaklaşıp: *"Allah'ın selamı üzerine olsun"* dedi.

بَابُ صِفَةِ قَامَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Boyu

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الله ابن جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ رَبِيعَةَ: أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ وَهُوَ يَصِفُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَالَ: كَانَ رَبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ، لَيْسَ بِالطَّوِيلِ، وَلَا بِالْقَصِيرِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ.

Rabîa der ki: Enes b. Mâlik, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle dedi: "Ne uzun ne kısaydı, orta boyluydu."

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (6/23).

Buhârî bunu *Sahîh*'te İbn Bukeyr kanalıyla Leys'ten rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو الحسين بن بشران، ببغداد، قال: حدثنا أحمد بن سلمان الفقيه، قال: حدثنا أحمد بن زهير بن حرب، قال: حدثنا أبو غسان، قال: حدثنا إبراهيم بن يوسف بن أبي إسحاق، عن أبيه، عن أبي إسحاق، قال: سمعت الْبَرَاءَ، يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَحْسَنَ النَّاسِ وَجْهًا، وَأَحْسَنَهُمْ خلقًا، لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الذَّاهِبِ، ولا بالقصير.

Berâ b. Âzib der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların en güzel yüzlüsü, en yakışıklısıydı. Ne uzun ne kısaydı, orta boyluydu."

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ. مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ ابن مَنصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ يُوسُفَ. فَذَكَرَهُ بِمِثْلِ إِسْنَادِهِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ. وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مَنْصُورٍ

Aynı hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.

Müslim bunu *Sahîh*'te Ebû Kureyb'den ve Buhârî ise Ahmed b. Saîd kanalıyla İshâk b. Mansûr'dan rivayet etmiştir.

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، ﷺ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، لَيْسَ بِالْقَصِيرِ وَلَا بِالطَّوِيلِ. وَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ: إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا، كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ، ﷺ .

Ali b. Ebî Tâlib dedi ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne kısa ne uzundu, orta boyluydu." Ravi hadisin devamını zikretti ve şöyle devam etti: "Yürüdüğü zaman yokuşaşağı iniyormuş gibi öne eğilerek yürürdü. Ondan önce ve ondan sonra onun bir benzerini görmedim."[1]

---

[1] Tirmizî (3637) ve Ahmed (1/96).

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: أخبرنا ابن دُرُستويه، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا ابن الأصبهاني، قال: حدثنا شريك بن عبد الله، عن عبد الملك بن عمير، عن نافع بن جُبير، قال: وصف لنا «عليٌّ» النبيَّ، ﷺ، فقال: كان لا قصيرٌ ولا طويل. قال فيه: وكان يتكفّأ في مشيه كأنّما يمشي من صَبَب .

Nâfi b. Cubeyr der ki: Hz. Ali bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle dedi: "Ne kısa, ne de uzundu. Yürüdüğü zaman yokuş aşağı iniyormuş gibi öne meylederek yürürdü."[1]

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قالَ: أخبرنا عبدُ اللهِ بنُ جعفر بن دُرُستويه، قال: حدَّثنا يعقوب بن سُفيان، قالَ: حدَّثنا سعيدُ، قالَ: حدَّثنا خالدُ بنُ عبدِ اللهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قِيلَ لِعَلِيٍّ: انْعَتْ لَنَا النَّبِيَّ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ لَا قَصِيرٌ وَلَا طَوِيلٌ، وَهُوَ إِلَى الطُّولِ أَقْرَبُ. قَالَ: وَكَانَ شَثْنَ الْكَفِّ وَالْقَدَمِ. قَالَ: وَكَانَ فِي صَدْرِهِ مَسْرُبَةٌ. قَالَ: وَكَانَ عَرَقُهُ لُؤْلُؤًا. إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صُعُدٍ .

Ubeydullah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebî Tâlib'in, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Hz. Ali'ye: "Bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfet" denilince şöyle karşılık verdi: "Ne kısa, ne de uzundu, uzuna yakındı. Elleri ve ayakları iriydi. Göğsünden göbeğine kadar bir çizgi gibi kıllar uzanırdı. Teri inci gibi parlardı. Yürüdüğü zaman yokuş aşağı iniyormuş gibi öne eğilerek yürürdü."[2]

وأخبرنا أبو الحسين، قالَ: أخبرنا عبدُ اللهِ، قالَ: أخبرنا يعقوبُ، قالَ: حدَّثنا سعيدُ [بْنُ منصورٍ] قالَ: حدَّثنا نوحُ بْنُ قيسٍ الحُدَّانيُّ، قالَ: حدَّثنا خالدُ بْنُ خالدٍ التَّميميُّ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ مَازِنٍ الرَّاسِبِيِّ: أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: انْعَتْ لَنَا النَّبِيَّ، ﷺ، قَالَ: كَانَ لَيْسَ بِالذَّاهِبِ طُولًا، وفَوْقَ الرَّبْعَةِ، إِذَا جَاءَ مَعَ الْقَوْمِ غَمَرَهُمْ.

قَالَ: وَكَانَ شَثْنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ. قَالَ: وَكَانَ إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ، كَأَنَّ الْعَرَقَ فِي وَجْهِهِ اللُّؤْلُؤُ .

---

[1] Ahmed (2/190, 256).

[2] Ahmed (1/89, 101, 116, 117, 127, 134).

Yûsuf b. Mâzin er-Râsibî'nin bildirdiğine göre Hz. Ali'ye: "Bize Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfet" denilince şöyle karşılık verdi: "Uzun değildi, ancak orta boydan biraz uzundu. Bir toplulukla yürüdüğü zaman onlardan uzun görünürdü. Elleri ve ayakları iriydi. Yürüdüğü zaman yokuş aşağı iniyormuş gibi öne eğilerek yürürdü. Terlediği zaman yüzündeki ter inci gibi parlardı."[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْعَلَاءِ الزُّبَيْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَصِفُ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَ: كَانَ رَجُلًا رَبْعَةً، وَهُوَ إِلَى الطُّولِ أَقْرَبُ. قَالَ فِيهِ: وَكَانَ يُقْبِلُ جَمِيعًا، وَيُدْبِرُ جَمِيعًا، وَلَمْ أَرَ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ.

Saîd b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Ebû Hureyre Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) orta boylu, uzuna yakın bir boydaydı. Yöneldiği zaman tam yönelir, bir yöne dönünce bütün vücuduyla dönerdi. Ne ondan önce, ne sonra onun gibisini görmedim."

بَابُ طِيبِ رَائِحَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَبُرُودَةِ يَدِهِ وَلِينِهَا فِي يَدِ مَنْ مَسَّهَا، وَصِفَةِ عَرَقِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Kokusu, Elinin Serinliği, Dokunan Kişinin Hissettiği Yumuşaklığı ve Teri

أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَتْحِ، هِلَالُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْحَفَّارُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَيَّاشٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْعَثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: مَا مَسِسْتُ بِيَدِي دِيبَاجًا وَلَا حَرِيرًا وَلَا شَيْئًا أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَلَا شَمَمْتُ رَائِحَةً قَطُّ أَطْيَبَ مِنْ رِيحِ رَسُولِ اللهِ ﷺ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ.

Enes der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) avuçları kadar yumuşak bir ipek veya ibrişime dokunmuş değilim. Onun kokusu kadar güzel bir koku koklamış değilim."

---

[1] Ahmed (2/324) Bakın: Heysemî, *Mecma* (8/272).

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Suleymân b. Harb kanalıyla Hammâd b. Zeyd'den rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو عبد الله: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا إبراهيم بن محمد الصيدلاني، وحسين بن حسين، قالا: حدثنا قتيبة بن سعيد، قال: حدثنا جعفر بن سليمان، عن ثابت البناني، عن أنس (ح) . وأخبرنا أبو عبد الله- واللفظ لحديثه هذا- قال: حدثنا محمد بن صالح بن هانئ، قال: حدثنا السري بن خزيمة، قال: حدثنا موسى بن إسماعيل، قال: حدثنا سليمان بن المغيرة، عن ثابت قال: قَالَ أَنَسٌ: مَا شَمَمْتُ شَيْئًا قَطُّ: مِسْكًا وَلَا عَنْبَرًا أَطْيَبَ مِنْ رِيحِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَلَا مَسِسْتُ شَيْئًا قَطُّ: حَرِيرًا وَلَا دِيبَاجًا أَلْيَنَ مَسًّا مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ قُتَيْبَةَ وَغَيْرِهِ، وَزُهَيْرٍ، عَنْ هَاشِمٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ.

Enes der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kokusu kadar güzel, misk veya amber koklamış değilim. Onun avuçları kadar yumuşak bir ipek veya ibrişime dokunmuş değilim."

Müslim bunu *Sahîh*'te Kuteybe ve başkasından; Züheyr ise Hâşim kanalıyla Süleymân'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ بِخُسْرَوْجِرْدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، أَبُو سَلَمَةَ، وَالْعَيْشِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَزْهَرَ اللَّوْنِ، كَأَنَّ عَرَقَهُ اللُّؤْلُؤُ، إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ، وَمَا مَسِسْتُ حَرِيرًا وَلَا دِيبَاجًا أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَلَا شَمَمْتُ مِسْكًا وَلَا عَنْبَرًا أَطْيَبَ رَائِحَةً مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ.

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ .

Enes der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) parlak renkli idi. Teri inci gibi idi. Yürürken hafifçe öne doğru meylederdi. Onun avuçları kadar yumuşak bir ipek veya ibrişime dokunmuş değilim. Onun kokusu kadar güzel, misk veya amber koklamış değilim."

Müslim bunu başka bir yolla Hammâd b. Seleme'den rivayet etmiştir.

---

[1] Buhâri, *menâkıb* 61 (23), Müslim, *fadâil* 43(81) ve Ahmed (3/107, 200).

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا عمرو الناقد (ح) . وأخبرنا أبو منصور: المظفر بن محمد العلويُّ، قال: أخبرنا أبو جعفر بن دحيم، بالكوفة، قال: حدثنا أحمد بن حازم، عن أبي غرزة، قال: حدثنا عمرو بن حماد- يعني ابن طلحة القناد، قال: حدثنا أسباط بن نصر، عن سماك، عن جابر بن سمرة، قال: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، صَلَاةَ الأُولَى، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَخَرَجْتُ مَعَهُ، فَاسْتَقْبَلَهُ وِلْدَانٌ، فَجَعَلَ يَمْسَحُ خَدَّيْ أَحَدِهِمْ وَاحِدًا وَاحِدًا. قَالَ: وَأَمَّا أَنَا فَمَسَحَ خَدِّي. قَالَ: فَوَجَدْتُ لِيَدِهِ بَرْدًا وَرِيحًا، كَأَنَّمَا أَخْرَجَهَا مِنْ جُؤْنَةِ عَطَّارٍ.

لَفْظُ حَدِيثِ الْعَلَوِيِّ رَحِمَهُ اللهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حَمَّادٍ.

Câbir b. Semure der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber öğle namazını kıldım. Sonra ailesinin yanına çıktı, onunla birlikte ben de çıktım. Bazı çocuklar onu karşılayınca her birinin yanağını teker teker okşamaya başladı. Bana gelince benim yanağımı da okşadı. Elinde öyle serinlik veya koku duydum ki: Sanki onu attârın sepetinden çıkarmıştı."

Hadisin lafzı el-Alevî'ye aittir. Müslim bunu Amr b. Hammâd'dan rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْحُرْفِيُّ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، قال: سمعت جابر بن يَزِيدَ بْنِ الأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ بِمِنًى، فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ، نَاوِلْنِي يَدَكَ، فَنَاوَلَنِيهَا، فَإِذَا هِيَ أَبْرَدُ مِنَ الثَّلْجِ، وَأَطْيَبُ رِيحًا مِنَ الْمِسْكِ.

Câbir b. Yezîd b. el-Esved'in bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Mina'dayken yanına gidip: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana elini ver" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) elini bana verince onun kardan daha serin olduğunu, kokusunun da miskten daha güzel olduğunu gördüm."

---

[1] Müslim, *fadâil* 21(80).

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر ابن درستويه، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا أبو نعيم، قال: حدثنا مِسعر، عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بن وائل، قَالَ: حَدَّثني أَهْلي، عَنْ أَبي قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ، ﷺ، بِدَلْوٍ مِنْ مَاءٍ، فَشَرِبَ مِنَ الدَّلْوِ، ثُمَّ مَجَّ فِي الدَّلْوِ، ثُمَّ صَبَّ فِي الْبِئْرِ- أَوْ قَالَ: شَرِبَ مِنَ الدَّلْوِ، ثُمَّ مَجَّ فِي الْبِئْرِ- فَفَاحَ مِنْهَا مِثْلُ رَائِحَةِ الْمِسْكِ .

Abdulcebbâr b. Vâil'in bildirdiğine göre babası şöyle dedi: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bir kova su getirilince ondan içtikten sonra ağzındaki suyu kovaya püskürttü. Sonra kovadaki suyu kuyuya döktü –veya kovadan ağzına su alıp onu kuyuya tükürdü- bunun üzerine kuyudan misk gibi koku yayılmaya başladı."[1]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمنِ، عَنْ يَزِيدَ، عَنْ ضَبَّةَ، أَخْبَرَهُمْ، عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ كَرْدَمٍ، قَالَتْ: كُنْتُ رَدِيفَةَ أَبِي، فَلَقِيَ النَّبِيَّ، ﷺ، قَالَتْ: فَقَبَضْتُ عَلَى رِجْلِهِ، فَمَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَبْرَدَ مِنْهَا.

كَذَا فِي كِتَابِي. قَالَتْ. فَقَبَضْتُ وَأَنَا أَظُنُّهُ. قَالَ: تَعْنِي أَبَاهَا، فَقَدْ رُوِّينَاهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ مَيْمُونَةَ، قَالَتْ، فَدَنَا مِنْهُ أَبِي فَأَخَذَ بِقَدَمِهِ . وَاللهُ أَعْلَمُ.

Meymûne binti Kerdem der ki: "Babamın bineğinin arkasına binmişken Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile karşılaştık. Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ayağından tutunca ondan daha serin bir şey görmedim." —Bizim metnimizde de bu şekildedir. Yani mübarek ayağını tutan Meymûne'nin bizzat kendisidir.—

Başka bir yolla gelen rivayette ise "Babam O'nun ayağına yaklaşıp eliyle tuttu" ibaresi geçmektedir. Allah doğrusunu bilir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ، ﷺ، فَقَالَ عِنْدَنَا فَعَرِقَ، وَجَاءَتْ أُمِّي بِقَارُورَةٍ فَجَعَلَتْ تَسْلِتُ الْعَرَقَ، فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ، ﷺ، فَقَالَ: يَا أُمَّ سُلَيْمٍ، مَا هَذَا الَّذِي تَصْنَعِينَ؟ قَالَتْ: هَذَا عَرَقٌ نَجْعَلُهُ لِطِيبِنَا، وَهُوَ أَطْيَبُ الطِّيبِ.

---

[1] Ahmed (4/315), İbn Mâce (136/659).

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ.

Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanımıza girip öğle öncesi uykusuna yattığı bir sırada terleyince annem bir şişe getirip teri onun içine doldurmaya başladı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) uyanıp: *"Ey Ümmü Süleym! Ne yapıyorsun?"* diye sorunca, annem: "Bu teri güzel kokumuza katıyoruz ki o, kokuların en güzellerindendir" cevabını verdi.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Züheyr b. Harb kanalıyla Ebu'n-Nadr'dan rivayet etmiştir.[1]

وأَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرٍو الْمُقْرِئُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَفَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ أُمِّ سُلَيْمٍ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، كَانَ يَأْتِيهَا فَيَقِيلُ عِنْدَهَا فَتَبْسُطُ لَهُ نِطَعًا فَيَقِيلُ عَلَيْهِ، وَكَانَ كَثِيرَ الْعَرَقِ، فَكَانَتْ تَجْمَعُ عَرَقَهُ فَتَجْعَلُهُ فِي الطِّيبِ وَالْقَوَارِيرِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: يَا أُمَّ سُلَيْمٍ، مَا هَذَا؟ قَالَتْ: عَرَقُكَ أَدُوفُ بِهِ طِيبِي.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شيبة.

Enes'in, Ümmü Süleym'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip kaylule (öğle) uykusuna yatacağı zaman Ümmü Süleym ona deriden yapılmış bir yaygı serer Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun üzerine yatardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) çok terlerdi. Ümmü Süleym de bu teri toplayıp kokulara ve şişelere doldururdu. Bir defasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Ey Ümmü Süleym! Ne yapıyorsun?"* diye sorunca, Ümmü Süleym: "Bu teri güzel kokuma katıyorum" cevabını verdi.

Müslim bunu Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivayet etmiştir.[2]

---

[1] Müslim, *fadâil* 22(83) ve Ahmed (3/177, 290).

[2] Müslim, *fadâil* 43(85) ve Ahmed (3/146, 239, 287).

بَابُ صِفَةِ خَاتَمِ النُّبُوَّةِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Peygamberlik Mührü

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْفَضْلِ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْجُعَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أُوَيْسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ السَّائِبَ بْنَ يَزِيدَ، يَقُولُ: ذَهَبَتْ بِي خَالَتِي إِلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنَّ ابْنَ أُخْتِي وَجِعٌ. فَمَسَحَ رَأْسِي وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَةِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وَضُوئِهِ، ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَنَظَرْتُ إِلَى خَاتَمِهِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، مِثْلَ زِرِّ الحجلة .

Sâib b. Yezîd der ki: Teyzem beni Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) götürüp: "Ey Allah'ın Resûlü! Kız kardeşimin oğlu hasta" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) başımı sıvazlayıp benim için dua etti. Sonra kalkıp arkasına geçtim ve iki omuzu arasındaki mühre baktım. Bu mühür keklik yumurtası gibiydi.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَاتِمُ ابنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْجُعَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ. فَذَكَرَهُ بِمِثْلِهِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ حَاتِمِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ بن سعيد . هَكَذَا الْمَعْرُوفُ زِرُّ الْحَجَلَةِ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْزَةَ عَنِ حاتم: زرّ الْحَجَلَةِ. الرَّاءُ قَبْلَ الزَّايِ.

وَحَكَى «أَبُو سُلَيْمَانَ» عَنْ بَعْضِهِمْ: أَنَّ رِزَّ الْحَجَلَةِ: بَيْضُ الْحَجَلِ.

Aynı hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Ubeydillah kanalıyla Hâtim b. İsmâîl'den; Müslim ise Kuteybe b. Saîd'den rivayet etmiştir.[1]

Hadis bu şekilde "keklik yumurtası gibiydi" şeklinde bilinmektedir. İbrâhîm b. Hamza da bunu Hatim'den bu şekilde nakletmiştir.

---

[1] Buhâri, *vudû* 40(190), Müslim, *fadâil* 43(30) ve Tirmizî (3643).

أخبرنا أبو منصور المظفر بْنُ مُحَمَّد بن أحمد بن زياد العلوي، رحمهُ اللهُ، قال: أخبرنا أبو جعفر مُحَمَّدُ بْنُ عليّ بن دُحيم، قال: حدَّثنا أحمدُ بْنُ حازم بن أبي غرزة، قال: حدَّثنا أبو نُعيم، قال: حدَّثنا إسْرَائيل، عن سماك: أنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: وَجْهُهُ مُسْتَدِيرًا مِثْلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ، وَرَأَيْتُ خَاتَمَ النُّبُوَّةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامِ.

Câbir b. Semure der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzü Güneş ve Ay gibi yuvarlaktı. Onun iki omuzu arasındaki güvercin yumurtası büyüklüğündeki peygamberlik mührünü gördüm."

وأخبرنا أبو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جعفرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يعقوبُ بْنُ سُفْيَان، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ [بْنُ مُوسَى] وَأَبُو نُعَيْم، عَنْ إِسْرَائِيلَ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: وَرَأَيْتُ خَاتَمَهُ عِنْدَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ تُشْبِهُ جَسَدَهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ موسى.

Ebû Nuaym da bu hadisi İsrâîl'den: "İki omuzunun yanında, güvercin yumurtasına benzeyen mührünü gördüm" şeklinde nakletmiştir.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Ubeydullah b. Mûsa'dan rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا أبو منصور: المظفر بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا حسن ابن صَالِحٍ، عَنْ سِمَاكٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ الْخَاتَمَ الَّذِي فِي ظَهْرِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَّامِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُوسَى.

Câbir b. Semure der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sırtındaki güvercin yumurtası gibi olan mührü gördüm."

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Abdillah b. Numeyr kanalıyla Ubeydullah b. Mûsa'dan rivayet etmiştir.

---

[1] Müslim, *fadâil* 43(190), Tirmizî (3644)) ve Ahmed, *Müsned* (2/226, 5/90, 95, 98, 104, 107).

أخبرنا أبو الفتح هلالُ بنُ محمّد بن جعفر الحفّار، ببغداد، قال: حدّثنا الحُسينُ بنُ يحيى بن عيّاش، قال: حدّثنا أبو الأشعث، قال: حدّثنا حمّادُ بنُ زيد، عن عاصم بن سليمان (ح) وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدّثنا أبو الفضل بنُ إبراهيم، قال: حدّثنا أحمدُ بنُ سلمة، قال: حدّثنا حامدُ بنُ عمر البكراويُّ، قال: أخبرنا عبدُ الواحد بنُ زياد، قال: حدّثنا عاصمٌ الأحولُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَرْجِسَ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ، ﷺ، وَأَكَلْتُ مَعَهُ خُبْزًا وَلَحْمًا- أَوْ قَالَ: ثَرِيدًا- قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، غَفَرَ اللهُ لَكَ، قَالَ: وَلَكَ، فَقُلْتُ: اسْتَغْفَرَ لَكَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلَكُمْ، ثُمَّ تَلا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ قَالَ: ثُمَّ دُرْتُ خَلْفَهُ فَنَظَرْتُ إِلَى خَاتَمِ النُّبُوَّةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ عِنْدَ نُغْضِ كَتِفِهِ الْيُسْرَى جُمْعًا، عَلَيْهِ خِيلان كَأَمْثال الثَّآلِيل.

لَفْظُ حَدِيثِ عَبْدِ الْوَاحِدِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ حَامِدِ بْنِ عُمَرَ الْبَكْرَاوِيِّ، وَعَنْ أَبِي كَامِلٍ، عَنْ حَمَّادٍ.

Abdullah b. Sercis der ki: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördüm ve onunla ekmek ve et –veya tirit- yedim. Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah sana mağfiret etsin" deyince: "Sana da" karşılığını verdi. Âsım der ki: Abdullah b. Sercis'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) senin için mağfiret mi diledi?" diye sorunca: "Evet, sizin için de" cevabını verip şu âyeti okudu: **"İnanan erkeklerin ve inanan kadınların günahları için Allah'tan mağfiret dile."**[1] Sonra şöyle devam etti: "Sonra arkasına geçip, iki omuzu arasındaki peygamberlik mührüne baktım. O mühür, sol küreğinin başında yumruk gibiydi ve üzerinde siğiller gibi benler vardı."

Hadisin lafzı Abdulvâhid'e aittir. Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Hâmid b. Ömer el-Bekrâvî ve Ebû Kâmil kanalıyla Hammâd'dan rivayet etmiştir.

أَخبرنا أبو مُحمَّد: عبدُ اللهِ بنُ يحيى بن عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، ببغداد، قَالَ: أخبرنا إسماعيلُ بنُ محمّد الصَّفّار، قَالَ: حَدَّثَنا أحمدُ بنُ منصور، قَالَ: حدَّثنا عبدُ الرَّزّاق، قَالَ: أخبرنا معمرٌ، قَالَ: حدثنا عاصم الأحول، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَرْجِسَ، يَقُولُ: تَرَوْنَ هَذَا الشَّيْخَ- يَعْنِي نَفْسَهُ- رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، وَأَكَلْتُ مَعَهُ، وَرَأَيْتُ الْعَلامَةَ الَّتِي فِيهِ وَهِيَ إِلَى أَصْلِ نُغْضِ كَتِفِهِ، عَلَيْهِ خِيلانٌ كَهَيْئَةِ الثَّآلِيلِ.

---

[1] Muhammed Sur. 19

Abdullah b. Sercıs der ki: "Gördüğünüz şu ihtiyar –kendini kastediyor- Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile konuştum, onunla yemek yedim ve iki omuzu arasındaki peygamberlik mührünü gördüm. O mühür, sol küreğinin başında yumruk gibiydi ve üzerinde siğiller gibi benler vardı."

أخبرنا أبو بكر: محمد بن الحسن بن فورك، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر بن أحمد، قال: حدثنا يونس بن حبيب، قال: حدثنا أبو داود، قال: حدثنا قرة بن خالد، قال: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ عن أبيه، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرِنِي الْخَاتَمَ. فقال: أَدْخِلْ يَدَكَ، فَأَدْخَلْتُ يَدِيَ فِي جُرُبَّانِهِ، فَجَعَلْتُ أَلْمَسُ أَنظُرُ إِلَى الْخَاتَمِ، فَإِذَا هُوَ عَلَى نُغْضِ كَتِفِهِ مِثْلَ الْبَيْضَةِ. فَمَا مَنَعَهُ ذَاكَ أَنْ جَعَلَ يَدْعُو لِي وَإِنَّ يَدِيَ لَفِي جُرُبَّانِهِ .

Muâviye b. Kurra'nın bildirdiğine göre babası şöyle dedi: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gidip: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana mührü göster" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): "Elini sok" deyince elimi gömleğinin yakasından sokup dokundum. Bu mühür omzunun kenarında bir et yumrusu gibiydi."

وَأخبرنا أبو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ. فَذَكَرَهُ بإسناده ومعناه، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَلَى نُغْضِ كَتِفِهِ مِثْلُ السِّلْعَةِ.

Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla: "Omuzunun kenarında bir et yumrusu gibiydi" şeklinde nakledilmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ إِيَادٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِي رِمْثَةَ، قَالَ: انْطَلَقْتُ مَعَ أَبِي نَحْوَ النَّبِيِّ ، ﷺ، فَنَظَرَ إِلَى مِثْلِ السِّلْعَةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي كَأَطَبِّ الرِّجَالِ، أَفَأُعَالِجُهَا لَكَ؟ قَالَ: لَا، طَبِيبُهَا الَّذِي خَلَقَهَا .

وَقَالَ الثَّوْرِيُّ، عَنْ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ فِي هَذَا الْحَدِيثِ: فَإِذَا خَلْفَ كَتِفِهِ مِثْلُ التُّفَّاحَةِ.

وَقَالَ عَاصِمِ بْنِ بَهْدَلَةَ، عَنْ أَبِي رِمْثَةَ: فَإِذَا فِي نُغْضِ كَتِفِهِ مِثْلُ بَعْرَةِ الْبَعِيرِ أَوْ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ.

Ebû Rimse der ki: Babamla beraber Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gittik ve babam Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) omuzunun kenarındaki et yumrusu gibi olan mühre bakıp: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben iyi bir tabibim. Bu yumruyu

tedavi edeyim mi?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) *"Hayır. Onun tabibi onu yaratandır"* karşılığını verdi.[1]

Sevrî bunu İyâd b. Lakît'ten: "Omuzunda elma gibi bir et yumrusu vardı" şeklinde nakletmiştir.

Âsım b. Behdele ise Ebû Rimse'den: "Omuzunun kenarında davar kığısı veya güvercin yumurtası gibi bir yumru vardı" şeklinde aktarmıştır.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ ابن مَيْسَرَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَتَّابٌ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ يَقُولُ: الْخَتْمُ الَّذِي بَيْنَ كَتِفَيِ النَّبِيِّ، ﷺ، لَحْمَةٌ نَابِتَةٌ.

Attâb der ki: Ebû Saîd: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) omuzları arasındaki mühür, cansız bir et parçasıydı" dedi.

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أحمد بن عبيد الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا تَمْتَامٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ حَفْصٍ الدَّارِمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَسْلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ سَلَامَةَ الْعِجْلِيِّ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَأَلْقَى إِلَيَّ رِدَاءَهُ، وقَالَ: يَا سَلْمَانُ! انْظُرْ إِلَى مَا أُمِرْتُ بِهِ. قَالَ: فَرَأَيْتُ الْخَاتَمَ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامِ.

Selmân el-Fârisî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gittiğimde ridasını (üstlüğünü) attı ve: *"Ey Selmân! Sana emredilen şeye bak"* dedi. Baktığımda, iki omuzu arasındaki güvercin yumurtası gibi olan mührü gördüm.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحُمَيْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ، عَنِ ابْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي رَاشِدٍ، قَالَ: لَقِيتُ التَّنُوخِيَّ، رَسُولَ هِرَقْلَ إِلَى رَسُولِ الله، ﷺ بمحص، وَكَانَ جَارًا لِي شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ بَلَغَ الْفَنَدَ، أَوْ قَرِيبًا، فَقُلْتُ: أَلَا تُخْبِرُنِي؟ قَالَ: بَلَى، قَدِمَ رسول الله، ﷺ، تَبُوكَ، فَانْطَلَقْتُ بِكِتَابِ هِرَقْلَ حَتَّى جِئْتُ تَبُوكَ، فَإِذَا هُوَ جَالِسٌ بَيْنَ ظَهْرَيْ أَصْحَابِهِ مُحْتَبٍ عَلَى الْمَاءِ، فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ، يَا أَخَا تَنُوخَ. فَأَقْبَلْتُ أَهْوِي حَتَّى كُنْتُ قَائِمًا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَجَعَلَ

[1] Ahmed (2/227, 229, 3/435, 5/35).

خَنْوَتَهُ عَنْ ظَهْرِهِ، ثُمَّ قَالَ: هَا هُنَا، امْضِ لِمَا أُمِرْتَ بِهِ. فَجُلْتُ فِي ظَهْرِهِ، فَإِذَا أَنَا بِخَاتَمٍ فِي مَوْضِعِ غُضْرُوفِ الْكَتِفِ مِثْلِ الْمِحْجَمَةِ الضَّخْمَةِ.

Saîd b. Ebî Râşid der ki: Heraklius'un Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gonderdiği elçi olan et-Tenûhî'yi Humus'ta gördüm. O, benim komşumdu. Çok yaşlı ve kocamış biriydi. Ona; "Heraklius'un Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) da Heraklius'a gönderdiği mektuplardan bahseder misin?" diye sordum. Bana şöyle karşılık verdi: Olur. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Tebûk'e gelince Heraklius'un mektubuyla Tebûk'e geldim ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashabının arasında oturduğunu gördüm. Bana: *"Ey Tenûhî kardeş, gel!"* diye seslenince yaklaşıp önünde durdum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) belindeki kuşağı çözüp sırtını açtı ve bana: ***"İşte emr olunduğun şey orada, iyice bak"*** buyurdu. Sırtına baktığımda, kürek kemiği yanında hacamat yeri kadar bir mühür bulunduğunu gördüm.[1]

أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ الْمَحْمُودِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ: عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أُمِّ بَكْرٍ- وَهِيَ عَمَّةُ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ: بِنْتُ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ، قَالَ: مَرَّ بِي يَهُودِيٌّ وَأَنَا قَائِمٌ خَلْفَ النَّبِيِّ، ﷺ، وَالنَّبِيُّ، ﷺ، يَتَوَضَّأُ، فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: ارْفَعْ ثَوْبَهُ عَنْ ظَهْرِهِ. فَذَهَبْتُ أَرْفَعُهُ، فَنَضَحَ النَّبِيُّ، ﷺ، فِي وَجْهِي مِنَ الْمَاءِ. قُلْتُ: وَإِنَّمَا كَانُوا يَبْحَثُونَ عَنْ ذَلِكَ، لِأَنَّهُ كَانَ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ بِصِفَتِهِ، ﷺ.

Misver b. Mahreme der ki: "Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında durmuştum ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) abdest alıyordu. Bu sırada bir Yahudi uğradı ve: "Sırtındaki giysiyi kaldır" dedi. Ben giysiyi kaldırmak için gidince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yüzüme su serpti."[2]

Ehl-i kitabın bu mührü görmek istemelerinin sebebi, kitaplarında bunun yazılı olması sebebiyledir.

---

[1] Ahmed (3/441-442).

[2] Ahmed (4/323).

بَابُ جَامِعِ صِفَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Vasıflarıyla İlgili Diğer Rivayetler

أخبرنا أبو الحسين بنُ الفضل القطّانُ، قال: أخبرنا عبدُ الله بنُ جعفر، قال: حدّثنا يعقوبُ بنُ سفيان، قال: حدّثنا أبو نُعيم، قال: حَدّثنا معمرٌ، والمسعوديُّ، عن عُثمان بن مُسلم بن هُرمُز، عن نافع بن جُبير بن مُطعم، قال: في حديث المسعوديّ: عن عليّ، رضي الله عنه. (ح) وأخبرنا أبو عليّ الحُسينُ بنُ محمّدٍ الرُّوذباريُّ، قال: أخبرنا أبو محمّد: عبدُ الله بنُ عُمر بن أحمد بن عليّ بن شوذب المقرئ الواسطيُّ، بها، قال: حدّثنا شُعيبُ بنُ أيّوب، قال: حدّثنا أبو نُعيم، قال: حدّثنا المسعوديُّ، عن عُثمان بن عبد الله بن هُرمُز، عن نافع بن جُبير بن مُطعم، عَنْ عَلِيٍّ -[كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ]-قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ، وَكَانَ شَثْنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، ضَخْمَ الرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ، مُشْرَبًا وَجْهُهُ حُمْرَةً، ضَخْمَ الْكَرَادِيسِ، طَوِيلَ الْمَسْرُبَةِ، إِذَا مَشَى يَمْشِي قَلْعًا، كَأَنَّمَا يَنْحَدِرُ مِنْ صَبَبٍ، لَمْ أَرَ قبله ولا بَعْدَهُ مِثْلَهُ، ﷺ.

Hz. Ali der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne uzun ne kısaydı, orta boyluydu. Elleri ve ayakları iriydi. Başı ve sakalı büyüktü. Yüzünün rengi kırmızıya çalan beyaz renkteydi. İri kemikliydi. Yürüdüğü zaman yokuş aşağı iniyormuş gibi öne eğilerek yürürdü. Ondan önce ve ondan sonra onun bir benzerini görmedim."

وحدّثنا أبو بكرِ بنُ فُورَكٍ، قَالَ: أخبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فَذَكَرَهُ. إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ.

اخْتَلَفُوا فِي اسْمِ أَبِي «عُثْمَانَ» كَمَا ذَكَرْنَاهُ، وَكَذَلِكَ اخْتَلَفَ غَيْرُهُمْ فِي ذَلِكَ: فَبَعْضُهُمْ قَالَ: ابْنُ مُسْلِمٍ، وَبَعْضُهُمْ قَالَ: ابْنُ عَبْدِ اللهِ.

Aynı hadis başka bir kanalla: "Yürürken sanki yokuş aşağı yürürdü" şeklinde nakledilmiştir.

Hadisin senedindeki Osmân'ın baba ismi hakkında ihtilaf edilmiştir. Bazıları İbn Müslim derken, bazıları İbn Abdillah demiştir.

أخبرنا أبو الحسن بنُ عليّ بن محمّد المُقرئ الإسفرايينيُّ، بها، قال: حدّثنا الحسنُ بنُ محمّد بن إسحاق قال: حدّثنا يُوسُفُ بنُ يعقوب، قال: حدّثنا محمّدُ بنُ أبي بكر، قال: حدّثنا عيسى بنُ يونس (ح). وأخبرنا

مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، وَسَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، مَوْلَى غُفْرَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ- مِنْ وَلَدِ عَلِيٍّ- قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ، رضي الله عنه، إِذَا نَعَتَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَالَ: لَمْ يَكُنْ بِالطَّوِيلِ الْمُمَّغِطِ، وَلَا الْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ، كَانَ رَبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ، وَلَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلَا بِالسَّبِطِ. كَانَ جَعْدًا رَجِلًا، وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا الْمُكَلْثَمِ. وَكَانَ فِي الْوَجْهِ تَدْوِيرٌ أَبْيَضُ مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتِفِ- أَوْ قَالَ: الْكَتَدِ- أَجْرَدُ، ذَا مَسْرُبَةٍ، شَثْنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ، وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ مَعًا. بَيْنَ كَتِفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ. أَجْوَدُ النَّاسِ كَفًّا، وَأَجْرَأُ النَّاسِ صَدْرًا، وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً، وَأَوْفَى النَّاسِ بِذِمَّةٍ، وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً، وَأَكْرَمُهُمْ عِشْرَةً، مَنْ رَآهُ بَدِيهَةً هَابَهُ، وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ. يَقُولُ نَاعِتُهُ: لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ، ﷺ.

زاد المقري فِي رِوَايَتِهِ عِنْدَ قَوْلِهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ: وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ. قَالَ: وَأَرْحَبُ النَّاسِ صَدْرًا.

Hz. Ali'nin çocuklarından olan İbrâhîm b. Muhammed der ki: Hz. Ali Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle derdi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ne dikkat çekecek kadar uzun, ne de göze batacak kadar kısaydı. Orta boyluydu. Saçları ne kıvırcık olup ne de düzdü, dalgalıydı. Tıknaz değildi, yüzü de yuvarlak idi. Rengi kırmızıya çalan bir beyazlıktaydı. İri gözlü, uzun kirpikli, iri kemikli, geniş omuzluydu. Elleri ve ayakları iriydi. Yürüdüğü zaman yokuş aşağı iniyormuş gibi öne eğilerek yürürdü. Bir yöne bakacağı zaman bütün vücuduyla o yöne dönerdi. İki omuzu arasında peygamberlik mührü vardı. İnsanların en cömerdi, kalbi en rahat olanı, en doğru sözlü, sözünde en çok duranı, en yumuşak tabiatlısı, insanlarla en iyi geçineniydi. Onu ansızın gören korkardı. Onunla beraber olan ise severdi. Onu anlatmaya çalışan anlatmaktan aciz kalınca; «Ne ondan önce ne de ondan sonra bir benzerini görmedim» derdi."

Mukriî rivayetinde: "...iki omuzu arasında peygamberlerin mührü vardı..." ve "insanların gönlü en geniş olanıydı" ibareleri vardır.

أخبرنا أبو عبد الرحمن محمدُ بنُ الحسينِ السُّلَمِيُّ، قال: أخبرنا أبو الحسن محمدُ بنُ محمدِ بنِ الحسنِ الكارزيُّ، قال: أخبرنا عليُّ بنُ عبد العزيز، قال: قال أبو عُبَيْدٍ في صفة النبيِّ ﷺ: إنّ عليًّا كان إذا نعته قال: لَمْ يَكُنْ بالطَّوِيلِ الْمُمَّغِطِ، ولا الْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ، لَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ، ولا بالمُكَلْثَمِ، أَبْيَضُ مُشْرَبٌ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ والْكَتَدِ، شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، دَقِيقُ الْمَسْرُبَةِ، إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ، كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ، وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ مَعًا. لَيْسَ بِالسَّبِطِ وَلَا الْجَعْدِ الْقَطَطِ.

Ebû Ubeyd, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıflandırılması konusu içinde şöyle dedi: Hz. Ali, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) anlatırken şöyle derdi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ne dikkat çekecek kadar uzun, ne de göze batacak kadar kısaydı. Orta boyluydu. Tıknaz ve yanakları dolgun değildi. Rengi kırmızıya çalan bir beyazlıktaydı. İri gözlü, uzun kirpikli, iri kemikliydi. Elleri ve ayakları iriydi ve geniş omuzluydu. Yürüdüğü zaman yokuş aşağı iniyormuş gibi öne eğilerek yürürdü. Bir yöne bakacağı zaman bütün vücuduyla o yöne dönerdi. Saçları ne kıvırcık, ne de düzdü, dalgalıydı."

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: حَدَّثَنِيهِ أَبُو إِسْمَاعِيلَ الْمُؤَدِّبُ، عَنْ عُمَرَ، مَوْلَى غُفْرَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بنِ الْحَنَفِيَّةِ، قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ إِذَا نَعَتَ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ ذَلِكَ.

وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ: حَدَّثَنَاهُ إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: «كَانَ أَزْهَرَ اللَّوْنِ، لَيْسَ بِالأَبْيَضِ الأَمْهَقِ».

وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ: «كَانَ فِي عَيْنَيْهِ شُكْلَةٌ». وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ: كَانَ شَبْحَ الذِّرَاعَيْنِ.

قَالَ الْكِسَائِيُّ، وَالأَصْمَعِيُّ، وَأَبُو عَمْرٍو، وَغَيْرُ وَاحِدٍ، ذَكَرَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بَعْضَ تَفْسِيرِ هَذَا الْحَدِيثِ.

قَوْلُهُ: «لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الْمُمَّغِطِ» يَقُولُ: لَيْسَ بِالْبَائِنِ الطَّوِيلِ، وَلَا الْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ. يَعْنِي قَدْ تَرَدَّدَ خَلْقُهُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ، فَهُوَ مُجْتَمِعٌ. لَيْسَ بِسَبِطِ الْخَلْقِ. يَقُولُ: فَلَيْسَ هُوَ كَذَلِكَ وَلَكِنْ رَبْعَةٌ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ، وَهَكَذَا صِفَتُهُ فِي حَدِيثٍ آخَرَ: «إِنَّهُ كَانَ ضَرْبَ اللَّحْمِ، بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ». وَقَوْلُهُ: «لَيْسَ بِالْمُطَهَّمِ»

قَالَ الْأَصْمَعِيُّ: التَّامُّ كُلُّ شَيْءٍ مِنْهُ عَلَى حِدَتِهِ، فَهُوَ بَارِعُ الْجَمَالِ. وَقَالَ: غَيْرُ الْأَصْمَعِيِّ: الْمُكَلْثَمُ: الْمُدَوَّرُ الْوَجْهِ. يَقُولُ: فَلَيْسَ كَذَلِكَ، وَلَكِنَّهُ مَسْنُونٌ.

وَقَوْلُهُ «مُشْرَبٌ» يَعْنِي: الَّذِي أُشْرِبَ حُمْرَةً.

وَالْأَدْعَجُ الْعَيْنِ: الشَّدِيدُ سَوَادِ الْعَيْنَيْنِ: قَالَ الْأَصْمَعِيُّ: الدَّعْجَةُ هِيَ: السَّوَادُ.

قَالَ: وَالْجَلِيلُ الْمُشَاشِ: الْعَظِيمُ رُءُوسِ الْعِظَامِ مِثْلُ الرُّكْبَتَيْنِ وَالْمِرْفَقَيْنِ وَالْمَنْكِبَيْنِ.

وَقَوْلُهُ: الْكَتَدُ: هُوَ الْكَاهِلُ وَمَا يَلِيهِ مِنْ جَسَدِهِ. وَقَوْلُهُ: شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ: يَعْنِي أَنَّهَا إِلَى الْغِلَظِ.

وَقَوْلُهُ: «إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ» الصَّبَبُ: الِانْحِدَارُ، وَجَمْعُهُ أَصْبَابٌ.
وَقَوْلُهُ: «لَيْسَ بالسبط ولا الجعد القطط» وَالْقَطَطُ: الشَّدِيدُ الْجُعُودَةِ مِثْلُ أَشْعَارِ الْحَبَشِ.
وَالسَّبِطُ: الَّذِي لَيْسَ فِيهِ تَكَسُّرٌ. يَقُولُ فَهُوَ جَعْدٌ رَجِلٌ.

وَقَوْلُهُ: «كَانَ أَزْهَرَ» الْأَزْهَرُ: الْأَبْيَضُ النَّيِّرُ الْبَيَاضِ، الَّذِي لَا يُخَالِطُ بَيَاضَهُ حُمْرَةٌ.

وَقَوْلُهُ: «لَيْسَ بِالْأَمْهَقِ: وَالْأَمْهَقُ الشَّدِيدُ الْبَيَاضِ الَّذِي لَا يُخَالِطُ بَيَاضَهُ شَيْءٌ مِنَ الْحُمْرَةِ، وَلَيْسَ بِنَيِّرٍ وَلَكِنْ كَلَوْنِ الْجِصِّ أَوْ نَحْوِهِ. يَقُولُ: فَلَيْسَ هُوَ كَذَلِكَ.

وَقَوْلُهُ: «فِي عَيْنَيْهِ شُكْلَةٌ» فَالشُّكْلَةُ: كَهَيْئَةِ الْحُمْرَةِ تَكُونُ فِي بَيَاضِ الْعَيْنِ. وَالشُّهْلَةُ غَيْرُ الشُّكْلَةِ، وَهِيَ: حُمْرَةٌ فِي سَوَادِ الْعَيْنِ. وَالْمُرْهَةُ: الْبَيَاضُ الذي لا يخلطه غَيْرُهُ.

وَقَوْلُهُ: «أَهْدَبُ الْأَشْفَارِ» يَعْنِي طَوِيلَ الْأَشْفَارِ. وَقَوْلُهُ: «شَبْحُ الذِّرَاعَيْنِ» يَعْنِي: عَبْلُ الذِّرَاعَيْنِ عَرِيضُهُمَا. وَالْمَسْرُبَةُ: الشَّعْرُ الْمُسْتَدِقُّ مَا بَيْنَ اللَّبَّةِ إِلَى السُّرَّةِ.

Ebû Ubeyd der ki: Ebû İsmâîl el-Müeddib'in Ğufra'nın azatlısı Ömer'den bildirdiğine göre İbrâhîm b. Muhammed el-Hanefiyye: "Hz. Ali Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle derdi…" deyip hadisi bu şekilde nakletmiştir.

Başka bir rivayette ise İsmâîl b. Câfer'den şöyle nakledilmiştir: "Ne beyaz, ne siyah kırmızıya çalan beyaz tenliydi.

Başka bir rivayette: "Gözlerinin beyazında kırmızılık vardı" demiştir.

Başka bir rivayette: "İri pazuluydu" ibaresi geçmektedir.

Kısâî, Asmaî, Ebû Amr ve başkaları, bu rivayetleri, asıl hadisin açıklamasını şu şeklinde nakletmişlerdir.

Hadisteki "Dikkat çekecek kadar uzun değildi" sözü mânâsı "Uzun olduğu belli olmazdı" mânâsındadır. "Göze batacak kadar kısa değildi" sözü "Uzuvları birbiriyle uyumluydu" mânâsındadır. "Saçları düz değildi" sözünün anlamı da saçlarının kıvırcık ve düz arasında dalgalı olmasıdır.

"Tıknaz değildi" sözüyle ilgili Asmaî: "Her şeyiyle mükemmeldi ve çok güzeldi" şeklinde açıklamıştır.

Asmaî'den başkası, ***mükelsem*** kelimesini, yüzün yuvarlak olması şeklinde açıklamıştır. Halbuki ***mükelsem*** zayıf mânâsındadır.

Müşreb, kırmızıya çalan renktir. ***Ed'acu'l-ayn***, gözün simsiyah olmasıdır. Asmaî, ***du'ce***'nin siyahlık olduğunu söylemiştir.

Celîlu'l-muşâş diz, kol ve omuz kemiklerinin iri olmasıdır. ***Ketid***, boyundan aşağısıdır. ***Şesin*** ise kalınlık demektir. ***Sabab***, bir yerden inmektir. ***Kitat***, Habeşiler gibi saçların aşırı kıvırcık olmasıdır. ***Sabt*** ise saçların dümdüz olmasıdır. ***Ezher***, kırmızıya çalan beyaz demektir. ***Emhak***, kırmızıya çalmayan sade beyazdır. ***Şukle***, gözün akında olan kırmızılıktır. ***Şuhle*** ise gözün karasındaki kırmızılıktır. ***Murhe***, başka rengin karışmadığı beyazdır. ***Ehdebu'l-eşfâr***, kirpiklerin uzun olmasıdır. ***Şebhu'z-zirâayn***, kolların kalın olması demektir. ***Mesrube*** de boğazdan göbeğe kadar olan saçtır.

وَأخبَرَنا أبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بن علي المقري، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ، قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ: سَمِعْتُ الْأَصْمَعِيَّ، يَقُولُ فِي تَفْسِيرِ صِفَةِ النَّبِيِّ ﷺ:

الْمُمَّغِطُ: الذَّاهِبُ طُولًا، وَسَمِعْتُ أَعْرَابِيًّا يَقُولُ فِي كَلَامِهِ: تَمَغَّطَ فِي نُشَّابَتِهِ، أَيْ مَدَّهَا مَدًّا شَدِيدًا. الْمُتَرَدِّدُ: الدَّاخِلُ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ قِصَرًا.

وَأَمَّا الْقَطَطُ: فَالشَّدِيدُ الْجُعُودَةِ، وَالرَّجِلُ: الَّذِي فِي شَعْرِهِ حُجُونَةٌ أَيْ تَثَنٍّ قَلِيلًا. وَأَمَّا الْمُطَهَّمُ: فَالْبَادِنُ الْكَثِيرُ اللَّحْمِ. وَالْمُكَلْثَمُ: الْمُدَوَّرُ الْوَجْهِ. وَالْمُشْرَبُ: الَّذِي فِي بَيَاضِهِ حُمْرَةٌ. وَالْأَدْعَجُ: الشَّدِيدُ سَوَادِ الْعَيْنِ. وَالْأَهْدَبُ: الطَّوِيلُ الْأَشْفَارِ.

وَالْكَتَدُ: مُجْتَمَعُ الْكَتِفَيْنِ، وَهُوَ الْكَاهِلُ. وَالْمَسْرُبَةُ: هُوَ الشَّعْرُ الدَّقِيقُ الَّذِي هُوَ كَأَنَّهُ قَضِيبٌ مِنَ الصَّدْرِ إِلَى السُّرَّةِ. وَالشَّثْنُ: الْغَلِيظُ الْأَصَابِعِ مِنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ. وَالتَّقَلُّعُ: أَنْ يَمْشِيَ بِقُوَّةٍ.

وَالصَّبَبُ: الْحُدُورُ، وَتَقُولُ: انْحَدَرْنَا فِي صَبُوبٍ وَصَبَبٍ. وَقَوْلُهُ: جَلِيلُ المشاش: يريد رؤوس الْمَنَاكِبِ. وَالْعِشْرَةُ: الصُّحْبَةُ. وَالْعَشِيرُ: الصاحب. والبديهة: المفاجأة، يقال: بَدَهْتُهُ بِأَمْرٍ فَجَأْتُهُ» .

Asmaî, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıflarıyla ilgili kullanılan sözcükler hakkında şöyle dedi: *Mumağğat*, çok uzun demektir. Bir bedevinin: "Okunu çok uzattı" dediğini işittim. *Mütereddid* kısalıktan dolayı birbirine girmektir. *Katit* aşırı kıvırcık saçtır. *Recil* ise saçlarda biraz kıvırcık olmasıdır. *Mutahham*, çok etli olmaktır. *Mükelsem*, yüzün yuvarlak olmasıdır. *Müşreb* ise beyazlıkta kırmızılık olmasıdır. *Ed'ac* ise gözün çok siyah olmasıdır. *Ehdeb* ise uzun kirpikli demektir. *Ketid*, omuzların birleştiği yer olan boyundur. *Mesrube*, göğüsten göbeğe kadar ip gibi kılların olmasıdır. *Şesin*, el ve ayak parmaklarının kalın olmasıdır. *Tekalla'*, hızlı yürümektir. *Sabab*, yüksek yerden iner gibi yürümektir. *Celîlu'l-muşâş*, omuz başlarıdır. *İşre*, arkadaşlık, *Aşîr*, dosttur. *Bedîhe*, sürpriz demektir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ: الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ ابن عُمَرَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شوذب المقري، الْوَاسِطِيُّ، بِهَا، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ مُجَمِّعِ بْنِ يَحْيَى الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ: أَنَّهُ سَأَلَ عَلِيًّا، ﷺ، عَنْ نَعْتِ النَّبِيِّ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ،: أَبْيَضَ اللَّوْنِ، مُشْرَبٌ حُمْرَةً، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، سَبْطُ الشَّعْرِ، ذُو وَفْرَةٍ، دَقِيقُ الْمَسْرُبَةِ، كَأَنَّ عُنُقَهُ إِبْرِيقُ فِضَّةٍ. مِنْ لَبَّتِهِ إِلَى سُرَّتِهِ شَعْرٌ يَجْرِي كَالْقَضِيبِ، لَيْسَ فِي بَطْنِهِ وَلَا صَدْرِهِ شَعْرٌ غَيْرُهُ. شَثْنُ الْكَفِّ وَالْقَدَمِ، إِذَا مَشَى كَأَنَّمَا يَنْحَدِرُ مِنْ صَبَبٍ، وَإِذَا مَشَى كَأَنَّمَا يَتَقَلَّعُ مِنْ صَخْرٍ، وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ جَمِيعًا. كَأَنَّ عَرَقَهُ اللُّؤْلُؤُ. وَلَرِيحُ عَرَقِهِ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ الْأَذْفَرِ، لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ. وَلَا الْعَاجِزِ وَلَا اللَّئِيمِ. لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ، ﷺ .

Abdullah b. İmrân'ın bildirdiğine göre Ensâr'dan bir adam Hz. Ali'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıflarını sorunca, Hz. Ali şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kırmızıya çalan beyaz tenliydi. Siyah gözlü, düz saçlıydı ve

saçları kulak yumuşağını geçerdi. Göğsünden göbeğine kadar bir çizgi gibi kıllar uzanırdı ve bu kıllar gümüş gibi parlardı. Ne karnında, ne de göğsünde kıl yoktu. El ve ayak parmakları kalındı. Yürürken yüksek bir yerden iner gibi yürürdü. Bir tarafa yönelirken bütün vücudu ile yönelirdi. Dönerken de aynı şekilde vücudunun tümü ile dönerdi. Teri inci gibiydi. Terinin kokusu miskten daha güzeldi. Boyu ne uzun, ne de kısaydı. Ne ondan önce ne sonra onun gibisini görmedim."[1]

أخبرنا أبو الحسين: محمد بن الحسين العلويُّ، قال: أخبرنا أبو حامد: أحمد بن محمد بن يحيى بن بلال البزاز قال: حدثنا أحمد بن حفص ابن عبد الله، قال: حدثني أبي، قال: حدثني إبراهيم بن طهمان، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ ﷺ، بِالْآدَمِ وَلَا الْأَبْيَضِ، شَدِيدُ الْبَيَاضِ، فَوْقَ الرَّبْعَةِ وَدُونَ الطَّوِيلِ، كَانَ مِنْ أَحْسَنِ مَنْ رَأَيْتُهُ مِنْ خَلْقِ اللهِ ﷻ ، وَأَطْيَبِهِ رِيحًا، وَأَلْيَنِهِ كَفًّا، لَيْسَ بِالْجَعْدِ الشَّدِيدِ الْجُعُودَةِ، وَكَانَ يُرْسِلُ شَعْرَهُ إِلَى أَنْصَافِ أُذُنِهِ ، وَكَانَ يَتَوَكَّأُ إِذَا مَشَى .

Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne esmer, ne de çok beyazdı. Orta boyluydu. Allah'ın yarattıkları arasında gördüğün en güzel suretli, en güzel kokulu, en yumuşak elli kişiydi. Kıvırcık saçlı değildi. Saçlarını kulaklarının yarısına kadar uzatırdı. Yürürken de bastona dayanarak yürürdü."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قال حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزهري، قال: سُئِلَ أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ صِفَةِ النَّبِيِّ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ أَحْسَنَ النَّاسِ صِفَةً وَأَجْمَلَهَا، كَانَ رَبْعَةً إِلَى الطُّولِ مَا هُوَ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، أَسِيلَ الْجَبِينِ، شَدِيدَ سَوَادِ الشَّعْرِ، أَكْحَلَ الْعَيْنَيْنِ أَهْدَبَ، إِذَا وَطِئَ بِقَدَمِهِ وَطِئَ بِكُلِّهَا. لَيْسَ أَخْمَصَ. إِذَا وَضَعَ رِدَاءَهُ عَنْ مَنْكِبَيْهِ فَكَأَنَّهُ سَبِيكَةُ فِضَّةٍ. وَإِذَا ضَحِكَ يَتَلَأْلَأُ. لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ ﷺ .

Zührî der ki: Ebû Hureyre'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıfları sorulunca şöyle dedi: "Orta boylu, uzuna yakın, geniş omuzlu, düz alınlı, saçları

---

[1] İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (1/316)

[2] İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (1/320).

sımsıyah, gözleri sürmeli, kirpikleri uzundu. Ayağının tamamı ile yere basardı, ayağında boşluk olmazdı (parmakları veya ökçeleri üzerine basmazdı, ayaklarını düz basardı) Ridasını (üstlüğünü) omzundan indirince sanki gümüş külçesi gibiydi. Güldüğü zaman, dişlerinin parlaklığı sanki duvarlara yansırdı. Ne ondan önce, ne de sonra onun gibisini görmedim."[1]

بَابُ حَدِيثِ أُمِّ مَعْبَدٍ فِي صِفَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Ümmü Ma'bed'in, Resûlullah'ın ([redacted]) Vasıflarını Anlatan Hadisi[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ: عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، مِنْ أصل كِتَابِهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو: مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَطَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو زَيْدٍ: عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ يُوسُفَ بْنِ أَيُّوبَ بْنِ الْحَكَمِ بْنِ أَيُّوبَ بْنِ سُلَيْمَانَ ابن ثَابِتِ بْنِ يَسَارٍ الْخُزَاعِيُّ الْكَعْبِيُّ، بِقُدَيْدٍ، إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَكَمِ، عَنْ جَدِّي أَيُّوبَ بْنِ الْحَكَمِ الْخُزَاعِيِّ، عَنْ حِزَامِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ هِشَامٍ، عَنْ جَدِّهِ: حُبَيْشِ بْنِ خَالِدٍ، صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ، ق: أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ق. (ح) وحَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو بن مطرف، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ الحكم ابن أَيُّوبَ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ ثَابِتِ بْنِ يَسَارٍ الْخُزَاعِيُّ، بِقُدَيْدٍ، يُعْرَفُ بِأَبِي عَبْدِ الله ابن أَبِي هِشَامٍ الْقَافَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي: مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمِّي: أَيُّوبُ بْنُ الْحَكَمِ، عَنْ حِزَامِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ: هِشَامٍ، عَنْ جَدِّهِ: حُبَيْشِ بْنِ خَالِدٍ، قَتِيلِ الْبَطْحَاءِ، يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ. (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو بْنُ مَطَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ عِيسَى الْحُلْوَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُكْرَمُ بْنُ محرز ابن مَهْدِيٍّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي: مُحْرِزُ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ حِزَامِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ حُبَيْشِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ: حُبَيْشِ بْنِ خَالِدٍ، صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، قَتِيلِ الْبَطْحَاءِ، يَوْمَ الْفَتْحِ، وَهُوَ أَخُو عَاتِكَةَ بِنْتِ خَالِدٍ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، حِينَ أُخْرِجَ مِنْ مَكَّةَ مُهَاجِرًا إِلَى الْمَدِينَةِ، هُوَ وَأَبُو بَكْرٍ، وَمَوْلَى أَبِي بَكْرٍ: عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ، وَدَلِيلُهُمَا اللَّيْثِيُّ: عَبْدُ اللهِ بْنُ الْأُرَيْقِطِ، مَرُّوا عَلَى خَيْمَتَيْ أُمِّ مَعْبَدٍ الْخُزَاعِيَّةِ- وَكَانَتْ بَرْزَةً جَلْدَةً تَحْتَبِي بِفِنَاءِ الْقُبَّةِ، ثُمَّ تَسْقِي وَتُطْعِمُ فَسَأَلُوهَا لَحْمًا، وَتَمْرًا، لِيَشْتَرُوهُ مِنْهَا، فَلَمْ يُصِيبُوا عِنْدَهَا شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ، وَكَانَ الْقَوْمُ مُرْمِلِينَ مُسْنِتِينَ. فَقَالَتْ: وَاللهِ لَوْ كَانَ عِنْدَنَا شَيْءٌ مَا أَعْوَزْنَاكُمْ نَحْرَهَا. فَنَظَرَ رَسُولُ اللهِ،

---

[1] İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (1/319).

[2] İbn Hişâm, *Siyer* (2/100) ve İbn Sa'd, *Tabakat* (1/230)

ﷺ، إلى شاةٍ في كِسْرِ الْخَيْمَةِ، فقَالَ: ما هذهِ الشَّاةُ يَا أُمَّ معْبدٍ؟ قَالتْ: شاةٌ خلّفها الجهْدُ عنِ الغنمِ. قَال: أبها مِنْ لبنٍ؟ وقَال أبُو زيْدٍ: هلْ بها منْ لبنٍ؟ قَالتْ: هيَ أجْهدُ منْ ذلكَ. قَالَ: أتأْذنين لي أنْ أحْلبَها. قالت: بأبي وأُمّي إنْ رأيْت بها حلْبًا فاحْلبْها. فدعا بها رسول الله، ﷺ، فمَسَحَ بيَدِهِ ضرْعَها، وسمَّى الله ﷻ ، ودعا لها في شاتِها، فتَفاجَّتْ علَيْهِ وَدَرَّتْ وَاجْتَرَّتْ . وَدَعَا بِإنَاءٍ يُرْبِضُ الرَّهْطَ، فَحَلَبَ فِيهِ ثَجًّا حَتَّى عَلَاهُ الْبَهاءُ، ثُمَّ سَقَاهَا حَتَّى رَوِيَتْ، وَسَقَى أَصْحَابَهُ حَتَّى رَوُوا، ثُمَّ شَرِبَ آخِرَهُمْ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ثُمَّ أَرَاضُوا، ثُمَّ حَلَبَ فِيهِ ثَانِيًا بَعْدَ بَدْءٍ حَتَّى مَلَأَ الْإِنَاءَ، ثُمَّ غَادَرَهُ عِنْدَهَا، ثُمَّ بَايَعَهَا، وَارْتَحَلَ عَنْهَا. فَقَلَّ مَا لَبِثَتْ حتى جَاءَهَا زَوْجُهَا أَبُو مَعْبَدٍ يَسُوقُ أَعْنُزًا عِجَافًا بتساوكن هزلا ضحا، مخّهنّ قليل.

وَقَالَ أَبُو زَيْدٍ ضُحًّا مُخُّهُنَّ قَلِيلٌ. فَلَمَّا رَأَى أَبُو مَعْبَدٍ اللَّبَنَ عَجِبَ وَقَالَ: مِنْ أَيْنَ لَكِ هَذَا اللَّبَنُ يَا أُمَّ مَعْبَدٍ، وَالشَّاءُ عَازِبٌ حِيَالٌ، وَلَا حَلُوبَ فِي الْبَيْتِ؟ فَقَالَتْ: لَا وَاللهِ إِلَّا أَنَّهُ مَرَّ بِنَا رَجُلٌ مُبَارَكٌ مِنْ حَالِهِ كَذَا وَكَذَا. قَالَ: صِفِيهِ لِي يَا أُمَّ مَعْبَدٍ. قَالَتْ: رَأَيْتُ رَجُلًا ظَاهِرَ الْوَضَاءَةِ، أَبْلَجَ الْوَجْهِ، حَسَنَ الْخَلْقِ، لَمْ تَعِبْهُ نُحْلَةٌ، وَلَمْ تُزْرِ بِهِ صَعْلَةٌ، وَسِيمٌ قَسِيمٌ- وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى: وَسِيمًا قَسِيمًا- فِي عَيْنِهِ دَعَجٌ، وَفِي أَشْفَارِهِ غَطَفٌ، وَفِي صَوْتِهِ صَهَلٌ، وَفِي عُنُقِهِ سَطَعٌ، وَفِي لِحْيَتِهِ كَثَاثَةٌ، أَزَجُّ أَقْرَنُ. إِنْ صَمَتَ فَعَلَيْهِ الْوَقَارُ، وَإِنْ تَكَلَّمَ سَمَا وَعَلَاهُ الْبَهَاءُ، أَجْمَلُ النَّاسِ وَأَبْهَاهُ مِنْ بَعِيدٍ، وَأَحْلَاهُ وَأَحْسَنُهُ مِنْ قَرِيبٍ. حُلْوُ الْمَنْطِقِ، فصل، لا نزر ولا هزر. كَأَنَّ مَنْطِقَهُ خَرَزَاتُ نَظْمٍ ينحدرن. ربعة لَا يَأْسَ مِنْ طُولٍ، وَلَا تَقْتَحِمُهُ عَيْنٌ مِنْ قِصَرٍ، غُصْنًا بَيْنَ غُصْنَيْنِ فَهُوَ أَنْضَرُ الثَّلَاثَةِ مَنْظَرًا، وَأَحْسَنُهُمْ قَدْرًا، لَهُ رُفَقَاءُ يَحُفُّونَ بِهِ، إِنْ قَالَ أَنْصَتُوا لِقَوْلِهِ، وَإِنْ أَمَرَ تَبَادَرُوا إِلَى أَمْرِهِ، مَحْفُودٌ مَحْشُودٌ، لَا عَابِسٌ وَلَا مُفْنِدٌ - ﷺ-.

فَقَالَ أَبُو مَعْبَدٍ: هُوَ وَاللهِ صَاحِبُ قُرَيْشٍ الَّذِي ذُكِرَ لَنَا مِنْ أَمْرِهِ مَا ذُكِرَ بِمَكَّةَ، وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَصْحَبَهُ، وَلَأَفْعَلَنَّ إِنْ وَجَدْتُ إِلَى ذَلِكَ سَبِيلًا. فَأَصْبَحَ صَوْتٌ بِمَكَّةَ عَالِيًا يَسْمَعُونَ الصَّوْتَ وَلَا يَدْرُونَ مَنْ صَاحِبُهُ، وهو يقول:

جَزَى اللهُ رَبُّ النَّاسِ خير جزائه — رَفِيقَيْنِ قَالَا خَيْمَتَيْ أُمِّ معبد

هُمَا نَزَلَاهَا بِالْهُدَى وَاهْتَدَتْ بِهِ فَقَدْ فَازَ مَنْ أَمْسَى رَفِيقَ مُحَمَّدِ

فَيَا لَقُصَيٍّ مَا زَوَى الله عَنْكُمْ بِهِ مِنْ فِعَالٍ لَا تُجَارَى وَسُؤْدُدِ

لِيَهْنِ بَنِي كَعْبٍ مَقَامُ فَتَاتِهِمْ وَمَقْعَدُهَا لِلْمُؤْمِنِينَ بِمَرْصَدِ

سَلُوا أُخْتَكُمْ عَنْ شَاتِهَا وَإِنَائِهَا فَإِنَّكُمُ إِنْ تَسْأَلُوا الشَّاةَ تَشْهَدِ

دَعَاهَا بِشَاةٍ حَائِلٍ فَتَحَلَّبَتْ لَهُ بِصَرِيحٍ ضَرَّةُ الشَّاةِ مُزْبِدِ

فَغَادَرَهَا رَهْنًا لَدَيْهَا بِحَالِبٍ يُرَدِّدُهَا فِي مَصْدَرٍ ثُمَّ مَوْرِدِ

فَلَمَّا سَمِعَ حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيُّ، شَاعِرُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، شَبَّبَ يُجَاوِبُ الْهَاتِفَ، وَهُوَ يقول:

لَقَدْ خَابَ قَوْمٌ زَالَ عَنْهُمْ نَبِيُّهُمْ وَقُدِّسَ مَنْ يَسْرِي إِلَيْهِمْ وَيَغْتَدِي

تَرَحَّلَ عَنْ قَوْمٍ فَضَلَّتْ عُقُولُهُمْ وَحَلَّ عَلَى قَوْمٍ بِنُورٍ مُجَدَّدِ

هَدَاهُمْ بِهِ بَعْدَ الضَّلَالَةِ رَبُّهُمْ وَأَرْشَدَهُمْ مَنْ يَتْبَعِ الْحَقَّ يَرْشُدِ

وَهَلْ يَسْتَوِي ضُلَّالُ قَوْمٍ تَسَفَّهُوا عمى وهداة يهتدون بمهتد

وَقَدْ نَزَلَتْ مِنْهُ عَلَى أَهْلِ يَثْرِبٍ رِكَابُ هُدًى حَلَّتْ عَلَيْهِمْ بِأَسْعَدِ

نَبِيٌّ يَرَى مَا لَا يَرَى النَّاسُ حَوْلَهُ وَيَتْلُو كِتَابَ اللهِ فِي كُلِّ مَسْجِدِ

وَإِنْ قَالَ فِي يَوْمٍ مَقَالَةَ غَائِبٍ فَتَصْدِيقُهَا فِي الْيَوْمِ أَوْ فِي ضُحَا الْغَدِ

لِيَهْنِ أَبَا بَكْرٍ سَعَادَةُ جَدِّهِ بِصُحْبَتِهِ. مَنْ يُسْعِدِ اللهُ يَسْعَدِ

لِيَهْنِ بَنِي كَعْبٍ مَقَامُ فَتَاتِهِمْ وَمَقْعَدُهَا لِلْمُؤْمِنِينَ بِمَرْصَدِ

لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي نَصْرِ بْنِ قَتَادَةَ: قَالَ أَبُو نَصْرٍ: قَالَ أَبُو عَمْرِو بْنُ مطرف:

قال أبو جعفر بن محمد بن موسى: سألت مُكْرَمًا عَنِ اسْمِ أُمِّ مَعْبَدٍ؟ فَقَالَ: اسْمُهَا: عَاتِكَةُ بِنْتُ خَالِدٍ. وَكُنْيَتُهَا: أُمُّ مَعْبَدٍ، وَأَبُو مَعْبَدٍ اسْمُهُ: أكثم بن أَبِي الْجَوْنِ، وَيُقَالُ لَهُ: عَبْدُ الْعُزَّى.

Hizâm b. Hışâm'ın, babasından, Mekke'nin fethi sırasında Bathâ'da öldürülen dedesi Hubeyş b. Hâlid'den –ki Âtike binti Hâlid'in kardeşidir- bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Ebû Bekr, azatlı kölesi Amr b. Fuheyre ve onlara rehberlik eden Leys'li Abdullah b. Erikat Mekke'den Medine'ye hicret için çıkınca, Ümmü Ma'bed el-Huzâiyye'nin çadırına geldiler. Ümmü Ma'bed cesur ve korkusuz bir kadın olup çadırın önünde bağdaş kurup oturur, yoldan geçenleri yedirir içirirdi. Ondan satın almak için et ve hurma istediler; fakat istedikleri şeyi bulamadılar. Çünkü hazarda, seferde azığı tükenen veya kıtlığa uğrayan halk, onda bulduklarını satın alıp tüketirlerdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözüne çadırın kenarındaki bir koyun ilişince: *"Bu koyun neyin nesi, ey Ümmü Ma'bed?"* diye sorunca, Ümmü Ma'bed: "Zayıflığı sebebiyle sürüden geri kaldı" cevabını verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sütü var mı?"* diye sorunca ise: "Bu koyun süt veremeyecek kadar zayıf" cevabını verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu sağmama izin verir misin?"* diye sorunca ise: "Anam babam sana feda olsun! Eğer süt bulabilirsen sağ" dedi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) koyunun getirilmesini söyleyip eliyle memesini sıvazladı, Besmele çekip dua etti. Bir grup insanı doyuracak büyükçe bir kap istedi. Kabın içine bolca süt sağdı. Önce Ümmü Ma'bed'e verdi. Ümmü Ma'bed kanıncaya kadar içti. Sonra kendi yol arkadaşlarına verdi. Onlar da doydular. Sonra da kendisi içti. Tekrar kabı dolduruncaya kadar süt sağdı. Bu sütü Ümmü Ma'bed'in yanında bıraktı. Sonra ondan biat alıp oradan ayrıldı.

Çok geçmeden kocası Ebû Ma'bed açlıktan cılız kalan sürüsünü sürerek geldi ve evdeki sütü görünce şaşkınlık içinde: "Bu süt nereden geldi, ey Ümmü Ma'bed! Halbuki bu koyunun yavrusu da sütü de yoktur. Evde süt veren başka koyun da yoktur" dedi. Ümmü Ma'bed: "Hayır vallahi! Birisi getirmedi. Ancak şöyle böyle konuşan, şu halleri olan mübarek bir adam buraya uğradı" karşılığını verdi. Ebû Ma'bed: "Onu bana vasfet, ey Ümmü Ma'bed!" deyince, Ümmü Ma'bed şöyle anlattı: "Gördüğüm zât güzel yüzlü, güzel yaratılışlı kusursuz biriydi. Ne karnı büyüktü, ne de başı küçüktü. Güler yüzlüydü. Gözünün akı pek ak, siyahı da pek siyahtı. Kirpikleri uzun ve kıvrıktı. Boynunda uzunluk, sakalında sıklık vardı. Sustuğunda kendisinde bir vakar ve ağırbaşlılık vardı. Konuşunca ise sözleri sanki dizilmiş birer inci gibi ağzından tatlı tatlı akardı. Sözü açık ve hak ile batıl arasını ayırıcı olup ne acizlik sayılacak derecede az, ne de boş gereksiz sayılacak derecede çoktu.

Uzaktan bakılınca, insanların en heybetlisiydi. Yakınına gelince, herkesten daha tatlı ve çekiciydi. Kendisi orta boylu olup boyu ne hoşa gitmeyecek derecede uzun, ne de kısaydı. Sanki o, bir fidandı, iki fidan arasında bitmiş, parlaklığı ve yeşilliği, onlara üstün gelmişti. Onun yanında arkadaşları vardı, o bir şey söylediği zaman onlar dinlerler, onun verdiği emri yerine getirmek için koşuşurlardı. Asık suratlı değil güleçti."

Ebû Ma'bed şöyle dedi: "Vallahi, bu kişi, Mekke'deki bize anlatılan Kureyşlilerin adamıdır. Onunla beraber olmak isterdim. Yine de bir yolunu bulursam, bunu yapacağım." Mekke'de herkesin işittiği, ancak kimden geldiği bilinmeyen bir ses şu şiiri okudu:

Arş'ın Rabbi Allah hayırla mükafatlandırsın
Ümmü Ma'bed'in çadırlarını şenlendiren iki arkadaşı.
Bu iki arkadaş hayırla konakladılar, böylece ayrıldılar,
Kurtuluşa ermiştir elbet Muhammed'in yoldaşı.
Ey Kusayy nesli! Allah uzaklaştırdı onu sizden,
Buna sebepti Kureyş'in şereflilikle bağdaşmayan davranışı.
Ka'b oğulları kaybettiler bacılarının yerini,
O kadının yeri olacaktır artık müminlerin gözetleme taşı.
Sorun bacınıza koyununu ve doldurulan kabı
Şüphesiz koyuna bile sorsanız şahitlik edecektir başı.

Hassân b. Sâbit bu şiiri duyunca, gaipten gelen bu sese şöyle cevap verdi:

Artık peygamberleri aralarında olmayan kavim hüsrana uğramıştır.
Onun gece ve gündüz gittiği kimseler mübarek kılınmıştır.
O, bir kavmin yanından ayrıldı da akılları gitti.
O, başka bir kavmin yanına, yeni bir nurla yerleşti.
Dalaletten sonra Rableri onları kendisiyle hidayete erdirdi
Onları irşad etti; hakka uyan doğru yolu bulur.
Bir kavmin, akılsız olan sapıklarıyla,

Yol gösterene uyarak hidayete erenleri bir olur mu?
Peygamber'le beraber Medinelilere
Es'ad'a yerleşen hidayet kafilesi geldi.
Etrafındaki insanların görmediği şeyleri gören ve her yerde
Allah'ın Kitab'ını okuyan bir peygamberdir o.
O, bir gün, Gaib olanın sözünü söylerse,
O söz bugün veya yarın erkenden tasdik edilir.
Onunla sohbetinden dolayı, dedesinin saadeti,
Ebu Bekr'e hayırlı mübarek olsun!
Ka'b oğullarının kızlarının ikamet ettiği yer kutlu olsun
Oturdukları yer müminler için gözetim yeri oldu.

Hadisin lafzı, Ebû Nasr b. Katâde'ye aittir. Ebû Nasr der ki: Ebû Amr b. Mutarrif'in bildirdiğine göre Ebû Câfer b. Muhammed b. Mûsa şöyle dedi: Mükrim'e, Ümmü Ma'bed'in adını sorduğumda, şöyle cevap verdi: "Âtike binti Hâlid'dir. Künyesi Ümmü Ma'bed'dir. Ebû Ma'bed'in ismi ise Eksem b. Ebi'l-Cevn'dir."

وحدَّثَنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ ابن عَمْرٍو الْأَحْمَسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ الرَّبِيعِ الْخَزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَكَمِ بْنِ أَيُّوبَ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ ثَابِتِ بْنِ يَسَارٍ الْخُزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَخِي أَيُّوبُ بْنُ الْحَكَمِ، وَسَالِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخُزَاعِيُّ، جَمِيعًا عَنْ حِزَامِ بْنِ هِشَامٍ. فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ بِنُقْصَانِ بَيْتَيْنِ مِنْ شِعْرِ حَسَّانَ فِي آخِرِهِ، وَقَدْ ذَكَرَهُمَا فِي مَوْضِعٍ آخَرَ.

وَرَوَاهُ يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ الْفَسَوِيُّ، عَنْ مُكْرَمِ بْنِ مُحْرِزٍ، دُونَ الْأَشْعَارِ.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ: مُكْرَمُ بْنُ مُحْرِزِ بْنِ الْمَهْدِيِّ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَمْرٍو الْخُزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي مُحْرِزُ بْنُ الْمَهْدِيِّ. فذكره.

Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla nakledilmiştir, ancak farklı olarak Hassân b. Sâbit'in şiirinin iki mısrası eksiktir. Bu iki mısrayı da başka

yerde zikretmiştir. Yâkûb b. Süfyan el-Fesevî bunu Mükrem b. Muhrız'den, şiirleri zikretmeden nakletmiştir.

وحدثنا أبو عبد الله الحافظ، إملاءً، قال: حدثنا أبو زكريا: يحيى بن محمد العنبري، قال: حدثنا الحسين بن محمد بن زياد، وجعفر بن محمد بن سوار (ح) قال: وأخبرني عبد الله بن محمد الكعبي، و آخرين، قالوا: حدثنا محمد بن إسحاق بن خزيمة الإمام، (ح)، قال: وأخبرني محمد بن جعفر، قال: حدثنا محمد بن جرير، قالوا حدثنا مُكْرَمُ بْنُ مُحْرِزٍ. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: ثُمَّ سَمِعْتُ الشَّيْخَ الصَّالِحَ: أَبَا بَكْرٍ: أَحْمَدَ بْنَ جَعْفَرٍ الْقَطِيعِيَّ، يَقُولُ: حَدَّثَنَا مُكْرَمُ بْنُ مُحْرِزٍ، عَنْ آبَائِهِ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ. فَقُلْتُ لِشَيْخِنَا أَبِي بَكْرٍ: سَمِعَهُ الشَّيْخُ مِنْ مُكْرَمٍ؟ فَقَالَ: إِي وَاللهِ. حَجَّ بِي أَبِي وَأَنَا ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ. فَأَدْخَلَنِي عَلَى مُكْرَمِ بْنِ مُحْرِزٍ.

وَبَلَغَنِي عَنْ «أَبِي مُحَمَّدٍ الْقُتَيْبِيِّ» - رَحِمَهُ اللهُ- أَنَّهُ قَالَ فِي تَفْسِيرِ مَا عَسَى يُشْكِلُ مِنْ أَلْفَاظِ هَذَا الْحَدِيثِ:

قَوْلُهُ: «بَرْزَةٌ» يُرِيدُ أَنَّهَا خَلَا لَهَا سِنٌّ فَهِيَ تَبْرُزُ، لَيْسَتْ بِمَنْزِلَةِ الصَّغِيرَةِ الْمَحْجُوبَةِ. وَقَوْلُهُ: «مُرْمِلِينَ» يُرِيدُ قَدْ نَفِدَ زَادُهُمْ. وَقَوْلُهُ: «مُشْتِينَ» يُرِيدُ دَاخِلِينَ فِي الشِّتَاءِ. وَيُرْوَى: «مُسْنِتِينَ» أَيْ دَاخِلِينَ فِي السَّنَةِ، وَهِيَ: الْجَدْبُ وَالْمَجَاعَةُ. وَقَوْلُهُ: «كِسْرُ الْخَيْمَةِ» يُرِيدُ جَانِبًا مِنْهَا. وَقَوْلُهُ: «فَتَفَاجَتْ» يُرِيدُ فَتَحَتْ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهَا لِلْحَلْبِ. وَقَوْلُهُ: «دَعَا بِإِنَاءٍ يُرْبِضُ الرَّهْطَ» أَيْ يَرْوِيهِمْ حَتَّى يُثْقَلُوا فَيَرْبِضُوا.

وَالرَّهْطُ: مَا بَيْنَ الثَّلَاثَةِ إِلَى الْعَشَرَةِ. وَقَوْلُهُ: «ثَجًّا» يُرِيدُ سَيْلًا. وَقَوْلُهُ: «حَتَّى عَلَاهُ الْبَهَاءُ» يُرِيدُ عَلَا الْإِنَاءَ بَهَاءُ اللَّبَنِ، وَهُوَ وَبِيصُ رِغْوَتِهِ. يُرِيدُ أَنَّهُ مَلَأَهَا.

قَوْلُهُ: «فَشَرِبُوا حَتَّى أَرَاضُوا» يُرِيدُ شَرِبُوا حَتَّى رَوُوا فَنَقَعُوا بِالرِّيِّ. وَقَوْلُهُ «تَشَارَكْنَ هزلا» أَيْ عَمَّهُنَّ الْهُزَالُ، فَلَيْسَ فيهن مُنْقِيَةٌ وَلَا ذَاتُ طِرْقٍ، وهو من الاشتراك. وَقَوْلُهُ: «وَالشَّاءُ عَازِبٌ» أَيْ بَعِيدٌ فِي الْمَرْعَى.

وَقَوْلُهَا: «ظَاهِرَ الْوَضَاءَةِ» :قَالَ غَيْرُ الْقُتَيْبِيِّ: تُرِيدُ ظَاهِرَ الْجَمَالِ.

قَالَ «الْقُتَيْبِيُّ»: وَقَوْلُهَا: «أَبْلَجَ الْوَجْهِ» تُرِيدُ مُشْرِقَ الْوَجْهِ مُضِيئَهُ. وَقَوْلُهَا: «لَمْ تَعِبْهُ نُحْلَةٌ» وَالنُّحْلُ: الدِّقَّةُ وَالضَّمْرُ. وَقَوْلُهَا: «وَلَمْ تُزْرِ بِهِ صَقْلَةٌ». وَالصُّقْلُ: مُنْقَطَعُ الْأَضْلَاعِ.

وَالصُّقْلَةُ: الْخَاصِرَةُ. تُرِيدُ أَنَّهُ ضَرْبٌ لَيْسَ بِمُنْتَفِخٍ وَلَا نَاحِلٍ. وَيُرْوَى «لَمْ تَعِبْهُ نُحْلَة وَلَم تُزرِيه صُعْلَةٌ» . وَالثُّجْلَةُ: عِظَمُ الْبَطْنِ وَاسْتِرْخَاءُ أَسْفَلِهِ.

وَالصُّعْلَةُ: صِغَرُ الرَّأْسِ . وَالْوَسِيمُ: الْحَسَنُ الْوَضِيءُ وَكَذَلِكَ الْقَسِيمُ. وَالدَّعَجُ: السَّوَادُ فِي الْعَيْنِ وَغَيْرِهِ. وَقَوْلُهَا: «فِي أَشْفَارِهِ عَطَفٌ» قَالَ الْقُتَيْبِيُّ: سَأَلْتُ عَنْهُ الرِّيَاشِيَّ فَقَالَ: لَا أَعْرِفُ الْعَطَفَ. وَأَحْسَبُهُ غَطَفٌ- بِالْغَيْنِ مُعْجَمَةً- وَهُوَ أَنْ تَطُولَ الْأَشْفَارُ ثُمَّ تَنْعَطِفَ. وَالْعَطَفُ أَيْضًا- إِنْ كَانَ هُوَ الْمَحْفُوظُ- شَبِيهٌ بِذَلِكَ، وَهُوَ انْعِطَافُ الْأَشْفَارِ. وَرُوِيَ: «وَفِي أَشْفَارِهِ وَطَفٌ» وَهُوَ الطُّولُ.

وَقَوْلُهَا: «فِي صَوْتِهِ صَهَلٌ» وَيُرْوَى «صَحَلٌ» أَيْ كَالْبُحَّةِ، وَهُوَ أَنْ لَا يَكُونَ حَادًّا. وَقَوْلُهَا: «فِي عُنُقِهِ سَطَعٌ» أَيْ طُولٌ. «إِنْ تَكَلَّمَ سما» . تريد عَلَا بِرَأْسِهِ أَوْ يَدِهِ. وَقَوْلُهَا فِي وَصْفِ مَنْطِقِهِ: «فصل لا نزر وَلَا هَذْرٌ» تُرِيدُ أَنَّهُ وَسَطٌ لَيْسَ بِقَلِيلٍ وَلَا كَثِيرٍ. وَقَوْلُهَا: «لَا يَأْسَ مِنْ طُولٍ» يُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ مَعْنَاهُ: إِنَّهُ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الَّذِي يُؤْيِسُ مُبَارِيَهُ عَنْ مُطَاوَلَتِهِ، وَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ تَصْحِيفًا، وَأَحْسَبُهُ: «لَا بائن من طُولٍ» . وَقَوْلُهَا: «لَا تَقْتَحِمُهُ عَيْنٌ مِنْ قِصَرٍ» لَا تَحْتَقِرُهُ وَلَا تَزْدَرِيهِ. مَحْفُودٌ: أَيْ مَخْدُومٌ، مَحْشُودٌ: هُوَ مِنْ قَوْلِكَ حَشَدْتُ لِفُلَانٍ فِي كَذَا: إِذَا أَرَدْتَ أَنَّكَ أَعْدَدْتَ لَهُ وَجَمَعْتَ.

وَقَالَ غَيْرُهُ: الْمَحْشُودُ: الْمَحْفُوفُ. وحشده أَصْحَابُهُ: أَطَافُوا بِهِ. وَقَوْلُهَا: «لَا عَابِسٌ» تُرِيدُ لَا عَابِسَ الْوَجْهِ وَلَا مُعْتَدٍ مِنَ الْعَدَاءِ وَهُوَ: الظُّلْمُ.

وَقَوْلُ الْهَاتِفِ: «فَتَحَلَّبَتْ لَهُ بِصَرِيحٍ» وَالصَّرِيحُ: الْخَالِصُ. وَالضَّرَّةُ: لَحْمُ الضَّرْعِ.

Ebû Abdillah el-Hâfız der ki: Daha sonra Ebû Bekr Ahmed b. Câfer el-Katîî'nin şöyle dediğini işittim: "Mükrem b. Muhriz bu hadisi babasından uzun bir şekilde nakletti." Ebû Bekr'e: "Sen bunu Mükrim'den işittin mi?" diye sorduğumda: "Evet vallahi! Ben yedi yaşındayken babam beni hacca götürdü ve Mükrem b. Muhriz'in yanına soktu" cevabını verdi.

Ebû Muhammed el-Kuteybî bu hadiste geçen lafızları şöyle açıklamıştır:

Berze, yanında örtünülmesi gerekecek kadar büyümüş olandır.

Murmilîn sözü, azıklarının bitmesi demektir. *Muşettîn*, kış ayına girmeleridir. Rivayete göre *Musnitîn*, kuraklık ve kıtlık senesine girmeleridir.

Kisru'l-hayme, çadırı yan tarafıdır. *Tefâccet* sözü, koyunun, sağılmak için ayaklarını açmasıdır

Yurbisu'r-raht, oradakilere kanıncaya kadar içirmektir. *Raht*, on kişiden otuz kişiye kadar olan topluluktur. *Hattâ alâhu'l-behâ*, sütün köpüğünün kabın içini dolduracak kadar yükselmesidir.

Seccâ, kabak demektir.

Hattâ erâdû sözü, kanıncaya kadar içmektir.

Teşârekne huzlen sözü, hayvanların hepsinin zayıf olması demektir.

Şâu Âzib, meradan uzak olan davar demektir.

Zâhiru'l-vedâa hakkında Kuteybî'den başkası, güzelliği zahir olan demiştir. Kuteybî, *Eblecu'l-vehc* yüzün parlak olması olduğunu söylemiştir. *Lem taibhu nuhletun* ile cildinin inceliği kasdedilmiştir. *Lem tuzri bihi saklatun* ile ne iri, ne de ince kalçalı olmadığı kasdedilmiştir. *Sülce* karnın büyümesi demektir.

Su'la; başın küçük olmasıdır. *Vesîm* de güzel ve parlak olmaktır. *Deac* ise göz ve başka şeydeki siyahlıktır.

Kuteybî der ki: *Ataf* kelimesini Riyâşî'ye sorduğumda şöyle dedi: "*Ataf*'ın ne demek olduğunu bilmiyorum. Zannedersem bu kelime *Ğataf* olmalıdır. Bu da kirpiklerin uzayıp bükülmesidir."

Sahl tabiri, sesinin boğuk çıkmadığını ifade eder. *Fî unukihi setaun* tabiri ile, boynunun uzun olduğu kasdedilmiştir. Konuşmasında vakar vardı sözünden kastedilen, konuşurken başını veya elini kaldırmasıdır.

Lâ nezel velâ hezer sözünden kasıt ise konuşmasının ne uzun, ne de kısa olmamasıdır.

Lâ ye'se min tûl sözü de, belli olacak kadar uzun değildi mânâsındadır. *Mahşûd* ile etrafının ashâbı ile çevrildiği yani onun etrafında dönüp durdukları kasdedilmiştir.

Lâ âbis sözünden kasıt, asık suratlı olmamasıdır.

Sarîh kelimesi, hâlis demektir. *Durra* ise memedeki ettir.

حَدِيثُ هِنْدِ بْنِ أَبِي هَالَةَ فِي صِفَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Hind b. Ebî Hâle'nin Resûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi Vesellem) Vasıflarıyla İlgili Hadisi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، لَفْظًا وَقِرَاءَةً [عَلَيْهِ، وَقَالَ] : حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ الْحَسَنِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، الْعَقِيقِيُّ - صَاحِبُ «كِتَابِ النَّسَبِ» بِبَغْدَادَ- قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ جَعْفَرِ ابن مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، أَبُو مُحَمَّدٍ، بِالْمَدِينَةِ، سَنَةَ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَمِائَتَيْنِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، [عَنْ أَخِيهِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ] ، عَنْ أَبِيهِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، قَالَ: قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ: سَأَلْتُ خَالِي هِنْدَ بْنَ أَبِي هَالَةَ: عَنْ حِلْيَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَكَانَ وَصَّافًا [وَأَنَا] أَرْجُو أَنْ يَصِفَ لِي شَيْئًا أَتَعَلَّقُ بِهِ. (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، [قَالَ: حَدَّثَنَا] عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ النَّحْوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ الْفَسَوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ حَمَّادٍ، الأَنْصَارِيُّ، الْمِصْرِيُّ، وَأَبُو غَسَّانَ: مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ النَّهْدِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعِجْلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ بِمَكَّةَ، عَنِ ابْنٍ لِأَبِي هَالَةَ التَّمِيمِيِّ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: سَأَلْتُ خَالِي: هِنْدَ بْنَ أَبِي هَالَةَ التَّمِيمِيَّ، وَكَانَ وَصَّافًا، عَنْ حِلْيَةِ النَّبِيِّ، ﷺ، وَأَنَا أَشْتَهِي أَنْ يَصِفَ لِي مِنْهَا شَيْئًا أَتَعَلَّقُ بِهِ، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَخْمًا مُفَخَّمًا، يَتَلَأْلَأُ وَجْهُهُ تَلَأْلُؤَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، أَطْوَلَ مِنَ الْمَرْبُوعِ، وَأَقْصَرَ مِنَ الْمُشَذَّبِ، عَظِيمَ الْهَامَةِ، رَجِلَ الشَّعْرِ، إِنِ انْفَرَقَتْ عَقِيقَتُهُ فَرَقَ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: إِنِ انْفَرَقَتْ عَقِيصَتُهُ فَرَقَ- وَإِلَّا فَلَا يُجَاوِزُ شَعْرُهُ شَحْمَةَ أُذُنِهِ إِذَا هُوَ وَفَّرَهُ، أَزْهَرَ اللَّوْنِ، وَاسِعَ الجبين، أَزَجَّ الْحَوَاجِبِ، سَوَابِغَ فِي غَيْرِ قَرَنٍ بَيْنَهُمَا عِرْقٌ يُدِرُّهُ الْغَضَبُ، أَقْنَى الْعِرْنِينِ، لَهُ نُورٌ يَعْلُوهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ. كَثَّ اللِّحْيَةِ، سَهْلَ الْخَدَّيْنِ، وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: الْمَسْرُبَةِ. كَأَنَّ عُنُقَهُ جِيدُ دُمْيَةٍ، فِي صَفَاءِ الْفِضَّةِ، مُعْتَدِلَ الْخَلْقِ، بادن متماسك، سَوِيَّ الْبَطْنِ وَالصَّدْرِ، عَرِيضَ الصَّدْرِ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: فَسِيحَ الصَّدْرِ- بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، ضَخْمَ الْكَرَادِيسِ، أَنْوَرَ الْمُتَجَرَّدِ، مَوْصُولَ مَا بَيْنَ اللَّبَّةِ وَالسُّرَّةِ بِشَعْرٍ يَجْرِي كَالْخَطِّ. عَارِيَ الثَّدْيَيْنِ وَالْبَطْنِ، مِمَّا سِوَى ذَلِكَ. أَشْعَرَ الذِّرَاعَيْنِ وَالْمَنْكِبَيْنِ وَأَعَالِيَ الصَّدْرِ، طَوِيلَ الزَّنْدَيْنِ، رَحْبَ الرَّاحَةِ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: [رَحْبَ الْجَبْهَةِ، سَبْطَ الْقَصَبِ، شَثْنَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ. - لَمْ يَذْكُرِ الْعَلَوِيُّ] الْقَدَمَيْنِ- سَائِلَ الْأَطْرَافِ، خَمْصَانَ الْأَخْمَصَيْنِ، مَسِيحَ

الْقَدَمَيْنِ يَنْبُو عَنْهُمَا الْمَاءُ، إِذَا زَالَ زَالَ قَلْعًا، يَخْطُو تَكَفِّيًا وَيَمْشِي هَوْنًا، ذَرِيعَ الْمِشْيَةِ إذا مَشَى كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ جَمْعًا- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: جَمِيعًا- خَافِضَ الطَّرْفِ، نَظَرُهُ إِلَى الْأَرْضِ أَطْوَلُ مِنْ نَظَرِهِ إِلَى السَّمَاءِ. جُلُّ نَظَرِهِ الْمُلَاحَظَةُ [يَسُوقُ أَصْحَابَهُ] . يَبْدُرُ- وفي رواية الْعَلَوِيِّ: يَبْدَأُ- مَنْ لَقِيَ بِالسَّلَامِ.

قُلْتُ: صِفْ لِي مَنْطِقَهُ. قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مُتَوَاصِلَ الْأَحْزَانِ، دَائِمَ الْفِكْرَةِ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: الْفِكْرِ- لَيْسَتْ لَهُ رَاحَةٌ، لَا يَتَكَلَّمُ فِي غَيْرِ حَاجَةٍ، طَوِيلَ السَّكْتَةِ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: السُّكُوتِ- يَفْتَتِحُ الْكَلَامَ وَيَخْتِمُهُ بِأَشْدَاقِهِ، وَيَتَكَلَّمُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: الْكَلَامِ- فَصْلٌ: لَا فُضُولَ وَلَا تَقْصِيرَ. دَمِثٌ: لَيْسَ بِالْجَافِي وَلَا الْمُهِينِ. يُعَظِّمُ النِّعْمَةَ وَإِنْ دَقَّتْ، لَا يَذُمُّ مِنْهَا شَيْئًا. لَا يَذُمُّ ذَوَّاقًا وَلَا يَمْدَحُهُ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: لَمْ يَكُنْ ذَوَّاقًا وَلَا مُدَحَةً- لَا يَقُومُ لِغَضَبِهِ إِذَا تَعَرَّضَ الْحَقَّ شَيْءٌ حَتَّى يَنْتَصِرَ لَهُ- وَفِي الرِّوَايَةِ الْأُخْرَى : لَا تُغْضِبُهُ الدُّنْيَا وَمَا كَانَ لَهَا، فَإِذَا تُعُوطِيَ الْحَقُّ لَمْ يَعْرِفْهُ أَحَدٌ، وَلَمْ يَقُمْ لِغَضَبِهِ شَيْءٌ حَتَّى يَنْتَصِرَ لَهُ- لَا يَغْضَبُ لِنَفْسِهِ وَلَا يَنْتَصِرُ لَهَا. إِذَا أَشَارَ أَشَارَ بِكَفِّهِ كُلِّهَا، وَإِذَا تَعَجَّبَ قَلَبَهَا، وَإِذَا تَحَدَّثَ اتَّصَلَ بِهَا، يَضْرِبُ بِرَاحَتِهِ الْيُمْنَى بَطْنَ إِبْهَامِهِ الْيُسْرَى- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ «فَيَضْرِبُ» بِإِبْهَامِهِ الْيُمْنَى بَاطِنَ رَاحَتِهِ الْيُسْرَى- وَإِذَا غَضِبَ أَعْرَضَ وَأَشَاحَ، وَإِذَا فَرِحَ غَضَّ طَرْفَهُ، جُلُّ ضَحِكِهِ التَّبَسُّمُ، وَيَفْتَرُّ عَنْ مِثْلِ حَبِّ الْغَمَامِ.

قَالَ: فَكَتَمْتُهَا «الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ» زَمَانًا، ثُمَّ حَدَّثْتُهُ فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي إِلَيْهِ. فَسَأَلَهُ عَمَّا سَأَلْتُهُ عَنْهُ. وَوَجَدْتُهُ قَدْ سَأَلَ «أَبَاهُ» عَنْ مَدْخَلِهِ، وَمَجْلِسِهِ، وَمَخْرَجِهِ، وَشَكْلِهِ، فَلَمْ يَدَعْ مِنْهُ شَيْئًا. قَالَ «الْحُسَيْنُ» : سَأَلْتُ «أَبِي» عَنْ دُخُولِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ دُخُولُهُ لِنَفْسِهِ مَأْذُونٌ لَهُ فِي ذَلِكَ، فَكَانَ إِذَا أَوَى إِلَى مَنْزِلِهِ جَزَّأَ دُخُولَهُ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ: جُزْءًا لِلَّهِ ﷻ ، وَجُزْءًا لِأَهْلِهِ، وَجُزْءًا لِنَفْسِهِ. ثُمَّ جَزَّأَ جُزْأَهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ، فَيَرُدُّ ذَلِكَ عَلَى العامة والخاصّة ولا يذخره - فَقَالَ أَبُو غَسَّانَ. أَوْ يَدَّخِرُ عَنْهُمْ شَيْئًا. وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: وَلَا يَدَّخِرُ عنهم شيئا.

وَكَانَ مِنْ سِيرَتِهِ فِي جُزْءِ الْأُمَّةِ: إِيثَارُ أَهْلِ الْفَضْلِ بِإِذْنِهِ، وَقَسْمُهُ عَلَى قَدْرِ فَضْلِهِمْ فِي الدِّينِ: (فَمِنْهُمْ) ذُو الْحَاجَةِ، (وَمِنْهُمْ) ذُو الْحَاجَتَيْنِ، (وَمِنْهُمْ) ذُو الْحَوَائِجِ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ

وَيَشغلهُم فيما أصلحهُم والأمّة من مسألته عنهُم، وإخبارهِم بالّذي ينبغي لهُم. ويقول: لِيبلّغ الشّاهدُ منكُمُ الغائب ، وأبلغوني حاجة من لا يستطيع إبلاغي حاجته، فإنّه من أبلغ سُلطانًا حاجةَ مَنْ لا يستطيعُ إبلاغها إيّاهُ- ثبّت اللهُ قدميه يوم القيامة. لا يذكرُ عندهُ إلّا ذلكَ، ولا يقبَلُ مِنْ أحدٍ غيرَهُ. يدخلون عليه روّادًا. ولا يفترقون إلّا عن ذواقٍ- وفي رواية العَلويّ: وَلَا يتفرّقون إلّا عَنْ ذوقٍ- ويخرُجون أدلّةً- زاد العلويُّ: يعني فقهاء. قال: فسألتهُ عَنْ مخرجهِ كيْفَ كانَ يصنعُ فيهِ؟ - وفي رواية العلويّ: قلْتُ: فأخبِرْني عنْ مخرجه كيف كانَ يصنعُ فيهِ؟

فَقالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَخزُنُ لِسَانَهُ إلّا مِمَّا يَعْنِيهِمْ وَيُؤَلِّفُهُمْ وَلَا يُنفِّرُهُمْ- قَالَ أَبُو غَسَّانَ: أَوْ يُفَرِّقُهُمْ. وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: وَلَا يُفَرِّقُهُمْ- وَيُكْرِمُ كَرِيمَ كُلِّ قَوْمٍ وَيُوَلِّيهِ عَلَيْهِمْ، وَيَحْذَرُ النَّاسَ وَيَحْتَرِسُ مِنْهُمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَطْوِيَ عَنْ أَحَدٍ بِشْرَهُ وَلَا خُلُقَهُ. يَتَفَقَّدُ أَصْحَابَهُ، وَيَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ، وَيُحَسِّنُ الْحَسَنَ وَيُقَوِّيهِ، وَيُقَبِّحُ الْقَبِيحَ وَيُوَهِّيهِ . مُعْتَدِلُ الْأَمْرِ غَيْرُ مُخْتَلِفٍ، لَا يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَغْفُلُوا أَوْ يَمَلُّوا. لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عَتَادٌ، لَا يُقَصِّرُ عَنِ الحق ولا يَجُوزُهُ. الَّذِينَ يَلُونَهُ مِنَ النَّاسِ خِيَارُهُمْ. أَفْضَلُهُمْ عِنْدَهُ أَعَمُّهُمْ نَصِيحَةً، وَأَعْظَمُهُمْ عِنْدَهُ مَنْزِلَةً أَحْسَنُهُمْ مُوَاسَاةً وَمُؤَازَرَةً.

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَجْلِسِهِ- زَادَ الْعَلَوِيُّ: كَيْفَ كَانَ يَصْنَعُ فِيهِ؟ فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، لَا يَجْلِسُ وَلَا يَقُومُ إِلَّا عَلَى ذِكْرٍ، وَلَا يُوَطِّنُ الْأَمَاكِنَ، وَيَنْهَى عَنْ إِيطَانِهَا. وَإِذَا انْتَهَى إِلَى قَوْمٍ جَلَسَ حَيْثُ يَنْتَهِي بِهِ الْمَجْلِسُ، وَيَأْمُرُ بِذَلِكَ. يُعْطِي كُلَّ جُلَسَائِهِ نَصِيبَهُ، لَا يَحْسَبُ جَلِيسُهُ، أَنَّ أَحَدًا أَكْرَمَ عَلَيْهِ [مِنْهُ] . مَنْ جَالَسَهُ أو قاومه فِي حَاجَةٍ صَابَرَهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الْمُنْصَرِفَ. وَمَنْ سَأَلَهُ حَاجَةً لَمْ يَرُدَّهُ إِلَّا بِهَا، أَوْ بِمَيْسُورٍ مِنَ الْقَوْلِ. قَدْ وَسِعَ النَّاسُ مِنْهُ بَسْطَهُ وَخُلُقَهُ، فَصَارَ لَهُمْ أَبًا، وَصَارُوا عِنْدَهُ فِي الْحَقِّ سَوَاءً. مَجْلِسُهُ مَجْلِسُ حِلْمٍ وَحَيَاءٍ وَصَبْرٍ وَأَمَانَةٍ، لَا تُرْفَعُ فِيهِ الْأَصْوَاتُ، وَلَا تُؤْبَنُ فِيهِ الْحُرَمُ، وَلَا تُنْثَى فَلَتَاتُهُ، مُتَعَادِلِينَ يَتَفَاضَلُونَ فِيهِ بِالتَّقْوَى- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: وَصَارُوا عِنْدَهُ فِي الْحَقِّ مُتَقَارِبِينَ يَتَفَاضَلُونَ بِالتَّقْوَى. سَقَطَ مِنْهَا مَا بَيْنَهُمَا. ثُمَّ اتَّفَقَتِ الرِّوَايَتَانِ: مُتَوَاضِعِينَ يُوَقِّرُونَ فِيهِ الْكَبِيرَ، وَيَرْحَمُونَ فِيهِ الصَّغِيرَ، وَيُؤْثِرُونَ ذَا الْحَاجَةِ. وَيَحْفَظُونَ- قَالَ أَبُو غَسَّانَ: أَوْ يُحِيطُونَ- الْغَرِيبَ. وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: وَيَرْحَمُونَ الْغَرِيبَ.

قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ كَانَ سِيرَتُهُ فِي جُلَسَائِهِ؟ - وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ سِيرَتِهِ فِي جُلَسَائِهِ؟ فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، دَائِمَ الْبِشْرِ، سَهْلَ الْخُلُقِ، لَيِّنَ الْجَانِبِ، لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ، وَلَا سَخَّابٍ، وَلَا فَحَّاشٍ وَلَا عَيَّابٍ، وَلَا مَزَّاحٍ. يَتَغَافَلُ عَمَّا لَا يَشْتَهِي، وَلَا يُؤْيِسُ مِنْهُ، وَلَا يُخَيِّبُ فِيهِ. قَدْ تَرَكَ نَفْسَهُ مِنْ ثَلَاثٍ: الْمِرَاءِ، وَالْإِكْثَارِ، وَمَا لَا يَعْنِيهِ. وَتَرَكَ النَّاسَ مِنْ ثَلَاثٍ: كَانَ لَا يَذُمُّ أَحَدًا وَلَا يُعَيِّرُهُ، وَلَا يَطْلُبُ عَوْرَتَهُ، وَلَا يَتَكَلَّمُ إِلَّا فِيمَا رَجِيَ ثَوَابَهُ. إِذَا تَكَلَّمَ أَطْرَقَ جُلَسَاؤُهُ كَأَنَّمَا عَلَى رُؤُوسِهِمِ الطَّيْرُ، فَإِذَا سَكَتَ تَكَلَّمُوا، وَلَا يَتَنَازَعُونَ عِنْدَهُ- زَادَ الْعَلَوِيُّ: الْحَدِيثَ. مَنْ تَكَلَّمَ أَنْصَتُوا لَهُ حَتَّى يَفْرُغَ. حَدِيثُهُمْ عِنْدَهُ حَدِيثُ أَوَّلِيَّتِهِمْ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: أَوَّلُهُمْ- يَضْحَكُ مِمَّا يَضْحَكُونَ مِنْهُ، وَيَتَعَجَّبُ مِمَّا يَتَعَجَّبُونَ مِنْهُ، وَيَصْبِرُ لِلْغَرِيبِ عَلَى الْجَفْوَةِ فِي مَنْطِقِهِ وَمَسْأَلَتِهِ، حَتَّى إِذَا كَانَ أَصْحَابُهُ لَيَسْتَجْلِبُونَهُمْ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: فِي الْمَنْطِقِ، وَيَقُولُ: إِذَا رَأَيْتُمْ طَالِبَ الْحَاجَةِ يَطْلُبُهَا فَأَرْفِدُوهُ، وَلَا يَقْبَلُ الثَّنَاءَ إِلَّا مِنْ مُكَافِئٍ، وَلَا يَقْطَعُ عَلَى أَحَدٍ حَدِيثَهُ حَتَّى يَجُوزَ فَيَقْطَعَهُ بِنَهْيٍ أَوْ قِيَامٍ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: بِانْتِهَاءٍ أَوْ قِيَامٍ.

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ كَيْفَ كَانَ سُكُوتُهُ؟ قَالَ: كَانَ سُكُوتُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، عَلَى أَرْبَعٍ: الْحِلْمِ، وَالْحَذَرِ، وَالتَّقْدِيرِ، وَالتَّفَكُّرِ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: وَالتَّفْكِيرِ - فَأَمَّا تَقْدِيرُهُ فَفِي تَسْوِيَتِهِ النَّظَرَ وَالِاسْتِمَاعَ بَيْنَ النَّاسِ.

وَأَمَّا تَذَكُّرُهُ- أَوْ قَالَ: تَفَكُّرُهُ- قَالَ سَعِيدٌ: تَفَكُّرُهُ، وَلَمْ يَشُكَّ. وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ تَفْكِيرُهُ- فَفِيمَا يَبْقَى وَيَفْنَى. وَجُمِعَ لَهُ ﷺ: الْحِلْمُ، وَالصَّبْرُ، فَكَانَ لَا يُغْضِبُهُ شَيْءٌ وَلَا يَسْتَفِزُّهُ. وَجُمِعَ لَهُ الْحَذَرُ فِي أَرْبَعٍ: أَخْذِهِ بِالْحُسْنَى- قَالَ سَعِيدٌ وَالْعَلَوِيُّ: بِالْحَسَنِ- لِيُقْتَدَى بِهِ، وَتَرْكِهِ الْقَبِيحَ لِيُنْتَهَى عَنْهُ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ لِيُتَنَاهَى عَنْهُ- وَاجْتِهَادِ الرَّأْيِ فِيمَا أَصْلَحَ أُمَّتَهُ، وَالْقِيَامِ فِيمَا جَمَعَ لَهُمُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ- وَفِي رِوَايَةِ الْعَلَوِيِّ: وَالْقِيَامِ لَهُمْ فِيمَا جَمَعَ لَهُمْ أَمْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ- ﷺ .

Hz. Hasan b. Ali der ki: İyi bir vasıflandırıcı olan dayım Hind b. Ebî Hâle'ye yice belleyeyim diye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hilyesini yani vasıflarını sordum... Diğer rivayet ise şöyle başlamaktadır:

Ebû Hâle et-Teymî'nin oğullarından birinin bildirdiğine göre Hasan b. Ali şöyle dedi: Dayım Hind b. Ebî Hâle et-Teymî'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem)

vasıflarını sordum. Gönlüme ve kafama yerleşecek bir vasfını anlatmasını çok arzuluyordum. Bana şöyle dedi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) fehametli ve heybetli biriydi. Yüzü Ay'ın on dördü gibi parlardı. Orta boydan biraz uzundu. Başı iri olup saçları taranmış vaziyette idi. Saçlarını ortadan ayırdığı zaman uzunluğu kulak yumuşağını geçmezdi. Parlak renkli olup alnı geniş, kaşları ince idi, ama bitişik değildi. Kaşları arasında bir damar vardı. Öfkelendiğinde bu damar kabarırdı. Burun kemiğinin ortasında bir kavis vardı. Burnunda, ona güzellik veren bir parlaklık vardı. Dikkat etmeyen kimse onun burun kemiğinin uzun olduğunu zannederdi. Fakat burnu öyle değildi. Sakalı gürdü. Yanakları düzdü. Boynu gayet güzeldi ve gümüş gibi berraktı. Bütün azaları mütenasip, birbirine uygun, güzel ve sevimli idi. Göğüs ve karnı eşitti. Göğsü genişti. Geniş omuzluydu. İri kemikliydi. Göğsünden göbeğine kadar çizgi gibi kıldan bir hat vardı. Kolları, omuzları ve göğsünün üst taraflarında kıl vardı. Kolları uzun ve el ayaları genişti. El ve ayak parmakları kalınca olup biraz uzuncaydı. Ayak tabanlarında çukur yoktu, kavisli değildi. Ayaklarının altı dümdüzdü. Üst kısmı düz olup üzerlerine su döküldüğü zaman her tarafa yayılırdı. Yürürken ayaklarını yerden kuvvetlice kaldırır ve hafifçe öne doğru meylederdi. Sağa sola sallanarak yürümezdi. Yürürken yokuş aşağı yürürcesine biraz süratli yürürdü. Bir şeye bakmak istediğinde, yalnız başıyla değil bütün vücudu ile dönüp bakardı. Hep önüne bakar, yere bakışları göğe bakışlarından daha fazla idi. Karşılaştığı adama ilk önce kendisi selam verirdi.

Hasan b. Ali şöyle devam etti: Hind b. Ebî Hâle'ye: "Bana, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) konuşmasını anlat" deyince, şöyle karşılık verdi: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sürekli hüzünlü idi, devamlı düşünceliydi. Rahatı yoktu. Gereksiz yere konuşmaz, sessizliği uzun sürerdi. Söze avurtlarını hareket ettirerek başlar, yine aynı şekilde sona erdirirdi. Vecize niteliğinde sözler söylerdi. Açık seçik konuşur, ama fazla konuşmaz, sözü eksik de bırakmazdı. Yumuşak huyluydu. Kaba, tahkir edici değildi. Nimeti tazim eder, saygı gösterirdi. Önemsiz de olsa nimete gereken değeri verirdi. Hiçbir nimeti horlamaz, boşuna da methetmezdi. Hakka saldırıldığı zaman onu yerine getirmedikçe öfkesi dinmezdi.

Başka bir rivayette de şöyle denilmektedir: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem), dünyevi meseleler öfkelendirmezdi. Hakka saldırıldığı zaman o kadar öfkelenirdi ki, hiç kimse onu tanıyamazdı. Hakkın gereğini yerine getirinceye

kadar da öfkesi dinmezdi. Kendi nefsi hesabına öfkelenmez ve nefsinin hakkını almaya çalışmazdı. İşaret ederken elinin tamamı ile işaret ederdi. Bir şeye hayret edip şaştığında avucunu ters çevirirdi. Konuşurken, sol elinin başparmağının iç kısmını, sağ avucuna vururdu. Öfkelenince yüzünü çevirip giderdi. Sevinince gözünü kırpar ve kısardı. Gülmesinin çoğu tebessüm şeklinde idi, gülümserken dişlerinden sanki inci taneleri dökülürdü."

Hasan b. Ali der ki: Bunu Hüseyin b. Ali'den uzun süre sakladıktan sonra anlattığımda, benden önce gidip babasına Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) eve girişini, oturuşunu çıkışını ve şeklini ve onunla ilgili herşeyi sorduğunu anladım.

Hüseyin şöyle dedi: Babama Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) eve girişini sorduğumda şöyle cevap verdi: "Evine istirahat için girerdi. Buna da hakkı vardı. Bu hususta kendisine izin verilmişti. Evine girdiğinde, bu girişini de üç kısma ayırırdı. Birini Allah'a, birini ailesine, birini de kendi nefsine ayırırdı. Kendi nefsine ayırdığı kısmı da kendisiyle insanlar arasına tahsis ederdi. Genel ve özel herkes yanına gelir, onlardan hiçbir şeyi gizlemezdi. Ümmetine ayırdığı kısımda siretine bakılır, fazilet ehli kimseler, onun edebini almayı tercih ederlerdi. Kendi nefsi için ayırdığı bu istirahat kuralını insanlara, dindeki faziletleri nisbetinde taksim ederdi. İnsanlardan kiminin bir ihtiyacı, kiminin iki ihtiyacı, kiminin birçok ihtiyaçları vardı. Onlarla ilgilenir, onların ve ümmetin yararına olan şeylerle meşgul olurdu. Onlara gerekeni anlatınca da ***"Burada hazır bulunanlar, hazır bulunmayanlara bunu tebliğ etsinler"*** derdi. Ayrıca ***"İhtiyacını bana iletemeyen kimselerin ihtiyacını da siz bana iletin. Çünkü ihtiyacını iletemeyen kimsenin ihtiyacını sultana ileten kimsenin kıyamet gününde Allah, ayaklarına sebat verir"*** derdi. Ziyaretçiler yanına gelirler, yanından neşeli ve zevkli bir şekilde ayrılırlardı. Ümmetin delilleri, yani fakihleri olarak onun yanından çıkıp giderlerdi."

Hasan der ki: Babama, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evden çıktıktan sonra nasıl hareket ettiğini sordum. Bana şöyle cevap verdi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sadece müslümanları ilgilendiren, onların kalplerini birbirine ısındıran konularda konuşurdu. Onları nefret ettiren hususlardan bahsetmezdi. Bu hususta dilini tutardı. Her kavmin büyüğüne ikramda bulunur, onlara gerekli tazimi gösterirdi. Ashâbının durumunu araştırır,

insanlar arasında neler olup bittiğini sorardı. İyiliği teşvik edip destekler, kötülüğe tepki verir ve rahatsızlığını belli ederdi.[1] Mutedil hareket ederdi Ilımlıydı. İhtilaf çıkarmazdı. İnsanların gafil olup haktan meyledecekleri korkusundan kendisi devamlı tetikte durur, dikkatli davranırdı. Her duruma karşı hazırlığı vardı. Hakkın yanında durmaktan geri kalmaz, hakkın emri dışına çıkmazdı. İnsanların seçkin kimseleri ve iyileri, onunla dost olurlardı. Onun nezdinde insanların en faziletlisi, nasihati umumi olandı. Herkese nasihatte bulunan kimselere daha çok kıymet verirdi. Başkalarına iyilik edip destek veren kimselerin mertebesi onun yanında büyüktü."

Hasan der ki: Babama, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) meclisinin keyfiyetini sordum. Bana şöyle cevap verdi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), meclise zikrederek gelip oturur, zikrederek kalkıp giderdi. Kendine belli bir yer edinmezdi. Bir topluluğun yanına vardığı zaman nerede boşluk bulursa oraya otururdu. Başkalarının da böyle yapmalarını emrederdi. Meclisinde oturan herkese konuşma fırsatı verirdi. Yanında oturanlardan herhangi bir kimse, ona göre başkalarının kendisinden daha kıymetli olacağı düşüncesine asla kapılmazdı. Bir ihtiyaç için yanına gelip oturan veya yolda durdurup kendisiyle konuşan kimselere karşı tahammüllü idi. Çekip gitmezdi. Kendisini durdurup konuşan kişi çekip gitmedikçe, kendisi dönüp gitmezdi. Kendisinden bir ihtiyaç için dilekte bulunan kimseyi reddetmez, mutlaka dileğini yerine getirir veya ona güzel bir cevap verirdi. Bütün imkanlarını halk için seferber ederdi. İnsanlar için baba gibi idi. Hepsi hak hususunda ona göre eşit durumda idiler. Onun meclisi hilim, haya, sabır ve emanet meclisi idi. Meclisinde sesler yükseltilmez ve hata yapılmazdı. Meclisinde oturanlar ılımlı, mutedil kimseler olup ancak takva hususunda birbirlerine üstün olurlardı. Diğer hususlarda birbirlerine eşit durumda idiler. Tevazu sahipleriydiler. Büyüklere saygı, küçüklere de merhamet gösterirlerdi, ihtiyaç sahiplerini kendilerinden önde tutarlardı. Garip kimselerin hakkını korur, onları gözetirlerdi."

Hasan der ki: Babama, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), meclisinde oturan kimselere nasıl davrandığını sordum. Şöyle cevap verdi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) devamlı güler yüzlü, yumuşak huylu ve güzel ahlâklı idi. Kaba

---

[1] Buhâri, *ilim* 3(9) ve Müslim, *hac* (446).

ve katı değildi. Sokaklarda bağırıp çağırmaz, kötü söz söylemez, başkalarını ayıplamaz, fazla şaka yapmazdı. Sevmediği bir şeyle karşılaştığında, onu görmezlikten gelirdi. Şu üç şeyden uzak dururdu: Rıya, fazla konuşmak ve kendisini ilgilendirmeyen şeye karışmak. İnsanlara karşı da şu üç şeye dikkat ederdi: kimseyi kınamaz ve ayıplamaz, ayıbını araştırmazdı. Sadece sevabı umulan konuda konuşurdu. Konuştuğu zaman da meclisinde bulunan kimseler, sanki başlarının üzerinde bir kuş varmış gibi başlarını önlerine eğip dinlerlerdi. Susunca da meclisindeki adamlar konuşmaya başlarlardı. Ama onun yanında birbirleriyle çekişip tartışmazlardı. Biri konuştuğu zaman, konuşması bitinceye kadar susarlardı. Meclisindeki kimselerin güldükleri şeye güler, onların şaşırdıkları şeye şaşardı. Garip kimsenin, kaba saba konuşmalarına sabrederdi. Hatta sahabe böylesi kişileri oturturlardı, ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir ihtiyaç sahibi gördüğünüzde onun ihtiyacını giderin"* derdi. Hak etmeden yapılan övgüyü kabul etmezdi. Hiç kimsenin sözünü kesmezdi. Ancak şeriata aykırı bir husus söylenirse, o zaman ya sözü keser veya kendisi kalkıp giderdi."

Hasan der ki: Babama, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sükûtunun keyfiyetini sordum. Bana şöyle cevap verdi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), yumuşak huyluluğundan ötürü, ya tehlikeli bir durumdan sakındığı, ya bir şeyi takdir edip beğendiği veya tefekkür halinde olduğu için susardı. Bir şeyi takdir etmesi durumunda, insanların o şeyi duyup işitmeleri için susar ve konuşmazdı. Baki kalacak ya da fani olacak hususlarda tefekkür ederken de susardı. Allah, ona hem yumuşak huyluluğu, hem de sabrı vermişti. Hiç bir şey onu kızdırıp öfkelendirmezdi. Dört şeyden çekinir, o şeylere karşı tedbirli olurdu. Kendisine uyulması için en güzel şeyi alır, kendisine uyulup terk edilmesi için kötü şeyden uzak durur, ümmetinin yararına olan konularda dünya ve ahiret için lazım olan işleri yerine getirirdi."[1]

وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَبُو مُحَمَّدٍ: الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حِينَ فَرَغْنَا مِنْ سَمَاعِ هَذَا الْحَدِيثِ مِنْهُ: حَدَّثَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ،

---

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/422), Tirmizî, *Şemâil* (1/26) ve Ebû Nuaym, *Delâil* (551) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/31) ve Heysemî, *Mecma* (8/273).

سنة تسعٍ ومائتين. قيل له: من حِفْظِه؟ قال: نعم. قيل له: متى مات عليُّ بنُ جعفر؟ قال: سنة عشر ومائتين بعد ما حدَّثناه بسنة.

Hasan b. Muhammed der ki: İsmâîl b. Muhammed bu hadisi bitirince, bunu iki yüz dokuz yılında Ali b. Câfer b. Muhammed'in kendisine anlattığını söyledi. Ona: "Ezberinden mi söyledi?" diye sorulunca: "Evet" cevabını verdi. "Ali b. Câfer ne zaman vefat etti?" diye sorulunca da: "Bu hadisi anlattıktan bir yıl sonra iki yüz on yılında vefat etti" cevabını verdi.

قُلْتُ: وَبَلَغَنِي عَنِ «الْقُتَيْبِيِّ» وَغَيْرِهِ، فِي تَفْسِيرِ مَا عَسَى يُشْكِلُ مِنْ أَلْفَاظِ هَذَا الْحَدِيثِ:

قَوْلُهُ: «كَانَ فَخْمًا مُفَخَّمًا» أَيْ عَظِيمًا مُعَظَّمًا. وَقَوْلُهُ: «أَقْصَرُ مِنَ الْمُشَذَّبِ» الْمُشَذَّبُ: الطَّوِيلُ الْبَائِنُ.

وَقَوْلُهُ: «إِنِ انْفَرَقَتْ عَقِيقَتُهُ فَرَقَ» . أَصْلُ الْعَقِيقَةِ: شَعْرُ الصَّبِيِّ قَبْلَ أَنْ يُحْلَقَ، فَإِذَا حُلِقَ وَنَبَتَ ثَانِيَةً فَقَدْ زَالَ عَنْهُ اسْمُ الْعَقِيقَةِ. وَرُبَّمَا سمّي الشعر: عَقِيقَةً بَعْدَ الْحَلْقِ عَلَى الِاسْتِعَارَةِ، وَبِذَلِكَ جَاءَ هَذَا الْحَدِيثُ. يُرِيدُ: أَنَّهُ كَانَ لَا يَفْرِقُ شَعْرَهُ إِلَّا أَنْ يَفْتَرِقَ هُوَ، وَكَانَ هَذَا فِي صَدْرِ الْإِسْلَامِ، ثُمَّ فَرَقَ.

قُلْتُ: وَقَالَ غَيْرُ الْقُتَيْبِيِّ، فِي رِوَايَةِ مَنْ رَوَى «عَقِيصَتُهُ» قَالَ: الْعَقِيصَةُ: الشَّعْرُ [الْمَعْقُوصُ] . وَهُوَ نَحْوٌ مِنَ الْمَضْفُورِ.

قَالَ «الْقُتَيْبِيُّ» : وَقَوْلُهُ: «أَزْهَرُ اللَّوْنِ» يُرِيدُ أَبْيَضُ اللَّوْنِ مُشْرِقُهُ، وَمِنْهُ سُمِّيَتِ الزَّهْرَةُ لِشِدَّةِ ضَوْئِهَا. فَأَمَّا الْأَبْيَضُ غَيْرُ الْمَشْرِقِ فَهُوَ الْأَمْهَقُ. وَقَوْلُهُ: «أَزَجُّ الْحَوَاجِبِ» الزَّجَجُ: طُولُ الْحَاجِبَيْنِ وَدِقَّتُهُمَا وَسُبُوغُهُمَا إِلَى مُؤَخَّرِ الْعَيْنَيْنِ.

ثُمَّ وَصَفَ الْحَوَاجِبَ، فَقَالَ: «سَوَابِغَ فِي غَيْرِ قَرَنٍ» . وَالْقَرَنُ: أَنْ يَطُولَ الْحَاجِبَانِ حَتَّى يَلْتَقِي طَرَفَاهُمَا. وَهَذَا خِلَافُ مَا وَصَفَتْهُ بِهِ أُمُّ مَعْبَدٍ، لِأَنَّهَا قَالَتْ فِي وَصْفِهِ: «أَزَجُّ أَقْرَنُ» وَلَا أُرَاهُ إِلَّا كَمَا ذَكَرَ ابْنُ أَبِي هَالَةَ. وَقَالَ الْأَصْمَعِيُّ: كَانَتِ الْعَرَبُ تَكْرَهُ الْقَرَنَ، وَتَسْتَحِبُّ الْبَلَجَ. وَالْبَلَجُ: أَنْ يَنْقَطِعَ الْحَاجِبَانِ فَيَكُونَ مَا بَيْنَهُمَا نَقِيًّا.

وَقَوْلُهُ: «أَقْنَى الْعِرْنِينِ» وَالْعِرْنِينُ: الْمَعْطِسُ وَهُوَ الْمَرْسِنُ. وَالْقَنَى فِيهِ: طُولُهُ وَدِقَّةُ أَرْنَبَتِهِ وَحَدَبٌ فِي وَسَطِهِ.

وَقَوْلُهُ: «يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ» فَالشَّمَمُ: ارْتِفَاعُ الْقَصَبَةِ وَحُسْنُهَا، وَاسْتِوَاءُ أَعْلَاهَا، وَإِشْرَافُ الْأَرْنَبَةِ قَلِيلًا. يَقُولُ: هُوَ لِحُسْنِ قَنَاءِ أَنْفِهِ وَاعْتِدَالِ ذَلِكَ يُحْسَبُ قبل التامل أشَمّ.

وَقَوْلُهُ: «ضَلِيعُ الْفَمِ» أَيْ عَظِيمُهُ. وَكَانَتِ الْعَرَبُ تَحْمَدُ ذَلِكَ وَتَذُمُّ صَغِيرَ الْفَمِ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: الضَّلِيعُ: الْمَهْزُولُ الذَّابِلُ. وَهُوَ فِي صِفَةِ فَمِ النَّبِيِّ، ﷺ، ذُبُولُ شَفَتَيْهِ وَرِقَّتُهُمَا وَحُسْنُهُمَا.

وَقَوْلُهُ: فِي وَصْفِ مَنْطِقِهِ: «إِنَّهُ كَانَ يَفْتَتِحُ الْكَلَامَ وَيَخْتِمُهُ بِأَشْدَاقِهِ» وَذَلِكَ لِرُحْبِ شِدْقَيْهِ. وَعَنِ الْأَصْمَعِيِّ، قُلْتُ لِأَعْرَابِيٍّ: مَا الجمال؟ فقال: غؤور الْعَيْنَيْنِ، وَإِشْرَافُ الْحَاجِبَيْنِ، وَرُحْبُ الشِّدْقَيْنِ. فَأَمَّا مَا جَاءَ عَنْهُ، عليه السلام، فِي الْمُتَشَادِقِينَ، فَإِنَّهُ أَرَادَ بِهِ الَّذِينَ يَتَشَادَقُونَ إِذَا تَكَلَّمُوا فَيَمِيلُونَ بِأَشْدَاقِهِمْ يَمِينًا وَشِمَالًا وَيَتَنَطَّعُونَ فِي الْقَوْلِ.

وَقَوْلُهُ: «أَشْنَبُ» مِنَ الشَّنَبِ فِي الْأَسْنَانِ، وَهُوَ: تَحَدُّدُ أَطْرَافِهَا.

وَقَوْلُهُ: «دَقِيقُ الْمَسْرُبَةِ» فَالْمَسْرُبَةُ: الشَّعْرُ الْمُسْتَدِقُّ مَا بَيْنَ اللَّبَّةِ إِلَى السُّرَّةِ.

وَقَوْلُهُ: «كَأَنَّ عُنُقَهُ جِيدُ دُمْيَةٍ فِي صَفَاءِ الْفِضَّةِ» . الْجِيدُ: الْعُنُقُ. وَالدُّمْيَةُ: الصُّورَةُ شَبَّهَهَا فِي بَيَاضِهَا بِالْفِضَّةِ.

وَقَوْلُهُ: «بَادِنٌ مُتَمَاسِكٌ» . الْبَادِنُ: الضَّخْمُ. يُرِيدُ أَنَّهُ مَعَ بَدَانَتِهِ مُتَمَاسِكُ اللَّحْمِ.

وَقَوْلُهُ: «سَوَاءُ الْبَطْنِ وَالصَّدْرِ» يُرِيدُ أَنَّ بَطْنَهُ غَيْرُ مُسْتَفِيضٍ، فَهُوَ مُسَاوٍ لِصَدْرِهِ، وَصَدْرُهُ عَرِيضٌ فَهُوَ مُسَاوٍ لِبَطْنِهِ. ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ: يُرِيدُ الْأَعْضَاءَ.

وَقَوْلُهُ: «أَنْوَرُ الْمُتَجَرَّدِ» وَالْمُتَجَرَّدُ: مَا جُرِّدَ عَنْهُ الثَّوْبُ مِنْ بَدَنِهِ، وَهُوَ الْمُجَرَّدُ أَيْضًا. وَأَنْوَرُ مِنَ النُّورِ: يُرِيدُ شِدَّةَ بَيَاضِهِ.

وَقَوْلُهُ: «طَوِيلُ الزَّنْدَيْنِ» الزَّنْدُ مِنَ الذِّرَاعِ: مَا انْحَسَرَ عَنْهُ اللَّحْمُ وَلِلزَّنْدِ رَأْسَانِ: الْكُوعُ، وَالْكُرْسُوعُ. فَالْكُرْسُوعُ: رَأْسُ الزَّنْدِ الَّذِي يَلِي الْخِنْصَرَ، وَالْكُوعُ: رَأْسُ الزَّنْدِ الَّذِي يَلِي الْإِبْهَامَ.

وَقَوْلُهُ: «رَحْبُ الرَّاحَةِ» يُرِيدُ وَاسِعَ الرَّاحَةِ. وَكَانَتِ الْعَرَبُ تَحْمَدُ ذَلِكَ وَتَمْدَحُ بِهِ. وَقَوْلُهُ: «شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ» يُرِيدُ أَنَّهَا إِلَى الْغِلَظِ. وَالْقِصَرِ.

وَقَوْلُهُ: «سَائِلُ الْأَطْرَافِ» يُرِيدُ الْأَصَابِعَ أَنَّهَا طِوَالٌ لَيْسَتْ بِمُنْعَقِدَةٍ وَلَا مُتَغَضِّنَةٍ.

وَقَوْلُهُ: «خَمْصَانُ الْأَخْمَصَيْنِ» . الْأَخْمَصُ فِي الْقَدَمِ مِنْ تَحْتِهَا وَهُوَ مَا ارْتَفَعَ عَنِ الْأَرْضِ فِي وَسَطِهَا. أَرَادَ أَنَّ ذَلِكَ مِنْهُ مُرْتَفِعٌ، وَأَنَّهُ لَيْسَ بِأَرَجَّ، وَهُوَ الَّذِي يَسْتَوِي بَاطِنُ قَدَمِهِ حَتَّى يَمَسَّ جَمِيعُهُ الْأَرْضَ.

قُلْتُ: وَهَذَا بِخِلَافِ مَا رُوِّينَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي وَصْفِ النَّبِيِّ، ﷺ: أَنَّهُ كَانَ يَطَأُ بِقَدَمَيْهِ جَمِيعًا لَيْسَ لَهُ أَخْمَصُ.

وَقَوْلُهُ: «مَسِيحُ الْقَدَمَيْنِ» [يَعْنِي] أَنَّهُ مَمْسُوحُ ظَاهِرِ الْقَدَمَيْنِ، فَالْمَاءُ إِذَا صُبَّ عَلَيْهِمَا مَرَّ عَلَيْهِمَا مَرًّا سَرِيعًا، لِاسْتِوَائِهِمَا وَانْمِلَاسِهِمَا.

وَقَوْلُهُ: «يَخْطُو تَكَفِّيًا وَيَمْشِي هَوْنًا» يُرِيدُ أَنَّهُ يَمِيدُ إِذَا خَطَا، وَيَمْشِي فِي رِفْقٍ غَيْرَ مُخْتَالٍ. وَقَوْلُهُ: «ذَرِيعُ الْمِشْيَةِ» يُرِيدُ أَنَّهُ مَعَ هَذَا الرِّفْقِ سَرِيعُ الْمِشْيَةِ.

وَقَوْلُهُ: «إِذَا مَشَى كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ» . الصَّبَبُ: الِانْحِدَارُ.

وَقَوْلُهُ: «يَسُوقُ أَصْحَابَهُ» يُرِيدُ أَنَّهُ إِذَا مَشَى مَعَ أَصْحَابِهِ قَدَّمَهُمْ بَيْنَ يديه ومشى وراءهم. وَقَوْلُهُ: «دَمِثًا» يَعْنِي سَهْلًا لَيِّنًا.

وَقَوْلُهُ: «لَيْسَ بِالْجَافِي وَلَا الْمُهِينِ» يُرِيدُ أَنَّهُ لَا يَجْفُو النَّاسَ وَلَا يُهِينُهُمْ.

وَيُرْوَى: «وَلَا الْمَهِينِ» ، فَإِنْ كَانَتِ الرِّوَايَةُ كَذَلِكَ فَإِنَّهُ أَرَادَ لَيْسَ بِالْفَظِّ الْغَلِيظِ الْجَافِي، وَلَا الْحَقِيرِ الضَّعِيفِ.

وَقَوْلُهُ: «وَيُعَظِّمُ النِّعْمَةَ وَإِنْ دَقَّتْ» يَقُولُ: لَا يَسْتَصْغِرُ شَيْئًا أُوتِيَهِ، وَإِنْ كَانَ صَغِيرًا وَلَا يَسْتَحْقِرُهُ.

وَقَوْلُهُ: «لَا يَذُمُّ ذَوَاقًا وَلَا يَمْدَحُهُ» يُرِيدُ أَنَّهُ كَانَ لَا يَصِفُ الطَّعَامَ بِطِيبٍ وَلَا بِفَسَادٍ وَإِنْ كَانَ فِيهِ.

وَقَوْلُهُ: «أَعْرَضَ وَأَشَاحَ» يُقَالُ: أَشَاحَ: إِذَا جَدَّ، وَيُقَالُ: أَشَاحَ إِذَا عَدَلَ بِوَجْهِهِ. وَهَذَا مَعْنَى الْحَرْفِ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ.

وَقَوْلُهُ: «يَفْتَرُّ» أَيْ يَتَبَسَّمُ. وَحَبُّ الْغَمَامِ: الْبَرَدُ. شَبَّهَ ثَغْرَهُ بِهِ.

وَقَوْلُهُ: «فَيَرُدُّ ذَلِكَ عَلَى الْعَامَّةِ بِالْخَاصَّةِ» يُرِيدُ أَنَّ الْعَامَّةَ كَانَتْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ فِي مَنْزِلِهِ ذَلِكَ الْوَقْتَ، وَلَكِنَّهُ كَانَ يُوَصِّلُ إِلَيْهَا حَظَّهَا مِنْ ذَلِكَ الْجُزْءِ بِالْخَاصَّةِ الَّتِي تَصِلُ إِلَيْهِ، فَيُوَصِّلُهَا إِلَى الْعَامَّةِ.

وَقَوْلُهُ: «يَدْخُلُونَ رُوَّادًا» يُرِيدُ طَالِبِينَ مَا عِنْدَهُ مِنَ النَّفْعِ فِي دِينِهِمْ وَدُنْيَاهُمْ.

وَقَوْلُهُ: «وَلَا يَتَفَرَّقُونَ إِلَّا عَنْ ذَوَاقٍ» الذَّوَاقُ: أَصْلُهُ: الطَّعْمُ هَهُنَا، وَلَكِنَّهُ ضَرَبَهُ مَثَلًا لِمَا يَنَالُونَ عِنْدَهُ مِنَ الْخَيْرِ.

وَقَوْلُهُ: «يَخْرُجُونَ مِنْ عِنْدِهِ أَدِلَّةً» يُرِيدُ بِمَا قَدْ عَلِمُوهُ فَيَدُلُّونَ النَّاسَ عَلَيْهِ. وَقَوْلُهُ: «لَا تُؤْبَنُ فِيهِ الْحُرَمُ» أَيْ لَا تُقْتَرَفُ فِيهِ.

وَقَوْلُهُ: «لَا تُنْثَى فَلَتَاتُهُ» أَيْ لَا يُتَحَدَّثُ بِهَفْوَةٍ أَوْ زَلَّةٍ إِنْ كَانَتْ فِي مَجْلِسِهِ مِنْ بَعْضِ الْقَوْمِ. يُقَالُ: نَثَوْتُ الْحَدِيثَ فَأَنَا أَنْثُوهُ: إِذَا أَذَعْتُهُ. وَالْفَلَتَاتُ: جَمْعُ فَلْتَةٍ، وَهُوَ هَهُنَا: الزَّلَّةُ وَالسَّقْطَةُ.

وَقَوْلُهُ: «إِذَا تَكَلَّمَ أَطْرَقَ جُلَسَاؤُهُ كأنما على رؤوسهم الطَّيْرُ» يُرِيدُ أَنَّهُمْ يَسْكُنُونَ وَلَا يَتَحَرَّكُونَ وَيَغُضُّونَ أَبْصَارَهُمْ. وَالطَّيْرُ لَا تَسْقُطُ إِلَّا عَلَى سَاكِنٍ.

قَوْلُهُ: «لَا يَقْبَلُ الثَّنَاءَ إِلَّا مِنْ مكاف» يُرِيدُ أَنَّهُ كَانَ إِذَا ابتدى بِمَدْحٍ كَرِهَ ذَلِكَ، وَكَانَ إِذَا اصْطَنَعَ مَعْرُوفًا فَأَثْنَى بِهِ عَلَيْهِ مُثْنٍ وَشَكَرَهُ قبل ثناؤه.

وَقَالَ أَبُو بَكْرِ بْنُ الأَنْبَارِيِّ: هَذَا غَلَطٌ، لِأَنَّهُ لَا يَنْفَكُّ أَحَدٌ مِنْ إِنْعَامِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَبَسْطَ الْكَلَامَ فِيهِ. وَإِنَّمَا الْمَعْنَى أَنَّهُ لَا يَقْبَلُ الثَّنَاءَ عَلَيْهِ إِلَّا مِنْ رَجُلٍ يَعْرِفُ حَقِيقَةَ إِسْلَامِهِ فَيَكُونُ مُكَافِئًا بِثَنَائِهِ عَلَيْهِ مَا سَلَفَ مِنْ نِعْمَةِ النَّبِيِّ، ﷺ عِنْدَهُ وَإِحْسَانِهِ إِلَيْهِ.

وَقَالَ الأَزْهَرِيُّ: مَعْنَاهُ: إِلَّا مِنْ مُقَارِبٍ فِي مَدْحِهِ غَيْرِ مُجَاوِزٍ بِهِ حَدَّ مِثْلِهِ وَلَا مُقَصِّرٍ بِهِ عَمَّا رَفَعَهُ اللهُ إِلَيْهِ. أَلَا تَرَاهُ يَقُولُ: «لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى عِيسَى بن مَرْيَمَ، وَلَكِنْ قُولُوا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ» . فَإِذَا قِيلَ: نَبِيُّ اللهِ وَرَسُولُهُ فَقَدِ وُصِفَ بِمَا لَا يَجُوزُ أَنْ يُوصَفَ بِهِ أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِهِ، فَهُوَ مَدْحٌ مُكَافِئٌ له.

قُلْتُ: وَقَدْ يُخَرَّجُ قَوْلُ الْقُتَيْبِيِّ صَحِيحًا، فَإِنَّهُ كَانَ يَأْتِيهِ الْمُسْلِمُ وَالْكَافِرُ، وَيُثْنِي عَلَيْهِ الْبَرُّ وَالْفَاجِرُ، فَكَانَ لَا يَقْبَلُهُ إِلَّا مِمَّنْ كَانَ قَدِ اصْطَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفًا عَلَى الْخُصُوصِ. وَاللهُ أَعْلَمُ.

Kuteybî ve başkası, bu hadiste geçen ibarelerin tefsiriyle ilgili şöyle dediler:

"*Fahmen mufahhamen*, sözü iri yapılı mânâsındadır.

Muşazzeb ise belli olacak kadar uzun olmaktır

Akîka ise doğan çocuğun, tıraş edilmeden önce başında olan saçtır. Saçlar tıraş edilip başkası çıkınca artık o saçlar *akîka* olmaktan çıkar. Ancak burada tıraştan sonra da saça *akîka* denmiş olabilir. Hadisten kastedilen de İslam'ın ilk dönemlerinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçlarını, kendi kendine ayrılmadıkça ayırmadığı, daha sonra ayırmaya başladığıdır.

Kuteybî'den başkası, *akîka* yerine *akîsa* denmiştir. *Akîsa* da kesilen saçlardır.

Kuteybî, *ezherul-levn* kelimesinden parlak beyazın kastedildiğini söylemiştir. Çiçeğe *Zehra* denmesinin sebebi de parlaklığıdır.

Ezeccul-havâcib kelimesi de kaşlarının uzun ve ince olmasıdır.

Kuteybî sonra kaşları tarif edip "Uzun ancak bitişik değillerdi" demiştir.

Bu, Ümmü Ma'bed'in vasfettiği şekle aykırıdır. Çünkü o: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kaşları ince ve bitişikti" demiştir. Benim görüşüm İbn Ebî

Hâle'nin zikrettiği şekildedir.]smaî der ki: "Araplar, bitişik kaştan hoşlanmaz, ayrık (*belec*) kaşı severlerdi."

Belec, kaşların belirgin bir şekilde ayrık olmasıdır. ***Ekna'l-imîn*** kelimesi burun kemiğinin ortasında bir kavis olmasıdır.

Şemem, burun kemiğinin yüksek, yukarı kısmı güzel, düzgün ve ucunun hafif kalkık olmasıdır. Aslında O'nun burnu ilk bakışta böyle bir görüntü arzetmektedir.

Dalîu'l-fem kelimesinden kasıt, ağzın büyük olmasıdır. Araplar büyük ağzı över küçük ağzı ayıplardı.

Konuşması vasfedilirken: "Söze avurtlarını hareket ettirerek başlar, yine aynı şekilde sona erdirirdi" sözüyle avurtlarının geniş olduğu kastedilmiştir. Asmaî der ki: Bir bedeviye: "Güzellik nedir?" diye sorduğumda şöyle cevap verdi: "Gözlerin çökük, kaşların uzun ve yanakların geniş olmasıdır." Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) avurtlarını hareket ettirerek konuşmasıyla ilgili hadisi, ağızlarını sağa sola çevirerek kendini zorlayıp iyi konuşmaya çalışanlarla ilgilidir.

Eşneb kelimesi, dişlerin ayrık olmasıdır.

Dakîku'l-mesrube sözündeki *mesrube*, boğazla göbek arasındaki kıllardır.

Boynunun gümüş gibi berrak olduğunu söylemekle ravi, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) boynunu gümüşün beyazlığına benzetmiştir.

Bâdinun mütemâsik sözünden kastedilen de iri olmasıyla birlikte şişman olmamasıdır.

Göğsünün ve karnının eşit olması, göbekli olmaması, göğsüyle aynı hizada olmasıdır. *Dahmu'l-kerâdis* sözünden kasıt ise azalarının iri olmasıdır.

Enver el-mütecerred sözünden kasıt ta bembeyaz olmasıdır.

Tavîlu'z-zendeyn, önkolları yani dirseği ile bilekleri arası uzun demektir. Önkol kemiği anlamına da gelen *Zend*'in iki başı vardır. Biri serçe parmağı hizasındaki *kursû'*, diğeri ise başparmak hizasındaki *kû'*dur.

Rahbur-râhe sözünden kasıt, avuçlarının geniş olmasıdır. Araplar geniş avucu güzel görüp överlerdi.

Şesnu'l-keffeyn ve'l-kademeyn sözünden kasıt ta el ve ayaklarının irı olmasıdır

Sâilu'l-etrâf sözünden kastedilen de parmakların kısa, tek parça gibi ve bükülü değil uzun olduğudur.

Hamısânu'l-ahmasayn sözünden kastedilen ise ayaklarının ortasında boşluk olduğu yani düztaban olmadığıdır. Ancak bu, Ebû Hureyre'nin Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken ayak tabanının tamamının yere değdiği rivayetine muhaliftir.

Mesîhu'l-kademeyn, ayaklarının sırtının sıvanmış gibi düz olmasıdır ki, şayet su dökülse ayağın sırtından durmayıp hemen etrafa akar. Hz. Peygamber, yürüdüğünde yumuşak adımlarla tekebbürsüz yürürdü. Adım attığında sağa sola salınırdı.

Zarîu'l-meşye sözünden kasıt, yumuşak hareketlerle yürümesine rağmen hızlı gitmesidir.

Sabab sözünden kasıt, bir yerden inmektir.

Yesûku ashâbahu sözünden kastedilen, ashabını önden yürütür, kendisi arkalarından giderdi.

Demisen sözünden kasıt, yumuşak olmasıdır.

Leyse bil-câfi ve la'l-muhîn sözü ise insanlara kaba davranmaması ve onları hakir görmemesidir. *Muhîn* sözü, *mehîn* şeklinde okunursa kaba saba olmaması mânâsına gelir.

Nimeti tazim eder sözünden kastedilen ise, küçük ve basit te olsa kendisine verilen hiçbir şeyi küçük görmemesidir.

Nimeti ne hakir görür, ne de methederdi sözünden kasıt ise, yemeği ne tatlılığıyla ne de tatsızlığıyla vasfetmemesidir.

Eşâha, bakışlarını karşısındaki kimseden kaçırmak, yüzünü döndürmek anlamına gelmektedir.

Yeftur kelimesi tebessüm demektir. Bulut tanesinden kastedilen ise doludur.

Kendi nefsine ayırdığı kısmı da kendisiyle insanlar arasına tahsis ederdi sözünden kastedilen şudur: İnsanlar, kendine ayırdığı zamanda onun

evine gelmezdi. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendine ayırdığı zamanın bir kısmını onlara ayırır ve böylece halk yanına gelirdi.

Ziyaretçilerin ona gelmesinden kastedilen ise, dünya ve dinleri için ihtiyaçlarını istemek için Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelmeleridir.

Yanından neşeli ve zevkli bir şekilde ayrılmalarından kasıt, ziyaretçilerin oradan istediklerini elde etmiş ve memnun bir şekilde ayrılmasıdır.

Ümmetin delilleri, yani fakihleri olarak onun yanından çıkıp giderlerdi sözünden kastedilen ise öğrendiklerini halka anlatmalarıdır.

Dilini tutması, boş ve yanlış konuşmamasıdır.

Konuştuğu zaman da meclisinde bulunan kimseler, sanki başlarının üzerinde bir kuş varmış gibi başlarını önlerine eğip dinlerlerdi sözünden kastedilen, oradakilerin sükunetle, hareket etmeden ve gözlerini ondan ayırmadan dinlemeleridir.

Hak etmeden yapılan övgüyü kabul etmezdi sözünden kastedilen, sebepsiz yere yapılan övgüden hoşlanmaz, ancak yapılan iyilikten sonra yapılan teşekkürü kabul ederdi.

Ebû Bekr b. el-Enbârî der ki: Bu, yanlıştır. Çünkü Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) iyiliklerinden hiç kimse müstağni değildir. Bunun mânâsı, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gerçek müslüman olduğunu bildiği kişinin övgüsünü kabul ederdi.

Ezherî ise bunun mânâsının şöyle olduğunu söylemiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) mübalağa yapmadan yapılan methi kabul ederdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Beni, Hıristiyanların İsa b. Meryem'i övdükleri gibi övmeyiniz. Siz, «Muhammed, Allah'ın kulu ve Resulü'dür» deyiniz"*** buyurmuştur.[1] "Allah'ın peygamberi ve resûlü" şeklinde yapılan vasıflama, ümmetinden kimseye yapılması caiz olan bir şey olmakla birlikte O'nu yeterince öven bir mânâsı vardır.

Derim ki: Kuteybî'nin bahsettiği sahih olarak rivayet edilmiş olup buna göre Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) müslüman da kafir de gelir, iyisi de kötüsü

---

[1] Buhâri, *enbiyâ* 60(48) ve Ahmed, *Müsned* (1/23, 24, 47, 55).

de onu överdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sadece iyilik yaptığı kişinin övgüsünü kabul ederdi. Allah en doğrusunu bilir.

قُلْتُ: وَقَدْ رَوَى صُبَيْحُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْفَرْغَانِيُّ- وَلَيْسَ بِالْمَعْرُوفِ حَدِيثًا آخَرَ فِي صِفَةِ النَّبِيِّ ﷺ، وَأَدْرَجَ فِيهِ تَفْسِيرَ بَعْضِ أَلْفَاظِهِ، وَلَمْ يبَيِّنْ قَائِلَ تَفْسِيرِهِ فِيمَا سَمِعْنَا، إِلَّا أَنَّهُ يُوَافِقُ جُمْلَةَ مَا رُوِّينَا فِي الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ، وَالْمَشْهُورَةِ، فَرُوِّينَاهُ، وَالِاعْتِمَادُ عَلَى مَا مَضَى:

أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ النَّسَوِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا أحمد ابن زُهَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا صُبَيْحُ بْنُ عَبْدِ الله الْفَرْغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ، قَالَ حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، وهشام بن عروة، عن أبيه، عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّهَا قَالَتْ: كَانَ مِنْ صِفَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فِي قَامَتِهِ: أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بِالطَّوِيلِ الْبَائِنِ، وَلَا الْمُشَذَّبِ الذَّاهِبِ، وَالْمُشَذَّبُ: الطُّولُ نَفْسُهُ إِلَّا أَنَّهُ الْمُخَفَّفُ. وَلَمْ يَكُنْ ﷺ بِالْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ. وَكَانَ يُنْسَبُ إِلَى الرَّبْعَةِ. إِذَا مَشَى وَحْدَهُ وَلَمْ يَكُنْ عَلَى حَالٍ يُمَاشِيهِ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يُنْسَبُ إِلَى الطُّوَلِ إِلَّا طَالَهُ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَرُبَّمَا اكْتَنَفَهُ الرَّجُلَانِ الطَّوِيلَانِ فَيَطُولُهُمَا، فَإِذَا فَارَقَاهُ نُسِبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، إِلَى الرَّبْعَةِ، وَيَقُولُ: نُسِبَ الْخَيْرُ كُلُّهُ إِلَى الرَّبْعَةِ وَكَانَ لَوْنُهُ لَيْسَ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ: الشَّدِيدِ الْبَيَاضِ الَّذِي تَضْرِبُ بَيَاضَهُ الشُّهْبَةُ. وَلَمْ يَكُنْ بِالْآدَمِ. وَكَانَ أَزْهَرَ اللَّوْنِ. وَالْأَزْهَرُ: الْأَبْيَضُ النَّاصِعُ الْبَيَاضِ، الَّذِي لَا تَشُوبُهُ حُمْرَةٌ وَلَا صُفْرَةٌ وَلَا شَيْءٌ مِنَ الْأَلْوَانِ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ كَثِيرًا مَا يُنْشِدُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، نَعْتَ عَمِّهِ أَبِي طَالِبٍ إِيَّاهُ فِي لَوْنِهِ حيث يقول:

وَأَبْيَضُ يُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ
ثِمَالُ الْيَتَامَى عِصْمَةٌ لِلْأَرَامِلِ

وَيَقُولُ كُلُّ مَنْ سَمِعَهُ: هَكَذَا كَانَ ﷺ. وَقَدْ نَعَتَهُ بَعْضُ مَنْ نَعَتَهُ بِأَنَّهُ كان مشرب حُمْرَةٍ. وَقَدْ صَدَقَ مَنْ نَعَتَهُ بِذَلِكَ. وَلَكِنْ إِنَّمَا كَانَ الْمُشْرَبُ مِنْهُ حُمْرَةً مَا ضَحَا لِلشَّمْسِ وَالرِّيَاحِ. فَقَدْ كَانَ بَيَاضُهُ مِنْ ذَلِكَ قَدْ أُشْرِبَ حُمْرَةً، وَمَا تَحْتَ الثِّيَابِ فَهُوَ الْأَبْيَضُ الْأَزْهَرُ لَا يَشُكُّ فِيهِ أَحَدٌ مِمَّنْ وَصَفَهُ بِأَنَّهُ أَبْيَضُ أَزْهَرُ، فَعَنَى مَا تَحْتَ الثِّيَابِ فَقَدْ أَصَابَ. وَمَنْ نَعَتَ مَا ضَحَا لِلشَّمْسِ وَالرِّيَاحِ بِأَنَّهُ أَزْهَرُ مُشْرَبٌ حُمْرَةً فَقَدْ أَصَابَ. وَلَوْنُهُ الَّذِي لَا يُشَكُّ فِيهِ: الْأَبْيَضُ الْأَزْهَرُ، وَإِنَّمَا الْحُمْرَةُ مِنْ قِبَلِ الشَّمْسِ وَالرِّيَاحِ. وَكَانَ عَرَقُهُ فِي

وجهه مثل اللؤلؤ، أطيب من المسك الأذفر. وكان رجل الشعر حسنًا ليس بالسبط ولا الجعد القطط، كان إذا مشطه بالمشط كأنه حبك الرمل، أو كأنه المتون التي تكون في الغدر إذا سفتها الرياح، فإذا مكث لم يرجل أخذ بعضه بعضًا وتحلق حتى يكون متحلقًا كالخواتم. ثم كان أول مرة قد سدل ناصيته بين عينيه، كما تسدل نواصي الخيل، ثم جاءه جبريل، عليه السلام، بالفرق ففرق. كان شعره فوق حاجبيه. ومنهم من قال: كان يضرب شعره منكبيه، وأكثر ذلك إذا كان إلى شحمة أذنيه. وكان، ﷺ، ربما جعله غدائر أربعًا، يخرج الأذن اليمنى من بين غديرتين يكتنفانها، ويخرج الأذن اليسرى من بين غديرتين يكتنفانها، وتخرج الأذنان ببياضهما من بين تلك الغدائر كأنها توقد الكواكب الدرية من سواد شعره. وكان أكثر شيبه في الرأس في فودي رأسه.

والفودان: حرفا الفرق. وكان أكثر شيبه في لحيته فوق الذقن. وكان شيبه كأنه خيوط الفضة يتلألأ بين ظهري سواد الشعر الذي معه. وإذا مس ذلك الشيب الصفرة- وكان كثيرًا ما يفعل- صار كأنه خيوط الذهب يتلألأ بين ظهري سواد الشعر الذي معه. وكان أحسن الناس وجهًا. وأنورهم لونًا. لم يصفه واصف قط بلغتنا صفته. إلا شبه وجهه بالقمر ليلة البدر. ولقد كان يقول من كان يقول منهم: لربما نظرنا إلى القمر ليلة البدر فنقول: هو أحسن في أعيننا من القمر. أزهر اللون: نير الوجه. يتلألأ تلألؤ القمر. يعرف رضاه وغضبه في سروره بوجهه، كان إذا رضي أو سر فكأن وجهه المرآة، وكأنما الجدر تلاحك وجهه. وإذا غضب تلون وجهه واحمرت عيناه.

قال: وكانوا يقولون: هو، ﷺ، كما وصفه صاحبه أبو بكر الصديق، رضي الله عنه.

أمين مصطفى للخير يدعو كضوء البدر زايله الظلام

ويقولون: كذلك كان.

وكان ابن عمر بن الخطاب رضي الله عنه كثيرًا ما ينشد قول زهير بن أبي سلمى حين يقول لهرم بن سنان:

لو كنت من شيء سوى بشر كنت المضيء لليلة البدر

فَيَقُولُ عُمَرُ وَمَنْ سَمِعَ ذَلِكَ: كَانَ النَّبِيُّ، ﷺ، كَذَلِكَ، وَلَمْ يَكُنْ كَذَلِكَ غَيْرُهُ.

وَكَذَلِكَ قَالَتْ عَمَّتُهُ عَاتِكَةُ بِنْتُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، بَعْدَ مَا سَارَ مِنْ مَكَّةَ مُهَاجِرًا فَجزِعَتْ عَلَيْهِ بَنُو هَاشِمٍ فَانْبَعَثَتْ تقول:

عَيْنَيَّ جُودَا بِالدُّمُوعِ السَّوَاجِمِ — عَلَى الْمُرْتَضَى كَالْبَدْرِ مِنْ آلِ هَاشِمِ

عَلَى الْمُرْتَضَى لِلْبِرِّ وَالْعَدْلِ وَالتُّقَى — وَلِلدِّينِ والدنيا بهيم المعالم

عَلَى الصَّادِقِ الْمَيْمُونِ ذِي الْحِلْمِ وَالنُّهَى — وَذِي الْفَضْلِ وَالدَّاعِي لَخَيْرِ التَّرَاحُمِ

فَشَبَّهَتْهُ بِالْبَدْرِ وَنَعَتَتْهُ بِهَذَا النَّعْتِ، وَوَقَعَتْ فِي النُّفُوسِ لِمَا أَلْقَى اللهُ ﷻ مِنْهُ فِي الصُّدُورِ. وَلَقَدْ نَعَتَتْهُ وَإِنَّهَا لَعَلَى دِينِ قَوْمِهَا.

وَكَانَ، ﷺ، أَجْلَى الْجَبِينِ، إِذَا طَلَعَ جَبِينُهُ مِنْ بَيْنِ الشَّعْرِ أَوِ اطَّلَعَ فِي فَلَقِ الصُّبْحِ أَوْ عِنْدَ طَفَلِ اللَّيْلِ أَوْ طَلَعَ بِوَجْهِهِ عَلَى النَّاسِ- تَرَاءَوْا جَبِينَهُ كَأَنَّهُ ضَوْءُ السِّرَاجِ الْمُتَوَقِّدِ يَتَلأْلأُ.

وَكَانُوا يَقُولُونَ: هُوَ، ﷺ، كَمَا قَالَ شَاعِرُهُ حسّان بن ثابت:

مَتَى يَبْدُ فِي الدَّاجِ الْبَهِيمِ جَبِينُهُ — يَلُحْ مِثْلَ مِصْبَاحِ الدُّجَى الْمُتَوَقِّدِ

فَمَنْ كَانَ أَوْ مَنْ قَدْ يَكُونُ كَأَحْمَدٍ — نِظَامٌ لَحِقٍّ أَوْ نَكَالٌ لِمُلْحِدِ ؟

وَكَانَ النَّبِيُّ، ﷺ، وَاسِعَ الْجَبْهَةِ، أَزَجَّ الْحَاجِبَيْنِ سَابِغَهُمَا.

وَالْحَاجِبَانِ الْأَزَجَّانِ : هُمَا الْحَاجِبَانِ الْمُتَوَسِّطَانِ اللَّذَانِ لَا تَعْدُو شَعْرَةٌ مِنْهُمَا شَعْرَةً فِي النَّبَاتِ وَالِاسْتِوَاءِ من غير قرن بَيْنَهُمَا. وَكَانَ أَبْلَجَ مَا بَيْنَ الْحَاجِبَيْنِ حَتَّى كَأَنَّ مَا بَيْنَهُمَا الْفِضَّةُ الْمُخَلَّصَةُ.

بَيْنَهُمَا عِرْقٌ يُدِرُّهُ الْغَضَبُ، لَا يُرَى ذَلِكَ الْعِرْقُ إِلَّا أَنْ يُدِرَّهُ الْغَضَبُ. وَالْأَبْلَجُ: النَّقِيُّ مَا بَيْنَ الْحَاجِبَيْنِ مِنَ الشَّعْرِ. وَكَانَتْ عَيْنَاهُ، ﷺ، نجلاوان أَدْعَجَهُمَا. وَالْعَيْنُ النَّجْلَاءُ: الْوَاسِعَةُ الْحَسَنَةُ. وَالدَّعَجُ: شِدَّةُ سَوَادِ الْحَدَقَةِ. لَا يَكُونُ الدَّعَجُ فِي شَيْءٍ إِلَّا فِي سَوَادِ الْحَدَقِ. وَكَانَ فِي عينيه تَمَزُّجٌ مِنْ حُمْرَةٍ. وَكَانَ أَهْدَبَ الْأَشْفَارِ حَتَّى تَكَادُ تَلْتَبِسُ مِنْ كَثْرَتِهَا. أَقْنَى الْعِرْنِينِ. وَالْعِرْنِينُ: الْمُسْتَوِي الْأَنْفِ مِنَ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ، وَهُوَ الْأَشَمُّ.

كان أفلج الأسنان أشنبها. قال: والشنب: أن تكون الأسنان متفرقة، فيها طرائق مثل تعرض المشط، إلا أنها حديدة الأطراف، وهو الأشر الذي يكون أسفل الأسنان كأنه ماءٌ يقطر في تفتحه ذلك وطرائقه. وكان يتبسم عن مثل البرد المنحدر من متون الغمام، فإذا افترّ ضاحكا افترّ عن مثل سناء البرق إذا تلألأ. وكان أحسن عباد الله شفتين، وألطفه ختم فم، سهل الخدين صلتهما، قال: والصلت الخد: هو الأسيل الخد، المستوي الذي لا يفوت بعض لحم بعضه بعضا. ليس بالطويل الوجه ولا بالمكلثم، كثّ اللحية. والكثّ: الكثير منابت الشعر الملتفها. وكانت عنفقته بارزة.

فنيكاه حول العنفقة كأنها بياض اللؤلؤ، في أسفل عنفقته شعر منقاد حتى يقع انقيادها على شعر اللحية حتى يكون كأنه منها. والفنيكان: هما مواضع الطعام حول العنفقة من جانبيها جميعا.

وكان أحسن عباد الله عنقا، لا ينسب إلى الطول ولا إلى القصر، ما ظهر من عنقه للشمس والرياح فكأنه إبريق فضة يشوب ذهبا يتلألأ في بياض الفضة وحمرة الذهب. وما غيّب الثياب من عنقه ما تحتها فكأنه القمر ليلة البدر.

وكان عريض الصدر ممسوحه كأنه المرايا في شدتها واستوائها، لا يعدو بعض لحمه بعضا، على بياض القمر ليلة البدر. موصول ما بين لبّته إلى سرته شعر منقاد كالقضيب. لم يكن في صدره ولا بطنه شعر غيره.

وكان له، ﷺ، عكن: ثلاث، يغطي الإزار منها واحدة، وتظهر ثنتان.

ومنهم من قال: يغطي الإزار منها ثنتين، وتظهر واحدة. تلك العكن أبيض من القباطيّ المطواة، وألين مسا.

وكان عظيم المنكبين أشعرهما، ضخم الكراديس، والكراديس: عظام المنكبين والمرفقين والوركين والركبتين.

وَكَانَ جَلِيلَ الْكَتَدِ. قَالَ: وَالْكَتَدُ: مُجْتَمَعُ الْكَتِفَيْنِ وَالظَّهْرِ، وَاسِعَ الظَّهْرِ، بَيْنَ كَتِفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ، وَهُوَ [مِمَّا يَلِي] مَنْكِبَهُ الْأَيْمَنَ، فِيهِ شَامَةٌ سَوْدَاءُ تَضْرِبُ إِلَى الصُّفْرَةِ، حَوْلَهَا شَعَرَاتٌ مُتَوَالِيَاتٌ كَأَنَّهُنَّ مِنْ عَرْفِ فَرَسٍ.

وَمِنْهُمْ مَنْ قَالَ: كَانَتْ شَامَةُ النُّبُوَّةِ بِأَسْفَلِ كَتِفِهِ، خَضْرَاءَ مُنْحَفِرَةً فِي اللَّحْمِ قَلِيلًا.

وَكَانَ طَوِيلَ مَسْرُبَةِ الظَّهْرِ. وَالْمَسْرُبَةُ: الْفِقَارُ الَّذِي فِي الظَّهْرِ مِنْ أَعْلَاهُ إِلَى أسفله.

وَكَانَ عَبْلَ الْعَضُدَيْنِ وَالذِّرَاعَيْنِ، طَوِيلَ الزَّنْدَيْنِ، وَالزَّنْدَانِ: الْعَظْمَانِ اللَّذَانِ فِي ظَاهِرِ السَّاعِدَيْنِ.

وَكَانَ فَعْمَ الْأَوْصَالِ، ضَبْطَ الْقَصَبِ، شَثْنَ الْكَفِّ، رَحْبَ الرَّاحَةِ، سَائِلَ الْأَطْرَافِ، كَأَنَّ أَصَابِعَهُ قُضْبَانُ فِضَّةٍ، كَفُّهُ أَلْيَنُ مِنَ الْخَزِّ، وَكَأَنَّ كَفَّهُ كَفُّ عَطَّارٍ طِيبًا ، مَسَّهَا بِطِيبٍ أَوْ لَمْ يَمَسَّهَا، يُصَافِحُهُ الْمُصَافِحُ فَيَظَلُّ يَوْمَهُ يَجِدُ رِيحَهَا وَيَضَعُهَا عَلَى [رَأْسِ الصَّبِيِّ فَيُعْرَفُ مِنْ بَيْنِ الصِّبْيَانِ مِنْ رِيحِهَا عَلَى] رَأْسِهِ.

وَكَانَ عَبْلَ مَا تَحْتَ الْإِزَارِ مِنَ الْفَخِذَيْنِ وَالسَّاقِ، شَثْنَ القدم غليظهما، ليس لهما خُمْصٌ . مِنْهُمْ مَنْ [قَالَ] : كَانَ فِي قَدَمِهِ شَيْءٌ مِنْ خَمَصٍ.

يَطَأُ الْأَرْضَ بِجَمِيعِ قَدَمَيْهِ. مُعْتَدِلَ الْخَلْقِ. بَدَّنَ فِي آخِرِ زَمَانِهِ، وَكَانَ بِذَلِكَ الْبَدَنِ مُتَمَاسِكًا. وَكَادَ يَكُونُ عَلَى الْخَلْقِ الْأَوَّلِ لَمْ يَضُرَّهُ السِّنُّ.

وَكَانَ فَخْمًا مُفَخَّمًا فِي جَسَدِهِ كُلِّهِ [إِذَا] الْتَفَتَ الْتَفَتَ جَمِيعًا، وَإِذَا أَدْبَرَ أَدْبَرَ جَمِيعًا.

وَكَانَ فِيهِ، ﷺ، شَيْءٌ مِنْ صَوَرٍ. وَالصَّوَرُ: الرَّجُلُ الَّذِي كَأَنَّهُ يَلْمَحُ الشَّيْءَ بِبَعْضِ وَجْهِهِ.

وَإِذَا مَشَى فَكَأَنَّمَا يَتَقَلَّعُ فِي صَخْرٍ وَيَنْحَدِرُ فِي صَبَبٍ، يخطو تكفّيًا، وَيَمْشِي الْهُوَيْنَا بِغَيْرِ عَثَرٍ. وَالْهُوَيْنَا: تَقَارُبُ الْخُطَا، وَالْمَشْيُ عَلَى الْهَيْنَةِ يَبْدُرُ الْقَوْمَ إِذَا سَارَعَ إِلَى خَيْرٍ أَوْ مَشَى إِلَيْهِ، وَيَسُوقُهُمْ إِذَا لَمْ يُسَارِعْ إِلَى شَيْءٍ بِمَشْيَةِ الْهُوَيْنَا وَتَرَفُّعِهِ فِيهَا.

وَكَانَ، ﷺ، يَقُولُ: أَنَا أَشْبَهُ النَّاسِ بِأَبِي آدَمَ عليه السلام، وَكَانَ أَبِي إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ الرَّحْمَنِ أَشْبَهَ النَّاسِ بِي خَلْقًا وَخُلُقًا، ﷺ، وَعَلَى جَمِيعِ أَنْبِيَاءِ اللهِ.

Derim ki: Subayh b. Abdillah el-Ferğânî Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıflarıyla ilgili rivayet ettiği başka bir hadiste bu hadisin bazı lafızlarını zikretmiş ancak, lafızların açıklamalarının kime ait olduğunu zikretmemiştir. Ancak vasıflandırma ibareleri, bize rivayet olunan sahih ve meşhur hadislerle uyumludur.

Subayh b. Abdillah el-Ferğânî'nin, Abdulazîz b. Abdissamed kanalıyla Câfer b. Muhammed'den, o da babasından ve ayrıca Hişâm b. Urve'den, o da babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) boyu ne belli olacak kadar uzun ne de kısaydı, orta boyluydu. Yalnız yürüdüğü zaman orta boylu gözükürdü. Halk arasında yürürken ondan uzun denecek kimse yoktu. Uzun görünen iki kişi etrafına gelse, ancak omuz hizasında görülürlerdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İyiliğin tümü, orta boydadır"* derdi.[1]

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) beyaz tenliydi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) esmer değildi. Teninde ne kırmızılık, ne de sarılık yoktu. Sadece teninin güneş ve rüzgara maruz kalan kısmı kırmızı karışımı beyaz olurdu. Giysisiyle örtülü olan kısım ise bembeyazdı. Teninin güneşe ve rüzgara maruz kalan kısmını vasfederken kırmızıya çalan beyaz renkte olduğunu söyleyen doğru söylemiştir.

Yüzündeki teri inci gibiydi ve miskten daha güzel kokardı. Güzel saçlıydı ve saçları ne düz, ne kıvırcıktı dalgalıydı. Saçlarını tarakla taradığı zaman, âdeta ip gibi saçında tarak izi belli olurdu. Kâküllerini alnına doğru sarkıtınca Cibril gelip saçlarını ayırmasını söyledi ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yaptı.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saçları omuzlarına kadar ulaşırdı. Bazen de kulak yumuşağına kadar yetişirdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bazen saçlarını dört örgü yapardı ve sağ kulağını iki örgünün arasından çıkarırdı. Sol kulağını da diğer iki örgü arasından çıkarırdı. Kulakları siyah örgüler

---

[1] İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk* (1/333) ve Suyuti, *Hasâıs* (1/68).

arasında yıldız gibi bembeyaz gözükürdü. Başındaki akların çoğu kulaklarına yakın olan kısımdaydı.

Sakalındaki akların çoğu da çenesinin üst tarafındaydı. Beyaz saçlar, siyahlar arasında gümüş gibi parlardı. Bu saçlara koku sürülünce altın gibi parlarlardı.

İnsanların en güzel yüzlüsü, en nurlusuydu. Onu vasfeden herkes yüzünü dolunaya benzetmiştir. Onu vasfedenler şöyle derdi: "Dolunaya baktığımızda, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gözümüzde bundan daha güzeldir derdik." Beyaz tenliydi ve Ay gibi parlardı. Hoşnutluğu, kızgınlığı ve sevinci yüzünden belli olurdu. Razı olduğu veya sevindiği zaman yüzü ayna gibi olurdu. Kızdığı zaman ise yüzünün rengi değişir ve gözleri kızarırdı.

Şöyle derlerdi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) arkadaşı Ebû Bekr'in vasfettiği gibi şöyleydi:

Güvenilir seçilmiş, hayra çağırır

Dolunay gibi karanlığı yok etti.

Ömer b. el-Hattâb, çoğu zaman Züheyr b. Ebî Selmâ'nın Herim b. Sinân'a söylediği şu beyti söylerdi:

Beşerin dışında bir şey olsaydın

Geceyi aydınlatan dolunay olurdun.

Sonra Hz. Ömer ve bunu işiten: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) böyleydi. Ondan başkası böyle değildi" derdi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Mekke'den hicret ettiği zaman Hâşim oğulları onun için endişelenince halası Âtike binti Ebî Tâlib şöyle dedi:

Gözümden sicim gibi yaş akmaktadır

Hâşim oğullarından dolunay gibi olan Mürteza için

İyi, adil ve takvalı Mürteza için

Hilim ve akıl sahibi sadık ve uğurlu için

Fazilet sahibi olan ve akrabayı gözetmeye çağıran için.

Âtike şiirinde Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dolunaya benzetmiştir. Allah'ın nimetiyle halkın kalbine Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) muhabbeti düşmüştür. Âtike, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) böyle vasfederken kavminin dinindendi.

Alnı çok güzeldi. Saçları arasından alnı gözüktüğü zaman veya yüzünü halka gösterdiği zaman alnı kandil gibi parlardı.

Halk, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şair Hassân b. Sâbit'in şöyle dediği gibi olduğunu söylerdi:

Simsiyah saçları arasında alnı gözükünce

Yanan kandil gibi ışık saçar

Kim Ahmed gibidir veya olabilir!

O hakka destekçi, yoldan çıkana cezadır.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) alnı genişti ve kaşları düzenliydi.

Kaşlarının düzenli olması, hiçbir kılın diğerinden uzun olmamasıdır. Kaşlarının arası açıktı ve gümüş gibi parlardı. İki kaşı arasında, kızdığı zaman kabaran bir damar vardı.

Gözleri, iri ve siyahtı. Gözlerinde kırmızılık ta vardı. Kirpikleri uzun ve sıktı. Burun kemiğinin ortasında bir kavis vardı. Dişleri tarak dişleri gibi ayrıktı. Tebessüm ettiği zaman dişleri bulutlardan inen dolu tanesi gibi parlardı. Güldüğü zaman ise dişleri şimşek gibi parlardı. Hiç kimsenin dudakları onun dudakları gibi güzel değildi. Yanakları düzdü. Yüzü ne uzun, ne de tombuldu. Sakalı sıktı. Alt dudağının kenarındaki kılsız yerler inci gibi beyazdı.

Hiç kimsenin boynu onun boynu gibi güzel değildi. Boynu ne uzun, ne kısaydı. Boynunun güneşe maruz kalan kısmı gümüş ibrikten dökülen altın gibiydi. Boynunun giysi altında kalan kısmı ise dolunay gibiydi.

Geniş ve düz göğüslüydü ve göğsü dolunay gibi parlaktı. Göğsünden göbeğine kadar bir çizgi gibi kıllar uzanırdı. Göğsünde ve karnında başka kıl yoktu.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) karnında üç boğum vardı. Bunlardan birini izarı (peştamali) örter, diğer ikisi görünürdü. Başkası, izarının iki tanesini örttüğünü söylemiştir. Bu boğumlar ketenden daha beyaz ve yumuşaktı.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) omuzları genişti. Omuz, el ve ayak kemikleri iriydi.

Omuzları ve sırtı muhteşemdi. Sırtı genişti ve iki omuzu arasında peygamberlik mührü vardı. Bu mühür sağ omuzuna yakındı. Sarıya çalan siyah bir beni vardı ve bu benin etrafında at yelesi gibi kıllar vardı. Bazıları, peygamberlik mührünün omuzunun altında olduğunu söylemiştir.

Sırtı uzundu. Pazıları ve kolları kalındı. Mafsalları dolgun, kemikleri iriydi. Avuçları genişti ve parmakları gümüş gibiydi. Eli ipekten daha yumuşaktı. Kokuya dokunsa da dokunmasa da eli, attârın eli gibi güzel kokardı. Kişi onunla musafaha edince gün boyu kokusunu hissederdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elini bir çocuğun başına koyduğu kokudan belli olurdu.

Bacakları ve baldırları dolgun, ayakları iriydi. Bütün ayağıyla yere basardı. Şekil olarak mutedildi. Ömrünün sonuna doğru yaşlanmasına rağmen yaşlılık neredeyse kendisini etkilememişti. Bir yöne bakacağı zaman bütün vücuduyla o yöne dönerdi.

Yürüdüğü zaman bir kayadan iniyormuş gibi öne eğilerek yürürdü. Acele yürüyünce herkesi geçer, yavaş yürürken ise yanındakilerin ardından yürürdü.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle derdi: ***"Ben, insanlar arasında babam Âdem'e en çok benzeyenim. Babam Halilu'r-Rahman İbrâhîm yaratılış ve ahlâk olarak bana en çok benzeyendir."***

وأَخْبَرَنَاهُ عَالِيًا الْقَاضِي أَبُو عُمَرَ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدَةَ الْمِصِّيصِيُّ، مِنْ كِتَابِهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا صُبَيْحُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقُرَشِيُّ أَبُو مُحَمَّدٍ، قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ الْعَمِّيُّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عن أبيه، وهشام بن عروة، عن أبيه، عَنْ عَائِشَةَ، ، قَالَتْ: كَانَ مِنْ صِفَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بِالطَّوِيلِ الْبَائِنِ وَلَا الْمُشَذَّبِ الذَّاهِبِ، قَالَ: وَسَاقَ الْحَدِيثَ فِي صِفَتِهِ، ﷺ، بِهَذَا.

Bu hadis başka bir kanalla: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) boyu ne belli olacak kadar uzun, ne de kısaydı, orta boyluydu..." şeklinde başlayarak nakledilmiştir.

أخبرنا أبو عليٍّ: الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبارِيُّ، قال: أخبرنا عَبْدُ الله ابن عُمر بْنِ شوذب: أبو مُحَمَّدٍ بِوَاسِطِيٍّ، بها، قال: حدثنا شُعَيْبُ بْنُ أيوب الصَّرِيفِينِيُّ، قال: حدثنا أبو عاصم: الضَّحَّاكُ بْنُ مخلد، عَنْ عمر

بن سعيد بن أبي حسين، عن ابن أبي مليكة، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: صَلَّى بِنَا أَبُو بَكْرٍ، ﷺ، الْعَصْرَ، ثُمَّ خَرَجَ وَعَلِيٌّ يَمْشِيَانِ، فَرَأَى الْحَسَنَ يَلْعَبُ مَعَ الْغِلْمَانِ، فَأَخَذَهُ فَحَمَلَهُ عَلَى عُنُقِهِ. قَالَ: ثُمَّ قَالَ: بِأَبِي شَبِيهٌ بِالنَّبِي ... لَيْسَ شَبِيهًا بِعَلِي وَعَلِيٌّ، ﷺ، يَتَبَسَّمُ، أَوْ يَضْحَكُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ أَبِي عَاصِمٍ.

Ukbe b. el-Hâris der ki: Hz. Ebû Bekr bize ikindi namazını kıldırdıktan sonra Hz. Ali ile çıkıp yürümeye başladılar. Bu sırada Hz. Hasan'ın çocuklarla oynadığını görünce onu alıp omuzuna bindirdi ve şöyle dedi: "Annem babam sana feda olsun, Ali'ye değil de Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ne de çok benziyorsun."

Bu sırada Hz. Ali tebessüm ediyordu veya gülüyordu.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Âsım'dan rivayet etmiştir.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ شَوْذَبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ هَانِئِ بْنِ هَانِئٍ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: [كَانَ] الْحَسَنُ أَشْبَهُ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، مَا بَيْنَ الصَّدْرِ إِلَى الرَّأْسِ، وَالْحُسَيْنُ أَشْبَهَ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، مَا كَانَ أَسْفَلَ من ذلك .

Hz. Ali der ki: "Baş ile göğüs arası bakımından Hasan, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) daha çok benzer. Göğüsten aşağı kısımlar açısından da Hüseyin, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) daha çok benzer."[2]

---

[1] Buhârî, *menâkıb* 61(23) ve Ahmed (1/8).

[2] Tirmizî (3779) ve Ahmed (1/99).

بَابُ ذِكْرِ أَخْبَارٍ رُوِيَتْ فِي شَمَائِلِهِ وَأَخْلَاقِهِ عَلَى طَرِيقِ الِاخْتِصَارِ [تَشْهَدُ] لِمَا رَوَيْنَا فِي حَدِيثِ هِنْدِ بْنِ أَبِي هَالَةَ بِالصِّحَّةِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Şemâili ve Ahlâkıyla İlgili, Hind b. Ebî Hâle'nin Sahih Hadisine Şahitlik Eden ve Muhtasar .Olarak Rivayet Edilen Hadisler

وَقَدْ قَالَ اللهُ ﴿وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

Yüce Allah şöyle buyurdu: **"Şüphesiz sen büyük bir ahlâka sahipsindir."**[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ الْعَبْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَبِي أَوْفَى ، عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ أَنَّهُ قَالَ لِعَائِشَةَ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، أَخْبِرِينِي عَنْ خُلُقِ رسول الله، ﷺ، فَقَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَتْ: فَإِنَّ خُلُقَ رَسُولِ الله، ﷺ، كَانَ الْقُرْآنَ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بشر .

Sa'd b. Hişâm der ki: Hz. Âişe'ye: "Ey müminlerin annesi! Bana Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkından bahset" deyince Hz. Âişe: "Kur'ân okumuyor musun?" karşılığını verdi. Ben: "Evet, okuyorum" deyince ise: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkı Kur'ân'dı" dedi.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Muhammed b. Bişr'den rivayet etmiştir.[2]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ الْفَقِيهُ، بِبُخَارَى، قَالَ: حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ أُنَيْفٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ بَابَنُوسَ قَالَ:

---

[1] Kalem Sur. 4

[2] Müslim, *salat* 18(139), Ebû Dâvud (1342), İbn Mâce (2333), Hâkim, *Müstedrek* (2/499), İbn Hibban (466) ve Ahmed (6/54, 91, 111).

قُلْنَا لِعَائِشَةَ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، كَيْفَ كَانَ خُلُقُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ؟ قَالَتْ: كَانَ خُلُقُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، الْقُرْآنَ. ثُمَّ قَالَتْ: تَقْرَأُ سُورَةَ الْمُؤْمِنِينَ؟ اقْرَأْ: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ إِلَى الْعَشْرِ حَتَّى بَلَغَ الْعَشْرَ، فَقَالَتْ: هَكَذَا كَانَ خُلُقُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ .

Yezîd b. Bâbnûs der ki: Hz. Âişe'ye: "Ey müminlerin annesi! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkı nasıldı?" diye sorduğumuzda Hz. Âişe: "Onun ahlâkı Kur'ân'dı" dedi. Sonra: "Müminin Sûresini okumuyor musun?" deyip **"Müminler saadete ermişlerdir..."**[1] âyetinden başlayarak sûrenin ilk on âyetini okudu. Sonra: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkı böyleydi" dedi.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ ابن جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ. حدثنا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ وَاقِدٍ، عَنْ بُسْرِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَقَالَتْ: كَانَ خُلُقُهُ القرآن: يَرْضَى لِرِضَاهُ وَيَسْخَطُ لِسَخَطِهِ.

Ebu'd-Derdâ der ki. Hz. Âişe'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkını sorduğumda: "Onun ahlâkı Kur'ân'dı. Onun razı olduğuna razı olur, kızdığına kızardı" cevabını verdi.

وأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الزَّعْفَرَانِيُّ- يَعْنِي الْحَسَنَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ- قَالَ: حَدَّثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ فُضَيْلِ بْنِ مَرْزُوقٍ، عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ فِي قَوْلِهِ ﷻ : ﴿وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ قَالَ: أَدَبُ الْقُرْآنِ.

Fudayl b. Merzûk'un bildirdiğine göre Atiyye el-Avfî: **"Şüphesiz sen büyük bir ahlâka sahipsindir"**[3] âyetini: "Âyette kastedilen ahlâk, Kur'ân ahlâkıdır" şeklinde açıklamıştır.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ: الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرِ بْنِ دَاسَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ السِّجِسْتَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الطُّفَاوِيُّ،

---

[1] Müminûn Sur. 1-10

[2] Hâkim, *Müstedrek* (2/392).

[3] Kalem Sur. 4

عن هشام ابن عُرْوَةَ، عَنْ أبيه، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ فِي قَوْلِهِ، ﷻ: ﴿خُذِ الْعَفْوَ﴾. قَالَ: أُمِرَ نَبِيُّ اللهِ، ﷺ، أَنْ يَأْخُذَ الْعَفْوَ مِنْ أَخْلَاقِ النَّاسِ.

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ.

Hişâm b. Urve'nin babasından bildirdiğine göre Abdullah b. ez-Zübeyr: **"Sen af yolunu tut, bağışla..."**[1] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Yüce Allah, Peygamber'ine, insanların huyları konusunda af yolunu tutmayı emretmiştir."

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Usâme kanalıyla Hişâm'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جعفر، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ (ح). وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ مُحَمَّدٍ الذُّهْلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ، ﷺ، أَنَّهَا قَالَتْ: مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا، مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، لِنَفْسِهِ، إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللهِ ﷻ.

زَادَ الْقَطَّانُ فِي رِوَايَتِهِ: فَيَنْتَقِمَ لِلَّهِ بِهَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مسلمة الْقَعْنَبِيِّ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى.

Urve b. ez-Zübeyr'in bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne zaman iki şey arasında muhayyer bırakıldıysa, günah olmadıkça en kolay olanı tercih ederdi. O şey günahsa, insanlar arasında ondan en çok uzak duran o olurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'ın hürmet edilmesini emrettiği şeylerin çiğnenmesi dışında kendi nefsi için hiç bir zaman intikam almadı."

Kattân, rivayetinde: "Sadece Allah için intikam alırdı" ibaresini eklemiştir.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebî'den; Müslim ise Yahya b. Yahya'dan rivayet etmiştir.[2]

---

[1] A'râf Sur. 199

[2] Buhâri, *menâkıb* (23), Müslim, *fadâil* 20 (77) ve Ahmed (6/85, 113, 114, 116, 130, 209, 223, 235, 262).

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا إبراهيم بن أبي طالب، قال: حدثنا عبد الهاري، قال: حدثنا أبو أسامة، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، بِيَدِهِ شَيْئًا قَطُّ: لَا امْرَأَةً وَلَا خَادِمًا، إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَلَا نيل منه شيء قط فَيَنْتَقِمَ مِنْ صَاحِبِهِ، إِلَّا أَنْ يُنْتَهَكَ شَيْءٌ مِنْ مَحَارِمِ اللهِ ﷻ، فَيَنْتَقِمَ لِلَّهِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ .

Hişâm b. Urve'nin, babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hiçbir kadına ve hizmetçiye vurmadı. Allah yolunda cihad etmekten başka hiç bir şeye eliyle vurmadı. Allah'ın hürmet edilmesini emrettiği şeylerin çiğnenmesi dışında kendi nefsi için hiç bir zaman intikam almadı. O, sadece Allah için intikam alırdı."

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Kureyb kanalıyla Ebû Usâme'den rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا أبو طاهر، الفقيه، قال: أخبرنا أبو محمد: حاجب بن أحمد، قال: حدثنا محمد بن حماد الأبيوردي، قال: حدثنا أبو معاوية، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، ضَرَبَ خَادِمًا لَهُ قَطُّ، وَلَا ضَرَبَ امْرَأَةً لَهُ قَطُّ، وَلَا ضَرَبَ بِيَدِهِ شَيْئًا قَطُّ، إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَلَا نيل مِنْهُ شَيْءٌ قَطُّ فَيَنْتَقِمَ مِنْ صَاحِبِهِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ لِلَّهِ ﷻ، فَإِذَا كَانَ لِلَّهِ انْتَقَمَ لَهُ. وَلَا عُرِضَ عَلَيْهِ أَمْرَانِ إِلَّا أَخَذَ الَّذِي هُوَ أَيْسَرُ حَتَّى يَكُونَ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ .

Hişâm b. Urve'nin, babasından bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hiçbir hanımına ve hizmetçisine vurduğunu görmedim. Allah yolunda cihad etmekten başka hiç bir şeye eliyle vurmadı. Allah'ın hürmet edilmesini emrettiği şeylerin çiğnenmesi dışında kendi nefsi için hiç bir zaman intikam almadı. O, sadece Allah için intikam alırdı. O ne zaman iki şey arasında muhayyer bırakıldıysa, günah olmadıkça en kolay

---

[1] Müslim, *fadâil* 20(79).

olanı tercih ederdi. O şey günahsa, insanlar arasında ondan en çok uzak duran o olurdu."

Müslim bunu Ebû Kureyb kanalıyla Ebû Muâviye'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَتْحِ هِلَالُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْحَفَّارُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَيَّاشٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَشْعَثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: لَقَدْ خَدَمْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، عَشْرَ سِنِينَ، فَوَاللهِ مَا قَالَ لِي أُفٍّ قَطُّ، وَلَا قَالَ لِشَيْءٍ فَعَلْتُهُ: لِمَ فَعَلْتَ كَذَا؟ وَلَا لِشَيْءٍ لَمْ أَفْعَلْهُ: أَلَا فَعَلْتَ كَذَا.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَنْصُورٍ، وَأَبِي الرَّبِيعِ عَنْ حَمَّادٍ .

Enes der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) on yıl hizmet ettim ve bu sırada bir defa bile bana: *"Öf"* demedi. *"Neden bunu yaptın"* veya *"Neden şöyle yapmadın"* da demedi.

Müslim bu hadisi Saîd b. Mansûr ile Ebu'r-Rebî' kanalıyla Hammâd'dan rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا، وَكَانَ لِي أَخٌ يُقَالُ لَهُ: أَبُو عُمَيْرٍ - أَحْسَبُهُ قَالَ: كَانَ فَطِيمًا- قَالَ: فَكَانَ إِذَا جَاءَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَرَآهُ قَالَ: يَا أَبَا عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ؟ قَالَ: فَكَانَ يَلْعَبُ بِهِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ شَيْبَانَ بْنِ فَرُّوخَ .

Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların en güzel ahlâklısıydı. Ebû Umeyr adında bir kardeşim vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gelip onu görünce: *"Ey Ebû Umeyr! Nuğeyr ne yaptı?"* derdi. Nuğeyr, kardeşimin oynadığı bir kuştu.

Müslim bu hadisi Şeybân b. Ferrûh'tan rivayet etmiştir.[3]

---

[1] Müslim, *fadâil* (43).

[2] Müslim, *fadâil* 13(51)).

[3] Buhârî, *edeb* (81) Müslim, *edeb* 5(30), Ebû Dâvud (4969), Tirmizî (333), İbn

أخبرنا أبو الحسن بن الفضل القطان، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا سليمان بن حرب، وسعيد، قالا: حدثنا حماد، عن ثابت، عن أنسٍ، قالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مِنْ أَجْمَلِ النَّاسِ، وَمِنْ أَجْوَدِ النَّاسِ، وَمِنْ أشجع الناس.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَنْصُورٍ

Enes der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların en güzeli, en cömerdi ve en cesuruydu."

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Süleymân b. Harb'dan; Müslim ise Saîd b. Mansûr'dan rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَرْبِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ العوفي، قَالَ: حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ (ح) . وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، وَاللَّفْظُ لَهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أبو حامد ابن بِلَالٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ أَنَسٌ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، سَبَّابًا، وَلَا فَحَّاشًا، وَلَا لَعَّانًا، كَانَ يَقُولُ لِأَحَدِنَا عند المعتبة: ماله؟ تَرِبَتْ جَبِينُهُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ.

Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sövmez, kötü söz söylemez ve lanet etmezdi. Birimizi kınayacağı zaman: *"Alnı toprak olasının neyi var?"* derdi.

Buhârî bunu Muhammed b. Sinân'dan rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ الْعَامِرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نمير، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا، وَإِنَّهُ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ خِيَارَكُمْ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا .

Mâce (3720) ve Ahmed (3/115, 119, 171, 188, 190, 201, 212, 223).

[1] Buhâri, *cihad* (82), Müslim, *fadâil* 11(48) ve Ahmed (3/147, 185, 271).

[2] Buhâri, *edeb* (44) ve Ahmed (3/144).

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ وَأَخْرَجَاهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الأَعْمَشِ.

Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kötü söz söylemez ve kimseye kötü davranmaz: *"Sizin en hayırlınız ahlâkı en güzel olanınızdır"* derdi.[1]

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Abdillah b. Numeyr kanalıyla babasından, Buhârî ve Müslim ise başka bir yolla A'meş'ten rivayet etmiştir.

وحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْجَدَلِيَّ، يَقُولُ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ ، عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ؟ فَقَالَتْ: لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا، وَلَا سَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ، وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ، وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ- أَوْ قَالَتْ: يَعْفُو وَيَغْفِرُ- شَكَّ أَبُو دَاوُدَ .

Ebû Abdillah el-Cedelî der ki: Hz. Âişe'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkını sorduğumda şöyle cevap verdi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kötü söz söylemez ve kimseye kötü davranmaz, çarşılarda bağırıp çağırarak konuşmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermez, affedip bağışlardı."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ النَّحْوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا آدَمُ، وَعَاصِمُ ابْنُ عَلِيٍّ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحٌ، مَوْلَى التَّوْأَمَةِ، قَالَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَنْعَتُ النَّبِيَّ، ﷺ، فَقَالَ: كَانَ يُقْبِلُ جَمِيعًا وَيُدْبِرُ جَمِيعًا، بِأَبِي وَأُمِّي، وَلَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا، وَلَا سَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ. زَادَ آدَمُ: وَلَمْ أَرَ مِثْلَهُ قَبْلَهُ وَلَمْ أَرَ بَعْدَهُ.

Tev'eme'nin azatlısı Sâlih'in bildirdiğine göre Ebû Hureyre, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) vasfederken şöyle dedi: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir tarafa yönelirken bütün vücudu ile yönelirdi. Dönerken de aynı şekilde

---

[1] Buhâri, *menâkıb* (23), Müslim, *fadâil* 16(68), Tirmizî (1975) ve Ahmed (2/161, 6/174).

[2] Ahmed (6/236).

vücudunun tümü ile dönerdi. Anam babam ona feda olsun, o kötü söz söylemez ve kötü davranmaz, çarşılarda bağırıp çağırarak konuşmaz, münakaşa etmezdi."

Âdem: "Ne ondan önce, ne sonra onun gibisini görmedim" ibaresini ilave etmiştir.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالا: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا هارون بن سليمان الأصبهاني، قال: حدثنا عبد الرحمن بن مهدي، عن شعبة، عن قتادة، قال: سمعت عبد الله بن أبي عتبة، يقول: سمعت أبا سعيد الخدري، يقول: كان رسول الله، ﷺ، أشد حياء من العذراء في خدرها، وكان إذا كره شيئا عرفناه في وجهه.

رواه البخاري في الصحيح، عن بندار. ورواه مسلم، عن زهير بن حرب، وغيره، كلهم عن عبد الرحمن بن مهدي.

Abdullah b. Ebî Utbe der ki: Ebû Saîd el-Hudrî'nin: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çadırında bulunan bakire bir kızdan daha utangaç idi. Bir şey hoşuna gitmediği zaman bunu onun yüzünden anlardık" dediğini işittim.[1]

Buhârî bu hadisi Bundâr'dan, Müslim ise Züheyr b. Harb ve başkasından, hepsi de Abdurrahman b. Mehdî'den rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو علي: الحسين بن محمد الروذباري، قال: أخبرنا أبو بكر بن داسة، قال: حدثنا أبو داود، قال: حدثنا عبيد الله بن عمر بن ميسرة، قال: حدثنا حماد بن زيد، قال: حدثنا سلم العلوي، عن أنس أن رجلا دخل على رسول الله، ﷺ، وعليه أثر صفرة- وكان رسول الله، ﷺ، قلما يواجه رجلا في وجهه بشيء يكرهه- فلما خرج، قال: لو أمرتم هذا أن يغسل ذا عنه.

Selm el-Alevî'nin Enes'ten bildirdiğine göre bir adam üzerinde safran izi olduğu halde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) birinde gördüğü hoşlanmadığı bir şeyi nadiren onun yüzüne söylediği için adam çıkınca: ***"Bu adama üzerindeki bu safranı yıkamasını söyleseniz"*** buyurdu.

---

[1] Buhârî, *menâkıb* (23), Müslim, *fadâil* 16(67) ve Ahmed (3/77, 79, 88, 91, 92).

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَأَبُو سَعِيدٍ: مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا الْحِمَّانِيُّ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، [حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ] قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ، قالت: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ، إِذَا بَلَغَهُ عَنِ الرَّجُلِ الشَّيْءُ لَمْ يَقُلْ: مَا بَالُ فُلَانٍ يَقُولُ؟ وَلَكِنْ يَقُولُ: مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَقُولُونَ كَذَا وَكَذَا .

لَفْظُ حَدِيثِ عُثْمَانَ. وَفِي رِوَايَةِ الْعَبَّاسِ: إِذَا بَلَغَهُ الشَّيْءُ عَنِ الرَّجُلِ لَمْ يَقُلْ كَذَا وَكَذَا. ثُمَّ ذَكَرَهُ.

Mesrûk'un bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle dedi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir adam hakkında hoşlanmadığı bir şey işitince: *"Falana ne oluyor da şöyle diyor"* demez: *"Bazılarına ne oluyor da şöyle şöyle diyorlar"* derdi. Hadisin lafzı Osmân'a aittir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَخْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَسْفَاطِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، وَعَلَيْهِ بُرْدٌ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَدْرَكَهُ أَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَ بِرِدَائِهِ جَبْذًا شَدِيدًا، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عَاتِقِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَدْ أَثَّرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ جَبْذَتِهِ. ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ مُرْ لِيَ مِنْ مَالِ اللهِ الَّذِي عِنْدَكَ. قَالَ: فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَضَحِكَ، ثُمَّ أَمَرَ له بعطاء .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنِ ابْنِ أَبِي أُوَيْسٍ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ مَالِكٍ.

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber yürüyordum. Üzerinde kenarları sert ve kalın bir giysi vardı. Bir bedevi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yetişerek giysisini sertçe çekti. Giysinin boynuna gelen kısmına baktım, bedevinin sertçe çekmesinden dolayı kenarı boynunda iz bırakmıştı. Bedevi: "Ey Muhammed! Elinde bulunan Allah'a ait mallardan bana da verilmesini söyle" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bedeviye dönüp güldü. Sonra da ona bir şeyler verilmesini emretti.[1]

---

[1] Buhâri, *salat* (19), Müslim, *zekat* 44(128) ve Ahmed (3/153, 210).

Buhârî bu hadisi İbn Ebî Üveys'ten, Müslim ise başka bir yolla Mâlik'ten rivayet etmiştir.

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا عبيد الله بن موسى، عن شيبان، عن الأعمش، عن ثمامة بن عقبة عن زيد بن أرقم، قال: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الأَنصَارِ يَدْخُلُ عَلَى النَّبِيِّ، ﷺ، وَيَأْتَمِنُهُ ، وَأَنَّهُ عَقَدَ لَهُ عُقَدًا فَأَلْقَاهُ فِي بِئْرٍ، فَصَدَعَ ذَلِكَ النَّبِيَّ، ﷺ، فَأَتَاهُ مَلَكَانِ يَعُودَانِهِ، فَأَخْبَرَاهُ أَنَّ فُلَانًا عَقَدَ لَهُ عُقَدًا، وَهِيَ فِي بِئْرِ بَنِي فُلَانٍ، وَلَقَدِ اصْفَرَّ الْمَاءُ مِنْ شِدَّةِ عُقَدِهِ. فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ، ﷺ، فَاسْتَخْرَجَ الْعُقَدَ فَوَجَدَ الْمَاءَ قَدِ اصْفَرَّ فَحَلَّ الْعُقَدَ، وَنَامَ النبي، ﷺ، فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ بَعْدَ ذَلِكَ يَدْخُلُ عَلَى النَّبِيِّ، ﷺ، فَمَا رَأَيْتُهُ فِي وَجْهِ النَّبِيِّ، ﷺ، حَتَّى مَاتَ .

Zeyd b. Erkam anlatıyor: Devamlı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına giren ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine güvendiği Ensâr'dan bir adam vardı. Bu adam birkaç düğüm atarak Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sihir yapıp bunu bir kuyuya attı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) (bu sihirden dolayı) rahatsızlanınca kendisini iki melek ziyaret ederek sihir yapan kişinin kim olduğunu, sihrin hangi kuyuda olduğunu ve sihirden dolayı kuyunun suyunun sarardığını ona söylediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adam gönderip o düğümleri kuyudan çıkarttı. Suyun sararmış olduğunu gördüler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) düğümleri çözdükten sonra uyudu. Daha sonra aynı adamın Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girmeye devam ettiğini gördüm. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona bu yaptığından dolayı hiçbir şey demedi.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ [الْقَطَّانُ] ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عِمْرَانُ ابن زَيْدٍ، أَبُو يَحْيَى الْمُلَائِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدٌ الْعَمِّيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، إِذَا صَافَحَ، أَوْ صَافَحَهُ الرَّجُلُ، لَا يَنْزِعُ يَدَهُ مِنْ يَدِهِ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ يَنْزِعُ، وَإِنِ اسْتَقْبَلَهُ بِوَجْهِهِ لَا يَصْرِفُهُ عَنْهُ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ يَنْصَرِفُ، وَلَمْ يُرَ مُقَدِّمًا رُكْبَتَهُ بَيْنَ يَدَيْ جَلِيسٍ لَهُ .

Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) biriyle musafaha edince veya biri kendisiyle musafaha edince, adam elini çekmeden kendisi

---

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (2/199) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/38-39).

çekmezdi. o kimse yüzünü çevirmeden Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünü ondan çevirmezdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), beraber oturduğu bir kimsenin önüne ayaklarını uzattığı görülmemiştir."

أخبرنا أبو محمد: عبد اللهِ بْنُ يُوسُفَ الأَصْبَهانِيُّ، قَالَ: أَخبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيادٍ البَصْرِيُّ، قالَ: أَخبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّبَّاحُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو قَطَنٍ. (ح) وأَخبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أَخبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو قَطَنٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَا رَأَيْتُ رَجُلًا قَطُّ الْتَقَمَ أُذُنَ النَّبِيِّ، ﷺ، فَيُنَحِّي رَأْسَهُ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِي يُنَحِّي رَأْسَهُ. ومَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، أَخَذَ بِيَدِ رَجُلٍ فَيَتْرُكَ يده حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِي يَدَعُ يَدَهُ . لَفْظُ حَدِيثِ الأَصْبَهانِيِّ.

Enes b. Mâlik der ki: "Gizlice bir şey söylemek için ağzını Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kulağına yaklaştıran kişi başını Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) uzaklaştırmadıkça Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) başını ondan uzaklaştırmazdı. Yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elini tutan kişi onun elini bırakmadıkça Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) elini bırakmazdı."[1] Hadisin lafzı Isbehânî'ye aittir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الطَّرَسُوسِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ النَّسَائِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ يُوسُفَ ابْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، إِذَا جَلَسَ يَتَحَدَّثُ كَثِيرًا يَرْفَعُ طَرْفَهُ إِلَى السَّمَاءِ .

Yusuf b. Abdillah b. Selâm'ın bildirdiğine göre babası şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) uzun süre sohbet edeceği zaman gözlerini sık sık semaya çevirirdi."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الأَعْمَشِ، قَالَ: أَظُنُّ أَبَا حَازِمٍ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: «مَا عَابَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، طَعَامًا قَطُّ، إِنِ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ، وَإِلَّا تَرَكَهُ» .

---

[1] Ebû Dâvud (4794).

[2] Ebû Dâvud (4837).

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ وَشُعْبَةَ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ الثَّوْرِيِّ، وَزُهَيْرِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، وَجَرِيرٍ، وَأَبِي مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، مِنْ غَيْرِ شَكٍّ.

Ebû Hâzım'ın bildirdiğine göre Ebû Hureyre şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hiçbir yemekte kusur aramazdı. İsteği varsa yer, yoksa yemezdi."[1]

Buhârî, *Sahîh*'te Süfyân ve Şu'be kanalıyla ve Müslim ise Sevrî, Zuheyr b. Muâviye, Cerîr ve Ebû Muâviye kanalıyla; hepsi A'meş'ten, o da Ebû Hâzım'dan, o da Ebû Hureyre'den rivayet ettiler.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى بْن نَصْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ: أَنَّ أَبَا النَّضْرِ حَدَّثَهُ. (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَصْبَغُ ابن الْفَرَجِ، وَيَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو النَّضْرِ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَطُّ مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ، إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ.

زَادَ يَحْيَى بْنُ نَصْرٍ فِي رِوَايَتِهِ: قَالَتْ: وَكَانَ إِذَا رَأَى غَيْمًا أَوْ رِيحًا عُرِفَ فِي وَجْهِهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! النَّاسُ إِذَا رَأَوَا الْغَيْمَ فَرِحُوا رَجَاءَ أَنْ يَكُونَ فِيهِ الْمَطَرُ، وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتَهُ عُرِفَ فِي وَجْهِكَ الْكَرَاهِيَةُ، قَالَ: يَا عَائِشَةُ، وَمَا يُؤَمِّنُنِي أَنْ يَكُونَ فِيهِ عَذَابٌ؟ قَدْ عُذِّبَ قَوْمٌ بِالرِّيحِ، وَقَدْ أَتَى قَوْمًا الْعَذَابُ. وَتَلَا رَسُولُ الله، ﷺ. ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عارِضاً مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قالُوا هَذَا عارِضٌ مُمْطِرُنا﴾ الْآيَةَ .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سُلَيْمَانَ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ هَارُونَ بْنِ مَعْرُوفٍ، وَغَيْرِهِ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ .

Süleymân b. Yesâr'ın bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), ağzının içi görülecek kadar güldüğünü görmüş değilim. Onun gülmesi tebessümden ibaretti."

---

[1] Buhârı (6/566, 9/547) ve Müslim (188/1633).

Yahya b. Nasr'ın rivayetinde şu ilave vardır: "Bir bulut veya rüzgar gördüğü zaman da bunun etkisi hemen yüzüne yansırdı. Bir defasında ona: "Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlar bir bulut gördükleri zaman yağmur da getirir ümidiyle sevinirler. Oysa bakıyorum da sen bulut gördüğün zaman bundan hoşlanmadığın yüzünden okunabiliyor" dediğimde şu karşılığı verdi: *"Ey Âişe! Gelen bulutun azap da getirmediği konusunda bana kim güvence verebilir? Zira rüzgarla azaba maruz kalan topluluk da olmuştu."* Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): **"Azabı da getiren bulutu gördüklerinde: «Bu, bize yağmur yağdıracak bir buluttur» demişlerdi"**[1] âyetini okudu.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Yahya b. Süleymân'dan, Müslim ise Harun b. Ma'rûf ve başkasından, İbn Vehb'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، قَالَ: قُلْتُ لِجَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ: أَكُنْتَ تُجَالِسُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ كَثِيرًا، كَانَ لَا يَقُومُ مِنْ مُصَلَّاهُ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، فَإِذَا طَلَعَتْ قَامَ. وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ فَيَضْحَكُونَ، وَيَتَبَسَّمُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى .

Simâk b. Harb der ki: Câbir b. Semure'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber oturur muydun?" diye sorduğumda şöyle cevap verdi: "Evet, çok otururdum. (Sabah namazından sonra) namaz kıldığı namazgâhından, güneş doğmadan kalkmazdı. Güneş doğunca da kalkardı. Bu sırada Cahiliye döneminden bahsedip gülerler, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ise tebessüm ederdi."

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Yahya b. Yahya'dan rivayet etmiştir.[3]

---

[1] **Ahkâf Sur. 24**

[2] **Buhâri, *tefsir* (2), Müslim, *istiska* 3(16), Ebû Dâvud (5098) ve Ahmed (6/66).**

[3] Müslim, *salat* 52(286).

حدثنا أبو بكر بن فورك- رحمه الله- قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر بن أحمد، قال: حدثنا يونس بن حبيب، قال: أخبرنا داود، قال: حدثنا شريك، وقيس، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، قالَ: قُلْتُ: لِجابر بن سمرة: أَكُنْتَ تُجَالِسُ النبي، ﷺ؟ قالَ: نَعَمْ، كَانَ طَوِيلَ الصَّمْتِ، قَلِيلَ الضَّحِكِ. وَكَانَ أَصْحَابُهُ رُبَّمَا تَنَاشَدُوا عِنْدَهُ الشِّعْرَ وَالشَّيْءَ مِنْ أُمُورِهِمْ، فَيَضْحَكُونَ، وَرُبَّمَا يَتَبَسَّمُ.

Simâk b. Harb der ki: Câbir b. Semure'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber oturur muydun?" diye sorduğumda şöyle cevap verdi: "Evet, çok otururdum. Uzun süre suskun kalır, az gülerdi. Bazen sahabe onun yanında şiirler söyler veya başka şey anlatıp gülerlerdi, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ise tebessüm ederdi.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو سعيد بن أبي عَمْرٍو، قالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ أَبِي الْوَلِيدِ: أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ خَارِجَةَ أَخْبَرَهُ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ: أَنَّ نَفَرًا دَخَلُوا عَلَى أَبِيهِ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، فَقَالُوا: حَدِّثْنَا عَنْ بَعْضِ أَخْلَاقِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ. فَقَالَ: كُنْتُ جَارَهُ، فَكَانَ إِذَا نَزَلَ الْوَحْيُ بَعَثَ إِلَيَّ فَآتِيهُ فَأَكْتُبُ الْوَحْيَ، وَكُنَّا إِذَا ذَكَرْنَا الدُّنْيَا ذَكَرَهَا مَعَنَا، وَإِذَا ذَكَرْنَا الْآخِرَةَ ذَكَرَهَا مَعَنَا، وَإِذَا ذَكَرْنَا الطَّعَامَ ذَكَرَهُ مَعَنَا. فَكُلُّ هَذَا نُحَدِّثُكُمْ عَنْهُ.

Hârice b. Zeyd'in bildirdiğine göre bir grup babası Zeyd'in yanına girip: "Bize Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkından bahset" dediler. Zeyd onlara şöyle karşılık verdi: "Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) komşusuydum. Vahiy geldiği zaman beni çağırır ve ben de yanına gidip vahyi yazardım. Biz dünyadan bahsedince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de bizimle birlikte dünyadan bahsederdi. Biz âhiretten bahsedince de o da bizimle beraber âhiretten bahsederdi. Yemekten bahsedince o da yemekten bahsederdi. Biz Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bütün bu hallerini size naklediyoruz."

أخبرنا أبو محمد: عبد الله بن يوسف الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سعيد ابن الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الحسن بن محمد الزعفراني، قَالَ: حَدَّثَنَا عمرو بن محمد الْعَنْقَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إسرائيل، عَنْ أَبِي إسحاق، عن حارثة بن مضرب، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ اتَّقَيْنَا الْمُشْرِكِينَ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَكَانَ أَشَدَّ النَّاسِ بَأْسًا.

قال وحدثنا الحسن، قال: حدثنا شبابة، قال: حدثنا إسرائيل. فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، وَزَادَ فِيهِ: وما كان أحدٌ أقربَ إلى الْمُشْرِكِينَ مِنْهُ.

Hz. Ali der ki: "Bedir günü Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip korunuyorduk. O, savaş meydanında insanların en çetiniydi."[1]

Bu hadis başka bir kanalla: "...ve müşriklere ondan daha çok yaklaşanı yoktu" ilavesiyle nakledilmiştir.

أخبرنا أبو الحسن: عليُّ بنُ محمدٍ المقرئ، قال: أخبرنا الحسنُ بنُ محمدِ بنِ إسحاق، قال: حدثنا يوسفُ بنُ يعقوبَ القاضي، قال: حدثنا أبو الربيع، قال: حدثنا حمادُ بنُ زيدٍ، قال: حدثنا ثابتٌ، عَنْ أنسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ، ﷺ، أَحْسَنَ النَّاسِ وَجْهًا، وَأَجْوَدَ النَّاسِ، وَأَشْجَعَ النَّاسِ، وَلَقَدْ فَزِعَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ لَيْلَةً فَرَكِبَ فَرَسًا لِأَبِي طَلْحَةَ عُرْيًا ، فَخَرَجَ النَّاسُ فَإِذَا هُمْ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، قد سبقهم إلى الصوت، قَدِ اسْتَبْرَأَ الْخَبَرَ، وَهُوَ يَقُولُ: لَنْ تُرَاعُوا. وَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ: لَقَدْ وَجَدْنَا بَحْرًا، أَوْ إِنَّهُ لَبَحْرٌ .

قَالَ حَمَّادٌ: وَحَدَّثَنِي ثَابِتٌ، أَوْ بَلَغَنِي عَنْهُ، قَالَ: فَمَا سُبِقَ ذَلِكَ الْفَرَسُ بَعْدَ ذَلِكَ. قَالَ: وَكَانَ فَرَسًا يُبَطَّأُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ، وَغَيْرِهِ. كُلُّهُمْ عَنْ حَمَّادٍ.

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların en güzel yüzlüsü, en cömerdi ve en cesuruydu. Medine halkı (bir sesten) korkunca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Talha'nın eğersiz bir atına binip gitmişti. Halk dışarı çıkınca Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerinden önce sesin geldiği yere gidip sesin sebebini öğrenip dönmüştü. Dönünce de: ***"Korkmayın. Bu atı derya gibi bulduk"*** buyurdu.

Hammâd der ki: Sâbit: "Bu at, daha önce çok yavaş giderdi. Bu olaydan sonra bu atı hiçbir at geçemedi" demiştir.

Buhârî, bu hadisi *Sahîh*'te Süleymân b. Harb'den, Müslim ise Ebu'r-Rebî ve başkası kanalıyla Hammâd'dan rivayet etmiştir.

---

[1] Ahmed (1/86).

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سفيان ابن سعيد، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ المنكدر، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، لَمْ يُسْأَلْ شَيْئًا قَطُّ، فَقَالَ: لَا .

Câbir der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisinden istenen hiçbir şey için: *"Hayır"* dememiştir.[1]

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Kesîr'den, Müslim ise başka bir yolla Süfyan es-Sevrî'den rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو عبد الله الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَلِيمٍ الْمَرْوَزِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْمُوَجِّهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدَانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ، عليه السلام [وَكَانَ جِبْرِيلُ عليه السلام] يَلْقَاهُ كُلَّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ الْقُرْآنَ. قَالَ: فَرَسُولُ اللهِ ، ﷺ، أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنَ الريح المرسلة .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدَانَ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ.

İbn Abbâs dedi ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanların en cömerdi idi. En fazla cömert olduğu zamanlar Ramazan ayında Cibrîl ile buluştuğu zamanlardır. Cibrîl her gece gelip kendisine Kur'ân'ı öğretirdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) esen rüzgardan bile daha cömertti.[2]

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Abdân'dan, Müslim ise Ebû Kureyb kanalıyla Abdullah b. el-Mübârek'ten rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: عَبْدُ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ الْكِرْمَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ الْكِرْمَانِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: مَا سُئِلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَلَى الْإِسْلَامِ شَيْئًا قَطُّ إِلَّا أَعْطَاهُ. فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَسَأَلَهُ، فَأَمَرَ لَهُ بِغَنَمٍ بَيْنَ جَبَلَيْنِ. فَأَتَى قَوْمَهُ فَقَالَ: أَسْلِمُوا، فَإِنَّ مُحَمَّدًا يُعْطِي عَطَاءَ مَنْ لَا يَخَافُ الْفَاقَةَ.

---

[1] Buhâri, *edeb* (78).

[2] Buhâri, *edeb (39)*

رواه مسلم في الصحيح، عن عاصم بن النضر، عن خالد بن الحارث.

Mûsa b. Enes'in bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) İslam için kendisinden ne istenirse verirdi. Bir adam gelip ondan bir şeyler isteyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) adama iki dağ arasını dolduran bir koyun sürüsünü verdi. Adam da kavmine gidip: "Müslüman olun; çünkü Muhammed fakirlik korkusu duymadan veriyor" demiştir.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Âsım b. en-Nadr kanalıyla Hâlid b. el-Hâris'ten rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا أبو الحسين: علي بن محمد أحمد بن عبدان، أخبرنا، محمد بن أحمد بن محمويه العسكري، حدثنا جعفر بن محمد القلانسي، قال: حدثنا آدم، قال: حدثنا شعبة، عن الحكم، عن إبراهيم، عن الأسود، قال: سألت عائشة: ما كان رسول الله، ﷺ، يصنع في أهله؟ فقالت: كان يكون في مهنة أهله. قال: يعني في خدمة أهله. وإذا حضرت الصلاة خرج إلى الصلاة.

رواه البخاري في الصحيح، عن آدم.

Esved der ki: Hz. Âişe'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ailesinin arasındayken ne yapardı?" diye sorunca: "Ailesinin işlerine yardım ederdi. Namaz vakti gelince de namaz kılmak için çıkardı" cevabını verdi.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Âdem'den rivayet etmiştir.[2]

أخبرنا أبو الحسين بن بشران، قال: حدثنا أبو جعفر: محمد بن عمرو ابن البختري، إملاء، قال: حدثنا محمد بن إسماعيل السلمي، قال: حدثنا أبو صالح، حدثني معاوية بن صالح، عن يحيى بن سعيد، عن عمرة، قالت: قيل لعائشة: ما كان يعمل رسول الله، ﷺ، في بيته؟ قالت: كان رسول الله، ﷺ، بشرا من البشر يفلي ثوبه، ويحلب شاته، ويخدم نفسه.

Amra der ki: Hz. Âişe'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evinde ne yapardı?" diye sorulunca: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) evinde ne gibi işler yapardı?"

---

[1] Müslim, *fadâil* (14).

[2] Buhârî *ezan* (44), *nafakât* (8) ve *edeb* (40), Tirmizî (2489) ve Ahmed (6/49, 126, 206, 256).

diye sorulunca: "O da diğer insanlar gibi bir insandı. O, elbisesini temizler, koyununu sağar ve kendi işini kendisi görürdü" cevabını verdi.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، وَعَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ عَائِشَةَ هَلْ كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَعْمَلُ فِي بَيْتِهِ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَخْصِفُ نَعْلَهُ، وَيَخِيطُ ثَوْبَهُ، وَيَعْمَلُ فِي بَيْتِهِ [كَمَا يَعْمَلُ أَحَدُكُمْ فِي بَيْتِهِ] .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ.

Urve'nin bildirdiğine göre Hz. Âişe'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evinde iş yapar mıydı?" diye sorulunca: "Evet. Ayakkabısını tamir eder, giysisini diker ve sizin yaptığınız gibi o da evinde iş yapardı" cevabını verdi.[2]

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْآدَمِيُّ الْقَارِيُّ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَصْرِ بْنِ مَالِكٍ الْخُزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ ابن الْحُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ عُقَيْلٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يُكْثِرُ الذِّكْرَ، وَيُقِلُّ اللَّغْوَ، وَيُطِيلُ الصَّلَاةَ، وَيُقَصِّرُ الْخُطْبَةَ، وَلَا يَسْتَنْكِفُ أَنْ يَمْشِيَ مَعَ الْعَبْدِ وَالْأَرْمَلَةِ حَتَّى يَفْرُغَ لَهُمْ مِنْ حَاجَاتِهِمْ .

Abdullah b. Ebî Evfâ der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çok zikreder, az konuşur, namazı uzun tutar, hutbeyi kısa tutar, köle ve dul kadının ihtiyaçlarını gidermek için onlarla yürümekten çekinmezdi."[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ ابن إِسْمَاعِيلَ الْفَقِيهُ، بِالرَّيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْفَرَجِ الْأَزْرَقُ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا شَيْبَانُ أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَرْكَبُ الْحِمَارَ، وَيَلْبَسُ الصُّوفَ، وَيَعْتَقِلُ الشَّاةَ، وَيَأْتِي مراعاة الضيف .

---

[1] Ahmed (6/256).

[2] Ahmed (6/121, 167, 260).

[3] Hâkim, *Müstedrek* (2/614).

Ebû Burde der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) merkebe biner, yün giysi giyer, davar sağar ve misafirin ihtiyaçlarını bizzat giderirdi."[1]

وأخبرنا أبو بكر بن فورك، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يونس بن حبيب، قال: حدثنا أبو داود، قال: حدثنا شعبة، قال: حدثني مسلم: أبو عبد الله الأعور، سمع أنسا يقول: كان رسولُ الله، ﷺ، يَرْكَبُ الْحِمَارَ، وَيَلْبَسُ الصُّوفَ، وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ. وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يوم خيبر على حِمَارٍ خِطَامُهُ مِنْ لِيفٍ .

Enes der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) merkebe biner, yün giysi giyer, kölenin bile davetine icabet ederdi. Hayber günü onu yuları liften olan bir merkebin üzerinde gördüm."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقَطِيعِيُّ، قَالَ: حدثنا عبد الله بن أحمد بن حنبل، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَرْحَمَ بِالْعِيَالِ مِنْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ. وَذَكَرَ الْحَدِيثَ .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ إسماعيل بن عُلَيَّةَ.

Amr b. Saîd; Enes b. Mâlik'ten: "Çocuklara karşı Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) daha merhametlisini görmedim..." deyip aynı hadisi zikretti.[3]

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Züheyr b. Harb kanalıyla İsmâîl b. Uleyye'den rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الطَّيِّبِ: مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُبَارَكِ الْخَيَّاطُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَيَّارِ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أنس ابن مَالِكٍ: أَنَّهُ مَرَّ عَلَى صِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ، ثُمَّ حَدَّثَنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، مَرَّ عَلَى صِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عليهم .

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/45).

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/44-45).

[3] Müslim, *fadâil* 15 (63).

رواهُ البُخاريُّ في الصَّحيحِ عنْ عليِّ بنِ الجعْدِ، وأخرجهُ مُسلِمٌ منْ وجْهٍ آخرَ، عنْ شُعْبةَ.

Sâbıt el-Bünânî der ki: "Enes b. Mâlik, çocukların yanından geçerken onlara selam verdi ve bize de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) çocukların yanından geçerken onlara selam verdiğini söyledi."[1]

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Ali b. el-Ca'd'dan; Müslim ise başka bir yolla Şu'be'den rivayet etmiştir.

أخبرَنا أبو طاهرٍ الفقيهُ، قالَ: أخبرَنا أبو بكرٍ القطّانُ، قالَ: حدَّثنا أبو الأزهرِ، قالَ: حدَّثنا مروانُ بنُ محمَّدٍ، قالَ: حدَّثنا ابنُ لَهيعةَ، قالَ: حدَّثني عُمارةُ بنُ غَزِيَّةَ، عنْ إسحاقَ بنِ عبدِ اللهِ بنِ أبي طلحةَ، عنْ أنسِ بنِ مالكٍ، قالَ: كانَ رسولُ اللهِ ﷺ، مِنْ أفكهِ النَّاسِ معَ صبيٍّ.

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çocuklarla beraberken insanların en şakacısı olurdu."[2]

أخبرَنا أبو عبدِ اللهِ الحافظُ، وأبو بكرٍ: أحمدُ بنُ الحسنِ القاضي، وأبو سعيدِ بنُ أبي عمرٍو، قالوا: حدَّثنا أبو العبّاسِ: محمَّدُ بنُ يعقوبَ، قالَ: حدَّثنا محمَّدُ بنُ إسحاقَ الصَّغانيُّ، قالَ: حدَّثنا أبو النَّضرِ، قالَ: حدَّثنا سليمانُ- هوَ ابنُ المغيرةِ- عنْ ثابتٍ، عنْ أنسِ بنِ مالكٍ، قالَ: كانَ رسولُ اللهِ ﷺ، إذا صلّى الغداةَ جاءَ خدمُ المدينةِ بآنيتِهمْ فيها الماءُ، فما يُؤتى بإناءٍ إلّا غمسَ يدَهُ فيهِ، فربَّما جاءوهُ في الغداةِ الباردةِ، فيغمسُ يدَهُ فيها. رواهُ مسلمٌ في الصَّحيحِ، عنْ أبي بكرِ بنِ أبي النَّضرِ، وغيرِهِ، [عنْ أبي الفضلِ].

Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sabah namazını kıldıktan sonra, Medineli ailelerin hizmetçileri içlerinde su bulunan kaplarla, (elini içine batırması için) yanına gelirlerdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ne zaman kendisine içinde su olan bir kap getirilirse ona elini batırırdı. Bazen soğuk olan sabahlarda geldiklerinde bile yine elini batırırdı."

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Ebû Bekr b. Ebi'n-Nadr ve başkası kanalıyla Ebu'l-Fadl'dan rivayet etmiştir.

---

[1] Müslim, *selam* 5(14).

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/46).

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو محمد: عبد الرحمن بن أبي حامد المقرئ، قالا: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن إسحاق الصغاني، قال: أخبرنا عارم أبو النعمان، قال: حدثنا حماد بن سلمة، قال: حدثنا ثابت، عَنْ أنسِ بْنِ مالك أنَّ امْرأةً في عقْلها شيْءٌ، فقالتْ: يا رسُول الله، إنَّ لِي إليْكَ حاجَةً. فقَالَ رَسُولُ الله، ﷺ، يا أُمَّ فُلانٍ، انْظُرِي أيَّ طرِيقٍ شئْتِ، قُومِي فِيهِ حتَّى أقُومَ معَكِ، فخلا معَها رَسُولُ الله، ﷺ، يُناجِيهَا حتَّى قضتْ حاجتَها.

أخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخر، عَنْ حمَّادٍ .

Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre aklında biraz (noksanlık) olan bir kadın: "Ey Allah'ın Resûlü! Benim, bir isteğim var" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ümmü Falan! Yolun arzu ettiğin tarafında dur"* buyurup kadının ihtiyacını görene kadar onunla durup gizlice konuştu ve isteğini yerine getirdi.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te başka bir yolla Hammâd'dan rivayet etmiştir.[1]

بَابُ ذِكْرِ أَخْبَارٍ رُوِيَتْ فِي زُهْدِهِ فِي الدُّنْيَا وَصَبْرِهِ عَلَى الْقُوتِ الشَّدِيدِ فِيهَا، وَاخْتِيَارِهِ الدَّارَ الْآخِرَةَ، وَمَا أَعَدَّ اللهُ ﷻ لَهُ فِيهَا، عَلَى الدُّنْيَا

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Dünyadaki Zühdü, Sıkıntıya Sabredip Âhiret Yurdunu Tercih Etmesi ve Allah'ın Kendisine Hazırladığı Mükâfaat

وَبِذَلِكَ أَمَرَهُ رَبُّهُ. قَالَ اللهُ، ﷻ: ﴿وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجاً مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ .

Yüce Allah, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: **"Kendilerini sınamak için, dünya hayatının süsü olarak bol bol geçimlik verdiğimiz kimselere sakın göz dikme, Rabbinin rızkı daha iyi ve daha devamlıdır."**[2]

وَقَدْ رُوِيَ أَنَّهُ خُيِّرَ بَيْنَ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا نَبِيًّا، وَبَيْنَ أَنْ يَكُونَ مَلِكًا نَبِيًّا، فَاسْتَشَارَ فِيهِ جِبْرِيلَ، عليه السلام، فَأَشَارَ عَلَيْهِ بِأَنْ يَتَوَاضَعَ، فَاخْتَارَ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا نَبِيًّا.

---

[1] Müslim, *fadâil* 19(76).

[2] Tâha Sur. 131

Nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kul peygamber ve kral peygamber olmak arasında muhayyer bırakılınca, bunu Cibrîl'e danıştı. Cibrîl mütevazi olmasını tavsiye edince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kul peygamber olmayı tercih etti.

أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ. حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الْعَبَّاسِ: حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عن الزُّبَيْدِيِّ ، عن الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يُحَدِّثُ: أَنَّ اللهَ، عز وجل، أَرْسَلَ إِلَى نَبِيِّهِ، ﷺ، مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ، مَعَهُ جِبْرِيلُ عليه السلام، فَقَالَ الْمَلَكُ لِرَسُولِ اللهِ، ﷺ: إِنَّ اللهَ يخيّرك بَيْنَ أَنْ تَكُونَ عَبْدًا نَبِيًّا، وَبَيْنَ أَنْ تَكُونَ مَلِكًا نَبِيًّا. فَالْتَفَتَ نَبِيُّ اللهِ، ﷺ، إِلَى جِبْرِيلَ، عليه السلام، كَالْمُسْتَشِيرِ لَهُ، فَأَشَارَ جِبْرِيلُ، عليه السلام، إِلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، أَنْ تَوَاضَعْ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: بَلْ أَكُونُ عَبْدًا نَبِيًّا. قَالَ: فَمَا أَكَلَ بَعْدَ تِلْكَ الْكَلِمَةِ طَعَامًا مُتَّكِئًا حَتَّى لَقِيَ رَبَّهُ، ﷺ .

Muhammed b. Abdillah b. Abbâs'ın bildirdiğine göre İbn Abbâs şöyle anlatırdı: Yüce Allah, Peygamber'ine bir melek gönderdi. Bu meleğin yanında Cibril de vardı. Melek Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Yüce Allah seni kul peygamber ve kral peygamber olmak arasında muhayyer bıraktı" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) istişare eder gibi dönüp Cibrîl'e baktı. Cibrîl Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Mütevazı ol" diye işaret edince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kul peygamber olmayı tercih ediyorum"* buyurdu. bundan sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hiçbir zaman yaslanarak yemek yemedi.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْحَرْبِيُّ، فِي جَامِعِ الْحَرْبِيَّةِ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمْزَةُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ مَسْعُودٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ، عَنْ أَبِي زُمَيْلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حَدَّثَهُ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي اعْتِزَالِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، نِسَاءَهُ، إِلَى أَنْ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فِي خِزَانَتِهِ، فَإِذَا هُوَ مُضْطَجِعٌ عَلَى حَصِيرٍ، فَأَدْنَى عَلَيْهِ إِزَارَهُ، وَجَلَسَ، وَإِذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ، وَقَلَّبْتُ عَيْنَيَّ فِي خِزَانَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَإِذَا لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا غَيْرُ قَبْضَتَيْنِ- أَوْ قَالَ قَبْضَةٍ- مِنْ شَعِيرٍ، وَقَبْضَةٍ مِنْ قرظ نَحْوَ الصَّاعَيْنِ، وَإِذَا أَفِيقٌ مُعَلَّقٌ، أَوْ

[1] Buhâri, *Târih* (1/124) ve Ahmed (2/231).

أبيقان . قَالَ: فَابْتَدَرَتْ عَيْنَايَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: مَا يُبْكِيكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ؟ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا لِيَ لَا أَبْكِي، وَأَنْتَ صَفْوَةُ اللهِ، ﷺ، وَرَسُولُهُ وَخِيرَتُهُ مِنْ خَلْقِهِ، وَهَذِهِ خِزَانَتُكَ، وَهَذِهِ الْأَعْجَامُ: كِسْرَى وَقَيْصَرُ، فِي الثِّمَارِ وَالْأَنْهَارِ، وَأَنْتَ هَكَذَا؟

قَالَ: يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَنَا الْآخِرَةُ وَلَهُمُ الدُّنْيَا قُلْتُ:

بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: فَاحْمَدِ اللهَ، ﷺ. وَذَكَرَ الْحَدِيثَ.

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ ، مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Ömer b. el-Hattâb, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımlarından uzaklaşmasıyla ilgili hadisi anlatıp şöyle anlattı: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) huzuruna girdim. Bir hasır üzerine yatmıştı. Oturdum, üzerine giysisini çekti. Ondan başka da üzerinde bir şey yoktu. Bir de ne göreyim! Hasır onun yan tarafında bırakmıştı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kaldığı yere bir göz attım. Odanın bir tarafında bir veya iki sâ' kadar arpa ile onun kadar selem ağacı yaprağı gördüm. Duvara asılı bir veya iki tulum vardı, Gözyaşlarımı tutamadım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neden ağlıyorsun ey Hattab'ın oğlu?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Peygamberi! Nasıl ağlamayayım? İşte senin bulunduğun oda. Şu önemsiz şeylerden başka bir şey görmüyorum. Diğer taraftan Kayser ve Kisrâ meyveler, ırmaklar arasında. Sen ise Allah'ın Resûlü ve seçkin kulu olduğun halde böyle bir odada yaşıyorsun" cevabını verdim.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Hattâb'ın oğlu! Âhiretin bizim, dünyanın da onların olması sana yetmez mi?"* diye sorunca: "Yeter ey Allah'ın Resûlü!" deyip Allah'a hamd ettim. Hz. Ömer bundan sonra hadisin devamını zikretti.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te başka bir yolla İkrime b. Ammâr'dan rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا أبو محمد: عبد الله بن يحيى بن عبد الجبار السكري، قال: حدثنا إسماعيل بن محمد الصفار، قال حدثنا أحمد بن منصور الرمادي، قال: حدثنا عبد الرزاق، قال: أخبرنا معمر، عن الزهري، عن عبيد الله

---

[1] Müslim, *talak* 5 (30)

بن عبد الله بن أبي ثور، عن ابن عبّاس، عَنْ عُمَرَ بن الْخطّاب، في هذه الْقصّة، قال: فجلستُ فرفعتُ رأسي في الْبَيْتِ، فو الله ما رأيْتُ فيه شيْئًا يرُدُّ الْبَصَرَ إلَّا أُهُبٌ ثلاثةٌ، فقُلْتُ: ادْعُ اللهَ يا رسُول الله أنْ يُوسِّعَ على أُمَّتِكَ، فقدْ وسَّعَ على فارس والرُّوم، وهُمْ لا يعْبُدُون اللهَ. فاسْتوى جالسًا، فقال: أفي شكٍّ أنت يا ابْنَ الْخطَّاب؟ أُولئك قومٌ عُجِّلَتْ لهُمْ طيّباتُهُمْ في الْحياةِ الدُّنْيا. فقُلْتُ: أسْتغفِرُ اللهَ يا رسُولَ الله. وكان أقْسمَ أنْ لا يدْخُلَ علَيْهِنَّ شهْرًا مِنْ شِدَّةِ موْجِدتِهِ علَيْهِنَّ، حتّى عاتبهُ اللهُ، عزّ وجل.

Başka bir kanalla İbn Abbâs, Ömer b. el-Hattâb'dan şu şekilde rivayet etmiştir: ... Oturduktan sonra başımı kaldırıp eve baktım. Vallahi; evde üç posttan başka bir şey göremedim ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'a dua et te ümmetinin rızkını genişletsin. Çünkü Perslerin ve Rumların rızkını genişletmiştir. Halbuki onlar Allah'a kulluk etmiyorlar" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) doğrulup oturdu ve şöyle buyurdu: *"Sen şüphede misin, ey Hattab'ın oğlu! Onlar öyle bir kavimdirler ki, onların nimetleri dünya hayatlarında onlara hemen (acilen) verilmiştir."* Bunun üzerine ben: "Allah'tan bağışlanma dilerim, ey Allah'ın Resûlü!" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir ay boyunca hanımlarının yanına girmeyeceğine dair yemin etmişti. Sonunda Allah onu bu konuda uyardı.

قال الزُّهْرِيُّ: فأخْبرني عُرْوةُ، عنْ عائِشة، قالتْ: فلمّا مضى تِسْعٌ وعِشْرُون ليْلةً، دخل عليَّ رسُولُ الله، ﷺ. بدأ بي، فقُلْتُ: يا رسُولَ الله، أقْسمْتَ أنْ لا تدْخُلَ علَيْنا شهْرًا، إنّك دخلْتَ عليَّ مِنْ تِسْعٍ وعِشْرين أعُدُّهُنَّ. فقال: إنّ الشّهْر تِسْعٌ وعِشْرُون. ثُمّ قال: يا عائِشةُ، إنّي ذاكِرٌ لك أمْرًا، فلا علَيْكِ أنْ لا تعْجلي فيه حتّى تسْتأمِري أبويْكِ. قالتْ: ثُمّ قرأ: ﴿يا أيُّها النّبِيُّ قُلْ لأزْواجِك إنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحياةَ الدُّنْيا وزِينتها فتعاليْنَ أُمتِّعْكُنَّ وأُسرِّحْكُنَّ سراحاً جميلاً. وإنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّهَ ورسُولهُ والدّارَ الآخِرةَ فإنَّ اللّهَ أعدَّ لِلْمُحْسِناتِ مِنْكُنَّ أجْراً عظيماً﴾ قالتْ: قدْ علِمَ والله، إن أبي لمْ يكُونا يأمُراني بِفِراقِهِ. قالتْ: قُلْتُ: أفي هذا أسْتأمِرُ أبويَّ؟ فإنّي أُرِيدُ اللهَ ورسُولهُ والدّارَ الآخِرةَ.

رواهُ مُسْلِمٌ في الصّحيح ، عنْ إسْحاقَ بْنِ إبْراهيم، عن عبد الرزاق. وأخْرجهُ الْبُخاريُّ، مِنْ وجْهٍ آخر عن الزُّهْرِيِّ.

Zühri der ki: Urve'nin bildirdiğine göre Hz. Âişe dedi ki: Yirmi dokuz gün geçince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ilk olarak benim yanıma girdi. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Yanımıza bir ay girmemeye yemin etmiştin. Halbuki yanıma yirmi dokuzuncu gün girdin" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir ay yirmi dokuz gündür"* dedikten sonra şöyle buyurdu: *"Ey Âişe! Sana bir şey söyleyeceğim. Ancak anne babana danışmadan karar verme."* Sonra: **"Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: "Eğer dünya hayatını ve süslerini istiyorsanız gelin size bağışta bulunayım ve güzellikle salıvereyim. Eğer Allah'ı, Peygamber'ini, âhiret yurdunu istiyorsanız bilin ki, Allah içinizden iyi davrananlara büyük ecir hazırlamıştır"**[1] âyetlerini okudu. Vallahi, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) anne babamın ayrılmamı istemeyeceklerini biliyordu. Ben: "Bunun için mi anne babama danışacağım. Ben Allah'ı, Resûlü'nü ve âhiret yurdunu istiyorum" dedim.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te İshâk b. İbrâhîm kanalıyla Abdurrezzâk'tan; Buhârî ise başka bir yolla Zührî'den rivayet etmiştir.[2]

حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ: سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، إِمْلَاءً، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ بْنِ يَحْيَى الْبَجَلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ عَلَى سَرِيرٍ مَرْمُولٍ بِالشَّرِيطِ، وَتَحْتَ رَأْسِهِ وِسَادَةٌ مِنْ أَدَمٍ، حَشْوُهَا لِيفٌ، وَدَخَلَ عَلَيْهِ عُمَرُ، وَنَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَانْحَرَفَ النَّبِيُّ، ﷺ، انْحِرَافَةً، فَرَأَى عُمَرُ أَثَرَ الشَّرِيطِ فِي جَنْبِهِ فَبَكَى، فَقَالَ لَهُ: مَا يُبْكِيكَ يَا عُمَرُ؟ فَقَالَ عُمَرُ- رَضِيَ اللهُ عنه-: ومالي لَا أَبْكِي وَكِسْرَى وَقَيْصَرُ يَعِيشَانِ فِيمَا يَعِيشَانِ فِيهِ مِنَ الدُّنْيَا وَأَنْتَ عَلَى الْحَالِ الَّذِي أَرَى؟! فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ، ﷺ: يَا عُمَرُ، أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمُ الدُّنْيَا وَلَنَا الْآخِرَةُ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: هُوَ كَذَلِكَ .

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir sedire uzanmış, başının altında içi lifle dolu deriden bir yastık varken yanına girdim. Hz. Ömer ve sahabeden bazıları da girince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kalktı. Bu sırada Hz. Ömer sedirdeki hasırın Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde bıraktığı izi görüp ağlayınca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neden alıyorsun ey Ömer?"*

---

[1] Ahzâb Sur. 28, 29

[2] Buhâri, *nikah* (83) ve Müslim, *talak* 5/35).

diye sordu. Hz. Ömer: "Nasıl ağlamayayım? Kayser ve Kisrâ bolluk içinde yaşarken, sen gördüğüm bu haldesin" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona şöyle buyurdu: ***"Ey Ömer! Dünyanın onların, âhiretin de bizim olmasını istemez misin."*** Bunun üzerine Hz. Ömer: "Öyle olsun" dedi.

حدثنا أبو بكرٍ: محمدُ بنُ الحسنِ بنِ فُورَكٍ، رحمهُ اللهُ، قالَ: أخبرنا عبدُ اللهِ بنُ جعفرٍ الأصبهانيُّ، قالَ: حَدَّثَنا يُونُسُ بنُ حبيبٍ، قالَ: حدثنا أبو داوُدَ، قالَ: حدثنا المَسْعُودِيُّ، عنْ عمرِو بنِ مُرَّةَ، عنْ إبراهيمَ، عنْ علقمةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: اضْطَجَعَ النَّبِيُّ، ﷺ، عَلَى حَصِيرٍ، فَأَثَّرَ الْحَصِيرُ بِجِلْدِهِ، فَجَعَلْتُ أَمْسَحُهُ عَنْهُ، وَأَقُولُ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ، أَلَا أَذِنْتَنَا فَنَبْسُطَ لَكَ شَيْئًا يَقِيكَ مِنْهُ تَنَامُ عَلَيْهِ. فَقَالَ: مَا لِي وَلِلدُّنْيَا؟ مَا أَنَا وَالدُّنْيَا؟ إِنَّمَا أَنَا وَالدُّنْيَا كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ، ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا.

Abdullah (b. Mes'ûd) dedi ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir hasırın üzerine uzanınca hasır vücudunda iz bıraktı. Ben hasırın bıraktığı izi silip: "Anam babam sana feda olsun, ey Allah'ın Resûlü! Yatman için daha güzel bir şey sersek te onun üzerinde yatsan" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle karşılık verdi: ***"Dünyadan bana ne! Ben dünyada bir ağacın altında gölgelendikten sonra bırakıp giden yolcu gibiyim."***[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بَحْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَهْلٍ الدَّبَّاسُ، بِمَكَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ شَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَالَ: لَوْ أَنَّ لِيَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا سَرَّنِي أَنْ يَأْتِيَ عَلَيَّ ثَلَاثُ لَيَالٍ وَعِنْدِي مِنْهُ شَيْءٌ، إِلَّا شَيْءٌ أَرْصُدُهُ لِدَيْنِي.

لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ وَهْبٍ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ شَبِيبٍ.

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Uhud dağı kadar altınım olsa, üçüncü gece gelirken borcumu ödemek için bıraktığım miktarı dışında ondan yanımda hiçbir şey kalmasını istemem."***

---

[1] Tirmizî (2377) ve İbn Mâce (4109).

Hadisin lafzı İbn Vehb'e aittir. Buhârî bunu Ahmed b. Şebîb'den rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ الْعَامِرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ قُوتًا .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْأَشَجِّ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ. وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ فُضَيْلِ بْنِ غَزْوَانَ عَنْ عُمَارَةَ.

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Muhammed'in ailesinin rızkını yetecek kadar kıl"* buyurdu.[2]

Müslim, bu hadisi *Sahîh*'te Eşec kanalıyla Ebû Usâme'den; Buhârî ve Müslim ise Fudayl b. Gazvân kanalıyla Umâre'den rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا زَائِدَةُ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ، ﷺ، مُنْذُ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ ثَلَاثَ لَيَالٍ تِبَاعًا، مِنْ خُبْزِ بُرٍّ حَتَّى تُوُفِّيَ .

قَالَ: وَأَخْبَرَنَا يُوسُفُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ بِإِسْنَادِهِ، نَحْوَهُ. أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ.

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ailesi Medine'ye geldikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edene kadar peşpeşe üç gün doyasıya buğday ekmeği yemedi."[3]

Buhârî ile Müslim, Cerîr b. Abdilhamîd'den rivayet ettiler.

---

[1] Buhâri, *istizân* (30).

[2] Buhâri, *rakâik* (17), Müslim, *zühd* (18,19) ve Ahmed (2/232, 446, 481).

[3] Buhâri, *nuzûr* (22), *at'ime* (23), Müslim, *zühd* (20) ve Ahmed (2/98, 434, 4/442, 6/156, 187, 255, 277).

أخبرنا أبو محمد يوسف، قال: أخبرنا أبو سعيد بن الأعرابي، قال: حدثنا محمد بن سعيد بن غالب، قال: حدثنا أبو معاوية، عن الأعمش، عن إبراهيم، عن الأسود، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا شَبِعَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ تِبَاعًا حَتَّى مَضَى لِسَبِيلِهِ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ ، عَنْ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ.

Hz. Âişe: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edene kadar peşpeşe üç gün doyasıya yemek yemedi" demiştir.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te İshâk kanalıyla Ebû Muâviye'den rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو عبد الحافظ، قال: حدثنا أبو بكر بن إسحاق- إملاء- قال: أخبرنا يوسف بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن كثير، قال: حدثنا سفيان، قال: حدثنا عبد الرحمن، عن عابس بن ربيعة، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنَّا نُخْرِجُ الْكُرَاعَ بَعْدَ خَمْسَ عَشْرَةَ فَنَأْكُلُهُ. فَقُلْتُ: وَلِمَ تَفْعَلُونَ؟ فَضَحِكَتْ، وقَالَتْ: مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ، ﷺ، مِنْ خُبْزٍ مَأْدُومٍ حَتَّى لَحِقَ بِاللهِ، ﷻ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ.

Âbis b. Rabîa'nın bildirdiğine göre babası şöyle dedi: Hz. Âişe: Bazen hayvan paçasını bir kenara kaldırır, on beş gün sonra yerdik" deyince: "Neden böyle yapıyordunuz?" diye sordum. Hz. Âişe gülerek: "Muhammed'in ailesi, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edene kadar buğday ekmeğini doyasıya yemedi" dedi.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Kesîr'den rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا أبو طاهر الفقيه، وأبو عبد الله الحافظ، وأبو زكريا بن أبي إسحاق، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالوا: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: أخبرنا محمد بن عبد الله بن عبد الحكم، قال: أخبرنا أنس بن عياض، عن هشام بن عروة، عن أبيه، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: كُنَّا آلَ مُحَمَّدٍ، ﷺ، يَمُرُّ بِنَا الْهِلَالُ، وَالْهِلَالُ، وَالْهِلَالُ، مَا نُوقِدُ بِنَارٍ لِلطَّعَامِ، إِلَّا أَنَّهُ التَّمْرُ، وَالْمَاءُ، إِلَّا أَنَّهُ حَوْلَنَا أَهْلُ دُورٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَيَبْعَثُ أَهْلُ كُلِّ دَارٍ بِغَزِيرَةِ شَاتِهِمْ إِلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَكَانَ النَّبِيُّ، ﷺ: يسقينا من ذلك اللبن.

---

[1] Buhârî, *at'ıme* (27), İbn Mâce (3313) ve Ahmed (6/128, 136).

أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ.

Hz. Âişe dedi ki: "Bazen iki ay geçerdi ve Muhammed'in ailesi yemek pişirmek için ateş yakmazdı. Sadece hurma yiyip su içerdik. Ancak etrafımızda Ensâr'dan ev sahipleri bazen Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) süt gönderirler, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bize bu sütten içirirdi."

Buhârî ve Müslim bunu Hişâm b. Urve'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الأَدِيبُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ- هُوَ ابْنُ سُفْيَانَ- قَالَ: حَدَّثَنَا هُدْبَةُ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، قَالَ: كُنَّا نَأْتِي أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ وَخَبَّازُهُ قَائِمٌ، فَقَالَ: كُلُوا، فَمَا أَعْلَمُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، رَأَى رَغِيفًا مُرَقَّقًا حَتَّى لَحِقَ بِاللهِ ﷻ، وَلَا رَأَى شَاةً سَمِيطًا بِعَيْنِهِ قَطُّ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عن هُدْبَةَ.

Katâde der ki: Enes b. Mâlik'in yanına giderdik ve onun için ekmek pişiren hizmet ederdi. Bir defasında Enes: "Yiyin, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Allah'a kavuşana kadar ne yufka ekmek, ne de kebap edilmiş bir kuzuyu gördüğünü bilmiyorum" dedi.[2]

Buhârî bu hadisi Hudbe'den rivayet etmiştir.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَخْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْمُثَنَّى الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يُونُسَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَا أَكَلَ النَّبِيُّ، ﷺ، على خِوَانٍ وَلَا فِي سُكُرُّجَةٍ وَلَا خُبِزَ لَهُ مُرَقَّقٌ. قَالَ: فَقُلْتُ لِأَنَسٍ: فَعَلَامَ كَانُوا يَأْكُلُونَ؟ قَالَ عَلَى السُّفَرِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي الأَسْوَدِ، وَغَيْرِهِ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ هِشَامٍ.

Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), tahtadan yapılmış sini veya masa gibi ayaklı sofralar üzerinde ufak ve ayrı tabaklarda yemek yemedi. Kepeği unundan iyice ayrılmış ekmek te yemedi." Katâde der ki: "Ne

---

[1] Ahmed (6/108).

[2] Buhârî, *rakâik* (17) ve İbn Mâce (3339).

üzerinde yemek yerlerdi?" diye sordum, Enes: "Şu sofralar üzerinde" cevabını verdi.[1]

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Abdullah b. Ebi'l-Esved ve başkası kanalıyla Muâz b. Hişâm'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَزِيدَ يُحَدِّثُ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا شَبِعَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مِنْ خُبْزِ شَعِيرٍ يَوْمَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ حَتَّى قُبِضَ.

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ.

Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vefat edene kadar iki gün üst üste arpa ekmeğini doyasıya yemedi."

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Şu'be'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، رضي الله عنه، يَخْطُبُ، فَذَكَرَ مَا فُتِحَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَلْتَوِي يَوْمَهُ مِنَ الْجُوعِ، مَا يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بِهِ بَطْنَهُ.

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ.

Nu'mân b. Beşîr der ki: Ömer b. el-Hattâb hutbe verirken, insanlara içinde olduğu bolluğu anlatıp şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) açlık dolayısıyla gün boyu iki büklüm kaldığını gördüm. Açlığını bastıracak kuru hurma bile bulamazdı."

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Şu'be'den rivayet etmiştir.[3]

---

[1] Buhârî, *at'ime* (8), Tirmizî (1788) ve Ahmed (3/120).

[2] Müslim, *zühd* 53(22).

[3] Müslim, *zühd* 53(24).

أخبرنا أبو محمد بن يوسف، قال: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن إسحاق، قال: حدثنا روح بن عبادة، قال: حدثنا هِشَامُ بْنُ أبي عبد الله، عن قتادة، عَنْ أنس: أَنَّهُ مَشَى إِلَى النَّبِيِّ، ﷺ، بِخُبْزِ شَعِيرٍ وَإِهَالَةٍ سَنِخَةٍ، وَلَقَدْ رَهَنَ دِرْعَهُ عِنْدَ يَهُودِيٍّ فَأَخَذَ لِأَهْلِهِ شَعِيرًا، وَلَقَدْ سَمِعْتُهُ ذَاتَ يَوْمٍ يَقُولُ: مَا أَمْسَى عِنْدَ آلِ مُحَمَّدٍ صَاعُ تَمْرٍ وَلَا صَاعُ حَبٍّ.

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ هِشَامٍ بِبَعْضِ مَعْنَاهُ . قَالَ: وَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ تِسْعَةُ أَبْيَاتٍ .

Enes anlatıyor: Bir gün Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) arpa ekmeğiyle biraz bozulmuş iç yağı götürdüm. Onun zırhı, ailesi için aldığı yirmi ölçek arpa karşılında bir Yahudi'nin yanında rehin edilmişti. Bir gün Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle dediğini işitmiştim: ***"Muhammed'in ev halkı, yanında ne bir ölçek hurma ne de bir ölçek hububat kalmadı."***

Buhârî bu hadisin bir kısmını *Sahîh*'te: "O zaman Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dokuz hanımı vardı" ibaresiyle nakletmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الطَّاهِرِ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الْمَرْوَزِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، قال: أخبرنا هشام ابن عُرْوَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ ، قَالَتْ: كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، مِنْ أَدَمٍ، وَحَشْوُهُ لِيفٌ .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي رَجَاءٍ، عَنِ النَّضر. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ، عَنْ هِشَامٍ.

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) döşeği, içi lifle doldurulmuş deridendi."

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Ahmed b. Ebî Recâ kanalıyla Nadr'dan ve Müslim ise başka yollarla Hişâm'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، فِي الْفَوَائِدِ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ: الْحُسَيْنُ بْنُ عمر ابن بَرْهَانَ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، بِبَغْدَادَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ الْمُهَلَّبِيُّ، عَنْ مُجَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: دَخَلَتْ عَلَيَّ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَرَأَتْ فِرَاشَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، عَبَاءَةً مَثْنِيَّةً،

---

[1] Buhârî, *buyû* (14).

فَانْطَلَقَتْ، فَبَعَثَتْ إِلَيَّ بِفِرَاشٍ حَشْوُهُ الصُّوفُ. فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: مَا هَذَا يَا عَائِشَةُ؟ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فُلَانَةُ الْأَنْصَارِيَّةُ دَخَلَتْ عَلَيَّ فَرَأَتْ فِرَاشَكَ، فَذَهَبَتْ، فَبَعَثَتْ إِلَيَّ بِهَذَا. فَقَالَ: رُدِّيهِ. قَالَتْ: فَلَمْ أَرُدَّهُ وَأَعْجَبَنِي أَنْ يَكُونَ فِي بَيْتِي، حَتَّى قَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ: رُدِّيهِ يا عائشة، فو الله لَوْ شِئْتُ لَأَجْرَى اللهُ ﷺ مَعِي جِبَالَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ.

Hz. Âişe der ki: Yanıma Ensâr'dan bir kadın girdi ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) döşeğini katlanmış bir aba olduğunu görerek gitti ve bana içi yünle doldurulmuş bir döşek gönderdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma girip: *"Bu nedir ey Âişe?"* diye sorunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Ensâr'dan olan falan kadın yanıma girip döşeğini görünce gitti ve bana bunu yolladı" cevabını verdim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onu geri gönder"* buyurunca: "Neden geri vereyim?" karşılığını verdim. Döşek hoşuma gitmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üç defa onu geri vermemi söyleyip şöyle buyurdu: *"Onu ger ver ey Âişe! Vallahi istesem Allah dağları benimle beraber altın ve gümüş olarak yürütürdü."*[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عبد الله بن يوسف الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو سعيد ابن الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَفَّانَ- يَعْنِي الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ- قَالَ: حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ الْجُعْفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا زَائِدَةُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ خراش، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَهُوَ سَاهِمُ الْوَجْهِ. قَالَتْ: فَحَسِبْتُ ذَلِكَ فِي وَجَعٍ. قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مالي أَرَاكَ سَاهِمَ الْوَجْهِ؟ قَالَ: من أَجْلِ الدَّنَانِيرِ السَّبْعَةِ الَّتِي أَتَتْنَا أَمْسِ، فَأَمْسَيْنَا وَلَمْ نُنْفِقْهُنَّ، فَكُنَّ فِي خَمْلِ الْفِرَاشِ.

Ümmü Seleme der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma yüzü sararmış bir şekilde girdi. Ben bunun bir hastalıktan dolayı olduğunu zannettim ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Neyin var; yüzün solmuş?" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dün bize verilen yedi dinar sebebiyle; bu yedi dinar yatağımızın kenarında olduğu halde akşamladık"* buyurdu.[2]

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/53).

[2] Ahmed (6/293).

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو محمد: عبدُ الله بن محمدِ الخزاعيُّ، بمكة، قال: حدثنا أبو يحيى بن أبي مسرة قال: حدثنا عبدُ الله بن عبدِ الحكم المصريُّ، قال: حدثنا بكرُ بن مضر، عن موسى بن جُبَيْر، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَعُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ عَلَى عَائِشَةَ فَقَالَتْ: لَوْ رَأَيْتُمَا رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فِي مَرَضٍ لَهُ؟ قَالَتْ: وَكَانَتْ عِنْدِي سِتَّةُ دَنَانِيرَ- قَالَ مُوسَى: أَوْ سَبْعَةٌ- قَالَتْ: فَأَمَرَنِي نَبِيُّ اللهِ، ﷺ، أَنْ أُفَرِّقَهَا. قَالَتْ: فَشَغَلَنِي وَجَعُ النَّبِيِّ، ﷺ، حَتَّى عَافَاهُ اللهُ ﷻ. قَالَتْ: ثُمَّ سَأَلَنِي عَنْهَا فَقَالَ: مَا فَعَلْتِ، أَكُنْتِ فَرَّقْتِ السِّتَّةَ الدَّنَانِيرَ أَوِ السَّبْعَةَ؟ قَالَتْ: لَا وَاللهِ، لَقَدْ كَانَ شَغَلَنِي وَجَعُكَ. قَالَتْ: فَدَعَا بِهَا فَوَضَعَهَا فِي كَفِّهِ فَقَالَ: مَا ظَنُّ نَبِيِّ اللهِ لَوْ لَقِيَ اللهَ ﷻ وَهَذِهِ عِنْدَهُ.

Ebû Umâme b. Sehl b. Huneyf der ki: Urve b. ez-Zübeyr ile beraber Hz. Âişe'nin yanına girdik. Âişe şöyle dedi: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) hastayken bir görseydiniz! Yanımda altı veya yedi dinar vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunları infak etmemi söyledi; ancak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hastalığı dolayısıyla fırsat bulamadım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) iyileşince bana bu dinarları sorarak: ***"Ne yaptın? Altı –veya yedi- dinarı infak ettin mi?"*** diye sordu. Ben: "Hayır vallahi! Hastalığın dolayısıyla fırsat bulamadım" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu dinarları getirmemi istedi ve onları avucuna alıp: ***"Bunlar yanındayken Peygamber Allah'a kavuşacak olursa hali ne olur!"*** buyurdu.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو يُوسُفَ: يَعْقُوبُ بْنُ أحمد ابن مُحَمَّدِ بْنِ يَعْقُوبَ بْنِ الْأَزْهَرِ الْخُسْرُوْجِرْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ النَّبِيَّ، ﷺ، لَمْ يَدَّخِرْ شَيْئًا لِغَدٍ.

Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yarın için bir şey saklamazdı.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَنْصُورٍ- يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحَجَبِيَّ - عَنْ أُمِّهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، حِينَ شَبِعَ النَّاسُ مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ: التَّمْرِ وَالْمَاءِ

---

[1] Ahmed (6/104).

[2] Tirmizî (2362) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/54).

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى.

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanlar hurma ve suya doyunca vefat etti."[1]

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Yahya b. Yahya'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: جَعْفَرُ بْنُ نُصَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا [إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَوْنٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ:] أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، دَخَلَ عَلَى بِلَالٍ فَوَجَدَ عِنْدَهُ صُبْرًا مِنْ تَمْرٍ، فَقَالَ: مَا هَذَا يَا بِلَالُ؟ قَالَ: تَمْرًا أَدَّخِرُهُ. قَالَ: وَيْحَكَ يَا بِلَالُ، أَو مَا تَخَافُ أَنْ تَكُونَ لَهُ بُخَارٌ فِي النَّارِ؟ أَنْفِقْ بِلَالُ وَلَا تَخْشَ مِنْ ذِي العرش إقلالا.

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Bilâl'ın yanına girince, yanında bir sepet hurma görüp: ***"Bu nedir, ey Bilâl?"*** diye sordu. Bilâl: "Biriktirdiğim hurma" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Yazık sana ey Bilâl! İnfak et ve Arş'ın Rabbi eksiltir diye korkma"*** buyurdu.

بَابُ حَدِيثِ نَفَقَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَمَا فِي ذَلِكَ مِنْ كِفَايَةِ اللهِ ﷻ هَمَّهُ، وَسَعْيِهِ عَلَى الْفُقَرَاءِ وَابْنِ السَّبِيلِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Nafakası, Geçimi Konusunda Allah'ın Ona Yetmesi, Fakir ve Yolda Kalmışlara Yardım Etmesi

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أبو سعيد ابن الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ السِّجِسْتَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو تَوْبَةَ: الربيع ابن نَافِعٍ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ الطُّوسِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو حَاتِمٍ: مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الرَّازِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو تَوْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَّامٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ سَلَّامٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَلَّامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ الْهَوْزَنِيُّ- يَعْنِي أَبَا عَامِرٍ الْهَوْزَنِيَّ، قَالَ: لَقِيتُ بِلَالًا مُؤَذِّنَ النبي، ﷺ، بِحَلَبَ ، فَقُلْتُ: يَا بِلَالُ، حَدِّثْنِي كَيْفَ كَانَتْ نَفَقَةُ النَّبِيِّ، ﷺ؟ فَقَالَ: مَا كَانَ لَهُ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ إِلَّا أَنَا الَّذِي كُنْتُ أَلِي ذَلِكَ مِنْهُ مُنْذُ بَعَثَهُ اللهُ، ﷻ ، إِلَى أَنْ تُوُفِّيَ، فَكَانَ إِذَا أَتَاهُ الْإِنْسَانُ الْمُسْلِمُ، فَرَآهُ عَارِيًا،

---

[1] Müslim, *zühd* (30).

بأمري فأنطلق فأستعرض، وأشتري البُرْدة والشيء، فأكسوه وأطعمه، حتى اعترضني رجلٌ من المُشركين، فقال: يا بلالُ، إنّ عندي سعةً فلا تستقرض من أحدٍ إلا مني. ففعلتُ، فلمّا كان ذات يومٍ توضأتُ، ثمّ قمتُ لأؤذّن بالصلاة، فإذا المُشرك في عصابةٍ من التُّجار، فلمّا رآني قال: يا حبشيُّ. قال: قلتُ: يا لبّيه. فتجهّمني وقال قولًا غليظًا، فقال: أتدري كم بينك وبين الشهر؟ قلتُ: قريبٌ. قال: إنّما بينك وبينه أربعُ ليالٍ فآخذك بالذي لي عليك، فإنّي لم أُعطك الذي أعطيتُك من كرامتك ولا من كرامة صاحبك، ولكن أعطيتك لتجب لي عبدًا فأردّك ترعى الغنم كما كنتَ قبل ذلك. فأخذ في نفسي ما يأخذ في أنفس الناس، فانطلقتُ، ثمّ أذّنتُ بالصلاة، حتى إذا صلّيتُ العتمة، رجع النبيُّ، ﷺ، إلى أهله، فاستأذنتُ عليه فأذن لي، فقلتُ: يا رسولَ الله، بأبي أنت وأمّي، إنّ المُشرك الذي ذكرتُ لك أنّي كنتُ أتديّن منه قد قال لي كذا وكذا، وليس عندك ما تقضي عنّي ولا عندي، وهو فاضحي. فأذن لي آتي بعض هؤلاء الأحياء الذين قد أسلموا حتى يرزق الله رسوله ما يقضي عنّي. فخرجتُ حتى أتيتُ منزلي، فجعلتُ سيفي وجرابي ورمحي ونعلي عند رأسي، واستقبلتُ بوجهي الأفق. فكلّما نمتُ انتبهتُ، فإذا رأيتُ عليّ ليلًا نمتُ حتى انشقّ عمودُ الصُّبح الأوّل، فأردتُ أن أنطلق، فإذا إنسانٌ يسعى يدعو: يا بلالُ، أجب رسولَ الله، ﷺ، فانطلقتُ حتى أتيتُه، ﷺ، فإذا أربعُ ركائبَ عليهنّ أحمالهنّ، فأتيتُ النبيَّ، ﷺ، فاستأذنتُ، فقال لي النبيُّ، ﷺ: أبشر، فقد جاءك الله بقضائك. فحمدتُ الله ﷻ . وقال: ألم تمرّ على الركائب المُناخات الأربع؟ قال: فقلتُ: بلى. قال: فإنّ لك رقابهنّ وما عليهنّ. فإذا عليهنّ كسوةٌ وطعامٌ أهداهنّ له عظيم «فدك» فاقبضهنّ إليك ثمّ اقصد دينك. قال: ففعلتُ، فحططتُ عنهنّ أحمالهنّ، ثمّ عقلتهنّ، ثمّ عمدتُ إلى تأذين صلاة الصُّبح، حتى إذا صلّى رسولُ الله، ﷺ، خرجتُ إلى البقيع، فجعلتُ إصبعي في أذني، فناديتُ وقلتُ: من كان يطلب رسولَ الله، ﷺ، دينًا فليحضر. فما زلتُ أبيع وأقضي، وأعرض وأقضي، حتى لم يبق على رسول الله، ﷺ، دينٌ في الأرض، حتى فضل عندي أوقيّتان، أو أوقيّةٌ ونصفٌ، ثمّ انطلقتُ إلى المسجد، وقد ذهب عامّةُ النهار، فإذا رسولُ الله، ﷺ، قاعدٌ في المسجد وحده ، فسلّمتُ عليه، فقال لي: ما فعل ما قبلك؟ قلتُ: قد قضى الله كلّ شيءٍ كان على رسول

اللهِ، ﷺ، فَلَمْ يَبْقَ شَيْءٌ. فَقَالَ: فَضَلَ شَيْءٌ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ، دِينَارَانِ. قَالَ: انْظُرْ أَنْ تُرِيحَنِي مِنْهُمَا، فَلَسْتُ بِدَاخِلٍ عَلَى أَحَدٍ مِنْ أَهْلِي حَتَّى تُرِيحَنِي مِنْهُمَا. قَالَ: فَلَمْ يَأْتِنَا أَحَدٌ، فَبَاتَ فِي الْمَسْجِدِ حَتَّى أَصْبَحَ، وَظَلَّ فِي الْمَسْجِدِ الْيَوْمَ الثَّانِيَ، حَتَّى كَانَ فِي آخِرِ النَّهَارِ، جَاءَ رَاكِبَانِ فَانْطَلَقْتُ بِهِمَا، فَكَسَوْتُهُمَا وَأَطْعَمْتُهُمَا، حَتَّى إِذَا صَلَّى الْعَتَمَةَ دَعَانِي، فَقَالَ: مَا فَعَلَ الَّذِي قِبَلَكَ؟ قُلْتُ: قَدْ أَرَاحَكَ اللهُ مِنْهُ. فَكَبَّرَ وَحَمِدَ اللهَ شَفَقًا مِنْ أَنْ يُدْرِكَهُ الْمَوْتُ وَعِنْدَهُ ذَلِكَ. ثُمَّ اتَّبَعْتُهُ حَتَّى إِذَا جَاءَ أَزْوَاجَهُ فَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ امْرَأَةٍ، حَتَّى إِذَا أَتَى مَبِيتَهُ. فَهَذَا الَّذِي سَأَلْتَنِي عنه .

Ebû Âmir Abdullah el-Hevzenî anlatıyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) müezzini Bilâl ile Halep'te karşılaştım ve: "Ey Bilâl! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) nafakasının nasıl olduğunu bana anlat" dedim. Bilâl şöyle dedi:

Yüce Allah'ın onu peygamber olarak gönderdiği günden vefatına kadar evinin işlerine ben bakardım. Kendisinin fazla bir şeyi yoktu. Öyle ki, huzuruna gelip müslüman olan biri eğer pek yoksul ise beni görevlendirir, ben de hemen birilerinden borç para bularak bir elbise ve yiyecek tedarik eder ve adamı giydirip doyururdum. Yine böyle bir günde zengin müşriklerden biri karşıma çıkarak: "Ey Bilâl! Ben hali vakti yerinde olan biriyim. Borç almak için başkasına gitme, benden al" dedi. Ben de öyle yaptım. Yine bir gün abdest alarak ezan okumak için kalktım. Baktım ki kendisinden borç aldığım müşrik birkaç tüccarla geliyor. Adam beni görünce: "Ey Habeşli!" diye seslendi. Ben: "Buyur" karşılığını verince, üzerime yürüyüp ağır sözler söyledi ve: "Aldığın borcun süresi olan bir ayın dolmasına ne kadar kaldığını biliyor musun?" dedi. Ben: "Az kaldı" cevabını verince: "Dört gün kaldı. Ben bu parayı sana saygın biri olduğun için veya ardından gittiğin adam saygın olduğu için vermedim. Bu parayı sana eskiden olduğu gibi tekrar köle olup koyunlarımı güdesin diye verdim" dedi. Bu duruma çok üzüldüm. Ezan okuyup akşam namazını kıldıktan sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ailesinin yanına döndü. Girmek için izin isteyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) izin verdi. Girince: "Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun. Bana borç veren müşrik, aybaşında parasını istiyor. Ne bende, ne de sende bu borcu ödeyecek para var. İzin ver bazı müslüman kabileleri dolaşayım, belki Allah, Resulü'ne bir rızık ihsan eder de gelip borcumuzu veririz. Aksı halde bu müşrık bızi zor durumda bırakacak" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi

vesellem) izin verince hemen evime gittim. Kılıcımı, kalkanımı aldım, heybemı hazırladım. Tan yeri ağarırken yola çıkmaya nıyetlendım. Biraz uyuyup uyanıyordum. Şafak sökerken birinin bana: "Ey Bilâl! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) seni çağırıyor" diyerek koştuğunu gördüm. Kalkıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gıdınce dört devenin yükleriyle beraber durduğunu gördüm. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gidip girmek için izin istedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Gözün aydın. Allah borcumuzu ödeyecek mal ihsan etti"* buyurunca Allah'a hamd ettim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yükleriyle beraber çökmüş olan dört deveyi görmedin mi?"* diye sorunca: "Gördüm" cevabını verdim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu develer yükleriyle beraber senindir"* buyurdu.

Develer Fedek yöneticisinin hediye ettiği giyecek ve yiyecekle yüklüydü. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunları al ve borcunu öde"* buyurunca, develerin yükünü indirdim, sonra develeri bağladım. Sonra sabah namazı için ezan okumaya gittim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazı kılınca Bakî mezarlığına gidip elimi kulağıma koyup: "Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) alacağı olan gelsin" diye bağırdım. Sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kime borcu varsa hepsini ödedim. Yanımda iki veya bir buçuk ukiyye yiyecek kaldı. Mescid'e gittiğimde gün bir hayli ilerlemişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid'de tek başına oturuyordu. Ona selam verince: *"Ne yaptın, borcu ödedin mi?"* diye sordu. Ben: "Allah, Resûlullah'ın bütün borçlarını ödedi, hiç borç kalmadı" cevabını verince: *"Bir şey arttı mı?"* diye sordu. Ben: "Evet, iki dinar" cevabını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Öyleyse onlardan da beni kurtar. Beni onlardan kurtarmadan ailemden kimsenin yanına gitmeyeceğim"* buyurdu. Kalanı vermek için kimse gelmeyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o geceyi Mescid'de geçirdi ve ikinci gün de Mescid'dkaldı. Günün sonunda iki yolcu gelince gidip onları giydirdim ve yemek yedirdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yatsı namazını kılınca beni çağırıp: *"Yanındakileri ne yaptın?"* diye sordu. Ben: "Allah seni onlardan da kurtardı" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yanında o paralar varken ölmediğine sevinip tekbir getirerek Allah'a hamd etti. Sonra ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peşinden gittim, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hanımlarının yanına gelince onlara teker teker selam verdi. En sonunda geceyi geçireceği

hanımının yanına gitti. İşte Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) geçimiyle ilgili bana sorduğun şey budur [1]

بَابُ مَا جَاءَ فِي جُلُوسِهِ مَعَ الْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ أَهْلِ الصُّفَّةِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Fakirlerle, Miskinlerle ve Suffe Ahalisiyle Oturması

وَبِذَلِكَ أَمَرَهُ رَبُّهُ وَنَهَاهُ عَنْ طَرْدِهِمْ. قَالَ اللهُ ﷻ : ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾ وَقَالَ ﷻ : ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾ .

Allah, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) böyle yapmasını emretmiş, onları kovmasını yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: **"Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret."**[2] **"Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma."**[3]

أخبرنا أبو محمد: عبد اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدِ ابن الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ: خَلَفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَاسِطِيُّ، كُرْدُوسٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعَلَّى- يَعْنِي ابْنَ زِيَادٍ- عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ بَشِيرٍ الْمَازِنِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الصِّدِّيقِ النَّاجِيُّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: كُنْتُ فِي عِصَابَةٍ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ جَالِسًا مَعَهُمْ، وَإِنَّ بَعْضَهُمْ يَسْتَتِرُ بِبَعْضٍ مِنَ الْعُرْيِ، وَقَارِئٌ لَنَا يَقْرَأُ عَلَيْنَا، فَكُنَّا نَسْتَمِعُ إِلَى كِتَابِ اللهِ ﷻ ، فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ أُمِرْتُ أَنْ أَصْبِرَ مَعَهُمْ نَفْسِيَ» . قَالَ: ثُمَّ جَلَسَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَسَطَنَا لِيَعْدِلَ بَيْنَنَا نَفْسَهُ فينا، ثم قَالَ بِيَدِهِ هَكَذَا، فَاسْتَدَارَتِ الْحَلْقَةُ وَبَرَزَتْ وُجُوهُهُمْ. قَالَ: فَمَا عَرَفَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، أَحَدًا مِنْهُمْ غَيْرِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «أَبْشِرُوا مَعَاشِرَ صَعَالِيكِ الْمُهَاجِرِينَ بِالنُّورِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِنِصْفِ يَوْمٍ، وَذَلِكَ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ» .

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/55).

[2] Kehf Sur. 28

[3] En'âm Sur. 52

Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Muhacirlerden bir grupla oturuyordum. Edeb yerlerimiz görünmesin diye birbirimizi sütre edinmiştik. Bir kişi de bize Kur'ân okuyor, biz dinliyorduk. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ümmetimden bazı kişilerle beraber nefsimi sabretmeye alıştırmamı emreden Allah'a hamd olsun"* buyurup, içimizden biri olduğunu göstermek için ortamızda oturdu. Sonra eliyle şöyle işaret edince oradakiler etrafında halka oluşturdu. O, onların arasında benden başkasını tanımıyordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Fakir Müslümanları müjdele, kıyamet gününde onlar için tam bir nur vardır. Çünkü onlar, Cennete zenginlerden yarım gün önce yani beş yüz yıl önce gireceklerdir.."*[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَحْبُوبِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَكِيمُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا السُّدِّيُّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الأَزْدِيِّ، عَنْ أَبِي الْكَنُودِ، عَنْ خَبَّابِ بْنِ الأَرَتِّ، قَالَ: نَزَلَتْ ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ﴾ قَالَ: كُنَّا ضُعَفَاءَ نَجْلِسُ عِنْدَ النَّبِيِّ، ﷺ، بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ، يُعَلِّمُنَا الْقُرْآنَ وَالْخَيْرَ، وَكَانَ يُخَوِّفُنَا بِالْجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَمَا يَنْفَعُنَا اللهُ بِهِ، وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ. فَجَاءَ الأَقْرَعُ بن حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ، وَعُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ الْفَزَارِيُّ، فَقَالُوا: إِنَّا مِنْ أَشْرَافِ قَوْمِنَا، وَإِنَّا نَكْرَهُ أَنْ يَرَوْنَا مَعَهُمْ، فَاطْرُدْهُمْ إِذَا جَالَسُوكَ، فَنَزَلَتْ: ﴿وَلاَ تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولواْ أَهَؤُلاء مَنَّ اللّهُ عَلَيْهِم مِّن بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ يَقُولُ ابْتَلَيْنَا .

Habbâb b. el-Eret der ki: **"Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret"**[2] âyetinin nüzul sebebi şudur: Sabah akşam Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururduk ve bize Kur'ân ve hayrı öğretip, cennet ve cehennemi, işimize yarayacak bilgileri, öldükten sonra dirilmeyi öğretirdi. Akra' b. Hâbis et-Temîmî ve Uyeyne b. Hısn el-Fezârî gelerek: "Biz kavmimizin eşrafındanız ve bizi bunlarla görmelerini istemiyoruz. Bunları yanından uzaklaştır" dediler. **"Rablerinin rızasını**

---

[1] Tirmizî (2353), İbn Mâce (4122), Dârimî (118) ve Ahmed (2/296, 343, 451, 513, 519, 5/366).

[2] Kehf Sur. 28

isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki bunları kovup da zalimlerden olasın! Böylece, «Aramızdan Allah bunlara mı iyilikte bulundu?» demeleri için onları birbiriyle denedik. Allah şükredenleri iyi bilen değil midir?"[1] âyeti de bununla ilgili nazil oldu ve biz denendik.[2]

وَحَدَّثَنَا أَبُو يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْحُسَيْنِ، الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَنَحْنُ سِتَّةُ نَفَرٍ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: اطْرُدْ هَؤُلَاءِ عَنْكَ فَلَا يَجْتَرِئُونَ عَلَيْنَا. وَكُنْتُ أَنَا وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ، وَرَجُلٌ مِنْ هُذَيْلٍ، وَرَجُلَانِ قَدْ نَسِيتُ اسْمَهُمَا. فَوَقَعَ فِي نَفْسِ النَّبِيِّ، ﷺ، مَا شَاءَ اللهُ وَحَدَّثَ بِهِ نَفْسَهُ، فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ : ﴿وَلا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَداةِ وَالْعَشِيِّ﴾ الْآيَةَ: ﴿وَكَذلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهؤُلاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ . أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ .

Sa'd b. Ebî Vakkâs der ki: Altı kişiyle birlikte Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraberken müşrikler: "Şunları yanından kov. Onlar, bizim yanımızda oturma cüretini göstermesinler" dediler. Orada ben, Abdullah b. Mes'ûd, Huzeyl kabilesinden bir adam ve isimlerini unuttuğum iki kişi vardı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gönlünde bu konuda Allah'ın dilediğince bazı şeyler oldu. Bunun üzerine Yüce Allah: **"Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk yoktur, senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak zulmedenlerden olasın. Böylece, «Aramızdan Allah bunlara mı iyilikte bulundu?» demeleri için onları birbiriyle denedik. Allah şükredenleri iyi bilen değil midir?"**[3] âyetlerini indirdi.

---

[1] En'âm Sur. 52, 53, 54

[2] Ibn Mâce (4127)

[3] En'âm Sur. 52, 53

Müslim bu hadısı *Sahîh*'te rivayet etmiştir.[1]

بَابُ ذِكْرِ اجْتِهَادِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فِي طَاعَةِ رَبِّهِ، ﷻ، وَخَوْفِهِ مِنْهُ، عَلَى طَرِيقِ الاخْتِصَارِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Rabbine İtaat Etmedeki Çabası ve Ondan Korkması

أَخبرَنَا أَبُو نصْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الْبَزَّارُ، بِالطَّابَرَانِ ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مَنْصُورٍ الطُّوسِيُّ، قَالَ: أَخبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ يُوسُفَ بْنِ يَعْقُوبَ النَّجَاجِيُّ، بِمَكَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عيينة، عن زياد ابن عِلَاقَة، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلَيْسَ قَدْ غَفَرَ اللهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا. أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ ، مِنْ حديث ابن عُيَيْنَةَ

Muğîre b. Şu'be der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ayakları şişinceye kadar gece ibadeti yapardı. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Yüce Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamadı mı?" denilince: ***"Şükreden bir kul olmayayım mı!"*** karşılığını verdi.

Buhârî ve Müslim bunu *Sahîh*'te İbn Uyeyne'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ، كَيْفَ كَانَ عَمَلُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، هَلْ كَانَ يَخُصُّ شَيْئًا مِنَ الْأَيَّامِ؟ قَالَتْ: لَا، كَانَ عَمَلُهُ دِيمَةً، وَأَيُّكُمْ يَسْتَطِيعُ مَا كَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَسْتَطِيعُ؟ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ زُهَيْرٍ وَإِسْحَاقَ، عَنْ جَرِيرٍ. وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ مَنْصُورٍ

Alkame der ki: Hz. Âişe'ye: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ibâdet edişi nasıldı, günlerden birine tahsis ettiği bir şey olur muydu?" diye sorunca: "Hayır, onun ameli devamlıydı, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) güç yetirebildiği şeye sizin hanginiz takat getirebilir ki" cevabını verdi.

---

[1] Müslim, *fadâil* 5(45, 46) ve İbn Mâce (4128).

[2] Buhârî, *teheccüd* (6) ve Müslim, *sifâtu'l-münâfikîn* 18(879, 80).

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te Züheyr ve İshâk kanalıyla Cerîr'den; Buhârî ise başka bir yolla Mansûr'dan rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالْوِصَالَ. قَالُوا : فَإِنَّكَ تُوَاصِلُ يا رسول الله! قَالَ: إِنِّي لَسْتُ فِي ذَاكُمْ مِثْلَكُمْ، إِنِّي أَبِيتُ يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي، فَاكْلَفُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا لَكُمْ بِهِ طَاقَةٌ .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَأَخْرَجْنَا مَعْنَاهُ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ عُمَرَ، وَأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، وَعَائِشَةَ، وَغَيْرِهِمْ، رضي الله عنهم.

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Visâl orucundan*** (birkaç gün hiç iftar etmeden oruç tutmaktan) ***sakının"*** buyurunca: "Ancak sen visâl orucu tutuyorsun, ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ben sizin gibi değilim. Ben, Rabbim bana yedirdiği ve içirdiği halde geceyi geçiririm. Siz güç yetirebileceğiniz amelleri yapınız"*** buyurdu.[2]

Buhârî bunu *Sahîh*'te Yahya kanalıyla Abdurrezzâk'tan ve Müslim ise başka bir yolla yine Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir.

Buhârî ve Müslim'in aynı mânâda olmak üzere, İbn Ömer, Enes b. Mâlik, Hz. Âişe ve başkasından da rivayetleri vardır.

أَخْبَرَنَا أَبُو الطَّاهِرِ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الْمَرْوَزِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَلْقَمَةَ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ .

---

[1] Buhâri, *savm* (64), Müslim, *salât* 30(217), Ebû Dâvud (1370) ve Ahmed (6/43, 55, 174, 189).

[2] Malik (18/13), Buhâri, *savm* 49(39), Müslim, siyam 11(58) ve Ahmed (2/231, 237, 244, 315, 345, 418).

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben günde yüz defa Rabbimden bağışlanma diler tövbe ederim"* buyurdu.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن علي الميموني، قَالَ: حدَّثنا الفِرْيابِيُّ، قَالَ: حدَّثنا سُفْيانُ، عَنِ الأَعْمشِ، عَنْ إِبْراهيمَ، عَنْ عَبيدةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: اقْرَأْ عَلَيَّ. فَقُلْتُ: أَقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ. قَالَ: فَقَرَأْتُ سُورَةَ النِّسَاءِ فَلَمَّا بَلَغْتُ: ﴿فَكَيْفَ إِذا جِئْنا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنا بِكَ عَلى هؤُلاءِ شَهِيداً﴾ قَالَ: حَسْبُكَ. فَالْتَفَتُّ فَإِذَا عيناه تذرفان.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنِ الْفِرْيَابِيِّ.

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Bana Kur'ân oku"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Kur'ân sana inmişken ben mi sana okuyacağım!" dediğimde: *"Başkasından duymayı seviyorum"* karşılığını verdi. Bunun üzerine Nisâ Sûresini okumaya başladım. **"Her bir ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman halleri nice olacak!"**[2] âyetine geldiğim zaman: *"Şimdilik yeter"* buyurdu. Baktığımda gözlerinden yaş akıyordu.

Buhârî bu hadisi Firyâbî'den rivayet etmiştir.[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ الْهِلَالِيِّ ، قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ- هُوَ ابْنُ الْمُبَارَكِ- قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ- يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ- عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ، ﷺ، وَهُوَ يُصَلِّي وَلِجَوْفِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ

Mutarrif b. Abdillah b. eş-Şıhhîr'in bildirdiğine göre babası der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılarken yanına gittim, ağladığından ötürü içinden tencerenin hareket edip kaynamasını andıran bir ses geliyordu."[4]

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/59).

[2] Nisâ Sur. 41

[3] Buhâri, *fadâil* (33).

[4] Nesâi (3/13) ve Ahmed (4/25).

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو بكر: أحمد بن سلمان الفقيه، قال: حدثنا الحسن ابن مكرم البزاز، قال: حدثنا يزيد بن هارون، قال: حدثنا حماد بن سلمة، عن ثابت، عن مُطرِّف، عن أبيه، أنه قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يُصَلِّي وَفِي صَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الرَّحَا مِنَ الْبُكَاءِ

Mutarrıf b. Abdillah b. eş-Şıhhîr'in bildirdiğine göre babası der ki: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) ağlamaktan dolayı göğsünde değirmen sesi gibi bir sesle namaz kılarken gördüm."[1]

أخبرنا أبو الحسين بن بشران، قَالَ: حدثنا أبو مُحَمَّدٍ دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ الْخُصَيْرِيُّ، وأبو جعفر بن حيان التمار قالا: حدثنا أبو كريب، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَاكَ شِبْتَ، قَالَ: شَيَّبَتْنِي هُودُ، والْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلَاتِ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ .

İbn Abbâs der ki: Hz. Ebû Bekr: "Ey Allah'ın Resûlü! Saçlarının ağardığını görüyorum" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hûd, Vâkıa, Mürselât, Amme (Nebe) ve Tekvir Sûreleri saçlarımı ağarttı"* karşılığını verdi.[2]

وَحَدَّثَنَا الْإِمَامُ الطَّيِّبُ: سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا جعفر ابن مُحَمَّدِ بْنِ مَطَرٍ الْعَدْلُ، قَالَ: أَخبرنا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بِسْطَامٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ الْهَمْدَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ فِرَاسٍ، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَسْرَعَ إِلَيْكَ الشَّيْبُ، فَقَالَ: شَيَّبَتْنِي هُودُ وَأَخَوَاتُهَا: الْوَاقِعَةُ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ.

Ebû Saîd der ki: Ömer b. el-Hattâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Saçların çabuk ağarmaya başladı" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hûd ve kardeşleri olan Vâkıa, Mürselât, Amme (Nebe) ve Tekvir Sûreleri saçlarımı ağarttı"* karşılığını verdi.

---

[1] Ebû Dâvud (904).

[2] Tirmizî (3297) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/343).

بَابُ مَا يُسْتَدَلُّ بِهِ عَلَى أَنَّهُ كَانَ أَجْزَى النَّاسِ بِالْيَدِ، وَأَصْبَرَهُمْ عَلَى الْجُوعِ، مَعَ مَا أَكْرَمَهُ اللهُ بِهِ مِنَ الْبَرَكَةِ فِيمَا دَعَا فِيهِ مِنَ الْأَطْعِمَةِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İnsanların En Cömerdi Olması ve Allah'ın, Duayla Kendisine Bereket İhsan Etmesine Rağmen Açlığa En Çok Sabretmesi

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ الرَّبِيعِ الْمَكِّيُّ، [قال]: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ ابن جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَالَ: لَوْ كَانَ مُطْعِمُ حَيًّا ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هَؤُلَاءِ لَأَطْلَقْتُهُمْ، يَعْنِي أُسَارَى بَدْرٍ.

قَالَ سُفْيَانُ: وَكَانَتْ لَهُ عِنْدَ النَّبِيِّ، ﷺ يَدٌ، وَكَانَ أَجْزَى النَّاسِ بِالْيَدِ.

Muhammed b. Cübeyr'in babasından bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer Mut'im hayatta olsaydı ve Bedir esirlerini serbest bırakmamı isteseydi, yapardım"* buyurdu.

Süfyân der ki: Mut'im, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) iyilik yapmıştı. Mut'im insanların en cömertlerindendi.

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو سعيد ابن الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَلَفٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي حازم، قال: وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّافِعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ رَجُلًا أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ بْنِ التَّيِّهَانِ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ، ﵁، خَرَجَ فَإِذَا هُوَ بِعُمَرَ، ﵁، جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ، فَعَمَدَ نَحْوَهُ فَوَقَفَ فَسَلَّمَ، فَرَدَّ عُمَرُ، فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ: مَا أَخْرَجَكَ هَذِهِ السَّاعَةَ؟ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: بَلْ أَنْتَ مَا أَخْرَجَكَ هَذِهِ السَّاعَةَ؟ قَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ: إِنِّي سَأَلْتُكَ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلَنِي. فَقَالَ عُمَرُ: أَخْرَجَنِي الْجُوعُ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَأَنَا أَخْرَجَنِي الَّذِي أَخْرَجَكَ، فَجَلَسَا يَتَحَدَّثَانِ، فَطَلَعَ النَّبِيُّ، ﷺ، فَعَمَدَ نَحْوَهُمَا حَتَّى وَقَفَ عَلَيْهِمَا، فَسَلَّمَ، فَرَدَّا ﵇- فَقَالَ: مَا أَخْرَجَكُمَا هَذِهِ السَّاعَةَ؟ فَنَظَرَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إِلَى صَاحِبِهِ، لَيْسَ مِنْهُمَا وَاحِدٌ إِلَّا وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يُخْبِرَ صَاحِبُهُ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللهِ، خَرَجَ قَبْلِي وَخَرَجْتُ بَعْدَهُ، فَسَأَلْتُهُ: مَا أَخْرَجَكَ هَذِهِ السَّاعَةَ؟ فَقَالَ: بَلْ أَنْتَ مَا أَخْرَجَكَ هَذِهِ السَّاعَةَ؟ فَقُلْتُ: إِنِّي سَأَلْتُكَ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلَنِي. فَقَالَ: أَخْرَجَنِي الْجُوعُ. فَقُلْتُ لَهُ: أَخْرَجَنِي الَّذِي أَخْرَجَكَ،

فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ وَأَنَا فَأَخْرَجَنِي الَّذِي أَخْرَجَكُمَا، فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ، تَعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ يُضِيفُنَا الْيَوْمَ؟ قَالَا: نَعَمْ، أَبُو الْهَيْثَمِ بْنُ التَّيِّهَانِ، لَهُ أَعْذُقٌ وَجَدْيٌ، إِنْ جِئْنَاهُ نَجِدْ عِنْدَهُ فَضْلَ تَمْرٍ . فَخَرَجَ النَّبِيُّ، ﷺ، وَصَاحِبَاهُ حَتَّى دَخَلُوا الْحَائِطَ، فَسَلَّمَ النَّبِيُّ، ﷺ، فَسَمِعَتْ أُمُّ الْهَيْثَمِ تَسْلِيمَهُ فَفَدَتْ بِالْأَبِ وَالْأُمِّ، وَأَخْرَجَتْ حِلْسًا لَهَا مِنْ شَعَرٍ فَجَلَسُوا عَلَيْهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ: فَأَيْنَ أَبُو الْهَيْثَمِ؟ فَقَالَتْ: ذَاكَ ذَهَبَ يَسْتَعْذِبُ لَنَا مِنَ الْمَاءِ. فَطَلَعَ أَبُو الْهَيْثَمِ بِالْقِرْبَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ، فَلَمَّا أَنْ رَأَى وَضَحَ النَّبِيِّ، ﷺ، بَيْنَ ظَهْرَانَيِ النَّخْلِ، أَسْنَدَهَا إِلَى جِذْعٍ وَأَقْبَلَ يُفَدِّي بِالْأَبِ وَالْأُمِّ. فَلَمَّا رَآهُمْ عَرَفَ الَّذِي بِهِمْ فَقَالَ لِأُمِّ الْهَيْثَمِ: هَلْ أَطْعَمْتِ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، وَصَاحِبَيْهِ شَيْئًا؟ فَقَالَتْ: إِنَّمَا جَلَسَ النَّبِيُّ، ﷺ، السَّاعَةَ. قَالَ: فَمَا عِنْدَكِ؟ قَالَتْ: عِنْدِي حَبَّاتٌ مِنْ شَعِيرٍ. قَالَ: كَرْكِرِيهَا وَاعْجِنِي وَاخْبِزِي- إِذْ لَمْ يَكُونُوا يَعْرِفُونَ الْخَمِيرَ- قَالَ: وَأَخَذَ الشَّفْرَةَ، فَرَآهُ النَّبِيُّ، ﷺ، مُوَلِّيًا، فَقَالَ: إِيَّاكَ وَذَاتَ الدَّرِّ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّمَا أُرِيدُ عُتَيِّقًا فِي الْغَنَمِ، فَذَبَحَ وَنَصَبَ، فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ بِذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَأَكَلَ النَّبِيُّ، ﷺ، وَصَاحِبَاهُ فَشَبِعُوا، لَا عَهْدَ لَهُمْ بِمِثْلِهَا، فَمَا مَكَثَ النَّبِيُّ، ﷺ، إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى أُتِيَ بِأَسِيرٍ مِنَ الْيَمَنِ، فَجَاءَتْهُ فَاطِمَةُ ابْنَةُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، تَشْكُو إِلَيْهِ الْعَمَلَ وَتُرِيهِ يَدَهَا وَتَسْأَلُهُ إِيَّاهُ، قَالَ: لَا، وَلَكِنْ أُعْطِيهِ أَبَا الْهَيْثَمِ، فَقَدْ رَأَيْتُهُ وَمَا لَقِيَ هُوَ وَمُرَيَّتُهُ يَوْمَ ضِفْنَاهُمْ. فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ وَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ، فَقَالَ: [خُذْ] هَذَا الْغُلَامَ يُعِينُكَ عَلَى حَائِطِكَ، وَاسْتَوْصِ بِهِ خَيْرًا فَقَالَ : فَمَكَثَ عِنْدَ أَبِي الْهَيْثَمِ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ يَمْكُثَ، فَقَالَ: لَقَدْ كُنْتُ مُشْتَغِلًا أَنَا وَصَاحِبَتِي بِحَائِطِنَا، فَاذْهَبْ فَلَا رَبَّ لَكَ إِلَّا اللهُ، ﷻ . فَخَرَجَ ذَلِكَ الْغُلَامُ إِلَى الشَّامِ وَرُزِقَ فِيهَا .

وَرَوَاهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ زُهَيْرٍ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ، قَالَ ابْنُ خُزَيْمَةَ: هُوَ عِلْمِي: بَشِيرُ بْنُ سَلْمَانَ، عن أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ

Ebu'l-Heysem b. et-Teyyihân der ki: Ebû Bekr evinden çıkınca Ömer'in Mescid'de oturmuş olduğunu gördü. Yanına gidip başında durdu ve selam verdi. Ömer selamı alınca Ebû Bekr ona: "Bu saatte seni evinden çıkaran nedir?" diye sordu. Ömer: "Asıl bu saatte seni evinden çıkaran nedir?" karşılığını verdi. Ebû Bekr: "Ben senden önce sordum" deyince, Ömer: "Beni açlık dışarıya çıkardı" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ebû Bekr: "Beni de aynı şey dışarıya çıkardı" dedi. Oturup karşılıklı sohbet ederlerken Hz. Peygamber

(sallallahu aleyhi vesellem) evinden çıktı. Onları görünce yanlarına gelip başlarında durdu ve selam verdi. Ebû Bekr ile Ömer verilen selamı alınca Allah Resûlü: *"Bu saatte sizleri dışarıya çıkaran nedir?"* diye sordu. Bu soru üzerine Ebû Bekr ile Ömer birbirlerine bakmaya başladılar; zira her biri bu soruya diğerinin cevap vermesini istiyordu. Sonunda Ebû Bekr şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Ömer benden önce çıktı. Sonradan ben çıkınca bu saatte onu dışarıya çıkaran şeyi sordum. O: «Asıl bu saatte seni dışarıya çıkaran nedir?» karşılığını verdi. Ben: «Önce ben sordum» dediğimde onu dışarıya açlığın çıkardığını söyledi. Ben de: «Beni de aynı şey dışarıya çıkardı» dedim."

Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Beni de sizi dışarıya çıkaran şey evimden çıkardı"*** buyurdu ve: ***"Misafiri olacağımız birini biliyor musunuz?"*** diye sordu. Ebû Bekr ile Ömer: "Evet, biliyoruz. Ebu'l-Heysem b. et-Teyyihân! Zira onun hurmaları ile oğlakları var. Yanına gidersek fazla hurma bulabiliriz" dediler.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile iki arkadaşı yola çıktılar ve Ebu'l-Heysem'in bahçesine geldiler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) selam verince Ebu'l-Heysem'in karısı Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) selamını duydu. "Anam babam sana feda olsun!" diyerek onu karşıladı ve kıldan bir yaygı getirip altlarına serdi. Oturduktan sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ebu'l-Heysem nerede?"*** diye sordu. Kadın: "Ebu'l-Heysem bize su getirmeye gitti" dedi. Biraz sonra Ebu'l-Heysem su tulumunu boynuna asmış bir şekilde karşıdan göründü. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) parlayan yüzünü hurma ağaçlarının önünde görünce tulumu ağacın birine dayadı ve: "Anam babam sana feda olsun!" diyerek yaklaştı. Yanlarına varınca içinde bulundukları durumu fark etti. Karısı Ümmü'l-Heysem'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile arkadaşlarına yiyecek bir şeyler ikram ettin mi?" diye sorunca, kadın: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha yeni oturdu" dedi. Ebu'l-Heysem: "Yiyecek olarak neyin var?" diye sorunca, kadın: "Arpa taneleri var" dedi. Ebu'l-Heysem: "O zaman onları öğüt ve yoğurup ekmek yap" dedi. Ki o zamanlar henüz hamuru mayalamayı bilmiyorlardı. Bu arada Ebu'l-Heysem eline bıçağı aldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu elinde bıçağıyla gittiğini görünce: ***"Sakın sağmal olanlarından kesme!"*** buyurdu. Ebu'l-Heysem: "Ey Allah'ın Resûlü! Bir oğlak keseceğim" dedi. Gidip oğlağı kesip parçaladı. Çok zaman geçmedi ki yaptığı yemeği Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) getirdi. Hz. Peygamber

(sallallahu aleyhi vesellem) ile iki arkadaşı daha önce hiç olmadığı kadar yiyip karınlarını doyurdular.

Bu olay üzerinden fazla bir zaman geçmedi ki Yemen'den bir esir getirildi. Hz. Fâtıma, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) gelip işten yana şikayette bulundu ve ellerini göstererek hizmetçilik yapması için bu esiri kendisine vermesini istedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır! Bu esiri Ebu'l-Heysem'e vereceğim. Zira onlara misafir olduğumuz zaman karısı ile birlikte sıkıntı içinde olduklarını gördüm"* buyurdu. Sonra bu esiri Ebu'l-Heysem'e gönderdi ve: *"Bu esiri al. Bahçe işlerinde sana yardımcı olur, ama ona iyi bir şekilde davran"* buyurdu. Esir, Ebu'l-Heysem'in yanında Allah'ın dilediği kadarıyla kaldı. Daha sonra Ebu'l-Heysem ona: "Daha önce karımla birlikte de bahçenin işlerini görebiliyorduk. Git! Artık Allah'tan başka da efendin yoktur" diyerek azat etti. Azat edilen bu köle Şam bölgesine gitti ve orada çalışıp mal sahibi oldu.[1]

İbn Huzeyme bunu Muhammed b. Yahya kanalıyla Amr b. Osmân'dan, o Züheyr'den, o da Ebû İsmâîl'den aktarmıştır. İbn Huzeyme der ki: Bu hadis, "Beşîr b. Selmân — Ebû Hazım — Ebû Hureyre" kanalıyla da nakledilmiştir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ دَعْلَجٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: حدّثنا زكريّا ابن يَحْيَى الْخَزَّانُ، أَبُو عَلِيٍّ، بِالْبَصْرَةِ فِي حَانُوتِهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو خَلَفٍ: عَبْدُ الله ابن عِيسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عِنْدَ الظَّهِيرَةِ فَوَجَدَ أَبَا بَكْرٍ فِي الْمَسْجِدِ. فَذَكَرَ مَعْنَى هَذَا الْحَدِيثِ، يَزِيدُ وَيَنْقُصُ. فكَانَ فِيمَا زَادَ: وَجَاءَ أَبُو الْهَيْثَمِ فَفَرِحَ بِهِمْ وَقَرَّتْ عَيْنَاهُ بِهِمْ، وَصَعِدَ نَخْلَةً فَصَرَمَ لَهُمْ أَعْذَاقًا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: حَسْبُكَ يَا أَبَا الْهَيْثَمِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، تَأْكُلُونَ مِنْ بُسْرِهِ [وَمِنْ] رُطَبِهِ وَمَنْ تَذْنُوبِهِ - ثُمَّ أَتَاهُمْ بِمَاءٍ فَشَرِبُوا عَلَيْهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «هَذَا مِنَ النَّعِيمِ الَّذِي تُسْأَلُونَ عَنْهُ» وَلَمْ يَذْكُرْ قِصَّةَ الْخَادِمِ

وَرَوَاهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ، عَنْ هِلَالِ بْنِ مُبَشِّرٍ، عَنْ أَبِي خَلَفٍ الْخَزَّازِ، دُونَ ذِكْرِ عُمَرَ فِي إِسْنَادِهِ. وَفِي الْبَابِ: عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي

---

[1] Heysemî, *Mecma* (10/316-317).

هُرَيْرَةَ. وَذَكَرَ قِصَّةَ الْخَادِمِ دُونَ ذِكْرِ فَاطِمَةَ. وَأَرْسَلَهُ أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، فَلَمْ يَذْكُرْ فِيهِ أَبَا هُرَيْرَةَ. وَرُوِيَ عَنْ عَبْدِ اللهِ الْعُمَرِيِّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ.

İbn Abbâs, Ömer b. el-Hattâb'dan: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün öğle vakti çıktığında Ebû Bekr'i Mescid'de otururken buldu" şeklinde başlayan aynı mânâda bir hadis rivayet edip bazı kısımlarını zikretmeyip bazı ilaveler yapmıştır. Yaptığı ilavelerden biri de şudur: "Ebu'l-Heysem gelip onları görünce sevinip çok mutlu oldu. Bir hurma ağacına çıkarak onlara birkaç salkım hurma topladı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: "Yeter ey Ebu'l-Heysem!" deyince: "Ey Allah'ın Resûlü! Hurmanın koruğundan, olgunlaşmışından ve henüz olgunlaşmaya başlamış olanından yersiniz" dedi. Hurmaları yedikten sonra onlara su getirdi ve içtiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu, kendisinden hesaba çekileceğiniz nimetlerdendir"* buyurdu. Bu rivayette önceki hadiste geçen hizmetçiden bahsedilmemiştir.[1]

Bu hadis başka bir kanalla Hz. Fâtıma zikredilmeden nakledilmiştir. Ebû Avâne bunu Abdulmelik kanalıyla Ebû Hureyre'yi zikretmeden mürsel olarak nakletmiştir.

Ayrıca bu hadis, "Abdullah el-Ömerî — Nâfi' — İbn Ömer" kanalıyla nakledilmiştir.

أخبرنا أبو عبد الله الْحَافِظُ، وأبو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ: أَنَّ يَعْقُوبَ بْنَ عَبْدِ اللهِ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيَّ حَدَّثَهُ: أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، قَالَ: جِئْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَوْمًا فَوَجَدْتُهُ جَالِسًا مَعَ أَصْحَابِهِ يُحَدِّثُهُمْ وَقَدْ عَصَبَ بَطْنَهُ بِعِصَابَةٍ- قَالَ أُسَامَةُ: وَأَنَا أَشُكُّ عَلَى حَجَرٍ- فَقُلْتُ لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ: لِمَ عَصَبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، قَالُوا: مِنَ الْجُوعِ. فَذَهَبْتُ إِلَى أَبِي طَلْحَةَ- وَهُوَ زَوْجُ أُمِّ سُلَيْمٍ بِنْتِ مِلْحَانَ- فَقُلْتُ: يَا أَبَتَاهُ، قَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، قَدْ عَصَبَ بَطْنَهُ بِعِصَابَةٍ، فَسَأَلْتُ بَعْضَ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ مِنَ الْجُوعِ. فَدَخَلَ أَبُو طَلْحَةَ عَلَى أُمِّي، فَقَالَ: هَلْ مِنْ شَيْءٍ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، عِنْدِي كِسَرٌ مِنْ خُبْزٍ وَتَمَرَاتٍ، فَإِنْ جَاءَنَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ (وَحْدَهُ) ، أَشْبَعْنَاهُ، وَإِنْ جَاءَ مَعَهُ بِأَحَدٍ قَلَّ

---

[1] Heysemî, *Mecma* (10/317).

عَنْهُمْ. فَقَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ: اذْهَبْ يَا أَنَسُ فَقُمْ قَرِيبًا مِنْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَإِذَا قَامَ فَدَعْهُ
حَتَّى يَتَفَرَّقَ أَصْحَابُهُ، ثُمَّ اتَّبِعْهُ حَتَّى إِذَا قَامَ عَلَى عَتَبَةِ بَابِهِ فَقُلْ: أَبِي يَدْعُوكَ. فَفَعَلْتُ
ذَلِكَ، فَلَمَّا قُلْتُ: إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ. قَالَ لِأَصْحَابِهِ: يَا هَؤُلَاءِ تَعَالَوْا، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَشَدَّهَا،
ثُمَّ أَقْبَلَ بِأَصْحَابِهِ، حَتَّى إِذَا دَنَوْنَا مِنْ بَيْتِنَا أَرْسَلَ يَدَيَّ، فَدَخَلْتُ وَأَنَا حَزِينٌ لِكَثْرَةِ مَنْ جَاءَ
بِهِ. فَقُلْتُ: يَا أَبَتَاهُ، قَدْ قُلْتُ لِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، الَّذِي قُلْتَ لِي، فَدَعَا أَصْحَابَهُ، فَقَدْ جَاءَكَ
بِهِمْ، فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّمَا أَرْسَلْتُ أَنَسًا يَدْعُوكَ وَحْدَكَ، وَلَمْ
يَكُنْ عِنْدِي مَا يشبع مَا أَرَى . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: ادْخُلْ، فَإِنَّ اللهَ، ﷻ، سَيُبَارِكُ فِيمَا
عِنْدَكَ. فَدَخَلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: اجْمَعُوا مَا عِنْدَكُمْ، ثُمَّ قَرِّبُوهُ. وَجَلَسَ مَنْ مَعَهُ
بِالسِّكَّةِ، فَقَرَّبْنَا مَا كَانَ عِنْدَنَا مِنْ كِسَرٍ وَتَمْرٍ فَجَعَلْنَاهُ عَلَى حَصِيرِنَا، فَدَعَا فِيهِ بِالْبَرَكَةِ،
فَقَالَ: يَدْخُلُ عَلَيَّ ثَمَانِيَةٌ، فَأَدْخَلْتُ عَلَيْهِ ثَمَانِيَةً، فَجَعَلَ كَفَّهُ فَوْقَ الطَّعَامِ، فَقَالَ: كُلُوا
وَسَمُّوا اللهَ [ﷻ] ، فَأَكَلُوا مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ أَمَرَنِي أَنْ أُدْخِلَ عَلَيْهِ ثَمَانِيَةً،
وَقَامَ الْأَوَّلُونَ، فَفَعَلْتُ، فَدَخَلُوا، فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ أَمَرَنِي فَأَدْخَلْتُ عَلَيْهِ ثَمَانِيَةً. فَمَا
زَالَ ذَلِكَ أَمْرَهُ، حَتَّى دَخَلَ عَلَيْهِ ثَمَانُونَ رَجُلًا، كُلُّهُمْ يَأْكُلُ حَتَّى يَشْبَعَ. ثُمَّ دَعَانِي وَدَعَا
أُمِّي وَأَبَا طَلْحَةَ، فَقَالَ: كُلُوا. فَأَكَلْنَا حَتَّى شَبِعْنَا، ثُمَّ رَفَعَ يَدَهُ، فَقَالَ: يَا أُمَّ سُلَيْمٍ، أَيْنَ هَذَا
مِنْ طَعَامِكِ حِينَ قَدَّمْتِيهِ؟ قَالَتْ: بِأَبِي وَأُمِّي أَنْتَ ، لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُهُمْ يَأْكُلُونَ لَقُلْتُ: مَا
نَقَصَ مِنْ طَعَامِنَا شَيْءٌ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ .

Enes b. Mâlik anlatıyor: Bir gün Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldiğimde ashâbıyla oturmuş onlarla sohbet ettiğini gördüm. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) karnına bir kuşak bağlamıştı. Sahabeden birine: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) neden karnına taş bağlamış?" diye sorunca: "Açlıktan" cevabını verdi. Üvey babam olan Ebû Talha'nın yanına gidip: "Babacığım! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) karnına bir kuşak bağladığını gördüm ve sahabeden birine sorduğumda: "Açlıktan" cevabını verdi. Ebû Talha, anemin yanına girip: "Yiyecek bir şey var mı?" diye sorunca, annem: "Evet, yanımda ekmek parçaları ve birkaç hurma var. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) tek başına gelirse onu doyurabiliriz. Eğer yanında biri gelirse yetmez" cevabını verdi. Ebû Talha bana şöyle dedi: "Ey Enes! Gidip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem)

yakınında dur. Kalkınca, sahabe dağılana kadar bekle. Sonra onu takib et ve kapının eşiğine gelince: «Babam seni davet ediyor» de." Denileni yapıp: "Babam seni davet ediyor" deyince, ashabına: *"Oradakiler! geliniz"* deyip elimi tutarak çekti. Sonra ashabına döndü. Evimize yaklaşınca elimi bıraktı. Yanında gelenlerin çok olması sebebiyle üzgün bir şekilde girdim ve: "Babacığım! Dediğin gibi söyledim, ancak o ashâbını da çağırdı ve yanına onlarla geldi" dedim.

Ebû Talha yanlarına çıkıp: "Ey Allah'ın Resûlü! Enes'i, sadece seni davet etmesi için gönderdim. Bu gördüklerimi doyuracak yemek yoktur" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Gir, Şüphesiz ki Allah yanındaki yemeğe bereket verecektir"* buyurdu ve içeri girip: *"Yanınızdaki yiyeceği toplayıp getirin"* dedi. Onunla beraber gelenler sofada oturmuşlardı. Yanımızdaki ekmek ve hurmaları getirip hasırımızın üzerine koyduk ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bereket için dua etti ve: *"Yanıma sekiz kişi girsin"* buyurdu. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına sekiz kişiyi aldım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) avucunu ekmeğin üzerine koydu ve: *"Bismillah diyerek yiyin"* buyurdu. Onun parmakları arasından doyana kadar yediler. Sonra sekiz kişi daha getirmemi emretti. İlk gelenler kalkınca diğer sekiz kişiyi getirdim ve doyana kadar yediler. Sonra sekiz kişi daha getirmemi emretti ve bu şekilde yanına seksen kişi girip doyana kadar yediler. Sonra beni, annemi ve Ebû Talha'yı çağırdı ve: *"Yiyiniz"* dedi. Doyuncaya kadar yedikten sonra elini kaldırdı ve: *"Ey Ümmü Süleym! Senin getirdiğin yemek bu kadar mıydı?"* buyurdu. Annem: "Anam babam sana feda olsun. Eğer ben onların yediğini görmeseydim, yemeğimizden hiçbir şey eksilmedi derdim" dedi.

Müslim bu hadisi *Sahîh*'te İbn Vehb'den rivayet etmiştir.[1]

---

[1] Müslim, *eşribe* (20).

بَابُ مَا جَاءَ فِي مَثَلِ نَبِيِّنَا ﷺ، وَمَثَلِ الأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، قَبْلَهُ، وَإِخْبَارِهِ بِأَنَّهُ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ فَكَانَ كَمَا أَخْبَرَ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Önceki Peygamberlerin Misali, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Kendisinin Son Peygamber Olduğunu Haber Vermesi ve Bunun Buyurduğu Gibi Olması

أخبرنا أبو الحسين : محمد بن الحسين بن داود العلوي- رحمه الله- قال: [أخبرنا أحمد بن محمد بن الحسن الحافظ، قال: حدثنا محمد بن يحيى الذهلي، قال: حدثنا عفان بن مسلم، قال] : حدثنا سليم بن حيان، قال: سمعت سعيد بن ميناء، قال: سمعت جابر بن عبد الله، قال: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، قَالَ: وَأَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَيَّانَ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ مِينَا ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «مَثَلِي وَمَثَلُ الأَنْبِيَاءِ قَبْلِي، كَمَثَلِ رَجُلٍ ابْتَنَى دَارًا- وَقَالَ يَزِيدُ: بَنَى دَارًا- فَأَحْسَنَهَا وَأَكْمَلَهَا إِلَّا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَدْخُلُونَهَا وَيَتَعَجَّبُونَ مِنْهَا، وَيَقُولُونَ: لَوْلَا مَوْضِعُ هَذِهِ اللَّبِنَةِ. قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: فَأَنَا مَوْضِعُ تِلْكَ اللَّبِنَةِ، جِئْتُ فَخَتَمْتُ الأَنْبِيَاءَ»

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ سُلَيمِ بْنِ حَيَّانَ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبِي كُرَيْبٍ، عَنْ عَفَّانَ.

Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Benimle benden önceki peygamberlerin misali, bir ev yapıp o onu mükemmel bina eden, ancak bir tek tuğlanın yerini boş bırakan, insanlar bu eve girip: «Bu ev, boş olan tuğlanın dışında ne kadar güzel» demelerine benzer. İşte o tuğlanın yeri benim. Benim gelmemle peygamberlik sona erdi."*[1]

Buhârî bu hadisi Muhammed b. Sinân kanalıyla Suleym b. Hayyân'dan ve Müslim ise Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ve Ebû Kureyb kanalıyla Affân'dan rivayet etmiştir.

---

[1] Muslim, *fadâil* 7(23) ve Ahmed (3/361).

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو عبد الله بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن شاذان، قال: حدثنا قتيبة بن سعيد، وعلي بن حجر [قالا] ، حدثنا إسماعيل بن جعفر، عن عبد الله بن دينار، عن أبي صالح، عن أبي هريرة. أنَّ رسولَ اللهِ، ﷺ، قالَ: «مَثلي وَمَثلُ الأنبياءِ مِنْ قبلي، كمثلِ رجلٍ بنى بُنيانًا فأحسنهُ وأجملهُ إلَّا موضعَ لبنةٍ مِنْ زاويةٍ مِنْ زواياهُ، فجعلَ النَّاسُ يطوفونَ به، ويعجبونَ لهُ، ويقولونَ: هذا وَضَعْتَ هَذِهِ اللَّبِنَةَ؟! فأنا اللَّبِنةُ، وأنا خاتمُ النَّبيِّينَ» .

رواهُ البُخاريُّ، وَمُسْلِمٌ في الصَّحيحِ عن قتيبة .

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu *"Benimle diğer peygamberlerin misâli bir bina inşâ eden; onu iyi ve güzel yapan, ancak köşelerinden birinde bir tek tuğlanın yerini boş bırakan adama benzer ki; insanlar o binayı dolaşır ve hayretler içinde: «Şu tuğlayı da koysaydın ya!» derler. İşte o tuğla, benim ve ben peygamberlerin sonuncusuyum."*

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Kuteybe'den rivayet etmiştir.

بَابُ مَا جَاءَ فِي مَثَلِهِ وَمَثَلِ أُمَّتِهِ وَمَثَلِهِمْ وَمَثَلِ مَا جَاءَ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْبَيَانِ، وَأَنَّ عَيْنَيْهِ، ﷺ، كَانَتَا تَنَامَانِ وَالْقَلْبُ يَقْظَانُ

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ümmetinin Misali ile Onların ve O'nun Getirdiği Hidâyet ve Beyânın Misali ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Gözlerinin Uyuyup Kalbinin Uyanık Olması

أَخبَرَنَا أَبو الحَسنِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ، قَالَ: أَخبَرَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إبراهيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ حَدَّثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَاءٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ : «مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ، كَمَثَلِ رَجُلٍ أَوْقَدَ نَارًا، فَجَعَلَ الْفَرَاشُ وَالْجَنَادِبُ يَقَعْنَ فِيهَا وَهُوَ يَذُبُّهُنَّ عَنْهَا، فَأَنَا آخِذٌ بِحُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ، وَأَنْتُمْ تَفَلَّتُونَ مِنْ يَدِيَّ» .

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ في الصَّحِيحِ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ سُلَيْمٍ. وَأَخْرَجَاهُ أَيْضًا مِنْ حَدِيثِ أَبِي هريرة .

Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Benim durumum ile sizin durumunuz, bir ateş yakıp da*

çekirgelerin, kelebeklerin gelip içine düştüğü, kendisi de onları düşmesin diye önlemeye çalıştığı bir kimsenin durumuna benzer. Ben sizlerin ateşe düşmemeniz için bellerinizden yakalayıp (çekmeye ve ateşe) düşmenizi önlemeye çalışıyorum, siz ise benim elimden kurtulup kaçıyorsunuz."

Müslim bu hadisi başka bir yolla Suleym'den; Buhârî ve Müslim ise Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا محمد بن يعقوب بن يوسف، قال حدثنا أبي، قال: حدثنا أبو كريب، قال: حدثنا أبو أسامة، عن بريد عن أبي بردة عن أبي موسى، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «إِنَّ مَثَلَ مَا بَعَثَنِي اللهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ، كَمَثَلِ غَيْثٍ أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ طَيِّبَةٌ قَبِلَتِ الْمَاءَ فَأَنْبَتَتِ الْكَلَأَ وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ. وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتِ الْمَاءَ فَنَفَعَ اللهُ، عَزَّ وَجَلَّ ، بِهَا النَّاسَ فَشَرِبُوا مِنْهَا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا. وَأَصَابَ مِنْهَا طَائِفَةً أُخْرَى إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً، وَلَا تُنْبِتُ كَلَأً.

فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقُهَ فِي دِينِ اللهِ وَنَفَعَهُ [بِمَا] بَعَثَنِيَ اللهُ بِهِ فَعَلِمَ وَعَلَّمَ، وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا، وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ .

Ebû Mûsa'nın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: " *Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim, bir yere inen bol yağmur gibidir. O yeryüzüne indiğinde isabet ettiği yerlerden bazısı temizdir. Suyu kabul eder ve bol otlar, bitkiler çıkarır. Bir kısmı da vardır ki; kurak olup suyu tutar. Allah o su ile insanlara yarar sağlar. İnsanlar o sudan hem kendileri içerler, hem de koyunlarına içirirler ve ziraat yaparlar. Yeryüzünde bir başka yer daha vardır ki; çukur olup su tutmaz. Bitki de bitirmez. Allah'ın benimle gönderdiği şeyden kendisine fayda verdiği, öğrenip öğreten kimsenin misâli ile bu hususta kibrinden baş kaldırmayanın ve benim kendisiyle gönderildiğim Allah'ın hidayetini kabul etmeyenin misâli budur."*[2]

---

[1] Müslim, *fadâil* 6(19).

[2] Buhâri, *ılim* 20(79) ve Müslim, *fadâil* 5(15).

وبهذا الإسناد عن أبي موسى عن النبيّ، ﷺ، قال: «إنّ مثلي ومثل ما بعثني الله، ﷻ، به كمثل رجل أتى قومًا فقال: يا قوم، إنّي رأيتُ الجيش بعينيّ، وأنا النذير العريان، فالنجاء، فأطاعه طائفة من قومه، فأدلجوا، فانطلقوا على مهلهم، فنجوا، وكذّبت طائفة منهم، فأصبحوا مكانهم، فصبّحهم الجيش، فأهلكهم واجتاحهم، فذلك مثل من أطاعني واتّبع ما جئتُ به من الحقّ، ومثل من عصاني وكذّب ما جئتُ به من الحقّ . رواهما البخاريّ ومسلم في الصحيح عن أبي كريب.

Aynı isnâdla, Ebû Mûsa'dan nakledildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah'ın benimle gönderdiği şey bir topluluğa gidip: «Ey kavmim! Ben düşman ordusunu gözlerimle gördüm. Ben çıplak uyarıcıyım, kendinizi kurtarın» diyen kişi gibidir. Kavminden bir grup ona itaat edip gece yola düşerek yavaş yavaş giderler. Onlardan grup ise onu yalanlayarak yerlerinde sabahlarlar ve ordu sabah baskın yaparak onları helak edip köklerini kurutur. İşte bana itaat edip getirdiğime tâbi olanlarla, bana isyan edip getirdiğim hakkı yalanlayanların misâli, budur."*[1]

Bu iki hadisi de Buhârî ve Müslim, Ebû Kureyb'den rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدّثنا أبو الطيّب: طاهر بن يحيى البيهقيّ بها من أصل كتاب خاله، قال: حدّثنا خالي: الفضل بن محمّد البيهقيّ، قال: حدّثنا عبد الله بن صالح، قال: حدّثني الليث، قال: حدّثني خالد بن يزيد، عن سعيد بن أبي هلال، قال: سمعتُ أبا جعفر: محمّد بن عليّ بن الحسين، وتلا هذه الآية ﴿وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ . فقال: حدّثني جابر بن عبد الله قال: خرج علينا رسول الله، ﷺ، يومًا فقال: «إنّي رأيتُ في المنام: كأنّ جبريل، [عليه السلام] ، عند رأسي، وميكائيل عند رجليّ، يقول أحدهما لصاحبه: اضرب له مثلًا: فقال: اسمع، سمعت، أذنك، واعقل قلبك، إنّما مثلك ومثل أمّتك، كمثل ملك اتّخذ دارًا، ثمّ بنى فيها بيتًا، ثمّ جعل فيها مأدبة، ثمّ بعث رسولًا يدعوا الناس إلى طعامهم، منهم من أجاب الرسول، ومنهم من تركه. فالله

---

[1] Buhâri, *rakâik* (26) ve Müslim, *fadâil* 6(16).

هُوَ: الْمَلِكُ. وَالدَّارُ: الْإِسْلَامُ، وَالْبَيْتُ: الْجَنَّةُ. وَأَنْتَ يَا مُحَمَّدُ: الرَّسُولُ، مَنْ أَجَابَكَ دَخَلَ الْإِسْلَامَ، وَمَنْ دَخَلَ الْإِسْلَامَ دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ أَكَلَ مِنْهَا» .

Saîd b. Ebî Hilâl der ki: Ebû Câfer Muhammed b. Ali b. el-Hüseyin, **"Allah, cennete çağırır ve dilediğini doğru yola eriştirir"**[1] âyetini okuyup şöyle dedi: Câbir b. Abdillah bana şöyle anlattı: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün yanımıza çıkıp şöyle buyurdu: *"Rüyamda gördüm; Cibrîl baş ucumda, Mikail ayak ucunda durup biri diğerine: «Buna bir misal ver» dedi. O da ona dedi ki: «İşit, kulakları iyi işitesice, aklet, kalbi iyi belleyesice. Senin ve ümmetinin misali, bir ev bina etmek üzere bir arsanın etrafını çeviren, sonra da orada bir ev inşa eden bir hükümdara benzer. Daha sonra bu hükümdar bu evde bir ziyafet verir. Arkasından insanları bu ziyafeti yemeye davet etmek üzere bir elçi gönderir. İnsanlardan kimisi bu elçinin çağrısını kabul eder, kimisi de onu terk eder. İşte bu misalde hükümdardan kasıt Allah'tır. Etrafı çevrilen yerden kasıt İslâm'dır. İçindeki evden kasıt cennettir. Sen ey Muhammed, sözü edilen elçisin. Senin çağrını kabul eden İslâm'a girer. İslâm'a giren de cennete girer. Cennete giren kişi ise oradaki yiyeceklerden yer."*[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَا، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: جَاءَتْ مَلَائِكَةٌ إِلَى نَبِيِّ اللهِ ﷺ، وَهُوَ نَائِمٌ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: إِنَّهُ نَائِمٌ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ: فَقَالُوا: إِنَّ مَثَلَهُ كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى دَارًا، فَجَعَلَ فِيهَا مَأْدُبَةً، وَبَعَثَ دَاعِيًا، مَنْ أَجَابَ الدَّاعِيَ دَخَلَ الدَّارَ وَأَكَلَ مِنَ الْمَأْدُبَةِ، وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّاعِيَ لَمْ يَدْخُلِ الدَّارَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنَ الْمَأْدُبَةِ، فَقَالُوا: أَوِّلُوا لَهُ يَفْقَهْهَا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّهُ نَائِمٌ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ الْعَيْنَ نَائِمَةٌ وَالْقَلْبَ يَقْظَانُ. قَالُوا:

---

[1] Yunus Sur. 25

[2] Hâkim, *Müstedrek* (2/338-339).

فَالدَّارُ: الْجَنَّةُ، وَالدَّاعِي: مُحَمَّدٌ، فَمَنْ أَطَاعَ مُحَمَّدًا فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ، وَمَنْ عَصَى مُحَمَّدًا فَقَدْ عَصَى اللهَ، وَمُحَمَّدٌ فَرْقٌ بَيْنَ النَّاسِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَادَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ.

Câbir b. Abdillah anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) uyurken melekler kendisine geldi ve bazısı: "Uyuyor" dedi. Bazısı ise: "Gözü uyuyor, ancak kalp uyanık" dedikten sonra şöyle dediler: "O, bir ev inşa edip bu evde ziyafet hazırlayan kişiye benzer. Bu kişi insanları bu ziyafeti yemeye davet etmek üzere bir davetçi gönderir. İnsanlardan kimisi bu daveti kabul ederek eve girer ve ziyafetten yer. Kimisi de davete icabet etmeyerek eve girmez ve ziyafetten mahrum kalır." Bunun üzerine melekler birbirlerine: "Bunu ona tevil edin de anlasın" deyince, bazısı: "İyi ama bu uyuyor" dedi. Bazıları da: "Göz uyuyor ancak kalp uyanık" dedi. Sonra misali şu şekilde tevil ettiler: "Ev, cennettir. Davetçi ise Muhammed'dir. Muhammed'e itaat eden Allah'a itaat etmiş olur. Muhammed'e isyan eden de Allah'a isyan etmiş olur. Muhammed insanların arasını (inananla inanmayanı) ayırt etmiştir."

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Ubâde kanalıyla Yezîd b. Hârûn'dan rivayet etmiştir.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْقَعْنَبِيُّ فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُوتِرَ؟ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ، إِنَّ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنِ الْقَعْنَبِيِّ: وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَالِكٍ .

Hz. Âişe der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Vitir namazını kılmadan mı uyuyorsun?" diye sorunca: ***"Ey Âişe! Gözüm uyur, ancak kalbim uyumaz"*** cevabını verdi.

Buhârî bunu el-Ka'nebî'den; Müslim ise Yahya b. Yahya kanalıyla Mâlik'ten rivayet etmiştir.[1]

---

[1] Buhâri, *i'tisam bis-sünne* (2).

بَابُ صِفَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالزَّبُورِ وَسَائِرِ الْكُتُبِ، وَصِفَةِ أُمَّتِهِ

Resûlullah'ın [illegible] ve Ümmetinin; Tevrat, İncil, Zebur ve Diğer Kutsal Kitaplardaki Vasıfları

قَالَ اللهُ، ﷻ، فِيمَا أَخْبَرَ أَنَّهُ كَلَّمَ بِهِ مُوسَى، صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ: ﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ. الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ، وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾.

وَقَالَ ﷻ: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ: يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾.

Yüce Allah, Hz. Mûsa ile konuştuğunu bildirerek şöyle buyurmuştur: **"Rahmetim herşeyi kaplamıştır; bunu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, zekat verenlere, ayetlerimize inanıp, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları, okuyup yazması olmayan Peygamber'e uyanlara yazacağız. O Peygamber, onlara, uygun olanı emreder ve fenalıktan meneder, temiz şeyleri helal, murdar şeyleri haram kılar, onların ağır yüklerini indirir, zor tekliflerini hafifletir. Bu Peygamber'e inanan, hürmet eden, yardım eden, onunla gönderilen nura uyanlar yok mu? İşte onlar saadete erenlerdir."[2]**

"Meryem oğlu İsa: «Ey İsrâîl oğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmet

---

[1] Buhâri, *terâvih* (1), Müslim, *misafirîn* 17(125), Ahmed (6/26, 73, 104) ve Malik, *Muvatta* (9/120).

[2] A'râf Sur. 156-157

olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim» demişti. Ama o elçi, kendilerine belgelerle geldiği zaman: «Bu, apaçık bir sihirdir» demişlerdi."[1]

أخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الفَضْلِ القَطَّانُ، ببغداد، قال: أخبرنا أبو سهلٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زيادٍ القَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا القَاسِمُ بْنُ نَصْرٍ البَزَّازُ، دُوشَتُ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ النُّعْمَانِ، قَالَ: حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: لَقِيتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، فَقُلْتُ لَهُ: أَخْبِرْنِي عَنْ صِفَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فِي التَّوْرَاةِ؟ فَقَالَ: أَجَلْ، وَاللهِ إِنَّهُ لَمَوْصُوفٌ فِي التَّوْرَاةِ بِبَعْضِ صِفَتِهِ فِي الْقُرْآنِ : يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا لِلْأُمِّيِّينَ. أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي، سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ. لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ، وَلَا سَخَّابٍ بِالْأَسْوَاقِ، وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَةَ بِالسَّيِّئَةِ، وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَغْفِرُ، وَلَنْ أَقْبِضَهُ حَتَّى أُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ: أَنْ يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَفْتَحُ بِهِ أعينا عميا، وآذانا صما، وَقُلُوبًا غُلْفًا .

قَالَ عَطَاءُ بْنُ يَسَارٍ: ثُمَّ لَقِيتُ كَعْبَ الْأَحْبَارِ فَسَأَلْتُهُ، فَمَا اخْتَلَفَا فِي حَرْفٍ، إِلَّا أَنَّ كَعْبًا [يَقُولُ] : أَعْيُنًا عُمُويا، وَآذَانًا صُمُومَى، وَقُلُوبًا غلوفى .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ فُلَيْحِ بْنِ سُلَيْمَانَ.

Atâ b. Yesâr anlatıyor: Abdullah b. Amr b. el-Âs ile karşılaştım ve ona: "Resulullah'ın Tevrat'taki sıfatlarını bana bildir" dedim. Abdullah şöyle karşılık verdi: "Bildireyim. Allah'a yemin ederim o, Tevrat'ta, Kur'an-ı Kerim'de yer alan bazı sıfatları ile nitelendirilmiştir "Ey Peygamber! Şüphe yok ki, Biz seni bir şahid, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Bir de ümmîlere bir koruyucu sığınak olarak sen benim kulum, resulümsün. Ben sana el-Mütevekkil adını verdim. Sen, ne sert, ne de kabasın. Çarşı pazarlarda da bağırıp çağırmazsın. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, ama affeder ve bağışlarsın. Yüce Allah da onun vasıtasıyla «Lâ ilâhe illallah» demeleri suretiyle o eğri milleti doğrultmadıkça, onun vasıtasıyla kör bir takım gözleri, sağır bir takım kulakları ve örtülü kalpleri açmadıkça canını almayacaktır.[2]

---

[1] Sâf Sur. 6

[2] Buhâri, *buyû* (50).

Atâ b. Yesâr der ki: Daha sonra Ka'b el-Ahbâr ile karşılaşıp ona da aynı şeyi sordum. Verdikleri cevap arasında bir harf bile ihtilaf yoktu.

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Sinân kanalıyla Fuleyh b. Süleymân'dan rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو الحسن: عليُّ بنُ أحمدَ بنِ عبدان، قال: أخبرنا أحمدُ بنُ عُبيدٍ الصفّار، قال: حدثنا هشامُ بنُ عليٍّ، قال: حدثنا عبدُ اللهِ بنُ رجاءٍ. قال: حدثنا عبدُ العزيز، عن هلالِ بنِ أبي هلالٍ. عَنْ عطاءِ بنِ يَسَارٍ. عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، كَانَ يَقُولُ إِنَّ هَذِهِ الْآيَةَ الَّتِي فِي الْقُرْآنِ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِداً وَمُبَشِّراً وَنَذِيراً﴾ . هِيَ فِي التَّوْرَاةِ: يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا لِلْأُمِّيِّينَ، أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي، سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ، لَسْتَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا سخاب بِالْأَسْوَاقِ، وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَةَ بِالسَّيِّئَةِ، وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ. وَلَنْ نَقْبِضَهُ حَتَّى نُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَيَنْفَتِحَ بِهَا أَعْيُنًا عميا، وآذانا صما، وقلوبا غُلْفًا.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ غَيْرَ مَنْسُوبٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ ابْنِ أَبِي سَلَمَةَ. قِيلَ: هُوَ ابْنُ رَجَاءٍ. وَقِيلَ: هُوَ ابْنُ صَالِحٍ، وَالْأَشْبَهُ أَنْ يَكُونَ ابْنَ رَجَاءٍ. وَاللهُ أعلم. قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَقَالَ سَعِيدٌ عَنْ هِلَالٍ، عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ سَلَامٍ.

Atâ b. Yesâr'ın bildirdiğine göre Abdullah b. Amr: **"Ey Peygamber! Biz seni şahit, müjdeci, uyarıcı; Allah'ın izniyle O'na çağıran, nurlandıran bir ışık olarak göndermişizdir"**[1] âyetini açıklarken şöyle derdi: Bu âyet Tevrat'ta şu şekilde geçmektedir: "Ey Peygamber! Biz seni şahit, müjdeci, uyarıcı; ümmîlere bir koruyucu sığınak olarak gönderdik. Sen kulum ve resûlümsün. Ben sana el-Mütevekkil adını verdim. Sen, ne sert, ne de kabasın. Çarşı pazarlarda da bağırıp çağırmazsın. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, ama affedip bağışlarsın. Yüce Allah da onun vasıtasıyla «Lâ ilâhe illallah» demeleri suretiyle o eğri milleti doğrultmadıkça, onun vasıtasıyla kör bir takım gözleri, sağır bir takım kulakları ve örtülü kalpleri açmadıkça canını almayacaktır."

---

[1] Ahzâb Sur. 45

Buhârî bu hadisi *Sahîh*'te Abdullah b. Recâ veya b. Sâlih kanalıyla Abdulazîz b. Ebî Seleme'den rivayet etti. Buhârî, bunun "Saîd — Hilâl — Atâ — İbn Selâm" kanalıyla aktarıldığını belirtmiştir.

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا أبو صالح، قال: حدثني الليث، قال: حدثني خالد بن يزيد، عن سعيد بن أبي هلال، عن هلال بن أسامة، عن عطاء بن يسار، عن ابن سلام، أنه كان يقول: إنَّا لَنجدُ صِفةَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ: إنَّا أرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَحِرْزًا لِلأُمِّيِّينَ. أنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي، سَمَّيْتُهُ: الْمُتَوَكِّلَ، لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ، وَلَا سَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ، ولا يجزئ بِالسَّيِّئَةِ مِثْلَهَا، وَلَكِنْ يَعْفُو [وَيَغْفِرُ] وَيَتَجَاوَزُ. وَلَنْ أَقْبِضَهُ حَتَّى يُقِيمَ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يُشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، نَفْتَحُ بِهِ أَعْيُنًا عُمْيًا وَآذَانًا صُمًّا، وَقُلُوبًا غُلْفًا.

قَالَ عَطَاءُ بْنُ يَسَارٍ: وَأَخْبَرَنِي اللَّيْثِيُّ : أَنَّهُ سَمِعَ كَعْبَ الْأَحْبَارِ يَقُولُ مِثْلَ مَا قَالَ ابْنُ سَلَامٍ .

Atâ b. Yesâr'ın bildirdiğine göre İbn Selâm şöyle derdi: Tevrat'ta Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sıfatları şu şekilde geçmiştir: "Biz seni şahıt, müjdeci, uyarıcı; ümmîlere bir koruyucu ve sığınak olarak gönderdik. Sen kulum ve resûlümsün. Ben ona el-Mütevekkil adını verdim. O, ne sert, ne de kabadır. Çarşı pazarlarda da bağırıp çağırmazsın. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, ama affedip bağışlarsın. Yüce Allah da onun vasıtasıyla «Eşhedu en lâ ilâhe illallah» demeleri suretiyle o eğri milleti doğrultmadıkça, onun vasıtasıyla kör bir takım gözleri, sağır bir takım kulakları ve örtülü kalpleri açmadıkça canını almayacaktır."

Atâ b. Yesâr ekledi: Ka'bu'l-Ahbâr da İbn Selâm gibi demiştir.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير، عن ابن إسحاق، قال: حدثني محمد بن ثابت بن شرحبيل، عن أم الدَّرْدَاءِ، قَالَتْ: قُلْتُ لِكَعْبِ الْحَبْرِ: كَيْفَ تَجِدُونَ صِفَةَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فِي التَّوْرَاةِ؟ قَالَ: نَجِدُهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ، اسْمُهُ: المتوكل، لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ ولا سَخَّابٍ

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/61).

بِالأَسْوَاقِ. أُعْطِيَ الْمَفَاتِيحَ لِيُبَصِّرَ اللهُ ﷻ بِهِ أَعْيُنًا عُورًا، وَيُسْمِعَ بِهِ آذَانًا وُقْرًا، وَيُقِيمَ بِهِ أَلْسُنًا مُعْوَجَّةً حَتَّى يُشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. يُعِينُ الْمَظْلُومَ وَيَمْنَعُهُ .

Ümmü'd-Derdâ der ki: Ka'bu'l-Ahbâr'a: "Tevrat'ta Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıflarını nasıl bulmaktasınız?" diye sorduğumda şöyle cevap verdi: "Allah'ın Resûlü Muhammed. İsmi el-Mütevekkil'dir. Ne sert ve kaba, ne de çarşılarda bağırıp çağıran biridir. Kör olan gözleri açmak, sağır olan kulaklara duyurmak, eğri olan dilleri düzeltmek ve insanların, Allah'tan başka ilah olmadığına, onun tek olduğuna ve ortağının bulunmadığına şahitlik etmeleri için anahtarlar verilmiştir. O, mazluma yardım eder ve zulme uğramasına engel olur."[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ [الْقَطَّانُ] قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ- يَعْنِي ابْنَ الْمُبَارَكِ- قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ: أَبُو إِسْحَاقَ، قال: حدثنا المسيب بْنُ رَافِعٍ قَالَ: قَالَ كَعْبٌ: قَالَ اللهُ، ﷻ، لِمُحَمَّدٍ، ﷺ: عَبْدِي الْمُتَوَكِّلُ الْمُخْتَارُ، لَيْسَ بِفَظٍّ وَلَا غَلِيظٍ وَلَا سَخَّابٍ فِي الأَسْوَاقِ، ولا يجزئ بِالسَّيِّئَةِ ، وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ .

Ka'bu'l-Ahbâr der ki: Yüce Allah Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "Tevekkül eden, seçilmiş kulum; ne sert ve kaba, ne de çarşılarda bağırıp çağıran biridir. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, ama affeder ve bağışlar."[2]

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بن بكير، عن يُونُسَ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ الْعَيْزَارِ بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، مَكْتُوبٌ فِي الإِنْجِيلِ: لَا فَظٌّ وَلَا غَلِيظٌ وَلَا سَخَّابٌ بالأسواق، ولا يجزئ بِالسَّيِّئَةِ مِثْلَهَا، بَلْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ .

---

[1] İbn Asâkir, *Târih* (1/343).

[2] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/360).

Hz. Aişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) İncil'de şu şekilde yazılmıştır: "Ne sert ve kaba, ne de çarşılarda bağırıp çağıran biridir. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, ama affeder ve bağışlar."[1]

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال حدثنا نصر الحلبي، قال: حدثنا سلام بن مسكين، عَنْ مُقَاتِلِ بْنِ حَيَّانَ، قَالَ: أَوْحَى اللهِ، ﷻ، إِلَى عيسى بن مَرْيَمَ: جِدَّ فِي أَمْرِي وَلَا تَهْزِلْ، وَاسْمَعْ وَأَطِعْ يَا ابْنَ الطَّاهِرِ الْبِكْرِ الْبَتُولِ: إِنِّي خَلَقْتُكَ مِنْ غَيْرِ فَحْلٍ فَجَعَلْتُكَ آيَةً لِلْعَالَمِينَ، فَإِيَّايَ فَاعْبُدْ، وَعَلَيَّ فَتَوَكَّلْ. فَسِّرْ لِأَهْلِ سُورَانَ بِالسُّرْيَانِيَّةِ، بَلِّغْ مَنْ بَيْنَ يَدَيْكَ: أَنِّي أَنَا اللهُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الَّذِي لَا أَزُولُ. صَدِّقُوا النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الْعَرَبِيَّ صَاحِبَ الْجَمَلِ وَالْمِدْرَعَةِ وَالْعِمَامَةِ، وَهِيَ التَّاجُ، وَالنَّعْلَيْنِ، وَالْهِرَاوَةِ وَهِيَ الْقَضِيبُ. الْجَعْدُ الرَّأْسِ، الصَّلْتُ الْجَبِينِ، الْمَفْرُوقُ الْحَاجِبَيْنِ، الْأَنْجَلُ الْعَيْنَيْنِ. الْأَهْدَبُ الْأَشْفَارِ، الْأَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، الْأَقْنَى الْأَنْفِ، الْوَاضِحُ الْجَبِينِ. الْكَثُّ اللِّحْيَةِ، عَرَقُهُ فِي وَجْهِهِ كَأَنَّهُ اللُّؤْلُؤُ، رِيحُ الْمِسْكِ يَنْفَحُ مِنْهُ، كَأَنَّ عُنُقَهُ إِبْرِيقُ فِضَّةٍ، وَكَأَنَّ الذَّهَبَ يَجْرِي فِي تَرَاقِيهِ، لَهُ شَعَرَاتٌ مِنْ لَبَّتِهِ إِلَى سُرَّتِهِ تَجْرِي كَالْقَضِيبِ، لَيْسَ عَلَى صَدْرِهِ وَلَا عَلَى بَطْنِهِ شَعْرٌ غَيْرُهُ. شَثْنُ الْكَفِّ وَالْقَدَمِ، إِذَا جَاءَ مَعَ النَّاسِ غَمَرَهُمْ، وَإِذَا مشى كأنما يتقلع من الصَّخْرِ، وَيَنْحَدِرُ فِي صَبَبٍ، ذو النَّسل القليل وَكَأَنَّهُ أَرَادَ الذُّكُورَ مِنْ صُلْبِهِ.

Mukâtil b. Hayyân der ki: Yüce Allah Hz. İsa'ya şöyle vahyetti: "Ey İsa! Emrimi yerine getirmede gayretli ol ve acizlik gösterme. Sözümü dinle ve emrimi yerine getir. Ey Bakire olan Betül'ün oğlu! Seni erkeksiz (babasız) yarattım, seni âlemlere bir âyet yaptım. Bana ibadet et, Bana tevekkül et ve Kitab'a kuvvetle sarıl. Süryanilere bunu Süryanice anlat, yanındakilere de şunu bildir: "Ben Hay ve Kayyûm olan zeval bulmayan Allah'ım. Ümmî ve Arap peygamberini tasdik edin. O, deve, zırh, sarık, ayakkabı, ucu eğri değnek sahibi bir kimsedir. Saçı kıvırcık, alnı geniş, kaşlarının arası açık ve iri gözlü, sık sakallıdır. Yüzündeki teri inci gibidir. Kokusu misk gibi saçılır. Boynu gümüşten bir ibrik gibidir. Kürek kemiklerinin üzerinden sanki altın akar. Göğsünden göbeğine kadar kamçı gibi bir saç çizgisi uzanır. Göğsünde ve karnında bundan başka kıl yoktur. Elleri ve ayakları iridir.

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/61).

insanlarla bir arada bulunduğunda onlardan uzun boylu görünür. Yürürken sanki yokuş aşağı iniyormuşçasına ve dağdan kopmuşçasına hafifçe öne doğru meylederek yürür, nesli azdır."[1]

Neslin az olmasından kasıt, sulbünden gelen erkeklerdir.

أخبرنا أبو ذر بن أبي الحسين بن أبي القاسم المذكر، وأبو الحسن: علي ابن محمد الفقيه، قالا: أخبرنا الحسن بن إسحاق الإسفراييني قال: حدثنا محمد بن أحمد بن البراء، قال: أخبرنا عبد المنعم بن إدريس، عن أبيه، قال: وَذَكَرَ «وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ» إن الله، عز وجل، لَمَّا قَرَّبَ مُوسَى نَجِيًّا، قَالَ: رَبِّ إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أُمَّةً: خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ، يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ، وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَيُؤْمِنُونَ بِاللهِ، فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي. قَالَ: تِلْكَ أُمَّةُ أَحْمَدَ. قَالَ: رَبِّ، إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أُمَّةً هُمُ الْآخِرُونَ مِنَ الْأُمَمِ، السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي. قَالَ: تِلْكَ أُمَّةُ مُحَمَّدٍ. قَالَ: رَبِّ إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أُمَّةً أَنَاجِيلُهُمْ فِي صدورهم يقرأونها وكان من قبلهم يقرأون كُتُبَهُمْ نَظَرًا وَلَا يَحْفَظُونَهَا، فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي. قَالَ: تِلْكَ أُمَّةُ أَحْمَدَ. قَالَ رَبِّ، إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أُمَّةً يُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ الْأَوَّلِ والآخر، ويقاتلون رؤوس الضَّلَالَةِ، حَتَّى يقَاتِلُوا الْأَعْوَرَ الْكَذَّابَ، فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي. قَالَ: تِلْكَ أُمَّةُ مُحَمَّدٍ. قَالَ: رَبِّ، إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أُمَّةً يَأْكُلُونَ صَدَقَاتِهِمْ فِي بُطُونِهِمْ، وَكَانَ مَنْ قَبْلَهُمْ إِذَا أَخْرَجَ صَدَقَتَهُ بَعَثَ اللهُ عَلَيْهَا نَارًا فَأَكَلَتْهَا، فَإِنْ لَمْ تُقْبَلْ لَمْ تَقْرَبْهَا النَّارُ، فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي. قَالَ: تِلْكَ أُمَّةُ أَحْمَدَ. قَالَ: رَبِّ، إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أُمَّةً إِذَا هَمَّ أَحَدُهُمْ بِسَيِّئَةٍ لَمْ تُكْتَبْ عَلَيْهِ، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةً وَاحِدَةً وَإِذَا هَمَّ أَحَدُهُمْ بِحَسَنَةٍ وَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إلى مائة ضعف ، فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي. قَالَ: تِلْكَ أُمَّةُ أَحْمَدَ. قَالَ: رَبِّ، إِنِّي أَجِدُ فِي التَّوْرَاةِ أُمَّةً هُمُ الْمُسْتَجِيبُونَ وَالْمُسْتَجَابُ لَهُمْ، فَاجْعَلْهُمْ أُمَّتِي. قَالَ: تِلْكَ أُمَّةُ أَحْمَدَ.

قَالَ: وَذَكَرَ «وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ» فِي قِصَّةِ دَاوُدَ النَّبِيِّ، ﷺ، وَمَا أُوحِيَ إِلَيْهِ فِي الزَّبُورِ: يَا دَاوُدُ، إِنَّهُ سَيَأْتِي مِنْ بَعْدِكَ نَبِيٌّ يُسَمَّى: أَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا، صَادِقًا سَيِّدًا، لَا أَغْضَبُ عَلَيْهِ

---

1 İbn Asâkir, *Târîh* (1/344)

أَبَدًا، وَلا يَعْصِيني أَبَدًا، وَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَعْصِيَني ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَما تَأَخَّرَ وَأُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ، أَعْطَيْتُهُمْ مِنَ النَّوافِلِ مِثْلَ ما أَعْطَيْتُ الأَنْبِياءَ، وَافْتَرَضْتُ عَلَيْهِمُ الفَرائِضَ الَّتي افْتَرَضْتُ عَلى الأَنْبِياءِ وَالرُّسُلِ، حَتّى يَأْتُوني يَوْمَ القِيامَةِ نُورُهُمْ مِثْلُ نُورِ الأَنْبِياءِ، وَذلِكَ أَنّي افْتَرَضْتُ عَلَيْهِمْ أَنْ يَتَطَهَّرُوا لي لِكُلِّ صَلاةٍ، كَما افْتَرَضْتُ عَلى الأَنْبِياءِ قَبْلَهُمْ، وَأَمَرْتُهُمْ بِالغُسْلِ مِنَ الجَنابَةِ كَما أَمَرْتُ الأَنْبِياءَ قَبْلَهُمْ. وَأَمَرْتُهُمْ بِالحَجِّ كَما أَمَرْتُ الأَنْبِياءَ قَبْلَهُمْ، وَأَمَرْتُهُمْ بِالجِهادِ كَما أَمَرْتُ الرُّسُلَ قَبْلَهُمْ. يا داوُدُ، فَإِنّي فَضَّلْتُ مُحَمَّدًا وَأُمَّتَهُ عَلى الأُمَمِ كُلِّها: أَعْطَيْتُهُمْ سِتَّةَ خِصالٍ لَمْ أُعْطِها غَيْرَهُمْ مِنَ الأُمَمِ: لا أُخِذُهُم بِالخَطَإِ وَالنِّسْيانِ، وَكُلُّ ذَنْبٍ رَكِبُوهُ عَلى [غَيْرِ] عَمْدٍ إِذا اسْتَغْفَرُوني مِنْهُ غَفَرْتُهُ لَهُمْ، وَما قَدَّمُوا لِآخِرَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ طَيِّبَةً بِهِ أَنْفُسُهُمْ عَجَّلْتُهُ لَهُمْ أَضْعافًا مُضاعَفَةً، وَلَهُمْ في المَذْخُورِ عِنْدي أَضْعافًا مُضاعَفَةً وَأَفْضَلَ مِنْ ذلِكَ، وَأَعْطَيْتُهُمْ، عَلى المَصائِبِ في البَلايا إِذا صَبَرُوا وَقالُوا: إِنّا لِلّٰهِ وَإِنّا إِلَيْهِ راجِعونَ- الصَّلاةَ وَالرَّحْمَةَ وَالهُدى إِلى جَنّاتِ النَّعيمِ. فَإِنْ دَعَوْني اسْتَجَبْتُ لَهُمْ، فَإِمّا أَنْ يَرَوْهُ عاجِلًا، وَإِمّا أَنْ أَصْرِفَ عَنْهُمْ سُوءًا، وَإِمّا أَنْ أَدَّخِرَهُ لَهُمْ في الآخِرَةِ. يا داوُدُ، مَنْ لَقِيَني مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ يَشْهَدُ أَنْ لا إِلٰهَ إِلّا أَنا وَحْدي لا شَريكَ لي صادِقًا بِها فَهُوَ مَعي في جَنَّتي وَكَرامَتي. وَمَنْ لَقِيَني وَقَدْ كَذَّبَ مُحَمَّدًا، وَكَذَّبَ بِما جاءَ بِهِ، وَاسْتَهْزَأَ بِكِتابي صَبَبْتُ عَلَيْهِ في قَبْرِهِ العَذابَ صَبًّا، وَضَرَبَتِ المَلائِكَةُ وَجْهَهُ وَدُبُرَهُ عِنْدَ مَنْشَرِهِ مِنْ قَبْرِهِ، ثُمَّ أُدْخِلُهُ في الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النّارِ.

Vehb b. Münebbih der ki: Yüce Allah, Hz. Mûsa'yla konuşmak için yaklaştırınca, Hz. Mûsa şöyle dedi: "Ey Rabbim! Levhalarda, insanlara gönderilmiş en hayırlı bir ümmeti görüyorum. Bunlar iyiliği emredip kötülükten sakındırıyor ve Allah'a iman ediyor. Bunları benim ümmetim yap." Yüce Allah ona: "O, Muhammed'in ümmetidir" karşılığını verince: "Ey Rabbim! Levhalarda, yaratılışta sonradan gelecek, cennete girmede ise önden giden bir ümmet görüyorum; bunları benim ümmetim yap" dedi. Yüce Allah ona: "O da Muhammed'in ümmetidir" buyurdu. Hz. Mûsa: "Ey Rabbim! Levhalarda kitapları ezberlerinde olan ve onu okuyan bir ümmet gördüm. (Ondan öncekiler kitaplarını bakarak okurlar ve onu hıfzetmezlerdi.) Bu ümmeti benim ümmetim yap" dedi. Yüce Allah ona: "O da Ahmed'in ümmetidir" buyurdu. Hz. Mûsa: "Ey Rabbim! Levhalarda, ilk indirilen ve son indirilen kitaba iman eden, dalaletten kalanlarla savaşan, hatta yalancı kör

(Deccal) ile savaşan bir ümmet görüyorum. Bunları benim ümmetim yap" deyince, Yüce Allah: "Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) ümmetidir" buyurdu. Hz. Mûsa: "Ey Rabbim! Levhalarda, kendi sadakalarını (kurbanlarını) kendileri yedikleri halde sevap alan bir ümmet görüyorum. –Katâde der ki: "Oysa onlardan önceki ümmetler bir sadaka verdiklerinde (kurban adadıklarında) sadakaları (kurbanları) kabul olunacaksa Allah bir ateş gönderir, ateş o kurbanı yakardı. Kabul olunmayan sadakayı ise vahşi hayvanlar ve kuşlar yerdi. Allah, rahmetiyle, sizin için kolaylık olması için zenginlerinizden alıp fakirlerinize vermiştir.- Bunları benim ümmetim yap" deyince, Yüce Allah: "Bunlar Ahmed'in (sallallahu aleyhi vesellem) ümmetidir" buyurdu. Hz. Mûsa: "Ey Rabbim! Levhalarda, bir kötülük yapmak isteyene o kötülüğü yapmadıkça günahın yazılmadığı, kötülüğü yapınca da sadece bir günahın yazıldığı, bir iyilik yapmak isteyip yapamayana bir sevabın yazıldığı, yaptığı iyiliğe on kattan yedi yüz kata kadar sevabın yazıldığı bir ümmet görüyorum. Bunları benim ümmetim yap" deyince, Yüce Allah: "Bunlar Ahmed'in (sallallahu aleyhi vesellem) ümmetidir" buyurdu. Hz. Mûsa: "Ey Rabbim! Levhalarda, (Allah'ın davetine) icabet eden ve duaları kabul edilen bir ümmet görüyorum. Bunları benim ümmetim yap" deyince, Yüce Allah: "Bunlar Ahmed'in (sallallahu aleyhi vesellem) ümmetidir" buyurdu.[1]

İbn Münebbih, Hz. Dâvud kıssasını anlatırken, ona indirilen Zebûr'da kendisine şöyle vahyedildiğini söyledi: "Ey Dâvud! Senden sonra Ahmed ve Muhammed adında bir peygamber gelecektir. Doğru sözlüdür. Seyyid'dir. Ona asla kızmam, o da beni kızdırmaz. O, henüz bana asi olmadan önce onun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışladım. Onun ümmeti, rahmetime mazhar olmuştur. Onlara, peygamberlere verdiğim gibi nafileler verdim. Nebi ve resullere farz kıldığım farizaları onlara da farz kıldım. Nihayet onlar, kıyamet gününde bana gelecekler ve onların nurları, peygamberlerin nurları gibidir. Onlara da, her namaz vaktinde temizlenmelerini farz kıldım. Onlardan önce peygamberlere emrettiğim gibi onların da cünüplükten temizlenmek için gusül yapmalarını emrettim. Onlardan önce peygamberlere emrettiğim gibi onlara da haccetmelerini emrettim. Onlardan önce resullere emrettiğim gibi onlara da cihadı emrettim.

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/62).

Ey Dâvud! Ben, Muhammed'i ve ümmetini diğer bütün ümmetlere üstün kıldım. Onlardan başka hiçbir ümmete vermediğim altı özelliği onlara verdim. Bu özellikler şunlardır: Hata ve unutma sonucu işledikleri günahlardan ötürü onları sorgulamayacağım. Kasıtsız olarak işledikleri günahlardan ötürü benden bağışlanma dilerlerse, ben onların bu tür günahlarının tamamını bağışlarım. Gönül rızasıyla âhiretleri için önceden salih bir amel işlerlerse, ben bunun karşılığını onlara kat kat veririm. Âhiretteki sevapları ise bundan daha çok ve üstündür. Daha fazlası da vardır. Belalara karşı sabrettikleri ve: «Doğrusu bizler Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na dönücüleriz» dedikleri takdirde onlara mağfiret, rahmet ve nimet cennetlerini veririm. Bana dua ederlerse, dualarına icabet ederim. Bunun karşılığını ya hemen görürler ya da onlardan bir kötülüğü savarım, yahut bu dualarının icabetini âhirete ertelerim.

Ey Dâvud! Muhammed ümmetinden her kim Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, sadece Allah'ın mevcut olduğuna, Allah'ın ortağı olmadığına samimiyetle şahadet ederse, o kimse Cennet'te benimle beraber olacak ve benden ikram görecektir. Yine kim Muhammed'i veya onun getirdiği şeyleri yalanlamış olarak kitabımla alay etmiş olarak huzuruma çıkarsa, mezarında onun üzerine azabları dökerim. Kabrinden diriltilip çıkarıldığı zaman da melekler onun yüzüne ve arkasına vururlar. Sonra da onu Cehennemin en alt tabakasına bırakırım."[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ الضَّبِّيُّ، فقال: حَدَّثَنَا أَبُو قَطَنٍ: عَمْرُو بْنُ الْهَيْثَمِ بْنِ قَطَنِ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمْزَةُ الزَّيَّاتُ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُدْرِكٍ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: ﴿وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا﴾ قَالَ: نُودُوا: يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، اسْتَجَبْتُ لَكُمْ قَبْلَ أَنْ تَدْعُونِي، وَأَعْطَيْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلُونِي .

Ebû Hureyre: **"Sen, Mûsa'ya hitap ettiğimiz zaman Tur'un yanında da değildin"**[2] âyetini açıklarken şöyle dedi: Onlara (Tur dağının yanında) şöyle

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye* (6/62).

[2] Kasas Sur. 46

seslenildi. "Ey Muhammed ümmeti! Siz dua etmeden, duanıza icabet ettim ve benden istemeden verdim."[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العبّاس: مُحَمَّدُ بْنُ يعقوب، قال: حدثنا أحمدُ بْنُ عبد الجبّار، قال: حدثنا يونسُ بْنُ بكير، عَنْ أبي خلدة: خالد بن دينار، قال: حَدَّثنا أَبُو الْعَالِيَةِ قَالَ: لَمَّا افْتَتَحْنَا «تُسْتَرَ» وَجَدْنَا فِي بَيْتِ مَالِ «الْهُرْمُزَانِ» سَرِيرًا عَلَيْهِ رَجُلٌ مَيِّتٌ، عِنْدَ رَأْسِهِ مُصْحَفٌ لَهُ، فَأَخَذْنَا الْمُصْحَفَ، فَحَمَلْنَاهُ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، ﷺ، فَدَعَا لَهُ كَعْبًا فَنَسَخَهُ بِالْعَرَبِيَّةِ، أَنَا أَوَّلُ رَجُلٍ مِنَ الْعَرَبِ، قَرَأَهُ، قَرَأْتُهُ مِثْلَ مَا أَقْرَأُ الْقُرْآنَ هَذَا. فَقُلْتُ لِأَبِي الْعَالِيَةِ: مَا كَانَ فِيهِ؟ فَقَالَ: سِيرَتُكُمْ، وَأُمُورُكُمْ، وَدِينُكُمْ، وَلُحُونُ كَلَامِكُمْ، وَمَا هُوَ كَائِنٌ بَعْدُ. قُلْتُ: فَمَا صَنَعْتُمْ بِالرَّجُلِ؟ قَالَ حَفَرْنَا بِالنَّهَارِ ثَلَاثَةَ عَشَرَ قَبْرًا مُتَفَرِّقَةً، فَلَمَّا كَانَ فِي اللَّيْلِ دَفَنَّاهُ وَسَوَّيْنَا الْقُبُورَ كُلَّهَا، لِنُعَمِّيَهُ عَلَى النَّاسِ لَا يَنْبُشُونَهُ، فَقُلْتُ وَمَا تَرْجُونَ مِنْهُ؟ قَالَ: كَانَتِ السَّمَاءُ إِذَا حُبِسَتْ عَلَيْهِمْ بَرَزُوا بِسَرِيرِهِ فَيُمْطَرُونَ. قُلْتُ: مَنْ كُنْتُمْ تَظُنُّونَ الرَّجُلَ؟ قَالَ: رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: دَانْيَالُ فَقُلْتُ مُذْ كَمْ وَجَدْتُمُوهُ مَاتَ؟ قَالَ: مُذْ ثَلَاثِمِائَةِ سَنَةٍ. فَقُلْتُ : مَا كان تغيّر شيئا؟ قَالَ: لَا، إِلَّا شُعَيْرَاتٌ مِنْ قَفَاهُ، إِنَّ لُحُومَ الْأَنْبِيَاءِ لَا تُبْلِيهَا الْأَرْضُ، وَلَا تَأْكُلُهَا السِّبَاعُ.

Ebu'l-Âliye anlatıyor: "Tuster'i fethettiğimiz zaman Hürmüzân'ın beytülmalında üzerinde ölmüş bir adamın bulunduğu bir yatak gördük. Adamın başının yanında bir kitap vardı. Kitabı alıp Ömer b. el-Hattâb'a götürdüğümüzde, Ka'b(u'l-ahbâr)'ı çağırıp onu Arapça olarak bir nüshasını çıkarttı. O kitabı Arapça olarak ilk okuyan kişi benim. Onu tıpkı bu Kur'ân'ı okuduğum gibi okudum."

Hâlid b. Dîner der ki: Ebu'l-Âliye'ye: "O kitapta ne vardı?" diye sorunca: "Sizin gidişatınız, işleriniz ve sözleriniz ile ileride vuku bulacak şeyler anlatılıyordu" cevabını verdi. Ben: "Adamı ne yaptınız?" diye sorunca ise: "Halkın onu mezardan çıkarmaması için gündüz ayrı ayrı on üç mezar kazdık, gece olunca ise adamı defnedip bütün mezarları dümdüz ettik" cevabını verdi. Ben: "Halkın ondan beklentisi neydi ki?" diye sorunca: "Yağmur

---

[1] Hâkim, *Müstedrek* (2/408).

yağmadığı zaman halk onun naaşını dışarıya çıkarıp bu şekilde yağmur isterlerdi" cevabını verdi. Ben: "Adamın kim olduğunu düşünüyordunuz?" diye sorunca: "Danyâl adındaki bir adam olduğunu düşünüyorduk" cevabını verdi. Ben: "Ne kadar önce olduğunu düşünüyordunuz?" diye sorunca: "Üç yüz yıl önce" cevabını verdi. Ben: "Adam bu sürede hiç değişmiş miydi?" diye sorunca: "Arka tarafından bazı saç telleri değişmişti. Peygamberlerin etini yeryüzü çürütmez ve vahşi hayvanlar yemez" cevabını verdi.

أخبرنا أبو عبد الله: مُحَمَّدُ الْحَافِظُ، قال: حَدَّثَنَا أبو الْعَبَّاس: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوب، قال: حدثنا العَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّد، قال: حدثنا سَعْدُ بْنُ عَبْد الْحَمِيدِ بن جعفرٍ الأَنْصَارِيُّ، قال: حدثنا عبدُ الرَّحْمن بْنُ أبي الزِّناد، عن عبد الرَّحْمنِ بنِ الحارِث بن عبدِ اللهِ بن عيَّاش بن أبي ربيعة الْمَخْزُومِيّ، عَنْ عمر ابن الْحَكَمِ بْنِ رَافِعِ بْنِ سِنَانٍ وَهُوَ عَمُّ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ- قَالَ: حَدَّثَنِي بَعْضُ عُمُومَتِي وَآبَائِي: أَنَّهُمْ كَانَتْ عِنْدَهُمْ وَرَقَةٌ يَتَوَارَثُونَهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، حَتَّى جاء اللهُ ﷻ بِالْإِسْلَامِ وَهِيَ عِنْدَهُمْ، فَلَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ، الْمَدِينَةَ، ذَكَرُوا لَهُ وَأَتَوْهُ بِهَا مَكْتُوبٌ فِيهَا: اسْمُ اللهِ، وَقَوْلُهُ الْحَقُّ، وَقَوْلُ الظَّالِمِينَ فِي تَبَابٍ.

هَذَا الذِّكْرُ لِأُمَّةٍ تَأْتِي فِي آخِرِ الزَّمَانِ يُسْبِلُونَ أَطْرَافَهُمْ، وَيَأْتَزِرُونَ عَلَى أَوْسَاطِهِمْ وَيَخُوضُونَ الْبُحُورَ إِلَى أَعْدَائِهِمْ، فِيهِمْ صَلَاةٌ لَوْ كَانَتْ فِي قَوْمِ نُوحٍ مَا أُهْلِكُوا بِالطُّوفَانِ، وَفِي عَادٍ مَا أُهْلِكُوا بِالرِّيحِ، وَفِي ثَمُودَ مَا أُهْلِكُوا بِالصَّيْحَةِ. بِسْمِ اللهِ، وَقَوْلُهُ الْحَقُّ، وَقَوْلُ الظَّالِمِينَ فِي تَبَابٍ.

كَأَنَّهُ اسْتَقْبَلَ قِصَّةً أُخْرَى. قَالَ: فَعَجِبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، لما قُرِئَتْ عَلَيْهِ لِمَا فِيهَا .

Abdulhamîd b. Câfer'in amcası Ömer b. el-Hakem b. Râfi b. Sinân der ki: Amcalarım ve dedelerimin anlattığına göre Cahiliye döneminde nesilden nesile miras kalan yazılı bir kağıtları vardı. Allah İslam'ı gönderdiği zaman bu kağıt hâlâ yanlarındaydı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye gelince bu kağıttan ona bahsederek kağıdı Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) getirdiler. Kağıtta şöyle yazılıydı: "Bismillah: Onun sözü haktır. Zalimlerin sözü ise hüsrandır. Bu, âhir zamanda gelecek ümmetedir. Onlar saçlarının uzatırlar, bellerinden aşağısını peştamalle örterler ve düşmanlarıyla çarpışmak için denizler aşarlar. Onların öyle bir duası vardır ki, eğer Nuh kavminde bu dua olsaydı tufanla helak olmazlardı. Âd kavminde olsaydı rüzgarla helak olmazlardı. Semud kavminde olsaydı çığlıkla helak olmazlardı. Bismillah: Onun sözü haktır.

Zalımlerin sözü ise hüsrandır." Bu kağıttaki Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) okununca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunu beğendi.

بَابُ مَا وُجِدَ مِنْ صُورَةِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ ﷺ، مَقْرُونَةً بِصُورَةِ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلَهُ بِالشَّامِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Resminin Daha Önce Şam'da Diğer Peygamberlerin Resimleriyle Birlikte Bulunması

أَخْبَرَنَا الشَّيْخُ أَبُو الْفَتْحِ [رَحِمَهُ اللهُ] ، مِنْ أَصْلِهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمنِ بْنُ أَبِي شُرَيْحٍ الْهَرَوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ صَاعِدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ شَبِيبٍ: أَبُو سَعِيدٍ الرَّبَعِيُّ، [قَال:] حدّثني محمّد، ابن عُمَرَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، قَالَ: حَدَّثَتْنِي أُمُّ عُثْمَانَ بِنْتُ سَعِيدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهَا سَعِيدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي جُبَيْرَ بْنَ مُطْعِمٍ، يَقُولُ: لَمَّا بَعَثَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيَّهُ، ﷺ، وَظَهَرَ أَمْرُهُ بِمَكَّةَ خَرَجْتُ إِلَى الشَّامِ، فَلَمَّا كُنْتُ بِبُصْرَى أَتَتْنِي جَمَاعَةٌ مِنَ النَّصَارَى، فَقَالُوا لِي: أَمِنَ الْحَرَمِ أَنْتَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالُوا: أَفَتَعْرِفُ هَذَا الَّذِي تَنَبَّأَ فِيكُمْ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَخَذُوا بِيَدِي فَأَدْخَلُونِي دَيْرًا لَهُمْ فِيهِ تَمَاثِيلُ وَصُوَرٌ، فَقَالُوا لِي: انْظُرْ هَلْ تَرَى صُورَةَ هَذَا النَّبِيِّ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ؟ فَنَظَرْتُ فَلَمْ أَرَ صُورَتَهُ. قُلْتُ: لا أَرَى صُورَتَهُ. فَأَدْخَلُونِي دَيْرًا أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ الدَّيْرِ، وَإِذَا فِيهِ تَمَاثِيلُ وَصُوَرٌ أَكْثَرُ مِمَّا فِي الدَّيْرِ، فَقَالُوا لِي: انْظُرْ هَلْ تَرَى مِنْ صُورَتِهِ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا أَنَا بِصِفَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَصُورَتِهِ، وَإِذَا أَنَا بِصِفَةِ أَبِي بَكْرٍ وَصُورَتِهِ وَهُوَ آخِذٌ بِعَقِبِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَقَالُوا لِي: هَلْ تَرَى صِفَتَهُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالُوا: أَهُوَ هَذَا؟ وَأَشَارُوا إِلَى صِفَةِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ. قُلْتُ: اللهُمَّ نَعَمْ، أَشْهَدُ أَنَّهُ هُوَ. قَالُوا: أَتَعْرِفُ هَذَا الَّذِي أَخَذَ بِعَقِبِهِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالُوا: نَشْهَدُ أَنَّ هَذَا صَاحِبُكُمْ، وَأَنَّ هَذَا الْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِهِ.

Cubeyr b. Mut'im anlatıyor: Yüce Allah Peygamber'ini gönderip İslam Mekke'de yayılınca Şam'a gitmek için yola çıktım. Busrâ'ya gelince Hıristiyanlardan bir grup yanıma gelip: "Sen Harem'den misin?" diye sordular. Ben: "Evet" cevabını verince: "Aranızda peygamber olduğunu iddia eden bu kişiyi tanıyor musun?" diye sordular. Ben: "Evet" cevabını verince elimden tutup beni içinde heykel ve resimlerin bulunduğu bir manastırlarına soktular ve: "İçinizden gönderilen bu peygamberin bu resimler arasında olup olmadığına bir bak" dediler. Resimlere bakıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) resmini göremeyince: "Onun resmini göremiyorum" dedim. Beni bu

manastırdan daha büyük bir manastıra soktular. Burada önceki manastırdan daha çok heykel ve resim vardı. Bana: "Burada onun resminin olup olmadığına bir bak" dediler. Baktığımda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sıfatlarını ve resmini gördüm. Yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında Hz. Ebû Bekr'in resmini gördüm. Bana: "Onun suretini gördün mü?" diye sorduklarında: "Evet" cevabını verdim. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) resmini gösterip bana: "Bu mu?" diye sorunca: "Vallahi budur. Bunun o olduğuna şahitlik ederim" dedim. Bana: "Onun yanında olan bu kişiyi tanıyor musun?" diye sorduklarında: "Evet" cevabını verdim. Onlar: "Bunun sizin arkadaşınız Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) olduğuna, bu kişinin de ondan sonra gelecek halife olduğuna şahitlik ederiz" dediler.

وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي التَّارِيخِ ، عَنْ مُحَمَّدٍ غَيْرَ مَنْسُوبٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ هَذَا بِإِسْنَادِهِ هَذَا، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، قَالَ: خَرَجْتُ تَاجِرًا إِلَى الشَّامِ، فَلَقِيتُ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكُمْ رَجُلٌ يَتَنَبَّأُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَقَالَ: فِيمَا أَتَيْتُمْ؟ فَأَخْبَرْتُهُ، فَأَدْخَلَنِي مَنْزِلًا لَهُ، فَإِذَا فِيهِ صُوَرٌ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ، ﷺ، قَالَ: هُوَ هَذَا؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ إِلَّا كَانَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ إِلَّا هَذَا النَّبِيُّ .

أَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ فَارِسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ. فَذَكَرَهُ.

Cubeyr b. Mut'im der ki: Ticaret için Şam'a giderken Ehl-i kitabdan bir adamla karşılaştım. Bana: "Yanınızda peygamber olduğunu iddia eden biri var mı?" diye sordu. Ben: "Evet" cevabını verdim. Kitab ehlinden bir adam gelip: "Neyle geldiniz?" diye sorunca, ona anlattım. Beni evlerinden birine soktuğunda, içerisinde Resûlullah'ın da (sallallahu aleyhi vesellem) resminin bulunduğu suretler gördüm. Adam: "O, bu mu?" diye sorunca: "Evet" cevabını verdim. Adam: "Bu peygamber dışında bütün peygamberlerden sonra peygamber vardır" dedi.[1]

وَفِي كِتَابِي عَنْ شَيْخِنَا أَبِي عَبْدِ اللهِ الْحَافِظِ، وَهُوَ فِيمَا أَنْبَأَنِي بِهِ إِجَازَةً: أَنَّ أَبَا مُحَمَّدٍ: عَبْدَ اللهِ بْنَ إِسْحَاقَ الْبَغَوِيَّ أَخْبَرَهُمْ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الهيثم الْبَلَدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ إِدْرِيسَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْعَاصِ

---

[1] Buhâri, *Târih* (1/179) Bakın: İbn Kesîr, *Tefsir* (3/568).

الْأُمَوِيِّ، قَالَ: بُعِثْتُ أَنَا وَرَجُلٌ آخَرُ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَى [هِرَقْلَ] صَاحِبِ الرُّومِ نَدْعُوهُ إِلَى الْإِسْلَامِ، فَخَرَجْنَا حَتَّى قَدِمْنَا الْغُوطَةَ- يَعْنِي دِمَشْقَ- فَنَزَلْنَا عَلَى جَبَلَةَ بْنِ الْأَيْهَمِ الْغَسَّانِيِّ، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَإِذَا هُوَ عَلَى سَرِيرٍ لَهُ، فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا بِرَسُولٍ نُكَلِّمُهُ، فَقُلْنَا [لَهُ] : وَاللهِ لَا نُكَلِّمُ رَسُولًا، إِنَّمَا بُعِثْنَا إِلَى الْمَلِكِ، فَإِنْ أَذِنَ لَنَا كَلَّمْنَاهُ، وَإِلَّا لَمْ نُكَلِّمِ الرَّسُولَ، فَرَجَعَ إِلَيْهِ الرَّسُولُ فَأَخْبَرَهُ بِذَلِكَ. قَالَ: فَأَذِنَ لَنَا، فَقَالَ: تَكَلَّمُوا فَكَلَّمَهُ هِشَامُ بْنُ الْعَاصِ وَدَعَاهُ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَإِذَا عَلَيْهِ ثِيَابُ سَوَادٍ، فَقَالَ لَهُ هِشَامٌ: مَا هَذِهِ الَّتِي عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: لَبِسْتُهَا وَحَلَفْتُ أَنْ لَا أَنْزِعَهَا حَتَّى أُخْرِجَكُمْ مِنَ الشَّامِ. قُلْنَا: وَمَجْلِسُكَ هَذَا فو الله لَنَأْخُذَنَّهُ مِنْكَ وَلَنَأْخُذَنَّ مُلْكَ الْمَلِكِ الْأَعْظَمِ، إِنْ شَاءَ اللهُ ﷻ . أَخْبَرَنَا بِذَلِكَ نبينا، ﷺ، قَالَ: لَسْتُمْ بِهِمْ، بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَصُومُونَ بِالنَّهَارِ، وَيُفْطِرُونَ بِاللَّيْلِ. فَكَيْفَ صَوْمُكُمْ؟ فَأَخْبَرْنَاهُ، فَمُلِئَ وَجْهُهُ سَوَادًا، فَقَالَ: قُومُوا. وَبَعَثَ مَعَنَا رَسُولًا إِلَى الْمَلِكِ، فَخَرَجْنَا حَتَّى إِذَا كُنَّا قَرِيبًا مِنَ الْمَدِينَةِ قَالَ [لَنَا] الَّذِي مَعَنَا: إِنَّ دَوَابَّكُمْ هَذِهِ لَا تَدْخُلُ مَدِينَةَ الْمَلِكِ، فَإِنْ شِئْتُمْ حَمَلْنَاكُمْ عَلَى بَرَاذِينَ وَبِغَالٍ، قُلْنَا: وَاللهِ لَا نَدْخُلُ إِلَّا عَلَيْهَا. فَأَرْسَلُوا إِلَى الْمَلِكِ: إِنَّهُمْ يَأْبَوْنَ. فَدَخَلْنَا عَلَى رَوَاحِلِنَا مُتَقَلِّدِينَ سُيُوفَنَا حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى غُرْفَةٍ لَهُ، فَأَنَخْنَا فِي أَصْلِهَا، وهو ينظر إِلَيْنَا، فَقُلْنَا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ، وَاللهُ يَعْلَمُ لَقَدْ تَنَفَّضَتِ الْغُرْفَةُ حَتَّى صَارَتْ كَأَنَّهَا عِذْقٌ تُصَفِّقُهُ الرِّيَاحُ. فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا: لَيْسَ لَكُمْ أَنْ تَجْهَرُوا عَلَيْنَا بِدِينِكُمْ. وَأَرْسَلَ إِلَيْنَا أَنِ ادْخُلُوا. فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ وَهُوَ عَلَى فِرَاشٍ لَهُ، وَعِنْدَهُ بَطَارِقَتُهُ مِنَ الرُّومِ، وَكُلُّ شَيْءٍ فِي مَجْلِسِهِ أَحْمَرُ، وَمَا حَوْلَهُ حُمْرَةٌ، وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ مِنَ الْحُمْرَةِ. فَدَنَوْنَا مِنْهُ فَضَحِكَ، وَقَالَ: مَا كَانَ عَلَيْكُمْ لَوْ حَيَّيْتُمُونِي بِتَحِيَّتِكُمْ فِيمَا بَيْنَكُمْ، فَإِذَا عِنْدَهُ، رَجُلٌ فَصِيحٌ بِالْعَرَبِيَّةِ، كَثِيرُ الْكَلَامِ. فَقُلْنَا: إِنَّ تَحِيَّتَنَا فِيمَا بَيْنَنَا لَا تَحِلُّ لَكَ، وَتَحِيَّتَكَ الَّتِي تُحَيَّا بِهَا لَا يَحِلُّ لَنَا أَنْ نُحَيِّيَكَ بِهَا. قَالَ: كَيْفَ تَحِيَّتُكُمْ فِيمَا بَيْنَكُمْ؟ فَقُلْنَا: السَّلَامُ عَلَيْكَ. قَالَ: فَكَيْفَ تُحَيُّونَ مَلِكَكُمْ؟ قُلْنَا: بِهَا. قَالَ: وَكَيْفَ يَرُدُّ عَلَيْكُمْ؟ قُلْنَا: بِهَا. قَالَ: فَمَا أَعْظَمُ كَلَامِكُمْ؟ قُلْنَا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ. فَلَمَّا تَكَلَّمْنَا بِهَا قَالَ: وَاللهُ لَقَدْ تَنَفَّضَتِ الْغُرْفَةُ حَتَّى رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا. قَالَ: فَهَذِهِ الْكَلِمَةُ الَّتِي قُلْتُمُوهَا حَيْثُ تَنَفَّضَتِ الْغُرْفَةُ كُلَّمَا قُلْتُمُوهَا فِي بُيُوتِكُمْ تُنَفَّضُ بُيُوتُكُمْ عَلَيْكُمْ؟ قُلْنَا: لَا، مَا رَأَيْنَاهَا فَعَلَتْ هَذَا قَطُّ إِلَّا عِنْدَكَ. قَالَ: لَوَدِدْتُ أَنَّكُمْ كُلَّمَا قُلْتُمْ تَنَفَّضَ كُلُّ شَيْءٍ عَلَيْكُمْ، وَأَنِّي خَرَجْتُ مِنْ نِصْفِ مُلْكِي، قُلْنَا: لِمَ؟ قَالَ: لِأَنَّهُ كَانَ أَيْسَرَ

لِشَأْنِهَا وَأَجْدَرَ أَنْ لَا يَكُونَ مِنْ أَمْرِ النُّبُوَّةِ وَأَنْ يَكُونَ مِنْ حِيَلِ النَّاسِ. ثُمَّ سَأَلَنَا عَمَّا أَرَادَ، فَأَخْبَرْنَاهُ. ثُمَّ قَالَ: كَيْفَ صَلَاتُكُمْ وَصَوْمُكُمْ؟ فَأَخْبَرْنَاهُ. فَقَالَ: قُومُوا. فَقُمْنَا، فَأَمَرَ لَنَا بِمَنْزِلٍ حَسَنٍ وَنُزُلٍ كَثِيرٍ، فَأَقَمْنَا ثَلَاثًا، فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا لَيْلًا، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ فَاسْتَعَادَ قَوْلَنَا فَأَعَدْنَاهُ، ثُمَّ دَعَا بِشَيْءٍ كَهَيْئَةِ الرَّبْعَةِ الْعَظِيمَةِ مُذَهَّبَةٍ فِيهَا بُيُوتٌ صِغَارٌ عَلَيْهَا أَبْوَابٌ، فَفَتَحَ بَيْتًا وَقُفْلًا، وَاسْتَخْرَجَ حَرِيرَةً سَوْدَاءَ فَنَشَرَهَا، فَإِذَا فِيهَا صُورَةٌ حَمْرَاءُ، وَإِذَا فِيهَا رَجُلٌ ضَخْمُ الْعَيْنَيْنِ، عَظِيمُ الْأَلْيَتَيْنِ، لَمْ أَرَ مِثْلَ طُولِ عُنُقِهِ، وَإِذَا لَيْسَتْ لَهُ لِحْيَةٌ، وَإِذَا لَهُ ضَفِيرَتَانِ، أَحْسَنُ مَا خَلَقَ اللهُ. قَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا آدَمُ، عليه السلام، وَإِذَا هُوَ أَكْثَرُ النَّاسِ شَعْرًا. ثُمَّ فَتَحَ لَنَا بَابًا آخَرَ، فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ حَرِيرَةً سَوْدَاءَ، وَإِذَا فِيهَا صُورَةٌ بَيْضَاءُ، وَإِذَا لَهُ شَعْرٌ كَشَعْرِ الْقِطَطِ، أَحْمَرُ الْعَيْنَيْنِ، ضَخْمُ الْهَامَةِ، حَسَنُ اللِّحْيَةِ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا نُوحٌ، عليه السلام.

ثُمَّ فتح بابا آخر، فاستخرج مِنْهُ حَرِيرَةً سَوْدَاءَ، وَإِذَا فِيهَا رَجُلٌ شَدِيدُ الْبَيَاضِ، حَسَنُ الْعَيْنَيْنِ، صَلْتُ الْجَبِينِ، طَوِيلُ الْخَدِّ، أَبْيَضُ اللِّحْيَةِ، كَأَنَّهُ يَتَبَسَّمُ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا إِبْرَاهِيمُ، عليه السلام.

ثُمَّ فَتَحَ بَابًا آخَرَ، فَإِذَا فِيهَا صُورَةٌ بَيْضَاءُ وَإِذَا، وَاللهِ، رَسُولُ اللهِ، قَالَ: أَتَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: نَعَمْ، مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، قَالَ: وَبَكَيْنَا.

قَالَ: وَاللهُ يَعْلَمُ أَنَّهُ قَامَ قَائِمًا ثُمَّ جَلَسَ وَقَالَ: وَاللهِ، إِنَّهُ لَهُوَ؟ قُلْنَا: نَعَمْ. إِنَّهُ لَهُوَ كَأَنَّمَا نَنْظُرُ إِلَيْهِ فَأَمْسَكَ سَاعَةً يَنْظُرُ إِلَيْهَا، ثُمَّ قَالَ: أَمَا إِنَّهُ كَانَ آخِرَ الْبُيُوتِ وَلَكِنِّي عَجَّلْتُهُ لَكُمْ لِأَنْظُرَ مَا عِنْدَكُمْ.

ثُمَّ فَتَحَ بَابًا آخَرَ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ حَرِيرَةً سَوْدَاءَ، فَإِذَا فِيهَا صُورَةٌ أَدْمَاءُ سَحْمَاءُ، وَإِذَا رَجُلٌ جَعْدٌ قَطَطٌ، غَائِرُ الْعَيْنَيْنِ، حَدِيدُ النَّظَرِ، عَابِسٌ، مُتَرَاكِبُ الْأَسْنَانِ، مُقَلَّصُ الشَّفَةِ، كَأَنَّهُ غَضْبَانُ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا.

قَالَ: هَذَا مُوسَى، عليه السلام، وَإِلَى جَنْبِهِ صُورَةٌ تُشْبِهُهُ، إِلَّا أَنَّهُ مِدْهَانُ الرَّأْسِ، عَرِيضُ الْجَبِينِ، فِي عَيْنِهِ قَبَلٌ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا هَارُونُ بْنُ عِمْرَانَ.

ثُمَّ فَتَحَ بَابًا آخَرَ، فَاسْتَخْرَجَ حَرِيرَةً بَيْضَاءَ، فَإِذَا فِيهَا صُورَةُ رَجُلٍ آدَمَ، سَبْطٍ، رَبْعَةٍ كَأَنَّهُ غَضْبَانُ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا: قَالَ: هَذَا لُوطٌ عليه السلام.

ثم فتح بابا آخر، فاستخرج منه حَرِيرَةً بَيْضَاءَ، فَإِذَا فِيهَا صُورَةُ رَجُلٍ أَبْيَضَ، مُشْرَبٌ حُمْرَةً، أَقْنَى، خَفِيفَ الْعَارِضَيْنِ، حَسَنَ الْوَجْهِ، فقال: هل تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا إِسْحَاقُ، عليه السلام.

ثم فتح بابا آخر، فاستخرج منه حَرِيرَةً بَيْضَاءَ، فَإِذَا فِيهَا صُورَةٌ تُشْبِهُ إِسْحَاقَ إِلَّا أَنَّهُ عَلَى شَفَتِهِ السُّفْلَى خَالٌ، فقال: هل تعرفون هذا؟ قُلْنَا: لَا: قَالَ: هَذَا يَعْقُوبُ، عليه السلام.

ثُمَّ فَتَحَ بَابًا آخر، فاستخرج مِنْهُ حَرِيرَةً سَوْدَاءَ، فِيهَا صُورَةُ رَجُلٍ أَبْيَضُ، حَسَنُ الْوَجْهِ، أَقْنَى الْأَنْفِ، حَسَنُ الْقَامَةِ، يَعْلُو وَجْهَهُ نُورٌ، يُعْرَفُ فِي وَجْهِهِ الْخُشُوعُ، يَضْرِبُ إِلَى الْحُمْرَةِ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا إِسْمَاعِيلُ جَدُّ نَبِيِّكُمْ.

ثُمَّ فَتَحَ بَابًا آخَرَ، فَاسْتَخْرَجَ حَرِيرَةً بَيْضَاءَ، فِيهَا صُورَةٌ كَأَنَّهَا صُورَةُ آدَمَ، كَأَنَّ وَجْهَهُ الشَّمْسُ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا يُوسُفُ عليه السلام.

ثُمَّ فَتَحَ بَابًا آخَرَ، فَاسْتَخْرَجَ حَرِيرَةً بَيْضَاءَ، فِيهَا صُورَةُ رَجُلٍ أَحْمَرَ، حَمْشِ السَّاقَيْنِ، أَخْفَشَ الْعَيْنَيْنِ، ضَخْمِ الْبَطْنِ، رَبْعَةٍ، مُتَقَلِّدٍ سَيْفًا، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا دَاوُدُ، عليه السلام.

ثم فتح بابا آخر، فاستخرج حَرِيرَةً بَيْضَاءَ، فِيهَا صُورَةُ رَجُلٍ ضَخْمِ الْأَلْيَتَيْنِ، طَوِيلِ الرِّجْلَيْنِ، رَاكِبِ فَرَسٍ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ، عليه السلام.

ثم فتح بابا آخر، فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ حَرِيرَةً سَوْدَاءَ، فِيهَا صُورَةٌ بَيْضَاءُ وَإِذَا رَجُلٌ شَابٌّ، شَدِيدُ سَوَادِ اللِّحْيَةِ، كَثِيرُ الشَّعْرِ، حَسَنُ الْعَيْنَيْنِ، حَسَنُ الْوَجْهِ، فَقَالَ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: هَذَا عِيسَى بن مَرْيَمَ، عليه السلام.

قُلْنَا: مِنْ أَيْنَ لَكُم هَذِهِ الصُّوَرُ، لِأَنَّا نَعْلَمُ أَنَّهَا عَلَى مَا صُوِّرَتْ عَلَيْهِ الْأَنْبِيَاءُ، عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، لِأَنَّا رَأَيْنَا صُورَةَ نَبِيِّنَا، عليه السلام، مِثْلَهُ؟ فَقَالَ: إِنَّ آدَمَ، عليه السلام، سَأَلَ رَبَّهُ أَنْ يُرِيَهُ

الأَنْبِيَاءَ مِنْ وَلَدِهِ، فَأَنْزَلَ عَلَيْهِ صُورَهُمْ، وَكَانَ فِي خِزَانَةِ آدَمَ، عليه السلام، عِنْدَ مَغْرِبِ الشَّمْسِ، فَاسْتَخْرَجَهَا ذُو الْقَرْنَيْنِ مِنْ مَغْرِبِ الشَّمْسِ، فَدَفَعَهَا إِلَى دَانْيَالَ.

ثُمَّ قَالَ: أَمَا وَاللهِ إِنَّ نَفْسِي طَابَتْ بِالْخُرُوجِ مِنْ مُلْكِي، وَإِنْ كُنْتُ عَبْدًا لَا يَتْرُكُ مُلْكَهُ حَتَّى أَمُوتَ. ثُمَّ أَجَازَنَا فَأَحْسَنَ جَائِزَتَنَا، وَسَرَّحَنَا. فَلَمَّا أَتَيْنَا أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ، رضي الله عنه، حَدَّثْنَاهُ بِمَا رَأَيْنَا، وَمَا قَالَ لَنَا، وَمَا أَجَازَنَا. قَالَ: فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ: مِسْكِينٌ، لَوْ أَرَادَ اللهُ عز وجل بِهِ خَيْرًا لَفَعَلَ. ثُمَّ قَالَ: أَخْبَرَنَا رَسُولُ اللهِ، صلى الله عليه وسلم، أَنَّهُمْ وَالْيَهُودَ يَجِدُونَ نَعْتَ مُحَمَّدٍ، عليه السلام، عِنْدَهُمْ.

Hişâm b. el-Âs anlatıyor: Ben ve Kureyş'ten bir adam, Rum lideri Hirakl'ı İslam'a davet etmek için gönderildik. Yola çıkıp Gota'ya –Dımaşk'a- gelince Cebele b. el-Eyhem el-Ğassânî'nin yanında konakladık. Yanına girdiğimizde tahtında oturmuştu. Konuşmamız için bize bir elçi gönderince: "Vallahi elçiyle konuşmayız. Biz krala gönderildik. Eğer izin verirse onunla konuşuruz. Yoksa elçiyle konuşmayız" dedik. Elçi geri dönüp bunu Cebele'ye anlatınca bize izin verdi ve: "Konuşun" dedi. Hişâm b. el-Âs konuşup onu İslam'a davet etti. Cebele'nin üzerinde siyah giysiler vardı. Hişâm: "Bu üzerindekiler nedir?" diye sorunca: "Bunları giydim ve sizi Şam'dan çıkarmadan bu giysileri çıkarmamaya yemin ettim" cevabını verdi. Biz: "Allah'a yemin olsun ki; biz, bu tahtı senden alacağız ve büyük kralın mülkünü de inşallah alıp ele geçireceğiz. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize böyle haber verdi" dedik. Cebele: "Bu işi yapacak olanlar, sizler değilsiniz. Onlar öyle bir kavimdir ki, gündüzleri oruç tutar ve geceleri kıyamla geçirirler. Sizin orucunuz nasıldır?" dedi. Biz ona cevap verince yüzü simsiyah oldu ve: "Kalkın!" diyerek bizimle birlikte krala bir elçi gönderdi. Şehrin yakınına geldiğimizde beraberimizdeki kişi bize: "Sizin şu hayvanlarınız kralın şehrine sokulmaz. Dilerseniz sizi arık atlara ve katırlara bindirelim" dedi. Biz: "Allah'a yemin olsun ki; ancak bunların üzerinde gireriz" karşılığını verince krala: "Onlar bunu kabul etmiyorlar" diye haber gönderdiler. Kılıçlarımızı kuşanmış ve bineklerimiz üzerinde kralın yanına girdik, nihayet bir odaya vardık. Dibinde bineklerimizi çökerttik. O, bize bakıyordu. Biz: "Allah'tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür" dedik. Allah biliyor ki oda çatırdadı, silkindi ve rüzgârın salladığı hurma dalı gibi oldu. Kral bize haber gönderdi ve: "Dininizi bize açıklama hakkınız yoktur" dedi. Bize: "Girin" diye haber gönderdi.

Yanına girdiğimizde divanındaydı ve yanında Rûm patrikleri vardı. Meclisinde olan her şey kırmızı, çevresindekiler kırmızıydı ve üzerinde kırmızı elbiseler vardı. Ona yaklaşınca güldü ve: "Aranızdaki selâmınızla beni selâmlamış olsaydınız size ne olurdu?" diye sordu. Bu sırada yanında Arapça bilen biri vardı. Biz: "Aramızdaki bizim selâmımız, sana helâl değildir. Senin selâmladığın selâmına gelince; seni, onunla selâmlamamız da bize helâl değildir" cevabını verdik. O: "Aranızdaki selâmınız nasıldır?" diye sorunca: Selâm senin üzerine olsun, şeklinde" cevabını verdik. "Kralınızı nasıl selâmlarsınız?" diye sorunca: "Aynı şekilde" cevabını verdik. "Size nasıl karşılık verir?" diye sorunca: "Aynı şekilde" cevabını verdik. "En büyük sözünüz nedir?" diye sorunca: "Allah'tan başka ilâh yoktur, Allah en büyüktür" cevabını verdik. Bunu konuştuğumuzda vallahi oda sarsıldı ve Cebele başını kaldırarak: "Sizin söylediğinizde odanın sarsıldığı bu söz var ya, bunu evlerinizde her söyleyişinizde odalarınız sarsılır mı?" diye sordu. Biz: "Hayır, senin yanında olan hâriç hiç böyle olduğunu görmedik" cevabını verince: "Bunu her söyleyişinizde her şeyin sarsılmasını ve mülkümün yarısının kaybolmasını isterdim" dedi. Biz: "Niçin?" diye sorunca: "Çünkü onun için bu çok basit bir şeydir ve peygamberlikle ilgili olmaması, aksine insanların hilelerinden olması daha uygundur" dedi. Sonra bize başka şeyler sordu ve biz de cevap verdik. Daha sonra: "Namazınız ve orucunuz nasıldır?" diye sorunca ona anlattık. Bize: "Kalkınız" deyince kalktık ve bize bir ev tahsis edilmesini ve bol ikramlarda bulunulmasını emretti. Üç gün orada ikâmet ettik.

Bir gece bize haber gönderdi gidip yanına girdik. Bizden sözümüzü tekrar etmemizi istedi, biz de tekrarladık. Sonra altın işlemeli, büyük dört köşeli bir kab şeklinde bir şey istedi, içinde üzerlerinde kapılar olan küçük evler vardı. Bir ev ve kilit açtı, siyah bir ipek çıkarıp açtı. Bir de baktık, içinde kırmızı bir resim, resimde gözleri iri, kalçaları büyük bir adam var. Onun boynu gibi uzun boyun hiç görmedim. Adamın sakalı yoktu ve iki saç örgüsü vardı. Adam Allah'ın yarattıklarının en güzel suretindeydi. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sorunca: "Hayır" cevabını verdik. O: "Bu, Hz. Âdem'dir" dedi. Resimdeki adam insanların saçı en çok olanıydı.

Sonra başka bir kapı açıp ondan siyah bir ipek çıkardı. Bir de baktık ki; içinde beyaz bir resim var. Kedi kılları gibi saçı vardı. Kırmızı gözlü başı iri,

güzel sakallıydı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz? diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Hz. Nuh'tur" dedi.

Sonra başka bir kapı açıp siyah bir ipek çıkardı. İçinde bembeyaz, güzel gözlü, geniş alınlı, yanakları uzun, beyaz sakallı, tebessüm eder gibi duran bir adam vardı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Hz. İbrâhîm'dir" dedi.

Sonra başka bir kapı açtı. İçinde, beyaz bir resim vardı. Allah'a yemin olsun ki o, Allah'ın Resûlü'ydü. Bize:"Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Evet, Allah'ın Resulü Muhammed'dir" dedik ve ağladık. Vallahi ayağa kalkıp tekrar oturdu ve "Bunun o olduğuna yemin eder misiniz?" dedi. Biz: "Evet, bu muhakkak odur. Sanki onu görür gibiyiz" dedik. Bir süre ona bakarak tuttu. Sonra: "Bu, evlerin sonuncusu idi. Fakat ben, sizin ne diyeceğinizi görmek için onu size göstermede acele ettim" dedi.

Sonra başka bir kapı açıp ondan siyah bir ipek çıkardı. İçinde esmer, buğday benizli, kıvırcık saçlı, gözleri içeri çökük, keskin bakışlı, asık suratlı, dişleri üst üste binmiş, sanki öfkeliymiş gibi duran bir adam vardı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz? diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Hz. Mûsâ'dır" dedi. Yanında ona benzeyen bir resim daha vardı. Ancak onun başı yağlanmıştı, alnı genişti, gözlerinde burnuna doğru uzamış bir siyahlık vardı. "Bunu tanıyor musunuz?" diye sorunca: "Hayır" cevabını verdik. O: "Bu, İmrân oğlu Harun'dur" dedi.

Sonra başka bir kapı açıp ondan beyaz bir ipek çıkardı. Bir de baktık ki, onda buğday benizli, orta boylu, düzgün yaradılışlı bir adam resmi var. Sankı kızgın gibiydi. "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Hz. Lut'tur" dedi.

Sonra başka bir kapı açıp ondan beyaz bir ipek çıkardı. İçinde kırmızıya çalar beyaz renkli, ince burunlu, avurtları zayıf, güzel yüzlü bir adam resmi gördük. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince:"Bu, Hz. İshâk'tır" dedi

Sonra başka bir kapı açıp beyaz bir ipek çıkardı. İçinde Hz. İshâk'a benzer bir resim var. Ancak onun dudağında bir ben vardı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Hz. Yâkûb'dur" dedi.

Sonra başka bir kapı açıp ondan siyah bir ipek çıkardı. İçinde beyaz, güzel çehreli, ince burunlu, güzel boylu, yüzünü nur kaplamış, yüzünde huşu görünen, kırmızıya çalar bir adam resmi vardı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, peygamberinizin dedesi Hz. İsmâîl'dir" dedi

Sonra başka bir kapı açıp beyaz bir ipek çıkardı. İçinde Hz. Âdem gibi olan bir resim vardı. Yüzü güneş gibiydi. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Hz. Yûsuf'tur" dedi.

Sonra başka bir kapı açtı ve beyaz bir ipek çıkardı. İçinde kırmızı, ince bacaklı, küçük dar gözlü, karnı büyük, orta boylu, kılıç kuşanmış bir adam resmi vardı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Hz. Dâvûd'dur" dedi.

Sonra başka bir kapı açtı ve beyaz bir ipek çıkardı. İçinde büyük, ayakları uzun, ata binmiş bir adam resmi vardı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince: "Bu, Dâvud oğlu Süleymân'dır" dedi.

Sonra başka bir kapı açtı ve beyaz bir ipek çıkardı. İçinde sakalı simsiyah, saçı çok, gözleri ve yüzü güzel bir genç vardı. Bize: "Bunu tanıyor musunuz?" diye sordu. Biz: "Hayır" cevabını verince:"Bu, Meryem oğlu İsa'dır" dedi.

Biz: "Bu resimler, size nereden geldi? Zira anladığımız kadarıyla peygamberlerin şekilleri onun üzerine resmedilmiş. Çünkü biz peygamberimizin resminin tıpkı onun gibi olduğunu gördük" deyince şöyle karşılık verdi: "Hz. Âdem soyundan gelecek peygamberleri kendisine göstermesini Rabbinden istemişti. Allah ona, onların resimlerini indirdi. Bu resimler, güneşin battığı yerde Hz. Âdem'in sandığındaydı. Zülkarneyn onu, güneşin battığı yerden çıkarıp Danyal'a verdi."

Sonra şöyle devam etti: "Allah'a yemin olsun ki, hükümdarlığımdan çıkıp hükümranlık bakımından sizin en zayıfınız yanında köle olarak ölmeyi gönlüm daha çok isterdi." Daha sonra bize güzel hediyeler verdi ve bizi serbest bıraktı. Ebu Bekir es-Sıddîk'ın yanına geldiğimizde, gördüklerimizi, onun bize söylediklerini ve bize verdiği hediyeleri kendisine anlattık. Hz. Ebu Bekir ağlayıp: "Zavallı, eğer Allah kendisi için bir hayır dilemiş olsaydı, mutlaka yapardı" deyip şöyle devam etti: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bize söylediğine

göre onlar ve Yahudiler, Hz. Muhammed'in sıfatını yanlarında bulmaktadırlar."[1]

وفي كتابي عن شيخنا أبي عبد الله الحافظ، وهو فيما أنبأني به إجازة، أنّ أبا بكر، أحمد بن كامل القاضي أخبرهم، قال: حدّثنا جعفر بن محمّد بن شاكر، قال: حدّثنا عفّان، قال: حدّثنا همّام، عن قتادة، عن زرارة بن أوفى، عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ: شَهِدْتُ فَتْحَ «تُسْتَرَ» مع الْأَشْعَرِيِّ ، فأَصَبْنَا قَبْرَ دَانْيَالَ بِالسُّوسِ، وَكَانُوا إِذَا اسْتَسْقَوْا خَرَجُوا فَاسْتَسْقَوْا بِهِ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِيمَا وَجَدُوا فِيهِ، وَكَانَ فِيمَا وَجَدُوا فِيهِ رَبْعَةٌ فِيهَا كِتَابٌ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي أَجِيرٍ نَصْرَانِيٍّ يُسَمَّى: «نُعَيْمًا» وُهِبَ لَهُ الْكِتَابُ، ثُمَّ فِي إِسْلَامِهِ، ثُمَّ فِي قِرَاءَةِ ذَلِكَ الْكِتَابِ. وَإِذَا فِيهِ ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ فَأَسْلَمَ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ اثْنَانِ وَأَرْبَعُونَ حَبْرًا. وَذَلِكَ فِي خِلَافَةِ «مُعَاوِيَةَ» فَأَتْحَفَهُمْ وَأَعْطَاهُمْ.

قَالَ هَمَّامٌ: فَزَعَمَ فَرْقَدٌ، قَالَ: فَحَدَّثَنِي أَبُو تَمِيمَةَ أَنَّ عُمَرَ كَتَبَ إِلَى الْأَشْعَرِيِّ أَنْ يُغَسِّلُوا دَانْيَالَ بِالسِّدْرِ وَمَاءِ الرَّيْحَانِ، وَأَنْ يُصَلَّى عَلَيْهِ فَإِنَّهُ نَبِيٌّ دَعَا رَبَّهُ أَنْ لَا يُوَلِّيَهُ إِلَّا الْمُسْلِمُونَ.

قَالَ هَمَّامٌ: فَأَخْبَرَنِي بِسْطَامُ بْنُ مُسْلِمٍ: أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ قُرَّةَ قَالَ: تَذَاكَرْنَا الْكِتَابَ إِلَى مَا صَارَ فَمَرَّ عَلَيْنَا شَهْرُ بْنُ حَوْشَبٍ، فَدَعَوْنَاهُ، فَقَالَ: عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتُمْ: إِنَّ الْكِتَابَ كَانَ عِنْدَ كَعْبٍ، فَلَمَّا احْتُضِرَ قال: ألا رجل أتمته عَلَى أَمَانَةٍ يُؤَدِّيهَا. قَالَ شَهْرٌ: قَالَ ابْنُ عَمٍّ لِي يُكْنَى أَبَا لَبِيدٍ، فَدَفَعَ إِلَيْهِ الْكِتَابَ، فَقَالَ: اذْهَبْ فَإِذَا بَلَغْتَ مَوْضِعَ كَذَا وَكَذَا فَاقْذِفْهُ فِيهِ- يُرِيدُ الْبَحْرَ- فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي خِلَافِ الرَّجُلِ وَعَلِمَ كَعْبٌ أَنَّهُ لَمْ يَفْعَلْ، ثُمَّ إِنَّهُ فَعَلَ، فَانْفَرَجَ الْمَاءُ فَقَذَفَهُ فِيهِ وَرَجَعَ إِلَى كَعْبٍ فَعَرَفَ أَنَّهُ قَدْ صَدَقَ، فَقَالَ: إِنَّهَا التَّوْرَاةُ كَمَا أَنْزَلَهَا اللهُ، ﷻ.

Mutarrif b. Mâlik anlatıyor: Eş'arî ile beraber Tuster'in fethinde bulundum. Danyâl'ın mezarını Sûs'ta ele geçirdik. Yağmur duasına çıkacakları zaman onu götürürler ve onu vesile kılarak yağmur isterlerdi. Ravi, mezarda buldukları şeylerle ilgili hadisi zikredip: "Mezarda buldukları şeylerden biri de içinde bir kitap olan bir kap vardı" dedi. Sonra Nuaym adındaki hıristiyan bir işçiden, kitabı ona verilmesinden bahsedip adamın müslüman olmasını

---

[1] İbn Kesîr, *Tefsir* (3/564-567).

anlatıp kitapta şu âyetin yazılı olduğunu söyledi: **"Kim İslam'dan başka bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O âhirette de kaybedenlerdendir."**[1] Sonra şöyle dedi: O gün onlardan kırk iki bilgin müslüman oldu. Bu olay Muâviye'nin hilafeti döneminde olmuştu ve Muâviye onlara hediyeler vermişti.

Hemmâm der ki: Ferkad'ın, Ebû Temîme'den bildirdiğine göre Hz. Ömer, Eş'arî'ye mektup yazarak şöyle dedi: "Danyâl'ı, sidr ve reyhan suyuyla yıkayın, namazını da kılın. O, bu işlerini sadece müslümanların görmesi için Rabbine dua eden bir peygamberdi."

Hemmâm der ki: Bistâm b. Müslim'in bildirdiğine göre Muâviye b. Kurre şöyle dedi: Bu kitabın ne durumda olduğunu konuşurken Şehr b. Havşeb yanımızdan geçti. Onu çağırdığımızda şöyle dedi: "Meseleyi bilene düştünüz. Bu kitap, Ka'b'ın yanındaydı. Vefat edeceği zaman: "Ona sahip çıkacak bir emanet verebileceğim biri yok mu?" dedi. Kitabı Ebû Lebîd adında bir amcam oğluna verdi ve: "Bunu alıp git ve şöyle şöyle bir yere (denize) yetişince onu içine at" dedi. Adam geri dönünce Ka'b adamın söyleneni yapmadığını anladı ve: "Bu kitap, Allah'ın indirdiği haliyle olan Tevrat'tır" dedi.

بَابُ مَا جَاءَ فِي شَقِّ صَدْرِ النَّبِيِّ ﷺ، وَاسْتِخْرَاجِ حَظِّ الشَّيْطَانِ مِنْ قَلْبِهِ، سِوَى مَا مَضَى فِي «بَابِ» ذِكْرِ رَضَاعِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Süt Anneye Verilmesi Konusunda Daha Önce Geçenin Dışında Göğsünün Yarılması ve İçinden Şeytanın Payının Çıkarılması

قَالَ اللهُ، ﷻ: ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ﴾.

Yüce Allah: **"Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?"**[2] buyurur.

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 85

[2] İnşırâh Sur. 1

أخبرنا أبو سهل: مُحمَّدُ بْنُ نصرويه بن أحمد المروزي، قال: حدثنا أبو بكر: مُحمَّدُ بْنُ أحمد بن حنب بخاري، قال: حدثنا أبو الفضل: العبّاسُ بْنُ الفضل المعروف بدنيس، قال: حدثنا عفّان، قال: حدثنا حمّادُ بْنُ سلمة، قال: أخبرنا ثابت، عنْ أنس بْنِ مالكٍ: أنَّ رسُولَ الله، ﷺ، أتاهُ جبْريلُ، عليه السلام، ذات يوْمٍ وهُو يلْعبُ مع الغِلْمانِ، فأخذهُ فصرعهُ فشقّ عنْ قلبه فاستخرج القلْب، ثُمّ شقّ القلْب فاسْتخرج مِنْهُ علقةً فقالَ: هذا حظُّ الشّيْطانِ مِنْك، ثُمّ غسلهُ في طسْتٍ مِنْ ذهبٍ بماءِ زمْزم، ثُمّ لأمهُ وأعادهُ في مكانه. وجعلَ الغِلْمانُ يسْعوْن إلى أُمّه- يعْني ظئْرهُ - فقالُوا: إنّ مُحمّدًا قدْ قُتِل. فجاءُوا وهُو مُنْتقِعُ اللّوْنِ. فقال أنسٌ: فلقدْ كُنْتُ أرى أثر المخيط في صدْرِهِ.

أخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عن شيبان، عن حمّاد.

Enes b. Mâlik bildiriyor: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çocuklarla beraber oynarken yanına Cibrîl geldi. Onu tutup yere yatırdı ve göğsünü yarıp kalbini çıkardı. Sonra kalbini yarıp içinden bir kan pıhtısı çıkardı ve: "İşte bu şeytanın sendeki payıydı" dedi. Sonra kalbini altından bir tasın içinde zemzem suyuyla yıkadı, düzelttikten sonra da geri yerine koydu. Yanında bulunan çocuklar annesinin yani sütannesinin yanına gelerek: "Muhammed öldürüldü!" dediler. Geldiklerinde Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünün rengi atmıştı. Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) göğsünde o dikiş izlerini görürdüm.

Müslim, *Sahîh*'de Şeybân kanalıyla Hammâd'dan rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا أبو طاهرٍ الفقيهُ، قالَ: أخبرنا أبو بكرٍ بْنُ مُحمّدِ بنِ عُمرَ بنِ حفصٍ قالَ: حدّثنا سهْلُ بْنُ عمّارٍ، قال: حدّثنا حفصُ بْنُ عبْدِ اللهِ، عنْ إبْراهيمَ بْنِ طهْمان، قالَ سألْتُ سعيدًا عنْ قوْلِهِ: ﴿ألمْ نشْرحْ لكَ صدْركَ﴾ قال: فحدّثني عنْ قتادةَ عنْ أنسِ بْنِ مالِكٍ: أنّهُ قدْ شُقّ بطْنُهُ- يعْني النّبيّ، ﷺ- مِنْ عِنْدِ صدْرِهِ إلى أسْفلِ بطْنِهِ، فاسْتُخْرِج مِنْهُ قلْبُهُ فغُسِل في طسْتٍ مِنْ ذهبٍ، ثُمّ مُلِئ إيمانًا وحِكْمةً، ثُمّ أُعِيدَ مكانهُ.

İbrâhîm b. Tahmân der ki: Saîd'e, Yüce Allah'ın: **"Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?"**[1] buyruğu hakkında sorduğumda, Katâde'den naklen

---

[1] Müslim, *ıman* (74/261) ve Ahmed, *Müsned* (3/149).

Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini söyledi: "Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) göğsü üst tarafından göbeğine kadar yarıldı ve kalbi çıkarılıp altın bir tasın içinde yıkandı. Bu şekilde yıkandıktan sonra iman ve hikmetle dolduruldu ve geri yerine konuldu."

حدَّثنا أبو عبد الله: مُحمَّدُ بنُ عبد الله الحافظ ، إملاءً، قَالَ: حدَّثنا أبو الحسنِ: أحمدُ بنُ محمَّدٍ العَنزيُّ، قال: حدَّثنا عُثمانُ بنُ سعيدٍ الدَّارميُّ، قالَ: حَدَّثنا حيوةُ بنُ شُرَيْحٍ الحِمْصيُّ، قَالَ: حدَّثنا بقيّةُ بنُ الوليدِ، قال: حدَّثني بحيرُ بنُ سعيدٍ . وأخبرنا أبو عبدِ الله الحافظُ، قالَ: حدَّثنا أبو العبَّاس: مُحمَّدُ بنُ يعقوبَ، قال: حدَّثنا العبَّاسُ بنُ مُحمَّدٍ، قالَ: حدَّثنا يحيى ابن مَعِينٍ، قَالَ: حدَّثنا عليُّ بنُ مَعْبدٍ، قالَ: حدَّثنا بقيَّةُ عنْ بحيرِ بنِ سعيدٍ، عَنْ خالدِ بنِ مَعْدانَ، عن ابنِ عَمْرٍو السُّلَميِّ، عَنْ عُتْبَةَ بنِ عَبْدٍ أنَّهُ حَدَّثهُمْ: أنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، كَيْفَ أوَّلُ شأْنِكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: كَانَتْ حَاضِنَتِي مِنْ بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ، فانطَلَقْتُ أنَا وَابْنٌ لَهَا فِي بَهْمٍ لَنَا، وَلَمْ نَأْخُذْ مَعَنَا زَادًا. فَقُلْتُ: يَا أُخِي اذْهَبْ فَأْتِنَا بِزَادٍ مِنْ عِنْدِ أُمِّنَا فَانطَلَقَ أخِي. وَمَكَثْتُ عِنْدَ الْبَهْمِ، فَأَقْبَلَ إِلَيَّ طَيْرَانِ أَبْيَضَانِ، كَأَنَّهُمَا نَسْرَانِ، فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: أَهُوَ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَأَقْبَلَا يَبْتَدِرَانِي، فَأَخَذَانِي فَبَطَحَانِي لِلْقَفَا، فَشَقَّا بَطْنِي، ثُمَّ اسْتَخْرَجَا قَلْبِي فَشَقَّاهُ، فَأَخْرَجَا مِنْهُ عَلَقَتَيْنِ سَوْدَاوَيْنِ، فقال أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: ائْتِنِي بِمَاءِ ثَلْجٍ. فَغَسَلَا بِهِ جَوْفِي ثُمَّ قَالَ: ائْتِنِي بِمَاءِ بَرَدٍ فَغَسَلَا بِهِ قَلْبِي. ثُمَّ قَالَ: ائْتِنِي بِالسَّكِينَةِ فَذَرَّاهَا فِي قَلْبِي. ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: حُصْهُ فَحَاصَهُ وَخَتَمَ عَلَيْهِ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ.

قَالَ أَبُو الْفَضْلِ: يَعْنِي يَحُصْهُ: يَخِيطُهُ، وَفِي رِوَايَةِ حَيْوَةَ: حُصْهُ يَعْنِي خِطْهُ.

وَخَتَمَ عَلَيْهِ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ- فَقَالَ: أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: اجْعَلْهُ فِي كِفَّةٍ وَاجْعَلْ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِهِ فِي كِفَّةٍ. فَإذَا أَنَا أَنْظُرُ إِلَى الأَلْفِ فَوْقِي أُشْفِقُ أن يخرَّ عَلَيَّ بَعْضُهُمْ. فَقَالَا: لَوْ أَنَّ أُمَّتَهُ وُزِنَتْ بِهِ لَمَالَ بِهِمْ. ثُمَّ انْطَلَقَا وَتَرَكَانِي. وَفَرِقْتُ فَرَقًا شَدِيدًا. ثُمَّ انْطَلَقْتُ إِلَى أُمِّي، فَأَخْبَرْتُهَا بِالَّذِي لَقِيتُ، وَأَشْفَقَتْ أَنْ يَكُونَ قَدِ الْتُبِسَ بِي. فَقَالَتْ أُعِيذُكَ بِاللهِ. فَرَحَلَتْ بَعِيرًا لَهَا، فَجَعَلَنِي عَلَى الرَّحْلِ وَرَكِبَتْ خَلْفِي. حَتَّى بَلَغْنَا أُمِّي، فَقَالَتْ أَدَّيْتُ أَمَانَتِي وَذِمَّتِي. وَحَدَّثَتْهَا بِالَّذِي لَقِيتُ فَلَمْ يَرُعْهَا ذَلِكَ، وَقَالَتْ: إِنِّي رَأَيْتُ: خَرَجَ مِنِّي نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قصور الشام .

[1] Inşirâh Sur. 1

Utbe b. Abd bildiriyor: Adamın biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Peygamberliğine dair ilk olarak gördüğün şey neydi?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Benim sütannem Sa'd b. Bekr oğullarından bir kadındı. (Bir gün) ben ve onun bir oğlu hayvanları otlatmaya çıkarmıştık. Yanımıza azık almamıştık. Ona: «Ey kardeşim! Git de annemizin yanından bize azık getir» dediğimde kardeşim gitti. Ben de hayvanların yanında kaldım. Bu sırada kartala benzeyen iki beyaz kuş geldi. Biri diğerine: «Bu, o mu?» diye sorunca, o da: «Evet (odur)» karşılığını verdi. Sonra ikisi gelip beni tuttu ve sırt üstü yere yatırdı. Sonra karnımı yarıp kalbimi çıkardılar. Kalbimi de yarıp içinden iki siyah kan pıhtısı çıkardılar. Yine biri diğerine: «Bana kar suyu getir» dedi ve o su ile içimi yıkadı. Sonra: «Bana dolu suyu getir» dedi. Onunla da kalbimi yıkadı. Sonra da: «Bana sekîneyi (huzuru) getir» dedi ve onu kalbime serpti. Sonra yine biri diğerine: «Haydi hemen onu dik!» dedi. O da hemen kalbimi dikti ve üzerini peygamberlik mührü ile mühürledi. Sonra biri diğerine: «Haydi onu terazinin bir kefesine koy, öbür kefesine de ümmetinden bin kişiyi koy» dedi. Ben kendimi bazılarının üzerime düşmesinden korktuğum bir halde, (kefede) üstümde (duran) bin kişiye bakarken buldum. Bu iki kişi benim ağır geldiğimi görüp: «Eğer biz bunu, ümmetinin tamamı ile tartsak yine onlara karşı ağır gelir» dediler. Sonra beni kendi halime bırakıp gittiler. Ben çok korkmuştum. Sonra (süt) anneme gittim ve başıma gelenleri kendisine anlattım. Bunun üzerine o, benim aklımı karıştırmış (kaçırmış) olmamdan korktu ve: «Senin başına bir şey gelmesinden Allah'a sığınırım» dedi. Beni bir bineğe bindirdi ve kendisi de terkime bindi. Anneme gelip: «Emanetimi ve zimmetimi yerine getirdim» diyerek başıma gelenleri anlatınca, annem hiç bir korku ve endişeye kapılmadan: «O, doğduğunda Şam saraylarını aydınlatan bir nur gördüm» dedi."*[1]

---

[1] Hâkim, *Mustedrek* (2/616, 617, "sahih") ve Ahmed, *Musned* (4/184).

بَابُ مَا جَاءَ فِي إِخْبَارِ سَيْفِ بْنِ ذِي يَزَنَ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ بْنَ هَاشِمٍ بِمَا يَكُونُ مِنْ أَمْرِ النَّبِيِّ ﷺ

Seyf b. Zî Yezen'in, Abdulmuttalib b. Hâşim'e, Allah Resûlü'nün ([illegible]) Alametlerini Haber Vermesi

أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ: مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرَوَيْهِ بْنِ أَحْمَدَ الْمَرْوَزِيُّ، بِنَيْسَابُورَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ الْمَعَافِرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو يَزَنَ الْحِمْيَرِيُّ: إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عُفَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عُفَيْرِ بْنِ زُرْعَةَ بْنِ سَيْفِ بْنِ ذِي يَزَنَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي: أَحْمَدُ بْنُ حُنَيْشِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي عَبْدُ الْعَزِيزِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي عُفَيْرٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي زُرْعَةُ بْنُ سَيْفِ بْنِ ذِي يَزَنَ، قَالَ: لَمَّا ظَهَرَ سَيْفُ بْنُ ذِي يَزَنَ عَلَى الْحَبَشَةِ، وَذَلِكَ بَعْدَ مَوْلِدِ النَّبِيِّ ﷺ، بِسَنَتَيْنِ أَتَوْهُ وُفُودُ الْعَرَبِ وَأَشْرَافُهَا وَشُعَرَاؤُهَا لِتُهَنِّئَهُ، وَتَذْكُرُ مَا كَانَ مِنْ بَلَائِهِ وَطَلَبِهِ بِثَأْرِ قَوْمِهِ. وَأَتَاهُ وَفْدُ قُرَيْشٍ مِنْهُمْ: عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمٍ، وَأُمَيَّةُ بْنُ عَبْدِ شَمْسٍ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ جُدْعَانَ، وَأَسَدُ بْنُ عَبْدِ الْعُزَّى، وَوَهْبُ بْنُ عَبْدِ مَنَافٍ، وَقُصَيُّ بْنُ عَبْدِ الدَّارِ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ آذِنُهُ وَهُوَ فِي رَأْسِ قَصْرٍ يُقَالُ له: غمدان، وَهُوَ الَّذِي يَقُولُ فِيهِ أُمَيَّةُ بْنُ أَبِي الصَّلْتِ الثَّقَفِي

اشْرَبْ هَنِيئًا عَلَيْكَ التَّاجُ مُرْتَفِقَا ... فِي رَأْسِ غُمْدَانَ دَارًا مِنْكَ مِحْلَالَا

وَاشْرَبْ هَنِيئًا فَقَدْ شَالَتْ نَعَامَتُهُمْ ... وَأَسْبِلِ الْيَوْمَ فِي بُرْدَيْكَ إِسْبَالَا

تِلْكَ الْمَكَارِمُ لَا قَعْبَانِ مِنْ لَبَنٍ ... شِيبَا بِمَاءٍ فَعَادَا- بَعْدُ- أَبْوَالَا

قَالَ: وَالْمَلِكُ مُتَضَمِّخٌ بِالْعَبِيرِ يَلْصِفُ وَبِيصُ الْمِسْكِ فِي مَفْرِقِ رَأْسِهِ، وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ مُرْتَدِيًا بِأَحَدِهِمَا مُتَّزِرًا بِالْآخَرِ، سَيْفُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَعَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ الْمُلُوكُ وَالْمَقَاوِلُ، فَأُخْبِرَ بِمَكَانِهِمْ فَأَذِنَ لَهُمْ، فَدَخَلُوا عَلَيْهِ، [وَدَنَا] مِنْهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَاسْتَأْذَنَهُ فِي الْكَلَامِ فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ مِمَّنْ يَتَكَلَّمُ بَيْنَ يَدَيِ الْمُلُوكِ فَقَدْ أَذِنَّا لَكَ. فَقَالَ: إِنَّ اللهَ، عَزَّ وَجَلَّ، أَحَلَّكَ أَيُّهَا الْمَلِكُ مَحَلًّا رَفِيعًا شَامِخًا بَاذِخًا مَنِيعًا وَأَنْبَتَكَ نَبَاتًا طَابَتْ أَرُومَتُهُ، وَعَظُمَتْ جُرْثُومَتُهُ، وَثَبَتَ أَصْلُهُ وَبَسَقَ فَرْعُهُ، فِي أَطْيَبِ مَوْضِعٍ وَأَكْرَمِ مَعْدِنٍ، وَأَنْتَ- أَبَيْتَ اللَّعْنَ- مَلِكُ الْعَرَبِ الَّذِي لَهُ تَنْقَادُ، وَعَمُودُهَا الَّذِي عَلَيْهِ الْعِمَادُ، وَمَعْقِلُهَا الَّذِي يَلْجَأُ إِلَيْهِ

الْمعاذ، سلفُك خيرُ سلفٍ، وأنْت لنا منْهمْ خيرُ خلفٍ فلنْ يهْلك ذكْرُ منْ أنْت خلفُهُ، ولنْ يخْمُل ذكْرُ منْ أنْت سلفُهُ. نحْنُ أهْلُ حرم الله ﷻ وسدنةُ بيْت الله، أشْخصنا إليْك الّذي أبْهجنا منْ كشْفك الْكرْب الّذي فدحنا، فنحْنُ وفْدُ التّهْنئة لا وفْدُ الْمرْزأة.

قَالَ لَهُ الْمَلِكُ: وَمَنْ أَنْتَ أَيُّهَا الْمُتَكَلِّمُ؟ قَالَ: أَنَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمٍ: قَالَ: ابْنُ أُخْتِنَا. قَالَ: نَعَمْ. قال: أدنه، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِ وَعَلَى الْقَوْمِ، فَقَالَ: مَرْحَبًا وَأَهْلًا- وَأَرْسَلَهَا مَثَلًا، وَكَانَ أَوَّلَ مَنْ تَكَلَّمَ بِهَا- وَنَاقَةً وَرَحْلًا، وَمُسْتَنَاخًا سَهْلًا، وَمَلِكًا رِبَحْلًا: يُعْطِي عَطَاءً جَزْلًا، قَدْ سَمِعَ الْمَلِكُ مَقَالَتَكُمْ، وَعَرَفَ قَرَابَتَكُمْ، وَقَبِلَ وَسِيلَتَكُمْ، فَإِنَّكُمْ أَهْلُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَلَكُمُ الْكَرَامَةُ مَا أَقَمْتُمْ، وَالْحِبَاءُ إِذَا ظَعَنْتُمْ. ثُمَّ أُنْهِضُوا إِلَى دَارِ الضِّيَافَةِ وَالْوُفُودِ، وَأُجْرِيَ عَلَيْهِمُ الْأَنْزَالُ فَأَقَامُوا بِذَلِكَ شَهْرًا لَا يَصِلُونَ إليه، ولا يؤذون لَهُمْ فِي الِانْصِرَافِ. ثُمَّ انْتَبَهَ لَهُمُ انْتِبَاهَةً، فَأَرْسَلَ إِلَى عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَأَدْنَاهُ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ إِنِّي مُفْضٍ إِلَيْكَ مِنْ سِرِّ عِلْمِي أَمْرًا لَوْ غَيْرُكَ يَكُونُ لَمْ أَبُحْ لَهُ بِهِ، وَلَكِنِّي رَأَيْتُكَ مَعْدِنَهُ فَأَطْلَعْتُكَ طَلْعَهُ، فَلْيَكُنْ عِنْدَكَ مَخْبِيًّا حَتَّى يَأْذَنَ اللهُ، ﷻ فِيهِ: إِنِّي أَجِدُ فِي الْكِتَابِ الْمَكْنُونِ، وَالْعِلْمِ الْمَخْزُونِ، الَّذِي ادَّخَرْنَاهُ لِأَنْفُسِنَا واحْتَجَبْنَاهُ دُونَ غَيْرِنَا- خَبَرًا عَظِيمًا وَخَطَرًا جَسِيمًا. فِيهِ شَرَفُ الْحَيَاةِ، وَفَضِيلَةُ الْوَفَاةِ، لِلنَّاسِ عَامَّةً، وَلِرَهْطِكَ كَافَّةً، وَلَكَ خَاصَّةً. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ : مِثْلُكَ أَيُّهَا الْمَلِكُ سَرَّ وَبَرَّ، فَمَا هُوَ فداك أهل الْوَبَرِ زُمَرًا بَعْدَ زُمَرٍ؟ قَالَ: إِذَا وُلِدَ بِتِهَامَةَ، غُلَامٌ بَيْنَ كَتِفَيْهِ شَامَةٌ. كَانَتْ لَهُ الْإِمَامَةُ، وَلَكُمْ بِهِ الزَّعَامَةُ، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. قَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: أَيُّهَا الْمَلِكُ، [لَقَدْ] أُبْتُ بِخَيْرٍ مَا آبَ بِمِثْلِهِ وَافِدُ قَوْمٍ. وَلَوْلَا هَيْبَةُ الْمَلِكِ، وَإِجْلَالُهُ وَإِعْظَامُهُ، لَسَأَلْتُهُ من سراره إياي ومَا ازْدَادَ سُرُورًا. قَالَ لَهُ الْمَلِكُ: هَذَا حِينُهُ الَّذِي يُولَدُ فِيهِ، أَوَقَدْ وُلِدَ، اسْمُهُ مُحَمَّدٌ: يَمُوتُ أَبُوهُ وَأُمُّهُ، وَيَكْفُلُهُ جَدُّهُ وَعَمُّهُ، قَدْ وَلَدْنَاهُ مِرَارًا، وَاللهُ بَاعِثُهُ جِهَارًا، وَجَاعِلٌ لَهُ مِنَّا أَنْصَارًا، يُعِزُّ بِهِمْ أَوْلِيَاءَهُ وَيُذِلُّ بِهِمْ أَعْدَاءَهُ، وَيَضْرِبُ بِهِمُ النَّاسَ عَنْ عُرْضٍ، وَيَسْتَفْتِحُ بِهِمْ كَرَائِمَ أَهْلِ الْأَرْضِ يَعْبُدُ الرَّحْمَنَ، وَيَدْحَضُ- أَوْ يَدْحَرُ- الشَّيْطَانَ، وَيُخْمِدُ النِّيرَانَ، وَيَكْسِرُ الْأَوْثَانَ، قَوْلُهُ فَصْلٌ، وَحُكْمُهُ عَدْلٌ، وَيَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَفْعَلُهُ، وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُبْطِلُهُ. قَالَ لَهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: عَزَّ جَدُّكَ، وَدَامَ مُلْكُكَ، وَعَلَا كَعْبُكَ، فَهَلِ الْمَلِكُ سَارِّنِي بِإِفْصَاحٍ، فَقَدْ وَضَّحَ لِي بَعْضَ الْإِيضَاحِ. قَالَ لَهُ الْمَلِكُ سَيْفُ بْنُ ذِي يَزَنَ: وَالْبَيْتِ ذِي الْحُجُبِ، وَالْعَلَامَاتِ عَلَى

النُّفْث، إِنَّكَ لَجَدُّهُ يَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ، غَيْرَ [ذي] كَذِبٍ. قَالَ: فَخَرَّ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ سَاجِدًا [لَهُ] ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ ذِي يَزَنَ: ارفعْرأْسَكَ ثَلِجَ صَدْرُكَ، وَعَلا كَعْبُكَ، فَهَلْ أَحْسَسْتَ بِشَيْءٍ مِمَّا ذَكَرْتُ لَكَ؟ قَالَ: نَعَمْ أَيُّهَا الْمَلِكُ، إِنَّهُ كَانَ لِي ابْنٌ، وَكُنْتُ بِهِ مُعْجَبًا، وَعَلَيْهِ رَفِيقًا، وَإِنِّي زَوَّجْتُهُ كَرِيمَةً، مِنْ كَرَائِمِ قَوْمِي: آمِنَةَ بِنْتَ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةَ، فَجَاءَتْ بِغُلَامٍ فَسَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا، مَاتَ أَبُوهُ وَأُمُّهُ، وَكَفَلْتُهُ أَنَا وَعَمُّهُ. قَالَ لَهُ ابْنُ ذِي يَزَنَ: إِنَّ الَّذِي قُلْتُ لَكَ كَمَا قُلْتُ، فَاحْفَظْهُ ، وَاحْذَرْ عَلَيْهِ مِنَ الْيَهُودِ، فَإِنَّهُمْ لَهُ أَعْدَاءٌ، وَلَنْ يَجْعَلَ اللهُ لَهُمْ عَلَيْهِ سَبِيلًا وَاطْوِ مَا ذَكَرْتُ لَكَ دُونَ هَؤُلَاءِ الرَّهْطِ الَّذِينَ مَعَكَ، فَإِنِّي لَسْتُ آمَنُ أَنْ تَتَدَاخَلَهُمُ النَّفَاسَةُ مِنْ أَنْ تَكُونَ لَكُمُ الرِّئَاسَةُ فَيَنْصِبُونَ لَهُ الْحَبَائِلَ، وَيَبْغُونَ لَهُ الْغَوَائِلَ، وَإِنَّهُمْ فَاعِلُونَ ذَلِكَ، أَوْ أَبْنَاؤُهُمْ غَيْرَ شَكٍّ، وَلَوْلَا أَنِّي أَعْلَمُ أَنَّ الْمَوْتَ مُجْتَاحِي قَبْلَ مَبْعَثِهِ لَسِرْتُ بِخَيْلِي وَرَجْلِي حَتَّى أُصَيِّرَ يَثْرِبَ دَارَ مُلْكِي، فَإِنِّي أَجِدُ فِي الْكِتَابِ النَّاطِقِ، وَالْعِلْمِ السَّابِقِ: أَنَّ يَثْرِبَ اسْتِحْكَامُ أَمْرِهِ، وَأَهْلُ نُصْرَتِهِ، وَمَوْضِعُ قَبْرِهِ، وَلَوْلَا أَنِّي أَقِيهِ الْآفَاتِ، وَأَحْذَرُ عَلَيْهِ الْعَاهَاتِ، لَأَعْلَنْتُ عَلَى حَدَاثَةِ سِنِّهِ أَمْرَهُ، وَلَأَوْطَأْتُ عَلَى أَسْنَانِ الْعَرَبِ كَعْبَهُ، وَلَكِنْ سَأَصْرِفُ ذَلِكَ إِلَيْكَ عَنْ غَيْرِ تَقْصِيرٍ بِمَنْ مَعَكَ. ثُمَّ دَعَا بِالْقَوْمِ، فَأَمَرَ لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ بِعَشَرَةِ أَعْبُدٍ سُودٍ، وَعَشْرِ إِمَاءٍ سُودٍ، وَحُلَّتَيْنِ مِنْ حُلَلِ الْبُرُودِ، وَخَمْسَةِ أَرْطَالِ ذَهَبٍ، وَعَشَرَةِ أَرْطَالِ فِضَّةٍ، وَمِائَةٍ مِنَ الْإِبِلِ، وَكَرِشٍ مَمْلُوءٍ عَنْبَرًا، وَأَمَرَ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ بِعَشَرَةِ أَضْعَافِ ذَلِكَ، وَقَالَ: إِذَا حَالَ الْحَوْلُ فَأْتِنِي بِخَبَرِهِ ، وَمَا يَكُونُ مِنْ أَمْرِهِ. قَالَ: فَمَاتَ سَيْفُ بْنُ ذِي يَزَنَ قَبْلَ أَنْ يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ. قَالَ: فَكَانَ كَثِيرًا مِمَّا يَقُولُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، لَا يَغْبِطْنِي رَجُلٌ مِنْكُمْ بِجَزِيلِ عَطَاءِ الْمَلِكِ وَإِنْ كَثُرَ، فَإِنَّهُ إِلَى نَفَادٍ، وَلَكِنْ يَغْبِطْنِي بِمَا يَبْقَى لِي وَلِعَقِبِي ذِكْرُهُ وَفَخْرُهُ. فَإِذَا قِيلَ: وَمَا هو؟ قال: سَيُعْلَمُ مَا أَقُولُ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ. وَقَالَ أُمَيَّةُ بْنُ عَبْدِ شَمْسٍ فِي مَسِيرِهِمْ إِلَى سَيْفِ بْنِ ذِي يَزَنَ أَبْيَاتًا ذَكَرَهَا.

وَقَدْ رُوِيَ هَذَا الْحَدِيثُ أيضا عن الكبي، عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ .

Zür'a b. Seyf b. Zî Yezen der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) doğumundan iki yıl sonra Seyf b. Zî Yezen, Habeşlilere karşı zafer kazanınca onu kutlamak için Arapların ileri gelenlerinden ve şairlerinden oluşan heyetler yanına geldi. Bu heyetler kendisinin yiğitliğinden ve kavminin intikamını nasıl aldığından bahsediyordu. Kendisine Kureyş'ten de bir heyet gelmişti. Bu heyette Abdulmuttalib b. Hâşim, Umeyye b. Abdişems, Abdullah b. Cud'ân,

Esed b. Abdıluzzâ, Vehb b. Abdimenâf ve Kusay b. Abdıddâr bulunmaktaydı İzin istemek için yanına girildi. Seyf b. Zî Yezen "Ğumdân" denilen köşkünde idi. Umeyye b. Ebi's-Salt es-Sekafî, (Seyf b. Zî Yezen'i methederken) bu köşkü zikrederek şu şiiri okumuştu:

"Taç başındayken afiyetle iç dostlarla birlikte

İkamet ettiğin Ğumdân denilen bu köşkte.

Afiyetle iç çünkü onlar artık helak oldular

Gururlanabilirsin onlar cezalarını buldular.

Asıl ikram işte bu ikramdır, sunulan içecek değildir

Asıl ikram, içildikten sonra idrar olanlar değildir."

Hükümdar (Seyf b. Zî Yezen) miski amber kokuları sürünmüştü. Saçlarını ayırdığı yerde amberin izi parlıyordu. Üzerinde birini rida, birini de izar olarak kullandığı iki yeşil giysi vardı. Kılıcı önünde duruyordu ve şehzadeler sağında ve solunda oturuyordu. Bu heyetler kendisine bildirilince girmeleri için onlara izin verdi ve içeri girdiler. Abdulmuttalib yanına yaklaşıp konuşmak için izin isteyince: "Eğer hükümdarlar önünde konuşmaya muktedirsen konuşmânâ izin verilmiştir (haydi konuş)" dedi. Bunun üzerine Abdulmuttalib şöyle dedi: "Ey hükümdar! Yüce Allah seni güzel, yüksek, şerefli ve aşılmaz bir makama ulaştırdı. Sen en güzel yerde kökleri kuvvetli, meyveleri iri, gövdesi sağlam ve filiz veren biri oldun. Sen Arap hükümdarlarının kendisine uyduğu en cömert kişisin. Sen yaslanılacak bir dayanaksın. İnsanların kendisinden akıl alacağı kişisin. Senin selefin hayırlı kimselerdir. Sen bize onlardan kalan hayırlı kişisin. Halefi sen olduğun kişilerin anılması bitmez. Selefi sen olduğun kişilerin de anılması tükenmez. Bizler Allah'ın dokunulmaz kıldığı memleketin halkı, Beytullah'ın hizmetkârıyız. Bizi sana getiren bize ağır gelen sıkıntılarımızı gidermiş olmandır. Biz senden bir şeyler umarak gelen kimseler değiliz, seni kutlamak için gelen heyetiz."

Bunun üzerine Seyf b. Zî Yezen: "Ey (güzel) konuşan kişi! Sen kimsin?" deyince: "Ben Hâşim'in oğlu Abdulmuttalib'im" karşılığını verdi. Seyf b. Zî Yezen: "Sen kız kardeşimizin oğlusun" deyince, Abdulmuttalib: "Evet" karşılığını verdi. Seyf b. Zî Yezen, Abdulmuttalib'e: "Yaklaş" diyerek kendisine ve oradakilere doğru dönerek şöyle dedi: "Yurduma hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Sizler, yanında emniyet ve huzur bulacağınız; bol, bol ihsanlar

veren bir hükümdarın huzuruna gelmiş bulunmaktasınız. Hükümdar sizin dediklerinizi işitti. Akrabalık bağını bildi ve bu bağı kabul etti. Sizler gece ve gündüz sohbet edilmeye, oturulup konuşulmaya layıksınız. Burada olduğunuz müddetçe size ikramda bulunulacak, gideceğiniz zaman da size ihsanda bulunulacaktır."

Sonra misafirler kalacakları yere götürüldüler ve orada yediler, içtiler. Abdulmuttalib ve arkadaşları bir ay boyunca sarayda kaldılar. Ancak bu zaman zarfında da unutuldular. Ne hükümdarla görüşebildiler, ne de (Mekke'ye) dönmelerine izin verildi. Hükümdar misafirleri ancak bir ay sonra hatırlayabildi ve Abdulmuttalib'in gelmesi için haber gönderdi. Abdulmuttalib gelince yanına yaklaştı ve Seyf b. Zî Yezen ona şöyle dedi: "Ey Abdulmuttalib! Ben sana bildiğim bir sırrı emanet edeceğim ki o sırrı senin yerine bir başkası olsaydı kesinlikle açmazdım. Fakat ben onun mâdenini sende gördüm. Bunun için onu sana açıklayacağım. Yüce Allah bu hususta izin verinceye kadar bu sır senin yanında mahfuz olsun ve bunu hiç kimse bilmesin. Bu başkalarından gizlediğimiz kitapta sadece kendimize tahsis edip, başkalarına kapalı tuttuğumuz ilimde; yaşamanın şerefi, ölmenin fazileti bulunan, umumiyetle bütün insanları ve heyet arkadaşlarını, özellikle de seni ilgilendiren çok büyük ve önemli bir haber buldum."

Bunun üzerine Abdulmuttalib: "Ey hükümdar! Bütün göçebe halkı ard arda sana feda olsun, bu sır nedir?" deyince, Seyf b. Zî Yezen: "Tihâme bölgesinde bir çocuk doğacaktır. İki kürek kemiği arasında bir ben vardır. Bu kişi idareci olacaktır ve onunla kıyamet gününe kadar önderlik sizde kalacaktır" karşılığını verdi. Abdulmuttalib de: "Ey hükümdar! Ben hükümdardan; eğer hükümdarlık makamının heybetini, ululuğunu göz önünde tutmak zorunluluğu olmasaydı, sevincimi artıran şu müjdesini biraz daha açıklamak lütfunda bulunmasını kendilerinden dilerdim" dedi.

Bunun üzerine Seyf b. Zî Yezen şöyle dedi: "Bu zaman onun doğacağı zamandır, belki de doğmuştur. Adı Muhammed'dir. Babası ve annesi ölünce, onu dedesi ve amcası sırasıyla himâyeleri altına alacaktır. Allah onu açıkça tebligat yapan bir peygamber olarak gönderecektir. Bizler ise ona yardımcılar olacağız, dostlarını bizlerle aziz, düşmanlarını da bizlerle zelil kılacaktır. O, en şerefli yerleri fethedecek ve Rahman olan Allah'a ibadet edecektir. O, şeytanı mağlup edecek, doğumu ile ateşler sönecek ve putları kırıp yok edecektir. Onun sözü hak ile batıl arasını ayırıcı, hükmü ise saf adalet

olacaktır. O, iyiliği emrederek iyilik yapacak ve kötülükleri yasaklayarak onları ortadan kaldıracaktır."

Abdulmuttalib: "Ömrün uzun, saltanatın dâim ve şânın yüce olsun. O çocuk hakkında biraz daha açıklama yapar mısın?" deyince, Seyf b. Zî Yezen: "Ey Abdulmuttalib! Örtülerle örtülü Beyt'e yemin olsun ki muhakkak ki sen onun atasısın. Bunda yalan yoktur" karşılığını verdi. Bunun üzerine Abdulmuttalib secdeye kapanınca, Seyf b. Zî Yezen: "Kaldır başını, için rahat ve şânın yüce olsun. Yoksa sen anlattıklarımdan bir şey mi sezdin?" dedi. Abdulmuttalib: "Evet, ey hükümdar! Benim çok sevdiğim ve üzerine titrediğim bir oğlum vardı. Onu kavmimizin eşrafından Vehb b. Abdi Menâf b. Zühre'nin kızı Âmine ile evlendirmiştim. Ondan bir çocuk dünyaya geldi ve adını Muhammed koydum. Babası ve annesi vefat edince onu ben ve amcası himayemiz altına aldık" karşılığını verdi.

İbn Zî Yezen: "Onun hakkında söylediklerim söylediğin gibidir. Bunu iyi ezberle ve onu Yahudilerden koru. Çünkü Yahudiler ona düşmandır. Fakat Allah, onun düşmanlarına imkân ve fırsat vermeyecektir. Yalnız sana anlatmış olduğum şeyleri yanındaki heyet arkadaşlarına karşı saklı tut. Onlara sakın anlatayım deme. Sizde bulunacak reisliği, şan ve şeref yüceliğini onların ve oğullarının kıskanıp başına belalar getirmeyeceklerinden, kendisine tuzaklar kurmayacaklarından emin değilim. Eğer onun peygamber olarak gönderilmeden önce ölmeyeceğimi bilsem süvarilerim ve piyadelerimle birlikte gider, Yesrib'i, onun hicret yurdunu devletime başkent yapar ve gelişine hazırlardım. Ben geçmişin ve geleceğin saklı olduğu kitapta ve o kitaptan kalma eski ilimde bulduğuma göre Yesrib, onun hicret ve nusret yurdu, işinin muhkemleşeceği, köklenip dal budak salacağı, kabrinin ve yardımcılarının bulunacağı yer olacaktır. Ne olurdu ömrüm onun gelişine kadar uzasaydı da onu âfet ve belalardan ben koruyabilseydim. Ancak ben bu görevi, sana ve seninle birlikte olanlara veriyorum."

Sonra vezirlerini çağırarak bu heyetlerden her kişiye on siyahi köle ve on siyahi cariye, Yemen işi ikişer elbise, beş rıtl altın, on rıtl gümüş, yüz deve, içi amber ve miskle doldurulmuş bir kutu verildi. Abdulmuttalib'e ise onlara verilenin on katı ihsan edildi. Seyf b. Zî Yezen, Abdulmuttalib'e: "Bir yıl sonra onun durumunu ve işinde neler vuku bulduğu haberini bana getir" dedi. Fakat daha bir yıl geçmeden Seyf b. Zî Yezen vefat etmişti.

Abdulmuttalib sık sık: "Ey Kureyş topluluğu! İçinizden hiç kimse hükümdarın bana olan bol ihsanına gıpta ve kıskançlık etmesin. Vallahi şu verilenler, hükümdarın bütün bu ihsanı, bana ve benden sonra soyumdan geleceklere yönelik şeref ve izzetin yanında çok az bir şeydir" diyordu.

Arkadaşları kendisine: "O dediğin nedir?" dediği zaman: "Kısa bir zaman sonra olsa da söylediklerim (zuhur edecek ve dediğim) o zaman bilinecektir" karşılığını veriyordu.

Heyet, Seyf b. Zî Yezen'in yanına gidince Umeyye b. Abdişems kendisine birkaç beyit okumuştu.

Bu hadis aynı şekilde "el-Kelbî —Ebû Sâlih" kanalıyla İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir.[1]

بَابُ مَا جَاءَ فِي اسْتِسْقَاءِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمٍ وَمَا ظَهَرَ فِيهِ مِنْ آيَاتِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Abdulmuttalib b. Hâşim'in Yağmur Duası ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Alâmetlerinden Kendisinde Zuhur Edenler

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: حُمَيْدُ [بْنُ] الْخَلَّالِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عِمْرَانَ، عَنِ ابْنِ حُوَيِّصَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَخْرَمَةُ بْنُ نَوْفَلٍ، عَنْ أُمِّهِ: رُقَيْقَةَ بِنْتِ صَيْفِيٍّ، وَكَانَتْ لِدَةَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَتْ : تَتَابَعَتْ عَلَى قُرَيْشٍ سِنُونَ جَدْبَةٌ أَقْحَلَتِ الْجِلْدَ، وَأَرَقَّتِ الْعَظْمَ، قَالَتْ: فَبَيْنَا أَنَا وَمَعِي صِنْوِي أَصْغَرُ مِنِّي مَعَنَا بَهْمَاتٌ لَنَا وَرُبًى وَأَعْبُدٌ يَرُدُّونَ عَلَيَّ السّجف، فَبَيْنَا أَنَا رَاقِدَةٌ اللهُمَّ أَوْ مُهَوِّمَةٌ إِذَا أَنَا بِهَاتِفٍ صَيِّتٍ يَصْرُخُ بِصَوْتٍ صَحِلٍ يَقُولُ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، إِنَّ هَذَا النَّبِيَّ مبعوث مِنْكُمْ، وَهَذَا إِبَّانَ مَخْرَجِهِ، فَحَيْهَلَا بِالْخَيْرِ وَالْخِصْبِ، أَلَا فَانْظُرُوا مِنْكُمْ رَجُلًا طُوَالًا عُظَامًا، أَبْيَضَ بَضًّا أَشَمَّ الْعِرْنِينِ، لَهُ فَخْرٌ يَكْظِمُ عَلَيْهِ، وَسُنَّةٌ تَهْدِي إِلَيْهِ، أَلَا، فَلْيَخْلُصْ هُوَ وَوَلَدُهُ، وَلْيَدْلِفْ إِلَيْهِ مِنْ كُلِّ بَطْنٍ رَجُلٌ. أَلَا فَلْيَشُنُّوا مِنَ الْمَاءِ ، وَلْيَمَسُّوا مِنَ الطِّيبِ، وَلْيَسْتَلِمُوا الرُّكْنَ، وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ سَبْعًا، ثُمَّ لِيَرْتَقُوا أَبَا قُبَيْسٍ فَلْيَسْتَسْقِ الرَّجُلُ وَلْيُؤَمِّنِ الْقَوْمُ

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilu'n-nübüvve* (52-60) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (2/330).

أَلَا وَفِيهِمُ الطَّاهِرُ وَالطَّيِّبُ لِذَاتِهِ، وَإِلَّا فَعِتُّمْ إِذًا مَا شِئْتُمْ وَعِشْتُمْ. قَالَتْ: فَأَصْبَحْتُ- عَلِمَ اللهُ- مفؤودة مَذْعُورَةً، قَدْ قَفَّ جِلْدِي وَوَلِهَ عَقْلِي، فَاقْتَصَصْتُ رُؤْيَايَ، فَنِمْتُ فِي شِعَابِ مَكَّةَ، فو الحرمة وَالْحَرَمِ إِنْ بَقِيَ بِهَا أَبْطَحِيٌّ إِلَّا قَالَ: هَذَا شَيْبَةُ الْحَمْدِ، هَذَا شَيْبَةُ. وَتَمَّتْ عِنْدَهُ قُرَيْشٌ، وَانْقَضَّ إِلَيْهِ مِنْ كُلِّ بَطْنٍ رَجُلٌ فَشَنُّوا وَطَيَّبُوا واسْتَلَمُوا وَطَافُوا، ثُمَّ ارْتَقَوْا أَبَا قُبَيْسٍ وَطَفِقَ الْقَوْمُ يَدِفُّونَ حَوْلَهُ مَا إِنْ يُدْرِكُ سَعْيُهُمْ مَهَلَهُ حَتَّى قَرَّ لِذِرْوَتِهِ، فَاسْتَكَنُّوا جَنَابَيْهِ، وَمَعَهُمْ رسول الله، ﷺ! وَهُوَ يَوْمَئِذٍ غُلَامٌ قَدْ أَيْفَعَ أَوْ كَرَبَ ، فَقَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، فَقَالَ: اللهُمَّ سَادَّ الْخَلَّةِ، وَكَاشِفَ الْكُرْبَةِ، أَنْتَ عَالِمٌ غَيْرُ مُعَلَّمٍ، وَمَسْئُولٌ غَيْرُ مُنَجَّلٍ ، وَهَذِهِ عُبَدَاؤُكَ وَإِمَاؤُكَ عَذِرَاتُ حرمك، يشكون إِلَيْكَ سَنَتَهُمُ الَّتِي قَدْ أَقْحَلَتِ الظِّلْفَ وَالْخُفَّ. فَاسْمَعَنَّ اللهُمَّ وَأَمْطِرَنَّ غَيْثًا مَرِيعًا مُغْدِقًا. فَمَا رَامُوا الْبَيْتَ حَتَّى انْفَجَرَتِ السَّمَاءُ بِمَائِهَا. وَكَظَّ الْوَادِي بِثَجِيجِهِ ، فَلَسَمِعْتُ شِيخَانَ قُرَيْشٍ وَهِيَ تَقُولُ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ: هَنِيئًا لَكَ أَبَا الْبَطْحَاءِ هَنِيئًا. أَيْ بِكَ عَاشَ أَهْلُ الْبَطْحَاءِ. وَفِي ذَلِكَ تَقُولُ رُقَيْقَةُ:

بِشَيْبَةِ الْحَمْدِ أَسْقَى اللهُ بَلْدَتَنَا ... وَقَدْ فَقَدْنَا الْحَيَا وَاجْلَوَّذَ الْمَطَرُ

فَجَادَ بِالْمَاءِ جَوْنِيٌّ لَهُ سُبُلٌ ... دَانٍ فَعَاشَتْ بِهِ الْأَمْصَارُ وَالشَّجَرُ

سَيْلٌ مِنَ اللهِ بِالْمَيْمُونِ طَائِرُهُ ... وَخَيْرُ مَنْ بُشِّرَتْ يَوْمًا بِهِ مُضَرُ

مُبَارَكُ الْأَمْرِ يُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِهِ ... مَا فِي الْأَنَامِ لَهُ عَدْلٌ وَلَا خَطَرُ

Abdulmuttalib'in yanında bulunan Rukayka binti Sayfî der ki: Kureyş birkaç yıl kıtlık yaşadı ki deriler sararmış, kemikler etsiz kalmıştı. (Bir gün) küçük kız kardeşimle birlikte bize ait hayvanları (meraya) çıkarmıştık. Ben dinlenirken veya uykuya dalarken şöyle diyen boğuk bir ses işittim: "Ey Kureyş topluluğu! Sizden gönderilecek olan bu Peygamberin gelme günlerinin gölgesi üzerinize düştü. Geliş belirtileri göründü, haydi berekete doğru koşun! İçinizden orta boylu, iri kemikli, beyaz tenli, kalın kaşlı adamı bulun. Kibir sahipleri olanlar ona öfke duyacaklardır. Hidayete çağıracağı bir yolu olacaktır. Herkes bir çocuğuyla birlikte ona tâbi olsun. Her kabileden biri yanına gelsin. Su serpip, güzel kokular sürünsünler. Hacer-i Esved'i selamlayıp sonra Ebû Kubeys dağına çıksınlar. Adam dua etsin, cemaat de âmin desin ki o zaman istediğiniz kadar suya kavuşacaksınız."

Korku içinde, ürpermiş ve çıldırmış bir şekilde sabahladım. Rüyamı anlattım. Mekke yollarında yattım. Harem'de ve vadide ne kadar kışı varsa bu özelliklerde bir adamın ancak Şeybetu'l-Hamd (Abdulmuttalib) olabileceğini söyledi. Bunun üzerine Kureyşliler onun yanına gitti. Her boydan bir adam yanına geldi, su serpti, dokundu ve Hacer-i Esved'i selamladı. Sonra birlikte Ebû Kubeys dağına çıktılar. Onun etrafında saf tuttular. Yağmur duası yapacak kadar bir kalabalığa ulaştılar. Dağın başında düzgün bir şekilde durduktan sonra Abdulmuttalib ayağa kalktı. Yanında da gençlik çağında olan Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vardı. Abdulmuttalib ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti: "Ey ihtiyaçları karşılayan, sıkıntıları gideren Allahım! Sen ki öğretilmeden bilensin. Senden istenildiğinde cömertçe verensin. Şu erkek ve kadın kulların, Harem'inin her iki tarafında toplanmış, develerini ve meralarını yok edip ve kıtlığı getiren bu yılı sana şikayet ediyorlar. Allahım! Bize bol ot ve bol meyveye sebep olacak yağmur yağdır!" Daha oradan inmeden gökyüzü suyunu saldı ve vadi yağmurla doldu. Kureyş'ten iki ihtiyarın Abdulmuttalib'e: "Vadi ahalisi sana hayırlar diler" yani, "Vadi ahalisi senin sayende hayatta kalacaklar" dediklerini işittim.

Bu konuda Rukayka binti Ebî Sayfî şöyle bir şiir okurdu:

"Şeybetu'l-Hamd'in sayesinde Yüce Allah yurdumuza su verdi

Hayattan ümitsizdik ki yağmur başladı ve bize bir rahmet verdi.

Dört bir yandan yağmur yağdı, etrafımız su doldu

Hayvanlarımız ve ağaçlarımız onunla hayat buldu.

Verildi yağmur Mudar'lıların müjdelendiği hayırlı kişi hürmetine

Yüce Allah'ın bize bir bereketiydi bu onun gül yüzü hürmetine.

Öyle mübarek bir zat ki o, kendisiyle bulutlar bile sulanır

İnsanlar içinde onun dengi ve değerinde hiç kimse yoktur."

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، قَالَ: حَدَّثَنِي زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ عُمَرَ الْكَائِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَحْرُ بْنُ حِصْنٍ، عَنْ جَدِّهِ حُمَيْدِ بْنِ مُنْهِبٍ، قَالَ: قَالَ عَمِّي عُرْوَةُ بْنُ مُضَرِّسِ بْنِ أَوْسِ بْنِ حَارِثَةَ بْنِ لَأْمٍ، يُحَدِّثُ عَنْ مَخْرَمَةَ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنْ أُمِّهِ رُقَيْقَةَ بِنْتِ أَبِي صَيْفِيِّ بْنِ هَاشِمٍ، وَكَانَتْ لِدَةَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَتْ: تَتَابَعَتْ عَلَى قُرَيْشٍ

سنون أقحلت الضَّرْع، وأرقّت العظم، فبينما أنا قائمة اللهُمّ أو مُهوّمة، إذا هاتف يصرخ بصوت صحل، يقولُ: معشر قُريش، إن هذا النبيّ المبْعوث منكُمْ قدْ أظلّتكُمْ أيّامُه، وهذا إبّانُ نُجومه فحيّ هلا بالْحيا والْخصْب. ألا فانظُروا رجُلًا منكُمْ وسيطًا عُظامًا جُسامًا، أبيض بضًّا، أوطف الأهْداب، سهْل الخدّيْن، أشمّ العرْنين، لهُ فخْرٌ يكْظمُ عليه وسُنّةٌ تهْدي إليْه، فليخْلُصْ هُوَ وولدُهُ وليهْبطْ إليْه منْ كُلّ بطْنٍ رجُلٌ، فليشُنُّوا من الْماء وليمسُّوا من الطّيب، ثُمّ ليسْتلمُوا الرُّكْن، ثُمّ ليرْتقُوا أبا قُبيْسٍ، فليسْتسْق الرّجُلُ وليُؤمّن القوْمُ، فغثتُمْ ما شئتُمْ. فأصْبحْتُ- علمَ اللهُ- مذْعُورةً، قد اقْشعرّ جلْدي، ووَلِهَ عقلي، واقتصصت رؤياي، فو الحرمة والْحَرَم ما بَقِيَ بِهَا أبْطَحِيٌّ إلّا قالُوا: هَذَا شَيْبَةُ الْحَمْدِ. وَتَنَامَتْ إلَيْه رِجَالَاتُ قُرَيْشٍ، وَهَبَطَ إلَيْه مِنْ كُلِّ بَطْنٍ رَجُلٌ، فَشَنُّوا وَمَسُّوا واسْتَلَمُوا، ثُمَّ ارْتَقَوْا أَبَا قُبَيْسٍ، وَطَفِقُوا جَنَابَيْهِ مَا يَبْلُغُ سَعْيُهُمْ مَهَلَهُ، حَتَّى إذَا اسْتَوَى بِذِرْوَةِ الْجَبَلِ قَامَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَمَعَهُ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، غُلَامٌ قَدْ أَيْفَعَ أَوْ كَرَبَ فَقَالَ: اللهُمَّ سَادَّ الْخَلَّةِ وَكَاشِفَ الْكُرْبَةِ، أَنْتَ مُعَلِّمٌ غَيْرُ مُعَلَّمٍ، وَمَسْئُولٌ غَيْرُ مُبَخَّلٍ ، وَهَذِهِ عُبَدَاؤُكَ وَإِمَاؤُكَ، بِعَذِرَاتِ حَرَمِكَ، يَشْكُونَ إلَيْكَ سَنَتَهُمْ، أَذْهَبَتِ الْخُفَّ وَالظِّلْفَ اللهُمَّ فَأَمْطِرْنَا غيثا مغدقا مريعا. فو الكعبة مَا رَامُوا حَتَّى تَفَجَّرَتِ السَّمَاءُ بِمَائِهَا وَاكْتَظَّ الْوَادِي بِثَجِيجِهِ فَتَسَمَّعَتْ شِيخَانُ قُرَيْشٍ وَجِلَّتَهَا: عَبْدُ اللهِ بْنُ جُدْعَانَ، وَحَرْبُ بْنُ أُمَيَّةَ، وَهِشَامُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، يَقُولُونَ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ: هَنِيئًا لَكَ أَبَا الْبَطْحَاءِ، أَيْ عَاشَ بِكَ أَهْلُ الْبَطْحَاءِ، وَفِي ذَلِكَ مَا تَقُولُ رُقَيْقَةُ:

بِشَيْبَةِ الْحَمْدِ أَسْقَى اللهُ بَلْدَتَنَا لَمَّا فَقَدْنَا الْحَيَا وَاجْلَوَّذَ الْمَطَرُ

فَجَادَ بِالْمَاءِ جَوْنِيٌّ لَهُ سَبَلٌ سَحًّا فَعَاشَتْ بِهِ الْأَنْعَامُ وَالشَّجَرُ

مَنًّا مِنَ اللهِ بِالْمَيْمُونِ طَائِرُهُ وَخَيْرُ مَنْ بُشِّرَتْ يَوْمًا بِهِ مُضَرُ

مُبَارَكُ الْأَمْرِ يُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِهِ مَا فِي الْأَنَامِ لَهُ عدل ولا خطر

Abdulmuttalib'in yanında bulunan Rukayka bintı Ebî Sayfî b. Hâşim der ki: "Kureyş bırkaç yıl kıtlık yaşadı ki memeler sutsuz, kemikler etsiz kaldı. Ben bu buyuk uzuntu ıçınde veya bunun tasasında iken şoyle dıyen boğuk bır ses duydum: "Ey Kureyş topluluğu! Sızden gonderilecek olan bu Peygamber'ın gelme gunlerının golgesı uzerınıze duştu. Gelış belırtılerı gorundu, haydı bereke'e doğru koşun! Içınızden orta boylu, ırı kemıklı, beyaz tenlı, kalın

kaşlı, güler yüzlü olan adamı bulun. Kibir sahipleri olanlar ona öfke duyacaklardır. Hidayete çağıracağı bir yolu olacaktır. Herkes bir çocuğuyla birlikte ona tâbi olsun. Her kabileden biri yanına gelsin. Su serpıp, güzel kokular sürünsünler. Hacer-i Esved'i selamlayıp sonra Ebû Kubeys dağına çıksınlar. Adam dua etsin, cemaat de âmin desin ki o zaman istediğiniz kadar suya kavuşacaksınız."

Korku içinde, ürpermiş ve çıldırmış bir şekilde sabahladım. Rüyamı anlattım. Harem'de ve vadide ne kadar kişi varsa bu özelliklerde bir adamın ancak Şeybetu'l-Hamd (Abdulmuttalib) olabileceğini söyledi. Bunun üzerine Kureyşliler toplanıp onun yanına gitti. Her boydan bir adam yanına geldi, su serpti, dokundu ve Hacer'i selamladı. Sonra birlikte Ebû Kubeys dağına çıktılar. Onun etrafında saf tuttular. Yağmur duası yapacak kadar bir kalabalığa ulaştılar. Dağın başında düzgün bir şekilde durduktan sonra Abdulmuttalib ayağa kalktı. Yanında da gençlik çağında olan Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) vardı. Abdulmuttalib ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti: "Ey ihtiyaçları karşılayan, sıkıntıları gideren Allahım! Sen ki öğretilmeden bilensin. Senden istenildiğinde cömertçe verensin. Şu erkek ve kadın kulların, Harem'inin her iki tarafında toplanmış, develerini ve meralarını yok edip ve kıtlığı getiren bu yılı sana şikayet ediyorlar. Allahım! Bize bol ot ve bol meyveye sebep olacak yağmur yağdır!" Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki daha oradan inmeden gök suyunu saldı ve vadi yağmurla doldu. Kureyş ihtiyarları ile ileri gelenlerinden olan Abdullah b. Cud'ân, Harb b. Umeyye ve Hişâm b. el-Muğîre'nin, Abdulmuttalib'e: "Vadi ahalisi sana hayırlar diler" yani, "Vadi ahalisi senin sayende hayatta kalacaklar" dediklerini işittim. Bu konuda Rukayka binti Ebî Sayfî şöyle bir şiir okurdu:

"Şeybetu'l-Hamd'i sayesinde Yüce Allah yurdumuza su verdi

Hayattan ümitsizdik ki yağmur başladı ve bize bir rahmet verdi.

Dört bir yandan yağmur yağdı etrafımız su doldu

Hayvanlarımız ve ağaçlarımız onunla hayat buldu.

Verildi yağmur Mudar'lıların müjdelendiği hayırlı kişi hürmetine

Yüce Allah'ın bize bir bereketiydi bu onun gül yüzü hürmetine.

Öyle mübarek bir zat ki o, kendisiyle bulutlar bile sulanır

İnsanlar içinde onun dengi ve değerinde hiç kimse yoktur."

بَابُ مَا جَاءَ فِي شَفَقَةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمٍ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَتَوْصِيَتِهِ أَبَا طَالِبٍ بِهِ عِنْدَ وَفَاتِهِ لِمَا كَانَ يَرَى مِنْ آيَاتِهِ، وَيَسْمَعُ مِنَ الْأَحْبَارِ وَغَيْرِهِمْ فِيمَا يَكُونُ مِنْ أَمْرِهِ

Abdulmuttalib b. Hâşim'in, Resûlullah'a ([illegible]) Olan Şefkati; Din Adamlarından ve Başkalarından Peygamberliğinin Alametleri Hakkında İşittiği Şeylerden Dolayı Öleceği Zaman Onun Hakkında Ebû Tâlib'e Vasiyette Bulunması

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْفَرَّاءُ الْمِصْرِيُّ، بِمَكَّةَ- حَرَسَهَا اللهُ- قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَرُوفِ بْنِ كَامِلٍ الْمَدِينِيُّ، إِمْلَاءً، بِمِصْرَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى النَّغْدَادِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَهْبَانُ بْنُ بَقِيَّةَ الْوَاسِطِيُّ (ح) . وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ نَظِيفٍ، قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ: أَحْمَدُ بْنُ محمود ابن أَحْمَدَ الشَّمْعِيُّ الْبَغْدَادِيُّ، إِمْلَاءً بِمِصْرَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: أحمد ابن يُونُسَ بْنِ مُوسَى السَّامِيُّ الْبَصْرِيُّ، إِمْلَاءً مِنْ كِتَابِهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ- وَاللَّفْظُ لَهُ- وَمَعْنَاهُمَا مُتَقَارِبٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هند، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ- هُوَ الْهَاشِمِيُّ- عَنْ كِنْدِيرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: حَجَجْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَرَأَيْتُ رَجُلًا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ وَهُوَ يَرْتَجِزُ وَيَقُولُ:

رَبِّ رُدَّ إِلَيَّ رَاكِبِي مُحَمَّدَا   يَا رَبِّ رُدَّهُ وَاصْطَنِعْ عِنْدِي يَدَا

قَالَ: قُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمٍ، بَعَثَ بِابْنٍ لَهُ فِي طَلَبِ إِبِلٍ لَهُ وَلَمْ يَبْعَثْهُ فِي حَاجَةٍ قَطُّ إِلَّا نَجَحَ فِيهَا، وَقَدْ أَبْطَأَ عَلَيْهِ. قَالَ: فلم يَلْبَثْ حَتَّى جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ، وَالْإِبِلُ فَاعْتَنَقَهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ، وَقَالَ: يَا بُنَيَّ، لَقَدْ جَزِعْتُ عَلَيْكَ جَزَعًا لَمْ أَجْزَعْهُ عَلَى شَيْءٍ قَطُّ، وَاللهِ لَا بَعَثْتُكَ فِي حَاجَةٍ أَبَدًا، وَلَا تُفَارِقُنِي بَعْدَ هَذَا أَبَدًا .

Kındîr b. Saîd'in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Cahiliye döneminde haccederken Kabe'de bir adamın recez tarzında:

"Ey Rabbim! Muhammed'i bana geri döndür

Ey Rabbim! Onu döndür ve bana yardımcı kıl" diyerek tavaf ettiğini gördüm.

Bunun üzerine: "Bu kimdir?" dediğimde: "Bu, Abdulmuttalib b. Hâşım'dır. O, oğlunu (kaçan) bir devesini bulup getirmesi için gönderdi. Onu ne zaman bir ihtiyaç için gönderirse muhakkak onu tamam olarak yerine getirirdi. Ancak bu defa gecikti" dediler. Daha az bir zaman geçmişti ki Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) deveyi getirip geldi. Abdulmuttalib onu bağrına basarak: "Ey oğulcuğum! Senin için öyle bir korktum ki daha önce hiçbir şey için böylesine korkmamıştım. Vallahi bundan sonra ne bir ihtiyaç için seni bir yere göndereceğim, ne de yanımdan ayıracağım" dedi.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ: خَلَفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَرَابِيسِيُّ، بِبُخَارَى، إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ الْمُفَسِّرُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى الفنجار، قَالَ: حَدَّثَنَا خَارِجَةُ، عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَيْدَةَ، قَالَ: خَرَجَ حَيْدَةُ بْنُ مُعَاوِيَةَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مُعْتَمِرًا، فَإِذَا هُوَ بِشَيْخٍ عَلَيْهِ مُمَصَّرَتَانِ، وَهُوَ يَطُوفُ بالبيت وهو يقول:

رَبِّ رُدَّ إِلَيَّ رَاكِبِي مُحَمَّدَا   رُدَّهُ عَلَيَّ واصْطَنِعْ عِنْدِي يَدَا

قُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: سَيِّدُ قُرَيْشٍ وَابْنُ سَيِّدِهَا، هَذَا عَبْدُ الْمُطَّلِبِ بْنُ هَاشِمِ بنِ عَبْدِ مَنَافٍ. قُلْتُ: فَمَا مُحَمَّدٌ هَذَا مِنْهُ؟ قَالُوا: هَذَا ابْنُ ابْنٍ لَهُ، وَهُوَ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيْهِ، وَلَهُ إِبِلٌ كَثِيرَةٌ، فَإِذَا ضَلَّ مِنْهَا بَعَثَ فِيهَا بَنِيهِ يَطْلُبُونَهَا، وَإِذَا أَعْيَا بَنُوهُ بَعَثَ ابْنَ ابْنِهِ، وَقَدْ بَعَثَهُ فِي ضَالَّةٍ أَعْيَا عَنْهَا بَنُوهُ، وَقَدِ احتبس عنه.

فو الله مَا بَرِحْتُ الْبَلَدَ حَتَّى جَاءَ مُحَمَّدٌ وَجَاءَ بِالْإِبِلِ.

Muâviye b. Hayde der ki: Cahiliye döneminde Hayde b. Muâviye umre için çıkmıştı. Kabe'de üzerinde hafif kırmızı iki giysi bulunan bir ihtiyarın recez tarzında:

"Ey Rabbim! Muhammed'i bana geri döndür

Onu döndür ve bana yardımcı kıl" diyerek tavaf ettiğini gördü.

---

[1] Hâkim, *Mustedrek* (2/603-604).

Hayde b. Muâviye şöyle devam etti: Bunun üzerine "Bu kimdir?" dediğimde "Bu, Kureyş'in efendisi ve efendisinin oğludur. Bu, Abdulmuttalib b. Hâşim b. Abdimenâf'tır" karşılığını verdiler. "Muhammed'den ne istemektedir?" dediğimde "O (Muhammed), oğlunun oğludur. Onu insanlar arasında en fazla sever. Çok sayıda develeri vardır. Bir devesi kaçtığı zaman peşinden oğullarını gönderirdi. Oğulları deveyi bulamazlarsa oğlunun oğlunu gönderirdi. Bu sefer de onu kendi oğullarının bulamadığı bir deve peşinden gönderdi. Ancak çok geç kaldı" dediler. Vallahi daha az bir zaman geçmişti ki Muhammed (kaybolan) deveyi getirip geldi.

وأخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حدثنا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قال: حدثنا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عن محمد بن إسحاق بن يسار، قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مَعَ جَدِّهِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ. فَحَدَّثَنِي الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ، عَنْ بَعْضِ أَهْلِهِ قَالَ: كَانَ يُوضَعُ لِعَبْدِ الْمُطَّلِبِ، جَدِّ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فِرَاشٌ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، فَكَانَ لَا يَجْلِسُ عَلَيْهِ أَحَدٌ مِنْ بَنِيهِ إِجْلَالًا لَهُ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَأْتِي حَتَّى يَجْلِسَ عَلَيْهِ، فَيَذْهَبَ أَعْمَامُهُ يُؤَخِّرُونَهُ، فَيَقُولُ جَدُّهُ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ: دَعُوا ابْنِي. فَيَمْسَحُ عَلَى ظَهْرِهِ وَيَقُولُ: إِنَّ لِبُنَيَّ هَذَا لَشَأْنًا. فَتُوُفِّيَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ وَرَسُولُ اللهِ ، ﷺ، ابْنُ ثَمَانِ سِنِينَ، بَعْدَ الْفِيلِ بِثَمَانِ سِنِينَ.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَكَانَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ فِيمَا يَزْعُمُونَ يُوصِي أَبَا طَالِبٍ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَذَلِكَ أَنَّ عَبْدَ اللهِ وَأَبَا طَالِبٍ لِأُمٍّ. فَقَالَ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ فِيمَا يَزْعُمُونَ، فِيمَا يُوصِيهِ بِهِ، وَاسْمُ أَبِي طَالِبٍ عَبْدُ مناف:

أُوصِيكَ يَا عَبْدَ مَنَافٍ بَعْدِي   بِمُوحَدٍ بَعْدَ أَبِيهِ فَرْدِ

فَارَقَهُ وَهُوَ ضَجِيعُ الْمَهْدِ   فَكُنْتُ كَالْأُمِّ لَهُ فِي الْوَجْدِ

وَذَكَرَ أَبْيَاتًا أُخَرَ، وَقَالَ فِيهِنَّ:

بَلْ أَحْمَدُ رَجَوْتُهُ لِلرُّشْدِ   قَدْ عَلِمَتْ عَلَّامُ أَهْلِ الْعَهْدِ

أَنَّ الْفَتَى سَيِّدُ أَهْلِ نَجْدِ   يَعْلُو عَلَى ذِي الْبَدَنِ الْأَشَدِّ

وَقَالَ أَيْضًا:

أَوْصَيْتُ مَنْ كَنَّيْتُهُ بِطَالِبِ عَبْدَ مَنَافٍ وَهُوَ ذُو تَجَارِبِ

بِابْنِ الَّذِي قَدْ غَابَ غَيْرَ آئِبِ

وَذَكَرَ أَبْيَاتًا أُخَرَ، وَقَالَ فِيهِنَّ:

فَلَسْتُ بِالْآيِسِ غَيْرِ الرَّاغِبِ بِأَنْ يُحِقَّ اللهُ قَوْلَ الرَّاهِبِ

فِيهِ وَأَنْ يَفْضُلُ آلَ غَالِبِ إِنِّي سَمِعْتُ أَعْجَبَ الْعَجَائِبِ

مِنْ كُلِّ حَبْرٍ عَالِمٍ وَكَاتِبِ هَذَا الَّذِي يُقْتَادُ كَالْجَنَائِبِ

مَنْ حَلَّ بِالْأَبْطَحِ وَالْأَخَاشِبِ أيضا ومن تاب إِلَى الْمَثَاوِبِ

مِنْ سَاكِنٍ لِلْحَرَمِ أَوْ مُجَانِبِ

Muhammed b. İshâk b. Yesâr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dedesi Abdulmuttalib ile birlikte idi. Abbâs b. Abdillah b. Ma'bed, ailesinden bir kişiden naklederek şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dedesi Abdulmuttalib için Kâbe'nin gölgesinde bir döşek konulurdu. Hiçbir oğlu da kendisine olan saygılarından dolayı o döşekte oturmazdı. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelip o döşekte otururdu. Amcaları onu geri çevirmek isteyince de, dedesi Abdulmuttalib: "Oğlumu (rahat) bırakın" derdi. Yine sırtını sıvazlar ve: "Benim bu oğlum şan ve şeref sahibi biridir" derdi. Abdulmuttalib vefat ettiği zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sekiz yaşında idi. Abdulmuttalib, Fîl vakasından sekiz yıl sonra vefat etmişti.

Söylenene göre Abdulmuttalib, Ebû Tâlib'e, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hakkında vasiyette bulunurdu. Abdullah ve Ebû Tâlib anne baba bir kardeştir. Abdulmuttalib, adı Abdimenâf olan Ebû Tâlib'e şöyle dedi:

"Ey Abdimenâf! Benden sonra sana birini vasiyet ediyorum

Sana babasından sonra tek kalan kimseyi vasiyet ediyorum

O daha beşikte iken babası kendisinden ayrıldı

Ben de ona şefkatle yaklaşan bir anne gibiydim".

Başka beyitlerde zikretti. Onlardan bazıları şöyledir:

"İçim Ahmed'in yükseleceğini ümit ediyor

Ehl-i Kitap âlimleri de bunu güzel biliyor.
Bu genç Necd ahalisinin en değerli efendisidir
En kuvvetliden de daha yüksek olan kendisidir."

Yine şöyle dedi:

"Babası gidip de bir daha gelmeyecek olan oğlumu
Ebû Tâlib diye adlandırdığım kişiye vasiyet ediyorum
O, Abdimenâf'tır ve o tecrübeler sahibidir biliyorum."

Başka beyitlerde zikrederek şöyle dedi:

"Ben beklenti içindeyim hiç ümit kesmiş değilim
Çünkü Allah rahibin dediğini doğru çıkaracaktır
Bu genç de Ğâlib kabilesinin en üstünü olacaktır.
Her bilgin haham ve bilgin kâtipten
Acayiplerin en acayibini işittim
Bu genç herkesi kendine çekecektir
Çöllerde ve şehirlerde olanları
Tövbe edip geri dönenleri
Mekke'de ve Mekke'nin dışından olanları."

بَابُ مَا جَاءَ فِي خُرُوجِ النَّبِيِّ ﷺ، مَعَ أَبِي طَالِبٍ حِينَ أَرَادَ الْخُرُوجَ إِلَى الشَّامِ تَاجِرًا، وَرُؤْيَةِ بَحِيرَى الرَّاهِبِ مِنْ صِفَتِهِ وَآيَاتِهِ مَا اسْتَدَلَّ بِهِ عَلَى أَنَّهُ هُوَ النَّبِيُّ الْمَوْعُودُ فِي كُتُبِهِمْ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebû Tâlib ile Ticaret İçin Şam'a Gitmesi, Rahip Bahîra'nın Kendi Kitaplarında Olan Vasıfları Allah Resûlü'nde (sallallahu aleyhi ve sellem) Görmesi ve Bu Gördüklerine Dayanarak Vaad Edilen Kimsenin Kendisi Olduğunu Bilmesi

أخبرنا أبو القاسم: طلحة بن عليّ بن الصقر البغداديّ، بها، قال: أخبرنا أبو الحسن: أحمد بن عثمان بن يحيى الآدميّ، قال حدّثنا عبّاس بن محمّد الدُّوريّ ح. وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو بكر أحمد بن

Ebû Tâlib ile Şam'a Gitmesi

351 الحسن القاضي، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالوا: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا العباس بن محمد، قال: حدثنا قراد، أبو نوح، [قال]: أخبرنا يونس بن أبي إسحاق، عن أبي بكر بن أبي موسى، عن أبي موسى، قال:

خَرَجَ أَبُو طَالِبٍ إِلَى الشَّامِ، فَخَرَجَ مَعَهُ رَسُولُ اللهِ، ﷺ فِي أَشْيَاخٍ، مِنْ قُرَيْشٍ. فَلَمَّا أَشْرَفُوا عَلَى الرَّاهِبِ هَبَطُوا فَحَلُّوا رِحَالَهُمْ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمُ الرَّاهِبُ. وَكَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ يَمُرُّونَ بِهِ فَلَا يَخْرُجُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَلْتَفِتُ. قَالَ: فَهُمْ يَحُلُّونَ رِحَالَهُمْ، فَجَعَلَ يَتَخَلَّلُهُمْ حَتَّى جَاءَ فَأَخَذَ بِيَدِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَقَالَ: هَذَا سَيِّدُ الْعَالَمِينَ، هَذَا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ، [هَذَا يَبْعَثُهُ اللهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ] . فَقَالَ لَهُ أَشْيَاخٌ مِنْ قُرَيْشٍ: مَا عِلْمُكَ؟ قَالَ: إِنَّكُمْ حِينَ أَشْرَفْتُمْ مِنَ الْعَقَبَةِ لَمْ يَمُرَّ بِشَجَرَةٍ وَلَا حَجَرٍ إِلَّا خَرَّ سَاجِدًا، وَلَا يَسْجُدَانِ إِلَّا لِنَبِيٍّ، وَإِنِّي أَعْرِفُهُ، خَاتَمُ النُّبُوَّةِ فِي أَسْفَلَ مِنْ غُضْرُوفِ كَتِفِهِ مِثْلُ التُّفَّاحَةِ. ثُمَّ رَجَعَ فَصَنَعَ [لَهُمْ] طَعَامًا، فَلَمَّا أَتَاهُمْ بِهِ، وَكَانَ هُوَ فِي رِعْيَةِ الْإِبِلِ، قَالَ: أَرْسِلُوا إِلَيْهِ. فَأَقْبَلَ وَعَلَيْهِ غَمَامَةٌ تُظِلُّهُ، فَقَالَ: انْظُرُوا إِلَيْهِ، عَلَيْهِ غَمَامَةٌ تُظِلُّهُ، فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْقَوْمِ وَجَدَهُمْ قَدْ سَبَقُوهُ إِلَى فَيْءِ الشَّجَرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ مَالَ فَيْءُ الشَّجَرَةِ عَلَيْهِ، فَقَالَ: انْظُرُوا إِلَى فَيْءِ الشَّجَرَةِ مَالَ عَلَيْهِ.

قَالَ: فَبَيْنَمَا هُوَ قَائِمٌ عَلَيْهِمْ وَهُوَ يُنَاشِدُهُمْ أَنْ لَا يَذْهَبُوا بِهِ إِلَى الرُّومِ، فَإِنَّ الرُّومَ إِنْ رَأَوْهُ عَرَفُوهُ بِالصِّفَةِ فَقَتَلُوهُ، فَالْتَفَتَ فَإِذَا هُوَ بِتِسْعَةٍ- وَفِي رِوَايَةِ الْأَصَمِّ بِسَبْعَةٍ- نَفَرٍ قَدْ أَقْبَلُوا مِنَ الرُّومِ، فَاسْتَقْبَلَهُمْ فَقَالَ: مَا جَاءَ بِكُمْ؟ قَالُوا: جِئْنَا إِلَى هَذَا النَّبِيِّ خَارِجٌ فِي هَذَا الشَّهْرِ، فَلَمْ يَبْقَ طَرِيقٌ إِلَّا بُعِثَ إِلَيْهِ نَاسٌ، وَإِنَّا أُخْبِرْنَا خَبَرَهُ فَبُعِثْنَا إِلَى طَرِيقِكَ هَذَا. فَقَالَ لَهُمْ: هَلْ خَلَّفْتُمْ خَلْفَكُمْ أَحَدًا هُوَ خَيْرٌ مِنْكُمْ؟ قَالُوا: لَا. إِنَّا أُخْبِرْنَا خَبَرَ طَرِيقِكَ هَذَا: قَالَ: أَفَرَأَيْتُمْ أَمْرًا أَرَادَ اللهُ، ﷻ، أَنْ يَقْضِيَهُ هَلْ يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ رَدَّهُ؟ قَالُوا: لَا. قَالَ: فَتَابَعُوهُ وَأَقَامُوا مَعَهُ. قَالَ: فَأَتَاهُمْ، فَقَالَ: أَنْشُدُكُمُ اللهَ أَيُّكُمْ وَلِيُّهُ؟ فَقَالُوا : أَبُو طَالِبٍ. فَلَمْ يَزَلْ يُنَاشِدُهُ حَتَّى رَدَّهُ، وَبَعَثَ مَعَهُ أَبُو بَكْرٍ، ﷺ، بِلَالًا، وَزَوَّدَهُ الرَّاهِبُ مِنَ الْكَعْكِ وَالزيت .

قَالَ أَبُو الْعَبَّاسِ: سَمِعْتُ الْعَبَّاسَ يَقُولُ: لَيْسَ فِي الدُّنْيَا مَخْلُوقٌ يُحَدِّثُ بِهِ غَيْرَ قُرَادٍ . وَسَمِعَ هَذَا أَحْمَدُ وَيَحْيَى بْنُ مَعِينٍ مِنْ قُرَادٍ. قُلْتُ: وَإِنَّمَا أَرَادَ بِهِ بِإِسْنَادِهِ هَذَا مَوْصُولًا. فَأَمَّا الْقِصَّةُ فَهِيَ عِنْدَ أَهْلِ الْمَغَازِي مَشْهُورَةٌ .

Ebû Mûsa der ki: Ebû Tâlib (ticaret için) Şam'a doğru yola çıktı. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem), Kureyş'in ileri gelenleriyle birlikte çıktı. Rahibin yakınına vardıklarında konaklamak için develerin palanlarını çözdüler. Önceleri o rahip bu kervandaki insanların yanına çıkmazdı ve kendileriyle ilgilenmezdi. Ancak bu sefer bu kervanda bulunan kimselerin yanına çıkıp aralarında gezinmeye başladı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelince onun elini tutarak: "Bu, âlemlerin efendisidir. Bu, âlemlerin Rabbinin Resûlü'dür. Allah, bunu âlemlere rahmet olarak gönderecektir" dedi. Kureyş'in ileri gelenleri "Nereden biliyorsun?" deyince, rahip: "Siz şu tepeyi aştığınız zamandan beri secdeye kapanmadık ne bir ağaç, ne de taş kalmadı. Bunlar ancak peygamber olacak kimselere secde ederler. Onun iki kürek kemiği arasında bir elma büyüklüğündeki peygamberlik mühründen de tanıdım" karşılığını verdi. Sonra dönüp onlar için yemek hazırladı. Yemeği kendilerine getirdiğinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) develerin yanında bulunuyordu. Rahip: "Ona haber gönderin, o da gelsin" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde kendisini gölgelendiren bir bulut olduğu halde geldi. Rahip: "Bakın, üzerinde bir bulut kendisini gölgelendirmektedir" dedi. Oradakilerin yanına yaklaştığında kendisinden önce ağacın gölgesinde oturmuş olduklarını gördü. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oturunca ağacın gölgesi üzerine meyletti. Bunun üzerine rahip: "Ağacın gölgesine bakın, nasıl da üzerine meyletti" dedi.

Rahip, onların arasında dolaşırken onu Bizans topraklarına götürmemelerini söylüyordu. Çünkü Rumlar onu görecek olursa vasıflarından onu tanıyıp öldürebilirdi. Rahip, Rumlardan dokuz kişinin —el-Esam'ın rivayetinde: "Yedi kişinin" şeklindedir—geldiğini gördü ve onları karşılayıp: "Buraya geliş sebebiniz nedir?" diye sordu. Onlar da: "Gelmesi beklenen peygamber bu ayda çıkacaktır, diye geldik. Adam gönderilmedik hiçbir yol kalmadı. Biz de haber aldık ve senin bu bölgene gönderildik" karşılığını verdiler. Rahip: "Arkanızda sizden daha hayırlı bir kimse var mı?" diye sorunca, onlar da: "Hayır, ancak senin bulunduğun bu bölgede onun olabileceği bildirildi" dediler. Rahip: "Yüce Allah'ın olmasını takdir ettiği bir şeyi insanlardan bir kişinin geri çevirmesi mümkün müdür?" deyince: "Hayır" cevabını verdiler. Sonra o rahibin otoritesini kabul edip orada kaldılar. Rahip kervanın yanına gelip: "Size Allah için soruyorum, bunun velisi kimdir?" deyince: "Ebû Tâlib'dir" dediler. Rahip, onu geri çevirinceye kadar Ebû Tâlib

ile konuştu. Ebû Tâlib, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr ve Bilâl ile birlikte geri gönderdi. Rahip kendilerine azık olarak pasta ve yağ vermişti.[1]

Ebu'l-Abbâs der ki: Abbâs'ın şöyle dediğini işittim: "Dünyada bu hadisi Kurâd'dan başka rivayet eden hiç kimse yoktur. Ahmed ve Yahya b. Maîn bunu Kurâd'dan işitmiştir. Burada hadisin bu isnâd ile mevsûl olduğu bildirilmek istenmiştir. Oysa bu hadis Meğâzi ehlinin yanında meşhur bir hadistir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ: وَكَانَ أَبُو طَالِبٍ هُوَ الَّذِي [يَلِي] أَمْرَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، بَعْدَ جَدِّهِ، كَانَ إِلَيْهِ وَمَعَهُ. ثُمَّ إِنَّ أَبَا طَالِبٍ خَرَجَ فِي رَكْبٍ إِلَى الشَّامِ تَاجِرًا، فَلَمَّا تَهَيَّأَ لِلرَّحِيلِ وَأَجْمَعَ السَّيْرَ ضَبَّ بِهِ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَأَخَذَ بِزِمَامِ نَاقَتِهِ، وَقَالَ: يَا عَمِّ، إِلَى مَنْ تَكِلُنِي؟ لَا أَبَ لِي وَلَا أُمَّ لِي؟! فَرَقَّ لَهُ أَبُو طَالِبٍ، وَقَالَ: وَاللهِ لَأَخْرُجَنَّ بِهِ مَعِي، وَلَا يُفَارِقُنِي وَلَا أُفَارِقُهُ أَبَدًا، أَوْ كَمَا قَالَ: قَالَ: فَخَرَجَ بِهِ مَعَهُ، فَلَمَّا نَزَلَ الرَّكْبُ بُصْرَى مِنْ أَرْضِ الشَّامِ، وَبِهَا رَاهِبٌ يُقَالُ لَهُ: بَحِيرَاءُ فِي صَوْمَعَةٍ لَهُ، وَكَانَ أَعْلَمَ أَهْلِ النَّصْرَانِيَّةِ وَلَمْ يَزَلْ فِي تِلْكَ الصَّوْمَعَةِ قَطُّ رَاهِبٌ يَصِيرُ عِلْمُهُمْ عَنْ كِتَابٍ فِيهِ، فِيمَا يَزْعُمُونَ، يَتَوَارَثُونَهُ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ. فَلَمَّا نَزَلُوا ذَلِكَ الْعَامَ بِبَحِيرَاءَ، وَكَانُوا كَثِيرًا مِمَّا يَمُرُّونَ بِهِ قَبْلَ ذَلِكَ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَعْرِضُ لَهُمْ، حَتَّى إِذَا كَانَ ذَلِكَ الْعَامُ، نَزَلُوا بِهِ قَرِيبًا مِنْ صَوْمَعَتِهِ، فَصَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا كَثِيرًا، وَذَلِكَ فِيمَا يَزْعُمُونَ عَنْ شَيْءٍ رَآهُ وَهُوَ فِي صَوْمَعَتِهِ فِي الرَّكْبِ حِينَ أَقْبَلُوا، وَغَمَامَةٌ بَيْضَاءُ تُظِلُّهُ مِنْ بَيْنِ الْقَوْمِ. ثُمَّ أَقْبَلُوا حَتَّى نَزَلُوا بِظِلِّ شَجَرَةٍ قَرِيبًا مِنْهُ، فَنَظَرَ إِلَى الْغَمَامَةِ حَتَّى أَظَلَّتِ الشَّجَرَةَ وَشَمَّرَتْ أَغْصَانُ الشَّجَرَةِ عَلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، حَتَّى اسْتَظَلَّ تَحْتَهَا. فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ بَحِيرَاءُ، نَزَلَ مِنْ صَوْمَعَتِهِ، وَقَدْ أَمَرَ بِذَلِكَ الطَّعَامِ فَصُنِعَ، ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: إِنِّي قَدْ صَنَعْتُ لَكُمْ طَعَامًا يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ تَحْضُرُوا كُلُّكُمْ، صَغِيرُكُمْ وَكَبِيرُكُمْ، وَحُرُّكُمْ وَعَبْدُكُمْ. فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْهُمْ يَا بَحِيرَاءُ، إِنَّ لَكَ الْيَوْمَ لَشَأْنًا مَا كُنْتَ تَصْنَعُ هَذَا فِيمَا مَضَى وَقَدْ كُنَّا نَمُرُّ بِكَ كَثِيرًا فَمَا

---

[1] Tirmizî (3620) ve Hâkim, *Mustedrek* (2/615-617)

[2] Ebû Nuaym, *Delâilu'n-nubuvve* (125).

شأنك اليوم؟ فقال له بحيراء: صدقت، قد كان ما تقول، ولكنكم ضيف، وقد أحببت أن أكرمكم وأصنع لكم طعامًا تأكلون منه كلكم. فاجتمعوا إليه وتخلف رسول الله، ﷺ [من] بين القوم لحداثة سنه في رحال القوم تحت الشجرة. فلما نظر بحيراء في القوم ولم ير الصفة التي يعرف ويجد عنده، فقال: يا معاشر قريش، لا يتخلفُ أحدٌ منكم عن طعامي هذا. فقالوا له: يا بحيرى، ما تخلّف عنك أحدٌ ينبغي له أن يأتيك إلّا غلامٌ وهو أحدثُ القوم سنًّا، تخلّف في رحالهم. قال: فلا تفعلوا، ادعُوهُ فليحضر هذا الطّعامَ معكم. فقال رجلٌ من قريشٍ مع القومِ: واللّاتِ والعُزّى، إنْ هذا للُؤْمٌ بنا أنْ يتخلّف ابنُ عبدِ اللهِ بنُ عبدِ المُطّلبِ عنِ الطّعامِ من بيننا. قال: ثُمّ قام إليه فاحتضنهُ، ثُمّ أقبل بهِ حتّى أجلسهُ مع القومِ. فلمّا رآهُ بحيراءُ جعل يلحظُهُ لحظًا شديدًا، وينظُرُ إلى أشياء من جسدهِ قد كان يجدُها عندهُ في صفتِهِ، حتّى إذا فرغ القومُ من الطّعامِ وتفرّقُوا، قام بحيراءُ فقال لهُ: يا غُلامُ، أسألُكَ باللّاتِ والعُزّى إلّا أخبرتني عمّا أسألُكَ عنهُ. وإنّما قال لهُ بحيراءُ ذلك، لأنّهُ سمع قومهُ يحلفُون بهما. وزعمُوا أنّ رسول اللهِ، ﷺ، قال لهُ: لا تسلني باللّاتِ والعُزّى شيئًا، فو الله ما أبغضتُ بُغضهُما شيئًا قطُّ. فقال لهُ بحيراءُ: فبالله إلا ما أخبرتني عمّا أسألُكَ عنهُ. فقال: سلني عمّا بدا لك. فجعل يسألُهُ عن أشياء من حاله في نومِهِ وهيئتِهِ وأُمورِهِ، فجعل رسولُ اللهِ، ﷺ، يُخبرُهُ، فيُوافقُ ذلك ما عند بحيراء من صفته. ثُمّ نظر إلى ظهرِهِ فرأى خاتم النُّبُوّةِ بين كتفيهِ على موضعِهِ، من صفتِهِ الّتي عندهُ.

قال: فلمّا فرغ منهُ أقبل على عمّهِ أبي طالب، فقال لهُ: ما هذا الغُلامُ منك؟ فقال: ابني. فقال لهُ بحيراءُ: ما هُو بابنك، وما ينبغي لهذا الغُلامِ أنْ يكُون أبُوهُ حيًّا. قال. فإنّهُ ابنُ أخي. قال: فما فعل أبوهُ؟ قال: مات، وأُمُّهُ حُبلى بهِ. قال: صدقت. قال: ارجع بابنِ أخيك إلى بلدِهِ، واحذر عليه اليهود، فو الله لئن رأوهُ وعرفُوا منهُ ما عرفتُ ليبغُنّهُ شرًّا، فإنّهُ كائنٌ لابنِ أخيك هذا شأنٌ، فأسرع بهِ إلى بلادِهِ. فخرج بهِ عمُّهُ أبُو طالبٍ سريعًا حتّى أقدمهُ مكّة حين فرغ من تجارتِهِ بالشّامِ. فزعمُوا فيما يتحدّثُ النّاسُ: أنّ زُبيرًا وتمّامًا ودريسًا، وهُم نفرٌ من أهلِ الكتابِ، قد كانُوا رأوا من رسولِ اللهِ، ﷺ، في ذلك السّفرِ الّذي كان فيه مع عمّه أبي طالب أشياء، فأرادُوهُ فردّهُم عنهُ بحيراءُ، وذكّرهُمُ الله، وما

يجدون في الكتاب من ذكره وصفته، وأنهم إن أجمعوا بما أرادوا لم يخلصوا إليه حتى عرفوا ما قال لهم وصدقوه بما قال، فتركوه وانصرفوا. فقال أبو طالب في ذلك شعرًا يذكر مسيره برسول الله ﷺ، وما أراد منه أولئك النفر، وما قال لهم فيه بحيراء.

وذكر ابن إسحاق ثلاث قصائد من شعره في ذلك.

Muhammed b. İshâk der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dedesinden sonra velisi Ebû Tâlib idi. Sürekli onu yanında tutardı. Ebû Tâlib ticaret için Şam'a doğru yola çıkacaktı. Ancak hazırlanıp yola çıkacağı sırada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), devesinin yularını tutarak: ***"Ey amca! Benim ne annem vardır, ne de babam, beni kime bırakıyorsun?"*** deyince, Ebû Tâlib kendisine acımış ve: "Vallahi onu benimle birlikte götüreceğim. Ne o benden, ne de ben ondan ayrılacağım" demişti.

Bunun üzerine Resûlullah'ı da (sallallahu aleyhi vesellem) yanında götürdü. Kervan Şam topraklarında Busrâ denilen yere vardığında orada konakladı. Orada manastırında bulunan ve kendisine Bahîra denilen bir rahip vardı. Bu rahip Hıristiyanların en bilgini idi. O manastırda sürekli olarak bir rahip bulunuyor ve orada bulunan kitaptan bu bilgileri öğreniyordu. O kitabı en büyük rahip (ölen büyük rahipten) miras olarak alıyordu. O yıl Bahîra'nın yanına konakladıklarında rahip yanlarına indi. Oysa daha önceki seferlerinde onlarla konuşmaz ve kendileriyle ilgilenmezdi. Ancak o yıl manastıra yakın bir yerde konakladılar. Rahip kendileri için birçok yemekler yaptı. Söylenene göre rahip, kervan manastırından göründüğü zaman bir bulutun kervanda bulunan bir kişiyi gölgelendirdiğini, sonra kervanın gelip kendisine yakın bir ağacın gölgesinde indiklerini, baktığında bulutun gelip ağacı gölgesi altına aldığını ve ağacın dallarının Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gölgesi altında kalıncaya kadar üzerine eğildiğini gördüğü için onlarla bu şekilde ilgilenmekteydi.

Bahîra bu durumu görünce manastırından indi ve bu kervan için yemek yapılmasını emretti. Sonra onlara: "Ey Kureyş topluluğu! Sizin için yemekler yaptım. Küçüğünüzün ve büyüğünüzün, hürünüzün ve kölenizin bu yemekte bulunmasını istiyorum" diye haber gönderdi. Adamın biri: "Ey Bahîra! Bugün sende bambaşka bir hal var. Biz sana her gelişimizde uğrarız. Şimdiye kadar bize böyle bir şey yaptığın vâki değil. Sendeki bu hal nedir?" deyince, Bahîra

"Doğru söyledin, aynen dediğin gibidir. Ancak sizler misafirsiniz. Size ikramda bulunmak istedim ve hepinizin yemesi için yemek yaptım" karşılığını verdi.

Bunun üzerine herkes toplandı ve yemeğe başladı. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) aralarında yoktu, çünkü bineklerin yanında kamıştı. Bahîra gelenlere tek tek bakıp bildiği sıfatları hiçbirinde göremeyince: "Ey Kureyş topluluğu! Bu yemekten hiç biriniz geri kalmasın" dedi. Onlar da: "Ey Bahîra! Bineklerin yanında kalan kişi dışında hiç kimse bu yemeğinden geri kalmamıştır. O en küçüğümüz olduğu için onu bineklerin yanında bıraktık" dediler. Bunun üzerine Bahîra: "Öyle yapmayın. Çağırın o da gelsin sizinle birlikte yesin" dedi. Bu toplulukta bulunan Kureyşli biri: "Lât ve Uzza'ya yemin olsun ki İbn Abdullah b. Abdilmuttalib'in bizden geride kalması bizim için hainliktir" dedi ve kalkıp onu bağrına bastı. Sonra kendisiyle birlikte gelip onu yemek yiyenlerin yanına oturttu. Bahîra onu görünce kendisine dikkatlice bakmaya başladı. Bedeninde aradığı vasıfların bulunup bulunmadığına bakıyordu.

Herkes yemek yemeyi bitirip dağılınca Bahîra kalkıp Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey genç! Lât ve Uzza adına sana soracaklarıma cevap ver!" dedi. Bahîra'nın böyle demesi, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kavminin bu şekilde yemin ettiklerini daha önceden işitmiş olmasındandı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Bana Lât ve Uzza adına bir şey sorma. Vallahi ben o ikisi kadar hiçbir şeyden nefret etmem!"*** cevabını verdi. Bunun üzerine Bahîra: "Allah adına sana soracaklarıma cevap ver!" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"O zaman istediğini sor"*** dedi.

Bahîra, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) şahsi ahvaline, işlerine ve uykusuna varıncaya kadar pek çok şeyi sordu. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) hepsinin cevabını verdi. Aldığı bütün cevaplar Bahîra'nın yanındaki peygamberlik delillerine uyuyordu. Sonra sırtına baktığında yanındaki vasıflarda olduğu gibi omuzları arasında bir yerde peygamberlik mührünün olduğunu gördü. Bahîra, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) incelemeyi bitirince amcası Ebû Tâlib'e dönerek: "Bu çocuk senin neyin olur?" diye sordu. Ebû Tâlib: "Oğlumdur" cevabını verince, Bahîra: "Bu senin oğlun değildir. Bu çocuğun babasının sağ olması mümkün değildir" dedi. Ebû Tâlib: "Kardeşim oğludur" deyince, Bahîra: "Babasına ne oldu?" diye sordu. Ebû Tâlib: "Annesi bu çocuğa hamile iken öldü" dedi. Bunun üzerine Bahîra: "Doğru söyledin" karşılığını verdi. Sonra: "Bu yeğenini hemen memleketine geri götür! Onu Yahudilerden koru. Vallahi, Yahudiler, çocuğu görüp de, benim fark ettiklerimi onlar da

fark ederlerse ona kötülükte bulunurlar. Çünkü senin bu yeğenin, ileride büyük şân ve nâm kazanacaktır. Durma, onu hemen geri götür" dedi.

Bunun üzerine Ebû Tâlib, Şam'da ticaretini bitirince hemen Mekke'ye geri getirdi. Bildirilene göre insanlar: "Zübeyr, Semmâme ve Derîs, o kitap ehlinden idi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), amcası Ebû Tâlib ile olan o yolcuğunda onlar da Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) görmüş ve almak istemişti. Bahîra onları bundan menederek onlara Allah'ı ve kitapta buldukları peygamberin anılışını ve sıfatlarını hatırlattı. Onlar da onu elde edemeyeceklerine kanaat getirip Bahîra'nın dediklerine inandılar ve bundan vazgeçip gittiler. Ebû Tâlib, içinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile olan o yolculuğunu, o topluluğun Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) ne istediğini ve Bahîra'nın ne dediğini zikreden bir şiir okudu.

İbn İshâk, Ebû Tâlib'in bu şiirinden üç kaside zikretmiştir.

بَابُ مَا جَاءَ فِي حِفْظِ اللهِ، ﷻ ، رَسُولَهُ ﷺ، فِي شَبِيبَتِهِ عَنْ أقذار الجاهلية ومعايبها، لِمَا يُرِيدُ بِهِ مِنْ كَرَامَتِهِ بِرِسَالَتِهِ، حَتَّى بَعَثَهُ رَسُولًا

Yüce Allah'ın, Resûlünü, Peygamber Olarak Gönderene Kadar Peygamberliğinin Öneminden Dolayı Gençliğinde Cahiliye Pisliklerinden Koruması

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: فَشَبَّ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَكْلَؤُهُ اللهُ ﷻ وَيَحْفَظُهُ وَيَحُوطُهُ مِنْ أقذار الجاهلية ومعايبها، لِمَا يُرِيدُ بِهِ مِنْ كَرَامَتِهِ وَرِسَالَتِهِ، وَهُوَ عَلَى دِينِ قَوْمِهِ، حَتَّى بَلَغَ أَنْ كَانَ رَجُلًا أَفْضَلَ قَوْمِهِ مُرُوءَةً، وَأَحْسَنَهُمْ خلقًا وَأَكْرَمَهُمْ مُخَالَطَةً، وَأَحْسَنَهُمْ جِوَارًا، وَأَعْظَمَهُمْ خُلُقًا، وَأَصْدَقَهُمْ حَدِيثًا، وَأَعْظَمَهُمْ أَمَانَةً، وَأَبْعَدَهُمْ مِنَ الْفُحْشِ وَالْأَخْلَاقِ الَّتِي تُدَنِّسُ الرِّجَالَ، تَنَزُّهًا وَتَكَرُّمًا، حَتَّى مَا اسْمُهُ فِي قَوْمِهِ إِلَّا الْأَمِينُ، لِمَا جَمَعَ اللهُ، ﷻ ، فِيهِ مِنَ الْأُمُورِ الصَّالِحَةِ .

وَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ- فِيمَا ذُكِرَ لِي- يُحَدِّثُ عَمَّا كَانَ يَحْفَظُهُ اللهُ، ﷻ ، بِهِ فِي صِغَرِهِ وَأَمْرِ جَاهِلِيَّتِهِ، فَحَدَّثَنِي وَالِدِي إِسْحَاقُ بْنُ يَسَارٍ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنْ رسول الله، ﷺ، أَنَّهُ قَال فِيمَا يَذْكُرُ مِنْ حِفْظِ اللهِ إِيَّاهُ: إِنِّي لَمَعَ غِلْمَانٍ هُمْ أَسْنَانِي قَدْ جَعَلْنَا أُزُرَنَا عَلَى

أَعناقنا لِحِجَارَةٍ نَنْقُلُهَا، نَلْعَبُ بِهَا، إِذْ لَكَمَنِي لَاكِمٌ لَكْمَةً شَدِيدَةً، ثُمَّ قَالَ: اشْدُدْ عَلَيْكَ إِزَارَكَ .

İbn İshâk der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberliğinin öneminden dolayı cahiliye pisliklerinden Yüce Allah'ın koruması altında gelişip büyüdü. Kendisi kavminin dini üzere idi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) nübüvvetten önce de mürüvvet itibariyle kavminin en üstünü ve güzel ahlâklısı, soy itibariyle en şereflisi, komşuluk hakkına en ziyade riâyet edeni, sadâkatte en üstünü, en doğru konuşanı, emniyet ve güvenilirlikte en önde geleni, insanlara kötülük ve eziyet etmekten en uzak duranı idi. Öyle ki Yüce Allah'ın bütün iyi hasletleri onda topladığı için kavmi kendisine: "el-Emîn" ismini vermişti.

Ravi der ki: İshâk b. Yesâr kanalıyla bana bildirilene göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), küçüklüğünde ve Cahiliye döneminde Yüce Allah'ın kendisini nasıl koruyup muhafaza ettiğini anlatırken şöyle buyurmuştur: *"Bir defasında kendimi yaşıtım olan Kureyşli çocuklar arasında bulmuştum. Bazı çocukların oyuncak olarak kullandıkları taşları taşıyorduk. Hepimiz eteklerimizi omzumuzun üzerine koyarak taş taşıyorduk. (Ansızın görmediğim biri) bana acı verici bir yumruk attı ve bana: «Peştamalini bağla!» dedi."*

أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ الشِّيرَازِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَخْرَمُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أخبرنا رَوْحٌ وأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ غَالِبٍ الْخُوارِزْمِيُّ الْحَافِظُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ: مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ الْهَيْثَمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَوَّامِ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يُحَدِّثُ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، كَانَ يَنْقُلُ الْحِجَارَةَ مَعَهُمْ لِلْكَعْبَةِ، وَعَلَيْهِ إِزَارٌ، فَقَالَ [لَهُ] الْعَبَّاسُ عَمُّهُ: يَا ابْنَ أَخِي، لَوْ حَلَلْتَ إِزَارَكَ فَجَعَلْتَهُ عَلَى مَنْكِبَيْكَ دُونَ الْحِجَارَةِ؟ قَالَ: فَحَلَّهُ فَجَعَلَهُ عَلَى مَنْكِبَيْهِ فَسَقَطَ. مَغْشِيًّا عَلَيْهِ، فَمَا رُؤِيَ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمِ عُرْيَانًا. لَفْظُ حَدِيثِهِمَا سَوَاءٌ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عن مطر بن الفضل. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، جميعا عَنْ رَوْحِ بْنِ عُبَادَةَ

Amr b. Dînâr der ki: Câbir b. Abdillah'ın şöyle anlattığını işittim "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bizimle birlikte Kâbe'nin tamiri için taş

taşımaktaydı. Üzerinde de bir peştamal vardı. Amcası Abbâs: "Yeğenim! Peştamalını kaldırıp omuzuna taşın altına koysan" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) peştamalini kaldırıp taşın altına koydu. Fakat (böyle yapmasının ardından) hemen bayılarak düştü, artık o günden sonra bir daha bu hâlde görülmedi.

Her iki kanalın lafzı aynıdır. Buhârî, *Sahîh*'de Matar b. Fadl kanalıyla Ravh b. Ubâde'den ve Müslim ise Züheyr b. Harb kanalıyla Ravh b. Ubâde'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زُهَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ. (ح) . وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرِو بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ: أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ ابن عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: لَمَّا بُنِيَتِ الْكَعْبَةُ ذَهَبَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَعَبَّاسٌ يَنْقُلَانِ الْحِجَارَةَ، فَقَالَ الْعَبَّاسُ لِلنَّبِيِّ، ﷺ، اجْعَلْ إِزَارَكَ عَلَى عَاتِقِكَ مِنَ الْحِجَارَةِ. فَفَعَلَ، فَخَرَّ إِلَى الْأَرْضِ، وَطَمَحَتْ عَيْنَاهُ إِلَى السَّمَاءِ، ثُمَّ قَامَ فَقَالَ: إِزَارِي فَشُدَّ عَلَيْهِ إِزَارُهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ وَإِسْحَاقَ بْنِ مَنْصُورٍ. وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ ، عَنْ مَحْمُودٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ.

Câbir b. Abdillah der ki: "Kâbe'nin tamiri yapılırken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve Abbâs taş taşımaktaydı. Abbâs, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem): "İzarını (peştamalini) kaldırıp omuzuna taşın altına koy" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) izarını kaldırıp taşın altına koyunca derhal yere düştü ve gözleri semaya dikildi. Sonra kalkarak: *"İzarım(ı ver)"* buyurdu ve onu üzerine bağladı.

Müslim, *Sahîh*'de Muhammed b. Râfi' ve İshâk b. Mansûr kanalıyla ve Buhârî ise Mahmûd kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir.[2]

---

[1] Buhârî, *salât* (8/8) ve Müslim, *hayd* (19/3).

[2] Müslim, *hayd* (77/268).

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالا: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن إسحاق الصغاني، قال: حدثنا محمد بن بكير الحضرمي، قال: حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله الدشتكي، قال: حدثنا عمرو بن أبي قيس، عن سماك، عن عكرمة، قال: حدثنا ابْنُ عبَّاسٍ عَنْ أبيه أنَّهُ كَانَ يَنْقُلُ الْحِجَارَةَ فِي الْبَيْتِ حِينَ بَنَتْ قُرَيْشٌ الْبَيْتَ. قَالَ: وَأَفْرَدَتْ قُرَيْشٌ رَجُلَيْنِ رَجُلَيْنِ: الرِّجَالِ يَنْقُلُونَ الْحِجَارَةَ، وَكَانَتِ النِّسَاءُ تَنْقُلُ الشِّيدَ. قَالَ: وَكُنْتُ أَنَا وَابْنُ أَخِي. وَكُنَّا نَحْمِلُ عَلَى رِقَابِنَا وَأُزُرُنَا تَحْتَ الْحِجَارَةِ، فَإِذَا غَشِيَنَا النَّاسَ اتَّزَرْنَا، فَبَيْنَمَا أَنَا أَمْشِي، وَمُحَمَّدٌ ﷺ ، أَمَامِي، قَالَ: فَخَرَّ وانْبَطَحَ عَلَى وَجْهِهِ. قَالَ: فَجِئْتُ أَسْعَى، وَأَلْقَيْتُ حَجَرِي وَهُوَ يَنْظُرُ إِلَى السَّمَاءِ. فَقُلْتُ: مَا شَأْنُكَ؟ فَقَامَ وَأَخَذَ إِزَارَهُ فَقَالَ : نُهِيتُ أَنْ أَمْشِيَ عُرْيَانًا. فَكُنْتُ أَكْتُمُهَا النَّاسَ، مَخَافَةَ أَنْ يقولوا مجنون.

İbn Abbâs, babasından bildiriyor: "Kureyşliler Kâbe'yi tamir ederken Abbâs taş taşımakta idi. Kureyşliler erkek olarak ikişer taş taşırken kadınlar harç taşıyordu."

Abbâs şöyle devam etti: "Ben ve kardeşimin oğlu birlikte omuzlarımızda taş taşıyorduk. Taşların altına izarımızı koyuyorduk ve insanların arasına geldiğimizde izarımızla örtünüyorduk. Bir defasında ben yürürken Muhammed önümde yüzüstü yere yığıldı. Kendisine yardım etmek için geldiğimde baktım ki semaya bakıyor. Kendisine: «Neyin var?» dediğimde, kalkıp izarını aldı ve: *«Çıplak olarak yürümekten nehyedildim»* buyurdu. İnsanların onun için deli demesinden korktuğum için bu olayı onlardan gizledim."

أخبرنا أبو عبد الله الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، يَقُولُ: مَا هَمَمْتُ بِشَيْءٍ مِمَّا كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَهُمُّونَ بِهِ مِنَ النساء إلا ليلتين كلتاهما عَصَمَنِي اللهُ، ﷻ ، فِيهِمَا. قُلْتُ لَيْلَةً لِبَعْضِ فِتْيَانِ مَكَّةَ وَنَحْنُ فِي رِعَايَةِ غَنَمِ أَهْلِنَا، فَقُلْتُ لِصَاحِبِي: أَبْصِرْ لِي غَنَمِي حَتَّى أَدْخُلَ مَكَّةَ فَأَسْمُرَ فِيهَا كَمَا يَسْمُرُ الْفِتْيَانُ. فَقَالَ: بَلَى. قَالَ: فَدَخَلْتُ حَتَّى إِذَا جِئْتُ أَوَّلَ دَارٍ مِن دُورِ مَكَّةَ سَمِعْتُ عَزْفًا بِالْغَرَابِيلِ وَالْمَزَامِيرِ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ فَقِيلَ تَزَوَّجَ فُلَانٌ فُلَانَةَ. فَجَلَسْتُ أَنْظُرُ،

وَضَرَبَ اللهُ، عَزَّ وَجَلَّ على أذنيّ، فو الله ما أيقظني إلَّا مسُّ الشَّمْسِ فرجعتُ إلى صاحبي،
فقال: مَا فعلتَ؟ قُلْتُ: مَا فَعَلْتُ شَيْئًا. ثُمَّ أخبرْتُهُ بِالَّذِي رَأَيْتُ. ثُمَّ قُلْتُ لَهُ لَيْلَةً أُخرى:
أبصِرْ لي غَنَمِي حَتَّى أَسْمُرَ بِمَكَّةَ، فَفَعَلَ فَدَخَلْتُ فَلَمَّا جِئْتُ مَكَّةَ سَمِعْتُ مِثْلَ الَّذِي
سَمِعْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، فَسَأَلْتُ، فَقِيلَ فُلَانٌ نَكَحَ فُلَانَةَ، فَجَلَسْتُ أَنْظُرُ، وَضَرَبَ الله على
أذنيّ، فو الله مَا أيقظَنِي إِلَّا مَسُّ الشَّمْسِ، فَرَجَعْتُ إِلَى صَاحِبِي، فَقَالَ: مَا فَعَلْتَ؟ فَقُلْتُ:
لَا شَيْءَ. ثُمَّ أَخْبَرْتُهُ الخبر، فو الله مَا هَمَمْتُ وَلَا عُدْتُ بَعْدَهَا لِشَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ، حَتَّى
أَكْرَمَنِي اللهُ، عَزَّ وَجَلَّ، بِنُبُوَّتِهِ .

Hasan b. Muhammed b. Ali b. Ebî Tâlib'in, babasından bildirdiğine göre dedesi Ali b. Ebî Tâlib şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Ben Cahiliye devrinde herkesin yaptığı bir işi yapmayı iki kere denediysem de, her ikisinde de Yüce Allah beni bundan alıkoydu. Bir gece Mekke gençlerinden birine: «Şu koyunlarıma baksan ben de Mekke'ye gidip gençlerin katıldığı geceye katılsam» dedim. O da: «Tamam» dedi. Mekke evlerinden ilk evin yanına geldiğim zaman, deflerin ve düdüklerin seslerini duydum. «Bu nedir?» dediğimde: «Filan erkek, filanca kadınla evleniyor» dediler. Hemen oturup onlara bakmaya başladım. Derken Allah kulaklarımı tıkadı (ve orada uyuya kaldım). Vallahi beni ancak güneşin sıcaklığı uyandırabildi. Bunun üzerine dönüp, arkadaşımın yanına geldim. Bana: «Ne yaptın?» diye sorunca: «Hiç bir şey yapmadım» dedim. Sonra da başımdan geçenleri kendisine anlattım.*

Başka bir gece, yine (ona): «Şu koyunlarıma baksan ben de Mekke'ye gidip gençlerin katıldığı geceye katılsam» dedim. O da bunu kabul etti. Mekke'ye geldiğimde, geçen gece duyduğum seslerin aynısını yine duydum ve sorduğumda: «Filan erkek, filanca kadınla evleniyor» dediler. Oraya oturup bakmaya başladım. Yine, Allah kulaklarımı tıkadı (ve orada uyuya kaldım). Vallahi beni ancak güneşin sıcaklığı uyandırabildi. Bunun üzerine dönüp, arkadaşımın yanına geldim. Bana: «Ne yaptın?» diye sorunca: «Hiç bir şey yapmadım» dedim. Sonra da başımdan geçenleri

kendisine anlattım. Vallahi Yüce Allah bana peygamberliği ihsan edene kadar bir daha öyle bir şeye yeltenmedim."[1]

حدثنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو العبّاس: محمّد بن يعقوب، قال: حدثنا الحسن بن عليّ بن عفّان العامريّ، قال:. حدثنا أبو أسامة، قال: حدثنا محمّد بن عمرو، عن أبي سلمة، ويحيى بن عبد الرّحمن بن حاطب، عن أسامة بن زيد، عَنْ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ، قَالَ: كَانَ صَنَمٌ مِنْ نُحَاسٍ يُقَالُ لَهُ: إسَافٌ، أَوْ نَائِلَةُ، يَتَمَسَّحُ بِهِ الْمُشْرِكُونَ إِذَا طَافُوا. فَطَافَ رسول الله، ﷺ، فَطُفْتُ مَعَهُ، فَلَمَّا مَرَرْتُ مَسَحْتُ بِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: لَا تَمَسَّهُ! فَقَالَ زَيْدٌ: فَطُفْتُ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي لَأَمَسَّنَّهُ حَتَّى أَنْظُرَ مَا يَكُونُ، فَمَسَحْتُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَلَمْ تُنْهَ؟ قُلْتُ: زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بِإِسْنَادِهِ: قال زيد: فو الذي هُوَ أَكْرَمَهُ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ مَا اسْتَلَمَ صَنَمًا حَتَّى أَكْرَمَهُ اللهُ بِالَّذِي أكرمه وأنزل عليه .

Zeyd b. Hârise der ki: Kendisine: "İsâf" veya: "Nâile" denilen bakırdan bir put vardı. Müşrikler tavaf ederken ona ellerini sürerlerdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tavaf ederken ben de kendisiyle birlikte tavaf ettim. O putun yanından geçerken ona ellerimi sürdüm. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ona dokunma"* buyurdu. Tavaf etmeye devam ettim ve (kendi kendime): "Ona bir daha dokunayım da bakalım ne olacak" dedim. Ona bir daha el sürdüğümde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bundan nehyolunmadın mı?"* buyurdu.

Ravi der ki: Bir başkası bunu isnâdıyla Muhammed b. Amr'dan rivayet ederek şu ziyadede bulunmuştur: Zeyd: "Ona ikramda bulunup kendisine Kitap indirene yemin olsun ki Yüce Allah kendisine ikramda bulunup kendisine indirdiğini indirinceye kadar hiçbir puta dokunmadı" dedi.[2]

وَرُوِّينا فِي قِصَّةِ بَحِيرَاءَ الرَّاهِبِ حِينَ حَلَفَ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى مُتَابَعَةً لِقُرَيْشٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ،: لَا تَسْأَلْنِي بِاللَّاتِ والعزّى شيئا، فو الله مَا أَبْغَضْتُ بُغْضَهُمَا شَيْئًا قَطُّ.

Bize bildirilene göre rahip Bahîra kıssasında, Bahîra, Kureyşliler gibi Lât ve Uzza adına yemin edince (ve kendisine onlar adına sorunca), Allah Resûlü

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (s. 143). Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (2/287) ve Suyûtî, *Hasâisu'l-kübrâ* (1/89).

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (2/287) ve Suyûtî, *Hasâisu'l-kubrâ* (1/89).

(sallallahu aleyhi vesellem) *"Bana Lât ve Uzza adına bir şey sorma. Vallahi ben o ikisi kadar hiçbir şeyden nefret etmem!"* buyurmuştur.

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الطَّبَرَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعَمَّرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ح. وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَالِينِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَسْبَاطٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ، ﷺ، يَشْهَدُ مَعَ الْمُشْرِكِينَ مَشَاهِدَهُمْ. قَالَ: فَسَمِعَ مَلَكَيْنِ خَلْفَهُ وَأَحَدُهُمَا يَقُولُ لِصَاحِبِهِ: اذْهَبْ بِنَا حَتَّى نَقُومَ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ. قَالَ: كَيْفَ نَقُومُ خَلْفَهُ، وَإِنَّمَا عَهْدُهُ بِاسْتِلَامِ الْأَصْنَامِ قُبَيْلُ؟ قَالَ: فَلَمْ يَعُدْ بَعْدَ ذَلِكَ أَنْ يَشْهَدَ مَعَ الْمُشْرِكِينَ مَشَاهِدَهُمْ.

قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ: تَفْسِيرُ قَوْلِ جَابِرٍ: وَإِنَّمَا عَهْدُهُ بِاسْتِلَامِ الْأَصْنَامِ، يَعْنِي أَنَّهُ شَهِدَ مَعَ مَنِ اسْتَلَمَ الْأَصْنَامَ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُوحَى إِلَيْهِ.

Câbir b. Abdillah der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) daha önceleri müşriklerle birlikte onların ibadet yerlerine giderdi. (Bir gün) arkasında iki meleğin sesini işitti. Biri diğerine: "Haydi gidelim de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) arkasında duralım" derken, diğeri: "Az önce putları istilam etmiş iken nasıl arkasından duralım?" diyordu. Bundan sonra da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklerin ibadet yerlerinde bulunmaz oldu.

Ebu'l-Kâsım der ki: Câbir'in: "Az önce putları istilam etmiş iken (nasıl arkasından duralım)" şeklindeki rivayeti: "Az önce putları istilam edenlerle birlikte iken (nasıl arkasında duralım)" mânâsındadır. Bu da kendisine vahiy inmeden önce idi.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ. قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ قُرَيْشٌ وَمَنْ يَدِينُ دِينَهَا وَهُمُ الْحُمْسُ يَقِفُونَ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ بِالْمُزْدَلِفَةِ يَقُولُونَ: نَحْنُ قُطَّنُ الْبَيْتِ. وَكَانَتْ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَالْعَرَبِ يَقِفُونَ بِعَرَفَاتٍ، فَأَنْزَلَ اللهُ، ﷻ: ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ فَتَقَدَّمُوا، فَوَقَفُوا مَعَ النَّاسِ بعرفات

أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ عَنْ هِشَامٍ.

Hz. Âişe der ki: Kureyş ile Kureyşlilerle aynı dini paylaşanlar Müzdelife'de vakfe yaparlar ve "Ahmesîler" olarak isimlendirilirlerdi. Onlar: "Biz Kâbe'nin sakinleriyiz!" derdi. Diğer Araplar ise Arafat'ta vakfeye dururlardı. Yüce Allah: **"Sonra insanların akın ettiği yerden siz de akın edin"**[1] âyetini indirince Kureyşliler de herkes ile birlikte Arafat'ta vakfeye durdular.

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'lerinde Hişâm kanalıyla rivayet etmişlerdir.[2]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ [الْحَافِظُ] ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ [ابْنُ بُكَيْرٍ] عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ [بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ جُبَيْرٍ] ، قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ عَلَى دِينِ قَوْمِهِ، وَهُوَ يَقِفُ عَلَى بَعِيرٍ لَهُ، بِعَرَفَاتٍ، مِنْ بَيْنِ قَوْمِهِ، حَتَّى يَدْفَعَ مَعَهُمْ، تَوْفِيقًا مِنَ اللهِ، عَزَّ وَجَلَّ، لَهُ .

قُلْتُ: قَوْلُهُ: «عَلَى دِينِ قَوْمِهِ» مَعْنَاهُ: عَلَى مَا كَانَ قَدْ بَقِيَ فِيهِمْ مِنْ إِرْثِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ، فِي حَجِّهِمْ وَمَنَاكِحِهِمْ وَبُيُوعِهِمْ، دُونَ الشِّرْكِ، فَإِنَّهُ لَمْ يُشْرِكْ بِاللهِ قَطُّ.

وَفِيمَا ذَكَرْنَا مِنْ بُغْضِهِ اللَّاتَ وَالْعُزَّى دَلِيلٌ عَلَى ذَلِكَ.

Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'im'in bildirdiğine göre babası Cübeyr şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kavminin gelenekleri üzere olduğu halde devesi üzerinde diğer insanlarla birlikte Arafat'ta vakfe yaptığını ve yanındakilerle birlikte oradan ayrıldığını gördüm. Bu şekilde Yüce Allah onu (nübüvvet öncesinden bile) doğru olana yönlendirmiştir.

Burada: "Kavminin gelenekleri üzere olduğu halde" ifadesi: "Haclarında, nikâhlarında ve alışverişlerinde şirk olmaksızın Hz. İbrâhîm ile İsmâil'in geriye bıraktıkları" mânâsındadır. Çünkü Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) asla Allah'a şirk koşmamıştır.

Lât ve Uzza hakkında zikrettiğimiz bir rivayet te bunun delilidir.

أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَلِيِّ بْنِ هِشَامٍ الْخَفَّافُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَذْرَمِيُّ، قَالَ. حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ عَبْدِ

---

[1] Bakara Sur. 199

[2] Buhârî, *tefsir* (65/35) ve Müslim, *hac* (25/21)

الرَّحْمن بن إسْحاق، عن الزُّهريّ، عنْ مُحمّد بن جُبَيْر بن مُطعم، عنْ أبيه عنْ عَبْدِ الرَّحْمن ابن عَوْف،
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: شَهِدْتُ مَعَ عُمُومَتِي «حِلْفَ الْمُطَيَّبِينَ» فمَا أُحِبُّ أنْ أنْكُثَهُ-
أَوْ كَلِمَةً نَحْوهَا- وَأَنَّ لِي حُمْرَ النَّعَمِ وَكَذَلِكَ رَوَاهُ بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ.

Abdurrahman b. Avf'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Amcalarım ile birlikte Hilfü'l-mutayyebîn'de (Cahiliye döneminde Abdumenâf oğullarının, Abdüddâr oğullarına karşı bazı Kureyş kabileleriyle yaptıkları ittifakta) bulundum. Kırmızı develerimin olması karşılığında bile o anlaşmada bulunmamış olmayı istemezdim."*[1]

Bişr b. Mufaddal bunu Abdurrahman kanalıyla bu şekilde rivayet etmiştir.

وأخبَرَنَا أبُو نصرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أبُو بَكْرٍ أحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ السِّمْنَانِيُّ،
قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أبُو عَوَانَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ،
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَا شَهِدْتُ حِلْفًا لِقُرَيْشٍ إِلَّا حِلْفَ الْمُطَيَّبِينَ، وَمَا أُحِبُّ أَنَّ لِيَ
حُمْرَ النَّعَمِ وَأَنِّي كُنْتُ نَقَضْتُهُ.

قَالَ: وَالْمُطَيَّبِينَ: هَاشِمٌ، وَأُمَيَّةُ، وَزُهْرَةُ، وَمَخْزُومٌ.

كَذَا رُوِيَ هَذَا التَّفْسِيرُ مُدْرَجًا فِي الْحَدِيثِ، وَلَا أَدْرِي قائله. وَزَعَمَ بَعْضُ أَهْلِ السِّيَرِ أَنَّهُ
أَرَادَ حِلْفَ الْفُضُولِ ، وأن النبي ﷺ، لَمْ يُدْرِكْ حِلْفَ الْمُطَيَّبِينَ

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hilfü'l-mutayyebîn dışında Kureyş'in hiçbir anlaşmasında bulunmadım. Kırmızı develerimin olması karşılığında bile o anlaşmada bulunmamış olmayı istemezdim."*

Mutayyebler (ellerini güzel kokuya batırarak ittifak edenler), Hâşim, Umeyye, Zührî ve Mahzûm'dur.

Bu açıklama, bu şekilde müdrec olarak yapılmıştır. Bu açıklamayı yapanın kim olduğunu bilmiyorum. Bir siyer âlimi burada Hilfü'l-fudûl'un kastedildiğini ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Hilfü'l-mutayyebîn'e yetişmediğini söylemektedir.

---

[1] Ahmed, *Müsned* (1/190, 193).

وَزَعَمَ ابْنُ إِسْحَاقَ: أَنَّ هَذَا الْحِلْفَ- يَعْنِي الْأَخِيرَ- الَّذِي عَقَدُوهُ عَلَى التَّنَاصُرِ، وَالْأَخْذِ لِلْمَظْلُومِ مِنَ الظَّالِمِ- شَهِدَهُ بَنُو هَاشِمٍ، وَبَنُو الْمُطَّلِبِ، وَبَنُو أَسَدٍ، وَبَنُو زُهْرَةَ، وَبَنُو تَيْمٍ. وَقَدْ ذَكَرْنَاهُ مُفَسَّرًا فِي «كِتَابِ السُّنَنِ».

İbn İshâk'ın bildirdiğine göre bu ikinci ahitleşme, yardımlaşma ve mazlumun hakkını zalimden almak içindi. Bu ahitleşmede Hâşim oğulları, Muttalib oğulları, Esed oğulları, Zühre oğulları ve Teym oğulları bulunmuştur. *Sünen* kitabında bunu açıklanmış bir şekilde zikrettik.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ [قَالَ] حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ شَيْبَانَ الرَّمْلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَلَبِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَثْرِبِيٍّ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، دَعَانِي إِلَى الدُّخُولِ فِي دِينِكَ أَمَارَةٌ لِنُبُوَّتِكَ، رَأَيْتُكَ فِي الْمَهْدِ تُنَاغِي الْقَمَرَ وَتُشِيرُ إِلَيْهِ بِأُصْبُعِكَ، فَحَيْثُ أَشَرْتَ إِلَيْهِ مَالَ. قَالَ: إِنِّي كُنْتُ أُحَدِّثُهُ وَيُحَدِّثُنِي، وَيُلْهِينِي عَنِ الْبُكَاءِ، وَأَسْمَعُ وَجْبَتَهُ [حِينَ] يَسْجُدُ تَحْتَ الْعَرْشِ.

تَفَرَّدَ بِهِ هَذَا الْحَلَبِيُّ بإسناده

Abbâs b. Abdilmuttalib der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Senin peygamberliğini ispatlayan bir emare, dinine girmeme sebep oldu. Sen daha beşikteyken Ay'a parmağınla işaret ederek anlaşılmaz şeyler söylüyordun. Ay da kendisine gösterdiğin tarafa meylediyordu" dediğimde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ben Ay ile konuşuyordum. O da benimle konuşuyordu ve ağlamamam için beni avutuyordu. Arş'ın altında secde ederken onun sesini işitiyordum"*** buyurdu.[2]

İbrâhîm el-Halebî bunu rivayette tek kalmıştır ve kendisi meçhul birisidir.

---

[1] Beyhakî, *es-Sunenü'l-Kübrâ* (6/366, 367).

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (2/266) ve Suyûtî, *Hasâisu'l-kübrâ* (1/53).

بَابُ ما جاءَ في بناءِ الكَعْبَةِ على طريقِ الاخْتِصار، وَما ظَهَرَ فيهِ على رَسُولِ اللهِ ﷺ مِنَ الآثار

Kâbe'nin İnşası ve Bu Esnada Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Zuhur Eden Mucizeler

قالَ اللهُ، ﷻ: ﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكاً وَهُدىً لِلْعالَمِينَ﴾ .

Yüce Allah: **"Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi, elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir"**[1] buyurmaktadır.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ: الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: [حَدَّثَنَا] إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ! قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلُ؟ قَالَ: الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ. قَالَ: قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: ثُمَّ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى. قَالَ: قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ سَنَةً، فَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْ الصَّلَاةَ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ، وَغَيْرُهُ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الْأَعْمَشِ

Ebû Zer der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! İlk yapılan mescid hangisidir?" diye sorduğumda, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Mescid-i Harâm'dır"* buyurdu. Sonra hangisidir?" dediğimde: *"Mescid-i Aksâ'dır"* buyurdu. "İkisi arasında kaç yıl vardır?" dediğimde: *"Kırk yıl vardır. Namaz vakti nerede gelirse orada namaz kıl, orası da mesciddir"* buyurdu.

Müslim, *Sahîh'*de Ebû Kureyb ve başkası kanalıyla ve Buhârî ise başka bir kanalla A'meş'ten rivayet etmiştir.[2]

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 96

[2] Buhârî, *enbiyâ* 10 (6/407) ve Muslim, *mesâcid* 1/370).

حدثنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو عبد الله الصفار، قال: حدثنا أحمد بن مهران، قال: حدثنا عبيد الله بن موسى، قال: حدثنا إسرائيل، عن أبي يحيى، عن مجاهد، عن عبد الله بن عمرو، قال: كان البيت قبل الأرض بألفي سنة «وإذا الأرض مدت» قال: من تحته مدا. تابعه منصور عن مجاهد.

Abdullah b. Amr der ki: Kâbe yeryüzünden iki bin yıl önce vardı. **"Yer uzatılıp dümdüz edildiği zaman"**[1] âyetinde ifade edilen budur. Yeryüzü Kâbe'nın altından başlamak üzere yayılıp uzatılmıştır.[2]

Mansûr da bunu Mücâhid'den rivayet ederek mutâbaât etmiştir.

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ: قال: أخبرنا أبو جعفر: محمد بن محمد ابن عبد الله البغدادي، قال: حدثني يحيى بن عثمان بن صالح، قال: حدثنا أبو صالح الجهني، قال: حدثني ابن لهيعة، عن يزيد عن أبي الخير عن عبد الله بن عمرو بن العاص، قال: قال النبي، ﷺ: بعث الله جبريل، عليه السلام، إلى آدم وحواء، فقال لهما: ابنيا لي بناء. فخط لهما جبريل، عليه السلام، فجعل آدم يحفر وحواء تنقل حتى أجابه الماء، نودي من تحته: حسبك يا آدم. فلما بناه أوحى الله، عز وجل، إليه: أن يطوف به، وقيل له: أنت أول الناس، وهذا أول بيت. ثم تناسخت القرون حتى حجه نوح، ثم تناسخت القرون حتى رفع إبراهيم القواعد منه. تفرد به ابن لهيعة هكذا، مرفوعا.

Abdullah b. Amr b. el-Âs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah, Âdem ve Havva'ya Cibrîl'i gönderip: «Benim için bir ev yapın» buyurdu. Cibrîl onlara evin nereye yapacağını çizerek işaret edince Âdem kazmaya, Havva da toprağı taşımaya başladı. Suya yetişince altından: «Yeter ey Âdem!» diye seslenildi. Âdem evi yapınca Allah ona evi tavaf etmesini emretti ve kendisine: «Sen insanların ilkisin, bu da ilk evdir» denildi. Sonra nesiller geçti ve Nûh evi ziyaret etti. Sonra nesiller geçti ve İbrâhîm onu temellerinden bir daha inşa etti."*

İbn Lehîa bunu bu şekilde merfû olarak rivayette tek kalmıştır.[1]

---

[1] İnşikâk Sur. 3

[2] Hâkim, *Mustedrek* (2/518).

أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قالا: أَخْبَرَنَا الشَّافِعِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَبِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ، أَوْ غَيْرِهِ، قَالَ: حَجَّ آدَمُ، عليه السلام، فَلَقِيَتْهُ الْمَلَائِكَةُ، فَقَالُوا: بَرَّ نُسُكَكَ يَا آدَمُ لَقَدْ حَجَجْنَا قَبْلَكَ بِأَلْفَيْ عَامٍ.

İbn Ebî Lebîd, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî veya başkası kanalıyla bildirerek şöyle demiştir: Hz. Âdem hac yapınca melekler kendisini karşılayıp: "Allah hacını kabul etsin ey Âdem! Biz senden iki bin yıl önce burada hac yapmıştık" dediler.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بن بكير، عن ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ثِقَةٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ قَالَ:

مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ حَجَّ الْبَيْتَ إِلَّا مَا كَانَ مِنْ هُودٍ وَصَالِحٍ

وَلَقَدْ حَجَّهُ نُوحٌ، فَلَمَّا كَانَ فِي الْأَرْضِ مَا كَانَ مِنَ الْغَرَقِ، أَصَابَ الْبَيْتُ مَا أَصَابَ الْأَرْضَ، وَكَانَ الْبَيْتُ رَبْوَةً حَمْرَاءَ، فَبَعَثَ اللهُ ﷻ، هُودًا، فَتَشَاغَلَ بِأَمْرِ قَوْمِهِ حَتَّى قَبَضَهُ اللهُ، ﷻ، إِلَيْهِ، فَلَمْ يَحُجَّهُ حَتَّى مَاتَ. ثُمَّ بَعَثَ اللهُ صَالِحًا، فَتَشَاغَلَ بِأَمْرِ قَوْمِهِ حَتَّى قَبَضَهُ اللهُ، ﷻ، إِلَيْهِ، فَلَمْ يَحُجَّهُ حَتَّى مَاتَ، فَلَمَّا بَوَّأَ اللهُ، ﷻ، لِإِبْرَاهِيمَ عليه السلام حَجَّهُ، لَمْ يَبْقَ نَبِيٌّ بَعْدَهُ إِلَّا حَجَّهُ.

Urve b. ez-Zübeyr der ki:

"Hiçbir peygamber yoktur ki mutlaka Beyt'i hac etmiştir.

Ancak Hûd ve Sâlih Peygamber hac etmemiştir.

(Hz. Nûh'un kavmi helak olunca) yeryüzünün uğradığı akıbete Kâbe'de uğramıştı. (Tufandan sonra) Kâbe'nin yeri kırmızı bir tepe şeklindeydi. Allah, Hz. Hûd'u, (Âd) kavmine peygamber olarak gönderdiğinde, Hz. Hûd, kavmiyle olan meşguliyetinden dolayı hac etmeden vefat etti. Sonra Allah,

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nıhâye* (2/299).

[2] İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nıhâye* (2/299).

Hz. Sâlih'ı, (Semûd) kavmine gönderdi. Hz. Sâlih'te kavmiyle meşgul olduğundan hac etmeden vefat etti. Sonra Allah, Kâbe'nin yerini Hz İbrâhîm'e gösterdi ve Hz İbrâhîm hac etti. Sonra Hz. İbrâhîm'den sonra gelen bütün peygamberler Kâbe'yi ziyaret edip hac ettiler."

أخبرنا أبو عمرو: محمدُ بنُ عبد الله الأديب، قال: أخبرنا أبو بكر الإسماعيليُّ، قال: أخبرني الحسن بن سفيان، قال: حدثنا فيّاض بنُ زهير، ومحمودُ بنُ غيلان (ح) . وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو الحسن: محمدُ بنُ الحسنِ بن منصور، قَالَ: أخبرنا هارونُ بنُ يوسف بن زياد، قال: حدثنا ابنُ أبي عمر، قالوا: حدثنا عبدُ الرزاق، [قالَ] أخبرنا معمرٌ، عَنِ كَثِيرِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ، وَأَيُّوبَ [السَّخْتِيَانِيِّ] - يَزِيدُ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قال : كُنَّا عِنْدَهُ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، سَلُونِي، فَإِنِّي أَوْشَكْتُ أَنْ أَذْهَبَ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِكُمْ. فَأَكْثَرَ النَّاسُ مَسْأَلَتَهُ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَصْلَحَكَ اللهُ، أَرَأَيْتَ هَذَا الْمَقَامَ أَهُوَ كَمَا نُحَدِّثُ ؟ قَالَ: وَمَا كُنْتَ تُحَدِّثُ؟ قَالَ: كُنَّا نَقُولُ: إِنَّ إِبْرَاهِيمَ، صَلَوَاتُ اللهُ عَلَيْهِ ، حِينَ جَاءَ، عَرَضَتْ عَلَيْهِ امْرَأَةُ إِسْمَاعِيلَ النُّزُولَ، فَأَبَى أَنْ يَنْزِلَ، فَجَاءَتْ بِهَذَا الْحَجَرِ فَوَضَعْتُهُ لَهُ.

فَقَالَ: لَيْسَ كَذَلِكَ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : أَوَّلُ مَا اتَّخَذَ النِّسَاءُ الْمَنَاطِقَ مِنْ قِبَلِ أُمِّ إِسْمَاعِيلَ، اتَّخَذَتْ مِنْطَقًا لَتُعَفِّيَ أَثَرَهَا عَلَى سَارَةَ، ثُمَّ جَاءَ بِهَا إِبْرَاهِيمُ، ﷺ، وَبِابْنِهَا إِسْمَاعِيلُ [عليه السلام] وَهِيَ تُرْضِعُهُ حَتَّى وَضَعَهُمَا عِنْدَ الْبَيْتِ، وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ، وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ، فَوَضَعَهُمَا هُنَالِكَ، وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جِرَابًا فِيهِ تَمْرٌ، وَسِقَاءً فِيهِ مَاءٌ. ثُمَّ قَفَّى إِبْرَاهِيمُ، عليه السلام ، مُنْطَلِقًا، فَتَبِعَتْهُ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ، فَقَالَتْ : يَا إِبْرَاهِيمُ، أَيْنَ تَذْهَبُ وَتَتْرُكُنَا بِهَذَا الْوَادِي الَّذِي لَيْسَ فِيهِ أَنِيسٌ وَلَا شَيْءٌ؟ قَالَتْ ذلك ثلاث مرار، وَجَعَلَ لَا يَلْتَفِتُ. فَقَالَتْ لَهُ: آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَتْ: إِذًا لا يُضَيِّعُنَا. ثُمَّ رَجَعَتْ. وَانْطَلَقَ إِبْرَاهِيمُ حَتَّى إِذَا كَانَ عِنْدَ الثَّنِيَّةِ حَيْثُ لَا يَرَوْنَهُ، اسْتَقْبَلَ بِوَجْهِهِ الْبَيْتَ، ثُمَّ دَعَا بِهَذِهِ الدَّعَوَاتِ، وَرَفَعَ يَدَهُ وَقَالَ: ﴿رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُواْ الصَّلاَةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُم مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ﴾ فَجَعَلَتْ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ تُرْضِعُ إِسْمَاعِيلَ وَتَشْرَبُ مِنْ ذَلِكَ الْمَاءِ، حَتَّى إِذَا نَفِدَ مَا فِي السِّقَاءِ عَطِشَتْ وَعَطِشَ ابْنُهَا وَجَاعَ، وَجَعَلَتْ تَنْظُرُ إِلَيْهِ يَتَلَوَّى- أَوْ قَالَ: يَتَلَبَّطُ- قَالَ: فَانْطَلَقَتْ كَرَاهِيَةَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَيْهِ، فَوَجَدَتِ الصَّفَا أَقْرَبَ جَبَلٍ مِنَ الْأَرْضِ يَلِيهَا، فَقَامَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ

اسْتَقْبَلَتِ الْوَادِيَ تَنْظُرُ هَلْ تَرَى أَحَدًا؟ فَلَمْ تَرَ أَحَدًا، فَهَبَطَتِ الصَّفَا حَتَّى إذا بَلَغَت الْوَادِيَ رَفَعَتْ طَرَفَ دِرْعِهَا، وَسَعَتْ سَعْيَ الْإِنْسَانِ الْمَجْهُودِ حَتَّى جَاوَزَتِ الْوَادِيَ، ثُمَّ أَتَتِ الْمَرْوَةَ فَقَامَتْ عَلَيْهَا، فَنَظَرَتْ هَلْ تَرَى أَحَدًا، فَلَمْ تَرَ أَحَدًا، فَفَعَلَتْ ذَلِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ. قَالَ النَّبِيُّ، ﷺ، فَلِذَلِكَ [سَعَى النَّاسُ] بَيْنَهُمَا. فَلَمَّا أَشْرَفَتْ عَلَى الْمَرْوَةِ سَمِعَتْ صَوْتًا، فَقَالَتْ: صَهٍ- تُرِيدُ نَفْسَهَا- ثُمَّ تَسَمَّعَتْ أَيْضًا فَسَمِعَتْ، فَقَالَتْ: قَدْ أَسْمَعْتَ إِنْ كَانَ عِنْدَكَ غَوَاثٌ، فَإِذَا هِيَ بِالْمَلَكِ عِنْدَ مَوْضِعِ زَمْزَمَ يَبْحَثُ بِعَقِبِهِ- أَوْ قَالَ بِجَنَاحِهِ- حَتَّى ظَهَرَ الْمَاءُ، فَجَعَلَتْ تُحَوِّضُهُ وَجَعَلَتْ تَغْرِفُ مِنَ الْمَاءِ فِي سِقَائِهَا، وَهِيَ تَفُورُ بِقَدْرِ مَا تَغْرِفُ.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ، يَرْحَمُ اللهُ أُمَّ إِسْمَاعِيلَ، لَوْ تَرَكَتْ زَمْزَمَ- أَوْ قَالَ: لَوْ لَمْ تَغْرِفْ مِنَ الْمَاءِ- لَكَانَتْ زَمْزَمُ عَيْنًا مَعِينًا. فَشَرِبَتْ وَأَرْضَعَتْ وَلَدَهَا، وَقَالَ لَهَا الْمَلَكُ: لَا تَخَافِي مِنَ الضَّيْعَةِ، فَإِنَّ هَهُنَا بَيْتَ اللهِ، يَبْنِيهِ هَذَا الْغُلَامُ وَأَبُوهُ، وَإِنَّ اللهَ لَا يُضَيِّعُ أَهْلَهُ. فَكَانَ الْبَيْتُ مُرْتَفِعًا كَالرَّابِيَةِ، تَأْتِيهِ السُّيُولُ فَتَأْخُذُ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ، فَكَانُوا كَذَلِكَ حَتَّى مَرَّ بِهِمْ قَوْمٌ مِنْ جُرْهُمٍ-[أَوْ أَهْلِ بَيْتٍ مِنْ جُرْهُمٍ] مُقْبِلِينَ مِنْ كَدَاءَ فَنَزَلُوا فِي أَسْفَلِ مَكَّةَ، فَرَأَوْا طَائِرًا عَائِفًا فَقَالُوا: إِنَّهُ لَيَدُورُ، وَلَعَهْدُنَا بِهَذَا، الْوَادِي مَا فِيهِ مَاءٌ! فَأَرْسَلُوا جَرِيًّا أَوْ جَرِيَّيْنِ فَرَجَعُوا، فَأَخْبَرُوهُمْ بِالْمَاءِ. فَأَقْبَلُوا، فَقَالُوا: أَتَأْذَنِينَ لَنَا أَنْ نَنْزِلَ عِنْدَكِ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، وَلَكِنْ لَا حَقَّ لَكُمْ فِي الْمَاءِ.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ، ﷺ: فَأَلْفَى ذَلِكَ أُمَّ إِسْمَاعِيلَ، وَهِيَ تُحِبُّ الْأُنْسَ. فَنَزَلُوا مَعَهَا حَتَّى كَانَ بِهَا أَهْلُ أَبْيَاتٍ مِنْهُمْ، وَشَبَّ الْغُلَامُ، وَتَعَلَّمَ الْعَرَبِيَّةَ ، مِنْهُمْ، وَأَنْفَسَهُمْ وَأَعْجَبَهُمْ، فَلَمَّا أَدْرَكَ زَوَّجُوهُ امْرَأَةً مِنْهُمْ . وَمَاتَتْ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ.

قَالَ مَعْمَرٌ: وَبَلَغَنِي عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، ﵁ ، أَنَّهُ قَالَ لِقُرَيْشٍ: إِنَّهُ كَانَ وُلَاةُ هَذَا الْبَيْتِ قَبْلَكُمْ- أَظُنُّهُ قَالَ طسم- وتهاونوا به ، ولم يُعَظِّمُوا حُرْمَتَهُ، فَأَهْلَكَهُمُ اللهُ، ﷿، ثُمَّ وَلِيَتْهُ بَعْدَهُمْ جُرْهُمُ، فَتَهَاوَنُوا بِهِ، ولم يُعَظِّمُوا حُرْمَتَهُ، فَأَهْلَكَهُمُ اللهُ ﷿ . فَلَا تَهَاوَنُوا بِهِ، وَعَظِّمُوا حُرْمَتَهُ.

ثُمَّ رَجَعَ الْحَدِيثُ إِلَى حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ. قَالَ: فجاء إبراهيم بعد ما تزوّج إِسْمَاعِيلُ، لِيُطَالِعَ تَرِكَتَهُ، فَلَمْ يَجِدْ إِسْمَاعِيلَ، فَسَأَلَ عَنْهُ امْرَأَتَهُ، فَقَالَتْ: خَرَجَ يَبْتَغِي لَنَا ثُمَّ

سَأَلَهَا عَنْ عَيْشِهِمْ وَهَيْئَتِهِمْ . فَقَالَتْ: نَحْنُ بِشَرٍّ، وَنَحْنُ فِي ضِيقٍ وَشِدَّةٍ، وَشَكَتْ إِلَيْهِ. قَالَ: فَإِذَا جَاءَ زَوْجُكِ فَاقْرَئِي عَلَيْهِ السَّلَامَ، وَقُولِي لَهُ: يُغَيِّرْ عَتَبَةَ بَابِهِ . فَلَمَّا جَاءَ إِسْمَاعِيلُ كَأَنَّهُ آنَسَ شَيْئًا. قَالَ: هَلْ جَاءَكُمْ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، جَاءَنَا شَيْخٌ كَذَا وَكَذَا، فَسَأَلَنَا عَنْكَ، وَسَأَلَنَا عَنْ عَيْشِنَا. فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّا فِي جَهْدٍ وَشِدَّةٍ. قَالَ: فَهَلْ أَوْصَاكِ بِشَيْءٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: غَيِّرْ عَتَبَةَ بَابِكَ. قَالَ: ذَلِكِ أَبِي ، وَأَنْتِ الْعَتَبَةُ، أَمَرَنِي أَنْ أُفَارِقَكِ، فَالْحَقِي بِأَهْلِكِ، وَطَلَّقَهَا. وَتَزَوَّجَ مِنْهُمْ أُخْرَى . فَلَبِثَ عَنْهُمْ إِبْرَاهِيمُ مَا شَاءَ اللهُ، ثُمَّ أَتَاهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَمْ يَجِدْهُ، فَدَخَلَ عَلَى امْرَأَتِهِ فَسَأَلَهَا عَنْهُ. فَقَالَتْ: خَرَجَ يَبْتَغِي لَنَا. وَقَالَ: كَيْفَ أَنْتُمْ؟ وَسَأَلَهَا عَنْ عَيْشِهِمْ وَهَيْئَتِهِمْ، فَقَالَتْ: نَحْنُ بِخَيْرٍ، وَنَحْنُ فِي سَعَةٍ، وَأَثْنَتْ عَلَى اللهِ، فقال: ماذا طَعَامُكُمْ، قَالَتِ: اللَّحْمُ. قَالَ: فَمَا شَرَابُكُمْ؟ قَالَتِ: الْمَاءُ. قَالَ: اللهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي اللَّحْمِ وَالْمَاءِ.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ، ﷺ: وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ يَوْمَئِذٍ حَبٌّ، وَلَوْ كَانَ لَهُمْ حَبٌّ دَعَا لَهُمْ فِيهِ. قَالَ: فَهُمَا لَا يَخْلُو عَلَيْهِمَا أَحَدٌ، بِغَيْرِ مَكَّةَ، إِلَّا لَمْ يُوَافِقَاهُ . قَالَ: فَإِذَا جَاءَ زَوْجُكِ فَاقْرَئِي عَلَيْهِ السَّلَامَ، وَمُرِيهِ أَنْ يُثْبِتَ عَتَبَةَ بَابِهِ. فَلَمَّا جَاءَ إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: هَلْ أَتَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، جَاءَنَا شَيْخٌ حَسَنُ الْهَيْئَةِ. وَأَثْنَتْ عَلَيْهِ، فسألني عنك فأخبرته، فسألنا كَيْفَ عَيْشُنَا؟ فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّا بِخَيْرٍ. قَالَ: وَهَلْ أَوْصَاكِ بِشَيْءٍ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، وَيَأْمُرُكَ أَنْ تُثْبِتَ عَتَبَةَ بَابِكَ. قَالَ: ذَاكِ أَبِي، وَأَنْتِ الْعَتَبَةُ، أَمَرَنِي أَنْ أُمْسِكَكِ. فَلَبِثَ عَنْهُمْ مَا شَاءَ اللهُ، ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ.

قَالَ مَعْمَرٌ: وَسَمِعْتُ رَجُلًا، يَقُولُ: كَانَ إِبْرَاهِيمُ، ﷺ، يَأْتِي عَلَى الْبُرَاقِ.

ثُمَّ رَجَعَ الْحَدِيثُ إِلَى سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ. قَالَ سَعِيدٌ: فَجَاءَ إِبْرَاهِيمُ وَإِسْمَاعِيلُ يَبْرِي نَبْلًا لَهُ تَحْتَ دَوْحَةٍ قَرِيبًا مِنْ زَمْزَمَ، فَلَمَّا رَآهُ قَامَ إِلَيْهِ فَصَنَعَا كَمَا يَصْنَعُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ، وَالْوَلَدُ بِالْوَالِدِ ، قَالَ معاوية: وَسَمِعْتُ رَجُلًا يَقُولُ: بَكَيَا حَتَّى أَجَابَتْهُمَا الطَّيْرُ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ. قَالَ إِبْرَاهِيمُ: يَا إِسْمَاعِيلُ، إِنَّ اللهَ ﷻ يَأْمُرُنِي بِأَمْرٍ . قَالَ: فَاصْنَعْ مَا أَمَرَكَ بِهِ. قَالَ أَفَتُعِينُنِي؟ قَالَ: وَأُعِينُكَ. قَالَ: فَإِنَّ اللهَ أَمَرَنِي أَنْ أَبْنِيَ بَيْتًا هَا هُنَا. قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ رَفَعَ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ. قَالَ: فَجَعَلَ إِسْمَاعِيلُ يَأْتِي بِالْحِجَارَةِ، وَإِبْرَاهِيمُ، ﷺ، يَبْنِي،

حَتَّى ارْتَفَعَ الْبِنَاءُ، [فَلَمَّا ارْتَفَعَ الْبِنَاءُ] جَاءَ بِهَذَا الْحَجَرِ فَوَضَعَهُ لَهُ، فَقَامَ عَلَيْهِ وَهُوَ يَبْنِي، وَإِسْمَاعِيلُ يُنَاوِلُهُ الْحِجَارَةَ، وَهُمَا يَقُولَانِ: «رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» فَجَعَلَا يَبْنِيَانِ وَهُمَا يَدُورَانِ حَوْلَ الْبَيْتِ، وَهُمَا يَقُولَانِ «رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ».

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ.

Kesîr b. Kesîr b. el-Muttalib b. Ebî Vedâ'a ve Eyyûb es-Sahtiyânî derler ki: Biz Said b. Cübeyr'in yanında otururken: "Ey gençler! Bana istediğinizi sorunuz çünkü aranızdan ayrılmam yakındır" deyince, insanlar ona birçok şey sordular. Bir adam: "Allah seni ıslah etsin. Sence Makâm bizim dediğimiz gibi mi?" diye sorunca, İbn Cübeyr: "Sen Makâm hakkında ne diyorsun ki?" karşılığını verdi. Adam: "Biz: «Hz. İbrâhîm, Mekke'ye gelince, Hz. İsmâil'in hanımı ona inmesini teklif etti. Hz. İbrâhîm kabul etmeyince, Hz. İsmâil'in hanımı kendisine bu taşı getirdi» derdik" karşılığını verdi.

Bunun üzerine İbn Cubeyr: "Mesele dediğin gibi değildir" diyerek, İbn Abbâs'tan naklen şöyle devam etti: "Kadınlar arasında uzun eteği ilk kullanan kişi Hz. İsmâil'in annesidir. Hz. İsmâil'in annesi kemer kuşanarak Sâra'nın kendi izini bulmasını engellemek istemiştir. Sonra İbrâhîm onu ve oğlu Hz. İsmâil'i emzikli iken getirip Kâbe'nin daha sonra inşa edildiği yerin yanına koydu. O gün Mekke'de kimse yoktu ve orada su da bulunmuyordu. İbrâhîm her ikisini oraya koydu ve içinde hurma olan bir torbayı ve su bulunan bir kabı yanlarına bıraktı. Sonra Hz. İbrâhîm oradan ayrıldı. İsmâil'in annesi onun peşine düştü ve: «Ey İbrâhîm! Hiçbir insanın ve eşyanın bulunmadığı bu vadide bizi bırakıp nereye gidiyorsun?» dedi. Bu sözünü üç defa tekrar etmesine rağmen Hz. İbrâhîm ona hiç bakmıyordu. Hacer: «Bunu sana Allah mı emretti?» deyince, Hz. İbrâhîm: «Evet» cevabını verdi. Bunun üzerine Hacer: «Öyleyse O bizi helak etmez» deyip geri döndü. Hz. İbrâhîm onların göremeyecekleri bir yere varınca yüzünü Kâbe'ye doğru çevirerek elini kaldırıp: **«Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kılabilmeleri için Senin kutsal evinin yanında, ziraata elverişsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir, şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır»**[1] diye dua etti. İsmâil'in annesi çocuğunu emziriyor,

---

[1] İbrâhim Sur. 37

kırbadaki sudan da içiyordu. Kırbadaki su bitip kadın ve çocuk susayıp acıkınca, kadın susuzluktan tepinmekte olan çocuğa bakıp, bir şey yapmadan başucunda durmayı istemediğinden gidip en yakınında olan Safâ tepesine çıktı. Sonra vadiye dönüp kimseyi görebilir miyim diye baktı, ama kimseyi göremedi. Safâ'dan inip vadiye ulaştığında elbisesinin bir kenarını kaldırdı. Sonra bitkin insanların koşması gibi koştu ve vadiyi geçerek Merve'ye gelip orada durdu. Sonra kimseyi görebilir miyim diye baktı, ama kimseyi göremedi. Safâ ile Merve arasında böylece yedi defa gidip geldi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *«Bu sebeple insanlar Safâ ile Merve arasında sa'y ederler»* buyurmuştur. Kadın Merve'ye çıkınca bir ses duydu ve kendini kastederek: "Sessiz ol!" dedi. Sonra dinleyince aynı sesi bir daha duydu ve: "Eğer yardım edeceksen sesini duyurdun" dedi ve baktığında Zemzemin bulunduğu yerde bir meleğin olduğunu gördü. Melek topuğuyla (veya kanadıyla) toprağı eşeleyip suyu çıkardı. Bunun üzerine kadın eliyle havuz yapıp suyun dağılmasını engellemeye çalışarak kırbasını su dolduruyor ve avuçladığı kadar yerden fışkırıyordu.

Allah'ın Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *«Allah İsmâil'in annesine merhamet etsin. Eğer zemzemi kendi haline (akmaya) bıraksaydı yahut avuçlamasaydı, Zemzem şimdi ırmak haline gelirdi»* buyurmuştur. Hacer zemzemden içti ve çocuğunu emzirdi. Melek ona: «Yok oluruz diye korkma! Şurada Allah'ın bir evi (Beyt) vardır. İşte bu çocukla babası onu inşa edecekler. Allah, o işin ehlini asla zayi etmeyecektir» dedi. O zamanlar Beyt, yerden küçük bir tepe gibi yüksekte idi. Sağından solundan seller gelip akardı. Hacer böyle yaşıyorken nihayet Cürhümlülerden bir grup ya da bir aile Kedâ yolundan (Mekke'ye) geldiler. Mekke'nin alt kısmında konakladılar. Havada bir kuşun bir yer üzerinde uçtuğunu görünce: «Mutlaka buralarda su vardır, oysa daha önce burada su yoktu» dediler ve oraya doğru bir ya da iki kişi gönderdiler. Onlar gidip su olduğunu görünce geri dönüp onlara bildirdiler. Hep birden suyun yanına geldiklerinde İsmâîl'in annesiyle karşılaştılar ve: «Senin yanında konaklamamıza izin verir misin?» diye bir teklifte bulundular. Hacer: «Evet, konaklayabilirsiniz, ama suda mülkiyet hakkınız yoktur» karşılığını verince onlar: «Tamam» dediler.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«İsmâil'in annesi buna sevinmişti, çünkü o insanlarla ünsiyet kurmayı severdi»* buyurdu. Nihayet orada konaklayıp ailelerine haber saldılar; onlar da gelip orada konakladılar ve orasını

kendilerine vatan edindiler. Hz. İsmâil büyüyüp, Cürhümlülerden Arapça'yı öğrenince, ondan hoşlandılar ve kendilerinden olan bir kızla onu evlendirdiler. Daha sonra İsmâîl'in annesi öldü.

Ma'mer der ki: Bana bildirilene göre Ömer b. el-Hattâb, Kureyşlılere "Bu evin sizden önceki sahipleri onu küçümsüyor ve saygısızlık yapıyordu. Bu sebeple Allah onları helak etti. Onlardan sonra onu Cürhümlüler velisi oldu. Onlar da onu küçümseyip ona saygısızlık yapınca, Allah onları da helak etti. Onu küçümsemeyin ve saygınlığını koruyun" demiştir.

Nihayet Hz. İbrâhîm geride bıraktıklarını görmeye geldi. Hz. İsmâil'i bulamayınca hanımına nerede olduğunu sordu. Hanımı: «Rızkımızı temin etmek için gitti» cevabını verince, ona burada nasıl yaşadıklarını ve neler yaptıklarını sordu. Kadın: «Durumumuz kötü, şiddetli darlık ve sıkıntı içinde yaşıyoruz» diyerek şikayette bulununca, Hz. İbrâhîm: «Kocan geldiği zaman benden ona selam ilet ve kapısının eşiğini değiştirmesini de söyle!» deyip oradan ayrıldı. İsmâîl dönünce, bir şeyler hissetti ve: «Buraya kimse geldi mi?» diye sordu. Hanımı: «Evet, yaşlı bir adam geldi, seni sordu ve nasıl yaşadığımızı ve nasıl geçindiğimizi sordu. Ona sıkıntıda olduğumuzu söyledim» cevabını verince, Hz. İsmâil: «Peki sana bir tavsiyede bulundu mu?» diye sordu. Hanımı: «Evet, sana selam söylememi ve kapının eşiğini değiştirmeni söyledi» cevabını verince, Hz. İsmâil: «O, benim babamdır. Bana seni boşamamı emretmiştir. Haydi, ailene dön» dedi ve onu boşayıp aynı kabileden başka bir kadınla evlendi.

Hz. İbrâhim onlara uzun bir süre sonra tekrar geldi; fakat yine İsmâîl'i bulamadı ve hanımına nerede olduğunu sordu. Hanımı: «Rızkımızı temin etmek için gitti» cevabını verince, Hz. İbrâhîm: «Geçiminiz nasıl gidiyor?» diye sordu. Hanımı: «Allah'a şükür iyi gidiyor. Hiçbir sıkıntımız yoktur, gayet rahatız» cevabını verince, Hz. İbrâhîm: «Yemeğiniz nedir?» diye sordu. Kadın: «Et» cevabını verince, Hz. İbrâhim: «İçeceğiniz nedir?» diye sordu. Kadın: «Su» cevabını verince, Hz. İbrâhim: «Allahım! Onların etlerine ve sularına bereket ver!» diye dua etti.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zamanlarda hububat yoktu. Eğer hububat olsaydı İbrâhim onun da artması için dua ederdi"* buyurmuştur.

Hz. İbrâhîm'in duası bereketiyle et ile su, Mekke'den başka bir yerde oradaki kadar hiç kimsenin sıhhatine o denli yaramazdı. Hz. İbrâhîm, Hz.

İsmâil'in hanımına «Kocan geldiği zaman, benden ona selam ilet ve kapısının eşiğini sağlam tutmasını söylediğimi bildir» dedi.

Hz. İsmâil gelince «Yanınıza gelen oldu mu?» diye sordu. Hanımı «Evet, yaşlı bir adam geldi. Güzel yüzlü idi, seni sordu. Ben de senin nerede olduğunu bildirdim. Yaşantımızın nasıl olduğunu sordu, ben de gayet iyi yaşadığımızı söyledim» karşılığını verince, Hz. İsmâîl: «Peki sana herhangi bir tavsiyede bulundu mu?» diye sordu. Hanımı: «Evet, sana selam söylememi, bir de kapının eşiğini sağlam tutmanı tavsiye etti» cevabını verince, Hz. İsmâîl: «O, benim babamdır. Eşik te sensin ve seni değiştirmememi emretmiş» dedi.

Hz. İbrâhîm onlardan bir müddet daha ayrı yaşadıktan sonra tekrar döndü —Ma'mer der ki: Bir adamın: "Hz. İbrâhîm, onların yanına geldiğinde Burâk'la geliyordu" dediğini duydum— ve Hz. İsmâîl'in zemzeme yakın bir yerde büyük ağacın altında kendisine ait bir oku sivriltmekte olduğunu gördü. Hz. İsmâîl babasını görünce kalkıp çocuğun babaya ve babanın da çocuğa davrandığı gibi sarılıp musafaha ettiler. —Başka bir kişinin de: "Hz. İbrâhım ve Hz. İsmâil buluştukları zaman o kadar ağladılar ki, kuşlar da onların ağlamasına katıldılar" dediğini işittim— Sonra Hz. İbrâhîm: «Ey İsmâil! Allah bana bir şey emretti» deyince, Hz. İsmâîl: «O halde Allah'ın emrini yerine getir!» karşılığını verdi. Hz. İbrâhîm: «Sen de bana yardım eder misin?» diye sorunca, Hz. İsmâîl: «Tabiî ederim» karşılığını verdi. Hz. İbrâhîm: «Allah bana burada bir Beyt yapmamı emretti» deyip etrafındaki yüksekçe bir yeri gösterdi. İşte böylece Hz. İbrâhîm, Kâbe'nin temellerini yükseltti. Hz. İsmâil ona taş taşıyor, Hz. İbrâhîm de binayı yapıyordu. Bina yükselince bu taşı (Hacer-i Esved'i) getirip bulunduğu yere koydu. Sonra üzerine çıkıp binayı tamamlamaya başladı. O binayı inşa ediyor, Hz. İsmâîl ise taş taşıyor ve ikisi de: **«Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur. Şüphesiz ki, Sen hem işitir, hem bilirsin»**[1] diyorlardı. İkisi de binayı inşa ederken binanın etrafında dolaşıyor ve: **«Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur. Şüphesiz ki, Sen hem işitir, hem bilirsin»** diyorlardı.

---

[1] Bakara Sur. 127

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Muhammed kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا عليُّ بنُ أحمد بنِ عبدان، قال: حدثنا أحمدُ بنُ عُبَيد، قال: حدثنا الأسفاطيُّ- يعني عبّاسَ بنَ الفضل- قال: حدثنا أحمدُ بنُ شبيب [قال] ، حدثنا أبي، عن يونس، عن الزهريّ، قال: حدثني مسافعٌ الحجبيُّ، سمع عَبْدَ اللهِ بنِ عمرٍو، يقولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ق: إنَّ الرُّكْنَ وَالْمَقَامَ مِنْ يَاقُوتِ الْجَنَّةِ، وَلَوْلَا مَا مَسَّهُمَا مِنْ خَطَايَا بني آدم لأضاء مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، وَمَا مَسَّهُمَا مِنْ ذِي عَاهَةٍ وَلَا سَقِيمٍ إِلَّا شُفِيَ .

Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: ***"Rükün ve Makâm, cennet yakutlarındandır. Eğer ona Âdemoğlunun kirlerinden bir şey dokunmasaydı ışıkları doğu ile batı arasını aydınlatırdı. Onlara dokunan sakat ve hastalar mutlaka şifa bulurdu."***[2]

أَخبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ أَسْبَاطِ بْنِ نَصْرٍ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: خَرَجَ آدَمُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَعَهُ حَجَرٌ فِي يَدِهِ ، وَوَرَقٌ فِي الْكَفِّ الْأُخْرَى، فَبَثَّ الْوَرَقَ فِي الْهِنْدِ فَمِنْهُ مَا تَرَوْنَ مِنَ الطِّيبِ، وَأَمَّا الْحَجَرُ فَكَانَ يَاقُوتَةً بَيْضَاءَ يُسْتَضَاءُ بِهَا. فَلَمَّا بَنَى إِبْرَاهِيمُ الْبَيْتَ فَبَلَغَ مَوْضِعَ الْحَجَرِ، قَالَ لِإِسْمَاعِيلَ: ائْتِنِي بِحَجَرٍ أَضَعُهُ هَهُنَا. فَأَتَاهُ بِحَجَرٍ مِنَ الْجَبَلِ، فَقَالَ: غَيْرُ هَذَا، فَرَدَّهُ مِرَارًا لَا يَرْضَى بِمَا يَأْتِيهِ بِهِ ، فَذَهَبَ مَرَّةً وَجَاءَ جِبْرِيلُ عليه السلام بِحَجَرٍ مِنَ الْهِنْدِ- الَّذِي خَرَجَ بِهِ آدَمُ مِنَ الْجَنَّةِ- فَوَضَعَهُ، فَلَمَّا جَاءَهُ إِسْمَاعِيلُ قَالَ: مَنْ جَاءَكَ بِهَذَا؟ قَالَ: مَنْ هو أنشط منك .

İsmâîl b. Abdirrahman es-Süddî der ki: Hz. Âdem cennetten, bir elinde taş, diğerinde yaprakla çıktı. Yaprağı Hindistan'a attı. Orada gördüğünüz güzel kokuların sebebi budur. Taş ise ışık saçan beyaz bir yakuttu. İbrâhîm, Kâbe'yı inşa edip Hacer-i Esved'in bulunduğu yere gelince, İsmâîl'e: "Buraya koymam için bana bir taş getir" dedi. İsmâîl dağdan bulduğu bir taşla

---

[1] Buhârî, *enbıyâ* (9).

[2] Tırmızî (7/49), Ahmed, *Musned* (2/213, 214) ve Hâkım, *Mustedrek* (1/456).

gelince babası "Bundan başkasını getir" deyip, getirdiği taşları defalarca kabul etmeyerek geri çevirdi. Yine bir defasında başka taş bulmak için gidince, Cibril, Hindistan'dan Âdem'in cennetten çıkarmış olduğu taşı getirdi ve yerine koydu. İsmâîl geri gelince: "Bu taşı sana kim getirdi?" diye sordu. Bunun üzerine İbrâhîm: "Senden daha dinç olan biri getirdi" karşılığını verdi.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا عبدُ الرَّحمن بنُ الحسن القاضي، قال: حدَّثنا إبراهيمُ بنُ الحسين، قال: حدَّثنا آدمُ بنُ أبي إياسٍ، قالَ: حدَّثنا ورقاءُ، عنْ عطاءِ بنِ السَّائب، عَنْ سعيدِ بنِ جُبير، عن ابنِ عبَّاسٍ، في قولِهِ ﷻ: ﴿وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ﴾ قَالَ: لمَّا أمَرَ اللهُ، ﷻ، إبْرَاهِيمَ، عليه السلام، أنْ يُؤذِّنَ في النَّاسِ بِالْحَجِّ قالَ: يَا أيُّها النَّاسُ، إنَّ رَبَّكُمْ اتَّخذَ بَيْتًا، وأَمَرَكُمْ أنْ تحجوه. فاستجاب له سَمِعَهُ مِنْ حَجَرٍ أوْ شَجَرٍ أوْ أَكَمَةٍ أوْ تُرَابٍ أوْ شَيْءٍ، فَقَالُوا: لَبَّيْكَ اللهُمَّ لَبَّيْكَ.

Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs: **"İnsanları hacca çağır"**[2] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Yüce Allah, Hz. İbrâhîm'e insanları hacca çağırmasını emredince, İbrâhîm: «Ey insanlar! Rabbiniz bir ev edindi ve onu haccetmenizi emretti» diye seslendi. Bunun üzerine bu çağrıyı duyan her taş, her ağaç, her ot, her toprak ve her bir şey: «Lebbeyk Allahumme Lebbeyk!» dedi."

أخبرنا أبو الحسن: عَلِيُّ بنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أخْبَرَنَا الْحَسَنُ بنُ مُحَمَّدِ بنِ إسْحَاق، قَالَ: حدَّثنا يُوسُفُ بنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حدَّثنا عبد الأعلى ابن حَمَّادٍ، قَالَ: حدَّثنا دَاوُدُ الْعَطَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ خُثَيْمٍ، عَنْ أبِي الطُّفَيْلِ، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: يَا خَالِ: حَدِّثْنِي عَنْ شَأْنِ الْكَعْبَةِ قَبْلَ أَنْ تَبْنِيَهَا قُرَيْشٌ. قَالَ: كَانَ بِرَضْمٍ يابس ليس بمدر ينزوه الْعَنَاقُ، وَتُوضَعُ الْكِسْوَةُ عَلَى الْجُدُرِ، ثُمَّ تُدَلَّى. ثُمَّ إنَّ سَفِينَةً لِلرُّومِ أَقْبَلَتْ حَتَّى إذَا كَانَتْ بِالشُّعَيْبَةِ انْكَسَرَتْ، فَسَمِعَتْ بِهَا قُرَيْشٌ، فَرَكِبُوا إلَيْهَا، وَأَخَذُوا خَشَبَهَا، ورومي يُقَالُ لَهُ: بَاقُومُ نَجَّارٌ باني. فَلَمَّا قَدِمُوا مَكَّةَ، قَالُوا: لَوْ بَنَيْنَا بَيْتَ رَبِّنَا ﷻ. فَاجْتَمَعُوا لِذَلِكَ، ونقلوا الْحِجَارَةَ مِنْ أَجْيَادِ الضَّوَاحِي، فَبَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ،

---

[1] Beyhaki bunu rivayette tek kalmıştır.

[2] Hac Sur. 27

ﷺ، يَنقُلُهَا إذِ انْكَشَفَتْ نَمِرَتُهُ ، فَنُودِيَ: يَا مُحَمَّدُ، عَوْرَتَكَ. فَذَلِكَ أَوَّلُ مَا نُودِيَ. وَاللهُ أَعْلَمُ. فَمَا رُؤِيَتْ لَهُ عَوْرَةٌ بَعْدُ وَلَا قَبْلُ .

İbn Huseym der ki: Ebu't-Tufayl'a: "Ey Hâlid! Bana, Kâbe'nın Kureyşliler tarafından inşa edilmeden önceki halını anlat" dedığımde şöyle dedı: "Kâbe, Cahiliye döneminde harçsız bir şekilde taşların üst üste konulmasıyla yapılmıştı. Yüksekliği bir oğlağın üzerinden geçebileceği yükseklikte idı. Örtüsü üzerine konulup sarkıtılıyordu. Daha sonraları Rumlara ait bır gemı gelmiş ve (Cidde'ye yakın) Şuaybe denilen yerde parçalanmıştı. Kureyşliler bunu duyunca gittiler ve geminin kerestesini aldılar. Yanında Romalı marangozu da aldılar. Mekke'ye geldiklerinde: «(Bununla) Rabbımizin evini inşa etsek» dediler. Bunun için toplandılar ve Ecyâd'dan taş taşımaya başladılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) taş taşırken hırkası açıldı ve kendisine: «Ey Muhammed! Avret yerin» diye nida edildi. İşte o zaman kendisine ilk olarak (gâibden) nida edilmişti. Ne ondan önce, ne de daha sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) avret yeri görülmedi."

أَخبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ بِمَرْوَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَيَّانَ بْنِ مُلَاعِبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، وَمُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنَا سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ، عن خالد بن عَرْعَرَةَ، [قَالَ] : سَأَلَ رَجُلٌ عَلِيًّا، ﷺ ، عَنْ أَوَّلِ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا، هُوَ أَوَّلُ بَيْتٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ؟ قَالَ: لَا، وَلَكِنَّهُ أَوَّلُ بَيْتٍ وُضِعَ فِيهِ الْبَرَكَةُ وَالْهُدَى، وَمَقَامُ إِبْرَاهِيمَ، وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا. وَإِنْ شِئْتَ أَنْبَأْتُكَ كَيْفَ بِنَاؤُهُ: إِنَّ اللهَ، ﷻ: أَوْحَى إِلَى إِبْرَاهِيمَ، [عليه السلام] : أَنِ ابْنِ لِي بَيْتًا فِي الْأَرْضِ، فَضَاقَ بِهِ ذَرْعًا، فَأَرْسَلَ اللهُ، ﷻ، إِلَيْهِ السَّكِينَةَ، وَهِيَ رِيحٌ خَجُوجٌ لَهَا رَأْسٌ، فَاتَّبَعَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَتَّى انْتَهَتْ ثُمَّ تَطَوَّقَتْ إِلَى مَوْضِعِ الْبَيْتِ تَطَوُّقَ الْحَيَّةِ، فَبَنَى إبراهيم، فكان يَبْنِي هُوَ سَاقًا كُلَّ يَوْمٍ ، حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَكَانَ الْحَجَرِ، قَالَ لِابْنِهِ: ابْغِنِي حَجَرًا، فَالْتَمَسَ ثَمَّ حَجَرًا حَتَّى أَتَاهُ بِهِ، فَوَجَدَ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ قَدْ رُكِّبَ، فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ: مِنْ أَيْنَ لَكَ هَذَا؟ قَالَ: جَاءَ بِهِ مَنْ لَمْ يَتَّكِلْ عَلَى بِنَائِكَ، جَاءَ بِهِ جِبْرِيلُ، عليه السلام، مِنَ السَّمَاءِ فَأَتَمَّهُ .

Hâlid b. Ar'are der ki: Adamın biri Kâbe hakkında Hz. Ali'ye: "Bana Kâbe'den bahseder misin? Kâbe yeryüzünde yapılan ılk yapı mı?" dıye sorduğunda, Ali şöyle cevap verdi: "Hayır. Ama insanlar için yapılan ılk evdır. Onda bereket, hidayet ve İbrâhîm'in Makâmı vardır. Ona gıren emnıyette

olur. Eğer istersen sana onun nasıl inşa edildiğini anlatayım; Yüce Allah, İbrâhîm'e : «Yeryüzünde benim için bir ev inşa et» diye vahyedince, İbrâhîm onu nasıl yapacağını bilemedi. Allah kendisine Sekîne'yi yani iki başı olan şiddetli bir rüzgâr gönderdi. Bir baş diğerini takip ediyordu. Sonra bu rüzgâr gelip Kâbe'nin yerinde bir yılan gibi kıvrıldı. Bunun üzerine İbrâhîm evi oraya inşa etti. Her gün onu bir diz boyu yükseltiyordu. Hacer-i Esved'in yerine gelince oğluna: «Git ve buraya koymam için bir taş ara» dedi. Bunun üzerine oğlu gidip bir taş buldu ve onu getirdi. Ancak Hacer-i Esved'in yerine konulmuş olduğunu gördü. Oğlu kendisine: «Bu taşı sana kim getirdi?» diye sorunca İbrâhîm : «Onu inşa etmekten sorumlu olmayan biri getirdi. Onu Cibrîl gökyüzünden getirdi ve tamamladı» karşılığını verdi."[1]

وأخبرنا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ [مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ] السَّرَّاجُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا دَاوُدُ ابن عَمْرٍو، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ: سَلَّامُ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ خالِدِ بْنِ عَرْعَرَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، ﷺ ، بِمَعْنَاهُ زَادَ: قَالَ فَمَرَّ عَلَيْهِ الدَّهْرُ، فَانْهَدَمَ، فَبَنَتْهُ الْعَمَالِقَةُ. قَالَ: فَمَرَّ عَلَيْهِ الدَّهْرُ، فَانْهَدَمَ، فَبَنَتْهُ جُرْهُمُ، فَمَرَّ عَلَيْهِ الدَّهْرُ، فَبَنَتْهُ قريش، ورسول الله ﷺ، يَوْمَئِذٍ رَجُلٌ شَابٌّ، فَلَمَّا أَرَادُوا أَنْ يَرْفَعُوا الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ اخْتَصَمُوا فِيهِ، فَقَالُوا: نُحَكِّمُ بَيْنَنَا أَوَّلَ رَجُلٍ يَخْرُجُ مِنْ هَذِهِ السِّكَّةِ، فَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، أَوَّلَ مَنْ خَرَجَ عَلَيْهِمْ. فَقَضَى بَيْنَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي مِرْطٍ، ثُمَّ تَرْفَعُهُ جَمِيعُ الْقَبَائِلِ كُلُّهُمْ .

Ali b. Ebî Tâlib der ki: Üzerinden uzun zaman geçince Kâbe çökmüş ve Amâlikler onu tekrar inşa etmiştir. Yine üzerinden uzun zaman geçince bir daha çökmüş ve bu sefer onu Cürhümlüler inşa etmiştir. Yine üzerinden uzun zaman geçince bir daha çökmüş ve bu sefer onu Kureyşliler inşa etmiştir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o zamanlar daha genç biri idi. Hacer-i Esved'i yerine koyma konusunda kabileler ihtilafa düşünce, birbirlerine: "Bu yoldan gelecek ilk kişi aramızda hakemlik yapsın" dediler. Oradan ilk gelen kişi de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oldu ve aralarında hakemlik yaptı. Taşı bir örtü üzerine koymaları ve her kabileden bir kişinin örtünün bir tarafından tutarak onu kaldırmaları yönünde hüküm verdi.[2]

---

[1] Taberî, *Tefsir* (3/69-71) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/292, 293).

[2] Hâkim, *Mustedrek* (1/458).

أخبرنا أبو بكر محمد بن الحسن بن فورك، [رحمه الله] قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يونس بن حبيب، قال: حدثنا أبو داود الطيالسي، قال: حدثنا حماد بن سلمة، وقيس، وسلام، كلهم عن سماك بن حرب، عن خالد بن عرعرة، عن عليٍّ ؓ، قال: لَمَّا أَنْ هُدِمَ الْبَيْتُ بَعْدَ جُرْهُمٍ، بَنَتْهُ قُرَيْشٌ، فَلَمَّا أَرَادُوا وَضْعَ الْحَجَرِ تَشَاجَرُوا مَنْ يَضَعُهُ، فَاتَّفَقُوا أَنْ يَضَعَهُ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ مِنْ هَذَا الْبَابِ، فَدَخَلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مِنْ بَابِ بَنِي شَيْبَةَ، فَأَمَرَ بِثَوْبٍ فَوُضِعَ الْحَجَرُ فِي وَسَطِهِ، وَأَمَرَ كُلَّ فَخِذٍ أَنْ يَأْخُذُوا بِطَائِفَةٍ مِنَ الثَّوْبِ فَيَرْفَعُوهُ، وَأَخَذَهُ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَوَضَعَهُ.

Hz. Ali der ki: Cürhümlülerden sonra Kâbe yıkıldığı zaman onu Kureyş inşa etti. Fakat Hacer-i Esved'i yerine koyma konusunda ihtilafa düştüklerinde, aralarında: "Bu kapıdan içeri girecek ilk kişi onu yerine koyacaktır" diye anlaştılar. Dedikleri Şeybe oğullarının kapısından giren ilk kişi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oldu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir giysi getirilmesini emretti ve Hacer-i Esved üzerine konuldu. Sonra her kabilden bir kişinin giysinin bir tarafından tutmasını ve onu kaldırmasını emretti. (Onlar onu bu şekilde kaldırınca da) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu alıp yerine koydu.

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر ابن درستويه، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثني أصبغ بن فرج ، قال: أخبرني ابن وهب، عن يونس، عن ابن شهاب، قال: لَمَّا بَلَغَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، الْحُلُمَ أَجْمَرَتِ امْرَأَةٌ الْكَعْبَةَ، وَطَارَتْ شَرَارَةٌ مِنْ مجمرتها في ثياب الكعبة فَاحْتَرَقَتْ، فَهَدَمُوهَا، حَتَّى إِذَا بَنَوْهَا، فَبَلَغُوا مَوْضِعَ الرُّكْنِ اخْتَصَمَتْ قُرَيْشٌ فِي الرُّكْنِ: أَيُّ الْقَبَائِلِ تَلِي رَفْعَهُ؟ فَقَالُوا: تَعَالَوْا نُحَكِّمُ أَوَّلَ مَنْ يَطْلُعُ عَلَيْنَا. فَطَلَعَ عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ غُلَامٌ عَلَيْهِ وِشَاحُ نَمِرَةٍ، فَحَكَّمُوهُ، فَأَمَرَ بِالرُّكْنِ فَوُضِعَ فِي ثَوْبٍ، ثُمَّ أَخْرَجَ سَيِّدَ كُلِّ قَبِيلَةٍ، فَأَعْطَاهُ نَاحِيَةً مِنَ الثَّوْبِ، ثُمَّ ارْتَقَى هُوَ فَرَفَعُوا إِلَيْهِ الرُّكْنَ، فَكَانَ هُوَ يَضَعُهُ، ثُمَّ طَفِقَ لَا يَزْدَادُ عَلَى السِّنِّ إِلَّا رِضًا حَتَّى دَعَوْهُ الْأَمِينَ قَبْلَ أَنْ يَنزِلَ عليه وحي. فَطَفِقُوا لَا يَنْحَرُونَ جَزُورًا إِلَّا الْتَمَسُوهُ فَيَدْعُو لَهُمْ فيها .

İbn Şihâb der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ergenlik çağındayken bir kadın Kâbe'yi tütsülerken bir ateş parçası Kâbe'nin örtüsüne sıçradı ve Kâbe'yi yaktı. Bunun üzerine Kâbe'yi yıkıp yeniden yapmaya başladılar. Rükn'ün konulduğu yere yetiştiklerinde Kureyşliler Rükn'ü kimin yerleştireceğinde ihtilafa düştüler, bunun üzerine: "Gelin, yanımıza ilk geleni hakem tayin

edelim" dediler. O zaman bir çocuk olan Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), üzerinde çizgili bir örtüyle yanlarına gelince onun hakem olmasını istediler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Rükn'ün kaldırılıp bir elbise üzerine konulmasını emretti. Daha sonra her bir kabile başkanına emrederek elbisenin bir tarafını tutturdu. Arkasından kendisi duvarın üzerine çıktı. Rüknü ona doğru kaldırdılar ve onu alıp yerine koydu. Kureyşliler onun herkesi razı edecek doğru bir yol bulmasından dolayı memnun oldular. Kureyş, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) henüz vahiy gelmeden, kendisine: "el-Emîn (güvenilir)" adını vermişlerdi. Bu olaydan sonra artık her deve kesmelerinde onu çağırıyorlar ve onun dua etmesini istiyorlardı.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبو بكر: محمد ابْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَحْمد بْنِ عتّاب، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ الْجَوْهَرِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ عَمِّهِ: مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، قَالَ: كَانَ بَيْنَ الْفِجَارِ وَبَيْنَ بُنْيَانِ الْكَعْبَةِ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً . وَإِنَّمَا سُمِّيَ الْفِجَارُ لِأَنَّ قُرَيْشًا كَانَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ قَيْسِ عَيْلَانَ عَهْدٌ وَمِيثَاقٌ بِعُكَاظَ. قَالَ غَيْرُ مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ: فَوَقَعَتْ بَيْنَهُمْ حَرْبٌ اسْتَحَلُّوا فِيهَا الْحُرُمَاتِ، وَفَجَرُوا فِيهَا.

قَالَ مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ : وَإِنَّمَا حَمَلَ قُرَيْشًا عَلَى بُنْيَانِهَا أَنَّ السَّيْلَ كَانَ يَأْتِي مِنْ فَوْقِهَا، مِنْ فَوْقِ الرَّدْمِ الَّذِي صَنَعُوهُ فَأَضَرَّ بِهِ، فَخَافُوا أَنْ يَدْخُلَهَا الْمَاءُ، وَكَانَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: مَلِيحٌ سَرَقَ طِيبَ الْكَعْبَةِ، فَأَرَادُوا أَنْ يَشُدُّوا بُنْيَانَهَا، وَأَنْ يَرْفَعُوا بَابَهَا حَتَّى لَا يَدْخُلَهَا إِلَّا مَنْ شَاءُوا، فَأَعَدُّوا لِذَلِكَ نَفَقَةً وَعُمَّالًا، ثُمَّ عَمَدُوا إِلَيْهَا، لِيَهْدِمُوهَا عَلَى شَفَقٍ وَحَذَرٍ أَنْ يَمْنَعَهُمُ اللهُ الَّذِي أَرَادُوا، فَكَانَ أَوَّلُ رَجُلٍ طَلَعَهَا وَهَدَمَ مِنْهَا شَيْئًا: الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَةِ، فَلَمَّا رَأَوْا الَّذِي فَعَلَ الْوَلِيدُ تَتَابَعُوا فَوَضَعُوهَا، فَأَعْجَبَهُمْ ذَلِكَ. فَلَمَّا أَرَادُوا أَنْ يَأْخُذُوا فِي بُنْيَانِهَا أَحْضَرُوا عُمَّالَهُمْ فَلَمْ يَقْدِرْ رَجُلٌ مِنْهُمْ أَنْ يَمْضِيَ أمامه مَوْضِعِ قَدَمِهِ. وَزَعَمُوا أَنَّهُمْ رَأَوْا حَيَّةً قَدْ أَحَاطَتْ بِالْبَيْتِ، رَأْسُهَا عِنْدَ ذَنَبِهَا، فَأَشْفَقُوا مِنْهَا شَفَقَةً شَدِيدَةً، وَخَشَوْا أَنْ يَكُونُوا قَدْ وَقَعُوا مِمَّا عَمِلُوا فِي هَلَكَةٍ. وَكَانَتِ الْكَعْبَةُ حِرْزَهُمْ، وَمَنَعَتَهُمْ مِنَ النَّاسِ، وَشَرَفًا لَهُمْ، فَأَشَارَ عَلَيْهِمْ- زَعَمُوا- الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ مَخْزُومٍ بِالَّذِي ذُكِرَ فِي هَذَا الْكِتَابِ،

[1] el-Ezrakî, *Ahbâru Mekke* (1/99).

فلمّا فعلوا ذلك ذهبت الْحَيَّةُ في السّماء وتغيبت منهم، أنَّ ذلِكَ مِن الله ﷻ. ويقول بعضُ النّاس: خطفها طائرٌ فألقاها نحو جياد. فلمّا سقط في أيديهم، والنّس عليهمْ أمْرهُمْ- قامَ الْمُغِيرَةُ بْنُ عبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ مَخْزُومٍ، فقال: هَلْ لَكُمْ فِي أمْرٍ تبْتغُون به مَرْضَاةَ رَبِّ هَذَا الْبيْتِ؟ فإذا اجْتهدْتُمْ رأْيكُمْ وَجَهدْتُمْ جَهْدكُمْ- نظرْتُمْ فإنْ خلّى الله ﷻ بيْنكُمْ وَبيْن بُنْيَانِهَا ، فذلِكَ الّذِي أرَدْتُمْ، وَإِنْ حَالَ بيْنكُمْ وَبيْنهُ كَانَ ذلِكَ وَقدِ اجْتهدْتُمْ [ثُمّ] قالُوا: أشِرْ علَيْنا. قالَ: إنّكُمْ قَدْ جَمعْتُمْ لِنفقةِ هَذا الْبَيْتِ مَا قَدْ علِمْتُمْ، وإنّكُمْ قَدْ أخذْتُمْ فِي هَدْمِهِ، وَبُنْيَانِهِ، عَلَى تَحَاسُدٍ مِنكُمْ، وَإِنِّي أرَى أَنْ تُقَسِّمُوا أرْبَعَةَ أرْبَاعٍ عَلَى مَنَازِلِكُمْ فِي الْآلِ وَالْأَرْحَامِ، ثُمّ تُقَسِّمُوا البيت عَلَى أرْبَعَةِ أقْسَامٍ، وَلَا تَجْعَلُوا أحَدَ جَوَانِبِ الْبَيْتِ كَامِلًا، لِكُلِّ رُبْعٍ، وَلَكِنِ اقْسِمُوهُ نِصْفَيْنِ [أَيْضًا فَإِنَّ] كُلَّ جَانِبٍ مِنْ جَوَانِبِ الْبَيْتِ، فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ فَلْيُعَيِّنَ كُلُّ رُبْعٍ مِنكُمْ نَصِيبَهُ، وَلَا تَجْعَلُنَّ فِي نَفَقَةِ الْبَيْتِ شَيْئًا أَصَبْتُمُوهُ غَصْبًا، وَلَا قَطَعْتُمْ فِيهِ رَحِمًا، وَلَا انْتَهَكْتُمْ فِيهِ ذِمَّةً بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ، فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ فَاقْتَرِعُوا بِفِنَاءِ الْبَيْتِ، وَلَا تَنَازَعُوا وَلَا تَنَافَسُوا، ولْيَصِيرَ كُلُّ رُبْعٍ مِنكُمْ مَوْضِعَ سَهْمِهِ، ثُمّ انْطَلِقُوا بِعُمّالِكُمْ، فَلَعَلَّكُمْ إذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ أَنْ تَخْلُصُوا إِلَيْهَا. فَلَمّا سَمِعُوا قَوْلَ الْمُغِيرَةِ رَضُوا بِهِ، وانْتَهَوْا إِلَيْهِ، وَفَعَلُوا الَّذِي أَمَرَهُمْ بِهِ. فَيَزْعُمُ عُلَمَاءُ أَوَّلِيَّةِ قُرَيْشٍ: أَنْ بَابَ الْكَعْبَةِ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ بِالنِّصْفِ مِنْ جَانِبِهَا الَّذِي يَلِي الْيَمَنَ- صَارَ فِي سَهْمِ بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ. فَلَمَّا انْتَهَى الْبُنْيَانُ إِلَى مَوْضِعِ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ تَنَافَسُوا فِي رَفْعِهِ، وَتَحَاسَدُوا عَلَيْهِ، فَحَكَّمُوا فِيهِ أَوَّلَ رَجُلٍ يَطْلُعُ عَلَيْهِمْ. فَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ- فِيمَا بَلَغَنَا- ذَلِكَ الرَّجُلَ، فَأَعَانُوهُ عَلَى رَفْعِهِ عَلَى إِصْلَاحٍ مِنْهُمْ وَجَمَاعَةٍ. فَيَزْعُمُونَ أَنْ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، وَضَعَهُ وَسْطَ ثَوْبٍ، ثُمّ قَالَ لَهُمْ: خُذُوا بِزَوَايَاهُ وَجَوَانِبِهِ كُلِّهَا، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، هُوَ الَّذِي يَرْفَعُ الْحَجَرَ، فَوَضَعَهُ بِيَدِهِ مَوْضِعَهُ، وَذَلِكَ قَبْلَ مَبْعَثِهِ بِخَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً.

قالَ وزَعم عَبْدُ الله بْنُ عبّاسٍ: أنْ أوّلِيّة قُرَيْشٍ [كَانُوا يُحدِّثُون أنّ رِجالًا مِن قُرَيْشٍ] لمّا اجْتمعُوا لِينْزعُوا الْحِجارَة، وانْتهوْا إلى تأْسِيس إبْراهِيمَ وإسْماعِيلَ [علَيْهِما السّلامُ] - عمَدَ رَجُلٌ مِنهُمْ إلى حَجَرٍ من الأساس الأوُل، فرفعهُ وهُوَ لا يدْري أنّهُ مِن الْأساسِ الْأوُل، وأبْصر القوْمُ بَرْقَةً تحت الحجر كادتْ تلْتمِعُ بَصَرَ الرّجُلِ، ونزَلَ الْحجرُ من يده فوقع في موْضِعِه، وفزِعَ الرّجُلُ والْبنّاءُ، فلمّا ستر عنْهُمُ الْحجرُ ما تحْتهُ عادُوا إلى بُنْيانِهِمْ، وقالُوا: لا

نُحَرِّكُوا هَذَا الْحَجَرَ وَلَا شَيْئًا بِحِذَائِهِ. فَلَمَّا انْتَهَوْا إِلَى أُسِّ الْبَيْتِ الْأَوَّلِ وَجَدُوا فِي حَجَرٍ مِنْهَا- فَلَا أَدْرِي لَعَلَّهُ ذُكِرَ أَنَّهُ فِي أَسْفَلِ الْمَقَامِ- كِتَابًا لَمْ يَدْرُوا مَا هُوَ حَتَّى جَاءَهُمْ حَبْرٌ مِنْ يَهُودِ الْيَمَنِ فَنَظَرَ إِلَى الْكِتَابِ فَحَدَّثَهُمْ: أَنَّهُ قَدْ قَرَأَهُ، فَاسْتَحْلَفُوهُ: لَتُحَدِّثَنَّا بِمَا فِيهِ، وَلَتَصْدُقَنَّا عَنْهُ. فَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ فِيهِ: أَنَا اللهُ ذُو بَكَّةَ، حَرَّمْتُهَا يَوْمَ خلقت السموات وَالْأَرْضَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ، وَيَوْمَ وَضَعْتُ هَذَيْنِ الْجَبَلَيْنِ، وَحَفَفْتُهُمَا بِسَبْعَةِ أَمْلَاكٍ حُنَفَاءَ.

Mûsa b. Ukbe anlatıyor: Ficâr savaşı ile Kâbe'nin inşa edilmesi arasında on beş yıl vardır. Ficâr savaşı denilmesinin sebebi Kureyş ile Kays arasında Ukâz'da ahid ve sözleşme vardı. —Mûsa b. Ukbe'den başka biri: "Haram olan şeyleri helal saymaları ve günah işlemeleri sonucunda aralarında bu savaş çıkmıştı" demiştir— Kureyşlileri Kâbe'yi tamir etmeye yönelten sebep, Kâbe'nin yukarısından gelen sel sularının oraya ulaşmasını engellemek için yaptıkları bendin üzerinden aşarak bendi harab etmiş olmasındandı. Halk sel sularının Kâbe'ye girmesinden endişe etmekteydi. Bu arada Melih denilen bir adam Kâbe'nin kokularını çalmıştı. Böylece Kureyşlilere de bunu vesile ederek Kâbe binasını yenilemek ve kapısını yükselterek diledikleri dışında kimsenin oraya girmemesini istediler. Bunun için de gereken yatırım ve işçileri hazırladılar.

Onu yıkmak üzere oraya vardıklarında, bu işi yapmalarına Allah mani olur diye korkuyorlardı. Kâbe'nin damına çıkıp yıkmaya başlayan ilk adam, Velîd b. el-Muğîre olmuştu. Velîd'in yıkmaya başladığını görünce diğer Kureyşliler peşpeşe gelip Kâbe'yi yıkmaya başladılar ve nihayet bina yerle bir oldu. Bu da hoşlarına gitmişti.

Yeniden inşa etmek istediklerinde, işçilerini oraya getirdiler. İşçilerden hiçbiri bir ayak yeri kadar bile öne geçemedi. Çünkü Kâbe'yi bir yılanın çevrelemiş olduğunu ve kıvrıldığından başının kuyruğunun yanına vardığını söylediler. Fazlasıyla ürkmüşler ve yaptıkları iş yüzünden helake sürüklenmekten korkmuşlardı. Zira Kâbe, onları insanlara karşı koruyan bir güç ve sığınaktı. Onların şerefiydi.

Muğîre b. Abdillah b. Amr b. Mahzûm kalkıp onlara öğüt verdi. Onlar da Muğîre'nin dediği gibi yaptıklarında Kâbe'yi çevrelemiş olan o yılan semaya çekilip gözden kayboldu. O zaman bu işin, yüce Allah tarafından olduğunu anlamışlardı. Bu konuda: "O yılanı bir kuş alıp götürerek, Cıyâd taraflarına

[illegible] diyenler de vardı.

Kâbe, onlarınca yıkıldığında ve inşaat hususunda ihtilafa düştüklerinde Muğîre b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm kalkıp: "Bu işinizle Allah'ın rızasını gözetmiyor musunuz? Siz hazırlıklarınızı yapın ve bekleyin. Eğer Allah size bunu yapmaya imkân verirse istediğiniz olmuş olur ve yapmak istediğinizi yaparsınız. Ancak onu yapmanıza imkân vermezse siz de vazgeçersiniz" dedi. Bunun üzerine kendisine: "O zaman bize bu konudaki görüşünü söyle" dediklerinde şu karşılığı verdi: "Bu Beyt'i yapmak için yapacağınız harcama için ne topladığınızı biliyorsunuz. Bu şekilde birbirinizi kıskanarak onu yıkıp yeniden yapma kararı aldınız. Bana göre siz yapılacak harcamaları evleriniz ve ailelerimiz arasında dörde bölün. Sonra inşa edilecek Beyt'i dörde bölün. Hiçbir köşenin inşasının tamamını bir gruba vermeyin. Yani her köşeyi iki grup ortak olarak inşa etsin. Böyle yaptığınız zaman her grup kendi payına düşeni inşa eder. Beyt'in inşasına yapılacak harcamaya zorla aldığınız bir parayı, akrabalık bağını keserek aldığınız parayı ve zimmet ahdini bozarak aldığınız bir parayı katmayın. Bunu yaptığınız zaman Beyt'in yanında kimin nereyi inşa edeceği hususunda kura çekin. Bu konuda tartışmayın ve birbirinizi kıskanmayın. Her dörtte bir de kendi payına düşen yeri inşa etsin. Bu şekilde işinize bakın. Belki böyle yaparsanız bir sonuç elde edersiniz." Muğîre'yi dinlediklerinde onun dediklerine razı oldular ve aynen dediği gibi yaptılar.

Kureyş kabilesinden âlim yaşlıların şöyle dediği nakledilir: Kâbe'nin kapısında Hacer-i Esved'e kadar olan sağ tarafının inşası Abdimenâf oğullarının payına düştü. İnşa işinde Hacer-i Esved'i yerine koyma hususunda ihtilafa düştüler. Bunun üzerine yanlarına gelecek ilk kişinin kendilerine hakemlik etmesi üzere anlaştılar. Bize bildirilene göre de yanlarına gelen ilk kişi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oldu. Hacer-i Esved'i yerine koymak için aralarındaki ihtilafı gidermek bâbından içlerinden bazı ileri gelenler kendisini hakem tayin etmişti. Yine bize bildirilene göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Hacer-i Esved'i bir yaygının üzerine koymuş ve sonra kendilerine: ***"Yaygının köşelerinden ve kenarlarından tutun"*** buyurmuştur. Onlar yaygıyı kaldırınca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu kendi eliyle yerine koymuştur. Bu da peygamber olmasından on beş yıl önce gerçekleşti.

Abdullah b. Abbâs'ın bildirdiğine göre Kureyş kabilesinin yaşlıları şöyle dedi: "Kureyşliler, Hz. İbrâhîm ile İsmâîl'in koydukları temel taşlarını sökmek

için karar verdiklerinde, onlardan biri, ilk temeldeki taşlardan birini kaldırdı. Ama o taşın ilk temele ait olduğunu bilmiyordu. Taşı kaldırınca, altından bir şimşek çaktı. Neredeyse adamın gözünü kör edecekti. Taş tekrar onun elinden düşerek eski yerine gidip kondu. Bunun üzerine hem taşı kaldıran kişi, hem de oradaki diğer işçiler çok korkmuştu. Kendiliğinden yerine gidip konan taş, o şimşek parıltısını gizledi. İşçiler: «Ne bu taşı, ne de hizasındaki diğer taşları oynatmayın» dediler.

Kâbe'nin ilk temeline ulaştıklarında bir taşın üzerinde —sanırım Makâm'ın en alt tarafında demişti— bir yazı buldular. Okuyamadıkları için ne olduğunu bilemediler. Nihayet Yemenli Yahudi bir haham geldi ve o yazıyı okuyabildiğini söyledi. Bunun üzerine yazıyı doğru okuyacağına dair kendisine yemin ettirdiler. O da (yemin ederek) yazıyı okudu. Onda: «Ben, Mekke'nin sahibi Allah'ım. Gökler, yeri, Güneş'i, Ay'ı, yanındaki iki dağı yarattığım ve yedi melekle çevrelediğim gün orayı korumam altına aldım» yazılıydı."

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ فَارِسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَارِسٍ، قَالَ: حدثنا محمد ابن إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَلًّى، قَالَ: حَدَّثَنِي وُهَيْبٌ، عَنِ ابْنِ خُثَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْأَسْوَدِ بْنِ خَلَفِ بْنِ عَبْدِ يَغُوثَ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُمْ وَجَدُوا كِتَابًا أَسْفَلَ الْمَقَامِ، فَدَعَتْ قُرَيْشٌ رَجُلًا مِنْ حِمْيَرَ فَقَالَ: إِنَّ فِيهِ لَحَرْفًا لَوْ أُحَدِّثُكُمُوهُ لَقَتَلْتُمُونِي. فَظَنَنَّا أَنَّ فِيهِ ذِكْرَ مُحَمَّدٍ فَكَتَمْنَاهُ.

Muhammed b. el-Esved b. Halef b. Abdiyağûs'un bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Makâm'ın en alt tarafında bir yazı buldular. Kureyş (yazıyı okutmak için), Himyer'den bir adam çağırdı. Bu adam: "Eğer bu yazıyı okuyacak olursam beni öldürürsünüz" dedi. Biz de yazıda Muhammed'in zikredildiğini sandık ve bunu gizli tuttuk.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ. فَذَكَرَ قِصَّةَ بُنْيَانِ الْكَعْبَةِ فِي عَهْدِ قُرَيْشٍ بِمَعْنَى مَا رَوَيْنَا عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ. إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: وَيَنْحَلُونَ هَذَا الْكَلَامَ الْوَلِيدِ بن الْمُغِيرَةِ، وَقِيلَ: أَبُو وُهَيْبِ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَائِذٍ.

---

[1] Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* (1/1/445)

وقال في دُخُولِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فلمّا رأوْهُ قالُوا: هَذا الأمينُ، قدْ رَضِينا بما قضى بَيْنَنا. وكانَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يُسمَّى في الجاهِليّةِ: الأمينَ قبلَ أنْ يُوحى إليه. وزعمَ أنّ ذلكَ بعْدَ الفِجارِ بِخمْسَ عشْرةَ سنةً، ورَسُولُ اللهِ، ﷺ، إذْ ذاكَ ابْنُ خمْسٍ وثلاثِينَ سنةً.

كذا قَالَ ابْنُ إسْحَاقَ، وَخَالَفَهُ غَيْرُهُ: زَعَمُوا أنَّ النَّبِيَّ، ﷺ، كانَ إذْ ذاكَ ابن خمس وعشرين سنة، وَذَلِكَ قَبْلَ الْبَعْثِ بِخَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً.

Muhammed b. İshâk b. Yesâr, Kâbe'nin, Kureyşliler tarafında inşa edilmesini Mûsa b. Ukbe'den gelen rivayet yönünde zikretti. Ancak rivayetinde şöyle demiştir: "İnsanlar bu sözün, Velîd b. el-Muğire'ye ait olduğunu söylemiştir. Ancak: «Bu sözler Ebu Vehb b. Amr b. Âiz'e aittir» denilmiştir."

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) çıkıp gelmesi konusunda ise şöyle demiştir: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördükleri zaman: «Bu el-Emin'dir. Aramızda vereceği hükme razı olduk» dediler." Bu olayın Ficâr savaşından on beş yıl sonra olduğunu da eklemiştir. Buna göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) o zaman otuz beş yaşında idi.

İbn İshâk böyle demiştir. Bir başkası da ona muhalefet ederek: "Söylenene göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) o zaman yirmi beş yaşında idi. Yani peygamber olarak gönderilmesinden on beş yıl önce idi" demiştir.

أخبرَنا أبُو الحُسَيْنِ بْنُ الفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قالَ: حَدَّثَنا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيانَ، قَالَ: حدَّثني سَلَمَةُ، قالَ: حَدَّثني عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قالَ: قالَ ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: مُجَاهِدٌ: بُنِيَ البَيْتُ قَبْلَ مَبْعَثِ النَّبِيِّ، ﷺ، بِخَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً.

قُلْتُ: وَكَذَا رُوِيَ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ وَمُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ وغيرهما.

Mücâhid der ki: "Kâbe, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmesinden on beş yıl önce inşa edildi."

Urve b. ez-Zübeyr, Muhammed b. Cübeyr b. Mut'ım ve başkası kanalıyla da bu şekilde aktarılmıştır.

أخبرنا أبو الحُسَيْنِ بْنُ الفضلِ القطّانُ، قال: أخبرنا القاضي أبو بكرٍ: أحمدُ بْنُ كاملٍ، قال: حدثنا أبو إسْماعيل: مُحمّدُ بْنُ إسْماعيل السُّلميُّ، قال: حدثنا أبو ثابتٍ، قالَ: حدثنا الدّراورْديُّ، عنْ هشام بْنِ عُرْوة،

عن أبيه، عن عائشة: أنَّ الْمَقَامَ كَانَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وزمانِ أبي بكرٍ مُلْتصِقًا بالبيت، ثُمَّ أخَّرَهُ عُمَرُ بن الخطاب .

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ebû Bekr zamanında Makâm, Kâbe'ye yapışık idi. Daha sonra Ömer b. el-Hattâb onu geri çekti."

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرني طاهر بن أحمد بن عبد الله البيهقي، ابن أخت الفضل بن محمد، قَالَ: حدثنا عبدان بن عبد الحليم، قَالَ: حدثنا الزبير بن بكار، قال: حدثنا إبراهيم بن محمد بن عبد العزيز الزهري، عن أبيه، عن ابن شهاب، عن عبيد الله بن عبد الله، عن ابن عباس: أنَّ جبريل أرى إبراهيم، عليهما السّلام، موضع أنْصَابِ الْحَرَمِ، فَنَصَبَهَا، ثُمَّ جدّدها إسماعيل، ثُمَّ جَدَّدَهَا قُصَيُّ بْنُ كِلَابٍ، ثُمَّ جَدَّدَهَا رَسُولُ الله، ﷺ.

قَالَ الزُّهْرِيُّ: قَالَ عُبَيْدُ اللهِ: فَلَمَّا وَلِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بَعَثَ أَرْبَعَةً مِنْ قُرَيْشٍ فَنَصَبُوا أنصاب الحرم [بموضع أنصاب الْحَرَمِ] : مَخْرَمَةَ بْنَ نَوْفَلٍ ابن أُهَيْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهْرَةَ، وَأَزْهَرَ بْنَ عَبْدِ عَوْفٍ، وَسَعِيدَ بْنَ يَرْبُوعٍ، وَحُوَيْطِبَ بنَ عَبْدِ الْعُزَّى.

İbn Abbâs bildiriyor: "Cibrîl, Hz. İbrâhîm'e temellerin yerini gösterdi ve onu o temeller üzerine inşa etti. Sonra İsmâîl onu yeniden inşa etti. Sonra Kusayy b. Kilâb onu yeniden yaptı. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu yeniden inşa etti."

Zühri'nin bildirdiğine göre Ubeydullah şöyle demiştir: "Ömer b. el-Hattâb halife olduğu zaman Kureyş'ten dört kişiyi gönderdi ve Kâbe'nin direklerini şimdiki olduğu yere diktiler. Bunlar Mahreme b. Nevfel b. Uheyb b. Abdımenâf b. Zühre, Ezher b. Abdi Avf, Saîd b. Yerbû' ve Huvaytib b. Abdiluzza'dır."

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قَالَ: حَدَّثَنَا أبو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يعقوب، قَالَ: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حَدَّثَنَا يونس بن بكير، عن ابن إسحاق، قَالَ: حدثني عبد الله بن أبي بكر بن حزم، عن عمرة بنت عبد الرحمن بن أسعد بن زرارة، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ، ﷺ: أَنَّهَا قَالَتْ: مَا زِلْنَا نَسْمَعُ أَنْ إسافًا وَنائِلَةَ رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ مِنْ جُرْهُمٍ، زَنَيَا فِي الْكَعْبَةِ، فَمُسِخَا حَجَرَيْنِ .

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe der ki: Sürekli olarak Cürhüm kabilesinden İsâf ve Nâile adındaki erkekle kadının Kâbe'de zina ettiklerini ve

onların iki taşa döndürüldüklerini işitirdik."[1]

بَابُ مَا كَانَ يَشْتَغِلُ رَسُولُ اللهِ ﷺ، بِهِ قَبْلَ أَنْ يَتَزَوَّجَ خَدِيجَةَ لِمَعَاشِهِ، وَمَا ظَهَرَ فِي ذَلِكَ مِنْ آيَاتِهِ، حَتَّى رَغِبَتْ خَدِيجَةُ فِي نِكَاحِهِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice ile Evlenmeden Önce Maişeti İçin Çalışması ve Kendisinde Zuhur Eden Bazı Şeylerden Sonra Hz. Hatice'nin Kendisiyle Evlenmek İstemesi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقُرَشِيُّ، عَنْ جَدِّهِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: مَا بَعَثَ اللهُ، عَزَّ وَجَلَّ، نَبِيًّا إِلَّا رَاعِيَ غَنَمٍ. فَقَالَ لَهُ أَصْحَابُهُ: وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: وَأَنَا رَعَيْتُهَا لِأَهْلِ مَكَّةَ بِالْقَرَارِيطِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمَكِّيِّ، عَنْ عمرو ابن يَحْيَى.

Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'ın gönderdiği her peygamber mutlaka koyun gütmüştür"* buyurdu. Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Sen de mi (güttün)?" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben de Mekkelilerin koyunlarını Karârît denilen yerde güderdim"* buyurdu.

Buhârî, *Sahîh*'de Ahmed b. Muhammed el-Mekkî kanalıyla Amr b. Yahya'dan rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ: أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْعَنْزِيُّ، بِمَكَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ سَهْلٍ التُّسْتَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ بَدْرٍ، عن أبي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رسول الله، ﷺ: «آجَرْتُ نَفْسِي مِنْ خَدِيجَةَ سَفْرَتَيْنِ بِقَلُوصٍ» .

---

[1] Ezrakî, *Ahbâru Mekke* (1/44).

[2] Buhârî (2/37).

Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ***"(Evlenmeden önce) iki defa Hatice'ye bir genç deve karşılığında kendimi kiraya verdim (yani onun işinde ücretle çalıştım)"*** buyurmuştur.

أَخبرنا أبو عبد الله الْحافظ، قال: حدثنا أبو الْعبّاس: مُحمّدُ بْنُ يعْقوب، قال: حدثنا أحْمدُ بْنُ عبْد الْجبّار، قال: حدثنا يُونُسُ بن بكير، عن ابن إسْحاق، قال: وَكَانَتْ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ امْرَأَةً تَاجِرَةً، ذَاتَ شَرَفٍ وَمَالٍ، تَسْتَأْجِرُ الرِّجَالَ فِي مَالِهَا، وَتُضَارِبُهُمْ إِيَّاهُ بِشَيْءٍ تَجْعَلُ لَهُمْ مِنْهُ. وَكَانَتْ قُرَيْشٌ قَوْمًا تُجَّارًا، فَلَمَّا بَلَغَهَا عَنْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، مَا بَلَغَهَا مِنْ صِدْقِ حَدِيثِهِ، وَعِظَمِ أَمَانَتِهِ، وَكَرَمِ أَخْلَاقِهِ- بَعَثَتْ إِلَيْهِ، فعرضت أَنْ يَخْرُجَ فِي مَالِهَا تَاجِرًا إِلَى الشَّامِ، وَتُعْطِيهِ أَفْضَلَ مَا كَانَتْ تُعْطِي غَيْرَهُ مِنَ التُّجَّارِ، مَعَ غُلَامٍ لَهَا يُقَالُ لَهُ: مَيْسَرَةُ. فَقَبِلَهُ مِنْهَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَخَرَجَ فِي مَالِهَا ذَلِكَ، وَمَعَهُ غُلَامُهَا مَيْسَرَةُ، حَتَّى قَدِمَ الشَّامَ، فَنَزَلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فِي ظِلِّ شَجَرَةٍ، قَرِيبٍ مِنْ صَوْمَعَةِ رَاهِبٍ مِنَ الرُّهْبَانِ، فَاطَّلَعَ الرَّاهِبُ إِلَى مَيْسَرَةَ، فَقَالَ: مَنْ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي نَزَلَ تَحْتَ هَذِهِ الشَّجَرَةِ؟ فَقَالَ لَهُ مَيْسَرَةُ: هَذَا رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ أَهْلِ الْحَرَمِ. فَقَالَ لَهُ الرَّاهِبُ: مَا نَزَلَ تَحْتَ هَذِهِ الشَّجَرَةِ قَطُّ إِلَّا نَبِيٌّ. ثُمَّ بَاعَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، سِلْعَتَهُ الَّتِي خَرَجَ بِهَا، فَاشْتَرَى مَا أَرَادَ أَنْ يَشْتَرِيَ، ثُمَّ أَقْبَلَ قَافِلًا إِلَى مَكَّةَ وَمَعَهُ مَيْسَرَةُ، فَكَانَ مَيْسَرَةُ- فِيمَا يَزْعُمُونَ- إِذَا كَانَتِ الْهَاجِرَةُ وَاشْتَدَّ الْحَرُّ يَرَى مَلَكَيْنِ يُظِلَّانِهِ مِنَ الشَّمْسِ وَهُوَ يَسِيرُ عَلَى بَعِيرِهِ. فَلَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ عَلَى خَدِيجَةَ بمالها باعت مَا جَاءَ بِهِ، فَأَضْعَفَ أَوْ قَرِيبًا.

وَحَدَّثَهَا مَيْسَرَةُ عَنْ قَوْلِ الرَّاهِبِ، وَعَمَّا كَانَ يَرَى مِنْ إِظْلَالِ الْمَلَكَيْنِ إِيَّاهُ.

وَكَانَتْ خَدِيجَةُ امْرَأَةً حَازِمَةً شَرِيفَةً لَبِيبَةً، مَعَ مَا أَرَادَ اللهُ، ﷻ بِهَا مِنْ كَرَامَتِهِ. فَلَمَّا أَخْبَرَهَا مَيْسَرَةُ عَمَّا أَخْبَرَهَا بِهِ، بَعَثَتْ إِلَى رسول الله، ﷺ، فَقَالَتْ لَهُ فِيمَا يَزْعُمُونَ: يَا ابْنَ عَمِّ، إِنِّي قَدْ رَغِبْتُ فِيكَ، لِقَرَابَتِكَ مِنِّي، وَشَرَفِكَ فِي قَوْمِكَ، وَوَسِطَتِكَ فِيهِمْ، وَأَمَانَتِكَ عِنْدَهُمْ، وَحُسْنِ خُلُقِكَ، وَصِدْقِ حَدِيثِكَ. ثُمَّ عَرَضَتْ عَلَيْهِ نَفْسَهَا. وَكَانَتْ خَدِيجَةُ يَوْمَئِذٍ أَوْسَطَ قُرَيْشٍ نَسَبًا، وَأَعْظَمَهُمْ شَرَفًا، وَأَكْثَرَهُمْ مَالًا، وَكُلُّ قومها قَدْ كَانَ حَرِيصًا عَلَى ذَلِكَ مِنْهَا لَوْ يَقْدِرُ عَلَى ذَلِكَ.

وَهِيَ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدِ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى بن قصي بن كلاب.

İbn İshâk der ki: Hatice binti Huveylid, şerefli ve mal sahibi tüccar bir kadın idi. Malıyla adamlar kiralar ve ticaret sonucu elde edilen kazancın bir kısmını onlara verirdi. Kureyş tüccar bir kavimdi. Hz. Hatice, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) doğru sözlü, güvenilir ve güzel ahlâklı biri olması hakkında haberler alınca kendisine haber gönderdi. (Geldiğinde) ticaret için mallarını Şam'a götürmesini teklif etti ve bunun karşılığında diğer tüccarların verdiğinden daha fazla ücret vereceğini bildirdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice'nin, Meysere adındaki bir kölesi ile birlikte gidecekti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu teklifi kabul etti ve Hz. Hatice'nin kölesi Meysere ile birlikte malıyla yola çıktı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Şam'a geldiğinde rahiplerden bir rahibin manastırına yakın olan bir ağacın gölgesinde konakladı. Rahip Meysere'ye bakarak kendisine: "Bu ağacın altında konaklayan adam kimdir?" diye sordu. Meysere: "Bu harem ahalisinden Kureyşli bir kişidir" karşılığını verdi. Bunun üzerine rahip: "Bu ağacın altına şimdiye kadar peygamberden başka kimse inmemiştir" dedi.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) getirdiği ticaret mallarını sattı ve (Mekke'ye götürülmek üzere) satın alınmak istenen mallar da oradan satın aldı. Sonra Meysere ile birlikte Mekke'ye doğru yola çıktı. Söylenene göre öğle sıcaklarında Meysere iki meleğin devesi üzerinde yolculuk eden Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde gölgelik yaptığını görüyordu. Mekke'ye yetişip malıyla Hz. Hatice'nin yanına geldiğinde, Hz. Hatice getirilen malı yaklaşık olarak iki katına kazançla sattı. Meysere, Hz. Hatice'ye rahibin dediklerini ve yolda gelirken iki meleğin Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerine gölge yapmasını da anlattı.

Hz. Hatice, Allah'ın kendisine ikramda bulunmasıyla basiretli, şerefli ve akıllı bir kadın idi. Meysere kendisine bu haberleri verince, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelmesi için birini gönderdi. (Gelince de): "Ey amcam oğlu! Sen, benim akrabam olduğun, kavmin içinde şerefli, güvenilir kimse, güzel huylu, doğru sözlü bulunduğun için seninle evlenmeyi arzu ediyorum" dedi ve kendisine evlilik teklifinde bulundu. O zaman Hz. Hatice, Kureyş'in en soylu, en şerefli ve en zengini idi. Kavminden birçok kimse de onunla evlenmek istemişti.

Kendisi Hatice binti Huveylid b. Esed b. Abdiluzza b. Kusay b. Kılâb'dır

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَزَوُّجِ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِخَدِيجَةَ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice İle Evlenmesi

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، ببغداد، قال: أخبرنا عبدُ الله بن جعفر بن درستويه، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدَّثنا أصبغ بن فرج، قال: أخبرنا ابن وهب، عن يونس، عن ابن شهاب، قَالَ: لَمَّا اسْتَوَى رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَبَلَغَ أَشُدَّهُ، وَلَيْسَ لَهُ كَثِيرُ مَالٍ- اسْتَأْجَرَتْهُ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ إِلَى سُوقِ حُبَاشَةَ فَلَمَّا رَجَعَ تَزَوَّجَ خَدِيجَةَ. فَلَبِثَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مَعَ خَدِيجَةَ حَتَّى وَلَدَتْ لَهُ بَعْضَ بَنِيهِ. وكان لَهُ مِنْهَا: الْقَاسِمُ. وَقَدْ زَعَمَ بَعْضُ أَهْلِ الْعِلْمِ: أَنَّهَا وَلَدَتْ لَهُ غُلَامًا آخَرَ يُسَمَّى الطَّاهِرُ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَا نَعْلَمُهَا وَلَدَتْ لَهُ غُلَامًا إِلَّا الْقَاسِمَ. وَوَلَدَتْ لَهُ بَنَاتِهِ أَرْبَعًا: فَاطِمَةَ، وَرُقَيَّةَ، وَأُمَّ كُلْثُومٍ، وَزَيْنَبَ . فَطَفِقَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، بَعْدَ مَا وَلَدَتْ لَهُ بَعْضَ بَنِيهِ، يُحَبَّبُ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ.

İbn Şihâb der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) büyüyüp gençleştiğinde yanında fazla malı yoktu. Hatice binti Huveylid kendisini ücret karşılığında kiralayarak (Tihâme bölgesinde olan) Hubâşe çarşısına gönderdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) geri döndüğünde de Hz. Hatice ile evlendi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onunla uzun bir süre yaşadı ve Hz. Hatice'nin kendisinden bazı çocukları oldu. Ondan Kâsım'ı doğurmuştu. Bazı âlimler: "Kendisinden Tâhir adında bir çocuğu daha olmuştu" derken, bazıları da: "Hz. Hatice'nin Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) erkek çocuk olarak Kâsım dışında birini doğurduğunu bilmiyoruz" demişlerdir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice'den dört kız çocuğu olmuştu. Bunlar Fâtıma, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb'dır.[2] Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hatice'den çocukları olduktan sonra artık kendisine (ibadet ve) yalnızlık sevdirilmeye başlandı.

وأخبرنا أبو الحسين القطَّانُ، قَالَ: أخبرنا عَبْدُ اللهِ بن جعفر، قَالَ: حَدَّثنا يعقوبُ بنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حدثني الحجّاج بن أبي منيع، قال: حدثنا جدّي، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَوَّلُ امْرَأَةٍ تَزَوَّجَهَا رَسُولُ اللهِ،

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/202-204).

[2] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/206).

﵂: خديجة بنت خويلد بن أسد بن عبد العزّى بن قصيّ. تزوّجها في الجاهليّة، وأنكحه إيّاها أبوها خويلدُ بنُ أسدٍ. فولدتْ لرسول الله، ﷺ: القاسم، به كان يُكنى، والطّاهر، وزينب، ورقيّة، وأمّ كُلثوم، وفاطمة. ﵀.

Zuhrî der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) evlendiği ilk kadın, Hatice binti Huveylid b. Esed b. Abdiluzza b. Kusay'dır. Onunla Cahiliye dönemimde evlenmişti ve Hz. Hatice'yi kendisine babası Huveylid b. Esed nikâhlamıştı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice'den Kâsım ki onun adıyla künyelenirdi, Tâhir, Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma adındaki çocukları olmuştur."

وأخبرنا أبو عبدِ اللهِ الحافظُ، قالَ: حدّثنا أبو العبّاسِ: محمّدُ بنُ يعقوب، قالَ: حدّثنا أحمدُ بنُ عبدِ الجبّارِ، قالَ: حدّثنا يونسُ بن بكيرٍ، عَنِ ابنِ إسْحاقَ، قالَ: فتزوّجها رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فولَدَتْ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَنزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ وَلَدَهُ كُلَّهُمْ: زَيْنَبَ، وَأُمَّ كُلْثُوم، وَرُقَيَّةَ، وَفاطِمَةَ، وَالْقَاسِمَ، وَالطَّاهِرَ، وَالطَّيِّبَ، فَأَمَّا الْقَاسِمُ، وَالطَّاهِرُ، وَالطَّيِّبُ، فَهَلَكُوا قَبْلَ الْإِسْلَامِ. وبِالْقَاسِمِ كَانَ يُكْنَى. وَأَمَّا بَنَاتُهُ فَأَدْرَكْنَ الْإِسْلَامَ، وَهَاجَرْنَ مَعَهُ، وَاتَّبَعْنَهُ وَآمَنَّ بِهِ. كَذَا قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ .

İbn İshâk der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice ile evlenmiş ve bütün çocukları yani Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Rukiyye, Fâtıma, Kâsım, Tâhir ve Tayyib kendisine vahiy inmeden önce doğmuştu. Kâsım, Tâhir ve Tayyib İslam'dan önce vefat etmişlerdir. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâsım ile (Ebu'l-Kâsım diye) künyelenmiştir. Kızları ise İslam dönemine yetişmiştir. Kendisiyle hicret etmiş ve kendisine uyarak iman etmişlerdir."

وأخبرنا أبو عبد اللهِ، قَالَ: حَدّثنا أبو العبّاسِ، قَالَ: حدّثنا أحمدُ، قَالَ: حدّثنا يونسُ، عنْ أبي عبد الله الجُعفيّ، عنْ جابرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: كَانَ الْقَاسِمُ بْنُ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، قَدْ بلَغَ أَنْ يَرْكَبَ الدَّابَّةَ، وَيَسِيرَ عَلَى النَّجِيبِ، فَلَمَّا قَبَضَهُ اللهُ، ﷻ، قَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ: لَقَدْ أَصْبَحَ مُحَمَّدٌ أَبْتَرَ مِنِ ابنِه. فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ عَلَى نبيه [ﷺ] ﴿إنّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ عوضا يا محمد بن مُصيبتك بِالْقَاسِمِ فصلِّ لِرَبِّكَ وانحرْ، إنّ شانئك هُوَ الأَبْترُ .

كذا رُوي بهذا الإسْنادِ، وهُوَ ضعيفٌ. [والمشهورُ أنَّ الآيةَ نزلتْ في أبيه] .

Muhammed b. Ali der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) oğlu Kâsım bineğe binebilecek, deve üzerinde yolculuk yapabilecek bir yaşa gelmişti. Ancak bu

yaştayken Yüce Allah onun ruhunu alınca, Amr b. el-Âs. "Muhammed'ın, oğlunu kaybetmesiyle soyu da kesildi" dedi. Bunun üzerine Yüce Allah: **"Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik. Öyleyse Rabbine namaz kıl ve nahret. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana kin besleyendir"**[1] âyetlerini indirdi ve Kâsım'ın acısına karşılık Kevser'i kendisine verdiğini bildirdi.

Rivayet bu isnâdla bu şekilde zikredilmiştir; ancak zayıftır. Zira meşhur olan bunun Âs b. Vâil hakkında nazil olduğudur ve şöyledir:

وَذلِكَ فِيمَا أَخبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا آدَمُ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَرْقَاءُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَرُ﴾. قَالَ: نَزَلَتْ فِي الْعَاصِ بْنِ وَائِلٍ، وَذَلِكَ أَنَّهُ قَالَ: إِنِّي شَانِئٌ مُحَمَّدٍ. فَقَالَ اللهُ ﷻ : مَنْ شَنَأَهُ مِنَ النَّاسِ كُلِّهِمْ فَهُوَ الأَبْتَرُ.

Mücâhid: **"Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana kin besleyendir"**[2] âyetini açıklarken şöyle demiştir: "Bu âyet: «Muhammed'e kin besliyorum!» diyen Âs b. Vâil hakkında nazil oldu ve asıl ebter (soyu kesik) olanın insanlar arasında Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) kin besleyenlerin olduğu ifade edildi."[3]

أَخبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُثْمَانَ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: وَلَدَتْ خَدِيجَةُ لِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، غُلَامَيْنِ، وَأَرْبَعَ نِسْوَةٍ. الْقَاسِمَ، وَعَبْدَ اللهِ، وَفَاطِمَةَ، وَأُمَّ كُلْثُومٍ، وَزَيْنَبَ، وَرُقَيَّةَ.

İbn Abbâs der ki: "Hz. Hatice'nin Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) iki erkek, dört te kız çocuğu oldu. Bunlar, Kâsım, Abdullah, Fâtıma, Ümmü Gülsüm, Zeyneb ve Rukiyye'dir."

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: قَرَأْتُ بِخَطِّ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي خَيْثَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الزُّبَيْرِيُّ، قَالَ: أَكْبَرُ وَلَدِ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، الْقَاسِمُ، ثُمَّ زَيْنَبُ، ثُمَّ عَبْدُ اللهِ، ثُمَّ أُمُّ

---

[1] Kevser Sur. 1-3

[2] Kevser Sur. 3

[3] Taberi, *Tefsir* (30/212).

كُلْثُوم، ثُمَّ فَاطِمَةُ، ثُمَّ رُقَيَّةُ. قَالَ مُصْعَبٌ: هُمْ هَكَذَا: الْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ، ثم مَاتَ الْقَاسِمُ، وَهُوَ أَوَّلُ مَيِّتٍ مِنْ وَلَدِهِ، مَاتَ بِمَكَّةَ، ثُمَّ مَاتَ عَبْدُ اللهِ، ثُمَّ بَلَغَتْ خَدِيجَةُ خَمْسًا وَسِتِّينَ سَنَةً، وَيُقَالُ خَمْسِينَ سَنَةً. وَهُوَ أَصَحُّ .

Ebû Abdillah der ki: Ebû Bekr b. Hayseme'nin bir yazısında Mus'ab b. Abdillah ez-Zübeyrî'nin kendisine şöyle anlattığını okudum: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) en büyük çocuğu Kâsım'dır. Sonra Zeyneb, sonra Abdullah sonra Ümmü Gülsüm sonra Fâtıma ve sonra Rukiyye'dir. Büyükten küçüğe sıralama bu şekildedir. Çocuklarından ölen ilk kişi de Mekke'de vefat eden Kâsım oldu. Sonra da Abdullah vefat etti. Sonra Hz. Hatice altmış beş yaşına geldi (ve vefat etti). Elli yaşına geldi (ve vefat etti)" diyenler de vardır ve bu daha doğrudur.

وَرُوِّينَا عَنْ جَعْفَرٍ الْهَاشِمِيِّ أَنَّ فَاطِمَةَ، ، وُلِدَتْ سَنَةَ إِحْدَى وَأَرْبَعِينَ مِنْ مَوْلِدِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ.

Câfer el-Hâşimî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kırk bir yaşında iken Hz. Fâtıma doğmuştur.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عمر ابن أَبِي بَكْرٍ الْمَوْصِلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ ابن يَاسِرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مِقْسَمٍ: أَبِي الْقَاسِمِ، مَوْلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ: أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْحَارِثِ حَدَّثَهُ أَنَّ عَمَّارَ بْنَ يَاسِرٍ كَانَ إِذَا سَمِعَ مَا يَتَحَدَّثُ بِهِ النَّاسُ عَنْ تَزْوِيجِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، خَدِيجَةَ، وَمَا يُكْثِرُونَ فِيهِ، يَقُولُ: أَنَا أَعْلَمُ النَّاسِ بِتَزْوِيجِهِ إِيَّاهَا. إِنِّي كُنْتُ لَهُ تِرْبًا، وَكُنْتُ لَهُ إِلْفًا وَخِدْنًا، وَإِنِّي خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، ذَاتَ يَوْمٍ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْحَزْوَرَةِ أَجَزْنَا عَلَى أُخْتِ خَدِيجَةَ، وَهِيَ جَالِسَةٌ عَلَى أُدُمٍ تَبِيعُهَا، فَنَادَتْنِي، فَانْصَرَفْتُ إِلَيْهَا، وَوَقَفَ لِي رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَقَالَتْ: أَمَا لِصَاحِبِكَ هَذَا مِنْ حَاجَةٍ فِي تَزْوِيجِ خَدِيجَةَ؟ قَالَ عَمَّارٌ: فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: بَلَى، لَعَمْرِي، فَذَكَرْتُ لَهَا قَوْلَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَقَالَتِ: اغْدُوا عَلَيْنَا إِذَا أَصْبَحْنَا. فَغَدَوْنَا عَلَيْهِمْ. قَالَ: فَوَجَدْنَاهُمْ قَدْ ذَبَحُوا بَقَرَةً، وَأَلْبَسُوا أَبَا خَدِيجَةَ حُلَّةً، وَصُفِّرَتْ لِحْيَتُهُ، وَكَلَّمْتُ أَخَاهَا، فَكَلَّمَ أَبَاهُ وَقَدْ سُقِيَ خَمْرًا، فَذَكَرَ لَهُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، وَمَكَانَهُ، وَسَأَلَهُ أَنْ يزوجه. فَزَوَّجَهُ خَدِيجَةَ،

وصنعوا من البقرة طعامًا، فأكلنا منه، ونام أبوها ثم استيقظ صاحيا، فقال: ما هذه الحلة، وهذه العبيعة، وهذا الطعام؟ فقالت له ابنته التي كانت كلمت عمارًا: هذه حلة كساها محمد بن عبد الله ختنك، وبقرة أهداها لك، فذبحناها حين زوجته خديجة. فأنكر أن يكون زوجه، وخرج يصيح حتى جاء الحجر، وخرجت بنو هاشم برسول الله، ﷺ، حتى جاءوه، فكلموه، فقال: أين صاحبكم الذي تزعمون أني زوجته؟ فبرز له رسول الله، ﷺ، فلما نظر إليه، قال: إن كنت زوجته فسبيل ذاك، وإن لم أكن فعلت فقد زوجته. قال الموصلي: والمجتمع أن عمها عمرو بن أسد الذي زوجها .

Abdullah b. el-Hâris bildiriyor: Ammâr b. Yâsir, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice ile evlenmesi konusunda halkın çok konuştuğunu işittiğinde şöyle derdi: "Ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice ile evlenmesini en iyi bileninizim. Çünkü ben, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yaşıtı, dostu ve arkadaşıydım. Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte çıktık ve Hazvere denilen yere (Mekke çarşına) geldik. Hz. Hatice'nin kardeşinin hizasına geldiğimizde beni yanına çağırdı. O, kendine ait bir deve derisi üzerinde oturmaktaydı. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yerinde kaldı ve ben yanına gittim. Bana: «Bu arkadaşın Hatice ile evlenmek istemez mi?» dedi. Bunun üzerine ben geri dönüp bunu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bildirdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *«Ömrüme yemin olsun isterim»* buyurunca, bu sefer Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu sözlerini gidip Hz. Hatice'nin kız kardeşine bildirdim. O da: «O zaman yarın sabah bize gelin» dedi.

Biz de ertesi gün yanlarına gittiğimizde bir sığır kesmişler, Hz. Hatice'nin babasına bir kaftan giydirmişler ve sakalını sarıya boyamışlardı. Ben, durumu Hz. Hatice'nin kardeşine anlattım. O da babasına anlattı, ama babası, o anda sarhoştu. Ona, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sosyal mevkiini anlattı ve onun kızına talib olduğunu söyledi. O da Hz. Hatice'yi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile evlendirdi. Bunun üzerine kesilen sığır ile yemek yapıldı ve biz de ondan yedik. Hz. Hatice'nin babası uyudu. Sonra uyandığında kendine gelmişti ki: "Bu kaftan, bu şıra, bu yiyecek nedir?" dedi. Benimle konuşan kızı: "Bu kaftan damadının Muhammed b. Abdillah'ın sana giydirdiği kaftandır. Sığırı da sana hediye olarak verdi. Biz de onu kızın Hatice'yi kendisi ile evlendirdiğin zaman kestik ve onunla yemek yaptık" dedi. Babası bunu kabullenemedi ve bağıra çağıra Hicr'e geldi. Hâşim oğulları Resûlullah (sallallahu

(sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte çıkıp yanına geldi ve onunla konuştular. O: «Kendisiyle kızımı evlendirdiğimi söylediğiniz kişi nerededir?» deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) karşısına çıktı. Bunun üzerine Hatice'nin babası kendisine baktı ve «Eğer Hatice'yi sana eş olarak verdiysem vermişimdir, vermediysem de şimdi veriyorum» dedi."

el-Mavsılî der ki: "Hz. Hatice'yi, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile evlendiren kişi Hz. Hatice'nin amcası Amr b. Esed'dir."[1]

قَالَ وَفِيمَا أَخْبَرَنَا بِهِ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، رَحِمَهُ اللهُ: أَنَّ النَّبِيَّ، ﷺ، زَوَّجَ بِهَا وَهُوَ ابن خمس وعشرين سَنَةً، قَبْلَ أَنْ يَبْعَثَهُ اللهُ نَبِيًّا بِخَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً.

Ebû Abdillah b. el-Hâfız der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmeden on beş yıl önce yirmi beş yaşında iken Hz. Hatice ile evlendi."

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ [قَالَ] حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: وَفِيمَا كَتَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُنْذِرِ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُؤَمَّلِيُّ : عُمَرُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي غَيْرُ وَاحِدٍ: أَنَّ عَمْرَو بْنَ أَسَدٍ زَوَّجَ خَدِيجَةَ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، تَزَوَّجَهَا رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ ابْنُ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ سَنَةً، وَقُرَيْشٌ تَبْنِي الْكَعْبَةَ.

Ömer b. Ebî Bekr der ki: "Birden fazla kişinin bana bildirdiğine göre Hz. Hatice'yi, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile evlendiren kişi Amr b. Esed'dir. O zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yirmi beş yaşında idi ve Kureyşliler Kâbe'yi inşa etmekteydi."

وأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْغَزِّيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي عَمَّارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ أَبَا خَدِيجَةَ زَوَّجَ النَّبِيَّ، ﷺ، وَهُوَ- أَظُنُّهُ قَالَ: - سكران .

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Hatice'nin babası sarhoş iken Hz. Hatice'yi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile evlendirmiştir."[2]

---

[1] Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid* (9/220, 221)

[2] Ahmed, *Musned* (1/312) Bakın: Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid* (9/220)

بَابُ مَا جَاءَ فِي إِخْبَارِ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ قَبْلَ أَنْ يَبْعَثَ اللهُ النَّبِيَّ ﷺ رَسُولًا، بِمَا يَجِدُونَهُ عِنْدَهُمْ فِي كُتُبِهِمْ مِنْ خُرُوجِهِ، وَصِدْقِهِ فِي رِسَالَتِهِ، واسْتِفْتَاحِهِمْ بِهِ عَلَى أَهْلِ الشِّرْكِ

Yüce Allah, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) Peygamber Olarak Göndermeden Önce Hahamların ve Rahiplerin Kitaplarında Gönderilecek Peygamber Hakkında Buldukları Vasıflara Dayanarak Bunun Kendisi Olduğunu Haber Vermeleri, Peygamberliğini Tasdik Etmeleri ve Müşriklere Karşı Fetihler Gerçekleştireceğini Tasdik Etmeleri

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قالَ: حدثنا أبو العبّاسِ: مُحمَّدُ بْنُ يعقوب، قال: حدثنا أحمدُ بْنُ عبد الجبّار، قالَ: حدثنا يونسُ بن بكير، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: وَكَانَتِ الْأَحْبَارُ وَالرُّهْبَانُ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابَيْنِ، هُمْ أَعْلَمُ بِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، قَبْلَ مَبْعَثِهِ، وَبِزَمَانِهِ الَّذِي يُتَرَقَّبُ فِيهِ- مِنَ الْعَرَبِ، لِمَا يَجِدُونَهُ فِي كُتُبِهِمْ مِنْ صِفَتِهِ، وَمَا أُثْبِتَ فِيمَا عِنْدَهُمْ مِنِ اسْمِهِ، وَبِمَا أُخِذَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْمِيثَاقِ لَهُ، فِي عَهْدِ أَنْبِيَائِهِمْ وَكُتُبِهِمْ، فِي اتِّبَاعِهِ، فَيَسْتَفْتِحُونَ بِهِ عَلَى أَهْلِ الْأَوْثَانِ مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ، وَيُخْبِرُونَهُمْ أَنَّ نَبِيًّا يُبْعَثُ بِدِينِ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام اسْمُهُ: أَحْمَدُ، ﷺ، يَجِدُونَهُ كَذَلِكَ فِي كُتُبِهِمْ، وَعَهْدِ أَنْبِيَائِهِمْ. يَقُولُ اللهُ عز وجل : ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالأَغْلاَلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُواْ بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُواْ النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ وقال: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾. وَقَالَ: ﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاء بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾. وَقَوْلُهُ: ﴿وَكَانُواْ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَاءهُم مَّا

عرفوا كفروا به فلعنة الله على الكافرين بئسما اشتروا به أنفسهم أن يكفروا بما أنزل الله بغيا أن ينزل الله من فضله على من يشاء من عباده فباؤوا بغضب على غضب وللكافرين عذاب مهين﴾.

İbn İshâk der ki: İki Kitap ehli olan hahamlar ve rahipler Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmeden önce en iyi bilenlerdi. Kitaplarında buldukları vasıflardan, kitaplarında sâbit olan isminden, peygamberleri ve kitapları zamanında kendisine uymaları konusunda kendilerinden ahid ve misak alınmış olunmasından, şirk ehlinden olan putperestlere karşı kendisiyle fetihler gerçekleşeceğinin ve İbrâhim'in dini ile Ahmed adında bir peygamberin gönderileceğinin kendilerine haber verilmesinden dolayı onunla beraber Arap müşriklerine karşı savaşacakları zamanı da en iyi bilenlerdi. Yüce Allah: **"Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur'ân'a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir"**[1] buyurmaktadır. Yine: **"Meryem oğlu İsa: «Ey İsrail oğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim» demişti. Ama o elçi, kendilerine belgelerle geldiği zaman: «Bu, apaçık bir sihirdir» demişlerdi. Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek isterler. İnkârcılar ne kadar istemeseler de, Allah nurunu, dinini tamamlayacaktır"**[2] buyurmaktadır. Yine: **"Muhammed, Allah'ın elçisidir. Onun beraberinde bulunanlar, inkârcılara karşı sert, birbirlerine merhametlidirler. Onları rükuya varırken, secde ederken, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk dilerken görürsün. Onlar, yüzlerindeki secde izi ile tanınırlar. İşte bu, onların Tevrat'ta anlatılan vasıflarıdır. İncil'de de şöyle vasıflandırılmışlardı: Filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş,**

---

[1] A'râf Sur. 157

[2] Saff Sur. 6

ekincilerin hoşuna giden ekin gibidirler. Allah böylece bunları çoğaltıp kuvvetlendirmekle inkârcıları öfkelendirir. Allah, inanıp yararlı işler işleyenlere, bağışlama ve büyük ecir vaad etmiştir"[1] buyurmaktadır. Yine: **"Oysa, daha önce (bu kitabı getirecek peygamber ile) inkârcılara (Arap müşriklerine) karşı yardım istiyorlardı. (Tevrat'tan) tanıyıp bildikleri (bu peygamber) kendilerine gelince ise onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti inkârcıların üzerine olsun. Karşılığında nefislerini sattıkları şeyi kıskançlıkları sebebiyle Allah'ın, kullarından dilediğine lütfuyla indirdiği vahyi inkâr etmeleri ne kötüdür! Bu yüzden gazap üstüne gazaba uğradılar. İnkâr edenlere alçaltıcı bir azap vardır"[2]** buyurmaktadır.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَكَانَتِ الْعَرَبُ أُمِّيِّينَ لَا يَدْرُسُونَ كِتَابًا، وَلَا يَعْرِفُونَ مِنَ الرُّسُلِ عَهْدًا، وَلَا يَعْرِفُونَ جَنَّةً وَلَا نَارًا، وَلَا بَعْثًا وَلَا قِيَامَةً، إِلَّا شَيْئًا يَسْمَعُونَهُ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَا يَثْبُتُ فِي صُدُورِهِمْ. فَكَانَ فِيمَا بَلَغَنَا مِنْ حَدِيثِ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ عَنْ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، قَبْلَ أَنْ يَبْعَثَهُ اللهُ ﷻ بِزَمَانٍ.

İbn İshâk der ki: "Araplar ümmî idi yani okuma yazma bilmezlerdi. Onlar peygamberlerin zamanını, cenneti ve cehennemi, tekrar dirilmenin ve kıyamet gününün var olduğunu bilmezlerdi. Bunları ancak kitap ehlinden işittikleri kadarıyla bilirlerdi. Kalplerinde bu konuda sağlam bir iman yoktu. Yüce Allah, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak göndermeden önce onun hakkında hahamlardan ve rahiplerden bize ulaşan haberler vardı."

فذكر ما أخبرنا أبو عبدِ اللهِ [الْحَافِظُ] ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: [حَدَّثَنَا] أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ [بُكَيْرٍ] ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي [الْأَشْيَاخُ] مِنَّا، قَالُوا: لَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ أَعْلَمَ بِشَأْنِ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، مِنَّا: كَانَ مَعَنَا يَهُودُ، وَكَانُوا أَهْلَ كِتَابٍ، وَكُنَّا أَصْحَابَ وَثَنٍ، وَكُنَّا إِذَا بَلَغْنَا مِنْهُمْ مَا يكرهون، قَالُوا: إِنَّ نَبِيًّا مَبْعُوثًا الْآنَ، قَدْ أَظَلَّ زَمَانُهُ، نَتَّبِعُهُ، فَنَقْتُلُكُمْ قَتْلَ عَادٍ وإِرَمَ. فَلَمَّا بَعَثَ اللهُ، ﷻ، رسوله، ﷺ، اتَّبَعْنَاهُ وَكَفَرُوا بِهِ. فَفِينَا وَاللهِ وَفِيهِمْ أَنْزَلَ اللهُ، ﷻ: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ

---

[1] Fetih Sur. 29

[2] Bakara Sur. 89, 90

عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُواْ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَاءَهُم مَّا عَرَفُواْ كَفَرُواْ بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾.

İbn İshâk'ın bildirdiğine göre Âsım b. Ömer b. Katâde şöyle demiştir: Bizim kabilemizden olan ihtiyarlardan bazıları şöyle dediler: "Araplar içinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vasıflarını bizden daha iyi bilen yoktur. Bizimle beraber Yahudiler vardı ve onlar Kitab ehliydi. Biz ise putlara tapıyorduk. Yahudilerin hoşuna gitmeyen bir şey yaptığımızda: "Gönderilecek peygamberin zamanı yaklaştı. Bu peygamber geldiği zaman ona tâbi olacağız ve tıpkı Âd ve İrem kavminin öldürüldüğü gibi sizleri öldüreceğiz" derlerdi. Yüce Allah, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gönderdiği zaman biz ona tâbi olduk, Yahudiler ise inkâr ettiler. Vallahi Yüce Allah: **«Daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat'tan) bilip öğrendikleri gerçekler karşılarına dikilince onu inkâr ettiler. İşte Allah'ın lâneti böyle inkârcılaradır»**[1] âyetini bizler ve onlar hakkında indirmiştir."[2]

أخبرنا أبو عبدِ اللهِ الحافظُ، قالَ: أخبرنا عبدُ الرحمنِ بنُ الحسنِ القاضي، قالَ: حدثنا إبراهيمُ بنُ الحسينِ، قالَ: حدثنا آدمُ بنُ أبي إياسٍ، قالَ: حدثنا ورقاءُ، عنِ ابنِ أبي نجيحٍ، عَنْ عَلِيٍّ الأزْدِيِّ، قَالَ: كَانَتِ الْيَهُودُ تَقُولُ: اللهُمَّ ابْعَثْ لَنَا هَذَا النَّبِيَّ يَحْكُمُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ النَّاسِ، يَسْتَفْتِحُونَ بِهِ: أَيْ يَسْتَنْصِرُونَ بِهِ عَلَى النَّاسِ.

Ali el-Ezdî der ki: Yahudiler: "Allahım! (Tevrat'ta vasıflarını gördüğümüz) bu peygamberi bize gönder de bizimle insanlar arasında hüküm versin" diye dua ederlerdi. Onunla insanlara karşı fetihler gerçekleştireceklerini yani insanlara karşı ondan yardım alacaklarını ümit ediyorlardı.

أخبرنا محمدُ بنُ عبدِ اللهِ الحافظُ، قالَ: أخبرني أبو بكرِ بنُ إسحاقَ، قالَ: أخبرنا محمدُ بنُ أيوبَ، قالَ: أخبرنا يوسفُ بنُ موسى، قالَ: أخبرنا عبدُ المَلِكِ بنُ هارونَ، بنِ عنترةَ، عنْ أبيهِ، عنْ جدِّهِ، عنْ سعيدِ بنِ جبيرٍ، عنِ ابنِ عبَّاسٍ، قَالَ: كَانَتْ يَهُودُ خَيْبَرَ تُقَاتِلُ غَطَفَانَ، فَكُلَّمَا الْتَقَوْا هُزِمَتْ يَهُودُ خَيْبَرَ، فَعَاذَتِ الْيَهُودُ، بِهَذَا الدُّعَاءِ، فَقَالَتِ: اللهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ

[1] Bakara Sur. 89

[2] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/221)

الَّذي وَعدْتَنا أَنْ تُخْرِجَهُ لَنا في آخِرِ الزَّمانِ- إلَّا نَصرْتَنا عَلَيْهِمْ. قَالَ: فكَانُوا إذا الْتَقَوْا دَعوْا بهَذا الدُّعاءِ، فهزَمُوا غطَفَان. فلَمَّا بُعِثَ النَّبِيُّ، ﷺ، كفَرُوا بِه، فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ: ﴿وكانُوا مِنْ قبْلُ يسْتَفْتِحُونَ﴾ يَعْني بِكَ يَا مُحَمَّدُ ﴿عَلى الَّذِينَ كَفرُواْ فلَمَّا جَاءهُم مَّا عَرَفُواْ كَفرُواْ بِه فلَعْنَةُ اللَّه عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ وَرُوِيَ مَعْنَاهُ أَيْضًا، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ.

İbn Abbâs der ki: Hayber Yahudileri Gatafân kabilesiyle savaşıyor, her hezimete uğrayışında ise şu duayı yapıyordu: "Allahım! Âhir zamanda bize göndermeyi vaad ettiğin Ümmi olan Muhammed hürmetine, Gatafân kabilesine karşı bize yardım et." Savaşacakları zaman bu duayı yapıyorlar ve Gatafân'ı hezimete uğratıyorlardı. Ancak Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gönderildiği zaman onu inkâr ettiler. Bunun üzerine Yüce Allah: **"Daha önce kâfirlere karşı"** (Ey Muhammed! Senin hürmetine) **"zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat'tan) bilip öğrendikleri gerçekler karşılarına dikilince onu inkâr ettiler. İşte Allah'ın lâneti böyle inkârcılaradır"**[1] âyetini indirdi."[2]

Aynı mânâ ile Atiyye kanalıyla İbn Abbâs'tan rivayet edilmiştir.

أَخْبَرَنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِي مُسْلِمٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ: أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِرُسُلِهِمْ وَصَدَّقُوهُمْ، وَآمَنُوا بِمُحَمَّدٍ ﷺ، قَبْلَ أَنْ يُبْعَثَ. فَلَمَّا بُعِثَ كَفَرُوا بِهِ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ، ﷻ: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُواْ الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ وَكَانَ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِرُسُلِهِمْ، وَبِمُحَمَّدٍ، ﷺ، قَبْلَ أَنْ يُبْعَثَ فَلَمَّا بُعِثَ مُحَمَّدٌ، [ﷺ] آمَنُوا بِهِ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ ﷻ : ﴿وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدىً وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ﴾ .

İkrime bildiriyor: Ehl-i Kitab'dan bazıları kendi peygamberlerine inanmış ve onları tasdik etmişlerdi. Henüz gönderilmeden önce de (kitaplarında geçtiği için) Muhammed'e (sallallahu aleyhi vesellem) de iman etmişlerdi. Ancak gönderilince onu inkâr ettiler. **"Yüzleri kararanlara: «İnanmanızdan sonra**

---

[1] Bakara Sur. 89

[2] Hâkim, *Mustedrek* (2/263)

inkâr mı ettiniz? İnkâr etmenizden dolayı tadın azabı» denecektir"[1] âyetinde de ifade edilen budur. Ehl-i Kitab'dan bazıları da hem kendi peygamberlerine, hem de henüz gönderilmeden önce Muhammed'e (sallallahu aleyhi vesellem) inanmışlardı. Gönderilince de ona iman ettiler. İşte **"Doğru yolu bulanlara gelince, Allah onların hidayetlerini arttırır ve sakınmalarını sağlar"**[2] âyetinde anlatılan budur.

ذِكْرُ خَبَرِ الْيَهُودِيِّ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ

Abduleşhel Oğullarından Bir Yahudi'nin Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Geleceğini Haber Vermesi

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو بكرٍ: أحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قالا: حدَّثنا أبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ سَلَامَةَ بْنِ وَقْشٍ، قَالَ: كَانَ بَيْنَ أَبْيَاتِنَا يَهُودِيٌّ، فَخَرَجَ عَلَى نَادِي قَوْمِهِ: بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ ذَاتَ غَدَاةٍ، فَذَكَرَ الْبَعْثَ وَالْقِيَامَةَ وَالْجَنَّةَ وَالنَّارَ وَالْحِسَابَ وَالْمِيزَانَ، فَقَالَ ذَلِكَ لِأَصْحَابِ وَثَنٍ لَا يَرَوْنَ أَنَّ بَعْثًا كَائِنٌ بَعْدَ مَوْتٍ، وَذَلِكَ قُبَيْلَ مَبْعَثِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالُوا: وَيْحَكَ يَا فُلَانُ- وَفِي رِوَايَةِ الْقَاضِي وَيْلَكَ يَا فُلَانُ- وَهَذَا كَائِنٌ: أَنَّ النَّاسَ يُبْعَثُونَ بَعْدَ مَوْتِهِمْ إِلَى دَارٍ فِيهَا جَنَّةٌ وَنَارٌ يُجْزَوْنَ مِنْ أَعْمَالِهِمْ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَالَّذِي يُحْلَفُ بِهِ لَوَدِدْتُ أَنَّ حَظِّيَ مِنْ تِلْكَ النَّارِ: أَنْ تُوقِدُوا أَعْظَمَ تَنُّورٍ فِي دَارِكُمْ، فَتُحْمُونَهُ، ثُمَّ تَقْذِفُونِي فِيهِ، ثُمَّ تُطَيِّنُونَ عَلَيَّ، وَأَنِّي أَنْجُو مِنَ النَّارِ غَدًا. فَقِيلَ: يَا فُلَانُ، فَمَا عَلَامَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: نَبِيٌّ يُبْعَثُ مِنْ نَاحِيَةِ هَذِهِ الْبِلَادِ- وَأَشَارَ بِيَدِهِ نَحْوَ مَكَّةَ وَالْيَمَنِ- قَالُوا: فَمَتَى تَرَاهُ؟ فَرَمَى بِطَرْفِهِ، فَرَآنِي وَأَنَا مُضْطَجِعٌ بِفِنَاءِ بَابِ أَهْلِي، وَأَنَا أَحْدَثُ الْقَوْمِ، فَقَالَ: إِنْ يَسْتَنْفِدْ هَذَا الْغُلَامُ عُمُرَهُ يُدْرِكْهُ فَمَا ذَهَبَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ حَتَّى بَعَثَ اللهُ رَسُولَهُ ﷺ، وَإِنَّهُ لَحَيٌّ بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ، فَآمَنَّا بِهِ وَصَدَّقْنَاهُ، وَكَفَرَ بِهِ بَغْيًا وَحَسَدًا. فَقُلْنَا لَهُ: يَا فُلَانُ، أَلَسْتَ الَّذِي قُلْتَ مَا قُلْتَ وَأَخْبَرْتَنَا؟ قَالَ: لَيْسَ بِهِ .

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 106

[2] Muhammed Sur. 17

Seleme b. Selâme b. Vakş anlatıyor: Evlerimiz arasında Yahudi olan bir komşumuz vardı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gönderilişinden önce bir gün kavmi Abduleşhel oğullarının yanına gelip, öldükten sonra dirilme, kıyamet, hesap, cennet, cehennem, hesap ve mizandan bahsetti. Bu sözleri oradaki puta tapanlara ve öldükten sonra dirilmenin olmayacağına inananlara söylemişti. Onlar: "Yazıklar olsun sana ey falan!" —el-Kâdî'nin rivayetinde "Vay haline ey falan!" şeklindedir— "Sence bunlar olacak mı? İnsanlar öldükten sonra cennet veya cehennemin bulunduğu bir yere gidip amellerinin karşılığını mı alacaklar?" deyince, Yahudi: "Kendisine yemin edilene yemin olsun ki, evet. Ben o ateşten kurtulmak karşılığında büyük tandır yapmanızı, beni içine atmanızı, ben tandırın içindeyken tandırın her tarafını sıvamanızı ve onun içinde yanmayı yeğlerim" karşılığını verdi.

Onlar: "Ey falan! Bunun işareti nedir?" diye sorunca, Yahudi: "Bu diyarlardan gönderilecek olan bir peygamberdir" deyip, Mekke ve Yemen tarafını işaret etti. Onlar: "Onu ne zaman göreceğiz?" diye sorunca, Yahudi, en küçükleri olan bana bakıp: "Eğer bu çocuk yaşarsa onu görür" cevabını verdi. Ben de ailemin evinin kapısının yanında uzanmış idim. Daha bir gün bir gece geçmemişti ki Allah, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) aramızdan gönderdi. Yahudi de daha aramızda idi. Biz ona iman ettik, ama Yahudi kıskançlığından ve azgınlığından dolayı inkâr eti. Biz: "Ey falan! Sen bize bu peygamberin geleceğini söylememiş miydin?" deyince, Yahudi: "Evet, ama benim dediğim bu değildi" cevabını verdi.[1]

ذِكْرُ سَبَبِ إِسْلَامِ ابْنَيْ سَعْيَةَ

Sa'ye'nin İki Oğlunun Müslüman Olma Nedeni

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ [بْنِ قَتَادَةَ] ، عَنْ شَيْخٍ مِنْ بَنِي قُرَيْظَةَ، قَالَ: هَلْ تَدْرِي عَمَّا كَانَ إِسْلَامُ أُسَيْدٍ، وَثَعْلَبَةَ، ابْنَيْ سَعْيَةَ، وَأَسَدِ بْنِ عُبَيْدٍ، نَفَرٌ مِنْ هَدْلٍ، لَمْ يَكُونُوا مِنْ بَنِي قُرَيْظَةَ وَلَا النَّضِيرِ، كَانُوا فَوْقَ ذَاكَ؟ فَقُلْتُ: لَا، قَالَ: فَإِنَّهُ قَدِمَ عَلَيْنَا رَجُلٌ مِنَ الشَّامِ مِنْ يَهُودَ، يُقَالُ لَهُ: ابْنُ الْهَيَّبَانِ ، فَأَقَامَ عِنْدَنَا، وَاللهِ مَا

[1] İbn Hişâm, *es-Sire* (1/231) ve Ahmed, *Musned* (3/468).

رَأَينا رَجُلا قَطُّ لا يُصَلِّي الْخَمْسَ خَيْرًا مِنْهُ. فَقَدِمَ عَلَيْنَا قَبْلَ مَبْعَثِ رَسُولِ اللهِ ﷺ،
بِسَنَتَيْنِ، فَكُنَّا إِذَا قَحَطْنَا، وَقَلَّ عَلَيْنَا الْمَطَرُ نَقُولُ: يَا ابْنَ الْهَيِّبَانِ، اخْرُجْ فَاسْتَسْقِ لَنَا،
فَيَقُولُ: لَا وَاللهِ، حَتَّى تُقَدِّمُوا أَمَامَ مَخْرَجِكُمْ صَدَقَةً. فَنَقُولُ: كَمْ؟ فَيَقُولُ: صَاعًا مِنْ تَمْرٍ
أَوْ مُدَّيْنِ مِنْ شَعِيرٍ. فَنُخْرِجُهُ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى ظَاهِرِ حَرَّتِنَا، وَنَحْنُ معه، فيستسقي، فو الله ما
يَقُومُ مِنْ مَجْلِسِهِ حَتَّى تَمُرَّ الشِّعَابُ. قَدْ فَعَلَ ذَلِكَ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ وَلَا ثَلاثةٍ. فَحَضَرَتْهُ
الْوَفَاةُ، وَاجْتَمَعْنَا إِلَيْهِ. فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ يَهُودَ، مَا تَرَوْنَهُ أَخْرَجَنِي مِنْ أَرْضِ الْخَمْرِ وَالْخَمِيرِ
إِلَى أَرْضِ الْبُؤْسِ وَالْجُوعِ؟ قَالُوا: أَنْتَ أَعْلَمُ. قَالَ: إِنَّمَا أَخْرَجَنِي أَتَوَقَّعُ خُرُوجَ نَبِيٍّ قَدْ أَظَلَّ
زَمَانُهُ ، هَذِهِ الْبِلَادُ مُهَاجَرُهُ، فَأَتَّبِعُهُ، فَلَا تُسْبَقُنَّ إِلَيْهِ إِذَا خَرَجَ. يَا مَعْشَرَ يَهُودَ، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ،
بِسَفْكِ الدِّمَاءِ، وَسَبْيِ الذَّرَارِيِّ وَالنِّسَاءِ مِمَّنْ يُخَالِفُهُ، فَلَا يَمْنَعُكُمْ ذَلِكَ مِنْهُ. ثُمَّ مَاتَ.
فَلَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الَّتِي فُتِحَتْ فِيهَا قُرَيْظَةُ، قَالَ أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ الْفِتْيَةُ، وَكَانُوا شُبَّانًا أَحْدَاثًا: يَا
مَعْشَرَ يَهُودَ، وَاللهِ إِنَّهُ لَلَّذِي كَانَ ذَكَرَ لَكُمُ ابْنُ الْهَيِّبَانِ. فَقَالُوا: مَا هُوَ بِهِ. قَالُوا: بَلَى
وَاللهِ، إِنَّهُ لَصِفَتُهُ ثُمَّ نَزَلُوا، فَأَسْلَمُوا وَخَلَّوْا أَمْوَالَهُمْ، وَأَوْلَادَهُمْ، وَأَهَالِيهِمْ

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ كَانَتْ أَمْوَالُهُمْ فِي الْحِصْنِ مَعَ الْمُشْرِكِينَ، فَلَمَّا فَتَحَ رَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ.

Âsım b. Ömer b. Katâde der ki: Kurayza oğullarından yaşlı bir kişi: "Esîd'in, Sa'lebe'nin, İbn Sa'ye'nin ve Esed b. Ubeyd'in müslüman olmalarını, onların Hezl kabilesinden olduğunu, ne Kurayza oğullarından, ne de Nadîr'den olmadıklarını biliyor musun?" deyince: "Hayır" cevabını verdim. Bunun üzerine şöyle anlatmaya devam etti: "Şam Yahudilerinden kendisine İbn Heyyibân denilen bir adam geldi ve yanımızda ikamet etti. Vallahi beş vakit namazını kılan kimselerden hiçbir zaman ondan daha faziletli ve daha üstün bir adam görmedik. Bu kişi bize Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmesinden iki yıl önce gelmişti. Bizim buralarda yağmurlar kesilip kıtlık olduğu zaman kendisine: "Ey İbn Heyyibân! Çık da bizim için yağmur duası et" derdik. O da: "Hayır vallahi! Çıkmanızdan önce sadaka vermezseniz olmaz" derdi. Kendisine: "Ne kadar vermemiz gerekir?" dediğimizde: "Bir sâ' hurma veya iki müd arpa" cevabını verirdi. Sonra biz de kendisiyle birlikte olmak üzere Harre'nin açıklarına çıkar ve yağmur duası ederdi. Vallahi yağmur yağmadan yerinden kalkmazdı. Bunu iki üç defadan daha fazla yapmıştı.

Sonra vefat edeceği zaman yanında toplandık ve bize: "Ey Yahudiler topluluğu! İçki ve bolluk yerini bırakıp kıtlık ve zorluk yeri olan buraya gelişimin sebebinin ne olduğunu sanıyorsunuz?" dedi. Kendisine: "Sen daha iyi bilirsin" dediğimizde: "Zamanı yaklaşan bir Peygamber için geldim. Burası da hicret edeceği bölgedir. Siz de ona tâbi olun. Bu kişi çıktığı zaman ona tâbi olmakta kimse sizi geçmesin ey Yahudiler topluluğu! Çünkü o; kendisine muhalefet edenlerin kanını dökecek, çocuklarını ve kadınlarını esir alacaktır. Ona muhalif olmanız sizi ondan koruyamaz" dedi ve öldü. Kurayza fethedildiği gece kendisini dinleyen o üç çocuk artık genç kişiler olmuştu. Bu üç kişi: "Ey Yahudiler topluluğu! Vallahi bu kişi İbn Heyyibân'ın size anlattığı kişidir" dediler. Yahudiler: "O değildir" karşılığını verince, bu gençler: "Hayır, ey Yahudiler topluluğu! Vallahi odur. Vallahi bildirdiği sıfatlara göre odur" dediler ve mallarını, çocuklarını, ailelerini bırakarak inip teslim oldular.[1]

İbn İshâk der ki: "Malları müşrikler ile kalede idi. Kale fethedilince de malları kendilerine geri verildi."

ذِكْرُ سَبَبِ إِسْلَامِ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، ﷺ

Selmân el-Fârisî'nin Müslüman Olma Sebebi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ [رَحِمَهُ اللهُ] فِي «زِيَادَاتِ الْفَوَائِدِ» قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَاتِمُ بْنُ أَبِي صَغِيرَةَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ صُوحَانَ: أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ، كَانَا صَدِيقَيْنِ لِزَيْدِ بْنِ صُوحَانَ، أَتَيَاهُ، أَنْ يُكَلِّمَ لَهُمَا سَلْمَانَ: أَنْ يُحَدِّثَهُمَا بِحَدِيثِهِ: كَيْفَ كَانَ أَوَّلُ إِسْلَامِهِ؟ فَأَقْبَلَا مَعَهُ حَتَّى لَقُوا سَلْمَانَ، وَهُوَ بِالْمَدَائِنِ، أَمِيرًا عَلَيْهَا، وَإِذَا هُوَ عَلَى كُرْسِيٍّ قَاعِدٌ، وَإِذَا خُوصٌ بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُوَ يَشُقُّهُ . قَالَا: فَسَلَّمْنَا وَقَعَدْنَا، فَقَالَ لَهُ زَيْدٌ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ، إِنَّ هَذَيْنِ لِي صَدِيقَانِ ، وَلَهُمَا إِخَاءٌ، وَقَدْ أَحَبَّا أَنْ يَسْمَعَا حَدِيثَكَ: كَيْفَ كَانَ أَوَّلُ إِسلامك؟

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/232, 233).

قال: فقال سلمان: كنت يتيما من رامهرمز، وكان ابن دهقان رامهرمز يختلف إلى معلم [يعلمه]، فلزمته لأكون في كنفه. وكان لي أخ أكبر مني، وكان مستغنيا في نفسه، وكنت غلاما فقيرا، فكان إذا قام من مجلسه تفرق من يحفظه، فإذا تفرقوا خرج فتقنع بثوبه، ثم يصعد الجبل، فكان يفعل ذلك غير مرة متنكرا، قال: فقلت: أما إنك تفعل كذا وكذا فلم لا تذهب بي معك؟ قال: أنت غلام، وأخاف أن يظهر منك شيء، قال: قلت: لا تخف. قال: فإن في هذا الجبل قوما في برطيل، لهم عبادة ولهم صلاح، يذكرون الله ﷻ، ويذكرون الآخرة، ويزعمون أنا عبدة النيران، وعبدة الأوثان، وأنا على غير دين، قلت: فاذهب بي معك إليهم. قال: لا أقدر على ذلك حتى أستأمرهم، وأنا أخاف أن يظهر منك شيء فيعلم أبي، فيقتل القوم، فيجري هلاكهم على يدي. قال: قلت: لم يظهر مني ذلك. فاستأمرهم، فأتاهم، فقال: عندي غلام يتيم فأحب أن يأتيكم ويسمع كلامكم، قالوا: إن كنت تثق به، قال: أرجو أن لا يجيء منه إلا ما أحب. قالوا: فجيء به. فقال لي: قد استأذنت القوم أن تجيء معي، فإذا كانت الساعة التي رأيتني أخرج فيها فأتني، ولا يعلم بك أحد، فإن أبي إن علم بهم قتلهم. قال: فلما كانت الساعة التي يخرج تبعته، فصعد الجبل، فانتهينا فيه إليهم. فإذا هم في برطيلهم. قال علي: وأراه قال: هم ستة أو سبعة. قال: وكأن الروح قد خرجت منهم من العبادة: يصومون النهار، ويقومون الليل، يأكلون الشجر وما وجدوا. فقعدنا إليهم فأثنى ابن الدهقان علي خيرا. فتكلموا فحمدوا الله، وأثنوا عليه، وذكروا من مضى من الرسل والأنبياء، حتى خلصوا إلى عيسى بن مريم، فقالوا: بعثه الله، وولد لغير ذكر، بعثه الله رسولا، وسخر له ما كان يفعل من إحياء الموتى، وخلق الطير، وإبراء الأعمى والأبرص، فكفر به قوم، وتبعه قوم، وإنما كان عبد الله ورسوله ابتلى به خلقه، قال: وقالوا قبل ذلك: يا غلام، إن لك ربا، وإن لك معادا، وإن بين يديك جنة ونارا إليهما تصير، وإن هؤلاء القوم الذين يعبدون النيران أهل كفر وضلالة، فلا يرضى الله ﷻ بما يصنعون، وليسوا على دين. فلما حضرت الساعة التي ينصرف فيها الغلام انصرف. وانصرفت معه. ثم غدونا إليهم فقالوا: مثل ذلك وأحسن. ولزمتهم فقالوا لي: يا سلمان إنك غلام، وإنك لا تستطيع أن تصنع ما نصنع، فصل، ونم، وكل، واشرب. قال: فاطلع الملك على

صَنيعِ ابنِه، فرَكِبَ في الْخَيْلِ، ثُمَّ أتاهُمْ في بِرْطِيلِهِمْ فقال: يا هَؤُلاءِ، قَدْ جاوَرْتُمُوني فأَحْسَنْتُ جِوارَكُمْ، وَلَمْ تَرَوْا مِنّي سُوءًا فعَمِدْتُمْ إلى ابْني فأَفْسَدْتُمُوهُ عَلَيَّ، قَدْ أَجَّلْتُكُمْ ثَلاثًا، فإنْ قَدَرْتُ عَلَيْكُمْ بَعْدَ ثَلاثٍ أَحْرَقْتُ عَلَيْكُمْ بِرْطِيلَكُمْ هذا، فالْحَقُوا بِبِلادِكُمْ، فإنّي أَكْرَهُ أَنْ يَكُونَ مِنّي إِلَيْكُمْ سُوءٌ، قَالُوا: نَعَمْ. مَا تَعَمَّدْنَا مَسَاءَتَكَ، وَلَا أَرَدْنَا إِلّا الْخَيْرَ. فَكَفَّ ابْنُهُ عَنْ إِتْيَانِهِمْ، فَقُلْتُ لَهُ: اتَّقِ اللهَ، فَإِنَّكَ تَعْرِفُ أَنَّ هَذَا الدِّينَ دِينُ اللهِ، وَإِنَّ أَبَاكَ وَنَحْنُ عَلَى غَيْرِ دِينٍ، إِنَّمَا هُمْ عَبَدَةُ النِّيرَانِ لَا يَعْرِفُونَ اللهَ، فَلَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَا غَيْرِكَ. قَالَ: يَا سَلْمَانُ، هُوَ كَمَا تَقُولُ، وَإِنَّمَا أَتَخَلَّفُ عَنِ الْقَوْمِ بُقْيًا عَلَيْهِمْ: إِنْ تَبِعْتُ الْقَوْمَ طَلَبَنِي أَبِي فِي الْخَيْلِ، وَقَدْ جَزِعَ مِنْ إِتْيَانِي إِيَّاهُمْ حَتَّى طَرَدَهُمْ ، وَقَدْ أَعْرِفُ أَنَّ الْحَقَّ فِي أَيْدِيهِمْ، وقالت: أَنْتَ أَعْلَمُ. ثُمَّ لَقِيتُ أَخِي فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ. فَقَالَ: أَنَا مُشْتَغِلٌ بِنَفْسِي فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ. فَأَتَيْتُهُمْ فِي الْيَوْمِ الَّذِي أَرَادُوا أَنْ يَرْتَحِلُوا فِيهِ، فَقَالُوا: يَا سَلْمَانُ، قَدْ كُنَّا نَحْذَرُ فَكَانَ مَا رَأَيْتَ. اتَّقِ اللهَ، وَاعْلَمْ أَنَّ الدِّينَ مَا أَوْصَيْنَاكَ بِهِ، وَأَنَّ هَؤُلَاءِ عَبَدَةُ النِّيرَانِ لَا يَعْرِفُونَ اللهَ وَلَا يَذْكُرُونَهُ، فَلَا يَخْدَعَنَّكَ أَحَدٌ عَنْ ذَلِكَ، قُلْتُ: مَا أَنَا بِمُفَارِقِكُمْ، قَالُوا: إِنَّكَ لَا تَقْدِرُ أَنْ تَكُونَ مَعَنَا: نَحْنُ نَصُومُ النَّهَارَ، وَنَقُومُ اللَّيْلَ، وَنَأْكُلُ الشَّجَرَ وَمَا أَصَبْنَا، وَأَنْتَ لَا تَسْتَطِيعُ ذَلِكَ. قَالَ: قُلْتُ: لَا أُفَارِقُكُمْ. قَالُوا: أَنْتَ أَعْلَمُ، قَدْ أَعْلَمْنَاكَ حَالَنَا، فَإِذَا أَبَيْتَ فَاطْلُبْ حِذَاءً يَكُونُ مَعَكَ، وَاحْمِلْ مَعَكَ شَيْئًا تَأْكُلُهُ فَإِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَا نَسْتَطِيعُ نَحْنُ. قَالَ: فَفَعَلْتُ، وَلَقِيتُ أَخِي فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ، فَأَبَى، فَأَتَيْتُهُمْ فَتَحَمَّلُوا فَكَانُوا يَمْشُونَ وَأَمْشِي مَعَهُمْ، فَرَزَقَ اللهُ السَّلَامَةَ حَتَّى قَدِمْنَا الْمَوْصِلَ، فَأَتَيْنَا بِيْعَةً بِالْمَوْصِلِ، فَلَمَّا دَخَلُوا حَفُّوا بِهِمْ وَقَالُوا: أَيْنَ كُنْتُمْ؟ قَالُوا: كُنَّا فِي بِلَادٍ لَا يَذْكُرُونَ اللهَ ﷻ ، بِهَا عَبَدَةُ النِّيرَانِ طَرَدُونَا، فَقَدِمْنَا عَلَيْكُمْ. فَلَمَّا كَانَ بَعْدُ قَالُوا: يَا سَلْمَانُ إِنَّ هَهُنَا قَوْمًا فِي هَذِهِ الْجِبَالِ هُمْ أَهْلُ دِينٍ، وَإِنَّا نُرِيدُ لِقَاءَهُمْ. فَكُنْ أَنْتَ هَهُنَا مَعَ هَؤُلَاءِ فَإِنَّهُمْ أَهْلُ دِينٍ وَسَتَرَى مِنْهُمْ مَا تُحِبُّ. قُلْتُ: مَا أَنَا بِمُفَارِقِكُمْ. قَالَ : وَأَوْصَوْا بِي أَهْلَ الْبِيعَةِ، فَقَالَ أَهْلُ الْبِيْعَةِ: أَقِمْ مَعَنَا يَا غُلَامُ، فَإِنَّهُ لَا يُعْجِزُكَ شَيْءٌ يَسَعُنَا. قَالَ: قُلْتُ: مَا أَنَا بِمُفَارِقِكُمْ، فَخَرَجُوا وَأَنَا مَعَهُمْ، فَأَصْبَحْنَا بَيْنَ جِبَالٍ فَإِذَا صَخْرَةٌ وَمَاءٌ كَثِيرٌ فِي جِرَارٍ وَخُبْزٌ كَثِيرٌ، فَقَعَدْنَا عِنْدَ الصَّخْرَةِ، فَلَمَّا طَلَعَتِ الشَّمْسُ خَرَجُوا مِنْ بَيْنِ تِلْكَ الْجِبَالِ، يَخْرُجُ رَجُلٌ رَجُلٌ مِنْ مَكَانِهِ، كَأَنَّ الْأَرْوَاحَ انْتُزِعَتْ مِنْهُمْ حَتَّى كَثُرُوا فَرَحَّبُوا بِهِمْ وَحَفُّوا، وَقَالُوا: أَيْنَ كُنْتُمْ. لَمْ نَرَكُمْ؟ قَالُوا: كُنَّا فِي

بلادٍ لا يذكرون اسم الله ﷻ، فيها عبدة النيران، وكنّا نعبدُ الله ﷻ فطردونا. فقالوا: ما هذا الغلام؟ قال: فطفقوا يثنون عليّ، وقالوا: صحبنا من تلك البلاد، فلم نر منه إلا خيرًا. قال: فو الله إنّهم لكذا، إذ طلع عليهم رجلٌ من كهفٍ رجلٌ طوالٌ، فجاء حتى سلّم وجلس، فحفّوا به وعظّموه أصحابي الذين كنتُ معهم، وأحدقوا به، فقال لهم: أين كنتم؟ فأخبروه، قال: ما هذا الغلامُ معكم؟ فأثنوا عليّ خيرًا، وأخبروه باتّباعي إيّاهم، ولم أرَ مثلَ إعظامهم، فحمِدَ الله وأثنى عليه، ثمّ ذكر من أرسلَ اللهُ، ﷻ، من رُسُله وأنبيائه، وما لَقُوا وما صُنِعَ بهم، حتّى ذكرَ مولدَ عيسى بن مريم وأنّه وُلِدَ لغيرِ ذكرٍ، فبعثه رسولًا، وأجرى على يديه إحياءَ الموتى وإبراءَ الأعمى والأبرصِ، وأنّه يخلقُ من الطين كهيئةِ الطيرِ فينفخُ فيه فيكونُ طيرًا بإذنِ الله. وأنزلَ عليه الإنجيلَ، وعلّمه التوراةَ، وبعثه رسولًا إلى بني إسرائيلَ، فكفرَ به قومٌ، وآمنَ به قومٌ. وذكرَ بعضَ ما لقيَ عيسى بن مريمَ، وأنّه لمّا كانَ عبدًا أنعمَ اللهُ عليه، فشكرَ ذلكَ له، ورضيَ عنه، حتّى قبضَهُ اللهُ ﷻ. وهو يعظمهم ويقولُ: اتّقوا اللهَ، والزموا ما جاءَ بهِ عيسى عليه السلام، ولا تخالفوا فيُخالَفَ بكم، ثمّ قال: مَنْ أرادَ أنْ يأخذَ من هذا شيئًا فليأخذْ. فجعلَ الرجلُ يقومُ فيأخذُ الجرّةَ من الماءِ والطعامِ والشيءِ، فقامَ إليهِ أصحابي الذينَ جئتُ معهم فسلّموا عليهِ وعظّموه، فقالَ لهم: الزموا هذا الدّينَ، وإيّاكم أنْ تفرّقوا، واستوصوا بهذا الغلامِ خيرًا. فقالَ لي: يا غلامُ، هذا دينُ اللهِ الّذي تسمعُني أقولُه، وما سِواهُ هو الكفرُ. قالَ: قلتُ: ما أُفارِقُكَ. قال: إنّكَ لا تستطيعُ أنْ تكونَ معي، إنّي لا أخرجُ من كهفي هذا إلّا كلَّ يومِ أحدٍ ولا تقدرُ على الكَيْنونةِ معي. قالَ: وأقبلَ عليَّ أصحابُه، فقالوا: يا غلامُ، إنّ لا تستطيعُ أنْ تكونَ معه. قلتُ: ما أنا بمفارقِكَ. قالَ: يا غلامُ، فإنّي أُعلِمُكَ الآنَ أنّي أدخلُ هذا الكهفَ، ولا أخرجُ منه إلّا الأحدَ الآخرَ، فأنتَ أعلمُ، قلتُ: ما أنا بمفارقِكَ، قالَ له أصحابُه: يا أبا فلانٍ، هذا غلامٌ ويُخافُ عليهِ قالَ: قالَ لي: أنتَ أعلمُ، قلتُ: إنّي لا أفارقُكَ. فبكى أصحابي الأوّلونَ الذينَ كنتُ معهم عندَ فراقِهم إيّاي، فقال: خُذْ من هذا الطعامِ ما ترى أنّه يكفيكَ إلى الأحدِ الآخرِ، وخُذْ من هذا الماءِ ما تكتفي به. ففعلتُ وتفرّقوا، وذهبَ كلُّ إنسانٍ إلى مكانِه الذي يكونُ فيه، وتبعتُهُ حتّى دخلَ الكهفَ في الجبلِ، وقالَ: ضعْ ما معكَ وكُلْ واشربْ. وقامَ يصلّي، فقمتُ خلفَهُ أُصلّي، قالَ: فانفتلَ إليَّ وقالَ: إنّكَ لا

تستطيعُ هذا، ولكنْ صلِّ ونَمْ وكُلْ واشرَبْ. ففعلتُ فما رأيتُهُ نائمًا ولا طاعمًا، إلّا راكعًا وساجدًا إلى الأحدِ الآخرِ. فلمّا أصبحنا قال: خُذْ جرّتَكَ هذهِ وانطلقْ. فخرجتُ معهُ أتّبعُهُ حتّى انتهينا إلى الصّخرةِ، وإذا هُمْ قدْ خرجُوا مِنْ تلكَ الجبالِ، واجتمعُوا إلى الصّخرةِ ينتظرُونَ خروجَهُ، فقعدُوا وعادَ في حديثِهِ نحوَ المرّةِ الأُولى، فقالَ: الزمُوا هذا الدّينَ ولَا تفرّقُوا، واتّقُوا اللهَ، واعلمُوا أنّ عيسى بن مريم كان عبدا لله أنعمَ اللهُ عليْهِ. ثمّ ذكرَني. فقالُوا لهُ: يا أبَا فلانٍ، كيْفَ وجدْتَ هذا الغُلامَ؟ فأثْنى عليَّ، وقالَ خيرًا، فحمِدُوا اللهَ ﷻ ، وإذَا خُبزٌ كثيرٌ وماءٌ، فأخذُوا وجعلَ الرّجُلُ يأخُذُ بقدْرِ ما يكتفي بِهِ. ففعلْتُ. وتفرّقُوا في تلكَ الجبالِ ورجعَ إلى كهفِهِ، ورجعْتُ معَهُ. فلبِثَ ما شاءَ اللهُ: يخرُجُ في كُلِّ يوْمِ أحدٍ فيخرُجونَ معَهُ فيحُفّونَ بِهِ ويوصيهِمْ بِما كانَ يُوصيهِمْ بِهِ، فخرَجَ في أحدٍ فلمّا اجتمعُوا حمِدَ اللهَ ووعظَهُمْ وقالَ مثْلَ ما كانَ يقُولُ لهُمْ، ثمّ قالَ لهُمْ آخرَ ذلِكَ: يا هؤلاءِ، إنّهُ قدْ كبِرَ سِنّي ، ورقّ عظمِي، واقترَبَ أجلِي، وإنّهُ لا عهْدَ لي بهذا البيْتِ مُنْذُ كذَا ولَا بُدّ مِنْ إتيانِهِ، فاستوْصُوا بهذا الغُلامِ خيرًا، وإنّي رأيْتُهُ لا بأسَ بِهِ. قالَ: فجزِعَ القوْمُ فما رأيْتُ مثْلَ جزَعِهِمْ، وقالُوا: يا أبَا فلانٍ أنتَ كبيرٌ، وأنْتَ وحْدَكَ، ولَا نأمنُ أنْ يُصيبَكَ الشّيْءُ، ولسنا وأحْوَجُ ما كُنّا إليْكَ. قالَ: لَا تُراجِعُوني، لَا بُدّ لي مِنْ إتيانِهِ، ولكِنِ استوْصُوا بهذا الغُلامِ خيرًا، وافعَلُوا وافعَلُوا. قالَ: قلْتُ: ما أنا بِمُفارِقِكَ قالَ: يا سلْمانُ، قدْ رأيْتَ حالِيَ وما كُنْتُ عليْهِ، وليْسَ هذا كذلِكَ، إنّما أمْشِي، أصُومُ النّهارَ، وأقُومُ اللّيْلَ، ولَا أستطِيعُ أنْ أحمِلَ معي زادًا ولَا غيْرَهُ، ولَا تقْدِرُ على هذا. قالَ: قلْتُ: ما أنا بمُفارقِكَ. قالَ: أنْتَ أعلَمُ. قالُوا : يا أبَا فلانٍ، إنّا نخافُ على هذا الغُلامِ. قالَ: هُوَ أعلَمُ، قدْ أعلَمْتُهُ الحالَ، وقدْ رأى ما كانَ قبْلَ هذا. فقلْتُ: لَا أُفارِقُكَ. قالَ: فبكَوْا وودّعُوهُ، وقالَ لهُمْ: اتّقُوا اللهَ، وكونُوا على ما أوْصيْتُكُمْ بِهِ، فإنْ أعِشْ فلعَلّي أرجِعُ إليْكُمْ، وإنْ أمُتْ فإنّ اللهَ حيٌّ لَا يموتُ. فسلّمَ عليْهِمْ وخرَجَ وخرجْتُ معَهُ، وقالَ: لي احمل معك من هذا الخبز شيْئًا تأكُلُهُ. فخرَجَ وخرجْتُ معَهُ يمْشِي واتّبعْتُهُ، يذْكُرُ اللهَ ولَا يلْتفِتُ، ولَا يقِفُ على شيْءٍ، حتّى إذا أمْسى، قالَ: يا سلْمانُ، صلِّ أنْتَ ونَمْ، وكُلْ واشرَبْ. ثمّ قامَ وهُوَ يُصلّي، إلى أنِ انتهيْنا إلى بيْتِ المقْدِسِ، وكانَ لا يرْفَعُ طرْفَهُ إلى السّماءِ إذا أمْسى حتّى انتهيْنا إلى بيْتِ المقْدِسِ، وإذا على البابِ مُقْعَدٌ، قالَ: يا عبْدَ

اللهِ، قَدْ تَرَى حَالِي فَتَصَدَّقْ عَلَيَّ بِشَيْءٍ، فَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهِ، وَدَخَلَ الْمَسْجِدَ، وَدَخَلْتُ مَعَهُ.
فَجَعَلَ يَتَتَبَّعُ أَمْكِنَةً مِنَ الْمَسْجِدِ يُصَلِّي فِيهَا. ثُمَّ قَالَ: يَا سَلْمَانُ، إِنِّي لَمْ أَنَمْ مُنْذُ كَذَا
وَكَذَا، وَلَمْ أَجِدْ طَعْمَ نَوْمٍ، فَإِنْ أَنْتَ جَعَلْتَ لِي أَنْ تُوقِظَنِي إِذَا بَلَغَ الظِّلُّ مَكَانَ كَذَا وَكَذَا.
نِمْتُ، فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَنَامَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ وَإِلَّا لَمْ أَنَمْ. قَالَ: فَإِنِّي أَفْعَلُ، قَالَ: فَانْظُرْ إِذَا
بَلَغَ الظِّلُّ مَكَانَ كَذَا وَكَذَا، فَأَيْقِظْنِي إِذَا غَلَبَتْنِي عَيْنِي. فَنَامَ فَقُلْتُ فِي نَفْسِي: هَذَا لَمْ يَنَمْ
مُنْذُ كَذَا وَكَذَا، وَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَ ذَلِكَ، لَأَدَعَنَّهُ ينام حتى يشتفي مِنَ النَّوْمِ. وَكَانَ فِيمَا
يَمْشِي، وَأَنَا مَعَهُ، يُقْبِلُ عَلَيَّ فَيَعِظُنِي وَيُخْبِرُنِي أَنَّ لِي رَبًّا، وَأَنَّ بَيْنَ يَدَيَّ جَنَّةً وَنَارًا
وَحِسَابًا، وَيُعَلِّمُنِي وَيُذَكِّرُنِي نَحْوَ مَا كَانَ يُذَكِّرُ الْقَوْمَ يَوْمَ الْأَحَدِ، حَتَّى قَالَ فِيمَا يَقُولُ لِي:
يَا سَلْمَانُ، إِنَّ اللهَ، ﷻ، سَوْفَ يَبْعَثُ رَسُولًا اسْمُهُ أَحْمَدُ، يَخْرُجُ بِتِهَامَةَ- وَكَانَ رَجُلًا
أَعْجَمِيًّا لَا يُحْسِنُ أَنْ يَقُولَ تِهَامَةَ ولا محمد- عَلَامَتُهُ أَنَّهُ يَأْكُلُ الْهَدِيَّةَ، لايقبل الصَّدَقَةَ،
بَيْنَ كَتِفَيْهِ خَاتَمٌ، وَهَذَا زَمَانُهُ الَّذِي يَخْرُجُ فِيهِ فَقَدْ تَقَارَبَ، فَأَمَّا أَنَا فَشَيْخٌ كَبِيرٌ وَلَا أَحْسَبُنِي
أُدْرِكُهُ، فَإِنْ أَدْرَكْتَهُ أَنْتَ فَصَدِّقْهُ وَاتَّبِعْهُ. قُلْتُ: وإن أمرني بترك دينك وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِ؟ قَالَ:
وَإِنْ أَمَرَكَ، فَإِنَّ الْحَقَّ فِيمَا يَجِيءُ بِهِ، وَرِضَا الرَّحْمَنِ فِيمَا قَالَ. قَالَ: فَلَمْ يَمْضِ إِلَّا يَسِيرًا
حَتَّى اسْتَيْقَظَ فَزِعًا يَذْكُرُ اللهَ، فَقَالَ: يَا سَلْمَانُ مَضَى الْفَيْءُ مِنْ هَذَا الْمَكَانِ وَلَمْ أَذْكُرِ
اللهَ، أَيْنَ مَا جَعَلْتَ لِي عَلَى نَفْسِكَ؟ قَالَ: قُلْتُ: أَخْبَرْتَنِي أَنَّكَ لَمْ تَنَمْ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا،
وَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَ ذَلِكَ، فَأَحْبَبْتُ أَنْ تَسْتَشْفِيَ مِنَ النَّوْمِ. فَحَمِدَ اللهَ وَقَامَ فَخَرَجَ، فَتَبِعْتُهُ فَمَرَّ
بِالْمُقْعَدِ، فَقَالَ الْمُقْعَدُ: يَا عَبْدَ اللهِ دخلت فسألتك فلمن تُعْطِنِي، وَخَرَجْتَ فَسَأَلْتُكَ فَلَمْ
تُعْطِنِي. فَقَامَ يَنْظُرُ هَلْ يَرَى أَحَدًا فَلَمْ يَرَهُ، فَدَنَا مِنْهُ فَقَالَ: نَاوِلْنِي يَدَكَ فَنَاوَلَهُ، فَقَالَ: قُمْ
بِاسْمِ اللهِ فَقَامَ، كَأَنَّهُ نَشِطَ مِنْ عِقَالٍ، صَحِيحًا لَا عَيْبَ فِيهِ فَخَلَّاهُ عَنْ يَدِهِ فَانْطَلَقَ ذَاهِبًا.
وَكَانَ لَا يَلْوِي عَلَى أَحَدٍ، وَلَا يَقُومُ عَلَيْهِ، فَقَالَ لِي الْمُقْعَدُ: يَا غُلَامُ احْمِلْ عَلَيَّ ثِيَابِي
حَتَّى أَنْطَلِقَ وَأُبَشِّرَ أَهْلِي. فَحَمَلْتُ عَلَيْهِ ثِيَابَهُ، وَانْطَلَقَ لَا يَلْوِي عَلَيَّ، فَخَرَجْتُ فِي إِثْرِهِ
أَطْلُبُهُ، وَكُلَّمَا سَأَلْتُ عَنْهُ قَالُوا: أَمَامَكَ، حَتَّى لَقِيَنِي الرَّكْبُ مِنْ كَلْبٍ فَسَأَلْتُهُمْ، فَلَمَّا
سَمِعُوا الفتى أَنَاخَ رَجُلٌ مِنْهُمْ بَعِيرَهُ فَحَمَلَنِي خَلْفَهُ، حَتَّى أَتَوْا بِي بِلَادَهُمْ. قَالَ: فَبَاعُونِي،
فَاشْتَرَتْنِي امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَجَعَلَتْنِي فِي حَائِطٍ لَهَا. وَقَدْ مَرَّ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، فَأُخْبِرْتُ
بِهِ، فَأَخَذْتُ شَيْئًا مِنْ تَمْرِ حَائِطِي فَجَعَلْتُهُ عَلَى شَيْءٍ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَوَجَدْتُ عِنْدَهُ أُنَاسًا، وَإِذَا

أَبُو بَكْرٍ أَقْرَبُ الْقَوْمِ مِنْهُ، فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قُلْتُ: صَدَقَةٌ، قَالَ لِلْقَوْمِ: كُلُوا، وَلَمْ يَأْكُلْ هُوَ. ثُمَّ لَبِثْتُ مَا شَاءَ اللهُ، ثُمَّ أَخَذْتُ مِثْلَ ذَلِكَ فَجَعَلْتُهُ عَلَى شَيْءٍ، ثم أتيته فَوَجَدْتُ عِنْدَهُ أُنَاسًا، وَإِذَا أَبُو بَكْرٍ أَقْرَبُ الْقَوْمِ مِنْهُ، فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ: مَا هَذَا قُلْتُ: هَدِيَّةٌ. قَالَ: بِسْمِ اللهِ. فَأَكَلَ وَأَكَلَ الْقَوْمُ. قَالَ: قُلْتُ فِي نَفْسِي: هَذِهِ مِنْ آيَاتِهِ كَانَ صَاحِبِي رَجُلٌ أَعْجَمِيٌّ لَمْ يُحْسِنْ أَنْ يَقُولَ: تِهَامَةُ، قَالَ: تُهْمَةُ. وَقَالَ: أَحْمَدُ. فَدُرْتُ خَلْفَهُ، فَفَطِنَ لِي فَأَرْخَى ثَوْبَهُ فَإِذَا الْخَاتَمُ فِي نَاحِيَةِ كَتِفِهِ الْأَيْسَرِ فَتَبَيَّنْتُهُ، ثُمَّ دُرْتُ حَتَّى جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقُلْتُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّكَ رَسُولُ اللهِ، قَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ قُلْتُ: مَمْلُوكٌ. فَحَدَّثْتُهُ حَدِيثِي وَحَدِيثَ الرَّجُلِ الَّذِي كُنْتُ مَعَهُ، وَمَا أَمَرَنِي بِهِ، قَالَ: لِمَنْ أَنْتَ؟ قُلْتُ: لِامْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ جَعَلَتْنِي فِي حَائِطٍ لَهَا. قَالَ: يَا أَبابكر، قَالَ: لَبَّيْكَ. قَالَ: اشْتَرِهْ. فَاشْتَرَانِي أَبُو بَكْرٍ فَأَعْتَقَنِي، فَلَبِثْتُ مَا شَاءَ اللهُ أَنْ أَلْبَثَ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ وَقَعَدْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ، مَا تَقُولُ فِي دِينِ النَّصَارَى؟ قَالَ: لَا خَيْرَ فِيهِمْ، وَلَا فِي دِينِهِمْ. فَدَخَلَنِي أَمْرٌ عَظِيمٌ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي: هَذَا الَّذِي كُنْتُ مَعَهُ وَرَأَيْتُ مِنْهُ مَا رَأَيْتُ، ثُمَّ رَأَيْتُهُ أَخَذَ بِيَدِ الْمُقْعَدِ، فَأَقَامَهُ اللهُ عَلَى يَدِهِ ، لَا خَيْرَ فِي هَؤُلَاءِ وَلَا فِي دِينِهِمْ. فَانْصَرَفْتُ وَفِي نَفْسِي مَا شَاءَ اللهُ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَلَى النَّبِيِّ: ذلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَاناً وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: عَلَيَّ سَلْمَانُ. فَأَتَانِي الرَّسُولُ فَدَعَانِي وَأَنَا خَائِفٌ، فَجِئْتُ حَتَّى قَعَدْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَرَأَ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ ﴿ذلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ وَرُهْبَاناً وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَاتِ . فَقَالَ يَا سَلْمَانُ: أُولَئِكَ الَّذِينَ كُنْتَ مَعَهُمْ وَصَاحِبُكَ لَمْ يَكُونُوا نَصَارَى، إِنَّمَا كَانُوا مُسْلِمِينَ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فو الذي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَهُوَ أَمَرَنِي بِاتِّبَاعِكَ، فَقُلْتُ لَهُ: وَإِنْ أمرني بترك دينك وما أَنْتَ عَلَيْهِ فَأَتْرُكُهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَاتْرُكْهُ، فَإِنَّ الْحَقَّ وَمَا يُحِبُّ اللهُ فِيمَا يَأْمُرُكَ بِهِ .

Simâk b. Harb bildiriyor: Kûfe halkından iki kişi Zeyd b. Suvhân'ın arkadaşı idi. Bu iki kişi Zeyd b. Suvhân'ın kendilerini Selmân ile görüştürmesini ve kendilerine nasıl Müslüman olduğunu anlatmasını istedikleri için yanına gelmişlerdi. Bunun üzerine birlikte çıktılar ve Selmân ile karşılaştılar. O zaman Selmân Medâin'de vali idi. Kendisi kürsüsünde oturmuş hurma yapraklarını örmekteydi. Bu iki kişi anlatmaya şöyle devam ettiler: Selâm verdik ve yanında oturduk. Zeyd kendisine: "Ey Ebû Abdıllah!

Bu ikisi benim arkadaşımdır ve arkadaşlıkları güzeldir. Bunlar senden nasıl Müslüman olduğunu dinlemek istiyorlar" dedi.

Bunun üzerine Selmân şöyle anlattı. "Ben Râmahurmuz'da yetim bir kişi idim. Râmahurmuz idarecisinin oğlu sürekli olarak öğretmeninin yanına gider gelirdi. Bu sebeple ben de onun yakınında bulunmak istedim. Benden büyük kendini beğenmiş kibirli bir abim vardı. Ben ise fakir biri kişi idim. Öğretmen dersi bitirip öğrenciler dağıldığı zaman, Râmahurmuz idarecisinin oğlu giysisiyle yüzünü kapatır ve dağa çıkardı. Bunu çok sık olarak yapardı. (Bir gün kendisine) «Niçin şöyle şöyle yapıyorsun ve beni beraberinde götür müyorsun?» dediğimde: «Sen daha çocuksun ve durumumuzu ifşa etmenden korkuyorum» cevabını verdi. Ona: «Korkma» dediğimde: «Bu dağda bir mağarada, ibadet edip Yüce Allah'ı ve âhireti anan salih kişiler vardır. Bunlar ateşperestlerin ve putperestlerin dinsiz olduğunu iddia etmektedir» karşılığını verdi. Kendisine: «Beni de beraberinde bu kişilerin yanına götür» dediğimde: «Onlardan izin almadan öyle bir şey yapamam. Senin bizi açığa çıkarıp da babamın bu durumu öğrenip onları öldürmesinden ve bu kişilerin benim yüzümden helak olmasından korkuyorum» karşılığını verdi. «Ben öyle bir açık vermem» dedim. Onlardan benim için izin alıp: «Yanımda yetim bir çocuk vardır. Bu çocuğun yanınıza gelip sizleri dinlemesini istiyorum» dedi. Onlar da: «Eğer kendisine güveniyorsan getir» deyince: «Kendisinden size ancak sevdiğim şeylerin gelmesini temenni ederim» dedi. Onlar da: «O zaman onu da beraberinde getir» dediler.

Bunun üzerine bana: «Senin benimle gelmen için kendilerinden izin aldım. Benim dersten çıkış saatimde gittiğimi gördüğünde yanıma gel ve bunu kimse bilmesin. Eğer babam bunu bilirse onları öldürür» dedi. Dersten çıkış saati geldiğinde kendisini takip ettim. Bir dağa çıktık ve bahsettiği kişilerin yanına vardık. Onlar bir mağaradaydılar. —Ali der ki: "Zannımca Selmân: "Bunlar altı veya yedi kişiydiler" dedi— Onların ibadet etmekten sanki canları çıkmıştı. Onlar gündüzleri oruç tutup geceleri ibadet ediyor ve buldukları yeşilliklerden yiyorlardı. Yanlarına oturduk. İdarecinin oğlu beni methederek hakkımda hayırlı şeyler söyledi. Onlar da, Allah'a hamdü sena ederek geçmiş Resuller ve Peygamberlerden bahsettiler. İsa b. Meryem'e yetiştiklerinde: «Allah onu (Meryem'den) erkeksiz olarak gönderdi. Allah onu Peygamber olarak gönderip ona ölüleri diriltme, çamurdan kuş yaratma, âmâları ve sedef hastalarını iyileştirme gücü verdi. Bazı kavimler kendisine

tâbi olurken bazıları da inkâr etti. O, Allah'ın kendisiyle imtihan ettiği kulu ve Resûlü'ydü» dediler. Bunları söylemeden önce de: «Ey çocuk! Senin bir Rabbın vardır. Yine senin geri döneceğin bir yer vardır. Önünde cennet ve cehennem vardır ki, gideceğin yer ikisinden biridir. Ateşperestler sapıklığa düşmüş delalet ehlidir. Allah onların yaptıkları şeylerden razı değildir ve onlar hiçbir din üzere değildirler» dediler.

İdarecinin oğlunun yanlarından çıkış saati gelince ben de kendisiyle beraber gittim. Sonra bir daha yanlarına gittiğimizde önceki gibi ve daha güzel şeyler söylediler. Ben de yanlarında kalmak istedim. Bana: «Ey Selmân! Sen daha çocuksun, sen bizim yaptığımızı yapmaya güç yetiremezsin. Sen ye, iç, namaz kıl ve yat» dediler. Râmahurmuz idarecisi, oğlunun bu yaptığını gördü ve atına binip onu takip ederek bu mağaraya yanlarına geldi. Onlara: «Ey sizler! Bana komşu oldunuz ve ben size iyi komşuluk ettim. Benden bir kötülük görmediniz. Ancak siz oğlumu bana karşı bozdunuz. Size üç gün fırsat veriyorum. Eğer üç gün sonra sizi burada bulursam mağaranızı yakarım. Siz kendi topraklarınıza geri dönün. Benim tarafımdan size bir kötülük gelmesini istemiyorum» dedi. Onlar da: «Biz sana karşı kötü bir şey kastetmedik. Ancak senin için hayırlı şeyler istedik» dediler. Bu idareci oğlunu onların yanına gitmekten alıkoydu. İdarecinin oğluna: «Allah'tan kork, bu dinin Allah'ın dini olduğunu, babanın ve bizim başka dine tâbi olduğumuzu biliyorsun. Bunlar ateşe tapmaktadır ve Allah'ı bilmemektedirler. Ahiretini başkasının dünyası için satma» dedim. O: «Ey Selmân! Mesele söylediğin gibidir. Babam onları yok etmesin diye yanlarına çıkmamaktayım. Eğer yanlarına gidecek olursam babam beni yine atıyla takip edecektir. Zaten benim yanlarına gitmemden korkarak onları oradan kovdu. Onların haklı olduğunu bilmekteyim» deyince: «O zaman sen bilirsin» dedim.

Sonra abime durumu anlatıp bu kavmin yanına gitmeyi teklif ettim. Abim: «Ben kendi maişetim için uğraş gösteren biriyim» dedi. Bunlar dağdan göçecekleri gün yanlarına çıktım. Bana: «Ey Selmân! Biz sakınmaktaydık, ancak olanları görmektesin. Allah'tan kork ve bil ki, din sana vasiyet ettiğimiz gibidir. Bu ateşperestler Allah'ı bilmemekte ve zikretmemekteler. Onlardan kimse seni aldatmasın» dediler. Onlara: «Ben sizden ayrılacak değilim» deyince: «Sen bizimle olmaya güç yetiremezsin. Biz gündüz oruç tutup gece de ibadet ederiz. Biz bitkilerden ve bulduğumuz şeylerden yeriz. Sen buna güç yetiremezsin» dediler. Ben yine: «Ben sizden ayrılacak değilim» dedim.

Onlar «Sen bilirsin, biz durumumuzu sana bildirdik. Eğer bizden ayrılmayı kabul etmiyorsan seninle beraber gelecek birini getir ve beraberinde yiyecek şeyler al. Çünkü sen bizim yaptıklarımıza güç yetiremezsin» dediler. Ben de öyle yapıp abime benimle gelmesini söyledim; ama abim bunu kabul etmedi.

Yanlarına çıktığımda eşyalarını yüklendiler ve beraber yola çıktık. Allah, selametle Musul'a yetişmemizı nasip etti. Orada bir mabede gittik. İçeri girdiklerinde oradakiler kendilerini neşe ve sevinçle karşılayarak: «Neredeydiniz?» dediler. Onlar da: «Biz, Allah'ın zikredilmediği ateşperestlerin bulunduğu bir şehirdeydik. Bizi oradan kovdular ve sizin yanınıza geldik» dediler. Bir zaman sonra: «Ey Selmân! Bu dağda dindar bir topluluk bulunmaktadır. Biz onların yanına gitmek istiyoruz. Sen de bunlarla beraber burada kal. Bunlar dindardır ve onlardan seveceğin şeyler göreceksin» dediler. Onlara: «Ben sizden ayrılacak değilim» deyince, mabeddekiler de bana nasihat ederek: «Bizimle beraber kal, gücümüz nispetinde bir şeyden geri kalmazsın» dediler. Ben yine: «Ben sizden ayrılacak değilim» dedim ve kendileriyle birlikte yola çıktım.

Dağların arasına vardığımızda dibinde birçok su testileri ve çokça ekmek bulunan bir kayanın yanına ulaştık. Bu kayanın dibinde konakladık. Güneş çıktığı zaman dağların arasından birer birer birçok kişi çıkıp gelmeye başladı. Sanki canları çıkmış gibiydiler. Toplandıkları zaman arkadaşlarımı sevinçli ve neşeli bir şekilde karşılayarak: «Neredeydiniz, sizi görmüyorduk?» dediler. Arkadaşlarım: «Biz, Allah'ın zikredilmediği ve ateşperestlerin bulunduğu bir şehirdeydik. Biz orada Allah'ı zikrediyorduk, ama bizi oradan kovdular» cevabını verdiler. Bu gelenler: «Bu çocuk ta kimdir?» diye sorunca, arkadaşlarım beni överek: «Bu o şehirden bir arkadaşımızdır, ondan hayırlı şeylerden başka bir şey görmedik» dediler. Vallahi bu esnada mağaradan bir kişi çıkıp geldi ve selam vererek oturdu. Arkadaşlarım onu sevinçli ve neşeli bir şekilde saygıyla karşılayıp çepeçevre etrafında oturdular.

Bu kişi kendilerine: «Neredeydiniz?» diye sorunca durumu kendisine anlattılar. «Bu çocuk ta kimdir?» dediğinde beni methederek kendilerine katılışımı anlattılar. Daha önce hiç görmediğim bir şekilde ona saygı gösteriyorlardı. Bu kişi Allah'a hamdü sena ettikten sonra Allah'ın göndermiş olduğu peygamberleri zikrederek karşılaştıkları ve yaptıkları şeyleri anlattı. İsa b. Meryem'e gelince de, Allah'ın onu erkeksiz olarak Meryem'den yarattığını, peygamber olarak gönderdiğini, Allah'ın, kendisine ölüleri diriltme, âmâları

ve sedef hastalarını iyileştirme, çamurdan kuş yapıp ona üfleyerek Allah'ın izniyle ona can verme gücü verdiğini, Allah'ın kendisine İncil'i indirdiğini ve Tevrât'ı öğrettiğini, kendisini İsrâil oğullarına peygamber olarak gönderdiğini ve bazı kavimlerin kendisine iman edip bazılarının da inkâr ettiğini söyledi.

Yine Hz. İsa'nın karşılaştığı bazı şeyleri anlatarak Allah'ın kendisine nimetler verdiği bir kul olup Allah'ın kendisini mükâfatlandırdığını ve ondan razı olduğunu söyledi. Etrafındakilere nasihat etmeye devam edip: «Allah'tan korkun ve İsa'nın getirdiklerine tâbi olun. Ona karşı gelmeyin, aksi takdirde Allah sizi ayrılıklara düşürür» diyordu. Sonra: «Kim bu şeylerden (yiyecek ve içecekten) almak isterse alsın» dedi. Bunun üzerine her kişi kalkıp bir testi su ve yemeklerden bir şeyler almaya başladı. Sonra beraberlerinde geldiğim arkadaşlarım bu kişinin yanına gelip kendisine saygıyla selam verince kendilerine: «Bu dinde sebat edin ve fırkalara ayrılmaktan sakının. Bu çocuk hakkında da hayırlı muamelede bulunun» dedi. Bana da: «Ey çocuk! Bu demiş olduğum Allah'ın dinidir. Diğerleri ise küfürdür» dedi. Kendisine: «Ben senden ayrılacak değilim» dediğimde: «Sen benimle olmaya güç yetiremezsin, çünkü ben bu mağaradan sadece pazar günleri çıkmaktayım. Bu şekilde sen benimle kalamazsın» karşılığını verdi. Sonra arkadaşlarına dönünce, onlar da: «Ey çocuk! Sen onunla olmaya güç yetiremezsin» dediler. Ben yine: «Ben senden ayrılacak değilim» deyince: «Ey çocuk! Ben şimdi sana bir daha söylüyorum ki, ben buraya gireceğim ve gelecek pazar gününe kadar çıkmayacağım. Artık sen bilirsin» dedi. Ben yine de: «Ben senden ayrılacak değilim» dedim. Arkadaşları bu kişiye: «Ey filan! Bu daha bir çocuktur, ona bir şey olmasından korkuyoruz» deyince, bu kişi bana: «Yine de sen bilirsin» dedi. Ben yine: «Ben senden ayrılacak değilim» dedim.

Benim ilk beraber olduğum arkadaşlarım kendilerinden ayrılacağım zaman ağlamaya başladılar. Bu kişi bana: «Bu yemekten ve sudan sana gelecek haftaya yetecek kadar al» deyince, ben de onlardan bir miktar aldım. Her kişi de tekrar kendi yerine geri döndü. Bu kişi dağdaki mağaraya girinceye kadar arkasından gittim. Bana: «Üzerindekileri indir ve yiyip iç» diyerek kendisi namaza durdu. Ben de kendisiyle namaza durdum. O bana doğru dönüp: «Senin buna gücün yetmez, fakat namaz kıl ve yat, yemek ye ve iç» dedi. Ben de öyle yaptım. Onun yemek yiyip bir şey içtiğini görmedim. Diğer pazar gününe kadar onu sadece rükûda ve secdede gördüm.

Sabahladığımız zaman: «Su testini al ve dışarı çık» dedi. Ben de çıktım ve o kayanın dibine gittim. Yine o kişiler dağlardan çıkıp geldiler ve toplanmaya başladılar. Bu kişinin çıkmasını bekliyorlardı. Bu kişi çıkıp oturduktan sonra çok güzel şeyler anlatarak bir hafta önce anlatmış olduğu konulara benzer bir şeyler anlattı. Sonra: «Bu dine tutunun ve fırkalara ayrılmayın. Allah'tan korkun ve bilin ki İsa b. Meryem, Allah'ın kulu ve nimetlendirdiği kişidir" dedi. Sonra oradakiler beni zikrederek: «Ey Filan! Bu çocuğu nasıl buldun?» deyince, beni övüp hayırlı şeyler söyledikten sonra Allah'a hamdü senalar etti. Ekmek ve su bolca var idi. Her kişi kendine yetecek kadar bir miktar almaya başladı. Ben de öyle yaptım. Sonra yine geldikleri dağlara dağıldılar. Bu kişi tekrar mağarasına dönünce ben de kendisiyle döndüm. Bir müddet öyle devam etti. Her pazar günü mağaradan çıkıyor ve arkadaşları her pazar yanına geliyordu. Her haftada her zamanki gibi onlara nasihatlar veriyordu.

Yine bir pazar günü toplandıklarında Allah'a hamd edip onu ta'zîm ettikten sonra her zamanki gibi diyeceğini dedi ve: «Ey sizler! Ben artık yaşlanmış ve zayıf biriyim. Ecelim de yaklaşmış bulunmaktadır. Şimdiye kadar Beyt-i Makdis'e gitmedim. Oraya muhakkak gitmeliyim. Bu çocuğa dikkat edin ve hakkında hayırlı şeyler yapın. Onun iyi bir çocuk olduğunu görüyorum» dedi. Arkadaşları bu dediğinden dolayı korkmuştu. Daha önce onların korkuları gibi bir korkuyu hiç görmemiştim. Onlar: «Ey filanın babası! Sen yaşlı ve yalnız birisin. Senin başına bir şey gelip gelmemesinden emin değiliz. Şimdi de sana her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var» deyince: «Beni yolumdan geri çevirmeyin, ben muhakkak gitmeliyim. Fakat bu çocuk hakkında hayırlı muamelede bulunun» karşılığını verdi.

Bunun üzerine ben de kendisine: «Ben senden ayrılacak değilim» dediğimde: «Ey Selmân! Benim durumumu ve ne üzere olduğumu biliyorsun. Bu ise diğer şeyler gibi değildir. Ben yürürüm ve gündüz oruç tutar gece ibadet ederim. Bu sebeple beraberimde azık veya başka bir şey taşıyamam. Senin ise buna gücün yetmez» dedi. Ben yine: «Ben senden ayrılacak değilim» dedim. Bunun üzerine: «Sen bilirsin» dedi. Oradakiler: «Ey filan! Biz sana ve yanındaki çocuğa korkuyoruz» deyince: «Bu çocuk durumu bilmektedir. Ben kendi durumumu ona anlattım. Bundan daha önceki durumumu da gördü» karşılığını verdi. Ben yine: «Ben senden ayrılacak değilim» dedim. Sonra ağlayarak onunla vedalaştılar. ·Onlara: «Allah'tan korkun ve nasihat ettiğim gibi olun. Eğer yaşarsam umulur ki size tekrar

dönerim. Eğer ölürsem, Allah diridir ve ölmeyendir» dedi. Sonra onlarla vedalaşıp bana: «Bu ekmekten yiyeceğin kadar bir şeyler al» dedi ve beraber yola çıktık. O yürürken Allah'ı zikrediyordu. Etrafına bakmıyor ve hiçbir şeyin yanında durmuyordu. Akşam olunca bana: «Ey Selmân! Sen namaz kıl ve yat. Yemek ye ve iç (sürekli oruç tutma)» dedi. Sonra kendisi namaza kalktı. Beyt-i Makdis'e varıncaya kadar bu böyle devam etti. O akşamladığı zaman hiç gökyüzüne bakmazdı.

Beyt-i Makdis'e ulaştığımız zaman kapıda kötürüm biri oturuyordu. Bu kötürüm kişi: «Ey Allah'ın kulu! Benim halimi görüyorsun. Bana bir tasaddukta bulun» dedi. Ancak o, bu kötürüm kişiye bakmadan mescide girdi. Ben de beraberinde girdim. O mescidin değişik yerlerinde namaz kılmaya başladı. Sonra: «Ey Selmân! Ben şu şu zamandan beri uyumamışım ve bir uyku tadı bulamamaktayım. Gölge filan filan yere ulaştığı zaman beni uyarırsan uyuyacağım. Çünkü bu mescidde uyumak istiyorum. Yoksa gene de uyumazdım» deyince: «Tamam ben seni uyarırım» dedim. O yine: «Gölge filan filan yere ulaştığı zaman beni uyandır» dedi ve uyudu.

Ben de kendi kendime: «Bu filan filan zamandan beri uyumamaktadır. Bu sebeple uykuya doyuncaya kadar onu uyarmayacağım» dedim. O yürürken bana doğru döner ve nasihat vererek benim Rabbimin olduğunu, önümde cennet, cehennem ve hesabın bulunduğunu söylerdi. Yine bana bunları öğretip, pazar günleri arkadaşlarına hatırlattığı şeyleri bana hatırlatırdı. Hatta bana anlattıkları arasında: «Ey Selmân! Yüce Allah, Ahmed adında Tihâme'den çıkacak bir Peygamber gönderecektir. —O, Arap olmadığı için Tihâme ve Ahmed diyemeyen biri idi— "Onun alameti hediye olan şeyden yemesi sadakadan ise yememesidir. Omuzları arasında peygamberlik mührü vardır. Bu zaman da yaklaşmış bulunmaktadır. Ben yaşlı biriyim. O zamana yetişeceğimi sanmıyorum. Eğer sen ona yetişirsen onu tasdik et ve ona tâbi ol» demişti. Ona: «Dinimi terk etmemi emretse bile mi?» dediğimde: «Dinini terk etmeni emretse bile ona uy. Çünkü getirdikleri hak üzeredir ve Allah'ın rızası söyledikleri şeylerdedir» demişti. Az bir zaman geçmişti ki, korkup Allah'ı zikrederek uyandı ve: «Ey Selmân! Gölge burayı geçti, ama ben Allah'ı zikretmedim, hani beni uyaracaktın?» dedi. Bunun üzerine ona: «Sen bana: "Şu şu zamandan beri uyumadım" demiştin. Ben de bu sebeple uykuya doyuncaya kadar uyumanı istedim» dedim. O, Allah'a hamd ederek kalkıp yürüyünce ben de arkasından gittim. Kötürüm kişi: «Ey Allah'ın kulu! Mescide

girerken senden sadaka istedim bir şey vermedin. Çıkarken de istedim yine bir şey vermedin» dedi. Bunun üzerine o etrafına bakınıp kendisini kimsenin görüp görmediğine baktı ve kötürüme yaklaşarak «Bana elini ver» dedi. Kötürüm elini verince «Allah'ın adıyla kalk» dedi ve kötürüm bağlı olduğu ipinden kurtulan kişi gibi ayağa kalktı. Kötürümlüğünden hiçbir eser kalmamıştı. Sonra onun elini bırakıp yoluna devam etti. Yine hiçbir tarafa bakmıyor ve hiç kimsenin yanında durmuyordu.

Kötürümlükten kurtulan kişi: «Ey çocuk! Bana eşyalarımı yüklenmeme yardım et te gidip durumumu aileme haber vereyim» dedi. Ben eşyalarını yüklenmesine yardım ettikten sonra adam bana bakmadan yoluna devam etti. Ben de kendisini iyileştiren yaşlı kişinin peşine düştüm. Onu her karşılaştığım kişiye sorduğumda: «Önündedir» dediler. Kelb kabilesinden bir kafileyle karşılaştım ve bu yaşlı kişiyi kendilerine sordum. Konuşma şivemi işittiklerinde biri devesini çöktürüp beni devesinin terkisine bindirdi. Memleketlerine yetiştiğimizde beni Ensâr'dan bir kadına sattılar. O da bakmam için beni bir bahçesine koydu. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye geldiği bana haber verilince hurmalardan bir miktar alarak yanına gittim. Yanında bazı kişiler vardı ve en yakınında Ebû Bekr bulunmaktaydı. Hurmaları önüne koyunca: *"Bu nedir?"* diye sordu. «Sadakadır» dediğimde, oradakilere: *«Yiyin»* buyurdu ve kendisi yemedi. Bir zaman sonra bir daha hurma alarak yanına gittim. Yine Ebû Bekr kendisine en yakın kişiydi. Hurmaları önüne bıraktığımda: *«Bu nedir?»* diye sordu. «Hediyedir» dediğimde: *«Bismillah»* dedi ve yanındakilerle beraber yemeye başladı. Kendi kendime: «İşte bu onun işaretleridir» dedim. Arkadaşım Arap olmayan biri idi. Bu sebeple Tihâme diyemeyip: «Tihmet ve Ahmed» demişti. Arkasına geçtiğimde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) mührü görmek istediğimi sezip elbisesini gevşetince sol omzunun kenarında Peygamberlik mührünü gördüm. Mühre dikkatlice baktıktan sonra tekrar Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önüne gelip: «Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin Allah'ın Resûlü olduğuna şahadet ederim» dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Sen kimsin?»* diye sorunca: «Ben bir köleyim» diye cevap verdim. Sonra da beraber olduğum adamın dediklerini ve bana emrettiklerini anlattım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) *«Sen kimin kölesisin?»* buyurunca: «Beni bakmam için bir bahçesine bırakan Ensâr'dan bir kadının kölesiyim» dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) *«Ey Ebû Bekr!»* buyurunca, Ebû Bekr: «Buyur, emrindeyim» karşılığını verdi

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Onu satın al»* buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekr beni satın alıp azad etti.

Bir müddet sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip selam verdim ve önünde oturarak: «Ey Allah'ın Resûlü! Hıristiyanlar hakkında ne diyorsun?» diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Ne onlarda, ne de dinlerinde bir hayır vardır»* buyurdu. İçime çok büyük bir şey düşmüştü. Beraber olduğum kişi, kendisinden öyle şeyler gördüğüm kişi ve Allah'ın kötürümü eliyle iyileştirdiği kişide ve dininde bir hayır yok muydu? İçimde birçok şeylerle çıkıp gittim. Sonra Yüce Allah, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): **«Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır. Onlar büyüklük de taslamazlar»**[1] âyetini indirdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *«Selmân'ı çağırın»* buyurunca elçisi beni çağırmaya geldi. Ben korkmuştum. Gelip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önünde oturduğumda: *«Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla»* deyip: **«Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır. Onlar büyüklük de taslamazlar»**[2] âyetini okudu. Sonra: *«Ey Selmân! Beraber olduğun arkadaşların Hıristiyan değildir, onlar müslümandır»* buyurdu. «Ey Allah'ın Resûlü! Seni hak olarak gönderene yemin olsun ki, senin dinine tâbi olmamı emretmişti. Ona: "Dinini ve üzere olduğun şeyi terk etmemi emretse bile terk edeyim mi?" dediğimde: "Evet terk et, çünkü hak olan ve Allah'ın sevdiği şeyler sana emrettiği şeylerdedir" karşılığını verdi» dedim.[3]

أَخبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وأَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ، قَالَ: كُنْتُ مِنْ أَهْلِ فَارِسَ مِنْ أَهْلِ أَصْبَهَانَ، مِنْ قَرْيَةٍ يُقَالُ لَهَا جَيٌّ ، وَكَانَ أَبِي دِهْقَانَ أَرْضِهِ، وَكَانَ يُحِبُّنِي حُبًّا شَدِيدًا لَمْ يُحِبَّهُ شَيْئًا مِنْ مَالِهِ وَلَا وَلَدِهِ، فَمَا زَالَ بِهِ حُبُّهُ إِيَّايَ حَتَّى حَبَسَنِي فِي الْبَيْتِ كَمَا تُحْبَسُ الْجَارِيَةُ. وَاجْتَهَدْتُ فِي الْمَجُوسِيَّةِ حَتَّى كُنْتُ قَطَنَ النَّارِ [الَّذِي يُوقِدُهَا] وَلَا يَتْرُكُهَا تَخْبُو سَاعَةً، فَكُنْتُ كَذَلِكَ لَا أَعْلَمُ مِنْ أَمْرِ النَّاسِ شَيْئًا إِلَّا

---

[1] Mâide Sur. 82

[2] Mâide Sur. 82

[3] Hâkim, *Mustedrek* (3/599-602) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (2/316).

مَا أَنَا فِيهِ، حَتَّى بَنَى أَبِي بنيانا له، وَكَانَتْ لَهُ ضَيْعَةٌ فِيهَا بَعْضُ الْعَمَلِ، فَدَعَانِي فَقَالَ: أَيْ بُنَيَّ، إِنَّهُ قَدْ شَغَلَنِي مَا تَرَى مِنْ بُنْيَانِي عَنْ ضَيْعَتِي هَذِهِ، وَلَا بُدَّ لِي مِن اطِّلَاعِهَا، فَانطَلِقْ إِلَيْهَا فَأْمُرْهُمْ بِكَذَا وَكَذَا وَلَا تَحْتَبِسَنَّ عَنِّي، فَإِنَّكَ إِنِ احْتَبَسْتَ عَنِّي شَغَلْتَنِي عَنْ كُلِّ شَيْءٍ. فَخَرَجْتُ أُرِيدُ ضَيْعَتَهُ، فَمَرَرْتُ بِكَنِيسَةِ النَّصَارَى، فَسَمِعْتُ أَصْوَاتَهُمْ فِيهَا، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ فَقَالُوا: هَؤُلَاءِ النَّصَارَى يُصَلُّونَ. فَدَخَلْتُ أَنْظُرُ فَأَعْجَبَنِي مَا رَأَيْتُ مِنْ حَالِهِمْ. فو الله مَا زِلْتُ جَالِسًا عِنْدَهُمْ حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ. وَبَعَثَ أَبِي فِي طَلَبِي فِي كُلِّ وِجْهَةٍ حَتَّى جِئْتُهُ حِينَ أَمْسَيْتُ وَلَمْ أَذْهَبْ إِلَى ضَيْعَتِهِ، فَقَالَ أَبِي: أَيْنَ كُنْتَ؟ أَلَمْ أَكُنْ قُلْتُ لَكَ؟ فَقُلْتُ : يَا أَبَتَاهُ، مَرَرْتُ بِنَاسٍ يُقَالُ لَهُمُ: النَّصَارَى، فَأَعْجَبَنِي صَلَوَاتُهُمْ وَدُعَاؤُهُمْ، فَجَلَسْتُ أَنْظُرُ كَيْفَ يَفْعَلُونَ. فَقَالَ : أَيْ بُنَيَّ دِينُكَ وَدِينُ آبَائِكَ خَيْرٌ مِنْ دِينِهِمْ. فَقُلْتُ: لَا وَاللهِ مَا هُوَ بِخَيْرٍ مِنْ دِينِهِمْ، هَؤُلَاءِ قَوْمٌ يَعْبُدُونَ اللهَ وَيَدْعُونَهُ وَيُصَلُّونَ لَهُ، وَنَحْنُ إِنَّمَا نَعْبُدُ نَارًا نُوقِدُهَا بِأَيْدِينَا، إِذَا تَرَكْنَاهَا مَاتَتْ. فَخَافَنِي، فَجَعَلَ فِي رِجْلَيَّ حَدِيدًا، وَحَبَسَنِي فِي بَيْتٍ عِنْدَهُ، فَبَعَثْتُ إِلَى النَّصَارَى، فَقُلْتُ لَهُمْ: أَيْنَ أَصْلُ هَذَا الدِّينِ الَّذِي أَرَاكُمْ عَلَيْهِ؟ فَقَالُوا: بِالشَّامِ. فَقُلْتُ: فَإِذَا قَدِمَ عَلَيْكُمْ مِنْ هُنَاكَ نَاسٌ فَآذِنُونِي. قَالُوا: نَفْعَلُ. فَقَدِمَ عَلَيْهِمْ نَاسٌ فِي تِجَارَتِهِمْ. فَبَعَثُوا إِلَيَّ أَنَّهُ قَدْ قَدِمَ عَلَيْنَا تُجَّارٌ مِنْ تُجَّارِنَا. فَبَعَثْتُ إِلَيْهِمْ إِذَا قَضَوْا حَوَائِجَهُمْ وَأَرَادُوا الْخُرُوجَ فَآذِنُونِي. فَقَالُوا: نَفْعَلُ. فَلَمَّا قَضَوْا حَوَائِجَهُمْ وَأَرَادُوا الرَّحِيلَ بَعَثُوا إِلَيَّ بِذَلِكَ، فَطَرَحْتُ الْحَدِيدَ الَّذِي فِي رِجْلَيَّ وَلَحِقْتُ بِهِمْ، فَانْطَلَقْتُ مَعَهُمْ حَتَّى قَدِمْتُ الشَّامَ. فَلَمَّا قَدِمْتُهَا، قُلْتُ: مَنْ أَفْضَلُ أَهْلِ هَذَا الدِّينِ؟ فَقَالُوا: الْأَسْقُفُ صَاحِبُ الْكَنِيسَةِ. فَجِئْتُهُ، فَقُلْتُ لَهُ: إِنِّي أَحْبَبْتُ أن أكون مَعَكَ فِي كَنِيسَتِكَ، وَأَعْبُدُ اللهَ مَعَكَ، وَأَتَعَلَّمُ مِنْكَ الْخَيْرَ. قَالَ: فَكُنْ مَعِي. قَالَ: فَكُنْتُ مَعَهُ، وَكَانَ رَجُلَ سَوْءٍ، كَانَ يَأْمُرُهُمْ بِالصَّدَقَةِ وَيُرَغِّبُهُمْ فِيهَا، فَإِذَا جَمَعُوهَا إِلَيْهِ اكْتَنَزَهَا وَلَمْ يُعْطِهَا الْمَسَاكِينَ. فَأَبْغَضْتُهُ بُغْضًا شَدِيدًا لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حَالِهِ، فَلَمْ يَنْشَبْ أَنْ مَاتَ، فَلَمَّا جَاءُوا لِيَدْفِنُوهُ قُلْتُ لَهُمْ: إِنَّ هَذَا رَجُلُ سَوْءٍ، كَانَ يَأْمُرُكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَيُرَغِّبُكُمْ فِيهَا، حَتَّى إِذَا جَمَعْتُمُوهَا إِلَيْهِ اكْتَنَزَهَا وَلَمْ يُعْطِهَا الْمَسَاكِينَ. فَقَالُوا: وَمَا عَلَامَةُ ذَلِكَ؟ فَقُلْتُ: أَنَا أُخْرِجُ لَكُمْ كَنْزَهُ. فَقَالُوا: فَهَاتِهِ. فَأَخْرَجْتُ لَهُمْ سَبْعَ قِلَالٍ مَمْلُوءَةٍ ذَهَبًا وَوَرِقًا. فَلَمَّا رَأَوْا ذَلِكَ قَالُوا: وَاللهِ لَا يُدْفَنُ أَبَدًا. فَصَلَبُوهُ عَلَى خَشَبَةٍ وَرَمَوْهُ بِالْحِجَارَةِ، وَجَاءُوا بِرَجُلٍ آخَرَ فَجَعَلُوهُ مَكَانَهُ. فَلَا وَاللهِ يَا ابْنَ

عَبَّاس، مَا رَأَيْتُ رَجُلًا قَطُّ لَا يُصَلِّي الْخَمْسَ أَرَى أَنَّهُ أَفْضَلُ مِنْهُ أَشَدَّ اجْتِهَادًا، وَلَا أَزْهَدَ الدُّنْيَا، وَلَا أَدْأَبَ لَيْلًا وَلَا نَهَارًا مِنْهُ. مَا أَعْلَمُنِي أَحْبَبْتُ شَيْئًا قَطُّ، قَبْلَهُ، حُبَّهُ. فَلَمْ أَزَلْ مَعَهُ حَتَّى حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ. فَقُلْتُ: يَا فُلَانُ، قَدْ حَضَرَكَ مَا تَرَى مِنْ أَمْرِ اللهِ، وَإِنِّي وَاللهِ مَا أَحْبَبْتُ شَيْئًا، قَطُّ، حُبَّكَ، فَمَاذَا تَأْمُرُنِي؟ إِلَى مَنْ تُوصِينِي؟ فَقَالَ: أَيْ بُنَيَّ، وَاللهِ مَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَجُلًا بِالْمَوْصِلِ فَأْتِهِ، فَإِنَّكَ سَتَجِدُهُ عَلَى مِثْلِ حَالِي. فَلَمَّا مَاتَ [وَغُيِّبَ] لَحِقْتُ بِالْمَوْصِلِ، فَأَتَيْتُ صَاحِبَهَا، فَوَجَدْتُهُ عَلَى مِثْلِ حَالِهِ مِنَ الِاجْتِهَادِ وَالزَّهَادَةِ فِي الدُّنْيَا، فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ فُلَانًا أَوْصَانِي إِلَيْكَ أَنْ آتِيَكَ وَأَكُونَ مَعَكَ. قَالَ: فَأَقِمْ أَيْ بُنَيَّ. فَأَقَمْتُ عِنْدَهُ عَلَى مِثْلِ أَمْرِ صَاحِبِهِ، حَتَّى حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ. فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ فُلَانًا أَوْصَانِي إِلَيْكَ وَقَدْ حَضَرَكَ مِنْ أَمْرِ اللهِ مَا تَرَى، فَإِلَى مَنْ تُوصِينِي ، فَقَالَ: وَاللهِ مَا أَعْلَمُهُ، أَيْ بُنَيَّ، إِلَّا رَجُلٌ بِنَصِيبِينَ وَهُوَ عَلَى مِثْلِ مَا نَحْنُ عَلَيْهِ، فَالْحَقْ بِهِ. فَلَمَّا دَفَنَّاهُ. لَحِقْتُ بِالْآخَرِ فَقُلْتُ لَهُ: يَا فُلَانُ، إِنَّ فُلَانًا أَوْصَانِي إِلَى فُلَانٍ، وَفُلَانٌ أَوْصَانِي إِلَيْكَ. قَالَ: فَأَقِمْ يَا بُنَيَّ. فَأَقَمْتُ عِنْدَهُ عَلَى مِثْلِ حَالِهِمْ حَتَّى حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ. فَقُلْتُ لَهُ: يَا فُلَانُ، إِنَّهُ قَدْ حَضَرَكَ مِنْ أَمْرِ اللهِ مَا تَرَى، وَقَدْ كَانَ فُلَانٌ أَوْصَانِي إِلَى فُلَانٍ، وَأَوْصَانِي فُلَانٌ إِلَى فُلَانٍ، وَأَوْصَانِي فُلَانٌ إِلَيْكَ، فَإِلَى مَنْ تُوصِينِي؟ قَالَ لِي : أَيْ بُنَيَّ، وَاللهِ مَا أَعْلَمُ أَحَدًا عَلَى مِثْلِ مَا نَحْنُ عَلَيْهِ إِلَّا رَجُلٌ بِعَمُّورِيَّةَ مِنْ أَرْضِ الرُّومِ، فَأْتِهِ، فَإِنَّكَ سَتَجِدُهُ عَلَى مِثْلِ مَا كُنَّا عَلَيْهِ. فَلَمَّا وَارَيْتُهُ، خَرَجْتُ حَتَّى قَدِمْتُ عَلَى صَاحِبِ عَمُّورِيَّةَ، فَوَجَدْتُهُ عَلَى مِثْلِ حَالِهِمْ، فَأَقَمْتُ عِنْدَهُ، وَاكْتَسَبْتُ حَتَّى كَانَتْ لِي غُنَيْمَةٌ وَبَقَرَاتٌ. ثُمَّ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ. فَقُلْتُ: يَا فُلَانُ، إِنَّ فُلَانًا كَانَ أَوْصَانِي إِلَى فُلَانٍ، وَفُلَانٌ إِلَى فُلَانٍ، وَفُلَانٌ إِلَيْكَ، وَقَدْ حَضَرَكَ مَا تَرَى مِنْ أَمْرِ اللهِ، ﷻ ، فَإِلَى مَنْ تُوصِينِي؟ قَالَ: أَيْ بُنَيَّ، وَاللهِ مَا أَعْلَمُهُ بَقِيَ أَحَدٌ عَلَى مِثْلِ مَا كُنَّا عَلَيْهِ آمُرُكَ أَنْ تَأْتِيَهُ. وَلَكِنَّهُ قَدْ أَظَلَّكَ زَمَانُ نَبِيٍّ يُبْعَثُ مِنَ الْحَرَمِ، مُهَاجَرُهُ بَيْنَ حَرَّتَيْنِ، إِلَى أَرْضٍ سَبِخَةٍ ذَاتِ نَخِيلٍ، وَإِنَّ فِيهِ عَلَامَاتٍ لَا تَخْفَى: بَيْنَ كَتِفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ، يَأْكُلُ الْهَدِيَّةَ، وَلَا يَأْكُلُ الصَّدَقَةَ. فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَخْلُصَ إِلَى تِلْكَ الْبِلَادِ فَافْعَلْ، فَإِنَّهُ قَدْ أَظَلَّكَ زَمَانُهُ. فَلَمَّا وَارَيْنَاهُ، أَقَمْتُ حَتَّى مَرَّ رِجَالٌ مِنْ تُجَّارِ الْعَرَبِ مِنْ كَلْبٍ، فَقُلْتُ لَهُمْ: تَحْمِلُونِي مَعَكُمْ حَتَّى تَقْدَمُوا بِي أَرْضَ الْعَرَبِ، وَأُعْطِيكُمْ غُنَيْمَتِي هَذِهِ وَبَقَرَاتِي؟ قَالُوا: نَعَمْ. فَأَعْطَيْتُهُمْ إِيَّاهَا، وَحَمَلُونِي حَتَّى إِذَا جَاءُوا بِي وَادِيَ الْقُرَى ظَلَمُونِي فَبَاعُونِي عَبْدًا مِنْ رَجُلٍ مِنْ

يَهُودَ، بِوَادِي الْقُرَى. فوالله لَقَدْ رَأَيْتُ النَّخْلَ، وَطَمِعْتُ أَنْ تَكُونَ الْبَلَدَ الَّذِي نَعَتَ لِي صَاحِبِي وَمَا حَقَّتْ عِنْدِي، حَتَّى قَدِمَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي قُرَيْظَةَ، مِنْ يَهُودِ وَادِي الْقُرَى، فَابْتَاعَنِي مِنْ صَاحِبِي الَّذِي كُنْتُ عِنْدَهُ، فَخَرَجَ بِي حَتَّى قَدِمَ بِي الْمَدِينَةَ. فوالله مَا هُوَ إِلَّا أَنْ رَأَيْتُهَا فَعَرَفْتُ نَعْتَهَا، فَأَقَمْتُ فِي رِقٍّ مع صَاحِبِي. وَبَعَثَ اللهُ رَسُولَهُ، ﷺ، بِمَكَّةَ لَا يَذْكُرُ لِي شَيْئًا مِنْ أَمْرِهِ مَعَ مَا أَنَا فِيهِ مِنَ الرِّقِّ حَتَّى قَدِمَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، قُبَاءَ، وَأَنَا أَعْمَلُ لِصَاحِبِي فِي نَخْلَةٍ لَهُ. فوالله إِنِّي لَفِيهَا إِذْ جَاءَ ابْنُ عَمٍّ لَهُ، فَقَالَ: يَا فُلَانُ قَاتَلَ اللهُ بَنِي قَيْلَةَ ، وَاللهِ إِنَّهُمْ الْآنَ لَفِي قُبَاءَ مُجْتَمِعُونَ عَلَى رَجُلٍ جَاءَ مِنْ مَكَّةَ، يَزْعُمُونَ أَنَّهُ نَبِيٌّ، فوالله مَا هُوَ إِلَّا أَنْ سَمِعْتُهَا، فَأَخَذَتْنِي «الْعُرَوَاءُ» - يَقُولُ «الرِّعْدَةُ» - حَتَّى ظَنَنْتُ لَأَسْقُطَنَّ عَلَى صَاحِبِي. وَنَزَلْتُ أَقُولُ: مَا هَذَا الْخَبَرُ؟ مَا هُوَ؟ فَرَفَعَ مَوْلَايَ يَدَهُ، فَلَكَمَنِي لَكْمَةً شَدِيدَةً، وَقَالَ: مَا لَكَ وَلِهَذَا؟ أَقْبِلْ قِبَلَ عَمَلِكَ. فَقُلْتُ: لَا شَيْءَ، إِنَّمَا سَمِعْتُ خَبَرًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَعْلَمَهُ. فَلَمَّا أَمْسَيْتُ، وَكَانَ عِنْدِي شَيْءٌ من طعام، فحملته وَذَهَبْتُ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ بِقُبَاءَ، فَقُلْتُ: إِنَّهُ قَدْ بَلَغَنِي أَنَّكَ رَجُلٌ صَالِحٌ، وَأَنَّ مَعَكَ أَصْحَابًا لَكَ غُرَبَاءَ، وَقَدْ كَانَ عِنْدِي شَيْءٌ لِلصَّدَقَةِ، فَرَأَيْتُكُمْ أَحَقَّ مَنْ بِهَذِهِ الْبِلَادِ [بِهِ] فَهَا هُوَ ذَا فَكُلْ مِنْهُ. فَأَمْسَكَ رَسُولُ الله، ﷺ، بِيَدِهِ، وَقَالَ: لِأَصْحَابِهِ: كُلُوا، وَلَمْ يَأْكُلْ. فَقُلْتُ فِي نَفْسِي هَذِهِ خَلَّةٌ مِمَّا وَصَفَ لِي صَاحِبِي. ثُمَّ رَجَعْتُ، وَتَحَوَّلَ رَسُولُ الله، ﷺ، إِلَى الْمَدِينَةِ فَجَمَعْتُ شَيْئًا كَانَ عِنْدِي ثُمَّ جئته به، فقلت: إن قَدْ رَأَيْتُكَ لَا تَأْكُلُ الصَّدَقَةَ، وَهَذِهِ هَدِيَّةٌ وَكَرَامَةٌ لَيْسَتْ بِالصَّدَقَةِ. فَأَكَلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَأَكَلَ أَصْحَابُهُ. فَقُلْتُ: هَذِهِ خَلَّتَانِ. ثُمَّ جِئْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ يَتْبَعُ جَنَازَةً وَعَلَيَّ شَمْلَتَانِ لِي، وَهُوَ فِي أَصْحَابِهِ، فَاسْتَدَرْتُ بِهِ لِأَنْظُرَ إِلَى الْخَاتَمِ فِي ظَهْرِهِ. فَلَمَّا رَآنِي رَسُولُ اللهِ، ﷺ، اسْتَدْبَرْتُهُ عَرَفَ أَنِّي أَسْتَثْبِتُ شَيْئًا قَدْ وُصِفَ لِي، فَوَضَعَ رِدَاءَهُ عَنْ ظَهْرِهِ، فَنَظَرْتُ إِلَى الْخَاتَمِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ كَمَا وَصَفَ لِي صَاحِبِي فَأَكْبَبْتُ عَلَيْهِ أُقَبِّلُهُ وَأَبْكِي. فَقَالَ: تَحَوَّلْ يَا سَلْمَانُ هَكَذَا. فَتَحَوَّلْتُ فَجَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ. وَأَحَبَّ أَنْ يُسْمِعَ أَصْحَابَهُ حَدِيثِي عَنْهُ. فَحَدَّثْتُهُ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ كَمَا حَدَّثْتُكَ. فَلَمَّا فَرَغْتُ قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: كَاتِبْ يَا سَلْمَانُ. فَكَاتَبْتُ صَاحِبِي عَلَى ثلاثمائةِ نَخْلَةٍ أُحْيِيهَا، وَأَرْبَعِينَ أُوقِيَّةً. وَأَعَانَنِي أَصْحَابُ رَسُولِ الله، ﷺ، بِالنَّخْلِ: ثَلَاثِينَ وَدِيَّةً . وعشرين وديّة، وعشر، كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ عَلَى قَدْرِ مَا عِنْدَهُ. فَقَالَ لِي رَسُولُ الله،

ﷺ: فَقِّرْ لَهَا فَإِذَا فَرَغْتَ فَآذِنِّي حَتَّى أَكُونَ أَنَا الَّذِي أَضَعُهَا بِيَدِي. فَفَقَّرْتُهَا وَأَعَانَنِي أَصْحَابِي- يَقُولُ حَفَرْتُ لَهَا حَيْثُ تُوضَعُ- حَتَّى فَرَغْنَا مِنْهَا. ثُمَّ جِئْتُ رَسُولَ اللهِ، ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدْ فَرَغْنَا مِنْهَا فَخَرَجَ مَعِي حَتَّى جَاءَهَا، وَكُنَّا نَحْمِلُ إِلَيْهِ الْوَدِيَّ، وَيَضَعُهُ بِيَدِهِ، وَيُسَوِّي عَلَيْهَا. فَو الَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا مَاتَتْ مِنْهَا وَدِيَّةٌ وَاحِدَةٌ. وَبَقِيَتْ عَلَيَّ الدَّرَاهِمُ. فَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ بَعْضِ الْمَعَادِنِ بِمِثْلِ الْبَيْضَةِ مِنَ الذَّهَبِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: أَيْنَ الْفَارِسِيُّ الْمُسْلِمُ الْمُكَاتَبُ؟ فَدُعِيتُ لَهُ، فَقَالَ: خُذْ هَذِهِ يَا سَلْمَانُ، فَأَدِّهَا مِمَّا عَلَيْكَ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَأَيْنَ تَقَعُ هَذِهِ مِمَّا عَلَيَّ؟ قَالَ: فَإِنَّ اللهَ ﷻ سيؤدي بها عنك. فو الَّذِي نَفْسُ سَلْمَانَ بِيَدِهِ لَوَزَنْتُ لَهُمْ مِنْهَا أَرْبَعِينَ أُوقِيَّةً، فَأَدَّيْتُهَا إِلَيْهِمْ وَعُتِقَ سَلْمَانُ. وَكَانَ الرِّقُّ قَدْ حَبَسَنِي حَتَّى فَاتَنِي مَعَ رَسُولِ اللهِ، ﷺ، بَدْرٌ وَأُحُدٌ، ثُمَّ عُتِقْتُ فَشَهِدْتُ الْخَنْدَقَ، ثُمَّ لَمْ يَفُتْنِي مَعَهُ مَشْهَدٌ.

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Selmân el-Fârisî der ki: Ben İsfahanlı, Cey denen bir köyden idim. Babam köyünün lideri idi ve beni çok severdi. Öyle ki çocuklarından ve sahip olduğu şeylerden hiç bir şeyi beni sevdiği gibi sevmezdi. Bu sevgisi beni bir evde bir cariyenin hapsedildiği gibi hapsetmesine kadar vardı. Ben o zamanlar Mecusîlik dini ile meşgul ateş bekçisi idim ve ateş yakardım. Asla sönmesine fırsat vermezdim. Ben bu halde iken insanların ne durumda olduğunu hiç bilmez ve sadece kendi yaptığımı bilirdim. Bir gün babam kendine bir ev yapmaya başladı. Kendisinin bir takım işini yürüttüğü küçük bir çiftliği vardı. Beni çağırıp: "Evladım! Gördüğün gibi bu evi inşa etmekle uğraşmak beni çiftliğimle ilgilenmeden alıkoydu. Hâlbuki orada neler olduğunu mutlaka bilmem gerekir. Oraya git ve işçilere şöyle şöyle yapmalarını emret. Benden kayboluşunda uzun sürmesin. Eğer sen benden başka bir şey için kendini gizleyecek olursan seni aramak beni her işimden alıkoyacaktır" dedi. Ben de çiftliğe gitmek üzere yola koyuldum. Yolda Hıristiyanlara ait bir kiliseye rastladım, seslerini işittiğimde: "Bu da nedir?" dedim. "Bunlar Hıristiyanlardır, namaz kılıyorlar" dediklerinde bakmak için içeri girdim. Durumları hoşuma gitmişti. Vallahi güneş batıncaya kadar yanlarında oturmuştum. Babam ise her tarafa beni aramaya adam yollamıştı. Gece vakti çiftliğe gitmeden doğru babamın yanına gittim. Bana "Neredeydin? Ben sana ne demiştim?" deyince: "Ey babacığım! Kendilerine Hıristiyan denilen kişilere rastladım. Namazları ve

duaları hoşuma gitti. Bu sebeple de nasıl ibadet ettiklerine bakmak için orada oturdum" cevabını verdim. Babam: "Evladım! Senin ve atalarının dini onların dininden daha iyidir" deyince: "Hayır! Vallahi onların dininden daha iyi değil. Onlar Allah'a ibadet eden, ona dua edip ona namaz kılan bir toplumdur. Biz ise ateşe tapıp onu elimizle yakıyoruz, bırakınca da sönüyor" dedim. Babam durumumdan korkup ayaklarıma zincir vurdu ve beni hapsetti.

Ben de bu Hıristiyanlara haber gönderip: "Sizin amel ettiğiniz bu dinin aslı nerdedir?" diye sordurdum. Onlar da: "Şam'dadır" dediler. "Oradan yanınıza gelen olursa bana haber verin" dediğimde: "Tamam, veririz" dediler. Nihayet onların tüccarlarından bir kaç kişi gelince bana haber verdiler. Ben de ayaklarımdan demirleri çıkarıp onlara katıldım. Birlikte Şam'a geldim. Orada: "Bu dinin en üstün adamı kimdir?" dediğimde: "Kilisenin sahibi papazdır" dediler. Ona gelip: "Ben seninle birlikte kilisende kalmak istiyorum. Orada Allah'a seninle beraber kulluk eder ve senden iyi şeyler öğrenirim" dediğimde: "O zaman benimle kal" dedi. Ben de onunla kaldım. Bu papaz kötü birisiydi. İnsanlara sadaka vermeyi emredip teşvik ederdi. Onlar sadakayı toplayıp ona getirdiklerinde onları depolar ve yoksullara bir şey vermezdi. Bu durumunu gördüğümde ona çok öfkelenmiştim. Sonra papaz ölünce onu defnetmeye geldiler. Onlara: "Bu papaz kötü biriydi. İnsanlara sadaka vermeyi emreder ve onu depolar ve yoksullara bir şey vermezdi" dedim. Bana: "Bu konuda delilin nedir?" dediklerinde: "Size hazinelerini çıkarabilirim" deyip altın ve gümüş dolu yedi küp altını onlara çıkarıp verdim. Bunu görünce: "Vallahi bu kişi asla defnedilmez" dediler ve onu çarmıha gerip taşladılar. Sonra başka birini getirip onun yerine geçirdiler.

Hayır, vallahi ey İbn Abbâs! Beş vakit namazını kılan kimselerden ondan daha faziletli, daha çalışkan, dünyaya hiç aldırış etmeyen, gece ve gündüz durmadan didinen birini görmedim. Ondan önce hiç bir şeyi onu sevdiğim gibi sevdiğimi bilmiyorum. Vefat anı gelinceye kadar yanında kaldım. Vefat edeceği zaman da kendisine: "Gördüğün gibi sana da Allah'ın emri gelmiş bulunmaktadır. Vallahi seni sevdiğim gibi de hiçbir şeyi sevmedim. Bana ne emredersin? Senden sonra kime gitmemi tavsiye edersin?" dedim. Bunun üzerine: "Ey oğul! Vallahi Musul'da bulunan bir kişi dışında kimse tanımıyorum. Sen ona git. Onu da aynen benim gibi bulacaksın" dedi.

Bu kişi ölünce, Musul'a geldim ve arkadaşına gittim. Onu da gayretini ve dünyaya ilgisiz kalışını aynen önceki gibi buldum. Ona: "Falanca bana sana gelmemi ve yanında kalmamı vasiyet etti" dediğimde: "O zaman kal ey oğul" karşılığını verdi. Onun da yanında arkadaşının yanında kaldığım hal üzere kaldım. Ölüm anı gelince: "Seni bana falanca tavsiye etmişti. Allah'ın emri gelmiş bulunmaktadır. Bana kimi tavsiye edersin?" dedim. O da: "Ey oğul! Vallahi Nusaybin'de bulunan biri dışında tavsiye edecek birini bilemiyorum. O da bizim yaşadığımız haldedir. Sen onun yanına git" dedi. Kendisini defnettiğimizde dediği kişinin yanına geldim ve: "Ey Filan! Filan kişi bana filan kişiyi tavsiye etti. O da bana seni tavsiye etti" dediğimde: "O zaman kal, ey oğul" karşılığını verdi. Onun da yanında diğerlerinin yanında kaldığım hal üzere kaldım. Ölüm anı gelince: "Ey filan! Gördüğün gibi sana da Allah'ın emri gelmiş bulunmaktadır. Filan kişi bana filan kişiyi tavsiye etmişti. O da filan kişiyi tavsiye etti. O kişi de bana seni tavsiye etti. Sen bana kimi tavsiye edersin?" dediğimde: "Ey oğul! Vallahi Rum topraklarında Ammûriye'de bulunan bir kişi dışında bizim bulunduğumuz hal üzere olan bir kimse tanımıyorum. Sen ona git, onu bizim bulunduğumuz hal üzere bulacaksın" dedi.

Bunu da defnettikten sonra Ammûriye'linin yanına vardım ve onu bizim yaşadığımız hal üzere buldum. Onun yanında kaldım ve çalıştım. Hatta bir miktar koyun ve biraz sığırlarım oldu. Sonra onun da vefat anı gelince, kendisine: "Ey filan! Filan kişi bana filan kişiyi tavsiye etmişti. O da filan kişiyi tavsiye etti. O kişi de bana seni tavsiye etti. Senin de ölüm anın gelmiş bulunmaktadır. Sen bana kimi tavsiye edersin?" dediğimde şu karşılığı verdi: "Ey oğul! Vallahi, bizim yaşadığımız şekilde yaşayan kimse kaldı mı bilemiyorum ki seni ona göndereyim. Ama Harem'den çıkacak olan peygamberin gelme zamanı yaklaştı. Onun hicret edeceği yer iki kara taşlık arasında kır, hurmalık bir yer olacaktır. Onda gizlenmesi imkânsız olan bir takım alâmetler vardır. İki omuzu arasında peygamberlik mührü bulunmaktadır. O, hediyeden yer. Sadakayı kabul eder, ama ondan yemez. Eğer sen o ülkeye gitme imkânı bulursan git. Çünkü onun gelme zamanı yakındır."

Onu da defnettiğimizde, Arap tüccarlarından Kelb kabilesine mensup olan bir takım adamlar bana uğrayıncaya kadar orada kaldım. Onlara: "Beni Arap topraklarına götürün ben de size şu koyunlarla sığırlarımı vereyim"

dedim. Onlar da: "Olur" dediler. Ben de dediklerimi onlara verdim böylece kervana beni de aldılar. Vâdi'l-kurâ'ya geldiğimizde bana zulmedip orada beni bir Yahudiye köle olarak sattılar. Vallahi hurma ağaçlarını görünce o arkadaşımın bana sıfatlarını anlattığı yer midir diye ümitlendim, ama öyle değildi.

Nihayet Kurayza oğullarından biri gelip beni Vâdi'l-kurâ Yahudisinden satın aldı. Sonra yola çıkıp Medine'ye geldik. Vallahi orayı görür görmez sıfatlarından tanıdım. Köle olarak orada sahibimin yanında kaldım. Bu sırada Allah, Mekke'de peygamberini göndermişti. Ama bana onun faaliyetlerinden bir şey anlatılmıyordu. Çünkü ben bir köleydim. Nihayet Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Kubâ'ya geldi. Ben de sahibimin hurma bahçesinde çalışıyordum. Vallahi ben bahçede iken birden sahibimin amcası oğlu gelip: "Ey filan! Allah Benî Kayle'yi kahretsin! Vallahi onlar şimdi Mekke'den gelen bir adamın etrafında toplandılar. O kendisinin peygamber olduğunu söylemektedir" dedi. Vallahi bu sözü duyar duymaz beni sıtma titretmesi gibi bir titreme tuttu. Hatta (ağacın üzerinden) sahibimin üzerine düşeceğim sandım. Ağaçtan inip: "Bu haber de neyin nesidir?" dediğimde, sahibim bana sert bir yumruk attı ve: "Bundan sana ne? Sen işine bak" dedi. Kendisine: "Yok bir şey, ancak bir haber duydum ve onu bilmek istedim" dedim.

Geceyi geçirdiğimde yanımda biraz yemek vardı. Onu alıp Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldim. O, Kubâ'daydı. Ona: "Bana ulaşan habere göre sen salih birisisin. Senin beraberinde yabancı arkadaşların varmış. Yanımda biraz sadaka malı vardı. Bu beldede ona en fazla hak sahibi olarak sizleri görüyorum, işte al ve ye" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına: ***"Yiyiniz"*** buyurdu. Ama kendisi yemedi. Kendi kendime: "İşte bu (işitmiş olduğum) peygamberlik sıfatlarından biridir" dedim. Sonra da geri döndüm.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Medine'ye hareket etti. Biraz bir şeyler biriktirip kendisine getirdim ve: "Bu hediyedir" dedim. O da bunun üzerine ondan yedi, ashâbı da ondan yediler. Yine kendi kendime: "İşte bu da ikincisidir" dedim.

Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir cenazenin arkasından giderken yanına vardım. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde iki giysi vardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı arasındaydı. Sırtındaki mühre bakmak için arkasına geçtim. Benim arkasına doğru yöneldiğimi görünce bana anlatılan bir şeyi

tespit etmek istediğimi anladı ve giysisini sırtından kaldırdı. Baktığımda iki omuzu arasındaki mührü gördüm. Aynen arkadaşımın bana anlattığı gibiydi. Bunun üzerine mührün üzerine kapanıp onu öpmeye ve ağlamaya başladım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Selmân! Bu tarafa gel"* buyurdu. Gelip önüne oturdum (ve başımdan geçenleri kendisine anlattım). Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bunu ashâbının da duymasını istemişti. Ey İbn Abbâs! Sana anlattığım gibi Resûlullah'a da (sallallahu aleyhi vesellem) anlattım. Anlatmayı bitirince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Selmân! Sahibinle mükâtebe yap"* buyurdu. Ben de sahibimle onun adına yetiştireceğim üç yüz hurma ağacı ve kırk okka gümüş karşılığında mükâtebe yaptım. Sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı gücüne göre bana otuzar yirmişer ve onar hurma fidanı yardımda bulundular.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: ***"Git ve çukurları kaz. İşini bitirince bana haber ver. Onları elimle ben dikeyim"*** buyurdu. Ben çukurları kazdım, ashâb da bana yardımda bulundu. Kazma işini bitirdiğimde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz işimizi bitirdik" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) benimle çıktı. Biz Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dikeceği fidanları veriyorduk. O da onları eliyle dikip toprağını düzeltiyordu. Onu hak olarak gönderene yemin olsun ki bir tek fidan bile kurumadı. Borç olarak üzerimde dirhemler kalmıştı. Adamın biri madenlerden birinde ele geçirdiği yumurta gibi bir altını Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) getirmişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"O, İranlı Müslüman mükâteb neredededir?"*** buyurunca, yanına çağrıldım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ey Selmân! Şunu al ve borcunu öde"*** buyurdu. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu benim borcumun yanında nedir ki?" dediğimde: ***"Allah bununla senin borcunu ödeyecektir"*** buyurdu. Selmân'ın canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ben bu altından onlara kırk okka tartıp verdim ve borcumu ödedim. Selmân da artık hür oldu. Köle olmamdan dolayı Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Bedir ve Uhud savaşlarına katılamamıştım. Ancak azat olunca Hendek savaşında bulundum. Bundan sonra da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bulunduğu bütün savaşlara katıldım.[1]

---

[1] Ahmed, *Müsned* (5/438-441), İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/233-242), Ebu Nuaym, *Delâilu'n nubuvve* (213) Bakın: Zehebi, *Târihu'l-İslâm* (2/51) ve Suyûtî, *Hasâisu'l-kubrâ* (1/45)

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا العباس بن محمد الدوري، قال: حدثنا ابن الأصبهاني، قال: حدثنا شريك، عن عُبيد المكتب، عن أبي الطفيل، عن سلمان، قال: أتيتُ النبيَّ ﷺ، بصدقة فردَّها، وأتيتُه بهديّة فقبلها .

Ebu't-Tufayl'ın bildirdiğine göre Selmân: "Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) bir sadaka götürdüğümde onu reddetti. Hediye götürdüğümde ise onu kabul etti" demiştir.[1]

وبهذا الإسناد، عن سلمان، قال: أعطاني النبيُّ ﷺ، مثل هذه من ذهب- وحلّق شريكٌ بإصبعه السبّابة على الإبهام مثل الدرهم. قال: فلو وُضع أُحُدٌ في كِفّةٍ ووُضعت في أُخرى لرجحت به في فكاك رقبته.

Aynı isnâd ile Selmân'dan şöyle bildirmiştir: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bana şunun gibi bir altın verdi." —Bu arada Şerîk altının nasıl olduğunu göstermek için başparmağı ile işaret parmağını birleştirip dirhem büyüklüğünde bir halka yaptı.— Eğer kişi bir kefeye ve o altın bir kefeye koyulacak olsa kişinin azat edilmesinde o altın daha ağır basardı."

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس- هو الأصمُّ- قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس، عن ابن إسحاق، قال: حدثني يزيد بن أبي حبيب، عن رجل من عبد القيس، عن سلمان، قال: لمّا أعطاني رسولُ الله، ﷺ، ذلك الذهب فقال: اقضِ به عنك. فقلتُ: يا رسولَ الله، وأين تقعُ هذه ممّا عليَّ؟ فقلّبها رسول الله، ﷺ، على لسانه ثمّ قذفها إليّ ثمّ قال: انطلقْ بها، فإنّ الله ﷻ سيؤدّي بها عنك. فانطلقتُ فوزنتُ لهم منها حتّى أوفيتُهم منها أربعين أوقيّة .

Selmân der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana o altını verip: *"Bununla borcunu öde"* buyurduğunda: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu benim borcumun yanında nedir ki?" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) altını dili üzerinde çevirdikten sonra onu bana attı ve: *"Haydi onu al ve git. Allah*

---

[1] Ahmed, *Musned* (5/437, 438).

bununla senin borcunu ödeyecektir" buyurdu. Ben de gidip ondan tartıp verdim ve kırk ukiyye olan borcumu kendilerine ödedim.[1]

وأخبرنا أبو عبد الله، قال: حدثنا أبو العبّاس، قال: حدّثنا أحمد، قال: حدثنا يونس، عن محمد بن إسحاق، قال: حدثني عاصم بن عمر بن قتادة، قال: حدّثني من سمع عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، وَحَدَّثَ هَذَا مِنْ حَدِيثِ سَلْمَانَ، فَقَالَ: حُدِّثْتُ عَنْ سَلْمَانَ: أَنَّ صَاحِبَ عَمُّورِيَّةَ قَالَ لِسَلْمَانَ حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ: ائْتِ غَيْضَتَيْنِ مِنْ أَرْضِ الشَّامِ، فَإِنَّ رَجُلًا يَخْرُجُ مِنْ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى فِي كُلِّ سَنَةٍ لَيْلَةً، يَعْتَرِضُهُ ذَوُو الْأَسْقَامِ، فَلَا يَدْعُو لِأَحَدٍ مِنْ مَرَضٍ إِلَّا شُفِيَ، فَسَلْهُ عَنْ هَذَا الدِّينِ الَّذِي تَسْأَلُنِي عَنْهُ: عَنِ الْحَنِيفِيَّةِ دِينِ إِبْرَاهِيمَ؟ فَخَرَجْتُ حَتَّى أَقَمْتُ بِهَا سَنَةً، حَتَّى خَرَجَ تِلْكَ اللَّيْلَةَ مِنْ إِحْدَى الْغَيْضَتَيْنِ إِلَى الْأُخْرَى. وَإِنَّمَا كَانَ يَخْرُجُ مُسْتَجِيزًا أَوْ مُسْتَخْفِيًا. فَخَرَجَ وَغَلَبَنِي عَلَيْهِ النَّاسُ حَتَّى دَخَلَ فِي الْغَيْضَةِ الَّتِي يَدْخُلُ فِيهَا حَتَّى مَا بَقِيَ إِلَّا مَنْكِبُهُ، فَأَخَذْتُ بِهِ فَقُلْتُ: رَحِمَكَ اللهُ، الْحَنِيفِيَّةُ دِينُ إِبْرَاهِيمَ؟ فَقَالَ: إِنَّكَ لَتَسْأَلُ عَنْ شَيْءٍ مَا يَسْأَلُ عَنْهُ النَّاسُ الْيَوْمَ، قَدْ أَظَلَّكَ نَبِيٌّ يَخْرُجُ عِنْدَ هَذَا الْبَيْتِ بِهَذَا الْحَرَمِ، يُبْعَثُ بِذَلِكَ الدِّينِ.

فَلَمَّا ذَكَرَ ذَلِكَ سَلْمَانُ لِرَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَقَالَ: لَئِنْ كُنْتَ صَدَقْتَنِي يَا سَلْمَانُ لَقَدْ رأيت عيسى بن مَرْيَمَ، عليه السلام .

Ömer b. Abdilazîz, Selmân'dan işiten bir kişiden şöyle bildirir: "Ammûriye'li adam vefat edeceği zaman Selmân'a: «Şam topraklarındaki iki sık ağaçlık olan yere git. Her yılın bir gecesinde bu iki ağaçlıkta bulunan bir adam bir ağaçlıktan diğer ağaçlığa gitmek için çıkar. Hasta olanlar da onun yanına gelir. O da onlardan birine dua ettiği zaman hasta kişi mutlaka şifa bulur. Sen İbrâhîm'in hanif dinini ona sor» dedi."

Selmân şöyle devam etti: "Ben de oraya gidip orada bir yıl kaldım. O gece olunca bu kişi o ağaçlıktan çıkıp diğer ağaçlığa geldi. Ancak o geçip gitmek üzere (veya gizlice) çıkmıştı. Çıkınca da insanlar bana galip geldi. Ben insanların arasından kurtulmaya uğraşırken, o da ağaçlığa girmiş bulundu. Sadece bir omuzu görünüyordu. Onu omzundan tutup: «Allah sana rahmetiyle muamele etsin! Bana İbrâhîm'in hanif olan dininden bahset»

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/241).

dedim. Bunun üzerine o: «Sen bu günün insanlarının artık sormadığı bir şeyi soruyorsun. Harem'in yanında şu Beyt'te çıkacak olan peygamberin gelmesi artık yakındır. O işte bu dediğin din ile gönderilecektir» karşılığını verdi."

Selmân bu durumu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) zikredince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Selmân! Eğer bana doğru söylüyorsan, sen Isa b. Meryem'i gördün demektir"* buyurdu.[1]

أخبرنا أبو بكر: أحمدُ بنُ محمّدِ الجَوارِيُّ، بواسط، قال: حدثنا إسحاقُ بنُ إبراهيم الشّهيديُّ، قال: حدّثنا مُعتمرُ بنُ سُليمان، عَنْ أبيه، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ: أنَّهُ تَداوَلَهُ بِضْعَةَ عَشَرَ، مِنْ رَبٍّ إِلَى رَبٍّ .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عُمَرَ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ مُعْتَمِرِ بْنِ سُلَيْمَانَ.

Ebû Osmân bildiriyor: "Selmân el-Fârisî (vefat eden papaz arkadaşının tavsiyesi ile Ammûriye'linin yanına gelene kadar) on küsur kişiyi dolaşıp durdu."

Buhârî bunu Hasan b. Ömer b. Şakîk kanalıyla Mu'temir b. Süleymân'dan rivayet etmiştir.[2]

ذِكْرُ حَدِيثِ قُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ الْإِيَادِيِّ

Kuss b. Sâide el-İyâdî

أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ: سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الشُّعَيْثِيُّ، رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ أَبِي طَاهِرٍ المحمّد أبادي، لفظًا، قالَ حدّثنا أبو لُبَابَةَ: مُحَمّدُ بْنُ الْمَهْدِيِّ الأَبِيوَرْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي: قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ هُبَيْرَةَ، قال: حدّثنا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَدِمَ وَفْدُ إِيَادٍ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَا فَعَلَ قُسُّ بْنُ سَاعِدَةَ الْإِيَادِيُّ» ؟ قَالُوا: هَلَكَ. قَالَ: «أَمَا إِنِّي سَمِعْتُ مِنْهُ كَلَامًا مَا أَرَى أَنِّي أَحْفَظُهُ» . فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: نَحْنُ نَحْفَظُهُ يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَالَ: هَاتُوا. قَالَ: فَقَالَ قَائِلُهُمْ: إِنَّهُ وَقَفَ بِسُوقِ عُكَاظَ، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، اسْتَمِعُوا وَاسْمَعُوا وَعُوا: كُلُّ مَنْ عَاشَ مَاتَ، وَكُلُّ من مات فات، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ

---

[1] Ibn Hişâm, *es-Sîre* (1/241) ve Ibn Asâkır, *Tezhib Târih Dımaşk el-Kebîr* (6/195)

[2] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* (53) ve *Fethu'l-bârî* (7/277).

آتٍ. لَيْلٌ داج، وسماء ذات أبراج، وَنُجُومٌ تَزْهَرُ، وَبِحَارٌ تَزْخَرُ، وجِبَالٌ مُرْسَاةٌ، وَأَنْهَارٌ مُجْرَاةٌ. إِنَّ فِي السَّمَاءِ لَخَبَرًا، وَإِنَّ فِي الْأَرْضِ لَعِبَرًا. أَرَى النَّاسَ يَمُرُّونَ وَلَا يَرْجِعُونَ، أَرَضُوا بِالْإِقَامَةِ فَأَقَامُوا؟ أَمْ تُرِكُوا فَنَامُوا؟ ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ، يُقْسِمُ قُسٌّ قَسَمًا بِاللهِ لَا إِثْمَ فِيهِ: إِنَّ لِلَّهِ ﷻ دِينًا هُوَ أَرْضَى مِمَّا أَنْتُمْ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَنْشَأَ يقول:

فِي الذاهبين الأولين من الْقُرُونِ لَنَا بَصَائِرْ   لَمَّا رَأَيْتُ مَوَارِدًا لِلْمَوْتِ لَيْسَ لَهَا مَصَادِرْ

ورأيت قومي نَحْوَهَا يَمْضِي الْأَكَابِرُ وَالْأَصَاغِرْ   أَيْقَنْتُ أَنِّي لَا مَحَالَةَ حَيْثُ صَارَ الْقَوْمُ صَائِرْ

Enes b. Mâlik der ki: İyâd kabilesinden bir heyet Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kuss b. Sâide el-İyâdî ne yaptı?"* diye sordu. Gelen heyet: "Vefat etti" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ondan bazı sözler işitmiştim, ama şimdi aklımda değil"* buyurdu. Oradakilerden birkaç kişi: "Ey Allah'ın Resûlü! Söyledikleri bizim aklımızdadır" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Haydi deyin bakalım"* buyurdu. Bunun üzerine içlerinden bir kişi şöyle dedi: "Kendisi Ukâz çarşısında durup şöyle dedi: "Ey insanlar! Dinleyin, anlayın ve ibret alın! Her yaşayan ölür, ölen gider, gelecek olan her şey de görülür. Karanlıktır gece, gökyüzü burçlarla dolu, yıldızlar yürür, denizler dalgalanır, dağlar dikilir ve nehirler akar. Gökte haber, yerde ibret alınacak şeyler var. İnsanların gittiğini fakat dönmediğini görüyorum. Bunlar gittikleri yerden memnunlar mı orada kaldılar? Yoksa terk mi edildiler de orada uyudular?"

Sonra şöyle dedi: "Kuss günaha girmeden Allah adına yemin eder ki; Allah katında, ona şu inandığınız dininizden çok daha sevimli olan bir din var" dedi. Sonra da şöyle dedi:

"Evvel gelip geçenlerden bizim için ibretler çoktur

Ölüp de geri döneni görmedim hiç ondan dönüş yoktur

Kavmimin küçüğü de, büyüğü de o yolda gitmektedir

İnandım ki herkese takdir edilen bize de gelmektedir."

[وحدثنا] أبو محمد: عبد الله بن يوسف بن أحمد الأصبهانيّ، إملاءً، قال: أخبرنا أبو بكر: أحمد بن سعيد بن فرضح الإخميميّ، بمكّة، قال: حدّثنا القاسم بن عبد الله بن مهديّ، قال: حدّثنا أبو عبد الله: سعيد ابن عبد الرّحمن المخزوميّ، قال: حدّثنا سفيان بن عيينة، عن أبي حمزة الثُّماليّ، عن سعيد بن جبير، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عبَّاسٍ، قَالَ: قَدِمَ وَفْدُ إِيَادٍ عَلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، فَسَأَلَهُمْ عَنْ قُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ الْإِيَادِيِّ، فَقَالُوا: هَلَكَ يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «لَقَدْ شَهِدْتُهُ فِي الْمَوْسِمِ بِعُكَاظَ وَهُوَ عَلَى جَمَلٍ لَهُ أَحْمَرَ- أَوْ عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ- وَهُوَ يُنَادِي فِي النَّاسِ»: أيّها الناس، اجتمعوا واستمعوا وَعُوا، وَاتَّعِظُوا تَنْتَفِعُوا: مَنْ عاش مات، وَمَنْ مَاتَ فَاتَ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ آتٍ. أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ فِي السَّمَاءِ لَخَبَرًا، وَإِنَّ فِي الْأَرْضِ لَعِبَرًا: نُجُومٌ تَغُورُ وَلَا تَغُورُ ، وَبِحَارٌ تَفُورُ، وَلَا تَفُورُ ، وَسَقْفٌ مَرْفُوعٌ، وَمِهَادٌ مَوْضُوعٌ. وَأَنْهَارٌ مَنْبُوعٌ. أَقْسَمَ قُسٌّ قَسَمًا بِاللهِ لَا كَذِبًا وَلَا إِثْمًا: لَيَتْبَعَنَّ الْأَمْرَ سَخَطًا، وَلَئِنْ كَانَ [فِي] بَعْضِهِ رِضًا، إِنَّ فِي بَعْضِهِ لَسَخَطًا . وَمَا هَذَا بِاللَّعِبِ، وَإِنَّ مِنْ وَرَاءِ هَذَا لَلْعَجَبَ. أَقْسَمَ قُسٌّ قَسَمًا بِاللهِ لَا كَذِبًا وَلَا إِثْمًا: إِنَّ لِلَّهِ دِينًا هُوَ أَرْضَى لَهُ مِنْ دِينٍ نَحْنُ عَلَيْهِ. مَا بَالُ النَّاسِ يَذْهَبُونَ وَلَا يَرْجِعُونَ؟ أَرَضُوا فَأَقَامُوا؟ أَمْ تُرِكُوا فَنَامُوا؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «ثُمَّ أَنْشَدَ قُسُّ بْنُ سَاعِدَةَ أَبْيَاتًا مِنَ الشِّعْرِ لَمْ أَحْفَظْهَا عَنْهُ» . فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ ﷺ ، فَقَالَ: أَنَا حَضَرْتُ ذَلِكَ الْمَقَامَ، وَحَفِظْتُ تِلْكَ الْمَقَالَةَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «مَا هِيَ؟» فَقَالَ [لَهُ] أَبُو بَكْرٍ: قَالَ قُسُّ بْنُ سَاعِدَةَ فِي آخر كلامه:

في الذاهبين الأولين ... من الْقُرُونِ لَنَا بَصَائِرْ
لَمَّا رأيت مواردا للمو ... ت لَيْسَ لَهَا مَصَادِرْ
وَرَأَيْتُ قَوْمِي نَحْوَهَا ... يَمْضِي الْأَكَابِرُ وَالْأَصَاغِرْ
لا يَرْجِعُ الْمَاضِي إِلَيَّ ... وَلَا مِنَ الْبَاقِينَ غَابِرْ
أَيْقَنْتُ أَنِّي لَا محا ... له حَيْثُ صَارَ الْقَوْمُ صَائِرْ

ثُمَّ أَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، عَلَى وَفْدِ إِيَادٍ، فَقَالَ: هَلْ وُجِدَ لِقُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ وَصِيَّةٌ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ، وَجَدْنَا لَهُ صَحِيفَةً تَحْتَ رَأْسِهِ مَكْتُوبٌ فِيهَا:

الْمَوْتُ وَالْأَمْوَاتُ فِي جَدَثٍ ... عَلَيْهِمْ مِنْ بَقَايَا ثَوبِهِمْ خِرَقُ

دَعْهُمْ فَإِنَّ لَهُمْ يَوْمًا يُصَاحُ بِهِمْ كَمَا يُنَبَّهُ مِنْ نَوْمَاتِهِ الصَّعِقُ

مِنْهُمْ عُرَاةٌ وَمَوْتَى فِي ثِيَابِهِمْ مِنْهَا الْجَدِيدُ وَمِنْهَا الْأَوْرَقُ الْخَلَقُ

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: «وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ لَقَدْ آمَنَ قُسٌّ بِالْبَعْثِ.

Abdullah b. Abbâs anlatıyor: İyâd kabilesinden bir heyet Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlara Kuss b. Sâide el-İyâdî'yi sordu. Onlar da: "Ey Allah'ın Resûlü! Vefat etti" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hac mevsiminde onun Ukâz'da kırmızı devesi üzerinde insanlara şöyle dediğine şahit oldum: "Ey insanlar! Toplanın, dinleyin, öğüt alın ve faydalanın. Her yaşayan ölür, ölen gider, gelecek olan her şey de görülür. Derim ki; gökte haber, yerde ibret alınacak şeyler var. Yıldızlar yürür, denizler dalgalanır, gökyüzü yüksek bir tavan, yeryüzü büyük bir divandır ve nehirler akar. Kuss yalan söylemeden ve günaha girmeden Allah adına yemin eder ki; (yeryüzünde) şimdi razı olacağınız şeyler varsa bir gün istemediğiniz şeyler de olacaktır. Bu bir oyun değildir ve arkasında şaşılacak şeyler vardır. Kuss yalan söylemeden ve günaha girmeden Allah adına yemin eder ki; Allah katında, ona şu inandığınız dininizden daha çok razı olduğu bir din vardır. Ne oluyor da insanlar gidiyor ve geri gelmiyor? Yoksa gittikleri yerden memnunlar mı orada kaldılar? Yoksa terk mi edildiler de orada uyudular?"*

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sonra Kuss bazı şiirler okumuştu, ama şimdi onlar aklımda değil"* buyurunca, Ebû Bekr kalkıp: "Ben o zaman orada idim ve dediklerini ezberlemiştim" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne demişti?"* buyurunca, Ebû Bekr şöyle dedi: Kuss b. Sâide sözlerinin sonunda şöyle demişti:

"Evvel gelip geçenlerden bizim için ibretler çoktur

Ölüp de geri döneni görmedim hiç ondan dönüş yoktur

Kavmimin küçüğü de, büyüğü de o yolda gitmektedir

Ne giden geri gelmekte, ne de buradakiler ondan kaçabilmektedir

İnandım ki herkese takdir edilen bize de gelmektedir."

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Iyâd kabilesinin heyetine dönerek: *"Kuss b. Sâide'nin bir vasiyeti var mıydı?"* buyurunca şöyle dediler: Evet, başının altında yazılı bir kâğıt bulduk ve onda şöyle yazılıydı:

"Ey ölüm haberini veren kişi! Ölüler mezardadır

Üzerlerinde yıpranmış olan o eski giysileri vardır.

Bırak onları, zira onların çağrılacakları bir günleri vardır

Uykularından kabus ile uyananlar gibi kaldırılacaklardır

Kimileri çıplak olarak gelecektir, kimileri giysileriyle

Kimileri yenisi ile gelirken kimileri gri olan eskisiyle."

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Beni hak olarak gönderene yemin olsun ki Kuss (öldükten sonra) tekrar dirilişe iman etmiştir"* buyurdu.

وأخبرنا أبو سعد: أحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أخبرنا أبو أحمد ابن عَدِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ الْحَاسِبُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَسَّانَ، السَّمْتِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ اللَّخْمِيُّ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَدِمَ وَفْدُ عَبْدِ الْقَيْسِ عَلَى رَسُولِ الله، ﷺ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِنَحْوٍ مِنْ مَعْنَاهُ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ فِي الْحَدِيثِ: ثُمَّ قَالَ: أَيُّكُمْ يَرْوِي شِعْرَهُ؟ فأنشدوه. لم يذكر أبابكر الصديق [رضي الله عنه] وَلَمْ يَذْكُرِ الْوَصِيَّةَ.

وَهَذَا يَتفَرَّدُ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ اللَّخْمِيُّ، عَنْ مُجَالِدٍ. وَمُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ مَتْرُوكٌ . وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ بِزِيَادَاتٍ كَثِيرَةٍ.

İbn Abbâs der ki: "Abdulkays kabilesinden bir heyet Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi." Sonrasında ravi mânâ olarak bir önceki hadisin aynısını zikretti. Ancak rivayetinde: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Hanginiz şiirini okur?»* diye sorunca, kendisine şiirini okudular" ibaresi geçmiştir ve Ebû Bekr'i zikretmemiştir.

Muhammed b. el-Haccâc el-Lahmî bunu Mücâlid kanalıyla rivayette tek kalmıştır. Muhammed b. el-Haccâc metrûk birisidir.

Başka bir kanalla İbn Abbâs'tan bundan çok daha uzun bir ziyadeyle rivayet edilmiştir.

حدثنا أبو عبد الرحمن محمد بن الحسين بن محمد بن موسى السُّلمي، رحمه الله، قال: حدّثنا أبو العبّاس الوليد بن سعيد بن حاتم بن عيسى القسطاطي، بمكّة، من حفظه- وزعم أنّ له خمسًا وتسعين سنة في ذي الحجّة سنة ستّ وستّين وثلاثمائة- على باب إبراهيم عليه السلام، قال: أخبرنا محمد ابن عيسى بن محمّد الأخباري، قال: أخبرنا أبي: عيسى بن محمّد بن سعيد القرشي، قال: حدّثنا عليّ بن سليمان، عن سليمان بن عليّ، عن عليّ بن عبد الله بن عبّاس، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عبَّاسٍ، قَالَ: قَدِمَ الْجَارُودُ بْنُ عَبْدِ اللهِ- وَكَانَ سَيِّدًا فِي قَوْمِهِ، مُطَاعًا عَظِيمًا فِي عَشِيرَتِهِ: مُطَاعَ الْأَمْرِ رَفِيعَ الْقَدْرِ، عَظِيمَ الْخَطَرِ، ظَاهِرَ الْأَدَبِ، شَامِخَ الْحَسَبِ، بَدِيعَ الْجَمَالِ، حَسَنَ الْفِعَالِ، ذَا مَنَعَةٍ وَمَالٍ- فِي وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ مِنْ ذَوِي الْأَخْطَارِ وَالْأَقْدَارِ، وَالْفَضْلِ وَالْإِحْسَانِ، وَالْفَصَاحَةِ وَالْبُرْهَانِ، كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ كَالنَّخْلَةِ السَّحُوقِ، عَلَى نَاقَةٍ كَالْفَحْلِ الْفَنِيقِ قَدْ جَنَّبُوا الْجِيَادَ، وَأَعَدُّوا لِلْجِلَادِ، مُجِدِّينَ فِي سَيْرِهِمْ، حَازِمِينَ فِي أَمْرِهِمْ، يَسِيرُونَ ذَمِيلًا، وَيَقْطَعُونَ مِيلًا فَمِيلًا، حَتَّى أَنَاخُوا عِنْدَ مَسْجِدِ النَّبِيِّ، ﷺ. فَأَقْبَلَ الْجَارُودُ عَلَى قومه والمشائخ مِنْ بَنِي عَمِّهِ، فَقَالَ: يَا قَوْمُ، هَذَا مُحَمَّدٌ الْأَغَرُّ، سَيِّدُ الْعَرَبِ، وَخَيْرُ وَلَدِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَإِذَا دَخَلْتُمْ عَلَيْهِ، وَوَقَفْتُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَأَحْسِنُوا عليه السلام وَأَقِلُّوا عِنْدَهُ الْكَلَامَ. فَقَالُوا بِأَجْمَعِهِمْ: أَيُّهَا الْمَلِكُ الْهُمَامُ وَالْأَسَدُ الضِّرْغَامُ، لَنْ نَتَكَلَّمَ إِذَا حَضَرْتَ وَلَنْ نُجَاوِزَ إِذَا أَمَرْتَ، فَقُلْ مَا شِئْتَ، فَإِنَّا سَامِعُونَ، وَاعْمَلْ مَا شِئْتَ، فَإِنَّا تَابِعُونَ. فَنَهَضَ الْجَارُودُ فِي كُلِّ كَمِيٍّ صِنْدِيدٍ، قَدْ دَوَّمُوا الْعَمَائِمَ، وَتَرَدَّوْا بِالصَّمَائِمِ ، يَجُرُّونَ أَسْيَافَهُمْ وَيَسْحَبُونَ أَذْيَالَهُمْ، يَتَنَاشَدُونَ الْأَشْعَارَ، وَيَتَذَاكَرُونَ مَنَاقِبَ الْأَخْيَارِ، لَا يَتَكَلَّمُونَ طَوِيلًا، وَلَا يَسْكُتُونَ عِيًّا: إِنْ أَمَرَهُمُ ائْتَمَرُوا، وَإِنْ زَجَرَهُمُ ازْدَجَرُوا، كَأَنَّهُمْ أُسْدُ غِيلٍ يَقْدِمُهَا ذُو لَبْوَةٍ مَهُولٍ ، حَتَّى مَثَلُوا بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ، ﷺ. فَلَمَّا دَخَلَ الْقَوْمُ الْمَسْجِدَ، وأَبْصَرَهُمْ أَهْلُ الْمَشْهَدِ، دَلَفَ الْجَارُودُ أَمَامَ النَّبِيِّ، ﷺ، وَحَسَرَ لِثَامَهُ وَأَحْسَنَ سَلَامَهُ، ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ:

يَا نَبِيَّ الْهُدَى أَتَتْكَ رِجَالٌ   قَطَعَتْ فَدْفَدًا وَآلًا فَآلَا

وَطَوَتْ نَحْوَكَ الصَّحَاصِحَ طُرًّا   لَا تَخَالُ الْكَلَالَ فِيكَ كَلَالَا

كُلُّ دَهْمَاءَ يَقْصُرُ الطَّرْفُ عَنْهَا   أَرْقَلَتْهَا قِلَاصُنَا إِرْقَالَا

وَطَوَتْهَا الْجِيَادُ تَجْمَحُ فِيهَا   بِكُمَاةٍ كَأَنْجُمٍ تَتَلَالَا

تَنْعي دفع بَأْسٍ يَوْمِ عبُوسٍ   أَوْجَلَ الْقَلْبَ ذِكْرُهُ ثُمّ هالا

فلمَّا سَمِعَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، ذَلِكَ فَرِحَ فَرَحًا شَدِيدًا، وَقَرَّبَهُ وَأَدْنَاهُ، وَرفع مَجْلِسَهُ وَحَبَاهُ، وَأَكْرَمَهُ، وَقَالَ: يَا جَارُودُ، لَقَدْ تَأَخَّرَ بِكَ وَبِقَوْمِكَ الْمَوْعِدُ، وطَالَ بِكُمْ الأَمَدُ. قَالَ: وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، لَقَدْ أَخْطَأَ مَنْ أَخْطَأَكَ قَصْدُهُ، وَعَدِمَ رُشْدَهُ، وَتِلْكَ وَايْمُ اللهِ أَكْبَرُ خَيْبَةٍ، وَأَعْظَمُ حَوْبَةٍ، وَالرَّائِدُ لَا يَكْذِبُ أَهْلَهُ، وَلَا يَغُشُّ نَفْسَهُ. لَقَدْ جِئْتَ بِالْحَقِّ، وَنَطَقْتَ بِالصِّدْقِ، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا وَاخْتَارَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلِيًّا، لَقَدْ وَجَدْتُ وَصْفَكَ فِي الْإِنْجِيلِ، وَلَقَدْ بَشَّرَ بِكَ [ابْنُ] الْبَتُولِ، وَطُولُ التَّحِيَّةِ لَكَ وَالشُّكْرُ لِمَنْ أَكْرَمَكَ وَأَرْسَلَكَ، لَا أَثَرَ بَعْدَ عَيْنٍ، وَلَا شَكَّ بَعْدَ يَقِينٍ. مُدَّ يَدَكَ، فَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّكَ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ. قَالَ: فَآمَنَ الْجَارُودُ، وَآمَنَ مِنْ قَوْمِهِ كُلُّ سَيِّدٍ، وَسُرَّ النَّبِيُّ، ﷺ، بِهِمْ سُرُورًا، وَابْتَهَجَ حُبُورًا، وَقَالَ: يَا جَارُودُ، هَلْ فِي جَمَاعَةِ وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ مَنْ يَعْرِفُ لَنَا قُسًّا،؟ قَالَ: كُلُّنَا نَعْرِفُهُ يَا رَسُولَ اللهِ، وَأَنَا مِنْ بَيْنِ قَوْمِي كُنْتُ أَقْفُو أَثَرَهُ وَأَطْلُبُ خَبَرَهُ: كَانَ قُسٌّ سِبْطًا مِنْ أَسْبَاطِ الْعَرَبِ، صَحِيحَ النَّسَبِ، فَصِيحًا إِذَا خَطَبَ، ذَا شَيْبَةٍ حَسَنَةٍ. عُمِّرَ سَبْعَمِائَةِ سَنَةٍ، يَتَقَفَّرُ الْقِفَارَ، لَا تُكِنُّهُ دَارٌ، وَلَا يُقِرُّهُ قَرَارٌ، يَتَحَسَّى فِي تَقَفُّرِهِ بَيْضَ النَّعَامِ، وَيَأْنَسُ بِالْوَحْشِ وَالْهَوَامِّ، يَلْبَسُ الْمُسُوحَ وَيَتْبَعُ السُّيَّاحَ عَلَى مِنْهَاجِ الْمَسِيحِ، لَا يَفْتُرُ مِنَ الرَّهْبَانِيَّةِ، مُقِرٌّ لِلَّهِ بِالْوَحْدَانِيَّةِ، تُضْرَبُ بِحِكْمَتِهِ الْأَمْثَالُ، وَتُكْشَفُ بِهِ الْأَهْوَالُ، وَتَتْبَعُهُ الْأَبْدَالُ. أَدْرَكَ رَأْسَ الْحَوَارِيِّينَ سَمْعَانَ! فَهُوَ أَوَّلُ مَنْ تَأَلَّهَ مِنَ الْعَرَبِ وَأَعْبَدُ مَنْ تَعَبَّدَ فِي الْحِقَبِ، وَأَيْقَنَ بِالْبَعْثِ وَالْحِسَابِ وَحَذَّرَ سُوءَ الْمُنْقَلَبِ وَالْمَآبِ، وَوَعَظَ بِذِكْرِ الْمَوْتِ، وَأَمَرَ بِالْعَمَلِ قَبْلَ الْفَوْتِ. الْحَسَنُ الْأَلْفَاظِ، الْخَاطِبُ بِسُوقِ عُكَاظَ، الْعَالِمُ بِشَرْقٍ وَغَرْبٍ، وَيَابِسٍ وَرَطْبٍ، وَأُجَاجٍ وَعَذْبٍ. كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ، وَالْعَرَبُ بَيْنَ يَدَيْهِ، يُقْسِمُ بِالرَّبِّ الَّذِي هُوَ لَهُ لَيَبْلُغَنَّ الْكِتَابُ أَجَلَهُ، وَلَيُوَفَّيَنَّ كُلُّ عَامِلٍ عَمَلَهُ. ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ:

هَاجَ لِلْقَلْبِ مِنْ جَوَاهُ ادِّكَارُ   وَلَيَالٍ خِلَالَهُنَّ نَهَارُ

وَنُجُومٌ يَحُثُّهَا قَمَرُ اللَّيْلِ   وَشَمْسٌ فِي كلّ يوم تدار

ضوؤها يطْمِسُ الْعُيُونَ ورعادٌ   شَدِيدٌ فِي الْخَافِقَيْنِ مُطارُ

وغُلامٌ وَأَشْمطُ وَرَضِيعٌ   كُلُّهُمْ فِي التراب يوما يزار

وَقُصُورٌ مُشَيَّدَةٌ حَوتِ الْخَيْرَ وَأُخْرى خلتْ فَهُنَّ قِفَارْ
وَكَثِيرٌ مِمَّا يُقَصِّرُ عَنْهُ حَوْسَةُ النَّاظِرِ الَّذي لَا يَحَارْ
وَالَّذِي قَدْ ذَكَرْتُ دَلَّ عَلَى اللهِ نُفُوسًا لَهَا هُدًى وَاعْتِبَارْ

فَقَالَ النَّبِيُّ، ﷺ: عَلَى رِسْلِكَ يَا جَارُودُ، فَلَسْتُ أَنْسَاهُ بِسُوقِ عُكَاظَ عَلَى جَمَلٍ لَهُ أَوْرَقَ، وَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِكَلَامٍ مُونِقٍ، مَا أَظُنُّ أَنِّي أَحْفَظُهُ، فَهَلْ مِنْكُمْ يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ مَنْ يَحْفَظُ لَنَا مِنْهُ شَيْئًا؟ فَوَثَبَ أَبُو بَكْرٍ قَائِمًا، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي أَحْفَظُهُ، وَكُنْتُ حَاضِرًا ذَلِكَ الْيَوْمَ بِسُوقِ عُكَاظٍ حِينَ خَطَبَ فَأَطْنَبَ، وَرَغَّبَ وَرَهَّبَ، وَحَذَّرَ وَأَنْذَرَ، فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ: أَيُّهَا النَّاسُ، اسْمَعُوا وَعُوا، فَإِذَا وَعَيْتُمْ فَانْتَفِعُوا: إِنَّهُ مَنْ عَاشَ مَاتَ، وَمَنْ مَاتَ فَاتَ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ آتْ، مَطَرٌ وَنَبَاتْ، وَأَرْزَاقٌ وَأَقْوَاتْ، وَآبَاءٌ وَأُمَّهَاتْ، وَأَحْيَاءٌ وَأَمْوَاتْ، جَمِيعٌ وَأَشْتَاتْ، وَآيَاتٌ بَعْدَ آيَاتْ. إِنَّ فِي السَّمَاءِ لَخَبَرًا، وَإِنَّ فِي الْأَرْضِ لَعِبَرًا، لَيْلٌ دَاجْ، وَسَمَاءٌ ذَاتُ أَبْرَاجْ [وَأَرْضٌ ذَاتُ رِتَاجْ] وَبِحَارٌ ذَاتُ أَمْوَاجْ. مَالِيَ أَرَى النَّاسَ يَذْهَبُونَ فَلَا يَرْجِعُونَ؟ أَرَضُوا بِالْمُقَامِ فَأَقَامُوا؟ أَمْ تُرِكُوا هُنَاكَ فَنَامُوا؟ أَقْسَمَ قُسٌّ قَسَمًا [حَقًّا] لَا حَانِثًا فِيهِ وَلَا آثِمًا: إِنَّ اللهَ ﷻ دِينًا هُوَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ دِينِكُمُ الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ، وَنَبِيًّا قَدْ حَانَ حِينُهُ، وَأَظَلَّكُمْ أَوَانُهُ، وَأَدْرَكَكُمْ إِبَّانُهُ، فَطُوبَى لِمَنْ آمَنَ بِهِ فَهَدَاهُ، وَوَيْلٌ لِمَنْ خَالَفَهُ وَعَصَاهُ. ثُمَّ قَالَ: تَبًّا لِأَرْبَابِ الْغَفْلَةِ مِنَ الْأُمَمِ الْخَالِيَةِ، وَالْقُرُونِ الماضية. يا مَعْشَرَ إِيَادٍ، أَيْنَ الْآبَاءُ وَالْأَجْدَادُ؟ وَأَيْنَ الْمَرِيضُ وَالْعُوَّادُ؟ وَأَيْنَ الْفَرَاعِنَةُ الشِّدَادُ؟ أَيْنَ مَنْ بَنَى وَشَيَّدَ؟! وَزَخْرَفَ وَنَجَّدَ؟! وَغَرَّهُ الْمَالُ وَالْوَلَدُ؟! أَيْنَ مَنْ بَغَى وَطَغَى، وَجَمَعَ فَأَوْعَى، وَقَالَ: أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى؟! أَلَمْ يَكُونُوا أَكْثَرَ مِنْكُمْ أَمْوَالًا، وَأَبْعَدَ مِنْكُمْ آمَالًا، وَأَطْوَلَ مِنْكُمْ آجَالًا؟! طَحَنَهُمُ الثَّرَى بِكَلْكَلِهِ، وَمَزَّقَهُمْ بِتَطَاوُلِهِ، فَتِلْكَ عِظَامُهُمْ بَالِيَةٌ، وَبُيُوتُهُمْ خَالِيَةٌ، عَمَرَتْهَا الذِّئَابُ الْعَاوِيَةُ ، كَلَّا، بَلْ هُوَ اللهُ الْوَاحِدُ الْمَعْبُودُ، لَيْسَ بِوَالِدٍ وَلَا مَوْلُودٍ!! ثم أنشأ يقول:

في الذاهبين الأولين من الْقُرُونِ لَنَا بَصَائِرْ
لَمَّا رأيت مواردا للمو ت لَيْسَ لَهَا مَصَادِرْ
ورأيتُ قومي نَحْوها يَمْضِي الْأَصَاغِرُ وَالْأَكَابِرْ

لَا يَرْجِعُ الْمَاضِي إِلَيَّ ... وَلَا مِنَ الْبَاقِينَ غَابِرْ

أَيْقَنْتُ أَنِّي لَا محا ... لة حَيْثُ صَارَ الْقَوْمُ صَائِرْ

قَالَ: ثُمَّ جَلَسَ. فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ بَعْدَهُ كَأَنَّهُ قِطْعَةُ جَبَلٍ، ذُو هَامَةٍ عَظِيمَةٍ، وَقَامَةٍ جَسِيمَةٍ، قَدْ دَوَّمَ عِمَامَتَهُ، وَأَرْخَى ذُؤَابَتَهُ، مُنِيفٌ أَنُوفٌ أَحْدَقُ أَجَشُّ الصَّوْتِ، فَقَالَ: يَا سَيِّدَ الْمُرْسَلِينَ، وَصَفْوَةَ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَقَدْ رَأَيْتُ مِنْ قُسٍّ عَجَبًا، وَشَهِدْتُ مِنْهُ مَرْغَبًا. فَقَالَ: وَمَا الَّذِي رَأَيْتَهُ مِنْهُ وَحَفِظْتَهُ عَنْهُ؟ فَقَالَ: خَرَجْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَطْلُبُ بَعِيرًا لِي شَرَدَ مِنِّي كُنْتُ أَقْفُو أَثَرَهُ وَأَطْلُبُ خَبَرَهُ، فِي تَنَائِفَ حَقَائِفَ ، ذَاتِ دَعَادِعَ وَزَعَازِعَ، لَيْسَ بِهَا لِلرَّكْبِ مَقِيلٌ، ولا لغير الجن سَبِيلٌ، وَإِذَا أَنَا بِمَوْئِلٍ مَهُولٍ فِي طَوْدٍ عَظِيمٍ لَيْسَ بِهِ إِلَّا الْبُومُ. وَأَدْرَكَنِي اللَّيْلُ فَوَلَجْتُهُ مَذْعُورًا لَا آمَنُ فِيهِ حَتْفِي، وَلَا أَرْكَنُ إِلَى غَيْرِ سَيْفِي. فَبِتُّ بِلَيْلٍ طَوِيلٍ، كَأَنَّهُ بِلَيْلٍ مَوْصُولٌ، أَرْقُبُ الْكَوْكَبَ، وَأَرْمُقُ الْغَيْهَبَ، حَتَّى إِذَا اللَّيْلُ عَسْعَسَ ، وَكَادَ الصُّبْحُ أَنْ يَتَنَفَّسَ، هَتَفَ بِي هَاتِفٌ يَقُولُ:

يَا أَيُّهَا الرَّاقِدُ فِي اللَّيْلِ الْأَحَمْ ... قَدْ بَعَثَ اللهُ نَبِيًّا فِي الْحَرَمْ

مِنْ هَاشِمٍ أَهْلِ الْوَفَاءِ وَالْكَرَمْ ... يَجْلُو دُجُنَّاتِ الدَّيَاجِيَ وَالْبُهَمْ

قَالَ: فَأَدَرْتُ طَرْفِي فَمَا رَأَيْتُ لَهُ شَخْصًا وَلَا سَمِعْتُ لَهُ فَحْصًا، فأنشأت أقول:

يَا أَيُّهَا الْهَاتِفُ فِي دَاجِي الظُّلَمْ ... أَهْلًا وَسَهْلًا بِكَ مِنْ طَيْفٍ أَلَمْ

بَيِّنْ هَدَاكَ اللهُ فِي لَحْنِ الْكَلِمْ ... مَاذَا الَّذِي تَدْعُو إِلَيْهِ يُغْتَنَمْ ؟

قَالَ: فَإِذَا أَنَا بِنَحْنَحَةٍ، وَقَائِلٍ يَقُولُ: ظَهَرَ النُّورُ، وَبَطَلَ الزور [و] بَعَثَ اللهُ مُحَمَّدًا، ﷺ بِالْحُبُورِ، صَاحِبَ النَّجِيبِ الأحمر، والتَّاجِ والمغفر، ذو الْوَجْهِ الْأَزْهَرِ، وَالْحَاجِبِ الْأَقْمَرِ، وَالطَّرْفِ الْأَحْوَرِ، صَاحِبَ قَوْلِ شَهَادَةِ: أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَذَلِكَ مُحَمَّدٌ الْمَبْعُوثُ إِلَى الْأَسْوَدِ وَالْأَبْيَضِ، أَهْلِ الْمَدَرِ وَالْوَبَرِ. ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَخْلُقِ الْخَلْقَ عَبَثْ ... لَمْ يُخْلِنَا [حِينًا] سُدًى مِنْ بَعْدِ عِيسَى واكترث

أرسل فينا أحمدا خير نبي قد بعث ... صلّى عليه الله ما حجّ له ركبٌ وحثّ

قَالَ: فَذُهِلْتُ عَنِ الْبَعِيرِ وَاكْتَنَفَنِي السُّرُورُ، وَلَاحَ الصَّبَاحُ، وَاتَّسَعَ الْإِيضَاحُ ، فَتَرَكْتُ الْمَوْرَاءَ ، وَأَخَذْتُ الْجَبَلَ، فَإِذَا أَنَا بِالْفَنِيقِ يَشْتَنْشِقُ النُّوقَ، فَمَلَكْتُ خطامه، وعلوت سنامه، فمرج طَاعَةً وَهَزَزْتُهُ سَاعَةً، حَتَّى إِذَا لَغَبَ وَذَلَّ مِنْهُ مَا صَعُبَ، وَحَمِيَتِ الْوِسَادَةُ، وَبَرَدَتِ الْمَزَادَةُ، فَإِذَا الزَّادُ قَدْ هَشَّ لَهُ الْفُؤَادُ! تَرَكْتُهُ فَتَرِكَ، وَأَذِنْتُ لَهُ فَبَرَكَ، فِي رَوْضَةٍ خَضِرَةٍ نَضِرَةٍ عَطِرَةٍ، ذَاتِ حَوْذَانَ وَقُرْبَانَ وَعُنْقُرَانَ وَعَبَيْثَرَانَ وَحُلَّى وَأَقَاحٍ وَجَنْجَاثٍ وَبَرَارٍ، وَشَقَائِقَ وَبَهَارٍ كَأَنَّمَا قَدْ بَاتَ الْجَوُّ بِهَا مَطِيرًا، وَبَاكَرَهَا الْمُزْنُ بُكُورًا، فَخِلَالُهَا شَجَرٌ، وَقَرَارُهَا نَهَرٌ، فَجَعَلَ يَرْتَعُ أَبًّا، وَأَصِيدُ ضَبًّا، حَتَّى إِذَا أَكَلْتُ وَأُكِلَ! وَنَهِلْتُ وَنَهِلَ، وَعَلَلْتُ وَعَلَّ- حَلَلْتُ عِقَالَهُ، وَعَلَوْتُ جِلَالَهُ، وَأَوْسَعْتُ مَجَالَهُ، فَاغْتَنَمَ الْحَمْلَةَ وَمَرَّ كَالنَّبْلَةِ، يَسْبِقُ الرِّيحَ، وَيَقْطَعُ عَرْضَ الْفَسِيحِ، حَتَّى أَشْرَفَ بِي عَلَى وَادٍ وَشَجَرٍ، مِنْ شَجَرٍ عَادٍ مُورِقَةٍ مُونِقَةٍ، قَدْ تَهَدَّلَ أَغْصَانُهَا كَأَنَّمَا بَرِيرُهَا حَبُّ فُلْفُلٍ، فَدَنَوْتُ فَإِذَا أَنَا بِقُسِّ بْنِ سَاعِدَةَ فِي ظِلِّ شَجَرَةٍ بِيَدِهِ قَضِيبٌ مِنْ أَرَاكٍ يَنْكُتُ بِهِ الْأَرْضَ وَهُوَ يَتَرَنَّمُ بِشِعْرٍ، وَهُوَ:

يَا نَاعِيَ الْمَوْتِ وَالْمَلْحُودِ فِي جَدَثٍ — عَلَيْهِمُ مِنْ بَقَايَا بَزِّهِمْ خِرَقُ
دَعْهُمْ فَإِنَّ لَهُمْ يَوْمًا يُصَاحُ بِهِمْ — فَهُمْ إِذَا أُنْبِهُوا مِنْ نَوْمِهِمْ فَرِقُوا
حَتَّى يَعُودُوا لِحَالٍ غَيْرِ حَالِهِمُ — خَلْقًا جَدِيدًا كَمَا مِنْ قَبْلِهِ خُلِقُوا
مِنْهُمْ عُرَاةٌ وَمِنْهُمْ فِي ثِيَابِهِمُ — مِنْهَا الْجَدِيدُ وَمِنْهَا الْمَنْهَجُ الْخَلَقُ

قَالَ: فَدَنَوْتُ مِنْهُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ، وَإِذَا بِعَيْنٍ خَرَّارَةٍ، فِي أَرْضٍ خَوَّارَةٍ، وَمَسْجِدٍ بَيْنَ قَبْرَيْنِ، وَأَسَدَيْنِ عَظِيمَيْنِ يَلُوذَانِ بِهِ، وَيَتَمَسَّحَانِ بِأَثْوَابِهِ، وَإِذَا أَحَدُهُمَا يَسْبِقُ صَاحِبَهُ إِلَى الْمَاءِ فَتَبِعَهُ الْآخَرُ وَطَلَبَ الْمَاءَ، فَضَرَبَهُ بِالْقَضِيبِ الَّذِي فِي يَدِهِ، وَقَالَ: ارْجِعْ، ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ، حَتَّى يَشْرَبَ الَّذِي وَرَدَ قَبْلَكَ. فَرَجَعَ ثُمَّ وَرَدَ بَعْدَهُ. فَقُلْتُ لَهُ: ما هذا الْقَبْرَانِ؟ فَقَالَ: هَذَانِ قَبْرَا أَخَوَيْنِ لِي كَانَا يَعْبُدَانِ اللهَ ﷻ ، مَعِي فِي هَذَا الْمَكَانِ، لَا يُشْرِكَانِ بِاللهِ شَيْئًا، فَأَدْرَكَهُمَا الْمَوْتُ فَقَبَرْتُهُمَا، وها أنا بَيْنَ قَبْرَيْهِمَا، حَتَّى أَلْحَقَ بِهِمَا، ثُمَّ نَظَرَ إِلَيْهِمَا، فَتَغَرْغَرَتْ عَيْنَاهُ بِالدُّمُوعِ، فَانْكَبَّ عليهما وجعل يقول:

خَلِيلَيَّ هُبَّا طَالَمَا قَدْ رَقَدْتُمَا — أَجِدَّكُمَا لَا تَقْضِيَانِ كَرَاكُمَا

أَلَمْ تَرَيَا أَنِّي بِسَمْعَانَ مُفْرَدٌ ... وَمَالِيَ فِيهَا مِنْ خَلِيلٍ سِوَاكُمَا

مُقِيمٌ عَلَى قَبْرَيْكُمَا لَسْتُ بَارِحًا ... طَوَالَ اللَّيَالِي أَوْ يُجِيبُ صَدَاكُمَا

أُبَكِّيكُمَا طُولَ الْحَيَاةِ وَمَا الَّذِي ... يَرُدُّ عَلَى ذِي عَوْلَةٍ إِنْ بَكَاكُمَا

أَمِنْ طُولِ نَوْمٍ لَا تُجِيبَانِ دَاعِيًا ... كَأَنَّ الَّذِي يَسْقِي الْعَقَارَ سَقَاكُمَا

كَأَنَّكُمَا وَالْمَوْتُ أَقْرَبُ غَايَةٍ ... بِرُوحِي فِي قَبْرَيْكُمَا قَدْ أَتَاكُمَا

فَلَوْ جُعِلَتْ نَفْسٌ لِنَفْسٍ وِقَايَةً ... لَجُدْتُ بِنَفْسِي أَنْ تَكُونَ فِدَاكُمَا

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: رَحِمَ اللهُ قُسًّا، إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ يَبْعَثَهُ اللهُ أُمَّةً وَحْدَهُ .

[وَقَدْ رُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ، مُنْقَطِعًا، وَرُوِيَ مُخْتَصَرًا مِنْ حَدِيثِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ وَإِذَا رُوِيَ حَدِيثٌ مِنْ أَوْجُهٍ وَإِنْ كَانَ بَعْضُهَا ضَعِيفًا دَلَّ عَلَى أَنَّ لِلْحَدِيثِ أَصْلًا والله أعلم] .

Abdullah b. Abbâs der ki: —Kavminin efendisi olan, aşiretinde kendisine itaat edilen, sözü ninlenen, kadri yüksek, hatırı sayılır kişi, ahlaklı, soylu, güzel ahlaklı, kuvvetli ve mal sahibi olan— Cârûd b. Abdillah, hatırı sayılır, kadri yüksek, faziletli, cömert, fasih olan Abdulkays heyeti ile Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Her biri bir hurma ağacı gibiydi. Binekleri damızlık erkek deve gibiydi. Bineklerini hızlıca sürüyorlardı. Vuruşmak için hazırdılar. Seyirlerinde aceleci, işlerinde akıllıca davranmakta idiler. Hızlıca seyrederek millerce yol kat ediyorlardı. Cârûd kavmine doğru dönerek şöyle dedi:

"Ey kavim! Bu, Muhammed'dir. Arapların efendisidir. Abdulmuttalib'in hayırlı oğludur. Yanına girdiğinizde ve önünde durduğunuzda kendisine güzel bir şekilde selam verin ve yanında az konuşun" dedi. Bunun üzerine heyetin tümü: "Ey azimli ve kahraman kral! Sen bulunduğun zaman biz konuşmayız ve emrettiğin zaman emrini yerine getiririz. Sen istediğini söyle, biz seni dinleriz, sen istediğini yap biz sana uyarız" karşılığını verdi. Cârûd asilzade ve kahraman kişilerle birlikte kalktı. Bunlar sarıklarını düzelttiler ve kılıçlarını kuşandılar. Kılıçları ve giysileri yere değiyordu. Yolda şiirler okuyarak hayırlı kişilerin menkıbelerinden bahsediyorlardı Uzun süreli konuşmadıkları gibi uzun süre de susmuyorlardı. Emrettiğinde emre uyuyorlar ve yasakladığında

yasağa uyuyorlardı. Sankı dişi aslana yaklaşan erkek aslan gibiydiler. Bu şekilde Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldiler. Kavim Mescid'e girince ve oradakiler kendilerini görünce, Cârud kısa adımlarla Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) önüne gelip yüzünü açtı ve güzel bir şekilde selam verip şöyle dedi:

"Ey hidayet peygamberi! Sana gelen bu adamlar
Sahraları aşarak geldiler
Sana varmak için çölleri aşk ile kat ettiler
Yolunda ne güçlükler çektiler
Bakmaya kıyamayacağın yağız atlarla
Mesafeleri hızlı bir şekilde geçtiler
Ağzı gemli, huysuz ve yıldız gibi
Parıldayan atlarla çölleri kat ettiler
Kalpleri titreten ve korku veren
Günün şiddetinden kurtulmak istediler."

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu işitince çok sevindi. Onu yanına yaklaştırıp oturttu ve ona ikramda bulundu. Sonra: *"Ey Cârûd! Sen de, kavmin de gelmekte geciktiniz"* buyurunca, Cârud: "Ey Allah'ın Resûlü! Senden başkasına giden hata etmiştir ve yolunu kaybetmiştir. Bu durumda olan kişi, en büyük şeyi kaybetmiş ve büyük üzüntüler içindedir demektir. Kavmin idarecisi kavmine yalan söylemez ve kendi kendini kandırmaz. Sen hak olarak geldin ve doğruları konuştun. Seni hak peygamber olarak gönderene, müminlere veli kılana yemin olsun ki ben senin vasfını İncil'de buldum. Seni, bâkire Meryem'in oğlu müjdeledi. Sana devamlı selam olsun ve seni gönderen Allah'a da hamdolsun. Yakinden sonra şüphe yoktur. Elini uzat, ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve sen, Allah'ın Resûlü'sün!" diyerek iman etti. Onun kavminden diğer arkadaşları da iman ettiler. Bu durumdan fazlasıyla memnun olan Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Cârûd! Abdulkays heyeti arasında Kuss'u tanıyan kimse var mıdır?"* diye sorunca, Cârud: "Ey Allah'ın Resûlü! Hepimiz onu tanırız. Ben de kavmim içinde onu soran ve haberlerini alan biri idim. Kuss, Arap torunlarından bir

torundur. Nesebi güzeldir. Konuşması fasihtir. Saçlarına ak düşmüş güzel biri idi. Yedi yüz yıl yaşadı. Dağlarda dolaşır ve bir yeri mesken edinmezdi. Hiçbir yerde sürekli olarak durmazdı. Dağlarda dolaşırken deve kuşu yumurtasını içerdi. Vahşi hayvanlar ve haşerelerle teselli olurdu. Meshleri giyer, seyahat eder ve Mesîh gibi hep dolaşırdı. Ruhbanlıktan hiç geri durmazdı. Allah'ın tek olduğunu ikrar ederdi. Onun hikmeti örnek olarak gösterilirdi. Sıkıntılar onunla giderilirdi. Ebdallar ona uyardı. Havarilerin reisi olan Sem'ân zamanına yetişti. Kendisi Araplar arasında Allah'ı tanıyan ilk kişi olduğu gibi aralarında en çok ibadet eden idi. Tekrar diriliş ve hesap günü olduğuna iman ederdi. Ölümden sonra gidilecek kötü yerden sakındırır ve uyarırdı. Ölümü hatırlatır ve hayat bitmeden önce güzel şeyler yapmayı öğütlerdi. O, Ukaz çarşısında güzel konuşan biri idi. O, doğuyu ve batıyı, kuruyu ve yaşı, acıyı ve tatlıyı en iyi bilen idi. Sanki şimdi onu Araplar önünde olduğu halde görür gibiyim. Rabbi adına yemin ederek artık peygamberin gelme zamanı geldiğini bildirmekte ve herkesin yaptığının karşılığını mutlaka alacağını söylemekte idi. Sonra Cârud şu şiiri okudu:

"Kalbim eski hatıralarla çarptı

Her gecenin arkasında bir gündüz vardır

Yıldızları süren ay vardır

Her gün doğan bir güneş vardır

Onun ışığı gözleri kamaştırır

Kâinatta şiddetli gök gürültüsü vardır.

Çocuk, yaşlı ve bebek olmak üzere

Hepsi bir gün toprak altında ziyaret edilecektir.

İçinde birçok nimetler olan saraylar varken

Fakir ve muhtaç kimseler vardır.

Kimsenin dikkat edip bakmadığı

İbretlik birçok şey vardır.

Benim zikrettiklerim Allah'a delalet etmektedir

Ders alacak kimselere de ibretler vermektedir."

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) *"Yavaş ol ey Cârûd! Ukâz çarşısında onun boz devesi üzerindeki konuşmasını unutmadım. Ancak sözleri aklımda kalmadı. Ey Muhacirler ve Ensâr topluluğu! Ondan bir şeyler ezberleyen var mı?"* buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekr kalkıp şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! O gün ben Ukâz çarşısında idim. Teşvik edip korkuttuğunda, sakındırıp uyardığında ben oradaydım ve sözlerini ezberlemiştim. O konuşmasında şöyle demişti:

"Ey insanlar! Dinleyin, anlayın ve anlamanız halinde faydalanın! Her yaşayan ölür, ölen gider, gelecek olan her şey de görülür. Yağmur yağar, otlar biter. Rızıklar ve azıklar var. Babalar var, anneler var. Diriler var, ölüler var. Her şeyin her çeşidi var. Delillerden sonra deliller var. Gökte haber, yerde ibret alınacak şeyler var. Karanlıktır gece, gökyüzü burçlarla dolu, yeryüzü serilidir. Denizler de dalgalanır. Ne oluyor da insanlar gidiyor ve geri gelmiyor? Yoksa gittikleri yerden memnunlar mı orada kaldılar? Yoksa terk mi edildiler de orada uyudular? Kuss yalan söylemeden ve günaha girmeden Allah adına yemin eder ki; Allah katında, ona şu inandığınız dininizden daha çok razı olduğu bir din vardır. Gönderilecek peygamberin zamanı gelmiştir, artık gönderilmesi yakındır. Ona iman edip hidayete erene ne mutlu! Ona asi ve muhalif olanın da vay haline!"

Sonra şöyle dedi: "Daha önceki ümmetlerden ve geçmiş asırlardan gafil olan kişilerin vay haline! Ey İyâd kabilesi topluğu! Hani babalar, dedeler? Hani hastalar ve onları ziyaret edenler? Nerede o zalim firavunlar? Hani o süslü saraylar ve mermer binalar yükseltenler nerede? Mal ve çocuklar ile aldananlar nerede? Azgınlık edip asi olanlar nerede? Hani mal biriktirip de: "Ben sizin en büyük Rabbiniz değil miyim?" diyen nerede? Onların malı, sizin malınızdan daha fazla değil miydi? Emelleri sizinkilerden daha çok değil miydi? Ömürleri sizinkinden daha uzun değil miydi? Bu yer onları değirmeninde öğüttü, toz etti ve dağıttı. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini, yurtlarını şimdi köpekler şenlendiriyor. Hayır, ibadet edilecek olan tek olan Allah'tır. O, doğmamıştır ve doğurmamıştır." Sonra şöyle dedi:

"Evvel gelip geçenlerden bizim için ibretler çoktur

Ölüp de geri döneni görmedim hiç ondan dönüş yoktur.

Kavmimin küçüğü de büyüğü de o yolda gitmektedir

Ne giden geri gelmekte, ne de buradakiler ondan kaçabilmektedir

İnandım ki herkese takdir edilen bize de gelmektedir."

Sonra Ebû Bekr oturdu ve Ensâr'dan iri başlı, koca cüsseli, azametli, avurtları büyük, tok sesli dağ gibi bir adam kalktı ve sarığını sarıp saç örgülerini salarak: "Ey gönderilmişlerin efendisi! Ey Âlemlerin Rabbinin seçtiği! Ben, Kuss'ta şaşılacak bir şey gördüm. Onda rağbet edilecek şey de gördüm" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ondan işittiğin ve ezberlediğin nedir?"* diye sorunca, adam şu karşılığı verdi: "Cahiliye döneminde benden kaçmış olan bir devemi kum tepeleri arasında ona seslenerek aramaya çıkmıştım. Gittiğim yerler yolcuların geçip dinleneceği yerler değildi. Yani cinlerden başka kimse oralara gelmezdi. Bir ara kendimi baykuşlardan başka kimselerin bulunmadığı yüksek ve korkunç bir kumlukta buldum. Orada da gece olmuştu. Korku içinde orada geceledim. Kendimi güven içinde hissetmiyordum. Kılıcımdan başka bir şeyle sükûn bulmuyordum. O gece çok uzun bir geceydi. Sanki geceler birbirine eklenmişti. Hem yıldızları seyrediyor, hem de karanlığa bakıyordum. Gece karanlığında şafak sökmeye yakın iken bir kişinin:

"Ey karanlıklarda karar kılıp kalmış kimse,

Şüphesiz, Allah bir Nebî gönderdi Harem'de.

O, Benî Hâşim'den, vefâlı, kerem sâhibi,

O karanlıkları aydınlığa kavuşturandır" diye seslendiğini işittim. Bunları işitince, ne kadar etrafıma baktıysam da sesin sahibini göremedim. Bunun üzerine ben de:

"Ey karanlıklardan bana seslenen kimse,

Bu sıkıntılı zamanda hoş geldin bize.

Yüce Allah hidayet versin sana,

Söylediğini iyice açıklasana" dedim.

Ben böyle deyince, bir öksürme ve şöyle diyen bir ses işittim:

"Nûr zâhır oldu, batıl yok oldu. Yüce Allah, Muhammed'i her bakımdan en üstün olarak gönderdi. O kırmızı at, tacın ve miğferin sahibidir. Nur yüzlü

biridir. Hilal kaşlı kara gözlüdür. O: *"Lâ ilâhe illallah diyen"* kişidir. O siyaha ve beyaza köylüye ve şehirliye peygamber olarak gönderilmiştir."

Sonra şöyle dedi:

"Bizleri başıboş olarak yaratmayan

İsa'dan sonra da başıboş bırakmayan Allah'a hamd olsun.

İçimizden Muhammed'i gönderdi, o peygamberlerin en üstünüdür.

Ona salât ve selâm olsun. Hiç bir topluluk, ona karşı gâlib gelemez".

Sabah olduğunda sevincimden devemi unutmuştum. Gün doğmuş ve her taraf görünmeye başlamıştı. Bunun üzerine düz tarafa değil de, dağ tarafına yola koyuldum. Bir de baktım ki karşımda böğüren devem durmaktadır. Onu yularından tutup bindim. Deve uysallaşmıştı. Bir müddet yol aldıktan sonra oturduğum yer ısınmış ve acıkmaya başlamıştım. Deveyi bıraktığımda yerinde durdu. Onu saldığımda yemyeşil, taptaze çimenlerle, nilüferlerle, yavşan otlarıyla, papatyalarla, fesleğenlerle ve rengarenk çiçeklerle dolu çayırların üzerinde çöküp oturdu. Sanki yağmuru henüz yeni görmüş, bulutlar üzerinden henüz yeni çekilmişti.

Deve otlamaya başladı. Ben de bir keler avladım. İkimiz de karnımızı doyurduk. İkimiz de dinlendik ve rahatladık. Sonra tekrar yularını alıp ona bindim ve onu yürümesinde serbest bıraktım. Yükünden hiç etkilenmeden bir ok gibi gidiyordu. Sanki rüzgârla yarışıyor ve düzlükleri aşıyordu. Sonunda içinde ağaçlar olan bir vadiye geldik. Bu ağaçlar Âd kavmi zamanından kalmış ağaçlar idi. Dalları yere eğilmişti ve meyveleri biber gibiydi. Yaklaştığımda bir de baktım ki, Kus b. Sâide bir ağaç altında oturmuş, elindeki erâk (misvak) ağacından olan sopayı yere vurarak şöyle diyordu:

"Ey ölüm haberini veren kişi! Ölüler mezardadır

Üzerlerinde yıpranmış olan o eski giysileri vardır.

Bırak onları, zira onların çağrılacakları bir günleri vardır

Uykularından kabus ile uyananlar gibi kaldırılacaklardır.

Onların halleri başka bir halde olacaktır

Daha önce de olduğu gibi yeniden yaratılacaktır.

Kımileri çıplak olarak gelecektir kimileri giysileriyle

Kimileri yenisi ile gelirken kimileri soluk ve eskisiyle."

Yanına yaklaşıp selam verdim. Selâmıma cevap verdi. Orada bir çeşme ve iki mezar arasında bir mescid vardı. Yanında iki tane de aslan vardı. Aslanlar kendilerini ona sürerlerdi. Aslanlardan biri oradaki çeşmeye su içmeye giderken, diğeri de peşine düştü. Kuss b. Sâide elindeki bastonu arkadaki aslana vurup: "Geri dön, annesi tarafından kaybedilesice. Senden önce giden su içip gelsin, sonra da sen git" dedi. Önce giden aslan su içip gelince, beklemekte olan diğer aslan gidip su içti. Kendisine: "Bu mezarlar kimin mezarıdır?" dediğimde: "Benim iki arkadaşım vardı. Burada benimle birlikte Allah'a ibadet ederlerdi. Allah'a asla şirk koşmazlardı. Onlar vefat edince ikisini de burada defnettim. Gördüğün gibi ben de iki mezarın arasındayım ve onlara yetişme zamanımı bekliyorum" dedi. Sonra onlara bakarak gözleri yaşla doldu ve üzerlerine kapanarak şöyle dedi:

"Kalkın ey dostlarım! Çoktan beri burada uyumaktasınız

Gördüğüm kadarıyla uykuya doymamaktasınız

Benim Semân denilen yerde tek olduğumu

Sizden başka bir dostumun olmadığını görmüyor musunuz?

Ben sizin mezarınızdan ayrılmayıp belemekteyim

Sesinizi işitmek için geceler boyu beklemekteyim.

Ömrüm boyunca sizin için ağlamaktayım

Sizin için ağlayan hüzünlü kişiye kim cevap verecek?

Uykunuz derin olduğu için mi ses vermiyorsunuz?

Oysa size seslenen toprağınızı suluyor gibi

Sanki ölüm size kavuşmak için ruhumun istediği şeydir

Ben de sizin yanınıza geleceğim

Eğer bir can bir cana feda olsaydı

Kendimi sizin için feda ederdim"

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) *"Allah, Kuss'a rahmet etsin. Ümit ederim ki Allah, onu bir ümmet olarak haşr eder"* buyurdu.

Aynısı başka bir kanalla Hasan el-Basrî'den munkatı' olarak rivayet edilmiştir. Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Ebû Hureyre kanalıyla da muhtasar olarak aktarılmıştır. Bir kısmı zayıf olsa bile bir hadisin farklı kanallarla rivayet edilmesi hadisin sağlam olduğuna delalet eder. Doğrusunu da Allah bilir.

حَدِيثُ الدَّيْرَانِيِّ الَّذِي أَخْبَرَ مَنْ نَزَلَ بِقُرْبِهِ مِنَ الْعَرَبِ بِبَعْثَةِ النَّبِيِّ ﷺ، وَاسْمِهِ، وَحَضَّ عَلَى مُتَابَعَتِهِ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Araplara Yakın Bir Bölgeden Gönderileceğini, Adının Ne Olduğunu ve Kendisine Uyulacağını Bildiren Manastır Sahibi

أَنْبَأَنِي شَيْخُنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: أَنَّ أَبَا أَحْمَدَ: الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، أَخْبَرَهُ [قَالَ]: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ مِسْمَارٍ، أَبُو الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَلَاءُ بْنُ الْفَضْلِ- وَقَالَ غَيْرُهُ: ابْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سَوِيَّةَ- عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ. وَلَمْ يُقِمْ شَيْخُنَا إِسْنَادَهُ عَنْ خَلِيفَةَ بْنِ عَبْدَةَ قَالَ: سَأَلْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَدِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ [سُوَاءَةَ] بْنِ جُشَمَ بْنِ سَعْدٍ: كَيْفَ سَمَّاكَ أَبُوكَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مُحَمَّدًا؟ قَالَ: أَمَا إِنِّي قَدْ سَأَلْتُ أَبِي عَمَّا سَأَلْتَنِي عَنْهُ، فَقَالَ: خَرَجْتُ رَابِعَ أَرْبَعَةٍ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ أَنَا أَحَدُهُمْ وَسُفْيَانُ بْنُ مُجَاشِعِ بْنِ دَارِمٍ، وَيَزِيدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ رَبِيعَةَ، وَأُسَامَةُ بْنُ مَالِكِ بْنِ خِنْدِفَ، نُرِيدُ ابْنَ جَفْنَةَ الْغَسَّانِيَّ بِالشَّامِ، فَلَمَّا وَرَدْنَا الشَّامَ نَزَلْنَا عَلَى غَدِيرٍ عَلَيْهِ شَجَرَاتٌ وَقُرْبُهُ قَائِمٌ لِدَيْرَانِيٍّ. فَقُلْنَا: لَوِ اغْتَسَلْنَا مِنْ هَذَا الْمَاءِ وَادَّهَنَّا، وَلَبِسْنَا ثِيَابَنَا، ثُمَّ أَتَيْنَا صَاحِبَنَا؟ فَأَشْرَفَ عَلَيْنَا الدَّيْرَانِيُّ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ لَلُغَةُ قَوْمٍ مَا هِيَ بِلُغَةِ أَهْلِ هَذَا الْبَلَدِ، فَقُلْنَا: نَعَمْ، نَحْنُ قَوْمٌ مِنْ مُضَرَ. فَقَالَ: مِنْ أَيِّ الْمَضَائِرِ؟ فَقُلْنَا: مِنْ خِنْدِفَ. فَقَالَ: أَمَا إِنَّهُ سَوْفَ يُبْعَثُ مِنْكُمْ وَشِيكًا نَبِيٌّ فَتَسَارَعُوا إِلَيْهِ، وَخُذُوا بِحَظِّكُمْ مِنْهُ تَرْشُدُوا، فَإِنَّهُ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ. فَقُلْنَا: مَا اسْمُهُ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ. فَلَمَّا انْصَرَفْنَا مِنْ عِنْدِ ابْنِ جَفْنَةَ وَصِرْنَا إِلَى أَهْلِنَا وُلِدَ لِكُلٍّ [وَاحِدٍ] مِنَّا غُلَامٌ فَسَمَّاهُ مُحَمَّدًا.

قُلْتُ: سَقَطَ مِنْ كِتَابِ شَيْخِنَا مِنْ إِسْنَادِهِ شَيْءٌ، وَالصَّوَابُ مَا قَالَ فِيهِ غَيْرُهُ.

Halife b. Abde der ki: Muhammed b. Adiy b. Rabîa b. Savâe b. Cuşem b. Sa'd'a: "Baban Cahiliye döneminde nasıl oldu da senin adını Muhammed

koydu?" diye sorduğumda şu karşılığı verdi: Ben de babama bana sorduğun bu soruyu sordum. O zaman bana şöyle demişti.

"Teym kabilesinden Süfyân b. Mucâşi' b. Dârim, Yezîd b. Amr b. Rabîa ve Usâme b. Mâlik b. Hindef ile birlikte dört kişi olarak yola çıktık. Ben en küçükleri idim. Biz Şam'da İbn Cefne el-Ğassânî'nin yanına gitmek istiyorduk. Şam'a ulaştığımızda yanında ağaçlar bulunan bir göletin yanında konakladık. Göletin yanında da manastır sahibi bulunmaktaydı. Biz (birbirimize): "Biz bu suda yıkansak, kokular sürünsek, giysilerimizi giyinsek ve arkadaşımızın yanına öyle gitsek" dediğimizde, manastır sahibi yanımıza gelip: "Bu konuştuğunuz dil bu belde ahalisinin diline benzemiyor" dedi. "Evet, biz Mudarlıyız" dediğimizde: "Hangi Mudar?" diye sordu. "Hındef'teniz" dediğimizde: "Bilmiş olun ki yakında aranızdan bir peygamber gönderilecektir. Ona gitmekte acele edin, ondan nasibinizi alın ve doğru yolu bulun. Çünkü o, peygamberlerin sonuncusudur" dedi. Kendisine: "Adı nedir?" dediğimizde: "Muhammed'dir" karşılığını verdi. İbn Cefne'nin yanından geri döndüğümüzde ve ailemizin yanına yetiştiğimizde her birimizin bir oğlu oldu. Her birimiz de oğlunun adını Muhammed koydu."[1]

Hocamızın kitabında isnâdından bir bölüm sâkıt olmuştur. Doğru olanı başkasının rivayetidir.

ذِكْرُ حَدِيثِ النَّصْرَانِيِّ الَّذِي أَخْبَرَ أُمَيَّةَ بْنَ أَبِي الصَّلْتِ بِبَعْثَةِ النَّبِيِّ ﷺ

Umeyye b. Ebi's-Salt'a, Allah Resûlü'nün (Sallallahu Aleyhi Vesellem) Gönderileceğini Haber Veren Hıristiyan

أَخْبَرَنَا الْقَاضِي أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْحِمْيَرِيُّ، رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْعَوَّامِ الرِّيَاحِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْحَكَمِ بْنِ عَوَانَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الطُّرَيْحِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الثَّقَفِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: خَرَجْتُ أَنَا وَأُمَيَّةُ بْنُ أَبِي الصَّلْتِ الثَّقَفِيُّ إِلَى الشَّامِ، فَمَرَرْنَا بِقَرْيَةٍ مِنْ قُرَى الشَّامِ فِيهَا نَصَارَى. فَلَمَّا رَأَوْا أُمَيَّةَ أَعْظَمُوهُ وَأَكْرَمُوهُ، وَأَرَادُوهُ عَلَى أَنْ يَنْطَلِقَ مَعَهُمْ، فَقَالَ لِي أُمَيَّةُ: يَا أَبَا سُفْيَانَ

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilu'n-nübüvve* (55).

انطلقْ مَعي فإنَّكَ تَمضي إلى رَجُلٍ قدِ انتهى إليه عِلمُ النَّصرانيَّة. فقُلْتُ: لَسْتُ أنطلقُ معكَ. قَالَ: وَلِمَ؟ قُلْتُ: إنِّي أخافُ أنْ يُحَدِّثَني بِشَيْءٍ فَيُفسِدَ عَلَيَّ قَلْبِي. فذَهَبَ معَهُمْ، ثُمَّ عَادَ فرَمى بِثَوْبِهِ وَلَبِسَ ثَوْبَيْنِ أسودين وانطلق، فو الله مَا جَاءَنِي حَتَّى ذَهَبَ هَدْأَةٌ مِنَ اللَّيْلِ، فَجَاءَ فانْجَدَلَ عَلَى فِرَاشِهِ، فَمَا نَامَ حَتَّى أَصْبَحَ، فقَالَ: أَلَا تَرْحَلُ بِنَا؟ فَقِيلَ: وهل فيكَ من رَحِيلٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَارْتَحَلْنَا. قَالَ: أَلَا تُجَاوِزُ بِنَا الرِّكَابَ؟ قُلْتُ: بَلَى، فَجَاوَزْنَا الرِّكَابَ، فَقَالَ لِي: يَا صَخْرُ. قُلْتُ: قُلْ يَا أَبَا عُثْمَانَ. قَالَ: أيُّ أَهْلِ مَكَّةَ أَشْرَفُ؟ قُلْتُ: عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ. قَالَ: أيُّ أَهْلِ مَكَّةَ أَكْثَرُ مَالًا وَأَكْبَرُهُمْ سِنًّا؟ قُلْتُ: عُتْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ. قَالَ: إنَّ الشَّرَفَ وَالْمَالَ أَزْرَيْنَ بِهِ. قُلْتُ: لَا، وَاللهِ، وَلَكِنْ زَادَهُ شَرَفًا. قَالَ: تَكْتُمُ عَلَيَّ مَا أُحَدِّثُكَ بِهِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: حَدَّثَنِي هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي انْتَهَى إِلَيْهِ عِلْمُ الْكِتَابِ أَنَّ نَبِيًّا مَبْعُوثٌ. فَظَنَنْتُ أَنِّي أَنَا هُوَ، فَقَالَ: لَيْسَ مِنْكُمْ هُوَ. هُوَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ. قُلْتُ: فَانْسُبْهُ قَالَ: هُوَ وَسَطٌ مِنْ قَوْمِهِ. فَالَّذِي رَأَيْتَ مِنَ الْهَمِّ مَا صُرِفَ عَنِّي. قَالَ: وَقَالَ لِي: آيَةُ ذَلِكَ: أَنَّ الشَّامَ قَدْ رَجَفَ بَعْدَ عيسى بن مَرْيَمَ، عليه السلام، ثَمَانِينَ رَجْفَةً، وَبَقِيَتْ رَجْفَةٌ، يَدْخُلُ عَلَى الشَّامِ مِنْهَا شَرٌّ وَمُصِيبَةٌ. فَلَمَّا صِرْنَا قَرِيبًا مِنْ ثَنِيَّةٍ إِذَا رَاكِبٌ قُلْنَا: مِنْ أَيْنَ؟ قَالَ: مِنَ الشَّامِ. قَالَ: هَلْ كَانَ مِنْ حَدَثٍ ؟ قَالَ: نَعَمْ، رَجَفَتِ الشَّامُ رَجْفَةً، دَخَلَ عَلَى أَهْلِ الشَّامِ شَرٌّ ومصيبة

Ebû Süfyân b. Harb anlatıyor: Şam'a gitmek üzere Umeyye b. Ebi's-Salt es-Sekafî ile birlikte yola çıktım. Giderken Şam'ın Hıristiyan olan köylerinden bir köye uğradık. Bu köy halkı Umeyye'yi görünce kendisine saygıda ve ikramda bulundular. Sonra kendileriyle birlikte gelmesini, istediler. Bunun üzerine Umeyye, bana: "Ey Ebû Süfyân! Benimle beraber gel de Hıristiyanlık ilminin kendisinde son bulduğu adama gidelim" dedi. Ona: "Ben seninle gitmeyeceğim" dediğimde: "Neden?" diye sordu. Ona: "Bana bir şey olmasından ve kalbimin ifsada uğramasından korkuyorum" dedim. Bunun üzerine kendisi onlarla birlikte gitti. Sonra geri döndüğünde giysisini çıkardı ve iki siyah giysi giyip tekrar çıktı. Vallahi gecenin ilk üçte biri geçtikten sonra geri döndü ve yatağına uzandı. Sabaha kadar da uyudu. Sabahlayınca: "Yola çıkmayacak mıyız?" dedi. Kendisine: "Yola çıkacak durumda mısın?" dediğimde: "Evet" dedi ve böylece yola çıktık. Yolda bana: "Bıneğini bineğimin hizasına getirebilir misin?" deyince: "Evet" dedim ve bineğimi

onun bineğinin hizasına getirdim. Bana: "Ey Sahr!" deyince, ona: "Bana: «Ey Ebû Osmân» de" dedim. O: "Mekke'nin en şereflisi kimdir?" diye sorunca: "Utbe b. Rabîa'dır" dedim. O: "Mekke'nin mal bakımından en zengini ve yaş olarak en büyüğü kimdir?" diye sorunca, yine: "Utbe b. Rabîa'dır" dedim. Kendisi: "Bu iki şey onu güçlendirdi" deyince: "Hayır, vallahi onun şerefini arttırdı" dedim. "Sana anlatacağım şeyi gizli tutar mısın?" deyince: "Evet" dedim ve bana şöyle anlattı:

"Kitap ilminin kendisinde son bulduğu o adam bana bir peygamberin gönderileceğini söyledi. Ben bu peygamberin kendim olduğumu sandım. Ancak o: "Bu kişi sizden değildir, Mekke ahalisindendir" dedi. "Bana onun nesebini söyle" dediğimde: "Kendisi kavminden normal bir kişi" dedi. O zaman üstümdeki sıkıntının gittiğini gördüm. Bir de bana: "Onun geliş alameti vardır. Şam, İsa b. Meryem'den sonra seksen defa sallandı. Sadece bir sallanması kaldı. Bu sallanma ile Şam'a kötülükler ve musibetler girecektir" dedi. Tepeye ulaşmaya yakın bir yerde iken bir binekli ile karşılaştık ve ona: "Yeni bir şey oldu mu?" dedik. Adam: "Evet, Şam bir defa sallandı ve Şam halkına kötülükler musibetler girdi" karşılığını verdi.

ذِكْرُ حَدِيثِ الْجُهَنِيِّ الَّذِي أُتِيَ فِي إِغْمَائِهِ وَأُخْبِرَ بِالإِطْلَاقِ إِنْ شَكَرَ لِرَبِهِ فَآمَنَ بِالنَّبِيِّ الْمُرْسَلِ وَتَرَكَ سَبِيلَ مَنْ أَشْرَكَ فَأَضَلَّ

Baygınlığında Kendisine Gelinen, Rabbine Şükredip Gönderilen Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) İman Eden, Şirk Koşup Delâlete Düşenlerin Yolunu Bırakan el-Cühenî'nin Hadisi

أخبرنا أبو الحسين بن بشران العدل، ببغداد، قال: حدثنا أبو علي: الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، قَالَ: حدثنا عبد الله بن محمد بن أبي الدنيا، قال: حدثنا إبراهيم بن عبد الله الْهَرَوِيُّ، قَالَ: أخبرنا يحيى بن زكريا بن أبي زائدة، قال: حدثنا مجالد، عَنْ عَامِرٍ، قَالَ: انْتَهَيْنَا إِلَى أَفْنِيَةِ جُهَيْنَةَ، فَإِذَا شَيْخٌ جَالِسٌ فِي بَعْضِ أَفْنِيَتِهِمْ، فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ، فَحَدَّثَنِي، قَالَ: إِنَّ رَجُلًا مِنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ اشْتَكَى، فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ، فَسَجَّيْنَاهُ وَظَنَنَّا أَنَّهُ قَدْ مَاتَ، وَأَمَرْنَا بِحُفْرَتِهِ أَنْ تُحْفَرَ، فَبَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ إِذْ جَلَسَ فَقَالَ:

إِنِّي أُتِيتُ حَيْثُ رَأَيْتُمُونِي، أُغْمِيَ عَلَيَّ، فَقِيلَ لِي: أُمُّكَ هَبِلْ.

أَلا تَرَى حُفْرَتَكَ تُنْتَثَلْ وَقَدْ كَادَتْ أُمُّكَ تُثْكَلْ.

أَرَأَيْتَ إِنْ حَوَّلْنَاهَا عَنْكَ بِمَحْوَلْ، وَقَذَفْنَا فِيهَا الْقُصَلْ، الَّذِي مَشَى وَأَجْزَلْ.

أَتَشْكُرُ لِرَبِّكَ وَتُصَلِّي وَتَدَعُ سَبِيلَ مَنْ أَشْرَكَ فَأَضَلْ؟

فَقُلْتُ: نَعَمْ، فَأُطْلِقْتُ، فَانْظُرُوا مَا فَعَلَ الْقُصَلُ.

مَرَّ آنِفًا. فَذَهَبُوا يَنْظُرُونَ فَوَجَدُوهُ قَدْ مَاتَ فَدُفِنَ فِي الْحُفْرَةِ، وَعَاشَ الرَّجُلُ حَتَّى أَدْرَكَ الْإِسْلَامَ.

Âmir(-i Şa'bî) anlatıyor: Cüheyne'ye yaklaştığımızda yaşlı birinin oraya yakın bir yerde oturduğunu gördüm. Ben de yanında oturdum. Bunun üzerine bu yaşlı kişi bana şöyle anlattı: "Cahiliye döneminde bizden bir adam rahatsızlanmış ve bayılmıştı. Onun öldüğünü zannettik ve üzerini örterek kendisine bir mezar kazılmasını söyledik. Daha biz yanında iken adam kendine geldi ve şöyle dedi:

"Bayıldığım zaman bana gelindi ve:

«Annen aklını yitirdi

Mezarının kazıldığını görmüyor musun?

Toprağı boşaltılmakta, neredeyse annen seni kaybedecekti

Bu ölümü senden def etsek

Yerine her şeyi hafife alan Kusal'ı koysak

Rabbine şükredip ibadet eder misin? Şirk koşup delalete olanı terk eder misin?» denildi.

«Evet» dediğimde de beni bıraktılar ancak siz Kusal'ın ne yaptığına bakın."

Kısa bir zaman sonra Kusal'a bakmak için gittiklerinde öldüğünü gördüler ve onu kazılan mezara defnettiler. Öldüğü sanılan bu adam da İslam zamanına kadar yaşadı.

وأخبرنا أبو الحسين، قال: أخبرنا الحسين بن صفوان، قال: حدثنا ابن أبي الدنيا. قال: حدثنا سعيد بن يحيى القرشي، قال: حدثني عمي عبد الله بن سعيد، قال: حدثنا زياد بن عبد الله، قال: حدثنا مجالد،

عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي شَيْخٌ مِنْ جُهَيْنَةَ، فَذَكَرَ الْقِصَّةَ، قَالَ: فَرَأَيْتُ الْجُهَنِيَّ بَعْدَ ذَلِكَ يُصَلِّي وَيَسُبُّ الأَوْثَانَ وَيَقَعُ فِيهَا.

Mücâlid bildiriyor: Şa'bî: "Cüheyneli yaşlı biri bana şöyle anlattı" dedi ve söz konusu olayı zikrederek: "Sonra Cüheyneli bu kişinin namaz kıldığını ve putlara sövdüğünü gördüm" dedi.

قَالَ: وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ. عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو الرَّقِّيِّ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: مَرِضَ رَجُلٌ مِنْ جُهَيْنَةَ فِي بَدْءِ الْإِسْلَامِ حَتَّى ظَنَّ أَهْلُهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ، وَحُفِرَتْ حُفْرَتُهُ. فَذَكَرَ الْقِصَّةَ وَزَادَ فِي الشِّعْرِ:

ثُمَّ قَذَفْنَا فِيهَا الْقُصَلْ ثُمَّ مَلَأْنَا عَلَيْهِ بِالْجَنْدَلْ

إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ نَفْعَلْ؟

قَالَ: وَزَادَنِي الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ فِي هَذَا الشِّعْرِ شَيْئًا آخَرَ:

أَتُؤْمِنُ بِالنَّبِيِّ الْمُرْسَلْ؟

Yine İsmâîl b. Ebî Hâlid'in bildirdiğine göre Şa'bî: "İslam'ın ılk dönemlerinde Cüheyneli biri hastalanmıştı. Hatta ailesi onun öldüğünü sanmış ve ona bir mezar kazmıştı" demiş ve söz konusu hadisi zikretmiştir. Ayrıca şiirde:

"Sonra o mezara Kusal'ı attık ve üzerini taşlarla doldurduk

Ancak o, böyle bir şey yapmayacağımızı zannediyordu" ziyadesinde bulunmuştur.

Hasan b. Abdilazîz bana bu şiiri okurken:

"Gönderilen peygambere iman edecek misin?" ziyadesinde bulunmuştu.

ذِكْرُ حَدِيثِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ وَوَرَقَةَ بْنِ نَوْفَلٍ وَمَا فِي حَدِيثِهِمَا مِنْ آثَارِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

Zeyd b. Amr b. Nufeyl ve Varaka b. Nevfel Hakkındaki ve Her İkisinin Resûlullah'ın ([illegible]) Peygamber Olarak Gönderilmesi Hakkındaki Hadisleri

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ، عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ [قَالَ] ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ [قَالَ] ، حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ السُّكَّرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ (ح) . وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حَمْشَادٍ، الْعَدْلُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مَسْعُودٍ الْجَحْدَرِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَزِيعٍ. قَالَا: حَدَّثَنَا الْفُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، قَالَ حَدَّثَنِي سَالِمٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: لَقِيَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، زَيْدَ بْنَ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ بِأَسْفَلَ بَلْدَحٍ ، وذلك قبل أَنْ يَنْزِلَ عَلَى رَسُولِ اللهِ، ﷺ، الْوَحْيُ. فَقُدِّمَتْ إِلَيْهِ سُفْرَةٌ فَأَبَى زَيْدٌ أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا. وَقَالَ زَيْدٌ: إِنَّا لَا نَأْكُلُ مِمَّا تَذْبَحُونَ عَلَى أَنْصَابِكُمْ. وَلَا نَأْكُلُ إِلَّا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ وَإِنَّ زَيْدَ بْنَ عَمْرٍو كَانَ يَعِيبُ عَلَى قُرَيْشٍ ذَبَائِحَهُمْ، وَيَقُولُ: الشَّاةُ خَلَقَهَا اللهُ ﷻ ، وَأَنْزَلَ لَهَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً، وَأَنْبَتَ لَهَا مِنَ الْأَرْضِ، ثُمَّ تَذْبَحُونَهَا عَلَى غَيْرِ اسْمِ اللهِ ﷻ ؟ إِنْكَارًا لِذَلِكَ وَإِعْظَامًا لَهُ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ فُضَيْلِ بْنِ سُلَيْمَانَ.

İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) henüz kendisine vahiy gelmeden önce Beldeh vadisinde Zeyd b. Amr b. Nufeyl ile karşılaştı. Orada kendisine bir sofra kurulunca Zeyd ondan yemeyi kabul etmedi ve: "Biz sizin putlarınız adına kestiklerinizden yemeyiz. Biz ancak Allah'ın ismi anılarak kesilen etlerden yeriz" dedi. Zeyd b. Amr, Kureyşlileri kestiklerinden dolayı kınar ve: "Koyunu Allah yarattı. Onun için gökten yağmur indirdi, yerden de bitki çıkardı. Siz de bunları inkâr ederek onu Allah'tan başkası adına kesmektesiniz" derdi.

Buhârî, *Sahîh*'de Muhammed b. Ebî Bükeyr kanalıyla Fudayl b. Süleymân'dan rivayet etmiştir.[1]

قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَقَالَ مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ [قَالَ] حَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ الَّذِي أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو أَحْمَدَ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ: أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ- وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ زَيْدَ بْنَ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ يَسْأَلُ عَنِ الدِّينِ وَيَتَّبِعُهُ فَلَقِيَ عَالِمَ الْيَهُودِ، فَسَأَلَهُ عَنْ دِينِهِ، فَقَالَ: إِنِّي

---

[1] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* (24).

لَعَلِّي أَنْ أَدِينَ بِدِينِكُمْ، فَأَخْبِرُونِي عَنْ دِينِكُمْ، وَقَالَ لَهُ الْيَهُودِيُّ: إِنَّكَ لَنْ تَكُونَ عَلَى دِينِنَا حَتَّى تَأْخُذَ بِنَصِيبِكَ مِنْ غَضَبِ اللهِ، ﷻ . قَالَ: مَا أَفِرُّ إِلَّا مِنْ غَضَبِ اللهِ، وَمَا أَحْمِلُ مِنْ غَضَبِ اللهِ شَيْئًا أَبَدًا، وَلَا أَسْتَطِيعُ فَهَلْ تَدُلُّنِي عَلَى دِينٍ لَيْسَ فِيهِ هَذَا؟ قَالَ: مَا أَعْلَمُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ حَنِيفًا . قَالَ: وَمَا الْحَنِيفُ؟ قَالَ: دِينُ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام ، لَمْ يَكُنْ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا، وَكَانَ لَا يَعْبُدُ إِلَّا اللهَ، فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَسَأَلَ عَنْ عَالِمِ النَّصَارَى، فَقَالَ: لَعَلِّي أَنْ أَدِينَ بِدِينِكُمْ، فَأَخْبِرُونِي عَنْ دِينِكُمْ. قَالَ: إِنَّكَ لَنْ تَكُونَ عَلَى دِينِنَا حَتَّى تَأْخُذَ بِنَصِيبِكَ مِنْ لَعْنَةِ، اللهِ فَقَالَ: لَا أَحْمِلُ مِنْ لَعْنَةِ اللهِ شَيْئًا أَبَدًا. وَأَنَا أَسْتَطِيعُ ، فَهَلْ تَدُلُّنِي عَلَى دِينٍ لَيْسَ فِيهِ هَذَا؟ قَالَ: مَا أَعْلَمُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ حَنِيفًا. قَالَ: وَمَا الْحَنِيفُ؟ قَالَ: دِينُ إِبْرَاهِيمَ، لَمْ يَكُنْ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا، وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا. فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهِمْ وَقَدْ رَضِيَ بِمَا أَخْبَرُوهُ، وَاتَّفَقُوا عَلَيْهِ مِنْ شَأْنِ إِبْرَاهِيمَ. فَلَمَّا بَرَزَ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى اللهِ، ﷻ ، وَقَالَ: إِنِّي أُشْهِدُكَ أَنِّي عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ .

Buhârî başka bir rivayette şöyle demiştir: Zeyd b. Amr b. Nufeyl gerçek dini sorup, ona tâbi olmak üzere Şam'a gitti. Orada Yahudi bir âlime rastladı ve ona dinleri hakkında sorarak: "Belki de dininize gireceğim, bana dininizi anlat" dedi. Yahudi: "Sen, Allah'ın gazabından nasibini almadıkça bizim dinimize giremezsin!" karşılığını verince, Zeyd: "Ben, Allah'ın gazabından kaçarak buralara geldim, elimden geldiğince, Allah'ın gazabından herhangi bir pay almaya asla niyetim yok. Sen bana içinde öyle bir şey olmayan bir din göstermez misin, ona gideyim?" dedi. Yahudi: "Ben haniflikten başka bir şeyi tanımıyorum!" cevabını verince, Zeyd: "Haniflik nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Yahudi: "Hz. İbrâhîm'in dinidir. O, ne Yahudi ne de Hıristiyandı, Allah'tan başka bir şeye de tapmıyordu" karşılığını verdi. Zeyd onun yanından dediklerine razı olmuş ve İbrâhîm'in dininde ittifak etmiş bir şekilde çıktı ve ellerini açıp: "(Allahım!) İbrâhîm'in dini üzere olduğuma dair Seni şahit tutuyorum" dedi.[1]

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ: مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ [رَحِمَهُ اللهُ] ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ فَارِسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ نُفَيْلِ بْنِ هِشَامٍ

---

[1] Buhari, *menâkıbu'l-ensâr* (24).

بْنِ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ الْعَدَوِيِّ- عَدِيِّ قُرَيْشٍ- عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ زَيْدَ بن عمرو بن نفيل، وَوَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلٍ، خَرَجَا يَلْتَمِسَانِ الدِّينَ، حَتَّى انْتَهَيَا إِلَى رَاهِبٍ بِالْمَوْصِلِ، فَقَالَ لِزَيْدِ بْنِ عَمْرٍو، مِنْ أَيْنَ أَقْبَلْتَ يَا صَاحِبَ الْبَعِيرِ؟ قَالَ: مِنْ بَيْتِ إِبْرَاهِيمَ [عليه السلام] قَالَ: وَمَا تَلْتَمِسُ؟ قَالَ: أَلْتَمِسُ الدِّينَ، قَالَ: ارْجِعْ فَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَظْهَرَ الَّذِي تَطْلُبُ فِي أَرْضِكَ. فَأَمَّا وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلٍ فَتَنَصَّرَ، وَأَمَّا زَيْدٌ فَعُرِضَ عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ فَلَمْ تُوَافِقْهُ فَرَجَعَ وهو يقول:

لَبَّيْكَ حَقًّا حَقًّا   تَعَبُّدًا وَرِقًّا

الْبِرُّ أَبْغِي لَا الْخَالُ   وَهَلْ مُهَجِّرٌ كَمَنْ قَالَ

آمَنْتُ بِمَا آمَنَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ وَهُوَ يَقُولُ:

أَنْفِي لَكَ عَانٍ رَاغِمُ   مَهْمَا تُجَشِّمْنِي فَإِنِّي جَاشِمُ

ثُمَّ يَخِرُّ فَيَسْجُدُ قَالَ: وَجَاءَ ابْنُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ أَبِي كَانَ كَمَا رَأَيْتَ وَكَمَا بَلَغَكَ فَاسْتَغْفِرْ لَهُ. قَالَ: نَعَمْ، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أُمَّةً وَحْدَهُ .

Nufeyl b. Hâşim b. Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl el-Adevî, babası kanalıyla dedesinden bildiriyor: Zeyd b. Amr b. Nufeyl ve Varaka b. Nevfel gerçek dini sorup araştırmak için yola çıktılar ve Musul'da bir rahip ile karşılaştılar. Rahip, Zeyd b. Amr'a: "Ey deve sahibi! Nereden gelmektesin?" diye sorunca, Zeyd: "İbrâhîm'in evinden gelmekteyim" karşılığını verdi. Rahip: "Ne aramaktasın?" diye sorunca, Zeyd: "(Gerçek) dini aramaktayım" cevabını verdi. Bunun üzerine rahip: "Geri dön aradığın şeyin sizin topraklarda çıkması yakındır" dedi. Sonra Varaka b. Nevfel Hıristiyan oldu. Zeyd'e de Hıristiyan olması teklif edilince bunu kabul etmedi ve oradan şöyle diyerek ayrıldı:

"Buyur ey hak! Sen haksın ben emrine amadeyim

Ben senin kulun kölenim ve emrine amadeyim.

İyiliği sadece Senden beklerim

Muhâcir hiç gölgede yatan gibi olur mu?

İbrâhîm'in iman ettiğine iman ettim

Yâ Rab! Senin için secdeye eğilirim

Sen bana istediğini yükle

Ben onu taşırım." Sonra da secdeye kapandı.

Sonra Zeyd'in oğlu, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Babam gördüğün ve bildiğin gibidir. Onun için bağışlanma dile" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Evet (onun için bağışlanma dilerim), o kıyamet gününde tek başına bir ümmet olarak haşr olunur"*** buyurdu.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس: محمد بن يعقوب، قال: حدثنا الحسن بن علي بن عفان العامري، قال: حدثنا أبو أسامة، قال: حدثنا محمد بن عمرو، عن أبي سلمة، ويحيى بن عبد الرحمن بن حاطب. [عَنْ أسامة بن زيد عَنْ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ] ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، وَهُوَ مُرْدِفِي إِلَى نُصُبٍ مِنَ الْأَنْصَابِ فَذَبَحْنَا لَهُ شَاةً وَوَضَعْنَاهَا فِي التَّنُّورِ، حَتَّى إِذَا نَضِجَتِ اسْتَخْرَجْنَاهَا فَجَعَلْنَاهَا فِي سُفْرَتِنَا، ثُمَّ أَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، يَسِيرُ وَهُوَ مُرْدِفِي فِي أَيَّامِ الْحَرِّ مِنْ مَكَّةَ، حَتَّى إِذَا كُنَّا عَلَى الْوَادِي لَقِيَ فِيهِ زَيْدَ بْنَ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ، فَحَيَّا أَحَدُهُمَا الْآخَرَ بِتَحِيَّةِ الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، مَالِي أَرَى قَوْمَكَ قَدْ شَنِفُوكَ ؟ قَالَ: أَمَا وَاللهِ إِنَّ ذَلِكَ مِنِّي لِغَيْرِ ثَائِرَةٍ كَانَتْ مِنِّي إِلَيْهِمْ، وَلَكِنِّي أَرَاهُمْ عَلَى ضَلَالَةٍ، فَخَرَجْتُ أَبْتَغِي هَذَا الدِّينَ حَتَّى قَدِمْتُ عَلَى أَحْبَارِ يَثْرِبَ فَوَجَدْتُهُمْ يَعْبُدُونَ اللهَ وَيُشْرِكُونَ بِهِ. فَقُلْتُ: مَا هَذَا بِالدِّينِ الَّذِي أَبْتَغِي. فَخَرَجْتُ حَتَّى قَدِمْتُ عَلَى أَحْبَارِ أَيْلَةَ فَوَجَدْتُهُمْ يَعْبُدُونَ اللهَ وَيُشْرِكُونَ بِهِ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا بِالدِّينِ الَّذِي أَبْتَغِي. فَقَالَ لِي حَبْرٌ مِنْ أَحْبَارِ أَهْلِ الشَّامِ: إِنَّكَ تَسْأَلُ عَنْ دِينٍ مَا نَعْلَمُ أَحَدًا يَعْبُدُ اللهَ بِهِ إِلَّا شَيْخًا بِالْجَزِيرَةِ. فَخَرَجْتُ حَتَّى قَدِمْتُ عَلَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي خَرَجْتُ لَهُ، فَقَالَ: إِنَّ كُلَّ مَنْ رَأَيْتَ فِي ضَلَالَةٍ، إِنَّكَ تَسْأَلُ عَنْ دِينٍ هُوَ دِينُ اللهِ وَدِينُ مَلَائِكَتِهِ، وَقَدْ خَرَجَ فِي أَرْضِكَ نَبِيٌّ أَوْ هُوَ خَارِجٌ، يَدْعُو إِلَيْهِ، ارْجِعْ إِلَيْهِ وَصَدِّقْهُ وَاتَّبِعْهُ وَآمِنْ بِمَا جَاءَ بِهِ. فَرَجَعْتُ فَلَمْ أَخْتَبِرْ شَيْئًا بَعْدُ. وَأَنَاخَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، الْبَعِيرَ الَّذِي كَانَ تَحْتَهُ، ثُمَّ قَدَّمْنَا إِلَيْهِ السفرة التي كَانَ فِيهَا الشِّوَاءُ، فَقَالَ: مَا هَذِهِ؟ فَقُلْنَا: هَذِهِ شَاةٌ ذَبَحْنَاهَا لِنُصُبِ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ: إِنِّي لَا آكُلُ مَا ذُبِحَ لِغَيْرِ اللهِ .

---

[1] Hâkim, *Müstedrek* (3/439).

قَالَ: وَمَاتَ زَيْدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ قَبْلَ أَنْ يُبْعَثَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ: يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أُمَّةً وَحْدَهُ.

Zeyd b. Hârise der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) terkime binmiş bir şekılde çıktık ve putlardan bir putun yanına geldik. O put için bir koyun kestik ve tandıra koyduk. Piştiğinde onu çıkardık ve yolculuğumuz için azık olarak yanımıza koyduk. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) terkime binmiş bir şekilde yola çıktık. Mekke'nin sıcak günlerinden bir gündü. Vadiye geldiğimizde Zeyd b. Amr b. Nufeyl ile karşılaştık. Birbirlerini Cahiliye selamıyla selamladılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Zeyd'e: *"Neden kavminin seni sevmediğini görüyorum?"* buyurunca, Zeyd şu karşılığı verdi: "Vallahi ben onlara bir kötülük etmiş değilim. Ancak onların delâlette olduklarını görmekteyim. Bu sebeple çıkıp gerçek dini aramaya başladım. Yesrib hahamlarının yanına geldim. Onlar hem Allah'a ibadet ediyorlar, hem de Allah'a şirk koşuyorlardı. Bu sebeple (kendi kendime): «Aradığım din bu din değildir» dedim ve Eyla hahamlarının yanına geldim. Onların da hem Allah'a ibadet edip hem şirk koştuklarını gördüm. Yine (kendi kendime): «Aradığım din bu din değildir» dedim.

Sonra Şam ahalisinden bir haham bana: «Bize öyle bir dini soruyorsun ki o dinde Allah'a ibadet eden Cezîre'deki yaşlı birinden başka birini bilmiyoruz» dedi. Ben de onun yanına gittim ve kendisine aradığım şeyi haber verdim. Bunun üzerine o: «Bütün o gördüklerin delâlettedir. Sen öyle bir dini soruyorsun ki o din Allah'ın ve meleklerin dinidir. Senin ülkenden bir peygamber çıkmıştır veya çıkmak üzeredir. O, (insanları) bu dine davet etmektedir. Sen geri dön, onu tasdik et, ona uy ve getirdiklerine iman et» dedi. Bunun üzerine ben de geri döndüm. Daha sonra da bu konuda bir haber almadım."

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) binmiş olduğu deveyi çöktürdü ve içinde kızartılmış etler bulunan azığımızı koyduk. Zeyd: "Bu nedir?" deyince: "Bu falan falan putlarımız için kestiğimiz koyundur" dedik. Bunun üzerine Zeyd: "Ben, Allah'tan başkası adına kesilen bir şeyi yemem" dedi.

Zeyd b. Amr b. Nufeyl, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmeden önce vefat etti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Zeyd) kıyamet gününde kendi başına bir ümmet olarak gelecektir"* buyurdu.[1]

وأخبرنا أبو الحسن: [عليُّ بنُ محمدٍ المُقرِئُ قال أخبرنا الحسنُ بنُ محمدِ بنِ إسحاق] ، قال: حدثنا يوسفُ بنُ يعقوبَ القاضي، قال: حدثنا محمدُ بنُ أبي بكرٍ، قال: حدثنا عمرُو بنُ عليٍّ عن محمدِ بنِ عمرٍو، عن أبي سلمةَ، ويحيى بنِ عبدِ الرحمنِ- يعني ابنَ حاطبٍ- عن أُسامةَ بنِ زيدٍ، عَنْ أبِيهِ: زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِأَعْلَى الْوَادِي لَقِيَهُ زَيْدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ، ﷺ: يَا عَمِّ، مَالِي أَرَى قَوْمَكَ قَدْ شَنِفُوا لَكَ؟ فَقَالَ : أَمَا وَاللهِ إِنَّ ذَلِكَ بِغَيْرِ نَائِرَةٍ كَانَتْ مِنِّي إِلَيْهِمْ ، وَلَكِنِّي أَرَاهُمْ عَلَى ضَلَالَةٍ، فَخَرَجْتُ أَبْتَغِي هَذَا الدِّينَ حَتَّى أَتَيْتُ عَلَى شَيْخٍ بِالْجَزِيرَةِ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي خَرَجْتُ لَهُ، فَقَالَ: مِمَّنْ أَنْتَ؟ قُلْتُ: مِنْ أَهْلِ بَيْتِ اللهِ، مِنْ أَهْلِ الشَّوْكِ وَالْقَرَظَةِ . قَالَ: فَإِنَّهُ قَدْ خَرَجَ فِي بَلَدِكَ نَبِيٌّ، أَوْ هُوَ خَارِجٌ، قَدْ طَلَعَ نَجْمُهُ، فَارْجِعْ فَصَدِّقْهُ وَآمِنْ به.

Zeyd b. Hârise anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), çıkarak en yüksek sesiyle (İslâm'a) davetini yaptığında ona Zeyd b. Amr b. Nufeyl rastladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Amcacığım! Neden kavminin senden nefret ettiğini görüyorum?"* buyurunca, Zeyd şu karşılığı verdi: "Vallahi, benim onlara bir kötülüğüm dokunmuş değildir. Ancak onların sapkınlıkta olduklarını görmekteyim. Bu nedenle çıkıp gerçek dini aramaya koyuldum. Nihayet Cezîre'de bir ihtiyarın yanına vardım. Ona çıkıp geldiğim yörenin inanç durumunu anlattım. Bana: "Kimlerdensin?" diye sorunca: "Beytullah ahalisinden, diken ve (dikenli bir ağaç türü olan) karaza (yiyenlerden)iz" dedim. Bunun üzerine: "Senin ülkende bir peygamber çıkmış bulunuyor ya da çıkacak. (Çünkü onun çıkacağını müjdeleyen) yıldız doğdu. Şimdi geri dön ve O'nu tasdik edip (davet edeceği dine) iman et" karşılığını verdi.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظُ، قَالَ: حدثنا أبو العبّاسِ: محمدُ بنُ يعقوبَ، قَالَ: حدثنا أحمدُ بنُ عبدِ الجبّارِ، قال: حدثنا يونسُ بنُ بكيرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: وَكَانَتْ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ قَدْ ذَكَرَتْ لِوَرَقَةَ بْنِ نوفل بن أسد- وَكَانَ ابْنُ عَمِّهَا، وَكَانَ نَصْرَانِيًّا، قَدْ تَبِعَ

---

[1] Suyûtî, *Hasâisu'l-kubrâ* (1/61)

الكُتُب، وعلِمَ مِنْ علْم النَّاس- ما ذكر لها غلامُها ميسرةُ من قول الراهب، وما كان يرى منهُ إذْ كان الْملكان يُظلّانه. فقال ورقةُ: لئنْ كان هذا حقًّا يا خديجة إنْ كان محمدٌ لنبيّ هذِهِ الأُمّة. قدْ عرفْتُ أنّهُ كائنٌ لهذه الأُمّة نبيٌّ يُنتظرُ، هذا زمانُهُ. أوْ كما قال. فجعل ورقةُ يستبْطِئُ الأمْرَ ويقولُ: حتّى متى؟ فكان فيما يذكُرُون يقولُ أشْعارًا يستبْطِئُ فيها خبر خديجة ويستريثُ ما ذكرتْ خديجةُ فقال ورقةُ بْنُ نوْفل:

أَتُبْكِرُ أَمْ أَنْتَ الْعَشِيَّةَ رَائِحُ ... وَفِي الصَّدْرِ مِنْ إِضْمَارِكَ الْحُزْنَ قَادِحُ

لِفُرْقَةِ قَوْمٍ لَا أُحِبُّ فِرَاقَهُمْ ... كَأَنَّكَ عَنْهُمْ بَعْدَ يَوْمَيْنِ نَازِحُ

وَأَخْبَارُ صِدْقٍ خُبِّرَتْ عَنْ مُحَمَّدٍ ... يُخَبِّرُهُمَا عَنْهُ إِذَا غَابَ نَاصِحُ

بِفَتَاكِ الَّذِي وَجَّهْتِ يَا خَيْرَ حُرَّةٍ ... بِغَوْرٍ وَبِالنَّجْدَيْنِ حَيْثُ الصَّحَاصِحُ

إِلَى سُوقِ بُصْرَى وَالرِّكَابِ الَّتِي غَدَتْ ... وَهُنَّ مِنَ الْأَحْمَالِ قُعْصٌ دَوَالِحُ

يُخَبِّرُنَا عَنْ كُلِّ حَبْرٍ بِعِلْمِهِ ... وَلِلْحَقِّ أَبْوَابٌ لَهُنَّ مَفَاتِحُ

كَأَنَّ ابْنَ عَبْدِ اللهِ أَحْمَدَ مُرْسَلٌ ... إِلَى كُلِّ مَنْ ضَمَّتْ عَلَيْهِ الْأَبَاطِحُ

وَظَنِّي بِهِ أَنْ سَوْفَ يُبْعَثُ صَادِقًا ... كَمَا أُرْسِلَ الْعَبْدَانِ: هُودٌ وَصَالِحُ

وَمُوسَى وَإِبْرَاهِيمُ حَتَّى يُرَى لَهُ ... بِهَا، وَمَنْشُورٌ مِنَ الذِّكْرِ وَاضِحُ

وَيَتْبَعُهُ حَيَّا لُؤَيٍّ جَمَاعَةً ... شَبَابُهُمْ وَالْأَشْيَبُونَ الْجَحَاجِحُ

فَإِنْ أَبْقَ حَتَّى يُدْرِكَ النَّاسَ دَهْرُهُ ... فَإِنِّي بِهِ مُسْتَبْشِرُ الْوُدِّ فَارِحُ

وَإِلَّا فَإِنِّي يَا خَدِيجَةَ فَاعْلَمِي ... عَنْ أَرْضِكِ فِي الْأَرْضِ العريضة سائح

Muhammed b. İshâk b. Yesâr der ki: Hatice binti Huveylid, eski kutsal kitaplara uyan, insanların ilimlerini öğrenen ve Hıristiyan olan amcası oğlu Varaka b. Nevfel b. Esed'e, Meysere'nin kendisine rahibin dediklerini ve iki meleğin kendisini gölgelendirdiğini anlattığında Varaka şöyle dedi: "Ey Hatice! Eğer bu söylediklerin doğru ise, şüphesiz Muhammed, bu ümmetin peygamberidir. Ben, zaten bu ümmetten bir peygamberin çıkacağını biliyor ve onu bekliyordum. Bu zaman, onun tam zamanıdır" dedi. Varaka sankı

peygamberin gönderilmesinin geciktiğini ifade ederek: "Ne zaman?" demeye başlamıştı. Söylenene göre Varaka, Hz. Hatice'nin haberinin geciktiğini ifade ederek şöyle bir şiir okumuştur:

"Erkenden mi, yoksa geç mi ölüp gideceksin?
İçindeki düşünceden dolayı çok üzüntülüsün
Ayrılmak istemediğin bir kavimden ayrılacaksın
Sanki iki gün sonra aralarından ayrılıp gideceksin.
Doğru haberci Muhammed hakkında haber vermektedir
Doğru olan kişi bunu kendisine haber verip bildirmektedir.
İki yolu olan yerde kara taşlıkta
Çorak bir yerde kendilerine bu haber verildi
Yük altında neredeyse ölecek olan hayvanlarla
Busra çarşısına giderlerken böyle denildi.
O, her bilgili rahipten bizlere bu haberi vermektedir
Hakikatlerin kapılarını açacak anahtarlar var demektedir.
Rahipler de sanki, Ahmed bütün yeryüzündekilere
Gönderilen bir peygamberdir demektedir.
Bana göre o da Allah'ın iki kulu Hûd ve Sâlih peygamber gibi
Mûsa ve İbrâhîm gibi bir peygamber olarak gönderilecektir.
Onun kıymeti ve şanı, açık bir şekilde yayılacaktır
Luey kabilesi, genciyle, yaşlısıyla ve efendisiyle
Toplu olarak gelip kendisine tâbi olacaktır.
İnsanlar onun peygamberlik dönemine ulaşıncaya kadar yaşarsam
O zaman onunla müjdelenir, ona şefkat gösterir ve sevinirim
Yoksa ey Hatice! Bilesin ki eğer gecikirse
Senin şu diyarından daha geniş bir diyara göçer giderim."

جُمَّاعُ أَبْوَابِ الْمَبْعَثِ

RESÛLULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHI VESELLEM) PEYGAMBER OLARAK GÖNDERİLİŞİNE DAİR BÖLÜMLER

بَابُ الْوَقْتُ الَّذِي كُتِبَ فِيهِ محمد ﷺ نَبِيًّا

Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) Peygamber Olarak Yazıldığı Zaman

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ: أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَأَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بن إِسحق الصَّغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِئٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا بُدَيْلُ بْنُ مَيْسَرَةَ. (ح) وحَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، وَأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَمَةَ الْعَنَزِيُّ قَالَا: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سنان العوقي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ عَنْ بُدَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ مَيْسَرَةَ الْفَجْرِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! مَتَى كُنْتَ نَبِيًّا؟ قَالَ: وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ» .

Meyseretu'l-Fecr der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Ne zaman peygamber oldun?" dediğimde: *"Âdem ruh ile ceset arasında iken"* buyurdu.[1]

وَفِي رِوَايَةِ مُعَاذٍ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُول اللهِ، ﷺ: «مَتَى كُتِبْتَ نَبِيًّا؟ قَالَ: «كُتِبْتُ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ» .

Muâz'ın rivayeti: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): «Ey Allah'ın Resûlü! Ne zaman peygamber oldun?» diye sorduğumda: *"Âdem ruh ile ceset arasında iken Peygamber olarak yazıldım"* buyurdu" şeklindedir.

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْأَبَّارُ قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ عُثْمَانَ الدِّمَشْقِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ

---

[1] Ahmed, *Musned* (5/59; sahabeden birisinden şeklinde 4/66, 5/379)

أبي سلمة عن أبي هريرة قال: «سئل رسول الله ﷺ متى وجبت لك النبوة؟ قال: بين خلق آدم ونفخ الروح فيه» .

Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Sana peygamberlik ne zaman tahakkuk etti?" diye sorulunca: *"Âdem'in yaratılması ve ona ruhun üflenmesi arasında"* buyurdu.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثني محمد بن صالح بن هانئ قال: حدثنا أبو سهل بشر بن سهل اللباد، قال: حدثنا عبد الله بن صالح المصري، قال: حدثني معاوية بن صالح، عن سعيد بن سويد، عن عبد الأعلى بن هلال، عن عرباض بن سارية، صاحب رسول الله ﷺ، قال: سمعت رسول الله، ﷺ، يقول: إني عبد الله وخاتم النبيين وأبي منجدل في طينته وسأخبركم عن ذلك، دعوة أبي إبراهيم وبشارة عيسى ورؤيا أمي التي رأت وكذلك أمهات [النبيين] يرين، وإن أم رسول الله ﷺ رأت حين وضعته نورا أضاءت له قصور الشام ثم تلا ﴿يا أيها النبي إنا أرسلناك شاهداً ومبشراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً﴾ .

Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) sahabisi İrbâd b. Sâriye der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: ***"Babam, daha çamurunun toprağının içinde kıvrılıp dururken, ben Allah'ın kulu ve peygamberlerin sonuncusuydum. Size bunu açıklayacağım: Ben, babam İbrâhim'in duası, İsa'nın müjdesi, annemin rüyasıyım. Peygamberlerin anneleri böyle (rüya) görürler."*** Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) annesi Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) doğurunca, Şam saraylarını aydınlatan bir nur gördü. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): **"Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Allah'ın izniyle, bir davetçi ve nûr saçan bir kandil olarak (gönderdik)"**[2] âyetlerini okudu.[3]

---

[1] Tirmizi 3601 "hasen sahih ğarîb".

[2] Ahzâb Sur. 45, 46

[3] Ahmed, *Musned* (4/127) ve Hâkim, *Mustedrek* (2/600).

بَابُ سِنِّ رَسُولِ اللهِ ﷺ حِينَ بُعِثَ نَبِيًّا

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Peygamber Olarak Gönderilme Yaşı

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، الْبَزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «بُعِثَ رَسُولُ اللهِ، ﷺ، لِأَرْبَعِينَ سَنَةً فَمَكَثَ بِمَكَّةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ يُوحَى إِلَيْهِ ثُمَّ أُمِرَ بِالْهِجْرَةِ فَهَاجَرَ عَشْرَ سِنِينَ وَمَاتَ نَبِي الله ﷺ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ [سَنَةً] رَوَاهُ الْبُخَارِي فِي الصَّحِيحِ عَنْ مَطَرِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ رَوْحِ بْنِ عُبَادَةَ.

İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kırk yaşındayken peygamber olarak gönderildi ve kendisine vahiy gelmeye başladı. Mekke'de on üç yıl kaldıktan sonra Medine'ye hicret etmesi emredildi. Orada da on yıl kaldı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) altmış üç yaşındayken de vefat etti.

Buhârî, *Sahîh'*de Matar b. el-Fadl kanalıyla Ravh b. Ubâde'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ عِمْرَانَ بْنِ عَبْدِ العزيز ابن عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ الزُّهْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الزُّبَيْرُ بْنُ مُوسَى عَنْ أَبِي الْحُوَيْرِثِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الْمَلِكِ بْنَ مَرْوَانَ يَقُولُ لِقُبَاثِ بْنِ أَشيم الكناني ثم الليثي: «يَا قُبَاثُ أَنْتَ أَكْبَرُ أَمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ: رَسُولُ اللهِ ﷺ أَكْبَرُ مِنِّي وَأَنَا أَسَنُّ مِنْهُ، وُلِدَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، عَامَ الْفِيلِ، وَوَقَفَتْ بِي أُمِّي عَلَى رَوْثِ الْفِيلِ مُحِيلًا أَعْقِلُهُ وَتَنَبَّأَ رسول الله ﷺ، عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ من الفيل» .

Ebu'l-Huveyris der ki: Abdulmelik b. Mervân'ın, Kubâs b. Eşyem'e: "Ey Kabâs! Sen mi daha büyüksün yoksa Resûlullah mı (sallallahu aleyhi vesellem)?" dediğini işittim. Kubâs: "Hayır, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) benden daha büyüktür. Ancak ben ondan daha yaşlıyım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Fîl yılında doğdu. Annem benimle fil tersinin üzerinde durmuştu. Ben bunu hatırlıyorum. Resûlullah

---

[1] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* (63/45).

(sallallahu aleyhi vesellem), Fîl yılından sonra kırkıncı yılın başında Peygamber oldu" karşılığını verdi.[1]

أخبرنا أبو الحسين: عليُّ بنُ محمدِ بنِ عبدِ اللهِ بنِ بشران العَدْلُ، ببغداد، قال: حدثنا أبو عمرو بنُ السَّمَّاك، قال: حدثنا حنبلُ بن إسحق بنِ حنبلٍ، قال: حدثني أبو عبدِ الله: أحمدُ بنُ محمدِ بنِ حنبلٍ، قال: حدثنا يحيى بنُ سعيدٍ، هُوَ القطانُ، عنْ يحيى بنِ سعيدٍ، هُوَ الأنصاريُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: «أُنزِلَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَأَرْبَعِينَ فَمَكَثَ بِمَكَّةَ عَشْرًا وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرًا وَمَاتَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ» . قُلْتُ: وَإِنَّمَا أَرَادَ وَاللهُ أَعْلَمُ مَا قَالَهُ عَامِرٌ الشَّعْبِيُّ مُفَسَّرًا .

Saîd b. el-Müseyyeb der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kırk üç yaşında iken kendisine vahiy inmeye başladı. Mekke'de on yıl kaldı. Medine'de de on yıl kaldı. Altmış üç yaşında iken de vefat etti."

Sanırım bu rivayette Âmir eş-Şa'bî'nin açıklamış olduğu rivayetin aynısını kastetmektedir.

أخبرنا أبو الحسين بنُ بشران، قَالَ: أخبرنا أبو عمرو بنُ السَّمَّاكِ، قَالَ: حدثنا حنبلُ بنُ إسحق، قَالَ: حَدَّثَنَا أبو عبدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْ دَاوُدَ عَنْ عَامِرٍ، قَالَ «نَزَلَتْ عَلَيْهِ النُّبُوَّةُ وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ سَنَةً فَقُرِنَ بِنُبُوَّتِهِ إِسْرَافِيلَ ثَلَاثَ سِنِينَ فَكَانَ يُعَلِّمُهُ الْكَلِمَةَ وَالشَّيْءَ وَلَمْ يَنْزِلِ الْقُرْآنُ فَلَمَّا مَضَتْ ثَلَاثُ سِنِينَ قُرِنَ بِنُبُوَّتِهِ جِبْرِيلُ عليه السلام فَنَزَلَ الْقُرْآنُ عَلَى لِسَانِهِ عِشْرِينَ: عَشْرًا بِمَكَّةَ، وَعَشْرًا بِالْمَدِينَةِ، فَمَاتَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ ﷺ .

Âmir (eş-Şa'bî) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kırk yaşındayken peygamber olarak gönderildi. Peygamberliğinin ilk üç yılında İsrâfil ona kelimeleri ve başka şeyleri (eşyaları ve isimleri) öğretti. Bu üç yılda kendisine vahiy gelmedi. Üç yıl geçtikten sonra Cibrîl kendisine vahiy getirmeye başladı. Kur'ân kendinse Cibrîl'in dili ile on yıl Mekke'de ve on yıl da Medine'de olmak üzere yirmi yıl da indirildi. Altmış üç yaşında iken de vefat etti."[2]

---

[1] Daha önce Allah Resûlü'nun (sallallahu aleyhı vesellem) doğumu konusunda zikredilmişti.

[2] Ibn Sa'd, *Tabakât* (1/191) Bakın: Suyûti, *Hasâisu'l-kubrâ* (1/221).

بَابُ الشَّهْرِ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ فِيهِ وَالْيَوْمِ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْهِ فِيهِ

Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) Vahiy İndiği Ay ve Günler

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ وَالْحَجَّاجُ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا غَيْلَانُ بْنُ جَرِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ الزِّمَّانِيِّ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: «قِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ، صَوْمُ يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ. قَالَ: فِيهِ وُلِدْتُ وَفِيهِ أُنْزِلَ عَلَيَّ الْقُرْآنُ» .

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ مَهْدِيِّ بْنِ مَيْمُونٍ.

Ebû Katâde el-Ensârî der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Pazartesi orucu (hakkında ne dersin?)" denilince: ***"Ben o günde doğdum ve Kur'ân bana o günde indirildi (nail olmaya başladı)"*** buyurdu.[1]

Müslim, ***Sahîh'***de Mehdî b. Meymûn kanalıyla rivayet etmiştir.

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: [فَابْتُدِئَ] رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالتَّنْزِيلِ فِي رَمَضَانَ يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ وَقَالَ: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ وَقَالَ ﴿حم وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ﴾ وَقَالَ: إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وذلك ملتقى [ملقى] رسول الله ﷺ وَالْمُشْرِكِينَ بِبَدْرٍ.

İbn İshâk der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) vahiy inmesi Ramazan ayında başladı. Zira Yüce Allah: **"Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'ân'ın indirildiği aydır"**[2] buyurmaktadır. Yine: **"Biz onu Kadir gecesinde indirdik"**[3] buyurmaktadır. Yine: **"Hâ Mîm. Apaçık olan Kitab'a and olsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik"**[4] buyurmaktadır. Yine: **"Eğer Allah'a ve hakkı**

---

[1] Müslim, *Sahîh* (2/819) ve Ahmed, *Müsned* (5/297-299).

[2] Bakara Sur. 185

[3] Kadir Sur. 1

[4] Duhân Sur. 1-3

batıldan ayıran o günde, iki topluluğun karşılaştığı günde kulumuza indirdiğimize inanıyorsanız"[1] buyurmaktadır. Burada da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir'de müşrikler ile karşılaşması kastedilmektedir.[2]

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ: «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ الْتَقَى هُوَ وَالْمُشْرِكُونَ يَوْمَ بَدْرٍ صَبِيحَةَ الْجُمُعَةِ لِسَبْعَ عَشْرَةَ مِنْ رَمَضَانَ» .

İbn İshâk der ki: Ebû Câfer Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Bedir gününde müşrikler ile Ramazan ayının yirmi yedinci günü Cuma sabahı karşılaşmıştı" dedi.[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ بِشْرِ بْنِ حَزْنٍ النَّصْرِيِّ، قَالَ: افْتَخَرَ أَصْحَابُ الْإِبِلِ وَالْغَنَمِ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، بُعِثَ دَاوُدُ وَهُوَ رَاعِي غَنَمٍ، وَبُعِثَ مُوسَى وَهُوَ رَاعِي غَنَمٍ، وَبُعِثْتُ أَنَا وَأَنَا أَرْعَى غَنَمًا لِأَهْلِي [بِجِيَادٍ] . كَذَا فِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ عَنْ أَبِي دَاوُدَ وَهُوَ فِي تَارِيخِ الْبُخَارِيِّ عَنْ مَحْمُودٍ عَنْ أَبِي دَاوُدَ عَنْ شُعْبَةَ عَنِ أَبِي إِسْحَاقَ وَسَمِعْتُ عَبْدَ بْنَ حَزْنٍ النَّصْرِيَّ وَكَذَا قَالَ غُنْدَرٌ عَنْ شعبة، وقيل: نصر ابن حَزْنٍ، وَقِيلَ: عُبَيْدَةُ بْنُ حزن.

Bişr b. Hazn en-Nasrî der ki: Deve ve koyun sürüleri sahipleri Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) huzurunda övününce, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Dâvud koyun çobanı olduğu halde peygamber oldu. Mûsa koyun çobanı olduğu halde peygamber oldu. Ben de ailemin koyunlarını Ciyâd'da güderken peygamber oldum."***

Bu rivayet Ebû Dâvud kanalıyla bu şekildedir.[4] Ancak Buhârî, ***Târih***'te "Mahmûd — Ebû Dâvud — Şu'be — Ebû İshâk" kanalıyla gelen rivayette: "Abd b. Hazn en-Nasrî'nin şöyle dediğini işittim" şeklindedir. Ğundar'ın,

---

[1] Enfâl Sur. 41

[2] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/258).

[3] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/259).

[4] Ahmed, *Musned* (3/42, 96).

Şu'be kanalıyla olan rivayeti de aynı şekildedir. "Nasr b. Hazn" denildiği gibi "Ubeyde b. Hazn" da denilmiştir.

بَابُ مُبْتَدَأِ الْبَعْثِ وَالتَّنْزِيلِ وَمَا ظَهَرَ عِنْدَ ذَلِكَ مِنْ تَسْلِيمِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ وَتَصْدِيقِ وَرَقَةَ بْنِ نَوْفَلٍ إِيَّاهُ

Resûlullah'ın (ﷺ) Peygamber Olarak Gönderilmesi, Vahyin İndirilmeye Başlaması, O Anda Taşların ve Ağaçların Kendisine Selâm vermesi ve Varaka b. Nevfel'in Kendisini Tasdik Etmesi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمُزَكِّي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَحْمَدُ، وحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، وَمُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ- وَهَذَا لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ رَافِعٍ- قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: وَأَخْبَرَنِي عُرْوَةُ عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: أَوَّلُ مَا بديء به رسول الله ﷺ مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ فَكَانَ يَأْتِي حِرَاءَ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ، وَهُوَ التَّعَبُّدُ اللَّيَالِي ذَوَاتَ الْعَدَدِ وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَتُزَوِّدُهُ لِمِثْلِهَا حَتَّى فَجَأَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءَ فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فِيهِ فَقَالَ: اقْرَأْ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقُلْتُ: - مَا أَنَا بِقَارِئٍ. قَالَ: فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدُ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ . فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدُ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ. فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدُ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فقال: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ- حَتَّى بَلَغَ- مَا لَمْ يَعْلَمْ فَرَجَعَ بِهَا تَرْجُفُ بَوَادِرُهُ حَتَّى دَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ فَقَالَ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَزَمَّلُوهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ فَقَالَ: يَا خَدِيجَةُ مَالِي، فَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ، وَقَالَ: قَدْ خَشِيتُ عَلَيَّ فَقَالَتْ لَهُ: كَلَّا ، أَبْشِرْ فو الله لَا يُخْزِيكَ اللهُ أَبَدًا: إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ، وَتَصْدُقُ الْحَدِيثَ، وَتَحْمِلُ الْكَلَّ، وَتَقْرِي الضعيف، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ. ثُمَّ انْطَلَقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ وَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلِ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى ابن قُصَيٍّ وَهُوَ ابْنُ عَمِّ خَدِيجَةَ ابْنِ أَخِي أَبِيهَا وكان امرءا تَنَصَّرَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعَرَبِيَّ ، يَكْتُبُ بِالْعَرَبِيَّةِ مِنَ الْإِنْجِيلِ مَا شَاءَ اللهُ ﷻ أَنْ يَكْتُبَ. وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ: أَيِ ابْنَ عَمِّ! اسْمَعْ مِنِ ابْنِ أَخِيكَ.

فَقَالَ وَرَقَةُ: ابْنُ أَخِي مَا تَرَى؟ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَا رَآهُ. فَقَالَ وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلٍ: هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَى موسى. ياليتني فِيهَا جَذَعًا أَكُونُ حَيًّا حِينَ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى الله عليه وآله وسلّم: أو مخرجيّ هُمْ؟ قَالَ وَرَقَةُ: نَعَمْ، لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمَا جِئْتَ بِهِ إِلَّا عُودِيَ وَإِنْ يُدْرِكْنِي يَوْمُكَ أَنْصُرْكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا. ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَةُ أَنْ تُوُفِّيَ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِ اللهِ ابن مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

Hz. Âişe der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ilk vahyin gelmesi uykuda iken gördüğü salih rüyalarla olmuştur. Zira ne zaman bir rüya görse rüyası gün ışığı gibi zuhur ediyordu. Sonra ona yalnızlık sevdirildi. Hira mağarasına çekilir, ailesine uğramadan birkaç gece kalıp ibadet ederdi. Azığı yanında bulunurdu. Sonra Hatice'nin yanına döner, Hira'da bir o kadar daha kalmak için azık hazırlardı. Bu şekilde Hak, Hira mağarasına, yanına gelene kadar devam etti. Yine oradayken karşısına melek çıkıp: "Oku!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ben okuma bilmem"*** karşılığını verdi."

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sonrasını şöyle anlattı: ***"Bunun üzerine beni alıp takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı ve: «Oku!» dedi. Ben yine: «Ben okuma bilmem» karşılığını verdim. Bunun üzerine tekrar beni alıp takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı ve: «Oku!» dedi. Ben yine: «Ben okuma bilmem» karşılığını verdim. Sonra üçüncü kez beni alıp, takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı ve:*** **«Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin en büyük kerem sahibidir. O ki kalemle öğretendir»**[1] ***dedi."***

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ürperti içinde geri döndü. Hatice binti Huveylid'in yanına girerek: ***"Beni örtün! Beni örtün!"*** buyurdu. Onu örttükten bir süre sonra ürpertisi gitti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Hatice'ye olanları anlattı ve: ***"Bana bir şey olacak diye korktum"*** buyurdu. Hatice ise: "Hayırl Vallahi Yüce Allah seni hiçbir zaman utandıracak değildir. Zira sen akrabalarını gözetir, zayıfların yükünü hafifletir, yoksula yardım eder, misafiri

---

[1] Alak Sur. 1-4

ağırlar ve haktan gelen musibetler karşısında halka yardım edersin" karşılığını verdi

Sonrasında Hatice, Hz Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem), amcası oğlu olan Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdıluzza b. Kusayy'a götürdü. Varaka, Cahiliye döneminde Hıristiyan olmuştu. İbranice yazmayı bilir, İncil'i İbranice Yüce Allah'ın dilediği kadar yazardı. Yaşlı ve gözleri kör olmuş birisiydi. Hatice ona: "Ey amcaoğlu! Kardeşinin oğlunu bir dinle!" dedi. Varaka, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Yeğenim! Ne görüyorsun?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gördüklerini ona anlattı. Bunun üzerine Varaka, ona: "Bu gördüğün Yüce Allah'ın, Mûsa'ya gönderdiği Nâmûs'tur. Keşke genç olsaydım. Kavmin seni (Mekke'den) çıkaracağı zaman keşke hayatta olabilseydim" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Beni çıkaracaklar mı ki?"*** diye sorunca, Varaka: "Evet! Senin getireceğin şeyle gelen hiçbir kişi yoktur ki düşmanlığa uğramamış olsun! Şayet o güne ben de yetişebilirsem seni korur ve yardımcı olurum" dedi. Ancak çok geçmeden Varaka vefat etti.

Müslim, ***Sahîh***'de Muhammed b. Râfi'den ve Buhârî ise Abdullah b. Muhammed kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أحمد بن جعفر القطيعي قال: حدثنا عبد الله بن أحمد بن حنبل، قال: حدثني أبي، قال: حدثنا عبد الرزاق، قال: أخبرنا معمر عن الزهري، قال: أخبرني عروة عن عائشة أنها قالت: «أوّل ما بديء به رسول الله ﷺ من الوحي الرؤيا الصادقة- فذكر الحديث بمعناه وزاده في آخره: وفتر الوحي فترة حتى حزن رسول الله ﷺ فيما بلغنا حزنا غدا منه مرارا لكي يتردى من رؤوس شواهق الجبال كلما أوفى بذروة جبل لكي يلقي نفسه تبدا له جبريل عليه السلام فقال، يا محمد إنك رسول الله حقا فيسكن لذلك جأشه وتقر نفسه، ويرجع، فإذا طالت عليه فترة الوحي غدا مثل ذلك فإذا أوفى بذورة جبل تبدا له جبريل فقال مثل ذلك» .

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ilk vahyin gelmesi uykuda iken gördüğü sadık rüyalarla olmuştur." Sonrasında ravi bir önceki hadisin aynısını zikrederek şu ziyadede bulunmuştur: "Vahiy bir süre kesilince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) üzüldü. Bize ulaşana göre o kadar çok üzüldü ki

---

[1] Buhârî, *Sahih* (9/37), Müslim, *iman* 73 (1/139) ve Ahmed, *Musned* (6/232, 233)

kendini atmak için defalarca dağların başına çıkmıştı. Ancak kendini atmak için çıktığı her dağ başında Cibrîl ona görünmüş ve: «Ey Muhammed! Sen Allah'ın hak olan Resûlü'sün!» demiştir. Bu şekilde de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sakinleşip rahatlardı. Ancak dönüp de vahyin inişi yine uzadığı zaman aynı şey için dağ başlarına çıkar ve Cibrîl kendisine aynı şeyi söylerdi."[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمُزَكِّي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: وحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يحيى ومحمد بْنُ رَافِعٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَنْبَأَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فَتْرَةِ الْوَحْيِ فَقَالَ فِي حَدِيثِهِ: «فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِرَاءٍ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ [فَجُئِثْتُ] مِنْهُ رُعْبًا فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَدَثَّرُونِي فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ قَبْلَ أَنْ تُفْرَضَ الصَّلَاةُ- وهي الأوثان» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ عَبْدِ اللهِ ابن مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ.

Ebû Seleme b. Abdirrahman bildiriyor: Câbir b. Abdillah el-Ensârî vahyin bir süre kesilmesi konusunu anlatırken Resûlullah'tan naklen şöyle demiştir: *"Bir ara yürürken semadan bir ses işittim. Başımı kaldırıp baktığımda Hira mağarasında bana gelen meleği gördüm. Bu melek gök ile yer arasını dolduran bir kürsüye kurulmuştu. Ondan çok korktum ve eve dönüp: "Beni örtün! Beni örtün!" dedim. Sonrasında Yüce Allah bana:* **"Ey bürünüp sarınan! Kalk ve uyar. Rabbini yücelt. Giysilerini temiz tut. Kötü şeyleri terket"**[2] *âyetlerini indirdi. Bu âyetlerin nazil olmasından sonra da vahiyde bir kesinti olmadı."* Bu, namaz farz kılınmadan önce olmuştur ve pisliklerden kasıt putlardır.[3]

---

[1] Ibn Hibbân (1/117).

[2] Müddessır Sur. 1-5

[3] Buhârî, *tefsîr* (65/4).

Muslım, *Sahîh*'de Muhammed b. Râfi'den ve Buhârî ise Abdullah b. Muhammed kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir

أخبرنا أبو الحسن عليُّ بن أحمد بن عبدان، قال أخبرنا أحمد بن عبيد الصفار، قال: حدثنا محمد بن شريك، قال: حدثنا يحيى، قال: حدثنا الليث، عن عقيل، عن ابن شهاب: أنَّ مُحمَّدَ بنَ النُّعمانِ بنِ بَشيرٍ الأَنْصاريَّ وَكَانَ يَسْكُنُ دِمشقَ أخبرَهُ «أنَّ المَلَكَ جاءَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فقالَ اقرأْ [قالَ] فقُلْتُ مَا أنَا بِقارِئٍ. فعَادَ إِلَى مِثْلِ ذلكَ ثُمَّ أرسَلَني، فقَالَ: اقرأْ فقلتُ: ما أنا بِقَارِئٍ. فعَادَ إِلَى مِثْلِ ذَلِكَ ثُمَّ أرسَلَني فقالَ [لي] ﴿اقرأْ بِاسْمِ ربِّكَ الَّذي خلَقَ، خلَقَ الإِنْسانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ قَالَ مُحمَّدُ بنُ النُّعمانِ: فرجعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بذلكَ. قالَ ابنُ شِهَابٍ: سَمِعْتُ عُرْوَةَ بنَ الزُّبَيرِ، يَقُولُ: قَالَتْ، عائِشَةُ زَوجِ النَّبِيِّ ﷺ: فَرجَعَ إِلَى خَدِيجَةَ يَرْجُفُ فُؤَادُهُ فَقالَ زَمِّلُوني زَمِّلُوني فزَمَّلَ، فلَمَّا سُرِّيَ عَنْهُ قَالَ لِخَدِيجَةَ، لَقَدْ أشْفَقْتُ عَلَى نَفسِي قَالَتْ خَدِيجَةُ أَبْشِرْ فو الله لَا يُخْزِيكَ اللهُ أبَدًا، إنَّكَ لَتَصْدُقُ الْحَدِيثَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ، انْطَلِقْ بِنَا فَانْطَلَقَتْ خَدِيجَةُ إِلَى وَرَقَةَ بنِ نَوْفَلٍ، وَكَانَ رَجُلًا قَدْ تَنَصَّرَ شَيْخًا أَعْمَى يَقْرَأُ الإِنْجِيلَ بِالْعَرَبِيَّةِ، فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ: أَيِ ابْنَ عَمِّ اسْمَعْ مِنِ ابْنِ أَخِيكَ. فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ: مَاذَا تَرَى؟ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي أَنْزَلَ اللهُ ﷻ عَلَى مُوسَى، يَا لَيتَنِي أكون حِينَ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَمُخْرِجِيَّ هُمْ؟ قَالَ: نَعَمْ لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ بِمِثْلِ مَا جِئْتَ بِهِ إِلَّا عُودِيَ وَإِنْ يُدْرِكْنِي يَوْمُكَ أَنْصُرْكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا.

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَقُولُ: [أَخْبَرَنِي] جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الأَنْصَارِيُّ «أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: ثُمَّ فَتَرَ الْوَحْيُ عَنِّي فَبَيْنَمَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصَرِي قِبَلَ السَّمَاءِ فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي كان [يجيئني] قَاعِدٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ [فَجُئِثْتُ] مِنْهُ فَرَقًا حَتَّى هَوَيْتُ إِلَى الأَرْضِ فَجِئْتُ إِلَى أَهْلِي فَقُلْتُ لَهُمْ زَمِّلُونِي فَزَمَّلُونِي فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾.

قَالَ أَبُو سَلَمَةَ : الرِّجز: الأَوْثَانُ. قَالَ: ثُمَّ جَاءَ الْوَحْيُ بعد وتتابع».

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ قَوْلَ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ، وَزَادَ فِي أَوَّلِ حَدِيثِ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ: مَا رُوِّينَاهُ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَزَادَ فِي آخِرِهِ:

ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَةُ أَنْ تُوُفِّيَ وَفَتَرَ الْوَحْيُ. ثُمَّ ذَكَرَ حَدِيثَ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ وَقَالَ فِي آخِرِهِ: ثُمَّ حَمِيَ الْوَحْيُ وَتَتَابَعَ.

وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ .

İbn Şihâb bildiriyor: Dimaşk'ta ikamet eden Muhammed b. en-Nu'mân b. Beşîr el-Ensârî der ki: Melek, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Oku!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben okuma bilmem"* karşılığını verdi.

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sonrasını şöyle anlattı: *"Bunun üzerine bir önceki gibi beni sıktı. Sonra bıraktı ve: «Oku!» dedi. Ben yine: «Ben okuma bilmem» karşılığını verdim. Bunun üzerine tekrar bir önceki gibi beni sıktı. Sonra bıraktı ve:* **«Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin en büyük kerem sahibidir. O ki kalemle öğretendir»**[1] *dedi."* Muhammed b. en-Nu'mân: "Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) geri döndü" dedi.

İbn Şihâb'ın, Urve b. ez-Zübeyr kanalıyla bildirdiğine göre Hz. Âişe şöyle demiştir: "Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ürperti içinde geri döndü. Hatice binti Huveylid'in yanına girerek: *"Beni örtün! Beni örtün!"* buyurdu. Onu örttükten bir süre sonra ürpertisi gitti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Hatice'ye olanları anlattı ve: *"Bana bir şey olacak diye korktum"* buyurdu. Hatice ise: "Hayır! Vallahi Yüce Allah seni hiçbir zaman utandıracak değildir. Zira sen doğru konuşur ve akrabalarını gözetirsin" karşılığını verdi ve: "Haydi kalk gidelim" dedi.

Sonrasında Hatice, Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem), amcası oğlu olan Varaka b. Nevfel'e götürdü. Varaka, Cahiliye döneminde Hıristiyan olmuştu. İbranice yazmayı bilir, İncil'i İbranice okurdu. Yaşlı ve gözleri kör olmuş birisiydi. Hatice ona: "Ey amcaoğlu! Kardeşinin oğlunu bir dinle!" dedi. Varaka, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ne görüyorsun?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gördüklerini ona anlattı. Bunun üzerine Varaka, ona: "Bu gördüğün Yüce Allah'ın, Mûsa'ya gönderdiği Nâmûs'tur. Keşke genç olsaydım. Kavmin seni (Mekke'den) çıkaracağı zaman keşke hayatta olabilseydim" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Beni çıkaracaklar mı ki?"*

---

[1] Alak Sur 1-4

diye sorunca, Varaka: "Evet! Senin getireceğin şeyle gelen hiçbir kişi yoktur ki düşmanlığa uğramamış olmasın! Şayet o güne ben de yetişebilirsem seni korur ve yardımcı olurum" dedi.

İbn Şihâb der ki: Ebû Seleme b. Abdirrahman'ın bildirdiğine göre Câbir b. Abdillah, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işitmiştir: *"Bir ara yürürken semadan bir ses işittim. Başımı kaldırıp baktığımda Hira mağarasında bana gelen meleği gördüm. Bu melek gök ile yer arasını dolduran bir kürsüye kurulmuştu. Ondan çok korktum ve eve dönüp: "Beni örtün! Beni örtün!" dedim. Sonrasında Yüce Allah bana:* **«Ey bürünüp sarınan! Kalk ve uyar. Rabbini yücelt. Giysilerini temiz tut. Kötü şeyleri terket»**[1] *âyetlerini indirdi."*

Ebû Seleme: "Âyetteki: «Ricz» ifadesi ile putlar kastedilmektedir" demiştir.

Buhârî, *Sahîh*'de Yahya b. Bukeyr kanalıyla rivayet etmiştir. Ancak rivayetinde Muhammed b. en-Nu'mân'ın kavlini zikretmemiştir. Urve kanalıyla Hz. Âişe'den olan rivayetinin ilk kısmında ise: "Ma'mer'in, Zührî'den bildirdiğine göre" eklemesi yer almıştır. Son kısmında ise: "Ancak çok geçmeden Varaka vefat etti, vahiy de kesintiye uğradı" ziyadesinde bulunmuştur. Sonra Ebû Seleme kanalıyla Câbir b. Abdillah'tan olan hadisi rivayet ederek sonunda: "Bu âyetlerin nazil olmasından sonra da vahiyde bir kesinti olmadı" demiştir.

Müslim, Abdulmelik b. Şuayb b. el-Leys kanalıyla babasından, o da dedesinden rivayet etmiştir.[2]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ ابْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عَتَّابٍ الْعَبْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ الْجَوْهَرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ. قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ عَمِّهِ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ. قَالَ: ثُمَّ إِنَّ اللهَ ﷻ بَعَثَ مُحَمَّدًا ﷺ عَلَى رَأْسِ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً مِنْ بُنْيَانِ الْكَعْبَةِ» .

---

[1] Müddessir Sur. 1-5

[2] Muslim, *Sahih* (1/144).

Mûsa b. Ukbe der ki: "Yüce Allah, Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'nin inşasından sonra geçen on beşinci yılın başında peygamber olarak gönderdi."[1]

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: حَدَّثَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وآله وسلّم أنها قَالَتْ: «تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ» . قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَحَدَّثَنِي مِثْلَ ذَلِكَ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيِّبِ. «وَكَانَ فِيمَا بَلَغَنَا أَوَّلُ مَا رَأَى أَنَّ اللهَ- عز وجل- أَرَاهُ رُؤْيَا فِي الْمَنَامِ، فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِ، فَذَكَرَهَا رسول الله ﷺ لِامْرَأَتِهِ خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدِ بْنِ أَسَدٍ فَعَصَمَهَا اللهُ ﷻ مِنَ التَّكْذِيبِ، وَشَرَحَ صَدْرَهَا بِالتَّصْدِيقِ، فَقَالَتْ: أَبْشِرْ فَإِنَّ اللهَ ﷻ يَصْنَعُ بِكَ إِلَّا خَيْرًا، ثُمَّ إِنَّهُ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهَا ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهَا فَأَخْبَرَهَا أَنَّهُ رَأَى بَطْنَهُ شُقَّ، ثُمَّ طُهِّرَ وَغُسِّلَ، ثُمَّ أُعِيدَ كَمَا كَانَ. قَالَتْ: هَذَا وَاللهِ خَيْرٌ فَأَبْشِرْ ، ثُمَّ اسْتَعْلَنَ لَهُ جِبْرِيلُ عليه السلام وَهُوَ بِأَعْلَى مَكَّةَ فَأَجْلَسَهُ عَلَى مَجْلِسٍ كَرِيمٍ مُعْجِبٍ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: أَجْلَسَنِي عَلَى بِسَاطٍ كَهَيْئَةِ الدُّرْنُوكِ فِيهِ الْيَاقُوتُ وَاللُّؤْلُؤُ فَبَشَّرَهُ بِرِسَالَةِ اللهِ ﷻ حَتَّى اطْمَأَنَّ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ [لَهُ] جِبْرِيلُ عليه السلام ، اقْرَأْ. فَقَالَ كَيْفَ أَقْرَأُ. قَالَ ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ وَيَزْعُمُ نَاسٌ أَنَّ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ أَوَّلُ سُورَةٍ أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ وَاللهُ أَعْلَمُ. .

İbn Şihâb der ki: Urve b. ez-Zübeyr'in bana bildirdiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Hz. Âişe: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) altmış üç yaşında iken vefat etti" demiştir.[2]

İbn Şihâb der ki: "Saîd b. el-Müseyyeb bana aynısını bildirdi."

Bize bildirilene göre Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberlik hakkında ilk olarak gördüğü şey, Yüce Allah'ın kendisine uykusunda göstermiş olduğu rüya idi. Bu, kendisine ağır gelmişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bu rüyasını eşi Hatice binti Huveylid b. Esed'e zikretti. Yüce Allah ta Hz. Hatice'yi onu yalanlamaktan masum kıldı ve ona kendisini tasdik etmesini ilham etti. Bu sebeple Hz. Hatice, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Müjdeler olsun. Yüce Allah

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/209).

[2] Buhârî, *fadâil* (19) ve *meğâzî* (85).

senin hakkında hayırdan başka bir şey takdir etmez" dedi. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanından ayrıldı ve bir müddet sonra geri dönüp göğsünün açıldığını, onun yıkanıp temizlendiğini ve onun önceden olduğu gibi tekrar yerine konulduğunu gördüğünü söyledi. Hz. Hatice: "Müjdeler olsun. Vallahi bu hayırlı bir şeydir" dedi.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke'nin en yüksek yerinde iken Cibrîl kendisine göründü ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) en güzel bir meclise oturttu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Beni üzerinde yakutların ve incilerin bulunduğu bir yaygı üzerine oturttu"* buyururdu. Sonra Cibrîl kendisini Allah'ın elçisi olmakla müjdeledi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) durumundan mutmain olunca, Cibrîl: "Oku!» dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Nasıl okuyayım?"* buyurunca, Cibrîl: **"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin en büyük kerem sahibidir. O ki kalemle öğretendir. O, insana bilmediğini öğretendir"**[1] dedi. İnsanlar ilk olarak indirilen sûrenin Müddessir Suresi olduğunu söylüyordu. Doğrusunu da Allah bilir.[2]

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَكَانَتْ خَدِيجَةُ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَصَدَّقَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وآله وسلّم قبل أن تفرض الصَّلَاةُ، قَالَ: وَقَبِلَ الرَّسُولُ [ﷺ] رِسَالَةَ رَبِّهِ ﷻ وَاتَّبَعَ الَّذِي جَاءَهُ بِهِ جِبْرِيلُ عليه السلام مِنْ عِنْدِ اللهِ ﷻ، فَلَمَّا قَبِلَ الَّذِي جَاءَهُ مِنْ عِنْدِ اللهِ ﷻ وَانْصَرَفَ مُنْقَلِبًا إِلَى بَيْتِهِ جَعَلَ لَا يَمُرُّ عَلَى شَجَرَةٍ وَلَا صَخْرٍ إِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِ، فَرَجَعَ مَسْرُورًا إِلَى أَهْلِهِ مُوقِنًا، قَدْ رَأَى أَمْرًا عَظِيمًا، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ قَالَ أَرَأَيْتُكِ الَّذِي كُنْتُ أُحَدِّثُكِ أَنِّي رَأَيْتُهُ فِي الْمَنَامِ فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ عليه السلام اسْتَعْلَنَ لِي، أَرْسَلَهُ إِلَيّ رَبِي وأخبرها بِالَّذِي جَاءَهُ مِنَ اللهِ ﷻ وَمَا سَمِعَ منه فقالت أبشر نو الله لَا يَفْعَلُ اللهُ بِكَ إِلَّا خَيْرًا، فَاقْبَلِ الَّذِي جَاءَكَ مِنْ [عِنْدِ] اللهِ ﷻ فَإِنَّهُ حَقٌّ، وَأَبْشِرْ فَإِنَّكَ رَسُولُ اللهِ حَقًّا. ثُمَّ انْطَلَقَتْ مَكَانَهَا حَتَّى أَتَتْ غُلَامًا لِعُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ نَصْرَانِيًّا مِنْ أَهْلِ نِينَوَى يُقَالُ لَهُ عَدَّاسٌ، فَقَالَتْ لَهُ يَا عَدَّاسُ أُذَكِّرُكَ بِاللهِ إِلَّا مَا أَخْبَرْتَنِي هَلْ عِنْدَكَ عِلْمٌ مِنْ جِبْرِيلَ. فَقَالَ عَدَّاسٌ: قُدُّوسٌ

---

[1] Alak Sur. 1-5

[2] İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/13) ve Suyûtî, *Hasâisu'l-kubrâ* (1/93).

قُدُّوسٌ، مَا شَأْنُ جِبْرِيلَ يُذْكَرُ بِهَذِهِ الْأَرْضِ الَّتِي أَهْلُهَا أَهْلُ الْأَوْثَانِ! أَخْبِرْنِي بِعِلْمِكَ فِيهِ، قَالَ فَإِنَّهُ أَمِينُ اللهِ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّبِيِّينَ وَهُوَ صَاحِبُ مُوسَى وَعِيسَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ. فَرَجَعَتْ خَدِيجَةُ مِنْ عِنْدِهِ فَجَاءَتْ وَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلٍ وَكَانَ وَرَقَةُ قَدْ كَرِهَ عبادة الأوثان، وهو وَزَيْدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ نُفَيْلٍ، وَكَانَ زَيْدٌ قَدْ حَرَّمَ كُلَّ شَيْءٍ حَرَّمَهُ اللهُ ﷻ مِنَ الدَّمِ وَالذَّبِيحَةِ عَلَى النُّصُبِ، وَمِنْ أَبْوَابِ الظُّلْمِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَعَمَدَ هُوَ وَوَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلٍ يَلْتَمِسَانِ الْعِلْمَ حَتَّى وَقَفَا بِالشَّامِ فَعَرَضَتِ الْيَهُودُ عَلَيْهِمَا دِينَهُمْ فَكَرِهَاهُ وسَأَلَا رُهْبَانَ النَّصْرَانِيَّةِ، فَأَمَّا وَرَقَةُ فَتَنَصَّرَ وَأَمَّا زَيْدٌ فَكَرِهَ النَّصْرَانِيَّةَ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ مِنَ الرُّهْبَانِ: إِنَّكَ تَلْتَمِسُ دِينًا لَيْسَ يُوجَدُ الْيَوْمَ فِي الْأَرْضِ! فَقَالَ لَهُ زَيْدٌ: أَيُّ دِينٍ ذَلِكَ؟ قَالَ الْقَائِلُ: دِينُ الْقَيِّمِ دِينُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ. قَالَ: وَمَا كَانَ مِنْ دِينِهِ؟ قَالَ: كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا، فَلَمَّا وَصَفَ لَهُ دِينَ إِبْرَاهِيمَ [عليه السلام] قَالَ زَيْدٌ أَنَا عَلَى دِينِ إِبْرَاهِيمَ وَأَنَا سَاجِدٌ نَحْوَ الْكَعْبَةِ الَّتِي بَنَى إِبْرَاهِيمُ، فَسَجَدَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَقَالَ زَيْدٌ لَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ الهدى:

أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِمَنْ أَسْلَمَتْ لَهُ الْمُزْنُ يَحْمِلْنَ عَذْبًا زُلَالَا

ثُمَّ تُوُفِّيَ زَيْدٌ وَبَقِيَ وَرَقَةُ بَعْدَهُ كَمَا يَزْعُمُونَ سَنَتَيْنِ فَقَالَ وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلٍ وَهُوَ يَبْكِي زيد بن عمرو بن نفيل:

رَشَدْتَ وَأَنْعَمْتَ ابْنَ عَمْرٍو وَإِنَّمَا تَجَنَّبْتَ تَنُّورًا مِنَ النَّارِ حَامِيَا

بِدِينِكَ رَبًّا لَيْسَ رَبٌّ كَمِثْلِهِ وَتَرْكِكَ جِنَّانَ الجبال كماهيا

تَقُولُ إِذَا جَاوَزْتَ أَرْضًا مَخُوفَةً بِاسْمِ الْإِلَهِ بِالْغَدَاةِ وَسَارِيَا

تَقُولُ إِذَا صَلَّيْتَ فِي كُلِّ مَسْجِدٍ حَنَانَيْكَ لَا تُظْهِرْ عَلَيَّ الْأَعَادِيَا

فَلَمَّا وَصَفَتْ خَدِيجَةُ لِوَرَقَةَ حِينَ جَاءَتْهُ شَأْنَ مُحَمَّدٍ عليه السلام ﷺ وَذَكَرَتْ لَهُ جِبْرِيلَ عليه السلام وَمَا جَاءَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ مِنْ عِنْدِ اللهِ ﷻ قَالَ لَهَا وَرَقَةُ: يَا بُنَيَّةَ أَخِي مَا أَدْرِي لَعَلَّ صَاحِبَكِ النَّبِيُّ الَّذِي يَنْتَظِرُ أَهْلُ الْكِتَابِ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَأُقْسِمُ بِاللهِ لَئِنْ كَانَ إِيَّاهُ ثُمَّ أَظْهَرَ دُعَاءَهُ وَأَنَا حَيٌّ لَأُبْلِيَنَّ اللهَ فِي طَاعَةِ رَسُولِهِ ﷺ وَحُسْنِ مُوَازَرَتِهِ الصَّبْرَ وَالنَّصْرَ. فَمَاتَ وَرَقَةُ .

وَقَدْ ذَكَرَ ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ هَذِهِ الْقِصَّةَ بِنَحْوٍ مِنْ هَذَا وَزَادَ فِيهَا: «فَفَتَحَ جِبْرِيلُ [عَلَيْهِ السَّلَامُ] عَيْنًا مِنْ مَاءٍ فَتَوَضَّأَ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وآله وسلّم ينظر إليه وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ وَمَسَحَ رَأْسَهُ وَرِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثُمَّ نَضَحَ فَرْجَهُ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ مُوَاجِهَةَ الْبَيْتِ، فَفَعَلَ مُحَمَّدٌ كَمَا رَأى جبريل يفعل» . أَخْبَرَنَا بِذَلِكَ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ:

حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ وَحَسَّانُ بْنُ عَبْدِ اللهِ قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ. وَذَكَرَ الْقِصَّةَ بِأَجْمَعِهَا شَيْخُنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيِّ عَنْ أَبِي عُلَاثَةَ: مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنْ عُرْوَةَ، إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ مِنْ شِعْرِ وَرَقَةَ إِلَّا الْبَيْتَيْنِ الْأَوَّلَيْنِ.

وَلَمْ يَذْكُرْ مَا قَالَ الزُّهْرِيُّ فِي إِسْلَامِ خَدِيجَةَ وَالَّذِي ذُكِرَ [فِيهِ] مِنْ شَقِّ بَطْنِهِ، يَحْتَمِلُ أَنْ يَكُونَ حِكَايَةً مِنْهُ لِمَا صُنِعَ بِهِ فِي صِبَاهُ، وَيَحْتَمِلُ أَنْ يَكُونَ شُقَّ مَرَّةً أُخْرَى ثُمَّ مَرَّةً ثَالِثَةً حِينَ عُرِجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ وَاللهُ أَعْلَمُ.

İbn Şihâb der ki: Hz. Hatice, Allah'a iman eden ve namaz farz kılınmadan önce, peygamberlikten önce Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) tasdik eden ilk kişidir. Peygamberlikten sonra da Cibrîl'in, Allah katından getirdiğine iman eden ilk kişidir. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Allah katından geleni kabul edip evine dönerken yanından geçtiği her ağaç ve her kaya kendisine selam veriyordu. Bu şekilde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evine mutlu bir şekilde geri döndü. Çünkü çok büyük bir şey görmüştü. Hz: Hatice'nin yanına girdiği zaman: *"Hani rüyamda gördüğüm şeyi sana anlatmıştım ya, işte o Cibrîl'dir. O bana göründü. Rabbim onu bana gönderdi"* buyurdu. Sonra Yüce Allah'tan kendisine geleni ve Cibrîl'den işittiği şeyi bildirdi. Hz. Hatice: "Müjdeler olsun! Yüce Allah senin hakkında hayırdan başka bir şey takdir etmez. Yüce Allah katından sana geleni kabul et. Çünkü o haktır. Müjdeler olsun! Sen Allah'ın peygamberisin" dedi.

Sonra evinden çıktı ve Utbe b. Rabîa b. Abdişems'in Ninova ahalisinden olan Addâs adlı Hıristiyan kölesinin yanına geldi. Ona: "Ey Addâs! Sana Allah adına soruyorum, Cibrîl hakkında bir bilgin var mı?" dedi. Addâs: "Kuddûs, Kuddûs! Cibrîl'e ne oldu ki ahalisi putlara tapan bu topraklarda

anılıyor?" karşılığını verdi. Hz. Hatice: "Onun hakkında bildiklerini bana anlat" deyince: "Cibrîl, Allah ile peygamberler arasında, Allah'ın emînidir. Cibrîl, Mûsa'nın ve İsa'nın dostudur" karşılığını verdi.

Bunun üzerine Hz. Hatice, Addâs'ın yanından geri dönüp Varaka b. Nevfel'in yanına geldi. Varaka ve Zeyd b. Amr b. Nufeyl putlara tapmayı sevmiyordu. Zeyd, Yüce Allah'ın kanı, putlara kesileni yemeyi ve Cahiliye dönemindeki zulümlerden haram kıldığı her şeyi haram kılmıştı. Bu sebeple kendisi ve Varaka b. Nevfel ilim öğrenmek üzere yola çıktılar. Şam'a geldiler ve orada Yahudiler onlara kendi dinlerine girmeyi teklif ettiler. Onlar bunu istemedi ve Hıristiyan rahiplere gittiler. Varaka orada Hıristiyan oldu. Ancak Zeyd Hıristiyan olmak istemedi. Rahiplerden bir kişi kendisine: "Sen bu zamanlarda yeryüzünde olmayan bir dini aramaktasın" deyince, Zeyd: "O din hangi dindir?" karşılığını verdi. Rahip: "Doğru olan din. Rahmân'ın dostu İbrâhîm'in dini" deyince, Zeyd: "Onun dini ne idi?" dedi. Rahip: "O, hanif bir Müslümandı" diyerek kendisine İbrâhîm'in dinini vasfedince, Zeyd: "Ben, İbrâhîm'in dini üzereyim. Ben İbrâhîm'in inşa ettiği Kâbe'ye doğru secde edeceğim" dedi ve Cahiliye döneminde Kâbe'ye doğru secde etti. Zeyd doğru yol kendisine görününce:

"**Üzerinde su ve ağır azap taşıyan yağmuru yaradana ben de teslim ol-dum**" dedi.

Sonra Zeyd vefat etti ve söylendiği gibi kendisinden sonra Varaka iki yıl yaşadı. Varaka b. Nevfel, Zeyd b. Amr b. Nufeyl için ağlarken şöyle demiştir:

"Ey İbn Amr! Ne iyi ettin ve doğruyu buldun

Kendini kızgın ateşli fırından korumuş oldun.

Çünkü sen benzeri olmayan Rabb'e inandın

Dağların cinlerini de olduğu gibi bıraktın.

Korkulu bir yere konakladığın zaman

Sabah akşam Bismillah dersin

Her mabedde namaz kıldığın zaman

Bana merhamet eyle, düşmanlarımı muzaffer eyleme, dersin."

Sonra Hz. Hatice, Varaka'ya gelip Muhammed'in durumunu anlatınca,

Cibrîl'i ve Yüce Allah katında Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) getirdiğini zikredince, Varaka· "Ey kardeşim kızıl Bildiğim kadarıyla eşin Ehl-i Kitab'ın Tevrat'ta ve İncîl'de yazılı buldukları ve bekledikleri peygamberdir. Allah'a yemin olsun ki eğer kendisi ise ve ben hayatta iken davette bulunursa, ölene kadar Allah'ın peygamberine itaat eder, onu korur ve ona yardımcı olurum" dedi. Ancak (kısa bir müddet) sonra Varaka vefat etti.[1]

İbn Lehîa, Ebu'l-Esved kanalıyla Urve b. ez-Zübeyr'den bu rivayeti bu yönde zikrederek şu ziyadede bulunmuştur: "Cibrîl bir pınar açtı ve ondan abdest aldı. Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine bakmaktaydı. Cibrîl yüzünü ve kollarını dirseklere kadar yıkadı. Sonra başını meshetti ve ayaklarını topuklara kadar yıkadı. Sonra da edeb yerine su serpti. Sonra da Kâbe'ye doğru iki secde yaptı. Bunun üzerine Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem), Cibrîl'den gördüğü gibi yaptı."

Ebu'l-Esved, Urve kanalıyla olan rivayetinde aynısını rivayet etmiş, ancak Varaka'nın şiirinden sadece iki mısra zikretmiştir. Zührî'nin zikrettiği gibi Hz. Hatice'nin Müslüman olmasını ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) göğsünün yarılmasını zikretmemiştir. Muhtemelen bunu kendisine çocuk iken yapılmış olmasından dolayı anlatmıştır. Muhtemelen de göğsü bir daha yarılmıştır. Sonra da Mirâc'a çıktığı zaman üçüncü defa yarılmıştır. Doğrusunu da Allah bilir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ بْنِ الْعَلَاءِ بْنِ جَارِيَةَ الثَّقَفِيُّ وَكَانَ وَاعِيَةً عَنْ بَعْضِ أَهْلِ الْعِلْمِ: «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ حِينَ أَرَادَ اللهُ ﷻ كَرَامَتَهُ [وَابْتَدَأَهُ] لَا يَمُرُّ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ إِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِ وَسَمِعَ مِنْهُ، فَيَلْتَفِتُ رَسُولُ اللهِ ﷺ خَلْفَهُ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَلَا يَرَى إِلَّا الشَّجَرُ وَمَا حَوْلَهُ مِنَ الْحِجَارَةِ وَهِيَ تُحَيِّيهِ بِتَحِيَّةِ النُّبُوَّةِ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ . وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَخْرُجُ إِلَى حِرَاءَ فِي كُلِّ عَامٍ شَهْرًا مِنَ السَّنَةِ يَنْسُكُ فِيهِ، وَكَانَ مَنْ نَسَكَ مِنْ قُرَيْشٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ يُطْعِمُ مَنْ جَاءَ مِنَ الْمَسَاكِينِ حَتَّى إِذَا انْصَرَفَ مِنْ مُجَاوَرَتِهِ وَقَضَائِهِ لَمْ يَدْخُلْ بَيْتَهُ حَتَّى

---

[1] İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/13, 14) ve Suyûtî, *Hasâisu'l-kübrâ* (1/93).

يطُوف بِالْكَعْبَةِ، حَتَّى إِذَا كَانَ الشَّهْرُ الَّذِي أَرَادَ اللهُ ﷻ بِهِ مَا أَرَادَ مِنْ كَرَامَتِهِ مِنَ السَّنَةِ الَّتِي بُعِثَ فِيهَا، وَذَلِكَ الشَّهْرُ رَمَضَانُ فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ كَمَا كَانَ يَخْرُجُ لِجِوَارِهِ وَخَرَجَ مَعَهُ بِأَهْلِهِ حَتَّى إِذَا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الَّتِي أَكْرَمَهُ اللهُ فِيهَا بِرِسَالَتِهِ وَرَحِمَ الْعِبَادَ بِهِ جَاءَهُ جِبْرِيلُ ؏ بِأَمْرِ اللهِ ﷻ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: فَجَاءَنِي، وَأَنَا نَائِمٌ، فَقَالَ: اقْرَأْ. فَقُلْتُ: مَا أَقْرَأُ؟ فَغَتَّنِي حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ الْمَوْتُ، ثُمَّ كَشَفَهُ عَنِّي، فقال: أقر: فَقُلْتُ: وَمَا أَقْرَأُ؟ فَعَادَ لِي بِمِثْلِ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ: اقْرَأْ. فَقُلْتُ: وَمَا أَقْرَأُ وَمَا أَقُولُهَا إِلَّا تَنَجِّيًا أَنْ يَعُودَ لِي بِمِثْلِ الَّذِي صَنَعَ، فَقَالَ: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ. اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ. عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ . ثُمَّ انْتَهَى، فَانْصَرَفَ عَنِّي وَهَبَبْتُ مِنْ نَوْمِي فَكَأَنَّمَا صُوِّرَ فِي قَلْبِي كِتَابًا وَلَمْ يَكُنْ فِي خَلْقِ اللهِ ﷻ أَحَدٌ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ شَاعِرٍ أَوْ مَجْنُونٍ فَكُنْتُ لَا أُطِيقُ أَنْظُرُ إِلَيْهِمَا، فَقُلْتُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ يَعْنِي نَفْسَهُ لَشَاعِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ثُمَّ قلت لا تحدث عَنِّي قُرَيْشٌ بِهَذَا أَبَدًا، لَأَعْمِدَنَّ إِلَى حَالِقٍ مِنَ الْجَبَلِ فَلَأَطْرَحَنَّ نَفْسِي مِنْهُ فَلَأَقْتُلَنَّهَا فَلَأَسْتَرِيحَنَّ، فَخَرَجْتُ مَا أُرِيدُ غَيْرَ ذَلِكَ فَبَيْنَا أَنَا عَامِدٌ لِذَلِكَ إِذْ سَمِعْتُ مُنَادِيًا يُنَادِي مِنَ السَّمَاءِ يَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ رَسُولُ اللهِ وَأَنَا جِبْرِيلُ، فَرَفَعْتُ، رَأْسِي إِلَى السَّمَاءِ انْظُرْ فَإِذَا جِبْرِيلُ [؏] فِي صُورَةِ رَجُلٍ صَافٌّ قَدَمَيْهِ فِي أُفُقِ السَّمَاءِ يَقُولُ يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ رَسُولُ اللهِ وَأَنَا جِبْرِيلُ فَرَفَعْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَشَغَلَنِي عَنْ ذَلِكَ وَعَمَّا أُرِيدُ فَوَقَفْتُ وَمَا أَقْدِرُ عَلَى أَنْ أَتَقَدَّمَ: وَلَا أَتَأَخَّرَ، وَمَا أَصْرِفُ وَجْهِي فِي نَاحِيَةٍ مِنَ السَّمَاءِ إِلَّا رَأَيْتُهُ فِيهَا، فَمَا زِلْتُ وَاقِفًا مَا أَتَقَدَّمُ وَلَا أَتَأَخَّرُ حَتَّى بَعَثَتْ خَدِيجَةُ رُسُلَهَا فِي طَلَبِي، حَتَّى بَلَغُوا مَكَّةَ، وَرَجَعُوا فَلَمْ أَزَلْ كَذَلِكَ حَتَّى كَادَ النَّهَارُ يَتَحَوَّلُ، ثُمَّ انْصَرَفَ عَنِّي وَانْصَرَفْتُ رَاجِعًا إِلَى أَهْلِي حَتَّى أَتَيْتُ خَدِيجَةَ فَجَلَسْتُ إِلَى فَخِذِهَا مُضِيفًا إِلَيْهَا فَقَالَتْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ! أَيْنَ كنت؟ فو الله لَقَدْ بَعَثْتُ رُسُلِي فِي طَلَبِكَ، حَتَّى بَلَغُوا مَكَّةَ وَرَجَعُوا، فَقُلْتُ لَهَا: إِنَّ الْأَبْعَدَ لَشَاعِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ. فَقَالَتْ أُعِيذُكَ بِاللهِ ﷻ مِنْ ذَلِكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، مَا كَانَ اللهُ لِيَفْعَلَ بِكَ ذَلِكَ مَعَ مَا أَعْلَمُ مِنْ صِدْقِ حَدِيثِكَ، وَعِظَمِ أَمَانَتِكَ، وَحُسْنِ خُلُقِكَ، وَصِلَةِ رَحِمِكَ. وَمَا ذَاكَ يَا ابْنَ عَمِّ لَعَلَّكَ رَأَيْتَ شَيْئًا أَوْ سَمِعْتَهُ. فَأَخْبَرْتُهَا الْخَبَرَ. فَقَالَتْ: أَبْشِرْ يَا ابْنَ عَمِّ وَاثْبُتْ لَهُ فَوَالَّذِي يُحْلَفُ بِهِ إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ نَبِيَّ هَذِهِ الْأُمَّةِ. ثُمَّ قَامَتْ فَجَمَعَتْ ثِيَابَهَا عَلَيْهَا ثُمَّ انْطَلَقَتْ إِلَى وَرَقَةَ بْنِ نوفل وهو ابْنُ عَمِّهَا، وَكَانَ قَدْ قَرَأَ الْكُتُبَ وَتَنَصَّرَ وَسَمِعَ مِنَ

التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ، فَأَخْبَرَتْهُ الْخَبَرَ وَقَصَّتْ عَلَيْهِ مَا قَصَّ عَلَيْهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنَّهُ رَأَى وَسَمِعَ. فقال ورقة: قُدُّوسٌ، وَالَّذِي نَفْسُ وَرَقَةَ بِيَدِهِ لَئِنْ كُنْتِ صَدَقْتِينِي يَا خَدِيجَةُ، إِنَّهُ لَنَبِيُّ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَإِنَّهُ لَيَأْتِيهِ النَّامُوسُ الْأَكْبَرُ الَّذِي كَانَ يَأْتِي مُوسَى [عليه السلام] ، فَقُولِي لَهُ فَلْيَثْبُتْ. فَرَجَعَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَخْبَرَتْهُ مَا قَالَ لَهَا وَرَقَةُ فَسَهَّلَ ذَلِكَ عَلَيْهِ بَعْضَ مَا هُوَ فِيهِ مِنَ الْهَمِّ بِمَا جَاءَهُ. فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ جِوَارَهُ صَنَعَ كَمَا كَانَ يَصْنَعُ: بَدَأَ بِالْكَعْبَةِ فَطَافَ بِهَا فَلَقِيَهُ وَرَقَةُ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي! أَخْبِرْنِي بِالَّذِي رَأَيْتَ وَسَمِعْتَ، فَقَصَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ خَبَرَهُ، فَقَالَ وَرَقَةُ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ لَيَأْتِيكَ النَّامُوسُ الْأَكْبَرُ الَّذِي كَانَ يَأْتِي مُوسَى وَإِنَّكَ لَنَبِيُّ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَلَتُؤْذَيَنَّ، وَلَتُكَذَّبَنَّ، وَلَتُقَاتَلَنَّ، وَلَتُنْصَرَنَّ، وَلَئِنْ أَنَا أَدْرَكْتُ ذَلِكَ لَأَنْصُرَنَّكَ نَصْرًا يَعْلَمُهُ اللهُ، ثُمَّ أَدْنَى إِلَيْهِ رَأْسَهُ فَقَبَّلَ يَافُوخَهُ، ثُمَّ انْصَرَفَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى مَنْزِلِهِ وَقَدْ زَادَهُ اللهُ ﷻ مِنْ قَوْلِ وَرَقَةَ ثَبَاتًا، وَخَفَّفَ عَنْهُ بَعْضَ مَا كَانَ فِيهِ مِنَ الْهَمِّ» .

İlim ehlinden bir şeyler öğrenen Abdulmelik b. Abdillah b. Ebî Süfyân b. el-Alâ b. Câriye es-Sekafî der ki: Yüce Allah, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ikramda bulunmak isteyince yanından geçtiği her taş ve her ağaç kendisine selam vermeye başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) sesi işitince arkasına, sağına, soluna bakıyor ve sadece ağaçlar ile etrafındaki taşları görüyordu. Bunlar kendisine: "Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Resûlü!" diyerek onu peygamberlik selamıyla selamlıyordu.[1]

Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ibadet için her yıl bir ay Hira'ya çıkardı. Bu, Kureyşlilerin Cahiliye döneminde yaptıkları bir nevi itikaf idi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) miskinlerden yanına gelenlere yemek yedirirdi. Bir ayı Hira'da geçirdikten sonra ilk işi Kâbe'ye gelip orayı tavaf etmek olur, sonra da evine dönerdi. Nihayet Allah'ın kendisine ikram arzuladığı ay girince ki bu Ramazan ayı idi; Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ailesiyle birlikte Hira'ya çıktı. Allah'ın kendine peygamberliği ikram ettiği ve kullarına merhamet ettiği gece, Cibrîl ona Allah'ın emrini getirmişti.

---

[1] Tirmizî, *menâkıb* (5/593) ve Ahmed, *Musned* (5/89)

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) anlatmaya şöyle devam etti: *"Cibrîl ben uyurken geldi ve: «Oku» dedi. «Neyi okuyayım?» dediğimde, beni alıp takatim kesilinceye kadar sıktı. Hatta bunun artık ölüm olduğunu sandım. Sonra bıraktı ve: «Oku!» dedi. Ben yine: «Neyi okuyayım?» karşılığını verdim. Bunun üzerine beni bir önceki gibi bir daha sıktı ve: «Oku» dedi. Ben yine: «Neyi okuyayım?» karşılığını verdim. Böyle söylemem onun bana yaptığını tekrar yapmasından sakınmak içindi. Sonra bana:* **«Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin en büyük kerem sahibidir. O ki kalemle öğretendir. O, insana bilmediğini öğretendir»**[1] *dedi.*

Artık o beni bırakmış ve gitmişti. Ben de korku ile uyandım. Sanki kalbimde bir kitap yazılmış gibi bir hal olmuştu. Allah'ın yaratıkları arasında bana şairlerle mecnûnlardan daha sevimsiz hiç bir şey yoktu. Öyle ki onlara bakmaya bile tahammül edemezdim. Bu sebeple (kendimi kastederek): «Bana en uzak şey, şair ya da mecnûn olmaktır» dedim. Sonra (yine kendi kendime): «Kureyş bu hadiseyi benim hakkımda asla anlatmaya muvaffak olamayacaktır. Yüksek bir dağa çıkıp oradan kendimi aşağı atarım ve böylece bu sıkıntıdan kurtulurum» dedim.

Bunun üzerine yola çıktım, ben bunu yapmaya niyet etmiştim ki, birden gökten: «Ey Muhammed! Sen Allah'ın Resûlü'sün, ben de Cibrîl'im» diyen bir ses duydum. Başımı semaya kaldırdığımda Cibrîl'in bir insan sûretinde ayaklarını semânın ufuklarında açmış vaziyette olduğunu gördüm. O: «Ey Muhammed! Sen Allah Resûlü'sün, ben de Cibrîl'im» diyordu. Durup ona bakmaya başladım. Ne ileri, ne de geri gidebiliyordum. Semanın neresine baksam onu orada görüyordum. Ben hâlâ orada o halde duruyorken Hatice de adamlarını beni aramaya göndermişti. Adamlar Mekke'nin en yüksek dağının tepesine kadar çıkmış (ve beni bulamayıp) geri dönmüşlerdi. Ben ise hâlâ aynı yerimde duruyordum. Sonra Cibrîl beni bırakıp gidince, ben de ailemin yanına gitmek üzere oradan ayrıldım. Hatice'nin yanına gelip uyluğuna doğru yaslanarak oturdum. Bana: «Ey Ebu'l-Kasım! Neredeydin? Vallahi elçilerimi seni aramaya gönderdim; ta Mekke dağının tepesine kadar çıkıp

---

[1] Alak Sur. 1-4

geri geldiler» dedi. Ona: «Bana en uzak şey, şair ya da mecnûn olmaktır» dediğimde: «Ey Ebu'l-Kâsım! Böyle bir şeyden seni Allah'a sığındırırım. Doğru sözlü ve emin biri olmandan, güzel ahlâkından ve akrabalarını gözetmenden dolayı Yüce Allah sana böyle bir şey yapmaz. Ey amcaoğlu! Görmüş veya işitmiş olabileceğin şey nedir?» karşılığını verdi. Kendisine durumu anlattığımda: «Müjdeler olsun ey amcaoğlu! Adına yemin edilene yemin olsun ki bu ümmetin peygamberi olacağını ümid ediyorum» dedi. Sonra kalkıp giysilerini giyindi ve Varaka b. Nevfel'e gitti. Varaka onun amcası oğluydu. Varaka daha önce Tevrat'ı ve İncîl'i okuyup Hıristiyan biri olmuştu."

Ravi der ki: Hz. Hatice, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) görmesi ve işitmesi konusunu Varaka'ya bildirdiğinde, Varaka: "Kuddûs, Kuddûs! Varaka'nın canı elinde olana yemin olsun ki ey Hatice! Eğer doğru söylüyorsan kendisi bu ümmetin peygamberidir. Ona gelmiş olan mutlaka Hz. Mûsa'ya da gelen Nâmus-u Ekber'dir ve o mutlaka bu ümmetin peygamberidir. Ona sebat etmesini söyle" karşılığını verdi. Bunun üzerine Hz. Hatice geri dönüp Varaka'nın kendisi için ne söylediğini haber verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) artık rahatlamıştı. Bu bir ay bitince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha önce yaptığı gibi yaptı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'de tavaf etmeye başladı ve bu sırada yine tavaf eden Varaka ile karşılaştı. Varaka kendisine: "Yeğenim! Bana gördüğün ve işittiğin şeyi anlat" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) durumu kendisine anlattı. Bunun üzerine Varaka: "Canım elinde olana yemin olsun ki Mûsa'ya gelen Nâmus-u Ekber sana da gelecektir. Sen bu ümmetin peygamberi olacaksın. Ancak sana eziyet edilecek, yalanlanacak ve onlarla savaşacaksın. Eğer ben o günlere yetişecek olursam sana Allah bilir nasıl yardım edeceğim" dedi. Sonra da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) başını eğerek onu başının ortasından öptü. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) evine döndü. Varaka'nın kendisine demiş olduğundan dolayı Yüce Allah kendisine daha fazla sebat vermiş ve üzerindeki üzüntüler hafifletilmişti.[1]

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/254-257).

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: [مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ] قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يونس عن ابن إسحق، قَالَ: وَكَانَ وَرَقَةُ بْنُ نَوْفَلِ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى بْنِ قُصَيٍّ قَالَ فِيمَا ذَكَرَتْ لَهُ خَدِيجَةُ مِنْ أَمْرِ رَسُولِ الله ﷺ فيما يزعمون:

فَإِنْ يَكُ حَقًّا يَا خَدِيجَةُ فَاعْلَمِي ... حَدِيثَكِ إِيَّانَا فَأَحْمَدُ مُرْسَلُ
وَجِبْرِيلُ يَأْتِيهِ وَمِيكَالُ مَعْهُمَا ... مِنَ اللهِ وَحْيٌ يَشْرَحُ الصَّدْرَ مُنْزَلُ
يَفُوزُ بِهِ مَنْ فَازَ فِيهَا بِتَوْبَةٍ ... وَيَشْقَى بِهِ الْعَاتِي الْغَوِيُّ الْمُضَلَّلُ
فَرِيقَانِ مِنْهُمْ فِرْقَةٌ فِي جِنَانِهِ ... وَأُخْرَى بِإِخْوَانِ الْجَحِيمِ تُغَلَّلُ
إِذَا مَا دُعُوا بِالْوَيْلِ فِيهَا تَتَابَعَتْ ... مَقَامِعُ فِي هَامَاتِهَا ثُمَّ تُشْعَلُ
فَسُبْحَانَ مَنْ تَهْوِي الرِّيَاحُ بِأَمْرِهِ ... وَمَنْ هُوَ فِي الْأَيَّامِ مَا شَاءَ يَفْعَلُ
وَمَنْ عَرْشُهُ فَوْقَ السَّمَوَاتِ كُلِّهَا ... وَأَقْضَاؤُهُ فِي خَلْقِهِ لَا تُبَدَّلُ

وَقَالَ وَرَقَةُ بْنُ نوفل في ذلك:

يَا لِلرِّجَالِ وَصَرْفِ الدَّهْرِ وَالْقَدَرِ ... وَمَا لِشَيْءٍ قَضَاهُ اللهُ مِنْ غِيَرِ
حَتَّى خَدِيجَةُ تَدْعُونِي لِأُخْبِرَهَا ... وَمَا لَهَا بَخَفِيِّ الْغَيْبِ مِنْ خَبَرِ
جَاءَتْ لِتَسْأَلَنِي عَنْهُ لِأُخْبِرَهَا ... أَمْرًا أُرَاهُ سَيَأْتِي النَّاسَ مِنْ أخر
فَخَبَّرَتْنِي بِأَمْرٍ قَدْ سَمِعْتُ بِهِ ... فِيمَا مَضَى مِنْ قَدِيمِ الدَّهْرِ وَالْعُصُرِ
بِأَنَّ أَحْمَدَ يَأْتِيهِ فَيُخْبِرُهُ ... جِبْرِيلُ أَنَّكَ مَبْعُوثٌ إِلَى الْبَشَرِ
فَقُلْتُ علَّ الَّذِي تَرْجِينَ يُنْجِزُهُ ... لَكِ الْإِلَهُ فَرَجِّي الْخَيْرَ وانْتَظِرِي
وَأَرْسِلِيهِ إِلَيْنَا كَيْ نُسَائِلَهُ ... عَنْ أَمْرِهِ مَا يَرَى فِي النَّوْمِ وَالسَّهَرِ
فَقَالَ حِينَ أَتَانَا مَنْطِقًا عَجَبًا ... يَقِفُّ مِنْهُ أَعَالِي الْجِلْدِ وَالشَّعَرُ
إِنِّي رَأَيْتُ أَمِينَ اللهِ وَاجَهَنِي ... فِي صُورَةٍ أُكْمِلَتْ مِنْ أَهْيَبِ الصُّوَرِ

ثُمَّ اسْتَمَرَّ فَكَادَ الْخَوْفُ يَذْعَرُنِي ... مِمَّا يُسَلِّمُ مِنْ حَوْلِي مِنَ الشَّجَرِ

فَقُلْتُ ظَنِّي وَمَا أَدْرِي أَيَصْدُقُنِي ... أَنْ سَوْفَ تُبْعَثُ تَتْلُو مُنْزَلَ السُّوَرِ

وَسَوْفَ أُنْبِيكَ إِنْ أَعْلَنْتَ دَعْوَتَهُمْ ... مِنَ الْجِهَادِ بِلَا مَنٍّ وَلَا كَدَرِ

İbn İshâk der ki: Hz. Hatice, Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdiluzza b. Kusayy'a, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) durumunu anlatınca Varaka şöyle demiştir:

"Ey Hatice! Eğer söylediğin doğru ise
Peygamber Ahmed, aramızdan gönderilecektir
Cibrîl, Mikâîl ile birlikte onun yanına gelecek
Allah katından göğüsleri rahatlatan vahiyler inecek
Kişi onunla tövbe edip te kazanan gibi kazançlı olur
Kibirli, azgın ve delalette olan kişi de onunla bedbaht olur.
İki fırka vardır ki biri cennete gider
Diğeri de cehennem ehlinin yanına gider.
Vay halimize dedikleri zaman
Başlarında ateşli kırbaçlar iner
Allah her şeyden münezzehtir, rüzgârlar emriyle eser
O dilediği günlerde dilediğini dilediği gibi eder.
Bütün semaların üzerindedir Rahman'ın Arşı
Takdiri asla değişmez kimse gelemez ona karşı."

Varaka b. Nevfel bu konuda yine şöyle demişti:

"Ey adam! Asır gitti kader geldi ona kimse yetişmez
Allah'ın takdir ettiği bir şey hiç mi hiç değişmez
Hatice durumu ona bildirmem için beni çağırmakta idi
Kendisinin gaib olandan da hiç mi hiç haberi yok idi.
Durumu kendisine bildirmem için bana sormaya geldi
Gördüğüm kadarıyla hal, insanlara biri gelecek gibi bir haldi.

O bana önceden işitmiş olduğum bir şeyi haber verdi
Yıllar ve asırlar önce takdir edilen gerçeği haber verdi.
Cibrîl gelip Ahmed'e haber vermekte
Sen insanlara gönderildin demekte
Ümit ettiğin şeyi belki Rabbin gerçekleştirecek
Sen bekle ve ümit et hayırları
Onu bize gönder de biz de bir şeyler soralım
Uyku ve seher vaktinde ne gördüğünü soralım.
Bize geldiğinde şaşılacak şeyler söyledi
Dedikleriyle tüylerimi diken gibi eyledi.
Ben Allah'ın Emîn'ini gördüm o bana göründü
O, en heybetli bir sûretle geldi ve bana göründü.
Etrafımdaki ağaçlar hep bana selam vermeye başladı
İçimi ne olduğunu bilmediğimden bir korku kapladı.
Kendi kendime dedim ki bunlar beni tasdik etmekte
Gönderildiğinde surun yanına ineceksin demekte
Minnetsiz ve kedersiz davet ettiğinde
Cihad görevine onları, seni imtihan edeceğim."

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي حَكِيمٍ مَوْلَى الزُّبَيْرِ أَنَّهُ حَدَّثَ عَنْ خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ «أَنَّهَا قَالَتْ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فِيمَا تُثَبِّتُهُ- فِيمَا أَكْرَمَهُ اللهُ ﷻ بِهِ مِنْ نُبُوَّتِهِ- يَا ابْنَ عَمِّ تَسْتَطِيعُ أَنْ تُخْبِرَنِي بِصَاحِبِكَ هَذَا الَّذِي يَأْتِيكَ إِذَا جَاءَكَ فَقَالَ: نَعَمْ، فَقَالَتْ: إِذَا جَاءَكَ فَأَخْبِرْنِي. فَبَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ، عِنْدَهَا إِذْ جَاءَ جِبْرِيلُ، فَرَآهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا خَدِيجَةُ هَذَا جِبْرِيلُ. فَقَالَتْ: أَتَرَاهُ الْآنَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَتْ: فَاجْلِسْ إِلَى شِقِّي الْأَيْمَنِ، فَتَحَوَّلَ فَجَلَسَ، فَقَالَتْ هَلْ تَرَاهُ الْآنَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَتْ فَاجْلِسْ فِي حِجْرِي فَتَحَوَّلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَجَلَسَ. فَقَالَتْ: هَلْ تَرَاهُ الْآنَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَتَحَسَّرَتْ رَأْسَهَا فَأَلْقَتْ خِمَارَهَا وَرَسُولُ اللهِ ﷺ جَالِسٌ

فِي حِجْرِهَا، فَقَالَتْ: هَلْ تَرَاهُ الْآنَ؟ قَالَ لَا. قَالَتْ: مَا هَذَا شَيْطَانٌ إِنَّ هَذَا [لَمَلَكٌ] يَا ابْنَ عَمٍّ، فَاثْبُتْ وَأَبْشِرْ، ثُمَّ آمَنَتْ بِهِ وَشَهِدَتْ أَنَّ الَّذِي جَاءَ بِهِ الْحَقُّ»

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: فَحَدَّثْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْحَسَنِ هَذَا الْحَدِيثَ، فَقَالَ: قَدْ سَمِعْتُ فَاطِمَةَ بِنْتَ الْحُسَيْنِ تُحَدِّثُ بِهَذَا الْحَدِيثِ عَنْ خَدِيجَةَ إِلَّا أَنِّي سَمِعْتُهَا تَقُولُ: «أَدْخَلَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ، بَيْنَهَا وَبَيْنَ دِرْعِهَا فَذَهَبَ عِنْدَ ذَلِكَ جِبْرِيلُ عليه السلام. قُلْتُ: وَهَذَا شَيْءٌ كَانَتْ خَدِيجَةُ تَصْنَعُهُ تَسْتَثْبِتُ بِهِ الْأَمْرَ احْتِيَاطًا لِدِينِهَا وَتَصْدِيقِهَا، فَأَمَّا النَّبِيُّ ﷺ فَقَدْ كَانَ [قَدْ] وَثِقَ بِمَا قَالَ لَهُ جِبْرِيلُ وَأَرَاهُ مِنَ الْآيَاتِ الَّتِي ذَكَرْنَاهَا مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى وَمَا كَانَ مِنْ تَسْلِيمِ الشَّجَرِ وَالْحَجَرِ عَلَيْهِ وَمَا كَانَ مِنْ إِجَابَةِ الشجر لدعائه وذلك بعد ما كَذَّبَهُ قَوْمُهُ وَشَكَاهُمْ إِلَى جِبْرِيلَ عليه السلام فَأَرَادَ أَنْ يُطَيِّبَ قلبه» .

Zübeyr'in azatlısı İsmâîl b. Ebî Hakîm bildiriyor: Hz. Hatice, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberliğini tespit etmek için: "Ey amcaoğlu! Arkadaşın yanına geldiği zaman beni haberdar edebilir misin?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Olur"* buyurdu. Bunun üzerine Hz. Hatice: "O zaman sana geldiğinde bana haber ver" dedi. (Bir gün) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice'nin yanında iken Cibrîl geldi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu görünce: *"Ey Hatice! İşte Cibrîl"* buyurdu. Hz. Hatice: "Şimdi onu görüyor musun?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet"* buyurdu. Hz. Hatice: "O zaman kalk, sağ tarafıma otur" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice'nin sağ tarafına oturdu. Hz. Hatice: "Şimdi onu görüyor musun?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine: *"Evet"* buyurdu. Hz. Hatice: "O zaman kalk kucağıma otur" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice'nin kucağına oturdu. Hz. Hatice: "Şimdi onu görüyor musun?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet"* buyurdu. Hz. Hatice başındaki örtüyü kaldırdı. Resûlullah ta (sallallahu aleyhi vesellem) kucağında oturmakta idi. Hz. Hatice yine: "Şimdi onu görüyor musun?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu sefer: *"Hayır"* karşılığını verdi. Bunun üzerine Hz. Hatice: "Bu şeytan değil! Bu kesinlikle melektir ey amcaoğlu! Sebat et, seni müjdelerim" dedi. Sonra Hz. Hatice O'na iman etti ve getirdiğinin hak olduğuna şahadet etti.

İbn İshâk'ın bildirdiğine göre Abdullah b. el-Hasan bu hadisi anlatıp şöyle demiştir: Fâtıma binti'l-Hüseyn'in bu hadisi Hz. Hatice'den naklederek

anlattığını ve onun: "Hz. Hatice, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) kendisi ile gömleği arasına sokunca Cibrîl gitti" dediğini işittim.

Hz. Hatice bu tespiti dini ve kendisini tasdik etmesi açısından ihtiyat olarak yapmıştı. Oysa Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Cibrîl'in kendisine dediğine itimat etmişti. Daha sonra zikrettiğimiz gibi ağaçların ve taşların kendisine selam vermesini ve ağacı çağırdığında ağacın kendisine icabet etmesini kendisine alamet olarak göstermişti. Bu da (ağacı çağırması ve ağacın kendisine icabet etmesi) kavmi kendisini yalanlayınca gerçekleşmişti ki, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onları Cibrîl'e şikayet etmiş ve Cibrîl bunu Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gönlünü hoş tutmak için yapmıştı.[1]

حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ رَحِمَهُ اللهُ إِمْلَاءً، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: «قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِنِّي لَأَعْرِفُهُ الْآنَ» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي بُكَيْرٍ.

Câbir b. Semure'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: ***"Ben Mekke'de bulunan bir taş biliyorum. Bu taş ben peygamber olmadan önce bana selam verirdi. Ben o taşı şimdi de tanırım."***

Müslim, ***Sahîh'***de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Yahya b. Ebî Bekr'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ. (ح) وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ فُورَكٍ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مُعَاذٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ بِمَكَّةَ لَحَجَرًا كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ لَيَالِيَ بُعِثْتُ. إِنِّي لَأَعْرِفُهُ إِذَا مَرَرْتُ عَلَيْهِ»

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (172, 174) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/15).

[2] Müslim, *fadâil* 2 (1782).

Câbir b. Semure'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Mekke'de bir taş vardı ve ben peygamber olmadan önce bu taş bana selam verirdi. Ben o taşı şimdi de görürsem tanırım."*[1]

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى الْمَرْوَرُّوذِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ أَبِي ثَوْرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ عَلِيٍّ ﷺ، قَالَ: «كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِمَكَّةَ فَخَرَجَ فِي بَعْضِ نَوَاحِيهَا فَمَا اسْتَقْبَلَهُ شَجَرٌ وَلَا جَبَلٌ إِلَّا قَالَ لَهُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ» .

Hz. Ali der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte Mekke'de idik. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke'nin bazı bölgelerini dolaşmaya başladı. Rastladığı her taş ve her dağ kendisine: "Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Resûlü!" diye selam veriyordu.[2]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ ابن نُصَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَنْبَسَةَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، هُوَ السُّدِّيُّ، عَنْ عَبَّادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا ﷺ يَقُولُ: «لَقَدْ رَأَيْتُنِي أَدْخُلُ مَعَهُ- يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ- الْوَادِيَ فَلَا يَمُرُّ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ إِلَّا قَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَأَنَا أَسْمَعُهُ» .

Abbâd der ki: Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte vadiye girdiğimizi bir görseydin. Rastladığı her taş ve her ağaç kendisine: «Allah'ın selamı üzerine olsun ey Allah'ın Resûlü!» diye selam veriyordu. Ben de bunu işitiyordum."[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ الْإِسْفَرَايِينِيُّ بِهَا، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «جَاءَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ خَارِجٌ مِنْ مَكَّةَ قَدْ خَضَبَهُ أَهْلُ مَكَّةَ بِالدِّمَاءِ، قَالَ، مَالَكَ قَالَ: خَضَبَنِي هَؤُلَاءِ بِالدِّمَاءِ وَفَعَلُوا وَفَعَلُوا، قَالَ تُرِيدُ أَنْ أُرِيَكَ آيَةً؟ قَالَ نَعَمْ قَالَ ادْعُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ فَدَعَاهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَجَاءَتْ تَخُطُّ الْأَرْضَ

---

[1] Tirmizî (5/592, 593).

[2] Tırmızî, *menâkib* (3626)

[3] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/16)

حَتَّى قَامَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ مُرْهَا فَلْتَرْجِعْ قَالَ: ارْجِعِي إِلَى مَكَانِكِ، فَرَجَعَتْ إِلَى مَكَانِهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى الله عليه وآله وسلَّم: حسبي» .

Enes b. Mâlik der ki: Mekke ahalisi, Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) kana boyamışken Cibrîl kendisine geldi ve: "Neyin var?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Şunlar beni kana boyadı ve şöyle şöyle yaptı"*** buyurdu. Cibrîl: "Sana bir mucize göstermemi ister misin?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Evet (isterim)"*** karşılığını verdi. Cibrîl: "Şu ağacı yanına çağır" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ağacı yanına çağırdı ve ağaç yürüyerek Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önüne kadar geldi. Cibrîl: "Ona yerine dönmesini söyle" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Yerine dön"*** buyurdu. Bunun üzerine ağaç yerine döndü ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Bu benim için yeterlidir"*** buyurdu.[1]

بَابٌ أَوَّلُ سُورَةٍ نَزَلَتْ مِنَ الْقُرْآنِ

Kur'ân'dan İlk İndirilen Sûre

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ، رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ إِمْلاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرِ بْنِ الْحَكَمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا نَزَلَ مِنَ الْقُرْآنِ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ .

هَذَا إِسْنَادٌ صَحِيحٌ وَقَدْ مَضَى مَعْنَاهُ فِي الرِّوَايَةِ الثَّابِتَةِ عَنْ مَعْمَرٍ وَعُقَيْلٍ وَكَذَلِكَ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ وَكَذَلِكَ رَوَاهُ يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ.

Urve'nin bildirdiğine göre Hz. Âişe: "Kur'ân'dan ilk indirilen sûre, Alak Sûresi'dir" demiştir.[2]

Bu isnâd, sahih bir isnâddır. Daha önce Ma'mer ve Ukayl kanalıyla sâbit bir isnâdla zikredilmişti. Aynı şekilde Zührî kanalıyla da rivayet edilmiştir. Yûnus b. Yezîd de bunu Zührî kanalıyla bu şekilde aktarmıştır.

---

[1] Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid* (9/10).

[2] Suyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr* (6/368).

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو عبد الله: إسحاق بن محمد بن يوسف السوسي قالا: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: أخبرنا العباس بن الوليد- يعني ابن مزيد- قال: أخبرني أبي، قال: أخبرنا الأوزاعي، قال: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: «سَأَلْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَيُّ القُرْآنِ نزل قَبْلُ؟ فقَالَ: «يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ» قَالَ: قُلْتُ أَوِ: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ؟ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ أَيُّ الْقُرْآنِ أُنزِلَ قَبْلُ؟ فَقَالَ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. قَالَ: قُلْتُ أَو اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنِّي جَاوَرْتُ بِحِرَاءَ شَهْرًا فَلَمَّا قَضَيْتُ جِوَارِي نَزَلْتُ فَاسْتَبْطَنْتُ الْوَادِيَ فَنُودِيتُ فَنَظَرْتُ بَيْنَ يَدَيَّ وَخَلْفِي وعن يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي فَلَمْ أَرَ شَيْئًا، ثُمَّ نَظَرْتُ إِلَى السَّمَاءِ فَإِذَا هُوَ عَلَى الْعَرْشِ فِي الْهَوَاءِ، فَأَخَذَتْنِي وَحْشَةٌ، فَأَتَيْتُ خَدِيجَةَ فَأَمَرْتُهُمْ فَدَثَّرُونِي فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾.

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ الْأَوْزَاعِيِّ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ عَلِيِّ بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ.

Yahya b. Ebî Kesîr der ki: Ebû Seleme b. Abdirrahman'a: "Kur'ân'dan ilk önce hangi sûre indirildi?" diye sorduğumda: "Müddessir Sûresi" karşılığını verdi. "Ama nazil olan ilk sûrenin Alak Sûresi olduğunu söylüyorlar" dediğimde şu karşılığı verdi: "Ben de Câbir b. Abdillah'a: "Kur'ân'dan ilk önce hangi sûre indirildi?" diye sorduğumda: "Müddessir Sûresi" karşılığını verdi. "Ama nazil olan ilk sûrenin Alak Sûresi olduğunu söylüyorlar" dediğimde şu karşılığı verdi: Sana Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bize anlattığını anlatayım: *"Hira mağarasında bir ay boyunca inzivaya çekildim. İnzivam bitince vadinin içine indim. Orada birileri bana seslendi. Önüme ve arkama baktığımda kimseyi göremedim. Sağıma ve soluma baktığımda yine kimseyi göremedim. Gökyüzüne baktığımda ise havada Arş'ın üzerinde bir meleği gördüm. Onu bu şekilde görünce çok korktum ve hemen eve gelip: «Beni örtün!» dedim. Sonrasında bana:* **«Ey örtüye bürünen! Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeyleri terket»**[1] *âyetleri nazil oldu."*

---

[1] Muddessir Sur. 1-5

Müslim, *Sahîh*'de Evzaî kanalıyla ve Buhârî ile Müslim bunu Ali b. el-Mübârek kanalıyla Yahya b. Ebî Kesîr'den rivayet etmiştir.[1]

وَقَدْ مَضَى فِي رِوَايَةِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ نُزُولَ يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ كَانَ بَعْدَ مَا فَتَرَ الْوَحْيُ، وَفِي ذَلِكَ دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّ نُزُولَهَا كَانَ بَعْدَ نُزُولِ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ.

Daha önce "Zührî — Ebû Seleme — Câbir" kanalıyla gelen rivayette Müddessir Suresinin vahyin kesilmesinden sonra indiği zikredilmişti. Bu da bu sûrenin Alak Sûresinden sonra indiğine delalet etmektedir.

أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَهْلٍ بِشْرُ بْنُ أَحْمَدَ ابن مُحَمَّدٍ الْمِهْرَجَانِيُّ مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بن أردن بْنِ عُقَيْلٍ هُوَ الْخُسْرُوْجِرْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُقَيْلُ بْنُ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَقُولُ: أَخْبَرَنِي جابر بن عَبْدِ اللهِ «أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: ثُمَّ فَتَرَ الْوَحْيُ عَنِّي فَتْرَةً فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصَرِي قِبَلَ السَّمَاءِ، فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِرَاءَ قَاعِدٌ عَلَى كُرْسِيٍّ، [فَجُئِثْتُ] مِنْهُ فَرَقًا، حَتَّى صِرْتُ إِلَى الْأَرْضِ، فَجِئْتُ أَهْلِي فَقُلْتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي، فَزَمَّلُونِي، فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾.

قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: الرُّجْزُ الْأَوْثَانُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ شعيب، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ ، وَكَذَلِكَ رَوَاهُ يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ، وَفِي ذَلِكَ بَيَانُ مَا قُلْنَاهُ .

وَرُوِيَ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِي، ثُمَّ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ «أَنَّ أَوَّلَ سُورَةٍ أُنْزِلَتِ اقْرَأْ باسم ربك» .

Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Sonra bana vahiy gelmez oldu. (Bir gün) yürürken gökyüzünden gelen bir ses işittim. Baktığımda Hira mağarasında bana gelen meleği gördüm. Yer ile gök arasında bir kürsüye oturmuştu. Onu bu şekilde görünce çok korktum ve hatta yere yığıldım. Sonra hemen eve gelip: «Beni örtün! Beni örtün!» dedim. Bunun üzerine Yüce Allah:* **«Ey örtüye**

---

[1] Buhârî, *tefsir* 74 (4922) ve Müslim, *iman* 73 (257).

bürünen! Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeyleri terket»[1] *âyetlerini indirdi."*

Ebû Seleme: "Âyette geçen kötü şeylerden kasıt putlardır" demiştir.

Müslim, *Sahîh*'de Abdulmelik b. Şuayb'dan ve Buhârî de İbn Bükeyr kanalıyla Leys'ten rivayet etmiştir. Yûnus b. Yezîd de bunu İbn Şihâb ez-Zührî kanalıyla bu şekilde rivayet etmiştir. Onda da bu dediğimizin açıklaması bulunmaktadır.

Ebû Mûsa el-Eş'arî ve Ubeyd b. Umeyr kanalıyla: "(Kur'ân'dan) ilk indirilen sûre, Alak Sûresidir" şeklinde rivayette bulunulmuştur.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حدثني عقيل عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادِ ابن جَعْفَرٍ الْمَخْزُومِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ بَعْضَ عُلَمَائِهِمْ، يَقُولُ: «كَانَ أَوَّلُ مَا أَنْزَلَ اللهُ ﷻ عَلَى نَبِيِّهِ ﷺ: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ فَقَالُوا: هَذَا صَدْرُهَا الَّذِي أُنْزِلَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَ حِرَاءَ ثُمَّ أُنْزِلَ آخِرُهَا بَعْدَ ذَلِكَ بِمَا شَاءَ اللهُ» وَأَمَّا الْحَدِيثُ الَّذِي

Muhammed b. Abbâd b. Câfer el-Mahzûmî, âlimlerinden bir kişinin şöyle dediğini işitmiştir: "Yüce Allah ilk olarak peygamberine: **«Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! Rabbin en büyük kerem sahibidir. O ki kalemle öğretendir. O, insana bilmediğini öğretendir»**[3] âyetlerini indirdi."

Bazıları: "Bu, Hira'da Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) indirilen sûrenin ılk kısmıdır. Daha sonra Yüce Allah dilediğinde kalan kısmını indirdi" dedi.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي مَيْسَرَةَ عَمْرِو بْنِ شُرَحْبِيلَ «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِخَدِيجَةَ إِنِّي إِذَا خَلَوْتُ وَحْدِي سَمِعْتُ نِدَاءً وَقَدْ وَاللهِ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ هَذَا

---

[1] Müddessır Sur. 1-5

[2] Suyûtî, *ed-Durrü'l-mensûr* (6/368).

[3] Alak Sur. 1-5

أَمْرًا فقالَتْ مَعَاذَ اللهِ مَا كَانَ اللهُ لِيَفْعَلَ بِكَ فو الله إنك لتؤدّي الأمانة، او تصل الرَّحِمَ، وَتَصْدُقُ الْحَدِيثَ، فَلَمَّا دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَلَيْسَ رسول الله ﷺ، ثَمَّ ذَكَرَتْ خَدِيجَةُ حَدِيثَهُ لَهُ وَقَالَتْ يَا عَتِيقُ اذْهَبْ مَعَ مُحَمَّدٍ إِلَى وَرَقَةَ، فَلَمَّا دَخَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَخَذَ أَبُو بَكْرٍ بِيَدِهِ، فَقَالَ: انْطَلِقْ بِنَا إِلَى وَرَقَةَ، فَقَالَ: وَمَنْ أَخْبَرَكَ؟ قَالَ: خَدِيجَةُ، فَانطَلَقَا إِلَيْهِ، فَقَصَّا عَلَيْهِ، فَقَالَ إِذَا خَلَوتُ وَحْدِي سَمِعْتُ نِدَاءً خَلْفِي: يَا مُحَمَّدُ، يَا مُحَمَّدُ، فَأَنْطَلِقُ هَارِبًا فِي الْأَرْضِ، فَقَالَ: لَا تَفْعَلْ فَإِذَا أَتَاكَ فَاثْبُتْ حَتَّى تَسْمَعَ مَا يَقُولُ ثُمَّ ائْتِنِي فَأَخْبِرْنِي، فَلَمَّا خَلَا نَادَاهُ يَا مُحَمَّدُ قُلْ: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ حَتَّى بَلَغَ ﴿وَلَا الضَّالِّينَ﴾ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَأَتَى وَرَقَةَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ أَبْشِرْ، ثُمَّ أَبْشِرْ، فَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّكَ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ ابْنُ مَرْيَمَ، وَأَنَّكَ عَلَى مِثْلِ نَامُوسِ مُوسَى، وَأَنَّكَ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ، وَأَنَّكَ سَوْفَ تُؤْمَرُ بِالْجِهَادِ بَعْدَ يَوْمِكَ هَذَا وَلَئِنْ أَدْرَكَنِي ذَلِكَ لَأُجَاهِدَنَّ مَعَكَ، فَلَمَّا تُوُفِّيَ وَرَقَةُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَقَدْ رَأَيْتُ الْقِسَّ فِي الْجَنَّةِ عَلَيْهِ ثِيَابُ الْحَرِيرِ، لِأَنَّهُ آمَنَ بِي وَصَدَّقَنِي- يَعْنِي وَرَقَةَ

فَهَذَا مُنْقَطِعٌ، فَإِنْ كَانَ مَحْفُوظًا فَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ خَبَرًا عَنْ نُزُولِهَا بَعْدَ مَا نَزَلَتْ عَلَيْهِ، اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ، وَيَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ، وَاللهُ أَعْلَمُ .

Ebû Meysere Amr b. Şurahbîl bildiriyor: Hz. Hatice'ye: ***"Yalnız kaldığımda bir ses işitiyorum. Allah'a yemin ederim bunun hoşa gitmeyen bir iş olmasından korkuyorum"*** deyince, Hz. Hatice: "Bundan Allah'a sığınırım. Allah, sana böyle bir şey yapılmasına izin vermez. Allah'a yemin ederim sen şüphesiz emaneti yerine getiren, akrabalık bağına riayet eden ve doğru söz söyleyen bir kimsesin" karşılığını verdi. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) henüz gelmediği bir zamanda Ebû Bekr, Hz. Hatice'nin yanına girince, Hz. Hatice durumu kendisine anlattı ve: "Muhammed ile birlikte Varaka'nın yanına git" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarına girince de Ebû Bekr onu elinden tutup: "Haydi Varaka'ya gidelim" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Sana durumu kim haber verdi?"*** diye sorunca, Ebû Bekr: "Hatice" cevabını verdi ve Varaka'ya gittiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) olayı anlatıp: ***"Yalnız kaldığımda arkamdan: «Ey Muhammed! Ey Muhammed!» diye bir ses işitiyorum, ben de kaçmaya koyuluyorum"*** deyince, Varaka: "Böyle yapma. Bu sesin sahibi geldiğinde yerinde durup ne diyeceğine bak ve sonra gelip

bana haber ver" karşılığını verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yalnız kaldığı sırada ona: "Ey Muhammed! Bil ki: **«Rahman ve rahîm olan Allah'ın adıyla, hamd âlemlerin rabbi Allah'a mahsustur... Nimete erdirdiğin kimselerin yoluna; gazaba uğrayanların, ya da sapıtanların yoluna değil[1],** La ilahe illallah» de" diye seslenildi. Daha sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Varaka'ya gidip bu durumu ona anlatınca, Varaka ona şöyle dedi: "Sana müjdeler olsun, sana müjdeler olsun. Ben şahadet ederim ki Meryem oğlu İsa'nın geleceğini müjdelediği kişi sensin. Mûsa'ya gelen Namus'un (meleğin) benzeri sana da gelmiştir. Sen resûl bir peygambersin. Sen bu gününden sonra cihatla emr olunacaksın. Eğer o zamana yetişirsem seninle birlikte cihat ederim." Varaka vefat edince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Keşişi (Varaka'yı) cennette gördüm. Üzerinde ipekten giysiler vardı. Çünkü o bana iman etmiş ve beni tasdik etmişti"*** buyurdu.

Bu rivayet munkatı'dır. Mahfûz bir rivayet ise muhtemelen bu sûrenin Alak ve Müddessir Sûrelerinden sonra indirilmiş olmasını haber vermektedir. Doğrusunu da Allah bilir.[2]

بَابُ مَنْ [تَقَدَّمَ إِسْلَامُهُ] مِنَ الصَّحَابَةِ ﷺ ، وَمَا ظَهَرَ لِأَبِي بَكْرٍ مِنْ آيَاتِهِ، وَمَا سَمِعَ طَلْحَةُ مِنْ قَوْلِ الرَّاهِبِ، وَمَا ظَهَرَ لِابْنِ مَسْعُودٍ مِنْ آيَاتِهِ، وَمَا رَأَى خَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ فِي مَنَامِهِ، وَغَيْرُ ذَلِكَ

Sahabelerden İlk Müslüman Olanlar; Mucizelerden Ebû Bekr'e Görünenler; Talha'nın Rahipten İşittikleri; Mucizelerden İbn Mes'ûd'a Görünenler; Hâlid b. Saîd'in Gördüğü Rüya ve Başka Şeyler

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: «وَكَانَتْ خَدِيجَةُ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَصَدَّقَ بِمَا جَاءَ بِهِ، قَالَ: ثُمَّ إِنَّ جِبْرِيلَ عليه السلام أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ حِينَ افْتُرِضَتْ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ» فَهَمَزَ لَهُ بِعَقِبِهِ فِي نَاحِيَةِ الْوَادِي فَانْفَجَرَتْ لَهُ عَيْنٌ مِنْ مَاءٍ مُزْنٍ فَتَوَضَّأَ جِبْرِيلُ

---

[1] Fâtiha Sur. 1-7

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/9).

وَمُحَمَّدٌ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ ثُمَّ صَلَّيَا رَكْعَتَيْنِ وَسَجَدَا أَرْبَعَ سَجَدَاتٍ ثُمَّ رَجَعَ النَّبِيُّ ﷺ، قَدْ أَقَرَّ اللهُ عَيْنَهُ وَطَابَتْ نَفْسُهُ وَجَاءَهُ مَا يُحِبُّ مِنَ اللهِ فَأَخَذَ بِيَدِ خَدِيجَةَ حَتَّى أَتَى بِهَا الْعَيْنَ فَتَوَضَّأَ كَمَا تَوَضَّأَ جِبْرِيلُ ثُمَّ رَكَعَ رَكْعَتَيْنِ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ هُوَ وَخَدِيجَةُ ثُمَّ كَانَ هُوَ وَخَدِيجَةُ يُصَلِّيَانِ سِرًّا .

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: [ثُمَّ] إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه جَاءَ بَعْدَ ذَلِكَ بِيَوْمٍ فَوَجَدَهُمَا يُصَلِّيَانِ، فَقَالَ عَلِيٌّ رضي الله عنه مَا هَذَا يَا مُحَمَّدُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: دِينُ اللهِ الَّذِي اصْطَفَى لِنَفْسِهِ وَبَعَثَ بِهِ رُسُلَهُ فَأَدْعُوكَ إِلَى اللهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَإِلَى عِبَادَتِهِ وَكُفْرٍ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى. فَقَالَ عَلِيٌّ: هَذَا أَمْرٌ لَمْ أَسْمَعْ [بِهِ] قَبْلَ الْيَوْمِ فَلَسْتُ بِقَاضٍ أَمْرًا حَتَّى أُحَدِّثَ بِهِ أَبَا طَالِبٍ، وَكَرِهَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُفْشِيَ عَلَيْهِ سِرَّهُ قَبْلَ أَنْ يَسْتَعْلِنَ أَمْرُهُ فَقَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ إِذَا لَمْ تُسْلِمْ فَاكْتُمْ. فَمَكَثَ عَلِيٌّ تِلْكَ اللَّيْلَةَ [ثُمَّ إِنَّ اللهَ ﷻ أَوْقَعَ فِي قَلْبِ عَلِيٍّ رضي الله عنه الْإِسْلَامَ، فَأَصْبَحَ غَادِيًا إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ] حَتَّى جَاءَهُ فَقَالَ: ماذا عَرَضْتَ عَلَيَّ يَا مُحَمَّدُ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَتَكْفُرُ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى، وَتَبَرَّأُ مِنَ الْأَنْدَادِ، فَفَعَلَ عَلِيٌّ، وَأَسْلَمَ فَمَكَثَ عَلِيٌّ يَأْتِيهِ عَلَى خَوْفٍ مِنْ أَبِي طَالِبٍ، وَكَتَمَ عَلِيٌّ إِسْلَامَهُ وَلَمْ يُظْهِرْهُ، وَأَسْلَمَ ابْنُ حَارِثَةَ، فَمَكَثَا قَرِيبًا مِنْ شَهْرٍ، يَخْتَلِفُ عَلِيٌّ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَكَانَ مِمَّا أَنْعَمَ اللهُ عَلَى عَلِيٍّ أَنَّهُ كَانَ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَبْلَ الْإِسْلَامِ» .

Muhammed b. İshâk der ki: Hz. Hatice, Allah'a ve Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) iman eden ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) getirdiklerini tasdik eden ilk kişidir. Sonra namaz farz kılındığı zaman Cibrîl, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip bulunduğu vadinin bir tarafında yeri dürttü ve o yerden bir su kaynağı çıktı. Cibrîl ve Muhammed abdest aldılar. Sonra dört secdeli iki rekat namaz kıldılar. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) geri döndü. Allah gözünü aydın kılmış ve gönlünü hoş etmişti. Zira Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem), Allah'tan sevdiği bir şey gelmişti. Sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Hz. Hatice'yi elinden tutarak o kaynağa geldi ve Cibrîl'in abdest aldığı gibi abdest aldı.

Sonra dört secdeli iki rekat namaz kıldı. Bundan sonra Hz. Hatice ve kendisi namazı gizli olarak kılmaya başladılar.[1]

İbn İshâk der ki: Bu olaydan sonra bir gün Ali b. Ebî Tâlib yanlarına geldi. İkisi de namaz kılıyordu. Bunun üzerine: "Ey Muhammed! Bu nedir?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Bu, Allah'ın kendisi için seçtiği ve onunla peygamberlerini göndermiş olduğu dinidir. Ben seni Lât ve Uzza'yı bırakıp bir olan ve hiçbir ortağı olmayan Allah'a ibadet etmeye davet ediyorum"*** buyurdu. Ali: "Bu daha önce hiç duymadığım bir şeydir. Ebû Tâlib'e danışmadan da bir şey yapmam" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daveti alenen ortaya çıkmadan önce bu gizli işinin ifşa edilmesini hoş görmemişti. Bu nedenle: ***"Ey Ali! Eğer Müslüman olmayacaksan bu işi gizli tut"*** buyurdu. Ali o gece bekledi. Allah o gece Ali'nin kalbine İslam'ı sevdirmişti. Sabahleyin erkenden Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Ey Muhammed! (Dün) beni neye çağırmıştın?" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun tek olduğuna ve hiçbir ortağının bulunmadığına şahadet etmeye, Lât ve Uzza'yı reddetmeye ve tüm putlardan beri olmaya davet etmiştim"*** buyurdu. Ali bunu yerine getirdi ve Müslüman oldu. Fakat Müslümanlığını babası Ebu Tâlib'den çekinerek açığa vurmadı ve bunu bir müddet gizli tuttu. İbn Hârise, Müslüman oldu ve bunu yaklaşık olarak bir ay gizli tuttu. Ali sürekli olarak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gidip geliyordu. Allah'ın Ali'ye verdiği nimetlerden biri de Müslümanlıktan önce Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) himayesi altında olmasıydı.[2]

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثني عمار بن الحسن، قال: حدثني سلمة بن الفضل عن محمد بن إسحاق، قال: حدثني عبد الله بن أبي نجيح عن مجاهد بن جبر أبي الحجاج قال: وَكَانَ مِنْ نِعْمَةِ اللهِ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ مِمَّا صَنَعَ إِلَيْهِ وَأَرَادَ بِهِ مِنَ الْخَيْرِ، أَنَّ قُرَيْشًا أَصَابَتْهُمْ أَزْمَةٌ شَدِيدَةٌ وَكَانَ أَبُو طَالِبٍ ذَا عِيَالٍ كَثِيرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِلْعَبَّاسِ عَمِّهِ وَكَانَ أَيْسَرَ بَنِي هَاشِمٍ: يَا عَبَّاسُ إِنَّ أَخَاكَ أَبَا طَالِبٍ كَثِيرُ الْعِيَالِ وَقَدْ أَصَابَ النَّاسَ، مَا تَرَى مِنْ هَذِهِ الْأَزْمَةِ، فَانْطَلِقْ حَتَّى تُخَفِّفَ عَنْهُ

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/263) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/24).

[2] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/264, 265).

مِنْ عِيَالِهِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلِيًّا فَضَمَّهُ إِلَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ عَلِيٌّ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَتَّى بَعَثَهُ اللهُ ﷻ نَبِيًّا فَاتَّبَعَهُ عَلِيٌّ وَآمَنَ بِهِ وَصَدَّقَهُ.

قُلْتُ وَقَدِ اخْتَلَفُوا فِي سِنِّهِ يَوْمَ أَسْلَمَ» وَقَدْ مَضَتِ الرِّوَايَاتُ فِيهِ فِي كِتَابِ اللَّقِيطِ مِنْ كِتَابِ السُّنَنِ .

Mücâhid b. Cebr Ebu'l-Haccâc der ki: Allah'ın, Ali b. Ebî Tâlib hakkındaki takdiri ve onun için hayır murad etmesi, Allah'ın kendisine ihsan ettiği (büyük) nimetlerdendir. Kureyş şiddetli sıkıntılar çekmekteydi. Ebû Tâlib'in (maddî durumu zayıf) aile efrâdı ise kalabalıktı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hâşim oğulları arasında maddi durumu en iyi olan amcası Abbâs'a: ***"Ey Abbâs! Biliyorsun ki kardeşin Ebû Tâlib'in ailesi çok kalabalık. İnsanlar kıtlık ve açlığa mâruz kalmıştır. Haydi, Ebû Tâlib'in yanına gidelim oğullarından alarak onun yükünü biraz hafifletelim"*** buyurdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ali'yi yanına aldı ve Yüce Allah, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) peygamberliği lütfedinceye kadar Ali yanında kaldı. Hz. Ali, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) tâbi oldu ve kendisini tasdik etti.[1]

Ancak Hz. Ali'nin Müslüman olma yaşı konusunda ihtilaf edilmiştir. Fakat *Sünen*'de Buluntular bölümünde bu konuda rivayetler zikredilmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي الْأَشْعَثِ الْكِنْدِيُّ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِيَاسِ بْنِ عَفِيفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَفِيفٍ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ امْرَأً تَاجِرًا فَقَدِمْتُ مِنًى أَيَّامَ الْحَجِّ وَكَانَ الْعَبَّاسُ بن عبد المطلب امرءا تَاجِرًا فَأَتَيْتُهُ أَبْتَاعُ مِنْهُ وَأَبِيعُهُ. قَالَ: فَبَيْنَا نَحْنُ إِذْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ خِبَاءٍ يُصَلِّي فَقَامَ تُجَاهَ الْكَعْبَةِ ثُمَّ خَرَجَتِ امْرَأَةٌ فَقَامَتْ تُصَلِّي وَخَرَجَ غُلَامٌ فَقَامَ يُصَلِّي مَعَهُ فَقُلْتُ: يَا عَبَّاسُ مَا هَذَا الدِّينُ إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَا نَدْرِي مَا هُوَ؟ فَقَالَ هَذَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ يَزْعُمُ أَنَّ اللهَ ﷻ أَرْسَلَهُ وَأَنَّ كُنُوزَ كِسْرَى وَقَيْصَرَ ستفتح عليه، وَهَذِهِ امْرَأَتُهُ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ آمَنَتْ بِهِ، وَهَذَا الْغُلَامُ ابْنُ عَمِّهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ آمَنَ بِهِ قَالَ عَفِيفٌ: فَلَيْتَنِي كُنْتُ آمَنْتُ بِهِ يَوْمَئِذٍ فَكُنْتُ أَكُونُ ثَالِثًا تَابِعَهُ

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/264).

[2] Beyhakî, *es-Sünenu'l-Kubrâ* (6/206, 207).

إِبْرَاهِيمُ بن سعد عن محمد بن إسحق وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ: إِذْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ خِبَاءٍ قَرِيبٍ مِنْهُ فَنَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ فَلَمَّا رَآهَا قَدْ مَالَتْ قَامَ يُصَلِّي ثُمَّ ذَكَرَ قِيَامَ خَدِيجَةَ خَلْفَهُ.

İsmâîl b. İyâs b. Afîf'in, babasından bildirdiğine göre dedesi Afîf şöyle anlatıyor: Ben tüccar biri idim. Hac mevsiminde Mina'ya geldim. Abbâs b. Abdilmuttalib de tüccar biri idi. Bu sebeple onunla alışveriş yapmak için yanına geldim. Biz o halde iken bir kişi çadırından çıkarak Kâbe'ye doğru yöneldi ve namaz kılmaya başladı. Sonra bir kadın çıktı ve o da namaz kılmaya başladı. Sonra bir çocuk çıktı ve onunla birlikte namaz kılmaya başladı. Bunun üzerine: "Ey Abbâs! Bu din de nedir? Biz bu dinin ne olduğunu bilmiyoruz" dediğimde: "Bu, Muhammed b. Abdillah'tır. Allah'ın kendisini resûl olarak gönderdiğini söylemektedir. O, Kisrâ ve Kayser'in hazinelerini ele geçireceğini söylemektedir. Bu, eşi Hatice binti Huveylid'dir ve kendisine iman etmiştir. Küçük çocuk ise amcası oğlu Ali b. Ebî Tâlib'dir. Bu da ona iman etmiştir" karşılığını verdi. Keşke ben de o gün kendisine iman etmiş olsaydım. O zaman kendisine iman edenlerin üçüncüsü olurdum.

İbrâhîm b. Sa'd da bunu Muhammed b. İshâk'tan rivayet ederek mutâbaât etmiştir. Hadisinde: "Kendisine yakın bir çadırdan bir adam çıktı ve gökyüzüne baktı. (Güneşin zeval vaktini geçip batıya) meylettiğini görünce namaz kılmaya başladı" demiş ve sonrasında Hz. Hatice'nin çıkıp arkasında namaz kılmasını zikretmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحْرِزُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: [حَدَّثَنَا] عَبْدُ العزيز ابن مُحَمَّدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ: أَنَّ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ، وَأَوَّلَ رَجُلَيْنِ أَسْلَمَا أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، وَعَلِيٌّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ، وَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ [الصِّدِّيقَ] أَوَّلُ مَنْ أَظْهَرَ الْإِسْلَامَ وَأَنَّ عَلِيًّا كَانَ يَكْتُمُ الْإِسْلَامَ فَرَقًا مِنْ أَبِيهِ حَتَّى لَقِيَهُ أَبُو طَالِبٍ فَقَالَ: أَسْلَمْتَ. قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: وَآزِرِ ابْنَ عَمِّكَ وَانْصُرْهُ وَقَالَ: أَسْلَمَ عَلِيٌّ قَبْلَ أَبِي بَكْرٍ .

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî der ki: Bu ümmetten Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) iman edip Müslüman olan ilk kadın Hatice binti Huveylid'dir. Müslüman olan ilk iki erkek te Ebû Bekr es-Sıddîk ve Ali b. Ebî Tâlib'dir. Ebû Bekr es-Sıddîk Müslümanlığını açıklayan ilk kişidir. Ali ise babasından çekinerek Müslümanlığını gizliyordu. Ebû Tâlib kendisini (namaz kılarken) görüp

"Müslüman mı oldun?" deyince, Ali: "Evet" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ali'ye: "Amcan oğlunu güçlendir ve ona yardımda bulun" dedi. Ali, Ebû Bekr'den önce Müslüman olmuştu.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ [مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ] قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: ثُمَّ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ ﷺ لَقِيَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: أَحَقٌّ مَا تَقُولُ قُرَيْشٌ يَا مُحَمَّدُ مِنْ تَرْكِكَ آلِهَتَنَا وَتَسْفِيهِكَ عُقُولَنَا وَتَكْفِيرِكَ آبَاءَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: بَلَى إِنِّي رَسُولُ اللهِ وَنَبِيُّهُ، بَعَثَنِي لِأُبَلِّغَ رِسَالَتَهُ وَأَدْعُوكَ إِلَى اللهِ بالحق، فو الله إِنَّهُ لَلْحَقُّ، أَدْعُوكَ يَا أَبَا بَكْرٍ إِلَى اللهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَا تَعْبُدْ غَيْرَهُ، وَالْمُوَالَاةَ عَلَى طَاعَتِهِ- وَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ فَلَمْ يُقِرَّ وَلَمْ يُنْكِرْ فَأَسْلَمَ وَكَفَرَ بِالْأَصْنَامِ وَخَلَعَ الْأَنْدَادَ وَآمَنَ بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَرَجَعَ أَبُو بَكْرٍ وَهُوَ مُؤْمِنٌ مُصَدِّقٌ.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحُصَيْنِ التَّمِيمِيُّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: «مَا دَعَوْتُ أَحَدًا إِلَى الْإِسْلَامِ إِلَّا كَانَتْ عَنْهُ كَبْوَةٌ وَتَرَدُّدٌ وَنَظَرٌ إِلَّا أَبَا بَكْرٍ مَا عَتَّمَ مِنْهُ حِينَ ذَكَرْتُهُ وَمَا تَرَدَّدَ فِيهِ .

قُلْتُ: وَهَذَا لِأَنَّهُ كَانَ يَرَى دَلَائِلَ نُبُوَّةِ النَّبِيِّ ﷺ وَيَسْمَعُ آثَارَهُ قَبْلَ دَعْوَتِهِ فَحِينَ دَعَاهُ كَانَ [قَدْ] سَبَقَ فِيهِ تَفَكُّرُهُ وَنَظَرُهُ فَأَسْلَمَ فِي الْحَالِ» .

İbn İshâk der ki: Ebû Bekr, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile karşılaşınca: "Ey Muhammed! İlahlarımızı terk ettiğin, akıllılarımızı aptallıkla suçladığın ve babalarımızı tekfir ettiğine dair Kureyş'in söyledikleri doğru mudur?" diye sordu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ben Allah'ın, Resûlü ve peygamberiyim, beni risâletini tebliğ etmem için gönderdi. Seni Allah'a, hakka davet ediyorum. Vallahi O haktır. Ey Ebû Bekr! Seni bir tek olan, ortağı olmayan ve kendisinden başkasına ibadet edilmeyen Allah'a ve O'na itaat edenlerin destekçisi olmaya davet ediyorum!"*** buyurdu ve ona Kur'ân okudu. Ebû Bekr hiç tereddüt etmedi ve Müslüman olup putları inkâr etti, ortaklardan sıyrılıp İslâm'ın hak olduğuna iman etti. Bu şekilde Ebû Bekr inanmış bir mümin olarak geri döndü.

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nihâye* (3/27).

İbn İshâk der ki: Muhammed b. Abdirrahman b. Abdillah b. el-Husayn et-Temîmî'nin bana bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: ***"Her kimi İslam'a davet ettiysem mutlaka tereddüt etmiş ve düşünmüştü. Fakat Ebu Bekr'i davet ettiğim zaman, o hiç beklemedi ve tereddüt etmedi."***[1]

Bu da Ebû Bekr'in, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini davet etmeden önce peygamberliğin alametlerini görmüş ve işitmiş olmasından dolayıdır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini İslam'a davet ettiği zaman kendisi daha önce bu konuyu yeteri kadar düşünmüş olduğundan dolayı hiç tereddüt etmeden kabul etmişti.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ قَالَ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسحق، عَنْ أَبِي مَيْسَرَةَ «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا بَرَزَ سَمِعَ مَنْ يُنَادِيهِ: يَا محمد فَإِذَا سَمِعَ الصَّوْتَ انْطَلَقَ هَارِبًا فَأَسَرَّ ذَلِكَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَكَانَ نَدِيمًا لَهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ» .

Ebû Meysere bildiriyor: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) (yalnız) bir yere çıktığı zaman kendisine: "Ey Muhammed!" diye seslenen birini işitiyordu. (Bir gün yine) bu sesi işitince kaçarak orayı terk etti ve bunu Ebû Bekr'e bildirdi. Ebû Bekr Cahiliye döneminde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yakın arkadaşı idi.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ- هُوَ الْأَصَمُّ- قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسحق قَالَ: «كَانَ أَوَّلُ مَنِ اتَّبَعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ زَوْجَتُهُ ثُمَّ كَانَ أَوَّلُ ذَكَرٍ آمَنَ بِهِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَهُوَ يَوْمَئِذٍ ابْنُ عَشْرِ سِنِينَ، ثُمَّ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، فَلَمَّا أَسْلَمَ أَبُو بَكْرٍ أَظْهَرَ إِسْلَامَهُ وَدَعَا إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ.

وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَجُلًا مَأْلَفًا لِقَوْمِهِ مُحَبَّبًا سَهْلًا، وَكَانَ أَنْسَبَ قُرَيْشٍ لِقُرَيْشٍ وَأَعْلَمَ قُرَيْشٍ [بِمَا كَانَ فِيهَا] مِنْ خَيْرٍ وَشَرٍّ . وَكَانَ رَجُلًا تَاجِرًا ذَا خُلُقٍ وَمَعْرُوفٍ، وَكَانَ جُلُّ قَوْمِهِ يَأْتُونَهُ وَيَأْلَفُونَهُ لِغَيْرِ وَاحِدٍ مِنَ الْأَمْرِ لِعِلْمِهِ وَتِجَارَتِهِ وَحُسْنِ مُجَالَسَتِهِ، فَجَعَلَ يَدْعُو إِلَى الْإِسْلَامِ مَنْ وَثِقَ بِهِ مِنْ قَوْمِهِ، مَنْ يَغْشَاهُ وَيَجْلِسُ إِلَيْهِ، فَأَسْلَمَ عَلَى يَدَيْهِ فِيمَا بَلَغَنِي: الزُّبَيْرُ

---

[1] İbn Kesir, *el-Bıdâye ve'n-nihâye* (3/26, 27).

بْنُ الْعَوَّامِ، وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ، وَطَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، وَسَعْدٌ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ، فَانْطَلَقُوا حَتَّى أَتَوْا رَسُولَ اللهِ ﷺ وَمَعَهُمْ أَبُو بَكْرٍ، فَعَرَضَ عَلَيْهِمُ الْإِسْلَامَ، وَقَرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ، وَأَنْبَأَهُمْ بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَبِمَا وَعَدَهُمُ اللهُ مِنَ الْكَرَامَةِ فَآمَنُوا وَأَصْبَحُوا مُقِرِّينَ بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، فَكَانَ هَؤُلَاءِ النَّفَرُ الثَّمَانِيَةُ الَّذِينَ سَبَقُوا إِلَى الْإِسْلَامِ، فَصَلَّوْا وَصَدَّقُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ وَآمَنُوا بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللهِ» .

İbn İshâk der ki: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) iman eden ilk kişi, eşi Hatice binti Huveylid'dir. Sonra kendisine iman eden ilk erkek kişi, Ali b. Ebî Tâlib'dir. Ali o zamanlar daha on yaşında idi. Sonra iman eden kişi, Zeyd b. Hârise, sonra da Ebû Bekr es-Sıddîk'tir. Ebû Bekr Müslüman olduğu zaman Müslümanlığını açıklamış ve insanları Allah'a ve Resûlü'ne davet etmiştir."

Ebû Bekr kavmi arasında ülfet eden ve sevilen biriydi. O, Kureyş'in soylularından olup Kureyş'in hakkında iyiyi ve kötüyü iyi bilen birisiydi. Kendisi güzel ahlâkıyla bilinen tüccar biriydi. Kavminin ileri gelenleri onun bilgisinden, ticaretinden ve güzel sohbetlerinden dolayı kendisine gelirlerdi. Güvenilir biri olmasından dolayı yanına gittiği ve kendisiyle oturduğu kimseleri İslam'a davet ediyordu. Zübeyr b. el-Avvâm, Osmân b. Affân, Talha b. Abdillah, Sa'd ve Abdurrahman b. Avf onun elinde Müslüman olmuştur. Hep birlikte Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip Müslüman olduklarını bildirdiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara Kur'ân okudu, İslam hakkında ve Allah'ın kendilerine vaad ettiği şeyler hakkında bilgi verdi. Onlar iman edip İslam'ı kabul ettiler. Bunlar Müslüman olan ilk sekiz kişidir. Namaz kıldılar, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) tasdik ettiler ve Allah'ın katından getirdiğine iman ettiler.[1]

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ أحمد بن بُطَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الْجَهْمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الضَّحَّاكُ بْنُ عُثْمَانَ، [حَدَّثَهُ] عَنْ مَخْرَمَةَ بْنِ سُلَيْمَانَ الْوَالِبِيِّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ طَلْحَةَ، قَالَ: قَالَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ: «حَضَرْتُ سُوقَ بُصْرَى فَإِذَا رَاهِبٌ فِي صَوْمَعَتِهِ يَقُولُ: سَلُوا أَهْلَ [هَذَا] الْمَوْسِمِ أَفِيهِمْ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْحَرَمِ، قَالَ طَلْحَةُ: قُلْتُ نَعَمْ أَنَا. فَقَالَ: هَلْ ظَهَرَ أَحْمَدُ

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sire* (1/268) ve İbn Kesir, *el-Bıdâye ve'n-nıhâye* (3/29)

[نَعْدُ] ؟ قَالَ: قُلْتُ وَمَنْ أَحْمَدُ؟ قَالَ: ابْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، هَذَا شَهْرُهُ الَّذِي يَخْرُجُ فِيهِ وَهُوَ آخِرُ الأَنْبِيَاءِ مَخْرَجُهُ مِنَ الْحَرَمِ وَمُهَاجَرُهُ إِلَى نَخْلٍ وَحَرَّةٍ وَسِبَاخٍ فَإِيَّاكَ أَنْ تُسْبَقَ إِلَيْهِ. قَالَ طَلْحَةُ: فَوَقَعَ فِي قَلْبِي مَا قَالَ فَخَرَجْتُ سَرِيعًا حَتَّى قَدِمْتُ مَكَّةَ فَقُلْتُ: هَلْ كَانَ مِنْ حَدَثٍ؟ قَالُوا: نَعَمْ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الأَمِينُ، تَنَبَّأَ ، وَقَدْ تَبِعَهُ ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ، قَالَ: فَخَرَجْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ فَقُلْتُ أَتبعت هَذَا الرَّجُلَ؟ قَالَ: نَعَمْ فَانْطَلِقْ إِلَيْهِ فَادْخُلْ عَلَيْهِ فَاتَّبِعْهُ فَإِنَّهُ يَدْعُو إِلَى الْحَقِّ، فَأَخْبَرَهُ طَلْحَةُ بِمَا قَالَ الرَّاهِبُ فَخَرَجَ أَبُو بَكْرٍ بِطَلْحَةَ، فَدَخَلَ بِهِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَأَسْلَمَ طَلْحَةُ وَأَخْبَرَ رسول الله ﷺ بِمَا قَالَ الرَّاهِبُ، فَسُرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِذَلِكَ، فَلَمَّا أَسْلَمَ أَبُو بَكْرٍ وَطَلْحَةُ، أَخَذَهُمَا نوفل بن خويلد بن الْعَدَوِيَّةِ فَشَدَّهُمَا فِي حَبْلٍ وَاحِدٍ، وَلَمْ يَمْنَعْهُمَا بَنُو تَيْمٍ، وَكَانَ نَوْفَلُ بْنُ خُوَيْلِدٍ يُدْعَى: أَسَدَ قُرَيْشٍ، فَلِذَلِكَ سُمِّيَ أَبُو بَكْرٍ وَطَلْحَةُ: الْقَرِينَيْنِ» .

İbrâhîm b. Muhammed b. Talha der ki: Talha b. Ubeydillah, Basra'da bir panayıra gelmişti. Bir rahibin manastırından: "Bu mevsim gelenlere bir sorun bakalım. Aralarında Harem ahalisinden kimse var mı?" diye seslendi. Talha: "Ben varım" deyince, rahip: "Ahmed zuhur etti mi?" dedi. Talha: "Ahmed kimdir?" dediğinde: "Abdulmuttalib'in oğludur. Bu ay onun peygamber olarak gönderileceği aydır. Kendisi peygamberlerin sonuncusudur. Harem bölgesinden çıkacak, hurmalık, taşlık ve çorak bir yere hicret edecektir. Sen bir an önce gidip kendisine tâbi olmaya bak" dedi.

Rahibin sözleri Talha'nın kalbinde yer etti ve oradan acele ayrılıp Mekke'ye geldi. "Olan biten bir şey var mı?" diye sorduğunda: "Evet var, Abdullah'ın oğlu Muhammedü'l-Emîn peygamber olduğunu söylemektedir. İbn Ebî Kuhafe ona uydu" dediler. Bunun üzerine Talha doğruca Ebû Bekr'in yanına gitti ve: "Şu adama uydun mu?" dedi. Ebû Bekr: "Evet, sen de hemen ona git, huzuruna gir, kendisine tâbi ol! Çünkü o, hak ve gerçeğe davet ediyor" deyince, kendisine rahibin söylediklerini anlattı. Sonra birlikte Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gidip Müslüman oldu. Rahibin sözlerini Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) anlattığında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bundan hoşnut olmuştu Ebû Bekr ve Talha Müslüman oldukları zaman Nevfel b. Huveylid b. Adeviyye (adamları ile birlikte) onları (yakalayıp) bir iple bağladı ve işkence yaptı. Teym oğulları olanlara mani olmamıştı. Nevfel b. Huveylid, "Kureyş'ın

aslanı" diye çağrılırdı. Bu sebeple de Ebû Bekr ve Talha: "Karîneyn (bitişikler)" diye adlandırılmıştı.[1]

وأخبرنا أبو نصر عمر بن عبد العزيز بن قتادة، قال أخبرنا أبو عمرو بن مطر، قال: حدثنا أبو حبيب العباس بن أحمد بن محمد بن عيسى القاضي البرتي، قال: حدثنا عبد الله بن عبيد الله الطلحي أبو بكر، قال: حدثني أبي عبيد الله بن إسحق عن محمد بن عمر الواقدي فذكره بإسناده ومعناه. إلا أنه قال في آخره، «وكان نوفل بن خويلد من أشد قريش ولذلك سمي أبو بكر وطلحة: القرينين ونوفل بن خويلد الذي قال النبي ﷺ: «اللهم اكفنا شر ابن العدوية» .

قلت ويذكر عن عيسى بن طلحة أن عثمان بن عبيد الله أخا طلحة قرن طلحة مع أبي بكر ليحبسه عن الصلاة ويرده عن دينه وحرر يده من يد أبي بكر، فلم يرعهم إلا وهو يصلي مع أبي بكر» .

Muhammed b. Ömer el-Vâkidî aynı isnâd ve mânâ ile bir önceki hadisin aynısını rivayet etmiştir. Ancak rivayetinin sonunda şöyle demiştir: "Nevfel b. Huveylid, Kureyş'in en güçlülerinden idi. Bu sebeple de Ebû Bekr ve Talha: "Karîneyn (bitişikler)" diye adlandırılmıştı. Nevfel b. Huveylid, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) hakkında: ***"Allahım! İbnu'l-Adeviyye'nin şerrini üzerimizden def et"*** diye dua ettiği kişidir.[2]

İsa b. Talha'dan bildirilene göre Talha'nın kardeşi Osmân b. Ubeydillah, Talha'yı namazdan alıkoymak ve dininden geri çevirmek için Ebû Bekr ile ellerini bir bağlamıştı. Ellerini çözünce onlardan korumadı ve Ebû Bekr ile birlikte namaz kıldı.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو بكر بن أبي دارم الحافظ، قال: حدثنا موسى بن هارون، قال: حدثنا محمد بن حسان السمتي قال: حدثنا إسمعيل بن مجالد، (ح) .وأخبرنا أبو عمرو محمد بن عبد الله الأديب قالا: حدثنا أبو بكر الإسماعيلي قال حدثنا أحمد بن الحسين بن عبد الجبار، قال: حدثنا يحيى بن معين، قال: حدثنا إسمعيل بن مجالد عن بيان، عن وبرة، عن همام، قال: قال عمار- هو ابن ياسر- : «رأيت رسول الله ﷺ وما معه إلا خمسة أعبد، وامرأتان، وأبو بكر»

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/29).

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/29)

وفي رواية السمتي، قال: «سمعت عمار بن ياسر يقول» . رواه البخاري في الصحيح عن عبد الله، عن يحيى بن معين، وعن أحمد بن أبي الطيب، عن إسمعيل.

Ammâr b. Yâsir der ki: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gördüğümde kendisiyle birlikte sadece beş köle, iki kadın ve Ebû Bekr vardı.

Semtî'nin rivayeti: "Ammâr b. Yâsir'in şöyle dediğini işittim" şeklindedir.

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah kanalıyla Yahya b. Maîn'den ve Ahmed b. Ebi't-Tayyib kanalıyla İsmâîl'den rivayet etmiştir.

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان، قال: أخبرنا: عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثني أبو توبة الربيع بن نافع، قال: حدثنا محمد بن مهاجر عن العباس بن سالم عن أبي أمامة عن عمرو بن عبسة ، قال: «أتيت رسول الله ﷺ في أول ما بعث وهو بمكة وهو حينئذ مستخف، فقلت: ما أنت قال أنا نبي. فقلت: وما النبي؟ قال: رسول الله. قلت: آلله أرسلك؟ قال: نعم. قلت: بما أرسلك؟ قال: بأن يعبد الله وتكسر الأوثان، وتوصل الأرحام. قال، قلت: نعم ما أرسلك به، فمن تبعك على هذا؟ قال: حر، وعبد، يعني أبا بكر وبلالا، قال: وكان عمرو يقول لقد رأيتني وأنا ربع أو رابع أربع قال: فأسلمت. قلت فأتبعك يا رسول الله؟ قال: لا ولكن الحق بقومك فإذا أخبرت أني قد خرجت فاتبعني»

هذا حديث رواه جماعة عن أبي أمامة، وأخرجه مسلم من حديث شداد ابن عمار، ويحيى بن أبي كثير، عن أبي أمامة.

Amr b. Abese der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderildiği ilk zamanlarda (daveti alenen ortaya çıkmadan önce) daha gizli iken Mekke'de yanına geldim ve: "Sen nesin?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ben, Allah'ın nebisiyim"*** cevabını verince: "Allah'ın nebisi de neymiş?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Allah'ın elçisi demektir"*** cevabını verince: "Seni Allah mı elçi olarak gönderdi?" diye sordum. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Evet"*** cevabını verince: "Seni ne ile gönderdi?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Allah'a ibadet edilmesi, putların kırılması, akrabalık bağlarının gözetilmesi ile gönderdi"*** cevabını verdi. Ben: "Kendileriyle gönderildiğin şeyler ne güzeldir. Bunlar üzere sana kim tâbi oldu?" dediğimde: ***"Bir hür ve bir köle"*** buyurdu. Yanı bunlar Ebû Bekr ve Bılâl idi. Dört kişinın dördüncüsü olduğumu bir görseydiniz. Müslüman

olup "Ey Allah'ın Resûlü! Ben sana tâbi olacağım" dediğimde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır, kavmine dön. Benim peygamber olarak çıktığımı duyduğun zaman gel"* buyurdu.

Bir grup bunu Ebû Umâme'den rivayet etmiştir. Müslim de Şeddâd b. Ammâr ve Yahya b. Ebî Kesîr kanalıyla Ebû Umâme'den rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو الْبِسْطَامِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْهَيْثَمُ الدُّورِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، قَالَ: سمعت سعد ابن أَبِي وَقَّاصٍ، يَقُولُ: مَا أَسْلَمَ أَحَدٌ إِلَّا فِي الْيَوْمِ الَّذِي أَسْلَمْتُ فِيهِ ولقد مَكَثْتُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَإِنِّي لثلث الْإِسْلَامِ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عن إسحق، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ.

Sa'd b. Ebî Vakkâs der ki: "Benim Müslüman olduğum günde benden başka kimse Müslüman olmamıştı. Ben yedi gün boyunca Müslümanların üçüncüsü olarak kaldım."

Buhârî *Sahîh*'de İshâk kanalıyla Ebû Usâme'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدَابَاذِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو قِلَابَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا زَائِدَةُ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «أَوَّلُ مَنْ أَظْهَرَ إِسْلَامَهُ سَبْعَةٌ: النَّبِيُّ ﷺ، وَأَبُو بَكْرٍ- زَادَ فِيهِ غَيْرُهُ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي بُكَيْرٍ-: وَعَمَّارٌ، وأمه سمية، وصهيب، وبلال، والمقداد» .

Abdullah b. Mes'ûd der ki: "İlk olarak Müslüman olduğunu açıklayanlar yedi kişidir. Bunlar, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr, Ammâr, annesi Sumeyye, Suheyb, Bilâl ve Mikdâd'dır."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو أَحْمَدَ الدَّارِمِيُّ. قَالَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إسحق بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ عَنْ قَيْسٍ، قَالَ: «سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ زيد بن عمرو ابن نُفَيْلٍ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ يَقُولُ : وَاللهِ لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَإِنَّ عُمَرَ

---

[1] Buhârî (6215).

[2] Hâkım, *Mustedrek* (3/384)

لَمُوثِقِي، وَأُخْتَهُ عَلَى الْإِسْلَامِ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ عُمَرُ وَلَوْ أَنَّ أُحُدًا ارْفَضَّ لِلَّذِي صَنَعْتُمْ بِعُثْمَانَ، لَكَانَ [مَحْقُوقًا أَنْ يَرْفَضَّ] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ قُتَيْبَةَ بْنِ سَعِيدٍ.

Kays der ki: Kûfe mescidinde Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl'in şöyle dediğini işittim: "Vallahi beni İslam üzere sebat ettiren kışı (bana yaptığı hakaretlerden dolayı) Ömer'dir. O zaman kız kardeşi Müslüman olmuş, ama Ömer daha Müslüman olmamıştı. Eğer sizin Osmân'a yaptığınızdan dolayı Uhud dağı yerinden gitseydi muhakkak yerinden gitmesi hak olurdu."

Buhârî, *Sahîh*'de Kuteybe b. Saîd kanalıyla rivayet etmiştir.[1]

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ- رَحِمَهُ اللهُ ﷻ - قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ [بْنِ مَسْعُودٍ] ، قَالَ: «كُنْتُ غُلَامًا يَافِعًا أَرْعَى غَنَمًا لِعُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ بِمَكَّةَ فَأَتَى عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَأَبُو بَكْرٍ، وَقَدْ فَرَّا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَقَالَا: يَا غُلَامُ! عِنْدَكَ لَبَنٌ تَسْقِينَا؟ قُلْتُ: إِنِّي مُؤْتَمَنٌ، وَلَسْتُ بِسَاقِيكُمَا، فَقَالَا: هَلْ عِنْدَكَ مِنْ جَذَعَةٍ لَمْ يَنْزُ عَلَيْهَا الْفَحْلُ بَعْدُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، فَأَتَيْتُهُمَا بِهَا، فَاعْتَقَلَهَا أَبُو بَكْرٍ، وَأَخَذَ رسول الله ﷺ الضَّرْعَ فَدَعَا، فَحَفَلَ الضَّرْعُ، وَأَتَاهُ أَبُو بَكْرٍ بِصَخْرَةٍ مُنْقَعِرَةٍ، فَحَلَبَ فِيهَا، ثُمَّ شَرِبَ هُوَ وَأَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ سَقَانِي، ثُمَّ قَالَ لِلضَّرْعِ: اقْلِصْ، فَقَلَصَ فَلَمَّا كَانَ بَعْدُ، أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقُلْتُ: عَلِّمْنِي مِنْ هَذَا الْمَقُولِ الطَّيِّبِ- يَعْنِي الْقُرْآنَ- فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّكَ غُلَامٌ مُعَلَّمٌ» ، فأخذت من فِيهِ سَبْعِينَ سُورَةً مَا يُنَازِعُنِي فِيهَا أَحَدٌ .

Abdullah b. Mes'ûd der ki: Ben yetişkin bir delikanlı iken Mekke'de Ukbe b. Ebî Muayt'ın koyunlarını otlatıyordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ebû Bekr müşriklerden kaçarak bana geldiler ve: "Ey genç! Yanında bize içirebileceğin süt var mı?" diye sordular. Ben de: "Emanet olarak var, size onu içiremem" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yanında üzerine damızlık koç çıkmamış bir koyun var mı?"* buyurdu. Ben de: "Evet, var" dedim. Koyunu yanlarına getirdim. Ebû Bekr koyunu bağladı ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) koyunun memesini tutup Allah'a dua etti. Koyunun memesinde süt toplanıverdi. Sonra Ebû Bekr içi oyulmuş bir taş getirdi ve

[1] Buhârî (3862).

içine sütü sağdı. Kendisi ve Ebû Bekr içtikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana da içirdi. Sonra da süt dolu memeye: *"Çekil"* buyurdu ve süt kesildi. Bu olaydan sonra (bir gün) Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: " Bana da bu güzel sözleri (Kur'ân'ı) öğret" dedim. O da bana: ***"Sen eğitilebilir bir delikanlısın"*** buyurdu. Böylece bizzat kendisinin ağzından yetmiş sûreyi öğrendim ve bu konuda kimse benimle çekişemez.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ وأَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عُمَرَ بْنِ بُرْهَانَ الْغَزَّالُ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، وأَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، قَالُوا: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ ابن عَرَفَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ أَبِي النَّجُودِ عَنْ زِرِّ ابن حُبَيْشٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «كُنْتُ أَرْعَى غَنَمًا لِعُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ فَمَرَّ بِي رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَأَبُو بَكْرٍ ﷺ فَقَالَ لِي يَا غُلَامُ هَلْ مِنْ لَبَنٍ؟ قَالَ قُلْتُ: نَعَمْ وَلَكِنِّي مُؤْتَمَنٌ. قَالَ: فَهَلْ مِنْ شَاةٍ لَمْ يَنْزُ عَلَيْهَا الْفَحْلُ؟ قَالَ: فَأَتَيْتُهُ بِشَاةٍ فَمَسَحَ ضَرْعَهَا فَنَزَلَ لَبَنٌ فَحَلَبَهُ فِي إِنَاءٍ فَشَرِبَ وَسَقَى أَبَا بَكْرٍ، قَالَ: ثُمَّ قَالَ لِلضَّرْعِ اقْلُصْ فَقَلَصَ، قَالَ: ثُمَّ أَتَيْتُهُ بَعْدَ هَذَا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ عَلِّمْنِي مِنْ هَذَا الْقَوْلِ. قَالَ، فَمَسَحَ رَأْسِي وَقَالَ يَرْحَمُكَ اللهُ فَإِنَّكَ غُلَيِّمٌ مُعَلَّمٌ» .

Abdullah b. Mes'ûd der ki: Ben yetişkin bir delikanlı iken Ukbe b. Ebî Muayt'ın koyunlarını otlatıyordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ebû Bekr bana geldiler ve: "Ey genç! Yanında bize içirebileceğin süt var mı?" diye sordular. Ben de: "Evet var, ama emanet olarak var" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Yanında üzerine damızlık koç çıkmamış bir koyun var mı?"*** buyurunca kendisine (istediği gibi) bir koyun getirdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) koyunun memesini sıvazladı ve meme sütle doldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ondan bir kaba süt sağdı ve içti. Sonra Ebû Bekr'e içirdi. Sonra da memeye: ***"Çekil"*** buyurdu ve süt kesildi. Bu olaydan sonra (bir gün) Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: " Bana da bu sözleri (Kur'ân'ı) öğret" dedim. O da başımı meshederek: ***"Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Sen eğitilebilir bir delikanlısın"*** buyurdu.[1]

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ بُطَّةَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الْجَهْمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ قَالَ حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ

[1] Ahmed, *Musned* (1/379) ve Fesevî, *el-Ma'rifetu ve't-târih* (2/537).

مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، قَالَ: «كَانَ إِسْلَامُ خَالِدٍ: يَعْنِي ابْنَ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ قَدِيمًا، وَكَانَ أَوَّلَ إِخْوَتِهِ أَسْلَمَ وَكَانَ بَدْءُ إِسْلَامِهِ أَنَّهُ رَأَى فِي النَّوْمِ أَنَّهُ وُقِفَ بِهِ عَلَى شَفِيرِ النَّارِ، فَذَكَرَ مِنْ سِعَتِهَا مَا اللهُ أَعْلَمُ بِهِ، وَيَرَى فِي النَّوْمِ كَأَنَّ أَبَاهُ يَدْفَعُهُ فِيهَا، وَيَرَى رَسُولَ اللهِ ﷺ أَخَذَ بِحِقْوَيْهِ لَا يَقَعُ. فَفَزِعَ مِنْ نَوْمِهِ، فَقَالَ: أَحْلِفُ بِاللهِ أَنَّ هَذِهِ لَرُؤْيَا حَقٌّ. فَلَقِيَ أَبَا بَكْرِ بْنَ أَبِي قُحَافَةَ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أُرِيدَ بِكَ خَيْرٌ. هَذَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَاتَّبِعْهُ فَإِنَّكَ سَتَتَّبِعُهُ وَتَدْخُلُ مَعَهُ فِي الْإِسْلَامِ، وَالْإِسْلَامُ يَحْجُزُكَ أَنْ تَدْخُلَ فِيهَا. وَأَبُوكَ وَاقِعٌ فِيهَا. فَلَقِيَ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهُوَ بِأَجْيَادٍ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! إِلَى مَنْ تَدْعُو؟ فَقَالَ: أَدْعُو إِلَى اللهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَتَخْلَعُ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ مِنْ عِبَادَةِ حَجَرٍ لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يَضُرُّ وَلَا يَنْفَعُ وَلَا يَدْرِي مَنْ عَبَدَهُ مِمَّنْ لَمْ يَعْبُدْهُ. قَالَ خَالِدٌ: فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ، فَسُرَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِإِسْلَامِهِ. وَتَغَيَّبَ خَالِدٌ، وَعَلِمَ أَبُوهُ بِإِسْلَامِهِ فَأَرْسَلَ فِي طَلَبِهِ، فَأُتِيَ بِهِ فَأَنَّبَهُ وَضَرَبَهُ بِمِقْرَعَةٍ فِي يَدِهِ حَتَّى كَسَرَهَا عَلَى رَأْسِهِ، وَقَالَ: وَاللهِ لَأَمْنَعَنَّكَ الْقُوتَ. فَقَالَ خَالِدٌ إِنْ مَنَعْتَنِي فَإِنَّ اللهَ يَرْزُقُنِي مَا أَعِيشُ بِهِ. وَانْصَرَفَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَكَانَ يَلْزَمُهُ وَيَكُونُ مَعَهُ».

Muhammed b. Abdillah b. Amr b. Osmân der ki: Hâlid b. Saîd b. el-Âs (İslam'ın çıktığı) ilk zamanlarda Müslüman olmuştu. Kardeşleri arasında Müslüman olan ilk kişidir. Onun Müslüman olması şöyle gerçekleşti: Bir gün rüyasında bir ateşin kenarında durdurulduğunu gördü. O zaman cehennemin ne kadar geniş olduğunu ancak Allah bilir diye düşündü. Rüyasında babasının kendisini ateşe ittiğini ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini belinden yakalayıp düşmekten koruduğunu gördü. Korku ile uyandı ve: "Vallahi bu rüya gerçektir" dedi.

Ebû Bekr b. Ebî Kuhâfe ile karşılaşınca bu rüyasını ona anlattı. Ebû Bekr: "Hakkında hayırlı olsun. Bu kimse Allah'ın Resûlüdür. Sen ona tâbi olacak, İslam'a girecek ve İslam seni ona (rüyanda gördüğün o ateşe) girmekten koruyacaktır. Baban ise onun içine düşecektir" dedi.

Bunun üzerine Hâlid b. Saîd, Ecyâd denilen yerde olan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi ve: "Ey Muhammed! Sen insanları neye davet ediyorsun?" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ben insanları tek olan ve hiçbir ortağı bulunmayan Allah'a inanmaya, Muhammed'in O'nun kulu***

ve peygamberi olduğuna inanmaya, işitmeyen, görmeyen, hiçbir zarar ve hiçbir fayda veremeyen, kendisine tapanları ve tapmayanları bilmeyen taş parçalarına tapmayı bırakmaya davet ediyorum ki sen de onlara tapıyorsun" buyurdu. Bunun üzerine Hâlid: "Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna şahadet ederim" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hâlid'in Müslüman olmasına sevinmişti. Hâlid ortalıktan kaybolmuştu. Ancak babası Müslüman olduğunu öğrenince onu (bulup) getirmeleri için birilerini gönderdi. Getirildiğinde de ona dinden ayrılmasını söyleyerek elindeki sopa kırılıncaya kadar başına vurdu ve: "Vallahi artık sana yemek vermeyeceğim" dedi. Bunun üzerine Hâlid: "Eğer sen bana vermezsen Allah bana geçineceğim rızkımı verir" karşılığını verdi. Sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi ve sürekli olarak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında kaldı.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ- هُوَ الْأَصَمُّ- قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، عن ابن إسحق ، قَالَ ثُمَّ أَسْلَمَ أَبُو عُبَيْدَةَ، وَاسْمُهُ عَامِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْجَرَّاحِ، وَأَبُو سَلَمَةَ وَاسْمُهُ عَبْدُ اللهِ ابن عَبْدِ الْأَسَدِ، والْأَرْقَمُ بْنُ أَبِي الْأَرْقَمِ الْمَخْزُومِيُّ وَعُبَيْدَةُ بن الحارث قَالَ يُونُسُ، عَنِ ابْنِ إسحق: وَعُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ الْجُمَحِيُّ: حَتَّى أَتَوْا رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَأَسْلَمُوا قَالَ: ثُمَّ أُنَاسٌ مِنْ قَبَائِلِ الْعَرَبِ مِنْهُمْ سَعِيدُ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نفيل أَخُو بَنِي عَدِيِّ بْنِ كَعْبٍ وَامْرَأَتُهُ فَاطِمَةُ بِنْتُ الْخَطَّابِ أُخْتُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَأَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ، وَعَائِشَةُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ، وَهِيَ صَغِيرَةٌ، وَقُدَامَةُ ابن مَظْعُونٍ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مَظْعُونٍ الْجُمَحِيَّانِ، وَخَبَّابُ بْنُ الْأَرَتِّ حَلِيفُ بَنِي زُهْرَةَ وَعُمَيْرُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ الزُّهْرِيُّ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ حَلِيفُ بَنِي زُهْرَةَ، وَمَسْعُودُ بْنُ الْقَارِيِّ، وَسُلَيْطُ بْنُ عَمْرٍو أَخُو بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ وَعَيَّاشُ بن أبي ربيعة المخزومي وَامْرَأَتُهُ أَسْمَاءُ بِنْتُ سَلَامَةَ التَّمِيمِيُّ وَخُنَيسُ بْنُ حُذَافَةَ السَّهْمِيُّ وَعَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ حَلِيفُ بَنِي عَدِيِّ بْنِ كَعْبٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ جَحْشٍ الْأَسَدِيُّ، وَأَبُو أَحْمَدَ بْنُ جَحْشٍ، وَجَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَامْرَأَتُهُ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ ، وَحَاطِبُ بْنُ الْحَارِثِ الْجُمَحِيُّ وَامْرَأَتُهُ أَسْمَاءُ بِنْتُ الْمُجَلِّلِ ، وَالْخَطَّابُ بْنُ الْحَارِثِ وَامْرَأَتُهُ فُكَيْهَةُ بِنْتُ يَسَارٍ، وَمَعْمَرُ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ مَعْمَرٍ الْجُمَحِيُّ، وَالسَّائِبُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ

---

[1] Ibn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/32).

مَظْعُونٍ، وَالْمُطَّلِبُ بْنُ أَزْهَرَ بْنِ عَبْدِ عَوْفٍ الزُّهْرِيُّ، وَامْرَأَتُهُ رَمْلَةُ بِنْتُ أَبِي عَوْفِ بْنِ صُبَيْرَةَ وَالنَّحَّامُ وَاسْمُهُ نُعَيْمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ أَخُو بَنِي عَدِيِّ بْنِ كَعْبٍ وَعَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ [الصِّدِّيقِ] ، وَخَالِدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ وَامْرَأَتُهُ أُمَيْنَةُ بِنْتُ خَلَفِ بْنِ أَسْعَدَ بْنِ عَامِرِ بْنِ بَيَاضَةَ مِنْ خُزَاعَةَ، وَحَاطِبُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ أَخُو بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ وَأَبُو حُذَيْفَةَ بْنُ عُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ، وَوَاقِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ التَّمِيمِيُّ حَلِيفُ بَنِي عَدِيِّ بْنِ كَعْبٍ، وخالد ابن الْبُكَيْرِ، وَإِيَاسُ بْنُ الْبُكَيْرِ، زَادَ غَيْرُهُ فِيهِ: وَعَامِرُ بْنُ الْبُكَيْرِ وَعَاقِلُ بْنُ الْبُكَيْرِ. قَالَ يُونُسُ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ وَعَمَّارُ بْنُ ياسر حلف بَنِي مَخْزُومٍ وَصُهَيْبُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: ثُمَّ دَخَلَ النَّاسُ أَرْسَالًا مِنَ النِّسَاءِ وَالرِّجَالِ حَتَّى فَشَا ذِكْرُ الْإِسْلَامِ بِمَكَّةَ وَتُحُدِّثَ بِهِ. فَلَمَّا أَسْلَمَ هَؤُلَاءِ وَفَشَا أَمْرُهُمْ أَعْظَمَتْ ذَلِكَ قُرَيْشٌ وَغَضِبَتْ لَهُ، وَظَهَرَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ الْبَغْيُ وَالْحَسَدُ وَشَخَصَ لَهُ مِنْهُمْ رِجَالٌ فَبَادَوْهُ وَأَصْحَابَهُ بِالْعَدَاوَةِ، مِنْهُمْ: أَبُو جَهْلِ بْنُ هِشَامٍ، وَأَبُو لَهَبٍ» وَذَكَرَ ابْنُ إِسْحَاقَ أسماءهم .

İbn İshâk der ki: Sonra Ebû Ubeyde (Âmir b. Abdillah b. el-Cerrâh), Ebû Seleme (Abdullah b. Abdilesed), Erkam b. Ebi'l-Erkam el-Mahzûmî ve Ubeyde b. el-Hâris —Yûnus rivayetinde: "Osmân b. Maz'ûn el-Cumahî" ibaresi geçmiştir— Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip Müslüman oldular. Sonra Arap kabilelerinden bazı kimseler Müslüman oldular. Bunlardan bazıları şöyledir: "Adiy b. Ka'b oğullarına mensup Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl ve eşi Hattâb'ın kızı ve Ömer b. el-Hattâb'ın kardeşi olan Fâtıma, Esmâ binti Ebû Bekr, daha küçük olan Âişe binti Ebî Bekr, Kudâme b. Maz'ûn el-Cumahî, Abdullah b. Maz'ûn el-Cumahî, Zühre oğullarının müttefiki Habbâb b. el-Ers, Umeyr b. Ebî Vakkâs ez-Zührî, Zühre oğullarının müttefiki Abdullah b. Mes'ûd, Mes'ûd b. el-Kârî, Âmir b. Luey oğullarının kardeşi Salît b. Amr, Ayyâş b. Ebî Rabîa el-Mahzûmî ve eşi Esma binti Selâme et-Temîmî, Huneys b. Huzâfe es-Sehmî, Adiy b. Ka'b oğullarının müttefiki Âmir b. Rabîa, Abdullah b. Cahş el-Esedî, Ebû Ahmed b. Cahş, Câfer b. Ebî Tâlib ve eşi Esmâ binti Umeys, Hâtib b. el-Hâris el-Cumahî ve eşi Esmâ bintü'l-Mücellel, Hâtıb b. el-Hâris ve eşi Fukeyhe binti Yesâr, Ma'mer b. el-Hâris b. Ma'mer el-Cumahî, Sâib b. Osmân b. Maz'ûn, Muttalib b. Ezher b. Abdiavf ez-Zührî ve eşı Remle binti Ebî Avf b. Sabîre, Nehhâm (Adiy b. Ka'b oğullarına mensup Nuaym b. Abdillah), Ebû Bekr es-Sıddîk'in azatlısı Âmir b. Fuheyre, Hâlıd b. Saîd b. el-Âs ve Huzâalı eşi Umeyne binti Halef b. Es'ad b. Âmir b.

Bayâda, Âmir b. Luey oğullarına mensup Hâtıb b. Amr b Abdişems, Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rabîa, Adiy b. Ka'b oğullarının müttefiki Vâkid b Abdillah et-Temîmî, Hâlid b. el-Bükeyr, İyâs b. el-Bükeyr, —Bir başkası rivayetinde: "Âmır b. el-Bükeyr, Âkil b. el-Bükeyr" ziyadesinde bulunmuştur— Mahzûm oğullarının müttefiki Ammâr b. Yâsir ve Suheyb b. Sinân."

Sonra İbn İshâk şöyle devam etti: "Sonra kadınlardan ve erkeklerden gruplar halinde gelip Müslüman olanlar oldu. Bundan sonra İslam, Mekke'de yayıldı ve Mekke'de artık İslam'dan bahsedilmeye başlandı. Bunlar Müslüman olunca ve durumları açığa çıkınca bu durum Kureyşlilere çok ağır gelmiş Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı öfkeleri çok büyümüştü. Sonra Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) karşı azgınlık yapmaya ve hased etmeye başladılar. Bazı adamlar Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbının karşısına düşmanlıkla dikilmişti. Bunlardan bazıları Ebû Cehl b. Hişâm ve Ebû Leheb'dir." Sonra İbn İshâk bu kişilerin isimlerini saydı."[1]

بَابٌ مُبْتَدَأُ الْفَرْضِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ ثُمَّ عَلَى النَّاسِ وَمَا وُجِدَ فِي جَمْعِهِ قُرَيْشًا وَإِطْعَامِهِ إِيَّاهُمْ مِنَ الْبَرَكَةِ فِي طَعَامِهِ

Farzın Önce Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) Sonra Diğer İnsanlara İndirilmesi; Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Kureyş'i Toplayıp Onlara Yemek Vermesi ve Bu Yemekteki Bereket

قَالَ اللهُ ﷻ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ .

Yüce Allah: **"Öncelikle en yakın akrabalarını uyar"**[2] buyurmaktadır.

أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ، وأَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْفَضْلِ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، وأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: «قَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حِينَ أَنْزَلَ اللهُ [ﷻ] عَلَيْهِ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ اللهِ لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sire* (1/269-274).

[2] Şuarâ Sur. 214

أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَلِينِي مَا شِئْتِ لَا أُغْنِي عنكِ من الله شيئا» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي الْيَمَانِ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الزُّهْرِيِّ .

Ebû Hureyre der ki: **"Öncelikle en yakın akrabalarını uyar"**[1] âyeti nazil olduğu zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalkıp şöyle buyurdu: *"Ey Kureyş topluluğu! Nefislerinizi Allah'tan satın almaya bakın, zira Allah'a karşı sizin için hiçbir şey yapamam. Ey Abdimenâf oğulları! Allah'a karşı sizin için de bir şey yapamam. Ey Abbâs b. Abdilmuttalib! Allah'a karşı senin için de hiçbir şey yapamam. Ey Resulullah'ın halası Safiyye! Allah'a karşı senin için de hiçbir şey yapamam. Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Benden ne istersen iste, Allah'a karşı senin için de bir şey yapamam."*

Buhârî, *Sahîh*'de Ebu'l-Yemân'dan ve Müslim de başka bir kanalla Zührî'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا جرير بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: «لَمَّا نَزَلَتْ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ دَعَا النَّبِيُّ ﷺ قُرَيْشًا، فَاجْتَمَعُوا فَعَمَّ وَخَصَّ، فَقَالَ: يَا بَنِي كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ. يَا بَنِي مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ. يَا بَنِي عَبْدِ شَمْسٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ. يَا بَنِي هَاشِمٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ. يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ. [يَا فَاطِمَةُ أَنْقِذِي نَفْسَكِ مِنَ النَّارِ فَإِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا غَيْرَ أَنَّ لَكُمْ رَحِمًا سَأَبُلُّهَا بِبَلَالِهَا] » . رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ قُتَيْبَةَ بْنِ سَعِيدٍ وَزُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ جَرِيرٍ .

---

[1] Şuarâ Sur. 214

[2] Buhârî (2753, 3527).

Ebû Hureyre der ki: **"Öncelikle en yakın akrabalarını uyar"**[1] âyeti nazil olduğu zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kureyşlileri çağırdı ve bazen kişilere bazen de genele hitap ederek şöyle buyurdu: *"Ey Ka'b b. Luey oğulları! Kendinizi ateşten koruyunuz. Ey Murra b. Ka'b oğulları! Kendinizi ateşten koruyunuz. Ey Abdişems oğulları! Kendinizi ateşten koruyunuz. Ey Abdimenâf oğulları! Kendinizi ateşten koruyunuz. Ey Hâşim oğulları! Kendinizi ateşten koruyunuz. Ey Abdulmuttalib oğulları! Kendinizi ateşten koruyunuz. Ey Fâtıma! Kendini ateşten koru. Allah'ın azabı karşısında sizin için yapabileceğim bir şey yoktur. Ancak akrabalık hakkı vardır ki, ben onun gereğini yapabilirim."*

Müslim, ***Sahîh***'de Kuteybe b. Saîd ve Züheyr b. Harb kanalıyla Cerîr'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا التَّيْمِيُّ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ الْمُخَارِقِ وَزُهَيْرِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَا: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ انْطَلَقَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى رَضْمَةٍ مِنْ جَبَلٍ فَعَلَا أَعْلَاهَا حَجَرًا ثُمَّ نَادَى: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ! إِنِّي نَذِيرٌ إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ رَأَى الْعَدُوَّ فَانْطَلَقَ يربؤ أَهْلَهُ فَخَشِيَ أَنْ يَسْبِقُوهُ فَهَتَفَ يَا صَبَاحَاهُ » .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي كَامِلٍ .

Kabîsa b. el-Muhârik ve Züheyr b. Amr derler ki: **"Öncelikle en yakın akrabalarını uyar"**[3] âyeti nazil olduğu zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dağdan kopmuş bir taş yığınına gidip en yüksek yerine çıkarak şöyle seslendi: *"Ey Abdi Menâf oğulları! Ben bir uyarıcıyım. Sizler ve ben, düşmanı görüp de düşmanın kendisinden önce ailesine varmasından korkarak hızlı bir şekilde ailesine haber vermek için giden ve: «Baskın var» diye seslenen kişi gibiyiz."*

---

[1] Şuarâ Sur. 214

[2] Müslim (348).

[3] Şuarâ Sur. 214

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Kâmil kanalıyla rivayet etmiştir.[1]

أخبرنا مُحمَّدُ بْنُ عبْد الله الْحافظ، قَالَ: حدثنا أَبُو الْعبَّاسِ محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أحْمدُ بْنُ عبْد الْجبَّار، قال: حدثنا يُونُسُ بْنُ بُكيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحاق، قَالَ: فحدَّثني من سمع عبْد الله بْنَ الحارث بْنِ نوْفلٍ واستكتمني اسْمَهُ عن ابن عبَّاسٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه قَالَ: «لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ وَاخْفِضْ جَناحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾. قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَرَفْتُ أَنِّي إِنْ بَادَأْتُ بِهَا قَوْمِي رَأَيْتُ مِنْهُمْ مَا أُكْرَهُ فَصَمَتُّ عَلَيْهَا فَجَاءَنِي جِبْرِيلُ عليه السلام فَقَالَ لِي : يَا مُحَمَّدُ! إِنَّكَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ مَا أَمَرَكَ بِهِ رَبُّكَ عَذَّبَكَ رَبُّكَ. قَالَ عَلِيٌّ: فَدَعَانِي فَقَالَ يَا عَلِيُّ إِنَّ اللهَ قَدْ أَمَرَنِي أَنْ أُنْذِرَ عَشِيرَتِي الْأَقْرَبِينَ فَعَرَفْتُ أَنِّي إِنْ بَادَأْتُهُمْ بِذَلِكَ رَأَيْتُ مِنْهُمْ مَا أُكْرَهُ فَصَمَتُّ عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ جَاءَنِي جِبْرِيلُ عليه السلام فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ مَا أُمِرْتَ بِهِ عَذَّبَكَ رَبُّكَ فَاصْنَعْ لَنَا يَا عَلِيُّ رِجْلَ شَاةٍ عَلَى صَاعٍ مِنْ طَعَامٍ وَأَعِدَّ لَنَا عُسَّ لَبَنٍ ثُمَّ اجْمَعْ لِي بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَفَعَلْتُ فَاجْتَمَعُوا لَهُ وَهُمْ يَوْمَئِذٍ أَرْبَعُونَ رَجُلًا يزيدون رجلا أو يَنْقُصُونَهُ فِيهِمْ أَعْمَامُهُ أَبُو طَالِبٍ وَحَمْزَةُ وَالْعَبَّاسُ وَأَبُو لَهَبٍ الْكَافِرُ الْخَبِيثُ فَقَدَّمْتُ إِلَيْهِمْ تِلْكَ الْجَفْنَةَ فَأَخَذَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْهَا حُذْيَةً فَشَقَّهَا بِأَسْنَانِهِ ثُمَّ رَمَى بِهَا فِي نَوَاحِيهَا وَقَالَ كُلُوا بِسْمِ اللهِ فَأَكَلَ الْقَوْمُ حَتَّى نَهِلُوا عَنْهُ مَا يُرَى إِلَّا آثَارُ أَصَابِعِهِمْ وَاللهِ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ يَأْكُلُ مِثْلَهَا. ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ اسْقِهِمْ يَا عَلِيُّ فجِيت بِذَلِكَ الْقَعْبِ فَشَرِبُوا مِنْهُ حَتَّى نَهِلُوا جَمِيعًا وَايْمُ اللهِ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ لَيَشْرَبُ مِثْلَهُ فَلَمَّا أَرَادَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُكَلِّمَهُمْ بَدَرَهُ أبو لَهَبٍ إِلَى الْكَلَامِ، فَقَالَ: لهدّما سَحَرَكُمْ صَاحِبُكُمْ. فَتَفَرَّقُوا وَلَمْ يُكَلِّمْهُمْ رَسُولُ اللهِ. فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَا عَلِيُّ عُدْ لَنَا بِمِثْلِ الَّذِي كُنْتَ صَنَعْتَ لَنَا بِالْأَمْسِ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ هَذَا الرَّجُلَ قَدْ بَدَرَنِي إِلَى مَا قَدْ سَمِعْتَ قَبْلَ أَنْ أُكَلِّمَ الْقَوْمَ. فَفَعَلْتُ، ثُمَّ جَمَعْتُهُمْ لَهُ فَصَنَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ كَمَا صَنَعَ بِالْأَمْسِ فَأَكَلُوا حَتَّى نَهِلُوا عَنْهُ ثُمَّ سَقَيْتُهُمْ فَشَرِبُوا مِنْ ذَلِكَ الْقَعْبِ حَتَّى نَهِلُوا عَنْهُ وَايْمُ اللهِ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ لَيَأْكُلُ مِثْلَهَا وَيَشْرَبُ مِثْلَهَا. ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنِّي وَاللهِ مَا أَعْلَمُ شَابًّا مِنَ الْعَرَبِ جَاءَ قَوْمَهُ بِأَفْضَلَ مِمَّا جِئْتُكُمْ بِهِ. إِنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِأَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

---

[1] Müslim (353).

Ali b. Ebî Tâlib der ki: **"Öncelikle en yakın akrabalarını uyar. Sana uyan mümінleri kanatların altına al"**[1] âyeti nazil olduğu zaman Resûlullah: *"Bu konuyu önce kendi kavmime açtığım zaman, onlardan hoşlanmayacağım şeyler göreceğimi bildiğim için sustum. Sonra Cibrîl gelip: «Ey Muhammed! Eğer emr olunduğun şeyi yapmayacak olursan Rabbin sana azab eder» dedi"* buyurdu. Sonra Resûlullah beni çağırdı ve şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Yüce Allah önce yakın akrabalarımı uyarmamı emretti. Bu konuyu onlara açtığım zaman, onlardan hoşlanmayacağım şeyler göreceğimi bildiğim için sustum. Sonra Cibrîl gelip: «Ey Muhammed! Eğer emr olunduğun şeyi yapmayacak olursan Rabbin sana azab eder» dedi. Sen bizim için bir ölçek yemek yap ve üzerine pişmiş bir koyun budu koy. Sofraya süt dolu büyük bardaklar da koy. Sonra Abdulmuttalib oğullarını yanıma çağır."*

Bunun üzerine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emirlerini yerine getirdim ve onları Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanında topladım. O gün bir kişi eksik veya fazla kırk kişi toplanmıştı. Gelenlerin arasında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) amcaları Ebû Tâlib, Hamza, Abbâs ve pis kâfir Ebû Leheb bulunmaktaydı. Bunlar yanında toplandığı zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yapmış olduğum yemeği getirmemi istedi. Yemeği koyduğum zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) büyük bir et parçası alıp dişleriyle eti parçaladı ve tekrar eti sofranın kenarlarına bıraktı. Sonra: *"Allah'ın adıyla yiyin"* buyurdu. Oradakiler doyana kadar yediler. Sofrada sadece kavmin parmak izlerini görüyorduk. Vallahi, onlara getirdiğim yemeğin hepsini onlardan bir kişi yiyebilirdi. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ali! Onlara su ver"* buyurdu. Bunun üzerine ben doldurmuş olduğum bardakları getirdim. Hepsi de kana kana içti. Vallahi, içtiklerini de onlardan bir kişi içebilirdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlarla bu konuyu konuşmak istediğinde Ebû Leheb daha önce söze başladı ve: "Arkadaşınız sizi büyüledi" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) daha konuşmadan herkes dağılıp gitmişti.

Ertesi gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ali! Gördüğün gibi bu adam benden önce davrandı ve ben konuşmadan kavim dağılıp gitti. Sen dünkü gibi bize yemekler yapıp içecek hazırla ve onları bir daha yanıma topla"*

---

[1] Şuarâ Sur. 214, 215

buyurdu. Yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emirlerini yerine getirdim ve onları Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanında topladım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gün önceki gibi yaptı ve herkes doyana kadar yiyip içti. Vallahi, onlara getirdiğim yemeğin ve suyun hepsini onlardan bir kişi yiyebilir ve içebilirdi. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ey Abdulmuttalib oğulları! Vallahi, Arapların içinde kavmine geldiğimden daha güzel bir şeyle gelen bir genç bilmiyorum. Ben size dünya ve âhiret hayırlarıyla geldim"*** buyurdu.[1]

قَالَ أَبُو عُمَرَ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ بَلَغَنِي أَنَّ ابْنَ إِسْحَاقَ إِنَّمَا سَمِعَهُ مِنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ بْنِ الْقَاسِمِ بْنِ مَرْيَمَ عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَكَانَ مَا أَخْفَى النَّبِيُّ ﷺ أَمْرَهُ وَاسْتَتَرَّ بِهِ إِلَى أَنْ أُمِرَ بِإِظْهَارِهِ ثَلَاثَ سِنِينَ مِنْ مَبْعَثِهِ» .

قُلْتُ وَقَدْ رَوَى شَرِيكٌ الْقَاضِي عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَسْدِيِّ عَنْ عَلِيٍّ فِي إِطْعَامِهِ إِيَّاهُمْ بِقَرِيبٍ مِنْ هَذَا الْمَعْنَى مختصرا.

Ebû Ömer Ahmed b. Abdilcebbâr der ki: Bana bildirilene göre İbn İshâk bunu "Abdulğaffâr b. el-Kâsım b. Meryem — Minhâl b. Amr — Abdullah b. el-Hâris" kanalıyla rivayet etmiştir. İbn İshâk der ki: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu durumunu gizli tutmuş ve peygamber olarak gönderildikten üç yıl sonra bunu açıklaması emredilince açıklamıştır."

Şerîk el-Kâdî, "Minhâl b. Amr — Abbâd b. Abdillah el-Esedî — Ali" kanalıyla yemek konusunu buna yakın bir şekilde muhtasar olarak rivayet etmiştir.

بَابُ مَا رَدَّ أَبُو لَهَبٍ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ حِينَ دَعَاهُمْ إِلَى الْإِيمَانِ وَمَا أَنْزَلَ اللهُ فِيهِ مِنَ الْقُرْآنِ وَقَطَعَ بِأَنَّهُ يَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ فَلَمْ يُسْلِمْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا حَتَّى صَارَ الْخَبَرُ بِقَضِيَّةِ الْإِسْلَامِ صِدْقًا وَلَا يَقْطَعُ بِمِثْلِ ذَلِكَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُ حَقًّا وَلَا سَبِيلَ لِلْبَشَرِ إِلَى مَعْرِفَتِهِ إِلَّا عَنْ وَحْيٍ

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) Kendilerini İmana Davet Ettiği Zaman Ebû Leheb'in Verdiği Karşılık; Yüce Allah'ın Ebû Leheb Hakkında Kur'ân'da İndirdiği ve Onun Hakkında: "O,

---

[1] İbn Sa'd, *Tabakât* (1/187) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Vefâ* (1/184).

Alevli Bir Ateşte Yanacak. Odun Taşıyıcı Olarak ve Boynunda Hurma Lifinden Bükülmüş Bir İp Olduğu Halde Karısı da (Ateşe Girecek)" Buyurması; Müslümanlar Arasında Bunun Gerçekleştiği Haberinin Yayılmasına Kadar İkisinin de Müslüman Olmaması ve Böyle Bir Şeyi Kişinin Ancak Vahiy İle Bilebilmesi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ يُوسُفَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ وَأَبُو أُسَامَةَ وأخبرنا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى الْمُتَكَلِّمُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْأَنْمَاطِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو هَمَّامٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ ، وَرَهْطَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ، خَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى صَعِدَ الصَّفَا فَهَتَفَ يَا صَبَاحَاهُ. قَالُوا مَنْ هَذَا الَّذِي يَهْتِفُ؟ قَالُوا مُحَمَّدٌ فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ قَالَ أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا تَخْرُجُ بِسَفْحِ هَذَا الْجَبَلِ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ؟ قَالُوا مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ كَذِبًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ. قَالَ أَبُو لَهَبٍ: تَبًّا لَكَ أَمَا جَمَعْتَنَا إِلَّا لِهَذَا؟ ثُمَّ قَامَ. فَنَزَلَتْ هَذِهِ السُّورَةُ: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ .

لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي هَمَّامٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ، وَقَالَ: «وَقَدْ تَبَّ» كَذَا قَرَأَ الْأَعْمَشُ .

وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ يُوسُفَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ.

İbn Abbâs der ki: **"Öncelikle en yakın akrabalarını uyar**[1] İhlasa erdirilmiş taraftarlarını da" âyeti nazil olduğu zaman, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Safâ tepesine çıkarak: *"Baskın var"* diye bağırdı. Halk: "Bu bağıran da kimdir?" deyince. "Muhammed'dir" dediler. Bunun üzerine herkes oraya toplanmaya başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu dağın arkasında size saldırmak üzere bekleyen bir süvari birliği var desem bana inanır mıydınız?"* buyurdu. Onlar: "Daha önce yalan söylediğini hiç görmedik" cevabını

---

[1] Şuarâ Sur 214

verince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman önünüzde bekleyen çetin bir azaba karşı sizleri uyarıyorum!"* buyurdu. Ebû Leheb: "Kahrolasıca! Bizi bunun için mi buraya topladın!" dedi ve kalkıp gitti. Bunun üzerine Tebbet Sûresi nazil oldu.

Lafız Ebû Hemmâm'ın lafzıdır. Müslim, *Sahîh*'de Ebû Kureyb kanalıyla rivayet etmiş ve rivayetinde: "وَتَبَّ" ifadesi yerine "وقد تَبَّ" ifadesini kullanmıştır. A'meş bunu bu şekilde okumuştur.[1]

Buhârî, Yûsuf b. Mûsa kanalıyla Ebû Usâme'den rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو الْأَدِيبُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ يَعْنِي أَبَا بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، قَالَ: أخبرنا بشر ابن أَحْمَدَ الِاسْفَرَايِنِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ نَصْرٍ الْحَذَّاءُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَازِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «صَعِدَ رسول الله ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ الصَّفَا فَقَالَ: يَا صَبَاحَاهُ. قَالَ: فَاجْتَمَعَتْ إِلَيْهِ قُرَيْشٌ فَقَالُوا مالك، قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ الْعَدُوَّ يُصَبِّحُكُمْ أَوْ يمَسِّيكُمْ كُنْتُمْ تُصَدِّقُونِي؟ قَالُوا: نَعَمْ أَوْ بَلَى، قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ، قَالَ، فَقَالَ. أَبُو لَهَبٍ: تَبًّا لَكَ أَلِهَذَا جَمَعْتَنَا؟ قَالَ: فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ: ﴿تَبَّتْ يَدا أَبِي لَهَبٍ﴾ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي بَكْرِ بنِ أَبِي شَيْبَةَ.

İbn Abbâs der ki: Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Safâ tepsine çıktı ve: *"Baskın var!"* diye bağırdı. Kureyşliler bu uyarı üzerine orada toplanıp: "Neyin var?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onlara: *"Bu dağın arkasında size saldırmak üzere bekleyen bir süvari birliği var desem bana inanır mıydınız?"* diye sordu. Kureyşliler: "Evet" karşılığını verince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman önünüzde bekleyen çetin bir azaba karşı sizleri uyarıyorum!"* buyurdu. Bunun üzerine orada bulunan Ebû

---

[1] Muslim (355).

[2] Buhârî (736, 737).

Leheb: "Kahrolasıca! Bizi bunun için mi buraya topladın!" deyince, Yüce Allah, Tebbet Sûresini indirdi.

Buhârî, *Sahîh*'de Muhammed kanalıyla Ebû Muâviye'den ve Müslim de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسحق الصَّغَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ الرَّضَاعِ، قَالَ عُرْوَةُ: «وثُوَيْبَةُ مَوْلَاةُ أَبِي لَهَبٍ كَانَ أَبُو لَهَبٍ أَعْتَقَهَا فَأَرضعت النبي ﷺ، فَلَمَّا مَاتَ أَبُو لَهَبٍ أُرِيَهُ بَعْضُ أَهْلِهِ فِي النَّوْمِ بِشَرِّ خَيْبَةٍ فَقَالَ لَهُ: مَاذَا لَقِيتَ؟ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ: أَلَمْ أَلْقَ بَعْدَكُمْ رَخَاءً . غَيْرَ أَنِّي سُقِيتُ فِي هَذِهِ مِنِّي بِعَتَاقَتِي ثُوَيْبَةَ، وَأَشَارَ إِلَى النُّقَيْرَةِ الَّتِي بَيْنَ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا مِنَ الْأَصَابِعِ» .

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي الْيَمَانِ وَفِي ذَلِكَ آيَةٌ كَبِيرَةٌ مِنْ آيَاتِ النُّبُوَّةِ.

Zührî der ki: Urve b. ez-Zübeyr, Süveybe'nin sütanneliği konusundaki hadisi zikrederek şöyle demiştir: "Ebû Leheb, Süveybe adında bir cariyesini azat etti. Bu cariye de Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) emzirmişti. Ebû Leheb öldüğü zaman akrabalarından biri onu (Ebû Leheb'i) rüyasında kötü bir halde gördü ve ona: "Ne ile karşılaştın?" diye sordu. Ebû Leheb: "Sizden sonra hiç de rahat yüzü görmedim. Ancak Süveybe'yi azat ettiğim için bana şuradan az bir su veriliyor" dedi ve başparmağı ile işaret parmağının arasını gösterdi.

Buhârî, Ebu'l-Yemân'dan rivayet etmiştir. Burada Peygamberliğin büyük bir mucizesi vardır.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعْدِ بن محمد العوفي، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ، قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ: ﴿وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ﴾، قَالَ: كَانَتْ تَحْمِلُ الشَّوْكَ فَتَطْرَحُهُ عَلَى طَرِيقِ النَّبِيِّ ﷺ لِيَعْقُرَهُ وَأَصْحَابَهُ وَيُقَالُ حمّالة الحطب نَقَّالَةُ الْحَدِيثِ، ﴿حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ﴾ قَالَ هِيَ حِبَالٌ تَكُونُ بِمَكَّةَ وَيُقَالُ الْمَسَدُ الْعَصَا الَّتِي تَكُونُ فِي الْبَكَرَةِ وَيُقَالُ الْمَسَدُ قِلَادَةٌ لَهَا من ودع.

---

[1] Buhârî, *Fethu'l-bârî* (8/737) ve Müslim (356).

Hüseyn b. Hasan b. Atiyye, babası kanalıyla dedesinden bildiriyor: İbn Abbâs: **"Odun taşıyan karısı da"**[1] âyetini açıklarken: "Ebû Leheb'in karısı eziyet vermek için dikenli dallar taşıyıp Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile ashâbının geçeceği yollara atardı. Aynı şekilde laf taşıma, koğuculuk yapma işi de: «Odun taşımak» deyimiyle ifade edilir" demiştir: **"Boynunda mesedden bir ip de olduğu halde"**[2] âyetini açıklarken de: "Mesed, Mekke'de kullanılan bir çeşit kalın iptir. Makaranın ortasındaki demire de mesed denilir. Aynı şekilde boncuk gerdanlığa da mesed denilir" demiştir.

بَابُ قَوْلِ اللهِ ﷻ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَما بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ وَمَا جَاءَ فِي عِصْمَةِ اللهِ ﷻ إِيَّاهُ حَتَّى بَلَّغَ الرِّسَالَةَ وَأَدَّى الْأَمَانَةَ وَنَصَحَ الْأُمَّةَ ﷺ

Yüce Allah'ın: "Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur"[3] Buyruğu; Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) Risaletini Tebliğ Edinceye, Emaneti Ödeyinceye ve Ümmete Nasihatte Bulunncaya Kadar Allah'ın Kendisini Koruma Altına Alması

حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَارِثُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدٌ الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحْرَسُ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ فَأَخْرَجَ رَأْسَهُ مِنَ الْقُبَّةِ فَقَالَ لَهُمْ أَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي اللهُ ﷻ » .

Hz. Âişe der ki: **"Allah, seni insanlardan korur"**[4] âyeti nazil olana kadar Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) muhafızlar tarafından korunurdu. Ancak bu

---

[1] Tebbet Sur. 4

[2] Tebbet Sur. 5

[3] Mâide Sur. 67

[4] Mâide Sur. 67

âyet nazil olduktan sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) başını çadırından dışarı çıkararak: *"Ey insanlar! Dağılın, Allah beni koruması altına almıştır"* buyurdu.[1]

أخبرنا أبو سعيد بن أبي عمرو، قال: حدثنا أبو العبّاس الأصمّ، قال: حدثنا الربيع بن سليمان، قال: قَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: «لَمَّا بَعَثَ اللهُ ﷻ نَبِيَّهُ ﷺ أَنْزَلَ عَلَيْهِ فَرَائِضَهُ كَمَا شَاءَ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ ثُمَّ أَتْبَعَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهَا فَرْضًا بَعْدَ فَرْضٍ، فِي حِينٍ غَيْرَ حِينِ الْفَرْضِ قَبْلَهُ، قَالَ: وَيُقَالُ وَاللهُ أَعْلَمُ إِنَّ أَوَّلَ مَا نَزَّلَ اللهُ ﷻ عَلَيْهِ مِنْ كِتَابِهِ: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ بَعْدُ- مَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ بِأَنْ يَدْعُوَ إِلَيْهِ الْمُشْرِكِينَ. فَمَرَّتْ لِذَلِكَ مُدَّةٌ ثُمَّ يُقَالُ أَتَاهُ جِبْرِيلُ عليه السلام عَنِ اللهِ ﷻ بِأَنْ يُعَلِّمَهُمْ نُزُولَ الْوَحْيِ عَلَيْهِ وَيَدْعُوهُمْ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ فَكَبُرَ ذَلِكَ عَلَيْهِ وَخَافَ التَّكْذِيبَ وَأَنْ يُتَنَاوَلَ فَنَزَلَ عَلَيْهِ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ قَالَ فَقَالَ يَعْصِمُكَ مِنْ قَتْلِهِمْ أَنْ يَقْتُلُوكَ حَتَّى تُبَلِّغَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ فبلّغ مَا أُمر بِهِ ﷺ» .

İmam Şâfiî der ki: Yüce Allah, Peygamber'ini gönderdiği zaman dilediği gibi farzlarını kendisine indirdi. (Allah hükmeder) hükmünü bozacak yoktur. Sonra ayrı ayrı zamanlarda her bir farzın ardından başka bir farz indirdi. Yine bildirilene göre Yüce Allah, Kur'ân'dan ilk olarak kendisine: **"Yaratan Rabbinin adıyla oku!"**[2] âyetini indirmiştir. Sonra da müşrikleri kendisine davet etmesi yönündeki âyetleri indirmiştir. Bir zaman geçtikten sonra da Cibrîl, Allah katından gelerek Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine vahyin geldiğini bildirmesini ve kendisine iman edilmesi yönünde insanları davet etmesini söylemiştir. Bu durum Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) ağır gelmiş, yalanlanmaktan ve kendisine bir şey yapmalarından endişe etmişti. Bunun üzerine: **"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur"**[3] âyeti nazil oldu. Cibrîl: "Sana indirileni tebliğ edinceye kadar Yüce Allah seni onların öldürme

---

[1] Tirmizî (3046).

[2] Alak Sur. 1

[3] Mâide Sur 67

teşebbüslerinden koruyacaktır" demektedir. Böylece Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine indirileni tebliğ etti.

أخبرنا أبو طاهر محمدُ بنُ محمدِ بنِ محمش الفقيهُ رحمهُ الله، قال: أخبرنا أبو بكرٍ محمدُ بنُ الحسين القطانُ قال: حدثنا أبو الأزهرِ، قالَ: حدثنا محمدُ بنُ عبدِ اللهِ الأنصاريُّ، قالَ: حدثنا محمدُ بنُ عمرٍو، عن محمد ابن المنكدرِ، عَنْ رَبِيعَةَ الدُّؤَلِيِّ قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِذِي الْمَجَازِ يَتْبَعُ النَّاسَ فِي مَنَازِلِهِمْ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللهِ ﷻ، وَوَرَاءَهُ رَجُلٌ أَحْوَلُ تَقِدُ وَجْنَتَاهُ وَهُوَ يَقُولُ: أَيُّهَا النَّاسُ لَا يَغُرَّنَّكُمْ هَذَا مِنْ دِينِكُمْ وَدِينِ آبَائِكُمْ. قُلْتُ: مَنْ هُوَ؟ قَالُوا : هَذَا أَبُو لَهَبٍ» .

Rabîa ed-Duelî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Zu'l-Mecâz'da insanları evlerinde dolaşıp onları Allah'a (Allah'ın dinine) davet ederken gördüm. Arkasından da bir adam yine onları dolaşıyor ve: "Ey insanlar! Bu adam sizin ve atalarınızın dini konusunda sizleri kandırmasın!" diyordu. "Bu kişi kimdir?" dediğimde: "Bu, amcası Ebû Leheb'dir" dediler.[1]

أخبرنا أبو الحسنِ عليُّ بنُ أحمدَ بنِ عمرَ بنِ محمدِ بنِ حفصٍ المقرئ ابنِ الحمامي رحمهُ اللهُ ببغداد، قالَ: أخبرنا أحمدُ بنُ سلمانَ، قال: حدثنا إسماعيلُ بنُ إسحاق، قالَ: حدثنا إسماعيلُ بنُ أبي أويسٍ، قالَ: حدثني عبدُ الرحمنِ بنُ أبي الزنادِ عَنْ أبي الزِّنَادِ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عِبَادٍ- رَجُلٍ مِنْ بَنِي الدِّيلِ كَانَ جَاهِلِيًّا فَأَسْلَمَ- أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللهِ ﷺ بِذِي الْمَجَازِ وَهُوَ يَمْشِي بَيْنَ ظَهْرَانَي النَّاسِ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ تُفْلِحُوا وَإِذَا وَرَاءَهُ رَجُلٌ أَحْوَلُ ذُو غَدِيرَتَيْنِ يَقُولُ إِنَّهُ صَابِئٌ كَاذِبٌ. قَالَ: فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ الرَّجُلِ الَّذِي وَرَاءَهُ فَقِيلَ لِي هَذَا أَبُو لَهَبٍ عَمُّ رَسُولِ اللهِ ﷺ. قَالَ رَبِيعَةُ بْنُ عِبَادٍ: أَنَا يَوْمَئِذٍ أَزْفَرُ الْقِرْبَةَ لِأَهْلِي» .

Cahiliye'yi yaşamasına rağmen daha sonra Müslüman olan Dîl oğullarından Rabîa b. Abbâd der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Zu'l-Mecâz'da insanları dolaşıp onlara: ***"Ey insanlar! «Allah'tan başka ilah yoktur» deyin ki kurtuluşa eresiniz"*** buyuruyordu. Arkasından da şaşı ve iki saç örgüsü bulunan bir adam arkasından onları dolaşıyor ve: "Bu kişi atalarının dininden çıkan yalancı biridir" diyordu. Arkasından dolaşan bu adamın kim olduğunu sorduğumda: "Bu, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) amcası

---

[1] Ahmed, *Musned* (3/492).

Ebû Leheb'dir" dediler. O zamanlar ben aileme (su) tulumları(nı) taşımaktaydım.[1]

وأخبرنا أبو الحسن عليُّ بْنُ مُحمَّدِ بْنِ عليٍّ المُقرئُ الإسْفرايِنيُّ بها، قال: أخبرنا الحسنُ بْنُ مُحمَّدِ بْنِ إسْحاقَ، قالَ: حدَّثنا يُوسُفُ بْنُ يعْقُوبَ القاضِي، قال: حدَّثنا عمْرُو بْنُ مرْزُوقٍ، قال: أخبرنا شُعْبَةُ عَنِ الأَشْعَثِ بْنِ سُلَيْمٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ كِنَانَةَ، قَالَ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِسُوقِ ذِي الْمَجَازِ وَهُوَ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ تُفْلِحُوا وَإِذَا رَجُلٌ خَلْفَهُ يُسْفِي عَلَيْهِ التُّرَابَ فَإِذَا هُوَ أَبُو جَهْلٍ وَإِذَا هُوَ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَا يَغُرَّنَّكُمْ هَذَا عَنْ دِينِكُمْ فَإِنَّمَا يُرِيدُ أَنْ تَتْرُكُوا عِبَادَةَ اللَّاتِ والْعُزَّى» .

Eş'as b. Süleym'in bildirdiğine göre Kinâneli bir adam şöyle demiştir: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem), Zu'l-Mecâz çarşısında: *"Ey insanlar! «Allah'tan başka ilah yoktur» deyin ki kurtuluşa eresiniz"* buyururken gördüm. Arkasından da bir adam üzerine toprak saçıyordu. Baktığımda bu kişinin Ebû Cehil olduğunu gördüm. O: "Ey insanlar! Bu kişi dininiz konusunda sizi aldatmasın. O, Lât ve Uzza'ya tapmayı terk etmenizi istemektedir" diyordu.[2]

أخبرنا أبو عَبْدِ اللهِ الحافِظُ، قالَ: حدَّثنا أبُو الْعبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قالَ: حدَّثنا أحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قالَ: حدَّثنا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَقِيلُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: «جَاءَتْ قُرَيْشٌ إِلَى أَبِي طَالِبٍ، فَقَالُوا: إِنَّ ابْنَ أَخِيكَ هَذَا قَدْ آذَانَا فِي نَادِينَا وَمَسْجِدِنَا فَانْهَهُ عَنَّا. فَقَالَ: يَا عَقِيلُ انْطَلِقْ فَأْتِنِي بِمُحَمَّدٍ، فَانْطَلَقْتُ إِلَيْهِ فَاسْتَخْرَجْتُهُ مِنْ كِبْسٍ أَوْ قَالَ: مِنْ حِفْشٍ- يَقُولُ بَيْتٌ صَغِيرٌ- فَجَاءَ به فِي الظَّهِيرَةِ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ، فَلَمَّا أَتَاهُمْ، قَالَ أَبُو طَالِبٍ: إِنَّ بَنِي عَمِّكَ هَؤُلَاءِ قَدْ زَعَمُوا أَنَّكَ تُؤْذِيهِمْ فِي نَادِيهِمْ وَمَسْجِدِهِمْ فَانْتَهِ عَنْ أَذَاهُمْ فَحَلَّقَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِبَصَرِهِ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَ: أَتَرَوْنَ هَذِهِ الشَّمْسَ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: فَمَا أَنَا بِأَقْدَرَ عَلَى أَنْ أَدَعَ ذَلِكَ مِنْكُمْ عَلَى أَنْ تَسْتَشْعِلُوا مِنْهَا شُعْلَةً، فَقَالَ أَبُو طَالِبٍ: وَاللهِ مَا كَذَبَتَ ابْنَ أَخِي قَطُّ فَارْجِعُوا» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي التَّارِيخِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَلَاءِ، عَنْ يُونُسَ .

---

[1] Ahmed, *Müsned* (3/492).

[2] Ahmed, *Musned* (3/492).

Akîl b. Ebî Tâlib der ki: Kureyşliler Ebû Tâlib'e gelip: "Bu kardeşinin oğlu evlerimizin önüne ve meclislerimize gelip bize eziyet etmektedir. Onu bundan menet" dediler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, bana: "Ey Akîl! Git Muhammed'i bana getir" deyince, gittim ve onu evlerinden küçük bir evde buldum. Birlikte öğle sıcağının en şiddetli vaktinde çıktık ve yanına geldik. Ebû Tâlib: "Bu amcaoğulların senin kendilerini evlerinin önünde mescitlerinde rahatsız ettiğini söylüyorlar. Artık onlara eziyet verme!" dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gözlerini semaya dikip (Kureyşlilere): *"Şu Güneş'i görüyor musunuz?"* diye sordu. Onlar da: "Evet" deyince: ***"Bu daveti bırakmam, sizden birinin şu Güneş'ten bir meşale yakmasından daha kolay değildir!"*** buyurdu. Bu durumu gören Ebû Tâlib: "Vallâhi kardeşim oğlunun bugüne kadar yalan söylediğini görmedim, haydi kalkın gidin" dedi.

Buhârî, *Târih*'te Muhammed b. el-Alâ kanalıyla Yûnus'tan rivayet etmiştir.[1]

وأخبَرَنا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عقبة بن المغيرة ابن الأَخْنَسِ، أَنَّهُ حُدِّثَ: «أَنَّ قُرَيْشًا حِينَ قَالَتْ لِأَبِي طَالِبٍ هَذِهِ الْمَقَالَةَ بَعَثَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ. فَقَالَ لَهُ يَا ابْنَ أَخِي إِنَّ قَوْمَكَ قَدْ جَاءُونِي فَقَالُوا كَذَا وَكَذَا فَأَبْقِ عَلَيَّ وَعَلَى نَفْسِكَ وَلَا تُحَمِّلْنِي مِنَ الْأَمْرِ مَا لَا أُطِيقُ أَنَا وَلَا أَنْتَ فَاكْفُفْ عَنْ قَوْمِكَ مَا يَكْرَهُونَ مِنْ قَوْلِكَ، فَظَنَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ قَدْ بَدَا لِعَمِّهِ فِيهِ وَأَنَّهُ خَاذِلُهُ وَمُسْلِمُهُ وَضَعُفَ عَنِ الْقِيَامِ مَعَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: يَا عَمِّ لَوْ وُضِعَتِ الشَّمْسُ فِي يَمِينِي وَالْقَمَرُ فِي يَسَارِي مَا تَرَكْتُ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يُظْهِرَهُ اللهُ [ﷻ] أَوْ أَهْلِكَ فِي طَلَبِهِ. ثُمَّ اسْتَعْبَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَبَكَى، فَلَمَّا وَلَّى قَالَ لَهُ حِينَ رَأَى مَا بَلَغَ الْأَمْرُ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ: يَا ابْنَ أَخِي! فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: امْضِ عَلَى أَمْرِكَ وَافْعَلْ مَا أحببت، فو الله لَا أُسْلِمُكَ لِشَيْءٍ أَبَدًا».

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: ثُمَّ قَالَ أَبُو طَالِبٍ فِي شِعْرٍ قَالَهُ حِينَ أُجْمِعَ لِذَلِكَ مِنْ نُصْرَةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ عَلَيْهِ وَالدِّفَاعِ عَنْهُ عَلَى مَا كَانَ مِنْ عَدَاوَةِ قَوْمِهِ:

---

[1] Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr* (4/1/51).

وَاللهِ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ بِجَمْعِهِمْ حَتَّى أُوَسَّدَ فِي التُّرَابِ دَفِينَا
فَامْضِي لِأَمْرِكَ مَا عَلَيْكَ غَضَاضَةٌ أَبْشِرْ وَقِرَّ بِذَاكَ مِنْكَ عُيونَا
وَدَعَوتَنِي وَزَعَمْتَ أَنَّكَ نَاصِحِي فَلَقَدْ صَدَقْتَ وَكُنْتَ قَبْلُ أَمِينَا
وَعَرَضْتَ دِينًا قَدْ عَرَفْتُ بِأَنَّهُ مِنْ خَيْرِ أَدْيَانِ الْبَرِيَّةِ دِينَا
لَوْلَا الْمَلَامَةُ أَوْ حِذَارِي سُبَّةً لَوَجَدْتَنِي سَمْحًا بِذَاكَ مُبِينَا

وَذُكِرَ لِأَبِي طَالِبٍ فِي ذَلِكَ أَشْعَارًا .

وَفِي كُلِّ ذَلِكَ دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّ اللهَ ﷻ عَصَمَهُ بِعَمِّهِ مَعَ خِلَافِهِ إِيَّاهُ فِي دِينِهِ، وَقَدْ كَانَ يَعْصِمُهُ- حَيْثُ لَا يَكُونُ عَمُّهُ- بِمَا شَاءَ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ» .

Yâkûb b. Ukbe b. el-Muğîre b. el-Ahnes der ki: Kureyşliler Ebû Tâlib'e, Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) dolayı olan rahatsızlıklarını zikredince, Ebû Tâlib gelmesi için Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) birini gönderdi. Geldiğinde de: "Yeğenim! Kavmin bana geldi ve şöyle şöyle dedi. Hem bana, hem de kendine acı ve şu ihtiyar halimle taşıyamayacağım bir işi bana yükleme! Artık kavminin hoşlanmadığı şeyler söylemekten vazgeç" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), amcasının artık kendisine destek olamayacağını hatta kendisini düşmanlarına teslim edeceğini düşündü. Sonra: ***"Ey amca! Allah'a yemin ederim ki Güneş'i sağ elime, Ay'ı da sol elime koysan yine de bu davadan vazgeçmem. Ya Allah bu dini hakim kılar ya da ben bu yolda yok olur giderim"*** buyurdu. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gözleri doldu ve ağladı. Dönüp gittiği sırada Ebû Tâlib onun bu durumunu görünce: "Ey yeğenim!" diye seslendi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine doğru dönünce: "Git ve istediğini söyle. Vallahi, hiçbir şey karşılığında seni onlara teslim etmeyeceğim" dedi.[1]

İbn İshâk der ki: Sonra Ebû Tâlib, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yardım etmek ve korumak için güç topladığında kavminin düşmanlığına karşı şiirinde Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle demişti:

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/278)

"Vallahi onların topu gelse de sana hiç biri ulaşamayacaktır
Ben toprağın altına girmedikçe sana kimse bulaşamayacaktır.
Sen sana emredileni açıkla, korkma kimseden
Sen müjdele, gözleri aydın kıl kimseden çekinmeden.
Sen davetini yaptın ve hep benim iyiliğimi istedin
Sen güvenilir ve sadıksın hep doğruları söyledin.
Biliyorum ki sen bize bir dinle geldin
Sen bize dinlerin en hayırlısıyla geldin.
Eğer kınanmayacak olsam veya bana sövülmeyecek olsa
Hemen davetini kabul ettiğimi görürdün son anımda da olsa."

Bu konuda İbn İshâk, Ebû Tâlib'in başka şiirlerini de zikretmiştir.[1]

Bütün bunlarda Yüce Allah'ın, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dinine muhalif olan amcası ile koruduğuna deliller vardır. Yüce Allah, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) amcası olmadığı zamanlarda da dilediği kimseler ile Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) korumuştur. (Allah hükmeder) hükmünü bozacak yoktur.

وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ الْعَدْلُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إسماعيل ابن مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ دُنُوقَا، قَالَ: أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: أَنْبَأَنَا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ [ح] .، وأخبرنا أبو عبد اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي [أحمد بن] محمد بْنِ صَالِحٍ السَّمَرْقَنْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ (ح) . وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَمَةَ الْعَنَزِيُّ، وأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدُوسٍ الْعَنَزِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي نُعَيْمُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: «قَالَ أَبُو جَهْلٍ هَلْ: يُعَفِّرُ مُحَمَّدٌ وَجْهَهُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ؟ فَقِيلَ: نَعَمْ، فَقَالَ: وَاللَّاتِ وَالْعُزَّى! لَئِنْ رَأَيْتُهُ يَفْعَلُ ذَلِكَ لَأَطَأَنَّ عَلَى رَقَبَتِهِ وَلَأُعَفِّرَنَّ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ. فَأَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي لِيَطَأَ عَلَى رَقَبَتِهِ فَمَا فَجِئَهُمْ مِنْهُ إِلَّا وَهُوَ يَنْكُصُ عَلَى عَقِبَيْهِ وَيَتَّقِي بِيَدَيْهِ. فَقِيلَ لَهُ مَا لَكَ؟ فَقَالَ إِنَّ بَيْنِي وَبَيْنَهُ لَخَنْدَقًا مِنْ نَارٍ. زَادَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: وَهَوْلًا وَأَجْنِحَةً- ثُمَّ اتَّفَقَا- فَقَالَ رَسُولُ اللهِ

[1] İbn Hişâm, *es-Sire* (1/280-282).

ﷺ: «لَوْ دَنَا مِنِّي لَاخْتَطَفَتْهُ الْمَلَائِكَةُ عُضْوًا عُضْوًا» . قَالَ وَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ- لَا أَدْرِي فِي حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ أَوْ شَيْءٍ بَلَغَهُ ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَى أَن رَّآهُ اسْتَغْنَى إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى عَبْدًا إِذَا صَلَّى أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَى أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ ، يَعْنِي أَبَا جَهْلٍ- ﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَه﴾ قومه. ﴿سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ﴾ - الْمَلَائِكَةَ» هَذَا لَفْظُ حَدِيثِ مُسَدَّدٍ وَلَمْ يَذْكُرِ ابْنُ بشران نزول الآية.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مُعَاذٍ وَمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَى.

Ebû Hureyre anlatıyor: Ebû Cehil: "Muhammed önünüzde yüzünü toprağa koymuyor (secdeye gitmiyor) mu?" diye sorunca: "Koyuyor" denildi. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Lât ve Uzza'ya and olsun ki şayet onu böyle yaparken görürsem boynuna basıp yüzünü toprağa bulayacağım!" dedi. Sonra namaz kılan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına, boynuna basma niyetiyle geldi. Ancak bir anda geri geri kaçtığı ve elleriyle kendini korumaya çalıştığı görüldü. Kendisine: "Sana ne oldu?" diye sorulduğunda: "Onunla aramızda ateşten bir hendek gördüm" dedi. —Ebû Abdillah rivayetinde: "Korkunç şeyler ve kanatlar gördüm" ziyadesi yer almıştır— Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de: *"Şayet bana yaklaşacak olsaydı melekler onu parça parça edeceklerdi"* buyurdu. Bunun üzerine Yüce Allah: **"Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder. Kuşkusuz dönüş Rabbinedir. Sen, namaz kılan kulu bundan menedeni gördün mü? Ne dersin, ya o hidayet üzere ise ya da takvayı emrediyorsa? Ne dersin o yalanlıyor ve doğru yoldan yüz çeviriyorsa! Allah'ın her şeyi görmekte olduğunu bilmez mi? Hayır! Andolsun eğer vazgeçmezse, muhakkak onu perçeminden; o yalancı, günahkâr perçeminden yakalarız. Haydi, taraftarlarını çağırsın. Biz de zebânileri çağıracağız"**[1] âyetlerini indirdi. Kendini yeterli görüp azgınlık eden kişiden kasıt Ebû Cehil'dir. Âyette bahsedilen taraftarlardan kasıt Ebû Cehil'in kavmidir. Zebânilerden kasıt da meleklerdir.

---

[1] Alak Sur. 6-18

Lafız Müsedded'ın lafzıdır. İbn Bışrân rivayetinde âyetin nüzulünü zikretmemiştir. Müslim, *Sahîh*'de Ubeydullah b. Muâz ve Muhammed b. Abd'dan rivayet etmiştir.[1]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير عن ابن إسحاق، قال: «حدثني شيخ من أهل مصر قديم منذ بضع وأربعين سنة، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قِصَّةٍ طَوِيلَةٍ جَرَتْ بَيْنَ مُشْرِكِي مَكَّةَ وَبَيْنَ رَسُولِ اللهِ ﷺ: فَلَمَّا قَامَ عَنْهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ، قَالَ أَبُو جَهْلِ بْنُ هِشَامٍ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ أَبَى إِلَّا مَا تَرَوْنَ مِنْ عَيْبِ دِينِنَا، وَشَتْمِ آبَائِنَا، وَتَسْفِيهِ أَحْلَامِنَا، وَسَبِّ آلِهَتِنَا، وَإِنِّي أُعَاهِدُ اللهَ لَأَجْلِسَنَّ لَهُ غَدًا بِحَجَرٍ، فَإِذَا سَجَدَ فِي صَلَاتِهِ فَضَخْتُ بِهِ رَأْسَهُ فَلْيَصْنَعْ بَعْدَ ذَلِكَ بَنُو عَبْدِ مَنَافٍ مَا بَدَا لَهُمْ. فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو جَهْلٍ أَخَذَ حَجَرًا ثُمَّ جَلَسَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ يَنْتَظِرُ، وَغَدَا رَسُولُ اللهِ ﷺ كَمَا يَغْدُو وَكَانَتْ قِبْلَتُهُ الشَّامَ فَكَانَ إِذَا صَلَّى، صَلَّى بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ الْأَسْوَدِ وَالْيَمَانِيِّ، وَجَعَلَ الْكَعْبَةَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الشَّامِ، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ ثَمَّةَ يُصَلِّي وَقَدْ غَدَتْ قُرَيْشٌ فَجَلَسُوا فِي أَنْدِيَتِهِمْ يَنْظُرُونَ، فَلَمَّا سَجَدَ رسول الله ﷺ احْتَمَلَ أَبُو جَهْلٍ الْحَجَرَ ثُمَّ أَقْبَلَ نَحْوَهُ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنْهُ رجع منتها مُنْتَقِعًا لَوْنُهُ مَرْعُوبًا، قَدْ يَبِسَتْ يَدَاهُ عَلَى حَجَرِهِ حَتَّى قَذَفَ الْحَجَرَ مِنْ يَدِهِ، وَقَامَتْ إِلَيْهِ رِجَالٌ من قريش فقالوا مالك يَا أَبَا الْحَكَمِ، فَقَالَ: قُمْتُ إِلَيْهِ لِأَفْعَلَ مَا قُلْتُ لَكُمُ الْبَارِحَةَ فَلَمَّا دَنَوْتُ مِنْهُ عَرَضَ لِي دُونَهُ فَحْلٌ مِنَ الْإِبِلِ، والله ما رَأَيْتُ مِثْلَ هَامَتِهِ وَلَا قَصَرَتِهِ وَلَا أَنْيَابِهِ لِفَحْلٍ قَطُّ، فَهَمَّ أَنْ يَأْكُلَنِي .

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ: فَذُكِرَ لِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ ذَلِكَ جِبْرِيلُ عليه السلام لَوْ دَنَا مِنِّي لَأَخَذَهُ» .

İkrime bildiriyor: İbn Abbâs, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile Mekke müşrikleri arasında geçen uzun bir olayı zikrettikten sonra şöyle devam etti: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanlarından kalkıp gidince Ebû Cehil b. Hişâm: «Ey Kureyş topluluğu! Görüyorsunuz ki, Muhammed dininizi ayıplamaktan, baba ve atalarınıza dil uzatmaktan, akıllarınızı akılsızlık saymaktan, ilahlarınıza dil uzatmaktan başka bir şeyi kabul etmedi. Ben de Allah adına söz veriyorum ki, yarın ağır bir taş alıp oturacağım. O da namazında secde ettiği zaman da

[1] Muslim (2154)

başını ezeceğim. Ondan sonra da Abdumenâf oğulları dilediğini yapsın» dedi.

Ebû Cehil sabahladığında dediği gibi bir taş alıp oturdu ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) beklemeye başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) her zaman olduğu gibi sabahladı (ve Kâbe'ye geldi). Kıblesi Şam'a doğru idi. Namaz kıldığı zaman Hacer-i Esved ve Rükn-ü Yemânî arasında namaz kılardı. Yani Kâbe kendisi ve Şam arasında kalacak şekilde namazını kılardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılmaya başladı. Kureyşliler de gelip yakınlara oturmuş ve olacaklara bakıyorlardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) secde edince Ebû Cehil taşı alıp kendisine doğru ilerledi. Yanına yaklaştığında durup yenilgiye uğramış, benzi sararmış, büyük bir korkuya tutulmuş, elleri taşı tutamaz olmuş, hatta taş elinden yere düşmüş olarak hemen geri döndü. Bunun üzerine Kureyşli bazı adamlar kalkıp: «Ey Ebu'l-Hakem! Neyin var?» dediler. Ebû Cehil: «Dün size söylediğim şeyi yapmak üzere kalkıp ona doğru gittim. Kendisinin yanına yaklaştığım zaman, önüme erkek bir deve çıkıverdi! Vallahi, o erkek devenin ne tepesi, ne boyun kökü, ne de dişleri gibisini hiçbir devede görmedim. O beni yemek için üzerime geliyordu!» karşılığını verdi."[1]

Muhammed b. İshâk der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), bana: *"O (gördüğü) şey Cibrîl idi. Eğer bana ulaşsaydı Cibrîl onu alıp götürecekti"* buyurdu.[2]

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارَامِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي فَرْوَةَ عَنْ أَبَانَ بْنِ صَالِحٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ: «كُنْتُ يَوْمًا فِي الْمَسْجِدِ فَأَقْبَلَ أَبُو جَهْلٍ، فَقَالَ: إِنَّ لِلَّهِ عَلَيَّ إِنْ رَأَيْتُ مُحَمَّدًا سَاجِدًا أَنْ أَطَأَ عَلَى رَقَبَتِهِ، فَخَرَجْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ بِقَوْلِ أَبِي جَهْلٍ فَخَرَجَ غَضْبَانًا حَتَّى جَاءَ الْمَسْجِدَ فَعَجِلَ أَنْ يَدْخُلَ مِنَ الْبَابِ فَاقْتَحَمَ الْحَائِطَ فَقُلْتُ هَذَا يَوْمُ شَرٍّ فَاتَّزَرْتُ ثُمَّ اتَّبَعْتُهُ فَدَخَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقْرَأُ: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ فَلَمَّا بَلَغَ شَأْنَ أَبِي جَهْلٍ ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَى

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/318).

[2] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/319).

أَنْ رَآهُ اسْتَغْنَى﴾ قَالَ إِنْسَانٌ لِأَبِي جَهْلٍ يَا أَبَا الْحَكَمِ هَذَا مُحَمَّدٌ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ أَلَا تَرَوْنَ مَا أَرَى وَاللهِ لَقَدْ سَدَّ أُفُقَ السَّمَاءِ عَلَيَّ فَلَمَّا بَلَغَ رسول الله ﷺ آخِرَ السُّورَةِ سَجَدَ»

Abbâs b. Abdilmuttalib der ki: Bir gün Mescid'de iken Ebû Cehil geldi ve: "Yemin olsun Muhammed'i namaz kılarken görürsem boynuna basacağım!" dedi. Bunun üzerine çıktım ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gidip Ebû Cehil'in bu sözünü söyledim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) öfkeli bir şekilde çıkıp Mescid'e geldi. Aceleyle kapıdan girip duvar dibinde namaza durdu. Ben, "Kötü bir gün olacak!" dedim ve giyinip peşinden gittim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namazında Alak Sûresini okumaya başladı. Sûrenin Ebû Cehil ile ilgili olan ve: **"Hayır, insan kendini yeterli gördüğü için mutlaka azgınlık eder"**[1] âyetleriyle başlayan kısma ulaşınca oradakilerden biri Ebû Cehil'e: "Ey Ebu'l-Hakem! İşte Muhammed burada!" dedi. Ebû Cehil de: "Benim gördüğümü siz de görmüyor musunuz? Vallahi semanın ufku önümde kapandı!" karşılığını verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) da sûrenin sonuna yetiştiği zaman secdeye gitti.[2]

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقَطِيعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: «قَالَ أَبُو جَهْلٍ لَئِنْ رَأَيْتُ مُحَمَّدًا يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ لَأَطَأَنَّ عَلَى عُنُقِهِ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ لَوْ فَعَلَ لَأَخَذَتْهُ الْمَلَائِكَةُ عِيَانًا» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ .

İbn Abbâs der ki: Ebû Cehil: "Şayet Kâbe'nin yanında Muhammed'i namaz kılarken görürsem boynuna basacağım!" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onun bu sözünü duyunca: *"Şayet böyle bir şeyi yaparsa melekler onu herkesin gözü önünde yakalar"* buyurdu.

Buhârî, *Sahîh*'de Yahyâ kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir.[3]

---

[1] Alak Sur. 6, 7

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/42).

[3] Buhârî, *Fethu'l-bârî* (8/724) ve Ahmed, *Musned* (1/248).

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا الحسن بن يعقوب العدل، قال: حدثنا يحيى بن أبي طالب، قال: أخبرنا عبد الوهاب بن عطاء، قال: أخبرنا داود بن أبي هند (ح) .، قال: وحدثنا علي بن عيسى الحيري واللفظ له، قال: حدثنا الحسين بن محمد القتباني ، قال: حدثنا أبو هشام الرفاعي، قال: حدثنا عبد الرحمن بن محمد المحاربي عن داود بن أبي هند عن عكرمة عن ابن عباس، قال: «مَرَّ أَبُو جَهْلٍ بِالنَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ أَنْهَكَ عَنْ أَنْ تُصَلِّيَ يَا مُحَمَّدُ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا بِهَا أَحَدٌ أَكْثَرُ نَادِيًا مِنِّي فَانْتَهَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ جِبْرِيلُ عليه السلام فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ سَنَدْعُ الزَّبانية وَاللهِ لَوْ دَعَا نَادِيَهُ لَأَخَذَتْهُ زَبَانِيَةُ الْعَذَابِ» .

İbn Abbâs der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılarken Ebû Cehil geldi ve: "Ben sana bunu yapma demedim mi? Sana bunu yapmanı yasaklamadım mı? Ey Muhammed! Sen de biliyorsun ki, Mekke'de benden daha fazla taraftarı olan biri daha yoktur!" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazı bitirince ona sert bir şekilde karşılık verdi. Cibrîl de: "Haydi, taraftarlarını çağırsın. Biz de zebânileri çağıracağız. Vallahi taraftarlarını çağırsaydı azap zebânileri onu yakalardı" dedi.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير، عن ابن إسحاق، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ الثَّقَفِيُّ، قَالَ: «قَدِمَ رَجُلٌ مِنْ إِرَاشٍ بِإِبِلٍ لَهُ مَكَّةَ فَابْتَاعَهَا مِنْهُ أَبُو جَهْلِ بْنُ هِشَامٍ فَمَطَلَهُ بِأَثْمَانِهَا وَأَقْبَلَ الْإِرَاشِيُّ حَتَّى وَقَفَ عَلَى نَادِي قُرَيْشٍ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ جَالِسٌ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! مَنْ رَجُلٌ يُؤَدِّينِي؟ [وَفِي غَيْرِ هَذِهِ الرِّوَايَةِ: يُعَدِّينِي] عَلَى أَبِي الْحَكَمِ بْنِ هِشَامٍ فَإِنِّي غَرِيبٌ ابْنُ سَبِيلٍ وَقَدْ غَلَبَنِي عَلَى حَقِّي فَقَالَ أَهْلُ الْمَجْلِسِ تَرَى ذَلِكَ الرَّجُلَ- وَهُمْ يَهْزَءُونَ لَهُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ لِمَا يَعْلَمُونَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَبِي جَهْلِ بْنِ هِشَامٍ مِنَ الْعَدَاوَةِ- اذْهَبْ إِلَيْهِ فَهُوَ يُؤَدِّيكَ عَلَيْهِ [وَفِي غَيْرِ هَذِهِ الرِّوَايَةِ يُعَدِّيكَ عَلَيْهِ] ، فَأَقْبَلَ الْإِرَاشِيُّ حَتَّى وَقَفَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَامَ مَعَهُ فَلَمَّا رَأَوْهُ قَامَ مَعَهُ، قَالُوا لِرَجُلٍ مِمَّنْ مَعَهُمُ اتْبَعْهُ فَانْظُرْ مَا يَصْنَعُ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى جَاءَهُ فَضَرَبَ عَلَيْهِ بَابَهُ فَقَالَ مَنْ هَذَا قَالَ مُحَمَّدٌ، فَاخْرُجْ إِلَيَّ فَخَرَجَ إِلَيْهِ [وَمَا فِي وَجْهِهِ رَائِحَةٌ] وَقَدِ انْتُقِعَ لَوْنُهُ قَالَ: أَعْطِ هَذَا الرَّجُلَ حَقَّهُ، قَالَ: لَا تَبْرَحْ حَتَّى أُعْطِيَهُ الَّذِي لَهُ فَدَخَلَ فَخَرَجَ إِلَيْهِ بِحَقِّهِ فَدَفَعَهُ

[1] Ahmed, *Musned* (1/256) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nihâye* (3/43)

إِلَيْهِ ثُمَّ انْصَرَفَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَقَالَ لِلإِرَاشِيِّ: الْحَقْ بِشَأْنِكَ فَأَقْبَلَ الْإِرَاشِيُّ حَتَّى وَقَفَ عَلَى ذَلِكَ الْمَجْلِسِ فَقَالَ جَزَاهُ اللهُ خَيْرًا فَقَدْ أَخَذَ الَّذِي لِي. وَجَاءَ الرَّجُلُ الَّذِي بَعَثُوا مَعَهُ فَقَالُوا وَيْحَكَ مَاذَا رَأَيْتَ؟ فَقَالَ: عَجَبًا مِنَ الْعَجَبِ وَاللهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ ضَرَبَ عَلَيْهِ بَابَهُ فَخَرَجَ وَمَا مَعَهُ رُوحُهُ فَقَالَ أَعْطِ هَذَا الرَّجُلَ حَقَّهُ فَقَالَ نَعَمْ لَا تَبْرَحْ حَتَّى أُخْرِجَ إِلَيْهِ حَقَّهُ، فَدَخَلَ فَأَخْرَجَ إِلَيْهِ حَقَّهُ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ. ثُمَّ لَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ أَبُو جَهْلٍ فَقَالُوا له ويلك مالك فو الله مَا رَأَيْنَا مِثْلَ مَا صَنَعْتَ! فَقَالَ: وَيْحَكُمْ وَاللهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ ضَرَبَ عَلَيَّ بَابِي [وَسَمِعْتُ صَوْتَهُ] فَمُلِئْتُ رُعْبًا ثُمَّ خَرَجْتُ إِلَيْهِ وَإِنَّ فَوْقَ رَأْسِي لَفَحْلًا مِنَ الْإِبِلِ مَا رَأَيْتُ مِثْلَ هَامَتِهِ وَلَا قَصَرَتِهِ وَلَا أَنْيَابِهِ لفحل قط فو الله لو أبيت لأكلني» .

Abdulmelik b. Ebî Süfyân es-Sekafî der ki: (Bir gün) İrâşlı bir adam Mekke'ye geldi ve Ebû Cehil b. Hişâm bu adamın devesini satın aldı. Aradan uzun zaman geçmiş olmasına rağmen Ebû Cehil adamın parasını ödememişti. Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Mescid-İ Haram)ın bir tarafında otururken İraşlı bu adam Kureyşlilerin bulunduğu yere geldi ve: "Ey Kureyş topluluğu! Kim benim hakkımı Ebu'l-Hakem b. Hişâm'dan alıp bana verecek? Ben garip bir yolcuyum, bana paramı vermiyor" dedi. Orada oturanlar Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) göstererek —ki Ebû Cehil b. Hişâm ile arasındaki düşmanlığı biliyorlardı—: "Şu oturanı görüyor musun? İşte senin hakkını alır" dediler.

İraşlı adam Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi ve durumu kendisine anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), İraşlı ile birlikte kalkıp yola koyulunca Kureyşliler yanlarında olanlardan birine: "Peşlerinden git ve ne olacağına bak" dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Cehil'in evine gelip kapısını çaldı. Ebû Cehil: "Kimdir o?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Muhammed'im, yanıma çık"* buyurdu. Ebû Cehil kapıyı açıp dışarı çıktığı vakit, rengi solmuş, yüzünde can kalmamıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu adamın hakkını ver!"* buyurunca, Ebû Cehil: "Bekleyin, onun hakkını içeriden alıp vereyim" dedi. Ebû Cehil evine girdi; az bir zaman sonra elinde para ile geldi ve adama hakkını verdi. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oradan ayrılırken: *"Haydi işine git"* buyurdu. İraşlı adam Kureyşlilerin yanına gelip önlerinde durdu ve: "Allah onu hayırla mükâfatlandırsın. Benim ondaki hakkımı aldı" dedi.

Sonra peşine gönderdikleri adam da gelince: "Vay haline! Neler gördün?" dediler. Adam: "Acayip şeyler gördüm. Vallahi o (Muhammed) gidip Ebû Cehil'in kapısını çaldı. Ebû Cehil ruhsuz bir şekilde dışarı çıkınca: *"Bu adama hakkını ver"* dedi. Ebû Cehil: "Tamam, bekleyin, onun hakkını içeriden alıp vereyim" dedi. Sonra içeri girip adamın hakkını getirdi ve ona verdi" dedi. Bir zaman sonra da Ebû Cehil gelince, kendisine: "Yazıklar olsun sana! Sana ne oldu? Şimdiye kadar böyle bir şey yaptığını hiç görmedik" dediler. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Yazık size! Vallahi o kapımı çaldığında ve onun sesini işittiğimde korku ile doldum. Sonra yanına çıktığımda başının üstünde bir erkek deve gördüm. Başı, boynu ve o dişleri gibisini şimdiye kadar hiçbir erkek devede görmedim. Vallahi şayet vermemezlik etseydim o deve beni yerdi" karşılığını verdi.[1]

بَابُ قَوْلِ اللهِ ﷻ ﴿وَإِذا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجاباً مَسْتُوراً﴾ وَمَا جَاءَ فِي تَحْقِيقِ ذَلِكَ

Yüce Allah'ın: "Kur'ân okuduğunda, seninle âhirete inanmayanların arasına gizli bir perde çekeriz. Kur'ân'ı anlamamaları için kalpleri üzerine perdeler, kulaklarına da ağırlık koyarız"[2] Buyruğu ve Bunun Gerçekleştiğini Bildiren Rivayetler

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ ابْنِ تَدْرُسَ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَتْ: «لَمَّا نَزَلَتْ ﴿تَبَّتْ يَدا أَبِي لَهَبٍ﴾ أَقْبَلَتِ الْعَوْرَاءُ أُمُّ جَمِيلٍ بِنْتُ حَرْبٍ وَلَهَا وَلْوَلَةٌ وَفِي يَدِهَا فِهْرٌ وَهِيَ تقول: مُذَمَّمًا أَبَيْنَا، وَدِينَهُ قَلَيْنَا وَأَمْرَهُ عَصَيْنَا. وَالنَّبِيُّ ﷺ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ ﷺ فَلَمَّا رَآهَا أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ أَقْبَلَتْ وَأَنَا أَخَافُ أَنْ تَرَاكَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِنَّهَا لَنْ تَرَانِي وَقَرَأَ قُرْآنًا فَاعْتَصَمَ بِهِ كَمَا قَالَ. وَقَرَأَ ﴿وَإِذا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجاباً مَسْتُوراً﴾ فَوَقَفَتْ عَلَى أَبِي بَكْرٍ

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/45).

[2] İsrâ Sur. 45

وَلَمْ تَرَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا أَبَا بَكْرٍ إِنِّي أُخْبِرْتُ أَنَّ صَاحِبَكَ هَجَانِي، فَقَالَ: لَا وَرَبِّ هَذَا الْبَيْتِ مَا هَجَاكِ. قَالَ: فَوَلَّتْ وَهِيَ تَقُولُ قَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنِّي ابْنَةُ سَيِّدِهَا» .

Esmâ binti Ebû Bekr der ki: **"Ebû Leheb'in elleri kurusun"**[1] âyeti nazil olduğu zaman kör olan Ümmü Cemîl elinde bir taşla: "Kınayarak terk ettik! Dinini kötüledik! Emrine asi olduk!" diyerek bir gürültüyle geldi. Bu sırada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) oturmuş yanında da Ebû Bekr bulunuyordu. Ebû Bekr: "Kadın gelmekte ve seni görmesinden korkuyorum" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"O beni göremez"* buyurdu. Sonra Allah'ın: **"Kur'ân okuduğunda, seninle âhirete inanmayanların arasına gizli bir perde çekeriz"**[2] buyruğunda olduğu gibi Kur'ân okuyarak ona sığındı. Ümmü Cemîl, Ebû Bekr'in yanına geldi. Ancak Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) görmüyordu. O: "Ey Ebû Bekr! Duyduğuma göre arkadaşın bana sövmüş" dedi. Ebû Bekr: "Hayır, Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki o sana sövmedi" cevabını verdi. Bunun üzerine kadın: "Kureyş benim efendilerinin kızı olduğumu bildi" diyerek gitti.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حُصَيْنٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مِنْجَابٌ هُوَ ابْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ مُسْهِرٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِيهِ، قال: حدثني أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ «أَنَّ أُمَّ جَمِيلٍ دَخَلَتْ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَعِنْدَهُ رسول الله ﷺ فَقَالَتْ: يَا ابْنَ أَبِي قُحَافَةَ مَا شَأْنُ صَاحِبِكَ يَنْشُدُ فِي الشِّعْرِ؟ فَقَالَ: وَاللهِ مَا صَاحِبِي بِشَاعِرٍ وَمَا يَدْرِي مَا الشِّعْرُ فَقَالَتْ: أَلَيْسَ قَدْ قَالَ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ من مسد فَمَا يُدْرِيهِ مَا فِي جِيدِي فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ قُلْ لَهَا تَرَيْنَ عِنْدِي أَحَدًا فَإِنَّهَا لَنْ تَرَانِي، قَالَ: جُعِلَ بَيْنِي وَبَيْنَهَا حِجَابٌ، فَسَأَلَهَا أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَتْ: أَتَهْزَأُ بِي يَا ابْنَ أَبِي قُحَافَةَ!، وَاللهِ مَا أَرَى عِنْدَكَ أَحَدًا»

.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْغَسِيلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِبْرَاهِيمَ التَّرْجُمَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ.

Esmâ binti Ebî Bekr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr'in yanında otururken Ümmü Cemîl yanlarına girip: "Ey Ebû Kuhâfe'nin oğlu! Arkadaşına

---

[1] Tebbet Sur. 1

[2] Isrâ Sur. 45

ne oluyor ki hakkımda şiirler okuyor?" dedi. Ebû Bekr: "Vallahi arkadaşım şair değildir ve şiirin ne olduğunu bilmez" karşılığını verdi. Ümmü Cemîl: "O: **«Boynunda da hurma lifinden bir ip olacaktır»**[1] demedi mi? O boynumda ne olduğunu nereden biliyor?" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr'e: *"Ona: «Yanımda kimseyi görüyor musun?» diye sor. O beni görmemektedir. Aramıza bir perde çekilmiştir"* buyurdu. Ebû Bekir de Ümmü Cemîl'e bu soruyu sorunca: "Benimle alay mı ediyorsun? Vallahi yanında kimseyi görmüyorum" cevabını verdi.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ مَحْبُورٍ الدَّهَّانُ قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرٍ اللَّبَّادُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَرْوَانَ عَنِ الْكَلْبِيِّ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ «فِي قَوْلِهِ ﷻ ﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا﴾ قَالَ كُفَّارُ قُرَيْشٍ سَدًّا غطاء فأغشيناهم يَقُولُ أَلْبَسْنَا أَبْصَارَهُمْ وَغَشَّيْنَاهُمْ فهم لا يبصرون النبي ﷺ فَيُؤْذُونَهُ. وَذَلِكَ أَنَّ أُنَاسًا مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ تَوَاصَوْا بِالنَّبِيِّ ﷺ لِيَقْتُلُوهُ مِنْهُمْ: أَبُو جَهْلٍ، وَالْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، وَنَفَرٌ مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ، فَبَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَلَمَّا سَمِعُوا قِرَاءَتَهُ أَرْسَلُوا الْوَلِيدَ لِيَقْتُلَهُ، فَانْطَلَقَ حَتَّى انْتَهَى إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي كَانَ يُصَلِّي النَّبِيُّ ﷺ فِيهِ، فَجَعَلَ يَسْمَعُ قِرَاءَتَهُ وَلَا يَرَاهُ، فَانْصَرَفَ إِلَيْهِمْ فَأَعْلَمَهُمْ ذَلِكَ، فَأَتَاهُ مِنْ بَعْدِهِ: أَبُو جَهْلٍ، وَالْوَلِيدُ، وَنَفَرٌ مِنْهُمْ، فَلَمَّا انْتَهَوْا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي هُوَ فِيهِ يُصَلِّي سَمِعُوا قِرَاءَتَهُ فَيَذْهَبُونَ إِلَى الصَّوْتِ فَإِذَا الصَّوْتُ مِنْ خَلْفِهِمْ فَيَنْتَهُونَ إِلَيْهِ فَيَسْمَعُونَهُ أَيْضًا مِنْ خَلْفِهِمْ، فَانْصَرَفُوا وَلَمْ يَجِدُوا إِلَيْهِ سَبِيلًا، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: ﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ» .

وَرُوِيَ عَنْ عِكْرِمَةَ مَا يُؤَكِّدُ هذا .

Ebû Sâlih bildiriyor: İbn Abbâs: **"Biz, onların önlerine bir set, arkalarına da bir set çekip gözlerini perdeledik. Artık görmezler"**[2] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Önlerine set konulanlardan kastedilen Kureyş kâfirleridir. Allah onların gözlerini perdelemiş ve böylece onlar da Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) göremedikleri için eziyet edememişlerdir. Aralarında Ebû Cehil ve Velîd b. el-

---

[1] Tebbet (Mesed) Sur. 5

[2] Yâsin Sur. 9

Muğîre'nin de bulunduğu Mahzûm oğullarından bazıları Allah'ın Resûlu'nu öldürmek için saldırmışlardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılarken, onun sesini duydular ve Velîd'i, onu öldürmesi için gönderdiler. Velîd gıdıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kıldığı yere varınca, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) okumasını duydu; ama kendisini göremedi ve geri dönüp onlara olanları bildirdi. Bunun üzerine Ebû Cehil, Velîd ve başka birkaç kişi gelip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kıldığı yere varınca kıraat sesini duydular. Sese doğru ilerlediklerinde, bu sefer sesin arkalarından geldiğini gördüler. Geriye geldiklerinde ise sesin bir daha arkalarından geldiğini gördüler. Böylece Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) öldüremeden geri döndüler. Yüce Allah'ın, **"Biz, onların önlerine bir set, arkalarına da bir set çekip gözlerini perdeledik. Artık görmezler"**[1] buyruğu buna işaret etmektedir.

İkrime kanalıyla bunu güçlendiren bir rivayet gelmiştir.[2]

بَابُ اعْتِرَافِ مُشْرِكِي قُرَيْشٍ بِمَا فِي كِتَابِ اللهِ ﷻ مِنَ الْإِعْجَازِ وَأَنَّهُ لَا يُشْبِهُ شَيْئًا مِنْ لُغَاتِهِمْ مَعَ كَوْنِهِمْ مِنْ أَهْلِ اللُّغَةِ وَأَرْبَابِ اللِّسَانِ

Acziyetle Kureyş Müşriklerinin Allah'ın Kitab'ı Hakkındaki İtirafı ve Arap Dilini İyi Bilmelerine Rağmen Kur'ân'ın Onların Diline Asla Benzememesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ بِمَكَّةَ، قال: حدثنا إسحق بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ «أَنَّ الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَةِ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ فَكَأَنَّهُ رَقَّ لَهُ، فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا جَهْلٍ، فَأَتَاهُ، فَقَالَ: يَا عَمِّ! إِنَّ قَوْمَكَ يَرَوْنَ أَنْ يَجْمَعُوا لَكَ مَالًا. قَالَ: لِمَ؟ قَالَ لِيُعْطُوكَهُ فَإِنَّكَ أَتَيْتَ مُحَمَّدًا لِتَعْرِضَ لِمَا قِبَلَهُ، قَالَ: قَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنِّي مِنْ أَكْثَرِهَا مَالًا، قَالَ: فَقُلْ فِيهِ قَوْلًا يَبْلُغُ قَوْمَكَ أَنَّكَ مُنْكِرٌ لَهُ [أَوْ أَنَّكَ كَارِهٌ لَهُ] قَالَ: وَمَاذَا أَقُولُ فو الله مَا فِيكُمْ رَجُلٌ أَعْلَمَ بِالْأَشْعَارِ مِنِّي، وَلَا أَعْلَمَ بِرَجَزِهِ وَلَا بِقَصِيدَتِهِ مِنِّي، وَلَا بِأَشْعَارِ الْجِنِّ. وَاللهِ مَا يُشْبِهُ الَّذِي يَقُولُ شَيْئًا مِنْ هَذَا، وو الله إِنَّ لِقَوْلِهِ الَّذِي يَقُولُ حَلَاوَةً، وَإِنَّ عَلَيْهِ لَطَلَاوَةً وَإِنَّهُ

[1] Yâsin Sur. 9

[2] Kurtubi, *Tefsir* (15/9).

لَمُثْمِرٌ أَعْلَاهُ، مُغْدِقٌ أَسْفَلُهُ، وَإِنَّهُ لَيَعْلُو وَمَا يُعْلَا، وَأَنَّهُ لَيَحْطِمُ مَا تَحْتَهُ. قَالَ: لَا يَرْضَى عَنْكَ قَوْمُكَ حَتَّى تَقُولَ فِيهِ. قَالَ: فَدَعْنِي حَتَّى أَفكر فِيهِ، فَلَمَّا فكَّرَ، قَالَ: «هَذَا سِحْرٌ يُؤْثَرُ يَأْثُرُهُ عَنْ غَيْرِهِ، فَنَزَلَتْ ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيداً﴾ . هَكَذَا حَدَّثْنَاهُ مَوْصُولًا

İbn Abbâs bildiriyor: Velîd b. el-Muğîre, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona Kur'ân okuyunca Velîd yumuşar gibi oldu. Ebû Cehil bundan haberdar olunca yanına geldi ve: "Amcacığım! Kavmin sana mal topladı" dedi. Velîd: "Neden?" diye sorunca, Ebû Cehil: "Sana vermek için, zira bir şeyler alabilmek için Muhammed'in yanına gitmişsin" dedi. Velîd: "Ama Kureyşliler de bilir ki içlerinde en fazla mala sahip olanları benim!" karşılığını verdi. Ebû Cehil: "Muhammed hakkında öyle bir şey de ki kavmin bu sözden senin onu kabul etmediğini ve onu sevmediğini anlasınlar" deyince, Velîd şöyle karşılık verdi: "Onun hakkında ne diyeyim ki? Vallahi içinizde recez olsun kaside olsun, cinlerle ilgili yazılanlar olsun şiirden en çok anlayan benim. Vallahi Muhammed'in sözleri böylesi şeylere hiç benzemiyor. Onun söylediği sözlerin bir tatlılığı, bir cazibesi var. Üst tarafı meyve veren, alt tarafı yağmur gibi bereketli olan sözler söylüyor. Söyledikleri diğer bütün sözlerin üstüne çıkarken onun sözünün üstüne söz söyleyen olmuyor ve diğer tüm sözleri yerle bir ediyor." Ebû Cehil: "Onun hakkında kötü şeyler söylemezsen kavmin senden razı olmaz" deyince, Velîd: "O zaman bırak biraz düşüneyim" karşılığını verdi. Sonra Velîd düşünüp taşındı ve: "Bu, başkasından öğrendiği bir büyüdür" dedi. Bunun üzerine: **"Beni, yarattığım kişiyle baş başa bırak"**[1] âyeti nazil oldu.[2]

Biz bunu bu şekilde mevsul olarak rivayet ettik.

وَفِي حَدِيثِ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ: «جَاءَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ لَهُ اقْرَأْ عَلَيَّ، فَقَرَأَ عَلَيْهِ ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى، وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ . قَالَ: أَعِدْ، فَأَعَادَ

---

[1] Müddessir Sur. 11

[2] Hâkim, *Mustedrek* (2/506) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nıhâye* (3/61).

النَّبِيُّ ﷺ، فَقَالَ: وَاللهِ إِنَّ لَهُ لَحَلَاوَةً، وَإِنَّ عَلَيْهِ لَطَلَاوَةً، وَإِنَّ أَعْلَاهُ لَمُثْمِرٌ، وَإِنَّ أَسْفَلَهُ لَمُغْدِقٌ وَمَا يَقُولُ هَذَا بَشَرٌ» .

وَهَذَا فِيمَا رَوَاهُ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ حَمَّادٍ، هَكَذَا مُرْسَلًا. وَكَذَلِكَ رَوَاهُ [مَعْمَرٌ] عَنْ عَبَّادِ بْنِ مَنْصُورٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ مُرْسَلًا. وَرَوَاهُ أَيْضًا: مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، فَذَكَرَهُ أَتَمَّ مِنْ ذَلِكَ مُرْسَلًا. وَكُلُّ ذَلِكَ يُؤَكِّدُ بَعْضُهُ بَعْضًا .

Hammâd b. Zeyd'in, Eyyûb kanalıyla bildirdiğine göre İkrime şöyle demiştir: Velîd b. el-Muğîre, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Bana (Kur'ân'dan) bir şeyler oku" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): **"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor"**[1] âyetini okudu. Velîd: "Say o zaman" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) saydı ve Velîd: "Vallahi bu sözlerin bir tatlılığı bir cazibesi var, üst tarafı meyve veren, alt tarafı da yağmur gibi bereketli olan sözlerdir. Bunlar beşer sözü değildir" dedi.

Yûsuf b. Yakûb el-Kâdî ise bunu Süleymân b. Harb kanalıyla Hammâd'dan mürsel olarak rivayet etmiştir.

Aynı şekilde Ma'mer bunu Abbâd b. Mansûr kanalıyla İkrime'den mürsel olarak aktarmıştır. Mu'temir b. Süleymân, babası kanalıyla aynısını bundan daha uzun bir şekilde mürsel olarak rivayet etmiştir. Bütün bu rivayetler de birbirini doğrulamaktadır.[2]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بن بكير عن ابن إسحاق، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي مُحَمَّدٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَوْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عباس «أن الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَةِ اجْتَمَعَ وَنَفَرٌ مِنْ قُرَيْشٍ وَكَانَ ذَا سِنٍّ فِيهِمْ، وَقَدْ حَضَرَ الْمَوَاسِمَ، فَقَالَ إِنَّ وُفُودَ الْعَرَبِ سَتَقْدَمُ عَلَيْكُمْ فِيهِ وَقَدْ سَمِعُوا بِأَمْرِ صَاحِبِكُمْ هَذَا فَأَجْمِعُوا فِيهِ رَأْيًا وَاحِدًا وَلَا تَخْتَلِفُوا فَيُكَذِّبُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا، وَيَرُدُّ قَوْلَ بَعْضِكُمْ بَعْضًا. فَقَالُوا: فَأَنْتَ يَا أَبَا عَبْدِ شَمْسٍ، فَقُلْ، وَأَقِمْ لَنَا رَأْيًا نَقُومُ بِهِ، فَقَالَ: بَلْ أَنْتُمْ فَقُولُوا أَسْمَعْ، فَقَالُوا: نَقُولُ

---

[1] Nahl Sur. 90

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/61).

كَاهِنٌ، فَقَالَ: مَا هُوَ بِكَاهِنٍ، لَقَدْ رَأَيْتُ الْكُهَّانَ فَمَا هُوَ بِزَمْزَمَةِ الْكُهَّانِ ، فَقَالُوا نَقُولُ: مَجْنُونٌ، فَقَالَ: مَا هُوَ بِمَجْنُونٍ وَلَقَدْ رَأَيْنَا الْجُنُونَ وَعَرَفْنَاهُ فَمَا هُوَ بِخَنْقِهِ وَلَا تَخَالُجِهِ وَلَا وَسْوَسَتِهِ. قَالُوا: فَنَقُولُ شَاعِرٌ، قَالَ مَا هُوَ بِشَاعِرٍ قَدْ عَرَفْنَا الشِّعْرَ: بِرَجَزِهِ، وَهَزَجِهِ، وَقَرِيضِهِ، وَمَقْبُوضِهِ، وَمَبْسُوطِهِ فَمَا هُوَ بِالشِّعْرِ. قَالُوا: فَنَقُولُ سَاحِرٌ، قَالَ: فَمَا هُوَ بِسَاحِرٍ: قَدْ رَأَيْنَا السُّحَّارَ وَسِحْرَهُمْ، فَمَا هُوَ بِنَفْثِهِ وَلَا عُقَدِهِ، فَقَالُوا: مَا نَقُولُ يَا أَبَا عَبْدِ شَمْسٍ قَالَ: وَاللهِ إِنَّ لِقَوْلِهِ حَلَاوَةً، وَإِنَّ أَصْلَهُ لمغدق وَإِنَّ فَرْعَهُ لَجَنًا، فَمَا أَنْتُمْ بِقَائِلِينَ مِنْ هَذَا شَيْئًا إِلَّا عُرِفَ أَنَّهُ بَاطِلٌ وَإِنَّ أَقْرَبَ الْقَوْلِ لَأَنْ تَقُولُوا سَاحِرٌ فَتَقُولُوا هُوَ سَاحِرٌ يُفَرِّقُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَبَيْنَ أَبِيهِ وَبَيْنَ الْمَرْءِ وَبَيْنَ أَخِيهِ، وَبَيْنَ الْمَرْءِ وَبَيْنَ زَوْجَتِهِ، وَبَيْنَ الْمَرْءِ وَعَشِيرَتِهِ فَتَفَرَّقُوا عَنْهُ بِذَلِكَ فَجَعَلُوا يَجْلِسُونَ لِلنَّاسِ حِينَ قَدِمُوا الْمَوْسِمَ لَا يَمُرُّ بِهِمْ أَحَدٌ إِلَّا حَذَّرُوهُ إِيَّاهُ، وَذَكَرُوا لَهُمْ مِنْ أَمْرِهِ فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ فِي الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ وَذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِ: ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا وَبَنِينَ شُهُودًا وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ﴾ . وَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ فِي النَّفَرِ الَّذِينَ كَانُوا معه ويصنّفون لَهُ الْقَوْلَ فِي رَسُولِ اللهِ ﷺ فِيمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللهِ: ﴿الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ﴾ عِضِينَ أي أصنافا ﴿فَوَ رَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ أُولَئِكَ النَّفَرُ الَّذِينَ يَقُولُونَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ لِمَنْ لَقُوا مِنَ النَّاسِ قَالَ وَصَدَرَتِ الْعَرَبُ مِنْ ذَلِكَ الْمَوْسِمِ بِأَمْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَانْتَشَرَ ذِكْرُهُ فِي بِلَادِ الْعَرَبِ كُلِّهَا»

İbn Abbâs bildiriyor: "Kureyş'ten bir grup Velîd b. el-Muğîre'nin yanında toplanmıştı. Velîd, onlar arasında soylu saygın bir kimse idi. Hac mevsimi gelmişti. Onlara: "Ey Kureyş topluluğu! Hac mevsimi geldi. Arap heyetleri bu mevsimde size gelecekler. Onlar muhakkak sizin şu arkadaşınızın durumunu işitmişlerdir. Bu yüzden onun hakkında ortak bir görüş benimseyin. Onun hakkında birbirinizi yalanlar türden birbirinizin sözlerini çürütecek şekilde çelişik görüşler ileri sürmeyin" dedi. Kureyşliler: Sen, bizim için bir görüş ortaya koy biz de onu söyleyelim" karşılığını verince, Velîd: "Hayır siz söyleyin, ben dinleyeyim" dedi.

Onlar: "Kâhindir deriz" karşılığını verdiler. Velîd: "Biz kâhinleri gördük. Onun söyledikleri kâhinlerin mırıldamalarına, oluşturdukları ses uyumlarına benzemiyor" deyince, Kureyşliler: "Delidir deriz" karşılığını verdiler. Velîd: "O, deli değildir. Delileri, cinler tarafından çarpılmış mecnunları gördük, onları tanıdık. Delilerin boğulmalarına, çırpınmalarına, vesveselerine benzer bir davranışı yok" deyince, Onlar: "O, şairdir deriz" karşılığını verdiler. Velîd: "Hayır o şair değildir. Çünkü biz şiiri biliriz. Recezini, Hezecini, Karîdini, Makbudunu, Mebsutunu (şiirde Aruz vezninin kalıplarını) kısacası şiirin her türünü tanırız. Onun söyledikleri, şiirin hiçbir çeşidine benzemiyor" deyince, Kureyşliler: "Sihirbazdır, deriz" dediler. Velîd: "O, sihirbaz değildir. Sihirbazları ve yaptıkları sihri gördük. Onun sözleri sihirbazların üfürüklerine, düğümlerine benzemiyor" dedi. Kureyşliler: "O zaman ne diyelim?" diye sorunca, Velîd şöyle cevap verdi: "Vallahi, onun sözünde bir tatlılık var. Onun gövdesi sağlamdır ve dalları olgun meyveler taşıyor. Siz, bunlardan hangisini söylerseniz söyleyin, sözünüzün bâtıl olduğu hemen bilinir. Sözlerin söylenmeye en uygunu: «Oğulla babayı, kardeşle kardeşi, kocayla hanımını, kişiyle aşiretini birbirinden ayıran bir sihirbazdır» demenizdir." Bu öneriyi kabul ederek dağılınca, Yüce Allah Velîd hakkında: **"Tek olarak yaratıp kendisine bol bol mal, çevresinde bulunan oğullar verdiğim ve nimetleri yaydıkça yaydığım o kimseyi bana bırak. Bir de verdiğim nimetten artırmamı umar, Hayır, hayır; çünkü o, bizim âyetlerimize karşı son derece inatçıdır"**[1] âyetlerini indirdi. Onunla beraber olan grup hakkında da: **"Ki onlar, (bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr ederek) Kur'ân'ı da parça parça edenlerdir. Rabbine and olsun, onların hepsine yapmakta olduklarını mutlaka soracağız"**[2] âyetlerini indirdi. Bu âyette hacca gelen kimselerle Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hakkında ileri geri konuşanlar kastedilmektedir. Araplar hac görevinden sonra Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) emri ile geri döndüklerinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) anılması bütün Arap ülkelerinde yayıldı.[3]

---

[1] Muddessir Sur. 11-16

[2] Hicr Sur. 91, 92, 93

[3] Ibn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nihâye* (3/61).

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ أَظُنُّهُ عَنْ شَيْخٍ مِنْ أَهْلِ مِصْرَ عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «قَامَ النَّضْرُ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ كَلْدَةَ بْنِ عَلْقَمَةَ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ عَبْدِ الدَّارِ بْنِ قُصَيٍّ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ! إِنَّهُ وَاللهِ لَقَدْ نَزَلَ بِكُمْ أَمْرٌ مَا ابْتُلِيتُمْ بِمِثْلِهِ، لَقَدْ كَانَ مُحَمَّدٌ فِيكُمْ غُلَامًا حَدَثًا أَرْضَاكُمْ فِيكُمْ وَأَصْدَقَكُمْ حَدِيثًا وَأَعْظَمَكُمْ أَمَانَةً، حَتَّى إِذَا رَأَيْتُمْ فِي صُدْغَيْهِ الشَّيْبَ وَجَاءَكُمْ بِمَا جَاءَكُمْ قُلْتُمْ: سَاحِرٌ. لَا وَاللهِ مَا هُوَ بِسَاحِرٍ، قَدْ رَأَيْنَا السَّحَرَةَ وَنَفْثَهُمْ وَعَقْدَهُمْ، وَقُلْتُمْ: كَاهِنٌ لَا وَاللهِ مَا هُوَ بِكَاهِنٍ قَدْ رَأَيْنَا الْكَهَنَةَ وَحَالَهُمْ وَسَمِعْنَا سَجْعَهُمْ. وَقُلْتُمْ: شَاعِرٌ. لَا وَاللهِ مَا هُوَ بِشَاعِرٍ: لَقَدْ رَأَيْنَا الشِّعْرَ وَسَمِعْنَا أَصْنَافَهُ كُلَّهَا هَزَجَهُ وَرَجَزَهُ وَقَرِيضَهُ، وَقُلْتُمْ: مَجْنُونٌ وَلَا وَاللهِ مَا هُوَ بِمَجْنُونٍ لَقَدْ رَأَيْنَا الْجُنُونَ فَمَا هُوَ بِخَنْقِهِ وَلَا وَسْوَسَتِهِ وَلَا تَخْلِيطِهِ. يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ انْظُرُوا فِي شَأْنِكُمْ فَإِنَّهُ وَاللهِ لَقَدْ نَزَلَ بِكُمْ أمر عظيم.

وَكَانَ النَّضْرُ مِنْ شَيَاطِينِ قُرَيْشٍ وَمِمَّنْ كَانَ يُؤْذِي رَسُولَ اللهِ ﷺ وَيَنْصِبُ لَهُ الْعَدَاوَةَ»

İbn Abbâs der ki: Nadr b. el-Hâris b. Kelde b. Alkame b. Abdimenâf b. Abdiddâr b. Kusay kalkıp şöyle dedi: "Ey Kureyş topluluğu! Vallahi başınıza daha önce hiç gelmeyen bir şey gelmiştir. Muhammed aranızda ufak bir çocukken içinizde kendisinden en hoşnut olanınız, sözü en doğru olanınız güveni en büyük olanınızdı. Nihayet zülüfleri ağarıp ta size Kur'ân'ı getirdiğinde: «O bir sihirbazdır» dediniz. Hayır, vallahi o sihirbaz değildir. Sihirbazları ve yaptıkları sihri gördük. Onun sözleri sihirbazların üfürüklerine, düğümlerine benzemiyor. Siz: «O bir kâhindir» dediniz. Hayır, vallahi o kâhin değildir. Biz kâhinlerin hallerini ve uydurma sözlerini gördük. Siz: «O bir şairdir» dediniz. Hayır, vallahi o şair değildir. Çünkü biz şiiri biliriz. Hezecini, Recezini, Karîdini, (şiirde Aruz vezninin kalıplarını kısacası şiirin her türünü) tanırız. Siz: «O bir delidir» dediniz. Hayır, vallahi o deli değildir. Delileri, cinler tarafından çarpılmış mecnunları gördük. Onun, delilerin boğulmalarına, çırpınmalarına ve vesveselerine benzer bir davranışı yoktur. Ey Kureyş topluluğu! Durumunuza iyice bakın, vallahi size ağır bir şey inmiştir."

Nadr, Kureyş şeytanlarından olup Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) eziyet veren ve kendisine düşmanlık eden biri idi.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو عبد الرحمن محمد بن الحسين السُّلمي قالا: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا العباس بن محمد الدوري، قال: حدثنا يحيى بن معين، قال: حدثنا محمد بن الفضيل، قال: حدثنا الأجلح عن الذيال بن حرملة، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: «قَالَ أبو جَهْلٍ وَالْمَلَأُ مِنْ قُرَيْشٍ لَقَدِ انْتَشَرَ عَلَيْنَا أَمْرُ مُحَمَّدٍ فَلَوِ الْتَمَسْتُمْ رَجُلًا عَالِمًا بِالسِّحْرِ وَالْكِهَانَةِ وَالشِّعْرِ فَكَلَّمَهُ ثُمَّ أَتَانَا بِبَيَانٍ مِنْ أَمْرِهِ فَقَالَ عُتْبَةُ لقد سمعت يقول السَّحَرَةِ وَالْكِهَانَةِ وَالشِّعْرِ وَعَلِمْتُ مِنْ ذَلِكَ عِلْمًا وَمَا يَخْفَى عَلَيَّ إِنْ كَانَ كَذَلِكَ فَأَتَاهُ فَلَمَّا أَتَاهُ قَالَ لَهُ عُتْبَةُ يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ خَيْرٌ أَمْ هَاشِمٌ أَنْتَ خَيْرٌ أَمْ عَبْدُ الْمُطَّلِبِ أَنْتَ خَيْرٌ أَمْ عَبْدُ اللهِ؟ فَلَمْ يُجِبْهُ قَالَ: فِيمَ تَشْتُمُ آلِهَتَنَا، وَتُضَلِّلُ آبَاءَنَا، فَإِنْ كُنْتَ إِنَّمَا بِكَ الرِّيَاسَةُ عَقَدْنَا أَلْوِيَتَنَا لَكَ فَكُنْتَ رَأْسَنَا مَا بَقِيتَ، وَإِنْ كَانَ بِكَ الْبَاءَةُ زَوَّجْنَاكَ عَشْرَ نِسْوَةٍ تَخْتَارُ مِنْ أَيِّ أَبْيَاتِ قُرَيْشٍ شِئْتَ، وَإِنْ كَانَ بِكَ الْمَالُ جَمَعْنَا لَكَ مِنْ أَمْوَالِنَا مَا تَسْتَغْنِي بِهَا أَنْتَ وَعَقِبُكَ مِنْ بَعْدِكَ، وَرَسُولُ الله ﷺ سَاكِتٌ لَا يَتَكَلَّمُ، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. ﴿كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِن بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِن فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ﴾ فَأَمْسَكَ عُتْبَةُ عَلَى فِيهِ وَنَاشَدَهُ الرَّحِمَ أَنْ يَكُفَّ عَنْهُ وَلَمْ يَخْرُجْ إِلَى أَهْلِهِ وَاحْتَبَسَ عَنْهُمْ. فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ وَاللهِ مَا نَرَى عُتْبَةَ

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/319, 320).

إلَّا قَدْ صَبَا إلَى مُحَمَّدٍ وَأَعْجَبَهُ طَعَامُهُ، وَمَا ذَاكَ إلَّا مِنْ حَاجَةٍ أَصَابَتْهُ، انْطَلِقُوا بِنَا إلَيْهِ فَأْتُوهُ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: وَاللهِ يَا عُتْبَةُ مَا حَسِبْنَا إلَّا أَنَّكَ صَبَوْتَ إلَى مُحَمَّدٍ وَأَعْجَبَكَ أَمْرُهُ فَإنْ كَانَتْ بِكَ حَاجَةٌ جَمَعْنَا لَكَ مِنْ أَمْوَالِنَا مَا يُغْنِيكَ عَنْ طَعَامِ مُحَمَّدٍ. فَغَضِبَ وَأَقْسَمَ بِاللهِ لَا يُكَلِّمُ مُحَمَّدًا أَبَدًا. قَالَ وَلَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي مِنْ أَكْثَرِ قُرَيْشٍ مَالًا وَلَكِنِّي أَتَيْتُهُ فَقَصَّ عَلَيْهِمُ الْقِصَّةَ فَأَجَابَنِي بِشَيْءٍ وَاللهِ مَا هُوَ بِسِحْرٍ وَلَا شِعْرٍ وَلَا كَهَانَةٍ قَرأَ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ ﴿حم تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾. قَالَ يَحْيَى كَذَا قَالَ يَعْقِلُونَ حَتَّى بَلَغَ فَقَالَ: ﴿أَنْذَرْتُكُمْ. صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ﴾ فَأَمْسَكْتُ بِفِيهِ وَنَاشَدْتُهُ الرَّحِمَ أَنْ يَكُفَّ وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ مُحَمَّدًا إذَا قَالَ شَيْئًا لَمْ يَكْذِبْ فَخِفْتُ أَنْ يَنْزِلَ بِكُمُ الْعَذَابُ» .

Câbir b. Abdillah der ki: Ebû Cehil ile Kureyş'in ileri gelenleri: "Muhammed'in davası (Mekke'de) yayıldı. Sihir, kehanet ve şiir konusunda bilgisi olan birini bulalım da yanına gönderelim. Onunla konuşsun ve derdinin ne olduğunu öğrensin" dediler. Bunun üzerine Utbe: "Benim sihir, kehanet ve şiir konusunda bilgim var. Şayet onun yaptığı bu tür şeyler ise gözümden kaçmaz anlarım" dedi ve konuşmak üzere Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gitti. Yanına vardığında: "Ey Muhammed! Sen mi daha hayırlı birisin, yoksa Hâşim mi? Sen mi daha hayırlı birisin, yoksa Abdulmuttalib mi? Sen mi daha hayırlı birisin yoksa Abdullah mı?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona herhangi bir cevap vermedi. Bunun üzerine Utbe: "O zaman neden ilahlarımıza dil uzatıyor ve atalarımızın sapmış olduğunu söylüyorsun? İstediğin liderimiz olmaksa senin sancağının altına gireriz ve hayatta olduğun sürece bizim liderimiz olursun. İstediğin kadınsa Kureyş'ten istediğin on kadını seç onları seninle evlendirelim. İstediğin malsa aramızda sana ve senden sonra gelecek çocuklarına da yetecek kadar mal toplar veririz" dedi. Utbe bu şekilde konuşurken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sessizce dinliyor ve konuşmuyordu. Utbe sözlerini bitirince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bismillâhirrahmânirrahîm"* dedi ve: **"Hâ Mîm. Bu Kitap, merhametli olan Allah katından indirilmedir; bilen bir millet için müjdeci ve uyarıcı olmak üzere Arapça okunarak, âyetleri uzun uzun açıklanmıştır. Ama insanların çoğu yüz çevirmiştir, onlar işitmezler de: «Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır, kulaklarımızda ağırlık, bizimle senin aranda anlaşmamıza engel vardır; istediğini yap, biz de yapacağız» derler.**

Onlara söyle: «Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana, ilahınızın tek ilah olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin; vay ortak koşanlara!» Onlar zekat vermezler; âhireti inkâr edenler de yalnız onlardır. Doğrusu inanıp yararlı iş işleyenlere, onlara kesintisiz bir ecir vardır. «Siz yeri iki günde yaratanı mı inkâr ediyor ve O'na eşler koşuyorsunuz! O, âlemlerin Rabbidir» de. Yeryüzüne üstünden ağır baskılar (dağlar) yerleştirdi, onu bereketli kıldı; arayıp soranlar için gıdalarını tam (toplam) dört gün içinde yetiştirmesi kanununu koydu (takdir etti). Sonra, duman halinde bulunan göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne: «İsteyerek veya istemeyerek buyruğuma gelin» dedi. İkisi de: «İsteyerek geldik» dediler. Böylece onları, iki gün içinde yedi göğe tamamladı ve her göğün işini kendisine bildirdi. Yakın göğü ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk. İşte bu, bilen, güçlü olan Allah'ın kanunudur. Eğer yüz çevirirlerse onlara: «İşte sizi, Âd ve Semud'un başına gelen yıldırıma benzer bir azap ile uyardım» de"[1] âyetlerini okudu.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde okurken Utbe elini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ağzına koydu ve aradaki akrabalık bağı aşkına artık okumayı kesmesini istedi. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanından ayrıldıktan sonra da Kureyşlilerin yanına gitmedi.

Ebû Cehil: "Ey Kureyş topluluğu! Vallahi gördüğümüz kadarıyla Utbe de Muhammed'in dinine girdi ve yemeklerini pek beğendi. Ancak bunu mutlaka ihtiyacından dolayı yapmıştır. Haydi, yanına gidelim" dedi ve Utbe'nin evine gittiler. Yanına vardıklarında Ebû Cehil: "Ey Utbe! Vallahi biz senin Muhammed'in dinine girdiğini, davasını beğendiğini düşündük. Eğer ihtiyacın varsa sana, seni Muhammed'in vereceklerine muhtaç bırakmayacak kadarıyla aramızda mal toplar veririz" dedi. Ancak Utbe buna çok kızdı ve bir daha Muhammed'le konuşmayacağına dair yemin etti. Utbe: "Siz de biliyorsunuz ki Kureyşliler içinde malı en fazla olanlardan biriyim. Ancak yanına gittiğimde..." dedi ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile aralarında geçenleri onlara aktardı. Sonra şöyle dedi: "Ancak bana öyle bir cevap verdi ki vallahi bu cevap, ne sihre, ne şiire, ne de kehânete benziyor. Bana: "Bismillâhirrahmânirrahîm. **"Hâ Mîm. Bu Kitap, merhametli olan Allah**

---

[1] Fussilet Sur. 1-13

katından indirilmedir; bilen bir millet için müjdeci ve uyarıcı olmak üzere Arapça okunarak, âyetleri uzun uzun açıklanmıştır... Eğer yüz çevirirlerse onlara de ki: "İşte sizi, Âd ve Semud'un başına gelen yıldırıma benzer bir azap ile uyardım"[1] âyetlerini okudu.

Yahya rivayetinde şöyle demiştir: "Bana: «**Aklını kullanan bir millet için müjdeci ve uyarıcı olmak üzere Arapça okunarak, âyetleri uzun uzun açıklanmıştır... Eğer yüz çevirirlerse onlara de ki: "İşte sizi, Ad ve Semud'un başına gelen yıldırıma benzer bir azap ile uyardım**»[2] âyetlerini okudu ki en son ağzını kapatmak zorunda kaldım ve aramızdaki akrabalık bağı aşkına artık okumamasını istedim. Siz de biliyorsunuz ki Muhammed bir şey dediği zaman yalan söylemez. Bahsettiği azabın (yıldırımın) üzerinize inmesinden korktum."[3]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ زِيَادٍ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: «حُدِّثْتُ، أَنَّ عتبة بن ربيعة وَكَانَ سَيِّدًا حَلِيمًا- قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ جَالِسٌ فِي نَادِي قُرَيْشٍ وَرَسُولُ الله ﷺ جَالِسٌ وَحْدَهُ فِي الْمَسْجِدِ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ أَلَا أَقُومُ إِلَى هَذَا فَأُكَلِّمَهُ فَأَعْرِضَ عَلَيْهِ أُمُورًا لَعَلَّهُ أَنْ يَقْبَلَ مِنَّا بَعْضَهَا وَيَكُفَّ عَنَّا؟ قَالُوا بَلَى يَا أَبَا الْوَلِيدِ، فَقَامَ عُتْبَةُ حَتَّى جَلَسَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ فِيمَا قَالَ لَهُ عُتْبَةُ وَفِيمَا عَرَضَ عَلَيْهِ مِنَ الْمَالِ وَالْمُلْكِ وَغَيْرِ ذَلِكَ حَتَّى إِذَا فَرَغَ عُتْبَةُ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَفَرَأَيْتَ يَا أَبَا الْوَلِيدِ؟ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَاسْمَعْ مِنِّي قَالَ أَفْعَلُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. ﴿حم تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ فَمَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى الله عليه وآله وسلّم فقرأها عليه فما سَمِعَهَا عُتْبَةُ أَنْصَتَ لَهَا وَأَلْقَى بِيَدَيْهِ خَلْفَ ظَهْرِهِ مُعْتَمِدًا عَلَيْهِمَا يَسْتَمِعُ مِنْهُ حَتَّى انْتَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى السَّجْدَةِ فَسَجَدَ فِيهَا ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتَ يَا أَبَا الْوَلِيدِ؟ قَالَ سَمِعْتُ قَالَ فَأَنْتَ وَذَاكَ. فَقَامَ عُتْبَةُ إِلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ نَحْلِفُ بِاللهِ لَقَدْ جَاءَكُمْ أَبُو الْوَلِيدِ بِغَيْرِ الْوَجْهِ الَّذِي ذَهَبَ بِهِ فَلَمَّا جَلَسَ

---

[1] Fussilet Sur. 1-13

[2] Fussilet Sur. 1-13

[3] İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nihâye* (3/62).

إِلَيْهِمْ قَالُوا مَا وَرَاءَكَ يَا أَبَا الْوَلِيدِ؟ قَالَ وَرَائِي أَنِّي وَاللهِ قَدْ سَمِعْتُ قَوْلًا مَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ قَطُّ وَاللهِ مَا هُوَ بِالشِّعْرِ وَلَا السِّحْرِ وَلَا الْكِهَانَةِ. يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ أَطِيعُونِي وَاجْعَلُوهَا بِي. خَلُّوا بَيْنَ هَذَا الرَّجُلِ وَبَيْنَ مَا هُوَ فِيهِ واعتزلوه فو الله لَيَكُونَنَّ لِقَوْلِهِ الَّذِي سَمِعْتُ نَبَأٌ فَإِنْ تُصِبْهُ الْعَرَبُ فَقَدْ كُفِيتُمُوهُ بِغَيْرِكُمْ، وَإِنْ يَظْهَرْ عَلَى الْعَرَبِ فَمُلْكُهُ مُلْكُكُمْ، وَعِزُّهُ عِزُّكُمْ وَكُنْتُمْ أَسْعَدَ النَّاسِ بِهِ. قَالُوا سَحَرَكَ وَاللهِ يَا أَبَا الْوَلِيدِ بِلِسَانِهِ فَقَالَ هَذَا رَأْيِي لَكُمْ فَاصْنَعُوا مَا بَدَا لَكُمْ ثُمَّ ذَكَرَ شِعْرًا قَالَهُ أَبُو طَالِبٍ يَمْدَحُ عُتْبَةَ فِيمَا قَالَ» .

Muhammed b. Ka'b der ki: Bana anlatılana göre Utbe b. Rabîa, efendi ve hoş görülü birisiydi. Bir gün Kureyşlilerin meclisinde bulunuyordu. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) da tek başına Mescid'de oturduğunu görünce meclisteki Kureyşlilere: "Ey Kureyş topluluğu! Şunun yanına gidip konuşayım mı? Ona bazı tekliflerde bulunayım. Belki bazılarını kabul eder de bizi rahat bırakır" deyince, oradakiler: "Ey Ebu'l-Velîd! Tabi gidebilirsin" karşılığını verdiler. Bunun üzerine Utbe meclisten ayrılıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gidip oturdu." Sonrasında ravi, Utbe'nin Allah Resûlü'ne mal, mülk ve diğer şeyler konusunda yaptığı teklifleri zikreder ve şöyle devam eder: Utbe sözünü bitirince, Allah Resûlü ona: *"Ey Ebu'l-Velîd! Bitirdin mi?"* diye sordu. Utbe: "Bitirdim" deyince Allah Resûlü: *"O zaman dinle"* buyurdu. Utbe: "Dinliyorum" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bismillâhirrahmânirrahîm.* **"Hâ Mîm. Bu Kur'ân, Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan indirilmedir. Bu, bilen bir toplum için Arapça bir Kur'ân olarak âyetleri genişçe açıklanmış bir kitaptır"**[1] şeklinde Fussilet Sûresini okumaya başladı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) sûreyi okurken Utbe ellerini beline dayadı ve susup sonuna kadar dinledi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) secde âyetine ulaştığı zaman kalkıp secde etti ve: *"Ey Ebu'l-Velîd! Duydun mu?"* diye sordu. Utbe: "Duydum" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"İşte sen ve işte bana söylenenler"* buyurdu.

Bunun üzerine Utbe mecliste oturan arkadaşlarının yanına gitti. Meclistekiler onun geldiğini görünce birbirlerine: "Allah adına yemin ederiz ki Ebu'l-Velîd bir yüzle gitti; ancak farklı bir yüzle geri döndü!" demeye başladılar. Utbe gelip yanlarına oturunca ona: "Ey Ebu'l-Velîd! Ne oldu?"

---

[1] Fussılet Sur. 1-3

dıye sordular. Utbe şu karşılığı verdi: "Vallahi daha önce hiç duymadığım sözleri ondan duydum. Bunlar ne şiir, ne sihir, ne de kehânettir. Ey Kureyş topluluğu! Bugün beni dinleyin! Bu adamı rahat bırakın ve ondan uzak durun. Allah'a yemin olsun ki davasından vazgeçecek değildir. Kendisinden duyduğum sözlerden de bir şeyler çıkacaktır. Onu diğer Araplarla baş başa bırakın. Şayet Araplar kendisine üstün gelirse başkasının eliyle ondan kurtulmuş olursunuz. Ancak onlara galip gelirse bilin ki onun onuru sizin onurunuz, onun izzeti sizin izzetiniz, onun hâkimiyeti sizin de hâkimiyetiniz demektir."

Kureyşliler: "Ey Ebu'l-Velîd! Vallahi o seni büyüledi!" deyince: "Benim görüşüm budur, artık siz istediğinizi yapın" karşılığını verdi ve Ebû Tâlib'in, içinde O'nu övdüğü bir şiiri okudu.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو قُتَيْبَةَ سَلَمَةُ بْنُ الْفَضْلِ الْآدَمِيُّ بِمَكَّةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أَيُّوبَ أَحْمَدُ بْنُ بِشْرٍ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو الضَّبِّيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُثَنَّى بْنُ زُرْعَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: «لَمَّا قَرَأَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى عُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ ﴿حم تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ﴾ أَتَى أَصْحَابَهُ فَقَالَ لَهُمْ يَا قَوْمُ أَطِيعُونِي فِي هَذَا الْيَوْمِ واعصوني فيما بعده فو الله لَقَدْ سَمِعْتُ مِنَ هَذَا الرَّجُلِ كَلَامًا مَا سَمِعَتْ أُذُنَايَ قَطُّ كَلَامًا مِثْلَهُ وَمَا دَرَيْتُ مَا أَرُدُّ عَلَيْهِ» .

İbn Ömer der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Utbe b. Rabîa'ya: **"Hâ Mîm. Bu Kur'ân, Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan indirilmedir. Bu, bilen bir toplum için Arapça bir Kur'ân olarak âyetleri genişçe açıklanmış bir kitaptır..."**[2] şeklinde Fussilet Sûresini okuyunca, Utbe Kureyşlilerin yanına döndü ve şöyle dedi: "Ey kavmim! Diğer günler istediğiniz kadar bana karşı çıkın, ama bugün beni dinleyin! Vallahi o adamdan şimdiye kadar kesinlikle duymadığım sözler duydum ve kendisine nasıl bir cevap vereceğimi bilemedim."[3]

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/63, 64).

[2] Fussilet Sur. 1-3

[3] İbn Kesîr, *el-Bıdâye ve'n-nıhâye* (3/64).

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير، عن ابن إسحاق، قال: حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ قَالَ: «حُدِّثْتُ أَنَّ أَبَا جَهْلٍ، وَأَبَا سُفْيَانَ، وَالْأَخْنَسَ بْنَ شَرِيقٍ، خَرَجُوا لَيْلَةً لِيَسْتَمِعُوا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي بِاللَّيْلِ فِي بَيْتِهِ وَأَخَذَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَجْلِسًا لِيَسْتَمِعَ فِيهِ، وَكُلٌّ لَا يَعْلَمُ بِمَكَانِ صَاحِبِهِ، فَبَاتُوا يَسْتَمِعُونَ لَهُ، حَتَّى إِذَا أَصْبَحُوا وَطَلَعَ الْفَجْرُ تَفَرَّقُوا فَجَمَعَتْهُمُ الطَّرِيقُ فَتَلَاوَمُوا، وَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: لَا تَعُودُوا فَلَوْ رَآكُمْ بَعْضُ سُفَهَائِكُمْ لَأَوْقَعْتُمْ فِي نَفْسِهِ شَيْئًا. ثُمَّ انْصَرَفُوا حَتَّى إِذَا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الثَّانِيَةُ عَادَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ إِلَى مَجْلِسِهِ فَبَاتُوا يَسْتَمِعُونَ لَهُ حَتَّى إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ تَفَرَّقُوا، فَجَمَعَتْهُمُ الطَّرِيقُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ مِثْلَ مَا قَالُوا أَوَّلَ مَرَّةٍ. ثُمَّ انْصَرَفُوا فَلَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الثَّالِثَةُ أَخَذَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَجْلِسَهُ، فَبَاتُوا يَسْتَمِعُونَ لَهُ حَتَّى إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ تَفَرَّقُوا فَجَمَعَتْهُمُ الطَّرِيقُ، فَقَالُوا: لَا نَبْرَحُ حَتَّى نَتَعَاهَدَ لَا نَعُودُ فَتَعَاهَدُوا عَلَى ذَلِكَ، ثُمَّ تَفَرَّقُوا فَلَمَّا أَصْبَحَ الْأَخْنَسُ بْنُ شَرِيقٍ أَخَذَ عَصَاهُ ثُمَّ خَرَجَ حَتَّى أَتَى أَبَا سُفْيَانَ فِي بَيْتِهِ فَقَالَ أَخْبِرْنِي يَا أَبَا حَنْظَلَةَ عَنْ رَأْيِكَ فِيمَا سَمِعْتَ مِنْ مُحَمَّدٍ فَقَالَ يَا أَبَا ثَعْلَبَةَ وَاللهِ لَقَدْ سَمِعْتُ أَشْيَاءَ أَعْرِفُهَا وَأَعْرِفُ مَا يُرَادُ بِهَا. فَقَالَ الْأَخْنَسُ وَأَنَا وَالَّذِي حَلَفْتَ بِهِ. ثُمَّ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ حَتَّى أَتَى أَبَا جَهْلٍ فَدَخَلَ عَلَيْهِ بَيْتَهُ فَقَالَ يَا أَبَا الْحَكَمِ مَا رَأْيُكَ فِيمَا سَمِعْتَ من مُحَمَّدٍ فَقَالَ مَاذَا سَمِعْتَ؟ تَنَازَعْنَا نَحْنُ وَبَنُو عَبْدِ مَنَافٍ الشَّرَفَ، أَطْعَمُوا فَأَطْعَمْنَا وَحَمَلُوا فَحَمَلْنَا وَأَعْطَوْا فَأَعْطَيْنَا حَتَّى إِذَا تَجَاثَيْنَا عَلَى الرُّكَبِ وَكُنَّا كَفَرَسَيْ رِهَانٍ قالوا: مِنَّا نبيّ يَأْتِيهِ الْوَحْيُ مِنَ السَّمَاءِ فَمَتَى نُدْرِكُ هَذِهِ، وَاللهِ لَا نُؤْمِنُ بِهِ أَبَدًا وَلَا نُصَدِّقُهُ فَقَامَ عَنْهُ الْأَخْنَسُ بْنُ شَرِيقٍ» .

Zührî der ki: Bana anlatıldığına göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir gece evinde namaz kılarken kendisinden (gizli bir şekilde) bir şeyler dinlemek için Ebû Cehl, Ebû Süfyân ve Ahnes b. Şerîk yanına gittiler. Bunlardan her biri bir yerde oturdu ve birinin diğerinden haberi olmadan Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dinlemeye başladılar. Tan yeri ağardığı zaman dağıldılar. Bu üç kişi yolda bir yerde karşılaştılar ve birbirlerini kınayarak: "Bunu bir daha yapmayın. Sizden sefih olanlarınız bunu görür ve içlerine bir şeyler düşer" demeye başladılar. Sonra ayrılıp gittiler. İkinci gece her kişi bir gün önceki bulunduğu yere geri geldi. Yine tan yeri ağarana kadar Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dinlediler ve yine dağıldılar. Ancak yolda tekrar birbirleriyle karşılaştıklarında birbirlerine ilk dedikleri şeyleri söylediler. Sonra ayrılıp gittiler. Üçüncü gece her kişi bir

gün önceki bulunduğu yere geri geldi. Yine tan yeri ağarana kadar Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) dinlediler ve dağıldılar. Ancak yolda tekrar birbirleriyle karşılaştıklarında, birbirlerine: "Biz oraya bir daha gitmeyeceğimize dair ahitleşmedikçe birbirimizden ayrılmayacağız" dediler ve bu konuda ahitleşerek ayrıldılar.

Ahnes b. Şerîk sabahladığı zaman Ebû Süfyân'ın evine giderek: "Muhammed'den işittiklerin hakkında bana görüşünü bildir" dedi. Bunun üzerine Ebû Süfyân: "Ben bildiğim ve kendisiyle ne kastedildiğini anladığım şeyler işittim. Manasını bilmediğim ve kendisiyle ne kastedildiğini anlamadığım şeyler de işittim" karşılığını verdi. Ahnes: "Adına yemin ettiğin hakkı için ben de aynı senin gibiyim" diyerek oradan Ebû Cehl'in yanına gitti. Ona: "Ey Ebu'l-Hakem! Muhammed'den işittiklerin hakkında görüşün nedir?" diye sordu. Ebû Cehl: "Ne işittim ki? Biz ve Abdi Menâf oğulları üstünlük kavgasına düştük. Onlar yedirdi, biz de yedirdik. Onlar yüklendi, biz de yüklendik. Onlar verdi, biz de verdik. Hatta onlarla yarış atlıları gibi diz dize geldik ve: «Kendisine gökten vahiy gelen Peygamber bizdendir» dediler. Biz buna ne zaman yetişeceğiz? Vallahi ona asla iman etmeyeceğiz ve inanmayacağız" dedi. Bunun üzerine Ahnes b. Şerîk kalkıp giderek onu terk etti.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، قَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ يَوْمٍ عَرَفْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَنِّي كُنْتُ أَمْشِي أَنَا وَأَبُو جَهْلِ بْنِ هِشَامٍ فِي بَعْضِ أَزِقَّةِ مَكَّةَ، إِذْ لَقِينَا رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِأَبِي جَهْلٍ: يَا أَبَا الْحَكَمِ هَلُمَّ إِلَى اللهِ ﷻ وَإِلَى رَسُولِهِ أَدْعُوكَ إِلَى اللهِ قَالَ أَبُو جَهْلٍ يَا مُحَمَّدُ هَلْ أَنْتَ مُنْتَهٍ عَنْ سَبِّ آلِهَتِنَا هَلْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ نَشْهَدَ أَنْ قَدْ بَلَّغْتَ فَنَحْنُ نَشْهَدُ أَنْ قَدْ بَلَّغْتَ، فو الله لَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنَّ ما تقول حقًّا مَا اتَّبَعْتُكَ فَانْصَرَفَ رَسُولُ اللهِ ﷺ. وَأَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ: فو الله إِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّ مَا يَقُولُ حَقٌّ وَلَكِنَّ بَنِي قُصَيٍّ قَالُوا: فِينَا الْحِجَابَةُ فَقُلْنَا نَعَمْ. فَقَالُوا فِينَا النَّدْوَةُ فَقُلْنَا نَعَمْ، ثُمَّ قَالُوا فِينَا اللِّوَاءُ فَقُلْنَا نَعَمْ. قَالُوا فِينَا

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/64).

السِّقَايَةُ فَقُلْنَا نَعَمْ، ثُمَّ أَطْعَمُوا وَأَطْعَمْنَا حَتَّى إِذَا تَحَاكَّتِ الرُّكَبُ، قَالُوا: مِنَّا نَبِيٌّ والله لا أفعل» .

Muğîre b. Şu'be der ki: Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) tanıdığım ilk gün şöyle idi: Bir gün Ebû Cehil b. Hişâm ile birlikte Mekke sokaklarından birinde yürürken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile karşılaştık. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Cehil'e: *"Ey Ebu'l-Hakem! Allah'a ve peygamberine gel. Ben seni Allah'a davet ediyorum"* buyurunca, Ebû Cehil: "Ey Muhammed! Sen ilahlarımıza dil uzatmayı bırakmayacak mısın? Sen tebliğ ettiğine dair bizim şahitlik etmemizi mi istiyorsun? Biz senin tebliğ ettiğine şahitlik ediyoruz. Vallahi ben senin hakkı söylediğini bilsem bile yine sana tâbi olmam" dedi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gidince de Ebû Cehil bana dönüp şöyle dedi: "Vallahi ben onun söylediklerinin hakikat olduğunu biliyorum. Ancak Kusay oğulları: «Hicâbe görevi bizim olacak» dediler. Biz: «Olun» dedik. Onlar: «Nedve bizim olsun» dediler, biz yine: «Olun» dedik. Onlar: «Sancak bizde olacak» dediler, biz yine: «Olun» dedik. «Sikâye işi bizim olacak» dediler, biz yine: «Olun» dedik. Onlar hacılara yemek verdi, biz de verdik. Şu ana kadar onlarla hep baş başa yarış yaptık. Sonra: «Peygamber de bizdendir» dediler. Vallahi ben bunu kabul etmem."[1]

بَابُ ذِكْرِ إِسْلَامِ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ ﷺ وَمَا فِي قِصَّتِهِ مِنْ تَنْزِيهِ أَخِيهِ أُنَيْسٍ وَهُوَ أَحَدُ الشُّعَرَاءِ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَمَّا كَانُوا يَقُولُونَ فِيهِ مِمَّا لَا يَلِيقُ بِهِ، وَاعْتِرَافِهِ بِإِعْجَازِ الْقُرْآنِ، ثُمَّ مَا فِيهَا مِنِ اكْتِفَاءِ أَبِي ذَرٍّ ثَلَاثِينَ ليلة ويوم بِمَاءِ زَمْزَمَ عَنِ الطَّعَامِ حَتَّى سَمِنَ

Ebû Zer El-Ğifârî'nin Müslüman Olması, Şairlerden Biri Olan Kardeşi Üneys'in, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) Hakkında Söylenen Kötü Şeylerden Beri Kılması, Kur'ân'ın Mucizesi Hakkındaki İtirafı, Ebû Zer'in Otuz Gün Boyunca Yemek Yememesi ve Sadece Zemzem Suyundan İçerek Şişmanlaması

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سُلَيْمَانَ النَّجَّادُ، قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، قَالَ:

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/64).

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ وأخبرنا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ
رجاء وعمران ابن مُوسَى قَالَا: حَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ
هِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ: «خَرَجْنَا عَنْ قَوْمِنَا غِفَارٍ وَكَانُوا يُحِلُّونَ
الشَّهْرَ الْحَرَامَ، فَخَرَجْتُ أَنَا وَأَخِي أُنَيْسٌ وَأُمُّنَا، فَانْطَلَقْنَا حَتَّى نَزَلْنَا عَلَى خَالٍ لَنَا ذِي مَالٍ
وَذِي هَيْئَةٍ، فَأَكْرَمَنَا خَالُنَا، وَأَحْسَنَ إِلَيْنَا، فَحَسَدَنَا قَوْمُهُ، فَقَالُوا: إِنَّكَ إِذَا خَرَجْتَ عَنْ
أَهْلِكَ خَالَفَ إِلَيْهِمْ أُنَيْسٌ، قَالَ: فَجَاءَ خَالُنَا فَنَثَا عَلَيْنَا مَا قِيلَ لَهُ، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: أَمَّا مَا
مَضَى مِنْ مَعْرُوفِكَ فَقَدْ كَدَّرْتَهُ، وَلَا جِمَاعَ لَكَ فِيمَا بَعْدُ، قَالَ: فَقَرَّبْنَا صِرْمَتَنَا فَاحْتَمَلْنَا
عَلَيْهَا وَتَغَطَّى خَالُنَا ثَوْبَهُ فَجَعَلَ يَبْكِي، قَالَ: فَانْطَلَقْنَا حَتَّى نَزَلْنَا بحضرة مَكَّةَ، قَالَ: فَنَافَرَ
أُنَيْسٌ عَنْ صِرْمَتِنَا وَعَنْ مِثْلِهَا، فَأَتَيْنَا الْكَاهِنَ فَخَيَّرَ أُنَيْسًا، فَأَتَانَا بِصِرْمَتِنَا وَمِثْلِهَا مَعَهَا . قَالَ:
وَقَدْ صَلَّيْتُ يَا ابْنَ أَخِي قَبْلَ أَنْ أَلْقَى رَسُولَ اللهِ ﷺ بِثَلَاثِ سِنِينَ، فَقُلْتُ: لِمَنْ؟ قَالَ:
لِلَّهِ. قُلْتُ فَأَيْنَ تَوَجَّهُ؟ قَالَ: أَتَوَجَّهُ حَيْثُ يُوَجِّهُنِي اللهُ، أُصَلِّي عِشَاءً حَتَّى إِذَا كَانَ مِنْ آخِرِ
اللَّيْلِ أُلْقِيتُ كَأَنِّي خِفَاءٌ - فِي حَدِيثِ الْمُقْرِئِ يَعْنِي الثَّوْبَ- حَتَّى تَعْلُوَنِي الشَّمْسُ، قَالَ
أُنَيْسٌ: إِنَّ لِي حَاجَةً بِمَكَّةَ فَاكْفِنِي حَتَّى آتِيَكَ، فَانْطَلَقَ أُنَيْسٌ حَتَّى أَتَى مَكَّةَ، فَرَاثَ عَلَيَّ
ثُمَّ أَتَانِي، فَقُلْتُ: مَا حَبَسَكَ؟ قَالَ: لَقِيتُ رَجُلًا بِمَكَّةَ يَزْعُمُ أَنَّ اللهَ أَرْسَلَهُ. قَالَ: قُلْتُ مَا
يَقُولُ النَّاسُ؟ قَالَ: يَقُولُونَ إِنَّهُ لَشَاعِرٌ، وَسَاحِرٌ، وَكَاهِنٌ قَالَ: وَكَانَ أُنَيْسٌ أَحَدَ الشُّعَرَاءِ،
قَالَ: فَقَالَ أُنَيْسٌ: لَقَدْ سَمِعْتُ قَوْلَ الْكَهَنَةِ فَمَا هُوَ بِقَوْلِهِمْ، وَلَقَدْ وَضَعْتُ قَوْلَهُ عَلَى أَقْوَالِ
الشُّعَرَاءِ وَقَالَ غَيْرُهُ عَلَى أَقْرَاءِ الشِّعْرِ فو الله مَا يَلْتَئِمُ، عَلَى لِسَانِ أَحَدٍ بَعْدِي، إِنَّهُ شِعْرٌ، وو
الله إِنَّهُ لَصَادِقٌ، وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ. قَالَ قُلْتُ لَهُ: هَلْ أَنْتَ كَافِيَّ حَتَّى أَنْطَلِقَ فَأَنْظُرَ؟ فَقَالَ:
نَعَمْ وَكُنْ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ عَلَى حَذَرٍ فَإِنَّهُمْ قَدْ شَنِفُوا لَهُ وَتَجَهَّمُوا، فَانْطَلَقْتُ حَتَّى قدمت
مكة فَتَضَعَّفْتُ رَجُلًا مِنْهُمْ فَقُلْتُ: أَيْنَ هَذَا الَّذِي تَدْعُونَهُ : الصَّابِئُ قَالَ: فَأَشَارَ إِلَى
الصابي . قَالَ فَمَالَ عَلَيَّ أَهْلُ الْوَادِي بِكُلِّ مَدَرَةٍ وَعَظْمٍ، حَتَّى خَرَرْتُ مَغْشِيًّا عَلَيَّ، قَالَ:
فَارْتَفَعْتُ حِينَ ارْتَفَعْتُ، كَأَنِّي نُصُبٌ أَحْمَرُ، فَأَتَيْتُ زَمْزَمَ فَشَرِبْتُ مِنْ مَائِهَا، وَغَسَلْتُ عَنِّي
الدَّمَ، فَدَخَلْتُ بَيْنَ الْكَعْبَةِ وَأَسْتَارِهَا، وَلَقَدْ لَبِثْتُ يَا ابْنَ أَخِي ثَلَاثِينَ مِنْ بَيْنِ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ،
وَمَالِي طَعَامٌ إِلَّا ماء زمزم، فسمنت حتى تَكَسَّرَتْ عُكَنُ بَطْنِي وَمَا وَجَدْتُ عَلَى كَبِدِي
سُخْفَةَ جُوعٍ قَالَ فَبَيْنَمَا أَهْلُ مَكَّةَ فِي لَيْلَةٍ قَمْرَاءَ إِضْحِيَانٍ قَدْ ضَرَبَ اللهُ ﷻ عَلَى
أَصْمِخَةِ أَهْلِ مَكَّةَ، فَمَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ أَحَدٌ غَيْرُ امْرَأَتَيْنِ فَأَتَتَا عَلَيَّ وَهُمَا يَدْعُوَانِ إِسَافًا

ونائلة، قال: فأتتا عليّ في طوافهما فقلت: أنكحا أحدهما الأخرى، قال فما تناهتا عن قولهما، وقال غيره فما تناهتا ذلك عمّا قالا قال: فأتتا عليّ فقلت: هنّ مثل الخشبة غير أنّي لا أكنّي، فانطلقتا تولولان وتقولان: لو كان ها هنا أحد من أنفارنا. قال فاستقبلهما رسول الله ﷺ وأبو بكر وهما هابطان من الجبل، فقالا لهما: ما لكما؟ قالتا: الصابئ بين الكعبة وأستارها، قال: ما قال لكما؟ قالتا: قال لنا كلمة تملأ الفم . فجاء رسول الله ﷺ هو وصاحبه فاستلم الحجر، ثمّ طاف بالبيت هو وصاحبه، ثمّ صلّى، فلمّا قضى صلاته، قال أبو ذرّ: فأتيته فكنت أوّل من حيّاه بتحيّة الإسلام، فقال وعليك ورحمة الله. ثمّ قال: ممّن أنت؟ قلت: من غفار، قال: فأهوى بيده فوضع يده على جبينه فقلت في نفسي [كره] أن انتميت إلى غفار، قال: فأهويت لآخذ بيده فقدعني صاحبه وكان أعلم به منّي ثمّ رفع رأسه فقال متى كنت هاهنا؟ قلت قد كنت هاهنا منذ ثلاثين ليلة ويوم قال: فمن كان يطعمك؟ قلت: ما كان لي طعام إلّا ماء زمزم، فسمنت حتّى تكسّرت عكن بطني، وما وجدت على كبدي سخفة جوع، فقال رسول الله ﷺ: إنّها مباركة إنّها طعام طعم وشفاء سقم. فقال أبو بكر: يا رسول الله! ائذن لي في إطعامه اللّيلة، ففعل فانطلق رسول الله ﷺ وأبو بكر وانطلقت معهما حتّى فتح أبو بكر بابًا، فجعل يقبض لنا من زبيب الطّائف فكان ذاك أوّل طعام أكلته بها، قال: فغبرت ما غبرت ثمّ أتيت رسول الله ﷺ فقال رسول الله ﷺ: إنّي قد وجّهت إلى أرض ذات نخل لا أحسبها إلّا يثرب، فهل أنت مبلّغ عنّي قومك لعلّ الله أن ينفعهم بك، ويأجرك فيهم، فانطلقت حتّى أتيت أخي أنيسًا فقال لي: ما صنعت؟ قلت: صنعت أنّي أسلمت وصدّقت، قال: فما بي رغبة عن دينك فإنّي قد أسلمت وصدّقت، ثمّ أتينا أمّنا، فقالت ما بي رغبة عن دينكما فإنّي قد أسلمت وصدّقت، قال: ثمّ احتملنا حتّى أتينا قومنا غفار فأسلم نصفهم قبل أن يقدم رسول الله ﷺ، وكان يؤمّهم خفاف بن إيماء بن رحضة الغفاريّ، قال: وكان سيّدهم يومئذ وقال بقيّتهم إذا قدم رسول الله ﷺ أسلمنا. قال فقدم رسول الله ﷺ المدينة فأسلم بقيّتهم وجاءت أسلم، فقالوا يا رسول الله إخواننا، نسلم على الّذي أسلموا عليه فأسلموا فقال رسول الله ﷺ: غفار غفر الله لها، وأسلم سالمها الله» .

رواه مسلم في الصّحيح عن هدّاب بن خالد.

Abdullah b. es-Sâmit der ki: Ebû Zer hikâyesini bana şöyle anlattı: Ben, kardeşim Üneys ve annem, haram ayı helal kılan kabilemiz Ğifâr'dan ayrılıp yola koyulduk. Yolculuğumuz sırasında varlıklı ve saygın biri olan bir dayımızın yanında misafir olduk. Dayımız bize ikramlarda bulundu ve en güzel bir şekilde ağırladı. Ancak dayımın akrabaları bizi kıskandı ve ona: "Sen evden çıktığında Üneys ailenin yanına giriyor" dediler. Dayım yanımıza gelince de ona söylenen şeyi bize aktardı. Ben: "Daha önce bize yapmış olduğun iyilikleri berbat ettin! Bundan sonra artık bir arada olamayız!" dedim ve develerimizi yanaştırıp ayrılmak üzere bindik. Dayımız da giysisine sarınıp ağlamaya başladı.

Yola devam ettik ve nihayet Mekke'nin kenarında konakladık. Kardeşim Üneys biriyle, bizim develerimizin iki katı bir miktara şiirle övünme yarışına girdi. Hakem olarak bir kâhine gittiklerinde kâhin kardeşim Üneys'i daha üstün buldu. Bu şekilde Üneys bizim develerimizin sayıca iki katıyla yanımıza geldi. Yeğenim! Ben, Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) henüz görüşmeden üç yıl öncesinden namaz kılmaya başladım." Ona: "Kim için namaz kılıyordun?" diye sorduğumda: "Yüce Allah'a" karşılığını verdi. Ona: "Peki namazda ne tarafa doğru yöneliyordun?" diye sorduğumda: "Allah beni ne tarafa doğru yönlendirdiyse o tarafa doğru döndüm. Akşam namaz kılmaya başladığımda gece sonuna kadar bir elbise gibi yere serilir güneş yükselene kadar da öylece kalırdım" dedi ve şöyle devam etti:

Üneys: "Mekke'de bir işim var, gelene kadar yerime mukayyet ol" dedi ve Mekke'ye doğru yola çıktı. Mekke'ye vardıktan sonra gecikmeli de olsa geri yanımıza geldi. Ona: "Neden geciktin?" diye sorduğumda, bana: "Mekke'de senin dininde olan bir adamla karşılaştım. Yüce Allah'ın kendisini elçi olarak gönderdiğini söylüyor" dedi. "İnsanlar onun hakkında ne diyor?" diye sorduğumda, Üneys: "Şair, kâhin, sihirbaz" diyorlar" dedi. Ancak Üneys de şair biri olduğu için: "Ben kâhinlerin sözlerini duydum, onun söyledikleri bunların sözlerine benzemiyor. Söylediklerini şairlerin sözleriyle karşılaştırdım. Bu karşılaştırmayı yaptıktan sonra artık onun sözlerine kimse şiir diyemez! Vallahi o doğru, insanlarsa yalan söylüyor!" diye ekledi.

Ona: "Yerime mukayyet olsan da, ben de gidip baksam olur mu?" dediğimde: "Olur, ama Mekkelilere karşı dikkatli ol! Zira ondan hiç hoşlanmıyor, öfke duyuyorlar" karşılığını verdi. Bunun üzerine Mekke'ye geldim. Kendi halinde, zayıf gördüğüm bir adama: "Şu dininden çıktığını

(Sâbiî) söylediğiniz şahıs nerede?" diye sorduğumda adam diğerlerine beni gösterdi. Mekke sakinleri üzerime geldiler ve bayılana kadar tezeklerle ve kemiklerle bana vurmaya başladılar. Kendime gelip ayağa kalktığımda kırmızı bir putu andırıyordum. Zemzem kuyusuna gelip üzerimdeki kanları yıkadım ve su içtim. Sonra Kâbe ile örtüsü arasına girip saklandım. Yeğenim! Bu şekilde gecesi ve gündüzüyle otuz gün orada kaldım. Zemzem suyundan başka yiyecek bir şeyim de yoktu. Buna rağmen şişmanlayıp göbek bile bağladım. Oradayken hiç açlık hissetmedim.

Aydınlık ve mehtaplı bir gecede Yüce Allah sanki Mekke ahalisine uyku göndermişti ve iki kadından başka da tavaf eden yoktu. Bu iki kadının biri İsâf adlı puta, diğeri de Nâile adlı puta dua ediyordu. Tavafları sırasında yanımdan geçerlerken (dua ettikleri putları kastederek) onlara: "Bari birini diğeriyle evlendirin!" dedim. Ancak dualarına devam ettiler. Tavaf sırasında tekrar yanımdan geçtiklerinde onlara açık bir şekilde: "Bunlar işe yaramayan odundan öte değiller" dediğimde ise bağrışarak oradan uzaklaşmaya ve: "Keşke erkeklerimizden biri burada olsaydı!" demeye başladılar.

Uzaklaşırlarken üst taraflardan Kâbe'ye doğru inen Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile Ebû Bekr'le karşılaştılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neyiniz var?"* diye sorunca, kadınlar: "Kâbe'nin örtülerinin altında bir Sâbiî var!" dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Peki size ne dedi?"* diye sorunca, kadınlar: "Bize ağız dolusu çirkin laflar etti" dediler. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr ile gelip Hacer-i Esved'i selamladı ve Kâbe'yi tavaf edip namaz kıldı.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip selam verdim. Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) İslâmî bir selamla selamlayan ilk kişi benim! Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'ın selamı ve rahmeti senin de üzerine olsun"* diyerek selamımı aldı. Sonra bana: *"Sen kimsin?"* diye sordu. Ben: "Ğifârlı biriyim" dediğimde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) elini kaldırıp alnına götürdü. İçimden: "Ğifârlı olmamdan hoşlanmadı galiba" dedim. Yanaşıp elini tutmak istedim, ancak arkadaşı bana izin vermedi, zira onu benden daha iyi biliyordu.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne zamandan beri buradasın?"* diye sordu. "Gecesi ve gündüzüyle otuz gündür buradayım" dedim. *"Sana kim yemek veriyordu?"* diye sorunca, ben: "Zemzem suyundan başka bir yemeğim yoktu. Zemzem suyuyla şişmanladım, hatta göbek bağladım ve hiç

açlık hissetmedim" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Zemzem suyu mübarek bir sudur, doyurucu bir yemektir ve hastalık için şifadır"*** buyurdu.

Ebû Bekr: "Ey Allah'ın Resûlü! İzin ver de bu gece onu ben doyurayım" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona izin verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile Ebû Bekr yola düşünce ben de onlarla birlikte gittim. Ebû Bekr kapının birini açtı ve avucuyla bize Tâif kuru üzümünden çıkarmaya başladı. Bu kuru üzüm bir aydır yediğim ilk yemekti. Bir süre geçtikten sonra da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: ***"(Hicret için) hurmalık olan bir yurda doğru yönlendirildim ve gördüğüm kadarıyla orası Yesrib olsa gerek. Benim yerime kabilene sen tebliğde bulunur musun? Umulur ki Yüce Allah senin vasıtanla onları faydalandırır ve sana da sevabını verir"*** buyurdu.

Sonrasında kardeşim Üneys'in yanına döndüm. Üneys bana: "Ne yaptın?" diye sorunca, ona: "Müslüman olup Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) tasdik ettim, yaptığım bu!" karşılığını verdim. Üneys de: "Ben de senin dinine karşı çıkacak değilim, ben de Müslüman oldum ve onu tasdik ettim" dedi. Sonra annemizin yanına gelip ona da durumu bildirdik. Annemiz: "Ben de sizin dininize karşı çıkacak değilim, ben de Müslüman oldum ve onu tasdik ettim" dedi.

Sonra yola koyulup kabilemiz Ğifâr'a geldik. Onların da yarısı müslüman oldu. Onlara o zamanlar reisleri de olan Hufâf b. Îmâ b. Rahada el-Ğifârî imamlık yapıyordu. Kalanlar da: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye geldiği zaman müslüman oluruz" demişlerdi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye geldiğinde kalanlar da Müslüman oldu. Eslem kabilesi gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Onlar bizim kardeşlerimizdir. Onlar ne üzerine Müslüman oldularsa biz de aynısı üzerine Müslüman oluyoruz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Ğifar müslüman oldu. Yüce Allah Ğifâr kabilesini bağışlasın. Eslem Müslüman oldu. Yüce Allah Eslem kabilesini de selamete erdirsin"*** diye dua etti."

Müslim, *Sahîh*'de Heddâb b. Hâlid kanalıyla rivayet etmiştir.[1]

---

[1] Müslim (1919).

حدّثنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدّثنا أبو عبد الله محمّد بن يعقوب الحافظ، قال: حدّثنا الحسن بن محمّد بن زياد، قال: حدّثنا عبد الله بن الرومي، قال: حدّثنا النضر بن محمّد، قال: حدّثنا عكرمة بن عمّار عن أبي زميل سماك بن الوليد عن ملك بن مرثد عن أبيه عن أبي ذرّ، قَالَ: «كُنْتُ رُبْعَ الْإِسْلَامِ أَسْلَمَ قَبْلِي ثَلَاثَةُ نَفَرٍ وَأَنَا الرَّابِعُ، أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَرَأَيْتُ الاسْتِبْشَارَ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وآله وسلّم» .

Ebû Zer der ki: Ben Müslüman olanların dördüncüsü idim. Benden önce üç kişi Müslüman olmuştu. Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın selamı üzerine olsun. Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğu şahitlik ederim" dedim. Bunun üzerine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünde bir sevinç gördüm.

بَابُ ذِكْرِ إِسْلَامِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ ﷺ وَمَا فِي ذَلِكَ مِنْ وَعْظِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِيَّاهُ حَتَّى أَلْقَى اللهُ ﷻ فِي نَفْسِهِ الْإِيمَانَ بِمَا قَالَ

Hamza b. Abdilmuttalib'in Müslüman Olması; Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Bu Konuda Kendisine Nasihatte Bulunması ve Bu Nasihatle Yüce Allah'ın İmanı Hamza b. Abdilmuttalib'in Kalbine Koyması

حدّثنا أبو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ حَدَّثَنِي رجل من أَسْلَمَ وَكَانَ وَاعِيَةً «أَنَّ أَبَا جَهْلٍ اعْتَرَضَ رَسُولَ اللهِ ﷺ عِنْدَ الصَّفَا فَآذَاهُ وَشَتَمَهُ وَنَالَ مِنْهُ مَا يَكْرَهُ مِنَ الْعَيْبِ لِدِينِهِ فَذُكِرَ ذَلِكَ لِحَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَأَقْبَلَ نَحْوَهُ حَتَّى إِذَا قَامَ عَلَى رَأْسِهِ. رَفَعَ الْقَوْسَ، فَضَرَبَهُ بِهَا ضَرْبَةً شَجَّهُ مِنْهُ شَجَّةً مُنْكَرَةً، وَقَامَتْ رِجَالٌ مِنْ قُرَيْشٍ مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ إِلَى حَمْزَةَ لِيَنْصُرُوا أَبَا جَهْلٍ مِنْهُ، فَقَالُوا: مَا نَرَاكَ يَا حَمْزَةُ إِلَّا قَدْ صَبَأْتَ، فَقَالَ حَمْزَةُ وَمَا يَمْنَعُنِي وَقَدِ اسْتَبَانَ لِي مِنْهُ. أَنَا أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللهِ وَأَنَّ الَّذِي يَقُولُ حَقٌّ، فو الله لَا أَنْزِعُ فَامْنَعُونِي إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ دَعُوا أَبَا عُمَارَةَ فَإِنِّي وَاللهِ لَقَدْ سَبَبْتُ ابْنَ أَخِيهِ سَبًّا قَبِيحًا . فَلَمَّا أَسْلَمَ حَمْزَةُ عَرَفَتْ قُرَيْشٌ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ عَزَّ وَامْتَنَعَ فَكَفُّوا عَنْ بَعْضِ مَا كَانُوا يَتَنَاوَلُونَ مِنْهُ وَقَالَ حَمْزَةُ فِي ذَلِكَ شِعْرًا . قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: ثُمَّ رَجَعَ حَمْزَةُ

إلى بيته فأتاه الشيطان فقال: أنت سيّد قريش اتّبعت هذا الصابئ وتركت دين آبائك،
للموت خيرٌ لك ممّا صنعت، فأقبل على حمزة بثّه وقال: ما صنعتُ؟ اللهمّ إن كان رُشدًا
فاجعلْ تصديقَهُ في قلبي، وإلّا فاجعلْ لي ممّا وقعتُ فيه مخرجًا. فبات بليلةٍ لم يبتْ
بمثلها مِنْ وسوسة الشيطان حتّى أصبح فغدا على رسول الله ﷺ فقال يا ابن أخي! إنّي
قدْ وقعتُ في أمرٍ لا أعرفُ المخرجَ منهُ وإقامةُ مثلي على ما لا أدري ما هو أرشدٌ هو أمْ
غيٌّ شديدٌ، فحدِّثني حديثًا فقد اشتهيتُ يا ابنَ أخي أنْ تحدِّثني. فأقبل رسولُ الله ﷺ
فذكّرَهُ، ووعظَهُ، وخوّفَهُ، وبشّرَهُ، فألقى اللهُ في نفسِه الإيمانَ بما قال رسولُ الله ﷺ
فقالَ: أشهدُ أنّكَ الصّادقُ شهادةَ الصّدقِ. فأظهِرْ يا ابنَ أخي دينَكَ، فو الله ما أحبُّ أنّ
لي ما أظلّتِ السّماءُ وأنّي على ديني الأوّلِ، فكانَ حمزةُ ؓ ممّنْ أعزّ اللهُ ﷻ به الدين»

Muhammed b. İshâk, Eslemli bir adamdan bildiriyor: Ebû Cehil, Safâ'da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısına çıkarak kendisine hem eziyet etti, hem de sövdü. Çirkin bir şekilde de dinine dil uzattı. Bu durum Hamza b. Abdilmuttalib'e anlatılınca, Ebû Cehl'in yanına gelip başı ucunda durdu. Yayını kaldırıp başına öyle bir darbe vurdu ki onu ağır bir şekilde yaraladı. Kureyşli bazı adamlar Ebû Cehil'e yardım etmek için kalkıp: "Ey Hamza! Gördüğümüz kadarıyla dininden çıktın" deyince, Hamza: "Beni bundan kim alıkoyabilir? Onun Allah'ın elçisi olduğuna ve dediğinin hak olduğuna şahitlik ederim. Vallahi bundan sonra ben ondan ayrılmam. Sözünüzde sadıksanız, gelin bana mâni olun" dedi. Bunun üzerine Ebû Cehil, adamlarına: "Ebû Umâre'yi bırakın! Vallahi onun yeğenine çirkin şeyler söylemiştim" dedi.

Hamza Müslüman olunca Kureyşliler Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gücüne güç kattığını, koruma altına alındığını anladı ve yaptıkları bir kısım eziyetten geri durmaya başladı. Hamza bu konuda bir de şiir okumuştu. Sonra Hamza evine geri döndü. Ancak şeytan kendisine gelip: "Sen Kureyş'in önderi idin ve şu dininden dönen kişiye tâbi oldun. Atalarının bağlandıkları dini terk ettin. Ölseydin böyle bir şey yapmandan daha iyiydi" demeye başladı. Bunun üzerine Hamza üzülmeye ve: "Ne yaptım? Allahım! Tuttuğum bu yol doğru ise kalbime ya onu tasdik ettirip şüphelerimi gider ya da benim için bu hususta bir çıkar yol göster" demeye başladı. O gece şeytanın vesvesesi ile

sabahladı. Daha önce böyle bir gece geçirmemişti. Sabahladığında Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Yeğenim! Ben öyle bir durumdayım ki kendime bir çıkış yolu bulamadığım gibi yaptığımın doğru mu, yoksa yanlış mı olduğunu da bilemiyorum. Bana bu konuda bir şeyler anlat. Çünkü senin konuşmanı özlemişim" dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona hatırlatmalarda ve nasihatlerde bulundu. Korkuttu (cehennem azabını anlattı) ve müjdeledi (cennet nimetlerini anlattı). Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu sözleriyle Yüce Allah, Hamza'nın kalbine imanı yerleştirdi. Hamza: "Şahadet ederim ki, sen doğrusun. Yeğenim! Artık dinini açıkla. Vallahi gökyüzünün gölgelendirdiği her şeyin benim olması karşılığında bile eski dinimde olmayı istemem" dedi. Yüce Allah'ın dini kendisiyle aziz kıldığı kimselerden biri de Hamza idi.

بَابُ ذِكْرِ إِسْلَامِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ حِينَ قَرَأَ الْقُرْآنَ، وَعَلِمَ إِعْجَازَهُ، وَمَا كَانَ مِنْ إِجَابَةِ اللهِ ﷻ فِيهِ دَعْوَةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِإِعْزَازِ دِينِهِ بِإِسْلَامِ أَحَدِ الرَّجُلَيْنِ

Kur'ân Okunduğu Zaman Ömer b. el-Hattâb'ın Müslüman Olması; Kur'ân'ın İ'câzını Anlaması ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) İki Adamdan Birinin Müslüman Olmasıyla Dininin Aziz Kılınması Yönündeki Duasına Allah'ın İcabet Etmesi

أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّاءَ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو محمد عبد الله ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ [بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ قَالَ حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ أَبِي حَازِمٍ] قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: «مَا زِلْنَا أَعِزَّةً مُنْذُ أَسْلَمَ عُمَرُ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ.

Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Hz. Ömer Müslüman olduğu zamandan beri hep başımız dik olduk."

Buhârî, *Sahîh*'de Muhammed b. el-Müsennâ kanalıyla Yahya b. Saîd'den rivayet etmiştir.[1]

---

[1] Buhârî (3863).

أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الزَّاهِدُ النَّحْوِيُّ غُلَامُ ثَعْلَبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَارِجَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِأَحَبِّ هَذَيْنِ الرَّجُلَيْنِ إِلَيْكَ: أَبُو جَهْلِ بْنُ هِشَامٍ، أَوْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ» قَالَ: فَكَانَ يَعْنِي عُمَرَ رضي الله عنه أَحَبُّهُمَا إِلَى اللهِ عز وجل.

İbn Ömer der ki: ***"Allahım! Bu iki kişiden sana en sevimli olanı ile Ebû Cehil b. Hişâm ya da Ömer b. el-Hattâb ile İslam'ı aziz kıl"*** diye dua etti. Sonunda (müslüman olmakla) ikisinden Ömer b. el-Hattâb'ın Yüce Allah tarafından sevildiği ortaya çıktı.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ: عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْمُقْرِئُ ابْنُ الْحَمَّامِيِّ بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بُرْدٍ الْأَنْطَاكِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحُنَيْنِيُّ، قَالَ: ذَكَرَهُ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: «قَالَ لَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رضي الله عنه أَتُحِبُّونَ أَنْ أُعْلِمَكُمْ كَيْفَ كَانَ إِسْلَامِي؟ قَالَ: قُلْنَا، نَعَمْ. قَالَ: كُنْتُ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَبَيْنَا أَنَا فِي يَوْمٍ حَارٍّ شَدِيدِ الْحَرِّ بِالْهَاجِرَةِ فِي بَعْضِ طَرِيقِ مَكَّةَ إِذْ لَقِيَنِي رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ، فَقَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ؟ فَقُلْتُ: أُرِيدُ الَّتِي وَالَّتِي وَالَّتِي! قَالَ: عَجَبًا لَكَ يا ابن الخطاب، عمنت تَزْعُمُ أَنَّكَ كَذَلِكَ، وَقَدْ دَخَلَ عَلَيْكَ الْأَمْرُ فِي بَيْتِكَ. قَالَ: قُلْتُ وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ أُخْتُكَ قَدْ أَسْلَمَتْ، قَالَ: فَرَجَعْتُ مُغْضَبًا حَتَّى قَرَعْتُ الْبَابَ، وقَدْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَسْلَمَ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ مِمَّنْ لَا شَيْءَ لَهُ ضَمَّهُمَا [رَسُولُ اللهِ ﷺ] إِلَى الرَّجُلِ الَّذِي فِي يَدِهِ السَّعَةِ فَيَنَالَاهُ مِنْ فَضْلِ طَعَامِهِ وَقَدْ كَانَ ضَمَّ إِلَى زَوْجِ أُخْتِي رَجُلَيْنِ فَلَمَّا قَرَعْتُ الْبَابَ قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَتَبَادَرُوا فَاخْتَفَوْا مِنِّي، وَقَدْ كانوا يقرأون صَحِيفَةً بَيْنَ أَيْدِيهِمْ تَرَكُوهَا أَوْ نَسُوهَا. فَقَامَتْ أُخْتِي تَفْتَحُ الْبَابَ، فَقُلْتُ: يَا عَدُوَّةَ نَفْسِهَا أَصَبَوْتِ؟ وَضَرَبْتُهَا بِشَيْءٍ فِي يَدِي عَلَى رَأْسِهَا، فَسَالَ الدَّمُ، فَلَمَّا رَأَتِ الدَّمَ بَكَتْ، فَقَالَتْ: يَا ابْنَ الْخَطَّابِ! مَا كُنْتَ فَاعِلًا فَافْعَلْ، فَقَدْ صَبَوْتُ. قَالَ: وَدَخَلْتُ حَتَّى جَلَسْتُ عَلَى السَّرِيرِ فَنَظَرْتُ إِلَى الصَّحِيفَةِ وَسْطَ الْبَيْتِ، فقلت ما هذا؟ ناولنيها، فَقَالَتْ: لَسْتَ مِنْ أَهْلِهَا أَنْتَ لَا تَطْهُرُ مِنَ الْجَنَابَةِ وَهَذَا كِتَابٌ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا

---

[1] Tırmizi (3681).

الْمُطَهَّرُونَ. فَمَا زِلْتُ بِهَا حَتَّى نَاوَلَتْنِيهَا، فَفَتَحْتُهَا فَإِذَا فِيهَا: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، فَلَمَّا مَرَرْتُ بِاسْمٍ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ ﷻ ذُعِرْتُ مِنْهُ، فَأَلْقَيْتُ الصَّحِيفَةَ، ثُمَّ رَجَعْتُ إِلَى نَفْسِي فَتَنَاوَلْتُهَا، فَإِذَا فِيهَا ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ، فَلَمَّا مَرَرْتُ بِاسْمٍ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ ذُعِرْتُ، ثُمَّ رَجَعْتُ إِلَى نَفْسِي، فَقَرَأْتُهَا حَتَّى بَلَغْتُ: ﴿آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، فَقُلْتُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَخَرَجُوا إِلَيَّ مُتَبَادِرِينَ وَكَبَّرُوا وَقَالُوا: أَبْشِرْ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ دَعَا يَوْمَ الِاثْنَيْنِ، فَقَالَ: اللهُمَّ أَعِزَّ دِينَكَ بِأَحَبِّ الرَّجُلَيْنِ إِلَيْكَ: إِمَّا أَبُو جَهْلِ بْنَ هشام، وَإِمَّا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَإِنَّا نَرْجُو أَنْ تَكُونَ دَعْوَةُ رَسُولِ اللهِ ﷺ لَكَ فَأَبْشِرْ. قَالَ: قُلْتُ، فَأَخْبِرُونِي أَيْنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ؟ فَلَمَّا عَرَفُوا الصِّدْقَ مِنِّي قَالُوا: فِي بَيْتٍ بِأَسْفَلِ الصَّفَا، فَخَرَجْتُ، حَتَّى قَرَعْتُ الْبَابَ عَلَيْهِمْ، فَقَالُوا: مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ: ابْنُ الْخَطَّابِ، قَالَ: وَقَدْ عَلِمُوا مِنْ شِدَّتِي عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَمَا يَعْلَمُونَ بِإِسْلَامِي، فما اجترأ أحد بفتح الْبَابَ حَتَّى قَالَ: افْتَحُوا لَهُ إِنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يَهْدِهِ، فَفَتَحُوا لِيَ الْبَابَ فَأَخَذَ رَجُلَانِ بِعَضُدَيَّ، حَتَّى أَتَيَا بِيَ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ خَلُّوا عَنْهُ، ثُمَّ أَخَذَ بِمَجَامِعِ قَمِيصِي، ثُمَّ جَذَبَنِي إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: أَسْلِمْ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، اللهُمَّ اهْدِهِ، فَقُلْتُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. فَكَبَّرَ الْمُسْلِمُونَ تَكْبِيرَةً سُمِعَتْ بِفِجَاجِ مَكَّةَ، وَكَانُوا مُسْتَخْفِينَ فَلَمْ أَشَأْ أَنْ أَرَى رَجُلًا يُضْرَبُ فَيَضْرِبُ إِلَّا رَأَيْتُهُ وَلَا يُصِيبُنِي مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ. فَخَرَجْتُ، حَتَّى جِئْتُ خَالِي وَكَانَ شَرِيفًا فَقَرَعْتُ عَلَيْهِ الْبَابَ، فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقُلْتُ: ابْنُ الْخَطَّابِ، قَالَ: فَخَرَجَ إِلَيَّ فَقُلْتُ: عَلِمْتَ أني قد صبوت قال أو فعلت؟ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ لَا تَفْعَلْ، فَقُلْتُ: قَدْ فَعَلْتُ، فَدَخَلَ وَأَجَافَ الْبَابَ دُونِي، فَقُلْتُ: مَا هَذَا شَيْءٌ، فَذَهَبْتُ إِلَى رَجُلٍ مِنْ عُظَمَاءِ قُرَيْشٍ فَنَادَيْتُهُ، فَخَرَجَ إِلَيَّ فَقُلْتُ مِثْلَ مَقَالَتِي لِخَالِي، وَقَالَ مِثْلَ مَا قَالَ، وَدَخَلَ وَأَجَافَ الْبَابَ دُونِي. فَقُلْتُ فِي نَفْسِي: مَا هَذَا شَيْءٌ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ يُضْرَبُونَ وَأَنَا لَا أُضْرَبُ. فَقَالَ لِي رَجُلٌ أَتُحِبُّ أَنْ يُعْلَمَ بِإِسْلَامِكَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَإِذَا جَلَسَ النَّاسُ فِي الْحِجْرِ فَأْتِ فُلَانًا- لِرَجُلٍ لَمْ يَكُنْ يَكْتُمُ السِّرَّ- فَقُلْ لَهُ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ: إِنِّي قَدْ صَبَوْتُ فَإِنَّهُ قَلَّ مَا يَكْتُمُ السِّرَّ. قَالَ: فَجِئْتُ وَقَدِ اجْتَمَعَ النَّاسُ فِي الْحِجْرِ فَقُلْتُ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ إِنِّي قد صبوت. قال: أو فعلت؟ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْته إِنَّ ابْنَ الْخَطَّابِ قَدْ صَبَأَ فَبَادَرَ إِلَيَّ أُولَئِكَ النَّاسُ فَمَا زِلْتُ أَضْرِبُهُمْ وَيَضْرِبُونَنِي

فَاجْتَمَعَ عَلَيَّ النَّاسُ. فَقَالَ خَالِي: مَا هَذِهِ الْجَمَاعَةُ قِيلَ عُمَرُ قَدْ صَبَأَ، فَقَامَ عَلَى الْحِجْرِ فَأَشَارَ بِكُمِّهِ هَكَذَا أَلَا إِنِّي قَدْ أَجَرْتُ ابْنَ أُخْتِي، فَتَكَشَّفُوا عَنِّي، فَكُنْتُ لَا أَشَاءُ أَنْ أَرَى رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَضْرِبُ وَيُضْرَبُ إِلَّا رَأَيْتُهُ فَقُلْتُ: مَا هَذَا بِشَيْءٍ حَتَّى يُصِيبَنِي فَأَتَيْتُ خَالِي فَقُلْتُ جِوَارُكَ عَلَيْكَ رَدٌّ فَقُلْ مَا شِئْتَ فَمَا زِلْتُ أَضْرِبُ وَأُضْرَبُ حَتَّى أَعَزَّ اللهُ الْإِسْلَامَ» .

Usâme b. Zeyd b. Eslem'in, babasından bildirdiğine göre dedesi şöyle demiştir: Ömer b. el-Hattâb bize: "Size nasıl Müslüman olduğumu anlatmamı ister misiniz?" deyince: "Evet" dedik. Bunun üzerine bize şöyle anlattı: "Ben insanlar arasında Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı düşmanlıkta en ileri giden kişi idim. Çok sıcak bir günde Mekke yollarından bir yolda iken Kureyşli bir kişiyle karşılaştım. Bu kişi bana: «Ey Hattâb'ın oğlu! Nereye gidiyorsun?» dedi. Ona: «Şunu, şunu ve şunu öldürmeye gitmekteyim» dediğimde: «Sana şaşıyorum ey Hattâb'ın oğlu! Sen böyle derken olanlar senin evinde oldu» dedi. Ona: «Neden bahsediyorsun?» dediğimde: «Kız kardeşin Müslüman oldu» karşılığını verdi.

Bunun üzerine kızgın bir şekilde geri döndüm. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) malı mülkü olmayan bir veya iki kişi Müslüman olduğu zaman kendilerine maddi destek olsun diye durumu iyi olan bir kişiye verirdi. Ashâbından iki kişiyi de kız kardeşimin kocasına vermişti. Kapıyı çaldığımda: «Kim o?» dediler. Ben: «Ömer b. el-Hattâb'ım» deyince, içeridekiler dağıldılar ve benden saklandılar. Okudukları sahifeyi açıkta bıraktılar veya unuttular. İçeri girip divanın üzerine oturdum ve sahifeye bakarak: «Bu nedir? Onu bana ver» dedim. O: «Sen bunun ehli değilsin. Sen cünüplükten yıkanmaz ve temizlenmezsin. Oysa bu ancak temizlerin dokunabileceği bir kitaptır» dedi. Onu bana verinceye kadar ona baskıda bulundum.

Onu açtığımda bir de baktım ki: «Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla» yazmaktadır. «Rahmân ve Rahîm olan» ifadesini okuyunca korktum ve onu bıraktım. Sonra kendime geldim ve onu tekrar elime alıp okumaya başladım. Onda: **«Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tespih etmektedir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir»**[1] yazmaktaydı. Allah'ın

---

[1] Hadîd Sur. 1

isimlerinden her bir isme geldiğimde yine korktum. Korkum gidince de okumaya devam ettim. **«Ey insanlar! Allah'a ve Peygamberine inanın; sizi varis kıldığı şeylerden sarf edin»**[1] âyetine geldiğim zaman: «Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna şahitlik ederim» dedim. Bunun üzerine oradakiler beni müjdeleyerek ve tekbir getirerek saklandıkları yerden çıktılar. Bana: «Sana müjdeler olsun ey Hattâb'ın oğlu! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) pazartesi günü: *"Allahım! Bu iki kişiden sana en sevimli olanı ile Ebû Cehil b. Hişâm ya da Ömer b. el-Hattâb ile İslam'ı aziz kıl"* diye dua etmişti. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) duasının senin İslam'ı seçmenle kabul edilmiş olmasını umarız. Müjdeler olsun» dediler.

Onlara: «Bana Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) nerede olduğunu söyleyin» dedim. Sözümde samimi olduğumu anladıklarında: «Safâ'da en aşağıdaki evdedir» dediler. Gidip kapıyı çaldım. «Kim o?» dediklerinde: «Hattâb'ın oğlu» karşılığını verdim. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı olan kinimi biliyorlar, ama Müslüman olduğumu bilmiyorlardı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Ona kapıyı açın. Eğer Yüce Allah onun hakkında hayır dilerse onu hidayete erdirir»* buyuruncaya kadar kimse kapıyı açmaya cesaret edemedi. Kapı açıldığında iki kişi beni kollarımdan tuttu ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına yaklaştırdı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *«Onu bırakın»* buyurdu ve beni gömleğimin yakalarından tutup kendine doğru çekerek: *«Ey Hattâb'ın oğlu! Müslüman ol!»* buyurdu. Sonra da: *«Allahım! Ona hidayet ver»* diye dua etti. Bunun üzerine ben: «Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim» dediğimde, Müslümanlar öyle bir tekbir getirdi ki bu tekbir Mekke sokaklarında duyuldu. O vakte kadar onlar (Müslümanlar) gizlenmişlerdi ki onlardan kimseyi dövülürken görmek istemiyordum, ancak görüyordum ve bana kimse bir şey demiyordu.

Sonra çıkıp eşraftan biri olan dayımın yanına geldim ve kapıyı çaldım. «Kim o?» diye sorunca: «Hattâb'ın oğlu» cevabını verdim. Yanıma çıktığında ona: «Benim, dinimi terk ettiğimi biliyor musun?» dedim. «Bunu yaptın mı?» dediğinde: «Evet» cevabını verdim. Bunun üzerine dayım: «Böyle yapma» dedi. «Yaptım» dediğimde içeri girip kapıyı yüzüme kapadı. Kendi kendime

---

[1] Hadîd Sur. 7

«Bu böyle olmayacak» dedim ve Kureyş'in ileri gelenlerinden birine gidip seslendiğimde yanıma çıktı. Ona dayıma söylediklerimin aynısını söylediğimde, o da dayımın dediği gibi dedi ve içeri girip kapıyı yüzüme kapadı. Yine kendi kendime: «Bu böyle olmayacak. Müslümanlar dövmekte (ve dövülmekte) ancak ben bir şey yapamamaktayım» dedim.

Bır adam bana: «Müslüman olduğunun herkes tarafından bilinmesini ister misin?» diye sorunca: «Evet» dedim. Bunun üzerine bana: «İnsanlar Hicr denilen yerde oturduğu zaman filan kişiye git ve ona gizlice: "Benim dinimi terk ettiğimi biliyor musun?" de. O adamın bir şeyi gizli tutması mümkün değildir» dedi. İnsanlar Hicr'de toplanınca bu adamın yanına geldim ve gizlice: «Benim dinimi terk ettiğimi biliyor musun?» dedim. Adam: «Gerçekten bunu yaptın mı?» deyince: «Evet» dedim. Bunun üzerine adam yüksek bir sesle: «Hattâb'ın oğlu dinini terk etti» diye bağırmaya başladı. Oradaki herkes üzerime saldırıp bana vurmaya başladı. Ben de onlara vuruyordum. İnsanlar üzerime toplanmışken dayım geldi ve: «Bu topluluk da neyin nesidir?» dedi. «Ömer dinini terk etti» denilince, Hicr'e çıktı ve başıma işaret ederek: «Bilmiş olun ki, ben (kız) kardeşimin oğlunu himayem altına aldım. Ona kimse dokunmasın» diye seslendi. Bunun üzerine beni bıraktılar.

Müslümanlardan kimseyi dövülürken ve döverken görmek istemiyordum. Ancak gördüğümde kendi kendime: «Bu doğru bir şey değildir, (Müslümanlar dövülüyorlar ancak) bana ne kimse vuruyor, ne de bir şey diyor» diyordum. Bu sebeple dayıma gidip: «Himayeni sana iade ediyorum, sen istediğini de» dedim. Yüce Allah İslam dinini aziz kılıncaya kadar dövüldüm ve ben de onları dövdüm."

وأخبَرَنا أبو الحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرَانَ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ هُوَ ابْنُ يَزِيدَ الْمُنَادِي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ يُوسُفَ يَعْنِي الأَزْرَقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: «خَرَجَ عُمَرُ مُتَقَلِّدَ السَّيْفِ، فَلَقِيَهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي زُهْرَةَ، فَقَالَ لَهُ: أَيْنَ تَعْمِدُ يَا عُمَرُ؟ فَقَالَ أُرِيدُ أَنْ أَقْتُلَ مُحَمَّدًا! قَالَ: وَكَيْفَ تَأْمَنُ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي زُهْرَةَ وَقَدْ قَتَلْتَ مُحَمَّدًا؟ قَالَ: فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: مَا أَرَاكَ إِلَّا قَدْ صَبَوْتَ وَتَرَكْتَ دِينَكَ الَّذِي أَنْتَ عَلَيْهِ، قَالَ: أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى الْعَجَبِ إِنَّ خَتَنَكَ وَأُخْتَكَ قَدْ صَبَوَا وَتَرَكَا دِينَكَ الَّذِي أَنْتَ عَلَيْهِ، قَالَ: فَمَشَى عُمَرُ ذَامِرًا حَتَّى أَتَاهُمَا، وَعِنْدَهُمَا رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ يُقَالُ لَهُ خَبَّابٌ، قَالَ: فَلَمَّا سَمِعَ خَبَّابٌ بِحِسِّ عُمَرَ تَوَارَى

في البيت فدخل عليهما، فقال: ما هذه الهينمة التي سمعتها عندكم؟ قال وكانوا يقرأون: طه فقالا: ما عدا حديثا تحدثناه بيننا. قال: فلعلكما قد صبوتما، فقال له ختنه: يا عمر إن كان الحق في غير دينك؟ قال: فوثب عمر على ختنه، فوطئه وطأ شديدا. قال: فجاءت أخته لتدفعه عن زوجها، فنفحها نفحة بيده فدمي وجهها فقالت وهي غضبى: وإن كان الحق في غير دينك، إني أشهد أن لا إله إلا الله، وأشهد أن محمدا رسول الله. فقال عمر أعطوني الكتاب الذي هو عندكم فأقرأه - قال: وكان عمر يقرأ الكتب - فقالت أخته إنك رجس، وإنه لا يمسه إلا المطهرون، فقم فاغتسل أو توضأ. قال: فقام عمر فتوضأ، ثم أخذ الكتاب فقرأ: ﴿طه﴾ - حتى انتهى إلى- ﴿إنني أنا الله: لا إله إلا أنا فاعبدني، وأقم الصلاة لذكري﴾ . قال فقال عمر: دلوني على محمد، فلما سمع خباب قول عمر، خرج من البيت فقال: أبشر يا عمر، فإني أرجو أن تكون دعوة رسول الله ﷺ ليلة الخميس: اللهم أعز الإسلام بعمر بن الخطاب، أو بعمرو بن هشام. وكان رسول الله ﷺ، في الدار التي في أصل الصفا. قال: فانطلق عمر، حتى أتى الدار وعلى باب الدار: حمزة وطلحة، وناس من أصحاب رسول الله ﷺ، فلما رأى حمزة وجل القوم من عمر قال حمزة هذا عمر إن يرد الله بعمر خيرا يسلم فيتبع النبي ﷺ، وإن يرد غير ذلك يكن قتله علينا هينا. قال: والنبي ﷺ داخل يوحى إليه، قال: فخرج رسول الله ﷺ، حتى أتى عمر، فأخذ بمجامع ثوبه وحمائل السيف، فقال: ما أنت بمنته يا عمر حتى ينزل الله ﷻ بك من الخزي والنكال ما أنزل بالوليد بن المغيرة- فهذا عمر بن الخطاب: اللهم أعز الإسلام أو الدين بعمر بن الخطاب- فقال عمر: أشهد أن لا إله إلا الله وأنك عبده ورسوله وأسلم وقال: اخرج يا رسول الله .

وقد رواه محمد بن إسحاق بن يسار في المغازي، وقال في الحديث «وكان عمر يقرأ الكتب فقرأ ﴿طه﴾ - حتى إذا بلغ- ﴿إن الساعة آتية أكاد أخفيها لتجزى كل نفس بما تسعى﴾، إلى قوله: ﴿فتردى﴾ . وقرأ: ﴿إذا الشمس كورت﴾ - حتى بلغ- ﴿علمت نفس ما أحضرت﴾ فأسلم عند ذلك» أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس، قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس عن ابن إسحاق فذكره، وقال فيه: وزوج أخته سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل.

Enes b. Mâlik der ki: Hz. Ömer kılıcını kuşanmış bir şekilde evden çıkınca yolda Zühre oğullarından bir adamla karşılaştı. Adam ona: "Ey Ömer! Nereye gidiyorsun?" diye sorunca, Ömer: "Muhammed'i öldürmeye gidiyorum" dedi. Adam: "Bunu yaparsan Zühre oğulları ile Hâşim oğullarından nasıl kurtulacaksın?" diye sorunca, Ömer: "Sanırım sen de dininden çıkıp yeni dine girdin!" şeklinde çıkıştı. Adam ise: "Sana ilginç bir şeyi söyleyeyim! Enişten ve kız kardeşin de dinlerini bırakıp yeni dine girdiler" dedi. Bunun üzerine Ömer kızgın bir şekilde kız kardeşinin evine gitti. Kız kardeşi ile eniştesinin yanında Muhacirlerden kendisine Habbâb denilen kişi de vardı. Habbâb, Ömer'in sesini işitince evde bir yerde saklandı. Ömer içeri girdi ve: "Dışarıdan işittiğim ve mırıldandığınız şey de ne?" diye sordu. Zira Ömer girmeden içeride Tâhâ Sûresini okuyorlardı. Kız kardeşi ile eniştesi: "Bir konuda konuşuyorduk, o kadar" karşılığını verdiler. Ömer: "Yoksa siz de mi yeni dine girdiniz!" deyince, eniştesi: "Ey Ömer! Ya hak olan din senin dininden başka bir din ise?" diye sordu. Bu söz üzerine Ömer eniştesinin üzerine atladı ve onu ayaklarının altında çiğnedi. Karısı araya girip kocasını ondan kurtarmak isteyince Ömer ona bir tokat attı. Bu tokattan dolayı da kız kardeşinin yüzü kanadı. Kız kardeşi öfkeli bir şekilde: "Hak olan din senin dininden başka bir din ise de mi? Ben, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna şahitlik ediyorum" dedi.

Ömer: "Yanınızda bulunan kitabı (yazılı âyetleri) bana verin de okuyayım!" dedi. Ömer kitapları okuyan biri idi. Kız kardeşi: "Sen pissin ve ona temiz olanlardan başkası dokunamaz. Bunun için kalk ve abdest al!" karşılığını verdi. Ömer kalkıp abdest aldı. Abdest aldıktan sonra getirdikleri kitabı alıp Tâhâ Sûresini okumaya başladı. **"Tâ hâ. Kur'ân'ı sana sıkıntıya düşesin diye indirmedik... Şüphe yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilah yoktur. O halde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl"**[1] âyetine yetişince: "Bana Muhammed'in yerini söyleyin" dedi. Habbâb, Ömer'in bu sözünü duyunca saklandığı yerden çıktı ve: "Sevin ey Ömer! Perşembe gecesi Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Allahım! İslam'ı Ömer b. el-Hattâb veya Amr b. Hişâm ile aziz kıl»* diye dua etmişti. Umarım bu dua senin için yapılmıştır" dedi.

---

[1] Tâhâ Sur. 1-14

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) o sırada Safa tepesinin altındaki evde kalıyordu. Ömer kalkıp oraya gitti. Hamza, Talha ve sahabeden bir grup kapıdaydı. Hamza, onların Ömer'den korktuklarını anlayınca: "Evet, bu gelen Ömer'dir. Eğer Allah, Ömer'e hayır murad etmişse müslüman olup, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) tâbi olacaktır. Eğer başka bir niyetle gelmişse onu öldürmek bize gayet kolay gelir" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) evdeydi ve kendisine vahiy geliyordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) dışarı çıkıp Ömer'i görünce onu yakasından ve kılıcının kınından tutarak: *"Ey Ömer! Bu küfürden vazgeçmeyecek misin? Yoksa Allah Velîd b. Muğîre hakkında indirdiği zillet ve azabı sana da mı indirsin? Allahım! Bu, Ömer b. el-Hattâb'dır. Allahım! İslam'ı* —veya *dini— Ömer b. el-Hattâb'la aziz kıl"* diye dua etti. Bunun üzerine Ömer: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ediyorum" dedi. Böylece Müslüman oldu ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Haydi çık (ta Kâbe'ye gidelim)" dedi.[1]

Muhammed b. İshâk b. Yesâr bunu *Meğâzî*'de rivayet etmiş ve rivayetinde şöyle demiştir: "Ömer kitapları okuyan biri idi. **«Tâ hâ. Kur'ân'ı sana sıkıntıya düşesin diye indirmedik... Buna inanmayan ve hevesine uyan kimse seni ondan alıkoymasın, yoksa helak olursun»**[2] âyetlerini ve: **«Güneş dürüldüğü zaman... Kişi neler getirdiğini öğrenmiş olacaktır»**[3] âyetlerini okudu ve Müslüman oldu."

Aynısı başka bir kanalla İbn İshâk'tan: "Kız kardeşinin kocası Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl'dir" ziyadesiyle rivayet edilmiştir.[4]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الأَدِيبُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الإِسْمَاعِيلِيُّ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو يَعْلَى، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرٍو، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: «إِنِّي لَعَلَى سَطْحٍ فَرَأَيْتُ النَّاسَ مُجْتَمِعِينَ عَلَى رَجُلٍ وَهُمْ يَقُولُونَ صَبَأَ عُمَرُ، صَبَأَ عُمَرُ، فَجَاءَ الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ عَلَيْهِ قُبَاءُ دِيبَاجٍ فَقَالَ إِذَا كَانَ عُمَرُ قَدْ صَبَأَ فَمَهْ أَنَا لَهُ جَارٌ، قَالَ: فَتَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْهُ، قَالَ: فَعَجِبْتُ مِنْ عِزِّهِ» .

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/366).

[2] Tâhâ Sur. 1-16

[3] Tekvîr Sur. 1-14

[4] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/365).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ سُفْيَانَ

İbn Omer der ki: Ben bir damda iken insanların bir adamın üzerine toplanmış olduğunu gördüm. Bu kişiler: "Ömer dinini terk etti, Ömer dinini terk etti" diyordu. Bu sırada Âs b. Vâil üzerinde ipek bir giysiyle gelip: "Ömer dinini terk ettiyse ne olmuş? Yavaş olun, ben onu himayem altına aldım" dedi. Bunun üzerine insanlar onu bıraktı. Onun bu izzetine şaşırmıştım.

Buhârî, *Sahîh*'de Ali b. Abdillah kanalıyla Süfyân'dan rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: «كَانَ إِسْلَامُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ بَعْدَ خُرُوجِ مَنْ خَرَجَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ.

Muhammed b. İshâk der ki: "Ömer b. el-Hattâb, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bazı kimselerin Habeşistan'a hicretinden sonra Müslüman olmuştu."

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَارِثِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ أُمِّهِ لَيْلَى، قَالَتْ: «كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَلَيْنَا فِي إِسْلَامِنَا، فَلَمَّا تَهَيَّأْنَا لِلْخُرُوجِ إِلَى أرض الْحَبَشَةِ جَاءَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَأَنَا عَلَى بَعِيرٍ نُرِيدُ أَنْ نَتَوَجَّهَ، فَقَالَ: أَيْنَ يَا أُمَّ عَبْدِ اللهِ؟ فَقُلْتُ لَهُ: آذَيْتُمُونَا فِي دِينِنَا، فَنَذْهَبُ فِي أَرْضِ اللهِ حَيْثُ لَا نُؤْذَى فِي عِبَادَةِ اللهِ فَقَالَ: صَحِبَكُمُ اللهُ، ثُمَّ ذَهَبَ، فَجَاءَ زَوْجِي عَامِرُ بْنُ رَبِيعَةَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا رَأَيْتُ مِنْ رِقَّةِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَقَالَ: تَرْجِينَ يُسْلِمُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فو الله لَا يُسْلِمُ حَتَّى يُسْلِمَ حِمَارُ الْخَطَّابِ- وَهَذَا مِنْ شِدَّتِهِ عَلَى الْمُسْلِمِينَ - ثُمَّ رَزَقَهُ اللهُ ﷻ الْإِسْلَامَ- قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: وَالْمُسْلِمُونَ يَوْمَئِذٍ بِضْعٌ وَأَرْبَعُونَ رَجُلًا وَإِحْدَى عَشْرَةَ امْرَأَةً» .

وَقَدْ رُوِيتْ قِصَّةٌ عَجِيبَةٌ فِي إِسْلَامِ عُمَرَ بِإِسْنَادٍ مَجْهُولٍ لَمْ أُخَرِّجْهَا، فَفِي الْأَحَادِيثِ الْمَشْهُورَةِ غُنْيَةٌ عَنْهَا وَهِيَ مُخَرَّجَةٌ فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ.

Abdulazîz b. Abdillah b. Âmir b. Rabîa'nın bildirdiğine göre annesi Leylâ şöyle demiştir: Müslümanlığımızdan dolayı insanlar içinde bize düşmanlık

---

[1] Buhârî (3865)

edenlerin en şiddetlisi Ömer b. el-Hattâb idi. Habeşistan'a hicret etmek istediğimiz zaman ben devemin üzerinde yola çıkmak üzere iken Ömer b. el-Hattâb gelip: "Ey Ümmü Abdıllah! Nereye gidiyorsun?" dedi. "Bize dinimizde eziyet ettiniz. Biz de Allah'ın topraklarında ibadetlerimizden dolayı bize eziyet edilmeyecek bir yere gidiyoruz" dediğimde: "Allah size yoldaş olsun" karşılığını verdi ve gitti. Kocam Âmir b. Rabîa geldiğinde Ömer b. el-Hattâb'ın bu yumuşaklığını kendisine haber verdim. Kocam: "Onun Müslüman olmasını ister misin?" deyince: "Evet" karşılığını verdim. Bunun üzerine: "Vallahi Hattâb'ın eşeği Müslüman olursa kendisi Müslüman olur" dedi. Böyle demesi de Müslümanlara karşı olan şiddetli düşmanlığından idi. Daha sonra Yüce Allah ona Müslüman olmayı nasip etti.

İbn İshâk der ki: "O zamanlar Müslümanların sayısı kırk küsur erkek ve on bir kadından ibaretti."

Ömer'in Müslüman olması konusunda meçhul bir isnâd ile ilginç bir hadis rivayet edilmiştir. Ancak ben bu hadisi rivayet etmedim. Meşhur hadislerden dolayı onu zikretme ihtiyacı duymadım. Bu hadis *Fedâil* kitabında tahrîc edilmiştir.

بَابُ إِسْلَامِ ضِمَادٍ وَمَا ظَهَرَ لَهُ فِيمَا سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ مِنْ آثَارِ النُّبُوَّةِ

Dimâd'ın Müslüman Olması ve Allah Resûlü'nden ([illegible]) Peygamberliği Hakkında İşittiği Şeyler

أَخبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنبَرِيُّ قَالَ: أَخبَرَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخبَرَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ عَبْدِ الأَعْلَى، قَالَ: حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «قَدِمَ ضِمَادٌ مَكَّةَ وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ أَزْدِ شَنُوءَةَ وَكَانَ يَرْقِي مِنْ هَذِهِ الرِّيَاحِ ، فَسَمِعَ سُفَهَاءَ مِنْ سُفَهَاءِ النَّاسِ يَقُولُونَ إِنَّ مُحَمَّدًا مَجْنُونٌ، فَقَالَ: آتِي هَذَا الرَّجُلَ لَعَلَّ اللهَ أَنْ يَشْفِيَهُ عَلَى يَدِي، قَالَ: فَلَقِيتُ مُحَمَّدًا، فَقُلْتُ: إِنِّي أَرْقِي مِنْ هَذِهِ الرِّيَاحِ وَإِنَّ اللهَ يَشْفِي عَلَى يَدِي مَنْ شَاءَ فَهَلُمَّ، فَقَالَ مُحَمَّدٌ: إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ [ثَلَاثَ مَرَّاتٍ] فَقَالَ: وَاللهِ لَقَدْ سَمِعْتُ، قَوْلَ الْكَهَنَةِ وَقَوْلَ السَّحَرَةِ، وَقَوْلَ الشُّعَرَاءِ، فَمَا سَمِعْتُ مِثْلَ هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ، فَهَلُمَّ يَدَكَ أُبَايِعْكَ

عَلَى الْإِسْلَامِ، فَبَايَعَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَقَالَ لَهُ: وَعَلَى قَوْمِكَ؟ فَقَالَ: وَعَلَى قَوْمِي. فَبَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ سَرِيَّةً فَمَرُّوا بِقَوْمِ ضِمَادٍ فَقَالَ صَاحِبُ الْجَيْشِ لِلسَّرِيَّةِ هَلْ أَصَبْتُمْ مِنْ هَؤُلَاءِ شَيْئًا فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ أَصَبْتُ مِنْهُمْ مِطْهَرَةً، فَقَالَ: رُدُّوهَا عَلَيْهِمْ فَإِنَّهُمْ قَوْمُ ضِمَادٍ»

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى زَادَ فِيهِ ابْنُ الْمُثَنَّى: وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ أما بعد [رواه أيضًا] وَلَقَدْ بَلَغْنَ نَاعُوسَ الْبَحْرِ يُرِيدُ كَلِمَاتِهِ.

İbn Abbâs anlatıyor: Bir defasında da Ezdişenûe kabilesinden Dımâd, Mekke'ye gelmişti. Dimâd akıl hastalarına okuyup üfleyen bır kımseydı. İnsanlardan sefih kimselerin: "Muhammed mecnundur!" dediklerini işitince, kendi kendine: "Ben gidip şu adamı bir göreyim. Belki Allah ona benim vesilemle şifa verir" dedi. Sonra Dimâd şöyle anlattı: "Muhammed'i gördüm ve: «Ben deliliği tedavi ederim. Allah elimle dilediğine şifa vermektedir. Gel de seni tedavi edeyim» dedim. Bunun üzerine Muhammed üç defa: «*Hamd, Allah'a mahsustur. Biz O'na hamd eder ve yardımı O'ndan dileriz. Allah'ın hidayete erdirdiğini saptıracak yoktur. Dalâlete düşürdüğünü de hidayete erdirecek yoktur. Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O birdir, tektir. O'nun eşi ve ortağı yoktur. Yine şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir*» buyurdu. Vallahi ben kâhinlerin, sihirbazların ve şairlerin sözlerini işittim. Ancak hiçbir zaman, bu sözler gibisini işitmedim! Kendisine: «Elini ver de sana İslam üzere biat edeyim!» dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) biatımı kabul etti ve: «*Kavminin adına da biat eder misin?*» diye sordu. Bunun üzerine: «Kavmim adına da biat ediyorum!» dedim."

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir yere bir müfreze göndermişti. Bu müfreze Dimâd'ın kavmine rastlayınca komutan müfrezeye: "Onlardan bir şey ele geçirdiniz mi?" dedi. Bir adam: "Onlardan bir matara aldım" deyince: "Onu geri verin, çünkü bunlar Dımâd'ın kavmidir" dedi.

Müslim, *Sahîh*'de İshâk b. İbrâhîm ve Muhammed b. el-Müsennâ'dan rivayet etmiştir.[1] Muhammed b. el-Müsennâ rivayetinde: "*Muhammed O'nun*

---

[1] Müslım (593).

kulu ve elçisidir... Bu sözler, neredeyse denizin dibine kadar ulaştı" ziyadesinde bulunmuştur.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو عبد الله محمد بن يعقوب بن يوسف، قال: حدثني أبي قال: أخبرنا محمد بن المثنى، قال: حدثني عبد الأعلى فذكره بزيادته [ومعناه] وروي عن يزيد بن زريع عن داود بن أبي هند بزيادته، وزيد أيضا: وَنُؤْمِنُ بِاللهِ، وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا. إِلَّا أَنَّهُ لَا يَذْكُرُ قِصَّةَ السَّرِيَّةِ.

أخبرنا أبو زكريا بن أبي إسحاق، قال: أخبرنا أحمد بن عثمان بن يحيى، قال: حدثنا عبد الملك بن محمد الرقاشي، قال: حدثنا أبي، قال حدثنا يزيد بن زريع قال: حدثنا داود بن أبي هند فذكره بإسناده ومعناه.

Abdula'lâ bir önceki hadisi ziyadesiyle birlikte aynı mânâ ile rivayet etmiştir. Dâvud b. Ebî Hind kanalıyla aynısı: "Biz Allah'a iman eder ve Allah'a tevekkül ederiz. Nefislerimizin şerrinden, kötü amellerimizden Allah'a sığınırız" ziyadesiyle aktarılmıştır. Ancak rivayetinde gönderilen müfreze zikredilmemiştir.

بَابُ ذِكْرِ إِسْلَامِ الْجِنِّ وَمَا ظَهَرَ فِي ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ الْمُصْطَفَى ﷺ

Cinlerin Müslüman Olması ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Bu Yöndeki Mucizeleri

قَالَ اللهُ ﷻ ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَراً مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ. قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَاباً أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُوْلَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Hani cinlerden bir grubu, Kur'ân'ı dinlemeleri için sana yöneltmiştik. Kur'ân'ı dinlemeye hazır olunca «Susun» demişler, Kur'ân'ın okunması bitince uyarıcılar olarak kavimlerine dönmüşlerdi. (Kavimlerine) şöyle dediler: «Ey kavmimiz! Doğrusu biz, Mûsa'dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitap dinledik. Ey kavmimiz! Allah'ın**

davetçisine uyun. Ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı kısmen bağışlasın ve sizi acı bir azaptan korusun.» Allah'ın davetçisine uymayan kimse yeryüzünde Allah'ı aciz bırakacak değildir. Kendisi için Allah'tan başka dostlar da bulunmaz. İşte onlar, apaçık bir sapıklık içindedirler."[1]

وَفِي مَوْضِعٍ آخَرَ ﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآناً عَجَباً يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَداً﴾ .

Başka bir yerde de: **"Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'ân dinledik de ona inandık. Artık, Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız"**[2] buyurmaktadır.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ محمد بن يَحْيَى وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: [مَا قَرَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى الْجِنِّ وَمَا رَآهم] انطلق رسول الله ﷺ فِي طَائِفَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ عَامِدِينَ إِلَى سُوقِ عُكَاظَ وَقَدْ حِيلَ بَيْنَ الشَّيَاطِينِ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ وَأُرْسِلَتْ عَلَيْهِمُ الشُّهُبُ فَرَجَعَتِ الشَّيَاطِينُ إِلَى قَوْمِهِمْ فَقَالُوا: مَا لَكُمْ قَالُوا: حِيلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ وَأُرْسِلَتْ عَلَيْنَا الشُّهُبُ. قَالُوا: مَا حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ إِلَّا شَيْءٌ حَدَثَ فَاضْرِبُوا مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا وَانْظُرُوا مَا هَذَا الَّذِي حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ. فَانْطَلَقُوا يَضْرِبُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا يَبْتَغُونَ مَا هَذَا الَّذِي حَالَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ فَانْصَرَفَ أُولَئِكَ النَّفَرُ الَّذِينَ تَوَجَّهُوا نَحْوَ تِهَامَةَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهُوَ بِنَخْلَةَ عَامِدًا إِلَى سُوقِ عُكَاظَ، وَهُوَ يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ صَلَاةَ الْفَجْرِ، فَلَمَّا سَمِعُوا الْقُرْآنَ اسْتَمَعُوا لَهُ، فَقَالُوا: هَذَا وَاللهِ الَّذِي حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ خبر السماء، فهنا لك حِينَ رَجَعُوا إِلَى قَوْمِهِمْ قَالُوا: ﴿يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآناً عَجَباً يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَداً﴾ ، فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ عَلَى نَبِيِّهِ ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ﴾ وَإِنَّمَا أُوحِيَ إليه قول الجن.

---

[1] Ahkâf Sur. 29-32

[2] Cin Sur. 2

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُسَدَّدٍ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ شَيْبَانَ بْنِ فَرُّوخَ عَنْ أَبِي عَوَانَةَ.

وَهَذَا الَّذِي حَكَاهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبَّاسٍ، إِنَّمَا هُوَ فِي أَوَّلِ مَا سَمِعَتِ الْجِنُّ قِرَاءَةَ النَّبِيِّ ﷺ، وَعَلِمَتْ بِحَالِهِ، وَفِي ذَلِكَ الْوَقْتِ لَمْ يَقْرَأْ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يَرَهُمْ، كَمَا حَكَاهُ، ثُمَّ أَتَاهُ دَاعِي الْجِنِّ مَرَّةً أُخْرَى فَذَهَبَ مَعَهُ وَقَرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ، كَمَا حَكَاهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ، وَرَأَى آثَارَهُمْ، وَآثَارَ نِيرَانِهِمْ، وَاللهُ أَعْلَمُ.

İbn Abbâs anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cinlere Kur'ân okumadığı gibi onları görmedi de. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir grupla beraber Ukaz panayırına doğru yola çıktı. Şeytanlarla gök haberleri arasında bir engel çekilmiş ve şeytanların üzerine ateş kıvılcımları gönderilmişti. Şeytanlar kavimlerine boş olarak döndüklerinde, kendilerine: "Size ne oldu?" diye sordular. Şeytanlar: "Gök haberleri ile aramıza bir set çekildi ve üzerimize ateşten kıvılcımlar gönderildi" karşılığını verdiler. Kavimleri: "Sizinle gök haberlerinin arasına, meydana gelen önemli bir şey yüzünden set çekilmiştir. Yeryüzünün doğu ve batısına gidin de gök haberleri ile aranıza set çeken bu olay nedir bir bakın!" deyince, şeytanlar, gök haberleri ile aralarına engel teşkil eden bu hadisenin ne olduğunu öğrenmek için yeryüzünün doğu ve batı taraflarına dağıldılar.

Bunlardan Tihâme taraflarına gidenler, Ukaz panayırına gitmek üzere olan Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem), Nahle denilen yerde ashâbına sabah namazını kıldırırken karşılaştılar. Okunan Kur'ân'ı duyduklarında dinlemeye başladılar ve birbirlerine: "Vallahi gök haberleri ile aramıza giren şey işte bu!" dediler. Oradan kavimlerine döndüler ve: "Ey kavmimiz! **«Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'ân dinledik de ona inandık. Artık, Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız»**[1] dediler. Bunun üzerine Yüce Allah, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): **"De ki, bana cinlerden bir topluluğun (Kur'ân'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi"**[2] diye başlayan

---

[1] Cin Sur. 1, 2

[2] Cin Sur. 1

âyetleri indirdi ki aslında Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) vahyedilen cinlerin bu söyledikleriydi."

Buhârî, *Sahîh*'de Müsedded'den ve Müslim ise Şeybân b. Ferrûh kanalıyla Ebû Avâne'den rivayet etmiştir.[1]

Abdullah b. Abbâs'ın rivayeti bu şekildedir. Cinler ilk olarak burada Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kıraatını işitti ve durumunu bildi. Oysa o zaman Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine okumadığı gibi onları görmedi de. Daha sonra cinlerin davetçisi kendisine geldi ve birlikte gidip kendilerine Kur'ân okudu. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bizleri götürüp onların ve ateşlerinin izlerini gösterdi. Doğrusunu da Allah bilir.

وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ حَفِظَ الْقِصَّتَيْنِ جَمِيعًا فَرَوَاهُمَا: (أَمَّا الْقِصَّةُ الأُولَى) فَفِيمَا أخبرنا أبو عبد الله الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا، عَبْدَانُ الأَهْوَازِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ زِرٍّ عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: «هَبَطُوا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ بِبَطْنِ نَخْلَةَ فَلَمَّا سَمِعُوهُ، قَالُوا: أَنْصِتُوا، قَالُوا: صَهٍ، وَكَانُوا سَبْعَةً أَحَدُهُمْ زَوْبَعَةُ فأنزل الله ﷻ ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَولِيَاء أُوْلَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾.

Abdullah b. Mes'ûd her iki kıssayı da iyi bellemiş ve rivayet etmiştir. Birinci kıssa şöyledir:

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Nahle vadisinde Kur'ân okurken cinlerden bir grup yanına geldi. Kur'ân'ı duyduklarında birbirlerine: "Susup dinleyin!" dediler. Bunlar yedi kişiydi ve içlerinden birinin adı Zevbe'a (Kasırga) idi. Bu konuda Yüce Allah: **"Hani cinlerden bir grubu, Kur'ân'ı dinlemeleri için sana yöneltmiştik. Kur'ân'ı dinlemeye hazır olunca «Susun» demişler,**

---

[1] Müslim, *Salât* 33 (149).

Kur'ân'ın okunması bitince uyarıcılar olarak kavimlerine dönmüşlerdi. (Kavimlerine) şöyle dediler: «Ey kavmimiz! Doğrusu biz, Mûsa'dan sonra indirilen, kendinden öncekileri doğrulayan, gerçeği ve doğru yolu gösteren bir kitap dinledik. Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun. Ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı kısmen bağışlasın ve sizi acı bir azaptan korusun.» Allah'ın davetçisine uymayan kimse yeryüzünde Allah'ı aciz bırakacak değildir. Kendisi için Allah'tan başka dostlar da bulunmaz. İşte onlar, apaçık bir sapıklık içindedirler"[1] âyetlerini indirdi.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يعقوب إِمْلَاءً، قَالَ: حَدَّثَنَا [أَبُو عَمْرٍو] الْمُسْتَمْلِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو قُدَامَةَ عُبَيْدُ اللهِ ابن سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ مِسْعَرٍ عَنْ مَعْنٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، قَالَ: «سَأَلْتُ مَسْرُوقًا مَنْ آذَنَ النَّبِيَّ ﷺ لَيْلَةَ اسْتَمَعُوا الْقُرْآنَ. فَقَالَ: حَدَّثَنِي أَبُوكَ- يَعْنِي ابْنَ مَسْعُودٍ أَنَّهُ آذَنَتْهُ بِهِمْ شَجَرَةٌ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي قُدَامَةَ.

Ma'n der ki: Babamın şöyle dediğini ittim: "Mesrûk'a: «Cinlerin Kur'ân'ı dinledikleri gece onların geldiğini Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) kim haber verdi?» diye sorduğumda: «Baban yani İbn Mes'ûd onların geldiğini bir ağacın haber verdiğini söyledi» dedi."

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'lerinde Ebû Kudâme'den rivayet etmişlerdir.[2]

(وَأَمَّا الْقِصَّةُ الْأُخْرَى) فَفِيمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ: قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا دَاوُدُ عَنِ الشعبي وابن أبي زايدة، قَالَ: أَخْبَرَنَا دَاوُدُ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَلْقَمَةَ، قَالَ: «قُلْتُ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ هَلْ صَحِبَ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَيْلَةَ الْجِنِّ مِنْكُمْ أَحَدٌ؟ فَقَالَ: مَا صَحِبَهُ مِنَّا أَحَدٌ، وَلَكِنَّا فَقَدْنَاهُ ذَاتَ لَيْلَةٍ بِمَكَّةَ، فَقُلْنَا اغْتِيلَ، اسْتُطِيرَ مَا فَعَلَ؟ قَالَ: فَبِتْنَا بِشَرِّ لَيْلَةٍ بَاتَ بِهَا قَوْمٌ فَلَمَّا كَانَ فِي وَجْهِ الصُّبْحِ أَوْ قَالَ فِي السَّحَرِ إذا نحن يَجِيءُ مِنْ قِبَلِ حِرَاءَ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ! فَذَكَرُوا الَّذِي كَانُوا فِيهِ فَقَالَ: إِنَّهُ أَتَانِي دَاعِيَ الْجِنِّ، فَأَتَيْتُهُمْ، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِمْ، قَالَ فَانْطَلَقَ

[1] Ahkâf Sur. 29-32

[2] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr (32)* ve Muslim, *salât* 33 (153)

فَأَرَانَا آثَارَهُمْ وَآثَارَ نِيرَانِهِمْ. قَالَ: وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: سَأَلُوهُ الزَّادَ. وَقَالَ ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ، قَالَ عَامِرٌ: سَأَلُوهُ لَيْلَتَئِذٍ الزَّادَ وَكَانُوا مِنْ جِنِّ الْجَزِيرَةِ فَقَالَ: كُلُّ عَظْمٍ ذُكِرَ اسْمُ اللهِ عَلَيْهِ يَقَعُ فِي أَيْدِيكُمْ أَوْفَرَ مَا كَانَ لَحْمًا وَكُلُّ بَعْرَةٍ أَوْ رَوْثَةٍ عَلَفٌ لِدَوَابِّكُمْ قَالَ: فَلَا تَسْتَنْجُوا بِهِمَا فَإِنَّهُمَا زَادُ إِخْوَانِكُمْ مِنَ الْجِنِّ» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُجْرٍ عن إسماعيل بن عُلَيَّةَ وَالْأَحَادِيثُ الصِّحَاحُ تَدُلُّ عَلَى أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ لَمْ يَكُنْ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ لَيْلَةَ الْجِنِّ، وَإِنَّمَا كَانَ مَعَهُ حِينَ انْطَلَقَ بِهِ وَبِغَيْرِهِ وَيُرِيَهُمْ آثَارَ الْجِنِّ وَآثَارَ نِيرَانِهِمْ.

İkinci kıssa ise şöyledir:

Alkame der ki: Abdullah b. Mes'ûd'a: "Cinlere Kur'ân okuduğu gece Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında sizden biri var mıydı?" diye sorduğumda, İbn Mesûd şöyle dedi: "Hayır! Ama bir gece Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) beraberken onu kaybettik. Kendisine bir şey yapıldı veya kaçırıldı veya bir suikasta uğradı diye düşünmeye başladık. O gece bir topluluğun geçirebileceği en kötü bir geceyi geçirdik. Ancak sabah olduğunda onu Hira tarafından gelirken gördük. "Ey Allah'ın Resûlü!" diyerek kendisine gece vakti yaşadıklarımızı anlattığımızda: ***"Cinlerin davetçisi bana geldi, onunla beraber gittim ve onlara Kur'ân'ı okudum"*** buyurdu. Sonra bizleri götürüp onlann ve ateşlerinin izlerini gösterdi."

Şa'bî rivayetinde: "Cinler, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) azıklarını sormuşlardı" dedi. İbn Ebî Zâide'nin bildirdiğine göre Âmir şöyle demiştir: "Arap yarımadasından olan bu cinler Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) azıklarını sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Elinize geçen ve üzerine Besmele çekilmiş her kemik olabildiği kadar bol etli olarak sizindir. Her deve tezeği de hayvanlarınıza yemdir»*** buyurmuştur. Sonra (Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize:) ***"Sizler bunlarla taharetlenmeyin. Çünkü bunlar cinlerden din kardeşlerinizin yiyeceğidir"*** buyurdu.

Müslim, ***Sahîh'***de Ali b. Hucr kanalıyla İsmâîl b. Uleyye'den rivayet etmiştir.[1] Sahih rivayetler ise Abdullah b. Mes'ûd'un cin gecesinde Allah

---

[1] Muslim, *salât* 33 (150)

Resûlu (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte olmadığına delalet etmektedir. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisi ile başkalarına onların ve ateşlerinin izlerini göstermeye gittiği zaman kendisiyle birlikte idi.

وقد رُوي من أوجهٍ أُخر أنّه كان معه ليلتئذٍ منها ما حدّثنا أبو عبد الله الحافظ قال: حدّثنا أبو الحسين عبد الله بن محمد بن البلخيّ ببغداد من أصل كتابه، قال: حدّثنا أبو إسماعيل محمد بن إسماعيل السّلميّ، قال: حدّثنا أبو صالح عبد الله بن صالح، قال: [حدّثني اللّيث بن سعد] قال: حدّثني يونس بن يزيد، عن ابن شهاب، قال: أخبرني أبو عثمان بن سنّة الخزاعيّ- وكان رجلًا من أهل الشّام- أنّه سمع عبد الله بن مسعود، يقولُ: «إنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِأَصْحَابِهِ وَهُوَ بِمكَّةَ: مَنْ أَحبَّ مِنْكُمْ أَنْ يحضر اللَّيْلَةَ أَمْرَ الْجِنِّ فَلْيَفْعَلْ، فَلَمْ يَحْضُرْ مِنْهُمْ أَحَدٌ غَيْرِي فَانطَلَقْنَا حَتَّى إِذا كُنَّا بِأَعْلَى مَكَّةَ خطَّ لِي بِرِجْلِهِ خَطًّا ثُمَّ أَمَرَنِي أَنْ أَجْلِسَ فِيهِ ثُمَّ انطَلَقَ حَتَّى قَامَ فَافْتَتَحَ الْقُرْآنَ فَغَشِيَتْهُ أَسْوِدَةٌ كَثِيرَةٌ حَالَتْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ، حَتَّى مَا أَسْمَعُ صَوْتَهُ، ثُمَّ انْطَلَقُوا فَطَفِقُوا يَتَقَطَّعُونَ مِثْلَ قِطَعِ السَّحَابِ ذَاهِبِينَ حَتَّى بَقِيَ مِنْهُمْ رَهْطٌ، وَفرَغَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَعَ الْفَجْرِ فَانْطَلَقَ فَبَرَزَ، ثُمَّ أَتَانِي، فَقَالَ: مَا فَعَلَ الرَّهْطُ؟ فَقُلْتُ هم أولئك يا رسول اللهِ، فَأَخَذَ عَظْمًا وَرَوْثًا فَأَعْطَاهُمْ إِيَّاهُ زَادًا، ثُمَّ نَهَى أَنْ يَسْتَطِيبَ أَحَدٌ بِعَظْمٍ أَوْ بِرَوْثٍ» .

قُلْتُ: يَحْتَمِلُ قَوْلُهُ فِي الْحَدِيثِ الصَّحِيحِ: مَا صَحِبَهُ مِنَّا أَحَدٌ أَرَادَ بِهِ فِي حَالِ ذَهَابِهِ لِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ عَلَيْهِمْ، إِلَّا أَنَّ مَا رُوِيَ فِي هَذَا الْحَدِيثِ مِنْ إِعْلَامِهِ أَصْحَابَهُ بِخُرُوجِهِ إِلَيْهِمْ يُخَالِفُ مَا رُوِيَ فِي الْحَدِيثِ الصَّحِيحِ مِنْ فِقْدَانِهِمْ إِيَّاهُ حَتَّى قِيلَ اغْتِيلَ اسْتُطِيرَ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْمُرَادُ بِمَنْ فَقَدَهُ غَيْرَ الَّذِي عَلِمَ بِخُرُوجِهِ وَاللهُ أَعْلَمُ.

Başka bir kanalla da o gece kendisiyle birlikte olduğu rivayet edilmiştir ki o da şöyledir:

Abdullah b. Mes'ûd anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke'de iken ashâbına: *"Bu gece cinlerin durumunu öğrenmek isteyen kimse benimle gelsin"* buyurdu. Fakat benden başka kimse Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte gitmedi. Birlikte yola çıktık ve Mekke'nin en yüksek yerine geldiğimizde yerde ayağıyla bir çizgi çizdi. Sonra bana (çizgiyi geçmeyecek şekilde) orada oturmamı emretti. Sonra kendisi biraz yürüdü ve ayakta Kur'ân okumaya başladı. Etrafını o kadar sarmışlardı ki artık kendisini göremez ve işitemez olmuştum. Sonra bulut gibi dağılıp gittiler. İçlerinden sadece bir grup kalmıştı. Tan yeri ağardığında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gitti ve sonra yanıma

gelip: *"Grup ne yaptı?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Daha oradalar" dediğimde, kemik ve tezek olarak bunları azık olarak kendilerine verdi. Sonra da kişinin kemik veya tezekle taharetlenmesini yasakladı.

Muhtemelen sahih hadiste: "Fakat benden başka kimse Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte gitmedi" demesi ile sadece birlikte çıkma zamanını kastetmektedir. Yoksa burada rivayet edilen hadis: "Bir gece Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) beraberken onu kaybettik. Kendisine bir şey yapıldı veya kaçırıldı veya bir suikasta uğradı diye düşünmeye başladık" şeklinde sahih olarak rivayet edilen hadise muhalif olur. Ancak: "Onu kaybettik" diyenle Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) çıkıp gittiğini bilmeyen biri kastediliyorsa o başkadır. Doğrusunu da Allah bilir.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عبد الرحمن السُّلَمِيُّ وَأَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ البوسنجي، قَالَ: حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ صَلَاحٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «اسْتَتْبَعَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ إِنَّ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ خَمْسَةَ عَشَرَ بَنِي إِخْوَةٍ وَبَنِي عَمٍّ يَأْتُونَنِي اللَّيْلَةَ فَأَقْرَأُ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ، فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أَرَادَ، فَخَطَّ لِي خَطًّا، وَأَجْلَسَنِي فِيهِ وَقَالَ: لِي: لَا تَخْرُجْ مِنْ هَذَا، فَبِتُّ فِيهِ حَتَّى أَتَانِي رَسُولُ اللهِ ﷺ مَعَ السَّحَرِ فِي يَدِهِ عَظْمٌ حَائِلٌ وَرَوْثَةٌ وَحُمَمَةٌ، فَقَالَ لِي: إِذَا ذَهَبْتَ إِلَى الْخَلَاءِ فَلَا تَسْتَنْجِي بِشَيْءٍ مِنْ هَؤُلَاءِ، قَالَ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ قُلْتُ لَأَعْلَمَنَّ عِلْمِي حَيْثُ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ فَذَهَبْتُ فَرَأَيْتُ مَوْضِعَ مَبْرَكِ سِتِّينَ بَعِيرًا» .

Abdullah b. Mes'ûd der ki: (Bir gece) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) benden kendisini takip etmemi istedi ve: ***"Kardeş oğulları ve amcaoğullarından oluşan cinlerden on beş kişilik bir grup bu gece bana gelecektir. Onlara Kur'ân okuyacağım"*** buyurdu. Bunun üzerine kendisiyle birlikte istediği yere gittim. Bana bir çizgi çizdi ve beni orada oturtarak: ***"Bu çizgiyi geçme"*** buyurdu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) seher vakti elinde kemik, tezek ve kömürle bana geri dönünceye kadar orada kaldım. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bana: ***"Abdest bozmaya çıktığın zaman bunlardan bir şeyle silinip temizlenme"*** buyurdu. Sabahladığımda kendi kendime: "(Dün gece) Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bulunduğu yeri mutlaka öğreneceğim" dedim. Gittiğimde altmış devenin çöküp kalacağı kadar bir yer gördüm.

أَخْبَرنا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ هُوَ ابْنُ هَارُونَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ «أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ أَبْصَرَ زُطًا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ، فَقَالَ: مَا هَؤُلَاءِ؟ قَالُوا: هَؤُلَاءِ الزُّطُّ، قَالَ: مَا رَأَيْتُ شِبْهَهُمْ إِلَّا الْجِنَّ لَيْلَةَ الْجِنِّ وَكَانُوا مُسْتَنْفِرِينَ يَتْبَعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا» .

Ebû Osmân en-Nehdî bildiriyor: İbn Mes'ûd yolda Zut kabilesine mensup bazı kimselerle karşılaştığında ve: "Bunlar kimdir?" diye sorduğunda: "Bunlar Zut kabilesinden kimselerdir" denildi. Bunun üzerine İbn Mes'ûd: "Onların benzerlerini sadece cin gecesinde gördüm. Onlar ürkmüş gibi birbirlerini takip ediyorlardı" dedi.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي آخَرِينَ قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ- هُوَ الْأَصَمُّ- قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ عَنْ مُسْتَمِرِّ بْنِ الرَّيَّانِ عَنْ أَبِي الْجَوْزَاءِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «انْطَلَقْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ لَيْلَةَ الْجِنِّ حَتَّى إِذَا أَتَى الْحَجُونَ، فَخَطَّ عَلَيَّ خَطًّا ثُمَّ تَقَدَّمَ إِلَيهِم فَازْدَحَمُوا عَلَيْهِ فَقَالَ سَيِّدٌ لَهُمْ يُقَالُ لَهُ: وَرْدَانُ: إِنِّي أَنَا أُرَحِّلُهُمْ عَنْكَ فَقَالَ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللهِ أَحَدٌ» .

Abdullah b. Mes'ûd der ki: Cinlerle görüştüğü gece Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte yola çıktım. Hacûn denilen yere geldiğinde bana (yerde) bir çizgi çizdi. Sonra kendisi cinlere doğru ilerledi. Cinler onu görünce yanına yaklaşmak için izdiham yarattılar. İçlerinden efendileri olan Verdân adında bir cin: "Onları ben senden uzaklaştırayım" deyince, Allah Resûlü: ***"Yüce Allah bana bir kötülük edecekse kimseler buna mani olamaz"*** buyurdu.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ، رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْأَزْهَرِ أَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ محمد ابن الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: «لَمَّا قَرَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ «الرَّحْمَنُ» عَلَى النَّاسِ سَكَتُوا، فَلَمْ يَقُولُوا شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَلْجِنُّ، كَانُوا أَحْسَنَ جَوَابًا مِنْكُمْ، لَمَّا قَرَأْتُ عَلَيْهِمْ ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ قالوا ولا بشيء من آلائك رَبَّنَا نُكَذِّبُ» .

Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına Rahmân Sûresini (baştan sona) kadar okudu. Ashab susmuştu ve bir şey demiyordu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ben bu sûreyi cin*

gecesi cinlere okuduğumda cevap bakımından sizden daha iyiydiler. Onlar sûredeki: «**O hâlde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?**»[1] *âyetini her okuyuşumda: «Ey Rabbimiz! Senin nimetlerinden hiçbir şeyi yalanlamayız» dediler."*

وحدثنا الإمامُ أبو الطيِّب سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، قال: أخبرنا أبو الحسن مُحَمَّدُ بْنُ عبد الله الدَّقَّاق، قال: حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ إبراهيم البوسنجي، قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ الدِّمَشْقِيُّ، قَالَ: حدثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: «قَرَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ سُورَةَ الرَّحْمَنُ حَتَّى خَتَمَهَا ثُمَّ قَالَ: مَالِي أَرَاكُمْ سُكُوتًا؟ لَلْجِنُّ كَانُوا أَحْسَنَ مِنكُمْ رَدًّا. مَا قَرَأْتُ عَلَيْهِمْ هَذِهِ الْآيَةَ مِنْ مَرَّةٍ ﴿فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُما تُكَذِّبانِ﴾ إِلَّا قَالُوا وَلَا بِشَيْءٍ مِنْ نِعَمِكَ رَبَّنَا نُكَذِّبُ فَلَكَ الْحَمْدُ» .

Câbir b. Abdillah der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına Rahmân Sûresini baştan sona kadar okudu. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Ne oluyor ki sizi susmuş görüyorum? Ben bu sûreyi cin gecesi cinlere okuduğumda cevap bakımından sizden daha iyiydiler. Onlar sûredeki: «O hâlde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?»[2] âyetini her okuyuşumda: «Ey Rabbimiz! Senin nimetlerinden hiçbir şeyi yalanlamayız, hamd yalnız sanadır» dediler."***

أخبرنا أبو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْخَلِيلِ الْبُرْجُلَانِيُّ، قَالَ: حدثنا أبو النضر هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمَسْعُودِيُّ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ الْهُذَلِيِّ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ ابن مَسْعُودٍ «أَيْنَ قَرَأَ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَلَى الْجِنِّ فكَتَبَ إِلَيْهِ أَنَّهُ قَرَأَ عَلَيْهِمْ بِشِعْبٍ يُقَالُ لَهُ الْحَجُونُ»

Katâde bildiriyor: Ebu'l-Melîh el-Huzelî, Ebû Ubeyde b. Abdillah b. Mes'ûd'a: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), cinlere nerede Kur'ân okudu?" diye bir mektup yazdı. O da cevaben: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara Hacûn denilen bir tepede (Kur'ân) okudu" diye yazdı.

---

[1] Rahmân Sur. 13

[2] Rahmân Sur. 13

أخبرنا أبو عمرو محمد بن عبد الله الأديب، قال: أخبرنا أبو بكر الإسماعيلي، قال: أخبرني الحسن هو ابن سفيان، قال: حدثني سويد بن سعيد، قال: حدثنا عمرو بن يحيى عن جده سعيد بن عمرو، قال: «كان أبو هريرة يتبع رسول الله ﷺ بإداوة لوضوئه وحاجته، فأدركه يومًا فقال من هذا قال: أنا أبو هريرة، قال: ائتني بأحجار أستنجي بها، ولا تأتني بعظم ولا روثة، فأتيته بأحجار في ثوبي فوضعتها إلى جنبه، حتى إذا فرغ وقام اتبعته فقلت يا رسول الله ما بال العظم والروثة فقال أتاني [وفد جن] نصيبين، فسألوني الزاد فدعوت الله لهم أن لا يمروا بروثة ولا بعظم إلا وجدوا طعامًا.

رواه البخاري في الصحيح عن موسى بن إسماعيل، عن عمرو.

Amr b. Yahya, dedesi Saîd b. Amr'dan bildiriyor: Ebû Hureyre, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) abdest alması ve istincâ etmesi için bir su kabı taşır ve peşinden giderdi. Bir gün yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peşinden giderken, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kimdir o?"* diye seslendi. Ebû Hureyre: "Ben Ebû Hureyre'yim" cevabını verince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"İstincâ etmem için bana birkaç taş getir. Ama bana kemik veya tezek getirme"* buyurdu.

Ebû Hureyre şöyle devam etti: Ben elbisemin kenarına birkaç taş koyarak kendisine getirdim ve onları yanına koydum. Nihayet hacetini bitirdikten sonra peşinden yürüdüm ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Kemik ve tezek ile temizlenmekte ne sakınca var ki?" diye sordum. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bana Nasîbîn (Nusaybin) cinlerinin bir heyeti geldi ve benden azık istedi. Ben de onlar için rastlayacakları her kemik ve tezek üzerinde kendilerine muhakkak bir yiyecek bulmaları için Allah'a dua ettim"* buyurdu.

Buhârî, *Sahîh*'de Mûsa b. İsmâîl kanalıyla Amr'dan rivayet etmiştir.[1]

بَابُ بَيَانِ الْوَجْهِ الَّذِي كَانَ يَخْرُجُ قَوْلُ الْكُهَّانِ عَلَيْهِ حَقًّا ثُمَّ بَيَانِ أَنَّ ذَلِكَ انْقَطَعَ بِظُهُورِ نبينا ﷺ أو انْقَطَعَ أَكْثَرُهُ

Kâhinin Sözünün Doğru Çıkması, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem)

[1] Buhârî (3860)

Peygamber Olarak Gönderilmesinden Sonra Kâhinliğin Sona Ermesi veya Çoğunun Yok Olması

قَالَ اللهُ ﷻ ﴿إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ. وَحِفْظاً مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَى وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ. دُحُوراً وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ. إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ﴾.

Yüce Allah: "**Biz, en yakın göğü ziynetlerle, yıldızlarla donattık. Onu itaatten çıkan her şeytandan koruduk. Onlar, yüce topluluğu (ileri gelen melekler topluluğunu) dinleyemezler. Kovulmaları için her taraftan taşa tutulurlar. Onlar için sürekli bir azap ta vardır. Ancak onlardan söz kapan olur. Onu da delip geçen bir alev izler (ve yok eder)"**[1] buyurmaktadır.

وَقَالَ: ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُوماً لِلشَّيَاطِينِ﴾.

Yine: **"Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık"**[2] buyurmaktadır.

وَقَالَ: ﴿وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجاً وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ. إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ﴾.

Yine: **"Andolsun, biz gökte burçlar yaptık ve onu, bakanlar için süsledik. Onu kovulmuş her şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden olursa, onu da parlak bir ateş takip etmektedir"**[3] buyurmaktadır.

وَقَالَ فِيمَا أَخْبَرَ عَنِ الْجِنِّ: ﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَساً شَدِيداً وَشُهُباً. وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَاباً رَصَداً﴾.

Cinler hakkında verdiği haberde de: **"Doğrusu biz göğü yokladık; onu sert bekçiler ve kayan ateşlerle doldurulmuş bulduk. Doğrusu biz, göğün**

---

[1] Saffât Sur. 6-10

[2] Mulk Sur. 5

[3] Hicr Sur. 16-18

dinleyebileceğimiz bir yerinde otururduk; ama şimdi kim dinleyecek olsa, kendisini gözleyen bir ateş buluyor"[1] buyurmaktadır.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرَانَ الْعَدْلُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ يَحْيَى ابْنِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ الْكُهَّانَ قَدْ كَانُوا يُحَدِّثُونَنَا بِالشَّيْءِ فَيَكُونُ حَقًّا. قَالَ: تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ يَخْطَفُهَا الْجِنِّيُّ فَيَقْذِفُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ فَيَزِيدُ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ مِائَةِ كِذْبَةٍ» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ. وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ مَعْمَرٍ .

Hz. Âişe der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Kâhinler bize bir şey hakkında konuşur ve biz de onu hakikat olarak bulurduk" dediğimde: *"Bu doğru olan sözdür, onu cinni kapar da dostunun kulağına atar; o da ona yüz tane yalan katar"* buyurdu.

Müslim, *Sahîh*'de Abd b. Humeyd kanalıyla Abdurrezzâk'tan[2] ve Buhârî ise başka bir kanalla Ma'mer'den rivayet etmiştir.[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، قَالَ: بشر ابن مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عِكْرِمَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ «إِنَّ نبي الله ﷺ، قَالَ: إِذَا قَضَى اللهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتِ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ كَأَنَّهُ سِلْسِلَةٌ عَلَى صَفْوَانٍ فَإِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ ربكم قالوا [لِلَّذِي قَالَ:] الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرِقُ السَّمع- ومسترقوا السَّمْعِ هَكَذَا بَعْضُهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ وَوَصَفَ سُفْيَانُ بَعْضَهَا فَوْقَ بَعْضٍ- قَالَ: فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ ثُمَّ يُلْقِيهَا الْآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ حَتَّى يُلْقِيَهَا عَلَى لِسَانِ السَّاحِرِ أَوِ الْكَاهِنِ فَرُبَّمَا أَدْرَكَهُ الشِّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُ فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةَ كِذْبَةٍ فَيُقَالُ أَلَيْسَ قَدْ

---

[1] Cin Sur. 8-9

[2] Müslim (122).

[3] Buhârî (5762).

قَالَ لَنَا: يَوْمَ كَذَا وَكَذَا، كَذَا وَكَذَا لِلْكَلِمَةِ الَّتِي سُمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سُمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنِ الْحُمَيْدِيِّ .

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah gökyüzündeki meleklere bir işin yerine getirilmesini hükmettiği zaman, düz ve sert bir taş üzerindeki zincir (sesi) gibi olan bu ilahi hükme melekler itaat ederek korku ile kanatlarını birbirine vururlar. Bu korku kalplerinden giderilince melekler (Cebrâîl ve Mîkâîl gibi Mukarrebûn meleklerine): «Rabbiniz ne buyurdu?» diye sorarlar. Onlar da: «Allah hak sözü söyledi. Allah pek yücedir, pek büyüktür» derler. Böylece kulak hırsızları, Allah'ın o emir ve takdirini işitirler. O sırada kulak hırsızları birbirinin üstünde şöyle dizilmiş olurlar."* (Süfyân, dinleyici şeytanların birbirleri üstünde nasıl dizili olduğunu (elleriyle) işaret ederek gösterdi) *"Bu vaziyette iken meleklerin konuşmalarını işiten en üstteki bunu bir altındakine ulaştırır. Sonra o da bir altındakine ulaştırır. Nihayet o haber sihirbazın veya kâhinin diline atılır. Bazen ateş kıvılcımı onu sihirbazın veya kâhinin diline atmadan önce yetişir, bazen de yetişmez. O da o haberle beraber yüz yalan uydurup halka söyler. Bu durum yeryüzünde gerçekleşince de gökyüzünden gelen bu haberi işitenler: «Bize, filan ve filan günde şöyle şöyle olacak diye haber vermedi mi?» derler. Gökyüzünden işitilen şey ile de bu kişi artık tasdik edilir."*

Buhârî *Sahîh*'de Humeydî kanalıyla rivayet etmiştir.[1]

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ بْنِ مَزْيَدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ من الأنصار «أنهم بيناهم جُلُوسٌ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، إِذْ رُمِيَ بِنَجْمٍ فَاسْتَنَارَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ بِمِثْلِ هَذَا؟ قَالُوا اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، كُنَّا نَقُولُ وُلِدَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ عَظِيمٌ وَمَاتَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ عَظِيمٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنَّهُ لَا يُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لحياته ولكن رَبُّنَا ﷻ إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَتْ حَمَلَةُ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلَ السَّمَاءِ

---

[1] Buhârî (4701).

الدُّنْيَا، ثُمَّ يَقُولُ الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ فَيَسْتَخْبِرُ أَهْلُ السَّمَوَاتِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبَرُ أَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَتَخْطَفُ الْجِنُّ السَّمْعَ فَيُلْقُونَهُ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ وَيُرْمَوْنَ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ الْحَقُّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْذِفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ» .

وَفِي رِوَايَةِ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ عَنِ الزُّهْرِيِّ: وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ فِيهِ أَيْ يَزِيدُونَ .

أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ الْوَلِيدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ .

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Ensâr'dan bir adam şöyle anlatmıştır: "Bir gece ashâb Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte otururken, bir yıldız kaydı ve ışık saçtı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cahiliye döneminde, yıldız kayınca ne derdiniz?"* diye sorunca, sahabe: "Biz bu durumda: «Bu gece büyük bir adam doğdu ve büyük bir adam öldü» derdik" karşılığını verdiler. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: ***"Yıldız, hiç kimsenin ne ölümü ne de doğumu için kaymaz. Aziz ve Celil olan Rabbimiz bir işe hüküm verdiği zaman arşı taşıyan melekler Allah'ı tesbih ederler sonra da onlardan sonra gelenler gök halkı Allah'ı tesbih ederler. Bu tesbih yeryüzü semasının ehline yetişene kadar devam eder. Arşı taşıyan meleklerden sonra gelenler, Arş'ı taşıyan meleklere: "Rabbiniz ne dedi?" diye sorunca, Arşı taşıyan melekler Yüce Allah'ın söylediğini onlara bildirirler. Bunun üzerine gökyüzü ehli birbirine bunu haber verirler. Bu, yeryüzü semasına yetişene kadar böyle devam eder. Bu sırada Cinler bu haberi kulak hırsızlığı ile çalarlar. Cinler işitileni kaparak onu dostlarına aktarırlar ve bu sırada (yıldızlarla taşlanarak) kovalanırlar. Olduğu gibi getirdikleri (haber) haktır. Fakat onlar ona yalan karıştırırlar ve ziyâdede bulunurlar."***

Müslim, *Sahîh*'de Velîd b. Müslim kanalıyla Evzaî'den rivayet etmiştir.[1]

وَرَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَقَالَ فِي آخِرِهِ: «ثُمَّ إِنَّ اللهَ ﷻ حَجَبَ الشَّيَاطِينَ عَنِ السَّمْعِ بِهَذِهِ النُّجُومِ فَانْقَطَعَتِ الْكَهَنَةُ فَلَا كِهَانَةَ» .

Muhammed b. İshâk b. Yesâr bunu Zührî kanalıyla aktarmış ve rivayetinin sonunda: "Ancak Yüce Allah bu yıldızlarla şeytanların işitmesini engelledi ve kâhinlik böylece sona erdi" ibaresi geçmiştir.

---

[1] Muslim (124)

وَرَوَاهُ مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ وَقَالَ فِي آخِرِهِ: قَالَ: فَقُلْتُ لِلزُّهْرِيِّ أَوَ كَانَ يُرْمَى بِهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: يَقُولُ اللهُ ﷻ ﴿وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا﴾ قَالَ غُلِّظَتْ وَاشْتَدَّ أَمْرُهَا حِينَ بُعِثَ النَّبِيُّ ﷺ.

Ma'mer bunu Zühri kanalıyla rivayet etmiş ve rivayetinin sonunda şöyle demiştir: Zühri'ye: "Cahiliye döneminde onlar taşlanır mıydı?" dediğimde: "Evet" karşılığını verdi. Kendisine: "Yüce Allah: **«Doğrusu biz, göğün dinleyebileceğimiz bir yerinde otururduk; ama şimdi kim dinleyecek olsa, kendisini gözleyen bir ateş buluyor»**[1] buyurmaktadır" dediğimde: "Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderildiği zaman gök cinlere karşı daha sert önlemlerle korunmaya başlandı" dedi.

أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: فَبَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي نَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِهِ جَالِسٌ إِذْ رُمِيَ بِنَجْمٍ فَاسْتَنَارَ فَذَكَرَ مَعْنَى حَدِيثِ الْأَوْزَاعِيِّ، ثُمَّ ذَكَرَ مَعْمَرٌ لِلزُّهْرِيِّ وَهَذَا يُوَافِقُ ظَاهِرَ الْكِتَابِ لِأَنَّهُ قَالَ خَيْرًا عَنِ الْجِنِّ ﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا﴾ فَأَخْبَرَتِ الْجِنُّ أَنَّهُ زِيدَ فِي حِرَاسَةِ السَّمَاءِ وَشُهُبِهَا حَتَّى امْتَلَأَتْ مِنْهَا وَمِنْهُمْ.

فَذَلِكَ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّهُ كَانَ قَبْلَ ذَلِكَ فِيهَا حُرَّاسٌ وَشُهُبٌ مُعَدَّةٌ مَعَهُمْ وَالشِّهَابُ فِي لِسَانِ الْعَرَبِ النَّارُ الْمُتَوَقِّدَةُ.

İbn Abbâs der ki: "(Bir gece) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir grupla otururken bir yıldız kaydı ve ışık saçtı." Sonrasında ravi Evzaî'nin hadisinin aynısını aktarmıştır. Sonra da Ma'mer bunu Zühri'ye zikretti. Bu da kitaba muvafık olandır. Çünkü cinler hakkında: **"Doğrusu biz göğü yokladık; onu sert bekçiler ve kayan ateşlerle doldurulmuş bulduk"**[2] buyruğu ile cinler hakkında hayır söylemiş ve onlara semada bekçilerin çoğaldığını, kayan ateşin onlardan ve kendilerinden olduğunu haber vermiştir.

---

[1] Cin Sur. 9

[2] Cin Sur. 5

Bu da Cahiliye döneminde de semada bekçilerin ve kayan ateşlerin olduğuna delalet etmektedir. *Şihâb* ifadesi Arapların dilinde harlanmış ateş demektir.

فأمّا الحديث الذي أخبرنا أبو عمرو الأديب، قال: أخبرنا أبو بكر الإسماعيليّ، قال: أخبرنا أبو يعلى، قال: حدّثنا شيبان ابن فرّوخ، قال: حدّثنا أبو عوانة عن أبي بشر عن سعيد بن جبير عن ابن عبّاس، قَالَ: «مَا قَرَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى الْجِنِّ وَمَا رَآهم. انطلق رسول الله ﷺ في طَائِفَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَرَجَعَتِ الشَّيَاطِينُ إِلَى قومهم فقالوا مالكم قَالُوا حِيلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ وَأُرْسِلَتْ عَلَيْنَا الشُّهُبُ، قَالُوا: مَا ذَاكَ إِلَّا مِنْ شيء حَدَثَ، فَاضْرِبُوا مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا، فَمَرَّ النَّفَرُ الَّذِينَ أَخَذُوا نَحْوَ تِهَامَةَ وَهُوَ بِنَخْلٍ عَامِدِينَ إِلَى سُوقِ عُكَاظَ وَهُوَ يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ صَلَاةَ الْفَجْرِ، فَلَمَّا سَمِعُوا الْقُرْآنَ اسْتَمَعُوا لَهُ، وَقَالُوا: هَذَا الَّذِي حَالَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ فَرَجَعُوا إِلَى قَوْمِهِمْ وقَالُوا : يَا قَوْمَنَا إنا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِهِ أَحَدًا، فَأَوْحَى اللهُ ﷻ إِلَى نَبِيِّهِ ﷺ: ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ﴾ « .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ شَيْبَانَ بْنِ فَرُّوخَ. وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ مُسَدَّدٍ وَغَيْرِهِ. فَقَدْ ذَكَرْنَا أَنَّ ذَلِكَ فِي أَوَّلِ مَا عَلِمُوا بِهِ، وَأَمَّا قَوْلُهُمْ حِيلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ خَبَرِ السَّمَاءِ، فَإِنَّمَا أَرَادُوا بِمَا زِيدَ فِي الْحُرَّاسِ وَالشُّهُبِ.

Başka bir kanalla bildirilene göre İbn Abbâs şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cinlere Kur'ân okumadığı gibi onları görmedi de. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir grupla beraber (Ukaz panayırına doğru) yola çıktı. Şeytanlar kavimlerine boş olarak döndüklerinde, kendilerine: "Size ne oldu?" diye sordular. Şeytanlar: "Gök haberleri ile aramıza bir set çekildi ve üzerimize ateşten kıvılcımlar gönderildi" karşılığını verdiler. Kavimleri: "Sizinle gök haberlerinin arasına, meydana gelen önemli bir şey yüzünden set çekilmiştir. Yeryüzünün doğu ve batısına gidin de gök haberleri ile aranıza set çeken bu olay nedir bir bakın!" dedi.

Bunlardan Tihâme taraflarına gidenler, Ukaz panayırına gitmek üzere olan Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem), Nahle denilen yerde ashâbına sabah namazını kıldırırken karşılaştılar. Okunan Kur'ân'ı duyduklarında dinlemeye başladılar ve birbirlerine: "Vallahi gök haberleri ile aramıza giren şey işte bu!" dediler.

Oradan kavimlerine döndüler ve: "Ey kavmimiz! Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'ân dinledik de ona inandık. Artık, Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız" dediler. Bunun üzerine Yüce Allah, Peygamber'ine (sallallahu aleyhi vesellem): **"De ki, bana cinlerden bir topluluğun (Kur'ân'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi"**[1] diye vahyetti.

Müslim, *Sahîh*'de Şeybân b. Ferrûh kanalıyla (Ebû Avâne'den) ve Buhârî ise Müsedded ve başkası kanalıyla rivayet etmiştir.[2]

Bu olayın cinlerin set çekildiğini ilk olarak öğrendikleri zaman vaki olduğunu zikretmiştik. Ancak: "Gök haberleri ile aramıza bir set çekildi" ifadesiyle korumaların ve ateş kıvılcımlarının çoğaltıldığını kastetmişlerdir.

وَهَكَذَا مَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «إِنَّ الشَّيَاطِينَ كَانُوا يَصْعَدُونَ إِلَى السَّمَاءِ فَيَسْتَمِعُونَ الْكَلِمَةَ مِنَ الْوَحْيِ فَيَهْبِطُونَ [بِهَا] إِلَى الْأَرْضِ فَيَزِيدُونَ مَعَهَا تِسْعًا فَيَجِدُ أَهْلُ الْأَرْضِ تِلْكَ الْكَلِمَةَ حَقًّا وَالتِّسْعَ بَاطِلًا، فَلَمْ يَزَالُوا كَذَلِكَ حَتَّى بَعَثَ اللهُ مُحَمَّدًا ﷺ فَمُنِعُوا تِلْكَ الْمَقَاعِدَ، فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِإِبْلِيسَ، فَقَالَ: لَقَدْ حَدَثَ فِي الْأَرْضِ حَدَثٌ فَبَعَثَهُمْ، فَوَجَدُوا رَسُولَ الله صلى الله عليه وآله وسلّم يتلو الْقُرْآنَ بَيْنَ جَبَلَيْ نَخْلٍ، قَالُوا هَذَا وَاللهِ لَحَدَثٌ، وإنهم ليرمون فَإِذَا تَوَارَى النَّجْمُ عَنْكُمْ فَقَدْ أَدْرَكَهُ لَا يُخْطِئُ أَبَدًا لَا يَقْتُلُهُ يحْرِقُ وَجْهَهُ، جَنْبَهُ يَدَهُ» .

Yine başka bir kanalla bildirilene göre İbn Abbâs şöyle demiştir: Önceleri şeytanlar gökyüzüne çıkar ve vahyi dinlerlerdi. Vahiyden hak olarak bir söz işittikleri zaman ona dokuz yalan katarlar ve onu yeryüzüne indirirlerdi. İnsanlar da o bir sözü hak olarak, diğer dokuz sözü de yalan olarak bulurdu. Bu durum Yüce Allah, Muhammed'i peygamber olarak gönderene kadar devam etti. Sonra gök cinlere karşı korundu ve dinlemeleri engellendi. Bu durumu İblis'e zikrettiklerinde: "Bugün yerde önemli bir olay meydana gelmiş olmalıdır" dedi ve (ne olduğuna bakmaları için onları yeryüzünün her tarafına) gönderdi. Onlar Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) iki dağ arasında Nahle vadisinde Kur'ân okurken buldular. Bunun üzerine: "Vallahi olan şey işte

---

[1] Cin Sur. 1

[2] Müslim (1/331).

budur" dediler. Yıldızın kaydığını ve kaybolup gittiğini gördüğünüz zaman ona (cine) yetiştiği zamandır. Yıldız kesinlikle ona yetişir, ama onu öldürmez Onun yüzünü ve elini yakar.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ: قال: أخبرنا عبد الرحمن بن الحسن القاضي، قال: حدثنا إبراهيم بن الحسين، قال: حدثنا آدم بن أبي إياس، قال: حدثنا حماد بن سلمة، قال: حدثنا عطاء بن السائب، عن سعيد بن جبير، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِهِ ﷻ ﴿حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ﴾ قَالَ: «كَانَ لِكُلِّ قَبِيلٍ مِنَ الْجِنِّ مَقْعَدٌ مِنَ السَّمَاءِ يَسْتَمِعُونَ مِنْهُ الْوَحْيَ، وَكَانَ إِذَا نَزَلَ الْوَحْيُ سُمِعَ لَهُ صَوْتٌ كَإِمْرَارِ السِّلْسِلَةِ عَلَى الصَّفْوَانِ، فَلَا يَنْزِلُ عَلَى أَهْلِ سَمَاءٍ إِلَّا صُعِقُوا [حَتَّى إِذَا] فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ، قَالُوا: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: الحق وهو الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ. ثُمَّ يَقُولُ: يَكُونُ الْعَامَ كَذَا وَيَكُونُ كَذَا، فَيَسْمَعُهُ الْجِنُّ فَيُخْبِرُونَ الْكَهَنَةَ بِهِ، وَالْكَهَنَةُ النَّاسَ يَكُونُ كَذَا وَكَذَا فَيَجِدُونَهُ كَذَلِكَ فَلَمَّا بَعَثَ اللهُ ﷻ مُحَمَّدًا ﷺ دُحِرُوا، فَقَالَتِ الْعَرَبُ حِينَ لَمْ تُخْبِرْهُمُ الْجِنُّ بِذَلِكَ هَلَكَ مَنْ فِي السَّمَاءِ فَجَعَلَ صَاحِبُ الْإِبِلِ يَنْحَرُ كُلَّ يَوْمٍ بَعِيرًا، وَصَاحِبُ الْبَقَرِ يَنْحَرُ كُلَّ يَوْمٍ بَقَرَةً، وَصَاحِبُ الْغَنَمِ شَاةً، حَتَّى أَسْرَعُوا فِي أَمْوَالِهِمْ، فَقَالَتْ ثَقِيفٌ وَكَانَتْ أَعْقَلَ الْعَرَبِ: أَيُّهَا النَّاسُ أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ فَإِنَّهُ لَمْ يَمُتْ مَنْ فِي السَّمَاءِ، وَإِنَّ هَذَا لَيْسَ بِانْتِثَارٍ، أَلَسْتُمْ تَرَوْنَ مَعَالِمَكُمْ مِنَ النُّجُومِ كَمَا هِيَ، وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَاللَّيْلَ وَالنَّهَارَ، قَالَ: فَقَالَ إِبْلِيسُ: لَقَدْ حَدَثَ الْيَوْمَ فِي الْأَرْضِ حَدَثٌ فَأْتُونِي مِنْ تُرْبَةِ كُلِّ أَرْضٍ، فَأَتَوْهُ بِهَا فَجَعَلَ يَشُمُّهَا فَلَمَّا شَمَّ تُرْبَةَ مَكَّةَ، قَالَ: مِنْ هَاهُنَا جَاءَ الْحَدَثُ، فَنَصَتُوا، فَإِذَا رَسُولُ اللهِ ﷺ قَدْ بُعِثَ.

Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs: **"Kalplerinden korku giderilince birbirlerine, «Rabbiniz ne söyledi?» diye sorarlar. Onlar da «Gerçeği» diye cevap verirler. O, yücedir, büyüktür"**[1] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: Cinlerden her grubun, semada vahyi dinlemek için oturdukları bir yer vardı. Vahiy indiği zaman, zincirin, mermerin üzerinde sürüklenmesi gibi ses çıkardı. Kendilerine vahiy inen her sema halkı muhakkak korkudan bayılıp yere düşerlerdi. Kalplerinden korku giderilince birbirlerine: "Rabbiniz ne söyledi?" diye sorarlardı. Onlar da "Gerçeği; O, yücedir, büyüktür" diye cevap verirlerdi. Sonra: "Bu yıl falan şey olacak" derlerdi. Bunu duyan cinler

---

[1] Sebe Sur. 23

de kâhinlere gidip haber verirler, kâhinler de insanlara: "Şu şu şeyler olacak" derlerdi. İnsanlar da, kâhinlerin dediğinin çıktığını görürlerdi (ve onlara inanırlardı). Allah, Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) gönderdiği zaman, cinler (alevli ateşlerle) kovalanmaya başladılar. Araplar, cinlerin kendilerine semadan haber verememesi üzerine: "Semadakiler helak oldu" dediler ve devesi olan her gün bir deve, sığırı olan her gün bir sığır, davarı olan her gün bir koyun kesip mallarını neredeyse tükettiler. Arapların en akıllısı olan Sakîf kabilesi şöyle dedi: "Ey insanlar! Mallarınızı böyle tüketmeyin. Semada bulunanlar ölmedi. Bu bir dağınıklık sebebiyle değildir. Sizler belli işaretleriniz olan yıldızların, Güneş'in, Ay'ın, gece ve gündüzün olduğu gibi durduğunu görmüyor musunuz?" dediler. İblis de: "Bugün yerde önemli bir olay meydana gelmiş olmalıdır. Bana yerin her tarafından toprak getirin" dedi. Ona yerin toprağından getirdiler, toprakları koklamaya başladı. Mekke toprağını koklayınca: "İşte bu önemli olay burada olmuştur" dedi. Olanlara kulak kabarttılar ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmiş olduğunu anladılar."

أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدٌ عَنْ حُصَيْنٍ عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: «كَانَتِ النُّجُومُ لَا تُرْمَى حَتَّى بَعَثَ اللهُ مُحَمَّدًا ﷺ فَرُمِيَ بِهَا فَسَيَّبُوا أَنْعَامَهُمْ وَأَعْتَقُوا رَقِيقَهُمْ، فَقَالَ عَبْدُ يَالِيلَ انْظُرُوا، فَإِنْ كَانَتِ النُّجُومُ الَّتِي تُعْرَفُ فَهِيَ عِنْدَ فَنَاءِ النَّاسِ وَإِنْ كَانَتْ لَا تُعْرَفُ فَهُوَ مِنْ أَمْرٍ حَدَثَ، فَنَظَرُوا فَإِذَا هِيَ لَا تُعْرَفُ، قَالَ: فَأَمْسِكُوا وَلَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى جَاءَهُمْ خُرُوجُ النَّبِيِّ ﷺ».

Âmir eş-Şa'bî der ki: Yüce Allah, Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderene kadar yıldızların kıvılcımıyla taşlanma yapılmamaktaydı. Ancak taşlanmaya başlandıktan sonra hayvanlarını serbest bırakmaya ve kölelerini azat etmeye başladılar. Bunun üzerine Abduyâleyl: "Bakın bakalım, eğer yıldızlar bilinen yıldızlardan ise sorun insanlardadır. Eğer değil ise yerde önemli bir olay meydana gelmiş demektir" dedi. Baktıklarında sebebin anlaşılmadığını gördüler ve kulak hırsızlığından menedildiler. Daha az bir zaman geçmişti ki Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak çıktığı haberini aldılar.

dağılın ve gökte meydana gelen bu yeni olayın ne olduğunu bana öğrenin" dedi. Bu yönde ilk gönderilen grup da cinlerin eşrafından olan Nusaybin cinlerinden bir gruptu. İblis bunları Tihâme'ye gönderdi. Bunlar Nahle vadisine yetiştikleri zaman Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) burada sabah namazını kıldığını gördüler. Kulak kesildiklerinde Kur'ân okuduğunu işittiler ve birbirlerine "Susup dinleyin!" dediler. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) cinlerin onu dinlediğinden haberi olmamıştı. Namazı bitirdikten sonra da birer mümin olarak kavimlerine döndüler ve: "Biz iman ettik" dediler.[1]

Bu rivayet, "Sâbit — Ebû Bişr — Said b. Cübeyr — İbn Abbâs" kanalıyla gelen rivayete muvafıktır. Ancak: "Hz. İsa ile Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) arasındaki dönemde cinler serbest bırakılmış gökle aralarına herhangi bir engel konulmamıştı" şeklindeki ziyadeyi Atiyye b. Avf rivayette tek kalmıştır.

Bunun İbn Abbâs kanalıyla da rivayet edilmesi muhtemelen Hz. İsa ile Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) arasındaki dönemde göğün cinlere karşı çok sert önlemlerle korunmaması yönündedir.[2]

بَابُ إِعْلَامِ الْجِنِّيِّ صَاحِبَهُ بِخُرُوجِ النَّبِيِّ ﷺ
وَمَا سُمِعَ مِنَ الْأَصْوَاتِ بِخُرُوجِهِ دُونَ رُؤْيَةِ قَائِلِهَا

Cinin, Dostuna Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Peygamber Olarak Gönderileceğini Haber Vermesi ve Kişinin Görmediği Birisinden Sesler İşitmesi

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ فِي «الْمُسْتَدْرَكِ» ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَنَّ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: «مَا سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضي الله عنه ، يَقُولُ لِشَيْءٍ قَطُّ إِنِّي لَأَظُنُّهُ كَذَا وَكَذَا» . وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبِسْطَامِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَانِئٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الرَّمَادِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ مُحَمَّدٍ أَنَّ سَالِمًا

---

[1] İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/19, 20).

[2] Buhârî, *Sahîh* (5/46) ve İbn Hişâm, *es-Sîre* (2/31). Bakın: *Uyûnu'l-Eser* (1/169-171)

حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: «مَا سَمِعْتُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لِشَيْءٍ قَطُّ يَقُولُ إِنِّي لَأَظُنُّهُ كَذَا إِلَّا كَانَ كَمَا يَظُنُّ، بَيْنَا عُمَرُ جَالِسٌ إِذْ مَرَّ بِهِ رَجُلٌ جَمِيلٌ فَقَالَ: لَقَدْ أَخْطَأَ ظَنِّي، أَوْ أَنَّ هَذَا عَلَى دِينِهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، أَوْ لَقَدْ كَانَ كَاهِنَهُمْ عَلَيَّ الرَّجُلَ فَدُعِيَ لَهُ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: لَقَدْ أَخْطَأَ ظَنِّي أَوْ إِنَّكَ عَلَى دِينِكَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، أَوْ لَقَدْ كُنْتَ كَاهِنَهُمْ. فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ اسْتُقْبِلَ بِهِ رَجُلٌ مُسْلِمٌ قَالَ: فَإِنِّي أَعْزِمُ عَلَيْكَ إِلَّا مَا أَخْبَرْتَنِي.

قَالَ: كُنْتُ كَاهِنَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. قَالَ: فَمَا أَعْجَبُ مَا جَاءَتْكَ بِهِ جِنِّيَّتُكَ.

قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا يَوْمًا فِي سُوقٍ جَاءَتْنِي أَعْرِفُ فِيهَا الْفَزَعَ قَالَتْ :

أَلَمْ تَرَ الْجِنَّ وَإِبْلَاسَهَا وَيَأْسَهَا بَعْدُ وَإِبْلَاسِهَا

وَإِيَاسَهَا مِنْ إِمْسَاكِهَا وَلُحُوقِهَا بِالْقِلَاصِ وَأَحْلَاسِهَا

قَالَ عُمَرُ: صَدَقَ، بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ عِنْدَ آلِهَتِهِمْ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ بِعِجْلٍ فَذَبَحَهُ فَصَرَخَ مِنْهُ صَارِخٌ لَمْ أَسْمَعْ صَارِخًا قَطُّ أَشَدَّ صَوْتًا مِنْهُ، يَقُولُ: يَا جَلِيحْ، أَمْرٌ نَجِيحْ. رَجُلٌ فَصِيحْ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. فَوَثَبَ الْقَوْمُ، قُلْتُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى أَعْلَمَ مَا وَرَاءَ هَذَا، ثُمَّ نَادَى يَا جَلِيحْ. أَمْرٌ نَجِيحْ. رَجُلٌ يَصِيحْ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. قُلْتُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى أَعْلَمَ مَا وَرَاءَ هَذَا، ثُمَّ نَادَى يَا جَلِيحْ أَمْرٌ نَجِيحْ رَجُلٌ يَصِيحْ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. فَقُمْتُ فَمَا نَشِبْتُ أَنْ قِيلَ هَذَا نَبِيٌّ» .

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ يَحْيَى بْنِ سُلَيْمَانَ عَنِ ابْنِ وَهْبٍ هَكَذَا .

Abdullah b. Ömer anlatıyor: (Babam) Ömer ne zaman: "Zannedersem şu şöyledir!" dese mutlaka zannettiği gibi çıkardı. Ömer bir defasında oturmuşken oradan güzel bir adam geçti. Ömer: "Zannım beni yanılttı" veya: "Bu adam Cahiliye'deki dini üzerindedir" veya: "Bu adam Cahiliye'de kavminin kâhiniydi" dedi. Sonra: "Adamı bana getirin!" diye emir verdi. Adam Ömer'in yanına getirildiğinde Ömer ona kendisi hakkında düşündüğünü söyledi. Bunun üzerine adam: "Bir müslümanın bugün karşılanış şeklini daha önce hiç görmedim!" dedi. Ömer ise: "Andolsun ki bunu söyleyeceksin!" diye çıkıştı. Adam: "Cahiliye'de ben onların kâhiniydim" dedi.

Ömer: "Peki cininin sana haber verdiği şeyler arasında en çok seni hayrete düşüren şey neydi?" diye sorunca, adam şöyle dedi: "Bir gün çarşıdayken korku içinde bir cin geldi ve:

"Sen cinleri ve onların kaygılarını

Kaygılarından sonra ümitsizliğini

Kulak hırsızlığından sonra da ümitsizliğini

Sırtlarında ince çullar olan genç develerle yakalanmalarını görmedin mi?» dedi."

Hz. Ömer: "Adam doğru söylüyor! Zira müşriklerin putları yanında uyurken adamın biri bir buzağıyla geldi ve onu orada kesti. O esnada biri, daha önce böyle şiddetlisini hiç işitmediğim şöyle bir çığlık attı: «Ey Celîh! Yakın bir zamanda, fasih konuşan bir adam, "Lâ ilâhe illallah" diyecek!» Orada bulunanlar sese doğru yöneldiler. Ben de: «Bunun arkasında ne var öğrenmeden buradan ayrılmayacağım!» dedim. Sonra bir daha: «Ey Celîh! Muvaffak olmuş bir iş, yakın bir zamanda, fasih konuşan bir adam, "Lâ ilâhe illallah" diyecek!» diye seslendi. Ben yine: «Bunun arkasında ne var öğrenmeden buradan ayrılmayacağım!» dedim. Sonra bir daha: «Ey Celîh! Yakın bir zamanda, fasih konuşan bir adam, "Lâ ilâhe illallah" diyecek!» diye seslendi. Hemen ayağa kalktım. Ancak fazla bir zaman geçmedi ki: «Bu bir peygambere işarettir» denilmeye başlandı."

Buhârî, *Sahîh*'de Yahya b. Süleymân kanalıyla İbn Vehb'den bu şekilde rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ شَاكِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ يَعْنِي الْبُخَارِيَّ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، فَذَكَرَهُ، وَظَاهِرُ هَذِهِ الرِّوَايَةِ يُوهِمُ أَنَّ عُمَرَ ﷺ، بِنَفْسِهِ سَمِعَ الصَّارِخَ يَصْرُخُ مِنَ الْعِجْلِ الَّذِي ذُبِحَ وَكَذَلِكَ هُوَ صَرِيحٌ فِي رِوَايَةٍ ضَعِيفَةٍ عَنْ عُمَرَ فِي إِسْلَامِهِ وَسَائِرُ الرِّوَايَاتِ تَدُلُّ عَلَى أَنَّ هَذَا الْكَاهِنَ أَخْبَرَ بِذَلِكَ عَنْ رُؤْيَتِهِ وَسَمَاعِهِ. وَاللهُ أَعْلَمُ.

---

[1] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* 35 (3866)

Yahya b. Suleymân bir önceki hadisin aynısını aktarmıştır. Bu haberin zahirine göre kesilen buzağıdan gelen sesi işiten Ömer'in kendisidir. Ömer'in Müslümanlığından sonra çığlığı atan kişinin buzağı olduğu kendisinden gelen zayıf bir rivayettir. Bu konudaki diğer rivayetler ise kâhinin kendi rüyasını ve kendisinin işitmiş olduğu sesi Ömer'e anlatmış olduğuna delalet etmektedir. Doğrusunu da Allah bilir.

حدثنا أبو الحسين بن بشران العدل ببغداد إملاء، قال: أخبرنا أبو عمرو عثمان بن أحمد بن عبد الله المعروف بابن السماك، قال: حدثنا أبو الأحوص محمد بن الهيثم القاضي، قال: حدثنا سعيد بن كثير بن عفير، قال: حدثني يحيى بن أيوب عن ابن الهاد عن عبد الله بن سليم، عن محمد بن عبد الله بن عمرو، عن نافع، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: «بَيْنَمَا عُمَرُ ﷺ جَالِسٌ إِذْ رَأَى رَجُلًا فقال قَدْ كُنْتُ مَرَّةً ذَا فِرَاسَةٍ وَلَيْسَ لِي رَأْيٌ إِنْ لَمْ يَكُنْ قَدْ كَانَ هَذَا الرَّجُلُ يَنْظُرُ وَيَقُولُ فِي الْكِهَانَةِ ادْعُوهُ لِي فَدَعَوْهُ، فَقَالَ عُمَرُ: مِنْ أَيْنَ قَدِمْتَ؟ قَالَ مِنَ الشَّامِ. قَالَ: فَأَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ: أَرَدْتُ هَذَا الْبَيْتَ وَلَمْ أَكُنْ أَخْرُجُ حَتَّى آتِيَكَ، فَقَالَ: عُمَرُ أَلَا تُخْبِرُنِي عَنْ شَيْءٍ أَسْأَلُكَ عَنْهُ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: هَلْ كُنْتَ تَنْظُرُ فِي الْكِهَانَةِ شَيْئًا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ بَعْضِ مَا رَأَيْتَ. قَالَ: إِنِّي ذَاتَ لَيْلَةٍ بِوَادٍ إِذْ سَمِعْتُ صَائِحًا يَقُولُ: يَا جَلِيحْ خَبَرٌ نَجِيحْ رَجُلٌ يَصِيحْ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ لِلْجِنِّ وَإِيَاسِهَا وَالْإِنْسِ وَإِبْلَاسِهَا وَالْخَيْلِ وَأَحْلَاسِهَا. فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا إِنَّ هَذَا لَخَبَرٌ يَئِسَتْ مِنْهُ الْجِنُّ وَأَبْلَسَتْ منه الإنس وأعلمت فِيهِ الْخَيْلُ، فَمَا حَالَ الْحَوْلُ حَتَّى بُعِثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ».

İbn Ömer der ki: Hz. Ömer otururken bir adam gördü ve: "Ben bir perim olmadığı halde son derece ferasetli birisi idim. Şu adam, fala bakan ve geleceğe ait tahminlerde bulunan birisi değil miydi! Onu bana çağırın" dedi ve adamı çağırdılar. Ömer: "Nereden geliyorsun?" diye sorunca, adam: "Şam'dan" diye cevap verdi. Ömer: "Nereye gidiyorsun?" diye sorunca: "Şu Beyt'e gitmek istiyorum. Sana gelmeden de yola çıkmayacaktım" karşılığını verdi. Ömer: "Sana soracağım bir şeyi bana söyler misin?" deyince, adam: "Evet söylerim" cevabını verdi. Ömer: "Sen kâhinlik eden biri değil miydin?" deyince, adam: "Evet" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ömer: "O zaman gördüğün bir şeyi bana anlat" deyince, adam şöyle anlattı: "Bir gece ben bir vadide iken: «Ey Celîh! Muvaffak olmuş bir haber, yakın bir zamanda, fasih konuşan bir adam, "Lâ ilâhe illallah" diyecek! Cinlerin ümitsiz kalışlarına, insanların üzüntüye kapılmasına, atlara ve çullarına yemin olsun» diye bir ses

işittim. Kendi kendime: «Bu da kimdir? Bu cinlerin ümitlerini kesen bir haberdir. İnsanlarda bundan üzüntüye kapılmışlardır. Bu haberde atlar (harbe) teşvik edilmişlerdir» dedim. Üzerinden daha bir yıl geçmemişti ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderildi."

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالا: حدثنا أبو العبّاس مُحمّدُ بْنُ يعقوب، قال: أخبرنا العبّاسُ بْنُ الْوليد بن مزيد، قال: أخبرني أبي، قال: حدثنا ابْنُ جابر، قال: حدَّثني ابْنُ مِسْكِينٍ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: «بَيْنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ جَالِسٌ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ مَرَّ بِهِ رَجُلٌ، فَقَالَ لِجُلَسَائِهِ: لَقَدْ كَانَ هَذَا فِيمَا أَظُنُّ كَاهِنًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَجُلًا فَدَعَاهُ. فَقَالَ: أَنْشُدُكَ بِاللهِ هَلْ كُنْتَ كَاهِنًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ؟ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا لَنَا وَلِذِكْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، وَقَدْ جَاءَ اللهُ ﷻ بِالْإِسْلَامِ. فَقَالَ: نَشَدْتُكَ بِاللهِ أَكُنْتَ كَاهِنًا؟ قَالَ: اللهُمَّ نَعَمْ. قَالَ فَمَا أَعْجَبُ أَتَتْكَ بِهِ شَيْطَانَتُكَ؟ قَالَ: اللهُمَّ نَعَمْ، بَيْنَا أَنَا جَالِسٌ يَوْمًا إِذْ قَالَتْ لِي: أَلَمْ تَرَ إِلَى الشَّيَاطِينِ وَإِبْلَاسِهَا. وَإِيَاسِهَا مِنْ نُسَّاكِهَا. وَلُحُوقِهَا بِالْقِلَاصِ وَأَحْلَاسِهَا. قَالَ: عُمَرُ اللهُ أَكْبَرُ. قَالَ: أَتَيْتُ مَكَّةَ فَإِذَا بِرَجُلٍ عِنْدَ بَعْضِ تِلْكَ الْأَنْصَابِ يَذْبَحُ عِجْلًا فَوَقَفْتُ رَجَاءَ أَنْ أُصِيبَ مِنْ لَحْمِهِ فَلَمَّا ذَبَحَهُ صَاحَ مِنْ جَوْفِهِ شَيْءٌ. فَقَالَ: يَا آلَ ذَرِيحْ. أَمْرٌ نَجِيحْ رَجُلٌ يَصِيحْ، يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. قَالَ: فَارْتَعَدَتْ فَرَائِصِي حَتَّى وَقَعْتُ» .

İbn Miskîn el-Ensârî anlatıyor: Bir gün Ömer b. el-Hattâb otururken oradan bir adam geçti ve Ömer yanındakilere: "Zannımca bu adam Cahiliye döneminde kâhin idi" dedi. Sonra onu çağırması için birini gönderdi. Adam gelince Ömer: "Allah için söyle, sen Cahiliye döneminde kâhin mıydin?" dedi. Adam: "Ey müminlerin emîri! Yüce Allah İslam'ı getirmişken Cahiliye döneminden bize ne!" dedi. Ömer yine: "Allah için söyle, sen Cahiliye döneminde kâhin miydin?" dedi. Adam: "Evet" cevabını verince, Ömer: "Peki cininin sana haber verdiği şeyler arasında en çok seni hayrete düşüren şey neydi?" diye sordu. Bunun üzerine adam şu karşılığı verdi: "Bir gün ben otururken bana: «Sen şeytanları ve onların kaygılarını, kulak hırsızlığından sonra ümitsizliğini ve sırtlarında ince çullar olan genç develerle yakalanmalarını görmedin mi?» dedi." Ömer: "Allahu ekber" deyince, adam şöyle devam etti: "Mekke'ye geldiğimde adamın biri putlardan birinin yanında bir buzağı kesmekteydi. Ben de belki etten bir şeyler alırım umıdıyle yanında durdum. Adam buzağıyı kesince buzağının içinden bir ses: «Ey Zerîh analısı! Muvaffak olmuş bir iş, yakın bir zamanda, fasih konuşan bir adam,

"Lâ ilâhe illallah" diyecek!» dıye seslendi. Bunun üzerine omurgam yerinden oynamış ve düşmüştüm."

وأخبرنا أبو الحسن عليُّ بنُ عبدان، قال: أخبرنا أبو بكرٍ محمَّدُ بنُ أحمد ابن محمويه العسكريُّ بالأهواز، قال: حدَّثنا عيسى بنُ غيلان التَّرسيُّ، قال: حدَّثنا أبو عمرٍو خاصرُ بنُ مُطهِّرٍ، قال: حدَّثنا المُعتمرُ قال: سمعتُ ليثًا، قال: حدَّثني رُزيقٌ عَنْ مُجاهِدٍ، قَالَ: «إنَّ بَني غِفَارٍ قَرَّبوا عِجْلًا لِيَذبَحُوهُ عَلى نُصُبٍ مِنْ أَنْصَابِهِمْ فَبَيْنَا هُوَ مَوْقُوفٌ إِذْ صَاحَ فَقَالَ يَا آلَ ذَرِيحْ. أَمْرٌ نَجِيحْ صائح يصيح بِلسَانٍ فَصِيحْ يَدْعُو بِمَكَّةَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: فَكَفُّوا عَنْهُ وَذَهَبُوا يَنظُرُونَ فَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ قَدْ بُعِثَ» . قَالَ الْمُعْتَمِرُ: فَسَأَلْتُ عَنْهُ الْحَجَّاجَ بْنَ أَرْطَاةَ، فَقَالَ، سَمِعْتُهُ مِنْ مُجَاهِدٍ وَحَدَّثَنِي الْحَجَّاجُ بِبَعْضِهِ وَرَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ الْبُرْسَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ كَثِيرٍ الدَّارِيُّ عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَيْخٌ أَدْرَكَ الْجَاهِلِيَّةَ وَنَحْنُ فِي غَزْوَةِ رُودِسَ يُقَالُ لَهُ ابْنُ عِيسَى، قَالَ: «كُنْتُ أَسُوقُ لِآلٍ لَنَا بَقَرَةً، قَالَ فَسَمِعْتُ مِنَ جَوْفِهَا يَا آلَ ذَرِيحْ. قَوْلٌ فَصِيحْ. رَجُلٌ يَصِيحْ. أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: فَقَدِمْنَا مَكَّةَ فَوَجَدْنَا النَّبِيَّ ﷺ قَدْ خَرَجَ بِمَكَّةَ» .

وَهَذَا فِيمَا أَخْبَرَنَا الْإِمَامُ أَبُو عُثْمَانَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْأَزْدِيُّ ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَفِيدُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي فَذَكَرَهُ قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدُ اللهِ: هَذَا حَدِيثٌ غريب بإسناد جيد.

Mücâhid der ki: Ğıfâr oğulları bir buzağıyı putlarından birine kesmek için getirmişlerdi. Buzağı (kesilmeden önce) durmuşken: "Ey Zerîh ahalisi! Muvaffak olmuş bir iş, yakın bir zamanda fasih konuşan bir adam Mekke'de: «Lâ ilâhe illallah» diyecek!" diye seslendi. Buzağıyı bırakıp ne olduğuna bakmak için gittiklerinde Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderildiğini gördüler.

Mu'temir der ki: Bu rivayeti Haccâc b. Ertâat'a sorduğumda: "Ben bunu Mücâhid'den ışittim" dedi ve bir kısmını da kendisi bana anlattı. Başka bir kanalla da bildirilene göre Mücâhid şöyle anlatıyor: Biz Rodos gazvesinde iken İbn İsa adında Cahiliye dönemine yetişmiş olan yaşlı bir kişi şöyle anlattı "Ben ailemin bir ineğini otlatırken ineğin içinden: «Ey Zerîh ahalısi! Yakın bir zamanda fasih konuşan bir adam: «Lâ ilâhe illallah» diyecek!» diye bir ses geldiğini işittim. (Daha sonra) Mekke'ye geldiğimizde Allah Resûlü'nün (sallallahu

[illegible] peygamber olarak gönderildiğini gördük."

Ebû Osmân'ın bize bildirdiği rivayet bu şekildedir. Başka bir kanalla bize bildirilene göre Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babası kanalıyla aynısını rivayet etmiştir. Ebû Abdirrahman Abdullah: "Bu ceyyid bir isnâdla garib bir hadistir" demiştir.

حَدِيثُ سَوَادِ بْنِ قَارِبٍ وَيُشْبِهُ أَنْ يَكُونَ هَذَا هُوَ الْكَاهِنُ الَّذِي لَمْ يُذْكَرِ اسْمُهُ فِي الْحَدِيثِ الصَّحِيحِ

Sahih Hadiste Adı Zikredilmeyen Kâhin Kişinin Olduğu Sanılan Sevâd b. Kârib

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حُبَيْبٍ الْمُفَسِّرُ مِنْ أَصْلِ سماعه، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ الْأَصْبَهَانِيُّ قِرَاءَةً عَلَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى الْحَمَّارُ الْكُوفِيُّ بِالْكُوفَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا [زِيَادُ بْنُ يَزِيدَ بْنِ بَارَوِيَةَ أَبُو بَكْرٍ الْقَصْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ تَرَّاسٍ الْكُوفِيُّ] ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الْبَرَاءِ، قَالَ: «بَيْنَمَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ﷺ ، يَخْطُبُ النَّاسَ عَلَى مِنْبَرِ النَّبِيِّ ﷺ إِذْ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ أَفِيكُمْ سَوَادُ بْنُ قَارِبٍ؟ قَالَ: فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ تِلْكَ السَّنَةَ، فَلَمَّا كَانَتِ السَّنَةُ الْمُقْبِلَةُ: قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ أَفِيكُمْ سَوَادُ بْنُ قَارِبٍ؟ قَالَ: فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَمَا سَوَادُ بْنُ قَارِبٍ؟ قَالَ: إِنَّ سَوَادَ بْنَ قَارِبٍ كَانَ بَدْءُ إِسْلَامِهِ شَيْئًا عَجِيبًا . قَالَ: فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ إِذْ طَلَعَ سَوَادُ بْنُ قَارِبٍ، قَالَ: فَقَالَ له عمر يَا سَوَادُ حَدِّثْنَا بِبَدْءِ إِسْلَامِكَ كَيْفَ كَانَ؟ قَالَ سَوَادُ: فَإِنِّي كُنْتُ نَازِلًا بِالْهِنْدِ وَكَانَ لِي رَئِيٌّ مِنَ الْجِنِّ. قَالَ: فَبَيْنَا أَنَا ذَاتَ لَيْلَةٍ نَائِمٌ إِذْ جَاءَنِي [فِي مَنَامِي ذَلِكَ] قَالَ: قُمْ فَافْهَمْ وَاعْقِلْ إِنْ كُنْتَ تَعْقِلُ، قَدْ بُعِثَ رَسُولٌ مِنْ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبٍ، ثُمَّ أنشأ يقول:

عَجِبْتُ لِلْجِنِّ وَأَنْجَاسِهَا ... وَشَدِّهَا الْعِيسَ بِأَحْلَاسِهَا

تَهْوِي إِلَى مَكَّةَ تَبْغِي الْهُدَى ... مَا مُؤْمِنُوهَا مِثْلَ أَرْجَاسِهَا

فَانْهَضْ إِلَى الصَّفْوَةِ مِنْ هَاشِمٍ ... وَاسْمُ بِعَيْنَيْكَ إِلَى رَاسِهَا

ثُمَّ أَنْبَهَنِي وَأَفْزَعَنِي، وَقَالَ: يَا سَوَادُ بْنَ قَارِبٍ إِنَّ اللهَ عَزَّ وجل بَعَثَ نَبِيًّا فَانْهَضْ إِلَيْهِ تَهْتَدِ وَتَرْشُدْ. فَلَمَّا كَانَ فِي اللَّيْلَةِ الثَّانِيَةِ أَتَانِي فَأَنْبَهَنِي ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ كَذَلِكَ:

عَجِبْتُ لِلْجِنِّ وَتَطْلَابِهَا وَشَدِّهَا الْعِيسَ بِأَقْتَابِهَا

نَهْوِي إِلَى مَكَّةَ تَبْغِي الْهُدَى لَيْسَ قُدَامَاهَا كَأَذْنَابِهَا

فَانْهَضْ إِلَى الصَّفْوَةِ مِنْ هَاشِمٍ وَاسْمُ بِعَيْنَيْكَ إِلَى نَابِهَا

فَلَمَّا كَانَ فِي اللَّيْلَةِ الثَّالِثَةِ أَتَانِي فَأَنْبَهَنِي ثُمَّ قَالَ كَذَلِكَ:

عَجِبْتُ لِلْجِنِّ وَتَخْبَارِهَا وَشَدِّهَا الْعِيسَ بِأَكْوَارِهَا

تَهْوِي إِلَى مَكَّةَ تَبْغِي الْهُدَى لَيْسَ ذَوُو الشَّرِّ كَأَخْيَارِهَا

فَانْهَضْ إِلَى الصَّفْوَةِ مِنْ هَاشِمٍ مَا مُؤْمِنُو الْجِنِّ كَكُفَّارِهَا

قَالَ: فَلَمَّا سَمِعْتُهُ يُكَرِّرُ لَيْلَةً بَعْدَ لَيْلَةٍ وَقَعَ فِي قَلْبِي حُبُّ الْإِسْلَامِ مِنْ أَمْرِ النَّبِيِّ ﷺ مَا شَاءَ اللهُ، قَالَ: فَانْطَلَقْتُ إِلَى رَحْلِي فَشَدَدْتُهُ عَلَى رَاحِلَتِي فَمَا حَلَلْتُ نِسْعَةً، وَلَا عَقَدْتُ أُخْرَى حَتَّى أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ، فَإِذَا هُوَ بِالْمَدِينَةِ والناس عَلَيْهِ كَعُرْفِ الْفَرَسِ، فَلَمَّا رَآنِي النَّبِيُّ ﷺ، قَالَ: مَرْحَبًا بِكَ يَا سَوَادُ بْنَ قَارِبٍ! قَدْ عَلِمْنَا مَا جَاءَ بِكَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ! قَدْ قُلْتُ شِعْرًا فَاسْمَعْهُ مِنِّي،

قَالَ سواد فقلت:

أَتَانِي رَئِيٌّ بَعْدَ لَيْلٍ وَهَجْعَةٍ وَلَمْ يَكُ فِيمَا قَدْ بَلَوْتُ بِكَاذِبِ

ثَلَاثَ لَيَالٍ قَوْلُهُ كُلَّ لَيْلَةٍ أَتَاكَ رَسُولٌ مِنْ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبِ

فَشَمَّرْتُ عَنْ سَاقِي الْإِزَارَ وَوَسَّطَتْ بِيَ الذِّعْلِبُ الْوَجْنَاءُ عِنْدَ السَّبَاسِبِ

فَأَشْهَدُ أَنَّ اللهَ لَا شَيْءَ غَيْرُهُ وَأَنَّكَ مَأْمُونٌ عَلَى كُلِّ غَايِبِ

وَأَنَّكَ أَدْنَى الْمُرْسَلِينَ شَفَاعَةً إِلَى الله يا ابن الْأَكْرَمِينَ الْأَطَايِبِ

فَمُرْنَا بِمَا يَأْتِيكَ يَا خَيْرَ مَنْ مَشَى وَإِنْ كَانَ فِيمَا جَاءَ شَيْبُ الذَّوَايِبِ

وَكُنْ لِي شَفِيعًا يَوْمَ لَا ذُو شَفَاعَةٍ سِوَاكَ بِمُغْنٍ عَنْ سَوَادِ بْنِ قَارِبِ

قال: فضحك رسولُ الله ﷺ حتى بدت نواجذُه، وقال لي أفلحتَ يا سواد. فقال له عمر: هل يأتيك رئيُّك الآن؟ فقال: منذ قرأتُ القرآن لم يأتني ونعم العوض كتابُ الله ﷻ من الجن».

هكذا رُوي هذا الحديث بهذا الإسناد ورُوي من وجهين آخرين

Berâ anlatıyor: Ömer b. el-Hattâb, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) minberinde insanlara hutbe verirken: "Ey insanlar! Aranızda Sevâd b. Kârib diye biri var mı?" diye sordu. O yıl kimse ona cevap vermedi. Bir yıl sonra yine: "Ey insanlar! Aranızda Sevâd b. Kârib diye biri var mı?" diye sordu. Kendisine: "Ey müminlerin emîri! Sevâd b. Kârib de neyin nesidir?" dediğimde: "Onun İslam'a girişi çok acayib bir şeydi" karşılığını verdi. Biz böyle konuşup dururken birden Sevâd b. Kârib çıkıp geldi. Ömer: "Ey Sevâd! Bize İslam'a ilk girişini anlat. Nasıl Müslüman olmuştun?" deyince, Sevâd şöyle anlattı:

"Ben Hind'de konaklamıştım. O vakit benim cinlerden bir cinim vardı. Bir gece ben uyurken bu cin rüyamda bana geldi ve: «Kalk ve şayet aklın varsa diyeceklerimi iyice dinle! Luey b. Gâlib oğullarından bir peygamber gönderildi» deyip şu şiiri okudu:

«Cinlerin meraklarına hayret ediyorum

Eğerleyip alaca bineklerini yola düştüler

Mekke'ye hidayeti aramak için hareket ettiler

Elbette ki cinlerin iyileri, adileri gibi değildir

Hâşim oğullarından seçilmiş olana doğru sen de yola çık

Cinlerin başında ilk önce sen gidip onu gör.»

Sonra beni dürtüp uyandırdı ve: «Ey Sevâd! Yüce Allah bir peygamber gönderdi. Haydi durma, ona gidip hidayet ve rüşde ulaş» dedi. İkinci gece olunca yine gelip beni uyandırdı ve şöyle söyledi:

«Şu cinlere ve heveslerine hayret ediyorum

Alaca bineklerine semerleri vurdular

Hidayeti aramak için Mekke'ye doğru yola koyuldular

Doğru söyleyen cinler, yalancı cinlere benzemezler

Mekke'nin tepeleri ve taşlıkları arasında

Hâşim oğullarından seçilmiş olana doğru sen de yola çık.»

Üçüncü gece yine gelip beni uyandırdı ve:

«Cinlere ve verdikleri haberlere hayret ediyorum

Soylu alaca bineklerine bindiler

Hidayeti bulmak için Mekke'ye doğru yola düştüler

Mümin cinler kâfir cinler gibi değildirler

Hâşim oğullarından seçilmiş olana doğru sen de yola çık

Zira ilk önce oraya varanlar sonradan gelen gibi değildirler.»

Ben cinin bunları ard arda her gece gelip tekrar ettiğini duyunca Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bu durumundan gönlüme İslam sevgisi düştü. Bunun üzerine bineğime binip Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldim. O zaman Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'de idi. İnsanlar etrafını at yelesi gibi sarmışlardı. Beni görünce: *«Merhaba ey Sevâd b. Kârib! Seni buraya neyin getirdiğini biliyoruz»* buyurdu. Kendisine: «Ey Allah'ın Resûlü! Ben şiir yazdım onu dinler misin?» dedim ve şöyle okudum:

«Rahatlayıp uyuduktan sonra sırdaşım bana geldi

O, bana söylediklerinde hiç te yalancı değildi

Üç gece boyunca yanıma geldi ve hep aynı şeyi söyledi

Luey b. Ğâlib oğullarından sana bir elçi gönderildi, dedi

Eteğimi toplayıp yola koyuldum

Dağları ovaları aşıp yoruldum

Allah'tan başka Rab olmadığına ben şahadet ederim

Her bilinmeyen şeyde güvenilir olduğunu da derim

Saygın ve güzel insanların oğlusun sen

Allah'a ulaşmada en güzel vesilesin sen

Ey şu insanların en hayırlısı! Sana gelenleri bize de emret

Çocukların saçlarını ağartacak kadar ağır olsa da

Senden başka hiçbir şefaatçinin fayda veremeyeceği o günde de

Sevâd b. Kârib'e sen şefaatçi ol.»

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) azı dişleri görünecek kadar güldü ve bana: *«Kurtuldun ey Sevâd!»* buyurdu." Ömer: "Bu cin hâlâ sana geliyor mu?" deyince: "Kur'ân'ı okuduğum zamandan sonra bir daha gelmedi. Cinin yerine Allah'ın Kitab'ı ne güzel oldu" dedi.

Bu hadis bu isnâd ile bu şekilde rivayet edilmiştir. Yine farklı iki kanalla da rivayet edilmiştir. Bunlardan biri şöyledir:

(أَحَدُهُمَا) مَا حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَحْمَدَ الْخَلَّالِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ صُبَيْحٍ الْجَوْهَرِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُبَارَكٍ الْفَقِيهُ الْهَرَوِيُّ، وبشر بن أحمد الاسفرايني، وَاللَّفْظُ لِلْهَرَوِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو يَعْلَى أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْمَعْنِيُّ الْمَوْصِلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حُجْرٍ الشَّامِيُّ، قَالَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَنْصُورٍ الأَنْبَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْوَقَّاصِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ، قَالَ: «بَيْنَمَا عُمَرُ ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسًا إِذْ مَرَّ بِهِ رَجُلٌ فَقِيلَ أَتَعْرِفُ هَذَا الْمَارَّ؟ قَالَ: وَمَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا سَوَادُ بْنُ قَارِبٍ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ عُمَرُ، فَقَالَ: أَأَنْتَ سَوَادُ بْنُ قَارِبٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ: أَأَنْتَ الَّذِي أَتَاهُ رَئِيُّهُ بِظُهُورِ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَنْتَ عَلَى مَا كُنْتَ عَلَيْهِ مِنْ كَهَانَتِكَ. فَغَضِبَ وَقَالَ: مَا اسْتَقْبَلَنِي بِهَذَا أَحَدٌ مُنْذُ أَسْلَمْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ. فَقَالَ عُمَرُ: يَا سُبْحَانَ اللهِ مَا كُنَّا عَلَيْهِ مِنَ الشِّرْكِ أَعْظَمُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي بِإِتْيَانِكَ رَئِيُّكَ بِظُهُورِ رَسُولِ اللهِ ﷺ. قَالَ: بَيْنَا أَنَا ذَاتُ لَيْلَةٍ بَيْنَ النَّائِمِ واليقظان إذ أَتَانِي رَئِيِّي فَضَرَبَنِي بِرِجْلِهِ، فَقَالَ: قُمْ يَا سَوَادُ بْنَ قَارِبٍ اسْمَعْ مَقَالَتِي وَاعْقِلْ إِنْ كُنْتَ تَعْقِلُ إِنَّهُ قَدْ بُعِثَ رَسُولٌ مِنْ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبٍ يَدْعُو إِلَى اللهِ وَإِلَى عِبَادَتِهِ، ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ: فَذَكَرَ الأَبْيَاتَ بِمَعْنَى مَا رُوِّينَا فِي حَدِيثِ الْبَرَاءِ يَزِيدُ لَفْظًا وَيُبَدِّلُ لَفْظًا بِآخَرَ وَزَادَ فِي آخِرِهِ، ثُمَّ أَنْشَأَ عُمَرُ يَقُولُ: كُنَّا يَوْمًا فِي حَيٍّ مِنْ قُرَيْشٍ يُقَالُ لَهُ آل ذريح، وقد ذَبَحُوا عِجْلًا وَالْجَزَّارُ يُعَالِجُهُ إِذْ سَمِعْنَا صَوْتًا مِنْ جَوْفِ الْعِجْلِ وَمَا نَرَى شَيْئًا، وَهُوَ يَقُولُ: يَا آلَ ذَرِيحْ أَمْرٌ نَجِيحْ. صَائِحٌ يَصِيحْ بِلِسَانٍ فَصِيحْ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ» .

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî anlatıyor: Ömer b. el-Hattâb, Mescid'de oturuyorken, Mescid'in arka taraflarından adamın biri geçti. Ömer'e: "Şu geçen adamın kim olduğunu biliyor musun?" denilince, Ömer: "Hayır! Kim o?" dedi. Oradakiler kendisine: "Bu, Sevâd b. Kârib'tir" dediler. Bunun

üzerine Ömer gelmesi için adama birini gönderdi ve geldiğinde ona: "Sevâd b. Kârib sen misin?" diye sordu. Sevâd: "Evet!" dedi. Ömer: "Cini, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) zuhur ettiğini kendisine bildiren kişi sen misin?" diye sorunca, Sevâd: "Evet!" dedi. Ömer ona: "Sen hâlâ eskiden olduğu gibi kâhinlik yapıyor musun?" diye sorunca, Sevâd çok kızdı ve: "Ey müminlerin emiri! Müslüman olduğumdan beri beni bu şekilde kimse karşılamadı!" diye çıkıştı. Ömer de: "Sübhânallah! Vallahi bizim eskiden içinde bulunduğumuz şirk senin kâhinliğinden daha büyük bir şeydi! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) zuhuruna dair cinin sana gelip haber vermesini bana da anlat" dedi. Sevâd şu karşılığı verdi: "Gecenin birinde uyku ile uyanıklık arasındayken cinim gelip ayağıyla beni dürttü ve: «Ey Sevâd b. Kârib! Kalk ve şayet aklın varsa diyeceklerimi iyice dinle! Luey b. Ğâlib oğullarından, Yüce Allah'a ve O'na kulluk etmeye çağıran bir elçi gönderildi!» dedi." Sonra Sevâd söz konusu şiire yakın bir şiir okudu.

Sonra Ömer şöyle dedi: Biz bir gün Kureyş'ten kendilerine Âli Zerîh denilen bir topluluk içinde idik. Onlar bir buzağı kesmişlerdi. Kasapta onu parçalamakla meşguldü. Birden buzağının içinden bir ses işittik. Hâlbuki hiç bir şey görmüyorduk. O: "Ey Zerîh ahalisi! Muvaffak olmuş bir iş, yakın bir zamanda fasih konuşan bir adam: «Lâ ilâhe illallah» diyecek!" diyordu.

وَكَذَلِكَ رَوَاهُ أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ شَيْبَانَ الْمَوْصِلِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ حُجْرٍ السَّامِيِّ. وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ حُجْرٍ السَّامِيُّ بِالْبَصْرَةِ فِي الْمَسْجِدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ- فَذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ دُونَ الزِّيَادَةِ فِي آخِرِهِ- وَكَذَلِكَ رُوِيَ عَنْ رَجُلٍ يُقَالُ لَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ بِشْرِ بْنِ حُجْرٍ السَّامِيِّ أَبِي حَاتِمٍ.

وَالْوَجْهُ الثَّانِي مَا أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ حَمَّادِ بْنِ جَابِرٍ بِالرَّمْلَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ الْمُحَارِبِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ عَبَّادُ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ يَقُولُ: أَخْبَرَنِي سَوَادُ بْنُ قَارِبٍ، قَالَ: «كُنْتُ نَائِمًا عَلَى جَبَلٍ مِنْ جِبَالِ السَّرَاةِ فَأَتَانِي آتٍ فَضَرَبَنِي بِرِجْلِهِ وَقَالَ قُمْ يَا سَوَادُ بْنَ قَارِبْ أَتَاكَ رَسُولٌ مِنْ لُؤَيٍّ بْنِ غَالِبْ، قَالَ: فَاسْتَوَيْتُ قَاعِدًا وَأَدْبَرَ وَهُوَ يَقُولُ:

عَجِبْتُ لِلْجِنِّ وإرْجَاسِهَا وَرَحْلِهَا العيس بأحلاسها

تَهْوِي إِلَى مَكَّةَ تَبْغِي الْهُدَى مَا صَالِحُوهَا مِثْلُ أَرْجَاسِهَا

قَالَ: ثُمَّ عُدْتُ فَنِمْتُ فَأَتَانِي فَضَرَبَنِي بِرِجْلِهِ، وَقَالَ: قُمْ يَا سَوَادُ بْنَ قَارِبْ أَتَاكَ رَسُولٌ مِنْ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبْ، قَالَ: فَاسْتَوَيْتُ قَاعِدًا فَأَدْبَرَ وَهُوَ يَقُولُ:

عَجِبْتُ لِلْجِنِّ وَأَخْبَارِهَا وَرَحْلِهَا الْعِيسَ بِأَكْوَارِهَا

تَهْوِي إِلَى مَكَّةَ تَبْغِي الْهُدَى مَا مُؤْمِنُوهَا مِثْلُ كُفَّارِهَا

قَالَ: ثُمَّ عُدْتُ فَنِمْتُ فَأَتَانِي فَضَرَبَنِي بِرِجْلِهِ وَقَالَ: قُمْ يَا سَوَادُ بْنَ قَارِبْ أَتَاكَ رَسُولٌ مِنْ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبْ، فَاسْتَوَيْتُ قَاعِدًا فَأَدْبَرَ وَهُوَ يَقُولُ:

عَجِبْتُ، لِلْجِنِّ وَتَطْلَابِهَا وَرَحْلِهَا الْعِيسَ بِأَقْتَابِهَا

تَهْوِي إِلَى مَكَّةَ تَبْغِي الْهُدَى مَا صَادِقُوهَا مِثْلُ كُذَّابِهَا

فَارْحَلْ إِلَى الصَّفْوَةِ مِنْ هَاشِمٍ وَاسْمُ بِعَيْنَيْكَ إِلَى نابها

قال: فأصبحت واقتعدتُ بَعِيرًا حَتَّى أَتَيْتُ مَكَّةَ فَإِذَا رَسُولُ اللهِ ﷺ قَدْ ظَهَرَ فَأَخْبَرْتُهُ الْخَبَرَ وَتَابَعْتُهُ» . قَوْلُهُ: حَتَّى أَتَيْتُ مَكَّةَ أَقْرَبُ إِلَى الصِّحَّةِ مِمَّا رُوِّينَا فِي الروايتين الأولتين وَفِي الرِّوَايَاتِ الصَّحِيحَةِ غُنْيَةٌ عَنْ هَذِهِ الرِّوَايَاتِ، وَاللهُ أعلم.

Ebu'l-Hasan Ali b. Şeybân el-Mevsılî bunu Yahya b. Hucr es-Sâmî kanalıyla bu şekilde rivayet etmiştir.

Diğer bir kanalla rivayet edilen ise şöyledir: Saîd b. Cübeyr'in bildirdiğine göre Sevâd b. Kârib şöyle demiştir: "Ben, Serât dağlarından birinde uyuyordum. Biri gelip beni ayağıyla dürterek: «Kalk ey Sevâd b. Kârib! Luey b. Ğâlib oğullarından sana bir peygamber geldi» dedi. Ben kalkıp oturduğumda o geri dönmüş gidiyor ve şöyle diyordu:

«Cinlerin adilerine hayret ediyorum

Eğerleyip alaca bineklerini yola düştüler

Mekke'ye hidayeti aramak için hareket ettiler

Elbette ki cinlerin iyileri, adileri gibi değildir.»

Böyle demesine rağmen tekrar uyudum. Yine beni ayağıyla dürterek «Kalk ey Sevâd b. Kârib! Luey b. Ĝâlib oğullarından sana bir peygamber geldi» dedi. Ben kalkıp oturduğumda o geri dönmüş gidiyordu ve şöyle diyordu:

«Cinlere ve verdikleri haberlere hayret ediyorum

Soylu alaca bineklerine bindiler

Hidayeti bulmak için Mekke'ye yola düştüler

Mümin cinler kâfir cinler gibi değildirler.»

Fakat ben yine uyudum ve yine beni ayağıyla dürterek: «Kalk ey Sevâd b. Kârib! Luey b. Ĝâlib oğullarından sana bir peygamber geldi» dedi. Ben kalkıp oturduğumda o geri dönmüş gidiyordu ve şöyle diyordu:

«Şu cinlere ve heveslerine hayret ediyorum

Alaca bineklerine semerleri vurdular

Hidayeti aramak için Mekke'ye doğru yola koyuldular

Doğru söyleyen cinler, yalancı cinlere benzemezler

Mekke'nin tepeleri ve taşlıkları arasında

Hâşim oğullarından seçilmiş olana doğru sen de yola çık.»

Sabahladığımda bir deve hazırlayıp Mekke'ye doğru yola çıktım. Gittiğimde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderildiğini gördüm. Bunun üzerine yaşadığım durumu kendisine bildirdim ve kendisine tâbi oldum."

"Mekke'ye doğru yola çıktım" demesi daha önce zikrettiğimiz iki rivayete göre doğruya daha yakındır. Sahih olan o rivayetlerden sonra da bu rivayetin pek önemi yoktur. Doğrusunu da Allah bilir.

سَبَبُ إِسْلَامِ مَازِنٍ الطَّائِيِّ

Mâzin et-Tâi'nin Müslüman Oluşu

أخبرنا أبو الحسين محمدُ بنُ الحسين بنِ محمدِ بنِ الفضلِ القطانُ ببغداد، قال: أخبرنا أبو جعفرٍ محمدُ بنُ يحيى بنِ عمرَ بنِ عليِّ بنِ حربٍ الطائيُّ سنةَ ثمانٍ وثلاثين وثلاثمائة، قال: حَدَّثَنَا جَدِّي أَبُو عَلِيِّ بْنُ حَرْبِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ حَيَّانَ بْنِ مَازِنٍ الْوَافِدُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: «لَقِيتُ أَبَا الْمُنْذِرِ هِشَامَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْكَلْبِيَّ، فَقَالَ لِي: مِمَّنِ الرَّجُلُ: فَقُلْتُ: مِنْ طيّءٍ ثُمَّ قَالَ لِي: ثُمَّ مِمَّنْ قُلْتُ مِنْ وَلَدِ نَبْهَانَ. قَالَ ثُمَّ مِمَّنْ؟ قُلْتُ مِنْ وَلَدِ خِطَامَةَ فَقَالَ لِي: لَعَلَّكَ مِنْ وَلَدِ السَّادِنِ. قُلْتُ نَعَمْ فَأَكْرَمَنِي وَأَدْنَانِي وَقَرَّبَنِي ثُمَّ قَالَ لِي: كُنْتُ لَقِيتُ شُيُوخًا مِنْ شيوخ طيّءٍ الْمُتَقَدِّمِينَ فَسَأَلْتُهُمْ عَنْ قِصَّةِ مَازِنٍ وَسَبَبِ إِسْلَامِهِ وَوُفُودِهِ علي رسول الله ﷺ وَإِقْطَاعِهِ أَرْضَ عُمَانَ وَذَلِكَ بِمَنِّ اللهِ وَفَضْلِهِ فَكَانَ مَازِنٌ بِأَرْضِ عُمَانَ بِقَرْيَةٍ تُدْعَى سَمَايِلُ وَكَانَ يَسْدُنُ الْأَصْنَامَ لِأَهْلِهِ وَكَانَ لَهُ صَنَمٌ يُقَالُ لَهُ بَاجِرُ قَالَ مَازِنٌ فَعَتَرْتُ ذَاتَ يَوْمٍ عَتِيرَةً وَهِيَ الذبيحة فسمعت صَوْتًا مِنَ الصَّنَمِ يَقُولُ يَا مَازِنُ أَقْبِلْ إِلَيَّ أَقْبِلْ. تَسْمَعْ مَا لَا يُجْهَلْ. هَذَا نَبِيٌّ مُرْسَلْ جَاءَ بِحَقٍّ مُنْزَلْ. فَآمِنْ بِهِ كَيْ تَعْدَلْ عَنْ حَرِّ نَارٍ تُشْعَلْ. وَقُودُهَا بِالْجَنْدَلْ. قَالَ مَازِنٌ فَقُلْتُ إِنَّ هَذَا وَاللهِ لَعَجَبٌ ثُمَّ عَتَرْتُ بَعْدَ أَيَّامٍ عَتِيرَةً أُخْرَى فَسَمِعْتُ صَوْتًا أَبْيَنَ مِنَ الْأَوَّلِ وَهُوَ يَقُولُ: يَا مَازِنُ اسْمَعْ تُسَرّْ. ظَهَرَ خَيْرٌ وَبَطَنَ شَرّْ. بُعِثَ نَبِيٌّ مِنْ مُضَرْ بِدِينِ اللهِ الْكُبَرْ. فَدَعْ نَحِيتًا مِنْ حَجَرْ. تَسْلَمْ مِنْ حَرِّ سَقَرْ. قَالَ مَازِنٌ فَقُلْتُ إِنَّ هَذَا وَاللهِ لَعَجَبٌ وَإِنَّهُ لَخَيْرٌ يُرَادُ بِي. وَقَدِمَ عَلَيْنَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْحِجَازِ فَقُلْنَا مَا الْخَبَرُ وَرَاءَكَ قَالَ خَرَجَ رَجُلٌ بِتِهَامَةَ يَقُولُ لِمَنْ أَتَاهُ أَجِيبُوا دَاعِيَ اللهِ ﷺ يُقَالُ لَهُ أَحْمَدُ. قَالَ، فَقُلْتُ: هَذَا وَاللهِ نَبَأُ مَا سَمِعْتُ. فَثُرْتُ إِلَى الصَّنَمِ فَكَسَرْتُهُ أَجْذَاذًا وَشَدَدْتُ رَاحِلَتِي وَرَحَلْتُ حَتَّى أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَشَرَحَ لِيَ الْإِسْلَامَ فأسلمت وأنشأت أقول:

كَسَرْتُ بَاجِرَ أَجْذَاذًا وَكَانَ لَنَا ... رَبًّا نَطِيفُ بِهِ ضَلًّا بِتَضْلَالِ

بِالْهَاشِمِيِّ هَدَانَا مِنْ ضَلَالَتِنَا ... وَلَمْ يَكُنْ دِينُهُ مِنِّي عَلَى بَالِ

يَا رَاكِبًا بَلِّغَا عَمْرًا وَإِخْوَتَهُ ... أَنِّي لِمَنْ قَالَ دِينِي نَاجِرٌ قَالِي

يعني بعمرو إخوته: بني حطامة، قال مازن: فقلت يا رسول الله إني امرؤ مولع بالطرب وشرب الخمر والهلوك من النساء وألحت علينا السنون فأذهبن الأموال وأهزلن الذراري والرجال، وليس لي ولد فادع الله أن يذهب عني ما أجد ويأتيني بالحيا ويهب لي ولدا فقال النبي ﷺ: «اللهمّ أبدله بالطرب قراءة القرآن وبالحرام الحلال وآته بالحيا وهب له ولدا» . قال مازن فأذهب الله عني كلما كنت أجد وأخصبت عمان وتزوجت أربع حرائر ووهب الله لي حيّان بن مازن وأنشأت أقول:

إِلَيْكَ رَسُولَ اللهِ خَبَّتْ مَطِيَّتِي   تَجُوبُ الْفَيَافِي مِنْ عُمَانَ إِلَى الْعَرْجِ

لِتَشْفَعَ لِي يَا خَيْرَ مَنْ وطيء الْحَصَا   فَيَغْفِرَ لِي رَبِّي فَأَرْجِعَ بِالْفَلْجِ

إِلَى مَعْشَرٍ خَالَفْتُ فِي اللهِ دِينَهُمْ   فَلَا رَأْيُهُمْ رَأْيِي وَلَا شرجهم شرجي

وكنت امرأ بِالزَّعْبِ وَالْخَمْرِ مُولَعًا   شَبَابِي حَتَّى آذَنَ الْجِسْمُ بِالنَّهْجِ

فَأَصْبَحْتُ هَمِّي فِي جِهَادٍ وَنِيَّةٍ   فَلِلَّهِ مَا صَوْمِي وَلِلَّهِ مَا حَجِّي

قَالَ مَازِنٌ: فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى قَوْمِي أَنَّبُونِي وَشَتَمُونِي وَأَمَرُوا شَاعِرَهُمْ فَهَجَانِي، فَقُلْتُ: إِنْ هَجَوْتُهُمْ فَإِنَّمَا أَهْجُو نَفْسِي فَتَرَكْتُهُمْ وَأَنْشَأْتُ أَقُولُ:

وَشَتْمُكُمْ عِنْدَنَا مُرٌّ مَذَاقَتُهُ   وَشَتْمُنَا عِنْدَكُمْ يَا قَوْمَنَا لَيِّنُ

لَا يَنْشَبُ الدَّهْرُ أَنْ يُثْبِتَ مَعَايِبَكُمْ   وَكُلُّكُمُ أَبَدًا فِي عَيْبِنَا فَطِنُ

قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ إِلَى هَهُنَا حَفِظْتُ وَأَخَذْتُهُ مِنْ أَصْلِ جَدِّي كَأَنَّهُ يُرِيدُ الْبَاقِيَ:

فَشِعْرُنَا مُفْحِمٌ عَنْكُمْ وَشَاعِرُكُمْ   فِي حَرْبِنَا مُبْلِغٌ فِي شَتْمِنَا لَسِنُ

مَا فِي الصُّدُورِ عَلَيْكُمْ فَاعْلَمُوا وَغَرٌ   وَفِي صُدُورِكُمُ الْبَغْضَاءُ وَالْإِحَنُ

فَحَدَّثَنَا مُوَادُّنَا مِنْ أَهْلِ عُمَانَ عَنْ سَلَفِهِمْ أَنَّ مَازِنًا لَمَّا تَنَحَّى عَنْ قَوْمِهِ أَتَى مَوْضِعًا فَابْتَنَى مَسْجِدًا يَتَعَبَّدُ فِيهِ فَهُوَ لَا يَأْتِيهِ مَظْلُومٌ يَتَعَبَّدُ فِيهِ ثَلَاثًا ثُمَّ يَدْعُو مُحِقًّا عَلَى مَنْ ظَلَمَهُ يَعْنِي، إِلَّا اسْتُجِيبَ. وَفِي أَصْلِ السَّمَاعِ فَيَكَادُ أَنْ يُعَافَى مِنَ الْبَرَصِ فَالْمَسْجِدُ يُدْعَى مُبْرِضًا إِلَى الْيَوْمِ قَالَ أَبُو الْمُنْذِرِ: قَالَ مَازِنٌ: ثُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ نَدِمُوا أَوْ كُنْتُ الْقَيِّمَ بِأُمُورِهِمْ

فَقَالُوا مَا عَسَانَا أَنْ نَصْنَعَ بِهِ فَجَاءَنِي مِنْهُمْ أُزْمَلَةٌ عَظِيمَةٌ فَقَالُوا يَا ابْنَ عَمٍّ، عِبْنَا عَلَيْكَ أَمْرًا فَنَهَيْنَاكَ عَنْهُ فَإِذْ أَبَيْتَ فَنَحْنُ تَارِكُوكَ ارْجِعْ مَعَنَا. فَرَجَعْتُ مَعَهُمْ فَأَسْلَمُوا بَعْدُ كُلُّهُمْ»

Ebû Ali b. Harb b. Muhammed b. Ali b. Hayyân b. Mâzin el-Vâfidî der ki: Ebu'l-Münzir Hişâm b. Muhammed el-Kelbî ile karşılaştım ve bana: "Sen kimlerdensin?" diye sordu. "Tayy kabilesindenim" dediğimde: "Ya onlardan kimlerdensin?" diye sordu. "Nebhân oğullarındanım" dediğimde: "Ya onlardan kimlerdensin?" diye sordu. "Hitâme'nin oğluyum" dediğimde: "Sanırım Sâdin'in oğullarındansın" dedi. Ona: "Evet" dediğimde bana ikramda bulundu ve beni yanına yaklaştırıp şöyle dedi: "Bir ara Tayy kabilesinden eskilerden olan yaşlı kimselerle karşılaşmıştım. Onlara Mâzin'in kıssasını ve Müslüman olmasını, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gitmesini ve Ammân'daki tarlasını ıkta olarak vermesini sordum. Mâzin, Ammân'da Semâyil denilen bir köyde idi ve ailesinin putlarına hizmet ederdi. Onun da Bâcır adında bir putu vardı."

Mâzin şöyle anlattı: Bir gün o put için bir kurban kestim. Bu sırada putun içinden:

"Ey Mâzin! Bana gel ki herkesin bildiği şeyleri sen de bilesin

Herkesin duyduğu şeyleri sen de duyasın.

Bu, hak üzere gönderilmiş bir peygamberdir

Ona iman et ki yakacağı taş olan cehennem ateşinden kurtulmuş olasın" diye bir ses işittim. Kendi kendime: "Vallahi bu, şaşılacak bir şeydir" dedim. Birkaç gün sonra ona bir kurban daha kestim ve yine onun içinden:

"Ey Mâzin! Seni sevindirecek haberi dinle

Zuhur etti hayır gizlendi şer

Bir peygamber gönderildi Mudar'dan, Alah'ın büyük diniyle

Yontma taşı bırak, cehennem ateşinden kurtulmaya bak" dediğini işittim. Yine kendi kendime: "Vallahi bu şaşılacak bir şeydir. Ancak benim hakkımda hayır istenmektedir" dedim. Bu sıralarda Hicâz halkından bir adam yanımıza geldi. Ona: "Geldiğin yerde ne haberler vardır?" dediğimizde: "Tıhâme'de kendisine Ahmed denilen bir adam yanına gelen kimselere: *«Yüce Allah'ın davetçisine icabet edin»* diyor" dedi. Bunun üzerine kendi

kendime: "Vallahi (putun içinden) işittiğim haber işte budur" dedim. Kalkıp putu parçaladım ve bineğimi hazırlayarak yola çıkıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bana İslam'ı anlatınca da Müslüman oldum. Sonra şu şiiri okudum:

"Parçaladım sözde rabbimiz olan o yontma taş Bâcir'i

Parçaladım sapıklıkla etrafında döndüğümüz Bâcir'i

Hâşimî peygamber sayesinde biz onun sapıklığından kurtulduk

Hâlbuki daha önce de onun dinini dikkate almıyordum

Ey Süvari! Amr ve kardeşlerine söyle

Bilsinler ki dinim Bâcir'dir diyenlerden nefret etmekteyim." Burada o, Amr ve kardeşleri ile Hitâme oğullarını kastetmektedir.

Mâzin şöyle devam etti: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Ben bazı kötü alışkanlıkları olan bir kimseyim; içki ve eğlenceye, kadınlara düşkünüm. Yıllardır kuraklık yaşamaktayız. Mallar yok olup gitti. Benim çocuğum da yoktur. Allah'a dua et de beni bu sıkıntılardan kurtarsın. Bana bolluk versin ve bana bir çocuk bağışlasın" dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Onun eğlencesini Kur'ân okumaya, haramını helal ile değiştir, ona hayâ ver ve ona bir çocuk bağışla"* diye dua etti. Yüce Allah, benden bütün kötü alışkanlıklarımı giderdi. Umman diyarında bolluk, bereket ve ucuzluk oldu. Ben de dört kadınla evlendim. Sonra Yüce Allah, bana Hayyân b. Mâzin'i bağışladı. Sonra şu şiiri okumaya başladım:

"Ey Allah'ın Resûlü! Bineğimi sana doğru sevk ettim

Sahraları kat ediyorum Umman'dan Arc'a

Bana şefaat edesin

Rabbim beni bağışlasın da kurtularak mağfiret edeyim

Allah için dinlerine muhalefet ettiği topluluğa

Onların görüşleri benim görüşüm, mizaçları da benim mizacım değildir

Ben daha önceleri şehvete ve şaraba düşkün biri idim

Nihayet vücudum bana tehlikeyi haber verdi

Ben de bütün gayretimi ve niyetimi cihad yoluna çevirdim

Orucum da, haccım da Allah içindir."

Sonra kavmimin yanına döndüğümde beni azarlayıp bana sövdüler. Emirleri üzerine şairleri bana hicvetti. Ben de kendi kendime: "Ben onlara karşılık verirsem kendi kendimi hicvetmiş olurum" diyerek gittim ve şu şiiri okudum:

"Sizin sövmeniz bize acı gelmektedir

Ey kavmimiz! Bizim sövmemiz ise size el uzatmaktır

Ayıplarınız ortaya döküldüğünde biz zamanı akılsızlıkla suçlamayız

Ancak bizim kusurumuz ortaya çıkınca hepiniz zeki olursunuz."

Ebû Câfer der ki: "Ben bu rivayeti dedemden buraya kadar ezberledim ve aklımda tuttum."

Ancak şiirin devamı şöyledir:

"Bizim yanımızda size olan kin küllenmiştir

Sizin şairiniz ise bizimle savaşmaya düşkün

Bilin ki kalplerimizde size karşı kin yoktur

Sizin içinizde ise kin ve nefret vardır."

Umman halkından dostlarımız bize atalarından bildirerek şöyle dediler: Mâzin kavminden ayrılınca bir yere gitti ve orada kendisinde ibadet ettiği bir mescid inşa etti. Zulme uğrayan her kim o mescidde üç gün ibadet yapıp, kendine zulmeden zalime beddua ederse o zalim kısa zamanda helak olurdu veya baras hastalığına yakalanırdı. Bu güne kadar o mescide "Mubris" denilmektedir.

Ebu'l-Münzir'in bildirdiğine göre Mâzin şöyle demiştir: "Ben önceleri kavmimin önemli işlerini gördüğüm için kavmim yaptıklarına pişman oldu ve: «Keşke böyle yapmasaydık» dediler. Sonra aşırı derecede bana saygı göstererek geldiler ve: «Ey amcaoğlu! Bir durumdan dolayı seni ayıpladık ve seni ondan menettik. Eğer kabul edersen bizim için bir sorun yoktur bizimle

birlikte dönün" dediler. Bunun üzerine onlarla geri döndüm ve sonra hepsi Müslüman oldular."

هكذا أخبرنا به عاليا وقد ذكره شيخنا أبو عبد الله الحافظ رحمه الله [عن أبي أحمد بن أبي الحسن عن عبد الرّحمن بن مُحمّدٍ الحنظليّ عن عليّ بن حرب عن أبي المُنذر هشام بن مُحمّد عن أبيه] عن عبد الله العُمانيّ عنْ مازن بْنِ الغضوبة، قال: كُنْتُ أسْدُنُ صنمًا بالسّمال قرْيةٍ بعُمان فعترْنا ذات يوْمٍ عنْدهُ عتيرةً وهي الذّبيحةُ فذكر الْحديث بمعْنى ما روّيْنا وزاد بيْتًا بعْد قوْله:

وكُنْتُ امْرءًا فقال:

فبدّلني بالْخمْرِ خوْفًا وخشْيةً وبالْعهْرِ إحْصانًا وحصّن لي فرْجي

وَقَدْ رُوِيَ فِي مَعْنَى مَا رُوِّينَا عَنْ مَازِنٍ أَخْبَارٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا حَدِيثُ عَمْرِو بْنِ جَبَلَةَ فِيمَا سَمِعَ مِنْ جَوْفِ الصَّنَمِ «يَا عِصَامُ يَا عِصَامُ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَذَهَبَتِ الْأَصْنَامُ» [وَمِنْهَا حَدِيثُ طَارِقٍ مِنْ بَنِي هِنْدِ بْنِ حَرَامٍ، يَا طَارِقُ، يَا طَارِقْ: بُعِثَ النَّبِيُّ الصَّادِقْ] .

وَمِنْهَا حَدِيثُ ابْنِ دَقْشَةَ فِيمَا أَخْبَرَ بِهِ رَئِيُّهُ فَنَظَرَ إِلَى ذُبَابِ بْنِ الْحَارِثِ، وَقَالَ: «يَا ذُبَابُ، يَا ذُبَابُ، اسْمَعِ الْعَجَبَ الْعُجَابْ. بُعِثَ مُحَمَّدٌ بِالْكِتَابْ يَدْعُو بِمَكَّةَ وَلَا يُجَابْ»

وَمِنْهَا حَدِيثُ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ الْغَطَفَانِيِّ فِيمَا رَأَى مِنَ النُّورِ السَّاطِعِ فِي الْكَعْبَةِ فِي نَوْمِهِ ثُمَّ مَا سَمِعَ مِنَ الصَّوْتِ «أَقْبَلَ حَقٌّ فَسَطَعْ. وَدُمِّرَ بَاطِلٌ فَانْقَمَعْ» .

وَمِنْهَا حَدِيثُ الْعَبَّاسِ بْنِ مِرْدَاسٍ فِيمَا سَمِعَ مِنَ الصَّوْتِ.

وَمِنْهَا حَدِيثُ خَالِدِ بْنِ سَطِيحٍ حِينَ أَتَتْهُ تَابِعَتُهُ فَقَالَتْ: «جَاءَ الْحَقُّ الْقَائِمْ وَالْخَيْرُ الدَّائِمْ» وَغَيْرُ ذَلِكَ مِمَّا يَطُولُ بِسِيَاقِ جَمِيعِهِ الكتاب وبالله التوفيق.

Yine Umman'lı Abdullah'ın bildirdiğine göre Mâzin b. el-Ğadûye şöyle demiştir: "Ben Umman'a yakın bir köyde "Simâl" denilen bir puta hızmet ederdim. Bir gün o put için bir kurban kestik..." Sonrasında ravı bunu mânâ olarak rivayet ettiğimiz hadis yönünde aktardı ve şu mısrayı ekledi:

"O peygamber ki içime şarabın yerine Allah korkusunu koydu

Böylece namusumu korumak için zinanın yerine iffeti koydu."

Mânâ olarak bu hadis gibi Mâzın hakkında birçok rivayetler gelmiştir. Bunlardan biri Amr b. Cebele'nin bir putun içinden: "Ey Âsım! Ey Âsım! İslam geldi ve putlar gitti" diye işittiğini bildiren hadistir.

Bir diğeri İbn Dakşe'nin cininin kendisine haber vermesi üzerine Zubâb b. el-Hâris'in yüzüne bakarak: "Ey Zübâb! Ey Zübâb! Dinle, şaşılacak olanların en şaşılacak olanını. Muhammed Kitab ile gönderildi. O, Mekke'de halkı davete başladı ve davetine icabet edilmedi" demesini bildiren hadistir.

Bir diğeri de Amr b. Murra el-Ğatafânî'nin rüyasında Kâbe'nin üzerinde bir nur görmesi, sonra da:

"Hak geldi ve yayıldı

Batıl yıkıldı ve kahroldu" demesini bildiren hadistir.

Bir diğeri de Abbâs b. Mirdâs'ın işittiği ses hakkında rivayet edilen hadistir.

Bir diğeri de Hâlid b. Satîh'in kendisine cininin gelmesi ve:

"Kâim olan hak geldi

Dâim olan hayır geldi" demesini bildiren hadistir. Bu rivayetler yönünde daha birçok hadisler vardır. Doğruya ulaşmak, Allah sayesindedir.

سَبَبُ إِسْلَامِ خُفَافِ بْنِ نَضْلَةَ الثَّقَفِيِّ

Hufâf b. Nadle es-Sekafî'nin Müslüman Olmasının Sebebi

فِيمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ النَّيْسَابُورِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَوَّارٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَنْطَاكِيُّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَلَوِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْبَرَاءُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ سَمَاعَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بن البراء ابن مَالِكٍ الْأَنْصَارِيُّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ قُدَامَةَ بْنَ عَقِيلٍ الْغَطَفَانِيَّ أَخْبَرَهُ عَنْ جُمْعَةَ أَوْ قَالَ جُمَيْعَةَ بِنْتِ دَابِلِ بْنِ طُفَيْلِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِيهَا دَابِلِ بْنِ طُفَيْلِ بْنِ عَمْرٍو الدَّوْسِيِّ: «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَعَدَ فِي مَسْجِدِهِ مُنْصَرَفَهُ مِنَ الْأَبَاطِلِ فَقَدِمَ عَلَيْهِ خُفَافُ بْنُ نَضْلَةَ بْنِ عَمْرِو بن بَهْدَلَةَ الثَّقَفِيُّ فَأَنْشَدَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عليه وآله وسلّم:

كَمْ قَدْ تَحَطَّمَتِ الْقَلُوصُ بِيَ الدُّجَى فِي مَهْمَهٍ قَفْرٍ مِنَ الْفَلَوَاتِ

قُلْ مِنَ التَّوْرِيسِ لَيْسَ بِقَاعِهِ ... نَبْتٌ مِنَ الْأَسْنَاتِ وَالْأَزْمَاتِ

إِنِّي أَتَانِي فِي الْأَنَامِ مُسَاعِدٌ ... مِنْ جِنٍّ وَخَزَةَ كَانَ لِي وَمُوَاتِي

يَدْعُو إِلَيْكَ لَيَالِيًا وَلَيَالِيًا ... ثُمَّ اخْزَأَلَّ وَقَالَ لَسْتُ بِآتِي

وَرَكِبْتُ نَاجِيَةً أَضَرَّ بُنْيَهَا ... جَمْزٌ تَخُبُّ بِهِ عَلَى الْأَكَمَاتِ

حَتَّى وَرَدْتُ إِلَى الْمَدِينَةِ جَاهِدًا ... كَيْمَا أَرَاكَ فَتُفْرِجَ الْكُرُبَاتِ

قَالَ: فَاسْتَحْسَنَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ وَقَالَ: إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ كَالسِّحْرِ وَإِنَّ مِنَ الشِّعْرِ كَالْحُكْمِ»

Zâbil b. Tufayl b. Amr ed-Devsî anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) batıl şeylerden uzak durmak için Mescid'inde otururken Hufâf b. Nadle b. Amr b. Behdele es-Sekafî geldi ve şu şiiri okudu:

"Kaç genç deve yorgun düştü gece yolculuğunda
Önemli işler için giderken geniş çöllerde
Kimsenin olmadığı hatta kuşların uçmadığı
Ot ve bitkilerin bulunmadığı o çorak yerlerde.
Bu yerlerde bana cinlerden bir yardımcı geldi
Ancak korkmuştum bana tuzak mı kuruyor diye
Geceler boyu hep dua etmekte idi
Sonra üzülerek haber verdi seninle gelemem diye.
Sonra hızlıca giden bir deveye bindim
Sıcak çakıl taşları ayaklarına zarar vermekte idi
Ama yine de o tepeleri aşmakta idi.
Ulaştım Medine'ye yorgun bir şekilde seni görmek için
Seni görüp de dert ve kederimin bitmesi için."

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu şiiri beğendi ve: *"Muhakkak ki edebî konuşmaların bazıları sihir gibidir, bazı şiirlerde de hikmet vardır"* buyurdu

أخبرنا أبو الحسين بن بشران ببغداد، قال: أخبرنا إسماعيل ابن محمد الصفار، قال: حدثنا أحمد بن منصور الرمادي قال: حدثنا عبد الرزاق قال: أخبرنا معمر عن الزهري، قال: أَخْبَرَني عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ، قَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ خَبَرٍ قَدِمَ الْمَدِينَةَ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ يَثْرِبَ تُدْعَى فُطَيْمَةَ كَانَ لَهَا تَابِعٌ مِنَ الْجِنِّ فَجَاءَهَا يَوْمًا فَوَقَعَ عَلَى جِدَارِهَا، فَقَالَتْ: مالك لَا تَدْخُلُ؟ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ بُعِثَ نَبِيٌّ يُحَرِّمُ الزِّنَا فَحَدَّثَتْ بِذَلِكَ الْمَرْأَةُ عَنْ تَابِعِهَا مِنَ الْجِنِّ فَكَانَ أَوَّلُ خَبَرٍ يُحَدَّثُ بِالْمَدِينَةِ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ» .

Ali b. Hüseyn der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) zuhuruna dair Medine'ye gelen ilk haber şöyle idi: Yesrib halkından kendisine Futayma denilen bir kadın vardı. Bu kadının kendisiyle irtibat kurduğu bir cini vardı. Bir gün bu cin bahçenin duvarı yanına gelip durdu. Kadın: "Ne oluyor? Neden içeri girmiyorsun?" deyince, cin: "Zinayı haram kılan bir peygamber gönderildi" karşılığını verdi. Bana bildirilene göre bu cinin Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hakkındaki haberi Medine'de (gaipten gelen) ilk haber idi.

وأخبرنا أبو الحسن عليُّ بنُ أحمدَ بنِ عبدان، قالَ: أخبرنا أحمدُ بنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّار، قالَ: حدثنا أبو عبد الله أحمدُ بنُ خالدِ بنِ يزيدَ الشَّعْرانيُّ، ومُحَمَّدُ بنُ الفُضَيْلِ بنِ جابرٍ، قالا حدثنا يحيى بنُ يوسفَ الزِّمِّيُّ، قالَ: حدثنا عُبَيْدُ اللهِ بنُ عمرٍو عن عبدِ اللهِ بنِ مُحَمَّدِ بنِ عقيلٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: «أَوَّلُ خَبَرٍ قَدِمَ الْمَدِينَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، كَانَ لَهَا تَابِعٌ فَجَاءَ فِي صُورَةِ طَائِرٍ حَتَّى وَقَعَ عَلَى حَائِطِ دَارِهِمْ فَقَالَتْ لَهُ الْمَرْأَةُ: انْزِلْ تُخْبِرْنَا وَنُخْبِرْكَ قَالَ: لَا إِنَّهُ بُعِثَ بِمَكَّةَ نَبِيٌّ مَنَعَ مِنَّا الْقَرَارَ، وَحَرَّمَ عَلَيْنَا الزِّنَا» .

لَفْظُ حَدِيثِ الشَّعْرَانِيِّ، وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ جَابِرٍ «فَوَقَعَ عَلَى حَائِطِ دَارِهَا فَقَالَتْ لَهُ: انْزِلْ نُخْبِرْكَ وَتُخْبِرْنَا قَالَ: إِنَّهُ بُعِثَ نَبِيٌّ بِمَكَّةَ مَنَعَ مِنَّا الْقَرَارَ وحرّم علينا الزنا» .

Câbir der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) zuhuruna dair Medine'ye gelen ilk haber şöyle idi: Medineli bir kadının kendisiyle irtibat kurduğu bir cini vardı. Kadının bu cini bir kuş sûretinde gelip evlerinin duvarı üzerine kondu. Kadın kendisine: "Haberleşmemiz için aşağı in" deyince, cin: "Hayır,

Mekke'de bir peygamber ortaya çıktı. Bir yere yerleşmemize mani olduğu gibi bize zinayı da haram kıldı" karşılığını verdi.

Lafız Şa'rânî'nin lafzıdır.

İbn Câbir'in rivayeti ise: "(Kadının bu cini bir kuş sûretinde) gelip evinin duvarı üzerine kondu. Kadın kendisine: «Haberleşmemiz için aşağı in» deyince, cin: «Bir peygamber Mekke'de ortaya çıktı. Bir yere yerleşmemize mani olduğu gibi bize zinayı da haram kıldı» karşılığını verdi" şeklindedir.

بَابُ سُؤَالِ الْمُشْرِكِينَ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِمَكَّةَ أَنْ يُرِيَهُمْ آيَةً فَأَرَاهُمُ انْشِقَاقَ الْقَمَرِ

Müşriklerin Mekke'de Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) Bir Mucize Göstermesini İstemesi ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Onlara Ay'ın İkiye Bölünmesini Göstermesi

قَالَ اللهُ ﷻ: ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ﴾

Yüce Allah: **"Kıyamet yaklaştı ve Ay yarıldı. Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve «Eskiden beri devam ede gelen bir büyüdür» derler"**[1] buyurmaktadır.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرَانَ الْعَدْلُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْبَخْتَرِيِّ الرَّزَّازُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: إِنَّ أَهْلَ مَكَّةَ سَأَلُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ أَنْ يُرِيَهُمْ آيَةً فَأَرَاهُمُ انْشِقَاقَ الْقَمَرِ مَرَّتَيْنِ.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ كِلَاهُمَا عَنْ يُونُسَ بْنِ مُحَمَّدٍ.

Enes b. Mâlik der ki: "Mekke ahalisi Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) bir mucize isteyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara iki defa Ay'ı iki parça olarak gösterdi."

---

[1] Kamer Sur. 1, 2

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Muhammed kanalıyla Yûnus b. Muhammed'den[1] ve Müslim ise Züheyr b. Harb kanalıyla Yûnus b. Muhammed'den rivayet etmiştir.[2]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو عبد الله بن يعقوب، قال: حدثنا الثقفي، يعني أبا العباس السراج، قال: حدثنا محمد بن رافع، قال: حدثنا عبد الرزاق، قال: أخبرنا معمر عن قتادة عن أنس بن مَالِكٍ، قَالَ: «سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ النَّبِيَّ ﷺ آيَةً فَانْشَقَّ الْقَمَرُ بِمَكَّةَ فِرْقَتَيْنِ مَرَّتَيْنِ ﴿وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ﴾ يَقُولُ ذَاهِبٌ» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ .

Enes b. Mâlik der ki: "Mekke ahalisi Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) bir mucize isteyince, Ay iki defa iki parçaya bölündü. "**Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve «Eskiden beri devam ede gelen bir büyüdür» derler.**"[3]

Müslim, *Sahîh*'de Muhammed b. Râfi' kanalıyla rivayet etmiştir.[4]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ: «أَنَّ أَهْلَ مَكَّةَ سَأَلُوا النَّبِيَّ ﷺ آيَةً فَأَرَاهُمُ الْقَمَرَ مَرَّتَيْنِ انْشِقَاقَهُ» . وَكَانَ يَذْكُرُ هَذَا الْحَدِيثَ عِنْدَ تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾.

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ خَلِيفَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ زُرَيْعٍ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ فِيهِ وَلَا فِي حَدِيثِ يُونُسَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ شَيْبَانَ قَوْلَهُ مَرَّتَيْنِ ، وَقَدْ حِفْظُهُ عن قَتَادَةَ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةُ، وَاللهُ أَعْلَمُ.

Enes der ki: "Mekke ahalisi Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) bir mucize isteyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara iki defa Ay'ı iki parça olarak gösterdi."

---

[1] Buhârî, *menâkıb* 27 (3627) ve Ahmed, *Müsned* (1/377, 413, 447), (3/275, 278), (4/82).

[2] Müslim, *sıfâtu'l-münâfikîn* 8 (43, 47, 48).

[3] Kamer Sur. 1, 2

[4] Müslim (4/2159).

Bu hadis: **"Kıyamet yaklaştı ve Ay yarıldı"**[1] âyetinin tefsirinde bu şekilde zikredilmiştir.

Buhârî, *Sahîh*'de Halîfe kanalıyla Yezîd b. Zuray'dan rivayet etmiştir. Ancak ne bunda, ne de Yûnus b. Muhammed'in, Şeybân kanalıyla olan rivayetinde: "İki defa" ifadesini zikretmemiştir. Bu üç kişi bunu Katâde'den böyle ezberlemiştir. Doğrusunu da Allah bilir.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ فُورَكٍ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بن جعفر ابن أَحْمَدَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حدثنا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عن قتادة عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: «انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ عَنْ أَبِي دَاوُدَ الطَّيَالِسِيِّ . وَأَخْرَجَاهُ أَيْضًا مِنْ حَدِيثِ يَحْيَى الْقَطَّانِ وَغَيْرِهِ عَنْ شُعْبَةَ.

Enes der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Ay iki parçaya bölündü."

Müslim, *Sahîh*'de Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Beşşâr kanalıyla Ebû Dâvud et-Tayâlisî'den[2] ve Buhârî ile Müslim, Yahya el-Kattân ve başkası kanalıyla Şu'be'den rivayet etmiştir.[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا سَعْدَانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ هُوَ ابْنُ مَسْعُودٍ: «انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِشِقَّتَيْنِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ اشْهَدُوا»

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنِ الْحُمَيْدِيِّ، وغيره . وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، وَعَمْرٍو النَّاقِدِ كُلُّهُمْ عَنْ سُفْيَانَ .

---

[1] Kamer Sur. 1

[2] Müslim (4/2159).

[3] Müslim (4/2159).

قَالَ الْبُخَارِيُّ فِي حَدِيثِ أَبِي الضُّحَى عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ: انْشَقَّ الْقَمَرُ بِمَكَّةَ، تَابَعَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ.

Abdullah b. Mes'ûd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Ay iki parçaya yarıldı. İşte o zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Buna şahit olun"* buyurdu.

Buhârî, *Sahîh*'de Humeydî ve başkası kanalıyla Süfyân'dan[1] ve Muslim, Züheyr b. Harb ve Amr en-Nâkid kanalıyla Süfyân'dan rivayet etmiştir.[2]

Buhârî, "Ebu'd-Duhâ — Mesrûk — Abdullah" kanalıyla olan rivayetinde: "Ay'ın ikiye bölünmesi Mekke'de vaki olmuştur" demiştir.

يُرِيدُ مَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «رَأَيْتُ الْقَمَرَ مُنْشَقًّا شِقَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ بِمَكَّةَ قَبْلَ مَخْرَجِ النَّبِيِّ ﷺ شِقَّةً عَلَى أَبِي قُبَيْسٍ وَشِقَّةً عَلَى السُّوَيْدَاءِ فَقَالُوا سُحِرَ الْقَمَرُ فَنَزَلَتِ ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ يَقُولُ كَمَا رَأَيْتُمُ الْقَمَرَ مُنْشَقًّا فَإِنَّ الَّذِي أَخْبَرْتُكُمْ عَنِ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ حَقٌّ.

Abdullah b. Mes'ûd der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye hicretinden önce Mekke'de iki defa Ay'ın iki parçaya bölündüğünü gördüm. Bir parçası Ebû Kubeys tepesinde, diğer parçası da Süveydâ tepesindeydi. Müşrikler: "Ay büyülendi" deyince: **"Kıyamet yaklaştı ve Ay yarıldı"**[3] âyeti indi. Ay'ın iki parçaya bölünmüş olduğunu gördüğünüz gibi şüphesiz ki, Allah kıyametin yaklaştığını da haber vermektedir.[4]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ الْعَدْلُ، قَالَ: حَدَّثَنَا السَّرِيُّ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ

---

[1] Buhârî, *tefsir* (4864), *menâkıb* 27 (3626) ve *menâkıbu'l-ensâr* 26 (3869).

[2] Müslim (4/2158).

[3] Kamer Sur. 1

[4] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/121).

عن أبي معمرٍ عن عبد الله، قالَ: «انفلق القمرُ ونحنُ مع رسُولِ الله ﷺ فصارتْ فلقةٌ من وراء الجبلِ فقال رسُولُ الله ﷺ اشهدُوا» .

رواهُ البُخاريُّ وَمُسْلِمٌ في الصحيح عن عُمَرَ بْنِ حفصٍ .

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Biz Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte iken Ay iki parçaya bölündü. (Bir parçası dağın üstündeyken) bir parçası da dağın arkasındaydı. İşte o zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Buna şahit olun"* buyurdu.

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'de Amr b. Hafs kanalıyla rivayet etmişlerdir.[1]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قالَ: أخبرنا أبو بكر بنُ إسحاق، قال: أخبرنا أبو المثنّى والعبّاسُ بنُ الفضل قالا: حدثنا مُسدّدٌ، قَالَ: حَدّثنا يحيى عن شعبة وَسُفْيَانُ عَنِ الأعْمَشِ عَنْ إبْراهيمَ عَنْ أبي معْمرٍ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «انْشقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِرْقَتَيْنِ فِلْقَةٌ فَوْقَ الْجَبَلِ وَفِلْقَةٌ دُونَهُ، فَقَالَ: رَسُولُ اللهِ ﷺ اشْهَدُوا» رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُسَدَّدٍ وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ عَنْ شُعْبَةَ .

İbn Mes'ûd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Ay iki parçaya bölündü. Bir parçası dağın üstündeyken bir parçası da dağın eteğindeydi. İşte o zaman Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Buna şahit olun"* buyurdu.

Buhârî, *Sahîh*'de Müsedded'den ve Müslim ise başka kanallarla Şu'be'den rivayet etmiştir.[2]

أخبرنا الأُسْتَاذُ أبو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ- رَحِمَهُ اللهُ- قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ جعفرٍ، قَالَ: حدّثنا يُونُسُ بْنُ حبيبٍ، قَالَ: حدثنا أبو داوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ أَبِي الضُّحى، عن مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَتْ قُرَيْشٌ هَذَا سِحْرُ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ، قَالَ: فَقَالُوا، انْتَظِرُوا مَا يَأْتِيكُمْ بِهِ السُّفَّارُ فَإِنَّ مُحَمَّدًا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَسْحَرَ النَّاسَ كُلَّهُمْ، قَالَ، فَجاءَ السُّفَّارُ فقالُوا ذَلِكَ » .

---

[1] Tahrici daha önceki hadislerde zikredilmişti

[2] Müslim (4/2159).

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Ay ikiye bölündü. Kureyşliler: "Bu, İbn Ebî Kebşe'nin büyüsüdür. Seferdekiler gelene kadar bekleyin. Çünkü Muhammed bütün insanları büyülemeye güç yetiremez" dediler. Seferdekiler geldiği zaman onlar da aynı şeyi gördüklerini söylediler.[1]

وأخبرنا أبو الحسن عليُّ بنُ أحمدَ بنِ عبدان، قالَ: أخبرنا أحمدُ بنُ عُبَيدٍ الصفّار، قال: حدثنا أبو مُسلِم، قالَ: حدثنا سَهلُ بنُ بكّارٍ، قالَ: حدثنا أبو عوانة، عَنْ مغيرة، عن أبي الضحى عن مسروق، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: «انشقَّ الْقَمَرُ بِمَكَّةَ فَقَالَتْ قُرَيْشٌ هَذَا سِحْرٌ سَحَرَكُمْ بِهِ ابْنُ أَبِي كَبْشَةَ» .

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Mekke'de Ay ikiye bölündü. Kureyşliler: "Bu, İbn Ebî Kebşe'nin kendisiyle sizi büyülediği bir büyüdür" dediler.

أخبرنا أبو عبدِ اللهِ الْحافظُ، قَالَ: حدثنا أبو الْعبّاسِ مُحمّدُ بنُ يعقوب، قَالَ: حدثنا الْعبّاسُ بنُ مُحمّدٍ، قَالَ: حدثنا سَعيدُ بنُ سُلَيمان، قَالَ: حدثنا هُشَيْمٌ، قَالَ: حدثنا مُغيرةُ عَنْ أبي الضحى عن مسروق عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: «انْشَقَّ الْقَمَرُ بِمَكَّةَ حَتَّى صَارَ فِرْقَتَيْنِ، فَقَالَ كُفَّارُ أَهْلِ مَكَّةَ هَذَا سِحْرٌ يَسْحَرَكُمْ بِهِ ابْنُ أَبِي كَبْشَةَ، انْظُرُوا السُّفَّارَ فَإِنْ كَانُوا رَأَوْا مَا رَأَيْتُمْ فَقَدْ صَدَقَ وَإِنْ كَانُوا لَمْ يَرَوْا مَا رَأَيْتُمْ فَهُوَ سِحْرٌ سَحَرَكُمْ بِهِ. قَالَ فَسُئِلَ السُّفَّارُ، قَالَ: وَقَدِمُوا مِنْ كُلِّ وَجْهٍ فَقَالُوا رَأَيْنَا» . اسْتَشْهَدَ بِهِ الْبُخَارِيُّ فِي أَنَّ ذَلِكَ كَانَ بِمَكَّةَ.

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Mekke'de Ay ikiye bölündü ve iki parça oldu. Mekke kafirleri: "Bu, İbn Ebî Kebşe'nin kendisiyle sizi büyülediği bir büyüdür. Seferdekiler gelene kadar bekleyin. Eğer onlar da sizin gördüğünüzü görmüşse doğrudur demektir. Eğer görmemişlerse bu kendisiyle sizi büyülediği bir büyüdür demektir" dediler. Seferdekiler geldiği zaman bu durum onlara soruldu. Hangi taraftan gelenler olduysa: "Biz de gördük" dediler.

Buhârî bu olayın Mekke'de olduğuna dair bu hadisi şahit göstermiştir.

أخبرنا أبو عبدِ الله الْحافظُ، وَأبو طاهرٍ الْفقيهُ، وَأبو زكريّا بنُ أبي إسحاقَ الْمُزكّي، وأبو سعيدِ بنُ أبي عمرٍو، قالوا: حدثنا أبو الْعبّاسِ مُحمّدُ بنُ يعقوب، قَالَ: أخبرنا مُحمّدُ بنُ عبدِ اللهِ بن عبدِ الْحكم، قَالَ: حدثنا إسحاق ابن بكر بن مُضَر، عَنْ أبيه، عَنْ جعفر بن ربيعة، عَنْ عِراكِ بن مالكٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بن

---

[1] Ebû Nuaym, *Delâilu'n-nubuvve* (234) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/121).

عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ الْقَمَرَ انْشَقَّ عَلَى زَمَانِ رَسُولِ اللهِ ﷺ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ مُضَرَ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ مُوسَى بْنِ قُرَيْشٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ بَكْرِ بْنِ مُضَرَ.

Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre İbn Abbâs "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Ay ikiye bölündü" demiştir.

Buhârî, *Sahîh*'de Osmân b. Sâlih kanalıyla Bekr b. Mudar'dan ve Müslim ise Mûsa b. Kureyş kanalıyla İshâk b. Bekr b. Mudar'dan rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ فِي قَوْلِهِ ﷻ: «﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ قَالَ وَقَدْ كَانَ ذَلِكَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ انْشَقَّ فِلْقَتَيْنِ فِلْقَةٌ مِنْ دُونِ الْجَبَلِ وَفِلْقَةٌ مِنْ خَلْفِ الْجَبَلِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ اللَّهُمَّ اشْهَدْ» أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ عَنْ شُعْبَةَ .

Mücâhid bildiriyor: Abdullah b. Ömer: **"Kıyamet yaklaştı ve Ay yarıldı"**[2] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Bu hadise Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında idi. Ay iki parçaya bölündü. Bir parçası dağın bu tarafındayken bir parçası da dağın öbür tarafındaydı. İşte o zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Allahım! Buna şahit ol"*** dedi.

Müslim, *Sahîh*'de farklı kanallarla Şu'be'den rivayet etmiştir.[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبِرْتِيُّ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ حُصَيْنٍ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّهُ قَالَ: فِي قَوْلِهِ ﷻ «﴿وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾. قَالَ انْشَقَّ الْقَمَرُ وَنَحْنُ بِمَكَّةَ» .

---

[1] Buhârî, *tefsîr* 1 (4866) ve Müslim (4/2159).

[2] Kamer Sur. 1

[3] Müslim (4/2159).

Cübeyr b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'ın babasından bildirdiğine göre dedesi **"Ay yarıldı"**[1] buyruğunu açıklarken: "Biz Mekke'de iken Ay (ikiye) bölundu" demiştir.

وأخبرنا أبو عبد الله، قال: حدثنا أبو سعيد أحمد بن يعقوب الثقفي، قال: حدثنا أحمد بن يحيى الحُلْوَانِيُّ، قال: حدثنا سعيد بن سليمان الواسطي، قَالَ: حدثنا هُشيم، قال: وأخبرنا حصين عن جُبَيْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ، في قَوْلِهِ ﷻ «اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ»، قَالَ: ﴿انشَقَّ الْقَمَرُ﴾ وَنَحْنُ بِمَكَّةَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ» .

أَقَامَ إِسْنَادَهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ وَهُشَيْمٌ، وَأَبُو كُرَيْبٍ وَالْمُفَضَّلُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ حُصَيْنٍ.

Cübeyr b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'in babasından bildirdiğine göre dedesi: **"Ay yarıldı"**[2] buyruğunu açıklarken: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında biz Mekke'de iken Ay (ikiye) bölündü" demiştir.

İbrâhîm b. Tahmân, Huşeym, Ebû Kureyb ve Mufaddal b. Yûnus bunu Husayn kanalıyla rivayet etmişlerdir.

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ حُصَيْنٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: «انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ حَتَّى صَارَ فِرْقَتَيْنِ عَلَى هَذَا الْجَبَلِ وَعَلَى هَذَا الْجَبَلِ. فَقَالَ النَّاسُ سَحَرَنَا مُحَمَّدٌ فَقَالَ رَجُلٌ: إِنْ كَانَ سَحَرَكُمْ فَلَمْ يَسْحَرِ النَّاسَ كلهم»

Muhammed b. Cübeyr'in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Ay ikiye bölündü. Bir parçası bir dağın üzerinde iken diğer parçası diğer bir dağın üzerinde oldu. İnsanlar: "Muhammed bizi büyüledi" deyince, bir adam: "Eğer sizi büyülediyse bütün insanları büyüleyecek değildir ya" karşılığını verdi.

---

[1] Kamer Sur. 1

[2] Kamer Sur. 1

بَابُ ذِكْرِ أَسْوِلَتِهِمْ رَسُولَ اللهِ ﷺ بِمَكَّةَ

Kureyşlilerin Mekke'de Resûlullah'tan ([illegible]) İstekleri

حدَّثنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدَّثنا أبو بكر بن إسحاق، قال: أخبرنا إسماعيل بن قتيبة، قال: حدَّثنا يحيى بن زكريا بن أبي زائدة عن داود بن أبي هند، عن عكرمة، عن ابن عبّاس، قالَ: «قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلْيَهُودِ أَعْطُونَا شَيْئًا نَسْأَلُ عَنْهُ هَذَا الرَّجُلَ فَقَالُوا: سَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ فنزلت ﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَما أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ . قَالُوا: نَحْنُ لَمْ نُؤتَ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا وَقَدْ أُوتِينَا التَّوْرَاةَ فِيهَا حُكْمُ اللهِ وَمَنْ أُوتِيَ التَّوْرَاةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا؟ قَالَ: فَنَزَلَتْ ﴿قُلْ لَوْ كانَ الْبَحْرُ مِداداً لِكَلِماتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِماتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنا بِمِثْلِهِ مَدَداً﴾» .

İbn Abbâs der ki: Kureyşliler, Yahudilere: "Bize bir şey söyleyin de şu adama soralım" dediler. Yahudiler: "Ona ruhu sorun" deyince: **"Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir"**[1] âyeti nazil oldu. Yahudiler: "Bize ilimden çok az bir şey verilmiştir. Oysa bize içinde Allah'ın hükmü olan Tevrat indirilmişti. Kendisine Tevrat verilen kişilere çok hayır verilmiş olması gerekmez mi" deyince, Yüce Allah: **"De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilave etsek (denizlere deniz katsak); Rabbimin sözleri tükenmeden önce denizler tükenirdi"** âyetini indirdi.

وأخبرنا أبو عبد اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قالَ: حدَّثنا يُونُسُ بن بكير عن ابن إسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: «أَنَّ مُشْرِكِي قُرَيْشٍ بَعَثُوا النَّضْرَ بْنَ الْحَارِثِ، وَعُقْبَةَ بْنَ أَبِي مُعَيْطٍ إِلَى أَحْبَارِ الْيَهُودِ بِالْمَدِينَةِ وَقَالُوا لَهُمْ: سَلُوهُمْ عَنْ مُحَمَّدٍ وَصِفُوا لَهُمْ صِفَتَهُ وَأَخْبِرُوهُمْ بِقَوْلِهِ فَإِنَّهُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ الْأَوَّلِ وَعِنْدَهُمْ عِلْمٌ مَا لَيْسَ عِنْدَنَا مِنْ عِلْمِ الْأَنْبِيَاءِ فَخَرَجَا حَتَّى قَدِمَا الْمَدِينَةَ فَسَأَلُوا أَحْبَارَ الْيَهُودِ عَنْ رَسُولِ اللهِ ق، وَوَصَفُوا لَهُمْ أَمْرَهُ بِبَعْضِ قَوْلِهِ فَقَالَتْ لَهُمْ أَحْبَارُ يَهُودَ: سَلُوهُ عَنْ ثَلَاثٍ نَأْمُرُكُمْ بِهِنَّ فَإِنْ أَخْبَرَكُمْ بِهِنَّ فَهُوَ نَبِيٌّ مُرْسَلٌ، وَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ

---

[1] İsrâ Sur. 85

فالرَّجُلُ مُتَقَوِّلٌ فرَوْا فيه رأيَكُمْ، سَلُوهُ عَنْ فِتْيَةٍ ذَهَبُوا في الدَّهْرِ الأَوَّلِ ما كَانَ مِنْ أمْرِهِمْ فإنَّهُ كَانَ لَهُمْ حَدِيثٌ عَجِيبٌ ، وَسَلُوهُ عَنْ رَجُلٍ طَوَّافٍ قَدْ بَلَغَ مَشَارِقَ الأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا. وَمَا كَانَ نَبَأُهُ، وَسَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ مَا هُوَ. فَأَقْبَلَ النَّضْرُ وَعُقْبَةُ حَتَّى قَدِمَا مَكَّةَ عَلَى قُرَيْشٍ، فَقَالَا: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ قَدْ جِئْنَاكُمْ بِفَصْلِ مَا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ مُحَمَّدٍ، قَدْ أَمَرَنَا أَحْبَارُ يَهُودَ أَنْ نَسْأَلَهُ عَنْ أُمُورٍ، فَأَخْبَرُوهُمْ بِهَا فَجَاءُوا رَسُولَ اللهِ ق، فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ! أَخْبِرْنَا. فَسَأَلُوهُ عَمَّا أَمَرُوهُمْ بِهِ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أُخْبِرُكُمْ بِمَا سَأَلْتُمْ عَنْهُ غَدًا، وَلَمْ يَسْتَثْنِ، فَانْصَرَفُوا عَنْهُ. فَمَكَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ خَمْسَ عَشْرَةَ لَيْلَةً لَا يُحْدِثُ اللهُ إِلَيْهِ فِي ذَلِكَ وَحْيًا وَلَمْ يَأْتِهِ جِبْرِيلُ حَتَّى أَرْجَفَ أَهْلُ مَكَّةَ وَقَالُوا وَعَدَنَا مُحَمَّدٌ غَدًا وَالْيَوْمُ خَمْسَ عَشْرَةَ قَدْ أَصْبَحْنَا فِيهَا لَا يُخْبِرُنَا بِشَيْءٍ مِمَّا سَأَلْنَاهُ عَنْهُ، حَتَّى أَحْزَنَ رَسُولَ اللهِ ﷺ مُكْثُ الْوَحْيِ عَنْهُ وَشَقَّ عَلَيْهِ مَا يَتَكَلَّمُ بِهِ أَهْلُ مَكَّةَ، ثُمَّ جَاءَهُ جِبْرِيلُ عليه السلام مِنَ اللهِ عز وجل بِسُورَةِ أَصْحَابِ الْكَهْفِ فِيهَا مُعَاتَبَتُهُ إِيَّاهُ عَلَى حُزْنِهِ وَخَبَرُ مَا سَأَلُوهُ عَنْهُ مِنْ أَمْرِ الْفِتْيَةِ وَالرَّجُلِ الطَّوَّافِ يَقُولُ اللهُ عز وجل :
﴿وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾

İbn Abbâs bildiriyor: Kureyşliler Nadr b. el-Hâris'i ve Ukbe b. Ebî Muayt'ı Medine Yahudilerinin hahamlarına gönderdiler. Onlara: "Hahamlara Muhammed'i sorup vasıflarını söyleyerek dediklerini haber verin. Onlar ilk kitap ehlidir. Bizde bulunmayan peygamberler hakkındaki bilgiler onlarda vardır" dediler. Bunlar gittiler ve Medine'ye vardılar. Yahudilerin hahamlarına Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) durumunu sorup vasıflarını bildirerek dediklerini haber verdiler. Hahamlar: "Ona üç şeyi hakkında sorun. Eğer bu soruları cevaplarsa gönderilmiş bir peygamberdir. Eğer cevaplamazsa o yalancı bir kişidir ve sizin görüşünüz gibi bir şeyler söyler. Ona daha önceki zamanlarda kaçan gençlerin durumunun ne olduğunu sorun. Çünkü onların acayip bir hâdisesi vardır. Yine ona yeryüzünün batısıyla doğusunu dolaşan adamın durumunu sorun. Bir de ruhun ne olduğunu sorun. Eğer bunları cevaplarsa o bir peygamberdir ve ona tâbi olun. Eğer cevaplamazsa yalancı biridir" karşılığını verdiler.

Bunun üzerine Nadra ve Ukbe geri döndüler ve Mekke'de Kureyş'e yetişıp "Ey Kureyş topluluğu! Size, sizinle Muhammed'in arasındaki meseleleri bitirecek şeylerle geldik. Yahudilerin hahamları ona bazı şeyler sormamızı istediler" diyerek durumu kendilerine anlattılar. Bunun üzerine Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Muhammed! Bize söyle" dediler ve hahamların dediği gibi o soruları sordular. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sorduklarınızı yarın size söylerim"* buyurdu. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) inşallah dememişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) on beş gece geçirmiş, bu süre içinde Allah kendisine bir vahiy göndermemiş ve Cibrîl kendisine hiç gelmemişti. Mekke ahalisi ileri geri konuşmaya başlamış, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) vahyin kesilmesinden dolayı üzülmüş ve Mekke ahalisinin konuştukları ağırına gitmeye başlamıştı. Sonra Cibrîl Allah katından Kehf Sûresi ile geldi. Sûrede Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzülmesinden dolayı kendisine bir kınama, gençler ve seyahat eden kişi hakkındaki sorulan sorulara cevaplar ve Allah'ın: **"Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim verilmiştir"**[1] mealindeki âyeti vardı.

قَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: فَبَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ افْتَتَحَ السُّورَةَ فَقَالَ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ﴾ يَعْنِي مُحَمَّدًا أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ نَبِيٌّ تَحْقِيقًا لِمَا سَأَلُوهُ مِنْ نُبُوَّتِهِ ﴿وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجاً قَيِّماً﴾ أَيْ مُعْتَدِلًا لَا اخْتِلَافَ فِيهِ ﴿لِيُنْذِرَ بَأْساً شَدِيداً مِنْ لَدُنْهُ﴾ قَالَ عَاجِلُ عُقُوبَةٍ فِي الدُّنْيَا وَعَذَابٌ فِي الْآخِرَةِ أَيْ مِنْ عِنْدِ رَبِّكَ الَّذِي بَعَثَكَ رَسُولًا. قُلْتُ: كَذَا فِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ أَنَّهُمْ سَأَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ أَيْضًا» .

وَحَدِيثُ ابْنِ مَسْعُودٍ يَدُلُّ عَلَى أَنَّ سُؤَالَ الْيَهُودِ عَنِ الرُّوحِ وَنُزُولِ الْآيَةِ فِيهِ كَانَ بِالْمَدِينَةِ، وَاللهُ أَعْلَمُ.

İbn İshâk der ki: Bana ulaşan habere göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu sûreyi: **"Allah'a hamdolsun ki, kuluna Kitabı indirdi ve ona hiçbir eğrilik koymadı. O dosdoğru kitabı, kendi katından gelecek şiddetli bir azaptan insanları sakındırmak ve iyi işler yapan müminleri de güzel bir ödülle müjdelemek üzere indirmiştir"**[2] âyetlerini okuyarak başladı. Âyetteki

---

[1] İsrâ Sur. 85

[2] Kehf Sur. 1, 2

"Kuluna" ifadesi ile Muhammed (sallallahu aleyhi vesellem) kastedilmektedir. Peygamberliği hakkında kendisine sorular sorulan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hak peygamber olduğu bildirilmektedir. **"Ona hiçbir eğrilik koymadı"** buyruğuyla dosdoğru biri ve hakkında ihtilaf olmayan biri olduğu kastedilmektedir. **"Kendi katından gelecek şiddetli bir azaptan"** buyruğuyla da kendisini peygamber olarak gönderen Rabbi katından onlara acil olarak dünyada verilecek ceza ve âhirette verilecek olan azap kastedilmektedir. Bu rivayette de Kureyşlilerin ruh hakkında sormaları zikredilmiştir.[1]

İbn Mes'ûd'un hadisi ise Yahudilerin ruh hakkındaki soruyu Medine'de sorduğuna ve bu konudaki âyetin Medine'de indiğine delalet etmektedir.[2] Doğrusunu da Allah bilir.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو زكريا يحيى بن محمد العنبري قال: حدثنا محمد بن عبد السلام، قال: حدثنا إسحاق بن إبراهيم، قال: أخبرنا جرير، عن الأعمش، عن جعفر بن إياس، عن سعيد بن جبير، عن ابن عباس، قال: «سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَنْ يَجْعَلَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا وَأَنْ تُنَحَّى عَنْهُمُ الْجِبَالَ فَيَزْرَعُوا فِيهَا فَقَالَ اللهُ ﷻ: إِنَّ شِئْتَ آتَيْنَاهُمْ مَا سَأَلُوا، فَإِنْ كَفَرُوا أُهْلِكُوا كَمَا أُهْلِكَ مَنْ قَبْلَهُمْ وَإِنْ شِئْتَ أَنْ أَسْتَأْنِيَ بهم لعلنا نَسْتَحْيِي مِنْهُمْ، وَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ ﴿وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً﴾ الْآيَةَ.

İbn Abbâs der ki: Mekke ahalisi, Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) kendileri için Safa tepesini altına çevirmesini ve ekmeleri için etrafındaki dağları bir tarafa çekmesini istediler. Bunun üzerine Yüce Allah, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): "İstersen onlara istediklerini verelim. Ancak istediklerini verdikten sonra küfrederlerse kendilerinden önceki ümmetleri helak ettiğim gibi kendilerini de helak ederim. İstersen de onlara zaman verelim" diye vahyedildi. (Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet, onlara zaman vermek isterim"* deyince) Yüce Allah: **"Bizim âyet göndermemize mani olan şey, ancak evvelkilerin onu yalanlamış olmalarıdır"**[3] âyetini indirdi.[1]

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/321-323).

[2] Buhârî, *el-i'tisâm bi's-sünne* (3/7297) ve Müslim, *sıfâtu'l-munâfikîn* 32 (2152).

[3] İsrâ Sur. 59

وأخبرنا مُحَمَّدُ بْنُ عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو بكر مُحَمَّدُ بْنُ عبد الله بن عتّاب العبديّ ببغداد، قال: حدّثنا جعفرُ بْنُ مُحَمَّد بن شاكر، قال: حدّثنا مُحَمَّدُ بْنُ سابق، قال: حدّثنا مالكُ بْنُ مغول عن سلمة بن كُهيل عن رجلٍ من بني سُليم، عن ابن عبّاس، قَالَ: «قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ إنْ أصْبح الصَّفا وَالْمَرْوَةُ لَنَا ذهبًا آمَنَّا بِكَ وصدّقناك. قَالَ: فَأَوْحَى اللهُ ﷻ ذِكْرُهُ إِلَيْهِ: إنْ أَحْبَبْتَ أَنْ يُصْبِحَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةُ ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ أَنْ أَفْتَحَ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا بَلْ تَفْتَحُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ» .

İbn Abbâs der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Eğer Safa ve Merve tepeleri altın olduğu halde sabahlarsak o zaman sana iman eder ve seni tasdik ederiz" dedi. Yüce Allah: "Eğer istersen Safa ve Merve tepesi altın olarak sabahlarlar. Ancak bundan sonrada küfredenleri âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir şekilde azaplandırırım. İstersen de onlara tövbe ve rahmet kapısını açarım" diye vahyetti. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Evet, tövbe ve rahmet kapısını isterim"*** dedi.

قَالَ: وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عتّاب فِي عَقِبِهِ بِهِ قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ شَاكِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ مُوسَى أَبُو عُقْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ عَنْ عِمْرَانَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ أَوْ نَحْوِهِ. وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ السُّلَمِيُّ الْوَزِيرُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سُلَيْمَانَ الْمِصْرِيُّ، قال: حدّثنا هارون ابن سَعِيدِ بْنِ الْهَيْثَمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُؤَمَّلُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ لَا نُؤْمِنُ لَكَ حَتَّى تُحَوِّلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا فَإِنْ تَحَوَّلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا آمَنَّا بِكَ. فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عليه السلام فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ رَبَّكَ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِن شئت يصبح لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا فَإِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا أَنْزَلْتُ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَعْدَ نُزُولِ الْآيَةِ مُنَاظَرَةٌ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ فَقَالَ لَا بَلِ افْتَحْ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةُ» .

İki ayrı kanalla İbn Abbâs der ki: Kureyş'liler, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): "Safa tepesini bize altına çevirmezsen sana iman etmeyiz. Eğer Safa tepesini bizim için altına çevirirsen sana iman ederiz" dediler. Bunun üzerine Cibrîl gelip: "Ey Muhammed! Rabbin sana selam ediyor ve: «Eğer dilersen

---

[1] Nesâî, *S el-Kubrâ* (*Tuhfetu'l-eşrâf* 4/402).

Safa tepesi onlar için altın olarak sabahlar. Ancak yine de iman etmezlerse mucizenin inişinden sonra bir münazaraya (mazerete) mahal vermeyecek şekilde azabı üzerlerine indiririm. Dilersen de onlara tövbe ve rahmet kapısını açarım» buyuruyor" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır, onlara tövbe ve rahmet kapısını aç"* dedi.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس بن بكير عن عيسى بن عبد الله التميمي عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ الْبَكْرِيِّ، قَالَ: «قَالَ النَّاسُ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ لَوْ جِئْتَنَا بِآيَةٍ كَمَا جَاءَ بِهَا صَالِحٌ وَالنَّبِيُّونَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِنْ شِئْتُمْ دَعَوْتُ اللهَ فَأَنْزَلَهَا عَلَيْكُمْ فَإِنْ عَصَيْتُمْ هَلَكْتُمْ يَقُولُ يُنْزَلُ الْعَذَابُ فَقَالُوا لَا نُرِيدُهَا» .

Rabî' b. Enes el-Bekrî der ki: İnsanlar Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Sâlih ve diğer peygamberler gibi bize mucizelerle gelsen" deyince: *"Eğer isterseniz Allah'a dua ederim ve istediğinizi indirir. Sonra da küfrederseniz helak olursunuz"* buyurdu. Bunun üzerine: "Hayır, istemiyoruz" dediler.

بَابُ ذِكْرِ مَا لَقِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَصْحَابِهِ ﷺ مِنْ أَذَى الْمُشْرِكِينَ حَتَّى أَخْرَجُوهُمْ إِلَى الْهِجْرَةِ وَمَا ظَهَرَ مِنَ الْآيَاتِ بِدُعَائِهِ عَلَى سَبْعَةٍ مِنْهُمْ ثُمَّ بِوَعْدِهِ أُمَّتَهُ خِلَالَ ذَلِكَ مَا يَفْتَحُ اللهُ ﷻ عَلَيْهِمْ وَأَنَّهُ يُتَمِّمُ هَذَا الْأَمْرَ لَهُمْ ثُمَّ كَانَ كَمَا قَالَ، وَمَا رُوِيَ فِي شَأْنِ الزِّنِّيرَةِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ve Ashâbının Hicret Ederek Mekke'den Çıkarılana Kadar Müşriklerden Gördükleri Eziyet; Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Yedi Kişiye Ettiği Bedduanın Kabul Edilip Gerçekleşmesi; Ümmetine Yüce Allah'ın Kendilerine Fetihler Nasip Edeceğine Dair Vaatleri; Allah'ın Bu Dini Tamamlaması ve Zinnîre Hakkında Gelen Rivayet

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو عبد الله إسحاق بن محمد بن يوسف السوسي وأبو بكر القاضي، قالوا: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: أخبرنا العباس بن الوليد بن مزيد، قال: أخبرني أبي، قال: سمعت الأوزاعي، قال: حدثني يحيى بن أبي كثير، قال: حدثني محمد بن إبراهيم ابن الحارث التيمي، قال: حدثني عروة بن الزبير، قال: سألت عبد الله بن عمرو ابن العاص، قال: قُلْتُ «حَدِّثْنِي بِأَشَدِّ شَيْءٍ صَنَعَهُ الْمُشْرِكُونَ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: أَقْبَلَ عُقْبَةُ بْنُ أَبِي مُعَيْطٍ وَرَسُولُ اللهِ

ﷺ يصلي عند الكعبة فلوى ثوبه في عنقه فخنقه خنقًا شديدًا، فأقبل أبو بكر رضي الله عنه وأخذ بمنكبيه فدفعه عن رسول الله ﷺ ثم قال: ﴿أتقتلون رجلا أن يقول ربي الله وقد جاءكم بالبينات من ربكم﴾» .

رواه البخاريُّ في الصَّحيح عَنْ عبَّاسِ بنِ الْوليد وغيْرِه، عن الْوليد بن مُسْلم، عن الأوْزاعيِّ، ثُمَّ تابعهُ ابْنُ إسْحاق ، قال: حدَّثني يحْيى بْنُ عُرْوَة، عَنْ عُرْوَة [بْنِ الزُّبَيْر] . قال: قُلْتُ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو.

Urve b. ez-Zübeyr der ki: Abdullah b. Amr b. el-Âs'a: "Bana, müşriklerin Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yaptığı en ağır şeyi anlat!" dediğimde şöyle anlattı: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'nin avlusunda namaz kılarken Ukbe b. Ebî Muayt geldi ve giysisini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) boğazına dolayıp nefesini kesecek şekilde sıkmaya başladı. Ancak Ebû Bekr geldi ve Ukbe'yi omuzlarından tutup onu Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) uzaklaştırdı. Sonra: **"Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden apaçık mucizeler getirdi"**[1] dedi."

Buhârî, *Sahîh*'de Abbâs b. el-Velîd ve başkası kanalıyla Velîd b. Müslim'den, o da Evzaî'den rivayet etmiştir.[2] İbn İshâk bunu Yahya b. Urve kanalıyla Urve (b. ez-Zübeyr)'den: "Abdullah b. Amr b. el-Âs'a şöyle dedim" şeklinde rivayet ederek mutâbaât etmiştir.

أخبرناه مُحمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحافِظُ، ومُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْفَضْلِ، قالا: حَدَّثنا أبو الْعبَّاسِ مُحمَّدُ بْنُ يعقوب، قال: حدثنا أحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قالَ: حَدَّثنا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عن ابن إسحق، قالَ: حَدَّثني يحيى بْنُ عُرْوَة، عَنْ أبِيهِ عُرْوَةَ، قالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ: «مَا أكْثَرُ مَا رَأَيْتَ قُرَيْشًا أصابَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ فِيمَا كَانَتْ تُظْهِرُهُ مِنْ عَدَاوَتِهِ؟ فَقَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُهُمْ وَقَدِ اجْتَمَعَ أشْرافُهُمْ يَوْمًا فِي الْحِجْرِ، فَذَكَرُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ، وَقَالُوا: مَا رَأَيْنَا مِثْلَ مَا صَبَرْنَا عَلَيْهِ مِنْ هَذَا الرَّجُلِ قَطُّ: سَفَّهَ أحْلامَنَا، وَشَتَمَ آبَاءَنَا، وَعَابَ دِينَنَا وَفَرَّقَ جَمَاعَتَنَا وَسَبَّ آلِهَتَنَا، وَصَبَرْنَا مِنْهُ عَلَى أمْرٍ عَظِيمٍ أوْ كَمَا قَالُوا، فبيناهم فِي ذَلِكَ طَلَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأقْبَلَ

---

[1] Mu'min Sur. 28

[2] Buhârî, *fadâil* 5 (3678), *menâkibu'l-ensâr* 20 (3856) ve *tefsir* 40 (4815)

يمشي حتى استلم الرُّكن، ثُمَّ مرَّ بهم طائفًا بالبيت غمزوهُ ببعض القول، فعرفتُ ذلك في وجهِ رسول الله ﷺ، فمضى فلمَّا مرَّ بهمْ الثانية غمزوهُ بمثلها فعرفتُها في وجههِ، فمضى ثُمَّ مرَّ الثالثة فغمزوهُ بمثلها فوقف ثُمَّ قالَ: «أتسمعُون يا معشر قُريش: أمَا والَّذي نفسي بيدهِ لقدْ جئتُكُمْ بالذَّبح» فأخذت القَوْم كلمتُهُ حتَّى مَا مِنْهُمْ مِنْ رَجُلٍ إلَّا وكأنَّمَا على رأسِهِ طائرٌ وَاقِعٌ، حتَّى إنَّ أشدَّهُمْ فيه وَصَاةً قبْلَ ذَلكَ ليرْفؤُهُ أحسنَ مَا يجدُ مِنَ القولِ حتَّى إنَّهُ ليقُولُ: انصرفْ يَا أبَا القَاسِمِ رَاشِدًا فمَا أنتَ بجهُولٍ. فانصرفَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حتَّى إذَا كَانَ الغدُ اجتمَعُوا في الحِجْرِ وَأنَا مَعَهُمْ فقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ. ذكرْتُمْ مَا بَلَغَ مِنكُمْ وَمَا بَلَغكُمْ عَنْهُ حَتَّى إِذَا بَادَأكُمْ بِمَا تكْرَهُونَ تركتموه، فبيناهم عَلَى ذَلِكَ طَلَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فوَثَبُوا إليْهِ وَثْبَةَ رَجُلٍ وَاحِدٍ فَأحَاطُوا بِهِ يَقُولُونَ أنْتَ الَّذِي تَقُولُ كَذَا وَكَذَا لِمَا كَانَ يَبْلُغُهُمْ عَنْهُ مِنْ عَيْبِ آلِهَتِهِمْ وَدِينِهِمْ، فيَقُولُ رَسُولُ الله ﷺ: نَعَمْ أنَا الَّذِي أقُولُ ذَلِكَ، فلَقَدْ رَأيْتُ رَجُلًا مِنْهُمْ أخَذَ بِمَجَامِعِ رِدَائِهِ وَقَامَ أبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقِ ؓ يَبْكِي دُونَهُ وَيقُولُ: وَيْلَكُمْ أتقْتُلُونَ رَجُلًا أنْ يَقُولَ: رَبِّيَ اللهُ، ثُمَّ انصَرَفُوا عَنْهُ وَإنَّ ذَلِكَ لأكْثَرُ مَا رَأيْتُ قُرَيْشًا بَلَغَتْ مِنْهُ قطُّ.

وَفِي هَذَا الْحَدِيثِ: أنَّهُ ﷺ أوْعَدَهُمْ بِالذَّبْحِ وَهُوَ الْقَتْلُ فِي مِثْلِ تِلْكَ الْحَالِ ثُمَّ صَدَقَ اللهُ ﷻ قوْلَهُ بَعْدَ ذَلِكَ بِزَمَانٍ فقطَعَ دَابِرَهُمْ، وَكَفَى الْمُسْلِمِينَ شرَّهُمْ» .

قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَقَالَ عَبْدَةُ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أبِيهِ، قَالَ: قيل لعمرو ابن الْعَاصِ.
قُلْتُ وَكَذَلِكَ قَالَهُ سليمان بن بلال عن هشام.

Urve der ki: Abdullah b. Amr b. el-Âs'a: "Kureyş'in Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) karşı besledikleri açık düşmanlıkların arasında en ağır olarak şahıt olduğun şey nedir?" diye sorduğumda şu karşılığı verdi: "Bir gün Kureyş'in önde gelenlerinin Hicr denilen yerde toplandıklarını gördüm. Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) zikrettiler ve: «Biz bu adamdan çektiğimizi daha önce hiçbir adamdan çekmedik. O, büyüklerimize cahil dedi, atalarımıza sövdü, dinimizi ayıpladı, cemaatimizi böldü ve ilahlarımıza sövdü. Onun çok büyük suçlarına biz tahammül gösterdik —veya buna yakın bir şeyler söylediler—» dediler. Onlar tam böyle konuşuyorlarken Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve Rukn'ü istilam etti. Onların yanından geçerek Kâbe'yi tavaf etmeye başladı. Onların yanına gelince kendisine laf attılar. Bunu Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem)

yüzünden anlayabiliyordum. Sonra dönüp ikinci defa onların yanına ulaşınca yine aynı şekilde kendisine laf attılar. Bunu yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünden anlayabiliyordum. Sonra dönüp üçüncü kez yanlarından geçince önceki gibi kendisine laf attılar. O da: *«Ey Kureyş topluluğu! Beni dinliyor musunuz? Canım elinde olana yemin olsun ki size boğazlama (ölüm) getirdim»* buyurdu. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu sözleri onları çok etkilemişti. Sanki her birinin başına bir kuş konmuş şekilde duruyorlardı. Öyle yumuşadılar ki daha önce kendisine sataşanlar şimdi onu en güzel sözlerle teskin etmeye çalışıyordu. Hatta: «Ey Ebu'l-Kâsım! Sen doğru birisi olarak işine dön. Vallahi sen cahil biri değilsin» diyorlardı.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) dönüp gitti. Ertesi gün Hicr denilen yerde toplandılar. Ben de onların yanında idim. Onlar birbirlerine: «Maruz kaldığınız nahoş durumları ve ondan gelen musibetleri biliyorsunuz. Sizin hoşlanmadığınız şeyleri anlatmaya başlarsa onu terk edin» diyorlardı. Onlar bu şekilde konuşurken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Hep birden Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerine yürüyerek etrafını çevirdiler ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) onların ilahlarını ve dinlerini ayıplamasını kastederek: «Sen misin şöyle şöyle diyen?» dediler ve kendisini azarladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Evet bunları ben söyledim»* buyurunca, onlardan birinin Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) yakasından tuttuğunu gördüm. Hemen Ebû Bekr es-Sıddîk onun önüne geçip ağlayarak: «Vay halinize! "Rabbim Allah'tır" dediği için bir adamı öldürecek misiniz?» dedi. Bunun üzerine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) etrafından dağılıp gittiler. İşte bu, Kureyş'in Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yaptığı eziyetlerden benim gördüklerimin en ağırı idi."

Burada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onlara boğazlamayı yani ölümü vaad etti. Bir zaman sonra Yüce Allah, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu vaadini gerçekleştirdi ve onların köklerini kazıyarak Müslümanları şerlerinden kurtardı.

Buhârî der ki: Abde ve Süleymân b. Bilâl'ın Hişâm b. Urve'den bildirdiğine göre babası Urve: "Amr b. el-Âs'a: ... denildi" ibaresiyle aktarmıştır.

أخبرنا أحمدُ بنُ الحسنِ القاضي ومحمّدُ بنُ موسى بنِ الفضلِ، قالا: حدّثنا أبو العبّاسِ محمّدُ بنُ يعقوبَ، قال: حدّثنا العبّاسُ بنُ محمّدٍ، قال: حدّثنا خالدُ بنُ مخلدٍ القطوانيُّ، قال: حدّثنا سليمانُ بنُ بلالٍ،

قَالَ: حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: «مَا تَنَوَّلَ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ شَيْءٌ كَانَ أَشَدَّ مِنْ أَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ، كَأَنَّهُ يَقُولُ ضُحًى، فَلَقُوهُ حِينَ فَرَغَ فَأَخَذُوا بِمَجَامِعِ رِدَائِهِ وَقَالُوا: أَنْتَ الَّذِي تَنْهَانَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا. فَقَالَ: أَنَا ذَاكَ فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ فَالْتَزَمَهُ مِنْ وَرَائِهِ ثُمَّ قَالَ: ﴿أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِباً فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقاً يُصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾ رَافِعًا صَوْتَهُ بِذَلِكَ وَعَيْنَاهُ تَسِيحَانِ حَتَّى أَرْسَلُوهُ.

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحٍ عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو.

Amr b. el-Âs der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) yapılan en ağır eziyetlerden biri de kuşluk vakti Kâbe'yi tavaf ettikten sonra olmuştu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) tavafını bitirdikten sonra müşrikler onun yakasından tutup: "Atalarımızın taptığı putlardan bizi uzaklaştırmak isteyen sen misin?" dediler. Allah Resûlü: *"Evet, benim!"* karşılığını verdi. Bunun üzerine Ebû Bekr gelip Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) arkasına aldı. Müşriklere sert bir sesle, gözlerinden yaş akarak: **"Rabbim Allah'tır, dediği için bir adamı öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden apaçık mucizeler getirdi. Eğer yalancı ise, yalanı kendi aleyhinedir. Eğer doğru söylüyorsa, sizi tehdit ettiği şeylerin bir kısmı başınıza gelecektir. Şüphesiz Allah, aşırı giden, yalancılık eden kimseyi doğru yola eriştirmez!"**[1] diye bağırdı. Bunun üzerine müşrikler Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) bıraktılar.

Muhammed b. Fuleyh bunu Hişâm, babası kanalıyla Abdullah b. Amr'dan rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنَزِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ. قَالَ: حَدَّثَنَا الْوَضَّاحُ بْنُ يَحْيَى النَّهْشَلِيُّ الْكُوفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ فَاطِمَةَ، قَالَتْ: «اجْتَمَعَتْ مُشْرِكُو قُرَيْشٍ فِي الْحِجْرِ فَقَالُوا إِذَا مَرَّ مُحَمَّدٌ عَلَيْهِمْ ضَرَبَهُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا ضَرْبَةً فَسَمِعْتُهُ، فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِيهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: يَا بُنَيَّةُ اسْكُتِي، ثُمَّ خَرَجَ

[1] Mu'min Sur 28

فدخل عليهم المسجد فرفعوا رؤوسهم ثُمَّ نَكَسُوا فَأَخَذَ قَبْضَةً مِنْ تُرَابٍ فَرَمَى بِهَا نَحْوَهُمْ ثُمَّ قَالَ: شَاهَتِ الْوُجُوهُ، فَمَا أَصَابَ رَجُلًا مِنْهُمْ إِلَّا قُتِلَ يَوْمَ بَدْرٍ كَافِرًا»

İbn Abbâs, Hz. Fâtıma'dan bildiriyor: Kureyş müşrikleri Hıcr'de toplandı ve: "Muhammed buradan geçtiği zaman ona bir tek adam gibi hareket edeceğiz ve darbemizi vuracağız" dedi. Hz. Fâtıma bunu işitti ve babasının yanına geçip bu durumu kendisine bildirdi. Bunun üzerine babası: *"Ey kızım! Sus!"* buyurdu. Sonra dışarı çıkıp yanlarına Mescid(-i Haram)a girdi. Onlar önce başlarını kaldırıp kendisine baktılar ve sonra önlerine eğdiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir avuç toprak aldı ve: *"Yüzleri çirkin olsun"* diyerek onlara doğru üzerlerine saçtı. Onların arasında, Resulullah'ın saçtığı toprağın isabet ettiği her kişi, Bedr savaşında kâfir olarak öldürüldü.

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ مَيْمُونٍ يُحَدِّثُ عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: «بَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ سَاجِدٌ وَحَوْلَهُ نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ وَثَمَّ سَلَا بَعِيرٍ فَقَالُوا مَنْ يَأْخُذُ سَلَا هَذَا الْجَزُورِ أَوِ الْبَعِيرِ فَيَقْذِفُهُ عَلَى ظَهْرِهِ فَجَاءَ عُقْبَةُ بْنُ أَبِي مُعَيْطٍ فَقَذَفَهُ عَلَى ظَهْرِ النبي ﷺ، [فَلَمْ يَرْفَعْ رَأْسَهُ حَتَّى جَاءَتْ] فَاطِمَةُ فَأَخَذَتْهُ مِنْ ظَهْرِهِ وَدَعَتْ عَلَى مَنْ صَنَعَ ذَلِكَ- قَالَ عَبْدُ اللهِ: فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ دَعَا عَلَيْهِمْ إِلَّا يَوْمَئِذٍ فَقَالَ: اللهُمَّ عَلَيْكَ الْمَلَأَ مِنْ قُرَيْشٍ، اللهُمَّ عَلَيْكَ أَبَا جَهْلِ بْنَ هِشَامٍ، وعتبة بن ربيعة، وشيبة بن ربيعة، وعقبة بْنَ أَبِي مُعَيْطٍ وَأُمَيَّةَ بْنَ خلَفٍ، أَوْ أُبَيَّ بْنَ خَلَفٍ، شَكَّ شُعْبَةُ، قَالَ: عَبْدُ اللهِ: فَقَدْ رَأَيْتُهُمْ قُتِلُوا يَوْمَ بَدْرٍ وَأُلْقُوا فِي الْقَلِيبِ، أَوْ قَالَ فِي بِئْرٍ غَيْرَ أَنَّ أُبَيَّ بْنَ خلَفٍ، أَوْ أُمَيَّةَ بْنَ خَلَفٍ كَانَ رَجُلًا بَادِنًا فَتَقَطَّعَ قَبْلَ أَنْ يُبْلَغَ بِهِ الْبِئْرَ» .

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ بْنِ الْحَجَّاجِ.

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) secdede iken Kureyş'ten bazı kişiler de bir kenarda oturuyorlardı. Yan tarafta da bir devenin atılmış döl eşi[1] vardı. Birbirlerine: "Kim bu döl eşini götürür de onun sırtına atar?" dediklerinde, Ukbe b. Ebî Muayt onu aldı ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) sırtına attı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) secdede idi ve başını

[1] Anne karnında yavrunun içinde bulunduğu ince deri torba.

kaldırmıyordu. Sonra Hz. Fâtıma gelip onu sırtından kaldırdı ve bunu yapanlara beddua etti. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) o güne kadar onlara beddua ettiğini görmedim. Ancak o gün: *"Allahım! Ebû Cehil b. Hişâm'ı, Utbe b. Rabîa'yı, Şeybe b. Rabîa'yı, Ukbe b. Ebî Muayt'ı, Umeyye b. Halef'i* —veya: *Ubey b. Halef'i* buradaki şüphe Şu'be'ye aittir— *sana havâle ediyorum"* diye beddua etti. Daha sonları onların Bedir savaşında öldürüldüğünü ve kuyuya atıldıklarını gördüm. Ancak Ubey b. Halef (veya) Umeyye b. Halef kilolu olduğundan dolayı kuyuya doğru sürüklenirken cesedi parçalandı.

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'de Şu'be b. el-Haccâc kanalıyla rivayet etmişlerdir.[1]

أخبرنا أبو محمد جناح بن نذير بن جناح القاضي بالكوفة، قال: حدثنا أبو جعفر محمد بن علي بن دحيم، قال: حدثنا أحمد بن حازم بن أبي غرزة، قَالَ: أخبرنا جعفر بن عون العمري، قَالَ: أخبرنا سفيان بن سعيد الثوري عن أبي إسحاق عن عمرو بن ميمون عن عبد الله، قَالَ: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ وَنَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ وَقَدْ نُحِرَتْ جَزُورٌ فِي نَاحِيَةِ مَكَّةَ، فَبَعَثُوا فَجَاءُوا مِنْ سَلَاهَا فَطَرَحُوهُ بَيْنَ كَتِفَيِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ فَجَاءَتْ فَاطِمَةُ فَطَرَحَتْهُ عَنْهُ، قَالَ فَلَمَّا انْصَرَفَ وَكَانَ يَسْتَحِبُّ ثَلَاثًا قَالَ اللهُمَّ عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ ثَلَاثًا بِأَبِي جَهْلِ بْنِ هِشَامٍ، وَبِعُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ، وَبِشَيْبَةَ [بْنِ رَبِيعَةَ] وَبِالْوَلِيدِ ابن عُتْبَةَ، وَبِأُمَيَّةَ بْنِ خَلَفٍ، وَبِعُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ، قَالَ عَبْدُ اللهِ: ثُمَّ لَقَدْ رَأَيْتُهُمْ فِي قَلِيبِ بَدْرٍ، قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: وَنَسِيتُ السَّابِعَ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَوْنٍ

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Kâbe'nin gölgesinde namaz kılıyordu. Ebû Cehil ve Kureyş'ten bazı kişiler: "Mekke'nin bir kenarında erkek bir deve kesildi" dediler. Birini gönderip döl eşini getirdiler ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) omuzlarına attılar. Hz. Fâtıma da gelip onu Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sırtından kaldırıp attı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazlardan sonra üç defa dua etmeyi severdi. Orada da üç defa: *"Allahım! Kureyş'i sana havâle ediyorum"* dedikten sonra: *"Allahım! Ebû Cehil b. Hişâm'ı, Utbe b. Rabîa'yı, Şeybe b. Rabîa'yı, Velîd b. Utbe'yi,*

---

[1] Buhârî, *cizye ve'l-muvâdaa* 21 (3185) ve Müslim, *el-cihâdu ve's-sîre* 39 (3/1419).

Umeyye b. Halef'i ve Ukbe b. Ebî Muayt'ı sana havâle ediyorum" diye beddua etti. Daha sonraları onları Bedir kuyularına atılmış olarak gördüm. İbn İshâk, "Yedinci kişiyi unuttum" demiştir.

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Câfer b. Avn'dan rivayet etmişlerdir.[1]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرني، أبو الوليد حسان بن محمد بن أحمد الفقيه، قال: حدثنا أبو أحمد إسماعيل بن موسى بن إبراهيم الحاسب، قال: حدثنا عبد الله بن عمر بن أبان، قال: حدثنا عبد الرحيم بن سليمان، عن زكريا، عن أبي إسحاق، عن عمرو بن ميمون الأودي، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: «بَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ يُصَلِّي عِنْدَ الْبَيْتِ وَأَبُو جَهْلٍ وَأَصْحَابٌ لَهُ جُلُوسٌ وَقَدْ نُحِرَتْ جَزُورٌ بِالْأَمْسِ، فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: أَيُّكُمْ يَقُومُ إِلَى سَلَا جَزُورٍ فَيَأْخُذُهُ فَيَضَعُهُ عَلَى كَتِفَيْ مُحَمَّدٍ إِذَا سَجَدَ، فَانْبَعَثَ أَشْقَى الْقَوْمِ فَأَخَذَهُ فَلَمَّا سَجَدَ النَّبِيُّ ﷺ وَضَعَهُ بَيْنَ كَتِفَيْهِ. قَالَ: فَاسْتَضْحَكُوا وَجَعَلَ بَعْضُهُمْ يَمِيلُ إِلَى بَعْضٍ وَأَنَا قَائِمٌ، أَنْظُرُ لَوْ كَانَتْ لِي مَنَعَةٌ طَرَحْتُهُ عَنْ ظَهْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ. وَالنَّبِيُّ ﷺ سَاجِدٌ مَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ حَتَّى انْطَلَقَ إِنْسَانٌ فَأَخْبَرَ فَاطِمَةَ فَجَاءَتْ وَهِيَ جُوَيْرِيَةٌ فَطَرَحَتْ عَنْهُ ثُمَّ أَقْبَلَتْ عَلَيْهِمْ تَسُبُّهُمْ ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ ﷺ صَلَاتَهُ رَفَعَ صَوْتَهُ، ثُمَّ دَعَا عَلَيْهِمْ- وَكَانَ إِذَا دَعَا دَعَا ثَلَاثًا وَإِذَا سَأَلَ سَأَلَ ثَلَاثًا- ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اللَّهُمَّ! عَلَيْكَ بِقُرَيْشٍ» ثَلَاثُ مَرَّاتٍ، فَلَمَّا سَمِعُوا صَوْتَهُ ذَهَبَ عَنْهُمُ الضَّحِكُ، وَخَافُوا دَعْوَتَهُ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِأَبِي جَهْلِ بن هشام، وعتبة بن ربيعة، وشيبة بن ربيعة، وَالْوَلِيدِ بْنِ عُتْبَةَ، وَأُمَيَّةَ بْنِ خَلَفٍ، وَعُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ وَذَكَرَ السَّابِعَ ولم أحفظه فو الذي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ! لَقَدْ رَأَيْتُ الَّذِينَ سَمَّى صَرْعَى يَوْمَ بَدْرٍ ثُمَّ سُحِبُوا إِلَى قَلِيبِ بَدْرٍ» .

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ.

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'nin yanında namaz kılarken Ebû Cehil ve dostları yan tarafta oturmaktaydı. Bir gün önce de bir deve kesilmişti. Ebû Cehil: "İçinizden kım (kesilen bu devenin) döl eşini getirip Muhammed secde ettiği zaman onu omuzları üzerine atar?" dedi. Bunun üzerine oradakilerin en bedbahtı gidip onu getirdi ve Resûlullah (sallallahu

[1] Buhârî, *cihad* 98 (2934) ve Müslim, *el-cihâdu ve's-sire* 39 109 (1439).

aleyhi vesellem) secde ettiğinde onu omuzları üzerine attı. Onlar da gülüşmeye başladılar. Hatta gülmekten birbirlerinin üzerlerine yıkılıyorlardı. Ben de durmuş olanlara bakıyordum. Eğer güç yetirebilseydim onu Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sırtından kaldırıp atardım. Bir kişi gidip bu durumu Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Fâtıma'ya bildirine kadar Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) başını secdeden kaldırmadı. Fâtıma yetişkin biri idi ve gelip döl eşini Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sırtından kaldırıp attı. Sonra onlara doğru dönüp kendilerine sövmeye başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) namazını bitirince yüksek bir sesle üç defa: *"Allahım! Kureyş'i sana havale ediyorum"* diye beddua etti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) beddua ettiğinde ve bir şey istediğinde bunu üç defa tekrar ederdi. Kureyşliler Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) sesini işitince bedduasından korkarak gülüşmeyi kestiler. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Ebû Cehil b. Hişâm'ı, Utbe b. Rabîa'yı, Şeybe b. Rabîa'yı, Velîd b. Utbe'yi, Umeyye b. Halef'i ve Ukbe b. Ebî Muayt'ı sana havâle ediyorum"* diye beddua etti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yedi kişi saymıştı, ama ben yedinciyi unuttum. Muhammed'i hak olarak gönderene yemin olsun ki Bedir savaşında bu kişilerin Bedir kuyusuna sürüklendiklerini gördüm.

Müslim, *Sahîh*'de Abdullah b. Amr b. Ebân kanalıyla rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ النَّصْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ خَبَّابٍ، قَالَ: «كُنْتُ رَجُلًا قَيْنًا وَكَانَ لِي عَلَى الْعَاصِ بْنِ وَائِلٍ دَيْنٌ فَأَتَيْتُهُ أَطْلُبُهُ فَقَالَ: وَاللهِ لَا أَقْضِيكَ حَتَّى تَكْفُرَ بِمُحَمَّدٍ، قَالَ: قُلْتُ وَاللهِ لَا أَكْفُرُ بِهِ أَبَدًا حَتَّى تَمُوتَ ثُمَّ تُبْعَثَ، قَالَ: فَإِنِّي إِذَا بُعِثْتُ كَانَ لِي ثَمَّ مَالٌ وَوَلَدٌ [فَتَأْتِينِي] فَأَقْضِيكَ فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ ﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا﴾ .

أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ عَنِ الْأَعْمَشِ .

Habbâb der ki: Demircilik yapıyordum ve Âs b. Vâil'den bir alacağım vardı. Yanına gidip bunu istediğimde bana: "Vallahi Muhammed'i inkâr etmedikçe alacağını sana vermem" karşılığını verdi. Ben: "Vallahi sen ölüp tekrar dirilsen de ben Muhammed'i inkâr etmem!" dediğimde: "Ben ölüp

---

[1] Müslim, *el-cihâdu ve's-sîre* 39 107 (1418).

tekrar dirildiğim zaman malım ve çocuklarım olacak. O zaman alacağını sana veririm" karşılığını verdi. Bunun üzerine Yüce Allah, **"Âyetlerimizi inkâr eden ve «Bana elbette mal ve çocuk verilecektir» diyeni gördün mü?"**[1] âyetini indirdi.

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'lerinde farklı kanallarla A'meş'ten rivayet etmişlerdir.[2]

حدثنا أبو عبد الله الحافظ، إملاء قال: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا أبو البختري عبد الله بن محمد بن شاكر، قال: حدثنا الحسين بن علي الجعفي، قال: حدثنا زائدة، [عن عاصم] عن زر، عن عبد الله، قَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ مَنْ أَظْهَرَ إِسْلَامَهُ سَبْعَةٌ: رَسُولُ اللهِ، وَأَبُو بَكْرٍ، وَعَمَّارٌ، وَأُمُّهُ سمية، وصهيب، وبلال، والمقداد. فَأَمَّا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَمَنَعَهُ اللهُ ﷻ بِعَمِّهِ أَبِي طَالِبٍ، وَأَمَّا أَبُو بَكْرٍ فَمَنَعَهُ اللهُ بِقَوْمِهِ، وَأَمَّا سَائِرُهُمْ فَأَخَذَهُمُ الْمُشْرِكُونَ فَأَلْبَسُوهُمْ أَدْرَاعَ الْحَدِيدِ وَأَوْقَفُوهُمْ فِي الشَّمْسِ فَمَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ وَاتَاهُمْ عَلَى مَا أَرَادُوا غَيْرَ بِلَالَ، فَإِنَّهُ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فِي الله، وهان عَلَى قَوْمِهِ، فَأَعْطَوْهُ الْوِلْدَانَ فَجَعَلُوا يَطُوفُونَ بِهِ فِي شِعَابِ مَكَّةَ وَجَعَلَ يَقُولُ: أَحَدٌ أَحَدٌ» .

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Müslümanlığını ilk açığa vuranlar yedi kişidir. Bunlar da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Bekr, Ammâr, Ammâr'ın annesi Sümeyye, Suheyb, Bilâl ve Mikdâd'dır. Yüce Allah, Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) amcası Ebû Tâlib vasıtasıyla, Ebû Bekr'i de kendi kabilesi vasıtasıyla müşriklerin şerrinden korumuştur. Diğerlerine gelince, müşrikler onları alıp demirden giysiler giydirmişler ve güneşin sıcağında bırakmışlardır. Bilâl dışındakiler işkenceler sonucu müşriklerin istediklerini yaptılar. Bilâl ise Allah yolunda canını çok değersiz gördü. Efendileri de onu çok değersiz gördüğü için onu çocuklara teslim ettiler. Çocuklar da onu alıp Mekke sokaklarında dolaşmaya başladı. Bilâl da hep «Ehad (=Allah birdir)! Ehâd!» diyordu."[3]

---

[1] Meryem Sur. 77

[2] Buhârî, *buyû'* 29 (2091) ve Muslim, *sıfâtu'l-munâfikîn* (36).

[3] Hâkim, *Mustedrek* (3/284) ve Ebû Nuaym, *Hılyetu'l-Evliyâ* (1/149)

وحدثنا أبو عبد الله الحافظ، قال: حدثنا إبراهيم بن عصمة العدل، قال: حدثنا السري بن خزيمة، قال حدثنا مسلم بن إبراهيم، قال: حدثنا هشام بن أبي عبد الله عن أبي الزبير عَنْ جَابِرٍ «أَنَّ رَسُول الله ﷺ مَرَّ بِعَمَّارٍ وَأَهْلِهِ وَهُمْ يُعَذَّبُون فَقَالَ أَبْشِرُوا آلَ عَمَّارٍ أَوْ آلَ يَاسِرٍ فَإِنَّ مَوْعِدَكُمْ الْجَنَّةُ .

Câbir bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine eziyet edilen Ammâr ve ailesini görünce: ***"Ey Ammâr'ın ve Yâsir'in ailesi! Müjdeler olsun size. Mutlaka size vaad edilen cennettir"*** buyurdu.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ الله يزيد بْنُ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: «أَوَّلُ شَهِيدٍ كَانَ فِي الْإِسْلَامِ اسْتُشْهِدَ أُمُّ عَمَّارٍ سُمَيَّةُ طَعَنَهَا أَبُو جَهْلٍ بِحَرْبَةٍ فِي قُبُلِهَا » .

Mücâhid der ki: "İslam'da ilk şehit, Ammâr'ın annesi Sümeyye'dir. Ebû Cehil, Sümeyye'yi cinsel organına mızrak saplayarak şehit etmişti."[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ: «أَنَّ أَبَا بَكْرٍ أَعْتَقَ مِمَّنْ كَانَ يُعَذَّبُ فِي اللهِ سَبْعَةً فذكر منهم الزِّنِّيرَةَ . قَالَ فَذَهَبَ بَصَرُهَا وَكَانَتْ مِمَّنْ يُعَذَّبُ فِي اللهِ عَلَى الْإِسْلَامِ فَتَأْبَى إِلَّا الْإِسْلَامَ فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ: مَا أَصَابَ بَصَرَهَا إِلَّا اللَّاتُ وَالْعُزَّى. فَقَالَتْ: كَلَّا، وَاللهِ مَا هُوَ كَذَلِكَ فَرَدَّ اللهُ عَلَيْهَا بَصَرَهَا» .

Hişâm b. Urve, babasından bildiriyor: Ebû Bekr, kendilerine Allah yolunda eziyet edilen yedi kişiyi azat etmiştir. Bunlardan biri Zinnîre idi. Bu kişi İslam'da Allah yolunda kendisine eziyet edilmiş ve gözleri kör olmuştu. Ama yine de İslam'dan başka hiçbir şeyi de kabul etmemişti. Müşrikler: "Lât ve Uzza onun gözlerini kör etti" deyince, kendisi: "Hayır, vallahı öyle değildir" karşılığını vermiş ve bunun üzerine Yüce Allah ona gözlerini geri vermiştir.[3]

---

[1] Hâkim, *Müstedrek* (3/388) ve Ibn Hışâm, *es-Sîre* (1/342).

[2] Ibn-u Abdilberr, *el-Istıâb* (4/330).

[3] Ibn-u Abdilberr, *el-Istıâb* (4/322) ve Ibn Hacer, *el-Isâbe* (3/311)

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو بكر بن إسحاق الفقيه، قال: أخبرنا بشر بن موسى، قال حدثنا الحميدي، قال: حدثنا سفيان، قال: حدثنا بيان بن بشر وإسماعيل بن أبي خالد، قالا: سمعنا قيسا يقول سمعت خبابا يقول: «أتيت رسول الله ﷺ وهو متوسد بردة في ظل الكعبة وقد لقينا من المشركين شدة شديدة، فقلت: يا رسول الله ألا تدعو الله لنا فقعد وهو محمر وجهه فقال إن من كان قبلكم ليمشط أحدهم بأمشاط الحديد ما دون عظمه من لحم أو عصب ما يصرفه ذلك عن دينه، ويوضع المنشار على مفرق رأسه فيشق باثنين ما يصرفه ذلك عن دينه وليتمن الله هذا الأمر حتى يسير الراكب من صنعاء إلى حضرموت لا يخاف إلا الله ﷻ- زاد بيان: والذئب على غنمه» .

رواه البخاري في الصحيح عن الحميدي . وأخرجاه من أوجه أخر عن إسماعيل .

Habbâb der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'nin gölgesinde cübbesini (başının altına) yastık olarak koymuş bir halde (dinlenir) iken kendisine şikayette bulunarak: "Bizim için Allah'a dua etmeyecek misin? Bizim için Allah'tan yardım dilemeyecek misin?" dediğimizde yüzü kızarmış bir şekilde oturdu ve şöyle buyurdu: *"Vallahi sizden önceki (ümmetlerden) bir kişi alınıp kemiği üzerinde et ve sinir olarak ne varsa hepsi demir taraklarla taranırdı ve yine de kişi dininden geri dönmezdi veya testere getirilip başının üzerine konulur ve onunla başı iki parça edilirdi. Ama yine de kişi dininden geri dönmezdi. Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle bir zaman gelecek ki sizden biri Allah'tan ve koyunları hakkında kurttan başka kimseden korkmadan (tek başına) San'â ile Hadramevt arasında yolculuk yapabilecektir."*

Buhârî, *Sahîh*'de Humeydî'den ve[1] ve Buhârî ile Müslim farklı kanallarla İsmâîl'den rivayet etmişlerdir.[2]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، وأبو بكر القاضي، قالا: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا محمد بن خالد، قال: حدثنا أحمد بن خالد، قال: حدثنا إسرائيل، عن أبي إسحاق، قال: «مر النبي ﷺ على أبي جهل، وأبي سفيان، وهما جالسان فقال أبو جهل: هذا نبيكم يا بني عبد

---

[1] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* 29 (3852).

[2] Ahmed, *Musned* (5/109) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve-nihâye* (3/59, 60)

شَمْسٍ. فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: وَتَعْجَبُ أَنْ يَكُونَ مِنَّا نَبِيٌّ وَالنَّبِيُّ يَكُونُ فِيمَنْ هُوَ أَقَلُّ مِنَّا وَأَذَلُّ. فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: عَجِبْتُ أَنْ يَخْرُجَ غُلَامٌ مِنْ بَيْنِ شُيُوخٍ نَبِيًّا وَرَسُولُ اللهِ ﷺ يَسْمَعُ فَأَتَاهُمْ، فَقَالَ أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا سُفْيَانَ، فَمَا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ غَضِبْتَ وَلَكِنَّكَ حَمِيتَ لِلْأَصْلِ وَأَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا الحكم فو الله لَتَضْحَكَنَّ قَلِيلًا وَلَتَبْكِيَنَّ كَثِيرًا . قَالَ : بِئْسَمَا تَعِدُنِي ابْنَ أَخِي مِنْ نبوتك»

Ebû İshâk der ki: Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oturmuş olan Ebû Cehil ve Ebû Süfyân'ın yanından geçerken Ebû Cehil: "Ey Abdişems oğulları! İşte sizin peygamberiniz" deyince, Süfyân: "Bizden bir peygamberin çıkmasına mı şaşırıyorsun! Bizden daha az ve daha zelil kabilelerden bile peygamber çıkmıştır" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Ben, yaşlılar dururken bir gencin peygamber olmasına şaşıyorum" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onların konuşmalarını işitiyordu. Yanlarına gelerek: ***"Sana gelince ey Ebû Süfyân! Vallahi sen bu kişiye Allah ve Resûlü için değil, sadece kabilen için kızdın. Sana gelince ey Ebu'l-Hakem! Vallahi sen (bundan sonra) az gülecek ve çok ağlayacaksın"*** buyurdu. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Yeğenim! Şu peygamberliğin sebebiyle beni ne kötü tehdit ediyorsun" dedi.[1]

بَابُ الْهِجْرَةِ الْأُولَى إِلَى الْحَبَشَةِ ثُمَّ الثَّانِيَةِ وَمَا ظَهَرَ فِيهَا مِنَ الْآيَاتِ وَتَصْدِيقِ النَّجَاشِيِّ وَمَنْ تَبِعَهُ مِنَ الْقُسُسِ وَالرُّهْبَانِ رَسُولَ اللهِ ﷺ

Habeşistan'a İlk Hicret, Sonra İkinci Hicret, Orada (Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Peygamberliği Hakkında) Zuhur Eden Deliller; Necâşî'nin, Hahamların ve Rahiplerin Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) Tasdik Etmesi

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَنْبَأَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَتَّابٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَمِّهِ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ فِي كِتَابِ الْمَغَازِي، قَالَ: «ثُمَّ إِنَّ قُرَيْشًا، ائْتَمَرَتْ رَوِيَّتَهُمْ وَاشْتَدَّ مَكْرُهُمْ، وَهَمُّوا بِقَتْلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، أَوْ إِخْرَاجِهِ حِينَ رَأَوْا أَصْحَابَهُ يَزْدَادُونَ وَيَكْثُرُونَ، فَعَرَضُوا عَلَى

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve-nihâye* (3/65).

قَوْمِهِ أَنْ يُعْطُوهُمْ دِينَهُ وَيَقْتُلُوهُ، فَأَبَى ذَلِكَ قَوْمُهُ وَمَنَعَ اللهُ ﷻ رَسُولَهُ بِحَمِيَّةِ رَهْطِهِ، وَاشْتَدُّوا عَلَى مَنِ اتَّبَعَهُ عَلَى دِينِ اللهِ مِنْ أَبْنَائِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَقَبَائِلِهِمْ، فَكَانَتْ فِتْنَةً شَدِيدَةً وَزِلْزَالًا شَدِيدًا فَمِنْهُمْ مَنْ عَصَمَ اللهُ وَمِنْهُمْ مَنِ افْتُتِنَ، فَلَمَّا فُعِلَ بِالْمُسْلِمِينَ ذَلِكَ أَمَرَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ حِينَ دَخَلَ الشِّعْبَ مَعَ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بِالْخُرُوجِ إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ.

وَكَانَ بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ مَلِكٌ يقال له النجاشي لَا يُظْلَمُ بِأَرْضِهِ أَحَدٌ ، وَكَانَ يُثْنِي عَلَيْهِ مَعَ ذَلِكَ خَيْرًا، فَانْطَلَقَ إِلَيْهَا عَامَّتُهُمْ حِينَ قُهِرُوا وَخَافُوا الْفِتْنَةَ، وَمَكَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَلَمْ يَبْرَحْ، وَذَلِكَ قَبْلَ خُرُوجِ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَأَصْحَابِهِ ﷺ إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ، وَأَنَّهُمْ خَرَجُوا مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ رَجَعَ الَّذِينَ خَرَجُوا الْمَرَّةَ الْأُولَى قَبْلَ خُرُوجِ جَعْفَرٍ وَأَصْحَابِهِ حِينَ أَنْزَلَ اللهُ ﷻ عَلَيْهِ سُورَةَ النَّجْمِ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ هَذَا الرَّجُلُ يَذْكُرُ آلِهَتَنَا بِخَيْرٍ أَقْرَرْنَاهُ وَأَصْحَابَهُ وَلَكِنَّهُ لَا يَذْكُرُ مَنْ خَالَفَ دِينَهُ مِنَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى بِمِثْلِ مَا يَذْكُرُ بِهِ آلِهَتَنَا مِنَ الشَّتْمِ وَالشَّرِّ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَدِ اشْتَدَّ عَلَيْهِ مَا نَالَهُ هُوَ وَأَصْحَابُهُ مِنْ أَذَاهُمْ وَتَكْذِيبِهِمْ وَأَحْزَنَتْهُ ضَلَالَتُهُمْ وَكَانَ يَتَمَنَّى هُدَاهُمْ فَلَمَّا أَنْزَلَ اللهُ ﷻ سُورَةَ النَّجْمِ قَالَ: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَى﴾ أَلْقَى الشَّيْطَانُ عِنْدَهَا كَلِمَاتٍ حِينَ ذَكَرَ اللهُ ﷻ آخِرَ الطَّوَاغِيتِ فَقَالَ: «وَإِنَّهُنَّ الْغَرَانِيقُ الْعُلَى وَإِنَّ شَفَاعَتَهُنَّ لَهِيَ الَّتِي تُرْتَجَى» وَكَانَ ذَلِكَ مِنْ سَجْعِ الشَّيْطَانِ وَفِتْنَتِهِ، فَوَقَعَتْ هَاتَانِ الْكَلِمَتَانِ فِي قَلْبِ كُلِّ مُشْرِكٍ بِمَكَّةَ، وَزَلَّتْ بِهَا أَلْسِنَتُهُمْ وَتَبَاشَرُوا بِهَا، وَقَالُوا: إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ رَجَعَ إِلَى دِينِهِ الْأَوَّلِ وَدِينِ قَوْمِهِ، فَلَمَّا بَلَغَ رَسُولُ اللهِ ﷺ آخِرَ النَّجْمِ سَجَدَ، وَسَجَدَ كُلُّ مَنْ حَضَرَ مِنْ مُسْلِمٍ أَوْ مُشْرِكٍ، غَيْرَ أَنَّ الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَةِ وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا رَفَعَ مِلْءَ كَفَّيْهِ تُرَابًا فَسَجَدَ عَلَيْهِ، فَعَجِبَ الْفَرِيقَانِ كِلَاهُمَا مِنْ جَمَاعَتِهِمْ فِي السُّجُودِ بِسُجُودِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وآله وسلّم: فأما الْمُسْلِمُونَ فَعَجِبُوا لِسُجُودِ الْمُشْرِكِينَ مَعَهُمْ عَلَى غَيْرِ إِيمَانٍ وَلَا يَقِينٍ، وَلَمْ يَكُنِ الْمُسْلِمُونَ سَمِعُوا الَّذِي أَلْقَى الشَّيْطَانُ عَلَى أَلْسِنَةِ الْمُشْرِكِينَ، وَأَمَّا الْمُشْرِكُونَ فَاطْمَأَنَّتْ أَنْفُسُهُمْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَأَصْحَابِهِ لِمَا أُلْقِيَ فِي أُمْنِيَّةِ النَّبِيِّ ﷺ، وَحَدَّثَهُمُ الشَّيْطَانُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ قَرَأَهَا فِي السَّجْدَةِ، فَسَجَدُوا لِتَعْظِيمِ آلِهَتِهِمْ، وَفَشَتْ تِلْكَ الْكَلِمَةُ فِي النَّاسِ وَأَظْهَرَهَا الشَّيْطَانُ حَتَّى بَلَغَتْ أَرْضَ الْحَبَشَةِ، وَمَرَّ بِهَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ وَأَصْحَابُهُ، وَحُدِّثُوا أَنَّ أَهْلَ مَكَّةَ قَدْ أَسْلَمُوا كُلُّهُمْ وَصَلَّوْا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَبَلَغَهُمْ سُجُودُ الْوَلِيدِ بْنِ

الْمُغِيرَةِ عَلَى التُّرَابِ عَلَى كَفَّيْهِ، وَحُدِّثُوا أَنَّ الْمُسْلِمِينَ قَدْ آمَنُوا بِمَكَّةَ، فَأَقْبَلُوا سِرَاعًا وَقَدْ نَسَخَ اللهُ ﷻ مَا أَلْقَى الشَّيْطَانُ وَأَحْكَمَ اللهُ آيَاتِهِ وَحَفِظَهَا مِنَ الْبَاطِلِ فَقَالَ اللهُ ﷻ: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ، فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ، ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾، لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ .فَلَمَّا بَيَّنَ اللهُ ﷻ قَضَاءَهُ وَبَرَّأَهُ مِنْ سَجْعِ الشَّيْطَانِ، انْقَلَبَ الْمُشْرِكُونَ بِضَلَالَتِهِمْ وَعَدَاوَتِهِمْ عَلَى الْمُسْلِمِينَ وَاشْتَدُّوا عَلَيْهِمْ.

قَالَ: وَكَانَ عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ وَأَصْحَابُهُ فِيمَنْ رَجَعَ فَلَمْ يَسْتَطِيعُوا أَنْ يَدْخُلُوا مَكَّةَ حَتَّى بَلَغَهُمْ شِدَّةُ الْمُشْرِكِينَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ إِلَّا بِجِوَارٍ فَأَجَارَ الوليد ابن الْمُغِيرَةِ عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ، فَلَمَّا رَأَى عُثْمَانُ الَّذِي يَلْقَى رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَصْحَابُهُ مِنَ الْبَلَاءِ وَعُذِّبَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ بِالنَّارِ وَالسِّيَاطِ وَعُثْمَانُ مُعَافًى لَا يُعْرَضُ لَهُ، اسْتَحَبَّ الْبَلَاءَ عَلَى الْعَافِيَةِ فَقَالَ أَمَّا مَنْ كَانَ فِي عَهْدِ اللهِ ﷻ وَذِمَّتِهِ وذمة رسوله ﷺ الَّتِي اخْتَارَ اللهُ لِأَوْلِيَائِهِ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ فَهُوَ مُبْتَلًى وَمَنْ دَخَلَ فيه فَهُوَ خَائِفٌ وَأَمَّا مَنْ كَانَ فِي عَهْدِ الشَّيْطَانِ وَأَوْلِيَائِهِ مِنَ النَّاسِ فَهُوَ مُعَافًى، فَعَهِدَ إِلَى الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ فَقَالَ يَا عَمِّ قَدْ أَجَرْتَنِي وَأَحْسَنْتَ إِلَيَّ فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ تُخْرِجَنِي إِلَى عَشِيرَتِكَ فَتَبَرَّأَ مِنِّي بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ، فَقَالَ الْوَلِيدُ: يَا ابْنَ أَخِي لَعَلَّ أَحَدًا مِنْ قَوْمِكَ آذَاكَ أَوْ شَتَمَكَ وَأَنْتَ فِي ذِمَّتِي فَأَكْفِيكَ ذَاكَ، قَالَ: لَا وَاللهِ مَا اعْتَرَضَ لِي أَحَدٌ وَلَا آذَانِي، فَلَمَّا أَبَى إِلَّا أَنْ يَبْرَأَ مِنْهُ الْوَلِيدُ، أَخْرَجَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَقُرَيْشٌ فِيهِ كَأَحْفَلِ مَا كَانُوا، وَلَبِيدُ بْنُ رَبِيعَةَ الشَّاعِرُ يُنْشِدُهُمْ فَأَخَذَ الْوَلِيدُ بِيَدِ عُثْمَانَ فَأَتَى بِهِ قُرَيْشًا فَقَالَ إِنَّ هَذَا قَدْ غَلَبَنِي وَحَمَلَنِي عَلَى أَنْ أَتَبَرَّأَ مِنْ جِوَارِهِ، وَإِنِّي أُشْهِدُكُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ، فَقَالَ عُثْمَانُ: صَدَقَ، أَنَا وَاللهِ أَكْرَهْتُهُ عَلَى ذَلِكَ وَهُوَ مني بريء ثم جلسنا مَعَ الْقَوْمِ وَلَبِيدٌ يُنْشِدُهُمْ فقال لبيد:

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللهَ بَاطِلُ

فَقَالَ عُثْمَانُ صَدَقْتَ، ثُمَّ أَتَمَّ لَبِيدٌ الْبَيْتَ فَقَالَ: وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلُ فَقَالَ عُثْمَانُ: كَذَبْتَ ، فَأَسْكَتَ الْقَوْمُ وَلَمْ يَدْرُوا مَا أَرَادَ بِكَلِمَتِهِ ثُمَّ أَعَادُوهَا الثَّانِيَةَ وَأَمَرُوهُ بِذَلِكَ فَقَالَ

عُثْمَانُ حِينَ أَعَادَهَا مِثْلَ كَلِمَتَيْهِ الأُولَيَيْنِ صَدَّقَهُ مَرَّةً وَكَذَّبَهُ مَرَّةً وَإِذَا ذَكَرَ مَا خَلَا اللهَ بَاطِلٌ صَدَّقَهُ وَإِذَا ذَكَرَ كُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلٌ كَذَّبَهُ، لِأَنَّ نَعِيمَ الْجَنَّةِ لَا يَزُولُ، فَنَزَلَ عِنْدَ ذَلِكَ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ، فَلَطَمَ عَيْنَ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ ﷺ فَاخْضَرَّتْ. فَقَالَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ وَأَصْحَابُهُ: قَدْ كُنْتَ فِي ذِمَّةٍ مَانِعَةٍ مَمْنُوعَةٍ فَخَرَجْتَ مِنْهَا وَكُنْتَ عَنِ الَّذِي لَقِيتَ غَنِيًّا. فَقَالَ عُثْمَانُ: بَلْ كُنْتُ إِلَى الَّذِي لَقِيتُ مِنْكُمْ فَقِيرًا، وَعَيْنِيَ الَّتِي لَمْ تُلْطَمْ إِلَى مِثْلِ مَا لَقِيَتْ صَاحِبَتُهَا فَقِيرَةٌ، وَلِيَ فِيمَنْ هُوَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْكُمْ أُسْوَةٌ ، فَقَالَ الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ: إِنْ شِئْتَ أَجَرْتُكَ الثَّانِيَةَ، فَقَالَ عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ: لَا أَرَبَ لِي فِي جِوَارِكَ .

وَخَرَجَ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ فِي رَهْطٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عِنْدَ ذَلِكَ فِرَارًا بِدِينِهِمْ أَنْ يُفْتَنُوا عَنْهُ إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ، وَبَعَثَتْ قُرَيْشٌ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ، وَعُمَارَةَ بْنَ الْوَلِيدِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، وَأَمَرُوهُمَا أَنْ يُسْرِعَا السَّيْرَ، فَفَعَلَا وَأَهْدَوْا لِلنَّجَاشِيِّ فَرَسًا، وَجُبَّةَ دِيبَاجٍ، وَأَهْدَوْا لِعُظَمَاءِ الْحَبَشَةِ هَدَايَا، فَلَمَّا قَدِمَا عَلَى النَّجَاشِيِّ قَبِلَ هَدَايَاهُمْ، وَأَجْلَسَ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ عَلَى سَرِيرِهِ، فَقَالَ عَمْرٌو: إِنَّ بِأَرْضِكَ رِجَالًا مِنَّا سُفَهَاءَ لَيْسُوا عَلَى دِينِكُمْ وَلَا عَلَى دِينِنَا، فَادْفَعْهُمْ إِلَيْنَا، فَقَالَتْ عُظَمَاءُ الْحَبَشَةِ لِلنَّجَاشِيِّ: أَجَلْ فَادْفَعْهُمْ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ النَّجَاشِيُّ: لَا وَاللهِ، لَا أَدْفَعُهُمْ إِلَيْهِمْ حَتَّى أُكَلِّمَهُمْ وَأَعْلَمَ عَلَى أَيِّ شَيْءٍ هُمْ. فَقَالَ عمرو ابن الْعَاصِ: هُمْ أَصْحَابُ الرَّجُلِ الَّذِي خَرَجَ فِينَا وَسَنُخْبِرُكَ بِمَا نَعْرِفُ مِنْ سَفَهِهِمْ وَخِلَافِهِمُ الْحَقَّ أَنَّهُمْ لَا يَشْهَدُونَ أَنَّ عِيسَى ابْنُ اللهِ، وَلَا يَسْجُدُونَ لَكَ إِذَا دَخَلُوا عَلَيْكَ كَمَا يَفْعَلُ مَنْ أَتَاكَ فِي سُلْطَانِكَ. فَأَرْسَلَ النَّجَاشِيُّ إِلَى جَعْفَرٍ وَأَصْحَابِهِ، وَأَجْلَسَ النَّجَاشِيُّ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ عَلَى سَرِيرِهِ فَلَمْ يَسْجُدْ لَهُ جَعْفَرٌ وَلَا أَصْحَابُهُ، وَحَيَّوْهُ بِالسَّلَامِ، فَقَالَ عَمْرٌو وَعُمَارَةُ: أَلَمْ نُخْبِرْكَ خَبَرَ الْقَوْمِ وَالَّذِي يُرَادُ بِكَ؟ فَقَالَ النَّجَاشِيُّ: أَلَا تُحَدِّثُونِي أَيُّهَا الرَّهْطُ! مَا لَكُمْ لَا تُحَيُّونِي كَمَا يُحَيِّينِي مَنْ أَتَانِي مِنْ قَوْمِكُمْ وَأَهْلِ بلادكم وَآخَرُونَ؟ [وَأَخْبِرُونِي] مَاذَا تَقُولُونَ فِي عيسى بن مَرْيَمَ؟ وَمَا دِينُكُمْ: أَنَصَارَى أَنْتُمْ؟ قَالُوا: لَا، قَالَ: أَفَيَهُودُ أَنْتُمْ؟ قَالُوا: لَا، قَالَ: فَعَلَى دِينِ قَوْمِكُمْ؟ قَالُوا: لَا. قَالَ: فَمَا دِينُكُمْ؟ قَالُوا: الْإِسْلَامُ. قَالَ: وَمَا الْإِسْلَامُ؟ قَالُوا: نَعْبُدُ اللهَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا. قَالَ: مَنْ جَاءَكُمْ بِهَذَا؟ قَالُوا: جَاءَنَا بِهِ رَجُلٌ مِنْ أَنْفُسِنَا قَدْ عَرَفْنَا وَجْهَهُ وَنَسَبَهُ، بَعَثَهُ اللهُ إِلَيْنَا كَمَا بَعَثَ الرُّسُلَ إِلَى مَنْ قَبْلَنَا، فَأَمَرَنَا بِالْبِرِّ وَالصِّدْقِ وَالْوَفَاءِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ، وَنَهَانَا أَنْ نَعْبُدَ الْأَوْثَانَ، وَأَمَرَنَا أَنْ نَعْبُدَ اللهَ وَحْدَهُ

لا نُشْرِكُ بِهِ، فَصَدَّقْنَاهُ وَعَرَفْنَا كَلَامَ اللهِ ﷻ، وَعَلِمْنَا أَنَّ الَّذِي جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللهِ، فَلَمَّا فَعَلْنَا ذَلِكَ عَادَانَا قَوْمُنَا وَعَادَوُا النَّبِيَّ ﷺ الصَّادِقَ، وَكَذَّبُوهُ، وَأَرَادُوا قَتْلَهُ، وَأَرَادُونَا عَلَى عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ، فَفَرَرْنَا إِلَيْكَ بِدِينِنَا وَدِمَائِنَا مِنْ قَوْمِنَا، وَلَوْ أَقَرُّونَا اسْتَقْرَرْنَا. فَقَالَ النَّجَاشِيُّ: وَاللهِ إِنْ خَرَجَ هَذَا الْأَمْرُ إِلَّا مِنَ الْمِشْكَاةِ الَّتِي خَرَجَ مِنْهَا أَمْرُ عِيسَى عليه السلام قَالَ جَعْفَرٌ: وَأَمَّا التَّحِيَّةُ فَإِنَّ رَسُولَنَا أَخْبَرَنَا أَنَّ تَحِيَّةَ أَهْلِ الْجَنَّةِ السَّلَامُ وَأَمَرَنَا بِذَلِكَ فَحَيَّيْنَاكَ بِالَّذِي يُحَيِّي [بِهِ] بَعْضُنَا بَعْضًا. وَأَمَّا عِيسَى بن مَرْيَمَ عليه السلام فَهُوَ عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَابْنُ الْعَذْرَاءِ الْبَتُولِ فَخَفَضَ النَّجَاشِيُّ يَدَهُ إِلَى الْأَرْضِ فَأَخَذَ مِنْهَا عُودًا وَقَالَ: وَاللهِ مَا زَادَ ابْنُ مَرْيَمَ عَلَى هَذَا وَزْنَ هذا العود. فَقَالَ عُظَمَاءُ الْحَبَشَةِ: وَاللهِ لَئِنْ سَمِعَتْ هَذَا الْحَبَشَةُ لَتَخْلَعَنَّكَ. فَقَالَ النَّجَاشِيُّ: وَاللهِ لَا أَقُولُ فِي عِيسَى غَيْرَ هَذَا أَبَدًا، وَمَا أَطَاعَ اللهُ ﷻ النَّاسَ فِيَّ حِينَ رَدَّ إِلَيَّ مُلْكِي، فَأَنَا أُطِيعُ النَّاسَ فِي دِينِ اللهِ، مَعَاذَ اللهِ مِنْ ذَلِكَ . وَكَانَ أَبُو النَّجَاشِيِّ مَلِكَ الْحَبَشَةِ، فَمَاتَ وَالنَّجَاشِيُّ غُلَامٌ صَغِيرٌ، فَأَوْصَى إِلَى أَخِيهِ: أَنْ إِلَيْكَ مُلْكُ قَوْمِي حَتَّى يَبْلُغَ ابْنِي، فَإِذَا بَلَغَ فَلَهُ الْمُلْكُ، فَرَغِبَ أَخُوهُ فِي الْمُلْكِ فَبَاعَ النَّجَاشِيَّ مِنْ بَعْضِ التُّجَّارِ، فَقَالَ لِلتَّاجِرِ: دَعْهُ حَتَّى إِذَا أَرَدْتَ الْخُرُوجَ فَآذِنِّي فَأَدْفَعَهُ إِلَيْكَ فَآذَنَهُ التَّاجِرُ بِخُرُوجِهِ فَأَرْسَلَ بِالنَّجَاشِيِّ حَتَّى أَوْقَفَهُ عِنْدَ السَّفِينَةِ وَلَا يَدْرِي النَّجَاشِيُّ مَا يُرَادُ بِهِ، فَأَخَذَ اللهُ ﷻ عَمَّهُ الَّذِي بَاعَهُ صَعْقًا فَمَاتَ ، فَجَاءَتِ الْحَبَشَةُ بِالتَّاجِ فَجَعَلُوهُ عَلَى رَأْسِ النَّجَاشِيِّ، وَمَلَّكُوهُ. فَلِذَلِكَ قَالَ النَّجَاشِيُّ: وَاللهِ مَا أَطَاعَ اللهُ النَّاسَ فِيَّ حِينَ رَدَّ [اللهُ] عَلَيَّ مُلْكِي وَزَعَمُوا أَنَّ التَّاجِرَ الَّذِي كَانَ ابْتَاعَهُ قَالَ: مَا لِي بُدٌّ مِنْ غُلَامِيَ الَّذِي ابْتَعْتُ أَوْ مَالِي، قَالَ النَّجَاشِيُّ: صَدَقْتَ، فَادْفَعُوا إِلَيْهِ مَالَهُ . فَقَالَ النَّجَاشِيُّ حِينَ كَلَّمَهُ جَعْفَرٌ بِمَا كَلَّمَهُ وَحِينَ أَبَى أَنْ يدفعهم إِلَى عَمْرٍو: أَرْجِعُوا إِلَى هَذَا هَدِيَّتَهُ- يُرِيدُ عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ- وَاللهِ لَوْ رَشَوْنِي فِي هَذَا دَبْرَ ذَهَبٍ وَالدَّبْرُ فِي لِسَانِ الْحَبَشَةِ الْجَبَلُ- مَا قَبِلْتُهُ. وَقَالَ لِجَعْفَرٍ وَأَصْحَابِهِ: امْكُثُوا فَإِنَّكُمْ سُيُومٌ وَالسُّيُومُ الْآمِنُونَ، قَدْ مَنَعَكُمُ اللهُ ﷻ. وَأَمَرَ لَهُمْ بِمَا يُصْلِحُهُمْ مِنَ الرِّزْقِ وَقَالَ: مَنْ نَظَرَ إِلَى هَؤُلَاءِ الرَّهْطِ نَظْرَةً تُؤْذِيهِمْ فَقَدْ رَغِمَ أَيْ فَقَدْ عَصَانِي . وَكَانَ اللهُ ﷻ قَدْ أَلْقَى الْعَدَاوَةَ بَيْنَ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ وَعُمَارَةَ فِي مَسِيرِهِمَا قَبْلَ أَنْ يَقْدَمَا إِلَى النَّجَاشِيِّ، ثُمَّ اصْطَلَحَا حِينَ قَدِمَا عَلَى النَّجَاشِيِّ لِيُدْرِكَا حَاجَتَهُمَا الَّتِي خَرَجَا إِلَيْهَا مِنْ طَلَبِ الْمُسْلِمِينَ، فَلَمَّا أَخْطَأَهُمَا ذَلِكَ رَجَعَا إِلَى أَشَدِّ مَا كَانَا عَلَيْهِ مِنَ

الْعَدَاوَةِ وَسُوءِ ذَاتِ الْبَيْنِ، فَمَكَرَ عَمْرٌو بِعُمَارَةَ، فَقَالَ: يَا عُمَارَةُ! إِنَّكَ رَجُلٌ جَمِيلٌ فَاذْهَبْ إِلَى امْرَأَةِ النَّجَاشِيِّ فَتَحَدَّثْ عِنْدَهَا إِذَا خَرَجَ زَوْجُهَا، فَإِنَّ ذَلِكَ عَوْنٌ لَنَا فِي حَاجَتِنَا، فَرَاسَلَهَا عُمَارَةُ حَتَّى دَخَلَ عَلَيْهَا، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهَا انْطَلَقَ عَمْرٌو إِلَى النَّجَاشِيِّ، فَقَالَ لَهُ: إِنَّ صَاحِبِي هَذَا صَاحِبُ نِسَاءٍ، وَإِنَّهُ يُرِيدُ أَهْلَكَ فَاعْلَمْ عِلْمَ ذَلِكَ، فَبَعَثَ النَّجَاشِيُّ فَإِذَا عُمَارَةُ عِنْدَ امْرَأَتِهِ، فَأَمَرَ بِهِ فَنُفِخَ فِي إِحْلِيلِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي جَزِيرَةٍ مِنَ الْبَحْرِ فَجُنَّ وَاسْتَوْحَشَ مَعَ الْوَحْشِ، وَرَجَعَ عَمْرٌو إِلَى مَكَّةَ قَدْ أَهْلَكَ اللهُ صَاحِبَهُ وَخَيَّبَ مَسِيرَهُ وَمَنَعَهُ حَاجَتَهُ.

Mûsa b. Ukbe, *Meğâzî* kitabında anlatıyor: Kureyş'in ileri gelenleri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbının çoğaldığını görünce bir araya toplandılar ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) öldürmek veya onu Mekke'den çıkarmak istediler. Hatta Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kavmine diyet vererek O'nu (sallallahu aleyhi vesellem) öldürmeyi teklif ettiler. Ancak kavmi bunu kabul etmedi ve Yüce Allah Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) kavmi ile koruma altına aldı. Bunun üzerine Kureyşliler oğullarından, kardeşlerinden ve kabilelerinden Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) tâbi olanlara karşı çok sert davranmaya başladılar. Kureyş, Müslümanlara şiddetli bir şekilde eziyet etmekteydi. Kimisini Allah korudu, kimisi de eziyetlere maruz kaldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu çıkmaza girdiği zaman onlara (eziyet görenlere) Abdulmuttalib oğulları ile birlikte Habeşistan'a hicret etmelerini emretti.

Habeşistan'da kendisine Necâşî denilen bir hükümdar vardı ve topraklarındaki hiç kimseye zulmetmiyordu. Bununla birlikte de hakkında hayırlı şeyler söylenirdi. Kendilerine eziyet edilip fitneden endişe ettiklerinde hepsi, bu hükümdarın yanına gittiler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ise Mekke'de kalıp bir yere gitmedi. Bu durum Câfer b. Ebî Tâlib ve arkadaşları Habeşistan'a gitmeden önce idi. Habeşistan'a iki defa hicret edilmişti. Câfer b. Ebî Tâlib ve arkadaşları hicret etmeden önce ilk hicret edenler Yüce Allah Necm Suresini indirdiği zaman geri dönmüştü. Müşrikler, Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) kastederek: "Bu adam ilahlarımızı hayırla ansa, hem kendisini, hem de arkadaşlarını tasdik eder doğrulardık. Ancak bizim ilahlarımızı eleştirip onlara dil uzattığı gibi kendi dininden olmayan Yahudi ile Hıristiyanlara aynı eleştiriyi yapmıyor ve onlara bu şekilde kötü davranmıyor" diyorlardı. Kavminin hem kendisine, hem de arkadaşlarına karşı olan eziyetleri, yalanlamaları ve içinde bulundukları sapıklık Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) gücüne gidiyordu. Bundan dolayı da onların doğru yolu bulmasını

temennı edıyordu. Yüce Allah, Necm Sûresini indirdikten sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): **"Gördünüz mü o Lât'ı ve Uzzâ'yı ve diğer üçüncüsü Menât'ı?"**[1] âyetlerini okudu. Bu şekilde putları zikrederken de şeytan onun diline bazı sözleri düşürdü ve bu âyetlerin ardından: "Bunlar yüce kuğu kuşlarıdır ve şefaatleri umulur" dedi. Bunlar da şeytanın bir uydurması, bir fitnesiydı. Âyetlerin ardından söylenen bu sözler Mekke'deki her bır müşriğın kalbine ulaştı. Bu sözleri dillerine doladılar ve: "Muhammed eski dinine, kavminin dinine döndü!" diyerek birbirlerine müjde vermeye başladılar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bu sûrenin sonuna ulaştığında secdeye kapandı. Onun secde ettiğini gören Müslüman, müşrik herkes secdeye kapandı.

Her iki fırka da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte herkesin secde etmesine şaşırmıştı. Müslümanlar müşriklerin iman etmeden kendileriyle birlikte secde etmelerine şaşırmıştı. Oysa Müslümanlar şeytanın müşriklerin dillerine ilkâ ettiği şeyi işitmemişlerdi. Ancak Müşrikler Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbına karşı mutmain olmuşlardı. Şeytan da onlara Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunu secdede iken de okuduğunu söylemişti ki müşrikler de kendi mabutlarına tazimen secde etmişlerdi. Bu durum insanlar arasında yayıldı. Şeytan bunu Habeşistan'a kadar ulaştırdı. Osmân b. Maz'ûn ve dostları bunu işitince, Mekke ahalisinin hepsinin Müslüman olduğunu ve Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte namaz kıldıklarını düşünmeye başladılar. Velîd b. el-Muğîre'nin bile avucundaki toprağa secde ettiği haberi kendilerine ulaşmıştı. Böylece Müslümanların Mekke'de artık güvende olduğunu düşünmeye başladılar ve hızlı bir şekilde Mekke'ye doğru yola çıktılar. Bunun üzerine Yüce Allah, şeytanın ilkâ ettiği şeyi neshetti ve âyetlerini sağlamlaştırıp batıldan koruyacağını bildirerek: **"Senden önce hiçbir resûl ve nebî göndermedik ki, bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun bu temennisine dair vesvese vermiş olmasın. Ama Allah, şeytanın vesvesesini giderir. Sonra Allah, âyetlerini sağlamlaştırır. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. Allah, şeytanın verdiği bu vesveseyi, kalplerinde hastalık bulunanlar ile kalpleri katı olanlara bir imtihan**

---

[1] Necm Sur. 19, 20

vesilesi kılmak için böyle yapar. Hiç şüphesiz ki o zalimler, derin bir ayrılık içindedirler"[1] buyurdu.

Yüce Allah hükmünü bildirip şeytanın kuğuculuğundan korunmuş kılındığını açıklayınca Müşrikler sapıklıklarında ve Müslümanlara karşı düşmanlıklarında daha da ileri gittiler.

Osmân b. Maz'ûn ve arkadaşları Mekke'ye geri dönenler arasında idi. Ancak Mekke'ye girememişler ve müşriklerin Müslümanlara yaptıkları eziyeti haber almışlardı. Fakat Velîd b. el-Muğîre, Osmân b. Maz'ûn'u himayesi altına almıştı. Osmân, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ve ashâbının çektiği eziyeti, bir grubun ateş ve kırbaçlarla işkence edildiğini görünce, kendisi de Velîd'in himayesi altında olduğundan kendisine bir şey yapılmaması karşısında eziyeti bu şekilde rahat kalmaya tercih etti. Kendi kendine: "Allah'ın himayesinde, Allah'ın zimmetinde, İslam ehlinden dostlarına Allah'ı seçen Resûlü'nün zimmetinde olanlar eziyet çekerken, ona giren korku içinde iken, şeytanın ve insanlardan dostlarının zimmetinde olan rahat ediyor" demeye başladı. Bunun üzerine Velîd b. el-Muğîre'ye giderek: "Ey amca! Sen bana çok vefalı davrandın. Himayeni en güzel şekilde yerine getirdin. Şimdi de ben senin beni aşiretinin yanına götürüp önlerinde beni himayenden çıkardığını bildirmeni istiyorum" dedi. Velîd: "Yeğenim! Sen benim zimmetimde olduğun halde kavminden bir kimse sana eziyet ettiyse veya sana sövdüyse ben senin yerine onlara yeterim" dedi. Osmân: "Hayır vallahi, kimse bana bir şey yapmadı ve eziyet etmedi" karşılığını verdi. Bu şekilde himayesinden çıkmakta ısrar edince Velîd onu Mescid(-i Haram)a götürdü. Kureyşliler orada her zamankinden daha kalabalık idi. Lebîd b. Rabîa da orada şiir okumaktaydı. Velîd, Osmân'ın elini tutarak Kureyşlilerin yanına geldi ve: "Bu kişi bana geldi ve onu himayemden çıkarmamı istedi. Şahadet ederim ki ben ondan uzağım" dedi. Bunun üzerine Osmân: "Doğru söyledi. Vallahi ben bunu ona zorla yaptırmıştım. O benden uzaktır" dedi. Sonra oradakilerin yanında oturduk. Lebîd de şiir okuyarak:

"İyi biliniz ki Allah'tan başka her şey batıldır" dedi. Bunun üzerine Osmân: "Doğru söyledin" dedi. Lebîd:

---

[1] Hac Sur. 51, 52

"Bütün nimetler yok olup gidecektir" deyince, Osmân: "Yalan söyledin" dedi. Oradaki herkes susmuştu. Lebîd'in bu sözüyle ne kastettiğini anlamamışlardı. Bu sebeple şiirini bir daha tekrar etmesini istediler. O da birinci mısrasını okuyunca, Osmân onu yine tasdik etti. Ancak ikinci mısrayı okuyunca bir daha onu yalanladı. Lebîd: "İyi biliniz ki Allah'tan başka her şey batıldır" deyince onu tasdik ediyor ve: "Bütün nimetler yok olup gidecektir" deyince onu yalanlıyordu. Çünkü cennet nimetleri asla yok olup gitmeyecektir. Hal böyle olunca Kureyş'ten bir adam Osmân'a bir yumruk attı. Osmân'ın gözü morarmıştı. Velîd b. el-Muğîre ve dostları: "Benim himayemde güven içindeydin, şimdi ise şu haline bak" deyince, Osmân: "Ben sizden aldığım eman ile fakirdim. Sağlam kalan şu gözüm de darbe alan gözümden daha fakirdir. Benim sizden daha çok sevdiğim kişi, benim için güzel bir örnektir" karşılığını verdi. Velîd b. el-Muğîre: "Eğer istersen seni bir daha himayem altına alırım" deyince, Osmân: "Senin himayene ihtiyacım yoktur" karşılığını verdi.

Bu sırada Câfer b. Ebî Tâlib Müslümanlardan bir grupla birlikte dinlerinden dolayı eziyet çekmemek için Habeşistan'a gittiler. Kureyş te Amr b. el-Âs'ı ve Umâra b. el-Velîd b. el-Muğîre'yi göndererek hızlıca yolculuk etmelerini söylediler. Onlar da öyle yaptı. (Habeşistan'a vardıklarında) Necâşi'ye bir at ve ipek cübbe hediye ettiler. Habeşistan'ın ileri gelenlerine de hediyeler verdiler. Necâşi'ye hediyelerini verdikten sonra Necâşi, Amr b. el-Âs'ı divana oturttu. Amr: "Senin topraklarında kavmimizden ne senin, ne de bizim dinimizde olmayan bazı akılsız kimseler vardır. Onları bize teslim edin" dedi. Habeşistan'ın ileri gelenleri Necâşi'ye: "Evet, onları kendilerine teslim etmen gerekir" deyince, Necâşi: "Hayır vallahi. Onları konuşturmadan ve ne üzere olduklarını bilmeden teslim etmem" karşılığını verdi.

Amr b. el-Âs: "Bu kişiler aramızdan çıkan adamın dostlarıdır. Onların akılsızlıklarını ve hakka olan ihtilaflarını sana haber verelim. Onlar İsa'nın, Allah'ın oğlu olduğunu kabul etmemektedir. Yanına girdikleri zaman da makamına girildiğinde sana secde edenler gibi secde etmezler" dedi.

Bunun üzerine Necâşi, Câfer'e ve arkadaşlarına gelmeleri için birini gönderdi. Necâşi, Amr b. el-Âs'ı divanına oturtmuştu. Câfer ve dostları Necâşi'nin yanına geldiklerinde kendisine secde etmeyip onu kendi selamlarıyla selamlayınca, Amr ve Umâre: "Sana kavmin durumunu ve senden ne istediklerini söyleyelim mi?" dediler. Necâşi: "Ey sizler! Niçin beni

sizin kavminizden ve sizin topraklarınızdan yanıma gelen kişilerin selamladığı gibi selamlamazsınız? Siz İsa b. Meryem hakkında ne dersiniz? Sizin dininiz nedir? Sizler Hıristiyan mısınız?" deyince: "Hayır" karşılığını verdiler. Necâşi: "Sizler Yahudi misiniz?" deyince, yine: "Hayır" karşılığını verdiler. "Kavminizin dini üzere misiniz?" deyince, yine: "Hayır" dediler. "O zaman dininiz nedir?" diye sorunca: "İslam'dır" dediler. "İslam nedir?" diye sorunca: "Sadece Allah'a ibadet ederiz, O'na eş ve ortak koşmayız" dediler.

Necâşi: "Bunu size kim getirdi (öğretti)?" deyince, şu karşılığı verdiler: "İçimizde gerek soyu, gerekse kendisi bizce bilinen bir adam vardır. Yüce Allah, ondan önceki bazı kimseleri, bizden önceki ümmetlere nasıl peygamber olarak göndermiş ise, onu da peygamber olarak bize göndermiştir. Bu peygamber, bize iyiliği, doğruluğu, verdiğimiz sözde durmayı ve emanete hıyanet etmemeyi emretti. Putlara tapmamızı yasakladı. Sadece Allah'a ibadet edip O'na ortak koşmamayı emretti. O bize Allah'ın kelamını öğretti. Biz de ona inandık ve getirdiği dinin Allah tarafından olduğuna iman ettik. İşte biz, bunu yaptığımız için kavmimiz bize düşman kesildi. Onlar, bu peygambere de inanmayıp düşmanlık ederek onu öldürmek istediler. Bizi de tekrar putlara tapmaya zorladılar. Bunun için, dinimizi ve canımızı koruyasın, diye onlardan kaçıp sana sığındık."

Bunun üzerine Necâşi: "Vallahi sizin dediğiniz bu din, İsa'ya gelen nurun içinden çıktığı kandilden çıkmıştır" deyince, Câfer şu karşılığı verdi: "Sana secde etmememizin sebebine gelince, peygamberimiz bize cennet ehlinin selamının bu şekilde selam verme olduğunu bildirmiştir ve bizim de öyle yapmamızı emretmiştir. Birbirimize selam verdiğimiz gibi sana selam verdik. İsa b. Meryem hakkındaki inancımıza gelince, kendisi Allah'ın kulu ve resûlüdür. Allah tarafından Meryem'e bırakılmış bir kelime ve ruhtur. Hiçbir erkekle ilişkide bulunmayan bakirenin oğludur."

Bunun üzerine Necâşi eğilip eline bir çöp alarak: "Vallahi İbn Meryem bu çöp ağırlığında olsa bile bunun dediğinden daha fazla değildir" dedi. Orada hazır bulunan Habeş büyükleri: "Vallahi, eğer Habeşliler senin böyle dediğini işitirlerse seni tahttan indirirler" deyince, Necâşi: "Vallahi İsa hakkında bundan başka bir şey söyleyemem. Allah, bana krallığı verirken Habeşlilerin arzusuna uydu mu ki, ben de Allah'ın gerçek dini hakkında onların arzusuna uyayım. Bundan Allah'a sığınırım" dedi.

Necâşi'nin babası Habeşistan'ın hükümdarı idi. Necâşi daha küçük iken babası ölmüştü. Ancak kardeşine: "Oğlum büyüyünceye kadar kavminin idaresini sen yürüt, ama oğlum büyüyünce hükümdarlığı ona teslim et" diye vasiyet etmişti. Fakat kardeşi hükümdarlığa göz dikerek Necâşi'yi bir tüccara satmıştı. Tüccara: "Şimdilik onu burada bırak. Ancak gitmek istediğin zaman bana haber ver ve onu sana vereyim" dedi. Tüccar oradan gitmek isteyince kendisine haber verdi ve Necâşi'nin amcası kendisini tüccara verdi. Tüccar Necâşi'yi alıp bir geminin yanına gitti. Necâşi kendisine ne yapılacağını bilmiyordu. Necâşi'nin hükümdar olan amcası bir yıldırım çarpmasıyla ölünce, Habeşistan'ın ileri gelenleri tacı Necâşi'nin başına giydirdiler ve onu hükümdar yaptılar. Necâşi bu sebeple: "Allah, bana krallığı verirken Habeşlilerin arzusuna uydu mu ki" demişti.

Kendisini satın alan tüccar: "Bana ya kölemi verin ya da paramı geri verin" deyince, Necâşi: "Doğru söyledin. Ona parasını geri verin" dedi.

Necâşi, Câfer kendisine anlatacağını anlattığı ve onları Amr'a teslim etmeyi kabul etmediği zaman Amr b. el-Âs'ı kastederek: "Ona hediyelerini geri verin. Vallahi bana rüşvet olarak şu dağ kadar altın verseler yine kabul etmezdim" dedi. Câfer ve dostlarına da: "Burada güven içinde kalabilirsiniz. Yüce Allah size bir zarar verilmesini engelledi" dedi. Görevlilerine de kendileri için gereken nafakanın verilmesini emretti ve: "Her kim bu gruba eziyet verecek olursa bana asi olmuş olur" dedi.[1]

Yüce Allah, Amr b. el-Âs ve Umâre arasına düşmanlığı ilkâ etmişti. Bu da kendileri Habeşistan'a varmadan önce yolculukları sırasında vaki olmuştu. Ancak Necâşi'nin yanına geldiklerinde Müslümanlardan almak istedikleri kişileri geri alabilmek için barışmışlardı. Fakat hal böyle olunca eskiden olduğundan daha fazla aralarında düşmanlık başladı. Bunu fırsat bilen Amr, Umâre'ye tuzak kurarak: "Ey Umâre! Sen yakışıklı birisin. Necâşi'nin hanımının yanına git ve onunla bu konuyu görüş. Kocası çıkıp geldiği zaman belki hanımı bu konuda bize yardımcı olur" dedi. Umâre, Necâşi'nin hanımıyla görüşene kadar kendisine haberciler gönderdi. Yanına girince de Amr, Necâşi'ye gidip: "Benim bu dostum karılara düşkündür. Şu anda o karını istemektedir. Bunu böyle bil" dedi. Necâşi birilerini gönderdiğinde

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/360, 361).

Umâre'nın hanımının yanında olduğunu gördü. Emrı uzerinde Umâre hadım edıldı. Sonra onu adalardan bır adaya attırdı. Umâre orada delirmış ve vahşıleşmıştı. Amr da Mekke'ye geri döndü. Allah arkadaşını helak etmış, yolculuklarını boşa çıkarmış ve ihtiyaçları olan şeyi alamamışlardı.

وَقَدْ رُوِّينَا قِصَّةَ إِلْقَاءِ الشَّيْطَانِ فِي أُمْنِيَّتِهِ» عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ بن يَسَارٍ.

وَرَوَى مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارٍ قِصَّةَ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ سَمَاعًا مِنْهُ عَمَّنْ حَدَّثَهُ، وَذَلِكَ فِيمَا أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنَّ أَبَا الْعَبَّاسِ الْأَصَمَّ حَدَّثَهُمْ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عبد الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ فَذَكَرَ الْقِصَّتَيْنِ، بِمَعْنَى مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، وَأَمَّا قِصَّةُ الْهِجْرَةِ فَهِيَ مَرْوِيَّةٌ فِي أَحَادِيثَ مَوْصُولَةٍ.

Şeytanın kuğuculuğu hakkındaki rivayeti Muhammed b. İshâk b. Yesâr kanalıyla rivayet ettik. Muhammed b. İshâk b. Yesâr, Osmân b. Maz'ûn'un kıssasını Sâlih b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf kanalıyla kendisinden işitmiş olduğu birinden aktarmıştır. İbn İshâk her iki kıssayı da (Mûsa b. Ukbe'nin rivayet ettiği kıssayı da) rivayet etmiştir. Hicret hakkındaki kıssa ise mevsul olan hadislerde rivayet edilmiştir.

أَمَا الْهِجْرَةُ الْأُولَى إِلَى الْحَبَشَةِ فَفِيهَا:

أَنبَأَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دُرُسْتَوَيْهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْعَظِيمِ، قَالَ حَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ مُوسَى الْخَفَّافُ قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ زِيَادٍ الْبُرْجُمِيُّ إِمَامُ مَسْجِدِ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، قَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ مَنْ هَاجَرَ إِلَى اللهِ ﷺ بِأَهْلِهِ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ [وَسَمِعْتُ النَّضْرَ بْنَ أَنَسٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا حَمْزَةَ يَعْنِي أَنَسًا يَقُولُ خَرَجَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ وَمَعَهُ رُقَيَّةُ بِنْتُ رَسُولِ اللهِ ﷺ] إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ فَأَبْطَأَ خَبَرُهُمْ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَدِمَتِ امْرَأَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ فَقَالَتْ: يَا مُحَمَّدُ! قَدْ رَأَيْتُ خَتَنَكَ، وَمَعَهُ امْرَأَتُهُ، قَالَ: عَلَى أَيِّ حَالٍ رَأَيْتِيهِمَا، قَالَتْ: رَأَيْتُهُ قَدْ حَمَلَ امْرَأَتَهُ عَلَى حِمَارٍ مِنْ هَذِهِ الدَّبَّابَةِ، وَهُوَ يَسُوقُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ صَحِبَهُمَا اللهُ إِنَّ عُثْمَانَ لَأَوَّلُ مَنْ هَاجَرَ بِأَهْلِهِ بَعْدَ لُوطٍ» وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ إِسْحَاقَ

الْخُرَاسَانِيُّ بِبَغْدَادَ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ عَنِ الزِّبْرِقَانِ قَالَ حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ عَالِيًا.

Habeşistan'a birinci hicret şöyle olmuştur: Katâde der ki: "Allah yolunda ailesiyle birlikte ilk olarak hicret eden kişi Osmân b. Affan'dır. —Nadr b. Enes ise: "Ebu Hamza'nın yani Enes b. Malik'in: «Osmân b. Affan, eşi olan Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Rukiyye ile birlikte Habeşistan'a hicret etmek üzere yola koyuldu» dediğini işittim" şeklindedir.— Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) oraya vardıklarına dair haber geç gelmişti. Nihayet Kureyşlilerden bir kadın gelip: " Ey Muhammed! Damadını karısıyla birlikte gördüm" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Onları nasıl bir durumda gördün?"*** diye sorunca kadın: "Karısını şu yavaş yürüyen merkeplerden birine bindirmiş, kendisini de merkebi yederken gördüm" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Allah, onlarla beraber olsun. Osmân, Lût peygamberden sonra karısıyla hicret eden ilk kişi olmuştur"*** buyurdu. Başka bir kanalla da aynısı zikredilmiştir.

وَأَمَّا الْهِجْرَةُ الثَّانِيَةُ إِلَى الْحَبَشَةِ وَهِيَ فِيمَا زَعَمَ الْوَاقِدِيُّ سَنَةَ خَمْسٍ مِنْ مَبْعَثِ النَّبِيِّ ﷺ فَفِيمَا حَدَّثَنَا الْأُسْتَاذُ أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ- رَحِمَهُ اللهُ- قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بن حَبِيبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَدِيجُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ [عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ عُتْبَةَ] ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «بَعَثَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى النَّجَاشِيِّ، وَنَحْنُ ثَمَانُونَ رَجُلًا، وَمَعَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَعُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ، وَبَعَثَتْ قُرَيْشٌ عُمَارَةَ وَعَمْرَو بْنَ الْعَاصِ وَبَعَثُوا مَعَهُ بِهَدِيَّةٍ إِلَى النَّجَاشِيِّ، فَلَمَّا دَخَلَا عَلَيْهِ سَجَدَا لَهُ وَبَعَثَا إِلَيْهِ بِالْهَدِيَّةِ، وَقَالَا: إِنَّ نَاسًا مِنْ قَوْمِنَا رَغِبُوا عَنْ دِينِنَا وَقَدْ نَزَلُوا بِأَرْضِكَ قَالَ وَأَيْنَ هُمْ؟ قَالَا هُمْ فِي أَرْضِكَ فَبَعَثَ إِلَيْهِمُ النَّجَاشِيُّ فَقَالَ جَعْفَرٌ: أَنَا خَطِيبُكُمُ الْيَوْمَ، فَاتَّبَعُوهُ حَتَّى دَخَلُوا عَلَى النَّجَاشِيِّ فَلَمْ يَسْجُدُوا لَهُ، فَقَالُوا: مَا لَكُمْ لَمْ تَسْجُدُوا لِلْمَلِكِ، فَقَالَ: إِنَّ اللهَ ﷻ بَعَثَ إِلَيْنَا نَبِيَّهُ فَأَمَرَنَا أَنْ لَا نَسْجُدَ إِلَّا لِلَّهِ ﷻ، فَقَالَ النَّجَاشِيُّ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِنَّهُمْ يُخَالِفُونَكَ فِي عِيسَى قَالَ فَمَا يَقُولُونَ فِي عِيسَى وَأُمِّهِ قَالُوا نَقُولُ كَمَا قَالَ اللهُ ﷻ هُوَ رُوحُ اللهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى الْعَذْرَاءِ [الْبَتُولِ] الَّتِي لَمْ يَمَسَّهَا بَشَرٌ وَلَمْ يَفْرِضْهَا وَلَدٌ، فَتَنَاوَلَ النَّجَاشِيُّ عُودًا، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْقِسِّيسِينَ وَالرُّهْبَانِ مَا تَزِيدُونَ عَلَى مَا يَقُولُ هَؤُلَاءِ مَا تَزِنُ هَذِهِ فَمَرْحَبًا بِكُمْ وَبِمَنْ جِئْتُمْ مِنْ عِنْدِهِ، فَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّهُ

نَبِيٌّ، وَلَوَدِدْتُ أَنِّي عِنْدَهُ فَأَحْمِلُ نَعْلَيْهِ، أَوْ قَالَ: أَخْدُمُهُ، فَانْزِلُوا حَيْثُ شِئْتُمْ مِنْ أَرْضِي-
فَجَاءَ ابْنُ مَسْعُودٍ فَبَادَرَ فَشَهِدَ بَدْرًا»

Habeşistan'a ikinci hicret ise Vâkıdî'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak gönderilmesinden beş yıl sonra vakı olmuştur ve Abdullah b. Mes'ûd bunu şöyle anlatmıştır: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), bizi seksen kişi olarak Necâşi'ye gönderdi. Aramızda Câfer b. Ebî Tâlib ve Osmân b. Maz'ûn bulunmaktaydı. Öte yandan Kureyşliler, Umâre ve Amr b. el-Âs'ı da hediyelerle birlikte Necâşi'nin yanına göndermişti. Bunlar, Necâşi'nin huzuruna girdiklerinde ona secde ettiler ve hediyeleri takdım ederek: "Bizim kavmimizden bir grup dinimizden yüz çevirip sana geldiler ve onlar şu anda senin topraklarındalar" dediler. Necâşi: "Onlar nerededir?" deyince: "Senin topraklarındadırlar" karşılığını verdiler. Necâşi bu kişilerin yanına gelmesi için onlara birini gönderdi. Câfer: "Bu gün sözcünüz ben olacağım" dedi. Arkadaşları da ona uydular.

Necâşi'nin makamına girdiklerinde ona secde etmediler. Kendilerine: "Neden hükümdara secde etmiyorsunuz?" denilince, Câfer: "Biz sadece Yüce Allah'a secde ederiz" karşılığını verdi. Necâşi: "Niçin?" diye sorunca, Amr b. el-Âs: "Bunlar İsa hakkında senin düşüncenden ayrı bir düşünceye sahiptirler" dedi. Necâşi: "İsa ve annesi hakkında ne demekteler?" diye sorunca, Câfer: "Allah'ın buyurduğu gibi deriz. İsa, Allah'ın kelimesi ve ruhudur ki onu iffetli ve bakire Meryem'e bırakmıştır. Meryem'e hiç bir beşer eli değmemiştir. İsa'dan önce de çocuğu olmamıştır" karşılığını verdi.

Bunun üzerine Necâşi yerden bir çöp alarak şöyle dedi: "Ey hahamlar ve rahipler! Bunlarla sizin söyledikleriniz arasında şu çubuğun ağırlığı kadar bile bir fark yoktur. Merhabalar size ve yanından geldiğiniz kişiye. Şahadet ederim ki o bir peygamberdir. Onun yanında olmak ve nalınlarını taşımak" veya: "hizmetini görmek isterdim. Topraklarımda istediğiniz yerde yerleşin." Bundan sonra İbn Mes'ûd acele ile geri gelip Bedir savaşına katıldı.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ
قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ قَالَ أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عِيسَى، عَنِ الْقَاسِمِ، قَالَ:

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/69).

«خرج عبد الله ابْنُ مَسْعُودٍ فِي رَهْطٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ فِي البحر وكان بِهَا سُوقٌ يَبِيعُونَ وَيَشْتَرُونَ، فَانْطَلَقَ عَبْدُ اللهِ وَحْدَهُ وَأَخَذَ مَا مَعَهُ فَقَالَ لَهُ صَاحِبُ مَنْزِلِهِ: إِنِّي أَرَاكَ تَنْطَلِقُ وَحْدَكَ وَإِنِّي أُحَذِّرُكَ رَجُلًا بَلَغَ مِنْ شَرِّهِ لَا يَلْقَى غَرِيبًا إِلَّا ضَرَبَهُ أَوْ قَتَلَهُ وَأَخَذَ مَا مَعَهُ.

قَالَ: ثُمَّ وَصَفَ لِي صِفَةَ الرَّجُلِ فَلَمَّا جِئْتُ السُّوقَ عَرَفْتُهُ بِالصِّفَةِ فَجَعَلْتُ أَسْتَخْفِي مِنْهُ بِالنَّاسِ لَا يَأْخُذُ طَرِيقًا إِلَّا أَخَذْتُ غَيْرَهُ حَتَّى بِعْتُ مَا مَعِي بِدِينَارَيْنِ ثُمَّ إِنِّي غَفَلْتُ غَفْلَةً فَلَمْ أَشْعُرْ إِلَّا وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِي قَدْ أَخَذَ بِيَدِي فَجَعَلَ. يَسْأَلُنِي مَا مَعَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ أَتَجْعَلُ لِي إِنْ يُخَلِّي سَبِيلِي أُعْطِكَ مَا مَعِي قَالَ وَكَمْ مَعَكَ قُلْتُ دِينَارَانِ قَالَ: زِدْنِي، قُلْتُ: مَا بِعْتُ إِلَّا بِهِمَا، قَالَ: زِدْنِي، قَالَ: فَبَيْنَمَا هُوَ إِذْ بَصُرَ بِهِ رَجُلَانِ وَهُمَا عَلَى تَلٍّ فَانْحَطَّا نَحْوَهُ، فَلَمَّا رَآهُمَا خَلَّى سَبِيلِي وَهَرَبَ، فَجَعَلْتُ أُنَادِيهِ هَاكَ الدِّينَارَيْنِ فَقَالَ لَا حَاجَةَ لِي فِيهِما واتبعاه وَرَجَعْتُ إِلَى أَصْحَابِي» .

Kâsım der ki: Abdullah b. Mes'ûd Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından bir grupla deniz yoluyla Habeş topraklarına hicret etti. Orada alışveriş yapabilecekleri bir çarşı da vardı. Abdullah eşyalarını alıp tek başına çarşıya gitmek isteyince, kendisiyle konaklayan arkadaşı: "Tek başına gittiğini görüyorum. Orada herkese kötülüğü dokunan birinin olduğunu ve ondan sakınman gerektiğini bildireyim. Bu kişi yabancı birini gördüğü zaman onu döver veya öldürür ve yanındaki şeyleri alır" dedi.

Abdullah şöyle devam etti: "Sonra bu arkadaşım bana bu adamı vasfetti. Çarşıya vardığımda o adamı vasıflarından tanıdım ve insanlar arasında ondan gizlenmeye başladım. O hangi yoldan gitse ben bir başkasından gidiyordum. Bu şekilde yanımdaki malları iki dinara sattım. Sonra bir ara uyudum ve adamın baş ucumda durduğunu hissettim. Beni elimden tutarak: "Sende ne kadar para var?" demeye başladı. Kendisine: "Beni bırakman karşılığında sana üzerimdeki parayı vereyim" dediğimde: "Üzerinde ne kadar var?" dedi. "İki dinarım var" dediğimde: "Daha fazla" karşılığını verdi. "Ancak o kadarlık bir şey sattım" dediğimde, yine: "Daha fazla" dedi. Bu sırada bir tepede iki kişinin kendisine baktığını ve kendisine doğru geldiğini görünce beni bırakıp kaçtı. Arkasından: "İki dinarı almadın" diye seslendiğimde: "Onlara ihtiyacım yoktur" karşılığını verdi. Bunun üzerine

arkadaşımın yanına geri döndum.

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان ببغداد قال أخبرنا أبو عمرو بن السماك قال حدثنا الحسن بن سلام ح وأخبرنا أبو القاسم عبد الخالق بن علي ابن عبد الخالق المؤذن قال أخبرنا أبو بكر محمد بن أحمد بن حبيب ، قال: حدثنا أبو علي: الحسن بن سلام السواق سنة خمس وسبعين ومائتين، قال: حدثنا عبيد الله بن موسى، قال: أخبرنا إسرائيل عن أبي إسحاق، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ «أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَنْطَلِقَ مَعَ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ، قَالَ: فَقَدِمْنَا فَبَعَثَ إِلَيْنَا قَالَ لَنَا جَعْفَرٌ لَا يَتَكَلَّمْ مِنْكُمْ أَحَدٌ أَنَا خَطِيبُكُمُ اليوم. قَالَ: فَانْتَهَيْنَا إِلَى النَّجَاشِيِّ وَهُوَ جَالِسٌ فِي مَجْلِسِهِ فَزَبَرَنَا مَنْ عِنْدَهُ مِنَ الْقِسِّيسِينَ وَالرُّهْبَانَ اسْجُدُوا لِلْمَلِكِ فَقَالَ جَعْفَرٌ لَا نَسْجُدُ إِلَّا لِلَّهِ قَالَ لَهُ النَّجَاشِيُّ: وَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ؟ قَالَ: لَا نَسْجُدُ إِلَّا لِلَّهِ، قَالَ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالَ: إِنَّ اللهَ ﷻ بَعَثَ إِلَيْنَا رَسُولَهُ، وَهُوَ الرَّسُولُ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ عِيسَى بن مَرْيَمَ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ، فَأَمَرَنَا أَنْ نَعْبُدَ اللهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَنُقِيمَ الصَّلَاةَ وَنُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَأَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ. فَأَعْجَبَ النَّجَاشِيَّ قَوْلُهُ قَالَ فَمَا يَقُولُ صَاحِبُكَ فِي ابْنِ مَرْيَمَ، قَالَ: يَقُولُ فِيهِ هُوَ رُوحُ اللهِ وَكَلِمَتُهُ أَخْرَجَهُ مِنَ الْعَذْرَاءِ الْبَتُولِ الَّتِي لَمْ يَقْرَبْهَا بَشَرٌ، فَتَنَاوَلَ النَّجَاشِيُّ عُودًا مِنَ الْأَرْضِ، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْقِسِّيسِينَ وَالرُّهْبَانِ: مَا يَزِيدُ هَؤُلَاءِ عَلَى مَا تَقُولُونَ فِي ابْنِ مَرْيَمَ مَا تَزِنُ هَذِهِ. مَرْحَبًا بِكُمْ وَبِمَنْ جِئْتُمْ مِنْ عِنْدِهِ فَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللهِ وَإِنَّهُ بَشَّرَ بِهِ عيسى بن مَرْيَمَ، وَلَوْلَا مَا أَنَا فِيهِ مِنَ الْمُلْكِ لَأَتَيْتُهُ حَتَّى أَحْمِلَ نَعْلَيْهِ امْكُثُوا فِي أَرْضِي مَا شِئْتُمْ وَأَمَرَ لَنَا بِطَعَامٍ وَكِسْوَةٍ» .

قُلْتُ هَذَا إِسْنَادٌ صَحِيحٌ وَظَاهِرُهُ يَدُلُّ عَلَى أَنَّ أَبَا مُوسَى كَانَ بِمَكَّةَ، وَأَنَّهُ خَرَجَ مَعَ جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ ﷺ إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ، وَالصَّحِيحُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ جَدِّهِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى «أَنَّهُ بَلَغَهُمْ مَخْرَجُ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهُمْ بِالْيَمَنِ فَخَرَجُوا مُهَاجِرِينَ فِي بِضْعٍ وَخَمْسِينَ رَجُلًا فِي سَفِينَةٍ فَأَلْقَتْهُمْ سَفِينَتُهُمْ إِلَى النَّجَاشِيِّ بِالْحَبَشَةِ فَوَافَقُوا جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَأَصْحَابَهُ عِنْدَهُ فَأَمَرَهُمْ جَعْفَرٌ بِالْإِقَامَةِ فَأَقَامُوا حَتَّى قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ زَمَنَ خَيْبَرَ» . فَأَبُو مُوسَى شَهِدَ مَا جَرَى بَيْنَ جَعْفَرٍ وَبَيْنَ النَّجَاشِيِّ، فَأَخْبَرَ عَنْهُ وَلَعَلَّ الرَّاوِي وَهِمَ فِي قَوْلِهِ أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ نَنْطَلِقَ وَاللهُ أعلم.

وَقَدْ ذَكَرَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ يَسَارَ بِإِسْنَادِهِ قِصَّةً طَوِيلَةً فِي هَذِهِ الْهِجْرَةِ.

Ebû Burde'nın bildirdiğine göre babası şöyle anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Câfer b. Ebî Tâlib ile birlikte Habeşistan topraklarına hicret etmemizi emretti. Habeşistan'a geldiğimizde, (Necâşi) yanına gitmemiz için bize haber gönderdi. Bunun üzerine Câfer: "Sizden hiç kimse konuşmasın. Bu gün sözcünüz benim" dedi. Necâşi'nin yanına geldiğimizde kendisi meclisinde oturmakta idi. Yanındaki hahamlar ve rahipler kendisine secde etmemiz için bizi azarladılar. Câfer: "Biz yalnız Allah'a secde ederiz" deyince, Necâşi: "Seni secde etmekten alıkoyan nedir?" dedi. Câfer yine: "Biz, Allah'tan başkasına secde etmeyiz!" dedi. Necâşi: "Neden?" diye sorunca, Câfer: "Çünkü Allah, bize bir peygamber gönderdi. Meryem oğlu İsa, onun kendisinden sonra geleceğini ve adının Ahmed olacağını müjdelemiştir. Peygamberimiz, bize sadece Allah'a ibadet etmemizi, O'na hiç bir şeyi ortak koşmamamızı, namaz kılmamızı ve zekât vermemizi emretti. O iyiliği emredip, kötülüğü yasakladı" karşılığını verdi.

Necâşi, Câfer'in bu sözlerinden hoşlanmıştı. Bu sebeple Câfer'e: "Arkadaşınız, Meryem'in oğlu hakkında ne diyor?" diye sorunca: "O'nun hakkında: *«O, Allah'ın ruhu ve kelimesidir. Onu, daha önce kendisine bir beşerin temas etmediği, hiçbir çocuk doğurmamış olan iffetli ve bakire Meryem'den çıkarıp dünyaya getirmiştir»* buyuruyor" dedi. Bunun üzerine Necâşi yerden bir çöp alarak: "Ey haham ve rahipler topluluğu! Bunlar, sizin Meryem'in oğlu hakkında söylediğiniz sözlerden farklı olarak şu çöp ağırlığında olsa bile farklı bir şey söylemiyorlar. Size ve yanından gelmiş olduğunuz kişiye merhaba! Ben, onun Allah'ın peygamberi olduğuna ve İsa b. Meryem'in müjdelediği peygamber olduğuna şahadet ederim. Ben bu hükümdarlık makamında olmasaydım onun yanına gelir ve nalınlarını taşırdım. Benim ülkemde dilediğiniz kadar kalabilirsiniz" dedi. Sonra da bize yiyecek ve giyecek verilmesini emretti.

Bu sahih bir isnâddır ve görüldüğü kadarıyla bu sırada Ebû Mûsa'nın Mekke'de olduğuna ve Câfer b. Ebî Tâlib ile birlikte Habeşistan'a hicret ettiğine delalet etmektedir.

Yezîd b. Abdillah b. Ebî Burde'nin, dedesi Ebu Burde kanalıyla sahih bir rivayetle[1] Ebû Mûsa'dan bildirdiğine göre kendileri Yemen'de iken

---

[1] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/70).

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) peygamber olarak ortaya çıktığını haber aldılar ve ellı küsur adamla bır gemiye binerek (Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gitmek üzere) yola çıktılar. Ancak gemı onları Habeşistan'a götürdü. Orada Câfer b. Ebu Tâlib ve arkadaşlarıyla karşılaştılar. Câfer onlara, yanlarında ıkamet etmelerini söyledi. Hayber savaşı zamanında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelene kadar da birlikte kaldılar. Böylece Ebû Mûsa, Câfer ile Necâşı arasında cereyan eden konuşmaya şahid olmuş ve bunu başkalarına anlatmıştır. Sanırım ravi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Câfer b. Ebî Tâlib ile birlikte Habeşistan topraklarına hicret etmemizi emretti" lafzıyla yanılmıştır. Doğrusunu da Allah bilir.

Muhammed b. İshâk b. Yesâr bu hicret hakkında isnâdıyla şöyle uzun bir rivayette bulunmuştur:

وَهِيَ فِيمَا أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الله الحافظ وأبو بكر أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي وأبو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالُوا حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ «لَمَّا ضَاقَتْ عَلَيْنَا مَكَّةُ وَأُوذِيَ أصحاب رسول الله ﷺ، وَفُتِنُوا وَرَأَوْا مَا يُصِيبُهُمْ مِنَ الْبَلَاءِ وَالْفِتْنَةِ فِي دِينِهِمْ وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَا يَسْتَطِيعُ دَفْعَ ذَلِكَ عَنْهُمْ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي مَنَعَةٍ مِنْ قَوْمِهِ وَمِنْ عَمِّهِ، لَا يَصِلُ إِلَيْهِ شَيْءٌ مِمَّا يَكْرَهُ مِمَّا يَنَالُ أَصْحَابَهُ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ مَلِكًا لَا يُظْلَمُ أَحَدٌ عِنْدَهُ فَالْحَقُوا بِبِلَادِهِ حَتَّى يَجْعَلَ اللهُ لَكُمْ فَرَجًا وَمَخْرَجًا مِمَّا أَنْتُمْ فِيهِ، فَخَرَجْنَا إِلَيْهَا أَرْسَالًا حَتَّى اجْتَمَعْنَا بِهَا فَنَزَلْنَا بِخَيْرِ دَارٍ وَإِلَى خَيْرِ جَارٍ آمَنَّا عَلَى دِينِنَا، وَلَمْ نَخْشَ مِنْهُ ظُلْمًا. فَلَمَّا رَأَتْ قُرَيْشٌ أَنَّا قَدْ أَصَبْنَا دَارًا وَأَمْنًا اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَبْعَثُوا إِلَيْهِ فِينَا فَيُخْرِجُنَا مِنْ بِلَادِهِ، وَلِيَرُدَّنَا عَلَيْهِمْ، فَبَعَثُوا عَمْرَو بن العاص وَعَبْدُ اللهِ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ فَجَمَعُوا لَهُ هَدَايَا وَلِبَطَارِقَتِهِ، فَلَمْ يَدَعُوا مِنْهُمْ رَجُلًا إِلَّا هَيَّئُوا لَهُ هَدِيَّةً عَلَى حِدَةٍ، قَالُوا لَهُمَا: ادْفَعُوا إِلَى كُلِّ بِطْرِيقٍ هَدِيَّتَهُ قبل تَتَكَلَّمُوا فِيهِمْ، ثُمَّ ادْفَعُوا هَدَايَاهُ وَإِنِ اسْتَطَعْتُمَا أَنْ يَرُدَّهُمْ عَلَيْكُمْ قَبْلَ أَنْ يُكَلِّمَكُمْ فَافْعَلُوا. فَقَدِمَا عَلَيْنَا فَلَمْ يَبْقَ بِطْرِيقٌ مِنْ بَطَارِقَتِهِ إِلَّا قَدَّمُوا إِلَيْهِ هَدِيَّتَهُ وَكَلَّمُوهُ فَقَالُوا لَهُ إِنَّا قَدِمْنَا عَلَى هَذَا الْمَلِكِ فِي سُفَهَاءَ مِنْ سُفَهَائِنَا فَارَقُوا أَقْوَامَهُمْ فِي دِينِهِمْ وَلَمْ يَدْخُلُوا فِي دِينِكُمْ فَبَعَثَنَا قَوْمُهُمْ لِيَرُدَّهُمُ الْمَلِكُ عَلَيْهِمْ فَإِذَا نَحْنُ كَلَّمْنَاهُ فَأَشِيرُوا عَلَيْهِ بِأَنْ يَفْعَلَ فَقَالُوا نَفْعَلُ ثُمَّ قَدَّمُوا إِلَى النَّجَاشِيِّ هَدَايَاهُ وَكَانَ مِنْ أَحَبِّ مَا يُهْدَى إِلَيْهِ مِنْ مَكَّةَ

الْأُدْمُ فَلَمَّا أَدْخَلُوا عَلَيْهِ هَدَايَاهُ قَالُوا لَهُ أَيُّهَا الْمَلِكُ إِنَّ فِتْيَةً مِنْ سُفَهَائِنَا فَارَقُوا دِينَ قَوْمِهِمْ وَلَمْ يَدْخُلُوا فِي دِينِكَ وَجَاءُوا بِدِينٍ مُبْتَدَعٍ لَا نعرفه وقد لجأوا إِلَى بِلَادِكَ، فَبَعَثَنَا إِلَيْكَ فِيهِمْ عَشَائِرُهُمْ آبَاؤُهُمْ وَأَعْمَامُهُمْ وَقَوْمُهُمْ لِتَرُدَّهُمْ عَلَيْهِمْ فَهُمْ أَعْلَاهُمْ عَيْنًا فَقَالَتْ بَطَارِقَتُهُ صَدَقُوا أَيُّهَا الْمَلِكُ لَوْ رَدَدْتَهُمْ عَلَيْهِمْ كَانُوا أَعْلَاهُمْ عَيْنًا . فَإِنَّهُمْ لَمْ يَدْخُلُوا فِي دِينِكَ فَتَمْنَعَهُمْ بِذَلِكَ فَغَضِبَ ثُمَّ قَالَ لَا لعمر اللهِ لَا أَرُدُّهُمْ إِلَيْهِمْ حَتَّى أَدْعُوَهُمْ فَأُكَلِّمَهُمْ وَأَنْظُرَ ما أمرهم. قوم لجأوا إِلَى بِلَادِي وَاخْتَارُوا جِوَارِي عَلَى جِوَارِ غَيْرِي، فَإِنْ كَانُوا كَمَا تَقُولُونَ رَدَدْتُهُمْ عَلَيْهِمْ وَإِنْ كَانُوا عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ مَنَعْتُهُمْ، وَلَمْ أُخَلِّ مَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَهُمْ وَلَمْ أُنْعِمْهُمْ عَيْنًا. فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمُ النَّجَاشِيُّ فَجَمَعَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَبْغَضَ إِلَى عمرو بن العاص وَعَبْدُ اللهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ مِنْ أَنْ يَسْمَعَ كَلَامَهُمْ فَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولُ النَّجَاشِيِّ، اجْتَمَعَ الْقَوْمُ فَقَالَ مَاذَا تَقُولُونَ فَقَالُوا وَمَاذَا نَقُولُ نَقُولُ وَاللهِ مَا نَعْرِفُ وَمَا نَحْنُ عَلَيْهِ مِنْ أَمْرِ دِينِنَا وَمَا جَاءَنَا بِهِ نَبِيُّنَا ﷺ كَائِنٌ فِي ذَلِكَ مَا كَانَ. فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ كَانَ الَّذِي يُكَلِّمُهُ مِنْهُمْ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ لَهُ النَّجَاشِيُّ مَا هَذَا [الدِّينُ] الَّذِي أَنْتُمْ عَلَيْهِ فَارَقْتُمْ دِينَ قَوْمِكُمْ وَلَمْ تَدْخُلُوا فِي يَهُودِيَّةٍ وَلَا نَصْرَانِيَّةٍ فَمَا هَذَا الدِّينُ؟ فَقَالَ جَعْفَرٌ أَيُّهَا الْمَلِكُ كُنَّا قَوْمًا عَلَى الشِّرْكِ نَعْبُدُ الْأَوْثَانَ وَنَأْكُلُ الْمَيْتَةَ وَنُسِيءُ الْجِوَارَ وَنَسْتَحِلُّ الْمَحَارِمَ بَعْضُنَا مِنْ بَعْضٍ فِي سَفْكِ الدِّمَاءِ وَغَيْرِهَا لَا نُحِلُّ شَيْئًا وَلَا نُحَرِّمُهُ، فَبَعَثَ اللهُ إِلَيْنَا نَبِيًّا مِنْ أَنْفُسِنَا نَعْرِفُ وَفَاءَهُ وَصِدْقَهُ وَأَمَانَتَهُ، فَدَعَانَا إِلَى أَنْ نَعْبُدَ اللهَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَنَصِلَ الرَّحِمَ، وَنُحْسِنَ الْجِوَارَ، وَنُصَلِّيَ لِلَّهِ، وَنَصُومَ لَهُ، وَلَا نَعْبُدَ غَيْرَهُ. قَالَ فَقَالَ: فَهَلْ مَعَكَ شَيْءٌ مِمَّا جَاءَ بِهِ وَقَدْ دَعَا أَسَاقِفَتَهُ فَأَمَرَهُمْ فَنَشَرُوا الْمَصَاحِفَ حَوْلَهُ فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ نَعَمْ فَقَالَ هَلُمَّ فَاتْلُ عَلَيَّ مَا جَاءَ بِهِ فَقَرَأَ عَلَيْهِ صَدْرًا مِنْ كهيعص، فَبَكَى وَاللهِ النَّجَاشِيُّ حَتَّى اخْضَلَّتْ لِحْيَتُهُ وَبَكَتْ أَسَاقِفَتُهُ، حَتَّى أَخْضَلُوا مَصَاحِفَهُمْ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَا الْكَلَامَ لَيَخْرُجُ مِنَ الْمِشْكَاةِ الَّتِي جَاءَ بِهَا عِيسَى، انْطَلِقُوا رَاشِدِينَ لَا وَاللهِ لَا أَرُدُّهُمْ عَلَيْكُمْ وَلَا أُنْعِمُكُمْ عَيْنًا. فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِ وَكَانَ أَتْقَى الرَّجُلَيْنِ فِينَا عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي ربيعة فقال عمرو ابن الْعَاصِ: وَاللهِ لَآتِيَنَّهُ غَدًا بِمَا أَسْتَأْصِلُ بِهِ خَضْرَاءَهُمْ فَلَأُخْبِرَنَّهُ أَنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ إِلَهَهُ الَّذِي يَعْبُدُ عِيسَى بن مَرْيَمَ عَبْدٌ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ رَبِيعَةَ لَا تَفْعَلْ فَإِنَّهُمْ وَإِنْ كَانُوا خَالَفُونَا فَإِنَّ لهم رحما ولهم حقا فَقَالَ وَاللهِ لَأَفْعَلَنَّ. فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ دَخَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ: أَيُّهَا الْمَلِكُ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ فِي عِيسَى قَوْلًا

عَظِيمًا، فَأَرْسِلْ إِلَيْهِمْ فَاسْأَلْهُمْ عَنْهُ فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ وَلَمْ يَنْزِلْ بِنَا مِثْلُهَا فَقَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ مَاذَا تَقُولُونَ لَهُ فِي عِيسَى إِنْ هُوَ سَأَلَكُمْ عَنْهُ فَقَالَ نَقُولُ وَاللهِ الَّذِي قَالَ اللهُ ﷻ فِيهِ وَالَّذِي أَمَرَنَا بِهِ نَبِيُّنَا ﷺ أَنْ نَقُولَ فِيهِ. فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَعِنْدَهُ بَطَارِقَتُهُ فَقَالَ مَاذَا تَقُولُونَ فِي عِيسَى بن مَرْيَمَ: فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ: نَقُولُ عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ وَرُوحُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ الْعَذْرَاءِ الْبَتُولِ، فَدَلَّى النَّجَاشِيُّ يَدَهُ إِلَى الْأَرْضِ وَأَخَذَ عُوَيْدًا بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ فَقَالَ مَا عَدَا عِيسَى بن مَرْيَمَ مَا قُلْتَ هَذَا العويد، فتناخرت بَطَارِقَتُهُ، فَقَالَ: وَإِنْ تَنَاخَرْتُمْ وَاللهِ. اذْهَبُوا فَأَنْتُمْ سُيُومٌ فِي أَرْضِي وَالسُّيُومُ الْآمِنُونَ. مَنْ سَبَّكُمْ غَرِمَ ثُمَّ مَنْ سَبَّكُمْ غَرِمَ ثُمَّ مَنْ سَبَّكُمْ غَرِمَ ثَلَاثًا مَا أُحِبُّ أَنَّ لِي دَبْرًا وَأَنِّي آذَيْتُ رَجُلًا مِنْكُمْ وَالدَّبْرُ بِلِسَانِهِمُ الذَّهَبُ فو الله مَا أَخَذَ اللهُ مِنِّي الرِّشْوَةَ حِينَ رَدَّ عَلَيَّ ملكي فآخذ الرشوة فيه وَلَا أَطَاعَ النَّاسَ فِيَّ فَأُطِيعَ النَّاسَ فِيهِ، رُدُّوا عَلَيْهِمَا هَدَايَاهُمَا فَلَا حَاجَةَ لِي بِهَا فَاخْرُجَا مِنْ بِلَادِي، فَرَجَعَا مَقْبُوحَيْنِ مَرْدُودًا عَلَيْهِمَا مَا جَاءَا بِهِ. فَأَقَمْنَا مَعَ خَيْرِ جَارٍ وَفِي خَيْرِ دَارٍ فَلَمْ يَنْشَبْ أَنْ خَرَجَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنَ الْحَبَشَةِ يُنَازِعُهُ فِي مُلْكِهِ فو الله مَا عَلِمْنَا حُزْنًا حَزِنَّا قَطُّ كَانَ أَشَدَّ مِنْهُ فَرَقًا مِنْ أَنْ يَظْهَرَ ذَلِكَ الْمَلِكُ عَلَيْهِ فَيَأْتِيَ مَلِكٌ لَا يَعْرِفُ مِنْ حَقِّنَا مَا كَانَ يَعْرِفُهُ، فَجَعَلْنَا نَدْعُو اللهَ [وَنَسْتَنْصِرُهُ] لِلنَّجَاشِيِّ فَخَرَجَ إِلَيْهِ سَائِرًا، فَقَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: مَنْ رَجُلٌ يَخْرُجُ فَيَحْضُرَ الْوَقْعَةَ حَتَّى يَنْظُرَ مَا يَكُونُ، فَقَالَ الزُّبَيْرُ- وَكَانَ مِنْ أَحْدَثِهِمْ سِنًّا- أَنَا فَنَفَخُوا لَهُ قِرْبَةً فَجَعَلَهَا فِي صَدْرِهِ ثُمَّ خَرَجَ يَسْبَحُ عَلَيْهَا فِي النِّيلِ حَتَّى خَرَجَ مِنْ شِقِّهِ الْآخَرِ إِلَى حَيْثُ الْتَقَى النَّاسُ فَحَضَرَ الْوَقْعَةَ فَهَزَمَ اللهُ ذَلِكَ الْمَلِكَ وَقَتَلَهُ، وَظَهَرَ النَّجَاشِيُّ عَلَيْهِ، فَجَاءَنَا الزُّبَيْرُ فَجَعَلَ يُلَيِّحُ إِلَيْنَا بِرِدَائِهِ وَيَقُولُ: أَلَا أَبْشِرُوا فَقَدْ أظهر الله النجاشي، فو الله مَا عَلِمْنَا فَرِحْنَا بِشَيْءٍ قَطُّ فَرَحَنَا بِظُهُورِ النَّجَاشِيِّ . ثُمَّ أَقَمْنَا عِنْدَهُ حَتَّى خَرَجَ مَنْ خَرَجَ مِنَّا رَاجِعًا إِلَى مَكَّةَ وَأَقَامَ مَنْ أَقَامَ» .

Zührî'nin, Ebû Bekr b. Abdirrahman b. el-Hâris b. Hişâm kanalıyla bildirdiğine göre Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) eşi Ümmü Seleme şöyle anlatıyor: Mekke bize dar gelmeye ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı dinleri konusunda çeşitli eziyet ve işkencelere maruz kalmaya başlamıştı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbını bu kötülüklerden koruyup onlara sahip çıkamıyordu. Ancak kendisi kavminin ve amcasının koruması altında idi. Kendisi ashâbının yaşadığı kötü şeylerden hiçbir şeye maruz kalmıyordu.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara: *"Habeşistan topraklarında bir kral vardır. Onun yanında hiç kimseye zulmedilmez. Allah size içinde bulunduğunuz bu durumdan bir çare ve kurtuluş yolu açıncaya kadar oraya gidiniz»* buyurdu.

Bunun üzerine biz, gruplar halinde yola çıktık ve orada dinimizi serbestçe yaşayıp hiç kimsenin zulmünden korkmayan ve komşular tarafından güzelce ağırlanan bir yere geldik. Bunu gören Kureyşliler, bizi çekemediler. Toplanıp, bizi yurdundan kovması ve tekrar kendilerine iade etmesi için Amr b. el-Âs ile Abdullah b. Ebî Rabîa'yı, Necâşi'ye elçi olarak göndermeyi kararlaştırdılar. Kureyşliler, ayrıca Necâşi'ye, patriklere ve ileri gelen her kişiye birer hediye hazırladılar. Sonra Amr b. el-Âs ile Abdullah b. Ebî Rabîa'ya: "(Habeşistan'a gittiğinizde) herkesin hediyesini kendisine verdikten sonra, kendilerinden kralın yanında size yardımcı olmalarını isteyin. Kralın hediyelerini de verdikten sonra teklifinizi yapın. Öyle yapın ki, kral onları konuşturmadan size teslim etsin" dediler.

Amr b. el-Âs ile Abdullah b. Ebi Rabîa, Habeşistan'a vardıklarında, hediyesini vermedik hiç bir patrik ve komutan bırakmadılar. Onlara: "Şu akılsızlar için hükümdara gelmiş bulunuyoruz. Kavimlerini ve dinlerini bıraktıkları gibi sizin dininize de girmemişler. Kavimleri onları geri göndersin diye bizi krala gönderdiler. Onun için bu hususta kral ile konuştuğumuz zaman bize yardımcı olun" dediler. Onlar da: "Tamam" dediler.

Sonra Kureyş heyeti Necâşi'nin yanına gidip hediyelerini takdim ettiler. Krala Mekke'den hediye olarak getirdikleri şeyler içinde onun en çok hoşuna gideni tabaklanmış deriler idi. Kendisine hediyeleri takdim edince: "Ey kral! Bizden bir takım akılsız gençler kavimlerinin dinini terkettiler, senin dininize de girmeyip bilmediğimiz uydurma bir din ile geldiler. Şimdi gelip senin yurduna sığındılar. Onların aşiretleri, babaları, amcaları ve kavimleri kendilerini teslim edesin diye bizi sana elçi olarak gönderdiler. Çünkü onlar, bunların nasıl insanlar olduğunu daha iyi bilirler" dediler. Patrikler de: "Ey kral! Doğru söylüyorlar, onları geri ver. Çünkü onlar, bunların nasıl insanlar olduğunu daha iyi bilirler. Senin dinine de girmiş değiller ki onları himaye edesin" dediler.

Bunun üzerine Necâşi öfkelenerek: "Hayır, ömrüme yemin olsun ki, onları çağırıp konuşturmadıkça ve neyin nesi olduklarını öğrenmedikçe hiç bir şey

yapmam. Çünkü bunlar, benim yurduma gelmiş ve bu kadar hükümdarlar varken bana güvenip bana sığınmışlardır. Onları çağırıp kendileri ile konuşacağım. Eğer gerçekten sizin dediğiniz gibi kimseler iseler, onları geri göndereceğim. Eğer öyle değillerse onları geri göndermek şöyle dursun, bütün gücümle destekleyeceğim. Baba ve amcalarının gözlerini aydın kılmayacağım!" dedi.

Necâşi bu kişilerin yanına gelmesi için onlara birini gönderdi. Amr b. el-Âs ile Abdullah b. Ebî Rabîa için kralın onların diyeceklerini dinlemesinden daha kötü bir şey yoktu. Necâşi'nin elçisi gelince bu kişiler bir araya toplandı ve (birbirleriyle): "(Kralın karşısında) ne diyelim?" (diye) istişare etmeye başladılar. Sonunda: "Vallahi biz bildiğimizi, dinimizin emrinden ne üzere olduğumuzu ve peygamberimizin ne ile geldiğini söyleyelim" dediler.

Necâşi'nin huzuruna geldiklerinde kendisiyle konuşan kişi Câfer b. Ebî Tâlib oldu. Necâşi: "Sizin tâbi olduğunuz bu din nedir? Kavminizin dinini bıraktınız, ancak ne Yahudi, ne de Hıristiyan oldunuz. Bu girdiğiniz din neyin nesidir?" deyince, Câfer şu karşılığı verdi: "Ey kral! Biz şirk üzere olan, putlara tapan, ölü eti yiyen, komşularımıza kötü davranan, birbirimizin kanını dökme ve başka şeylerde haramları helal sayan, helali ve haramı ayırt etmeyen bir kavim idik. Yüce Allah içimizden iyiliğini, doğruluğunu ve emin biri olduğunu bildiğimiz birini peygamber olarak gönderdi. Bu Peygamber bizi sadece Allah'a ibadet etmeye, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamaya, akrabalık bağlarını gözetmeye, komşulara iyilikte bulunmaya, namaz kılmaya, oruç tutmaya ve başkasına ibadet etmemeye davet etmektedir" dedi.

Necâşi: "Peygamber'in vahiy olarak getirdiği şeyden yanında bir şey var mı?" diye sordu. Necâşi patriklerini de çağırmış ve emri üzerine mushafları etrafına koymuşlardı. Câfer: "Evet, var!" dedi ve ona Meryem Sûresinin başlarından bazı âyetleri okudu. Necâşî bunları duyunca sakalları ıslanacak kadar ağladı. Yanında duran piskoposlar da Câfer'in okuduğunu duyunca ağlamaya başladırlar ki gözyaşlarından ellerindeki mushaflar ıslandı. Sonrasında Necâşi: "Senin okuduğunla Mûsa'nın getirdiği aynı kandilden çıkmadır. Gidin, hiçbir zaman ben sizi onlara teslim etmeyeceğim! Onların gözlerini de aydın kılmayacağım" dedi.

Bunun üzerine Necâşi'nin yanından çıktık. Necâşi o iki adamı da yanımızda bırakmıştı. Amr b. el-Âs: "Vallahi ben yarın Necâşi'ye gidip onlara

öyle bir iftirada bulunacağım ki, Necâşi onların kökünü kazıyacaktır. Onların İsa b. Meryem'in ilah olmayıp kul olduğunu söylediklerini bildireceğim" dedi. Abdullah b. Ebî Rabîa: "Böyle yapma, onlar her ne kadar bize muhalif olsalar da onlar akrabalarımızdır. Onların üzerimizde hakları vardır" dediyse de: "Vallahi bunu yapacağım" dedi.

Ertesi gün Amr b. el-Âs, Necâşi'nin yanına geçip: "Bunlar, İsa hakkında büyük bir iftirada bulunuyorlar, istersen onları çağır da bunu onlara sor" dedi. Bunun üzerine Necâşi, onları tekrar huzuruna çağırdı. Onlar da toplanıp birbirlerine: "Eğer Necâşi bize, İsa hakkında bir şey sorarsa ona ne diyeceğiz?" demeye başladılar. Sonra da: "Allah'ın onun hakkında buyurduğu ve Hz. Peygamber'in bize söylememizi emrettiği şeylerden başka bir şey söylemeyeceğiz" dediler.

Bunun üzerine Necâşi'nin huzuruna girdiler. Necâşi'nin patrikleri de yanında idi. Onlara: "İsa b. Meryem hakkında ne diyorsunuz?" diye sorunca, Câfer: "Onun Allah'ın kulu, elçisi, ruhu ve iffetli, bakire Meryem'e bıraktığı bir kelimesi olduğunu söylüyoruz" dedi. Bunun üzerine Necâşî, elini uzatıp yerden iki parmağı arasına bir çöp aldı ve: "İsa b. Meryem, bu dediklerinden bu çöp kadar bile öte değildir" dedi.

Necâşi'nin bu konuşması üzerine patrikler, öfke ile söylenmeye başladılar. Necâşi onlara: "Vallahi öfke ile söylenseniz de bu böyledir" dedi. Onlara da: "Gidiniz emniyettesiniz" dedikten sonra üç defa: "Kim size küfrederse cezalandırılacaktır" dedi. Sonra da: "Dağlar kadar altının benim olması karşılığında bile herhangi birinizi incitmeyi istemem. Vallahi Allah, bana krallığı bahşederken benden rüşvet alıp insanlara itaat etmedi ki, ben de insanların istediğini yapmak için rüşvet alayım ve onlara itaat edeyim. Bana getirdikleri hediyeleri onlara geri verin, onlara bir ihtiyacım yoktur. Haydi, ikiniz (Amr b. el-Âs ile Abdullah b. Ebî Rabîa) topraklarımdan çıkın" dedi. Böylece Amr b. el-Âs ile Abdullah b. Ebi Rabia, Habeşistan'dan kovulmuş olarak çıktılar.

Biz ise, orada huzur ve güven içinde kaldık. Bu şekilde yaşayıp giderken krallıkta onunla mücadele eden biri ortaya çıktı. O anda üzüldüğümüz kadar hiçbir şeye üzülmedik. Zira Necâşi'nin yenilmesinden ve yerine onun bize tanıdığı hakları tanımayan birinin gelmesinden korktuk. Bunun için Allah'a dua ettik ve Necâşî'yı muzaffer kılması hususunda yalvarmaya başladık

Necâşî karşısına çıkan bu kişinin üzerine gitmişti. Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi vesellem) ashâbı birbirlerine: "Kim gider de bu savaşın sonucu hakkında bize bilgi getirir" demeye başladı. Yaş olarak en küçükleri olan Zübeyr: "Ben giderim" dedi. Bunun üzerine ona bir tulum şişirdiler. O da tulumu göğsüne bağlayarak Nil nehrini geçti ve savaşılan tarafa gitti. Yüce Allah o hükümdarı hezimete uğrattı ve Necâşî'yi muzaffer kıldı. Necâşî onu öldürmüştü. Abasını sallayarak bize işaret eden Zübeyr: "Müjdeler olsun! Allah, Necâşî'yi muzaffer kıldı" demeye başladı. Vallahi Necâşî'nin muzaffer olmasından dolayı sevindiğimiz kadar hiçbir şey için sevinmemiştik. Sonra onun yanında ikamet ettik. Nihayet bizden bazıları orada ikamet etti. Bazıları da çıkıp Mekke'ye geri döndü.[1]

قَالَ الزُّهْرِيُّ فَحَدَّثْتُ بِهَذَا الْحَدِيثَ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، فَقَالَ عُرْوَةُ: هَلْ تَدْرِي مَا قَوْلُهُ مَا أَخَذَ اللهُ مِنِّي الرِّشْوَةَ حِينَ رَدَّ عَلَيَّ مُلْكِي فآخذ الرشوة فيه، ولا أطاع النَّاسَ فِيَّ فَأُطِيعُ النَّاسَ فِيهِ؟ قَالَ فَقَالَ لَا إِنَّمَا حَدَّثَنِي بِذَلِكَ أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ.، فَقَالَ عُرْوَةُ: فَإِنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْنِي أَنَّ أَبَاهُ كَانَ مَلِكَ قَوْمِهِ وَكَانَ لَهُ أَخٌ مِنْ صُلْبِهِ اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا، وَلَمْ يَكُنْ لِأَبِي النَّجَاشِيِّ وَلَدٌ غَيْرُ النَّجَاشِيِّ، فَأَدَارَتِ الْحَبَشَةُ رَأْيَهَا بَيْنَهَا فَقَالُوا: إنَّا إِنْ قَتَلْنَا أَبَا النَّجَاشِيِّ، وَمَلَّكْنَا أَخَاهُ فَإِنَّ لَهُ اثْنَى عَشَرَ رَجُلًا مِنْ صُلْبِهِ فَتَوَارَثُوا الْمُلْكَ لَبَقِيَتِ الْحَبَشَةُ عَلَيْهِمْ دَهْرًا طَوِيلًا لَا يَكُونُ بَيْنَهُمُ اخْتِلَافٌ، فَعَدَوْا عَلَيْهِ فَقَتَلُوهُ، وملكوا أخاهُ، فَدَخَلَ النَّجَاشِيُّ لِعَمِّهِ حَتَّى غَلَبَ عَلَيْهِ فَلَا يُدَبِّرُ أَمْرَهُ غَيْرُهُ وَكَانَ لَبِيبًا فَلَمَّا رَأَتِ الْحَبَشَةُ مَكَانَهُ مِنْ عَمِّهِ قَالُوا لَقَدْ غَلَبَ هَذَا الْغُلَامُ أَمْرَ عَمِّهِ، فَمَا نَأْمَنُ أَنْ يُمَلِّكَهُ عَلَيْنَا وَقَدْ عَرَفَ أَنَّا قَدْ قَتَلْنَا أَبَاهُ فَإِنْ فَعَلَ لَمْ يَدَعْ مِنَّا شَرِيفًا إِلَّا قَتَلَهُ، فَكَلَّمُوهُ فِيهِ فَلْنَقْتُلْهُ، أَوْ نُخْرِجْهُ مِنْ بِلَادِنَا فَمَشُوا إِلَى عَمِّهِ فَقَالُوا: قَدْ رَأَيْنَا مَكَانَ هَذَا الْفَتَى مِنْكَ وَقَدْ عَرَفْتَ أَنَّا قَدْ قَتَلْنَا أَبَاهُ وَجَعَلْنَاكَ مَكَانَهُ وَإِنَّا لَا نَأْمَنُ أَنْ تُمَلِّكَهُ عَلَيْنَا فَيَقْتُلَنَا، فَإِمَّا أَنْ نَقْتُلَهُ وَإِمَّا أَنْ تُخْرِجَهُ مِنْ بِلَادِنَا! قَالَ: فَقَالَ وَيْحَكُمْ قَتَلْتُمْ أَبَاهُ بِالْأَمْسِ وَأَقْتُلُهُ الْيَوْمَ، بَلْ أُخْرِجُهُ مِنْ بِلَادِكُمْ. فَخَرَجُوا بِهِ فَوَقَفُوهُ بِالسُّوقِ فَبَاعُوهُ مِنْ تَاجِرٍ مِنَ التُّجَّارِ فَقَذَفَهُ فِي سفينة بستمئة دِرْهَمٍ أَوْ بِسَبْعِمِائَةِ دِرْهَمٍ.. فَانْطَلَقَ بِهِ فَلَمَّا كَانَ الْعَشِيُّ هَاجَتْ سَحَابَةٌ مِنْ سَحَابِ

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/357-361) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/72-75).

الْحَرِيفِ فَجَعَلَ عَمُّهُ يَتَمَطَّرُ تَحْتَهَا فَأَصَابَتْهُ صَاعِقَةٌ فَقَتَلَتْهُ، فَفَرِعُوا إِلَى وَلَدِهِ فَإِذَا هُمْ مُحَمَّقِينَ لَيْسَ فِي أَحَدٍ مِنْهُمْ خَيْرٌ. فَمَرِجَ عَلَى الْحَبَشَةِ أَمْرُهُمْ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: تَعْلَمُونَ وَاللهِ إِنَّ مَلِكَكُمُ الَّذِي لَا يُصْلِحُ أَمْرَكُمْ غَيْرُهُ لَلَّذِي بِعْتُم بِالْغَدَاةِ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ بِأَمْرِ الْحَبَشَةِ حَاجَةٌ فَأَدْرِكُوهُ قَبْلَ أَنْ يَذْهَبَ. فَخَرَجُوا فِي طَلَبِهِ حَتَّى أَدْرَكُوهُ فَرَدُّوهُ فَعَقَدُوا عَلَيْهِ تَاجَهُ وَأَجْلَسُوهُ عَلَى سَرِيرِهِ وَمَلَّكُوهُ، فَقَالَ التَّاجِرُ: رُدُّوا عَلَيَّ مَالِي كَمَا أَخَذْتُمْ مِنِّي غُلَامِي، فَقَالُوا لَا نُعْطِيكَ فَقَالَ إِذًا [وَاللهِ] أُكَلِّمُهُ فَقَالُوا وَإِنْ. فَمَشَى إِلَيْهِ فَكَلَّمَهُ فَقَالَ أَيُّهَا الْمَلِكُ إِنِّي ابْتَعْتُ غُلَامًا فَقَبَضُوا مِنِّي الَّذِي بَاعُونِيهِ ثَمَنَهُ ثُمَّ عَدَوْا عَلَى غُلَامِي فَنَزَعُوهُ مِنْ يَدِي وَلَمْ يَرُدُّوا عَلَيَّ مَالِي فَكَانَ أَوَّلُ مَا خُبِرَ مِنْ صَلَابَةِ حُكْمِهِ وَعَدْلِهِ أَنْ قال لتردّنّ عليه ما له أَوْ لَيَجْعَلَنَّ غُلَامُهُ يَدَهُ فِي يَدِهِ فَلْيَذْهَبَنَّ بِهِ حَيْثُ شَاءَ فَقَالُوا بَلْ نُعْطِيهِ مَالَهُ فَأَعْطَوْهُ إِيَّاهُ فَلِذَلِكَ يَقُولُ مَا أَخَذَ اللهُ مِنِّي الرِّشْوَةَ فَآخُذُ الرِّشْوَةَ مِنْهُ حَيْثُ رَدَّ عَلَيَّ مُلْكِي وَمَا أَطَاعَ النَّاسَ فِيَّ فَأُطِيعُهُمْ فِيهِ» .

Zührî dedi ki: Ümmü Seleme'den rivayet edilen bu hadisi, Urve b. Zübeyr'e anlattığımda Urve, bana: "Necâşi'nin: «Allah, bana krallığı bahşederken benden rüşvet alıp insanlara itaat etmedi ki, ben de insanların istediğini yapmak için rüşvet alayım ve onlara itaat edeyim» sözünün ne anlama geldiğini biliyor musun?" dedi. Kendisine: "Hayır, Ebu Bekr b. Abdirrahman b. el-Haris, Ümmü Seleme'den bana böyle bir şeyi nakletmedi" dediğimde Urve Hz. Âişe'den naklederek şöyle dedi: Necâşi'nin babası, kendi kavminin kralı idi. Onun on iki oğlu olan bir kardeşi vardı. Ancak bu kralın, Necâşi'den başka oğlu yoktu. Habeşliler, hükümdarlık konusunda istişare ettiler ve: "Necâşî'nin babasını öldürüp de kardeşini hükümdarlığa geçirsek daha iyi olur. Çünkü kardeşinin on iki oğlu vardır. Babalarının ölümünden sonra bunlar tahta varis olurlarsa Habeş hükümdarlığı, ihtilafsız bir şekilde uzun bir müddet devam eder" dediler.

Sonra Necâşi'nin babasına saldırıp onu öldürdüler ve yerine kardeşini hükümdar yaptılar. Zamanla Necâşi, amcasının maiyetine girdi ve onu tesiri altına aldı. Amcası da idareyi ona verdi. Çünkü o, aklı başında bir kimse idi. Habeşliler, onun amcasının yanındaki itibarını görünce: "Bu genç, amcasının idaresini ele aldı. Onun başa geçip hükümdar olmasından endişe etmekteyiz. Babasını öldürmüş olduğumuzu da biliyor. Eğer hükümdar olursa eşraftan olan herkesi öldürür. Hükümdarla konuşun. Ya onu öldürsün, ya da ülke

dışına sürgün etsin" dediler.

Böyle konuştuktan sonra Necâşi'nin hükümdar olan amcasının yanına gidip ona: "Bu gencin yanında ne kadar yükseldiğini gördük. Biliyorsun ki onun babasını öldürmüş ve seni yerine geçirmiştik. Onun senin yerine geçip bizi öldürmesinden korkuyoruz. Şimdi sen onu ya öldürmeli, ya da ülkemizden sürgün etmelisin!" deyince: "Yazıklar olsun size! Dün babasını öldürdünüz, bugün de ben mi onu öldüreyim! Hayır, onu ülkenizden sürgün edeceğim" karşılığını verdi.

Bunun üzerine Necâşi'yi alıp pazara götürdüler ve bir tüccara altı yüz ya da yedi yüz dirheme sattılar. O da, onu bir gemiye bindirdi. Akşam olunca güz bulutları gökyüzünü kapladı ve Necâşi'nin hükümdar olan amcası çıkıp yağmur altında dolaşmaya başladı. Yağmur altında iken bir yıldırım çakıp onu öldürdü. Bunun üzerine onlardan ileri gelenler derhal onun çocuklarına gittiler. Baktılar ki çocuklarının tamamı akılsız ve hiç birinde hayır yoktur. Bunun üzerine Habeşlilerin yönetimi bir çıkmaza girdi. Birbirlerine: "Biliyor musunuz, vallahi hükümdarlığımızı düzgün bir şekilde yürüten şahıs, dün satmış olduğunuz gençtir. Eğer Habeşistan'ın idaresinin düzelmesini istiyorsanız, o gitmeden önce peşine düşün ve onu alıp getirin" dediler. Böylece peşinden gittiler ve onu alıp getirdiler. Sonra da tacı başına giydirip kendilerine hükümdar yaptılar.

Ancak onu (Necâşi'yi) satın almış olan tüccar: "Bana satmış olduğunuz köleyi geri aldığınız gibi, onun için ödemiş olduğum paramı da geri verin" deyince: "Hayır, vermeyiz" karşılığını verdiler. Tüccar: "Vallahi öyleyse gidip onunla konuşacağım" deyince: "Konuşsan da vermeyiz" cevabını verdi. Bunun üzerine tüccar kralın yanına gidip: "Ey kral! Dün ben bir köle satın aldım ve onu satanlar benden paralarını aldılar. Bugün de gelip köleyi zorla elimden aldılar, ama aldıkları parayı bana geri vermediler" dedi. Bu da Necâşi'nin idaresinin sert ve adil oluşunu gösteren ilk tavrı idi ki: "Ya parasını geri verirsiniz, ya da kölesini kendisine teslim edersiniz. O da onu dilediği yere götürür!" dedi. Onlar da: "Tamam parasını geri veriniz" dediler ve tüccara parasını geri verdiler. Bu sebeple Necâşi: "Allah, bana krallığı bahşederken benden rüşvet alıp insanlara itaat etmedi ki, ben de insanların

ıstediğini yapmak için rüşvet alayım ve onlara itaat edeyim" demişti.[1]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ وأبو سعيد بن أبي عمرو، قالا: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب قال حدثنا أحمد بن عبد الجبار، قال: حدثنا يونس ابن بكير عن ابن إسحاق قال حدثني يزيد بن رومان، عن عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: إِنَّمَا كَانَ يُكَلِّمُ النَّجَاشِيَّ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ ﷺ.

Yezîd b. Rûmân'ın bildirdiğine göre Urve b. ez-Zübeyr: "Necâşi ile konuşan kişi Osmân b. Affân idi" demiştir.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ قال حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب قال حدثنا أحمد بن عبد الجبار قال حدثنا يونس [بن بكير] عَنْ ابن إِسْحَاقَ، قَالَ: «ثُمَّ قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ عِشْرُونَ رَجُلًا وَهُوَ بِمَكَّةَ أَوْ قَرِيبٍ مِنْ ذَلِكَ مِنَ النَّصَارَى حِينَ ظَهَرَ خَبَرُهُ مِنَ الْحَبَشَةِ فَوَجَدُوهُ فِي الْمَجْلِسِ فَكَلَّمُوهُ وَسَاءَلُوهُ، وَرِجَالٌ مِنْ قُرَيْشٍ فِي أَنْدِيَتِهِمْ حَوْلَ الْكَعْبَةِ، فَلَمَّا فَرَغُوا مِنْ مَسْأَلَتِهِمْ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَمَّا أَرَادُوا، دَعَاهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى اللهِ ﷻ وَتَلَا عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ، فَلَمَّا سَمِعُوا فَاضَتْ أَعْيُنُهُمْ مِنَ الدَّمْعِ ثُمَّ اسْتَجَابُوا لَهُ وَآمَنُوا بِهِ وَصَدَّقُوهُ، وَعَرَفُوا مِنْهُ مَا كَانَ يُوصَفُ لَهُمْ فِي كِتَابِهِمْ مِنْ أَمْرِهِ، فَلَمَّا قَامُوا مِنْ عِنْدِهِ اعْتَرَضَهُمْ أَبُو جَهْلٍ فِي نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَقَالُوا: خَيَّبَكُمُ اللهُ مِنْ رَكْبٍ: بَعَثَكُمْ مَنْ وراكم مِنْ أَهْلِ دِينِكُمْ تَرْتَادُونَ لَهُمْ، فَتَأْتُونَهُمْ بِخَبَرِ الرَّجُلِ فَلَمْ تَطْمَئِنَّ مَجَالِسُكُمْ عِنْدَهُ حَتَّى فَارَقْتُمْ دِينَكُمْ وَصَدَّقْتُمُوهُ بِمَا قَالَ لَكُمْ، مَا نَعْلَمُ رَكْبًا أَحْمَقَ مِنْكُمْ أَوْ كَمَا قَالُوا لَهُمْ، فَقَالُوا: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نُجَاهِلُكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا نَأْلُوا أَنْفُسَنَا خَيْرًا. فَيُقَالُ إِنَّ النَّفَرَ النَّصَارَى مِنْ أَهْلِ نَجْرَانَ» وَاللهُ أَعْلَمُ أَيُّ ذَلِكَ كَانَ. وَيُقَالُ وَاللهُ أَعْلَمُ إِنَّ فِيهِمْ نَزَلَتْ هَؤُلَاءِ الْآيَاتُ ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ وَإِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ أُوْلَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَؤُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ﴾.

İbn İshâk der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Mekke'de iken ve peygamber olarak çıktığı haberi yayılınca Habeşistan Hıristiyanlarından yirmi veya buna yakın kişi yanına geldiler ve onu bir mecliste buldular. Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/362-363) Bakın: İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/75, 76)

(sallallahu aleyhi vesellem) konuşturup ona sormak istedikleri şeyleri sordular. Kureyşli bazı kişiler de Kâbe'nin etrafında yakınlarında idi. Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sormak istedikleri şeyleri sorup bitirdiklerinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onları Yüce Allah'a davet etti ve onlara Kur'ân okudu. Kur'ân'ı işittiklerinde gözlerinden yaşlar boşaldı ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) davetine icabet edip iman ederek kendisini tasdik ettiler. Kendi kitaplarında vasfedilen kişinin kendisi olduğunu anladılar. Bu kişiler Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanından kalkınca Ebû Cehil Kureyşli bir grupla karşılarına çıkıp: "Allah sizin belanızı versin. Dininizden olan kişiler sizi buraya kendilerine bu adamın haberleri ile geri dönmeniz üzere gönderdi. Oysa biz sizin onunla oturmanız konusunda pek rahat değildik. Şimdi siz dininizden ayrıldınız ve onun dediklerine inandınız. Sizin gibi ahmak bir kervan görmedik" veya buna benzer şeyler dediler. Bunun üzerine bu grup: "Selâm üzerinize olsun. Bize karşı yaptığınız cahilliği, biz size yapamayız. Bizim yaptıklarımız bize ve sizin yaptıklarınız sizedir. Biz sizden daha hayırlı olduğumuzu iddia etmiyoruz" karşılığını verdi. Bu Hıristiyan grubun Necrân halkından olduğu söylenirdi. Doğrusunu da Allah bilir. Yine Allah daha iyi bilir ya: **"Bu Kur'ân'dan önce kendilerine kitap verdiklerimiz var ya, işte onlar ona da inanırlar. Kur'ân kendilerine okunduğu zaman, «Ona inandık, şüphesiz o Rabbimizden gelen gerçektir. Şüphesiz biz ondan önce de müslümandık» derler. İşte onların, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları kendilerine iki kez verilecektir. Boş sözü işittikleri vakit ondan yüz çevirirler ve, «Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz de size. Selâm olsun size (bizden size zarar gelmez). Biz cahilleri istemeyiz» derler"**[1] âyetleri bu kişiler hakkında inmiştir" denilmektedir.

أنبأنا الفقيه أبو إسحاق إبراهيم بن محمد بن إبراهيم الطوسي، قال: حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب، قال: حدثنا هلال بن العلاء الرقي، قال: حدثنا أبي العلاء بن هلال، قال: حدثنا أبي هلال بن العلاء، عن أبيه، عن أبي غالب، عن أبي أمامة، قال: «قدم وفد النجاشي على النبي ﷺ فقام يخدمهم، فقال أصحابه نحن نكفيك، فقال: إنهم كانوا لأصحابنا مكرمين وإني أحب أن أكافئهم»

---

[1] Kasas Sur. 52-55

Ebû Umâme der ki: Necâşi'nin heyeti Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelince bizzat Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine hizmet etmeye başladı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı: "Onlara biz hizmet ederiz" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Bunlar benim ashâbıma ikramda bulundular. Ben de kendilerine mukabelede bulunmak istiyorum"*** buyurdu

وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ [قال] حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ حَدَّثَنَا طَلْحَةُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ «قَدِمَ وَفْدُ النَّجَاشِيِّ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَامَ يَخْدُمُهُمْ فَقَالَ أَصْحَابُهُ نَحْنُ نَكْفِيكَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ إِنَّهُمْ كَانُوا لِأَصْحَابِنَا مُكْرِمِينَ وَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أُكَافِئَهُمْ» تَفَرَّدَ بِهِ طَلْحَةُ بْنُ زَيْدٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ.

Ebû Katâde der ki: Necâşi'nin heyeti Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelince bizzat Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine hizmet etmeye başladı. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı: "Ey Allah'ın Resûlü! Onlara biz hizmet ederiz" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Bunlar benim ashâbıma ikramda bulundular. Ben de kendilerine mukabelede bulunmak istiyorum"*** buyurdu.

Talha b. Zeyd bunu Evzaî kanalıyla rivayette tek kalmıştır.

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ قَالَ حَدَّثَنَا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرٌو قَالَ «لَمَّا قَدِمَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ مِنْ أَرْضِ الْحَبَشَةِ جَلَسَ فِي بَيْتِهِ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ فَقَالُوا مَا شأنه ماله لَا يَخْرُجُ. فَقَالَ عَمْرٌو: إِنَّ أَصْحَمَةَ يَزْعُمُ أَنَّ صاحبكم نبي» .

Amr (b. Dînâr) der ki: Amr b. el-Âs Habeşistan'dan geri döndüğünde evinde oturdu ve dışarı çıkmadı. Kureyşliler: "(Amr) acaba neden dışarı çıkmıyor?" deyince, Amr onlara: "Habeş kralı Ashama arkadaşınızın peygamber olduğunu söylüyor" diye haber gönderdi.

بَابُ مَا جَاءَ فِي كِتَابِ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى النَّجَاشِيِّ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşi'ye Mektubu

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ قال حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب قال حدثنا أحمد بن عبد الجبار قال حدثنا يونس بن بكير عن ابن إسحاق قال: هَذَا كِتَابٌ مِنَ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ ﷺ إِلَى النَّجَاشِيِّ «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا كِتَابٌ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى النَّجَاشِيِّ الْأَصْحَمِ عَظِيمِ الْحَبَشَةِ سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى وَآمَنَ بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَشَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ اللهِ فَإِنِّي أَنَا رَسُولُهُ فَأَسْلِمْ تَسْلَمْ. ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ: أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللهَ، وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا، وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ- فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ . فَإِنْ أَبَيْتَ فَعَلَيْكَ إِثْمُ النَّصَارَى مِنْ قَوْمِكَ .

İbn İshâk der ki: Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem), Necâşî'ye gönderdiği mektup şöyleydi: *"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Bu, Resûlullah* (sallallahu aleyhi vesellem), *Muhammed'den, Necâşî Ashame'ye gönderilen bir mektuptur. Hidayete uyup Allah'a ve Resûlü'ne iman edene, Allah'tan başka ilah olmadığına, ortaksız olduğuna, eş ve çocuk edinmediğine, Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet eden kimseye selam olsun. Seni, Allah'ın daveti ile davet ediyorum. Ben, O'nun elçisiyim. Müslüman ol, selamete eresin.* **Ey Kitap ehli! Ancak Allah'a kulluk etmek, O'na bir şeyi eş koşmamak, Allah'ı bırakıp birbirimizi rab olarak benimsememek üzere, bizimle sizin aranızda müşterek bir söze gelin". Eğer yüz çevirirlerse: «Bizim Müslüman olduğumuza şahid olun» deyin.**[1] *Eğer bu davete icabet etmezsen, kavminden olan Hıristiyanların günahı da senin üzerinedir."*[2]

وَفِي كِتَابٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْحَافِظِ فِي الْجُزْءِ الَّذِي أَجَازَ لِي رِوَايَتَهُ عَنْهُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْفَقِيهُ، بِمَرْوٍ، قال: حدثنا حماد ابن أَحْمَدَ، قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ محمد ابن إِسْحَاقَ، قَالَ: «بَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَمْرَو بْنَ أُمَيَّةَ الضَّمْرِيَّ إِلَى

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 64

[2] Hâkim, *Müstedrek* (2/623) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/82).

النَّجَاشِيِّ فِي شَأْنِ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَأَصْحَابِهِ، وَكَتَبَ مَعَهُ كِتَابًا: «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى النَّجَاشِيِّ الْأَصْحَمِ مَلِكِ الْحَبَشَةِ سَلَامٌ عَلَيْكَ فَإِنِّي أَحْمَدُ إِلَيْكَ اللهَ الْمَلِكَ الْقُدُّوسَ الْمُؤْمِنَ الْمُهَيْمِنَ وَأَشْهَدُ أَنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رُوحُ اللهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ الْبَتُولِ الطَّيِّبَةِ الْحَصِينَةِ فَحَمَلَتْ بِعِيسَى فَخَلَقَهُ مِنْ رُوحِهِ وَنَفَخَهُ كَمَا خَلَقَ آدَمَ بِيَدِهِ وَنَفَخَهُ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ إِلَى اللهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَالْمُوَالَاةِ عَلَى طَاعَتِهِ، وَأَنْ تَتَّبِعَنِي وَتُؤْمِنَ بِي وَبِالَّذِي جَاءَنِي فَإِنِّي رَسُولُ اللهِ، وَقَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمُ ابْنَ عَمِّي جَعْفَرًا وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَإِذَا جَاءُوكَ فَاقْرِهِمْ وَدَعِ التَّجَبُّرَ فَإِنِّي أَدْعُوكَ وَجُنُودَكَ إِلَى اللهِ وَقَدْ بَلَّغْتُ وَنَصَحْتُ فَاقْبَلُوا نَصِيحَتِي وَالسَّلَامُ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى» . وَكَتَبَ النَّجَاشِيُّ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ مِنَ النَّجَاشِيِّ الْأَصْحَمِ بْنِ أَبْجَرَ سَلَامٌ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللهِ مِنَ اللهِ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الَّذِي هَدَانِي إِلَى الْإِسْلَامِ، فَقَدْ بَلَغَنِي كِتَابُكَ يَا رَسُولَ اللهِ فِيمَا ذَكَرْتَ مِنْ أَمْرِ عِيسَى فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ عِيسَى مَا يَزِيدُ عَلَى مَا ذَكَرْتَ، وَقَدْ عَرَفْنَا مَا بَعَثْتَ بِهِ إِلَيْنَا وَقَدْ قَرَيْنَا ابْنَ عَمِّكَ وَأَصْحَابَهُ، فَأَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ صَادِقًا مُصَدَّقًا وَقَدْ بَايَعْتُكَ وَبَايَعْتُ ابْنَ عَمِّكَ وَأَسْلَمْتُ على يديه لله رَبِّ الْعَالَمِينَ وَقَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللهِ بِأَرِيحَا بْنِ الْأَصْحَمِ بْنِ أَبْجَرَ فَإِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَإِنْ شِئْتَ أَنْ آتِيَكَ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ مَا تَقُولُ حَقٌّ»

.

Muhammed b. İshâk der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Câfer b. Ebî Tâlib ve arkadaşları hususunda Amr b. Umeyye ile Necâşi'ye bir mektup gönderdi. Mektupta şunlar yazılıydı: *"Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Bu, Resûlullah* (sallallahu aleyhi vesellem) *Muhammed'den, Habeş kralı Necâşî Ashame'ye gönderilen bir mektuptur. Selâm üzerine olsun. Yegâne mülk ve melekut sahibi, her türlü eksikliklerden münezzeh olan Allah'a hamd olsun. İsa'nın Allah tarafından temiz, kirden arınmış, iffetli ve bakire bir kız olan Meryem'e ilkâ edilen bir ruh ve kelime olduğuna, Allah'ın, Âdem'i kendi kudret eliyle yaratıp ona ruh üflemiş olması gibi İsa'ya da böylece ruh üflediğine şahadet ederim. Seni yalnız Allah'a ibadet etmeye ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmamaya, Allah'a itaat yolunda hizmet ile bana uyup, bana gönderilen şeye iman etmeye davet ediyorum. Ben, Allah'ın elçisiyim. Amcam oğlu Câfer'i, beraberinde Müslümanlardan bir kaç kişi*

ile sana gönderdim. Oraya vardıkları zaman onları barındır. Kibir ve hükümdarlık azameti seni tutmasın. Zira ben, seni ve senin askerlerini Allah'a davet ediyorum. İşte ben, size tebliğ ettim ve gereken öğüdü verdim. Siz de öğüdü kabul edin. Selâm, hidayete tâbi olanların üzerine olsun."

Necâşî de Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle bir cevap gönderdi: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Necâşî Esham b. Ebcer tarafından Allah'ın Resûlü olan Muhammed'e gönderilmiştir. Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın büyük selamı ve O'nun rahmeti ile bereketi üzerine olsun. Beni, İslamiyet'e kavuşturan Allah'tan başka bir ilah yoktur. Ey Allah'ın Resûlü! İsa hakkında söylediklerini içeren mektubun bana ulaştı. Yerin ve göklerin Rabbı olan Allah'a yemin olsun ki İsa söylediklerinden fazla bir şey değildir. Bize niçin mektup gönderdiğini anladık ve amcan oğlu ile arkadaşlarını kabul edip yanımızda barındırdık. Senin, Allah'ın doğru söyleyen elçisi olduğuna şahadet eder ve seni tasdik ederim. Amcan oğluna biat edip eli üzerine Müslüman oldum. Ey Allah'ın Resûlü! Eriha b. Esham b. Ebcer'i kendi adıma sana gönderdim. Çünkü ben, kendimden başka herhangi bir kimse üzerinde yetki sahibi değilim. Ey Allah'ın Resûlü! Eğer istersen, kendim de gelirim. Zira dediklerinin hak olduğuna şahadet ederim."[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ كَانَ اسْمُ النَّجَاشِيِّ مَصْحَمَةَ، وَهُوَ بِالْعَرَبِيَّةِ عَطِيَّةُ، وَإِنَّمَا النَّجَاشِيُّ اسْمُ الْمَلِكِ كَقَوْلِكَ كِسْرَى هِرَقْلَ كَذَا فِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ مَصْحَمَةُ وَالَّذِي رُوِّينَا عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ فِي الْكِتَابِ أَصْحَمُ أَصَحُّ فَفِي حَدِيثِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّى عَلَى أَصْحَمَةَ النجاشي» .

İbn İshâk der ki: Necâşi'nin adı Mashame idi. Arapça ise Atıyye (=bahşiş, ihsan) anlamına gelmektedir. Necâşi ise (İran'da) Kisra ve Hırakl kelimelerindeki gibi kral anlamına gelen bir isimdir.

Bu rivayette Mashame olarak zikredilmiştir. Yûnus kanalıyla İbn İshâk'tan gelen rivayette Esham olarak zikredilmiştir ve daha doğrudur. Câbır b.

---

[1] İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-nihâye* (3/83, 84).

Abdıllah'ın rivayeti ise: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ashame en-Necâşî'ye (şöyle bir mektup yazdı)" şeklindedir.[1]

بَابُ دُخُولِ النَّبِيِّ ﷺ مَعَ مَنْ بَقِيَ مِنْ أَصْحَابِهِ شِعْبَ أَبِي طَالِبٍ، وَمَا ظَهَرَ مِنَ الْآيَاتِ فِي صَحِيفَةِ الْمُشْرِكِينَ الَّتِي كَتَبُوهَا عَلَى بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي الْمُطَّلِبِ حِينَ مَنَعُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ مِمَّنْ أَرَادَ قَتْلَهُ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Ashâbıyla Birlikte Ebû Tâlib'in Mahallesine Sığınması; Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) Öldürmek İsteyen Kimseleri Bundan Meneden Hâşim Oğulları ve Muttalib Oğullarına Karşı Müşriklerin Yazmış Olduğu Anlaşma Belgesinde Zuhur Eden Mucize

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَتَّابٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ عَمِّهِ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ الشَّعْرَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَدِّي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ، وَهَذَا لَفْظُ حَدِيثِ الْقَطَّانِ، قَالَ: «ثُمَّ إِنَّ الْمُشْرِكِينَ اشْتَدُّوا عَلَى الْمُسْلِمِينَ كَأَشَدِّ مَا كَانُوا، حَتَّى بَلَغَ الْمُسْلِمِينَ الْجَهْدُ، وَاشْتَدَّ عَلَيْهِمُ الْبَلَاءُ، وَاجْتَمَعَتْ قُرَيْشٌ فِي مَكْرِهَا أَنْ يَقْتُلُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ عَلَانِيَةً، فَلَمَّا رَأَى أَبُو طَالِبٍ عَمَلَ الْقَوْمِ جَمَعَ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَأَمَرَهُمْ أَنْ يُدْخِلُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ شِعْبَهُمْ، وَيَمْنَعُوهُ مِمَّنْ أَرَادَ قَتْلَهُ، فَاجْتَمَعُوا عَلَى ذَلِكَ مُسْلِمُهُمْ وَكَافِرُهُمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ فَعَلَهُ حَمِيَّةً، وَمِنْهُمْ مَنْ فَعَلَهُ إِيمَانًا وَيَقِينًا فَلَمَّا عَرَفَتْ قُرَيْشٌ أَنَّ الْقَوْمَ قَدْ مَنَعُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ وَاجْتَمَعُوا عَلَى ذَلِكَ، اجْتَمَعَ الْمُشْرِكُونَ مِنْ قُرَيْشٍ فَأَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ أَنْ لَا يُجَالِسُوهُمْ وَلَا يُبَايِعُوهُمْ وَلَا يَدْخُلُوا بُيُوتَهُمْ حَتَّى يُسْلِمُوا رَسُولَ اللهِ ﷺ لِلْقَتْلِ، وَكَتَبُوا فِي مَكْرِهِمْ صَحِيفَةً وَعُهُودًا وَمَوَاثِيقَ لَا يَقْبَلُوا مِنْ بَنِي هَاشِمٍ أَبَدًا صُلْحًا وَلَا تَأْخُذُهُمْ بِهِ رَأْفَةٌ حَتَّى يُسْلِمُوهُ لِلْقَتْلِ فَلَبِثَ بَنُو هَاشِمٍ فِي شِعْبِهِمْ يَعْنِي ثَلَاثَ سِنِينَ وَاشْتَدَّ عَلَيْهِمُ الْبَلَاءُ وَالْجَهْدُ، وَقَطَعُوا عَنْهُمُ الْأَسْوَاقَ فَلَا يَتْرُكُوا طَعَامًا يَقْدَمُ مَكَّةَ وَلَا بَيْعًا إِلَّا بَادَرُوهُمْ إِلَيْهِ فَاشْتَرَوْهُ، يُرِيدُونَ بِذَلِكَ أَنْ يُدْرِكُوا سَفْكَ دَمِ رَسُولِ اللهِ ﷺ. وَكَانَ أَبُو

[1] Nesâî, *cenâiz* (4/69).

طالب إذا أخذ النّاسُ مضاجعهُمْ أمَرَ رَسُولُ الله ﷺ فاضطجع على فراشه حتّى يرى ذلك من أراد مكرًا به واغتياله، فإذا نوّمَ النّاسُ أمرَ أحدَ بنيه أوْ إخوته أوْ بني عمّه فاضطجع على فراش رَسُول الله ﷺ، وأمرَ رَسُولَ الله ﷺ أنْ يأتِيَ بعض فُرُشِهِمْ فينامَ عليْه، فلمّا كانَ رأسُ ثلاث سنين تلاوم رجالٌ مِنْ بني عَبْدِ مَنافٍ وَمِنْ بَني قُصَيٍّ، وَرِجالٌ سِوَاهُمْ مِنْ قُرَيْش قَدْ وَلَدتْهُمْ نساءٌ مِنْ بَني هَاشِمٍ، وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ قَطَعُوا الرَّحِمَ واسْتخفُّوا بالْحقِّ، وَاجْتمعَ أمْرُهُمْ مِنْ لَيْلَتِهِمْ عَلَى نَقْضِ مَا تَعَاهَدُوا عَلَيْهِ مِنَ الْغَدْرِ وَالْبَرَاءَةِ مِنْهُ وَبَعَثَ الله عز وجل عَلَى صَحِيفَتِهِمُ الَّتِي الْمَكْرُ فِيهَا بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عليه وآله وسلّم الأرضة فلحست كلما كَانَ فِيهَا مِنْ عَهْدٍ وَمِيثَاقٍ. وَيُقَالُ كَانَتْ مُعَلَّقَةً فِي سَقْفِ الْبَيْتِ، وَلَمْ تَتْرُكِ اسْمًا لِلَّهِ ﷻ فِيهَا إِلَّا لَحَسَتْهُ، وَبَقِيَ مَا كَانَ فِيهَا مِنْ شِرْكٍ أَوْ ظُلْمَةٍ أَوْ قَطِيعَةِ رَحِمٍ، وَأَطْلَعَ الله- عز وجل- رَسُولَهُ عَلَى الَّذِي صَنَعَ بِصَحِيفَتِهِمْ، فَذَكَرَ ذَلِكَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِأَبِي طَالِبٍ، فَقَالَ أَبُو طَالِبٍ: لَا وَالثَّوَاقِبِ مَا كَذَبَنِي، فَانْطَلَقَ يَمْشِي بِعِصَابَةٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ، وَهُوَ حَافِلٌ مِنْ قُرَيْشٍ فلما رأوهم عَامِدِينَ لِجَمَاعَتِهِمْ، أَنْكَرُوا ذَلِكَ، وَظَنُّوا أَنَّهُمْ خَرَجُوا مِنْ شِدَّةِ الْبَلَاءِ فَأَتَوْا لِيُعْطُوهُمْ رسول الله ﷺ، فَتَكَلَّمَ أَبُو طَالِبٍ فَقَالَ: قَدْ حَدَثَتْ أُمُورٌ بَيْنَكُمْ لَمْ نَذْكُرْهَا لَكُمْ فَأْتُوا بِصَحِيفَتِكُمُ الَّتِي تَعَاهَدْتُمْ عَلَيْهَا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ صُلْحٌ، وَإِنَّمَا قَالَ. ذَلِكَ خَشْيَةَ أَنْ يَنْظُرُوا فِي الصَّحِيفَةِ قَبْلَ أَنْ يَأْتُوا بِهَا، فَأَتَوْا بِصَحِيفَتِهِمْ مُعْجَبِينَ بِهَا لَا يَشُكُّونَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى الله عليه وآله وسلّم مدفوعا إِلَيْهِمْ، فَوَضَعُوهَا بَيْنَهُمْ وَقَالُوا: قَدْ آنَ لَكُمْ أَنْ تَقْبَلُوا وَتَرْجِعُوا إِلَى أَمْرٍ يَجْمَعُ قَوْمَكُمْ، فَإِنَّمَا قَطَعَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ رَجُلٌ وَاحِدٌ جَعَلْتُمُوهُ خَطَرًا لِهَلَكَةِ قَوْمِكُمْ وَعَشِيرَتِكُمْ وَفَسَادِهِمْ، فَقَالَ أَبُو طَالِبٍ: إِنَّمَا أَتَيْتُكُمْ لِأُعْطِيَكُمْ أَمْرًا لَكُمْ فِيهِ نَصَفٌ ، إِنَّ ابْنَ أَخِي قَدْ أَخْبَرَنِي وَلَمْ يَكْذِبْنِي: أَنَّ اللهَ ﷻ بَرِيءٌ مِنْ هَذِهِ الصَّحِيفَةِ الَّتِي فِي أيديكم، ومحاكل اسْمٍ هُوَ لَهُ فِيهَا، وَتَرَكَ فِيهَا غَدْرَكُمْ وَقَطِيعَتَكُمْ إِيَّانَا وَتَظَاهُرَكُمْ عَلَيْنَا بِالظُّلْمِ، فَإِنْ كَانَ الْحَدِيثُ الَّذِي قَالَ ابْنُ أَخِي كَمَا قَالَ فَأَفِيقُوا، فو الله لَا نُسْلِمُهُ أَبَدًا حَتَّى نَمُوتَ مِنْ عِنْدِ آخِرِنَا، وَإِنْ كَانَ الَّذِي قَالَ بَاطِلًا دَفَعْنَاهُ إِلَيْكُمْ فَقَتَلْتُمْ أَوِ اسْتَحْيَيْتُمْ. قَالُوا: قَدْ رَضِينَا بِالَّذِي يَقُولُ فَفَتَحُوا الصَّحِيفَةَ فَوَجَدُوا الصَّادِقَ الْمَصْدُوقَ ﷺ قَدْ أَخْبَرَ خَبَرَهَا، فَلَمَّا رَأَتْهَا قُرَيْشٌ كَالَّذِي قَالَ أَبُو طَالِبٍ، قَالُوا: وَاللهِ! إِنْ كَانَ هَذَا قط إلا سحر مِنْ صَاحِبِكُمْ، فَارْتَكَسُوا وَعَادُوا

بِشَرِّ مَا كَانُوا عَلَيْهِ مِنْ كُفْرِهِمْ وَالشِّدَّةِ عَلَى رسول الله ﷺ وَعَلَى الْمُسْلِمِينَ رَهْطِهِ، وَالْقِيامِ بِمَا تَعَاهَدُوا عَلَيْهِ، فَقَالَ أُولَئِكَ النَّفَرُ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: أَنْ أَوْلَى بِالْكَذِبِ وَالسِّحْرِ غَيْرُنَا فَكَيْفَ تَرَوْنَ فَإِنَّا نَعْلَمُ أَنَّ الَّذِي اجْتَمَعْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ قَطِيعَتِنَا أَقْرَبُ إِلَى الْجِبْتِ وَالسِّحْرِ مِنْ أَمْرِنَا، وَلَوْلَا أَنَّكُمُ اجْتَمَعْتُمْ عَلَى السِّحْرِ لَمْ تَفْسُدْ صَحِيفَتُكُمْ وَهِيَ فِي أَيْدِيكُمْ طَمَسَ اللهُ مَا كَانَ فِيهَا مِنِ اسْمٍ وَمَا كَانَ مِنْ بَغْيٍ تَرَكَهُ أَفَنَحْنُ السَّحَرَةُ أَمْ أَنْتُمْ؟ فَقَالَ عِنْدَ ذَلِكَ النَّفَرُ مِنْ بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ وَبَنِي قُصَيٍّ وَرِجَالٌ مِنْ قُرَيْشٍ وَلَدَتْهُمْ نِسَاءٌ [مِنْ] بَنِي هَاشِمٍ مِنْهُمْ: أَبُو الْبَخْتَرِيِّ، وَالْمُطْعِمُ بْنُ عَدِيٍّ، وَزُهَيْرُ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، وَزَمْعَةُ بْنُ الْأَسْوَدِ، وَهِشَامُ بْنُ عَمْرٍو، وَكَانَتِ الصَّحِيفَةُ عِنْدَهُ وَهُوَ مِنْ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ فِي رِجَالٍ مِنْ أَشْرَافِهِمْ وَوُجُوهِهِمْ: نَحْنُ بُرَآءُ مِمَّا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ. فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: هَذَا أَمْرٌ قُضِيَ بِلَيْلٍ، وَأَنْشَأَ أَبُو طَالِبٍ يَقُولُ الشِّعْرَ فِي شَأْنِ صَحِيفَتِهِمْ وَيَمْتَدِحُ النَّفَرَ الذين تبرأوا مِنْهَا وَنَقَضُوا مَا كَانَ فِيهَا مِنْ عَهْدٍ وَيَمْتَدِحُ النَّجَاشِيَّ» ، وَذَكَرَ مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ تِلْكَ الْأَبْيَاتِ وَهَكَذَا ذَكَرَ شَيْخُنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ رَحِمَهُ اللهُ هَذِهِ الْقِصَّةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْبَغْدَادِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ .

İbn Şihâb ez-Zührî bildiriyor —ancak lafız Ebu'l-Hasan b. Fadl el-Kattân'ın lafzıdır—: Müşrikler, Müslümanlara karşı olanca var güçleriyle onlara eziyet etmeye başladılar. Müslümanların üzerlerindeki bela şiddetlenmiş ve artık dayanma güçleri kalmamıştı. Kureyşliler de açıkça Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) öldürmek için toplanmaya ve tuzaklar kurmaya başlamıştı. Ebû Tâlib, Kureyşlilerin böyle yaptığını görünce Abdulmuttalib oğullarını topladı ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) kendi mahallelerine alıp onu öldürmek isteyenlere karşı korumalarını emretti. Bunun üzerine bu iş için Abdulmuttalib oğulları Müslümanlarıyla ve kâfirleriyle bir araya toplandılar. Kimi bu işi akrabalık için yaparken, kimi de iman ve inançlarından dolayı yapıyordu. Kureyşliler, Abdulmuttalib oğullarının Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) koruduklarını ve bu iş için de bir araya geldiklerini anlayınca, kendileri de bir araya toplandı. Artık Abdulmuttalib oğullarıyla bir arada oturmama, onlarla alışveriş etmeme, evlerine gitmeme ve bunu Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) öldürmek için kendilerine teslim etmelerine kadar devam ettirme yönünde karar aldılar.

Sonra bu kararları, bir belge haline getirip imzaladılar. Bu belgeye göre Hâşım oğullarından gelebilecek barış teklifini asla kabul etmeyecekler ve

öldürmek üzere Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine teslim etmedikçe, onlara karşı acımasız olacaklardı. Hâşim oğulları, mahallelerinde üç yıl süreyle boykot altında kaldılar. Bela ve musibetleri daha da şiddetlenmişti. Çarşıya gidemez olmuşlardı. Mekke'ye satış için getirilen gıda maddeleri kendilerine ulaşmadan önce müşrikler hemen gidip satın alıyorlardı. Böyle yapmakla da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kanını akıtma amacına ulaşmak istiyorlardı.

Ebû Tâlib, insanların uyumak üzere yataklarına girecekleri esnada Resûlullah'a da (sallallahu aleyhi vesellem) kendi yatağına uzanmasını söylerdi. Böylece, ona karşı kötülük yapmak veya suikastta bulunmak isteyen kimselerin, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendi yatağında uyumuş olduğunu görsünler isterdi. Ama insanlar uykuya daldıktan sonra Ebû Tâlib, kendi oğullarından, kardeşlerinden veya amcası oğullarından birine emir verir, onlar da gider, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yatağına uzanıp yatarlardı. Resûlullah'a da (sallallahu aleyhi vesellem) gelip onların yatağına yatmasını söylerdi.

Üçüncü yılın başında Abdumenâf ve Kusayy oğullarından bazı adamlar ile Hâşim oğullarının kadınlarının doğurduğu bazı Kureyşli kimseler bu zulmü kınamaya başladılar. Akrabalık bağlarını kopardıklarını ve hakkı hafife aldıklarını gördüler. Bu sözleşmeyi bozmak için hemen o gece toplanıp karar aldılar. O esnada da Yüce Allah, bir güve göndererek o hıyanet belgesinde yazılı olan çoğu maddeleri yok ettirmişti. Bu belge Kâbe'nin tavanında asılı idi. Belgede sadece şirk, zulüm ve akrabalık bağlarını koparmaya dair hususlar kalmıştı. Belgede yazılı ne kadar Allah ismi varsa, güve onları yiyip yok etmişti. Allah, müşriklerin belgesinin başına gelenleri de Resûlü'ne bildirmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu Ebû Tâlib'e anlatınca, Ebû Tâlib: "Hayır, parlak yıldızlara and olsun ki Muhammed, bana yalan söylememiştir" dedi. Böyle dedikten sonra Abdulmuttalib oğullarından olan akrabalarıyla birlikte Mescid-i Haram)a gitti.

Mescid, Kureyşli müşriklerle dolu idi. Müşrikler Ebû Tâlib'in ve adamlarının kendilerine doğru gelmekte olduklarını görünce bunu yadırgadılar ve Ebû Tâlib ile adamlarının maruz kaldıkları sıkıntılardan kurtulmak için mahallelerinin dışına çıktıklarını ve Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine teslim etmek üzere geldiklerini sandılar. Ancak Ebû Tâlib: "Bizimle sizin aranızda bazı hadiseler meydana geldi. Fakat şimdi onları size anlatacak değilim. Siz yazdığınız sözleşme belgesini getirin bakalım. Belki

aramızda bir barış anlaşması yapılabilir" dedi.

Ebû Tâlib, belgeyi getirmeden belgeye bakmalarından korktuğu için böyle konuşmuştu. Nihayet onlar kendilerinden emin olarak ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendilerine teslim edileceğinden şüpheleri olmaksızın belgeyi getirip ortaya koydular ve: "İşte şimdi kavminizin tamamını bir araya getirecek bir karara razı olmanızın zamanı geldi. Çünkü bizimle sizi, birbirimizden ayıran bir adam idi. Onu, kavminizin helak olması ve aşiretinizin fesada düşmesi için sebep kılmıştınız" dediler.

Bunun üzerine Ebû Tâlib şöyle dedi: "Biz, içinde adalet bulunan bir teklif ile size geldik. Çünkü kardeşimin oğlu Muhammed, yalan söylemeksizin bana: «Yüce Allah, elinizde bulunan bu belgeden uzaktır. Bu belgede bulunan isimlerini yok etmiştir. Sadece hıyanet ve bizimle ilişkinizi kesmenize dair maddelerle, bize haksızlık yaparak baskı yapmanıza dair hususlar belgede kalmıştır» diye haber verdi. Eğer durum, yeğenimin bana anlattığı gibi ise artık aklınızı başınıza alın. Vallahi bizden son kişi de ölünceye kadar onu size teslim etmeyiz. Ama bana anlattığı şeyler asılsız ise, o zaman biz onu size teslim ederiz. Artık onu isterseniz öldürürsünüz, isterseniz de hayatta bırakırsınız."

Müşrikler: "Söylediği şeye razı olduk" dediler ve belgeyi açtılar. Ancak durumun, doğru sözlü ve sözü doğrulanan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) haber verdiği gibi olduğunu gördüler. Kureyşliler durumun, Ebû Tâlib'in dediği gibi olduğunu görünce: "Vallahi bu, sizin arkadaşınızın yaptığı bir sihirden başka bir şey değildir" dediler. Sonra kâfirliklerine, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile kavminden Müslümanlara karşı uyguladıkları hâle şiddetle geri döndüler. O sırada Abdulmuttalib oğulları: "Aslında yalan ve sihirbazlığa, bizden başkaları daha layıktır. Siz bunu nasıl görüyorsunuz? Biz biliyoruz ki, bize karşı verdiğiniz boykot kararı, bizim yaptığımıza nispetle sihirbazlık ve büyücülüğe daha yakındır. Eğer siz büyücülük üzerinde ittifak etmiş olmasaydınız, elinizde bulunduğu halde bu belgeniz bozulmazdı. İçinde yazılı olan Allah adları silinmez ve zulme dair maddeler de olduğu gibi yerinde kalmazdı. Sihirbaz olanlar, biz miyiz, yoksa siz misiniz?" dediler.

Abdumenâf ve Kusayy oğullarından bazı kişiler ile Hâşim oğullarının kadınlarının doğurduğu, aralarında Ebu'l-Bahterî, Mut'im b. Adiy, Züheyr b Ebî Umeyye b. el-Muğîre, Zem'a b. el-Esved, Hişâm b. Amr'ın da bulunduğu

bazı Kureyşliler: "Biz bu belgede yazılı bulunan maddelerden beriyiz" dediler. Hişâm b. Amr, Âmir b. Luey oğullarından şerefli ve itibarlı şahsiyetlerden olup belge yanında bulunan kişi idi. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Bu, gece vakti kararlaştırılmış bir iştir" deyince, Ebû Tâlib onların belgesi hakkında bir şiir okudu. Şiiri ile o belgede yazılı bulunan zulüm maddelerinden beri olduklarını bildiren ve o belgedeki maddeleri bozan topluluğu methetmeye başladı. Bu arada, Necâşi'yi de methetti.

Mûsa b. Ukbe rivayetinde bu beyitleri zikretmiştir. Hocamız Ebû Abdullah el-Hâfız bu kıssayı "Ebû Câfer el-Bağdâdî — Muhammed b. Amr b. Hâlid — Hâlid — İbn Lehîa — Ebu'l-Esved — Urve b. ez-Zübeyr" kanalıyla bu şekilde rivayet etmiştir.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: «فَلَمَّا مَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى الَّذِي بُعِثَ بِهِ، وَقَامَتْ بَنُو هَاشِمٍ وَبَنُو الْمُطَّلِبِ دُونَهُ وَأَبَوْا أَنْ يُسْلِمُوهُ وَهُمْ مِنْ خِلَافِهِ عَلَى مِثْلِ مَا قَوْمُهُمْ عَلَيْهِ إِلَّا أَنَّهُمْ أَنِفُوا أَنْ يُسْتَذَلُّوا وَيُسْلِمُوا أَخَاهُمْ لِمَنْ فَارَقَهُ مِنْ قَوْمِهِ فَلَمَّا فَعَلَتْ ذَلِكَ بَنُو هَاشِمٍ وَبَنُو الْمُطَّلِبِ وَعَرَفَتْ قُرَيْشٌ أَنْ لَا سَبِيلَ إِلَى مُحَمَّدٍ [ﷺ] مَعَهُمُ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَكْتُبُوا فِيمَا بَيْنَهُمْ عَلَى بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي الْمُطَّلِبِ أَنْ لَا يُنْكِحُوهُمْ وَلَا يَنْكِحُوا إِلَيْهِمْ وَلَا يُبَايِعُوهُمْ وَلَا يَبْتَاعُوا مِنْهُمْ، وَكَتَبُوا صَحِيفَةً فِي ذَلِكَ وَعَلَّقُوهَا بِالْكَعْبَةِ ثُمَّ عَدَوْا عَلَى مَنْ أَسْلَمَ فَأَوْثَقُوهُمْ وَآذَوْهُمْ وَاشْتَدَّ الْبَلَاءُ عَلَيْهِمْ وَعَظُمَتِ الْفِتْنَةُ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ثُمَّ ذَكَرَ الْقِصَّةَ بِطُولِهَا فِي دُخُولِهِمْ شِعْبَ أَبِي طَالِبٍ، وَمَا بَلَغُوا فِيهِ مِنَ الْجَهْدِ الشَّدِيدِ حَتَّى كَانَ يُسْمَعُ أَصْوَاتُ صِبْيَانِهِمْ يَتَضَاغَوْنَ مِنْ وَرَاءِ الشِّعْبِ مِنَ الْجُوعِ وَحَتَّى كَرِهَ عَامَّةُ قُرَيْشٍ مَا أَصَابَهُمْ وَأَظْهَرُوا كَرَاهِيَتَهُمْ لِصَحِيفَتِهِمُ الظَّالِمَةِ وَذَكَرَ أَنَّ اللهَ ﷻ بِرَحْمَتِهِ أَرْسَلَ عَلَى صَحِيفَةِ قُرَيْشٍ الْأَرَضَةَ فَلَمْ تَدَعْ فِيهَا اسْمًا هُوَ لِلَّهِ ﷻ إِلَّا أَكَلَتْهُ وَبَقِيَ فِيهَا الظُّلْمُ وَالْقَطِيعَةُ وَالْبُهْتَانُ فَأَخْبَرَ اللهُ ﷻ بِذَلِكَ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَأَخْبَرَ الرَّسُولُ أَبَا طَالِبٍ ثُمَّ ذَكَرَ قِصَّةَ أَبِي طَالِبٍ مَعَهُمْ وَمَا جَرَى بَيْنَهُمْ فِي نَقْضِ الصَّحِيفَةِ- بِمَعْنَى مَا رُوِّينَا عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ وَأَتَمَّ مِنْهُ.

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/371), İbn Sa'd (1/1/139), Taberî (2/335) ve İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/84).

قَالَ مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ: فَلَمَّا أَفْسَدَ اللهُ ﷻ صَحِيفَةَ مَكْرِهِمْ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ وَرَهْطُهُ فَعَاشُوا وَخَالَطُوا النَّاسَ .

İbn İshâk der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kendisi ile gönderildiği şeyi yerine getirince (risâletini tebliğ edince), Hâşim oğulları ile kendisine kavimleri gibi muhalif olan Muttalib oğulları Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) müşriklere teslim etmeyi kabul etmedi. Hâşim oğulları ile Muttalib oğulları böyle yapınca, müşrikler Muhammed'e ulaşamayacaklarını anladılar. Bunun üzerine toplanarak ve kendi aralarında bir anlaşma yaparak bir belge yazdılar. Bu belgede artık Hâşim oğulları ile Muttalib oğullarından kız alınmayacağı, onlara kız verilmeyeceği, onlarla alışveriş yapılmayacağı yönünde maddeler yazdılar ve bu belgeyi Kâbe'ye astılar. Sonra Müslümanları yakalayarak bağlamaya ve onlara eziyet etmeye başladılar. Belalar çoğalmış ve fitne çok büyümüştü."

Sonrasında ravi kıssayı uzunluğuyla zikrederek, Müslümanların Ebû Tâlib'in mahallesine (Şi'b-i Ebî Tâlib) sığınmasını, burada yaşadıkları eziyetleri ve hatta mahallede açlıktan ağlayan çocukların seslerinin işitildiğini, Kureyşlilerin yaşadıkları bu şeylerden artık rahatsız olduklarını, yazdıkları zulüm içeren belgeyi artık istemediklerini zikretti. Yine Yüce Allah'ın rahmetiyle bu belgeye güve göndererek isimlerinin yenilerek belgeden yok edilip silinmesini, onda sadece hıyanet ve bağların kesilmesine dair maddelerin kaldığını, Yüce Allah'ın bu durumu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) bildirdiğini, Resûlullah'ın da (sallallahu aleyhi vesellem) bunu Ebû Tâlib'e bildirdiğini aktardı. Sonra da Ebû Tâlib ile Kureyşliler arasında belge hakkında cereyan eden olayı Mûsa b. Ukbe'nin rivayeti yönünde zikretti.

Mûsa b. Ukbe der ki: "Yüce Allah anlaşma belgelerini bozunca Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisiyle birlikte olan grupla Ebû Tâlib'in mahallesinden çıktı ve Kureyşlilerle bir arada yaşamaya başladı."[1]

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/371)

بَابُ قَوْلِ اللهِ ﷻ: فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ﴿الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللهِ إِلهاً آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ الْآيَةَ وَمَا ظَهَرَ فِي كِفَايَةِ الْمُسْتَهْزِئِينَ مِنَ الْآيَاتِ

Yüce Allah'ın: "Artık buyrulanı açıkça ortaya koy, puta tapanlara aldırış etme. (Seninle) alay edenlere karşı biz sana yeteriz. Onlar Allah ile beraber başka bir tanrı edinenlerdir. (Kimin doğru olduğunu) yakında bilecekler" [1] Buyruğu ve Alay Edenlere Karşı Yeterli Olunduğuna Dair Deliller

أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ [بْنِ مَحْمَشٍ] الْفَقِيهُ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ
الْقَطَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَزِينٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ
عَنْ جَعْفَرِ ابن إِيَاسٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي قَوْلِ اللهِ ﷻ: ﴿إِنَّا كَفَيْنَاكَ
الْمُسْتَهْزِئِينَ﴾، قال: «المستهزءون: الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، وَالْأَسْوَدُ بن عبد يغوث الزهري ،
وَالْأَسْوَدُ بْنُ الْمُطَّلِبِ أَبُو زَمْعَةَ مِنْ بَنِي أَسَدِ بْنِ عبد العزى ، والحارث بن عنطلة السَّهْمِيُّ
، وَالْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ ، فأتاه جِبْرِيلُ عليه السلام شَكَاهُمْ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأَرَاهُ الْوَلِيدَ أَبَا عَمْرِو
بْنِ الْمُغِيرَةِ فَأَوْمَأَ جِبْرِيلُ عليه السلام إِلَى أَبْجَلِهِ فَقَالَ مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ كُفِيتَهُ، ثُمَّ أَرَاهُ الأسود ابن
الْمُطَّلِبِ، فَأَوْمَأَ جِبْرِيلُ إِلَى عَيْنَيْهِ فَقَالَ: مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: كُفِيتَهُ، ثُمَّ أَرَاهُ الْأَسْوَدَ بْنَ عَبْدِ
يَغُوثَ الزُّهْرِيَّ، فَأَوْمَأَ إِلَى رَأْسِهِ فَقَالَ مَا صَنَعْتَ قَالَ كُفِيتَهُ، ثُمَّ أَرَاهُ الْحَارِثَ بن غَيْطِلَةَ
السَّهْمِيَّ، فَأَوْمَأَ إِلَى رَأْسِهِ أَوْ قَالَ إِلَى بَطْنِهِ فَقَالَ مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: كُفِيتَهُ، وَمَرَّ بِهِ الْعَاصُ
بْنُ وَائِلٍ فَأَوْمَأَ إِلَى أَخْمَصِهِ فَقَالَ مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: كُفِيتَهُ، فَأَمَّا الْوَلِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ فَمَرَّ بِرَجُلٍ
مِنْ خُزَاعَةَ وَهُوَ يَرِيشُ نَبْلًا لَهُ فَأَصَابَ أَبْجَلَهُ فَقَطَعَهَا، وَأَمَّا الْأَسْوَدُ بْنُ الْمُطَّلِبِ فَعَمِيَ،
فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ عَمِيَ هَكَذَا، وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ نَزَلَ تَحْتَ سَمُرَةٍ فَجَعَلَ يَقُولُ يَا بَنِيَّ أَلَا
تَدْفَعُونَ عَنِّي قَدْ قُتِلْتُ فَجَعَلُوا يَقُولُونَ: مَا نَرَى شَيْئًا، وَجَعَلَ يَقُولُ: يَا بَنِيَّ! أَلَا تَمْنَعُونَ
عَنِّي، قَدْ هلكت ها هوذا أُطْعَنُ بِالشَّوْكِ فِي عَيْنَيَّ، فَجَعَلُوا يَقُولُونَ: مَا نَرَى شَيْئًا! فَلَمْ يَزَلْ
كَذَلِكَ حَتَّى عَمِيَتْ عَيْنَاهُ، وَأَمَّا الْأَسْوَدُ بْنُ عَبْدِ يَغُوثَ الزُّهْرِيُّ فَخَرَجَ فِي رَأْسِهِ قُرُوحٌ

[1] Hicr Sur. 94-96

فَمَاتَ مِنْهَا، وَأَمَّا الحارث بن عنطلة فَأَخَذَهُ الْمَاءُ الْأَصْفَرُ فِي بَطْنِهِ حَتَّى خَرَجَ مِنْ فِيه فَمَاتَ مِنْهَا، وَأَمَّا الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ يَوْمًا إِذْ دَخَلَ فِي رَأْسِهِ شِبْرِقَةٌ حَتَّى امْتَلَأَتْ مِنْهَا فَمَاتَ مِنْهَا وَقَالَ غَيْرُهُ فِي هَذَا الْحَدِيثِ: فَرَكِبَ إِلَى الطَّائِفِ عَلَى حِمَارٍ فَرَبَضَ عَلَى شِبْرِقَةٍ فَدَخَلَتْ فِي أَخْمُصِ قَدَمِهِ شَوْكَةٌ فَقَتَلَتْهُ .

Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs: "**(Seninle) alay edenlere karşı biz sana yeteriz**"[1] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Alay edenler, Velîd b. el-Muğîre, Esved b. Abdiyağûs ez-Zührî, Esved b. Muttalib, Hâris b. Ğaytale es-Sehmî ve Âs b. Vâil'dir. Cibrîl, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) bunları şikayet edip Cibrîl'e, Velîd Ebû Amr b. el-Muğîre'yi gösterdi. Cibrîl, Velîd'in can damarına işaret etti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne yaptın?"* deyince, Cibrîl: "Ben sana, ona karşı yeterim" karşılığını verdi.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Esved b. el-Muttalib'i gösterince, Cibrîl onun gözlerine işaret etti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne yaptın?"* diye sorunca, Cibrîl: "Ben sana, ona karşı yeterim" karşılığını verdi. Sonra ona, Esved b. Abduyağûs ez-Zührî'yi gösterdi. Cibrîl, onun da başına işaret edince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne yaptın?"* dedi. Cibrîl: "Ben sana, ona karşı yeterim" karşılığını verdi. Sonra Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona Hâris b. Ğaytale es-Sehmî'yi gösterdi. Cibrîl onun da başına veya karnına işaret edince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne yaptın?"* diye sordu. Cibrîl: "Ben sana, ona karşı yeterim" karşılığını verdi. Sonra ona Âs b. Vâil'i gösterdi. Cibrîl onun ayaklarının altına işaret edince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne yaptın?"* diye sordu. Cibrîl: "Ben sana, ona karşı yeterim" karşılığını verdi.

Velîd, Huzâa kabilesinden, ok atan birinin yanından geçerken adamın attığı ok onun şah damarına isabet edip damarını kesti. Esved b. el-Muttalib ise kör oldu. Kimisi: «Şöyle şöyle kör oldu» derken kimisi: «Bir ağacın altında konaklarken, birdenbire: "Ey evlatlarım! Beni niçin korumuyorsunuz, helak oldum" demeye başladı. Çocukları ise: "Bir şey görmüyoruz" karşılığını verdi. Kendisi yine: "Ey evlatlarım! Beni niçin korumuyorsunuz!? Helak oldum, gözüme diken batıyor" demeye başladı. Çocukları yine: "Bir şey görmüyoruz"

---

[1] Hicr Sur. 95

karşılığını verdi. Bu şekilde iki gözünü kaybetti» demektedir. Esved b. Abdıyağûs ez-Zührî'nın başında bir çıban çıktı ve bu çıban sebebiyle öldü. Hâris'ın karnı sarı su bağladı. Öyle ki (büyük abdesti) ağzından gelmeye başladı. Sonunda o da ölüp gitti. Âs b. Vâil ise bir gün başına bir diken battı ve bu diken sebebiyle öldü. Kimisi de: «Merkebi üzerinde Tâif'e giderken merkep bir dikenliğe girdi. Orada ayağının altına bir diken battı ve o diken onu öldürdü» demektedir.[1]

بَاب دَعَا رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى مَنِ اسْتَعْصَى مِنْ قُرَيْشٍ بِالسَّنَةِ وَإِجَابَةِ اللهِ ﷻ دُعَاءَهُ وَمَا ظَهَرَ فِي ذَلِكَ مِنَ الْآيَاتِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem), Kendisine Asi Olan Kureyşlilere Beddua Etmesi; Yüce Allah'ın, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Duasını Kabul Buyurması ve Bu Hususta Görülen Mucizeler

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ ابن دُحَيْمٍ الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي عَزْرَةَ ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ. (ح) وأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ محمد الْفَقِيهُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا يَحْيَى ابن إِبْرَاهِيمَ الْمُزَكِّي، قَالَا: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ قَالَ أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ قَالَ أَخْبَرَنَا الْأَعْمَشُ عن مسلم ابن صُبَيْحٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يُحَدِّثُ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ قَالَ فِيمَا يَقُولُ: ﴿يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ﴾ قَالَ: دُخَانٌ يَكُونُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَأْخُذُ بِأَسْمَاعِ الْمُنَافِقِينَ وَأَبْصَارِهِمْ، وَيَأْخُذُ الْمُؤْمِنَ مِنْهُ كَهَيْئَةِ الزُّكْمَةِ فَقُمْنَا فَدَخَلْنَا عَلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ فِي بَيْتِهِ فَأَخْبَرْنَاهُ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَاسْتَوَى قَاعِدًا ثُمَّ قَالَ أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ عَلِمَ مِنْكُمْ عِلْمًا فَلْيَقُلْ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يَعْلَمْ فَلْيَقُلِ اللهُ أَعْلَمُ فَإِنَّ مِنَ الْعِلْمِ أَنْ يَقُولَ الْعَالِمُ لِمَا لَا يَعْلَمُ. اللهُ أَعْلَمُ:، قَالَ اللهُ ﷻ: لِرَسُولِهِ عليه السلام: ﴿قُلْ مَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ ، وسأحدثكم عَنِ الدُّخَانِ: أَنَّ قُرَيْشًا لَمَّا اسْتَعْصَتْ عَلَى رَسُولِ الله ﷺ وَأَبْطَأُوا عَنِ الْإِسْلَامِ قَالَ اللهُمَّ أَعِنِّي عَلَيْهِمْ بِسَبْعٍ كَسَبْعِ يُوسُفَ، قَالَ: فَأَصَابَتْهُمْ سَنَةٌ فَحَصَّتْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى أَكَلُوا الْجِيَفَ وَالْمَيْتَةَ حَتَّى إِنَّ أَحَدَهُمْ كَانَ يَرَى مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ السَّمَاءِ كَهَيْئَةِ الدُّخَانِ مِنَ الْجُوعِ .

---

[1] Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf* (1/154)

زَادَ مُحَمَّدٌ: ثُمَّ دَعَوْا فَكُشِفَ ذَلِكَ عَنْهُمْ - قَالَ أَحْمَدُ بْنُ حَازِمٍ: ثُمَّ قَرَأَ عَبْدُ اللهِ: ﴿إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عائِدُونَ﴾ . قَالَ: فَعَادُوا، فَكَفَرُوا، فَأُخِّرُوا إِلَى يَوْمِ بَدْرٍ، قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: إِنَّ ذَلِكَ لَوْ كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَانَ لَا يُكْشَفُ عَنْهُمْ: ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ﴾ . قَالَ يَوْمَ بَدْرٍ» لَفْظُ حَدِيثِ أَحْمَدَ بْنِ حَازِمٍ.

Mesrûk der ki: Bir adam mescidde konuşurken, anlattıkları arasında, **"Göğün, insanları bürüyecek ve gözle görülecek bir duman çıkaracağı günü bekle"**[1] âyetini okudu ve: "Bu duman kıyamet günü olacaktır ve münafıkların kulaklarını ve gözlerini tıkayacaktır. Müminler ise soğuk algınlığına yakalanmış gibi olacaktır" dedi. Kalkıp evinde olan Abdullah'ın yanına girdik ve adamın söylediklerini kendisine aktardık. Yaslanmış vaziyette olan Abdullah doğrulup oturdu ve şöyle dedi: "Ey insanlar! İçinizden her kim bir şey biliyorsa, bildiğini söylesin! Ancak bir şey bilmiyorsa da: «Yüce Allah en doğrusunu bilir» desin! Çünkü kişinin bilmediği bir konuda, «Allah bilir» demesi yine bilgisine işarettir. Yüce Allah, peygamberine: **«De ki: Buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum ve ben olduğundan başka türlü görünenlerden de değilim»** buyurmaktadır. Size bu duman konusunu anlatayım. Kureyşliler Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) karşı diretip Müslüman olmaya yanaşmayınca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Allahım! Yûsuf'un yedi senelik kıtlığı gibi onlara bir kıtlık ver!"*** diye beddua etti. Bunun üzerine öyle bir kıtlığa maruz kaldılar ki herşeyi yok etti. Öyle ki açlıktan leş ve ölü eti yemeye başladılar. Kişi gökyüzüne baktığı zaman açlıktan dolayı dumana benzer bir şey görüyordu."[2]

Muhammed rivayetinde: "Kureyşliler: «(Ey Muhammed! Sen ki rahmet olarak gönderildiğini söylüyorsun, oysa kavmin kıtlıktan helak oluyor. Onlar için Allah'a dua et» deyince ve) Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de dua edince bu kıtlıktan kurtuldular (yağmur yağmaya başladı)" ziyadesinde bulunmuştur.

Ahmed b. Hâzım rivayetinde şöyle geçmektedir: Sonra Abdullah: **"Biz azabı birazcık kaldıracağız, ama siz yine döneceksiniz"**[3] âyetini okudu.

---

[1] Duhân Sur. 10

[2] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/107).

[3] Duhân Sur. 15

Sonra onlar (âyette buyrulduğu gibi) yine eski hallerine döndüler ve küfrettiler. Fakat Bedir savaşında da bu intikam alındı.

Abdullah der ki: "Eğer azap kıyamet günü üzerlerinden kaldırılacak olsaydı bu azaptan (kıtlıktan) kurtulmazlardı. **"Biz o büyük şiddetle çarptığımız gün mutlaka intikamımızı alırız"**[1] âyetinde de buyrulduğu gibi Bedir savaşında da bu intikam alınmıştır.

Lafız Ahmed b. Hâzım'ın lafzıdır.

وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الأَدِيبُ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي الضُّحَى، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: «جَلَسْتُ إِلَى رَجُلٍ فِي مَسْجِدِ الْجَامِعِ وَهُوَ يُحَدِّثُ النَّاسَ فَذَكَرَ قَوْلَ الرَّجُلِ وَدُخُولِهِ عَلَى عَبْدِ اللهِ، وَقَوْلَ عَبْدِ اللهِ بِمَعْنَى حَدِيثِ جَعْفَرِ بْنِ عَوْنٍ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: قَالُوا: ﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ قَالَ: فَقِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّا لَوْ كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ عَادُوا، قَالَ: فَكُشِفَ عَنْهُمْ فَعَادُوا، فَانْتَقَمَ مِنْهُمْ يَوْمَ بَدْرٍ فلذلك قَوْلُهُ: ﴿يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ﴾ » .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ يَحْيَى، عَنْ وَكِيعٍ . وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنِ الأَشَجِّ، عَنْ وَكِيعٍ

Mesrûk der ki: "Mescidde insanlara bir şeyler anlatan bir adamın yanında oturdum." Sonrasında ravi bu adamın dediğini, Mesrûk'un, Abdullah'ın yanına girişini ve Abdullah'ın cevabını Câfer b. Avn'ın hadisi yönünde zikretti. Ancak rivayetinde şöyle dedi: "Kureyşliler: **"Rabbimiz! Bu azabı bizden kaldır, çünkü biz artık inanıyoruz"**[2] dediler. Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem): "Eğer bu azabı biz onlardan kaldırırsak, onlar bu sözlerinden dönerler" denildi. Sonra bu azap üzerlerinden kaldırdı. Ancak onlar da yine müşrikliğe döndüler. Bunun üzerine Yüce Allah onlardan Bedir gününde intikam aldı. Bu (ceza) konu(sun)da Yüce Allah: **"Artık göğün, apaçık duman (fitne)**

---

[1] Duhân Sur. 16

[2] Duhân Sur. 12

getireceği günü gözle. (O fitne ki) insanları (insanların büyük kısmını) sarmıştır. İşte bu, acıklı bir azaptır. Rabbimiz, azabı bizden kaldır. Muhakkak ki biz, mümınleriz. Onlara (herşeyi) açıklayan bir resûl gelmişti. (Buna rağmen resûlün söylediklerinden) ibret almadılar ve ona (şeytanlar tarafından) «öğretilmiş» ve «deli» dediler ve sonra ondan yüz çevirdiler. Muhakkak ki Biz, azabı biraz kaldırsak (bile), şüphesiz ki siz (şirke) dönecek olanlarsınız. Büyük bir şiddetle (onları) yakalayacağımız gün, Biz mutlaka intikam alacak olanlarız"[1] buyurmaktadır.

Buhârî, *Sahîh*'de Yahya kanalıyla Vekî'den[2] ve Müslim ise Eşac kanalıyla Vekî'den rivayet etmiştir.[3]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عُتْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَسْبَاطُ بْنُ نَصْرٍ، عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي الضُّحَى، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «لَمَّا رَأَى رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنَ النَّاسِ إِدْبَارًا، قَالَ: «اللهُمَّ سَبْعٌ كَسَبْعِ يُوسُفَ» ، فَأَخَذَتْهُمْ سَنَةٌ، حَتَّى أَكَلُوا الْمَيْتَةَ، وَالْجُلُودَ، وَالْعِظَامَ، فَجَاءَهُ أَبُو سُفْيَانَ، وَنَاسٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، فَقَالُوا: يَا مُحَمَّدُ! إِنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّكَ بُعِثْتَ رَحْمَةً وإِنَّ قَوْمَكَ قَدْ هَلَكُوا، فَادْعُ اللهَ لَهُمْ، فَدَعَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَسُقُوا الْغَيْثَ فَأَطْبَقَتْ عَلَيْهِمْ سَبْعًا فَشَكَا النَّاسُ كَثْرَةَ الْمَطَرِ فَقَالَ: «اللهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا، فَانْحَدَرَتِ السَّحَابَةُ عَنْ رَأْسِهِ فَسُقِيَ النَّاسُ حَوْلَهُمْ. قَالَ: لَقَدْ مَضَتْ آيَةُ الدُّخَانِ وَهُوَ الْجُوعُ الَّذِي أَصَابَهُمْ، وَهُوَ قَوْلُهُ ﷻ: ﴿إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ وَآيَةُ اللِّزَامِ ، وَالْبَطْشَةُ الْكُبْرَى، وانشقاق الْقَمَرِ، وَذَلِكَ كُلُّهُ يَوْمَ بَدْرٍ يُرِيدُ وَاللهُ أَعْلَمُ: الْبَطْشَةُ الْكُبْرَى، وَالدُّخَانُ وَآيَةُ اللِّزَامِ كُلُّهَا حَصَلَتْ بِبَدْرٍ وَأَشَارَ الْبُخَارِيُّ إِلَى هَذِهِ الرِّوَايَةِ .

İbn Mesûd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kureyşlilerin kendisine sırt çevirdiğini görünce: *"Allahım! Yûsuf'un yedi senelik kıtlığı gibi onlara bir kıtlık ver!"* diye beddua etti. Bunun üzerine öyle bir kıtlığa maruz kaldılar ki herşeyi yok etti. Öyle ki açlıktan hayvan leşlerini, derilerini ve kemiklerini yemeye başladılar. Sonrasında Ebû Süfyân ve Mekke ahalisinden bazıları

---

[1] Duhân Sur. 10-16

[2] Buhârî, *tefsir* (572).

[3] Müslim, *sıfâtu'l-munâfikın* 7 (44).

Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) geldiler ve: "Ey Muhammed! Sen ki rahmet olarak gönderildiğini söylüyorsun, oysa kavmin kıtlıktan helak oluyor. Onlar için Allah'a dua et" dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de dua edince yağmur yağmaya başladı. Ancak yağmur yedi gün boyunca durmadan yağınca bu kez yağmurun çokluğundan şikayet etmeye başladılar. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Üzerimize değil çevremize yağdır!"* diye dua edince yağmur bulutu üzerlerinden çekilip çevre bölgelere yağmur yağdırmaya başladı. Bu şekilde duman alameti gerçekleşti. Bu da maruz kaldıkları kıtlık ile açlıktır. Yüce Allah kıtlık şeklinde gerçekleşen bu azap konusunda: **"Biz azabı birazcık kaldıracağız, ama siz yine döneceksiniz"**[1] buyurmuştur. Aynı şekilde lizâm (esir düşme), şiddetle yakalama (batşa) ve Ay'ın yarılması da gerçekleşti.

Ravi der ki: (İbn Mesûd) Müşriklerin maruz kaldıkları şiddetle yakalamanın (batşa'nın), duman azabının ve lizâmın (esir düşmenin) Bedir gününde gerçekleştiğini kastetmektedir. Doğrusunu da Allah bilir.

Buhârî de bu konuda bu rivayete işaret etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُؤَمَّلٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عُثْمَانَ عمرو ابن عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ. (ح) وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا، مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: «خَمْسٌ قَدْ مَضَيْنَ: اللِّزَامُ، وَالرُّومُ، وَالدُّخَانُ، وَالْبَطْشَةُ، وَالْقَمَرُ» .

أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ الْأَعْمَشِ، . وَالْمُرَادُ بِذَلِكَ: أَنَّ هَذِهِ الْآيَاتِ قَدْ وُجِدَتْ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ ﷺ كَمَا أَخْبَرَ بِهِنَّ قبل وجودهنّ.

Abdullah (b. Mes'ûd) der ki: "Beş olay (Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında) vaki olmuştur. Bunlar, lizâm, Rûmların Perslere galib gelmesi, duman azabı, şiddetle yakalama (batşa) ve Ay'ın ikiye bölünmesi mucizesidir."

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'lerinde A'meş kanalıyla rivayet etmişlerdir.[3]

---

[1] Duhân Sur. 15

[2] Buhârî, *tefsîr* (4824).

[3] Buhârî, *tefsîr* (4825), Tirmizî (5/379) ve Ahmed, *Musned* (5/128).

Burada kastedilen, bu olayların Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında gerçekleşmiş olması ve Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) bunları önceden haber vermiş olmasıdır.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو العباس محمد بن أحمد المحبوبي بمرو، قال: حدثنا أحمد بن سيار، قال: حدثنا محمد بن كثير، قال: حدثنا سفيان، عن الأعمش، عن أبي الضحى، عن مسروق، عن عبد الله: ﴿ولنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر﴾ قال يوم بدر .

Mesrûk'un bildirdiğine göre Abdullah (b. Mes'ûd): **"Andolsun, dönsünler diye biz onlara (âhiretteki) en büyük azaptan önce (dünyadaki) yakın azabı elbette tattıracağız"**[1] âyetini açıklarken burada Bedir günü kastedilmektedir" demiştir.[2]

وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرني محمد بن إسحاق الصفار، قال: حدثنا أحمد بن نصر، قال: حدثنا عمرو بن طلحة، قال: حدثنا أسباط ابن نصر، عن السدي، عن عكرمة، عن ابن عباس في قول الله ﷻ: ﴿وَيَقُولُونَ مَتَى هذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صادِقِينَ، قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمانُهُمْ وَلا هُمْ يُنْظَرُونَ﴾ قَالَ: يَوْمَ بَدْرٍ فُتِحَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَلَمْ يَنْفَعِ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ بَعْدَ الْمَوْتِ .

İkrime bildiriyor: İbn Abbâs: **"Eğer doğru söyleyenler iseniz, şu fetih ne zamanmış?" diyorlar. De ki: Fetih (ve hüküm) gününde inkârcılara (o gün ettikleri) imanları fayda vermeyecek ve kendilerine mühlet de tanınmayacaktır!"**[3] âyetlerini açıklarken: "Burada Bedir günü kastedilmektedir. Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) fetih nasip oldu; ama bu, küfredenlere ölümlerinden sonra bir fayda vermedi" dedi.[4]

حدثنا أبو جعفر كامل بن محمد بن أحمد المستملي، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ الْبَلْخِيُّ قدم علينا هَرَاةَ، قَالَ: حدثنا محمد ابن عَلِيٍّ النَّجَّارُ بِصَنْعَاءَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أيوب السختياني، عن عكرمة، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «جَاءَ أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ إِلَى

---

[1] Secde Sur. 21

[2] Kurtubî, *Tefsîr* (14/107).

[3] Secde Sur. 28, 29

[4] Kurtubî, *Tefsîr* (14/112).

رَسُولَ اللهِ ﷺ يَسْتَغِيثُ مِنَ الْجُوعِ لأَنَّهُمْ لَمْ يَجِدُوا شَيْئًا حَتَّى أَكَلُوا الْعِلْهِزَ [بالدَّمِ] فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ: ﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾ قَالَ فَدَعَا رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى فَرَّجَ عَنْهُمْ» .

İbn Abbâs der ki: Ebû Süfyân b. Harb açlıktan dolayı Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Çünkü yiyecek bir şey bulamaz olmuş ve açlıktan yün ile kanı karıştırarak yemeğe başlamışlardı. Bunun üzerine Yüce Allah: **"And olsun ki biz onları azabla yakalamıştık, yine de Rablerine boyun eğmemiş ve yakarmamışlardı"**[1] âyetini indirdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dua edince de bu sıkıntından kurtuldular.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ السَّيَّارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ حَاتِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ سُفْيَانَ، قَالَ حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَزِيدُ النَّحْوِيُّ، أَنَّ عِكْرِمَةَ حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «جَاءَ أَبُو سُفْيَانَ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَنْشُدُكَ اللهَ وَالرَّحِمَ قَدْ أَكَلْنَا الْعِلْهِزَ [يَعْنِي] الْوَبَرَ وَالدَّمَ فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ: ﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾ » وقد رُوِيَ فِي قِصَّةِ أَبِي سُفْيَانَ مَا دَلَّ عَلَى أَنَّ ذَلِكَ كَانَ بَعْدَ الْهِجْرَةِ وَلَعَلَّهُ كَانَ مرتين والله أعلم .

İbn Abbâs der ki: Ebû Süfyân, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Muhammed! Allah ve aramızdaki akrabalık bağları aşkına! Açlıktan yün ile kanı karıştırarak yemeye başladık!" deyince, Yüce Allah: **"And olsun ki biz onları azabla yakalamıştık, yine de Rablerine boyun eğmemiş ve yakarmamışlardı"**[3] âyetini indirdi.

Ebu Süfyân'ın kıssasında, bu hadisenin hicretten sonra vuku bulduğuna delalet eden ifadeler vardır. Belki de böyle bir hadise iki kez cereyan etmiştir. Doğrusunu Allah bilir.[4]

---

[1] Mü'minûn Sur. 76

[2] Kurtubî, *Tefsir* (12/143)

[3] Mü'minûn Sur. 76

[4] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/107, 108)

بَابُ مَا جَاءَ فِي آيَةِ الرُّومِ وَمَا ظَهَرَ فِيهَا مِنَ الْآيَاتِ [فِي أَدْنَى الْأَرْضِ]

Rumlar ve Onlar Hakkındaki Âyet ve Yakın Bir Bölgede Zuhur Eden Mucizeler

قَالَ اللهُ ﷻ: ﴿الم غُلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ﴾ .

Yüce Allah: **"Elif, Lâm, Mîm. Rumlar yenilgiye uğratıldılar. (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde onlar, bu yenilgilerinin ardından mutlaka galip geleceklerdir"**[1] buyurmaktadır.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، قَالَ حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَضْلِ الْبَجَلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو الْأَزْدِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْفَزَارِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «كَانَ الْمُسْلِمُونَ يُحِبُّونَ أَنْ يَظْهَرَ الرُّومُ عَلَى فَارِسَ لِأَنَّهُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يُحِبُّونَ أَنْ يَظْهَرَ فَارِسُ عَلَى الرُّومِ لِأَنَّهُمْ أَهْلُ الْأَوْثَانِ، فَذَكَرَ ذَلِكَ الْمُسْلِمُونَ لِأَبِي بَكْرٍ، فَذَكَرَ ذَلِكَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَا إِنَّهُمْ سَيَظْهَرُونَ » فَذَكَرَ أَبُو بَكْرٍ لَهُمْ ذَلِكَ، فَقَالُوا: اجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَجَلًا إِنْ ظَهَرُوا كَانَ لَكَ كَذَا وَكَذَا، وَإِنْ ظَهَرْنَا كَانَ لَنَا كَذَا وَكَذَا، فَجَعَلَ بَيْنَهُمْ أَجلَ خَمْسِ سِنِينَ، فَلَمْ يَظْهَرُوا، فَذَكَرَ ذَلِكَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: أَلَا جَعَلْتَهُ- أُرَاهُ قَالَ دُونَ الْعَشَرَةِ- قَالَ: فَظَهَرَتِ الرُّومُ بَعْدَ ذَلِكَ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ ﷻ: ﴿الم غُلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بِضْعِ سِنِينَ﴾ قَالَ فَغُلِبَتِ الرُّومُ ثُمَّ غَلَبَتْ بَعْدُ ﴿لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ﴾ قَالَ سُفْيَانُ: وَسَمِعْتُ أَنَّهُمْ ظَهَرُوا يَوْمَ بَدْرٍ» .

وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ قَالَ أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ، زَادَ فِي رِوَايَتِهِ قَالَ سَعِيدٌ: الْبِضْعُ مَا دُونَ الْعَشَرَةِ.

İbn Abbâs der ki: Müslümanlar, Rumların Ehl-i kitab olmasından dolayı Persleri yenmelerini isterdi. Müşrikler de Perslerin kendileri gibi puta tapanlar

---

[1] Rûm Sur. 1-3

oldukları için Rumları yenmelerini isterlerdi. Müşrikler bunu Ebû Bekr'e zikredince, Ebû Bekr de bunu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) zikretti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Muhakkak ki, Rumlar galip gelecektir"* buyurdu. Ebû Bekr bunu müşriklere bildirince, müşrikler: "Sen aramızda bir zaman tayin et. Eğer Rumlar kazanırsa şu ve şu kadar (deve) senin olacaktır. Eğer biz kazanırsak şu ve şu kadar (deve) bizim olacaktır" dediler. Ebû Bekr beş yıllık bir süre tayin etti. Fakat Rumlar bu süre zarfında galip gelememişti. Ebû Bekr bu durumu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) zikredince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu süreyi on yıla kadar uzatsaydın"* buyurdu. Sonra Rumlar galip geldiler. Bu sebeple Allah: **"Rumlar, yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar. Onlar yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir"**[1] buyurmuştur. Rumlar yenildi ve sonra yendi. Yüce Allah: **"Önce de, sonra da emir Allah'ındır. O gün Allah'ın (Rumlara) zafer vermesiyle müminler sevinecektir"**[2] buyurmaktadır. Süfyân: "Rumların, Bedir savaşında Perslere karşı zafer kazandığını işittim" dedi.[3]

Aynı isnâd ve aynı mânâ ile İbn İshâk bir önceki hadisi aktarmıştır. Ancak rivayetinde: "Saîd: «*Bıd'* ifadesi 10'dan aşağı demektir» dedi" ziyadesinde bulunmuştur.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: حَدَّثَنَا آدَمُ، قَالَ: حَدَّثَنَا وَرْقَاءُ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ فِي قَوْلِهِ: ﴿الم غُلِبَتِ الرُّومُ﴾ قَالَ: ذَكَرَ غَلَبَةَ فَارِسَ الرُّومَ، وَإِدَالَةَ الرُّومِ عَلَى فَارِسَ، وَفَرِحَ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللهِ أَهْلَ الْكِتَابِ عَلَى أَهْلِ الْأَوْثَانِ، قَالَ: وَالْبِضْعُ مَا بَيْنَ الثَّلَاثِ إِلَى الْعَشَرَةِ.

İbn Ebî Necîh bildiriyor: Mücâhid: **"Elif, Lâm, Mîm. Rumlar yenilgiye uğratıldılar"**[4] âyetlerini açıklarken: "Yüce Allah, Perslerin Rumlara karşı galip geldiklerini, sonra da Rumların Perslere karşı galip geldiğini ve müminlerin, Ehl-i kitabın putlara tapan Perslere karşı galip gelmesine sevindiğini zikretmiştir" dedi. Yine: "*Bıd'* ifadesi üç ile on arası demektir" dedi.

---

[1] Rûm Sur. 1-4

[2] Rûm Sur. 4, 5

[3] Tirmizî (3193).

[4] Rûm Sur. 1, 2

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ قالَ أخبرنا أحمدُ بن كاملٍ القاضي قال أخبرنا محمّدُ بنُ سعد بن محمّد بن الحسن العوفيُّ، قال: حدثني أبي، قال حدثني عمّي الحُسَيْنُ بنُ الحسن بن عطيّة، قال: حدثني أبي، عن جدّي عطيّة بن سعدٍ، عَنِ ابْنِ عبّاسٍ في قَوْلِهِ: ﴿الم، غُلِبَتِ الرُّومُ﴾ قَالَ: «قَدْ مضى كان ذلكَ في أَهْلِ فَارِسَ وَالرُّومِ. وَكَانَتْ فارِسٌ قَدْ غَلَبَتْهُمْ، ثُمَّ غَلَبَتِ الرُّومُ بَعْدَ ذلكَ، ولقي نبي الله ﷺ مُشْرِكِي الْعَرَبِ، وَالْتَقَتِ الرُّومُ وَفارِسُ فنصَرَ اللهُ ﷻ النَّبيَّ صلّى الله عليه وآله وسلم ومن معه من الْمُسْلِمِينَ عَلَى مُشْرِكِي الْعَرَبِ، ونصر أَهْلَ الْكِتَابِ عَلى مُشْرِكِي الْعَجَمِ» ، فَفَرِحَ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللهِ إِيَّاهُمْ، وَنَصْرِ أَهْلِ الْكِتَابِ عَلَى الْعَجَمِ، قَالَ عَطِيَّةُ: وَسَأَلْنَا أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ «الْتَقَيْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَمُشْرِكِي الْعَرَبِ وَالْتَقَتِ الرُّومُ وَفَارِسُ فَنَصَرَنَا [اللهُ ﷻ] عَلَى مُشْرِكِي الْعَرَبِ ونصر أَهْلَ الْكِتَابِ عَلَى الْمَجُوسِ فَفَرِحْنَا بِنَصْرِ اللهِ إِيَّانَا عَلَى الْمُشْرِكِينَ وَفَرِحنَا بِنَصْرِ اللهِ أَهْلَ الْكِتَابِ عَلَى الْمَجُوسِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ ﷻ: وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ .

Atiyye b. Sa'd'ın bildirdiğine göre İbn Abbâs: **"Elif, Lâm, Mîm. Rumlar yenilgiye uğratıldılar"**[1] âyetlerini açıklarken şöyle demiştir: "Bu, geçmişte Rumlar ve Persler arasında olan bir şeydir. Ancak Persler, Rumlara karşı galip gelmişti. Sonra da Rumlar, Perslere karşı galip geldi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Arap müşrikleriyle, Rumlar da Perslerle savaştı. Allah, Peygamber'ini ve beraberindeki Müslümanları Arap müşriklerine karşı galip kıldı. Aynı zamanda Ehl-i Kitabı da Acem müşriklerine karşı galip kıldı. Müminler Yüce Allah'ın, kendilerine zafer vermesiyle ve müşriklere karşı Ehl-i Kitaba zafer vermesiyle sevinmişti."

Atiyye der ki: Bunu Ebû Saîd el-Hudrî'ye sorduğumda şöyle dedı: "Biz Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber müşriklere karşı, Rumlar da Perslere karşı savaştı. Biz Arap müşriklerine karşı galip gelirken Ehl-i Kitab da Mecusilere karşı galip geldi. Bizim müşriklere, Ehl-i Kitabın da Mecusilere karşı galip gelmesinden dolayı sevinmiştik. Yüce Allah'ın: **"O gün Allah'ın (Rumlara)**

---

[1] Rûm Sur. 1, 2

zafer vermesiyle müminler sevinecektir"[1] buyruğu da bunu ifade etmektedir."[2]

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطان قال أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا أبو صالح وابن بكير، قالا: حدثنا الليث، قال: حدثني عقيل، عن ابن شهاب، قال: «كان الْمُشْرِكُونَ يُجادِلُونَ الْمُسْلِمِينَ وَهُمْ بِمَكَّةَ يَقُولُونَ: الرُّومُ أَهْلُ كِتابٍ وَقَدْ غَلَبَتْهُمُ الْفُرْسُ، وَأَنْتُمْ تَزْعُمُونَ أَنَّكُمْ سَتَغْلِبُونَ بِالْكِتَابِ الَّذِي أُنزِلَ عَلَى نَبِيِّكُمْ، فَسَنَغْلِبُكُمْ كَمَا غَلَبَتْ فَارِسُ الرُّومَ، فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ: ﴿الم غُلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بِضْعِ سِنِينَ﴾ »

İbn Şihâb der ki: Bize bildirdiğine göre Müslümanlar Mekke'de iken müşrikler kendileriyle mücadele edip: "Rumlar Ehl-i Kitab olduğu halde Persler onları yendi. Oysa siz Peygamber'inize inen kitapla Rumların yeneceğini iddia ediyorsunuz. Perslerin Rumları yenmesi gibi biz de sızı yeneceğiz" diyordu. Bunun üzerine Yüce Allah: **"Rumlar, yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar. Onlar yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir"**[3] âyetlerini indirdi.

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ الزهري فَأَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ «أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَتْ هَاتَانِ الْآيَتَانِ نَاحَبَ أَبُو بَكْرٍ بَعْضَ الْمُشْرِكِينَ قَبْلَ أَنْ يُحَرَّمَ الْقِمَارُ عَلَى شَيْءٍ إِنْ لَمْ تُغْلَبْ فَارِسُ فِي سَبْعِ سِنِينَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِمَ فَعَلْتَ فَكُلُّ مَا دُونَ الْعَشْرِ بِضْعٌ وَكَانَ ظُهُورُ فَارِسَ عَلَى الرُّومِ فِي تِسْعِ سِنِينَ ثُمَّ أَظْهَرَ اللهُ الرُّومَ عَلَى فَارِسَ زَمَنَ الْحُدَيْبِيَةِ فَفَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بِظُهُورِ أَهْلِ الْكِتَابِ» .

İbn Şihâb ez-Zührî der ki: Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe b. Mes'ûd'un bana bildirdiğine göre Rum Sûresi'nin ilk iki âyeti nazil olduğu zaman ve bahis haram kılınmadan önce Ebû Bekr müşriklerden bazı kişilerle yedi yılda "Rumlar Perslere karşı galip gelecektir" diye bahse tutuşmuştu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Niçin öyle yaptın? Bıd' üç yıldan dokuz yıla kadar olan bir*

---

[1] Rûm Sur. 4, 5

[2] Kurtubî, *Tefsir* (2/14).

[3] Rûm Sur. 1-4

süredir" buyurdu. Dokuz yıl boyunca Persler Rumlara karşı galip gelmişti.[1] Sonra Rumlar Hudeybiye zamanında Perslere karşı galip geldi. Müslümanlar Ehl-i Kitabın galip gelmesiyle de sevinmişti.

وأخبرنا أبو الحسين بن الفضل، قال: أخبرنا عبد الله بن جعفر، قال: حدثنا يعقوب بن سفيان، قال: حدثنا العبّاس بن الوليد، قال: حدثنا يزيد بن زريع، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ ﴿الم غُلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الأَرضِ﴾ قَالَ: غَلَبَهُمْ أَهْلُ فَارِسَ عَلَى أَدْنَى الشَّامِ، ﴿وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بِضْعِ سِنِينَ﴾ الْآيَةَ. قَالَ: لَمَّا أَنْزَلَ اللهُ ﷻ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ، صَدَّقَ الْمُسْلِمُونَ رَبَّهُمْ وَعَرَفُوا أَنَّ الرُّومَ سَتَظْهَرُ عَلَى أَهْلِ فَارِسَ، فَاقْتَمَرَهُمْ وَالْمُشْرِكُونَ خَمْسَ قَلَائِصَ، وَأَجَّلُوا بَيْنَهُمْ خَمْسَ سِنِينَ، قَالَ: فَوَلِيَ قِمَارَ الْمُسْلِمِينَ أَبُو بَكْرٍ ﵁، وَوَلِيَ قِمَارَ الْمُشْرِكِينَ أُبَيُّ بْنُ خَلَفٍ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُنْهَى عَنِ الْقِمَارِ فِي الْأَجَلِ، وَلَمْ تَظْهَرِ الرُّومُ عَلَى فَارِسَ، فَسَأَلَ الْمُشْرِكُونَ قِمَارَهُمْ، فَذَكَرَ ذَلِكَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «لَمْ يَكُونُوا أَحِقَّاءَ أَنْ يُؤَجِّلُوا أَجَلًا دُونَ الْعَشْرِ، فَإِنَّ الْبِضْعَ مَا بَيْنَ الثَّلَاثِ إِلَى الْعَشْرِ، فَزَايِدُوهُمْ وَمَادُّوهُمْ فِي الْأَجَلِ» ، فَفَعَلُوا فَأَظْهَرَ اللهُ الرُّومَ عَلَى فَارِسَ عِنْدَ رَأْسِ السَّبْعِ مِنْ قِمَارِهِمُ الْأَوَّلِ، فَكَانَ ذَلِكَ مَرْجِعَهُمْ مِنَ الْحُدَيْبِيَةِ، فَفَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بِفَلْجِهِمُ الَّذِي كَانَ مِنْ ظُهُورِ أَهْلِ الْكِتَابِ عَلَى الْمَجُوسِ، وَكَانَ ذَلِكَ مِمَّا شَدَّ اللهُ بِهِ الْإِسْلَامَ فَهُوَ قوله: ﴿وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ﴾ .

Saîd bildiriyor: Katâde: **"Elif, Lâm, Mîm. Rumlar yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar"**[2] âyetlerini açıklarken: "Persler Rumları Şam'a yakın bir yerde yenilgiye uğratmıştı" dedi. **"Ama onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir"**[3] buyruğu hakkında ise şöyle dedi: "Yüce Allah bu âyetleri indirdiği zaman Müslümanlar Rablerine inanmış ve Rumların Perslere karşı galip geleceğini bilmişti. Müslümanlarla müşrikler beşer genç deve rehin koyarak bu konuda bahse tutuşmuş ve beş yıllık bir süre tayin etmişlerdi. Müslümanların sorumlusu Ebû Bekr, müşriklerin sorumlusu da Ubey b. Halef olmuştu. Bu, bahsin haram kılınmasından önce

---

[1] Kurtubî, *Tefsir* (3/14).

[2] Rûm Sur. 1, 2

[3] Rûm Sur. 3

oluyordu. Tayin ettikleri süre dolmuş ve Rumlar Perslere karşı galip gelememişti. Müşrikler söz konusu mallarını isteyince, ashâb durumu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) bildirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu süreyi dokuz yıla kadar uzatma hakkınız vardır. Zira bıd' üç yıldan dokuz yıla kadar olan bir süredir. Siz bahsi büyütüp süreyi uzatın"* buyurdu. Ashâb da öyle yapıp süreyi uzattı. Sonra ilk tayin edilen süreden itibaren, Allah yedinci yılın başında Rumları Perslere karşı galip kıldı. Bu da Alah'ın kendisiyle Müslümanları güçlü kıldığı Hudeybiye'den dönüldüğü zamanda gerçekleşti. Böylece Müslümanlar, Ehl-i Kitabın Mecusilere karşı galip gelmesinden dolayı sevinmişti. Bununla da Yüce Allah İslam'ı kuvvetli kılmıştı. **"O gün Allah'ın (Rumlara) zafer vermesiyle müminler sevinecektir"**[1] buyruğu da bunu ifade etmektedir.[2]

أخبرنا أبو الحسين بن الفضل القطّان قال أخبرنا عبد الله بن جعفر قال: حدثنا يعقوب بن سفيان قال: حدثنا صفوان بن صالح وأبو تقي هشام بن عبد الملك، قالا: حدثنا الوليد بن مسلم، قال: حدثنا أسيد الكلابي، أنه سمع العلاء بن الزبير يحدث عن أبيه، قال: «رأيت غلبة فارس الروم ثم رأيت غلبة الروم فارسا، ثم رأيت غلبة المسلمين فارسا والروم، وظهورهم على الشام والعراق كل ذلك في خمس عشرة سنة [وبالله العصمة] .

Alâ b. ez-Zübeyr, babasından bildiriyor: Perslerin Rumlara galip geldiğini, sonra da Rumların Perslere galip geldiğini gördüm. Sonra Müslümanların Perslere, Rumlara, Şam'a ve Irak'a galip geldiğini gördüm. Bütün bunlar on beş yıl içinde gerçekleşti. Muhafaza olunmak (ve başarıya ulaşmak) ancak Allah'ın yardımıyladır.

---

[1] Rûm Sur 4, 5

[2] Kurtubî, *Tefsîr* (5/14).

بَابُ دُعَاءِ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى سَبْعَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ يُؤْذُونَهُ ثُمَّ عَلَى ابْنِ أَبِي لَهَبٍ وَمَا ظَهَرَ فِي ذَلِكَ مِنَ الْآيَاتِ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) Kendisine Eziyet Eden Kureyşli Yedi Kişiye Sonra İbn Ebî Leheb'e Beddua Etmesi ve Bu Yöndeki Mucizeler

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِلْحَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عمرو ابن خَالِدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: «اسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْبَيْتَ فَدَعَا عَلَى نَفَرٍ مِنْ قُرَيْشٍ سَبْعَةٍ فِيهِمْ أَبُو جَهْلٍ، وَأُمَيَّةُ بْنُ خَلَفٍ، وَعُتْبَةُ بْنُ ربيعة، وشيبة بن ربيعة، وعقبة بْنُ أَبِي مُعَيْطٍ، قَالَ عَبْدُ اللهِ: فَأُقْسِمُ بِاللهِ لَقَدْ رَأَيْتُهُمْ صَرْعَى عَلَى بَدْرٍ قَدْ غَيَّرَتْهُمُ الشَّمْسُ وَكَانَ يَوْمًا حَارًّا» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ .

Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Kâbe'ye doğru dönerek Kureyş'ten yedi kişilik bir gruba beddua etti. Ebû Cehil, Umeyye b. Halef, Utbe b. Rabîa, Şeybe b. Rabîa ve Ukbe b. Ebî Muayt bu yedi kişiden idi. Allah'a yemin olsun ki (Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) saydığı) bu kişilerin Bedir'de ölü olarak serildiklerini ve çok sıcak bir gün olmasından dolayı güneşten çürüdüklerini gördüm."

Buhârî, *Sahîh*'de Amr b. Hâlid kanalıyla rivayet etmiştir.[1]

وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ ابن سُلَيْمَانَ الْبَاغَنْدِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْحَرَّانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَعْيَنَ، قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ.

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ شَبِيبٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ محمد بن أَعْيَنَ

Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı rivayet edilmiştir.

Müslim, *Sahîh*'de Seleme b. Şebîb kanalıyla Hasan b. Muhammed b. A'yen'den rivayet etmiştir.[1]

---

[1] Buhârî, *meğâzî* 7 (3960)

أخبرنا عليُّ بْنُ أحمد بن عبدان قال: أخبرنا أحمدُ بْنُ عُبَيدٍ الصَّفَّارُ، قال: حدَّثنا تمتام، قال: حدَّثنا عبَّاسُ بْنُ الفضل الأزرق، قال: حدَّثنا الأسود ابن شيبان، قال: حدَّثنا أبُو نَوْفَلِ بْنُ أبي عَقْرَبٍ، عَنْ أبيه، قَالَ: «كَانَ لهب ابن أبي لَهَبٍ يَسُبُّ النَّبِيَّ ﷺ، وَيَدْعُو عليْه، قَالَ: فقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اللهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبَكَ، قَالَ: وَكَانَ أبُو لَهَبٍ يَحْمِلُ الْبَزَّ إلَى الشَّام، وَيَبْعَثُ بِوَلَدِه مَعَ غِلْمَانِهِ وَوُكَلَائِهِ وَيَقُولُ: إنَّ ابْنِي أَخَافُ عَلَيْهِ دَعْوَةَ مُحَمَّدٍ فَيُعَاهِدُوهُ، قَالَ: وَكَانُوا إذَا نَزَلَ الْمَنْزِلَ أَلْزَقُوهُ إلَى الْحَائِطِ، وَغَطُّوا عَلَيْهِ الثِّيَابَ وَالْمَتَاعَ، قَالَ: فَفَعَلُوا ذَلِكَ بِهِ زَمَانًا، فَجَاءَ سَبُعٌ فَتَشَلَهُ فَقَتَلَهُ، فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا لَهَبٍ فَقَالَ: أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إنِّي أَخَافُ عَلَيْهِ دَعْوَةَ مُحَمَّدٍ». كَذَا قَالَ عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ. لَهَبُ بْنُ أَبِي لَهَبٍ، وَأَهْلُ الْمَغَازِي يَقُولُونَ: عُتْبَةُ بْنُ أَبِي لَهَبٍ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: عُتَيْبَةُ.

Ebû Nevfel b. Ebî Akreb, babasından bildiriyor: Leheb b. Ebî Leheb, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) söver ve kendisine beddua ederdi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Köpeklerinden bir köpeği ona musallat et!"* diye beddua etti. Ebû Leheb, oğlu, hizmetçileri ve vekilleri ile Şam'a kumaş gönderir ve onlara: "Oğlum hakkında, Muhammed'in bedduasından korkuyorum" diyerek onu iyi korumalarını söylerdi. Onlar da onu koruyacaklarına dair söz verirlerdi. Bir yerde konakladıkları zaman onu bir duvarın dibine oturtur ve etrafına çok miktarda eşya yığar, üzerini de giysilerle örterlerdi. Onu bu şekilde korumaya bir müddet devam ettiler. Bir defasında bir aslan gelip onu aralarından çekip aldı ve öldürdü. Bu haber Ebû Leheb'e ulaşınca: "Ben size: «Muhammed'in oğlum hakkındaki bedduasından korkuyorum» dememiş miydim?" dedi.

Abbâs b. el-Fadl rivayetinde böyle demiştir, ancak kavi değildir. Leheb b. Ebî Leheb için Meğâzî ehli: "Utbe b. Ebî Leheb" demiştir. Bazıları da: "Uteybe" demiştir.

وفيما أخبَرَنَا أبو عَبْدِ الله، قِرَاءَةً عَلَيْهِ، قَالَ: «كَانَتْ أُمُّ كُلْثُوم يعني ابنة رسول الله ﷺ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ عُتَيْبَةَ بْنِ أَبِي لَهَبٍ، وَكَانَتْ رُقَيَّةُ تَحْتَ أَخِيهِ عُتْبَةَ بْنِ أَبِي لَهَبٍ، فَلَمَّا أَنْزَلَ اللهُ ﷻ: تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ قَالَ أَبُو لَهَبٍ لابْنَيْهِ: عتيبة، وعتبة: رأسي ورؤوسكما

[1] Müslim, *el-cihâdu ve's-siyer* 69 (110) ve İbn Hişâm, *es-Sîre* (1/385-387)

حَرَامٌ إِنْ لَمْ تُطَلِّقَا ابْنَتَيْ مُحَمَّدٍ، وَسَأَلَ النَّبِيُّ ﷺ عُتْبَةَ طَلَاقَ رُقَيَّةَ، وَسَأَلَتْهُ رُقَيَّةُ ذَلِكَ وَقَالَتْ لَهُ أُمُّ كُلْثُومٍ بِنْتُ حرب ابن أُمَيَّةَ- وَهِيَ حَمَّالَةُ الْحَطَبِ-: طَلِّقْهَا يَا بُنَيَّ فَإِنَّهَا قَدْ صَبَتْ فَطَلَّقَهَا، وَطَلَّقَ عُتَيْبَةُ أُمَّ كُلْثُومٍ، وَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ حِينَ فَارَقَ أُمَّ كُلْثُومٍ فَقَالَ: كَفَرْتُ بِدِينِكَ، وَفَارَقْتُ ابْنَتَكَ، لَا تُحِبُّنِي وَلَا أُحِبُّكَ، ثُمَّ تَسَلَّطَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَشَقَّ قَمِيصَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَمَا إِنِّي أَسْأَلُ اللهَ أَنْ يُسَلِّطَ عَلَيْهِ كَلْبَهُ، فَخَرَجَ نَفَرٌ مِنْ قُرَيْشٍ حَتَّى نَزَلُوا فِي مَكَانٍ مِنَ الشَّام يُقَالُ لَهُ الزَّرْقَاءُ لَيْلًا فَأَطَافَ بِهِمُ الْأَسَدُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، فَجَعَلَ عُتَيْبَةُ يَقُولُ: يَا وَيْلُ أُمِّي هُوَ وَاللهِ آكِلِي كَمَا دَعَا مُحَمَّدٌ عَلَيَّ، قَتَلَنِي ابْنُ أَبِي كَبْشَةَ وَهُوَ بِمَكَّةَ وَأَنَا بِالشَّامِ، فَعَوَى عَلَيْهِ الْأَسَدُ مِنْ بَيْنِ الْقَوْمِ وَأَخَذَ بِرَأْسِهِ فَضَغَمَهُ ضَغْمَةً فَذَبَحَهُ» .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ فَحَدَّثَنَا بِجَمِيعِ ذَلِكَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الثَّقَفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمِقْدَامِ، قَالَ: حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ الْعَلَاءِ الْعَبْدِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ

Katâde der ki: Cahiliye döneminde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Ümmü Gülsüm, Ebû Leheb'in oğlu Uteybe ile evliydi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) diğer kızı Rukayye ise Ebû Leheb'in diğer oğlu Utbe ile evliydi. Yüce Allah, Tebbet Sûresini indirince Ebû Leheb iki oğluna: "Şayet Muhammed'in kızlarını boşamazsanız sizinle bir arada bulunmamız haram olsun!" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Utbe'den, Rukayye'yi boşamasını istedi. Rukayye de ondan aynı şeyi istedi. Harb b. Umeyye'nin kızı olan anneleri de (ki âyette odun taşıyıcısı olarak zikredilen kendisidir) onlara: "Bu kızları boşayın! Zira dinimizden çıktılar" deyince, Uteybe ile Utbe, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızlarını boşadılar. Uteybe, Ümmü Gülsüm'ü boşadığı zaman Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ben senin dinine küfrettim ve kızından ayrıldım. Sen beni sevmiyorsun ve ben de seni sevmiyorum" dedi. Sonra da Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) saldırarak gömleğini yırttı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şu an Allah'tan senin üzerine köpeğini musallat etmesini diliyorum"* buyurdu. Kureyş'ten bir grup (ticaret için) yola çıktı ve Şam'da bir gece vakti Zerkâ denilen yerde konakladı. O gece etraflarında bir aslan dolaşmaya başladı. Bunun üzerine Uteybe: "Vay anam vay! Vallahi Muhammed'in bana beddua etmesinden dolayı bu aslan beni yiyecek. İbn Ebî Kebşe, Mekke'de ve ben Şam'da olduğum halde katilim olacak" demeye

başladı. O grup içinden aslan kendisine kükredi ve başına vurduğu bir pençe darbesiyle onu öldürdü.

، قَالَ زُهَيْرٌ: وَحَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ: «أَنَّ الْأَسَدَ لَمَّا طَافَ بِهِمْ تِلْكَ اللَّيْلَةَ انْصَرَفَ عَنْهُمْ فَنَامُوا وَجُعِلَ عُتَيْبَةُ فِي وَسَطِهِمْ فَأَقْبَلَ الْأَسَدُ يَتَخَطَّاهُمْ حَتَّى أَخَذَ بِرَأْسِ عُتَيْبَةَ، فَفَدَغَهُ، وَتَزَوَّجَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رُقَيَّةَ فَتُوُفِّيَتْ عِنْدَهُ، وَلَمْ تَلِدْ لَهُ، وَتَزَوَّجَ أَبُو الْعَاصِ بْنُ الرَّبِيعِ زَيْنَبَ فَوَلَدَتْ لَهُ أُمَامَةَ» .

Hişâm b. Urve babasından bildiriyor: Aslan etraflarında dolaştıktan sonra dönüp gitti. Onlar da Uteybe'yi ortalarına alarak uyudular. Sonra bu aslan geri geldi ve aralarında dolaşmaya başladı. Sonunda da Uteybe'yi buldu ve başını kopardı. Osmân b. Affân, Rukayye ile evlendi ve Rukayye, Osmân'ın nikahı altında iken vefat etti. Ancak kendisinden çocuğu olmamıştı. Ebu'l-Âs b. er-Rabî', Zeyneb ile evlendi ve kendisinden Umâme adında bir çocuğu oldu.

بَابُ وَفَاةِ أَبِي طَالِبٍ عَمِّ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَمَا وَرَدَ فِي امْتِنَاعِهِ مِنَ الْإِسْلَامِ

Resûlullah'ın ([illegible]) Amcası Ebû Tâlib'in Vefatı ve Müslüman Olmaktan İmtina Etmesi

قَالَ اللهُ ﷻ: ﴿وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ. وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾

Yüce Allah: **"Onlar, hem insanları Peygamber'e yaklaşmaktan vazgeçirmeye çalışırlar, hem de kendileri ondan uzaklaşırlar. Bu şekilde ancak kendilerini helak ediyorlar. Ama işin farkında değillerdir"**[1] buyurmaktadır.

وَقَالَ: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ .

---

[1] En'âm Sur. 26

Yine Yüce Allah: **"Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi hidayete erdiremezsin. Fakat Allah dilediği kimseyi hidayete erdirir"**[1] buyurmaktadır.

أخبرنا أبو محمد عبد الله بن يحيى السكري، قال: أخبرنا إسماعيل الصفار، قال: حدثنا أحمد بن منصور، قال: حدثنا عبد الرزاق، قال: حدثنا سفيان وأخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو العباس المحبوبي، قال: حدثنا أحمد بن سيار، قال: حدثنا محمد بن كثير، قال: حدثنا سفيان، عن حبيب بن أبي ثابت، عمن سمع ابن عباس يقول في قول الله ﷻ: ﴿وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ﴾ قال: نزلت في أبي طالب: كان ينهى المشركين أن يؤذوه وينأى عنه. وفي رواية عبد الرزاق وينأى عما جاء به.

Habîb b. Ebî Sâbit'in işiten birinden bildirdiğine göre İbn Abbâs, Yüce Allah'ın: **"Onlar, hem insanları Peygamber'e yaklaşmaktan vazgeçirmeye çalışırlar, hem de kendileri ondan uzaklaşırlar"**[2] buyruğunu açıklarken: "Bu âyet Ebû Tâlib hakkında inmiştir. Ebû Tâlib, hem müşriklerin Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) eziyet etmesine engel oluyor, hem de ondan uzak duruyordu" demiştir.

Abdurrezzâk'ın rivayeti ise: "Hem de onun getirdiğinden (İslam'dan) uzak duruyordu" şeklindedir.

أخبرنا أبو عبد الله قال: حدثنا علي بن جمشاد، قال: حدثنا محمد بن منده الأصبهاني، قال: حدثنا بكر بن بكار، قال: حدثنا حمزة بن حبيب، عن حبيب بن أبي ثابت، عن سعيد بن جبير، عن ابن عباس في قول الله ﷻ: ﴿وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ﴾ قال نزلت في أبي طالب: كان ينهى المشركين أن يؤذوا رسول الله ﷺ، ويتباعد عما جاء به .

Saîd b. Cübeyr'in bildirdiğine göre İbn Abbâs: **"Onlar, hem insanları Peygamber'e yaklaşmaktan vazgeçirmeye çalışırlar, hem de kendileri ondan uzaklaşırlar"**[3] buyruğunu açıklarken: "Bu âyet, Ebû Tâlib hakkında

---

[1] Kasas Sur. 56

[2] En'âm Sur. 26

[3] En'âm Sur. 26

ınmıştır. Ebû Tâlib, hem müşriklerin Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) eziyet etmesine engel oluyor, hem de onun getirdiğinden (İslam'dan) uzak duruyordu" demiştir.[1]

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ، قال: أخبرنا أبو الحسن عليُّ بنُ أحمد بن قرقوب التمّار بهمدان، قال: حدّثنا إبراهيمُ بنُ الحسينِ بنِ ديزيل قال: حدّثنا أبو اليمان الحكمُ بنُ نافع، قال: حدّثنا شعيبُ بنُ أبي حمزة، عن الزهريّ (ح) وأخبرنا أبو الحسين عليُّ بنُ محمّدِ بنِ عبد الله بنِ بشران العدلُ ببغداد، قال: أخبرنا إسماعيلُ بنُ محمّدٍ الصفّار، قال: حدّثنا أحمدُ بنُ منصورٍ الرّماديُّ، قال: حدّثنا عبدُ الرزّاق، قال: أخبرنا معمرٌ، عن الزُّهريِّ ما لا أُحصي عَنِ ابنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِيهِ ، قَالَ: «لَمَّا حَضَرَتْ أَبَا طَالِبٍ الْوَفَاةُ دَخَلَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ، فَوَجَدَ عِنْدَهُ أَبَا جَهْلِ بْنَ هِشَامٍ، وَعَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي أُمَيَّةَ، قَالَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: يَا عَمِّ! قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أُحَاجُّ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللهِ، وَقَالَ أَبُو جَهْلٍ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ: أَيْ أَبَا طَالِبٍ أَتَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ: فَكَانَ آخِرَ كَلِمَةٍ أَنْ قَالَ عَلَى مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ مَا لَمْ أُنْهَ عَنْكَ، قَالَ: فَنَزَلَتْ ﴿ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُواْ أُوْلِي قُرْبَى مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾ قَالَ لَمَّا مَاتَ وَهُوَ كَافِرٌ . وَنَزَلَتْ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ لَفْظُ حَدِيثِ مَعْمَرٍ.

İbnu'l-Müseyyeb'in bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: Ebû Tâlib'in vefat anı geldiğinde, yanına Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) girdi. Ebû Tâlib'in yanında Ebû Cehil b. Hişâm ve Abdullah b. Ebî Umeyye ile karşılaştı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Tâlib'e: ***"Amcacığım! Lâ ilâhe illallah de ki, Yüce Allah'ın katında bu sözünle sana şahitlik edeyim"*** buyurunca, Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye: "Ey Ebû Tâlib! Abdulmuttalib'in dininden yüz mü çevireceksin?" diye çıkıştılar. Ancak Ebû Tâlib'in en son konuştuğu şey, Abdulmuttalib'in dini üzerinde olduğu yönündeydi. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) ona: ***"Yüce Allah beni nehyetmediği sürece senin için bağışlanma dilemeye devam edeceğim"*** buyurdu. Bunun üzerine: **"Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar müşrikler için mağfiret**

---

[1] Kurtubî, *Tefsir* (6/405).

dilemek Peygamber'e ve müminlere yaraşmaz. İbrâhîm'in, babası için af dilemesi, sadece ona verdiği bir söz yüzündendi. Onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine açıkça belli olunca, ondan uzaklaştı"[1] âyetleri nazıl oldu. Öldüğü zaman da kâfır olarak öldü.[2] Sonra: **"Sen, sevdiğini doğru yola eriştiremezsin"**[3] âyeti nazil oldu.

Lafız Ma'mer'in lafzıdır.

وَفِي رِوَايَةِ شُعَيْبٍ قَالَ: جَاءَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَوَجَدَ عِنْدَهُ أَبَا جَهْلٍ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ.، وَزَادَ: فَلَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ ﷺ يَعْرِضُهَا عَلَيْهِ، وَيُعَانِدَانِهِ بِتِلْكَ الْمَقَالَةِ حَتَّى قَالَ أَبُو طَالِبٍ آخِرَ مَا كَلَّمَهُمْ: عَلَى مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَأَبَى أَنْ يَقُولَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ- ثُمَّ ذَكَرَ الْبَاقِي بِمَعْنَاهُ [إِلَّا أَنَّهُ] قَالَ: فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ وَقَالَ فِي الْآيَةِ الْأُخْرَى وَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ فِي أَبِي طَالِبٍ، فَقَالَ لِرَسُولِهِ [ﷺ] وَلَمْ يَذْكُرْ قَوْلَهُ لَمَّا مَاتَ وَهُوَ كَافِرٌ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ وَمَحْمُودٍ . وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ إِسْحَاقَ [الْقَاضِي] وَعَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ، كُلُّهُمْ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ . وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ أَبِي الْيَمَانِ .

Şuayb'ın rivayeti ise şöyledir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldiğinde Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye b. el-Muğîre'nin, Ebû Tâlib'in yanında olduğunu gördü. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), amcasına tevhid kelimesini söylemesi için tekrar tekrar ısrarlarda bulundukça, Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Umeyye de aynı şeyi söylediler. Ancak Ebû Tâlib, 'Lâ ilâhe illallah' sözünü söylemedi ve en son konuştuğu şey de Abdulmuttalib'in dini üzerinde olduğu yönünde oldu.

Hadisin diğer kısmını da aynı mânâ ile rivayet etti. Ancak rivayetinde: "Bunun üzerine Yüce Allah: **"Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar müşrikler için mağfiret dilemek Peygamber(e ve müminlere yaraşmaz. İbrâhîm'in, babası için af dilemesi, sadece ona**

---

[1] Tevbe Sur. 113, 114

[2] Buhârî, *tefsir* 16 (4675).

[3] Kasas Sur. 56

verdiği bir söz yüzündendi. Onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine açıkça belli olunca, ondan uzaklaştı"[1] âyetlerini indirdi" demiştir.

Diğer âyeti rivayet ederken de: "Sonra Yüce Allah: **«Sen, sevdiğini doğru yola eriştiremezsin»**[2] âyetini indirdi" demiştir. Rivayetinde: "Öldüğü zaman da kâfir olarak öldü" ifadesini zikretmemiştir.

Buhârî, *Sahîh*'de İshâk b. İbrâhîm ve Mahmûd kanalıyla Abdurrezzâk'tan[3] ve Müslim ise İshâk (el-Kâdî) ve Abd b. Humeyd kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etmiştir.[4] Ayrıca Buhârî bunu Ebu'l-Yemân'dan da aktarmıştır.

أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ كَيْسَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِعَمِّهِ: قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَقَالَ: لَوْلَا أَنْ تُعَيِّرَنِي قُرَيْشٌ إِنَّمَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ الْجَزَعُ لَأَقْرَرْتُ بِهَا عَيْنَكَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ .

Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) amcasına: *"(Ey Amca!) 'Lâ ilahe illallah' de. Bununla sana kıyamet gününde Allah katında şahitlik ederim"* buyurunca, Ebû Tâlib: "Eğer Kureyşliler beni ayıplayıp: "O, ancak ölüm korkusuyla bu kelimeyi söyledi" demeyecek olsaydı bu kelimeyi söyler ve senin gözünü aydın kılardım" karşılığını verdi. Bunun üzerine Yüce Allah: **"Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi hidayete erdiremezsin. Fakat Allah dilediği kimseyi hidayete erdirir"**[5] âyetini indirdi.

قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَاشِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ كَيْسَانَ سَمِعَ أَبَا حَازِمٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: «لَمَّا حَضَرَتْ وَفَاةُ أَبِي طَالِبٍ أَتَاهُ النَّبِيُّ ﷺ

---

[1] Tevbe Sur. 113, 114

[2] Kasas Sur. 56

[3] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* 40 (3884).

[4] Müslim, *ımân* 9 (40).

[5] Kasas Sur. 56

فَقَالَ يَا عَمَّاهُ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ: لَوْلَا أَنْ تُعَيِّرَنِي قُرَيْشٌ يَقُولُونَ مَا حَمَلَهُ عَلَيْهَا إِلَّا جَزَعُهُ مِنَ الْمَوْتِ لَأَقْرَرْتُ عَيْنَكَ بِهَا فَأَنْزَلَ اللهُ ﷻ عَلَى نَبِيِّهِ ﷺ ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ.

Başka bir kanalla da bildirilene göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Ebû Tâlib vefat edeceği zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip: *"Ey Amca! 'Lâ ilahe illallah' de. Bununla sana kıyamet gününde Allah katında şahitlik edeyim"* buyurdu. Ebû Tâlib: "Eğer Kureyşliler beni ayıplayıp: «O, ancak ölüm korkusuyla bu kelimeyi söyledi» demeyecek olsaydı bu kelimeyi söyler ve senin gözünü aydın kılardım" karşılığını verince, Yüce Allah, Peygamber'ine: **"Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi hidayete erdiremezsin. Fakat Allâh dilediği kimseyi hidayete erdirir. O, hidayete erişecekleri en iyi bilendir"**[1] âyetini indirdi.

Müslim, *Sahîh*'de Muhammed b. Hâtim kanalıyla Yahya b. Saîd el-Kattân'dan rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو عبد الله الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ الْحَافِظُ بِالْكُوفَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَسَدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: «مَرِضَ أَبُو طَالِبٍ، فَجَاءَتْ قُرَيْشٌ وَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ وَعِنْدَ رَأْسِ أَبِي طَالِبٍ مَجْلِسُ رَجُلٍ، فَقَامَ أَبُو جَهْلٍ كَيْ يَمْنَعَهُ ذَلِكَ وَشَكَوْهُ إِلَى أَبِي، فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي مَا تُرِيدُ مِنْ قَوْمِكَ؟ قَالَ: يَا عَمِّ! إِنَّمَا أُرِيدُ مِنْهُمْ كَلِمَةً تَذِلُّ لَهُمْ بِهَا الْعَرَبُ، وَتُؤَدِّي إِلَيْهِمْ بِهَا الْجِزْيَةَ الْعَجَمُ، كَلِمَةً وَاحِدَةً قَالَ مَا هِيَ؟ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. قَالَ فَقَالُوا: ﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهاً وَاحِداً إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ قَالَ: وَنَزَلَ فِيهِمْ ﴿ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ وَعَجِبُوا أَن جَاءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا

---

[1] Kasas Sur. 56

[2] Muslim, *iman* (9/42)

ساحرٌ كذّابٌ أجعلَ الآلهةَ إلهًا واحدًا إنّ هذا لشيءٌ عُجابٌ وانطلقَ الملأُ منهم أنِ امشوا واصبروا على آلهتكم إنّ هذا لشيءٌ يُرادُ ما سمعنا بهذا في الملّةِ الآخرةِ إنْ هذا إلّا اختلاقٌ»

İbn Abbâs anlatıyor: Ebû Tâlib hastalanınca Kureyşliler ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) kendisini ziyaret etmek için yanına geldiler. Ebû Tâlib'in başı ucunda bir kişinin oturabileceği kadar bir yer kalmıştı. Ebû Cehil, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) oraya oturmasın diye kendisi oturdu ve Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi vesellem) babama şikayette bulundu. Ebû Tâlib, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Yeğenim! Kavminden ne istiyorsun?" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey amca! Onlardan bir kelime istiyorum ki Arapların hepsi kendilerine boyun eğecek ve Acemler de kendilerine cizye ödeyecektir"* buyurdu. Ebû Tâlib: "Bu kelime nedir?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Lâ ilâhe illallah'tır"* buyurdu. Bunun üzerine oradakiler: **"İlâhları bir tek ilâh mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!"**[1] dediler. Bunun üzerine onlar hakkında: **"Sâd. Öğüt veren Kur'ân'a and olsun ki, inkar edenler gurur ve ayrılık içindedirler. Biz onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. Onlar da feryat ettiler, ama artık kurtuluş zamanı değildi. Kâfirler, kendilerine içlerinden bir uyarıcının gelmesine şaştılar: «Bu, yalancı bir sihirbazdır. İlâhları bir tek ilâh mı yaptı? Gerçekten bu çok tuhaf bir şey» Onların liderleri öne fırladılar, «Yürüyün, tanrılarınıza bağlı kalın. Sizden istenen sadece budur. Biz bunu diğer dinde işitmedik, bu mutlaka bir uydurmadır» dediler"**[2] âyetleri nazil oldu.[3]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ، عَنْ بَعْضِ أَهْلِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: «لَمَّا أَتَى رَسُولُ اللهِ ﷺ أَبَا طَالِبٍ فِي مَرَضِهِ فَقَالَ لَهُ: أَيْ عَمِّ! قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أَسْتَحِلُّ لَكَ بِهَا الشَّفَاعَةَ [يَوْمَ الْقِيَامَةِ] فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي [وَاللهِ] لَوْلَا أَنْ تَكُونَ

---

[1] Sâd Sur. 5

[2] Sâd Sur. 1-7

[3] Tirmizî (3232).

سُبَّةً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ مِنْ بَعْدِي يَرَوْنَ أَنِّي قُلْتُهَا جَزَعًا حِينَ نَزَلَ بِيَ الْمَوْتُ لَقُلْتُهَا- لَا أَقُولُهَا إِلَّا لِأُسُرَّكَ بِهَا- فَلَمَّا ثَقُلَ أَبُو طَالِبٍ رُئِيَ يُحَرِّكُ شَفَتَيْهِ فَأَصْغَى إِلَيْهِ الْعَبَّاسُ لِيَسْتَمِعَ قَوْلَهُ فَرَجَعَ الْعَبَّاسُ عَنْهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ وَاللهِ قَالَ الْكَلِمَةَ الَّتِي سَأَلْتَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ أَسْمَعْ .

İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Tâlib'i hastalığında ziyaret ettiği zaman kendisine: *"Ey amca! «Lâ ilâhe illallah» de ki kıyamet gününde sana bununla şefaat edeyim"* buyurdu. Ebû Tâlib: "Yeğeniml Vallahi benden sonra sana ve ailene sövülmeyecek olsaydı ve ölüm anı bana geldiğinde onu korkudan dolayı dediğimi söylemeyecek olsalardı onu derdim (onu sadece seni sevindirmek için derdim)" karşılığını verdi. Ebû Tâlib'in durumu ağırlaşınca dudaklarını oynatmaya başladı. Abbâs ne dediğini işitmek için kendisine iyice yaklaştı. Sonra geri çekilerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Vallahi söylemesini istediğin kelimeyi söyledi" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben işitmedim"* buyurdu.[1]

هَذَا إِسْنَادٌ مُنْقَطِعٌ وَلَمْ يَكُنْ أَسْلَمَ الْعَبَّاسُ فِي ذَلِكَ الْوَقْتُ، وَحِينَ أَسْلَمَ سَأَلَ النبي ﷺ عَنْ حَالِ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ مَا فِي الْحَدِيثِ الثَّابِتِ الَّذِي أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، قَالَ: حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ وَالْحَجَبِيُّ قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَّهُ قَالَ: «يَا رَسُولَ اللهِ هَلْ نَفَعْتَ أَبَا طَالِبٍ بِشَيْءٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَحُوطُكَ وَيَغْضَبُ لَكَ. قَالَ: نَعَمْ هُوَ فِي ضَحْضَاحٍ مِنَ النَّارِ، وَلَوْلَا أَنَا لَكَانَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ» .

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ مُوسَى . وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ وَغَيْرُهُ كُلُّهُمْ عَنْ أَبِي عَوَانَةَ. وَكَذَلِكَ رَوَاهُ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، وَسُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ.

Bu kopuk bir isnâddır. Zira Abbâs o vakitte daha Müslüman olmamıştı. Müslüman olduğu zaman da Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Tâlib'in

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sire* (2/27) Bakın: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/123).

durumunu sormuştu. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'in bildirdiğine göre Abbâs b. Abdilmuttalib: "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Tâlib'e bir faydan olmadı mı? O sana kanat gerip senin için öfkeleniyordu" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet oldu, o cehennemin yüzeyindedir. Eğer ben olmasaydım cehennemin en dibinde olurdu"* buyurdu.[1]

Buhârî, Mûsa kanalıyla Ebû Avâne'den[2] ve Müslim ise Muhammed b. Ebî Bekr ve başkası kanalıyla Ebû Avâne'den rivayet etmiştir.[3]

أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ مِلْحَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْهَادِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ خَبَّابٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ «أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَذُكِرَ عِنْدَهُ عَمُّهُ أَبُو طَالِبٍ فَقَالَ: لَعَلَّهُ تَنْفَعُهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُجْعَلَ فِي ضَحْضَاحٍ مِنَ النَّارِ يَبْلُغُ كَعْبَيْهِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ» .

Başka bir kanalla bildirilene göre Ebû Saîd şöyle demiştir: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında amcası Ebû Tâlib'in zikredildiğini ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: ***"Kıyamet gününde belki şefaatimin ona bir faydası dokunur ve cehennemin en yüzeyinde olur. Ateş topuklarına kadar yetişir ve bununla beyni kaynar."***[4]

قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ الْهَادِ: أَنَّ عبد الله ابن خَبَّابٍ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ «رَسُولَ اللهِ ﷺ ذُكِرَ عِنْدَهُ عَمُّهُ أَبُو طَالِبٍ فَذَكَرَهُ» . رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يوسف ورواه مُسْلِمٌ عَنْ قُتَيْبَةَ كِلَاهُمَا عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ

Yine başka bir kanalla bildirilene göre Ebû Saîd el-Hudrî: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında amcası Ebû Tâlib zikredilince (Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu)" demiş ve söz konusu hadisi aktarmıştır.

---

[1] Ahmed, *Müsned* (1/206, 3(9, 50, 55).

[2] Buhârî, *edeb* 115 (6208).

[3] Müslim, *îmân* 90 (357).

[4] Muslim, *îmân* (360)

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Yûsuf kanalıyla Leys'ten ve Müslim ise Kuteybe kanalıyla Leys'ten rivayet etmiştir.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الطُّوسِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ (ح) قَالَ: وَأَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرٍو يَعْنِي ابْنَ أَحْمَدَ، وَاللَّفْظُ لَهُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَفَّانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: «أَهْوَنُ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا أَبُو طَالِبٍ مُنْتَعِلًا بِنَعْلَيْنِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ»

رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ.

İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cehennem ehlinden azabı en hafif olan Ebû Tâlib'dir. Ona bir çift ayakkabı giydirilmiştir ki onlarla beyni kaynar"* buyurmuştur.

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivayet etmiştir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ ابن جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ سَمِعْتُ نَاجِيَةَ بْنَ كَعْبٍ، يَقُولُ: «شَهِدْتُ عَلِيًّا يَقُولُ: لَمَّا تُوُفِّيَ أَبِي أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقُلْتُ: إِنَّ عَمَّكَ قَدْ تُوُفِّيَ، فَقَالَ: اذْهَبْ فَوَارِهِ، فَقُلْتُ: إِنَّهُ مَاتَ مُشْرِكًا، فَقَالَ: اذْهَبْ فَوَارِهِ، وَلَا تُحْدِثَنَّ حَتَّى تَأْتِيَنِي، فَفَعَلْتُ ثُمَّ أَتَيْتُهُ فَأَمَرَنِي أَنْ أَغْتَسِلَ» .

Nâciye b. Ka'b der ki: Hz. Ali'nin şöyle dediğine şahit oldum: Babam vefat ettiği zaman Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Amcan öldü" dedim. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Git onu defnet"* buyurdu. Kendisine: "Ama o müşrik biri olarak öldü" dediğimde: *"Git onu defnet ve yanıma gelinceye kadar hiç bir şey yapma"* buyurdu. Ben de öyle yapıp yanına geldiğimde bana gusletmemi emretti.[2]

---

[1] Muslim 1 (195).

[2] Ahmed, *Musned* (1/97, 103, 130, 131).

وأخبرنا أبو الحسين بن بشران قال: أخبرنا أبو الحسن علي بن محمد المصري قال: حدثنا ابن أبي مريم، قال: حدثنا الفريابي، قال: حدثنا سفيان، عن أبي إسحاق، عن ناجية بن كعب، عن عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ، قَالَ: «لَمَّا مَاتَ أَبُو طَالِبٍ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ إِنَّ عَمَّكَ الشَّيْخَ الضَّالَّ قَدْ مَاتَ فَمَنْ يُوَارِيهِ؟ قَالَ اذْهَبْ فَوَارِ أَبَاكَ وَلَا تُحْدِثَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَأْتِيَنِي فَأَتَيْتُهُ فَأَمَرَنِي فَاغْتَسَلْتُ، ثُمَّ دَعَا لِي بِدَعَوَاتٍ مَا يَسُرُّنِي أَنَّ لِيَ بِهِنَّ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ» .

Alı b. Ebî Tâlib der ki: Ebû Tâlib öldüğü zaman Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Dalalette olan amcan öldü, onu kim defnedecek?" dediğimde: *"Git babanı defnet ve yanıma gelinceye kadar hiç bir şey yapma"* buyurdu. Onu defnedip yanına geldiğimde gusletmemi emretti. Sonra bana öyle dualarla dua etti ki, yeryüzündeki her şey benim olsa bile o kadar hoşuma gitmezdi.

أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي رِزْمَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَارَضَ جَنَازَةَ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ وَصَلَتْكَ رَحِمٌ وَجُزِيتَ خَيْرًا يَا عَمِّ» وَرَوَى عَنْ أَبِي الْيَمَانِ الْهَوْزَنِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا وَزَادَ «وَلَمْ يَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ» وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ هَذَا هُوَ الْخَوَارَزْمِيُّ تَكَلَّمُوا فِيهِ.

İbn Abbâs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Ebû Tâlib'in cenazesinin yanında yürüyerek onu takip etti ve: *"Sana karşı akrabalık görevimi yaptım ve iyiliğinin karşılığını gördün"* buyurdu. Ebu'l-Yemân el-Hevzenî kanalıyla Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak rivayet edilmiş ve: "Kabrinin başında durmadı" ziyadesinde bulunulmuştur. İbrâhîm b. Abdirrahman, hakkında eleştiriler olan el-Huvârizmî'nin kendisidir.

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ وأبو سعيد بن أبي عمرو قالا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قال: حدثنا يونس ابن بكير، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ «أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: مَا زَالَتْ قُرَيْشٌ كَاعَّةً عَنِّي حَتَّى مَاتَ أَبُو طَالِبٍ» .

Hişâm b. Urve, babasından bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ebû Tâlib vefat edene kadar Kureyş bana bir zarar veremedi"* buyurdu.

وحَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عُقْبَةُ الْمُجَدَّرُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ عن النبي ﷺ قَالَ: «مَا زَالَتْ قُرَيْشٌ كَاعَّةً عَنِّي حَتَّى تُوُفِّيَ أَبُو طَالِبٍ» .

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ebû Tâlib vefat edene kadar Kureyş bana bir zarar veremedi"* buyurmuştur.

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَمَّنْ حَدَّثَهُ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: «لَمَّا مَاتَ أَبُو طَالِبٍ عَرَضَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ سَفِيهٌ مِنْ سُفَهَاءِ قُرَيْشٍ فَأَلْقَى عَلَيْهِ تُرَابًا فَرَجَعَ إِلَى بَيْتِهِ فَأَتَتِ امْرَأَةٌ مِنْ بَنَاتِهِ تَمْسَحُ عَنْ وَجْهِهِ التُّرَابَ وَتَبْكِي، قَالَ فَجَعَلَ يَقُولُ: أَيْ بُنَيَّةُ لَا تَبْكِينَّ فَإِنَّ اللهَ ﷻ مَانِعٌ أَبَاكِ، وَيَقُولُ مَا بَيْنَ ذَلِكَ مَا نَالَتْ مِنِّي قُرَيْشٌ شَيْئًا أَكْرَهُهُ حَتَّى مات أبو طالب» .

Abdullah b. Câfer der ki: Ebû Tâlib öldüğü zaman Kureyşli sefihlerden bir kişi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşısına çıkıp üzerine toprak saçtı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) evine döndüğünde kızlarından biri çıktı ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzündeki toprağı ağlayarak temizlemeye başladı. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ağlama ey kızcağızım! Zira Yüce Allah babanı koruyacaktır"* buyurdu. Yine bu sırada: *"Ebû Tâlib vefat edene kadar Kureyş bana hoşlanmadığım bir şey yapamadı"* buyuruyordu.[1]

---

[1] İbn Hişâm, *es-Sîre* (2/26, 27) ve İbn Sa'd (1/1/141) Bakın: İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (3/122).

بَابُ وَفَاةِ خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ زَوْجِ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَرَضِيَ عَنْهَا وَمَا فِي إِخْبَارِ جِبْرِيلَ عليه السلام إِيَّاهُ بِمَا يَأْتِيهِ بِهِ مِنَ الْآيَاتِ

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Eşi Hatice Binti Huveylid'in Vefatı ve Cibrîl'in Kendisine Gelişini Haber Vermesi

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ: مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: «مَا غِرْتُ عَلَى امْرَأَةٍ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ مَا غِرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ مِمَّا كُنْتُ أَسْمَعُ مِنْ ذِكْرِهِ لَهَا، وَمَا تَزَوَّجَنِي إِلَّا بَعْدَ مَوْتِهَا بِثَلَاثِ سِنِينَ، وَلَقَدْ أَمَرَهُ رَبُّهُ أَنْ يُبَشِّرَهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ، لَا نَصَبَ فِيهِ وَلَا صَخَبَ» .

أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ أُخَرَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ .

Hz. Âişe der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Hz. Hatice'yi o kadar çok andığını işittim ki; onu kıskandığım kadar Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hanımlarından hiçbirini kıskanmadım. Benimle Hatice'nin vefatından üç yıl sonra evlendi. Rabbi ona Hatice'yi, cennette içinde yorgunluk ve gürültünün olmadığı inciden bir köşkle müjdelemesini emretti."

Buhârî ve Müslim *Sahîh*'te değişik kanallarla Hişâm b. Urve'den rivayet etmişlerdir.[1]

أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ عُمَارَةَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: «أَتَى جِبْرِيلُ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ هَذِهِ خَدِيجَةُ أَتَتْكَ مَعَهَا إِنَاءٌ فِيهِ إِدَامٌ طَعَامٍ أَوْ شَرَابٍ فَإِذَا هِيَ أَتَتْكَ فَاقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنْ رَبِّهَا وَمِنِّي وَبَشِّرْهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ، لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبَ» .

---

[1] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* 20 (3817), Müslim, *fadâılu's-sahâbe* (71, 72, 74) ve Ahmed, *Müsned* (6/58202, 279).

رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ عَنْ قُتَيْبَةَ . وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فُضَيْلٍ.

Ebû Hureyre der ki: Cibrîl, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu (gelen) Hatice'dir. Sana içinde katık veya içecek bulunan bir kapla gelmektedir. O yanına geldiği zaman Rabbinden ve benden ona selam söyle. Onu cennette içinde yorgunluk ve gürültünün olmadığı inciden bir köşkle müjdele" dedi.

Buhârî, *Sahîh*'de Kuteybe'den ve[1] Müslim ise İbn Ebî Şeybe kanalıyla Muhammed b. Fudayl'dan rivayet etmiştir.[2]

أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ قَالَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ «وَقَدْ كَانَتْ خَدِيجَةُ تُوُفِّيَتْ قَبْلَ أَنْ تُفْرَضَ الصَّلَاةُ» .

Urve b. ez-Zübeyr der ki: "Hz. Hatice, namaz farz kılınmadan önce vefat etti."[3]

وأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَجَّاجُ بْنُ أَبِي مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَدِّي، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: «تُوُفِّيَتْ خَدِيجَةُ بِمَكَّةَ قَبْلَ خُرُوجِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى الْمَدِينَةِ وَقَبْلَ أَنْ تُفْرَضَ الصَّلَاةُ» .

Zührî der ki: "Hz. Hatice, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Medine'ye hicret etmeden ve namaz farz kılınmadan önce vefat etti."

وأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: «ثُمَّ إِنَّ خَدِيجَةَ بِنْتَ خُوَيْلِدٍ وَأَبَا طَالِبٍ مَاتَا فِي عَامٍ وَاحِدٍ فَتَتَابَعَتْ عَلَى رَسُولِ الله ﷺ الْمَصَائِبُ بِهَلَاكِ خَدِيجَةَ وَأَبِي طَالِبٍ،

---

[1] Buhârî, *menâkıbu'l-ensâr* 20 (3820).

[2] Müslim, *fedâilu's-sahâbe* 12 (71).

[3] Belâzurî, *Ensâbu'l-eşrâf* (1/186).

وكانت خديجة وزيرة صدق على الإسلام، كان يشكو إليها قلت وبلغني أن موت
خديجة كان بعد موت أبي طالب بثلاثة أيام والله أعلم» . ذكره أبو عبد الله بن منده في
كتاب المعرفة وكذلك ذكره شيخنا أبو عبد الله الحافظ- رحمه الله- وزعم الواقدي «أنهم
خرجوا من الشعب قبل الهجرة بثلاث سنين وفي هذه السنة توفيت خديجة وأبو طالب
بينهما خمس وثلاثون ليلة المتقدمة خديجة» وهذا فيما أخبرنا أبو محمد السكري قال
أخبرني أبو بكر الشافعي قال: حدثنا جعفر بن محمد بن الأزهر قال: حدثنا الفضل بن
غسان قال وقال الواقدي فذكره.

İbn İshâk der ki: Hatice binti Huveylid ve Ebû Tâlib bir yıl içinde vefat ettiler. Hz. Hatice ile Ebû Tâlib'in vefat etmesiyle musibetler Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) üst üste gelmeye başladı. Hz. Hatice İslam'ı tasdik etmekte ilk kişi idi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun yanında rahatlardı. Bana ulaşan habere göre Hz. Hatice, Ebû Tâlib'den üç gün sonra vefat etmiştir. Doğrusunu da Allah bilir.

Ebû Abdillah b. Mende bunu *Ma'rîfe* Kitab'ında zikretmiştir. Hocamız Ebû Abdillah el-Hâfız da bunu aktarmıştır. Vâkidî'nin bildirdiğine göre muhasara altında olanlar Şi'b-i Ebî Tâlib'den hicretten üç yıl önce çıktılar. Hz. Hatice ve Ebû Tâlib o yıl vefat ettiler. Hz. Hatice ve Ebû Tâlib'in vefatı arasında otuz beş gün vardı. Yani Hz. Hatice, Ebû Tâlib'den otuz beş gün önce vefat etmişti.

Başka bir kanalla da aynısı rivayet edilmiştir.